

KSUC² SINTECH

Social Innovation and Technology for Area Based Development for Sustainable Community Development: SINtech 2023 for ADSCD

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

ISBN 978-974-9711-22-4

“นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคม เพื่อการพัฒนาพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

(Social Innovation and Technology for Area Based Development for Sustainable Community Development) : KSU-SINtech 2023 for ADSCD

17 – 19 ธันวาคม 2566

ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริการสินทรัพย์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

<https://conference.ksu.ac.th/>

เจ้าของ : มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กำหนดออก : มกราคม 2567

วัตถุประสงค์ : เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ จากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมและเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการของนักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา โดยมีเนื้อหาทางด้าน วิทยาศาสตร์สุขภาพ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การศึกษา บริหารธุรกิจ การบริการและการท่องเที่ยว กฎหมาย การเมือง การปกครอง สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

คณะที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณนายแพทย์สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ ราชบัณฑิต นายกสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไว จามรมาน	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
ศาสตราจารย์ญาณวิทย์ ดร.อลงกลด แทนอมทอง	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน	อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
นายกิตติ สัจจาวัฒนา	ผู้อำนวยการหน่วยบริหารและจัดการทุน ด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท)

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณธิดา ยลวิลาศ
อาจารย์พรพิทักษ์ เข็มบาสต์ย์

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา มารี เคน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ ห้วยแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำภาศรี พ่อคำ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ รัตนานิคม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนัชพงษ์ วั่งคำหาญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกยูร ดวงอุปมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ ชมนาวัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชชาภรณ์ วันโย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ เจียมสาธิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศাত্রา สหัทธินันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา สุรงค์กุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยา อินทนิล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินดา กมลเขต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา ทองสุพล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรงค์ วิชาผา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เนียมสา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปุกนิภา ฉายเสมแสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิตย์พงศ์ เสี่ยงมศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณธิดา ยลวิลาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีอนุชา ศรีบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยณัฐ โตอ่อน
อาจารย์ ดร.แก้วตา สุตรสุวรรณ
อาจารย์ ดร.อัจฉรา ชุมพล
อาจารย์ ดร.วรพจน์ สมมูล
อาจารย์ ดร.สวลี อุตรา
อาจารย์ ดร.อาจารย์ แสงเสถียร
อาจารย์ ดร.ไทยทัศน์ สุดสวนสี
อาจารย์ ดร.สรายุทธ กรวิรัตน์
อาจารย์รณชัย สั้งหมื่นเม้า
อาจารย์อภิเชษฐ เสมอใจ
อาจารย์พรพิทักษ์ เข็มบาสัย
นางสาวนภัทรธิดา พรหมดีราช

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูภาณจักษ์กฤษฏี ปุณัณรัมย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
พระมหาณัฐพันธ์ สุทสนวิภาณี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพร ยศแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายัณห์ สืบผาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัฒน์ ศรีสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐา อินธิชิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรวรรณ สิทธิศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชภณ ทองเต็ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
รองศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพงษ์ เรือนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ วินยางค์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินัญฉิณีย์ จิตคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรุา บุญจิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัฐติมา ทาสวรรณอินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนตรา สมกำลัง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารุณี ศรีสงคราม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัณหวัจน์ ทองแดง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกกาญจน์ วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดาริกา แสนพวง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
อาจารย์ ดร.มีแสน แก่นชวงค์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
อาจารย์ ดร.เรืองชัย ตาแสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญา มิชะมา	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรุฒิ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ผาสุตตะ	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย กันนุฬา	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต บุญขาว	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงสิริ สยมภาค	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญาตย์	สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.พัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรธัญญา อนุรักษากรกุล	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชร์สิริ ศรีเวียง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษมา ภูสีเสด	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยภูรินทร์ สมพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ฝ่ายจัดการและธุรการ ออกแบบปก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เนียมसानางสาวนภัทรธิดา พรหมดีราช

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Reviews)

ภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.ยศ บริสุทธิ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ปนิทัศน์ สุริยธนาภาส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ.ดร.คณิต ชูคันทอม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมะ แขวงเมือง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดลฤทัย โกวรรธนกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดาวรรุวรรณ ถวิลการ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษวรินทร์ โล้วชิรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทวัญ เริ่มสูงเนิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ เปล่งดีสกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร วินทะไชย	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขาม เบญจรงค์กุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ โพนตุงแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยะดา มงคลธนาธิกรักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญาวุฒิ โถปกรณ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนงนาฎ ศรีประโชติ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์พิทยา สัพโส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักชนก ชำนาญมาก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬารัตน์ ตั้งภักดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ว่าที่ร้อยโท ดร.วิเชษฐ หลุดพา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.อรุณี ศรีรักษา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.นิชากร เฮงรัมย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดาริกา แสนพวง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวิตา อินทรพาณิชย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกกาญจน์ วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฤชชญา เหมะธูลิน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
อาจารย์ ดร.มีแสน แก่นชวงค์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริศร์ พงษ์เพ็ญจันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรค	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรวดี บุญเหลือ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ จันทินอก	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธนา บุญเหลือ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.นพพล ไชยสน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.บัณฑิตา สวัสดิ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรยศ แข็งขัน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.โสภี อุ่ทะยา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย จิตรนันท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.อภิญา อันพันลำ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทสรธรณ ธนาพงษ์อนันท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา ปราการกมานันท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรา ธนะวัฒนาวงค์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
พระมหาณัฐพันธ์ สุทสนวิภาณี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูกาญจนกฤษฏี บุรัตน์รัมย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ส่งเสริม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชชัย แก้วตา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประไพพิศ เลียบสือตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.วนิดา มาระนัด	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวเรศ หลุดพา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.นุจรี ใจประนบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจวบ จันทร์หมื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ศักดิ์ พวงอก	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรินทร์ รัตสิ่ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสถียร สีชื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรารธนา มะลิไทย	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
อาจารย์ ดร.สิริวิชญ์ ปิ่นคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อาจารย์ ดร.หทัย น้อยสมบัติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตะวัน กุโบล่า	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์ ดร.เปรม อิงคเวชชากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ ใจฉลาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.คณะยะ อ่อนนาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เชิดชัย โปธิศรี	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ผาสุตตะ	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย จิตรนันท์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิราชย์ นันชนันต์	มหาวิทยาลัยนครพนม
อาจารย์ ดร.กนต์เทพ บัวทอง	มหาวิทยาลัยนครพนม
อาจารย์ ดร.อนุวัฒน์ พลทิพย์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร ยาสมร	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพรทอง เหลลาภา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อมร โปร่งมณี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ แยมทิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภา ตันติชูเวช	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์ เครือวัลย์ จตุพรพูนทรัพย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ศรีสวนแตง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสงค์ ตันพิชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรัตน์ ภาคพิธเจริญ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสริย์ ทรัพย์นุ้ย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เตือนแจ่ม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทวัน เทียนแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติศอร เหล่าเหมมณี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยพล มีพร้อม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิป สุพัฒน์ธนานนท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
อาจารย์ ดร.บุญสิริ ปิตตาแสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
อาจารย์ ดร.กัณฑ์ณ ประมประยูร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
อาจารย์ ดร.ติสฎกุล ชลศาลาสินธุ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ แป้นพงษ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนาตาก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ศิริสุทธิ	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.พัสสรณ์ วรรณศิริระกุล	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
รองศาสตราจารย์ ดร.สายันต์ บุญใบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไวโรจน์ อิมโพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุจิรา โคตรหานาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดมจักร สีทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทุมพร หลอดโค	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย อุดมกิจมงคล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิตย์ ภาคมฤค	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์ ดร.ศศิกานต์ สังข์ทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสสรดา พิษญาธีรนาถ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิตุณถ หนูเสน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.ธิตีพัทธ์ บุญปก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมสันต์ กาญจนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
รองศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟี ลาเต๊ะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเวช เชื้อวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
อาจารย์ ดร.ปรีวรรต นาสวาสดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาราชนครินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.อุปลัมภ์ นาครักษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงดาว จันท์เนย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ บุญรอด	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขเกษม ลางกุลเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีชัย อวยพรกชกร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพีร์ อภิชาติสกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.อรอนงค์ แสงผ่อง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภีร์ สมอนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ นาวา วงษ์พรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระยุทธ เฟิงชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
อาจารย์ ดร.วิภา เหลืองบุตรนาค	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุฒิพงศ์ บุขราคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
	ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรียากานต์ พรหมคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคประสม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ จันทน์ผ่อง	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย รัชชศโยธิน	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผาสุข บุญธรรม	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
อาจารย์ ดร.ถิรายุ อินทร์แปลง	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาพรรณ พินลา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวรงค์ รัตนาณิคม	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย อรรคผาติ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.ศิบัติ นพประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.วิเชษฐ หลุดพา	วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร
อาจารย์ ดร.สาวิณี หลุดพา	วิทยาลัยชุมชนยโสธร
อาจารย์ ดร.อ้อยทิพย์ สมานรส	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
อาจารย์ ปณพงศ์ งามมาก	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
	วิทยาเขตลำปาง
พท.ป.ปิติพร ไตรสิริโชค	คลินิกการแพทย์แผนไทยหมอปิติพร
	การแพทย์แผนไทยประยุกต์

พท.ป.วันวิสาข์ พรหมเมตตา	สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดร้อยเอ็ด
นพ.ภัทรพงศ์ บุรภัทร์	โรงพยาบาลกรุงเทพขอนแก่น
ดร.พญ.จิรฐา ทนันทชัยบุตร	โรงพยาบาลขอนแก่น
ดร.ศิโรจน์ จิตประสูติวิทย์	สถาบัน PESA (practical exercise and physical activity)
นางสาวนพรัตน์ มณีกรรม	โรงพยาบาลสมเด็จพระ

ลิขสิทธิ์

บทความที่ได้รับตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ระดับชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2 ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ห้ามนำข้อความทั้งหมดไปพิมพ์ซ้ำ ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัย กาฬสินธุ์

ความรับผิดชอบ

เนื้อหาและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอ ผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2 ถือเป็นความรับผิดชอบของ ผู้เขียนเท่านั้น

สำนักงานกองบรรณาธิการงานประชุมวิชาการ

กองบรรณาธิการ รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย ผลงาน วิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2 เลขที่ 62/1 ถ.เกษตรสมบูรณ์ ต.กาฬสินธุ์ อ.เมืองกาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์ 46000 โทรศัพท์ 043-811128
เว็บไซต์ www.ksu.ac.th/conference E-mail : conference.ksu@gmail.com

จัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ISBN (e-book) 978-974-9711-22-4 (Online)

สารจากนายกสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ก้าวย่างเข้าปีที่ 8 ของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งในปีนี้มีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ได้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2 หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” (Social Innovation and Technology for Area Based Development for Sustainable Community Development) : KSU-SINtech 2023 for ADSCD ระหว่างวันที่ 17 – 19 ธันวาคม 2566 ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (พื้นที่ในเมือง) เพื่อเป็นเวทีสาธารณะ ด้านการวิจัย และวิชาการให้กับนักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและบุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้ อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ การพัฒนาต่อยอดงานวิจัยและนวัตกรรมสร้างสรรค์ไปสู่เวทีระดับชาติและนานาชาติ และตอบสนองความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง ซึ่งการจัดงานในครั้งนี้มีเจ้าภาพร่วมจัดงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 30 หน่วยงาน มีบทความภาคบรรยาย ภาคโปสเตอร์ ทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ จำนวน 171 บทความ ในนามสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ผมขอต้อนรับเจ้าภาพร่วมและขอต้อนรับผู้นำเสนอบทความทุกท่าน และขออวยพรให้การจัดงานในครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และขอให้มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์เป็นเสาหลักในด้านวิชาการและพัฒนาท้องถิ่นของจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดใกล้เคียง ดังปรัชญาของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ “ความรู้สร้างคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างสังคม” ผมเชื่อมั่นว่าขามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์จะสามารถใช้ความสามัคคีและความรู้ความสามารถบุกเบิกพัฒนามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ให้เจริญก้าวหน้า ยิ่งๆ ขึ้นไป และจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติอย่างต่อเนื่อง

(ศาสตราจารย์กิตติคุณ นพ.สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ ราชบัณฑิต)

นายกสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ได้กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้เป็น “มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ที่เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พร้อมทั้งน้อมนำศาสตร์แห่งพระราชาศาสตร์ชุมชน และศาสตร์สากล มาผสมผสานในการสร้างสรรค์วิชาการและนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นชั้นนำ ในปีนี้ถือเป็นปีที่สองของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ได้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2 หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 17-19 ธันวาคม 2566 ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ถือเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่เกิดจากความร่วมมือกันของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 42 หน่วยงาน จาก 6 ประเทศ และมีบทความภาคบรรยาย ภาคโปสเตอร์ ทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ จำนวน 171 บทความ

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีและชื่นชมในการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหัวข้อที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและสังคมไทยในปัจจุบัน นั่นคือ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน”

นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาและสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างนวัตกรรมและแนวทางการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง

การจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ จึงเป็นโอกาสสำคัญที่นักวิชาการ คณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และผู้ที่สนใจจากทุกภาคส่วนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานวิจัย และร่วมกันสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ในนามมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ข้าพเจ้าขอต้อนรับทุกท่านด้วยความยินดี และขออำนวยการให้การดำเนินงานในครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เข้าร่วมประชุม และผู้ให้การสนับสนุนทุกท่านที่ทำให้การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ครั้งที่ 2 นี้ สำเร็จลุล่วง

(รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กำหนดการ

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2
 หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”
 (Social Innovation and Technology for Area Based Development for Sustainable
 Community Development) : KSU-SINtech 2023 for ADSCD
 ระหว่างวันที่ 17 – 19 ธันวาคม 2566

ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

วันที่ 17 ธันวาคม 2566 ณ หอประชุมอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	
เวลา	รายละเอียด
09.00 – 16.00 น.	มหาวิทยาลัยเครือข่ายร่วมจัดนิทรรศการและผู้นำเสนอแบบโปสเตอร์เข้าติดตั้งบทความในจุดที่กำหนดให้ (โปสเตอร์ 14 ผลงาน ชั้น 2 อาคารบริหารทรัพย์สิน) สังคม/วิทย์
16.00 – 17.00 น.	ลงทะเบียน
17.00 – 17.15 น.	กล่าวต้อนรับและขอบคุณเครือข่าย โดย รศ.จิระพันธ์ ห้วยแสน อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
17.15 – 17.45 น.	ถ่ายภาพร่วมกัน
17.45 – 18.00 น.	การแสดงแสงสีเสียง แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดย วงโปงลาง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
18.00 – 21.00 น.	รับประทานอาหารเย็น / การแสดงของแต่ละประเทศ / ร้องคาราโอเกะ
21.00 เป็นต้นไป	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 18 ธันวาคม 2566 อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	
เวลา	รายละเอียด
08.00 – 08.30 น.	ลงทะเบียนรับเอกสาร/ชมนิทรรศการแสดงผลงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่
08.30 – 09.00 น.	เชิญเจ้าภาพร่วมและแขกผู้มีเกียรติเข้าประจำที่นั่งตามผัง
09.00 – 09.15 น.	เปิดวิดิทัศน์แนะนำมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
09.15 – 09.30 น.	ชมการแสดงพิธีเปิด 1 ชุด จากมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
09.30 – 09.45 น.	*****พิธีเปิด***** -ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ ลิขิต แก้วหานาม กล่าวรายงานต่อประธานในพิธี - เชิญประธานรับฟังคำกล่าวรายงาน และกล่าวเปิดงาน โดย นายสนั่น พงษ์อักษร ผู้ว่าราชการ จังหวัดกาฬสินธุ์

วันที่ 18 ธันวาคม 2566 อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	
เวลา	รายละเอียด
09.45 – 10.00 น.	*****พิธีเปิด***** -เชิญเครือข่ายวิชาการ/เจ้าภาพร่วมทำพิธีเปิดบนเวที ผู้ว่าราชการจังหวัด/อธิการบดี/รองผู้อำนวยการ บพท./ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม (บพท.) /กรรมการสภา/หัวหน้าส่วนราชการ-ประธานในพิธี และอธิการบดีในพิธีพร้อมเจ้าภาพร่วม ทำพิธีเปิดงานโดยการกดปุ่มพร้อมกัน ยิ่งแสงเลเซอร์ใส่ป้ายอักษร KSU ด้านหน้าเวที
10.00 – 10.20 น.	มอบของที่ระลึกให้เจ้าภาพร่วม โดย อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
10.20 – 10.40 น.	ปาฐกถาพิเศษ โดย นายสนั่น พงษ์อักษร ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ เรื่อง การพัฒนาเชิงพื้นที่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
10.40 – 11.10 น.	ปาฐกถาพิเศษ โดย รศ.ดร.ปุ่น เทียงบูรณธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนยุทธศาสตร์องค์กร ด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ เรื่อง แนวทางพัฒนาเมืองเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
11.10 – 11.30 น.	Roles of Higher Education for Sustainable Area-Based Development by Prof. Qin Yinghong (Dean of School of Civil Engineering and Architecture) Guangxi Minzu University (GXMZU)
11.30 – 11.45 น.	ถ่ายภาพร่วมกันบนเวที
11.45 – 12.00 น.	เยี่ยมชมนิทรรศการแสดงผลงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 17.00 น.	การนำเสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์ “ระดับชาติและนานาชาติ” ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ 1. วิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม 2. วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยี 3. เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร 4. บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว 5. ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 6. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น 7. นวัตกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ เพื่อความยั่งยืน
13.00 – 17.00 น.	การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย “ระดับชาติ” ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ 1. วิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม 2. วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยี 3. เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร 4. บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว

วันที่ 18 ธันวาคม 2566 อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	
เวลา	รายละเอียด
	5. ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 6. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น 7. นวัตกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ เพื่อความยั่งยืน
13.00 – 17.00 น.	การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย “ระดับนานาชาติ” ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ 1. วิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม 2. วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยี 3. เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร 4. บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว 5. ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 6. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น 7. นวัตกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ เพื่อความยั่งยืน

วันที่ 19 ธันวาคม 2566	
เวลา	รายละเอียด
08.00 – 09.00 น.	ลงทะเบียนศึกษาดูงาน
09.00 – 16.00 น.	ศึกษาดูงาน

- หมายเหตุ: 1. เวลา 10.30 – 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
 2. เวลา 14.30 – 14.45 น. พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
 3. กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 1 : วิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม (ห้องที่ 1)

ประธานกรรมการ ผศ.ดร.สุรเชษฐ์ สีขำนาญ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

กรรมการ ผศ.ดร.เกยูร ดวงอุปมา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ อาจารย์อังคาร อินทนิล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ ดร.ปัญญา เถาว์ชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ Smart class room ชั้น 2 อาคาร คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-001	13.00 - 13.15 น.	การศึกษาอ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว <i>สุรศักดิ์ ใจดี</i>	Onsite
2	KSUC-O-002	13.15 - 13.30 น.	การประยุกต์ใช้เทคนิคโคเซ็นเพื่อลดเวลากระบวนการปรับตั้ง เครื่องจักรสำหรับการผลิตนอตตัวเมีย <i>วรัญญา ทิพย์โพธิ์</i>	Online
3	KSUC-O-003	13.30 - 13.45 น.	การพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ <i>วิวรรณรัตน์ สารมาตย์</i>	Online
4	KSUC-O-004	13.45 - 14.00 น.	การศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริง ที่มี อิทธิพลต่อค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต เพื่อเป็น แนวทางรองรับงานบำรุงทางในอนาคต <i>ภัทรพล สีดอกบวบ</i>	Online
5	KSUC-O-005	14.00 - 14.15 น.	การศึกษาการพิจารณาใช้ค่าดัชนีความฝืดสากล (<i>International Friction Index, IFI</i>) ของผิวทาง แอสฟัลต์คอนกรีต ในสภาวะแวดล้อมช่วงฤดูฝน เพื่อเป็น แนวทางรองรับงานบำรุงทางพัฒนาโครงข่ายถนนที่เหมาะสม สำหรับทางหลวง <i>ภัทรพล สีดอกบวบ</i>	Online
6	KSUC-O-006	14.15 - 14.30 น.	การศึกษาการวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิว ทางสำหรับหลอดไฟประเภท <i>High Pressure Sodium</i> (<i>HPS</i>) เพื่อพัฒนางานทางที่เหมาะสมสำหรับทางหลวง <i>ภัทรพล สีดอกบวบ</i>	Online
7	KSUC-O-007	14.30 - 14.45 น.	การพัฒนาเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน <i>สมพล มะลิเก</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
8	KSUC-O-008	14.45 – 15.00 น.	การวิเคราะห์พลังงานใช้ประโยชน์และประสิทธิภาพเอกเซอร์ จีของการอบแห้งดีปตี้ด้วยเครื่องอบแห้งแบบถาด พิสิฐ ชื่องลมกรด	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 2 : วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีสุขภาพ (ห้องที่ 1)

ประธานกรรมการ รศ.ดร.วัชรพงษ์ เรือนคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

กรรมการ ผศ.ดร.ปุณิกา ฉายเสมอแสง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ อาจารย์พจมาน อินทร์อุดม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ ผศ.ดร.ทิพย์อุบล ทิพเลิศ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ อาจารย์ศศิธร แสนพันดร มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ 1541 ชั้น 4 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-009	14.15 – 14.30 น.	การประเมินคุณภาพน้ำทิ้งของโรงไฟฟ้าประเภทเผาไหม้ เชื้อเพลิง <i>จักรพันธ์ เมณท์กุล</i>	Online
2	KSUC-O-010	14.30 – 14.45 น.	ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขของชาติพันธุ์ มานิในสถานการณ์โควิด-19:ศึกษากรณีอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง <i>พิมพ์ผกา ช่อชั้น</i>	Online
3	KSUC-O-011	14.45 – 15.00 น.	การศึกษาเปรียบเทียบโรคเรื้อรังในมิติของการแพทย์แผน ปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร <i>ดุลยวัต มิตรดี</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 3 : เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร

ประธานกรรมการ Prof.Dr.Mohammed Nour University of New Caledonia

กรรมการ ผศ.ดร.พิชชาภรณ์ วันโย มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ ดร.แก้วตา สุตรสุวรรณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ อาจารย์ธีรภัทร สินธุเดช มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ อาจารย์วิษรพร วงศ์กัณหา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ 1541 ชั้น 4 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-012	13.00 – 13.15 น.	การประเมินผลของฟางข้าวต่อคุณภาพน้ำและการผลิต เพลงก่ตอนพีช และเพลงก่ตอนสัตว์ เพื่อประยุกต์ใช้ ทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ <i>รัชนิกรณ์ มาพะเนา</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 4 : บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว (ห้องที่ 2)

ประธานกรรมการ ผศ.ดร.สุภาวिता อินทรพาณิชย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร

กรรมการ ผศ.ดร.ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ ผศ.สุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ อาจารย์สมใจ ภูครองทุ่ง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องสัมมนาลำปาง ชั้น 3 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-013	13.00-13.15 น.	แนวทางการบริหารงานพัสดุสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) <i>ชนกนาถ พูลเจริญศิลป์</i>	Online
2	KSUC-O-014	13.15-13.30 น.	ปัจจัยที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรณีศึกษาภาคต่างประเทศ <i>กมลลักษณ์ อนุภักดิ์</i>	Online
3	KSUC-O-015	13.30-13.45 น.	พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ <i>มานิตา ผิวจันทร์</i>	Online
4	KSUC-O-016	13.45-14.00 น.	การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปลุกแตงโม เกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง <i>กรรณิกา บัวทองเรือง</i>	Online
5	KSUC-O-017	14.00-14.15 น.	พฤติกรรมกรวางแผนการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร <i>วราพร ไชยรบ</i>	Online
6	KSUC-O-018	14.15-14.30 น.	คุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน <i>จรรยาพร ปัญญาธร</i>	Online
7	KSUC-O-019	14.30-14.45 น.	ตะบอลไพโร : ภูมิปัญญาสมุนไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จังหวัดสุรินทร์ <i>ศุภางค์ นันตา</i>	Online

8	KSUC-O-020	14.45-15.00 น.	ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของ ธนาคารทีสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พิชัย สารภักดิ์	Online
---	------------	----------------	---	--------

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 4 : บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว (ห้องที่ 3)

ประธานกรรมการ	ดร.ภทริยา พรหมราชภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
กรรมการ	ดร.กรรณก ดลโสภณ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
กรรมการและเลขานุการ	ผศ.ดร.สวียา สุรมณี	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	อาจารย์รศรงค์ พัฒนานอนุสรณ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องสัมมนาฟ้าแดดสงยาง ชั้น 5 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-021	13.00-13.15 น.	การวิเคราะห์ต้นทุนของหน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเอง ด้วยโมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต กรณีศึกษา วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น <i>ภาวิดา โพนรัตน์กุล</i>	Onsite
2	KSUC-O-022	13.15-13.30 น.	แนวทางการพัฒนาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านมิติความศรัทธา และความเชื่อสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา <i>เชิดชัย อ่องสกุล</i>	Onsite
3	KSUC-O-023	13.30-13.45 น.	แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับ ผู้ประกอบการเพื่อการนำเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ <i>พิชญญาพร ศรีบุญเรือง</i>	Online
4	KSUC-O-024	13.45-14.00 น.	ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือก ศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิง การแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี <i>สันตุสิทธิ์ บริวงศ์ตระกูล</i>	Online
5	KSUC-O-025	14.00-14.15 น.	การศึกษาทำเลที่ตั้งและจัดทำแผนที่ตู้แลกเงินตราต่างประเทศ ในจังหวัดภูเก็ต <i>ฤดีรัตน์ คันธานนท์</i>	Online
6	KSUC-O-026	14.15-14.30 น.	การศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต <i>พิไลทิพย์ ด้วงเกตุ</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
7	KSUC-O-027	14.30-14.45 น.	การประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) <i>อติตยา วิริยะภากร</i>	Online
8	KSUC-O-028	14.45-15.00 น.	ปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจ โรงแรม ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 <i>ภริภัทธ ภัทศิรี</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 5 : ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (ห้องที่ 2)

ประธานกรรมการ ผศ.ดร.ชยาภรณ์ เรืองสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กรรมการ ผศ.ดร.คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ ผศ.ดร.อัญญาปาร์ย์ ศิลปนิลมาลย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ ดร.ปวีณา ชันซ์ศิลา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ 1531 ชั้น 3 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-029	13.00-13.15 น.	แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร <i>บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ</i>	Online
2	KSUC-O-030	13.15-13.30 น.	การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 <i>ธนาวิทย์ รุ่งแสง</i>	Online
3	KSUC-O-031	13.30-13.45 น.	การศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 <i>รุ่งทิพย์ ทาวดี</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 5 : ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (ห้องที่ 3)

ประธานกรรมการ	รศ.ดร.วนิดา ผาระนัต	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กรรมการ	ผศ.ดร.สายหยุด ภูปุย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
กรรมการและเลขานุการ	ผศ.วรรณุช นิลเขต	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	อาจารย์สุกานดา พันตาเอก	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ 1532 ชั้น 3 อาคาร คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-032	13.00-13.15 น.	การจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้า กระแสตรงเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ <i>หัตถยา สีพาไชย</i>	Onsite
2	KSUC-O-033	13.15-13.30 น.	การพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning <i>อิทธิพล พันธุ์</i>	Onsite
3	KSUC-O-034	13.30-13.45 น.	ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 <i>ประวีณา ประวีร์วันตา</i>	Online
4	KSUC-O-035	13.45-14.00 น.	การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น <i>อภิชาติ ภูจอมผา</i>	Online
5	KSUC-O-036	14.00-14.15 น.	แนวทางการสอนการอ่านโน้ตสากลด้วยบอร์ดเกม <i>สุวัลลี นุชวงษ์</i>	Online
6	KSUC-O-037	14.15-14.30 น.	แนวทางการออกแบบการสอนโสตทักษะตามแนวทางโคดาเย สำหรับผู้เรียนวิทยาลัย นาฏศิลป์จันทบุรี <i>อนุวัชร ร้อยมา</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
7	KSUC-O-038	14.30-14.45 น.	แนวทางการนำเสนอการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ <i>เจษฎา เดชนันท์</i>	Online
8	KSUC-O-039	14.45-15.00 น.	แนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต สำหรับครูดนตรี <i>หนึ่งฤทัย สวยชุม</i>	Online
9	KSUC-O-040	15.00-15.15 น.	การพัฒนาความเข้าใจของนักศึกษาฟิสิกส์ เรื่อง คลื่นกลโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิบัติสัมพันธ์ <i>แสงกฤษ กลั่นบุศย์</i>	Online
10	KSUC-O-041	15.15-15.30 น.	การสร้างแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มเบื้องต้นตามแนวทางผศ.ดร.ดุष्ฎี มีป้อม <i>ชัยวัฒน์ เกรียงไกรเพชร</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ห้องที่ 4 : สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)

ประธานกรรมการ	รศ.ดร.พภัศรณ วรภัทร์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
กรรมการ	รศ.ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
กรรมการและเลขานุการ	ผศ.ดร.จริยา อินทนิล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	ดร.นิตยา ค้อไผ่	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	อาจารย์เยาวเรศ รัตนธาทอง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องประชุม ชั้น 2 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-042	13.00-13.15 น.	ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี <i>เกศริน ตนภู</i>	Online
2	KSUC-O-043	13.15-13.30 น.	การนำนโยบายช่วยเหลือผู้เสียและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาโครงการช่วยเหลือ ผู้เสียและผู้ติดยาเสพติดของ ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด ประจําปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของจังหวัดอุดรธานี <i>ปริญ วิเวก</i>	Online
3	KSUC-O-044	13.30-13.45 น.	การศึกษาศถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน ชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร <i>มนพัทธ์ สีขาว</i>	Online
4	KSUC-O-045	13.45-14.00 น.	สภาวะองค์รวมเชิงพุทธของพระสงฆ์ : นโยบายสิทธิประโยชน์ <i>พระมหากิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา)</i>	Online
5	KSUC-O-046	14.00-14.15 น.	รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสา ตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น <i>นิเทศ สนั่นนารี</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ห้องที่ 5 : วัฒนธรรมศึกษาเพื่อการพัฒนา)

ประธานกรรมการ	รศ.ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
กรรมการ	ผศ.ดร.อำพร แสงไชยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กรรมการและเลขานุการ	ดร.อ้อต โนนกระยอม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	ดร.สุพจน์ ดวงเนตร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องประชุม ชั้น 3 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-047	13.00-13.15 น.	อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย <i>ญาณิศ ธรรมาวดี</i>	Onsite
2	KSUC-O-048	13.15-13.30 น.	พระพิฆเนศปาฏิหาริย์แห่งโขคลาก <i>อภิสิทธิ์ อินนัย</i>	Online
3	KSUC-O-049	13.30-13.45 น.	ความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ <i>ภัทรชิตา รัตนพันธ์</i>	Online
4	KSUC-O-050	13.45-14.00 น.	การศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา <i>นัสรีน สุวิสัน</i>	Online
5	KSUC-O-051	14.00-14.15 น.	การศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต <i>นุจรินทร์ หมดไร่ย์</i>	Online
6	KSUC-O-052	14.15-14.30 น.	รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต <i>มัสสุรีย์ ดินายัง</i>	Online
7	KSUC-O-053	14.30-14.45 น.	ความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสราทจีนในจังหวัดภูเก็ต <i>กฤติยาณี ศรีเรือง</i>	Online
8	KSUC-O-054	14.45-15.00 น.	การศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต <i>ธีรภัทร เรือนสูง</i>	Online
9	KSUC-O-055	15.00-15.15 น.	กลวิธีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน <i>พระมหาศรายุทธ เจตตรา</i>	Online
10	KSUC-O-056	15.15-15.30 น.	การออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการปฏิบัติตนเรื่อง "ออฟฟิศซินโดรม" <i>พรไพลิน ศิลปชัย</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
11	KSUC-O-057	15.30-15.45 น.	ความหลากหลายทางสังคมกับความสำเร็จในการกระจายอำนาจของอินเดีย <i>ธรรพ์ณธร สีทา</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ห้องที่ 6 : รัฐไทย รัฐเทศ กกับการพัฒนา)

ประธานกรรมการ	รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กรรมการ	ผศ.ดร.มัลลิกา นาจันทอง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
กรรมการและเลขานุการ	ผศ.ดร.พิพิธธนวีดี สมคะเณย์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	อาจารย์นรินทร์ พัฒนชัย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	ผศ.ดร.ณิชามาทิ กันขุนทด	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องประชุมสภามหาวิทยาลัย ชั้น 3 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
 อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-058	13.00-13.15 น.	การคมนาคมรถไฟในอินเดีย : กกับการก้าวขึ้นมาเป็น มหาอำนาจ <i>ศิกษก พงสุวรรณ</i>	Onsite
2	KSUC-O-059	13.15-13.30 น.	ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและแนวทางดำเนิน นโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคตินิสิตคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 <i>เสาวลักษณ์ แสงห้าว</i>	Onsite
3	KSUC-O-060	13.30-13.45 น.	ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัด หนองคาย <i>มัญชุพร ชันธการุญวงศ์</i>	Onsite
4	KSUC-O-061	13.45-14.00 น.	การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการวารสารการ บริหารท้องถิ่น <i>ณตยา สีหนาม</i>	Onsite

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ห้องที่ 7 : แนวคิด ผู้คน สังคมและสิ่งแวดล้อม)

ประธานกรรมการ	รศ.ดร.สุภีร์ สมอนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
กรรมการ	ผศ.ดร.เกรียงไกร ผาสุตะ	มหาวิทยาลัยนครพนม
กรรมการและเลขานุการ	ผศ.ดร.อัศรเจตน์ ชัยภูมิ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	ดร.ลาวัลย์ ดุยชาติ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ	ว่าที่ ร.ต.สุรจักษ์ พิริยะเชิดชูชัย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ ห้องประชุมยุทธศาสตร์ ชั้น 4 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-062	13.00-13.15 น.	ปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ: ศึกษากรณีอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง <i>กานต์ธีรา ตรีปาที</i>	Online
2	KSUC-O-063	13.15-13.30 น.	การอนุรักษ์การจักสานกระจูดภายใต้กฎหมายสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน <i>ณัฐธีร์ สุวรรณภมมาศ</i>	Online
3	KSUC-O-064	13.30-13.45 น.	เครือข่ายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยโดยภาครัฐ: กรณีศึกษา โครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร <i>อำนาจ ธนานันทชัย</i>	Online
4	KSUC-O-065	13.45-14.00 น.	เงื่อนไขการถอดออกของประชาธิปไตยเสรี <i>ชัย สกฤตโชคชัย</i>	Online
5	KSUC-O-066	14.00-14.15 น.	มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ : แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมไทย <i>พระมหาสำราญ สมนูโต</i>	Onsite
6	KSUC-O-067	14.15-14.30 น.	กรอบการเล่าเรื่องเชิงนโยบาย <i>พระมหาสุทธิศล จิตตปณฺโญ (ภูนอก)</i>	Online
7	KSUC-O-068	14.30-14.45 น.	ความสำคัญของการเงินสีเขียว และ ต้นทุนทางธรรมชาติ ในการคำนวณงบประมาณของหน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์ <i>ภาวิณ จารุทวี</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
8	KSUC-O-069	14.45-15.00 น.	การสังเคราะห์บทความการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน <i>จิรัฐ ชวนชม</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย

กลุ่ม 7 : นวัตกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจนเชิงพื้นที่ เพื่อความยั่งยืน
 (ห้องที่ 1 : นวัตกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจนเชิงพื้นที่ เพื่อความยั่งยืน)

ประธานกรรมการ รศ.ดร.พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 กรรมการ ดร.โอม ฉัตรนนท์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 กรรมการและเลขานุการ อาจารย์ธวัชชัย เคหะบาล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
 ผู้ช่วยกรรมการและเลขานุการ อาจารย์อภิรดี ดอนอ่อนบัว มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบบรรยาย (ระดับชาติ)

ห้องนำเสนอ 503 ชั้น 5 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
1	KSUC-O-070	13.00-13.15 น.	การวิจัยและนวัตกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีจังหวัดศรีสะเกษ : ระยะเวลาที่ 3 <i>สหัส พลนิล</i>	Onsite
2	KSUC-O-071	13.15-13.30 น.	การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 <i>เยาวลักษณ์ เพ็ญจันทร์</i>	Onsite
3	KSUC-O-072	13.30-13.45 น.	บทบาทของคณะกรรมการอนามัยน้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาเขื่อนไชยะบุรี <i>อััจฉิมา แสงรัตน์</i>	Online
4	KSUC-O-073	14.00-14.15 น.	การอ้างอิงด้านวัฒนธรรมระหว่างโขงไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 <i>โยธิตา โกเมน</i>	Online

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
5	KSUC-O-074	14.15-14.30 น.	เครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) สำหรับกิจการ/โครงการเพื่อสังคม และตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) ระดับแนะนำให้เปิดเผยเพิ่มเติมตามความสมัครใจ (Recommended Level) โดยสำนักงาน ก.ล.ต. สำหรับบริษัทจดทะเบียน <i>นันทวรรณ บุญช่วย</i>	Online

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์

กลุ่ม 1 : วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีสุขภาพ และ กลุ่ม 2 : เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร

ประธานกรรมการ ผศ.ดร.ตรี วาทกิจ มหาวิทยาลัยนครพนม

กรรมการ ดร.รัฐพล มีลาภสม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ อาจารย์เกียรติพงษ์ เจริญจิตต์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบโปสเตอร์ (ระดับชาติ)

ห้องโถง หน้าห้องประชุม ชั้น 3 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีสุขภาพ				
1	KSUC-P-001	13.00-13.10 น.	ความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างแผ่นไทเทเนียมที่ไม่ผ่านการแอนโนไดเซชันและผ่านการแอนโนไดเซชันกับเซลล์แอตซีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ <i>สุภัทษา ปาคำมา</i>	Onsite (โปสเตอร์)
เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร				
2	KSUC-P-002	13.30-13.40 น.	ผลของการใช้วัสดุดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค <i>เจนจิรา นามิ</i>	Onsite (โปสเตอร์)
3	KSUC-P-003	13.40-13.50 น.	การใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว <i>ปณัฏ สุขสร้อย</i>	Onsite (โปสเตอร์)

การนำเสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์

กลุ่ม 5 : ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ประธานกรรมการ ผศ.ดร.สฤติย์ ภาคมฤค มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรรมการ ผศ.ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

กรรมการและเลขานุการ อาจารย์อภิเชษฐ เสมอใจ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วันที่นำเสนอ 18 ธันวาคม 2566

ประเภทการนำเสนอ แบบโปสเตอร์ (ระดับชาติ)

ห้องโถง หน้าห้องประชุม ชั้น 3 อาคาร สำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ	รหัสบทความ	เวลา	ชื่อเรื่อง/ชื่อผู้นำเสนอ	รูปแบบ
ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้				
1	KSUC-P-004	13.00-13.10 น.	การศึกษาคความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ <i>ณัฐพงษ์ ภูขามคม</i>	Onsite (โปสเตอร์)
2	KSUC-P-005	13.10-13.20 น.	สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 <i>สุจิต นีกสม</i>	Onsite (โปสเตอร์)
3	KSUC-P-006	13.20-13.30 น.	การศึกษาคความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในเขตพื้นที่ภาคกลางด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ <i>สุนทร เทียนงาม</i>	Onsite (โปสเตอร์)

สารบัญ

	หน้า
สารจากนายกสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	i
สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	ii
กำหนดการจัดงานการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2566	iii
การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย	vi
การนำเสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์	xxvi
สารบัญ	xxviii
ภาคบรรยาย	
กลุ่ม 1 : วิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม	
KSUC-O-001 การศึกษาก่อนอัดแท่งจากกากมะพร้าว สุรศักดิ์ ใจดี	1
KSUC-O-002 การประยุกต์ใช้เทคนิคโคเซ็นเพื่อลดเวลากระบวนการปรับตั้งเครื่องจักรสำหรับการผลิตนอตตัวเมีย วรัญญา ทิพย์โพธิ์	9
KSUC-O-003 การพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ วิวรรณรัตน์ สารมาตย์	17
KSUC-O-004 การศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลต่อค่าความฝืดของผิวทาง แอสฟัลต์คอนกรีตเพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางในอนาคต ภัทรพล สีตอกบวบ	31
KSUC-O-005 การศึกษาการพิจารณาใช้ค่าดัชนีความฝืดสากล (International Friction Index, IFI) ของผิวทาง แอสฟัลต์คอนกรีตในสภาวะแวดล้อมช่วงฤดูฝนเพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางพัฒนาโครงข่าย ถนนที่เหมาะสมสำหรับทางหลวง ภัทรพล สีตอกบวบ	41
KSUC-O-006 การศึกษาการวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางสำหรับหลอดไฟประเภท High Pressure Sodium (HPS) เพื่อพัฒนางานทางที่เหมาะสมสำหรับทางหลวง ภัทรพล สีตอกบวบ	50
KSUC-O-007 การพัฒนาเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน สมพล มะสิกะ	61
KSUC-O-008 การวิเคราะห์พลังงานใช้ประโยชน์และประสิทธิภาพเอกเซอร์จีของการอบแห้งดีปลีด้วยเครื่อง อบแห้งแบบถาด พิสิฐ ช่อกลมกรด	70
กลุ่ม 2 : วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีสุขภาพ	
KSUC-O-009 การประเมินคุณภาพน้ำทิ้งของโรงไฟฟ้าประเภทเผาไหม้เชื้อเพลิง จักรพันธ์ เมณฑท์กุล	81

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-010 ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขของชาติพันธุ์มณีในสถานการณ์โควิด-19 : ศึกษากรณีอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง พิมพ์ภา ช่อชั้น	89
KSUC-O-011 การศึกษาเปรียบเทียบโรคเรื้อรังในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร ดุลยวัต มิตรดี	98
กลุ่ม 3 : เทคโนโลยี และนวัตกรรมเกษตร	
KSUC-O-012 การประเมินผลของฟางข้าวต่อคุณภาพน้ำและการผลิตแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ เพื่อประยุกต์ใช้ทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รัชณีกรณ์ มาพะเนา	107
กลุ่ม 4 : บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการและการท่องเที่ยว	
KSUC-O-013 แนวทางการบริหารงานพัสดุสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) ชนกนาถ พูลเจริญศิลป์	115
KSUC-O-014 ปัจจัยที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรณีศึกษา ภาคต่างประเทศ กมลลักษณ์ อนุภักดิ์	124
KSUC-O-015 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มานิตา ผิวจันทร์	133
KSUC-O-016 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปลูกแตงโม เกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง กรรณิกา บัวทองเรือง	144
KSUC-O-017 พฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร วราพร ไชยรบ	152
KSUC-O-018 คุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน จรรย์พร ปัญญาธร	165
KSUC-O-019 ตะลั้งไพร : ภูมิปัญญาสมุนไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ศุภางค์ นันตา	174
KSUC-O-020 ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พิชัย สารภักดิ์	183

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-021 การวิเคราะห์ต้นทุนของหน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเองด้วยโมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต กรณีศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาววิชา โพนรัตนกุล	199
KSUC-O-022 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาผ่านมิติความศรัทธาและความเชื่อสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เขตชัย อ่องสกุล	209
KSUC-O-023 แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการเพื่อนำเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยน้ำ ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พิชญภาพร ศรีบุญเรือง	222
KSUC-O-024 ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สันดุสิตธิ์ บรินวัชระกุล	230
KSUC-O-025 การศึกษาทำเลที่ตั้งและจัดทำแผนที่ดูแลเงินตราต่างประเทศในจังหวัดภูเก็ต ฤดีรัตน์ คันธานนท์	237
KSUC-O-026 การศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ	252
KSUC-O-027 การประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) อชิตยา วิริยะภากร	264
KSUC-O-028 ปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ภริภัทธ ภักคีรี	273
กลุ่ม 5 : ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้	
KSUC-O-029 แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ	285
KSUC-O-030 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ธนวิทย์ รุ่งแสง	295
KSUC-O-031 การศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 รุ่งทิพย์ ทาวดี	309

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-032 การจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรงเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่าน การลงมือปฏิบัติ หัตถยา สีฟ้าไชย	317
KSUC-O-033 การพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning อิทธิพล พันธุ์	327
KSUC-O-034 ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประวีณา ประวิ้นตา	335
KSUC-O-035 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจาก ภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อภิชาติ ภูจอมผา	346
KSUC-O-036 แนวทางการสอนการอ่านโน้ตสากลด้วยบอร์ดเกม สุวัลลี นุชวงษ์	358
KSUC-O-037 แนวคิดการออกแบบการสอนโสตทักษะตามแนวทางโคตยา สำหรับผู้เรียนวิทยาลัย นาฏศิลป์จันทบุรี อนุวัชร ร้อยมา	368
KSUC-O-038 แนวทางการนำเสนอการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ เจษฎา เตชนันท์	377
KSUC-O-039 แนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต สำหรับครูดนตรี หนึ่งฤทัย สวยชุม	383
KSUC-O-040 การพัฒนาความเข้าใจของนักศึกษาฟิสิกส์ เรื่อง คลื่นกลโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบ บรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ แสงกฤษ กลั่นบุศย์	392
KSUC-O-041 การสร้างแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มเบื้องต้นตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุชนันท์ มีป้อม ชัยวัฒน์ เกรียงไกรเพชร	400
กลุ่ม 6 : มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น	
KSUC-O-042 ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เกศริน ตนภู	405
KSUC-O-043 การนำนโยบายช่วยเหลือผู้สพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ในจังหวัดอุดรธานี ปурณ์ วิเวก	415

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-044 การศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร มนพัทธ์ สีขาว	425
KSUC-O-045 สุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธของพระสงฆ์ : นโยบายสิทธิประโยชน์ พระมหาภิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา)	435
KSUC-O-046 รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสา ตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น พระมหาภิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา)	446
KSUC-O-047 อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย: ตอลีวูด ญาณิศา ธรรมมาวัตติ	458
KSUC-O-048 พระพิฆเนศปาฏิหาริย์แห่งโชคกลาง อภิสัทธี อินนุ้ย	468
KSUC-O-049 ความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ ภัทรพิศา รัตนพันธ์	483
KSUC-O-050 การศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา นัสรีน สุวิสัน	504
KSUC-O-051 การศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลัญญาของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต นุจรีนทร์ หมดไธย	517
KSUC-O-052 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต มัสสุรีย์ ดินายัง	536
KSUC-O-053 ความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสราทจีนในจังหวัดภูเก็ต กฤติยาณี ศรีเรือง	554
KSUC-O-054 การศึกษาอัตลักษณ์กิมฉิ้นจากช่างแกะกิมฉิ้น จังหวัดภูเก็ต อีร์ภัทร เรือนสูง	571
KSUC-O-055 กลวิธีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน พระมหาศรายุทธ เจตรา	591
KSUC-O-056 การออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการปฏิบัติตนเรื่อง “ออฟฟิศซินโดรม” พรไพลิน ศิลปชัย	607
KSUC-O-057 ความหลากหลายทางสังคมกับความสำเร็จในการกระจายอำนาจของอินเดีย ธรรม์ณธร สีทา	615
KSUC-O-058 รถไฟในอินเดีย: กับการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ เอกนาวิ วังคะฮาด	625

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-059 ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคตินิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เสาวลักษณ์ แสงท้าว	637
KSUC-O-060 ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย มัญชุพร ชันธการญวงค์	648
KSUC-O-061 การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น ณตยา สีหานาม	662
KSUC-O-062 ปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ: ศึกษากรณีอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง กานต์ธีรา ตรีปาที	675
KSUC-O-063 การอนุรักษ์การจักสานกระจูดภายใต้กฎหมายสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ณัฐธีร์ สุวรรณกมลาศ	687
KSUC-O-064 เครื่อง่ายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยโดยภาครัฐ: กรณีศึกษา โครงการบ้านเอื้ออาทร และโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อำนาจ ธนानันท์ชัย	696
KSUC-O-065 เงื่อนไขการถดถอยของประชาธิปไตยเสรี ชัย สกุลโชคชัย	705
KSUC-O-066 มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ : แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมไทย พระมหาสำรอง สณญูโต	714
KSUC-O-067 กรอบการเล่าเรื่องเชิงนโยบาย พระมหาสุทธิดิล จิตตปัญญา (ญนอก)	722
KSUC-O-068 ความสำคัญของการเงินสีเขียว และต้นทุนทางธรรมชาติ ในการคำนวณงบประมาณของ หน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาวิณ จารุทวี	731
KSUC-O-069 การสังเคราะห์บทความการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จิรัฐ ชวนชม	741
KSUC-O-070 การวิจัยและนวัตกรรมการพัฒนาระบบข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างเบ็ดเสร็จและ แม่นยำ กรณีจังหวัดศรีสะเกษ : ระยะที่ 3 สหัสสา พลนิล	749

สารบัญ

	หน้า
KSUC-O-071 การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เยาวลักษณ์ เพ็ญจันทร์	763
KSUC-O-072 บทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาเขื่อนไซยะบุรี อัจจิมา แสงรัตน์	773
KSUC-O-073 การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ภาคเรียนศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โยธิตา โกเมน	783
KSUC-O-074 เครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) สำหรับกิจการ/โครงการเพื่อ สังคม และตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) ระดับแนะนำให้เปิดเผยเพิ่มเติม ตามความสมัครใจ (Recommended Level) โดยสำนักงาน ก.ล.ต. สำหรับบริษัทจดทะเบียน นันทวรรณ บุญช่วย	799
ภาคโปสเตอร์	
วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีสุขภาพ	
KSUC-P-001 ความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างแผ่นไทเทเนียมที่ไม่ผ่านการแอนโอดเซชันและผ่านการแอนโอดเซชัน กับเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ สุภัทษา ปาคำมา	816
เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร	
KSUC-P-002 ผลของการใช้วัสดุดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค เจนจิรา นามิ	831
KSUC-P-003 การใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว ปณิต สุขสร้อย	839
ศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้	
KSUC-P-004 การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียน อนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ณัฐพงษ์ ภูขามคม	848
KSUC-P-005 สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร สถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สุชิต นิกสม	859

สารบัญ

	หน้า
KSUC-P-006 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน ในเขตพื้นที่ภาคกลางด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ สุนทร เทียนงาม	867

ภาคบรรยาย

KSUC-O-001

การถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

Charcoal briquettes from coconut residue

สุรศักดิ์ ใจดี* ธวัชชัย คำแดง และ ชัยรัตน์ หงษ์ทอง

หลักสูตรเทคโนโลยีการผลิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

*Corresponding author: Surasak_j@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ โดยศึกษาการผลิตถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว โดยทำการทดสอบประสิทธิภาพทางความร้อนตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช. 238/2547) คณะผู้วิจัยทำการทดลองนำวัสดุเหลือใช้จากการคั้นมะพร้าวมาผสมกับอัตราส่วนผสมที่ต่างกัน 3 อัตราส่วนถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 400, 600 และ 800 มิลลิลิตร ลักษณะถ่านอัดแท่งเป็นรูปทรงกระบอก ทำการทดสอบโดยการเผาไหม้โดยวัดผลในห้องปฏิบัติการทดสอบ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของถ่านอัดแท่งที่ทำมาจากกากมะพร้าว ผลจากการทดสอบระยะเวลาการมอดดับและวัดอุณหภูมิ สรุปได้ว่าผลจากการทดสอบแสดงอัตราส่วนที่ 2 ถ่านอัดแท่งกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 600 มิลลิลิตร คือ ระยะเวลาการมอดดับ 120 นาที อยู่ที่อุณหภูมิที่ 82.6 องศาเซลเซียสมาเป็นลำดับแรก ส่วนอัตราส่วนที่ 3 มีระยะเวลาการมอดดับ 110 นาทีอยู่ที่อุณหภูมิที่ 79.9 องศาเซลเซียส และอัตราส่วนที่ 1 มีระยะเวลาการมอดดับ 90 นาทีอยู่ที่อุณหภูมิที่ 75.8 องศาเซลเซียสตามลำดับ

คำสำคัญ: กากมะพร้าว, ถ่านอัดแท่ง, ถ่าน

Abstract

This Project aimed to make use of the agriculture waste materials by studying the production of charcoal briquettes from coconut residue. The production was studied by thermal performance test according to Standards for Community Products (CPS. 238/2004), The researcher conducted an experiment by mixing waste materials from coconut crushing with 3 different mixing ratios: 1 kilogram of coconut pulp charcoal/400, 600, and 800 milliliters of wet powder. The test is performed by combustion and the results are measured in a testing laboratory. To study the efficiency of charcoal briquettes made from coconut pulp. The results of the extinguishing time and temperature measurement. It can be concluded that the test results show the second ratio with 1 kg. of coconut residue, charcoal / 600 ml. of wet powder, which took 120 minutes of extinguishing period at 82.6 degrees Celsius comes first, temperature of 82.6 degrees Celsius before, while ratio 3 had a fire extinguishing time of 110 minutes at a temperature of 79.9 degrees Celsius and ratio 1 had a fire extinguishing time of 90 minutes at a temperature of 75.8 degrees Celsius, respectively

Keywords: Coconut Residue, Charcoal briquettes, Charcoal

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรมีผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปอยู่มากมาย โดยที่ผลผลิตหลักและเศรษฐกิจหรือของเหลือจากทั้ง 2 ภาคเศรษฐกิจสามารถนำมาใช้ประโยชน์หรือแปรรูปให้เป็นพลังงานเชื้อเพลิงเป็นปัจจัยสำคัญในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมซึ่งปัญหาเชื้อเพลิงในปัจจุบันเป็นสาเหตุสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศจึงมีความจำเป็นที่ต้องการหาวัสดุที่สามารถใช้เป็นพลังงานเชื้อเพลิงโดยเฉพาะการใช้เชื้อเพลิงในการหุงต้มของครัวเรือนแต่ในปัจจุบันนี้มีการสูญเสียพลังงานเชื้อเพลิงเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากคนเรานั้นละเลยและมองข้ามความสำคัญของการประหยัดพลังงานเชื้อเพลิงทำให้พลังงานเชื้อเพลิงลดน้อยลงไป ดังนั้นจึงมีการคิดนำวัสดุชีวมวลจากธรรมชาติที่เหลือใช้นำมาแปรรูปให้เป็นพลังงานเชื้อเพลิง เพื่อทดแทนพลังงานเชื้อเพลิงที่อาจจะหมดไปในอนาคต [1]

ในปัจจุบันพลังงานชีวมวลนั้นเป็นผลผลิตซึ่งหาได้ง่ายและมีอยู่ทั่วไปพลังงานชีวมวล หมายถึง พลังงานที่สะสมอยู่ในสิ่งมีชีวิตที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นแหล่งกักเก็บพลังงานจากธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ กิ่งไม้หรือเศษวัสดุจากภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม เช่น แกลบ ฟาง กะลามะพร้าว กากมะพร้าว มูลสัตว์ รวมทั้งของเหลือหรือจากครัวเรือน เป็นต้น

พืชชีวมวลที่นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงมีหลายรูปแบบ เช่น แกลบ เศษไม้ กากปาล์ม กะลามะพร้าวและกากมะพร้าว [2] จากการสำรวจปัญหาทางบ้านทำให้พบปัญหาจากกากมะพร้าวเหลือทิ้งต่อวันประมาณ 18 – 20 กิโลกรัม/วัน กากมะพร้าวได้มาจากการคั้นกะทิสด 1 กิโลกรัม จะได้กากมะพร้าว 2 – 3 ชีด/กิโลกรัม ซึ่งในอดีตทางบ้านจะนำกากมะพร้าวมาทิ้ง ดังนั้นจึงควรที่จะนำกากมะพร้าวเหลือทิ้งนั้นมาแปรรูปเป็นถ่านหรือเชื้อเพลิงผลิตพลังงานทดแทน คณะผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดที่จะศึกษาถ่านอัดแท่งที่ทำจากกากมะพร้าวเพื่อหาประสิทธิภาพของถ่านที่ได้ทำจากกากมะพร้าว

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อหาประสิทธิภาพของถ่านอัดแท่งที่ทำมาจากกากมะพร้าว

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รุ่งโรจน์ พุทธิสกุล. การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์โดยศึกษาการผลิตถ่านอัดแท่งจากถ่านกะลามะพร้าวและถ่านเห้งน้ำมันสำหรับหลังโดยทำการทดสอบสมรรถนะทางความร้อนตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช 238/2547) มลภาวะต้นทุนต่อหน่วยและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากการผลิตถ่านอัดแท่ง

วิชารานนท์ จุฑาจันทร์ การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลของอัตราส่วนของปริมาณผงถ่านที่ได้จากหญ้าแฝกต่อตัวประสานที่เหมาะสมในการขึ้นรูปถ่านอัดแท่งและเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถ่านอัดแท่ง มผช. 238/2547

ศิริชัย ต่อสกุล, กุณชล ทองศรี และ จงกล สุภารัตน์ งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาถ่านอัดแท่ง จากกากมะพร้าวได้แนวคิดจากคุณสมบัติของกากมะพร้าวที่เนื้อกากมะพร้าวมีน้ำมัน งานวิจัยนี้จึงศึกษาการผลิตถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวที่เป็นส่วนผสมหลักมาผสมกับกะลามะพร้าว, ชี้อ้อย, ถ่านไม้

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 กากมะพร้าวที่เหลือจากการคั้นมะพร้าว

3.2 สูตรถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว 3 สูตร ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัมต่อแป้งเปียกที่อัตราส่วน 400, 600 และ 800 มิลลิลิตร

3.3 ชุมชนตลาดสดหน้าพระลาน ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัด สระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากการสำรวจสภาพปัญหาที่ชุมชนตลาดสดหน้าพระลานมีการผลิตกะทิสดจำนวนมาก การจำหน่ายกะทิสดจะอยู่ประมาณ 50 – 60 กิโลกรัม/วัน จึงทำให้พบปัญหาในการเหลือทิ้งของกากมะพร้าว ซึ่งในอดีตทางชุมชนจะนำกากมะพร้าวมาทิ้ง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวและมีความสนใจที่จะนำกากมะพร้าวเหลือทิ้งนั้นมาแปรรูปเป็นถ่านหรือเชื้อเพลิงผลิตพลังงานทดแทนเพื่อช่วยลดการใช้พลังงานจากถ่านไม้ธรรมชาติ และหาประสิทธิภาพของถ่านที่ได้ทำจากกากมะพร้าวเพื่อให้ได้ถ่านอัดแท่งที่มีส่วนผสมจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาเป็นพลังงานทดแทนที่ต้นทุนต่ำสามารถหาวัตถุดิบได้ง่ายและมีอยู่ในปริมาณมาก จึงมีขั้นตอนตามวิธีการ ดังนี้

- 1.1 การศึกษาข้อมูลส่วนผสมของถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว
- 1.2 ขั้นตอนวิธีในการทำถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว
- 1.3 หาประสิทธิภาพของถ่านอัดแท่งและมลภาวะ
- 1.4 หาจุดคุ้มทุนของถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

2. การศึกษาข้อมูลส่วนผสมของถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

เนื่องจากการศึกษาสูตรจากการอ้างอิงงานวิจัยการผลิตถ่านอัดแท่งจากกะลามะพร้าวและถ่านห้ำมันสำปะหลัง และการพัฒนาถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวเป็นพลังงานทดแทนเพื่อการหาอัตราส่วนผสมมาอ้างอิงให้เหมาะสมกับการศึกษาถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว ดังนี้

- 2.1 ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 400 มิลลิลิตร (แป้งมัน 50 กรัม หรือครึ่งขีด/น้ำ 200 มิลลิลิตร)
- 2.2 ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 600 มิลลิลิตร (แป้งมัน 50 กรัม หรือครึ่งขีด/น้ำ 200 มิลลิลิตร)
- 2.3 ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 800 มิลลิลิตร (แป้งมัน 50 กรัม หรือครึ่งขีด/น้ำ 200 มิลลิลิตร)

3. ขั้นตอนวิธีในการทำถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

- 3.1 นำกากมะพร้าวไปตากแห้ง
- 3.2 เฉากากมะพร้าวจนเป็นถ่านหรือผงถ่าน
- 3.3 นำถ่านผงถ่านมะพร้าวเข้าเครื่องบดเพื่อบดผงถ่านกากมะพร้าวให้ละเอียด
- 3.4 ผสมถ่านกากมะพร้าวและแป้งเปียกตามอัตราส่วนที่กำหนด
- 3.5 นำส่วนผสมทั้งหมดที่ผสมเรียบร้อยแล้วเข้าเครื่องอัดแท่งและนำถ่านอัดแท่งที่ได้ไปตากแห้ง

ภาพที่ 1: ถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

4. หาประสิทธิภาพของถ่านอัดแท่งและมลภาวะ

ขั้นตอนที่ 1 ส่งตัวอย่างของถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว 100 เปอร์เซ็นต์ ไปทำการวิเคราะห์ หาประสิทธิภาพและมลภาวะ โดยห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยศูนย์เชี่ยวชาญนวัตกรรมพลังงานสะอาดและสิ่งแวดล้อมข้อมูลรายการวิเคราะห์ ตามมาตรฐาน (มผช.)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์จากการทดสอบ

1. วัดจากระยะเวลาจากการเผาไหม้ของถ่าน ใช้ถ่านจำนวน 500 กรัม
2. วัดระยะเวลาการต้มน้ำร้อนจากหม้อขนาด 24 นิ้ว จุดเดือดของน้ำที่ 90 องศาเซลเซียส

5. หาจุดคุ้มทุนของท่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

ระยะคืนทุน (Payback Period) ได้แก่ ระยะเวลาที่ผลตอบแทนสุทธิจากการดำเนินงานมีค่าเท่ากับค่าลงทุนของโครงการโดยจะพิจารณาจำนวนปีที่จะได้รับผลตอบแทนคุ้มกับเงินลงทุน

ผลการวิจัย

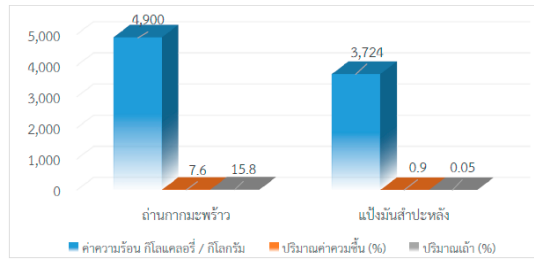
คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทดสอบประสิทธิภาพของวัตถุดิบและทดลองทำการผลิตตัวอย่างถ่านอัดแท่งจากถ่านกากมะพร้าวตามกระบวนการและอัตราส่วนที่กำหนดไว้และนำตัวอย่างถ่านอัดแท่งไปทำการทดสอบเก็บข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพด้านความร้อนและคุณลักษณะ อื่น ๆ ในห้องปฏิบัติการ โดยผลการวิเคราะห์ในด้านสมรรถนะทางความร้อนและผลกระทบต่อมลภาวะในการนำไปใช้งาน แบ่งได้ 5 ข้อ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางความร้อนของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตถ่านอัดแท่ง
2. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพค่าความร้อนที่ได้จากถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว
3. การวิเคราะห์ผลกระทบต่อมลภาวะในการเผาไหม้ของถ่านอัดแท่ง
4. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพจากการทดสอบโดยวิธีการต้มน้ำ
5. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนการผลิตต่อหน่วย

เครื่องมือที่ใช้ในทดสอบโดยนำถ่านกากมะพร้าวไปทำการทดสอบเพื่อหาประสิทธิภาพ โดยการทดสอบการหาค่าความร้อน โดยใช้เครื่องมือวัด (Oxygen Bomb Calorimeter) การหาปริมาณสารที่เผาไหม้ได้ (Volatile Mater) การหาปริมาณคาร์บอนคงตัว (Fixed Carbon) การหาปริมาณเถ้า (Ash) การหาปริมาณความชื้น (Moisture) ผลการทดสอบเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถ่านอัดแท่ง (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2547) และทำการทดสอบด้านมลภาวะจากห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางความร้อนของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตถ่านอัดแท่ง

การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านประสิทธิภาพของถ่านอัดแท่งแบ่งออกเป็นประเภท ได้แก่ ถ่านกากมะพร้าว 100 % ทดสอบ ณ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และแป้งมันสำปะหลังอ้างอิงจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รุ่งโรจน์ พุทธิสกุล การผลิตถ่านอัดแท่งจากกะลามะพร้าวและถ่านหมักมันสำปะหลัง

ภาพที่ 2: กราฟแสดงค่าความร้อน

จากการทดสอบและวิเคราะห์ปริมาณเถ้าหลังการเผาไหม้ในห้องปฏิบัติการสำหรับวัตถุดิบทั้ง 2 ชนิด ซึ่งนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของถ่านอัดแท่ง ได้แก่ กากมะพร้าวและแป้งมันสำปะหลังผลจากการทดสอบปริมาณเถ้าตามมาตรฐาน (มผช.) ต้องไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถ่านไม้หุงต้ม (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม , 2547) โดยมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจะครอบคลุมเฉพาะถ่านอัดแท่งที่ทำจากถ่านผงหรือถ่านเม็ดมาเป็นแท่งหรือทำจากวัสดุธรรมชาติมาอัดเป็นแท่งแล้วเผาจนกลายเป็นเถ้าทั้งหมด คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาปริมาณเถ้าในครั้งนี้ เพื่อต้องการทราบว่าวัตถุดิบแต่ละชนิดมีปริมาณเถ้ามากน้อยเพียงใด

2. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพค่าความร้อนที่ได้จากถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพค่าความร้อนที่ได้จากถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวจากห้องปฏิบัติทั้ง 3 ตัวอย่างแสดงได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1: ค่าความร้อนสำหรับอัตราส่วนที่ 1, 2, 3 ได้จากการทดสอบวิเคราะห์ผลในห้องปฏิบัติการ

อัตราส่วนลำดับที่	แป้งเปียก (มิลลิลิตร)	ค่าความร้อน กิโลแคลอรี/กิโลกรัม ค่าน้ำส่ง	ค่าความร้อน กิโลแคลอรี/กิโลกรัม ค่าน้ำหนักแห้ง
1	400	4,810	4,980
2	600	4,710	4,940
3	800	4,610	4,860

จากตารางที่ 1 ค่าความร้อนที่ได้ถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวโดยกำหนดให้ทั้ง 3 อัตราส่วนใช้แป้งมันสำปะหลังและน้ำ ซึ่งนำใช้ในอัตราส่วนที่ต่างกันเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพค่าความร้อนตามมาตรฐาน (มผช.) ค่าความร้อนต้องไม่น้อยกว่า 5,000 กิโลแคลอรี/กิโลกรัม

3. การวิเคราะห์ผลกระทบด้านมลภาวะในการเผาไหม้ของถ่านอัดแท่ง

ผลการวิเคราะห์เพื่อหามลภาวะโดยห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ที่ออกมาจากถ่านอัดแท่งกากมะพร้าว 3 ตัวอย่างจากอัตราส่วนผสมที่กำหนด โดยทำการวิเคราะห์ผลโดยห้องปฏิบัติการตัวอย่างของอัตราส่วนผสมที่กำหนดทำการวิเคราะห์ผลโดยห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) จำนวน ประมาณ 200 กรัม วิเคราะห์เพื่อหามลภาวะที่ออกมาจากถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวโดยกำหนดได้ ดังนี้

1. ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

2. ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์
3. ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์
4. ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

ผลการวิเคราะห์เพื่อหามลภาวะที่ออกมาจากถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว 3 ตัวอย่างจากอัตราส่วนผสมที่กำหนด โดยทำการวิเคราะห์ผลโดยห้องปฏิบัติการการทดลองในเครื่องมือของห้องปฏิบัติการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ผลจากการทดสอบดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์เพื่อหามลภาวะที่ออกมาจากถ่านอัดแท่งในสภาพนำส่ง

มลภาวะ	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 400	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 600	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 800
ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ppm	62	72	80
ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ppm	10	13	15
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ppm	3,102	3,234	3,631
ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ppm	54.1	51.1	49.3

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์เพื่อหามลภาวะที่ออกมาจากถ่านอัดแท่งในสภาพน้ำหนักแห้ง

มลภาวะ	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 400	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 600	สภาพนำส่ง อัตราส่วน 800
ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ppm	174	184	194
ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ppm	24	27	31
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ppm	มากกว่า 4,000	มากกว่า 4,000	มากกว่า 4,000
ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ppm	55.4	53.6	52.0

จากตารางที่ 2, 3 ผลจากการทดสอบมลภาวะจากห้องปฏิบัติการพบว่าถ่านอัดแท่งจากถ่านกากมะพร้าวเมื่อเริ่มติดไฟจะปล่อยก๊าซ 4 ชนิด ได้แก่ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยจะมีปริมาณสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระยะเวลาของการเผาไหม้และปริมาณของก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้จะเริ่มลดลงจนกลายเป็นแก๊สจืดหยุดทำการทดสอบ

4. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพจากการทดสอบโดยวิธีการต้มน้ำ

จากการวิเคราะห์ระยะเวลาการมอดดับและอุณหภูมิของน้ำที่ได้จากถ่านกากมะพร้าว ซึ่งการทดลองการต้มน้ำทั้ง 3 ตัวอย่าง นั้นสามารถนำมาขยายผลเพื่อประเมินระยะเวลาในการมอดดับ

ตารางที่ 4: แสดงผลระยะเวลาการมอดดับและอุณหภูมิสูงสุดที่ได้จากการทดลองถ่านอัดแท่ง จากกากมะพร้าว โดยกำหนดให้ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัม และผสมแป้งเปียกใน อัตราส่วนต่าง ๆ

อัตราส่วน ถ่านที่	แป้งเปียก (มิลลิลิตร)	ระยะเวลาการมอดดับ	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)

1	400	90	75.8
2	600	120	82.6
3	800	110	79.9

จากตารางที่ 4.5 ตารางแสดงระยะเวลาการมอดดับที่ได้จากถ่านกากมะพร้าวโดยกำหนดให้ทั้ง 3 อัตราส่วนที่แตกต่างกันและใช้น้ำในอัตราส่วนคงที่ เพื่อเปรียบเทียบระยะเวลาในการทดสอบการต้มต้มน้ำ โดยแสดงรายละเอียด ดังนี้

1. อัตราส่วนผสมที่ 1 ระยะเวลาการมอดดับ 90 นาทีอยู่ที่อุณหภูมิที่ 75.8 องศาเซลเซียส
2. อัตราส่วนผสมที่ 2 ระยะเวลาการมอดดับ 120 นาทีอยู่ที่อุณหภูมิที่ 82.6 องศาเซลเซียส
3. อัตราส่วนผสมที่ 3 ระยะเวลาการมอดดับ 110 นาทีอยู่ที่อุณหภูมิที่ 79.9 องศาเซลเซียส

อภิปรายผลการวิจัย

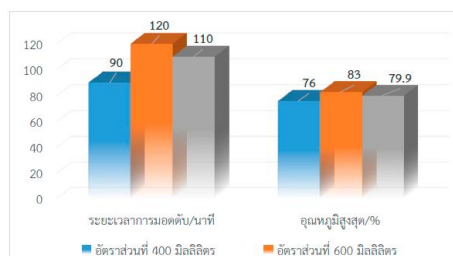
การวิจัยครั้งนี้เพื่อการผลิตถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวโดยมีรายละเอียดของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางความร้อนของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตถ่านอัดแท่ง พบว่า ค่าความร้อนของถ่านกากมะพร้าวมีค่าความร้อน 4,900 กิโลแคลอรี/กิโลกรัม ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (มผช.) และค่าความร้อนของแป้งมันสำปะหลังมีค่าความร้อน 3,724.70 กิโลแคลอรี/กิโลกรัม ผลการทดสอบความชื้นของวัตถุดิบทั้ง 2 ชนิดไม่เกินร้อยละ 8 โดยน้ำหนัก

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพค่าความร้อนที่ได้จากถ่านกากมะพร้าวและแป้งมันสำปะหลัง อัตราส่วนผสมที่ 1, 2, 3 ถ่านกากมะพร้าว 1 กิโลกรัมต่อแป้งเปียกที่ 400, 600, 800 ค่าความร้อนเฉลี่ยที่ 4,980 (กิโลแคลอรี/กิโลกรัม) ค่าความร้อนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (มผช.)

3. ผลการวิเคราะห์ผลกระทบต่อด้านมลภาวะในการเผาไหม้ของถ่านอัดแท่ง สรุปผลจากการทดสอบมลภาวะจากห้องปฏิบัติการ พบว่า ถ่านอัดแท่งจาก กากมะพร้าวเมื่อเริ่มติดไฟจะปล่อยก๊าซ 4 ชนิด ได้แก่ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์, ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์, ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ และคาร์บอนไดออกไซด์ โดยก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์มีปริมาณมากกว่า 4,000 ppm และสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ของระยะของการเผาไหม้ เริ่มลดลงเมื่อเนื้อถ่านอัดแท่งมีปริมาณลดลงและดับสนิท

4. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพจากการทดสอบโดยวิธีการต้มน้ำสรุปผลจากการทดสอบโดยวิธีการต้มน้ำ พบว่า ถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าว ทั้ง 3 อัตราส่วน เมื่อเริ่มติดไฟจนถ่านมอดดับระยะเวลาที่มอดดับช้าที่สุดอยู่ที่ 120 นาที ที่อุณหภูมิที่ 82.6 องศาเซลเซียส คือ อัตราส่วนที่ 2 กากมะพร้าว 1 กิโลกรัม/แป้งเปียก 600 มิลลิตร ดังรูปภาพที่ 2 กราฟแสดงระยะเวลาการมอดดับ

ภาพที่ 3: กราฟแสดงระยะเวลาการมอดดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเผากากมะพร้าวตากแห้งให้จำนวนมากพอ เพื่อให้มีถ่านพอสำหรับการทำถ่านอัดแท่ง
2. ควรนำถ่านอัดแท่งที่ตากจนแห้งแล้ว ใส่ถุงพลาสติกที่แน่นแล้วซีลปิด เพื่อไม่ให้อากาศเข้าได้จะช่วยไม่ให้ถ่านอัดแท่งดูดความชื้น
3. ไม่ควรปล่อยให้กากมะพร้าวเน่าเพราะจะทำให้ถ่านมีกลิ่นเหม็น

เอกสารอ้างอิง

- รุ่งโรจน์ พุทธิสกุล. (2553). *การผลิตถ่านอัดแท่งจากถ่านกากกะลามะพร้าวและถ่านมันสำปะหลัง*. ปริญญาโท กศ.ม (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสริมศักดิ์ เกิดวัน, รุ่งโรจน์ จินด้าง, สุราพร เกตุพันธ์, (2561) *การผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกสาขาคู* รายงานการวิจัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- ศิริชัย ต่อสกุล, ภูมณฑล ทองศรี, จงกล สุภารัตน์, (2554). *การพัฒนาถ่านอัดแท่งจากกากมะพร้าวเป็นพลังงานทดแทน “การประชุมวิชาการช่วยงานวิศวกรรมอุตสาหกรรม ประจำปี พ.ศ. 2555”* ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- สังเวย เสวกวิหारी, อุดมเดชา พลเยี่ยม (2563) *การผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่งจากเปลือกมะพร้าวอ่อน* คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- วิศรุต ยันตะดิลก. (2560). *การศึกษาเชื้อเพลิงอัดแท่งจากกากมะพร้าวร่วมกับผงถ่านโก่งกาง* (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, กรุงเทพมหานคร.

KSUC-O-002

การประยุกต์ใช้เทคนิคไคเซ็นเพื่อลดเวลากระบวนการปรับตั้งเครื่องจักร สำหรับการผลิตนอตตัวเมีย

Implementing kaizen techniques to reduce the machine setup time in the nut production process

วรัญญ์ ทิพย์โพธิ์¹ ปานจิต ศรีสวัสดิ์^{1*} เชษฐ ศรีไมตรี¹ สุนิดา เกิดหนูวงศ์^{2,3} และนิภา ชุณหวิญญ์^{2,4}

สาขาการจัดการอุตสาหกรรมและนวัตกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี¹

สาขาเทคโนโลยีการจัดการอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี²

สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี³

สาขาสาขาริชาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี⁴

*Corresponding author: panjit.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดเวลาในกระบวนการปรับตั้งเครื่องจักรโดยใช้เทคนิคไคเซ็น เพื่อปรับปรุงระบบการทำงานและปรับปรุงวิธีการปรับตั้งเครื่องจักรในสายการผลิตนอตตัวเมียของแผนกทำเกลียว (TAP) จากการศึกษาสภาพปัญหาพบว่าแผนกทำเกลียวมีปริมาณยอดการผลิตนอตตัวเมีย ในกลุ่ม D ไม่ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เนื่องจากปัญหาการปรับตั้งเครื่องจักรที่มีใช้เวลานาน จากการจับเวลาการปรับตั้งเครื่องจักรจำนวน 10 ครั้ง พบว่าใช้เวลาเฉลี่ย 4,920 วินาที เมื่อนำเวลาที่ได้มาเปรียบเทียบกับเวลามาตรฐานการทำงาน มีเวลามากกว่าเวลามาตรฐานถึง 480 วินาที จากนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาด้วย Why-Why Analysis พบว่า มีสาเหตุรากเหง้า 3 สาเหตุ คือ 1) พนักงานใช้เวลาบันทึกอายุแม่พิมพ์การทำเกลียวนอตนาน 2) พนักงานใช้เวลาในการค้นหาอะไหล่เวลานาน 3) พนักงานขันหรือคลายนอตนาน ดังนั้นจึงได้เสนอแนวทางปรับปรุงด้วยเทคนิคไคเซ็น ส่งผลให้เวลาในการปรับตั้งเครื่องจักร จากเดิมใช้เวลา 4,920 วินาที เหลือ 4,117 วินาที คิดเป็นร้อยละ 15.10

คำสำคัญ: การเพิ่มประสิทธิภาพ, การปรับปรุง, การลดเวลา, การปรับตั้งเครื่องจักร

Abstract

The purpose of this research was to reduce machine setup time by using Kaizen techniques to improve the machine setup time in the TAP department's nut production. When studying the TAP department, it was observed that the production quantity was not meeting the target in group D. Due to the extended setup time of the machines. From timing the machine setup process 10 times, it was found that the average time is 4,920 seconds. When comparing the obtained time with the standard operating time, there is an excess of up to 480 seconds. To identify the root causes, the researcher conducted a Why-Why analysis and found three primary causes contributing to the extended setup time: 1) Lengthy record-keeping for TAP mold life, 2) Delays in finding spare parts, and 3) Time-consuming tightening or loosening

of machine bolts. Subsequently, the researcher applied Kaizen techniques to reduce the machine setup time. As a result, the setup time was reduced from 4,920 seconds to 4,117 seconds, a 15.10% improvement.

Keywords: efficiency increase, improvement, time reduction, machine adjustment

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนรุ่นการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์เป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะชิ้นส่วนที่มีขนาดเล็กที่ต้องการใช้ในปริมาณมาก เนื่องจากในปัจจุบันนั้นอุตสาหกรรมยานยนต์มีความต้องการของลูกค้าที่มีความต้องการที่หลากหลาย ทางสถานประกอบการจึงจำเป็นต้องหาแนวทางการผลิตที่ตอบสนองความต้องการสินค้าที่มีความหลากหลายตาม เนื่องจากลูกค้ายังต้องการสินค้าที่มีคุณภาพสูง ต้นทุนต่ำ และทันเวลา การผลิตที่หลากหลายจึงนำไปสู่การเปลี่ยนรุ่นผลิตในเครื่องจักร หากการกระบวนการผลิตที่จำเป็นต้องเปลี่ยนรุ่น การผลิตบ่อยครั้งตามความต้องการที่หลากหลาย สถานประกอบการใดที่ใช้เวลาในการเปลี่ยนรุ่นนานก็จะทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการลูกค้าต่ำลงหรืออาจจะเกิดความล่าช้าส่งสินค้าไม่ทันเวลา

ดังนั้นสถานประกอบการที่มีกระบวนการปรับเปลี่ยนรุ่นการผลิตที่ใช้เวลาอย่างรวดเร็ว เป็นการช่วยในการลดต้นทุนและความสูญเสียได้ แต่หากการเปลี่ยนรุ่นการผลิตเกิดปัญหาหรือเกิดความล่าช้าจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิต โดยเฉพาะในกระบวนการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ขนาดเล็กที่มีความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนรุ่นการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องการเวลาการเปลี่ยนและติดตั้งอุปกรณ์ที่ลดลง

จากศึกษาสภาพปัญหาของกรณีศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการทำงานการปรับตั้งเครื่องจักรของทีมทำเกลียวนอตตัวเมีย พบว่าเมื่อมีการปรับตั้งเครื่องจักรพนักงานจะทำการจัดเตรียมอุปกรณ์ เตรียมอะไหล่ จากนั้นจึงค่อยทำการถอดและประกอบอุปกรณ์และทำการปรับตั้งเครื่องจักร ทำให้เสียเวลาในการทำงานแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อกระบวนการอื่น ๆ และยังทำให้ผลิตไม่ทันเวลาตามที่ลูกค้าต้องการ เครื่องจักรเกิดการว่างงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะแก้ปัญหาโดยการลดเวลาในการปรับตั้งเครื่องจักรปรับปรุงลง และหาวิธีการทำงานของพนักงานให้ง่ายขึ้น โดยการนำเทคนิคไคเซ็น (Kaizen) เข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อลดเวลาการปรับตั้งเครื่องจักรและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตนอตตัวเมีย โดยประยุกต์ใช้เทคนิคไคเซ็นเพื่อการปรับปรุงระบบการทำงานของพนักงาน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการทำงาน คือ การพัฒนา วิธีการทำงานใหม่ที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว ต้นทุนต่ำมีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีการทำงานเดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผลผลิตสูงขึ้น ลดความสูญเสียให้น้อยลง และต้นทุนการผลิตต่ำลง (มาโนช รัตนโย, 2561) ซึ่งการศึกษาการทำงานสามารถประยุกต์ใช้แผนภูมิการไหลของกระบวนการ (Process flow chart) ใช้เพื่อจำแนกขั้นตอนหรือกิจกรรม ทำให้ทราบประเด็นในการแก้ปัญหา (กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ, 2550)

ไคเซ็น คือ การปรับปรุง (Improvement) การลดขั้นตอนส่วนเกิน แต่ลดจากเรื่องที่ไม่จำเป็น ด้วยการเปลี่ยนวิธีการทำงาน ทำด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งปรับปรุงวิธีการส่วนร่วมของพนักงานทุกคน บุคลากรทุกระดับ ร่วมกันแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นไปเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติเกิดจากการบริหาร (สรรเพชญ พันธ์ดี, 2554)

ศุภกร เจริญประสิทธิ์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาการลดเวลาปรับตั้งเครื่องจักรในกระบวนการเปลี่ยนขนาดบรรจุภัณฑ์ นำหลักการ SMED มาใช้ในการปรับปรุงและกำจัดขั้นตอนที่เป็นการปรับตั้งเครื่องจักรที่อยู่ภายในและนำหลักการ ECRS มาทำการปรับปรุงขั้นตอนในการทำงานในการปรับตั้งเครื่องจักร สามารถลดเวลาหลังปรับปรุงลงไปได้ 349.51 วินาที หรือคิดเป็นร้อยละ 11.48

ธนารักษ์ ทีบแก้ว และอดิศักดิ์ สมสูตร (2561) โดยประยุกต์ใช้แผนภูมิกระบวนการไหล และใช้เทคนิค SMED เพื่อเปลี่ยนกิจกรรมภายในให้เป็นกิจกรรมภายนอก จากนั้นจึงทำการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานด้วยเทคนิค ECRS ทำให้เวลาในการทำงานลดลงโดยเฉลี่ยจาก 96 นาที เหลือเพียง 46 นาที

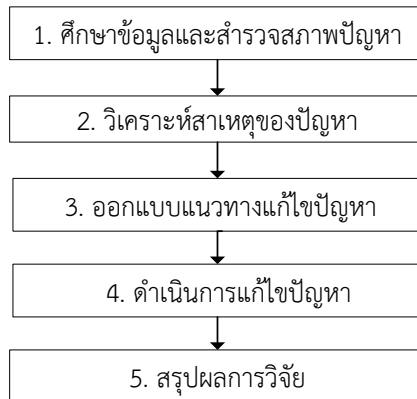
ขวัญใจ โชคไพบูล และทศพล เกียรติเจริญผล (2555) นำหลักการ SMED (Single Minute Exchange of Die) ซึ่งเป็นหลักการในการลดเวลาสูญเสียของการปรับตั้งชิ้นงานมาประยุกต์ใช้ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานลดเวลาการปรับตั้งเครื่องพิมพ์จาก 6,306 วินาที เหลือ เพียง 2,604 วินาที หรือลดลงร้อยละ 59 จากเวลารวม

เอกตระกูล สุมาลา (2555) ได้ประยุกต์หลักการกำจัดความสูญเปล่าของกระบวนการรอคอยและการเคลื่อนที่ ที่ไม่จำเป็นในขั้นตอนการปรับตั้งแม่พิมพ์ ได้ประยุกต์ใช้เครื่องมือวิศวกรรมอุตสาหกรรม ในขั้นตอนการปรับตั้งแม่พิมพ์ ทำให้สามารถลดเวลาปรับตั้งแม่พิมพ์จาก 211 นาทีเหลือ 140 นาทีคิดเป็นร้อยละ 33.65

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

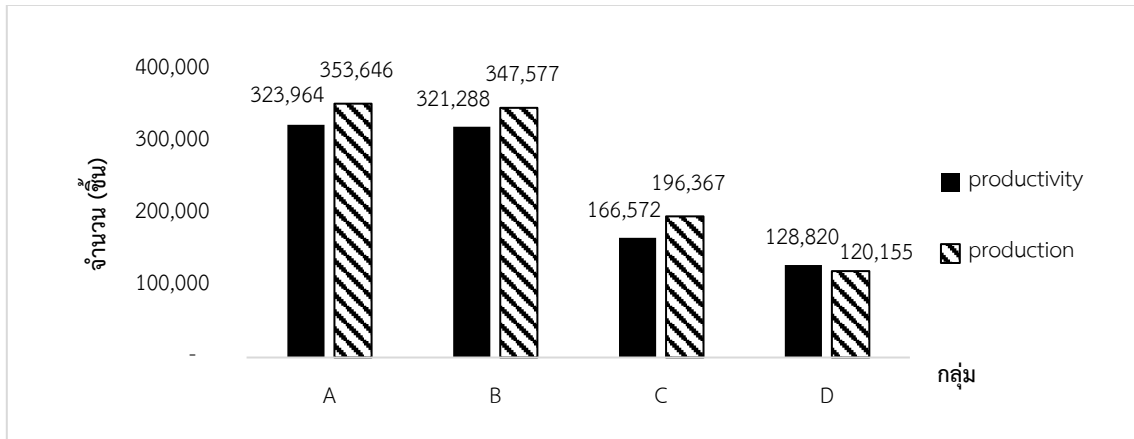
งานวิจัยนี้มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ จำนวน 5 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

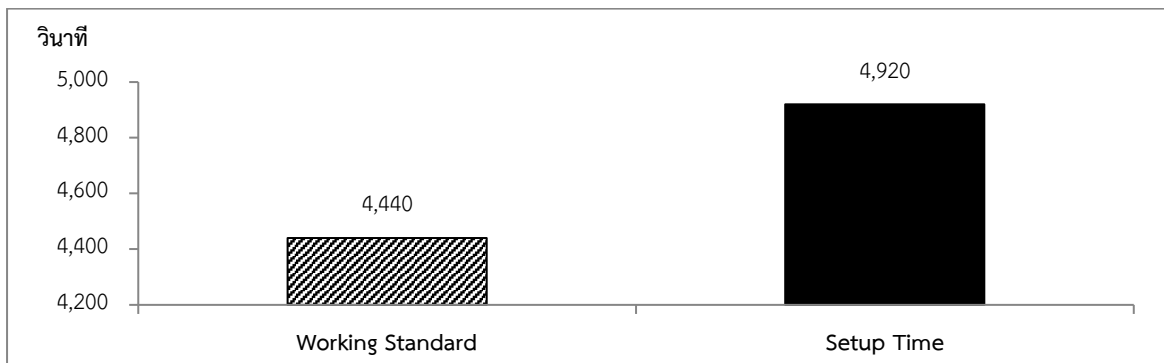
2. การศึกษาข้อมูลและสำรวจสภาพปัญหา

สถานประกอบการกรณีศึกษาเป็นบริษัทผลิตชิ้นส่วนของยานยนต์ โดยมีผลิตภัณฑ์หลัก คือ นอตตัวผู้ นอตตัวเมีย แม่แรง เป็นต้น ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพปัญหาและเก็บข้อมูลในสายการผลิตนอตตัวเมีย ซึ่งแบ่งสายการผลิตออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A, B, C และ D พบว่าข้อมูลปริมาณการผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย ส่งผลให้การส่งมอบสินค้าไม่ทันเวลาที่ลูกค้าต้องการอยู่บ่อยครั้ง เห็นได้ว่าปริมาณการผลิตกลุ่ม D ไม่ได้ตามเป้าหมาย ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2: การเปรียบเทียบการผลิตและเป้าหมายในพ.ศ. 2565

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเวลาในกระบวนการผลิตนอตของกลุ่ม D พบว่า ใช้เวลาปรับตั้งเครื่องจักร 4,920 วินาที ซึ่งโดยเวลามาตรฐานของขั้นตอนการปรับตั้งเครื่องจักรนี้ควรใช้เวลา 4,440 วินาที ดังแสดงในภาพที่ 3 ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อลดเวลาในการปรับตั้งเครื่องจักรปรับปรุงลง และหาวิธีการทำงานของพนักงานให้ง่ายขึ้นต่อไป

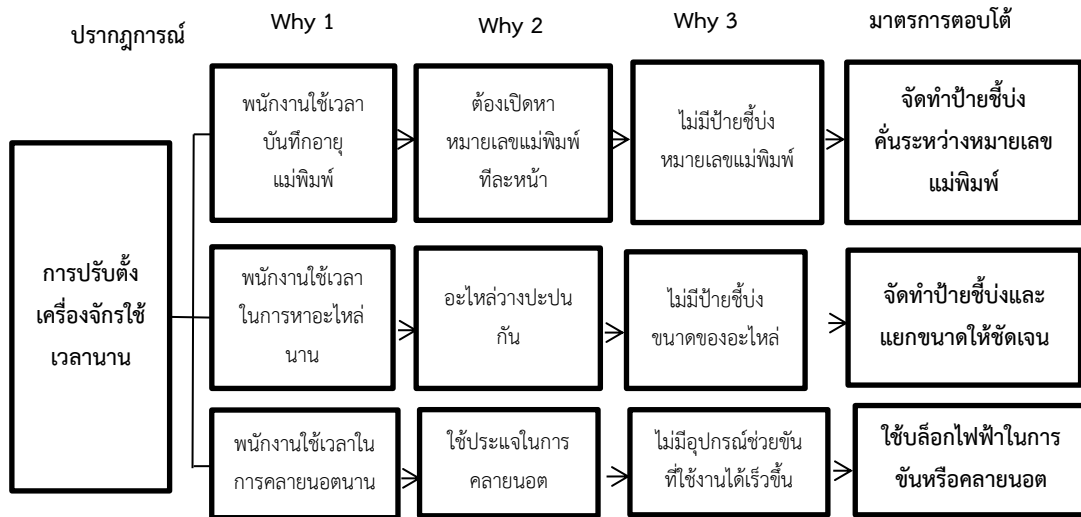

ภาพที่ 3: การเปรียบเทียบเวลามาตรฐานและเวลาการทำงานจริงในการปรับตั้งเครื่องจักร กลุ่ม D

3. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการปรับตั้งเครื่องจักรใช้เวลานานในสายการผลิตกลุ่ม D ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ Why-Why Analysis ในการวิเคราะห์ร่วมกันกับหัวหน้าและพนักงานในสายการผลิต ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สาเหตุรากเหง้าของปัญหา โดยข้อมูลการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสดงดังภาพที่ 4

จากการวิเคราะห์ Why-Why Analysis ผู้วิจัยและพนักงานในสายการผลิตนอตตัวเมีย จึงได้คัดเลือกจำนวน 3 ปัญหา คือ 1) การบันทึกอายุแม่พิมพ์ทำเกลียวใช้เวลานาน 2) พนักงานใช้เวลาหาอะไหล่เวลานาน 3) ชั้นหรือคลายนอตเครื่องจักรนาน ซึ่งสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหา และช่วยพนักงานให้ปรับตั้งเครื่องจักรได้สะดวกและเร็วขึ้น โดยจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

ภาพที่ 4: การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาโดยใช้ Why-Why Analysis

4. การออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหา

4.1 การแก้ปัญหาพนักงานใช้เวลาบันทึกอายุแม่พิมพ์การทำเกลียวนอตนาน เนื่องจากพนักงานต้องเปิดหมายเลขอายุแม่พิมพ์จากสมุดบันทึกที่ละหน้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงออกแบบสมุดบันทึกบันทึกอายุแม่พิมพ์การทำเกลียวนอต ใหม่ขึ้นมาโดยทำที่คั่นระหว่างหมายเลขแม่พิมพ์เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งานมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 5

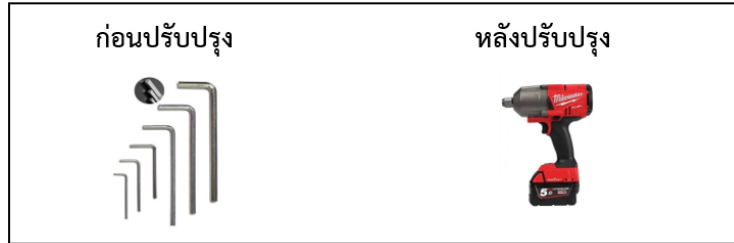
ภาพที่ 5: การแก้ปัญหาพนักงานใช้เวลาบันทึกอายุแม่พิมพ์การทำเกลียวนอต

4.2 การแก้ปัญหา พนักงานใช้เวลาในการหาอะไหล่เวลานาน เนื่องจากอะไหล่วางทับและปะปนกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงออกแบบการจัดวางอะไหล่ขึ้นมาใหม่ โดยการแยกขนาดและติดป้ายชี้บ่งชื่ออะไหล่ให้ชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งานมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6: ตัวอย่างการแก้ปัญหาพนักงานใช้เวลาในการหาอะไหล่

4.3 การแก้ปัญหา พนักงานชั้นหรือคลายนอตนาน เนื่องจากมีจุดที่ต้องขันและคลายนอต 18 จุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้ใช้อุปกรณ์ในการขันหรือคลายนอตใหม่โดยการใช้บล็อกไฟฟ้าแทนประแจแอล เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งานและลดเวลาลง ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7: การแก้ปัญหาพนักงานชั้นหรือคลายนอตนาน

ผลการวิจัย

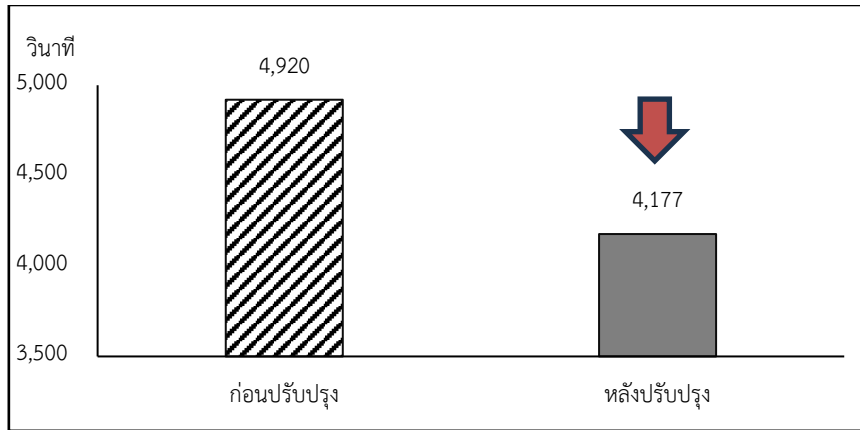
1. ผลการวิจัย

จากแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้เวลานานในการปรับตั้งเครื่องจักรในกระบวนการผลิตนอตตัวเมีย มีผลการปรับปรุง คือ 1) การขันที่อายุแม่พิมพ์ทำเกลียวใช้เวลานาน ก่อนการปรับปรุงใช้เวลาอยู่ที่ 166 วินาที หลังการปรับปรุงใช้เวลา 70 วินาที 2) พนักงานใช้เวลาในการหาอะไหล่เวลานาน ก่อนการปรับปรุงใช้เวลาอยู่ที่ 110 วินาที หลังการปรับปรุงใช้เวลา 50 วินาที 3) ชั้นหรือคลายนอตเครื่องจักรนาน ก่อนการปรับปรุงใช้เวลา 955 วินาที หลังการปรับปรุงใช้เวลา 368 วินาที ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: การปรับตั้งเครื่องจักรก่อนปรับปรุงและหลังปรับปรุง

สาเหตุปัญหา	ก่อนการปรับปรุง (วินาที)	หลังการปรับปรุง (วินาที)	ผลต่าง (วินาที)
1. การขันที่อายุแม่พิมพ์การทำเกลียวนอตนาน	166	70	96
2. การค้นหาอะไหล่เวลานาน	110	50	60
3. ชั้นหรือคลายนอตนาน	955	368	587

จากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้ง 3 สาเหตุ ทำให้เวลาลดลง 743 วินาที ซึ่งส่งผลให้การปรับตั้งเครื่องจักรทั้งหมดลดลงตามด้วย จากเดิมใช้เวลา 4,920 วินาที หลังการปรับปรุงใช้เวลา 4,177 วินาที ลดลง 743 วินาที คิดเป็นร้อยละ 15.10 ดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8: การเปรียบเทียบเวลาก่อนและหลังปรับปรุง

สรุปผลการวิจัย

จากการแก้ไขปัญหาการใช้เวลานานในการปรับตั้งเครื่องจักรในกระบวนการผลิตนอตตัวเมีย ซึ่งทางผู้วิจัยและร่วมหัวหน้าและพนักงานในสายการผลิตได้ร่วมกันระดมสมองเพื่อหาสาเหตุรากเหง้าของปัญหา ด้วยเครื่องมือ Why-Why Analysis ซึ่งพบว่ามี 3 สาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตั้งเครื่องจักร ได้แก่ 1) การบันทึกอายุแม่พิมพ์ทำเกลียวใช้เวลานาน 2) พนักงานใช้เวลาในการหาอะไหล่เวลานาน 3) ชิ้นหรือคลายนอตเครื่องจักรนาน โดยทั้ง 3 สาเหตุสามารถแก้ปัญหาโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคไคเซ็น ส่งผลทำให้เวลาในการปรับตั้งเครื่องจักรในกระบวนการผลิตนอตตัวเมียลดลงต่ำกว่าเวลามาตรฐานที่ทางโรงงานได้กำหนดไว้ เมื่อเวลาการปรับตั้งเครื่องจักรลดลงจึงทำให้เวลาในการทำงานของกระบวนการอื่น ๆ ลดลงอีกด้วย กระบวนการผลิตมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และยังทำให้ปริมาณผลผลิตตรงตามความต้องการของลูกค้า นับว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจให้กับบริษัทกรณีศึกษาได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการทำกิจกรรมในแผนกทำเกลียวนอต ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมไคเซ็นนี้สามารถนำไปต่อยอดและนำไปแนวทางไปปฏิบัติในแผนกอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในสายการผลิต และนำไปเป็นต้นแบบการปรับปรุงของสายการผลิตอื่น ๆ ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ. (2550). *หลักการการควบคุมคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)

ขวัญใจ โชคไพบูลย์ และทศพล เกียรติเจริญผล. (2555). *การลดเวลาปรับตั้งเครื่องจักรของกระบวนการพิมพ์ โดยใช้เทคนิคการผลิตแบบลีน*. ใน กนกวรรณ กิ่งผดุง (ประธาน), *การประชุมวิชาการช่างงานวิศวกรรมอุตสาหกรรม ประจำปี พ.ศ. 2555* (หน้า 1-5). เพชรบุรี: โรงแม่ธวัลย์.

ศุภกร เจริญประสิทธิ์, ขวัญ อ่อนเขตร์ และเกษมณี ลิ้เจริญสุข. (2565). *การลดเวลาปรับตั้งเครื่องจักรในกระบวนการเปลี่ยนขนาดบรรจุภัณฑ์*. *วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม*, 2(2), 32-45.

ธนารักษ์ หีบแก้ว และอดิศักดิ์ สมสูตร. (2561). *การลดเวลาปรับตั้งเครื่องจักรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต*. ใน ระพีพันธ์ ปิตาคะโส (ประธาน), *การประชุมวิชาการช่างงานวิศวกรรมอุตสาหกรรม ประจำปี พ.ศ. 2561* (หน้า 1015-1020). อุบลราชธานี: โรงแม่สุนีย์แกรนด์คอนเวนชัน เซ็นเตอร์.

- มาโนช ริทินโย. (2551). *การศึกษาการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครราชสีมา. แผนกงานเอกสารการพิมพ์.
- สรพรเพชญ พันธ์สบัติ. (2553). *ไคเซนกับความคิดสร้างสรรค์*. *นักบริหาร*, 30(4), 37-40.
- เอกตระกูล สุมาลา. (2555). *การลดเวลาการปรับตั้งแม่พิมพ์ในกระบวนการฉีดพลาสติก กรณีศึกษา*. วารสารสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น : บริหารธุรกิจและภาษา, 1(1), 1-4.

KSUC-O-003

การพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

The development of an automated prototype cabinet for propagating and caring for vegetable seedlings

วิวรรณรัตน์ สารมาตย์* และพิมพ์กานต์ คิดอ่าน

สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*Corresponding author: s62122519019@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ออกแบบ สร้าง และประเมินประสิทธิภาพตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ ซึ่งสามารถควบคุมได้จากระยะไกลผ่านเว็บแอปพลิเคชัน ทั้งนี้มีการควบคุมปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ อุณหภูมิ, ความชื้น, ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และแสง มีการใช้บอร์ด ESP32 เชื่อมต่อกับเซ็นเซอร์และวัดค่าสถานะเพื่อส่งไปเก็บที่ฐานข้อมูลไฟร์เบส ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแบบเรียลไทม์ จากนั้นนำข้อมูลไปแสดงผลในเว็บแอปพลิเคชันซึ่งพัฒนาโดยรีแอคเฟรมเวิร์ก มีคำสั่งในการปรับค่าอุณหภูมิ ความชื้น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การตั้งเวลารดน้ำ การเปิดปิดไฟ การเปิดปิดพัดลมระบายอากาศ บันทึกข้อมูล รวมทั้งยังติดตั้งกล้องแสดงภาพวิดีโอแบบเรียลไทม์ในการสังเกตลักษณะของต้นพืช สามารถทำงานได้ทั้งแบบอัตโนมัติหรือตามความต้องการของผู้ใช้งาน ระบบนี้พัฒนาขึ้นโดยเน้นไปที่ผู้อยู่ในกรุงเทพมหานครที่มีพื้นที่จำกัดและต้องการปลูกผักปลอดสารเคมี โดยผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพของตู้ต้นแบบที่พัฒนาขึ้นกับผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและประเมินผล โดยมีการประเมินประสิทธิภาพทั้งหมด 3 ส่วน คือ 1) การทำงานของเว็บแอปพลิเคชัน 2) การทำงานของตู้ต้นแบบ และ 3) การเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก พบว่า ทั้ง 3 ส่วนนี้สามารถใช้งานได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ และสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมให้ต้นกล้าผักที่เพาะชำและดูแลภายในตู้มีการเจริญเติบโตที่รวดเร็วกว่าร้อยละ 12.22 เมื่อเทียบกับการเพาะชำและดูแลภายนอกตู้

คำสำคัญ: ตู้เพาะชำต้นกล้าผัก, ฟาร์มอัจฉริยะ, ระบบควบคุมอัตโนมัติ, เว็บแอปพลิเคชัน

Abstract

This research aimed to study, design, construct, and evaluate the performance of an automated cabinet for propagating and caring for vegetable seedlings, controllable remotely via a web application. This cabinet controls environmental factors including temperature, humidity, carbon dioxide, and light. An ESP32 board, connected to sensors, measures, and transmits the state values to a Firebase real-time database. Subsequently, the data is displayed on a web application developed using the React framework, enabling remote control of the cabinet. The application allows adjustments of temperature, humidity, carbon dioxide levels, watering schedules, light control, and ventilation fan operation, along with data recording. Additionally, a real-time video camera is installed for observing the plant conditions. The system can operate automatically or according to user preferences. This system was developed with a focus on residents of Bangkok who have limited space for cultivation and are interested in growing chemical-free

vegetables. The researchers conducted an evaluation of the prototype cabinet's effectiveness with three experts in Computer Engineering from Rajabhat Suan Sunandha University. The assessment covered three aspects: 1) the web application's operation, 2) the functionality of the prototype cabinet, and 3) the propagation and care of the vegetable seedlings. It was found that all three components worked efficiently, enabling the seedlings in the cabinet to grow 12.22% faster compared to those grown outside.

Keywords: Vegetable Seedling Propagation Cabinet, Smart Farm, Automated Control System, web application

บทนำ

ในปัจจุบันความนิยมในการบริโภคผักของคนไทยมีเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่ากังวล คือ ความปลอดภัยของสารเคมีที่ไม่มีข้อกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร แมโจโจโพล์ (2562) ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับความมั่นใจในความปลอดภัยที่จะบริโภคสินค้าผักของไทยในปัจจุบัน พบว่า ผู้บริโภคมีความมั่นใจร้อยละ 20.69 เนื่องจากร้อยละ 50.77 ปลูกไว้บริโภคเองอีกร้อยละ 49.23 เลือกซื้อในแหล่งที่เชื่อถือได้ และผู้บริโภคไม่มีความมั่นใจร้อยละ 79.31 เนื่องจากการทำการเกษตรของคนไทยยังคงมีการใช้สารเคมีในปริมาณสูง

จากปัญหาข้างต้นทำให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำเกษตรมากขึ้น เพื่อลดการใช้สารเคมี และช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เช่น ระบบฟาร์มอัจฉริยะ คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการฟาร์มหรือโรงเรือน เพื่อประหยัดต้นทุนและเวลา เป็นการนำซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์มาใช้ร่วมกัน ในขณะที่ Vox, Teitel, Pardossi, Minuto, Tinivella & Schettini (2553, น. 3) ได้กล่าวเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลักในการสร้างเกษตรกรรมที่ยั่งยืนในระบบเรือนกระจกหรือระบบฟาร์มอัจฉริยะว่า การจัดการสภาพภูมิอากาศภายในควรจะมี การวัดค่าแสง อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ และความเข้มข้นของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้พืชเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ปวันนพัสตร์ ศรีทรงเมือง และคณะ (2563, น. 2) ได้กล่าววาระบบควบคุมฟาร์มอัจฉริยะในโรงเรือนปลูกพืชโดยใช้คอมพิวเตอร์แบบฝัง ช่วยอำนวยความสะดวกและแบ่งเบาภาระของเกษตรกรในการควบคุมสั่งการเปิด-ปิดการให้น้ำในโรงเรือนปลูกพืชผ่านทางสมาร์ทโฟนตลอดเวลา

จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักที่สามารถดูแลได้ในทุกสภาพอากาศและให้ได้ต้นกล้าที่มีความแข็งแรงพร้อมขยายการเจริญเติบโต โดยไม่มีการใช้สารเคมี ซึ่งจะมีการควบคุมสภาพแวดล้อมคือ อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ปริมาณแสง การรดน้ำอัตโนมัติ และการเติมน้ำในถังพักอัตโนมัติ รวมไปถึงการใช้กล้องในการส่งภาพวิดีโอแบบเวลาจริง เพื่อดูสถานะของต้นกล้าผัก อีกทั้งยังเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในตู้ดูแลเพื่อนำไปวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดูแลต้นกล้าผักชนิดต่างๆ โดยมีการออกแบบให้สามารถควบคุมผ่านเว็บแอปพลิเคชันเพื่อความสะดวกในการใช้งานและประหยัดเวลาในการดูแลมากยิ่งขึ้น

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ
- 1.2 เพื่อออกแบบและสร้างการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ
- 1.3 เพื่อประเมินประสิทธิภาพการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นภัทร วัจนเทพินทร์ และ ไชยยันต์ บุญมี (2560, น. 158-176) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเทคโนโลยีโรงงานผลิตพืช (Plant Factory) เป็นเทคโนโลยีการผลิตพืชในระบบปิดหรือกึ่งปิด ที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม-

สม ต่อการเจริญเติบโตของพืช โดยนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาจัดการด้าน การเกษตร โดยใช้แสงแดดเทียมจากหลอด LED จึงสามารถปลูกผักเป็นชั้นได้

ปริยาภรณ์ แนมใส (2546, น. 3-9) งานวิจัยนี้ได้ทำงานศึกษาอิทธิพลของวัสดุเพาะต่อการเจริญเติบโตของต้นกล้าผัก รวมถึงอุณหภูมิในดิน ปัจจัยที่ชักนำความเสถียรภาพของดิน ปัจจัยที่มีต่อการงอกของเมล็ดพันธุ์ ร่วมกับการให้ปุ๋ยเคมี ที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้าผัก โดยวางแผนการทดลองแบบแฟกทอเรียล ภายใต้การทดลองสุ่มสมบูรณ์ (Factorial in Completely Randomized Design) ปัจจัย คือ ชนิดพืช และสูตรวัสดุเพาะ

สหพงศ์ สมวงศ์ ฐานวิทย์ แนมใส และอธิโรจน์ มะโน (2565, น. 72) งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาโรงเรือนอนุบาลต้นกล้าอัจฉริยะสำหรับการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุบาลต้นกล้าและเพิ่มความแข็งแรงความสมบูรณ์ของต้นกล้าก่อนที่จะนำไปปลูกแปลงใหญ่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยโรงเรือนอนุบาลต้นกล้าอัจฉริยะนี้มีการควบคุมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของต้นกล้า มีการควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น พันธ์หมอก ระบายอากาศ และให้แสงเทียมสำหรับพืช

ไพศาล สีนรเศรษฐ, อธิโรจน์ สุดจิตต์, ธนพงศ์ นิตยประภา และ ธงรบ อักษร (2566, น. 15) งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาเครื่องรดน้ำผักสวนครัวผ่านสมาร์ตโฟน ตรวจวัดค่าโดยใช้เซ็นเซอร์วัดความชื้นในดิน และส่งไปค่าไปยังไมโครคอนโทรลเลอร์ เพื่อทำหน้าที่เปรียบเทียบระดับที่ตั้งไว้แล้วส่งสัญญาณไปที่ รีเลย์ เพื่อควบคุมการเปิด-ปิดของปั้มน้ำ

ปวันนพัศตร์ ศรีทรงเมือง, ชาญณรงค์ ศรีทรงเมือง, สุมนา บุชบก และชุติกานต์ หอมทรัพย์ (2563, น. 24) งานวิจัยนี้เป็นพัฒนารูปแบบระบบควบคุมฟาร์มอัจฉริยะในโรงเรือนปลูกพืชโดยใช้คอมพิวเตอร์แบบฝัง ระบบสามารถแสดงค่าอุณหภูมิและค่าความชื้นจากเซ็นเซอร์ สั่งการเปิด-ปิดการรดน้ำจากโซลินอยด์วาล์ว และสามารถดูการทำงานของระบบผ่านกล้องวงจรปิดแบบเรียลไทม์ ผ่านสมาร์ตโฟนได้

Vox, Teitel, Pardossi, Minuto, Tinivella & Schettini (2553, น. 3-69) งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับระบบเรือนกระจกที่จะช่วยในเรื่องการเจริญเติบโตของพืช เพื่อป้องกันพืชจากผลกระทบทางสภาพอากาศ และร่วมกับการใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มผลผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาข้อมูลเทคโนโลยีและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าแบบอัตโนมัติ
- 1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 โดยวิเคราะห์การนำเทคโนโลยีที่และทฤษฎีมาใช้
- 1.3 ออกแบบโครงสร้างตู้ต้นแบบและเว็บแอปพลิเคชัน
- 1.4 พัฒนาระบบโดยเริ่มจากการสร้างเว็บแอปพลิเคชันที่เชื่อมต่อกับฐานข้อมูลและสร้างตู้ต้นแบบพร้อมตู้ควบคุมที่เชื่อมต่อกับฐานข้อมูลเพื่อรับคำสั่งการทำงานจากเซ็นเซอร์และหน้าเว็บแอปพลิเคชัน
- 1.5 เก็บรวบรวมข้อมูล สรุป วิเคราะห์ และจัดทำคู่มือการใช้งานตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 ตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ
  - 2.1.1 บอร์ด ESP32
  - 2.1.2 เซ็นเซอร์วัดอุณหภูมิและความชื้นในอากาศ SHT45
  - 2.1.3 เซ็นเซอร์วัดความเข้มข้นของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ MH-Z19
  - 2.1.4 เซ็นเซอร์วัดความเข้มแสง SEN0390
  - 2.1.5 เซ็นเซอร์วัดระดับน้ำแบบสวิตช์ลอย Vertical Float Switch

- 2.1.6 อุปกรณ์ควบคุมการหมุนตามองศา MG995
- 2.1.7 อุปกรณ์ควบคุมการไหลของน้ำ 2W-250-25
- 2.1.8 อุปกรณ์ถ่ายภาพและแสดงวิดีโอแบบเวลาจริง HIKVISION DS-U02
- 2.1.9 อุปกรณ์จำลองแสงเทียมสำหรับพืช Lamptan Led
- 2.1.10 พัดลมระบายอากาศ SUZUME
- 2.1.11 ปั๊มน้ำแรงดันสูง GREEN PUMP

2.2 เว็บแอปพลิเคชัน

- 2.2.1 รีแอคเฟรมเวิร์ค (React framework)
- 2.2.2 ซีเอสเอส (CSS)
- 2.2.3 เอชทีเอ็มแอล (HTMT)

2.3 ฐานข้อมูลไฟร์เบส (Firebase Database)

2.4 แบบประเมินด้านการออกแบบและสร้างต้นแบบ จะทำการประเมินด้านการออกแบบและสร้างของหน้าเว็บแอปพลิเคชัน และการออกแบบและสร้างของต้นแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบประเมินที่ใช้ในรูปแบบของตารางการประเมิน โดยใช้แบบพิจารณาและประเมินคุณภาพ จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล โดยจะใช้รูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) (ฤทธิไกร ไชยงาม, 2562) เกณฑ์การประเมินดังนี้

1	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
2	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
3	หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
4	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
5	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

2.5 แบบประเมินคุณภาพต้นแบบ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบประเมินที่ใช้ในรูปแบบตารางการประเมิน โดยผู้ต้นแบบจะประเมินจากสมมติฐานและผลลัพธ์ที่ได้ การประเมินในส่วนดูแลภายนอกและภายในจะประเมินจากความยาวของลำต้นจากใบจนถึงปลายราก และการประเมินประสิทธิภาพการใช้งานเว็บแอปพลิเคชันจะใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) (ฤทธิไกร ไชยงาม, 2562) เกณฑ์การประเมินดังนี้

1	หมายถึง ประสิทธิภาพน้อยที่สุด
2	หมายถึง ประสิทธิภาพน้อย
3	หมายถึง ประสิทธิภาพปานกลาง
4	หมายถึง ประสิทธิภาพมาก
5	หมายถึง ประสิทธิภาพมากที่สุด

3. กลุ่มเป้าหมาย

3.1 กลุ่มเป้าหมายของผู้วิจัย ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่ประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่จำกัดในการปลูกผัก ไม่มีเวลาในการดูแล ไม่มีทักษะความรู้ในการดูแล และต้องการปลูกผักปลอดสารเคมี หรือเป็นผู้ที่ต้องการปลูกผักแบบใช้ระบบของทางผู้วิจัยที่ได้พัฒนาขึ้น

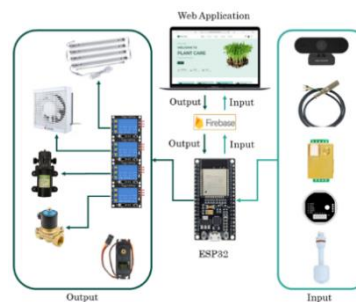
4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าสถิติ (Dependent t-test) โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (Best, 2520, p.14) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 – 5.00 หมายความว่า ระดับดีมาก
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 – 4.20 หมายความว่า ระดับดี
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 – 3.40 หมายความว่า ระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.81 – 2.60 หมายความว่า ระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.80 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

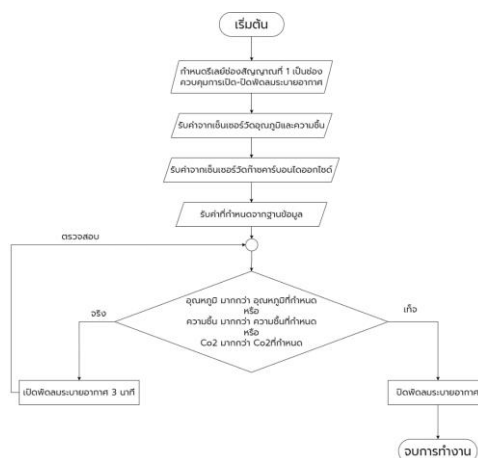
1. ผลการศึกษาการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนของการควบคุมสภาพแวดล้อม ส่วนของหน้าจอบริการบนเว็บแอปพลิเคชัน และส่วนฐานข้อมูลไฟร์เบส โดยนำข้อมูลจากการศึกษา และวิเคราะห์ มาจัดทำตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ แสดงดังภาพที่ 1 และ 6

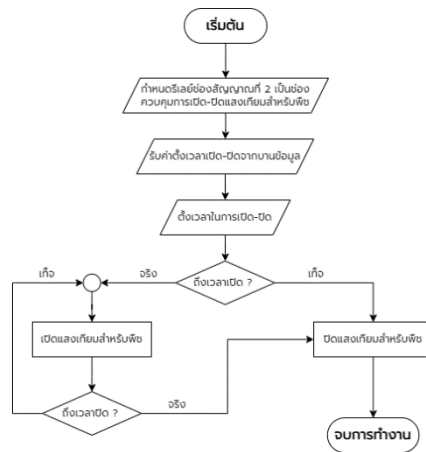

ภาพที่ 1: ภาพรวมการทำงานของตู้ควบคุม

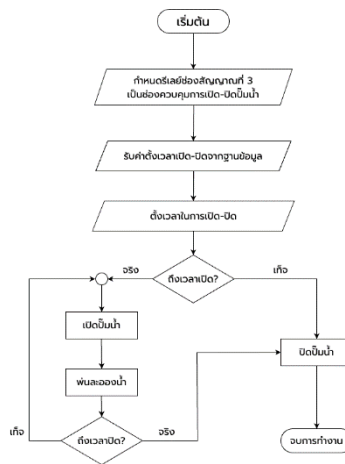
จากภาพที่ 1 แสดงการทำงานของตู้ควบคุม เมื่อผู้ใช้งานต้องการเปิด-ปิดหรือตั้งค่าสภาพอากาศจะต้องสั่งผ่านเว็บแอปพลิเคชัน ซึ่งเว็บแอปพลิเคชันจะทำการส่งข้อมูลไปยังฐานข้อมูลไฟร์เบส และฐานข้อมูลจะส่งค่าไปยังบอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ภายในตู้ควบคุม โดยแสดงการทำงานดังภาพที่ 2-5

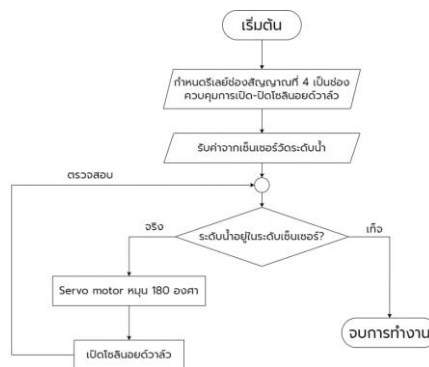
ภาพที่ 2: การทำงานเปิด-ปิดพัดลมระบายอากาศ

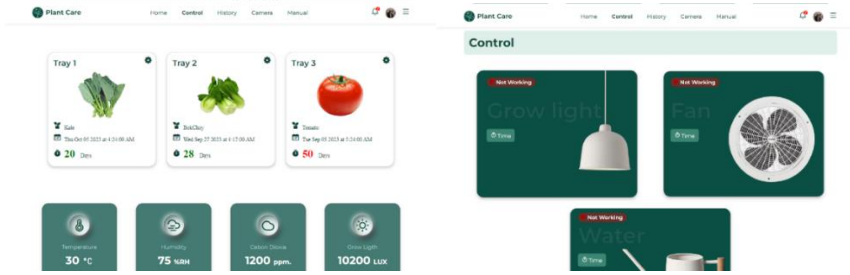
ภาพที่ 3: การทำงานเปิด-ปิดแสงเทียมสำหรับพืชม

ภาพที่ 4: การทำงานเปิด-ปิดปั๊มน้ำ

ภาพที่ 5: การทำงานเปิด-ปิดโซลินอยด์วาล์ว

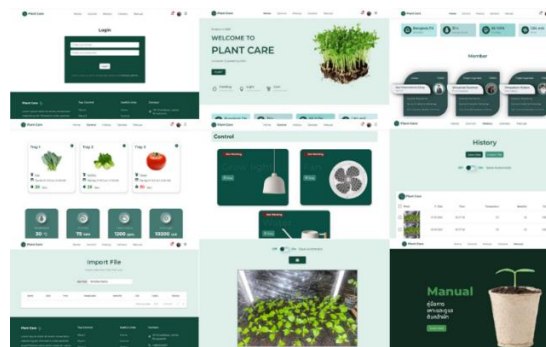

ภาพที่ 6: หน้าจอแสดงผลและควบคุมการทำงาน

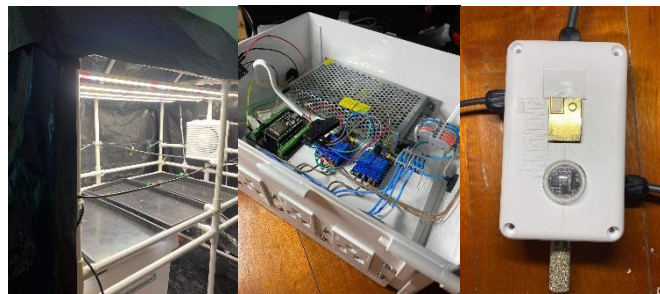
จากภาพที่ 6 แสดงถึงหน้าจอแสดงผลและควบคุมการทำงาน โดยมีการแสดงค่าอุณหภูมิ ความชื้น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ค่าแสง และสามารถสั่งงานเปิด-ปิดพัดลมได้จากการตั้งเวลา เช่นเดียวกับการควบคุมการเปิด-ปิดไฟ และการเปิด-ปิดการรดน้ำ พร้อมแสดงค่าสถานะการทำงานของอุปกรณ์

2. ผลการประเมินผลการออกแบบและสร้างตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลการออกแบบและสร้างตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติที่พัฒนาขึ้นกับผู้เชี่ยวชาญ สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและประเมินผลการออกแบบ โดยใช้แบบพิจารณาและประเมินคุณภาพ จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผลแสดงดังตารางที่ 1

ภาพที่ 7: หน้าเว็บแอปพลิเคชัน

ภาพที่ 8: ตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก

ตารางที่ 1: ผลการประเมินผลการออกแบบและสร้างตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
เว็บแอปพลิเคชัน	4.46	0.30	ดีมาก
1. ความสวยงาม ความทันสมัย น่าสนใจของหน้าโฮมเพจ	5	0	ดีมาก
2. การจัดรูปแบบในเว็บแอปพลิเคชันง่ายต่อการอ่านและใช้งาน	4.67	0.58	ดีมาก
3. สีสันในการออกแบบเว็บแอปพลิเคชันมีความเหมาะสม	4.67	0.58	ดีมาก
4. เมนูง่ายต่อการใช้งาน	4.00	0	ดี
5. สีพื้นหลังกับสีตัวอักษรมีความเหมาะสมต่อการอ่าน	4.33	0.58	ดีมาก
6. ขนาดตัวอักษร และรูปแบบตัวอักษร อ่านได้ง่ายและสวยงาม	4.00	0	ดี
7. การใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพในการสื่อความหมายมีความเหมาะสม	4.33	0.58	ดีมาก
8. ข้อความในเว็บแอปพลิเคชันถูกต้องตามหลักภาษา และไวยากรณ์	4.67	0.58	ดีมาก
ตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก	4.28	0.24	ดีมาก
1. การเลือกใช้ฮาร์ดแวร์ได้อย่างเหมาะสม	5.00	0	ดีมาก
2. การจัดวางอุปกรณ์มีความปลอดภัยและเหมาะสมต่อการใช้งาน	4.67	0.58	ดีมาก
3. สามารถซ่อมบำรุงได้ง่าย	3.67	0.58	ดี
4. สามารถนำไปติดตั้งได้ง่าย	3.33	0.58	ปานกลาง
5. โครงสร้างแข็งแรงทนทานต่อการใช้งาน	4.33	0.58	ดีมาก
6. มีความทันสมัย	4.67	0.58	ดีมาก
โดยรวม	4.38	0.27	ดีมาก

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินผลการออกแบบและสร้างตู้ต้นแบบ พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.38 อยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การออกแบบและสร้างเว็บแอปพลิเคชัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 รองลงมาคือการออกแบบและสร้างตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพของตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติที่พัฒนาขึ้นกับผู้เชี่ยวชาญสาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและประเมินประสิทธิภาพ โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การทดสอบเว็บแอปพลิเคชัน การทดสอบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก และการทดสอบการเจริญเติบโตของต้นกล้าผักทั้งภายในและภายนอกตู้ต้นแบบ

3.1 การทดสอบเว็บแอปพลิเคชัน ผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพของเว็บแอปพลิเคชัน โดยใช้งานบนเว็บเบราว์เซอร์กูเกิลโครม (Google Chrome) ซาฟารี (Safari) และ ไมโครซอฟต์เอดจ์ (Microsoft Edge) ในระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) ไอโอเอส (IOS) และวินโดว (Window) ตามลำดับ โดยจะทำการทดสอบฟังก์ชันกับแพลตฟอร์มแต่ละแพลตฟอร์มจำนวน 5 ครั้ง โดยใช้แบบพิจารณาและประเมินคุณภาพ จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการประเมินประสิทธิภาพเว็บแอปพลิเคชัน

รูปไอคอน	ผลการทดสอบ				
	การทดสอบ	สมมติฐาน	Android	iOS	Windows
1. ตั้งค่าชนิดผัก	กดที่ไอคอน	แสดงหน้าต่างตั้งค่าชนิดผัก วัน และเวลา เพาะปลูก	4.4	3.8	5
2. ลดตัวเลข	กดที่ไอคอน	ตัวเลขลดลง	4.6	4.2	4.6
3. เพิ่มตัวเลข	กดที่ไอคอน	ตัวเลขเพิ่มขึ้น	4.6	4	4.6
4. คีนค่าหลัก	กดที่ไอคอน	คีนค่าตัวเลขพื้นฐาน	4	4.2	4.6
5. ตั้งค่าการเปิด/ปิด	กดที่ไอคอน	แสดงหน้าต่างตั้งค่าวันและเวลาเปิด/ปิด และปุ่มเปิด/ปิด	3.8	4	4.4
6. ปุ่มเปิดการทำงาน	กดที่ไอคอน	ส่งค่า true ไปยังฐานข้อมูล	3.6	4	4.8
7. ปุ่มปิดการทำงาน	กดที่ไอคอน	ส่งค่า false ไปยังฐานข้อมูล	4.4	3.8	4.6
ผลรวมโดยเฉลี่ย			4.20	4	4.66

จากตารางที่ 2 ผลการผลการประเมินประสิทธิภาพเว็บแอปพลิเคชัน พบว่า เว็บแอปพลิเคชันสามารถที่จะใช้งานได้ทุกระบบปฏิบัติการและพบว่า การทำงานบนระบบปฏิบัติการ Windows ใช้งานมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.66 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาเป็นระบบปฏิบัติการ Android โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 อยู่ในระดับดีมาก และสุดท้ายคือระบบปฏิบัติการ iOS โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4 อยู่ในระดับดี เห็นได้ว่าการทำงานโดยรวมในแพลตฟอร์มต่างๆสามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพในระดับมาก

3.2 การทดสอบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก แนวทางการทดสอบใช้การทดสอบการทำงานของเซ็นเซอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของ ตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก ด้วยการทดสอบค่าอินพุตและตั้งสมมติฐานในการทดสอบ เพื่อหาข้อผิดพลาดในการทำงานของตู้ต้นแบบ ดังตารางที่ 3

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพตู้ต้นแบบ พบว่า การทำงานของเซ็นเซอร์และอุปกรณ์ภายในตู้ต้นแบบมีประสิทธิภาพในการใช้งานและได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการในการใช้งาน

3.3 การทดสอบการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายในและภายนอกต้นแบบ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเจริญเติบโตและความแข็งแรงของต้นกล้าผัก ใช้เวลาในการทดสอบเป็นเวลา 30 วัน และในขั้นตอนนี้เป็นการสุ่มหยิบต้นกล้าผักแต่ละชนิดที่ทำการทดลองชนิดละ 5 ต้น ซึ่งการทดสอบจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การทดสอบสภาพแวดล้อมภายในและ

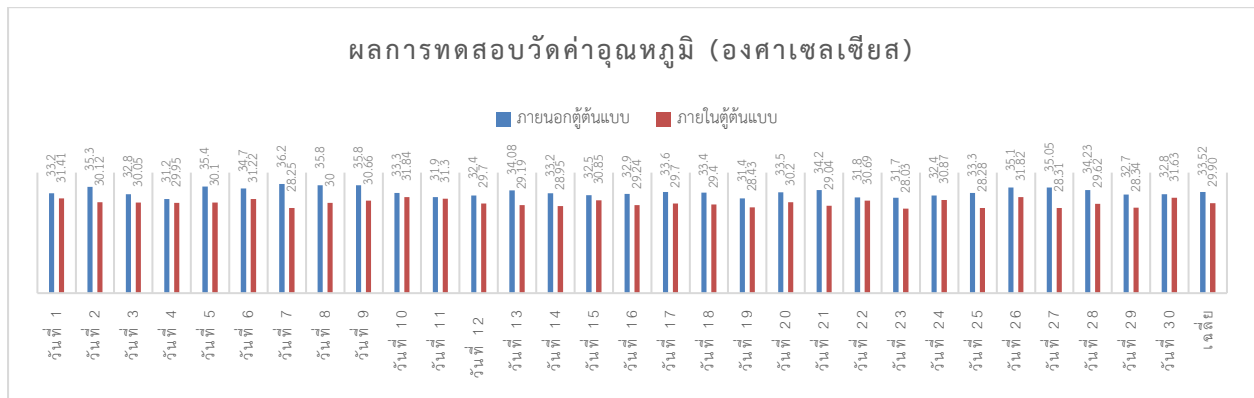
ภายนอกตู้ต้นแบบ ดังภาพที่ 9 - 12 และการทดสอบการดูแลต้นกล้าผัก โดยจะทดสอบความยาวของลำต้นจากใบจนถึงปลายรากทั้งภายในและภายนอกตู้ต้นแบบ ดังตารางที่ 4-5

ตารางที่ 3: ผลการประเมินประสิทธิภาพตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก

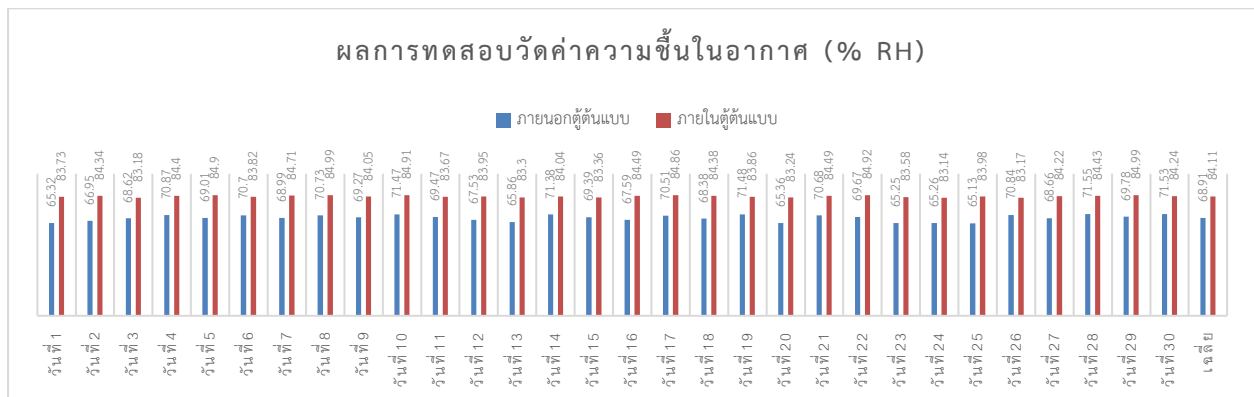
รายการ	การทดสอบ		
	ค่าอินพุต	สมมุติฐาน	ผลลัพธ์
1. บอร์ดควบคุม	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ บอร์ดควบคุมจะกลับมาทำงานปกติ	✓
2. ปั๊มน้ำ	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	ปั๊มน้ำไม่ทำงาน เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ ปั๊มน้ำทำงาน	✓
3. หลอดไฟ LED	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	หลอดไฟไม่ทำงาน เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ หลอดไฟจะทำงาน	✓
4. พัดลมระบายอากาศ	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	พัดลมไม่ทำงาน เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ พัดลมจะทำงาน	✓
5. กล้อง	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	กล้องไม่ทำงาน เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ กล้องจะทำงาน	✓
6. โซลินอยด์วาล์ว	กรณีการจ่ายไฟฟ้าขัดข้อง	เมื่อไฟฟ้าจ่ายไฟปกติ บอร์ดควบคุมจะกลับมาทำงานปกติ	✓
7. อุณหภูมิภายในตู้	ตั้งอุณหภูมิไว้ที่ 30 องศา	พัดลมจะทำงานให้อุณหภูมิไม่เกิน 30 องศา	✓
8. ความชื้นภายในตู้	ตั้งความชื้นไว้ที่ 80 %RH	พัดลมจะทำงานให้ความชื้นไม่เกิน 80 %RH	✓
9. ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ภายในตู้	ตั้งค่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ไว้ที่ 1000 ppm.	พัดลมจะทำงานให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ไม่เกิน 1000 ppm.	✓
10. ความเข้มแสงภายในตู้	ตั้งความเข้มแสงไว้ที่ 15000 LUX	บอร์ดควบคุมจะตั้งเวลา 8 ชั่วโมง	✓
11. ระดับน้ำในถังน้ำ	กรณีน้ำในถังอยู่ในระดับต่ำกว่าเซ็นเซอร์	ปั๊มน้ำและโซลินอยด์วาล์วจะทำงาน เต็มน้ำจนถึงระดับเซ็นเซอร์	✓
12. การทำงานของรีเลย์ที่ควบคุมปั๊มน้ำ	เปิด/ปิด การรดน้ำ	รีเลย์จะทำงานและปั๊มน้ำจะทำงาน	✓
13. การทำงานของรีเลย์ที่ควบคุม หลอดไฟ LED	เปิด/ปิด หลอดไฟ	รีเลย์จะทำงานและหลอดไฟจะทำงาน	✓
14. การทำงานของรีเลย์ที่ควบคุม โซลินอยด์วาล์ว	เปิด/ปิด การปล่อยน้ำ	รีเลย์จะทำงานและโซลินอยด์วาล์วจะทำงาน	✓
15. การทำงานของรีเลย์ที่ควบคุม พัดลมระบายอากาศ	เปิด/ปิด พัดลมระบายอากาศ	รีเลย์จะทำงานและพัดลมจะทำงาน	✓
16. การบันทึกข้อมูลและภาพถ่าย	บันทึกข้อมูล ค่าสถานะ	บอร์ดจะบันทึกข้อมูลค่าสถานะและภาพถ่ายส่งไปยังฐานข้อมูล	✓

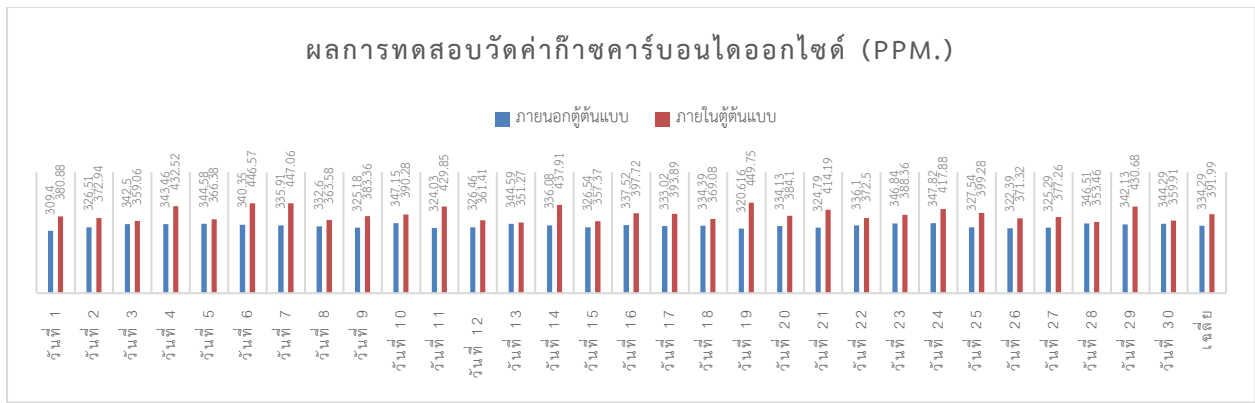
รายการ	การทดสอบ		ผลลัพธ์
	ค่าอินพุต	สมมุติฐาน	
17. กรณีการสัญญา เชื่อมต่อขาดหาย	สัญญาขาดหาย	จะเชื่อมต่อสัญญาใหม่เมื่อสัญญาปกติ	✓
18. ทำงานตามคำสั่งจากเว็บ แอปพลิเคชัน	สั่งการ เปิด/ปิด อุปกรณ์	สามารถเปิด/ปิด อุปกรณ์ได้ตามคำสั่งที่ได้จากเว็บ แอปพลิเคชัน	✓

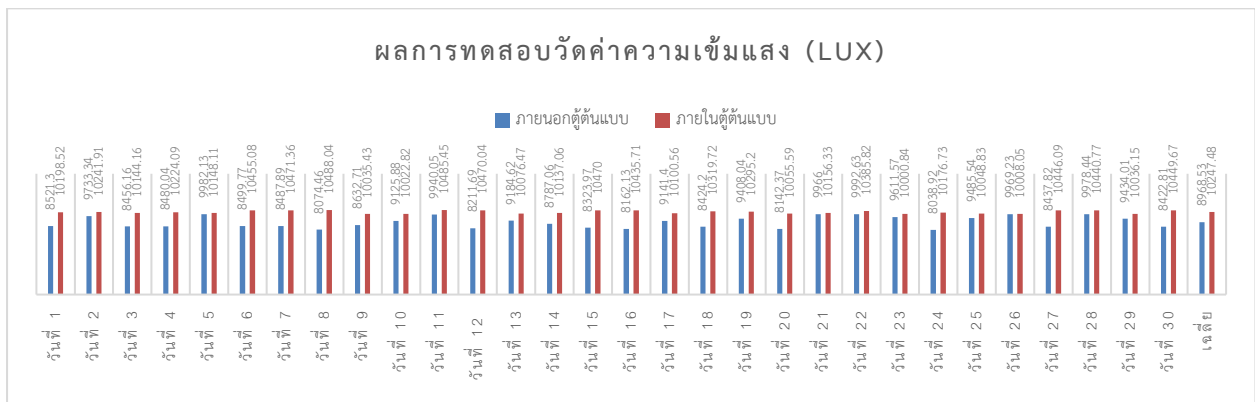
ภาพที่ 9: ผลการทดสอบวัดค่าอุณหภูมิ

ภาพที่ 10: ผลการทดสอบวัดค่าความชื้นในอากาศ

ภาพที่ 11: ผลการทดสอบวัดค่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

ภาพที่ 12: ผลการทดสอบวัดค่าความเข้มแสง

จากภาพที่ 9-12 ผลทดสอบสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักควบคุมผ่านเว็บแอปพลิเคชัน พบว่า อุณหภูมิภายในสามารถอยู่ในช่วงเฉลี่ยไม่เกิน 30 องศาเซลเซียสน้อยกว่าอุณหภูมิภายนอกที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 33.52 องศาเซลเซียส ความชื้นภายในมีค่าเฉลี่ย 84.11 %RH มากกว่าความชื้นภายนอกที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 68.91 %RH ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ภายในมีค่าเฉลี่ย 391.99 ppm. มากกว่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ภายนอกที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 334.29 ppm. และสุดท้ายความเข้มแสงมีค่าเฉลี่ย 10,247.48 ลักซ์มากกว่าความเข้มแสงภายนอกที่มีค่าเฉลี่ย 4,582.45 ลักซ์ เนื่องจากความเข้มแสงภายนอกมีปัจจัยทางด้านสภาพอากาศ เช่น ฝนตก เป็นต้น

ตารางที่ 4: ผลการประเมินประสิทธิภาพการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายนอกตู้ต้นแบบ

ชนิด	ความยาวของลำต้นจากใบจนถึงปลายราก (เซนติเมตร)					$\bar{X}$	S.D.
	จำนวนต้น						
	1	2	3	4	5		
1. คื่นช่ายฮ่องกง	16.7	16.4	16.6	16.8	16.4	16.58	0.18
2. กวางตุ้งฮ่องกง	14.7	14.2	13.3	13.7	13.8	13.94	0.53
3. พริกหวานแคลิฟอร์เนีย	18.7	18.6	18.1	18.7	18.5	18.52	0.25
4. มะเขือเทศเชอร์รี่ปรัสเซีย	16.7	16.4	16.5	15.9	15.3	16.16	0.56

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

5. บรอกโคลี่ที่ท็อปกรีน	11.4	11.1	11.6	11.5	11.2	11.36	0.21
6. กะหล่ำดอก	16.8	16.1	16.9	16.6	16.2	16.52	0.36
7. แครอทมินิเอ็กเพลส	17.1	16.1	17.3	16.4	17.5	16.88	0.60
โดยรวม						15.71	0.18

จากตารางที่ 4 - 5 ผลการประเมินประสิทธิภาพการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายนอกและภายในตู้ต้นแบบ พบว่า ความยาวของลำต้นจากใบจนถึงปลายรากที่มีการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายในตู้ต้นแบบ มีการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว ลำต้นยืดยาว โดยลำต้นมีความยาวมากกว่าการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายนอกตู้ต้นแบบ เมื่อพิจารณาวันที่ 30 ความยาวของลำต้นจากการเพาะชำและดูแลภายนอกจะมีความยาวเฉลี่ย 15.71 เซนติเมตร ส่วนการเพาะชำและดูแลภายในจะมีความยาวเฉลี่ยประมาณ 17.62 เซนติเมตร ซึ่งมีความยาวมากกว่าถึงร้อยละ 12.22

ตารางที่ 5: ผลการประเมินประสิทธิภาพการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายในตู้ต้นแบบ

ชนิด	ความยาวของลำต้นจากใบจนถึงปลายราก (เซนติเมตร)						
	จำนวนต้น					$\bar{X}$	S.D.
	1	2	3	4	5		
1. คื่นช่ายฮ่องกง	17.1	17.4	18.1	17.5	18.3	17.68	0.50
2. กวางตุ้งฮ่องเต้	14.2	14.8	14.9	14.1	14.7	14.54	0.36
3. พริกหวานแคลิฟอร์เนีย	20.1	20.9	20.8	19.8	20.4	20.4	0.46
4. มะเขือเทศเชอร์รี่ปรัสเซีย	18.5	18.1	18.2	18.7	18.2	18.34	0.25
5. บรอกโคลี่ที่ท็อปกรีน	12.2	12.1	12.9	12.4	12.5	12.42	0.31
6. กะหล่ำดอก	17.9	18.5	18.4	18.3	17.6	18.14	0.38
7. แครอทมินิเอ็กเพลส	21.7	22.2	21.4	21.6	22.5	21.88	0.45
โดยรวม						17.63	0.09

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการพัฒนาต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) ตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก 2) เว็บแอปพลิเคชัน และ 3) ระบบฐานข้อมูลฟรีเบส ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการออกแบบและสร้างตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อการออกแบบและสร้างตู้ต้นแบบขนาดเล็กสำหรับเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักควบคุมผ่านเว็บแอปพลิเคชัน โดยรวมมีระดับความคิดเห็นมากที่สุดเฉลี่ย 4.38 โดยพบว่า การออกแบบและสร้างเว็บแอปพลิเคชัน มีระดับความคิดเห็นที่มากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30 รองลงมา การออกแบบและสร้างต้นแบบตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก มีระดับความคิดเห็นที่มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพตู้เพาะชำและดูแลต้นกล้าผักแบบอัตโนมัติ โดยมีการประเมินประสิทธิภาพทั้งหมด 3 ส่วน คือ 1) การทำงานของเว็บแอปพลิเคชัน 2) การทำงานของตู้ต้นแบบ และ 3) การเพาะชำและดูแลต้นกล้าผัก พบว่า ทั้ง 3 ส่วนนี้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ และสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมให้ต้นกล้าผักที่เพาะชำและดูแลภายในตู้ต้นแบบ มีการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว โดยลำต้นมีความยาวมากกว่าการเพาะชำและดูแลต้นกล้าผักภายนอกถึงร้อยละ 12.22

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สหพงศ์ สมวงศ์ ฐานวิทย์ แนนไส และอธิโรจน์ มะโน (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงเรือนอนุบาลต้นกล้าอัจฉริยะสำหรับการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชน ต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา พบว่า ต้นกล้าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตไวกว่าโดยมีความยาวของลำต้นมากกว่าการวิธีการเดิมร้อยละ 16.9

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานนี้ คณะผู้จัดทำมีข้อเสนอแนะในการทำงานดังนี้

- 1) ควรเพิ่มเซ็นเซอร์ที่วัดคุณภาพของน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้การดูแลมากยิ่งขึ้น
- 2) ควรใช้อุปกรณ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการทำงาน เพื่อช่วยให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัยต่อผู้พัฒนา
- 3) เป็นแนวทางในการออกแบบการสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกและดูแลพืชชนิดอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- นภัทร วัฒนเทพินทร์ และ ไชยยันต์ บุญมี. (2560). ไดโอดเปล่งแสงสีอะไรเหมาะสมกับการปลูกพืช ?. วารสารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี), ฉบับที่ 25, 158-176.
- ปรียาภรณ์ แนนไส. (2546). อิทธิพลของวัสดุเพาะต่อการเจริญเติบโตของต้นกล้าผัก. วิทยานิพนธ์, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพืชสวน, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- สหพงศ์ สมวงศ์, ฐานวิทย์ แนนไส และอธิโรจน์ มะโน. (2565). การพัฒนาโรงเรือนอนุบาลต้นกล้าอัจฉริยะสำหรับการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชน ต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา. บทความวิจัย , 39(3), 72.
- ไพศาล สีนครครุฑ, ชีโรชิตี สุดจิตต์, ธนพงศ์ นิตยประภา และ ธงรบ อักษร. (2566). การพัฒนาต้นแบบเครื่องรดน้ำผักสวนครัวผ่านสมาร์ตโฟน. วารสารวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 2(2), 15.
- ปวันนพัสตร์ ศรีทรงเมือง, ชาญณรงค์ ศรีทรงเมือง, สุมนา บุษบก และชุติกานต์ หอมทรัพย์ (2564). การพัฒนารูปแบบระบบควบคุมฟาร์มอัจฉริยะในโรงเรือนปลูกพืชโดยใช้คอมพิวเตอร์แบบฝัง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, เล่มที่ 20, ฉบับที่ 1, หน้า 24
- Vox, Teitel, Pardossi, Minuto, Tinivella and Schettini. (2553). *Sustainable Greenhouse Systems*. Augusto Salazar e Ismael Rios Editors, Nova Science Publishers, Inc. NY USA
- Best, John. (2520). *Research in Education*. New Jersey:Prentice Hall, Inc.1977.

KSUC-O-004

การศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริง ที่มีอิทธิพลต่อค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต เพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางในอนาคต

The study of road surface temperature in actual use environment that influence the friction value of asphalt concrete pavement to be a guideline to support road maintenance work in the future

ภัทรพล สีดอกบวบ*

สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง

*Corresponding author: s_pattarapon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลต่อค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างอุณหภูมิผิวจราจร กับค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต เนื่องจากอุณหภูมิผิวจราจรมีความสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพกับการควบคุมยานพาหนะ การเบรคและหยุดรถ ดังนั้นการศึกษานี้จะดำเนินการศึกษาเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือทดสอบความฝืดผิวทางแอสฟัลต์ บนผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตที่มีอายุการใช้งาน 0 ถึง 2 ปี โดยดำเนินการติดตามแปลงทดสอบจำนวน 2 ครั้ง โดยมีระยะห่างการติดตามแปลงทดสอบประมาณ 1 เดือน ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลต่อค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต พบว่า การวิเคราะห์เชิงเส้นระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย ระหว่างร่องล้อ และค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์ร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ มีทิศทางเชิงเส้นที่ลดลง หมายความว่า เมื่ออุณหภูมิผิวจราจรลดลง ก็จะส่งผลให้ค่าความฝืดของผิวทางเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันเมื่ออุณหภูมิผิวจราจรสูงขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าความฝืดของผิวทางลดลงด้วย และ 2) การวิเคราะห์ตามหลักสถิติ พบว่า อุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ กับค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ สามารถสรุปได้ว่าค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่าอุณหภูมิผิวจราจร แสดงว่าอุณหภูมิผิวจราจรมีความสำคัญ กับสมรรถนะค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์ และเพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางในอนาคตได้

คำสำคัญ: อุณหภูมิผิวจราจร, ค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the temperature of the road surface in the actual use environment at influence the friction value of asphalt concrete pavement 2) to study the statistical relationship between road surface temperature with the friction value of asphalt concrete pavement. This is because the temperature of the road surface is important in affecting the efficiency and control of vehicles. braking and stopping the vehicle. Therefore, this study will be conducted to collect data using an asphalt pavement friction testing tool. On asphalt concrete pavement with a lifespan of 0 to 2 years, the

test plots were followed 2 times with a distance of approximately 1 month to follow the test plots. The results of the research found that 1) studying the temperature of the road surface in the actual use environment at Influences the stiffness of asphalt concrete pavement. It was found that linear analysis between the left wheel groove road surface temperature Between the wheel grooves and the stiffness of the asphalt pavement in the left wheel groove and between the wheel grooves There is a decreasing linear direction, meaning that when the road surface temperature decreases It will result in an increase in the stiffness of the pavement. In turn, when the temperature of the road surface increases, it will cause the stiffness of the road surface to decrease as well. And 2) Analysis based on statistical principles found that the temperature of the road surface in the left wheel groove and between the wheel grooves with the stiffness value of the asphalt concrete pavement, left wheel groove and between the wheel grooves It can be concluded that the stiffness value of asphalt concrete pavement is statistically significant. with the temperature of the road surface. It shows that the temperature of the road surface is important. with the performance of asphalt pavement stiffness values and to serve as a guideline to support road maintenance work in the future.

Keywords: Road surface temperature, Friction value of asphalt concrete pavement

บทนำ

ในปัจจุบันเส้นทางจราจรทางบกหรือถนน เป็นเส้นทางหลักของประเทศไทยที่ใช้ในการคมนาคม ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งหรือเดินทาง อาจกล่าวได้ว่าถนน คือ เส้นเลือดหลักของประเทศไทย แต่อีกไม่น้อยที่ต้องประสบอุบัติเหตุระหว่างทาง ซึ่งนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และจากข้อมูลสถิติกรมทางหลวงหนึ่งสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ คือ ความเสื่อมสภาพของพื้นผิวทาง สภาพถนนที่ไม่ปลอดภัยที่มีสาเหตุมาจากสภาพพื้นผิวทางที่ลื่น หรือสภาพพื้นผิวทางที่มีค่าความฝืดของผิวทาง (Skid Resistance) ต่ำ จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องมีการตรวจสอบสภาพความฝืดของผิวทางอยู่เสมอ โดยแนวทางหนึ่งที่จะรักษาและยกระดับความปลอดภัยในท้องถนนได้อย่างเป็นรูปธรรมคือการรักษาค่าความฝืด ซึ่งเป็นตัวแปรหลักตัวหนึ่งในการประเมินสภาพความปลอดภัยของถนนให้อยู่เกณฑ์มาตรฐาน หากผิวทางที่มีความฝืดไม่เพียงพอ และไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน ย่อมส่งผลให้ถนนเกิดความไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากถนนลื่น หรือสภาพถนนที่มีค่าความต้านทานการลื่นไถลของผิวทางต่ำ

โดยจากงานการศึกษาของสำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง โครงการวิเคราะห์สมรรถนะความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตกรมทางหลวง ได้ศึกษาสภาพแวดล้อม (Environmental Factors) และปัจจัยอื่น ๆ ตัวอย่าง เช่น สภาพเปียก (Wetness) สิ่งเปื้อน (Contamination) อุณหภูมิ (Temperature) ฤดูกาล (Seasonal Variation) ถนนที่มีสภาพเปียกหรือมีสิ่งเปื้อน เช่น โคลนน้ำมันบนผิวถนนจะลดประสิทธิภาพความฝืด อุณหภูมิของถนนที่สูงขึ้นจะทำให้ล้อยางสูญเสียสภาพง่าย ทำให้ค่าความฝืดลดลงได้ รวมถึงฤดูแห้งแล้งที่ยาวนานส่งผลให้เกิดฝุ่นผงขนาดเล็กปกคลุมผิวถนนทำให้เกิดความฝืดลดลง ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำจะทำการชะล้างฝุ่นตะกอนขนาดเล็กออกไปจากผิวถนนส่งผลทำให้ความฝืดเพิ่มมากขึ้น และปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุการใช้งาน และปริมาณการจราจร ก็มีผลทำให้ ประสิทธิภาพความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตลดลงได้ เป็นต้น

ดังนั้น ในงานศึกษานี้จะทำการศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต และศึกษาปัจจัยที่อื่น ๆ ที่ส่งผลต่อค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต เพื่อใช้เป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางหลวงในอนาคตได้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลต่อความผิดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต
- 1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิผิวจราจร กับค่าความผิดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตทางสถิติ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีสภาพความผิดของผิวทางและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพความผิดของผิวทาง

ความผิดของผิวทางที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้หมายถึง ความผิดของผิวทางซึ่งต้านทานไม่ไหว ที่แล่นผ่านเกิดการเสียหลักลื่นไถลจากเส้นทาง รวมถึงการหยุดรถ (Brake) หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ผิวทางที่มีความผิดเพียงพอ จะไม่ทำให้รถเกิด ลื่นไถล และช่วยให้หยุดรถได้อย่างปลอดภัย

ในบางสายทาง หรือบางช่วงที่ผิวทางมีความผิดของผิวทางไม่ดี เมื่อผิวทางเปียกและมีอุณหภูมิสูง ถึงแม้บางคนอาจเห็นว่าผิวทางลื่นไม่ใช่ผิวทางชำรุด แต่ในด้านวิศวกรรมงานทางสมัยนี้จำเป็นต้องรับผิดชอบดูแลให้ผิวทางมีความผิดของผิวทางอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้เพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้ทาง (สำนักวิจัยและพัฒนาทาง, 2556)

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพความผิด (สำนักวิจัยและพัฒนาทาง, 2559)

แรงผิดผิวทางได้รับผลจากสององค์ประกอบหลัก คือ แรง Adhesion และ Hysteresis แม้ว่ามีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่มีผลต่อแรงผิดผิวทาง เช่น ผิวยางล้อรถ แต่ส่วนประกอบอื่นนั้นไม่มีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับแรง Adhesion และ Hysteresis ดังนั้นแรงผิดผิวทางสามารถคิดได้จากผลรวมของแรง Adhesion และ Hysteresis โดย Adhesion เป็นแรงผิดที่เกิดจากการเชื่อมหรือหน่วงจากวัสดุขนาดเล็กกับยางยานพาหนะ โดยค่าของแรง Adhesion จะแปรผันตรงกับแรงเฉือนและขนาดพื้นที่สัมผัส ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นกับลักษณะพื้นผิวละเอียด (Micro-Texture) และ Hysteresis เป็นองค์ประกอบหลักของแรงผิดซึ่งเกิดจากการสูญเสียพลังงานเนื่องจากการเปลี่ยนรูปร่างของยางยานพาหนะ เมื่อยางบีบอัดกับพื้นผิวทาง การกระจายความเครียดทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปพลังงาน ซึ่งพลังงานนี้จะถูกเก็บไว้ภายในยาง พลังงานส่วนหนึ่งจะทำหน้าที่

เป็นแรงผิดเพื่อช่วยหยุดการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ จะสูญเสียไปในรูปแบบของความร้อน ซึ่งแรง Hysteresis จะขึ้นกับลักษณะพื้นผิวหยาบ (Macro-Texture) ความผิดของถนนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักที่สำคัญ 4 ปัจจัย โดยอ้างอิงงานจากการศึกษาของ (ประเสริฐ และชาโณ, 2555) ดังนี้

2.2.1 คุณลักษณะของพื้นผิวทาง (Pavement Characteristics) ตัวอย่างเช่น ความหยาบละเอียด (Texture), ความขรุขระ (Roughness) ร่องล้อ (Rutting) ความหยาบละเอียดของพื้นผิวถนนส่งผลให้ความผิดดีขึ้น ความขรุขระของถนน อาจทำให้ล้อยานพาหนะเกิดอาการกระด้างเมื่อขับผ่าน ซึ่งส่งผลให้ความเสียดทานระหว่างล้อและผิวถนนลดลง

2.2.2 คุณลักษณะของล้อยาง (Tire Characteristics) ตัวอย่างเช่นชนิดของยาง (Tire Type) ดอกยาง (Tire Tread) ลมยาง (Inflation Pressure) การออกแบบล้อยางโดยทั่วไปจะเลือกออกแบบให้ล้อยางมีคุณลักษณะที่ใดอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างในด้านความทนทานต่อการสึกหรอหรือด้านความผิดล้อยางที่ถูกออกแบบให้มีเนื้อยางแข็งจะมีความทนทานต่อการสึกหรอมากกว่าล้อยางที่ถูกออกแบบให้มีเนื้อยางอ่อนในขณะเดียวกันเนื้อยางที่อ่อนจะช่วยให้ล้อรถมีความผิดได้ดีกว่าล้อยางที่มีเนื้อยางแข็ง ลมยางที่มากหรือน้อยเกินไปมีผลให้ค่าความผิด

2.2.3 คุณลักษณะของการใช้รถ (Vehicle Operational Characteristics) ตัวอย่างเช่นความเร็ว (Speed), อาการลื่นไถล (Tire Slip) น้ำหนักรถ (Axle Load) ชนิดของรถ (Type of Vehicle) ความเร็วของยานพาหนะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความผิดความเร็วที่เพิ่มขึ้นจะทำให้มีผลต่อการเบรกยานพาหนะเมื่อทำการเบรกความเร็วของล้อจะลดลง ถ้าความเร็วของล้อรถลดลงด้วยอัตราที่สูงกว่าความเร็วของรถล้อยางจะมีอาการลื่นไถลไปบนพื้นถนนและเมื่อเกิดภาวะเบรก ล้อลื่น

2.2.4 สภาพแวดล้อมอื่น ๆ (Environmental Factors) ตัวอย่างเช่นสภาพเปียก (Wetness) สิ่งเปื้อน (Contamination) อุณหภูมิ (Temperature) ฤดูกาล (Seasonal Variation) ถนนที่มีสภาพเปียกหรือมีสิ่งเปื้อน เช่นโคลนน้ำมันบนผิวถนนจะลดประสิทธิภาพความฝืดของถนนที่สูงขึ้นจะทำให้ล้อยางสูญเสียสภาพง่าย ทำให้ค่าความฝืดลดลงได้

2.3 ค่าระดับพึงระวัง (Investigatory Level) และค่าระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level)

จากโครงการศึกษา วิจัย และวิเคราะห์ความเสียหายของผิวทางเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัด และยกระดับด้านความปลอดภัยงานทาง ของกรมทางหลวง (2560) พบว่า เกณฑ์ค่าระดับพึงระวัง มีแนวคิดจากการพิจารณาระยะเวลาที่กรมทางหลวงต้องใช้เพื่อเตรียมการและวางแผนงบประมาณในการซ่อมบำรุงผิวทาง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 ปี เพื่อจัดการงบประมาณต่าง ๆ ดังนั้น การวิเคราะห์ค่าระดับพึงระวังของค่าความฝืดผิวถนน จึงคำนึงถึงการลดลงตามอายุการใช้งานของผิวทาง และพบว่าเมื่อตั้งบนสมมติฐานที่ว่าค่าความเสียหายของผิวทางที่ระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level) เกิดจากการลดลงจากค่าระดับพึงระวัง (Investigatory Level) ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ดังนั้น ค่าดัชนีความฝืดของผิวถนน ณ ระดับพึงระวังจึงมีค่าเท่ากับ 0.32 และค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล เท่ากับ 0.32

การกำหนดเกณฑ์ระดับปรับปรุงแก้ไขพิจารณาจากความเสียหายวิกฤตของผิวทาง ร่วมกับข้อมูลอุบัติเหตุ อันคาดว่ามีความเสียหายจากความเสียหายของผิวทาง ซึ่งเป็นข้อมูลจากภาคสนาม ณ บริเวณจุดเสี่ยงอันตราย จากข้อมูลประวัติอุบัติเหตุย้อนหลัง พบว่า ณ ค่าดัชนีความฝืดผิวถนน เท่ากับ 0.29 จะมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนอุบัติเหตุต่อระยะทางล้านกิโลเมตรต่อคัน อย่างมีนัยสำคัญ จึงกำหนดค่าระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level) ณ ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากลของผิวถนน เท่ากับ 0.25

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย
- 1.2 วิเคราะห์ปัจจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์สมรรถนะความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต โดยมีปัจจัยการศึกษา อาทิเช่น อุณหภูมิผิวจราจร อายุการใช้งาน และปริมาณการจราจรสะสม เป็นต้น
- 1.3 ทำการศึกษาในสายทางของกรมทางหลวง บนผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตที่มีอายุการใช้งาน 0 ถึง 2 ปี
- 1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- 1.5 วิเคราะห์ผลและสรุปผลข้อมูล

2. เครื่องมือการวิจัย

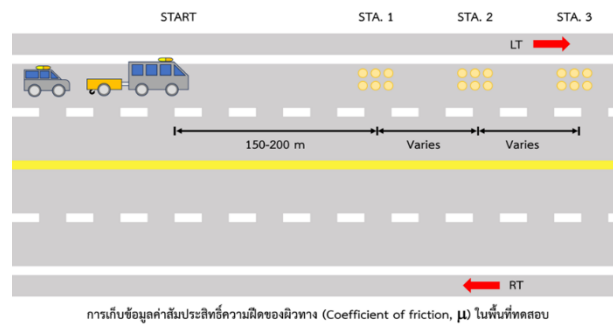
- 2.1 เครื่องมือตรวจสอบสภาพความฝืดของผิวจราจรแบบต่อเนื่องชนิดพ่วงลาก (Surface Friction Trailer) เก็บข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, U)
- 2.2 เครื่องมือทดสอบ Sand Patch Apparatus ในการเก็บข้อมูลค่าเฉลี่ยความลึกของพื้นผิว (Mean Texture Depth, MTD)
- 2.3 โปรแกรม SPSS สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

3. วิธีการเก็บข้อมูลในภาคสนาม

การเก็บข้อมูลในภาคสนามแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 และการเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 โดยการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งจะเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลาห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน เพื่อให้เกิดการใช้งานของผิวทาง และการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งจะประกอบด้วยวิธีดังต่อไปนี้

เก็บข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) ด้วยเครื่องมือตรวจสอบสภาพความฝืดของผิวจราจรแบบต่อเนื่องชนิดฟวงลาก (Surface Friction Trailer) ASFT T-10 เป็นระยะทาง 500 ถึง 1,000 เมตร (ขึ้นกับสภาพของพื้นที่ทดสอบ) โดยการทดสอบจะตั้งค่าเครื่องให้เก็บข้อมูลทุก ๆ 10 เมตร จะเก็บข้อมูลทั้งค่า μ และค่าความเร็วที่วิ่งผ่าน ณ จุดทดสอบนั้นด้วยในการเก็บข้อมูล จะทำการเก็บข้อมูลที่ตำแหน่งร่องล้อซ้าย 2 ถึง 3 ครั้ง เพื่อหาค่าเฉลี่ย และทำแบบเดียวกันที่ตำแหน่งระหว่างร่องล้อ เพื่อเป็นตัวแทนค่า μ ของพื้นที่ทดสอบ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: การเก็บข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) ในพื้นที่ทดสอบ

4. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ สายทางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงที่มีอายุ 0- 2 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงการประกันผลงาน 2 ปีแรก รวมถึงเป็นช่วงเริ่มต้นของการใช้งานผิวทางที่คาดว่าจะอยู่ในระยะที่ 1 ของ (Road Work Effect Model) จำนวน 22 พื้นที่ ทำการเก็บข้อมูล ร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ จำนวน 2 ครั้ง ระยะเวลาห่างกัน 1 เดือน ประกอบด้วยพื้นที่ดังนี้

ตารางที่ 1: สายทางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงที่มีอายุ 0- 2 ปี

หมายเลขทางหลวง	ตอน	ชื่อตอน	กม.เริ่ม	กม.จบ	AADT (คัน/วัน)
101	303	ท่าช้าง - สวรรคโลก	99+300	99+800	9,157
1272	100	คีรีมาศ - สามแยกแจกัน	25+000	25+500	1,707
101	301	คูยประดู่ - คลองโพธิ์	75+000	75+500	5,295
11	402	กกไม้แดง - บ้านป่า ตอน 2	231+600	232+100	9,983
11	402	กกไม้แดง - บ้านป่า	205+400	205+900	9,983
1	902	ปากดง - นครชุม ตอน 1	438+600	439+100	20,335
1242	100	โค้งวีไล - เขาน้ำอุ่น	24+600	25+600	2,474
1280	100	ทุ่งหมาชัย - ระหาน ตอน 1	41+000	42+000	2,727
1	901	โนนปอแดง - ปากดง ตอน 2	411+000	412+000	16,566
115	100	กำแพงเพชร - แก้วสุวรรณ	4+500	5+000	15,662
1	903	นครชุม - วังเจ้า	483+000	484+000	13,396
1073	100	หนองสังข์ - คลองชะแวต	10+000	11+000	4,687

หมายเลขทางหลวง	ตอน	ชื่อตอน	กม.เริ่ม	กม.จบ	AADT (คัน/วัน)
1182	101	แยกนวมินทร์ - หาดเสลา	9+400	9+900	4,686
3522	100	เนินฝอยทอง - ทุ่งผักเบี้ย	1+900	2+400	5,895
12	701	ห้วยข่ามะควา - ร่องแซง ตอน3	454+000	455+000	7,178
12	703	หนองแก - บ้านฝาง ตอน 1	522+800	523+800	23,750
201	302	บ้านแซว - ท่าเตือ	208+200	209+200	20,355
216	101	ถนนวงแหวนรอบเมืองอุดรธานี ด้านทิศใต้ ตอน 2	3+600	4+600	18,662
2	601	โนนสะอาด - อุดรธานี ตอน 4	412+000	413+000	25,553
2	601	โนนสะอาด - อุดรธานี ตอน 1	408+500	409+500	25,553
2	601	โนนสะอาด - อุดรธานี ตอน 2	434+600	435+600	25,553
216	101	ถนนวงแหวนรอบเมืองอุดรธานี ด้านทิศใต้	4+900	5+900	18,662

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์ค่าความผิดพลาดทาง (U) และอุณหภูมิผิวจราจร ดูรูปแบบและทิศทางเชิงเส้น และวิเคราะห์นัยสำคัญทางสถิติ คือ มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significant < 0.05) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significant > 0.05)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ครั้งที่ 1

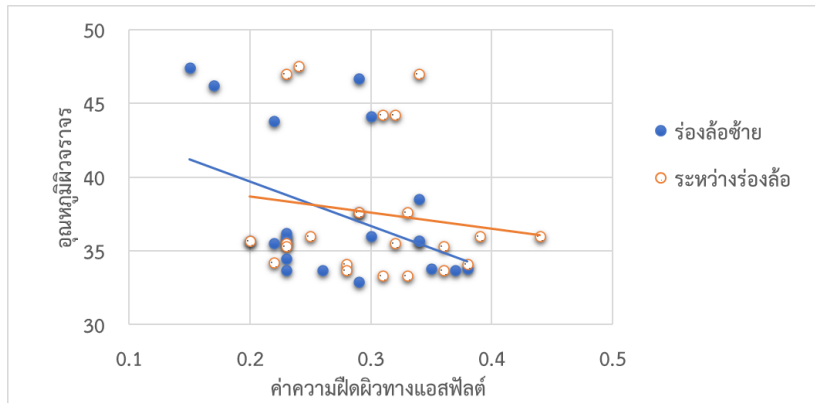
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต และอุณหภูมิผิวจราจร จากพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 22 พื้นที่ ร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ จากการสำรวจครั้งที่ 1 พบว่า ค่าความผิดพลาดของร่องล้อซ้ายมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.21 และค่าความผิดพลาดของร่องล้อมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.25 ซึ่งมีค่าความผิดพลาดไม่แตกต่างกันมาก ทั้งพิจารณาจากค่าต่ำสุดของร่องล้อซ้ายและร่องล้อขวาก็มีค่าความผิดพลาดที่ใกล้เคียงกัน ดังตารางที่ 2 และผลการวิเคราะห์รูปแบบทิศทางเชิงเส้น พบว่า การวิเคราะห์เชิงเส้นระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย ระหว่างร่องล้อ และค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์ร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ มีทิศทางเชิงเส้นที่ลดลง หมายความว่า เมื่ออุณหภูมิผิวจราจรลดลง ก็จะส่งผลให้ค่าความผิดพลาดของผิวทางเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันเมื่ออุณหภูมิผิวจราจรสูงขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าความผิดพลาดของผิวทางลดลงด้วย ดังแสดงในภาพที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ของพื้นที่ศึกษา 22 พื้นที่ สำรวจครั้งที่ 1

Report				
	ค่าความผิดพลาดของร่องล้อซ้าย	ค่าความผิดพลาดระหว่างร่องล้อ	อุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย (องศาเซลเซียส)	อุณหภูมิผิวจราจรระหว่างร่องล้อ (องศาเซลเซียส)
Mean	0.21	0.25	37.59	37.58
Median	0.22	0.26	35.70	35.60
N	22	22	22	22
First	0.18	0.19	36.00	36.00

Last	0.24	0.29	36.00	47.00
Minimum	0.08	0.13	32.90	33.30
Maximum	0.34	0.43	47.40	47.50
Std. Deviation	0.07	0.07	4.71	4.86
Variance	0.01	0.01	22.21	23.62

หมายเหตุ ค่าความผิดพลาดทางไม่มีหน่วยเป็นเกณฑ์วัดคุณภาพของผิวทางเพียงเท่านั้น

ภาพที่ 2: แสดงความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่าง อุณหภูมิผิวจราจร และค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์ สำหรับครั้งที่ 1

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ กับค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ พบว่า ค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต มีค่า Sig. เท่ากับ 0.03 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า Sig. 0.05 เป็น “มีค่า p-value เท่ากับ 0.03 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05” จึงสรุปได้ว่า ค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์มีนัยสำคัญทางสถิติ กับอุณหภูมิผิวจราจร ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์นัยสำคัญทางสถิติระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรกับค่าความผิดพลาดของผิวทาง บริเวณร่องล้อซ้ายและระหว่างร่องล้อ ครั้งที่ 1

Correlations			
		อุณหภูมิผิวจราจร	ค่าความผิดพลาด
Pearson Correlation	อุณหภูมิผิวจราจร	1.000	-0.286
	ค่าความผิดพลาด	-0.286	1.000
Sig. (1-tailed)	อุณหภูมิผิวจราจร	.	0.03
	ค่าความผิดพลาด	0.03	.
N	อุณหภูมิผิวจราจร	44	44
	ค่าความผิดพลาด	44	44

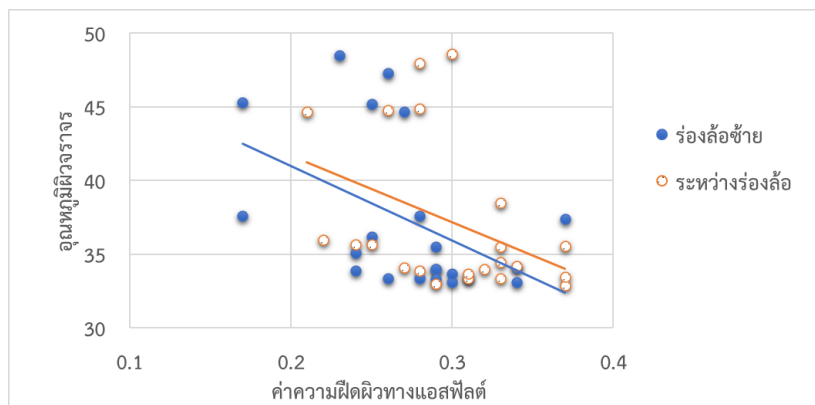
2. ผลการศึกษาอุณหภูมิผิวจราจรในสภาพแวดล้อมใช้งานจริงที่มีอิทธิพลค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ครั้งที่ 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามค่าความผิดพลาดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต และอุณหภูมิผิวจราจร จากพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 22 พื้นที่ ร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ จากการสำรวจครั้งที่ 2 พบว่า ค่าความผิดพลาดของผิวทางร่องล้อซ้ายมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.21 และค่าความผิดพลาดของผิวทางระหว่างร่องล้อมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.24 ซึ่งมีค่าความผิดพลาดไม่แตกต่างกันมาก

ทั้งพิจารณาจากค่าต่ำสุดของร่องซ้ายและร่องลั่วขวาก็มีความผิดที่ใกล้เคียงกัน ดังตารางที่ 4 และผลการวิเคราะห์รูปแบบทิศทางเชิงเส้น พบว่า การวิเคราะห์เชิงเส้นระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรร่องลั่วซ้าย ระหว่างร่องลั่ว และค่าความผิดของผิวทางแอสฟัลต์ร่องลั่วซ้าย และระหว่างร่องลั่ว มีทิศทางเชิงเส้นที่ลดลง หมายความว่า เมื่ออุณหภูมิผิวจราจรลดลง ก็จะส่งผลให้ค่าความผิดของผิวทางเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันเมื่ออุณหภูมิผิวจราจรสูงขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าความผิดของผิวทางลดลงด้วย ดังแสดงในภาพที่ 3

ตารางที่ 4: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ของพื้นที่ศึกษา 22 พื้นที่ สักรวจครั้งที่ 2

Report				
	ค่าความผิดผิวทาง ร่องลั่วซ้าย	ค่าความผิดผิวทาง ระหว่างร่องลั่ว	อุณหภูมิผิวจราจร ร่องลั่วซ้าย	อุณหภูมิผิวจราจร ระหว่างร่องลั่ว
Mean	0.21	0.24	37.26	37.21
Median	0.22	0.26	34.60	35.00
N	22.00	22.00	22.00	22.00
First	0.19	0.18	36.20	35.70
Last	0.24	0.22	33.70	33.90
Minimum	0.09	0.14	33.10	32.90
Maximum	0.30	0.33	48.50	48.60
Std. Deviation	0.05	0.05	5.21	5.21
Variance	0.00	0.00	27.12	27.19

ภาพที่ 3: แสดงความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่าง อุณหภูมิผิวจราจร และค่าความผิดของผิวทางแอสฟัลต์ สักรวจครั้งที่ 2

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรร่องลั่วซ้าย และระหว่างร่องลั่ว กับค่าความผิดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตร่องลั่วซ้าย และระหว่างร่องลั่ว พบว่า ค่าความผิดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต มีค่า Sig. เท่ากับ 0.003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า Sig. 0.05 เป็น “มีค่า p-value เท่ากับ 0.003 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05” จึงสรุปได้ว่า ค่าความผิดผิวทางแอสฟัลต์มีนัยสำคัญทางสถิติ กับอุณหภูมิผิวจราจร ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5: ผลการวิเคราะห์นัยสำคัญทางสถิติระหว่างอุณหภูมิผิวจราจรกับค่าความฝืดผิวทาง บริเวณร่องล้อซ้ายและระหว่างร่องล้อ ครั้งที่ 2

Correlations			
		อุณหภูมิผิวจราจร	ค่าความฝืดผิวทาง
Pearson Correlation	อุณหภูมิผิวจราจร	1.000	-0.406
	ค่าความฝืดผิวทาง	-0.406	1.000
Sig. (1-tailed)	อุณหภูมิผิวจราจร	.	0.003
	ค่าความฝืดผิวทาง	0.003	.
N	อุณหภูมิผิวจราจร	44	44
	ค่าความฝืดผิวทาง	44	44

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการเก็บข้อมูลในโครงการวิเคราะห์สมรรถนะความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต กรมทางหลวง ที่มีอายุการใช้งานของผิวทางไม่เกิน 2 ปี โดยใช้เครื่องมือตรวจสอบสภาพความฝืดของผิวจราจรแบบต่อเนื่องชนิดพวงลาก (Surface Friction Trailer) เก็บข้อมูลค่าความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) และเครื่องมือทดสอบ Sand Patch Apparatus ในการเก็บข้อมูลค่าเฉลี่ยความลึกของพื้นผิว (Mean Texture Depth, MTD) ทำการเก็บข้อมูลในตำแหน่งร่องล้อซ้าย และตำแหน่งระหว่างร่องล้อ พบว่า ในการสำรวจครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เมื่อพิจารณาค่าอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้ายต่ำสุดที่ ค่าอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้ายสูงสุด และค่าอุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้ายเฉลี่ย กับค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ทั้ง 2 ครั้ง เมื่อเทียบกับตำแหน่งระหว่างร่องล้อ ก็มีค่าที่ใกล้เคียงกับตำแหน่งร่องล้อซ้าย แสดงว่าผิวทางที่อายุ 0 - 2 ปี สามารถที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลตำแหน่งใดก็ได้ซึ่งจะให้ผลข้อมูลสนามที่มีความใกล้เคียงกัน และการพิจารณาทิศทางแนวโน้มนเชิงเส้น พบว่า การเก็บข้อมูลผิวจราจรร่องล้อซ้ายและระหว่างร่องล้อทั้ง 2 ครั้ง มีแนวโน้มนทิศทางเชิงเส้นที่ลดลง หมายความว่า เมื่ออุณหภูมิผิวจราจรลดลง ก็จะส่งผลให้ค่าความฝืดของผิวทางเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันเมื่ออุณหภูมิผิวจราจรสูงขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าความฝืดของผิวทางลดลงด้วย และการวิเคราะห์ตามหลักสถิติ พบว่า อุณหภูมิผิวจราจรร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ กับค่าความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตร่องล้อซ้าย และระหว่างร่องล้อ สามารถสรุปได้ว่าค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตมีนัยสำคัญทางสถิติ กับค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์ แสดงว่าอุณหภูมิผิวจราจรมีความสำคัญ กับสมรรถนะค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษานี้ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าความฝืดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าความฝืดผิวทาง ผู้ทำการศึกษาจึงขอเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความแม่นยำของวิเคราะห์ และเมื่อได้ทำการเก็บข้อมูลมาเพียงพอ ตลอดอายุการใช้งานของผิวทาง ก่อนที่จะมีการบำรุงรักษา จะสามารถบอกแนวโน้มของสมรรถนะด้านความฝืดของผิวทางได้ครบถ้วนถูกต้องมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2561). *โครงการยกระดับมาตรฐานความฝืดของผิวทางแอสฟัลต์ เพื่อมุ่งสู่ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.

- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2559). *โครงการประยุกต์ใช้ค่าความลึกผิวเฉลี่ยของผิวทางในการทำนายสภาพ
สิ้นของผิวถนนเพื่อการวางแผนซ่อมบำรุงที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2555). *โครงการศึกษาสภาพความผิดปกติของถนนประเภทต่าง ๆ ใน
ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2555). *คู่มือแนะนำการตรวจสอบและการวางแผนบำรุงรักษาผิวทางให้มีความ
ผิดที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักบริหารบำรุงทาง กรมทางหลวง. (2549). *คู่มือซ่อมบำรุงรักษาทางหลวง (ROAD MAINTENANCE MANUAL)*.
กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิเคราะห์และตรวจสอบ กรมทางหลวง. (2546). *ข้อเสนอแนะขั้นตอนการทำงานฉาบผิวทางแบบ Para Slurry Seal*.
กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. 2546. *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

KSUC-O-005

การศึกษาการพิจารณาใช้ค่าดัชนีความฝืดสากล (International Friction Index, IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ในสภาวะแวดล้อมช่วงฤดูฝน เพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางพัฒนาโครงข่ายถนนที่เหมาะสมสำหรับทางหลวง

The study on the use of the international friction index of asphalt concrete pavement in the environment during the rainy season to be a guideline to support road maintenance work and develop road networks suitable for

ภัทรพล สีดอกบวบ*

สำนักวิจัยและพัฒนางานทาง กรมทางหลวง

*Corresponding author: s_pattarapon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝน 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตกับปริมาณน้ำฝนและปัจจัยอื่นๆ ซึ่งค่าดัชนีความฝืดสากลของผิวทาง (International Friction Index, IFI) ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้เป็นค่าเปรียบเทียบกับเครื่องมือแต่ละชนิด จากเครื่องมือทดสอบSkid (ASFT T-10) ที่ทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) และเครื่องมือทดสอบค่าความลึกผิวเฉลี่ย (Mean Profile Depth ; MPD) เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จำเป็นและสามารถนำมาใช้ร่วมกันเพื่อหาและประเมินเป็นค่าดัชนีความฝืดสากลของผิวทางได้ ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝน พบว่า ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงหลังหยุดตก ส่งผลให้สมรรถนะของผิวทางแอสฟัลต์เพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่ตก เพราะในขณะที่เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำจะทำการชะล้างฝุ่นตะกอนขนาดเล็กออกไปจากผิวถนนส่งผลทำให้ผิวถนนสะอาดขึ้น และจะส่งผลให้ค่าดัชนีความฝืดสากล (International Friction Index, IFI) มีค่าเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย 2) การศึกษาความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตกับปริมาณน้ำฝน พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่สำคัญตัวแปรหนึ่ง ที่ส่งผลต่อค่าดัชนีความฝืดสากล (International Friction Index, IFI) ซึ่งสามารถใช้เพื่อพิจารณาเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทาง และพัฒนาโครงข่ายถนนที่เหมาะสมสำหรับทางหลวงได้

คำสำคัญ: ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล

Abstract

The objectives of this research are 1) to study and analyze the International Friction Index (IFI) values during the rainy season 2) to study the statistical relationship between the International Friction Index (IFI) values of asphalt pavements. Concrete and rainfall and other factors. Which is the international friction index of pavement surfaces (International Friction Index, IFI) was developed. To be used as a comparison of each type of tool. From the Skid Testing Tool (ASFT T-10) that tests the coefficient of friction

of the pavement (Coefficient of friction, μ) and the Mean Profile Depth (MPD) testing tool is one of the tools that are necessary, and can be used together to find and evaluate the international friction index of pavement surfaces. The research results found that. 1) An analysis of the International Friction Index (IFI) during the rainy season found that the amount of rain that falls after it stops falling as a result, the performance of the asphalt pavement increases. Depends on the amount of rain that falls. Because during heavy rain events, the water will wash away small dust and sediment particles from the road surface, resulting in a cleaner road surface. and will result in the international stiffness index (International Friction Index, IFI) has increased in value as well. 2) A study of the statistical significance of the relationship between the International Friction Index (IFI) of asphalt concrete pavements and the amount of rainfall found that there was an important variable of statistical significance. that affects the international stiffness index (International Friction Index, IFI) which can be used to consider as a guideline to support road maintenance work. and develop road networks suitable for highways.

Keywords: International Friction Index (IFI)

บทนำ

ถนนที่ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุงแล้วเสร็จนั้น เมื่อเปิดใช้งานไปได้ระยะหนึ่ง ความผิดของผิวทางจะมีค่าลดลง การวัดค่าความผิดของผิวทางจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอยู่เป็นประจำ เพื่อให้ทราบถึงระยะเวลาที่ต้องทำการซ่อมบำรุงผิวทาง โดยเครื่องมือตรวจวัดความเสียหายของผิวทาง จำต้องใช้ความเร็วในการทดสอบค่อนข้างสูง ซึ่งเครื่องมือแต่ละประเภทมีความเร็วในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ค่าดัชนีความเสียหายสากลของผิวทาง (International Friction Index, IFI) จึงถูกพัฒนาขึ้น เพื่อใช้เป็นค่าเปรียบเทียบกันของเครื่องมือแต่ละชนิด โดยเครื่องมือทดสอบ Skid (ASFT T-10) ทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความผิดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) และเครื่องมือทดสอบค่าความลึกผิวเฉลี่ย (Mean Profile Depth ; MPD) เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ร่วมกันเพื่อหาค่าดัชนีความเสียหายสากลของผิวทางได้

โดยจากงานการศึกษาของสำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง โครงการวิเคราะห์สมรรถนะความผิดของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต กรมทางหลวง ได้ศึกษาสภาพแวดล้อม (Environmental Factors) และปัจจัยอื่นๆ ตัวอย่าง เช่น สภาพเปียก (Wetness), สิ่งเปื้อน (Contamination), อุณหภูมิ (Temperature), ฤดูกาล (Seasonal Variation) ถนนที่มีสภาพเปียกหรือมีสิ่งเปื้อนเช่นโคลนน้ำมันบนผิวถนนจะลดประสิทธิภาพความผิด ทำให้ค่าความผิดลดลงได้ รวมถึงฤดูแห้งแล้งที่ยาวนานส่งผลให้เกิดฝุ่นผงขนาดเล็กปกคลุมผิวถนนทำให้เกิดความผิดลดลง ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำจะทำการชะล้างฝุ่นตะกอนขนาดเล็กออกไปจากผิวถนนส่งผลทำให้ความผิดเพิ่มมากขึ้น และปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุการใช้งาน และปริมาณการจราจร ก็มีผลทำให้ ประสิทธิภาพความผิดผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตลดลงได้ เป็นต้น

ดังนั้นในงานศึกษานี้ก็จะนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจช่วงฤดูฝน ทำการทดสอบค่าความผิด (f หรือ μ) ของผิวทางที่ได้จากเครื่องมือ Skid (ASFT T - 10) และค่าความลึกผิวเฉลี่ย (Mean Profile Depth ; MPD) จากเครื่องมือทดสอบ Profile มาทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความเสียหายสากลของผิวทาง (International Friction Index, IFI) เพื่อทำการประเมินผลความสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงตามเกณฑ์ระดับพึงระวัง (Investigatory Level) และระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level) สำนักวิเคราะห์และตรวจสอบ หรือเกณฑ์ตามมาตรฐานสากลต่อไป

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความผิดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝน

1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตกับ ปริมาณน้ำฝน และปัจจัยอื่น ๆ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีสภาพความฝืดของผิวทางและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพความฝืดของผิวทาง

ความฝืดของผิวทางที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้หมายถึง ความฝืดของผิวทางซึ่งต้านทานไม่ให้รถ ที่แล่นผ่านเกิดการเสียหลัก ลื่นไถลจากเส้นทาง รวมถึงการหยุดรถ (Brake) หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ผิวทางที่มีความฝืดเพียงพอ จะไม่ทำให้รถเกิด ลื่นไถล และช่วยให้หยุดรถได้อย่างปลอดภัย

ในบางสายทาง หรือบางช่วงที่ผิวทางมีความฝืดของผิวทางไม่ดี เมื่อผิวทางเปียกและมีอุณหภูมิสูง ถึงแม้บางคนอาจ เห็นว่าผิวทางลื่นไม่ใช่ผิวทางชำรุด แต่ในด้านวิศวกรรมงานทางสมัยนี้จำเป็นต้องผู้รับผิดชอบต้องดูแลให้ผิวทางมีความฝืดของผิว ทางอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้เพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้ทาง (สำนักวิจัยและพัฒนาทาง, 2556)

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพความฝืด (สำนักวิจัยและพัฒนาทาง, 2559)

แรงฝืดผิวทางได้รับผลจากสององค์ประกอบหลัก คือ แรง Adhesion และ Hysteresis แม้ว่ามีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่มีผลต่อแรงฝืดผิวทาง เช่น ผิวยางล้อรถ แต่ส่วนประกอบอื่นนั้นไม่มีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับแรง Adhesion และ Hysteresis ดังนั้นแรงฝืดผิวทางสามารถคิดได้จากผลรวมของแรง Adhesion และ Hysteresis โดย Adhesion เป็นแรงฝืดที่เกิดจากการ เชื่อมหรือหน่วงจากวัสดุขนาดเล็กกับยางยานพาหนะ โดยค่าของแรง Adhesion จะแปรผันตรงกับแรงเฉือนและขนาดพื้นที่ที่ สัมผัส ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นกับลักษณะพื้นผิวละเอียด (Micro-Texture) และ Hysteresis เป็นองค์ประกอบหลักของแรงฝืดซึ่ง เกิดจากการสูญเสียพลังงานเนื่องจากการเปลี่ยนรูปร่างของยางยานพาหนะ เมื่อยางบีบอัดกับพื้นผิวทาง การกระจาย ความเครียดทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปพลังงาน ซึ่งพลังงานนี้จะถูกเก็บไว้ภายในยาง พลังงานส่วนหนึ่งจะทำหน้าที่

เป็นแรงฝืดเพื่อช่วยหยุดการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ จะสูญเสียไปในรูปแบบของความร้อน ซึ่งแรง Hysteresis จะขึ้นกับลักษณะพื้นผิวหยาบ (Macro-Texture) 2.3.2 ความฝืดของถนนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักที่สำคัญ 4 ปัจจัย โดยอ้างอิงงานจากการศึกษาของ (ประเสริฐ และชาโน, 2555) ดังนี้

2.2.1 คุณลักษณะของพื้นผิวทาง (Pavement Characteristics) ตัวอย่างเช่น ความหยาบละเอียด (Texture) ความ ขรุขระ (Roughness) ร่องล้อ (Rutting) ความหยาบละเอียดของพื้นผิวถนนส่งผลให้ความฝืดดีขึ้น ความขรุขระของถนน อาจ ทำให้ล้อยานพาหนะเกิดอาการกระด้างเมื่อขับผ่าน ซึ่งส่งผลให้ความเสียดทานระหว่างล้อและผิวถนนลดลง

2.2.2 คุณลักษณะของล้อยาง (Tire Characteristics) ตัวอย่างเช่น ชนิดของยาง (Tire Type) ดอกยาง (Tire Tread) ลมยาง (Inflation Pressure) การออกแบบล้อยางโดยทั่วไปจะเลือกออกแบบให้ล้อยางมีคุณลักษณะที่ได้อย่างใดอย่าง หนึ่งระหว่างในด้านความทนทานต่อการสึกหรอหรือด้านความฝืดล้อยางที่ถูกออกแบบให้มีเนื้อยางแข็งจะมีความทนทานต่อ การสึกหรอมากกว่าล้อยางที่ถูกออกแบบให้มีเนื้อยางอ่อนในขณะเดียวกันเนื้อยางที่อ่อนจะช่วยให้ล้อรถมีความฝืดได้ดีกว่าล้อย างที่มีเนื้อยางแข็ง ลมยางที่มากหรือน้อยเกินไปมีผลให้ค่าความฝืด

2.2.3 คุณลักษณะของการใช้รถ (Vehicle Operational Characteristics) ตัวอย่างเช่นความเร็ว (Speed), อาการ ลื่นล้อ (Tire Slip), น้ำหนักรถ (Axle Load), ชนิดของรถ (Type of Vehicle) ความเร็วของยานพาหนะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อ ความฝืดความเร็วที่เพิ่มขึ้นจะทำให้มีผลต่อการเบรกยานพาหนะเมื่อทำการเบรกความเร็วของล้อจะลดลง ถ้าความเร็วของล้อ รถลดลงด้วยอัตราที่สูงกว่าความเร็วของรถล้อยางจะมีอาการลื่น (ไม่หมุน) ไปบนพื้นถนนและเมื่อเกิดภาวะเบรกล้อล็อก

2.2.4 สภาพแวดล้อมอื่น ๆ (Environmental Factors) ตัวอย่างเช่นสภาพเปียก (Wetness), สิ่งเปื้อน (Contamination), อุณหภูมิ (Temperature), ฤดูกาล (Seasonal Variation) ถนนที่มีสภาพเปียกหรือมีสิ่งเปื้อนเช่น

โคลนน้ำมันบนผิวถนนจะลดประสิทธิภาพความฝืดของถนนที่สูงขึ้นจะทำให้สูญเสียสภาพง่าย ทำให้ความฝืดลดลงได้

2.3 ค่าระดับพึงระวัง (Investigatory Level) และค่าระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level)

จากโครงการศึกษา วิจัย และวิเคราะห์ความเสียหายของผิวทางเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัด และยกระดับด้านความปลอดภัยงานทาง ของกรมทางหลวง (2560) พบว่า เกณฑ์ค่าระดับพึงระวัง มีแนวคิดจากการพิจารณาระยะเวลาที่กรมทางหลวงต้องใช้เพื่อเตรียมการและวางแผนงบประมาณในการซ่อมบำรุงผิวทาง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 ปี เพื่อจัดการงบประมาณต่าง ๆ ดังนั้น การวิเคราะห์ค่าระดับพึงระวังของค่าความฝืดผิวถนน จึงคำนึงถึงการลดลงตามอายุการใช้งานของผิวทาง และพบว่าเมื่อตั้งบนสมมติฐานที่ว่าค่าความเสียหายของผิวทางที่ระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level) เกิดจากการลดลงจากค่าระดับพึงระวัง (Investigatory Level) ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ดังนั้น ค่าดัชนีความฝืดของผิวถนน ณ ระดับพึงระวังจึงมีค่าเท่ากับ 0.32 และค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล เท่ากับ 0.32

การกำหนดเกณฑ์ระดับปรับปรุงแก้ไขพิจารณาจากความเสียหายวิกฤตของผิวทาง ร่วมกับข้อมูลอุบัติเหตุอันคาดว่า มีสาเหตุมาจากค่าความเสียหายของผิวทาง ซึ่งเป็นข้อมูลจากภาคสนาม ณ บริเวณจุดเสี่ยงอันตราย จากข้อมูลประวัติอุบัติเหตุย้อนหลัง พบว่า ณ ค่าดัชนีความฝืดผิวถนน เท่ากับ 0.29 จะมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนอุบัติเหตุต่อระยะทางล้านกิโลเมตรต่อคัน อย่างมีนัยสำคัญ จึงกำหนดค่าระดับปรับปรุงแก้ไข (Intervention Level) ณ ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากลของผิวถนน เท่ากับ 0.25

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างค่า MPD และค่า μ

จากการศึกษา Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies (2013) ความสัมพันธ์ระหว่างค่า MPD และค่า μ พบว่า สามารถใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ดัชนีความฝืดนานาชาติ International Friction Index (IFI) ซึ่งเป็นการปรับให้ค่าความฝืดที่วัดได้จากวิธีการที่แตกต่างด้านกายภาพและความเร็วขนาดวัด ซึ่งสามารถหาค่าความฝืดที่ความเร็ว 60 กิโลเมตรต่อชั่วโมง (F60) ได้ที่สมการ ดังนี้

$$Sp = a + b \times T \quad \text{สมการที่ 1}$$

$$F_{60} = A + B \times F \times e^{\left(\frac{t \times V - S_{ref}}{S_p}\right)} \quad \text{สมการที่ 2}$$

โดย

Sp คือ พารามิเตอร์ของพื้นผิวทางซึ่งสะท้อนผลจากลักษณะผิวทางระดับหยาบ จาก International Friction Index

F60 คือ พารามิเตอร์ความเสียหายที่ความเร็วการอ้างอิง 60 กิโลเมตร/ชั่วโมง (IFI)

F คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเสียหายโดยวัดที่ความเร็ว V กิโลเมตร/ชั่วโมง

Sref คือ ความเร็วสลิปอ้างอิงโดยคงที่ที่ 60 กิโลเมตร/ชั่วโมง

T คือ ค่า MPD

t คือ อัตราการสลิป ดังนั้น $t \cdot V$ คือ ค่าการสลิปที่แท้จริง

a,b,A,B คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของอุปกรณ์เฉพาะเพื่อชดเชยผลกระทบของความเร็วในการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเสียหายโดยสามารถหาได้จากแผนภาพการถดถอยเชิงเส้นซึ่งได้จาก International Experiment (PIARC, 1995)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

- 1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย
- 1.2 พิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต โดยมีปัจจัยการศึกษา อาทิเช่น ปริมาณน้ำฝน อายุผิวทาง ค่าความลึกผิวเฉลี่ย (MPD) ค่าความต้านทานการลื่นไถล (BPT) และปริมาณการจราจรสะสม เป็นต้น
- 1.3 ทำการศึกษาในสายทางของกรมทางหลวง บนผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตที่มีอายุการใช้งาน ไม่เกิน 2 ปี
- 1.4 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- 1.5 วิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ) กับค่า MPD เพื่อวิเคราะห์หาค่าดัชนีความเสียดทานสากลของผิวทาง (International Friction Index, IFI)
- 1.6 วิเคราะห์ผลและสรุปผลข้อมูล

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 เครื่องมือตรวจสอบสภาพความฝืดของผิวจราจรแบบต่อเนื่องชนิดพวงลาก (Surface Friction Trailer) เก็บข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์ความฝืดของผิวทาง (Coefficient of friction, μ)
- 2.2 เครื่องมือทดสอบค่าความลึกผิวเฉลี่ย (Mean Profile Depth, MPD) ในการเก็บข้อมูลค่าเฉลี่ยความลึกของพื้นผิว (MPD)
- 2.3 เครื่องมือสอบค่าดัชนีความเรียบขรุขระสากล (International Roughness Index, IRI)
- 2.3 เครื่องมือทดสอบค่าความต้านทานการลื่นไถล British Pendulum Tester (BPT)
- 2.3 โปรแกรม SPSS สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ สายทางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงที่มีอายุ ไม่เกิน 2 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงการประกันผลงาน 2 ปีแรก รวมถึงเป็นช่วงเริ่มต้นของการใช้งานผิวทางที่คาดว่าจะอยู่ในระยะที่ 1 ของ (Road Work Effect Model) จำนวน 87 พื้นที่ ทำการเก็บข้อมูล จำนวน 2 ครั้งในช่วงฤดูฝน ระยะเวลาห่างกัน 1 เดือน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์ค่า IFI กับปัจจัยต่างๆในช่วงฤดูฝน โดยแบ่งเกณฑ์พิจารณา ดังนี้ R^2 น้อยกว่า 0.5 พอใช้, R^2 มากกว่า 0.5 – 0.9 ระดับดี และ R^2 มากกว่า 0.9 ระดับดีมาก และวิเคราะห์นัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่า IFI กับปริมาณน้ำฝน และปัจจัยอื่นๆร่วมด้วย โดยพิจารณาการมีนัยสำคัญทางสถิติ (Significant < 0.05) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significant > 0.05) และเกณฑ์การพิจารณาค่าจากเครื่องมือทดสอบอ้างอิงตามมาตรฐานกรมทางหลวง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความฝืดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝน พบว่า หลังฝนหยุดตกที่มีปริมาณน้ำฝนสูงสุด เท่ากับ 323 มม. จะมีค่า IFI เท่ากับ 0.91 มีค่า MPD เท่ากับ 1.84 มีค่า BPT เท่ากับ 0.95 และมีค่า IRI เท่ากับ 3.30 และหลังฝนหยุดตกที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำสุด เท่ากับ 66 มม. จะมีค่า IFI เท่ากับ 0.13 มีค่า MPD เท่ากับ 0.81 มีค่า BPT เท่ากับ 0.14 และมีค่า IRI เท่ากับ 2.60 ซึ่งหมายความว่า ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำจะทำการชะล้างฝุ่นตะกอนขนาดเล็กออกไปจากผิวถนนส่งผลทำให้ค่า MPD มีค่าความลึกผิวที่เพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลให้ค่า IFI ค่า BPT และค่า IRI มีค่าเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ดังแสดงในตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝนกับค่า IFI มีค่า R^2 เท่ากับ 0.50 ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ exponential ระดับค่อนข้างดี ดังแสดงในภาพที่ 1

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝนกับค่า MPD มีค่า R^2 เท่ากับ 0.87 ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ exponential เป็นความสัมพันธ์ระดับดี ดังแสดงในภาพที่ 2

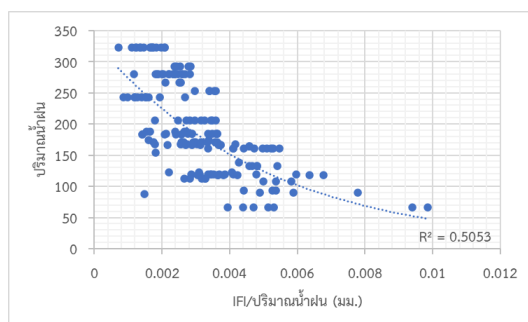
ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝนกับค่า BPT มีค่า R^2 เท่ากับ 0.42 ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ exponential เป็นความสัมพันธ์ค่อนข้างพอใช้ ดังแสดงในภาพที่ 3

ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) จากข้อมูลที่เก็บมาในภาคสนาม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝนกับค่า IRI มีค่า R^2 เท่ากับ 0.92 ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ exponential เป็นความสัมพันธ์ระดับดีมาก ดังแสดงในภาพที่ 4

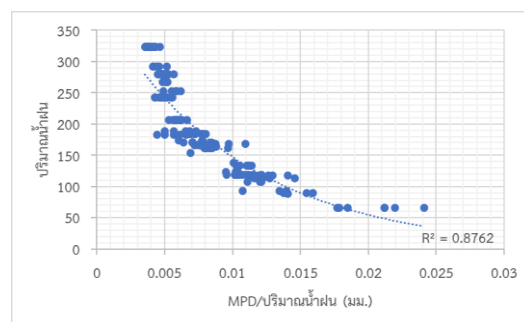
ตารางที่ 1: ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ของพื้นที่ศึกษา 87 พื้นที่ สํารวจ 2 ครั้ง (เดือนมิถุนายน ครั้งที่ 1–เดือนสิงหาคม ครั้งที่ 2)

	IFI	MPD	BPT	IRI	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	อายุ (วัน)	ปริมาณจราจรสะสม (คัน)
Mean	0.54	1.31	0.51	2.98	193.27	262	1,269,551
Std. Deviation	0.17	0.14	0.19	0.23	73.43	173	2,047,321
Median	0.54	1.32	0.49	3	178.5	194	543,845.00
Minimum	0.13	0.81	0.14	2.6	66	71	17,759.00
Maximum	0.91	1.84	0.95	3.3	323	911	12,911,603.00
First	0.51	1.29	0.49	2.7	188	181	1,305,960.00
Last	0.41	1	0.37	2.7	93	534	5,602,352.00
Variance	0.03	0.02	0.03	0.05	5392.59	29870	4,191,525,269,881

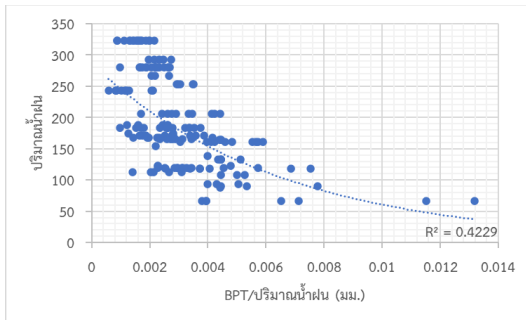
หมายเหตุ ค่า IFI MPD BPT และค่าIRI ของผิวทางไม่มีหน่วยเป็นเกณฑ์วัดคุณภาพของผิวทางเพียงเท่านั้น

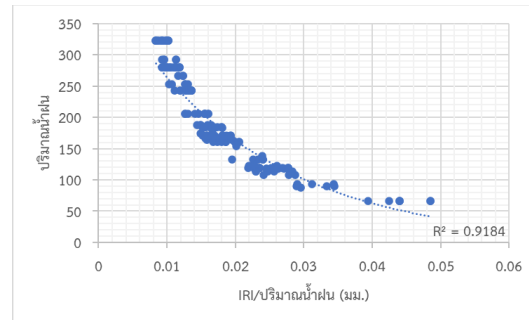
ภาพที่ 1: ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำฝน กับค่า IFI MPD

ภาพที่ 2: ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝน กับค่า

ภาพที่ 3: ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝน กับค่า BPT

ภาพที่ 4: ความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณน้ำฝน กับค่า IRI

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Linear Regression Analysis) ทางสถิติระหว่างค่า IFI พบว่า ปริมาณน้ำฝน มีค่า Sig. เท่ากับ 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า Sig. เท่ากับ 0.05” เป็น “ปริมาณน้ำฝน มีค่า p-value น้อยกว่า 0.05 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05” กับค่า IFI

ค่าMPD ค่าBPT และปริมาณการจราจรสะสม มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า Sig. เท่ากับ 0.05” เป็น “ค่าMPD ค่าBPT ปริมาณการจราจรสะสม มีค่า p-value น้อยกว่า 0.05 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05” กับค่า IFI

ส่วนค่า IRI พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.188 ซึ่งมีค่ามากกว่า Sig. เท่ากับ 0.05” เป็น “IRI มีค่า p-value มากกว่า 0.05 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05” กับค่า IFI

จึงสรุปได้ว่าวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ปริมาณน้ำฝน MPD BPN และปริมาณการจราจรสะสม มีนัยสำคัญทางสถิติกับค่า IFI และค่า IRI ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับค่า IFI ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Linear Regression Analysis) ทางสถิติ

Correlations							
		IFI	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	MPD	BPN	IRI	ปริมาณจราจรสะสม (คัน)
Pearson Correlation	IFI	1	0.216	0.31	0.9	0.067	-0.391
	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	0.216	1	-0.081	0.157	0.129	-0.269
	MPD	0.31	-0.081	1	0.258	-0.029	-0.397
	BPN	0.9	0.157	0.258	1	0.028	-0.344
	IRI	0.067	0.129	-0.029	0.028	1	-0.064
	ปริมาณจราจรสะสม (คัน)	-0.391	-0.269	-0.397	-0.344	-0.064	1
Sig. (1-tailed)	IFI	.	0.002	0	0	0.188	0
	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	0.002	.	0.143	0.019	0.045	0
	MPD	0	0.143	.	0	0.352	0
	BPN	0	0.019	0	.	0.356	0
	IRI	0.188	0.045	0.352	0.356	.	0.2
	ปริมาณจราจรสะสม (คัน)	0	0	0	0	0.2	.

Correlations

		IFI	ปริมาณ น้ำฝน (มม.)	MPD	BPN	IRI	ปริมาณ จราจร สะสม (คัน)
N	IFI	174	174	174	174	174	174
	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	174	174	174	174	174	174
	MPD	174	174	174	174	174	174
	BPN	174	174	174	174	174	174
	IRI	174	174	174	174	174	174
	ปริมาณจราจรสะสม (คัน)	174	174	174	174	174	174

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีความผิดนานาชาติสากล (IFI) ในช่วงฤดูฝนแล้ว โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์ผล พบว่า หลังฝนหยุดตกที่มีปริมาณน้ำฝนสูงสุด เท่ากับ 323 มม. จะมีค่า IFI เท่ากับ 0.91 มีค่า MPD เท่ากับ 1.84 มีค่า BPT เท่ากับ 0.95 และมีค่า IRI เท่ากับ 3.30 และหลังฝนหยุดตกที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำสุด เท่ากับ 66 มม. จะมีค่า IFI เท่ากับ 0.13 มีค่า MPD เท่ากับ 0.81 มีค่า BPT เท่ากับ 0.14 และมีค่า IRI เท่ากับ 2.60 ซึ่งหมายความว่า ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำจะทำการชะล้างฝุ่นตะกอนขนาดเล็กออกไปจากผิวถนนส่งผลทำให้ค่า MPD มีค่าความสึกผิวที่เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ ค่า IFI ค่า BPT และค่า IRI มีค่าเพิ่มมากขึ้นไปด้วย และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย (Simple Linear Regression Analysis) พบว่า ปริมาณน้ำฝนมีความสัมพันธ์แบบ Exponential กับค่า IFI ค่า MPD และค่า BPT มีค่า R² ระดับดี คืออยู่ในช่วง 0.5 – 0.9 และค่าปริมาณน้ำฝน กับค่า IRI มีค่า R² ระดับดีมาก คืออยู่ในช่วงมากกว่า 0.9 ขึ้นไป ส่วนค่า BPT มีค่า R² ระดับพอใช้ คืออยู่ในช่วง น้อยกว่า 0.5 ลงไป

ผลการศึกษาความสัมพันธ์หลายทางสถิติ ด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Linear Regression Analysis) ทางสถิติ ระหว่างค่าดัชนีความผิดนานาชาติสากล (IFI) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีตกับปริมาณน้ำฝน และปัจจัยอื่นๆ พบว่า ระหว่างค่า IFI พบว่า ปริมาณน้ำฝน ค่า MPD, ค่า BPT และปริมาณการจราจรสะสม มีนัยสำคัญทางสถิติกับค่า IFI ส่วนค่า IRI ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับค่า IFI

ซึ่งผลการวิเคราะห์ในด้านหลักวิศวกรรม และด้านสถิติข้อมูลจึงพอสรุปได้ว่าการพิจารณาใช้ค่า IFI สามารถใช้เพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทางพัฒนาโครงข่ายถนนที่เหมาะสมสำหรับทางหลวงได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษานี้ในช่วงฤดูฝน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าดัชนีความผิดนานาชาติของผิวทาง (International Friction Index, IFI) ยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อค่า (IFI) ผู้ทำการศึกษาจึงขอเสนอแนะให้ผู้ที่สนใจได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความแม่นยำของวิเคราะห์ และเมื่อได้ทำการเก็บข้อมูลมาเพียงพอ ตลอดอายุการใช้งานของผิวทาง ก่อนที่จะมีการบำรุงรักษา จะสามารถบอกแนวโน้มของสมรรถนะด้านความผิดของผิวทางได้ครบถ้วนถูกต้องมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางรองรับงานบำรุงทาง พัฒนาโครงข่ายถนนที่เหมาะสมสำหรับทางหลวงได้

เอกสารอ้างอิง

- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2561). *โครงการยกระดับมาตรฐานความถี่ของผิวทางแอสฟัลต์ เพื่อมุ่งสู่ ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2559). *โครงการประยุกต์ใช้ค่าความลึกผิวเฉลี่ยของผิวทางในการทำนายสภาพ สิ้นของผิวถนนเพื่อการวางแผนซ่อมบำรุงที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2555). *โครงการศึกษาสภาพความถี่ผิวทางของถนนประเภทต่าง ๆ ใน ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง. (2555). *คู่มือแนะนำการตรวจสอบและการวางแผนบำรุงรักษาผิวทางให้มีความ ถี่ที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักบริหารบำรุงทาง กรมทางหลวง. (2549). *คู่มือซ่อมบำรุงรักษาทางหลวง (ROAD MAINTENANCE MANUAL)*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิเคราะห์และตรวจสอบ กรมทางหลวง. (2546). *ข้อเสนอแนะขั้นตอนการทำงานฉาบผิวทางแบบ Para Slurry Seal*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. 2546. *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

KSUC-O-006

การศึกษาการวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางสำหรับหลอดไฟประเภท High Pressure Sodium (HPS) เพื่อพัฒนางานทางที่เหมาะสมสำหรับทางหลวง

The study of the analysis of the reflectance ratio on the pavement surface for High Pressure Sodium (HPS) lamps in order to develop road works

ภัทรพล สีดอกบวบ*

สำนักวิจัยและพัฒนางานทาง กรมทางหลวง

*Corresponding author: s_pattarapon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต 2) เพื่อศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต ซึ่งในการศึกษานี้เป็นลักษณะการศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่ข้อมูลจากภาคสนาม เป็นการมุ่งเน้นการนำข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ถึงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางในช่วงเวลากลางคืน ที่ส่งผลต่อค่าความสว่างของแสงไฟถนนหลอดไฟประเภท high-pressure sodium (HPS) โดยได้ลงสำรวจไฟฟ้าแสงสว่างที่มีอายุการใช้งานไม่เกิน 2 ปี โดยใช้เครื่องมือ Luxmeter เก็บข้อมูลค่าความส่องสว่าง Illuminance และใช้อุปกรณ์ Imaging luminance measuring devices (ILMD) ที่เป็น Photometer Imaging Light Technique ในการวัดค่าความสว่างตามมาตรฐาน EN13201 เก็บข้อมูลค่าความสว่าง luminance โดยดำเนินการวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) จากเครื่องมือทดสอบดังกล่าว โดยผลการศึกษามีดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต พบว่า ผิวแอสฟัลต์เมื่อผ่านการใช้งานและมีอายุที่มากขึ้นก็จะมีค่าการสะท้อนแสงเป็นไปตามเกณฑ์ที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากสีผิวมีความเข้มที่น้อยลงทำให้เกิดการสะท้อนแสงตรงได้ดีขึ้น และ 2) ศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต พบว่า ผิวทางคอนกรีตเมื่อผ่านการใช้งานและมีอายุมากขึ้นก็จะมีค่าน้อยกว่าเกณฑ์แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากสีผิวคอนกรีตมีสีที่เข้มมากขึ้นตามอายุและปริมาณการใช้งาน และเป็นแนวทางที่สามารถต่อยอดพัฒนางานทางที่เหมาะสมสำหรับทางหลวงได้

คำสำคัญ: อัตราส่วนการสะท้อนแสง

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the reflectance ratio of asphalt concrete pavement 2) to study the reflectance ratio of concrete pavement. The research results found that this study is an analytical study of data from the field. It focuses on using field data to analyze the reflectivity ratio on the pavement during the night. that affects the brightness of street lights, light bulb types high-pressure sodium (HPS) by surveying electrical lighting that has a lifespan of no more than 2 years. Using the Luxmeter tool to collect luminance data and using the Imaging luminance measuring devices (ILMD) which is a Photometer

Imaging Light Technique to measure luminance according to EN13201 standards, collecting luminance data by analyzing the reflection ratio. Light (Reflectance Ratio) from the said test tool the results of the study are as follows. The results of the research found that 1) The study of the reflectance ratio of the asphalt concrete pavement surface found that. Asphalt surface has been used and aged, its reflectance value will be in accordance with the values recommended in foreign standards. This may be due to the skin color being less intense, resulting in better reflection of direct light. And 2) study the reflectance ratio of concrete pavement surfaces. It was found that concrete pavement surfaces, when used and aged, will have values less than the recommended criteria in foreign standards. This may be caused by the color of the concrete surface becoming darker with age and amount of use and it is a method that can further develop road works that are appropriate for highways.

Keywords: Reflectance Ratio

บทนำ

จากการศึกษาสำนักวิจัยและพัฒนาทาง กรมทางหลวง ได้กล่าวไว้ว่าความปลอดภัยในการขับขี่ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความพร้อมของผู้ขับ ความพร้อมของยานพาหนะ และสภาพแวดล้อมขณะขับขี่ โดยเฉพาะช่วงเวลากลางคืนที่ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม คือ แสงสว่าง มีผลต่อความปลอดภัยในการขับขี่เป็นอย่างมาก ถ้าแสงสว่างไม่เพียงพอจะส่งผลทำให้ไม่สามารถมองเห็นวัตถุต่าง ๆ เช่น แนวขอบถนนหรือผู้คนที่กำลังข้ามถนน ในขณะที่ขับขี่ได้อย่างชัดเจน โดยมาตรฐาน ของกรมทางหลวง ทั้งในการออกแบบและการตรวจวัดความเข้มของแสงสว่างของระบบไฟฟ้าส่องสว่าง ในปัจจุบัน จะใช้ค่าการส่องสว่าง (Illuminance) ซึ่งเป็นค่าปริมาณแสงที่ตกกระทบบนวัตถุในหนึ่งหน่วยพื้นที่ใด ๆ เป็นตัวชี้วัด แต่ในปัจจุบัน ได้มีมาตรฐานการออกแบบและการวัดความเข้มของแสงสว่างบนถนน โดยใช้ค่าความสว่าง (Luminance) ที่เป็นค่าที่แสงตกกระทบบนวัตถุแล้วสะท้อนกลับเข้าสู่ดวงตาของผู้ขับชื่ออย่างไรก็ตาม (จากโครงการศึกษาผลกระทบของอุณหภูมิมีสีและความสว่างของแสงไฟถนนต่อการขับขี่บนทางหลวง ของกรมทางหลวง) หากพิจารณาลงไปรายละเอียด พบว่า การกำหนดค่าแสงสว่างและการออกแบบเสาไฟฟ้าแสงสว่าง และดวงโคมไฟฟ้าแสงสว่างยังคงใช้หลักการค่าความสว่าง (Illuminance) โดยมีหน่วยวัดเป็นลูเมนต่อตารางเมตรหรือลักซ์ (Lux; lx) ซึ่งหากใช้ค่าความส่องสว่างในการออกแบบ ผู้ใช้ทางจะมองเห็นความชัดเจนของพื้นผิวถนนที่แตกต่างกันไปตามชนิดของวัสดุที่นำมาใช้ทำ พื้นผิวถนน เนื่องจากค่าความสว่างไม่ได้นำค่าสัมประสิทธิ์การสะท้อนแสงของผิวถนนหรือค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางมาพิจารณา และยังไม่มีวิธีการอธิบายถึงวิธีการออกแบบไฟส่องสว่างบนทางหลวงตามหลักการทางด้านวิศวกรรมไฟฟ้าแสงสว่าง ซึ่งการใช้ค่าความส่องสว่างในการออกแบบนั้น จะมีการนำค่าสัมประสิทธิ์การสะท้อนแสงของผิวถนนหรือค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางมาพิจารณา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้งานสามารถมองเห็นพื้นผิวถนนได้ชัดเจน ไม่ว่าจะใช้วัสดุชนิดใด มาใช้ทำพื้นผิวถนน และยังพิจารณาความเหมาะสมของคุณภาพการให้แสงสว่างจากปัจจัยแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น ปริมาณจราจร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ค่าความส่องสว่างมีความเหมาะสม กับลักษณะทางกายภาพ ของถนนที่แตกต่างกัน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต
- 1.2 เพื่อศึกษาค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วัตถุประสงค์ของการติดตั้งไฟฟ้าแสงสว่างบนทางหลวง

คือ การช่วยเพิ่มความสามารถในการขับขี่ในช่วงเวลากลางคืนเพื่อให้การมองเห็นเส้นทางและวัตถุข้างทางที่ถูกต้องในเวลาอันรวดเร็ว ทำให้ผู้ใช้ทาง สามารถหลบหลีกหากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน และช่วยลดโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ การออกแบบเพื่อติดตั้ง ไฟฟ้าแสงสว่างนั้น ผู้ออกแบบต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริงของผู้ใช้ทาง การติดตั้ง ไฟฟ้าแสงสว่างที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น ควรคำนึงถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัย ต่อผู้ใช้ทาง จากการศึกษา [2] โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- เพื่อลดปัญหาอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเวลากลางคืน และลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของผู้ใช้ ทางหลวง
- เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและเพิ่มความปลอดภัยต่อผู้ใช้ทางหลวง
- เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและการมองเห็นแก่ผู้ใช้ทางหลวง

2.2 หลอด HPS (High Pressure Sodium)

คือ หลอดที่ทำงานโดยสร้างประจุไฟฟ้าจากการระเหยธาตุโซเดียมในหลอด มีอุณหภูมิสีของแสงประมาณ 2200-2400 K

ภาพที่ 1: หลอดไฟ HPS (High Pressure Sodium)

2.3 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการมองเห็นประกอบด้วย

- ขนาดและระยะทาง ขนาดที่มองเห็นจะขึ้นกับ Visual Angle ซึ่งเมื่อระยะทางเข้ามาใกล้มากขึ้น Visual Angle ก็ จะกว้างขึ้นทำให้มองเห็นวัตถุใหญ่ขึ้น
- ความส่องสว่าง Illuminance หมายถึง การวัดปริมาณแสงที่ตกลงบนบริเวณพื้นผิวที่กำหนดมีหน่วยเป็น lux
- ความสว่าง Luminance เป็นการวัดเชิงแสง (Photometric) เพื่อบอกความเข้มของความเข้มส่องสว่าง (density of luminous intensity) ในทิศทางที่กำหนด โดยจะระบุปริมาณแสงที่ผ่านเปล่งออกมาจากสิ่งนั้น และตกกระทบในมุมตันที่เกิดจากระนาบของรูمانตา หรือการสะท้อนแสงจากพื้นผิวราบที่กระจายแสง โดยมีความหมายว่าตาของเราที่มองดูพื้นผิวจากมุมหนึ่ง ๆ นั้น รับรู้ถึงกำลังความสว่างได้มากเท่าใด มีหน่วยเป็น cd/m²

2.4 วิธีการในการวัดค่าความส่องสว่าง (Illuminance) และค่าความสว่าง (Luminance)

วิธีการวัดค่าความส่องสว่าง และความสว่างที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดจะถูกนำมาใช้ในการกำหนดมาตรฐานของไฟฟ้าแสงสว่าง ที่จะทำการพัฒนาให้สามารถใช้งานได้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพตามหลักสากล EN 13201

ในการวัดค่าความส่องสว่าง (Illuminance) และค่าความสว่าง (Luminance) โดยมีตัวอย่างทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) ความส่องสว่าง (Illuminance, E) คือ ปริมาณแสงที่ตกกระทบบนพื้นผิวต่อพื้นที่ อาจเรียกว่า ระดับความสว่าง (Lighting Illuminance Level) เพื่อบอกว่าพื้นที่นั้นๆ ได้รับแสงสว่างมากน้อยเพียงใด มีหน่วยเป็น ลูเมนต่อตารางเมตร หรือลักซ์ (Lux, lx) ค่าที่เหมาะสมสำหรับแต่ละพื้นที่สามารถดูคำแนะนำได้จากมาตรฐาน TIEA - GD 003 ของสมาคมไฟฟ้าแสงสว่างแห่งประเทศไทย

2) ความสว่าง (Luminance, L) คือ ปริมาณแสงสะท้อนออกมาจากพื้นผิวใดๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งต่อพื้นที่ หรือเรียกว่า ความจ้า (Brightness) ซึ่งปริมาณแสงที่เท่ากัน เมื่อตกกระทบลงบนวัตถุที่มีสีต่างกัน จะมีปริมาณแสงสะท้อนกลับต่างกัน ทำให้เห็นวัตถุมีความสว่างต่างกัน มีหน่วยเป็น แคนเดลาต่อตารางเมตร

โดยค่าความส่องสว่าง(Illuminance, E) และความสว่าง (Luminance, L) สามารถคำนวณอัตราส่วนการสะท้อนแสงบนผิวทางได้จากสมการต่อไปนี้

$$\text{Retroreflectivity (R}_A, \text{cd/lx/m}^2) = \frac{\text{Luminance(cd/m}^2)}{\text{Illuminance(lx)}}$$

2.5 การแบ่งประเภทถนนตามมาตรฐาน IES RP-8-18

ชั้นถนน R1 อัตราส่วนการสะท้อนแสง ไม่น้อยกว่า 0.10 (ถนนปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์/ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีตที่สะท้อนแสงทุกทิศทางเกือบทั้งหมด)

ชั้นถนน R2 อัตราส่วนการสะท้อนแสง ไม่น้อยกว่า 0.07 (ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีตที่ทำจากมวลรวมชนิดกรวด/ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีตที่ทำจากมวลรวมสังเคราะห์ที่เพิ่มการสะท้อนแสง สะท้อนแสงแบบผสม)

ชั้นถนน R3 อัตราส่วนการสะท้อนแสง ไม่น้อยกว่า 0.07 (ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีตที่ทำจากมวลรวมสีดำสะท้อนแสงตรงเล็กน้อย)

ชั้นถนน R4 อัตราส่วนการสะท้อนแสง ไม่น้อยกว่า 0.08 (ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีตที่มีความเรียบมากสะท้อนแสงตรงเกือบทั้งหมด)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย
- 1.2 งานคัดเลือกสายทาง โดยคำนึงถึงสายทางที่จะสามารถควบคุมตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อทดสอบจำนวน 6 พื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุผิวทาง คือ 0 – 1 ปี 1- 5 ปี และ 5 ปี ขึ้นไป
- 1.3 ทำการศึกษาในสายทางของกรมทางหลวง บนผิวทางแอสฟัลต์ติกคอนกรีต และผิวคอนกรีต
- 1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ผลและสรุปผลข้อมูล

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 เครื่องมือตรวจสอบค่าการส่องสว่าง (Illuminance) ด้วยเครื่องมือ Lux Meter
- 2.2 เครื่องมือตรวจสอบค่าความสว่าง (Luminance) ด้วยเครื่องมือ ILMD

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ สายทางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงที่

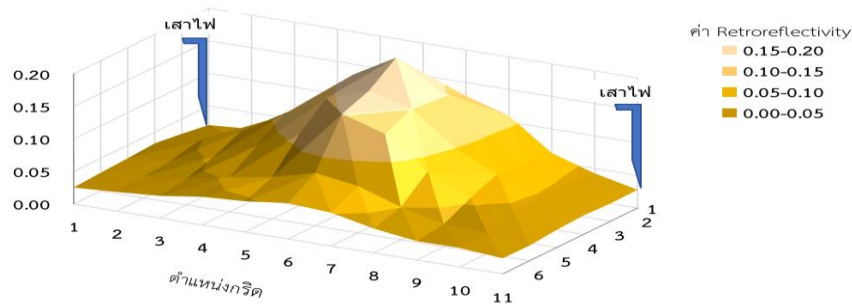
- อายุผิวทาง 0 – 1 ปี ประกอบด้วย ผิวทางแอสฟัลต์ 1 พื้นที่ และผิวทางคอนกรีต 1 พื้นที่
- อายุผิวทาง 1 – 5 ปี ประกอบด้วย ผิวทางแอสฟัลต์ 1 พื้นที่ และผิวทางคอนกรีต 1 พื้นที่
- อายุผิวทาง 5 ปีขึ้นไป ประกอบด้วย ผิวทางแอสฟัลต์ 1 พื้นที่ และผิวทางคอนกรีต 1 พื้นที่

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแบ่งประเภทถนนใช้เกณฑ์ตามมาตรฐานสากล IES RP-8-18 กำหนดอัตราส่วนการสะท้อนแสง

ผลการวิจัย

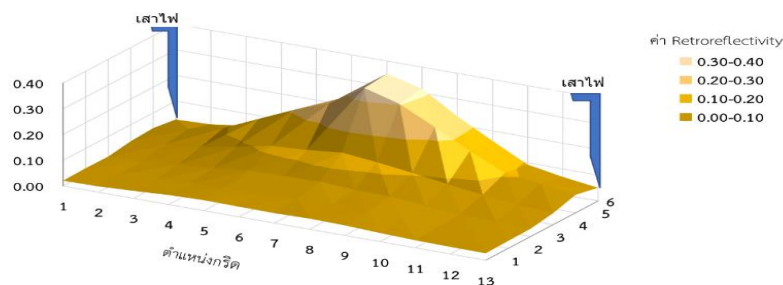
1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ผิวทางแอสฟัลต์ติกคอนกรีตถนนตามมาตรฐาน IES RP-8-18 ชั้นถนน R3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทาง 0 - 1 ปี ปริมาณการจราจร 24,031 คัน/วัน เสไฟฟ้าประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งร่องกลาง บนทางหลวงหมายเลข 347 ตอน 0200 ซี่ดถนน บางกระสัน - บางปะหัน บริเวณ กม. 48+500 พบว่ามี ค่าเฉลี่ย illuminance = 24.98 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.50 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.068 น้อยกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์เล็กน้อย ดังแสดงในภาพที่ 2

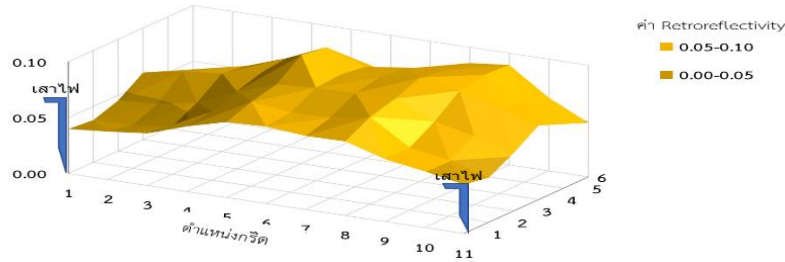
ภาพที่ 2: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 347

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทาง 0 - 1 ปี ปริมาณการจราจร 13,146 คัน/วัน เสไฟฟ้าประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านซ้าย บนทางหลวงหมายเลข 3121 ตอน 0100 ซี่ดถนน บางคล้า - แปลงยาว บริเวณ กม. 5+700 พบว่ามี ค่าเฉลี่ย illuminance = 20.83 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.54 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.085 มากกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 3

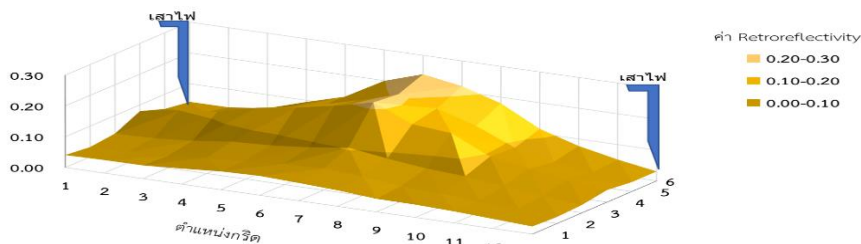
ภาพที่ 3: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3121

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทาง 1 - 5 ปี ปริมาณการจราจร 8,792 คัน/วัน เสไฟฟ้าประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านซ้าย บนทางหลวงหมายเลข 3195 ตอน 0201 ซี่ดถนน ลาดตาล - วิเศษชัยชาญ บริเวณ กม. 10+00 พบว่ามี ค่าเฉลี่ย illuminance = 46.32 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 2.88 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.066 น้อยกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์เล็กน้อย ดังแสดงในภาพที่ 4

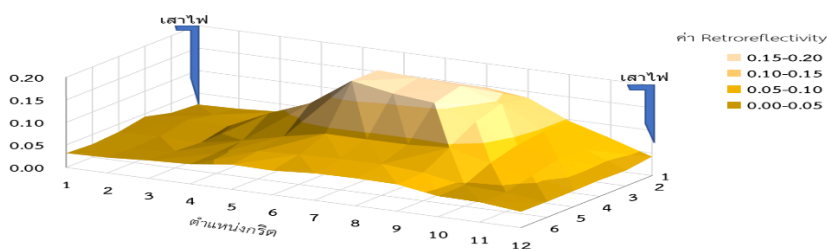
ภาพที่ 4: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3195

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทาง 1 - 5 ปี ปริมาณการจราจร 23,871 คัน/วัน เสาไฟประเภทกิ่งเดียว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านซ้าย บนทางหลวงหมายเลข 352 ตอน 0100 ชีตตอน ธัญบุรี - คลองระพีพัฒน์ บริเวณ กม. 9+100 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 13.31 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 0.85 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย ((Reflectance Ratio) = 0.082 มากกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 5

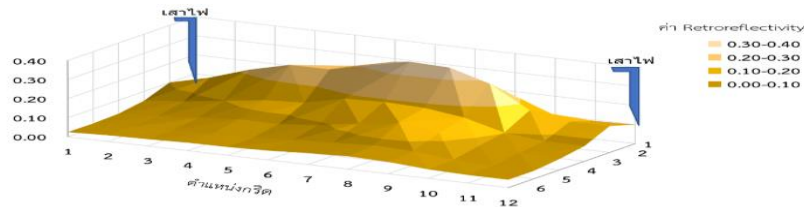
ภาพที่ 5: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง ((Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 352

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทาง มากกว่า 5 ปี ปริมาณการจราจร 5,844 คัน/วัน เสาไฟประเภทกิ่งเดียว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวงหมายเลข 3603 ตอน 0100 ชีตตอน สามเรือน - กลางวังแดง บริเวณ กม. 0+300 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 27.21 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.75 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.073 มากกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3603

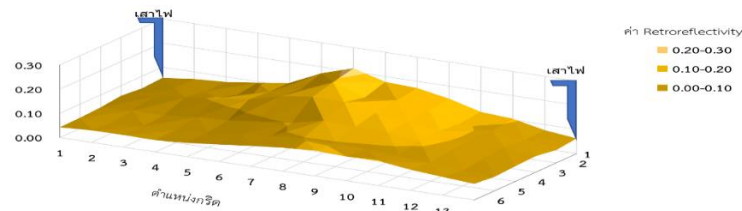
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต อายุผิวทางมากกว่า 5 ปี ปริมาณการจราจร 6,713 คัน/วัน เส้าไฟประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวงหมายเลข 3454 ตอน 0100 ซี่งตอน หน้าโคก - เสนา บริเวณ กม. 95+400 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 11.35 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.17 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.114 มากกว่า 0.07 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3454

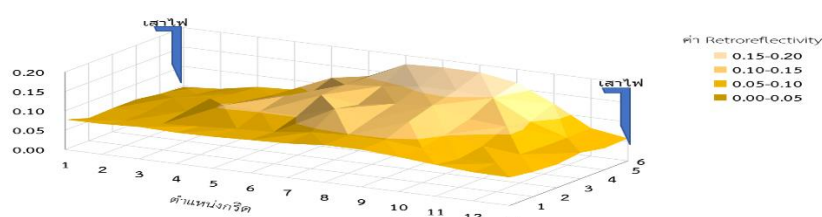
2. ผลการศึกษวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ผิวทางคอนกรีต ถนน ตามมาตรฐาน IES RP-8-18 ชั้นถนน R1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง 0 - 1 ปี ปริมาณการจราจร 24,552 คัน/วัน เส้าไฟประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวงหมายเลข 224 ตอน 0201 ซี่งตอน หัวทะเล - โชคชัย บริเวณ กม. 11+600 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 14.55 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.19 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.095 น้อยกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 8

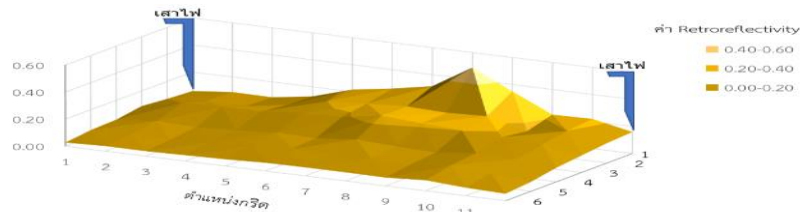
ภาพที่ 8: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 224

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง 0 - 1 ปี ปริมาณการจราจร 14,938 คัน/วัน เส้าไฟประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวงหมายเลข 207 ตอน 0100 ซี่งตอน บ้านวัด - ประทาย บริเวณ กม. 36+200 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 23.43 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.97 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.095 น้อยกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 9

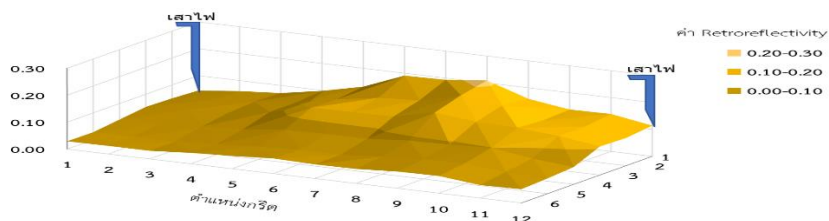
ภาพที่ 9: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 207

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง 1 - 5 ปี ปริมาณการจราจร 15,587 คัน/วัน เสาไฟประเภทกิ่งเดียว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านซ้าย บนทางหลวงหมายเลข 3267 ตอน 0100 ซี่งตอน เจ้าปลุก - บางโหนด บริเวณ กม. 13+600 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 18.36 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 2.21 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.132 มากกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 9

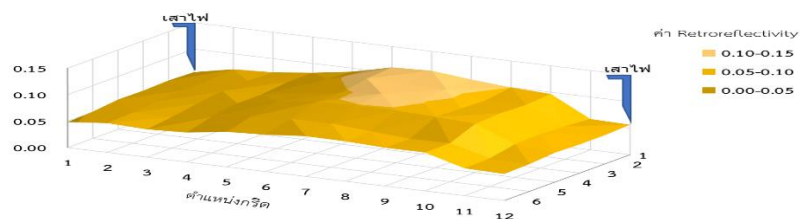
ภาพที่ 10: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3267

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง 1 - 5 ปี ปริมาณการจราจร 20,939 คัน/วัน เสาไฟประเภทกิ่งเดียว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านซ้าย บนทางหลวงหมายเลข 346 ตอน 0301 ซี่งตอน บางเลน - ลำลูกบัว บริเวณ กม. 48+800 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 13.72 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.08 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.088 น้อยกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 11

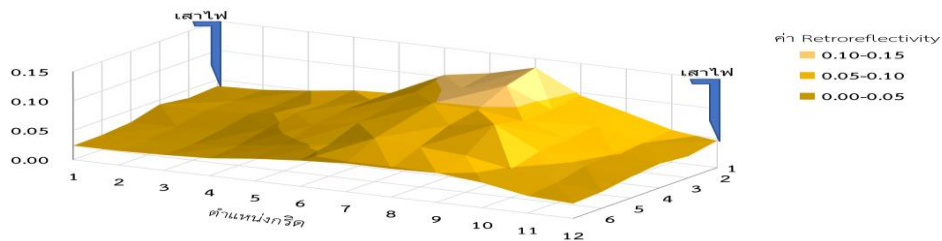
ภาพที่ 11: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 346

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง มากกว่า 5 ปี ปริมาณการจราจร 5,883 คัน/วัน เสาไฟประเภทกิ่งเดียว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวงหมายเลข 3211 ตอน 0100 ซี่งตอน ทางเข้าหั่นคา - กะบกเตี้ย บริเวณ กม. 2+300 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 25.87 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.81 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.076 น้อยกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 12

ภาพที่ 12: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 3211

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของผิวทางคอนกรีต อายุผิวทาง มากกว่า 5 ปี ปริมาณการจราจร 6,896 คัน/วัน เสไฟฟ้าประเภทกิ่งเดี่ยว ติดตั้งแบบขนาน ตำแหน่งขอบทางด้านขวา บนทางหลวง หมายเลข 340 ตอน 0401 ซี่งตอน ปากน้ำ – โรงพยาบาลสรรพคบุรี บริเวณ กม. 144+600 พบว่า มี ค่าเฉลี่ย illuminance = 32.34 Lux ค่าเฉลี่ย Luminance = 1.60 cd/m² คำนวณเป็นค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสงเฉลี่ย (Reflectance Ratio) = 0.057 น้อยกว่า 0.10 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 13

ภาพที่ 13: แสดงค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ทางหลวงหมายเลข 340

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ถนนตามมาตรฐาน IES RP-8-18 ชั้นถนน R3

อายุ 0 - 1 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า แปลงที่มีปริมาณจราจรมากกว่า จะส่งผลให้ค่า Reflectance Ratio มีค่าน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่น้อยกว่า และแปลงที่มีปริมาณการจราจรมากกว่าจะมีค่า Reflectance Ratio ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงทดสอบที่ถูกเลือกเกิดการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก ทำให้ค่าอัตราส่วนสะท้อนแสงจากภาคสนามมีค่าแตกต่างไปจากค่าที่กำหนดตามมาตรฐาน

อายุ 1-5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า แปลงที่มีปริมาณจราจรที่น้อยกว่า จะส่งผลให้ค่า Reflectance Ratio มีค่าน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่มากกว่า และแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่น้อยกว่าจะมีค่า Reflectance Ratio ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงที่ถูกเลือกผ่านการใช้งานมาด้วยอายุผิว และปริมาณการจราจรค่อนข้างน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่มากกว่า ซึ่งทำให้การสะท้อนแสงตรงค่อนข้างเล็กน้อย อาจเกิดเพราะวัสดุผสมรวมมีสีที่เข้มกว่าผ่านการใช้งานที่น้อยกว่าเป็นได้

อายุผิวมากกว่า 5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า มีค่า Reflectance Ratio ที่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ มีการสะท้อนแสงที่ได้มาตรฐาน อาจเกิดจากแปลงทดสอบทั้งสอบแปลง ผ่านการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก และอายุผิวที่มาก ทำให้วัสดุผสมรวมมีสีเข้มด่ำลดลงทำให้การสะท้อนแสงตรงได้เกือบทั้งหมด

ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต ถนนตามมาตรฐาน IES RP-8-18 ชั้นถนน R3

อายุ 0 - 1 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า แปลงที่มีปริมาณจราจรมากกว่า จะส่งผลให้ค่า Reflectance Ratio มีค่าน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่น้อยกว่า และแปลงที่มีปริมาณการจราจรมากกว่าจะมีค่า Reflectance Ratio ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงทดสอบที่ถูกเลือกเกิดการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก ทำให้ค่าอัตราส่วนสะท้อนแสงจากภาคสนามมีค่าแตกต่างไปจากค่าที่กำหนดตามมาตรฐาน

อายุ 1-5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า แปลงที่มีปริมาณจราจรที่น้อยกว่า จะส่งผลให้ค่า Reflectance Ratio มีค่าน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่มากกว่า และแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่น้อยกว่าจะมีค่า Reflectance Ratio ซึ่ง

ไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงที่ถูกเลือกผ่านการใช้งานมาด้วยอายุผิว และปริมาณการจราจรค่อนข้างน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่มากกว่า ซึ่งทำให้การสะท้อนแสงตรงค่อนข้างเล็กน้อย อาจเกิดเพราะวัสดุมวลรวมมีสีที่เข้มกว่าผ่านการใช้งานที่น้อยกว่าเป็นได้

อายุผิวมากกว่า 5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า มีค่า Reflectance Ratio ที่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ มีการสะท้อนแสงที่ได้มาตรฐาน อาจเกิดจากแปลงทดสอบทั้งสอบแปลง ผ่านการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก และอายุผิวที่มาก ทำให้วัสดุมวลรวมมีสีเข้มคาลดลงทำให้การสะท้อนแสงตรงได้เกือบทั้งหมด

ผลการศึกษาวิเคราะห์ค่าอัตราส่วนการสะท้อนแสง (Reflectance Ratio) ของแสงไฟถนน ผิวทางคอนกรีต ถนนตามมาตรฐาน IES RP-8-18 ชั้นถนน R1

อายุ 0 - 1 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า ค่า Reflectance Ratio ที่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ มีการสะท้อนแสงที่ได้มาตรฐาน อาจเกิดจากแปลงทดสอบทั้งสอบแปลง ผ่านการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก ทำให้สภาพผิวคอนกรีตมีสะท้อนแสงตรงได้เกือบทั้งหมด

อายุ 1-5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า แปลงที่มีปริมาณการจราจรมากกว่า จะส่งผลให้ค่า Reflectance Ratio มีค่าน้อยกว่าแปลงที่มีปริมาณการจราจรที่น้อยกว่า และแปลงที่มีปริมาณการจราจรมากกว่าจะมีค่า Reflectance Ratio ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงทดสอบที่ถูกเลือกเกิดการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก ทำให้ค่าอัตราส่วนสะท้อนแสงจากภาคสนามมีค่าแตกต่างไปจากค่าที่กำหนดตามมาตรฐาน

อายุผิวมากกว่า 5 ปี จำนวน 2 แปลงทดสอบ พบว่า พบว่า มีค่า Reflectance Ratio ที่ไม่สอดคล้องกับค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากแปลงทดสอบทั้งสอบแปลง ผ่านการขัดมันบนพื้นผิวถนนด้วยการสัญจรยานพาหนะจำนวนมาก และอายุผิวที่มาก ทำให้วัสดุมวลรวมมีสีเข้มขึ้นทำให้การสะท้อนแสงตรงได้ไม่ดี

จึงสรุปได้ว่าการทดสอบแปลงทดสอบทั้งผิวทางแอสฟัลต์คอนกรีต และผิวคอนกรีต พบว่า ผิวแอสฟัลต์เมื่อผ่านการใช้งานและมีอายุที่มากขึ้นก็จะมีค่าการสะท้อนแสงเป็นไปตามเกณฑ์ค่าที่แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากสีผิวมีความเข้มที่น้อยลงทำให้เกิดการสะท้อนแสงตรงได้ดีขึ้น ส่วนผิวทางคอนกรีตเมื่อผ่านการใช้งานและมีอายุมากขึ้นก็จะมีค่าน้อยกว่าเกณฑ์แนะนำในมาตรฐานต่างประเทศ อาจเกิดจากสีผิวคอนกรีตมีสีที่เข้มมากขึ้นตามอายุและปริมาณการใช้งาน

ข้อเสนอแนะ

ระยะและตำแหน่งของการตั้งกล้องวัดค่า Luminance ผู้ที่ทำการทดสอบจำเป็นต้องศึกษาวิธีการใช้งาน และศึกษาอัตราส่วนการสะท้อนแสงประเภทต่าง ๆ เพิ่มเติมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- สำนักวิจัยและพัฒนางานทาง กรมทางหลวง. (2565). *โครงการศึกษาเทคโนโลยีนวัตกรรมการตรวจวัดความเข้มแสงสว่างบนทางหลวง*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนางานทาง กรมทางหลวง. (2562). *โครงการศึกษาผลกระทบของอุณหภูมิสีและความสว่างของแสงไฟถนนต่อการขับขี่ยานพาหนะ*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักอำนวยการความปลอดภัย กรมทางหลวง. (2554). *คู่มือแนะนำการติดตั้งอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก*. สำนักอำนวยการความปลอดภัย. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- สำนักวิจัยและพัฒนางานทาง กรมทางหลวง. (2555). *คู่มือแนะนำการตรวจสอบและการวางแผนบำรุงรักษาผิวทางให้มีความปลอดภัยที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.

สำนักบริหารบำรุงทาง กรมทางหลวง. (2549). คู่มือซ่อมบำรุงรักษาทางหลวง (ROAD MAINTENANCE MANUAL).

กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.

KSUC-O-007

การพัฒนาเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน

Development of piakpoon stirring machine for community

สมพล มะสีกะ^{1*} อานาจ วันริโก¹ พงษ์ดนัย เศียรสุวรรณ¹ และโกศล มุสโกภาศ²

สาขาวิชาเครื่องกล วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา มหาวิทยาลัยนครราชสีมาชนครินทร์^{1*}

สาขาวิชาเทคนิคพื้นฐาน วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา มหาวิทยาลัยนครราชสีมาชนครินทร์²

*Corresponding author: Sompol68@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชนและเพื่อหาคุณภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและทำการออกแบบและสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน ประกอบด้วย โครงสร้างขนาด กว้าง × ยาว × สูง 58 × 75 × 110 เซนติเมตร ต้นกำลังมอเตอร์ขนาด 370 วัตต์ ความเร็วรอบของมอเตอร์ 1,450 รอบต่อนาที ส่งกำลังผ่านสายพานไปขับเกียร์ทด 60 รอบต่อนาที และส่งกำลังต่อไปยังชุดใบกวนเพื่อทำการกวน ผลจากการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องกวนขนมเปียกปูนพบว่า ขนาดน้ำหนัก 5 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 1.13 ชั่วโมง ขนาดน้ำหนัก 7 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 1.54 ชั่วโมง และขนาดน้ำหนัก 10 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 2.20 ชั่วโมง ผลการหาคุณภาพของเครื่องกวนขนมเปียกปูน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหัวข้อประเมินที่ 1 สามารถนำไปใช้งานได้จริงเท่ากับ 4.5 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก หัวข้อประเมินที่ 4 ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่าเท่ากับ 4.6 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และหัวข้อประเมินที่ 7 ความเหมาะสมของวัสดุเท่ากับ 4.54 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีคุณภาพเฉลี่ยรวม 4.39 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดี

คำสำคัญ: เครื่องกวน, ขนมเปียกปูน, สำหรับชุมชน

Abstract

The purposes of the research were to find the efficiency of Piakpoon Stirring Machine for community and to find out the effectiveness of Piakpoon Stirring Machine for community. The researcher studied the relevant information, including designing and establishing the Piakpoon Stirring Machine for community. The Piakpoon Stirring Machine for community of including size structure 58 *75 *110 cm. The motor has 370 W at 1,450 r/min. Transmit power through a belt with 60 r/min Send power to the agitator set for stirring. The research findings of the efficiency of Piakpoon Stirring Machine showed that the weight 5 kilograms took 1.13 hours to stir, 7 kilograms took 1.54 hours to stir, and 10 kilograms took 2.20 hours to stir. In addition, the result of the effectiveness of Piakpoon Stirring Machine from the evaluation of 10 experts indicated that the topic number 1: can be practically used is 4.5 which is at a very good level, the topic number 4: use resources economically and cost effectively is 4.6 that is at a very good level, and the

topic number 7: suitability of materials is 4.54 which is at a very good level. As a result, the average effectiveness is 4.39 which is at a good quality level.

Keywords: Stirring Machine, Piakpoon, Community

บทนำ

ขนมเปียกปูนจัดเป็นอาหารที่คนในสมัยก่อนได้คิดประดิษฐ์ขึ้นโดยดัดแปลงมาจากขนมกวน หรือกาลาแม แต่ไม่มีการใส่กะทิที่มีชื่อว่า ขนมเปียกปูน ก็เพราะส่วนผสมไทยชนิดนี้มีน้ำปูนใส เป็น ส่วนประกอบสำคัญอยู่ด้วย เป็นขนมไทยโบราณอีกชนิดหนึ่งที่ยังหาทานได้ในปัจจุบันขนม มีลักษณะ นุ่มๆมีมะพร้าวชูดฝอยโรยหน้าสีขนมจะเป็นสีดำซึ่งคนในสมัยโบราณใช้ภูมิปัญญาในการหาสีดำจาก ธรรมชาติโดยใช้กาบมะพร้าวเผา แต่ในปัจจุบันมีการดัดแปลงสูตร จากขนมเปียกปูนสีดำมาเป็นสีซี เขียวโดยใช้น้ำใบเตยเป็นส่วนผสมแทนกาบมะพร้าวเผา

ในสมัยก่อนเวลาคนกวนขนมเปียกปูนนั้นใช้กระทะเหล็กตั้งบนเตาถ่านหรือเตาที่ใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิง แล้วใช้คนในการกวนซึ่งจะทำให้เกิดการไหม้ ต่อมาได้มีการนำแก๊สหุงต้มมาใช้เป็น เชื้อเพลิงในการกวนซึ่งสามารถควบคุมความร้อนที่จะใช้ในการกวนได้ แต่ไม่สามารถลดระยะเวลาในการกวนได้ ต่อมาในปัจจุบันการกวนขนมเปียกปูนมิใช่เป็นเพียงการกวนเพื่อไว้รับประทานใน ครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีการกวนเพื่อขายตามท้องตลาดด้วย

วิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาและพัฒนา อาทิเช่น “สุนทร สุทธิบาท และคณะ(2562)” เป็นการพัฒนาเครื่องกวนมะม่วงสุกชนิดให้ความร้อนด้วยแก๊สปิโตรเลียมเหลวสำหรับใช้ในชุมชน เครื่องกวนที่พัฒนาขึ้นมีขนาด เท่ากับ 90 x 190 x 170 เซนติเมตร ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า ขนาด 1.5 แรงม้า เฟสเดียว เป็นตัวต้นกำลัง ส่งกำลังด้วยชุดสายพานและเฟืองดอกจอก ในการทดสอบการทำงานจะใช้มะม่วงสุกทดสอบครั้งละ 60 กิโลกรัม ใช้กระทะขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 เซนติเมตร เลือกใช้ความเร็วรอบในการกวน ประมาณ 21 รอบต่อนาทีจากผลการทดลอง พบว่า ในการกวนจะใช้เวลาในการทำงานประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้แรงงานคนกวนสลับกัน 2 คนซึ่งใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง (ครั้งละ 20 กิโลกรัม) “รณฤทธิ์จันทร์ศิริ และ อธิกา จันทนปุม(2563)” เป็นการพัฒนาเครื่องกวนไส้ขนมกะหรี่ปั๊บบนชนิดให้ความร้อนด้วยแก๊สปิโตรเลียมเหลวสำหรับใช้ในชุมชน ขนาดของเครื่องจักรที่พัฒนาขึ้นจะมีขนาด เท่ากับ 50 x 105 x 142 เซนติเมตร ในขณะที่ทำงานจะให้ความร้อนด้วยระบบแก๊สปิโตรเลียมเหลว ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า ขนาด 1 แรงม้า เฟสเดียว เป็นตัวต้นกำลัง ส่งกำลังด้วยระบบสายพานคล่องพลุเลย์ 2 ชุด และเปลี่ยนทิศทางการหมุนของเพลากวนด้วยชุด เฟืองดอกจอก ในการทดสอบการทำงานจะใช้ส่วนผสมของไส้กะหรี่ปั๊พทำการทดสอบ ครั้งละ 10 กิโลกรัม เลือกใช้ความเร็วรอบในการกวนประมาณ 20.1 รอบต่อนาที จากผลการศึกษาพบว่า จะใช้เวลาในการกวนและให้ความร้อนกับส่วนผสมไส้กะหรี่ปั๊พ ประมาณ 30 นาทีความสามารถในการทำงานของเครื่องจักร ไม่น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อวัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเครื่องกวนขนมเปียกปูนมาใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ทั้งนี้เมื่อสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูนเสร็จเรียบร้อยแล้วจะส่งให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชน บ้านบาศ์สบารุ ตำบลมะนังต่าย อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีผลผลิตที่ได้จากการกวนขนมเปียกปูนมีรายได้ เพิ่มขึ้น เพื่อลดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลาเป็นต้น

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อหาประสิทธิภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน
- 1.2 เพื่อหาคุณภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

“สุนทร สุทธิบาท และคณะ (2562)” เป็นการพัฒนาเครื่องกวนมะม่วงสุกชนิดให้ความร้อนด้วยแก๊สปิโตรเลียมเหลว สำหรับใช้ในชุมชน เครื่องกวนที่พัฒนาขึ้นมีขนาด เท่ากับ 90 × 190 × 170 เซนติเมตร ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า ขนาด 1.5 แรงม้า เฟสเดียว เป็นตัวต้นกำลัง ส่งกำลังด้วยชุดสายพานและเฟืองดอกจอก ในการทดสอบการทำงานจะใช้มะม่วงสุกทดสอบครั้งละ 60 กิโลกรัม ใช้กระเทาะขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 เซนติเมตร เลือกใช้ความเร็วรอบในการกวน ประมาณ 21 รอบ ต่อนาทีจากผลการทดลอง พบว่า ในการกวนจะใช้เวลาในการทำงานประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้แรงงานคนกวนสลักกัน 2 คนซึ่งใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง (ครั้งละ 20 กิโลกรัม)

“รณฤทธิ์จันทร์ศิริ และ อธิกา จันทนปทุม (2563)” เป็นการพัฒนาเครื่องกวนไส้ขนมกะหรี่ปั๊บนชนิดให้ความร้อนด้วย แก๊สปิโตรเลียมเหลวสำหรับใช้ในชุมชน ขนาดของเครื่องจักรที่พัฒนาขึ้นจะมีขนาด เท่ากับ 50 × 105 × 142 เซนติเมตร ในขณะที่ทำงานจะให้ความร้อนด้วยระบบแก๊สปิโตรเลียมเหลว ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า ขนาด 1 แรงม้า เฟสเดียว เป็นตัวต้นกำลัง ส่ง กำลังด้วยระบบสายพานคล่องพลูเลย์ 2 ชุด และเปลี่ยนทิศทางการหมุนของเพลากวนด้วยชุด เฟืองดอกจอก ในการทดสอบ การกวนจะใช้ส่วนผสมของไส้กะหรี่ปั๊บทำการทดสอบ ครั้งละ 10 กิโลกรัม เลือกใช้ความเร็วรอบในการกวน ประมาณ 20.1 รอบต่อนาที ผลการศึกษา พบว่า จะใช้เวลาในการกวนและให้ความร้อนกับส่วนผสมไส้กะหรี่ปั๊ป ประมาณ 30 นาที ความสามารถในการทำงานของเครื่องจักร ไม่น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อวัน

“ภาคิน มณีโชติและคณะ (2564)” ได้ทำการพัฒนาเครื่องกวนผลไม้แปรรูปที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุสำหรับกลุ่ม วิชาทักขุมชนบ้านป่าซวนผลไม้กวนแปรรูป ตำบลวังหิน อำเภอเมืองตาก จังหวัด งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและ พัฒนาเครื่องกวนผลไม้แปรรูป มีขนาดกว้าง 100 เซนติเมตร ยาว 100 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร ในส่วนของตัวกวนจะมี มอเตอร์ในการหมุนแกนและเมื่อกวนเสร็จแล้วสามารถยกขึ้นได้เพื่อให้สามารถนำกะเทาะหรือสามารถตักผลไม้ได้ง่ายขึ้น จาก งานวิจัยครั้งนี้พบว่า เครื่องกวนผลไม้แปรรูปช่วยทุ่นแรงคนคอยกวนและลดเวลาในการทำงานได้ 20.72 นาทีทำให้สามารถลด ปริมาณแก๊สที่ใช้เท่ากับ 0.5 กิโลกรัม ส่งผลประหยัดค่าใช้จ่ายได้ 13.22 บาทต่อครั้ง นอกจากนี้เครื่องกวนที่พัฒนาขึ้นยัง สามารถนำไปใช้งานกับกลุ่มวิชาทักขุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยเครื่องกวนและการพัฒนาเครื่องกวน ครั้งนี้สามารถนำเอาไอเดียจากงานวิจัยจากการสร้างและ พัฒนาครั้งนี้มาเป็นการวิจัยเครื่องกวนขนมเปียกปูนและยังสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างชุมชนครั้งนี้ได้อีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องกวนขนมเปียก ปูน

1.2 การออกแบบเครื่องกวนขนมเปียกปูน มีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 ต้นกำลัง โดยใช้มอเตอร์ขนาด 370 วัตต์ ความเร็วรอบของมอเตอร์ 1,450 รอบต่อนาที

1.2.2 ชุดส่งกำลังและคำนวณระบบการส่งถ่ายกำลังโดยใช้สายพาน เพื่อหาขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางและ ความเร็วรอบพูลเลย์ โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

$$\frac{\omega_1}{\omega_2} = \frac{D_2}{D_1} \quad (1)$$

โดยให้ ω_1 คือ อัตราเร็วเชิงมุมของพูลเลย์ตัวขับ

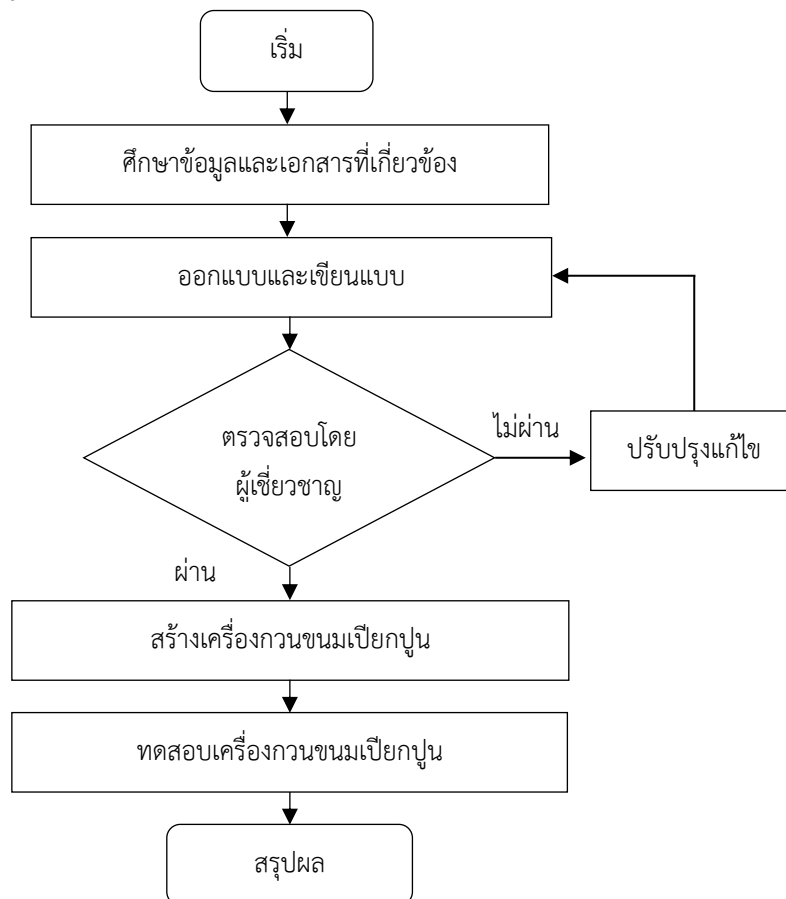
ω_2 คือ อัตราเร็วเชิงมุมพูลเลย์ตัวตาม

D_1 คือ เส้นผ่านศูนย์กลางพูลเลย์ตัวขับ

D_2 คือ เส้นผ่านศูนย์กลางพูลเลย์ตัวตาม

- 1.3 ความเร็วจากการทดลองด้วยเกียร์ทด 60 รอบต่อนาที
- 1.4 ใบกวนขนาด 55 เซนติเมตร
- 1.5 กระทะขนาด 60 เซนติเมตร
- 1.6 ชุดหัวแก๊สและถังแก๊ส
- 1.7 การสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน

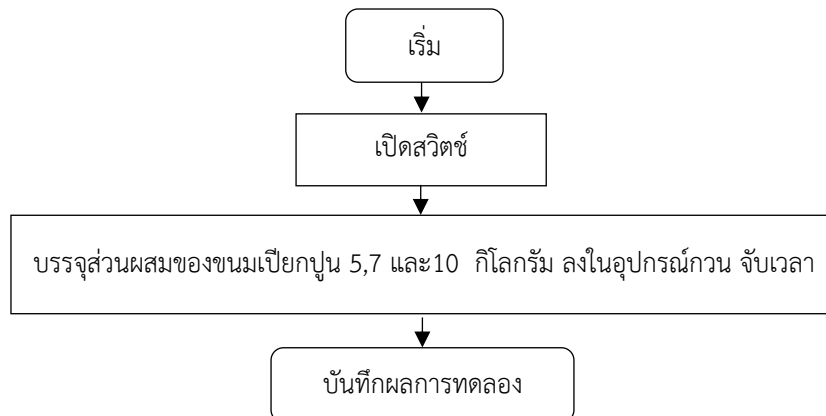
แสดงถึงลำดับการทำงาน เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูน เพื่อที่จะรวบรวมเป็นข้อมูลในการนำมาออกแบบและเขียนแบบ จากนั้นตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ นำไปสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูน ทดสอบเครื่องกวนขนมเปียกปูน สรุปผลการทดลอง ดังแสดงภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงการดำเนินการสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูน

- 1.8 การหาประสิทธิภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน โดยทดลอง

การทดลองการกวนขนมเปียกปูน โดยมีขั้นตอนดังนี้ เปิดสวิตช์บรรจุส่วนผสมของขนมเปียกปูน 5,7 และ 10 กิโลกรัม ลงในอุปกรณ์กวน และ ทำการกวนขนมเปียกปูนจับเวลา เมื่อกวนขนมเปียกปูนเสร็จแล้วบันทึกผลการทดลอง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แสดงการทำงานของเครื่องกวนขนมเปียกปูน น้ำหนักขนมเปียกปูน 5 7 และ 10 กิโลกรัม

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 การทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของเครื่องกวนขนมเปียกปูน โดยทำการทดสอบที่น้ำหนัก 5 กิโลกรัม น้ำหนัก 7 กิโลกรัม และน้ำหนัก 10 กิโลกรัม พร้อมจดบันทึกผลการทดลอง และนำผลการทดลองมาวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพการทำงานของเครื่องกวนขนมเปียกปูน

$$Efficiency = \frac{Output}{Input} \times 100$$

(2)

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากแบบประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานเครื่องกวนขนมเปียกปูน

2.2.1 สูตรการหาค่าเฉลี่ย

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad (3)$$

เมื่อ $\bar{x}$ คือ ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ คือ ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด

n คือ จำนวนข้อมูล

2.2.2 สูตรการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$SD = \sqrt{\frac{\sum(x-\bar{x})^2}{n-1}} \quad (4)$$

เมื่อ SD คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

x คือ ข้อมูลทั้งหมด

$\bar{x}$ คือ ค่าเฉลี่ย

n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในครั้งนี้ คือ

3.1 ชาวบ้านในชุมชนบ้านบาศสารู ตำบลมะนังตายอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 10 ท่าน

3.2 ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์ด้านเครื่องกล จำนวน 10 ท่าน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ทำการประเมินคุณภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูน ตามแบบประเมินความพึงพอใจ โดยการหาค่าเฉลี่ยเป็นรายชื่อซึ่งแบ่งชั้นความคิดเห็นออกเป็นตัวเลข 5 ระดับความคิดเห็น

ระดับความคิดเห็น 5 มีค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 กำหนดอยู่ในเกณฑ์ ดีมาก

ระดับความคิดเห็น 4 มีค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 กำหนดอยู่ในเกณฑ์ ดี

ระดับความคิดเห็น 3 มีค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 กำหนดอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 2 มีค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 กำหนดอยู่ในเกณฑ์ พอใช้

ระดับความคิดเห็น 1 มีค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 กำหนดอยู่ในเกณฑ์ ควรปรับปรุง

ผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบและสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูน

เครื่องกวนขนมเปียกปูนขนาด กว้าง × ยาว × สูง 58 × 75 × 110 เซนติเมตร โดยใช้มอเตอร์ขนาด 370 วัตต์ ความเร็วรอบของมอเตอร์ 1,450 รอบต่อนาที ความเร็วจากการทดรอบด้วยเกียร์ทด 60 รอบต่อนาที ดังแสดงภาพที่ 3

ภาพที่ 3: แสดงผลการสร้างเครื่องกวนขนมเปียกปูน

ในส่วนของส่วนประกอบของเครื่องกวนขนมเปียกปูน ได้ทำการติดตั้งชุดมอเตอร์ มุเลย์มอเตอร์ สายพาน มุเลย์เกียร์ ทด เกียร์ทดรอบ ตั้งตั้งเป็นชุดส่งกำลัง โดยมีกระใบบัวในการใช้กวนขนมเปียกปูน ดังแสดงภาพที่ 4

ภาพที่ 4: แสดงส่วนประกอบของเครื่องกวนขนมเปียกปูน

2. ผลการหาประสิทธิภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูนจากการทดสอบ

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการทดลอง ที่น้ำหนัก 5 กิโลกรัม, น้ำหนัก 7 กิโลกรัม และน้ำหนัก 10 กิโลกรัม โดยทำการทดสอบเพื่อหาเวลาในการกวนขนมเปียกปูน แสดงผลการทดลองดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการทดลอง

น้ำหนัก(กิโลกรัม)	เวลาที่ใช้เครื่องกวน (ชั่วโมง)	เวลาที่ใช้คนกวน (ชั่วโมง)	กำลังผลิตของเครื่อง (กิโลกรัม/ชั่วโมง)
5	1.13	1.5	4.42
7	1.54	2.13	4.54
10	2.20	2.4	4.54

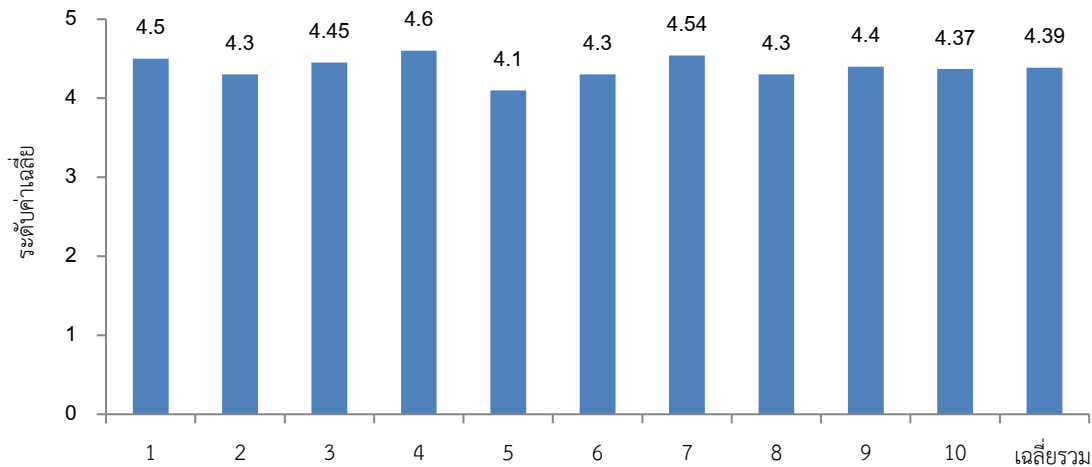
3. ผลการหาคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่าง

ผลการหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ให้ทำแบบประเมินเพื่อหาคุณภาพในแต่ละด้านโดยการประเมิน จะมีหัวข้อดังต่อไปนี้

หัวข้อการประเมิน

1. สามารถนำไปใช้งานได้จริง
2. ความทนทานต่อการใช้งาน
3. ขนาดเหมาะสมต่อการใช้งาน
4. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
5. น้ำหนักเหมาะสมต่อการใช้งาน
6. ความปลอดภัยในการใช้งาน
7. ความเหมาะสมของวัสดุ
8. การออกแบบระบบการทำงานไม่ยุ่งยากซับซ้อน
9. มีความสะดวกต่อผู้ใช้งาน
10. สามารถต่อยอดไปสู่เชิงพาณิชย์ได้

การหาคุณภาพเครื่องกวนขนมเปียกปูน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหัวข้อการประเมินที่ 7 ความเหมาะสมของวัสดุค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.54 อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก และหัวข้อการประเมินที่ 5 น้ำหนักเหมาะสมต่อการใช้งาน มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 4.1 อยู่ในระดับคุณภาพดี และเครื่องกวนขนมเปียกปูน มีคุณภาพเฉลี่ยรวม 4.39 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดี ดังแสดงภาพที่ 5

ภาพที่ 5: แสดงผลการหาคุณภาพของเครื่องกวนขนมเปียกปูน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเครื่องกวนขนมเปียกปูน สามารถอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้ได้เครื่องกวนขนมเปียกปูน ประกอบด้วย โครงสร้างขนาด กว้าง × ยาว × สูง 58 × 75 × 110 เซนติเมตร โดยใช้มอเตอร์ขนาด 370 วัตต์ ความเร็วรอบของมอเตอร์ 1,450 รอบต่อนาที ความเร็วจากการทดรอบด้วยเกียร์ทด 60 รอบต่อนาที ผลการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องกวนขนมเปียกปูนพบว่า ขนาดน้ำหนัก 5 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 1.13 ชั่วโมง ขนาดน้ำหนัก 7 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 1.54 ชั่วโมง และขนาดน้ำหนัก 10 กิโลกรัม ใช้เวลาในการกวน 2.20 ชั่วโมง ผลการหาคุณภาพของเครื่องกวนขนมเปียกปูน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหัวข้อประเมินที่ 1 สามารถนำไปใช้งานได้จริงเท่ากับ 4.5 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก หัวข้อประเมินที่ 4 ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่าเท่ากับ 4.6 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก หัวข้อประเมินที่ 7 ความเหมาะสมของวัสดุเท่ากับ 4.54 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และมีคุณภาพเฉลี่ยรวม 4.39 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดี เครื่องที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถช่วยลดเวลาในการทำงาน ลดการใช้แรงงานคนและเพิ่มกำลังการผลิต อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เครื่องกวนขนมเปียกปูนสำหรับชุมชน เป็นเครื่องกวนที่ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการกวนชนิดอื่นได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ จันทสิทธิ์, คมสัน มุ่ยสี และศรายุทธ์ จิตรพัฒนากุล. (2561). การพัฒนาเครื่องกวนเนื้อมังคุดชนิดควบคุมอุณหภูมิ กึ่งอัตโนมัติสำหรับวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าศาลา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี, *วารสารวิจัยรำไพพรรณี* ปีที่ 12 ฉบับที่ 1, หน้า58-67.
- สุนทร สุทธิบาก, สันติ ป้อมสุวรรณ และ สันติ โคตรหลักเพชร. (2562). การพัฒนาเครื่องกวนมะม่วงสุกชนิดให้ความร้อนด้วย แก๊สปิโตรเลียมเหลวสำหรับใช้ในชุมชน, *การประชุมวิชาการเครือข่ายวิศวกรรมเครื่องกลแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 33* วันที่ 2-5 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุดรธานี

รณฤทธิ์ จันทรศิริและ อธิกา จันทนปุม. (2563). การพัฒนาเครื่องกวนไส้ขนมกะหรี่ปั๊บบนชนิดให้ความร้อนด้วยแก๊สปิโตรเลียม
เหลวสำหรับใช้ในชุมชน, วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ปีที่ 8 ฉบับที่ 1, หน้า
75-87.

ภาคิน มณีโชติ ,วีรภัทร อินทนานนท์ ,สุทธิราช คุ่มวงษ์ และเทพ เกื้อทวีกุล.(2564) การพัฒนาเครื่องกวนผลไม้แปรรูปที่
เหมาะสมกับผู้สูงอายุสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านป่าซวน ผลไม้กวนแปรรูป ตำบลวังหิน อำเภอเมืองตาก จังหวัด
ตาก การประชุมวิชาการระดับชาติ สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 1

KSUC-O-008

การวิเคราะห์พลังงานใช้ประโยชน์และประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีของการอบแห้งตีปัสตีด้วยเครื่องอบแห้งแบบถาด

Energy utilization and exergy efficiency analysis of long pepper drying with tray dryer

พิสิฐ ช่องลมกรต^{1*} ปฎิวัติ คมวชิรกุล¹ ศิริพล ทองอ่อน¹ และ พลกฤษณ์ คุ้มกล้า²

สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร¹

สาขาวิชาวัสดุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร²

*Corresponding author: ch.pisit@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของอุณหภูมิและความเร็วอากาศอบแห้งต่อการเปลี่ยนแปลงความชื้นอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ และเอ็กเซอร์จีของการอบแห้งตีปัสตีในเครื่องอบแห้งแบบถาด เงื่อนไขการทดลองใช้อุณหภูมิอบแห้ง 70 75 และ 80 องศาเซลเซียส และความเร็วอากาศอบแห้ง 0.5 0.7 และ 1 เมตร/วินาที การวิเคราะห์อัตราส่วนใช้ประโยชน์อาศัยกฎข้อที่หนึ่งของอุณหพลศาสตร์ และประยุกต์ใช้กฎข้อที่สองของอุณหพลศาสตร์ในการวิเคราะห์เอ็กเซอร์จีที่ไหลเข้า เอ็กเซอร์จีที่ไหลออก เอ็กเซอร์จีสูญเสีย และประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีของกระบวนการอบแห้ง ผลจากการทดลองพบว่าการอบแห้งตีปัสตีที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที ทำให้ความชื้นลดลงได้เร็วกว่าการอบแห้งที่เงื่อนไขอื่น ๆ การลดลงของความชื้นสูงสุดอยู่ในช่วง 360 นาทีแรกของการอบแห้ง หลังจากนั้นความชื้นจะลดลงอย่างช้า ๆ ค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์สูงสุดเท่ากับ 5.9 -6.9 ในช่วง 80-210 นาทีของการอบแห้ง การเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้งมีผลให้ค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ลดลง ความเร็วอากาศอบแห้งไม่มีผลกระทบต่อค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ การเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้งมีผลให้ประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีลดลง ความเร็วอากาศอบแห้งไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีและเอ็กเซอร์จีสูญเสีย

คำสำคัญ: เครื่องอบลมร้อน, ตีปัสตี, พลังงานใช้ประโยชน์, ประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จี

Abstract

The objective of this research is to study the effects of drying air temperature and drying air velocity on the change in moisture content and the energy utilization ratio of long pepper drying in a tray dryer. The drying air temperatures of 70, 75 and 80 °C and the drying air velocities of 0.5, 0.7 and 1 m/s is the drying conditions of this research. The energy utilization ratio was analyzed based on the first law of thermodynamics. The results showed that drying long pepper at a drying air temperature of 80°C and a drying air velocity of 1 m/s resulted in the moisture content decreasing faster than under other drying conditions. The moisture content was mostly decreased at the first 360 minutes of drying period after that the moisture content was slowly decreased. The highest energy utilization ratio was 5.9- 6.9 at 80 – 210

minutes of drying period. Increasing drying air temperature resulted in a decreasing energy utilization ratio, the drying air velocity was not affected to the energy utilization ratio. The exergy efficiency was decreased with increasing drying air temperature. The drying air temperature was not affected by exergy efficiency and exergy loss.

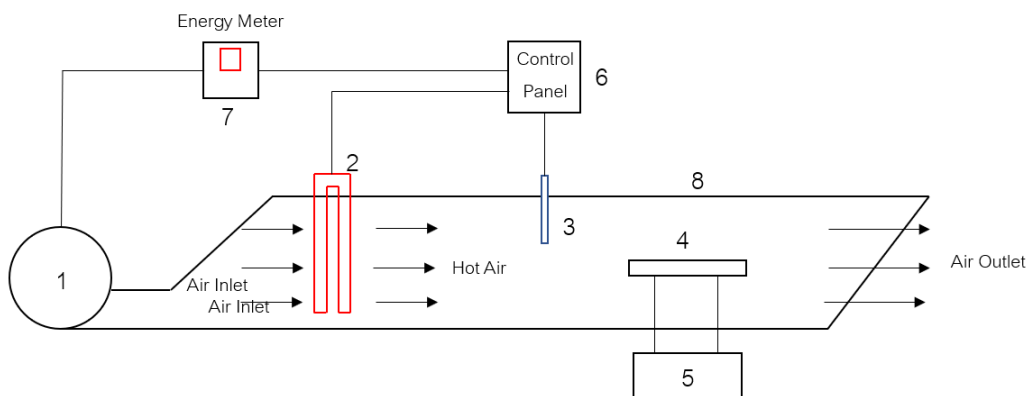
Keywords: Hot air dryer, Long pepper, Energy utilization, Exergy efficiency

บทนำ

ดีปลี (Long pepper) ชื่อวิทยาศาสตร์ Piper Retrofractum Vahl ในประเทศไทยดีปลีเป็นพืชสมุนไพรที่นิยมปลูกใช้แทนเครื่องเทศ เช่น พริก หรือ พริกไทย เนื่องจากมีความเผ็ดร้อนคล้ายกัน สรรพคุณของดีปลีในด้านการใช้เป็นยาสมุนไพร ช่วยขับลม ลดอาการไอ ระคายคอกจากเสมหะ ลดอาการท้องอืดท้องเฟ้อ แก้กลิ้นไส้ อาเจียน เป็นต้น การเพาะปลูกดีปลีสามารถให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ดีปลีเป็นพืชสมุนไพรที่มีความชื้นสูง จึงทำให้เกิดความเสียหายจากการเก็บรักษาและขนส่ง ปกติเกษตรกรมักจะลดความชื้นด้วยการตากแดดตามธรรมชาติ ซึ่งวิธีดังกล่าวมีข้อจำกัดในเรื่องฤดูกาลที่มีความชื้นอากาศสูง รวมไปถึงการควบคุมความสะอาด เพื่อความสะดวกและป้องกันความเสียหายในกระบวนการเก็บรักษา การอบแห้ง (Drying) จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับลดความชื้นดีปลี การอบแห้งเป็นกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความชื้นที่อยู่ภายในวัสดุออกสู่ภายนอกโดยอาศัยหลักการถ่ายเทความร้อนซึ่งต้องใช้พลังงานจากภายนอก การอบแห้งเป็นกระบวนการทางด้านเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาคุณภาพลดความสูญเสีย และยืดอายุการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การอบแห้งโดยใช้ลมร้อนเป็นตัวกลางในการอบแห้งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะสามารถทำการลดความชื้นให้อยู่ในช่วงที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ประสิทธิภาพของระบบอบแห้งสามารถประเมินได้หลากหลายวิธี การประเมินค่าอัตราส่วนพลังงานการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์เอ็กเซอร์จี เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย อัตราส่วนพลังงานการใช้ประโยชน์ในระบบอบแห้งเป็นตัวชี้วัดหนึ่งแสดงถึงการใช้พลังงานที่ส่วนต่างๆ ของระบบ การพิจารณาอัตราส่วนพลังงานการใช้ประโยชน์จะแสดงถึงประสิทธิภาพทางพลังงานของระบบอบแห้ง (Akpınar, 2019) การวิเคราะห์เอ็กเซอร์จีโดยทั่วไปมักใช้อุณหภูมิในแต่ละจุดของระบบเป็นข้อมูลเพื่อประเมินประสิทธิภาพการอบแห้ง โดย Castro et al.(2018) วิเคราะห์เอ็กเซอร์จีของการอบแห้งหัวหอมของเครื่องอบแห้งสายพานการเพิ่มอุณหภูมิอบแห้งและอัตราการไหลอากาศเป็นการเพิ่มเอ็กเซอร์จีเข้าห้องอบแห้ง การเพิ่มประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีทำได้โดยการเพิ่มอัตราการไหลอากาศ ในขณะที่เดียวกันอัตราการไหลอากาศที่สูงเกินไปจะส่งผลให้ระบบมีการสูญเสียความร้อนเพิ่มขึ้น Yogendrasidhar and Setty (2018) ทดลองอบแห้งเมล็ดข้าวฟ่างด้วยเครื่องอบแห้งฟลูอิดเบด พบว่าเอ็กเซอร์จีสูญเสียเกิดจากปัจจัยด้านอุณหภูมิอากาศอบแห้ง อัตราการไหลอากาศ ความหนาเบต และความชื้นเริ่มต้นตัวอย่างอบแห้ง นอกจากนี้ค่าเอ็กเซอร์จีลดลงเมื่ออัตราการไหลอากาศและระยะเวลาการอบแห้งเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีเพิ่มขึ้นเมื่อเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้ง อัตราการไหลอากาศ และระยะเวลาการอบแห้ง ในขณะที่การเพิ่มความหนาเบตและความชื้นเริ่มต้นตัวอย่างอบแห้งมีผลให้ประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีลดลง มีบทความวิจัยหลากหลายที่ทำการศึกษาวเคราะห์ประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จีของการอบแห้งผลผลิตทางการเกษตร เช่น พริกไทย (Akpınar, 2019) แป้งมันสำปะหลัง (Aviara et al., 2014) กระเจี๊ยบ (Okunola et al., 2021) มันฝรั่ง (Arepally et al., 2017) วอลนัต (Chen et al., 2020) และ มันหวาน (Kolaric et al., 2020) ผลจากการศึกษาจากบทความเหล่านี้พบว่า ค่าดัชนีความยั่งยืนด้านการผลิตเพิ่มขึ้นไปในทิศทางเดียวกับค่าประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จี เงื่อนไขการทดลองที่เหมาะสมจากแบบจำลองทางคณิตศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการอบแห้งผลผลิตทางการเกษตรโดยทั่วไปได้ (Benhamza et al., 2021; Zalazar-Garcia et al., 2022) จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่าประสิทธิภาพระบบอบแห้งมีความสำคัญมาก ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อการลดความชื้นของการอบแห้งดีปลี อัตราส่วนพลังงานการใช้ประโยชน์ และการวิเคราะห์เอ็กเซอร์จี

1. วิธีการทดลอง

ภาพที่ 1 แสดงแผนผังเครื่องอบแห้งลมร้อนที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ 1) พัดลม (Blower) ทำหน้าที่ป้อนอากาศเข้าสู่ระบบเพื่อเป็นตัวกลางในการพาความร้อน ซึ่งสามารถปรับความเร็วรอบเพื่อเพิ่มลดปริมาณลมโดยใช้อินเวอร์เตอร์ 2) ชุดทำความร้อนด้วยไฟฟ้า (Electric Heater) ขนาด 3.5 kW 220 V/3PH/50Hz ทำหน้าที่เพิ่มอุณหภูมิให้กับอากาศที่ใช้ในการอบแห้ง 3) เทอร์โมคัปเปิลชนิด K ซึ่งทำหน้าที่ส่งค่าอุณหภูมิที่วัดได้ไปที่ชุดควบคุมอุณหภูมิ 4) ชั้นวางถาดที่ใช้ใส่วัสดุที่ใช้ในการอบแห้งขนาด 200x200x50 mm. 5) เครื่องชั่งน้ำหนักดิจิทัล ชั่งน้ำหนักผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างกระบวนการอบ 6) ชุดควบคุมและทำงานโดยอาศัยอุณหภูมิอบแห้ง (Drying Temperature) ซึ่งหมายถึงอุณหภูมิของอากาศที่ออกจากชุดทำความร้อนที่วัดได้จากตำแหน่งหมายเลข 3 เพื่อควบคุมการทำงานของชุดทำความร้อน 7) ชุดวัดการใช้พลังงานไฟฟ้า (Energy Meter) ใช้วัดพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการอบแห้งด้วยลมร้อน 8) ห้องอบแห้ง (Drying Chamber) ขนาดพื้นที่หน้าตัด 24 x21 cm ซึ่งห้องอบแห้งทำการหุ้มฉนวนเพื่อป้องกันการสูญเสียความร้อน

ภาพที่ 1: แสดงแผนผังเครื่องอบแห้งลมร้อนที่ใช้ในงานวิจัย

2. การทดลอง

ในงานวิจัยนี้ใช้ดีปทีที่มีความชื้นเริ่มต้นประมาณร้อยละโดยน้ำหนัก 240-250 ฐานแห้ง ขนาดความยาวเฉลี่ย 45 มิลลิเมตร และเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ย 7 มิลลิเมตร เป็นวัสดุในการทดลอง ก่อนทำการทดลองจะนำดีปทีสะอาดมวล 0.5 กิโลกรัม มาพักไว้ที่อุณหภูมิห้อง 30 นาที โดยขั้นตอนการทดลองในขั้นแรกทำการเปิดสวิตช์เดินเครื่องพัดลมก่อนเพื่อป้องกันชุดทำความร้อนขาด ต่อไปเปิดสวิตช์ชุดทำความร้อนปรับค่าจนได้อุณหภูมิอบแห้งตามต้องการ เดินเครื่องอบแห้งประมาณ 5 นาที จนเข้าสู่สภาวะคงตัว (Steady state) หลังจากนั้นทำการนำดีปที มวล 0.5 กิโลกรัม ใส่เข้าสู่เครื่องอบ และทำการอบตามเงื่อนไขที่กำหนด ระหว่างการทดลองจะทำการจดบันทึกน้ำหนักของดีปทีทุก 30 นาที เพื่อนำมาคำนวณหาการเปลี่ยนแปลงความชื้น จนกระทั่งความชื้นของดีปทีไม่เปลี่ยนแปลง ในการทดลองใช้อุณหภูมิอบแห้ง 3 ค่า คือ 70 75 และ 80 องศาเซลเซียส โดยทดลองที่ความเร็วลม 3 ค่า 0.5 0.7 และ 1 เมตร/วินาที ทำการวัดและจดบันทึกอุณหภูมิและความชื้นลมร้อนทางเข้าก่อนการอบแห้ง และทางออกหลังการอบแห้ง หลังจากนั้นการหาค่าความชื้นสุดท้าย ทำโดยการนำดีปทีไปอบที่อุณหภูมิ 103 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 72 ชั่วโมง (AACC., 1995) โดยอุณหภูมิอ้างอิงการทดลองนี้ใช้ 30 องศาเซลเซียส

3. ทฤษฎีการคำนวณ

3.1 การหาความชื้นในวัสดุ

ความชื้นในวัสดุนั้นเป็นค่าความชื้นที่บ่งบอกถึงปริมาณน้ำที่อยู่ในวัสดุ เมื่อเทียบกับวัสดุที่ชื้นหรือแห้ง การวัดความชื้นในวัสดุสามารถที่จะวัดได้สองแบบ คือ ความชื้นมาตรฐานเปียก นิยมใช้กับองค์การค้าโดยอ้างอิงในรูปแบบของเปอร์เซ็นต์และความชื้นมาตรฐานแห้ง นิยมใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการอบแห้งในทางทฤษฎีเนื่องจากช่วยในการคำนวณที่สะดวกเพราะมวลของวัตถุแห้งจะมีค่าคงที่หรือเกือบคงที่ในระหว่างการอบแห้งซึ่งที่ว่าเกือบคงที่นี้เป็นเพราะผลผลิตทางเกษตรมีความชื้นสูง ซึ่งสามารถเขียนได้ดังสมการ

$$M_{db} = \frac{w-d}{d} \times 100 \quad (1)$$

โดยที่ M_{db} = ความชื้นมาตรฐานแห้ง (ร้อยละโดยน้ำหนัก, ฐานแห้ง)

w = มวลของวัสดุชื้น (กิโลกรัม)

d = มวลของวัสดุแห้ง (กิโลกรัม)

3.2 การวิเคราะห์พลังงาน

การวิเคราะห์พลังงานจากกฎข้อที่หนึ่งของอุณหพลศาสตร์ ในกระบวนการอบแห้งเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำความร้อน กระบวนการทำความเย็น และกระบวนการลดความชื้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถพิจารณาให้เป็นกระบวนการไหลแบบสภาวะคงตัว และทำการวิเคราะห์โดยการประยุกต์ใช้กฎการอนุรักษ์มวล (สำหรับอากาศแห้งและความชื้น) และหลักการอนุรักษ์พลังงาน สมการทั่วไปของการอนุรักษ์มวลของอากาศแห้ง (ไม่มีความชื้น) ดังสมการต่อไปนี้ (Cengel Y.A. and Boles M.A., 2011)

$$\sum m_{ai} = \sum m_{ao} \quad (2)$$

โดยที่ m_{ai} (กิโลกรัม/วินาที) คืออัตราการไหลของมวลอากาศทางเข้า และ m_{ao} (กิโลกรัม/วินาที) คืออัตราการไหลของมวลอากาศทาง ออกของกระบวนการอบแห้ง จากสมการที่ (2) สำหรับอากาศที่แห้ง (ไม่มีความชื้น) แต่สำหรับในกระบวนการอบแห้งด้วยกระบวนการพาความร้อนโดยทั่วไปนั้นจะมีความชื้นภายในวัสดุระเหยผสมกับลมร้อนที่ไหลผ่านกระบวนการอบแห้ง ดังนั้นสามารถอธิบายได้ดังสมการต่อไปนี้ (Cengel Y.A. and Boles M.A., 2011)

$$\sum (m_{wi} + m_{mp}) = \sum m_{wo} \quad \text{หรือ} \quad \sum (m_{ai} w_i + m_{mp}) = \sum m_{ao} w_o \quad (3)$$

โดยที่ m_{wi} และ m_{wo} คืออัตราการไหลของมวลความชื้นของอากาศทางเข้าและทางออกของกระบวนการอบแห้ง ตามลำดับ m_{mp} คืออัตราการไหลของมวลความชื้นที่ระเหยออกจากแพคเบตวัสดุพูน w_i และ w_o คืออัตราส่วนความชื้นความชื้นที่ไหลเข้าและทางออกของกระบวนการอบแห้ง (กรัม/กิโลกรัม)

สำหรับการวิเคราะห์พลังงานนั้นจะมีการวิเคราะห์อยู่ 2 ส่วน คือ ค่าพลังงานใช้ประโยชน์ (Energy Utilization : EU, kW.) ได้จากสมการต่อไปนี้ (Wongkumhoom et al., 2012)

$$EU = m(h_i - h_o) \quad (4)$$

เมื่อ m (กิโลกรัม/วินาที) คืออัตราการไหลเชิงมวล ส่วน h_i คือเอนทัลปีขาเข้าและ h_o คือเอนทัลปีขาออก (กิโลจูล/กิโลกรัม) และในการวิเคราะห์พลังงานส่วนที่ 2 จะพิจารณา ค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ (Energy Utilization Ratio : EUR, %) สามารถคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้ (Wongkumhoom et al., 2012)

$$EUR = \left(\frac{h_i - h_o}{h_i} \right) \times 100 \quad (5)$$

โดยเอนทัลปีขาเข้าหาได้จากสมการ
$$h_i = m c_p T_i \quad (6)$$

และเอนทัลปีขาออกหาได้จากสมการ
$$h_o = (m c_p T_o) + (w h_{fg}) \quad (7)$$

เมื่อ m (กิโลกรัม/วินาที) คืออัตราการไหลเชิงมวลส่วน h_i (กิโลจูล/กิโลกรัม) คือเอนทัลปีขาเข้าและ h_o (กิโลจูล/กิโลกรัม) คือเอนทัลปีขาออก ส่วน h_{fg} (กิโลจูล/กิโลกรัม) คือความร้อนแฝงของการระเหย (latent heat of vaporization) C_p (กิโลจูล/กิโลกรัม. องศาเซลเซียส) คือค่าความจุความร้อนจำเพาะที่อุณหภูมิใด ๆ w คือ humidity ratio of drying air และ T (องศาเซลเซียส) คือ อุณหภูมิใด ๆ

3.3 การวิเคราะห์เอ็กเซอร์จี

ในการวิเคราะห์เอ็กเซอร์จีของกระบวนการรอบแ่งตีปลิน์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของกฎข้อที่สองของอุณหพลศาสตร์ เพื่อให้ง่ายในการวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องกำหนดสถานะและขอบเขตทางเข้าและทางออกของกระบวนการรอบแ่ง เพื่อนำไปคำนวณหาเอ็กเซอร์จีที่ไหลเข้า (Exergy Inflow) เอ็กเซอร์จีที่ไหลออก (Exergy Outflow) และเอ็กเซอร์จีสูญเสีย (Exergy Loss) โดยเอ็กเซอร์จีที่คำนวณได้นั้นจะเป็นเอ็กเซอร์จีที่พิจารณาให้อยู่ในสถานะแบบคงตัว (Steady State) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ (Cengel Y.A. and Boles M.A., 2011)

$$Exergy = \bar{C}_p \left[(T - T_\infty) - T \ln \frac{T}{T_\infty} \right] \quad (8)$$

โดยที่เอ็กเซอร์จีสูญเสีย (Exergy Loss) สามารถคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$Exergy\ loss = Exergy\ inflow - Exergy\ outflow$$

$$\sum Ex_L = \sum Ex_i - \sum Ex_o \quad (9)$$

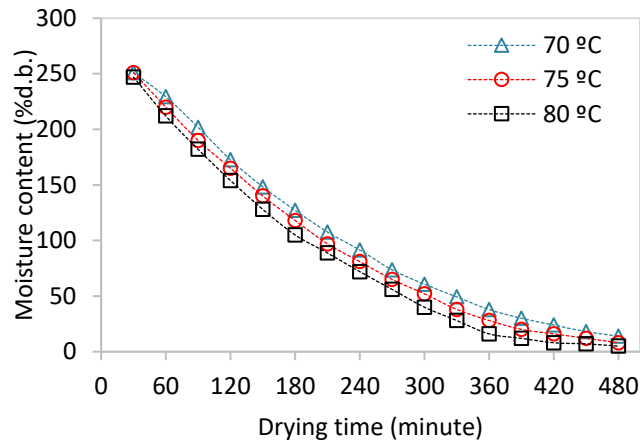

สำหรับการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพเอ็กซ์เซอจี (Exergy Efficiency) หาได้จากสมการ

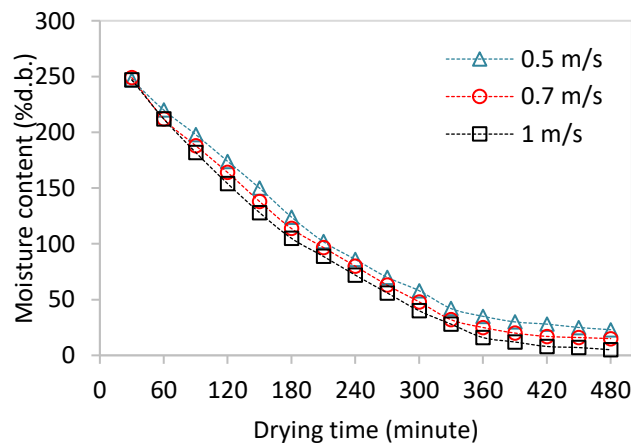
$$\text{Exergy Efficiency} = \frac{\text{Exergy}_{out}}{\text{Exergy}_{in}} \times 100$$

(10)

4. ผลการทดลองการเปลี่ยนแปลงความชื้น

ภาพที่ 2: ผลกระทบของอุณหภูมิอากาศอบแห้งต่อการลดความชื้นดิบที่ ที่ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที

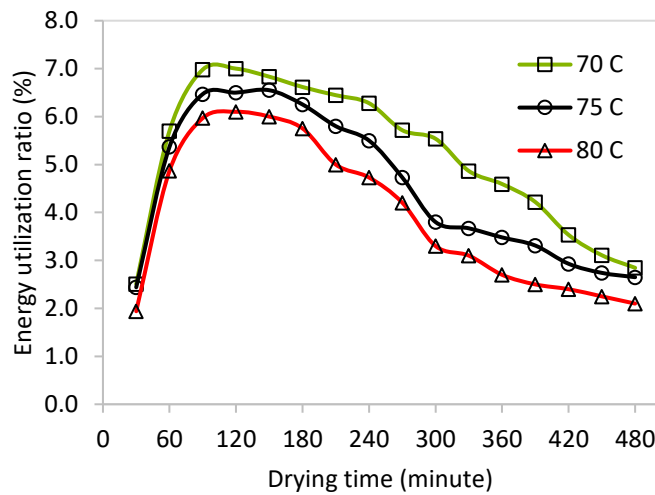
ภาพที่ 3: ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่อการลดความชื้นดิบที่ ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส

ผลกระทบของอุณหภูมิมอบแห้งต่อการลดความชื้นแสดงในภาพที่ 2 อัตราการอบแห้งคงที่ในช่วงเวลา 360 นาทีแรกของการอบแห้ง หลังจากนั้นอัตราการอบแห้งจึงเริ่มลดลง เมื่อเพิ่มอุณหภูมิมอบแห้งความชื้นดิบที่ลดลงได้มากขึ้น

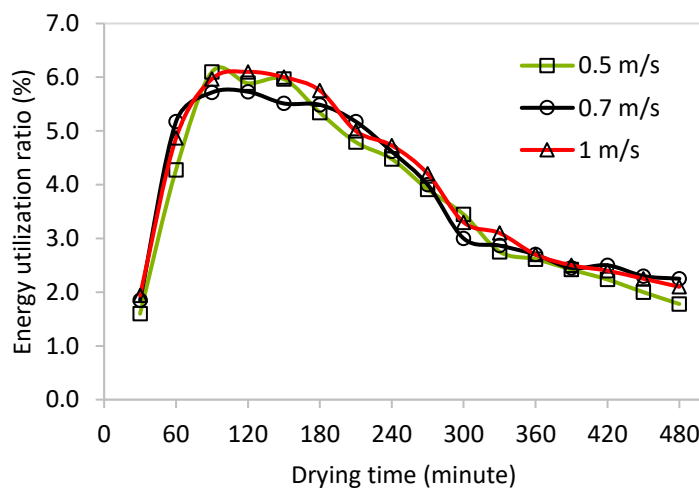
อุณหภูมิอบแห้งที่สูงขึ้นความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิอากาศอบแห้งกับอุณหภูมิที่ผิวดีปัสจึงเพิ่มขึ้น อัตราการถ่ายเทความร้อนและอัตราการระเหยน้ำจึงมากขึ้นตามไปด้วย (Bootkote et al., 2016)

ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่อการลดความชื้นแสดงในภาพที่ 3 การเพิ่มความเร็วอากาศอบแห้งทำให้มวลอากาศร้อนที่ไหลผ่านห้องอบแห้งเพิ่มขึ้น การระเหยของน้ำจึงเพิ่มมากขึ้น ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้งเท่ากัน ความเร็วอากาศอบแห้งสูงจึงมีผลให้ความชื้นดีปัสลดลงได้มากกว่าที่ความเร็วอากาศอบแห้งต่ำ (Ndukwu, 2009) เมื่อพิจารณาภาพที่ 2 และ 3 พบว่า ความชื้นดีปัสลดลงได้รวดเร็วในช่วงเวลา 360 นาทีแรก หลังจากนั้นความชื้นจึงลดลงอย่างช้าๆ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ปริมาณน้ำที่อยู่ภายในดีปัสเริ่มน้อยลงและส่วนใหญ่จะอยู่ในเนื้อดีปัส ระยะเวลาที่ใช้สำหรับการแพร่ของน้ำจากภายในออกสู่ผิวด้านนอกจึงเพิ่มขึ้น (Potapov and Yakushenko, 2013)

5. ผลการวิเคราะห์อัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์

ภาพที่ 4: ผลกระทบของอุณหภูมิอากาศอบแห้งต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ ที่ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที

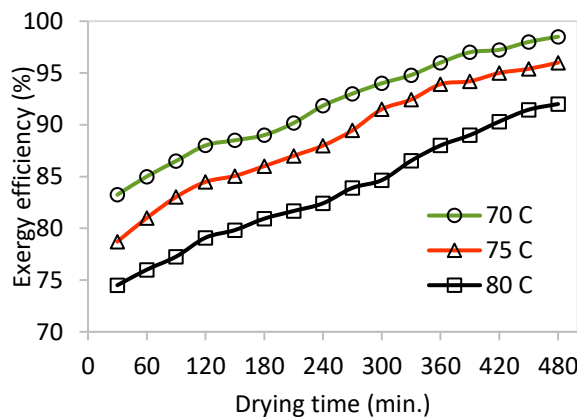

ภาพที่ 5: ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศา

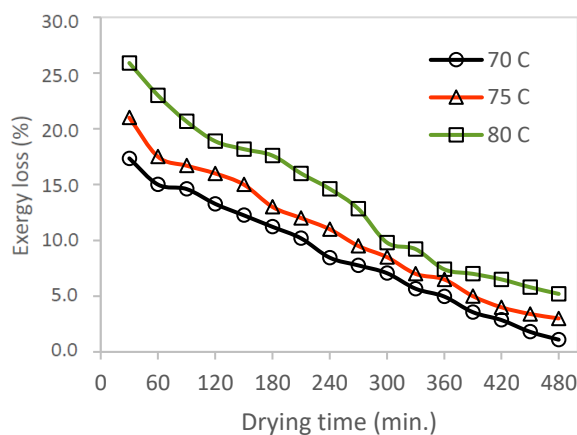
เซลเซียส

อุณหภูมิอากาศอบแห้งมีผลกระทบต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงดัง ภาพที่ 4 เมื่ออุณหภูมิอากาศอบแห้งเพิ่มขึ้นอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์จะลดลง เนื่องจากการระเหยของน้ำเพิ่มขึ้นจะส่งผลโดยตรงต่อค่าประสิทธิภาพ การอบแห้ง ภาพที่ 5 แสดงผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส จะเห็นได้ว่า ความเร็วอากาศอบแห้งไม่มีผลต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ แม้การเพิ่มความเร็วอากาศอบแห้งจะทำให้มวลอากาศไหลผ่านห้องอบแห้งเพิ่มขึ้น แต่อัตราการระเหยน้ำที่แตกต่าง กันเพียงเล็กน้อย ทำให้การเพิ่มความเร็วอากาศอบแห้งไม่มีผลกระทบต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ เมื่อพิจารณาภาพที่ 4 และ 5 จะเห็นว่าค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ค่อนข้างต่ำที่เวลาการอบแห้ง 90 นาทีแรก เนื่องจากในช่วง แรกของการอบแห้ง อุณหภูมิดีป्लीมีค่าใกล้เคียงกับอุณหภูมิอากาศแวดล้อม การอบแห้งช่วงแรก ความร้อนส่วนหนึ่งจึงถ่ายเทเข้าไปยังเนื้อดีป्ली อีกทั้งเปลือกของดีป्लीที่แห้งและหนา ทำให้ความต้านทานการอบแห้งมีค่ามาก น้ำจึงใช้ระยะเวลาในการแพร่ ด้วยปัจจัยดังกล่าว จึงมีผลให้อัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ของการอบแห้งในช่วงแรกมีค่าที่ต่ำ ค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์สูงสุดมีค่าเท่ากับ 5.9-6.9 ที่เวลา 80-210 นาที ของการอบแห้ง หลังจากนั้นลดลงตามอัตราการอบแห้งที่ลดลง

6. ผลการวิเคราะห์เอ็กเซอร์จีของระบบอบแห้ง

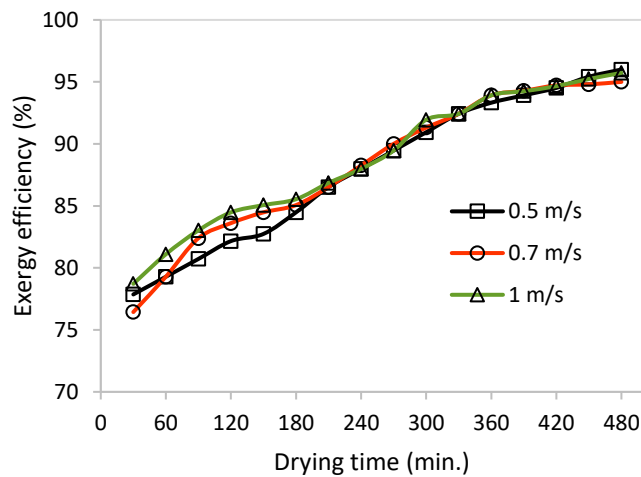

ภาพที่ 6: ผลกระทบของอุณหภูมิอากาศอบแห้งต่อประสิทธิภาพเอ็กเซอร์จี ที่ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที

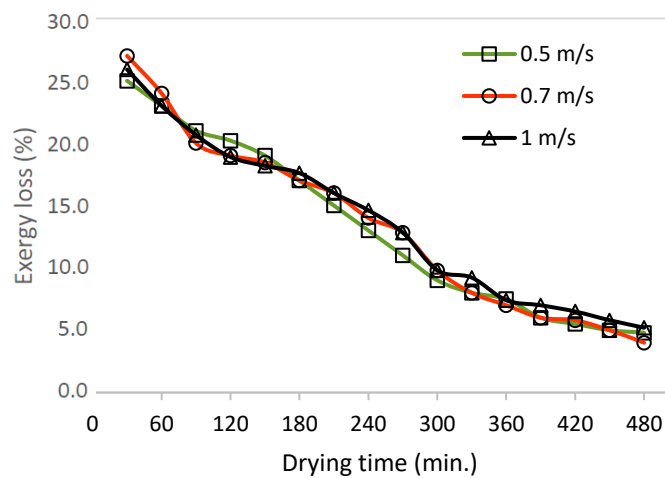

ภาพที่ 7: ผลกระทบของอุณหภูมิอากาศอบแห้งต่อเอ็กเซอร์จีสัญเสีย ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส

ภาพที่ 6 แสดงผลกระทบของอุณหภูมิอากาศอบแห้งต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จี ที่ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที จะเห็นได้ว่า การเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้งมีผลให้ประสิทธิภาพเอกเซอร์จีลดลง แสดงว่าอุณหภูมิอากาศอบแห้งที่เพิ่มขึ้น ทำให้อุณหภูมิอากาศที่ทางออกห้องอบแห้งเพิ่มขึ้น แต่ความชื้นของตัวอย่างลดลงไม่เป็นไปตามสัดส่วนการเพิ่มของอุณหภูมิ สอดคล้องกับผลการทดลองในรูปที่ 7 ที่แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้งทำให้ค่าเอกเซอร์จีสูญเสียเพิ่มขึ้น ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 70 องศาเซลเซียส มีประสิทธิภาพเอกเซอร์จีมากกว่า ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส เท่ากับร้อยละ 6-10 การใช้อุณหภูมิอากาศอบแห้งที่สูงจึงเป็นข้อควรระวังในการคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพของระบบ

ภาพที่ 8: ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จี ที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส

ภาพที่ 9: ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่อเอกเซอร์จีสูญเสีย ที่ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที

ผลกระทบของความเร็วอากาศอบแห้งต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จีและเอกเซอร์จีสูญเสียน้ำ แสดงดังภาพที่ 8 และ 9 ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงความเร็วอากาศอบแห้งไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จีและเอกเซอร์จีสูญเสียน้ำ เนื่องจากความเร็วอากาศอบแห้ง 0.5 – 1 เมตร/วินาที ถือได้ว่าเป็นเป็นค่าความเร็วอากาศอบแห้งที่ต่ำกว่าเครื่องอบแห้งโดยทั่วไปเช่น เครื่องอบแห้งแบบฟลูอิดไรซ์เบด ที่ใช้ความเร็วอากาศอบแห้ง 3-10 เมตร/วินาที เมื่ออัตราการไหลของมวลอากาศผ่านห้องอบแห้งน้อย การเปลี่ยนแปลงความเร็วอากาศอบแห้งจึงไม่มีผลต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จีและเอกเซอร์จีสูญเสียน้ำ ความเร็วอากาศอบแห้งที่ 0.5 m/s จึงเพียงพอสำหรับการอบแห้งดีปลี เมื่อพิจารณาระยะเวลาอบแห้งที่มีผลต่อการวิเคราะห์เอกเซอร์จีพบว่าค่าประสิทธิภาพเอกเซอร์จีเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการอบแห้งที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับค่าเอกเซอร์จีสูญเสียน้ำที่มีแนวโน้มลดลงเมื่อระยะเวลาอบแห้งเพิ่มขึ้น แสดงว่าอัตราการระเหยน้ำของตัวอย่างเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการอบแห้ง

7. อภิปรายผลผลการทดลอง

การอบแห้งดีปลีที่อุณหภูมิอากาศอบแห้ง 80 องศาเซลเซียส ความเร็วอากาศอบแห้ง 1 เมตร/วินาที ทำให้ความชื้นลดลงได้เร็วกว่าการอบแห้งที่เงื่อนไขอื่น ๆ ความชื้นลดลงได้ดีในช่วง 360 นาทีแรกของการอบแห้ง หลังจากนั้นความชื้นจะลดลงอย่างช้าๆ ค่าอัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์สูงสุดอยู่ระหว่าง 5.9 -6.9 ในช่วง 80-210 นาที ของการอบแห้ง อุณหภูมิอากาศอบแห้งสูงมีผลให้อัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ลดลง ความเร็วอากาศอบแห้งไม่มีผลกระทบต่ออัตราส่วนพลังงานใช้ประโยชน์ การเพิ่มอุณหภูมิอากาศอบแห้งมีผลให้ประสิทธิภาพเอกเซอร์จีลดลง ความเร็วอากาศอบแห้งไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพเอกเซอร์จีและเอกเซอร์จีสูญเสียน้ำ ในการศึกษาประสิทธิภาพเอกเซอร์จีเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการอบแห้งที่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- AACC., *Approved Methods of the American Association of Cereal Chemists*. (1995). 9th Edition. St. Paul: American Association of Cereal.
- Akpınar E.K. (2019). The effects of some exergetic indicators on the performances of thin layer drying process of long green pepper in a solar dryer. *Heat Mass Tran.* 55(2): 299–308.
- Arepally D., Ravula S.R., Malik K.G. and Kamidi V. (2017). Mathematical modelling, energy and exergy analysis of tomato slices in a mixed-mode natural convection solar dryer. *Chem. Sci. Int. J.* 20(4): 1–11.
- Aviara N.A., Onuoha L.N., Falola O.E. and Igbeka J.C. (2014). Energy and exergy analyses of native cassava starch drying in a tray dryer. *Energy.* 73 (9), 809–817.
- Benhamza A., Boubekri A., Atia A., Ferouali H.E., Hadibi T., Arici M. and Abdenouri N. (2021). Multi-objective optimization of solar air heater for food drying based on energy. *Exergy and improvement potential.* *Renew. Energy* 169: 1190–1209
- Bootkote P., Soponronnarit S. and Prachayawarakorn S. (2016). Process of producing parboiled rice with different colors by fluidized bed drying technique including tempering. *Food bioprocess technology.* 2016. 9: 1574–1586.

- Castro M., Roman C., Echegaray M., Mazza G. and Rodriguez R. (2018). Exergy analyses of onion drying by convection: influence of dryer parameters on performance. *Entropy*. 20 (5): 310.
- Cengel Y.A. and Boles M.A. (2011) *Thermodynamics: an engineering approach*. 7th Edition. Mcgraw-hill International Enterprises
- Chen C., Weipeng Z., Venkitasamy C., Khir R., McHugh T. and Pan Z. (2020). Walnut structure and its influence on the hydration and drying characteristics. *Dry. Technol.* 38 (8): 975–986.
- Wongkumhoom J., Wiset L. and Poomsa-ad N. (2012). Energy and Exergy Analyses of Drying with Heat Pump. *J Sci Technol MSU*. 32 (5): 709-712
- Kolaric L., Minarovicov L., Laukov M., Karovicov J. and Kohajdov Z. (2020). Pasta noodles enriched with sweet potato starch: impact on quality parameters and resistant starch content. *J. Texture Stud.* 51 (3): 464–474
- Ndukwu M.C. (2009). Effect of drying temperature and drying air velocity on the drying rate and drying constant of cocoa bean. *Agricultural engineering international. The CIGR Ejournal*. 2009 (6).
- Okunola A.A., Adekanye T.A. and Idahosa E. (2021). Energy and exergy analyses of the okra drying process in a forced convection cabinet dryer. *Res. Agric. Eng.* 67 (1): 8–16.
- Potapov V. and Yakushenko E. (2013). Modeling of the drying process with pre-heating. *Journal of industrial technology and engineering*. 2(07): 10 – 16.
- Yogendrasidhar D. and Setty Y.P. (2018). Drying kinetics. Exergy and energy analyses of kodo millet grains and fenugreek seeds using wall heated fluidized bed dryer. *Energy*. 151(2018): 799–811
- Zalazar-Garcia D., Roman C.M., Fernandez A., Asensio D., Zhang X., Fabani M.P., Rodriguez R. and Mazza G. (2022). Exergy, energy and sustainability assessments applied to RSM optimization of integrated convective air-drying with pretreatments to improve the nutritional quality of pumpkin seeds. *Sustain. Energy technol. Assessments*. 49 (101763).

KSUC-O-009

การประเมินคุณภาพน้ำทิ้งของโรงไฟฟ้าประเภทเผาไหม้เชื้อเพลิง

Evaluation of effluent quality from thermal power plants

จักรพันธ์ เมณฑกุล^{1,2*} วิรินทร์ กิตติธรรมวงศ์¹ อุปลัมภ์ นาครักษ์³ วิลาวลัย คณิตชัยเดชา^{4*}

ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร¹

สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ประจำเขต 3 (นครสวรรค์)²

ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร³

ศูนย์ความเป็นเลิศด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสีย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร⁴

*Corresponding author: chakkaphanm65@nu.ac.th, wilawank@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นศึกษาคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อน 9 แห่งในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่โรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงจาก ชีวมวล ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพน้ำทิ้งที่สัมพันธ์กับมาตรฐานอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยพิจารณาจากพารามิเตอร์ต่าง ๆ เช่น ของแข็งแขวนลอยทั้งหมด (TSS) ของแข็งละลายน้ำทั้งหมด (TDS) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD) และความต้องการออกซิเจนทางเคมี (COD) การศึกษายังตรวจสอบประสิทธิภาพของเทคโนโลยีบำบัดน้ำเสียต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงไฟฟ้าเหล่านี้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในคุณภาพน้ำทิ้งในเชื้อเพลิงประเภทต่าง ๆ และชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในกระบวนการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของความต้องการพลังงานที่เพิ่มขึ้นและการขาดแคลนน้ำ

คำสำคัญ: โรงไฟฟ้าพลังความร้อน, การบำบัดน้ำเสีย, คุณภาพน้ำทิ้ง, ชีวมวล, ถ่านหิน, ก๊าซธรรมชาติ

Abstract

This study investigates the effluent quality from nine thermal power plants in Thailand, focusing on biomass-fired, coal-fired, and natural gas-fired plants. It aims to assess the effluent quality in relation to Thailand's industrial standards, considering parameters such as total suspended solids (TSS), total dissolved solids (TDS), biochemical oxygen demand (BOD), and chemical oxygen demand (COD). The study also examines the effectiveness of various wastewater treatment technologies employed by these power plants. The findings indicate significant differences in effluent quality among the different fuel types, highlighting the need for effective and adaptable treatment processes. The research underscores the critical role of effective wastewater management in mitigating environmental impacts, particularly in the context of increasing energy demand and water scarcity.)

Keywords: Thermal power plants, wastewater treatment, effluent quality, biomass, coal, natural gas

บทนำ

ประเทศไทยมีกำลังการผลิตไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจาก 175,925.100 จิกะวัตต์-ชั่วโมง ในปี พ.ศ. 2555 (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน 2558) เป็น 215,837.844 จิกะวัตต์-ชั่วโมง ในปี พ.ศ. 2565 เพื่อตอบสนองความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงอุตสาหกรรม การขนส่ง ที่อยู่อาศัย การพาณิชย์ และบริการสาธารณะ ในปี พ.ศ. 2565 โรงไฟฟ้าพลังความร้อนซึ่งผลิตกระแสไฟฟ้าจากการเผาไหม้เชื้อเพลิง เช่น ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ มีกำลังการผลิตไฟฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งคิดเป็น 76.16% ในขณะเดียวกันประเทศไทยยังมีการซื้อไฟฟ้าเพื่อนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว และเมียนมาร์ ประมาณ 16.43% (สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน 2565) เนื่องจากการเผาไหม้พลังงานฟอสซิลจำนวนมากทำให้โรงไฟฟ้าพลังความร้อนเหล่านี้กลายเป็นแหล่งที่มาสำคัญของมลพิษทางอากาศ ปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ไนโตรเจนออกไซด์ (NO_x) อนุภาค (PM) และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) (Asif, 2022; Tang, 2020) ประเทศไทยจึงสนับสนุนให้มีการผลิตไฟฟ้าโดยใช้เศษวัสดุจากชีวมวลที่เหลือจากกระบวนการทางการเกษตร ให้กลายเป็นแหล่งเชื้อเพลิงที่มีคุณค่า จึงทำให้จำนวนโรงไฟฟ้าชีวมวลเพิ่มขึ้นจาก 243 แห่ง ในปี 2561 เป็น 283 แห่ง ในปี 2565 และในปี พ.ศ. 2565 โรงไฟฟ้าชีวมวลผลิตไฟฟ้าได้มากที่สุดประมาณ 48.96% (สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน 2565) เมื่อเทียบกับแหล่งพลังงานหมุนเวียนอื่น ๆ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ ลม และก๊าซชีวภาพ

การผลิตไฟฟ้าในโรงไฟฟ้าพลังความร้อนต้องใช้น้ำในปริมาณมาก ซึ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการผลิตเกือบทั้งหมด ปริมาณการใช้น้ำโดยประมาณคือ 0.043 ลบ.ม./จิกะจูล ซึ่งสูงสุดที่ 0.242 ลบ.ม./จิกะจูล สำหรับโรงไฟฟ้าถ่านหิน (Spang 2014) กระบวนการนี้ยังก่อให้เกิดน้ำเสียปริมาณมาก ซึ่งปล่อยมลพิษจำนวนมากออกสู่สิ่งแวดล้อม พารามิเตอร์ทางเคมีกายภาพของน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนได้รับการวัด โดยแสดงค่าความกระด้างรวม 295 มก./ลิตร, pH 7.5, ของแข็งที่ละลายได้ทั้งหมด (TDS) 500 มก./ลิตร, สารแขวนลอยทั้งหมด (TSS) 6.5 มก./ลิตร) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD) 9 มก./ลิตร, ความต้องการออกซิเจนทางเคมี (COD) 22 มก./ลิตร, เหล็ก (Fe²⁺) 18 มก./ลิตร และตะกั่ว 5 มก./ลิตร (Pb²⁺) (Asgari, 2023; Yahya, 2020) องค์ประกอบของน้ำเสียจากการกำจัดซัลเฟอร์ไดออกไซด์จากก๊าซไอเสียทั่วไปในโรงไฟฟ้าถ่านหินประกอบด้วย COD 444 มก./ลิตร ของแข็งแขวนลอย (SS) 13,487 มก./ลิตร และ TDS 46,559 มก./ลิตร (Han, 2020) นอกจากนั้น Javed (2016) ค้นพบว่าน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนมีศักยภาพที่จะทำให้เกิดความเครียดจากปฏิกิริยาออกซิเดชัน และส่งผลต่อ DNA ในปลา (*C. punctatus*) โดยโลหะบางชนิดมีความสามารถในการดูดซึมทางชีวภาพสูงและสะสมอยู่ในอวัยวะทุกส่วน รวมถึงความยาวหางที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในด้านของอุณหภูมิของน้ำมีการปล่อยน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนมีระบบทำความเย็นแบบครั้งเดียวก็เป็นอีกหนึ่งข้อกังวลด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้อุณหภูมิน้ำในแอ่งขนาดเล็กในยุโรปเพิ่มขึ้นมากกว่า 3°C ในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางน้ำ (Raptis, 2016)

ในประเทศไทย โรงไฟฟ้าพลังความร้อน จะมีการควบคุมมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า พ.ศ. 2565 และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงาน พ.ศ. 2560 โดยมาตรฐานกำหนดค่าควบคุม ดังนี้ ความเป็นกรดและด่าง (pH) ตั้งแต่ 5.5 ถึง 9.0 pH อยู่ในช่วง 5.5 ถึง 9.0, ของของแข็งละลายน้ำทั้งหมด (TDS) ไม่เกิน 3,000 มก./ลิตร, ของของแข็งแขวนลอย (TSS) ไม่เกิน 50 มก./ลิตร, ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD) ไม่เกิน 20 มก./ลิตร และความต้องการออกซิเจนทางเคมี (COD) ไม่เกิน 120 มก./ลิตร (กรมควบคุมมลพิษ 2565; กรมโรงงานอุตสาหกรรม 2560) เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียที่ใช้กันทั่วไป ได้แก่ การทำให้เป็นกลาง (Neutralization) การแยกน้ำมัน (Oil separation) การตกตะกอนทางเคมี (Chemical precipitation) การเติมอากาศ (Aeration) กระบวนการตะกอนเร่ง (Activated sludge) ระบบบึงชีวภาพ (Constructed wetlands) และการฆ่าเชื้อด้วยคลอรีน (Chlorination disinfection) อย่างไรก็ตามขั้นตอนเฉพาะของการบำบัดน้ำเสียขึ้นอยู่กับลักษณะของน้ำเสียและวัตถุประสงค์ของการนำน้ำเสียกลับมาใช้ใหม่ เช่น รดน้ำต้นไม้ ใช้ในห้องน้ำ เป็นต้น แต่โรงไฟฟ้าพลังความร้อนหลายแห่งปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แม่น้ำ การตรวจวัดน้ำทิ้งเป็นประจำเป็นสิ่งจำเป็นตามกฎหมาย และจะต้อง

รายงานผลการตรวจวัดต่อหน่วยงานอนุญาต และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม (เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น) เพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษทางน้ำ นอกจากนี้ การนำน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนกลับมาใช้ใหม่ยังให้ประโยชน์ทั้งในการอนุรักษ์น้ำ และการปกป้องสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีส่วนช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อประเมินค่าพารามิเตอร์ของน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหลักประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย ได้แก่ เชื้อเพลิงถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ และชีวมวล มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานน้ำทิ้งตามกฎหมายของประเทศไทย

1.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของประเภทเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า และความสัมพันธ์ของแต่ละพารามิเตอร์ (TSS, TDS, BOD, COD) ผ่านการวิเคราะห์ทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

โรงไฟฟ้าพลังความร้อน ที่ใช้เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า 3 ชนิด คือ ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ และชีวมวล จำนวนเชื้อเพลิงละ 3 โรงไฟฟ้า รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 9 โรงไฟฟ้า โดยคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ 1) โรงไฟฟ้าที่มีกำลังการผลิตไฟฟ้าสูงสุดในลำดับที่ 1-10 ของประเทศไทย ในแต่ละเชื้อเพลิง 2) โรงไฟฟ้าที่ยังไม่มีการขยาย ก่อสร้าง หรือรื้อถอน ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำทิ้ง และ 3) โรงไฟฟ้าที่เปิดดำเนินการแล้ว เป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี โดยประเภทเชื้อเพลิง และกระบวนการบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่ของโรงไฟฟ้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะมีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1 (ด้วยเหตุผลด้านจริยธรรม ชื่อของโรงไฟฟ้าที่ได้รับการคัดเลือกจะไม่ถูกเปิดเผย) โดยทั่วไป น้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินงานในสำนักงาน การทำความสะอาดเครื่องจักรและอุปกรณ์ ท่อระบายน้ำบริเวณที่มีสารเคมี ระบบกำจัดแร่ธาตุ และระบบทำความเย็น จะได้รับการบำบัดแยกกันตามคุณลักษณะ ตัวอย่างเช่น น้ำเสียที่มีน้ำมันและจาระบีจากเครื่องจักรจะได้รับการบำบัดด้วยการแยกน้ำมัน น้ำเสียในสำนักงานจะถูกบำบัดผ่านระบบตะกอนแรง หรือการกรองแบบไม่ใช้ออกซิเจน และน้ำเสียจากกระบวนการผลิตจะต้องผ่านการทำให้เป็นกลางและการตกตะกอนทางเคมี จากนั้นน้ำเสียนี้อาจถูกรวมเข้าด้วยกันและบำบัดเพิ่มเติมในโรงบำบัดส่วนกลาง

2. แหล่งข้อมูล และเครื่องมือวิจัย

รายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA/EHIA Monitor) ที่ยื่นต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างปี พ.ศ. 2561-2565 โดยศึกษาพารามิเตอร์ของน้ำทิ้ง ได้แก่ ปริมาณสารแขวนลอยทั้งหมด (TSS) ปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำทั้งหมด (TDS) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD) และความต้องการออกซิเจนทางเคมี (COD) จากเชื้อเพลิงประเภทต่างๆ และตำแหน่งต่างๆ ของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนในกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งวิเคราะห์จากค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของแต่ละพารามิเตอร์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ($p < 0.05$)

ตารางที่ 1: ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

รหัส	ชนิดเชื้อเพลิง	กำลังการผลิตติดตั้ง (MWh)	ระบบบำบัดน้ำเสีย
BM1	ชีวมวล (ขาน้อย)	150.00	Oil separator, anaerobic filtration, aeration basin

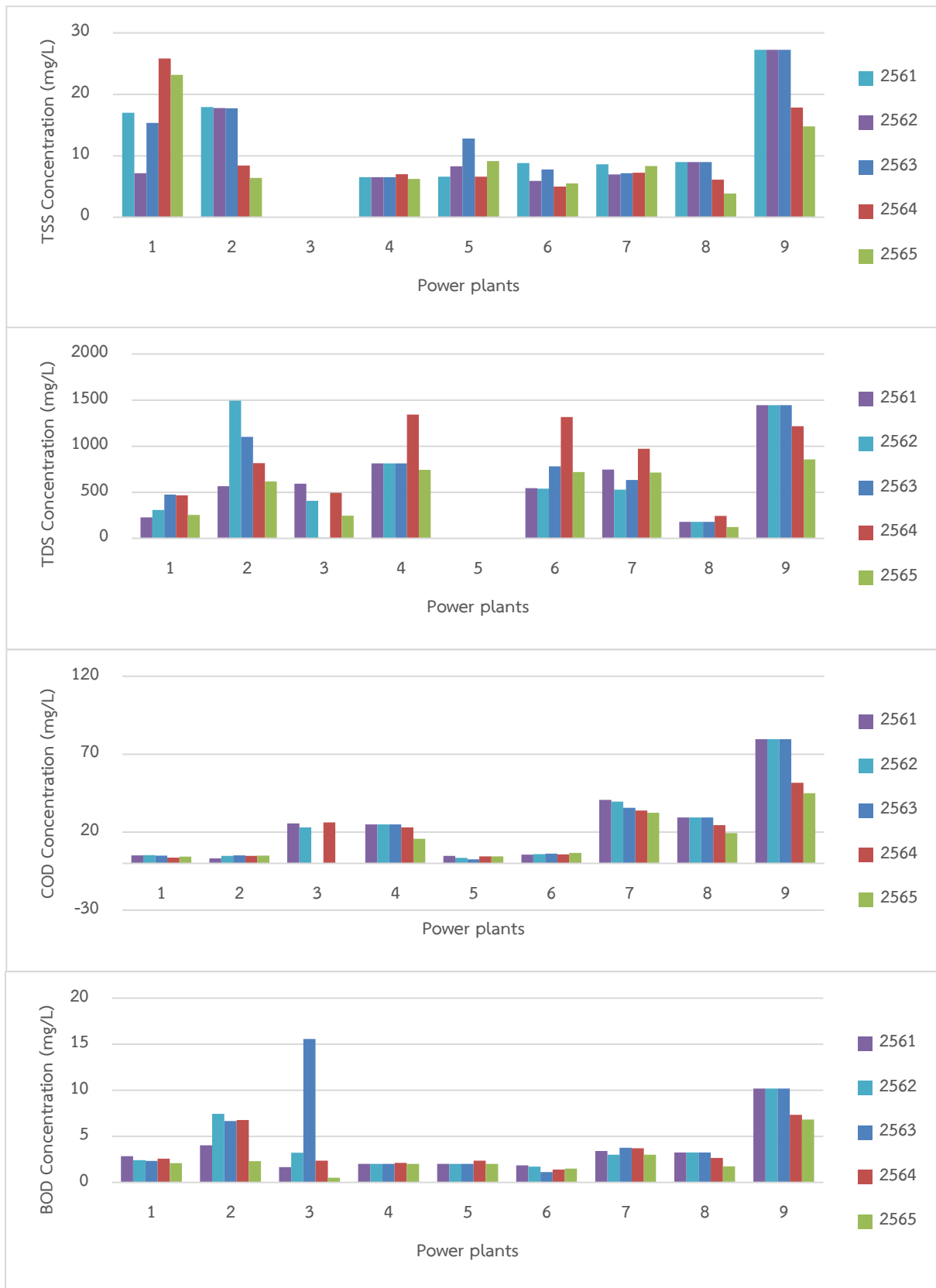
รหัส	ชนิดเชื้อเพลิง	กำลังการผลิตติดตั้ง (MWh)	ระบบบำบัดน้ำเสีย
BM2	ชีวมวล (ขานอ้อย)	113.00	Oil separator, aeration basin
BM3	ชีวมวล (ขานอ้อย)	102.00	Oil separator, precipitation, constructed wetland
CL1	ถ่านหิน	2,455.00	Precipitation, aeration basin
CL2	ถ่านหิน	1,400.00	Chemical precipitation, activated sludge, aeration basin
CL3	ถ่านหิน	700.00	Oil separator, chemical precipitation, aeration basin
NG1	ก๊าซธรรมชาติ	3,645.00	Neutralization basin, oil separator, activated sludge, aeration basin
NG2	ก๊าซธรรมชาติ	970.00	Neutralization basin, oil separator, activated sludge, anaerobic filtration, constructed wetland
NG3	ก๊าซธรรมชาติ	3,413.00	Neutralization basin, oil separator, aerated basin, constructed wetland

ผลการศึกษา

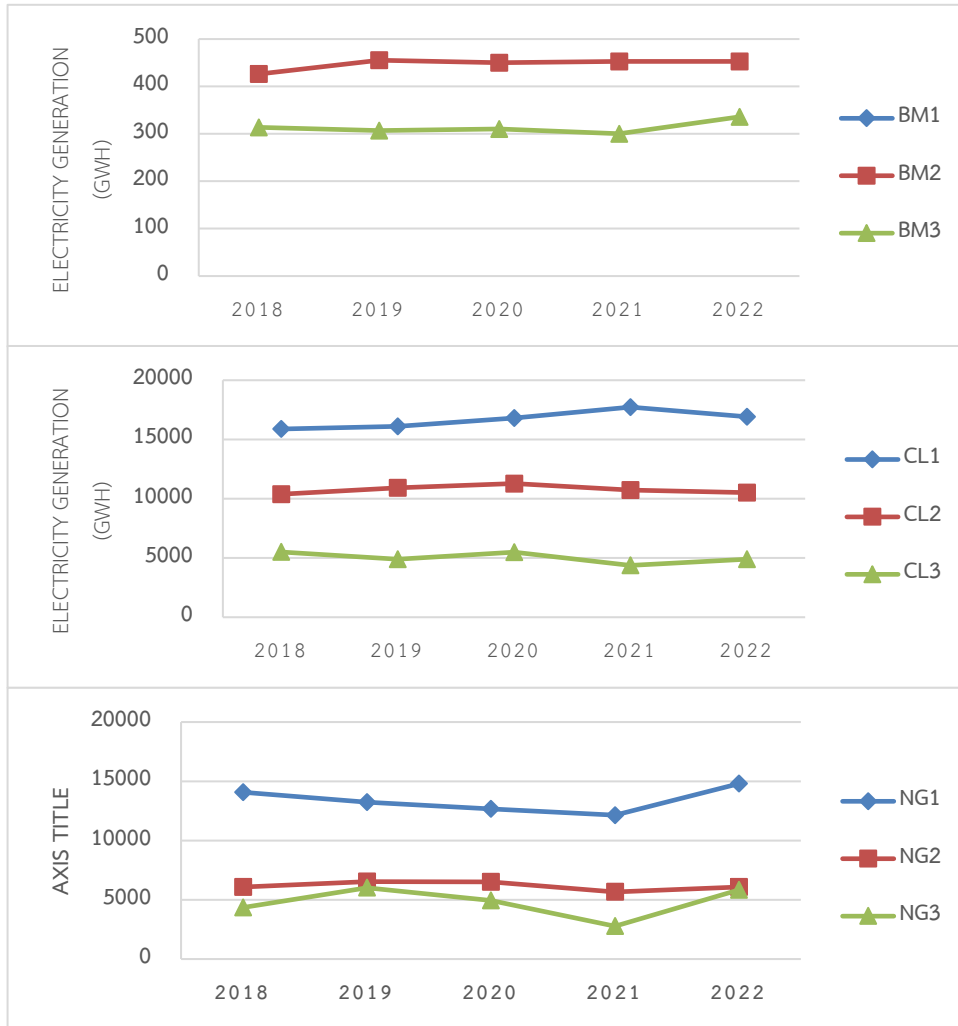
ในการศึกษานี้ พารามิเตอร์ของน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนทั้ง 9 แห่ง ได้รับการประเมินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 - 2565 เทียบกับมาตรฐานน้ำทิ้งทางอุตสาหกรรมของประเทศไทย แสดงให้เห็นค่าเฉลี่ยห้าปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และช่วงของพารามิเตอร์ของน้ำทิ้ง โดยความเข้มข้นของสารแขวนลอยรวม (TSS) เฉลี่ยห้าปีของ NG3 นั้นสูงที่สุด ที่ประมาณ 20 มก./ลิตร โดยจะมีค่าสูงสุดที่ 43 มก./ลิตร ในช่วงสามปีแรก อย่างไรก็ตามผลการตรวจวัดยังคงเป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้งที่ 50 มก./ลิตร ในทางตรงกันข้าม BM1 มี TSS เฉลี่ยห้าปีที่ต่ำกว่าเล็กน้อยที่ 18 มก./ลิตร แต่ 10% ของข้อมูลที่รวบรวมได้เกินขีดจำกัดมาตรฐาน โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 58-209 มก./ลิตร และเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างเชื้อเพลิงประเภทต่าง ๆ โรงไฟฟ้าถ่านหิน (CL1-3) มีความเข้มข้นของ TSS ต่ำที่สุด ซึ่งอาจเนื่องมาจากการตรวจสอบอย่างเข้มงวดและขั้นตอนการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพของมลพิษในระดับสูง ซึ่งโรงไฟฟ้าที่ทำการศึกษามีกำลังการผลิตไฟฟ้าสูงสุดอยู่ในช่วง ดังนี้ CL1-3 ผลิตได้ 5,000-18,000 GWh รองลงมาคือ NG1-3 (3,000-15,000 GWh) และ BM1-3 (300-500 GWh)

ความเข้มข้นของของแข็งที่ละลายในน้ำทั้งหมด (TDS) เฉลี่ยห้าปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ NG3 ที่ประมาณ 1,172 มก./ลิตร ตามด้วย CL1 และ BM2 โดยใน CL1 และ CL3 มีค่าความเข้มข้น TDS สูงสุดที่ 7,044 มก./ลิตร และ 7,310 มก./ลิตร โดยใน 2.4% ของตัวอย่าง มีค่าเกินกว่าที่มาตรฐาน ที่กำหนดไว้ที่ 3,000 มก./ลิตร และในส่วนของ COD และ BOD โรงไฟฟ้า NG3 มีความเข้มข้นเฉลี่ยสูงสุดในช่วงห้าปี โดยมีค่า COD และ BOD อยู่ที่ 58.76 มก./ลิตร และ 8.11 มก./ลิตร ตามลำดับ โดยเฉพาะของโรงไฟฟ้า BM3 ในปี 2563 มีค่า BOD สูงเป็นพิเศษ โดยอยู่ระหว่าง 34-98 มก./ลิตร ซึ่งมีค่าเกินกว่าที่มาตรฐาน ที่กำหนดไว้ที่ 20 มก./ลิตร แม้ว่าจะกลับสู่ระดับปกติในภายหลังก็ตาม ภาพที่ 1 แสดงความเข้มข้นเฉลี่ยรายปีของพารามิเตอร์น้ำทิ้งเหล่านี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ถึง 2565 เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตไฟฟ้าจริง (ภาพที่ 2) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคุณภาพน้ำทิ้งและการผลิตไฟฟ้าสำหรับโรงไฟฟ้าพลังความร้อนทั้งหมด ยกเว้น TDS ใน BM3 ที่ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ทั้งนี้ ลำดับการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นดังนี้ CL1 > NG1 > CL2 > NG3 > CL3 > NG2 > BM2 > BM3

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความแปรปรวนในคุณภาพน้ำทิ้งของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนประเภทต่าง ๆ โดยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประเภทของเชื้อเพลิง วิธีปฏิบัติงาน และเทคโนโลยีการบำบัด มีอิทธิพลอย่างมากต่อคุณลักษณะของน้ำทิ้ง พบข้อมูลที่บ่งชี้ว่าเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดในบางกรณี แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการติดตามและปรับปรุงกระบวนการบำบัดน้ำเสียอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่สังเกตได้ระหว่างคุณภาพน้ำทิ้งและการผลิตไฟฟ้าสามารถใช้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมายในภาคพลังงานได้ ทั้งนี้ การศึกษานี้จึงมีส่วนช่วยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการผลิตพลังงานความร้อน และความสำคัญของวิธีบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรเทาผลกระทบเหล่านี้

ภาพที่ 1: กราฟแสดงค่าเฉลี่ย 5 ปี ของ TSS TSD COD BOD
 (BM3 ไม่มีข้อมูลการเก็บค่า TSS และ CL2 ไม่มีข้อมูลการเก็บค่า TDS)

ภาพที่ 2: กราฟแสดงปริมาณการผลิตไฟฟ้า 5 ปี

(BM1 ไม่มีข้อมูลปริมาณการผลิตไฟฟ้า)

ความแปรปรวนของพารามิเตอร์น้ำทั้ง 4 ได้แก่ ปริมาณสารแขวนลอยทั้งหมด (TSS) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD) ความต้องการออกซิเจนทางเคมี (COD) และปริมาณของแข็งที่ละลายได้ทั้งหมด (TDS) ได้รับการประเมินโดยใช้การวิเคราะห์ ANOVA ($p < 0.05$) ผลลัพธ์เผยให้เห็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญใน TSS ในเชื้อเพลิงประเภทต่าง ๆ ของโรงไฟฟ้าพลังความร้อน ได้แก่ ชีวมวล ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ ความเข้มข้นของ TSS โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 7 มก./ลิตร สำหรับโรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหิน เป็นเชื้อเพลิง 11 มก./ลิตร สำหรับก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิง และ 16 มก./ลิตร สำหรับโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชีวมวล ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรงไฟฟ้าที่มีความเข้มข้น TSS สูงสุดที่จะเป็นโรงไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงชีวมวล ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ของเสียทางการเกษตร เช่น อ้อย เป็นวัตถุดิบ ส่งผลให้มีอนุภาคแขวนลอยและคอลลอยด์ในน้ำเสียมากขึ้น

ในกรณีของ COD พบว่ามีค่าสูงสุดในโรงไฟฟ้าที่ใช้ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งสูงกว่าค่าในโรงไฟฟ้าถ่านหิน และชีวมวลอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นถึงระดับที่แตกต่างกันของสารมลพิษอินทรีย์ในน้ำทิ้ง โดยขึ้นอยู่กับแหล่งเชื้อเพลิง โดยใน BOD จะพบว่าในโรงไฟฟ้าเชื้อเพลิง ถ่านหิน จะมีความต่างอย่างมีนัยสำคัญ กับทั้งก๊าซธรรมชาติ และชีวมวล โดยพบว่าค่า BOD สูงสุดจะอยู่ในโรงไฟฟ้าเชื้อเพลิงชีวมวล เนื่องจาก BOD จะเกิดจากอุตสาหกรรมที่มีสารอินทรีย์ปะปนอยู่ เช่น แป้ง น้ำตาล ซึ่งโรงไฟฟ้าใช้ชีวมวลจากชานอ้อย และความแตกต่างที่มีนัยสำคัญใน TDS พบได้ระหว่างโรงไฟฟ้าถ่านหินและโรงไฟฟ้าชีวมวล โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 852 มก./ลิตร และ 563 มก./ลิตร ตามลำดับ

สิ่งที่น่าสนใจคือ การศึกษาพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในพารามิเตอร์น้ำ 4 ตัวในโรงงาน NG1, NG2 และ NG3 โดยที่ NG3 แสดงความเข้มข้นของ TSS, TDS, COD และ BOD สูงเป็นพิเศษ ซึ่งบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ NG1 และ NG2 การค้นพบนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาจากการผลิตไฟฟ้าของ NG3 และ NG1 ที่มีกำลังการผลิตใกล้เคียงกัน และมีระบบบำบัดน้ำเสียคล้ายกัน โดยจะแตกต่างกันอยู่ขั้นตอนหนึ่งในระบบ คือ NG1 ใช้ระบบ activated sludge แต่ NG3 ใช้ระบบ constructed wetland ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในโรงไฟฟ้าชนิดนี้ หากใช้ระบบ activated sludge อยู่ในขั้นตอนหนึ่งในการบำบัดน้ำเสีย จะทำให้ระบบมีประสิทธิภาพมากกว่า

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อน และความแปรปรวนในคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อน โดยพิจารณาจากแหล่งเชื้อเพลิง จะพบว่า TSS ที่สูงขึ้นในโรงงานที่ใช้เชื้อเพลิงชีวมวลสามารถเชื่อมโยงกับคุณลักษณะของเชื้อเพลิง ซึ่งมักจะมีวัสดุที่เป็นเส้นใยและเป็นอนุภาคมากกว่า ในทางกลับกัน ค่า BOD และ COD ที่สูงขึ้นในโรงงานที่ใช้ก๊าซธรรมชาติอาจเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเคมีที่แตกต่างกันของเชื้อเพลิงและผลิตภัณฑ์จากการเผาไหม้ การค้นพบนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นสำหรับการกำหนดแนวทางการบำบัดที่หลากหลาย และตรงเป้าหมายเพื่อจัดการกับมลพิษที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะของแต่ละเชื้อเพลิง

จากการศึกษาายังแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าระบบบำบัดน้ำเสียในปัจจุบันโดยทั่วไปจะมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังมีช่องว่างให้ปรับปรุงได้ โดยเฉพาะในระบบบำบัดที่ใช้กับโรงไฟฟ้าเชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ เช่น NG3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงที่สังเกตได้ในคุณภาพน้ำทิ้งของ NG3 แสดงให้เห็นความแปรปรวนในประสิทธิภาพการบำบัด ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นในแนวทางปฏิบัติในการจัดการน้ำเสียที่สม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการผลิตไฟฟ้าเพิ่มขึ้น งานวิจัยนี้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงไฟฟ้าพลังความร้อน โดยมุ่งเน้นถึงความจำเป็นในการบำบัดน้ำเสียเฉพาะเชื้อเพลิงเพื่อให้น้ำทิ้งจากการดำเนินงานที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

บทสรุป

การประเมินน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าพลังความร้อนประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย พบว่าผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำทิ้งยังคงไม่เกินมาตรฐาน ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า พ.ศ. 2565 และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงาน พ.ศ.2560 โดยการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่ชัดเจนในด้านคุณภาพน้ำทิ้งตามประเภทของเชื้อเพลิง โดยโรงไฟฟ้าชีวมวลมี TSS สูงกว่าเชื้อเพลิงชนิดอื่น ซึ่งอาจเนื่องมาจากลักษณะของเชื้อเพลิง และ BOD จะสูงในโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชีวมวลเช่นเดียวกัน เนื่องจาก BOD จะเกิดจากอุตสาหกรรมที่มีสารอินทรีย์ปะปนอยู่ เช่น แป้ง น้ำตาล ซึ่งโรงไฟฟ้านี้ใช้ชีวมวลจากขานอ้อย ในส่วนของโรงไฟฟ้าที่ใช้ก๊าซธรรมชาติ จะมีค่า COD ที่สูงซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเคมีที่แตกต่างกันของเชื้อเพลิงและผลิตภัณฑ์จากการเผาไหม้ โดยเฉพาะ NG3 มีระดับ TSS TSD COD และ BOD สูงกว่าโรงไฟฟ้าอื่น ซึ่งบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพในระบบบำบัดน้ำเสีย

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของเทคโนโลยีบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้เชื้อเพลิงแตกต่างกัน เพื่อรับมือกับระดับมลพิษที่แตกต่างกัน และรักษามาตรฐานน้ำทิ้งทางอุตสาหกรรม แม้ว่าระบบบำบัดที่ใช้ในปัจจุบันโดยทั่วไปจะทำงานได้ดี แต่การศึกษาก็ระบุถึงจุดที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตอบสนองต่อความต้องการในการผลิตไฟฟ้าที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษานี้ให้ข้อมูลสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมของน้ำทิ้งในภาคพลังงาน และสนับสนุนการควบคุมมลพิษ รวมถึงการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า พ.ศ. 2565. <https://www.pcd.go.th>.
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2560). ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงาน พ.ศ.2560. <https://www.diw.go.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2565). สถิติพลังงาน สถานการณ์การผลิตไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติของผู้รับใบอนุญาตในปี พ.ศ. 2565. <https://www.erc.or.th/th>.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). ฐานข้อมูลรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม (รายงาน Monitor). <https://eia.onep.go.th/>.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2558). แผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2579 (PDP2015). <https://www.eppo.go.th/>.
- C E Raptis. (2016). Global thermal pollution of rivers from thermoelectric power plants. *Environ. Res. Lett.*, 11, 104011.
- E S Spang. (2014). The water consumption of energy production: an international comparison. *Environ. Res. Lett.*, 9, 105002.
- Ghorban Asgari. (2023). Reclamation of treated municipal wastewater in cooling towers of thermal power plants: Determination of the wastewater quality index. *Water Resources and Industry*, 29, 100207
- Ling Tang. (2020). Air pollution emissions from Chinese power plants based on the continuous emission monitoring systems network. *Scientific Data*, 325.
- M.D. Yahya. (2020). Optimization of fixed bed column process for removal of Fe(II) and Pb(II) ions from thermal power plant effluent using NaOH-rice husk ash and Spirogyra. *Scientific African*, 10, e00649
- Shumin Lin. (2021). Atmospheric emission inventory of hazardous air pollutants from biomass direct-fired power plants in China: Historical trends, spatial variation characteristics, and future perspectives. *Science of The Total Environment*, 767, 144636.

KSUC-O-010

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขของชาติพันธุ์มานิในสถานการณ์โควิด-19 : ศึกษากรณีอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

The problems of inequality in access to public health among the Mani people during the COVID-19 pandemic : A study of the case of Pa Bon, Phatthalung Province, Southern Thailand

พิมพ์ผกา ช่อชั้น^{1*} ณัฐวุฒิ ลาแซ¹ บารมี จำนงจิต¹ สมิตา ศิริรัตน์¹ ศรายุทธ เขยชื่นจิตร์¹ และ ภาณุวัฒน์ ปานแก้ว¹
การวิจัยทางนิติศาสตร์เพื่อชุมชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง¹

*Corresponding author email: 632081049@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1). พัฒนาการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ให้ได้รับการช่วยเหลือและเข้าถึงการรักษาผ่านระบบสาธารณสุขมากขึ้น 2).ศึกษาปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์มานิ อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ประสบอยู่ คือ ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสถานการณ์โควิด-19 ในพื้นที่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง มีจำนวนประชากรชาวมานิ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอ ป่าบอน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า 1).ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์เป็นปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในสถานการณ์โควิด-19ของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง 2).การศึกษาโดยการลงพื้นที่พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์มานิ บางกลุ่มในสถานการณ์โควิด-19ที่ผ่านมายังไม่ได้รับการช่วยเหลือและเข้าถึงวัคซีนที่มีคุณภาพเนื่องจากการอาศัยอยู่บนเทือกเขาบรรทัด และสาธารณสุขยังไม่ถึงกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว 3).ผลการศึกษาการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานการณ์โควิด-19 พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์มานิบางกลุ่มไม่ได้รับวัคซีนโควิดเนื่องจากการอยู่อาศัยบนเทือกเขาและไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และไม่มีหน่วยงานของทางภาครัฐขึ้นไปดูแลอย่างทั่วถึง ชาวมานิบางรายมีการติดเชื้อโควิด-19แต่ต้องหาสมุนไพรในป่ามารักษาตนเอง จึงเกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขเนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จึงไม่ได้รับการดูแลที่ทั่วถึงอย่างคนไทยทั่วไป และหน่วยงานทางภาครัฐควรให้ความสำคัญในเรื่องการเข้าถึงบริการสาธารณสุขมาเป็นลำดับแรก

คำสำคัญ: ปัญหาความเหลื่อมล้ำ, สาธารณสุข, ชาติพันธุ์มานิ

Abstract

The purposes of the research were 1). Develop access to public health services for the Mani ethnic group. to receive more assistance and access to treatment through the public health system to 2). Study the problems that the Mani ethnic group is experiencing in Pa Bon District, Phatthalung Province, namely the problem of inequality in access to public health among the Mani ethnic group in the COVID-19 situation in the area of Pa Bon District, Phatthalung Province. There is a population of Mani people. Living in Pa Bon District, Phatthalung Province. The research findings showed that the 1). The issue that arises among ethnic groups is the issue of inequality in access to public health services in the COVID-19 situation among the

Mani ethnic group, Pa Bon District, Phatthalung Province 2). A study by visiting the area found that the Mani ethnic group Some groups in the recent COVID-19 situation have not received assistance and access to quality vaccines due to living in the Banthad mountain range. and public health has not yet reached such ethnic groups. 3.) Study of the results of the study of access to public health services of ethnic groups in the COVID-19 situation. It was found that some groups of the Mani ethnic group did not receive the COVID vaccine due to living in the mountains and not being informed. And there is no government agency up to take care of it thoroughly. Some Mani people have been infected with COVID-19 but have had to find herbs in the forest to treat themselves. Therefore, there are inequalities in access to public health due to ethnic groups. Therefore, they do not receive comprehensive care like other Thai people. And government agencies should give priority to access to public health services as a first priority.

Keywords: Solving inequalities, Public health, The Man

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ มานี (ซาไก) ชนพื้นเมืองในภาคใต้ของไทย ซาไก เป็นคำที่คนไทยและทางราชการเรียกกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งในภาค ใต้ของไทย มีถิ่นที่อยู่อาศัยในผืนป่าบนเทือกเขาบรรทัด บริเวณจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล และเทือกเขาสันกาลาศีรี ในเขตจังหวัด ยะลา และนราธิวาส คำว่า “ซาไก” ตามความหมายแปลว่า “ทาส” เป็นภาษามลายู ปัจจุบัน ในประเทศมาเลเซียเลิกใช้คำ ๆ นี้ไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เรียกตัวเองว่า “มาน” แปลว่าคน บ่งบอกถึงความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมชนกลุ่มนี้ก็มีชื่อ และมีศักดิ์ศรี มานีเป็นกลุ่มชนโบราณของป่าล้าสัดตาเทียม ชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ยังไม่คุ้นเคยและรับรู้การพัฒนาทางวัตถุ ของสังคมเมืองที่ได้รุกเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของชนกลุ่มนี้มากขึ้น(ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2566))

ซึ่งปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์มานีประสบนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 1.คือข้อจำกัดในเรื่องของภาษาและการสื่อสาร ทำให้ที่ผ่านมานั้นเข้าถึงบริการสุขภาพได้ยาก และยังเป็นปัญหามากขึ้นในภาวะโรคระบาดโควิด19สำหรับข้อมูลที่สำคัญอย่างความเข้าใจต่อสิทธิการรักษาพยาบาลที่พึงมี การดูแลรักษาโรค หรือการติดตามตรวจสอบว่าคุณภาพบริการเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่ มีพี่น้องชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนกว่า 5 แสนคนที่ยังไม่มีสัญชาติเนื่องจากยังไม่มีบัตรประชาชน ปัญหาด้านการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของชาวมานีพบว่า ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาโรคระบาด คือโรคโควิด-19 พบปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างชัดเจน คือประชากรกลุ่มชาติพันธุ์มานีที่ไม่มีบัตรประชาชน หรือมีแต่ไม่ได้รับวัคซีนโควิด เนื่องจากการบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึงจึงทำให้มีชาวมานีซึ่งอยู่บนเทือกเขาบรรทัดติดโควิด และเนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์บวกกับการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถสื่อสารหรือรับข่าวสารจากภายนอก และหน่วยงานทางภาครัฐยังไม่มองข้ามหรือยังไม่ได้ให้ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มานี จึงเกิดประเด็นในเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขขึ้นมา

กลุ่มชาติพันธุ์มานีในพื้นที่จังหวัดพัทลุง อำเภอป่าบอน มีจำนวนประชากรชาวมันนิ หรือ มานี ที่อาศัยอยู่ประมาณ 10 ครอบครัวโดยประมาณ 42 คนโดยมีบางส่วนมีบัตรประชาชนโดยใช้นามสกุลว่ารักษ์ป่าบอนดังกล่าว และยังมีอีกหลายคนที่ยังไม่มีบัตรประชาชน (สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2561)). อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังคงหลักไม่พ้นปัญหาเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุขของชาวมานีในช่วงโควิด19 ในพื้นที่ป่าบอน และควรให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุขมาเป็นลำดับ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญเนื่องจากการมีอคติ ความไม่รู้และความเข้าใจคลาดเคลื่อน ที่มองว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ไม่มีความเป็นคนไทย เป็นชนกลุ่มน้อยเนื่องจากไม่มีบัตรประชาชนหรือมีแต่ไม่ทั่วถึง จึงไม่ควรได้รับสิทธิเช่นเดียวกับคนไทย ส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยได้รับการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากรัฐ หน่วยงานของรัฐ

องค์กรเอกชน และสาธารณชนทั่วไปจึงทำให้ชนกลุ่มน้อยได้ถูกเอาเปรียบ ถูกกันออกจากการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการพัฒนาสังคม จึงเป็นที่มาในการศึกษาปัญหาดังกล่าว

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิในการได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่างๆในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุขที่ชาวมานิควอร์จะได้รับ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มานิในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำในด้านสิทธิขั้นพื้นฐานของการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์มานิและหน่วยงานได้รับทราบและมีการให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะประชาชนคนไทยมากขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าปัญหาดังกล่าวนี เป็นเรื่องที่ควรได้รับการศึกษา และแก้ไขอย่างเคร่งครัด รวมทั้งจัดทำนโยบายและวางมาตรการในการให้การคุ้มครองสิทธิในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุขของชาวมานิในช่วงโควิด-19 เพื่อให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิในการได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่ชาวมานิควอร์จะได้รับ รวมทั้งเป็นแนวทางในการลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน โดยการนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดความเหลื่อมล้ำ

แนวคิดของ ลุดวิก วอน มิเชส (Ludwig Von Mises) นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม คลาสสิกผู้ทรงอิทธิพล เสนอในปี ค.ศ. 1949 ว่า นักเสรีนิยมที่รณรงค์ความเท่าเทียมกันภายใต้ กฎหมายนั้นตระหนักดีว่า มนุษย์เกิดมาไม่เท่าเทียมกัน และความไม่เท่าเทียมกันนี้เองที่เป็นบ่อ เกิดของการร่วมมือกันทางสังคมและอารยธรรม ความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายถูกออกแบบ มาเป็นเครื่องมือที่จะรับประกันว่ามนุษย์ชาติทั้งหมดจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากความไม่เท่าเทียมซึ่งความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายนั้นดีเพราะมันตอบสนองความต้องการของทุกคนได้ดี ที่สุด ปล่อยให้พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจเองว่าใครควรดำรงตำแหน่งทางการเมือง และ ปล่อยให้ผู้บริโภคตัดสินใจเองว่าใครควรมีอำนาจกำหนดกิจกรรมการผลิต (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องความเหลื่อมล้ำของ ลุดวิก วอน มิเชส (Ludwig Von Mises) กล่าวไว้ว่ามนุษย์เกิดมาไม่เท่าเทียมกันเมื่อไม่เท่าเทียมกันจึงเกิดความเหลื่อมล้ำกันในสังคม จึงต้องออกกฎหมายมาลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้นผู้ออกควรตรากฎหมายมาลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพื่อให้มนุษย์ในสังคมมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด

แนวคิดเรื่องสิทธิ

ศาสตราจารย์ปรีดี เภษมทรัพย์ ให้ความหมายของ “สิทธิ” ว่า เป็น อำนาจ อันชอบธรรมหรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้นั้นต่อผู้อื่น เพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์ อันเป็นสิ่งที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ให้ความหมายของ “สิทธิ” ซึ่งเป็นความหมาย ของคำว่าสิทธิในหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งสามารถปรับใช้ได้ทั้งกับกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนไว้ว่ามีสองความหมาย ได้แก่ การมองจากอำนาจของผู้ทรงสิทธิ คือ “อำนาจที่กฎหมายออกให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” และการมองจากวัตถุประสงค์ของสิทธิ คือ “ประโยชน์ที่ กฎหมายคุ้มครองให้” อันเป็น

แนวความคิดของ Jhering ศาสตราจารย์ ดร.วรวพจน์ วิศรุตพิชญ์ ให้ความหมายของ “สิทธิ” ว่าหมายถึง “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคล ในอันที่จะกระทำ การเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤตและคณะ มีความเห็นเกี่ยวกับ “สิทธิ” ว่าหมายถึง “อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและบุคคลเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน ดร.บรรเจิด สิงคะเนติได้แบ่งแยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมาย ของคำว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น หมายถึง “อำนาจตาม รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรอง คุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำ การใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกชนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะ ไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรียกร้องต่อองค์กรของ รัฐมิให้แทรกแซงขอบเขตสิทธิของตนส่งผลให้บุคคลผู้ทรงเสรีภาพนั้น ปลอดภัยจากการถูกบังคับให้กระทำ หรือไม่กระทำการอยู่แล้ว ตลอดเวลาที่ยังมีเสรีภาพนั้นคุ้มครองอยู่

จากแนวคิดในเรื่องสิทธิจะเห็นได้ว่าการนิยามความหมายของคำว่าสิทธินั้นล้วนแต่นิยามแตกต่างกันไปตามความคิดของแต่ละบุคคลแต่ยังคงความหมายของคำว่าสิทธิในทางเดียวกันว่าสิทธิเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองแก่ปัจเจกชนคนไทยทุกคน ดังนั้นประชาชนคนไทยมีสิทธิที่รับรองตามกฎหมายทุกคนเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนคนไทยทุกคนและประชาชนคนไทยทุกคนมีสิทธิตามกฎหมาย

ความเหลื่อมล้ำทางระบบสาธารณสุข

ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขของประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานในด้านการเข้ารับบริการสุขภาพ คุณภาพบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการได้รับการด้านสาธารณสุขของผู้ที่อยู่ในระบบสวัสดิการในการรักษาพยาบาล ได้แก่ ระบบสวัสดิการการรักษาพยาบาลข้าราชการ ระบบประกันสังคม และระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติซึ่งแต่ละระบบมีวิวัฒนาการและแนวคิดในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ปัญหาช่องว่างความไม่เป็นธรรม ความแตกต่างของรูปแบบการจ่าย ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของ 3 ระบบความไม่เท่าเทียมกันของประชาชนในกลุ่มและพื้นที่ต่างๆ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและการเข้าถึงสิทธิต่างๆ ในการรักษา ของกลุ่มประชาชนในสังคม แนวทางการแก้ปัญหา รวมถึงกลไกและนโยบาย ที่ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาและหาประเด็นความเหลื่อมล้ำต่างๆรวมถึงประสิทธิภาพของระบบสาธารณสุข คุณภาพทางการเข้ารับการรักษาพยาบาล ยังคงเป็นปัญหาที่รออยู่ในภาคหน้า และการสร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชนทุกกลุ่มโดยไม่เลือกปฏิบัติและให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างเสมอภาค เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข “คนไทยทุกคนมีสิทธิด้านสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนคนไทยทุกคนภายใต้กฎหมายและต้องมีสิทธิในการเข้าถึงสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลที่เท่าเทียมกัน”

จะเห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขยังมีประชาชนมีส่วนที่ยังไม่ได้รับสิทธิเหมือนคนอื่นหรือได้รับความคุ้มครองในด้านสาธารณสุขที่ต่างกันล้วนเป็นปัญหาช่องว่างทางกฎหมายและความไม่เป็นธรรม คนไทยทุกคนล้วนมีสิทธิตามกฎหมายและคนไทยทุกคนควรได้รับการรักษาที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยการรวบรวมข้อมูลจากบทความวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับชุมชนชาวมานีหรือมันนิ รวมทั้งการ

ดำเนินการก่อนปฏิบัติการวิจัยในการเตรียมภาคสนามกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเบื้องต้น จนนำไปสู่ขั้นตอนการจัดการค้นหาสภาพพื้นที่ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาสภาพพื้นที่ สภาพชุมชนชาวมานี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ตัวแทนชุมชน คนในชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนของเครือข่ายชาวมานีหรือมันนิ ผู้เชี่ยวชาญทางชาติพันธุ์ในภาคใต้

1.2 ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้า 40 วัน

1.3 วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้กลุ่มชาติพันธุ์มานี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง จำนวน 5 ครัวเรือน จำนวน 7 คน - ครัวเรือน แบ่งเป็นที่มีบัตรประชาชน 3 คน และยังไม่มียบัตรประชาชน 4 คน ผู้นำชุมชนในการพาเข้าไปและให้สัมภาษณ์ 2 คน

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัย (Field Note) เส้นบอกเวลา (Time-line) การประชุมกลุ่ม (Focus group) โดยรายละเอียดเครื่องมือที่ใช้ มีดังต่อไปนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของชาวมานี ป่าบอน จังหวัด พัทลุง ในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่มีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการรักษาและสาธารณสุข และแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการบังคับใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางด้านสาธารณสุข ซึ่งนำมาสู่แนวทางเป็นแบบสัมภาษณ์กลุ่มคน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการสร้างคำถามแบบกว้างๆ เพื่อเป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้าซึ่งข้อคำถามสามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกในการเข้าถึงความเป็นจริง โดยทั้งคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิดให้ผู้ตอบได้มีการแสดงความคิดเห็น

2) แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัย (Field note) ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้บันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดที่ได้รับจากการสังเกต ในการจัดกิจกรรมรวมทั้งการสังเกตสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในขณะที่ทำการศึกษาโดยใช้แบบบันทึกที่วิเคราะห์ถึงเหตุการณ์สิ่งที่สังเกต

3) เส้นบอกเวลา (Time-line) เส้นบอกเวลาเครื่องมือในการทำให้เกิดความเข้าใจ ประวัติศาสตร์/เหตุการณ์สำคัญของชุมชน เป็นเครื่องมือวิเคราะห์สถานการณ์บอกเรื่องราวในอดีตสร้างคั่นเคยภายในชุมชน

4) การประชุมกลุ่ม (Focus group) ประเด็นการสนทนากลุ่มโดยแกนนำกลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนของชุมชนเป็นหลักรวมทั้งหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นการสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เพื่อสู่ขั้นตอนในการหาแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการบังคับใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางด้านสาธารณสุข

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนามและแบบสนทนากลุ่ม

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลหลายกลุ่มและต่างสภาพกันมีการสัมภาษณ์ตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยจะเน้นการสัมภาษณ์ที่พยายามศึกษาความจริงจากผู้สัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุด และเป็น การพูดคุยกันแบบธรรมชาติและเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความมั่นใจและยอมเปิดเผยข้อมูล ดังนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

2) การประชุมกลุ่ม การระดมความคิดเห็นจากการจัดเวทีและประชุมกลุ่มนั้นที่มีการอาศัยประสบการณ์และความรู้สึกของผู้เข้าร่วมสนทนาในประเด็นต่าง ๆ เป็นการพัฒนาแนวทางที่ได้กำหนดไว้โดยต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

ร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เพื่อจัดหาแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการบังคับใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางด้านสาธารณสุข

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย นโยบาย แนวปฏิบัติของหน่วยงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมัณิหรือมานิรวมถึงสื่อต่าง ๆ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลสำคัญที่ได้จากผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม ทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มมาสรุปผลเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพแห่งความเป็นจริงเกี่ยวกับแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการบังคับใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางด้านสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง และสรุปผลข้อค้นพบในการวิจัย

ขั้นที่ 3 นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ มาสรุปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการบังคับใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางด้านสาธารณสุขของชาวมานิ และนำเสนอต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจต่อผลการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งรับฟังความเห็นเพิ่มเติมหรือข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 4 สรุปผลและจัดทำเล่มวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อมาใช้ในการเกิดประโยชน์ต่อชุมชนชาวมัณิหรือมานิ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของชาวมานิในสถานการณ์โควิด19 พบว่าพื้นที่ที่ชาวมานิอาศัยอยู่คือพื้นที่อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ในช่วงที่สถานการณ์โควิดระบาดหนัก ชาวมานิซึ่งอาศัยอยู่บนเขาบรรทัดได้มีการติดเชื้อโควิด19หลายคน ซึ่งติดมาจากประชาชนทั่วไปที่มาบริจาคลังของหรือประชาชนระแวกนั้น แต่ในช่วงที่โควิดระบาดในรอบแรกชาวมานิติดเชื้อโควิดเพียงไม่กี่คน และบริการด้านสาธารณสุขเข้าไม่ถึง ชาวมานิได้ใช้สมุนไพรที่หาจากป่ามาใช้ในการรักษาโรคเอง และมีอีกหลายคนที่ไม่ได้รับวัคซีน มีหลายปัจจัย คือบางกลุ่มอายุไม่ถึงจึงไม่สามารถรับวัคซีนได้ อีกกลุ่มคือกลุ่มที่ไม่มีบัตรประชาชนทำให้การเข้าถึงการรักษาไม่ทั่วถึงและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ต่อมาในช่วงที่โควิดระบาดรอบที่สองมีผู้ติดเชื้อในพื้นที่ จ.พัทลุง ยังคงมียอดผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตอย่างต่อเนื่องมานานและมียอดผู้ติดเชื้อสะสม จำนวน 11,869 ราย เสียชีวิตแล้วถึง 93 ราย หลายพื้นที่ยังคงมีการแพร่ระบาดเพิ่มขึ้น ชาวมานิที่ไม่ได้รับวัคซีนและยารักษาโรคจึงไม่ทั่วถึงและเกิดการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมานิ บุคคลไร้รัฐ ไร้สัญชาติต้องเผชิญในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เนื่องจากชนพื้นเมืองมานิส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ส่งผลให้มีความยากลำบากในการติดต่อขอความช่วยเหลือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรคระบาด มาตรการการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดเชื้อ อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการติดเชื้อและการเข้าถึงการฉีดวัคซีนที่ปลอดภัยและเป็นธรรม ผู้หญิงที่ออกไปรับบริการด้านสุขภาพทางเพศหรืออนามัยเจริญพันธุ์มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อมากกว่าปกติ ผู้ประสานงานกลุ่มมานิระบุว่า ชาวมานิไม่กล้าลงมาซื้ออาหารนอกพื้นที่ ถึงแม้ว่าอาหารของพวกเขาไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตก็ตาม รวมถึงชาวมานิที่ออกมาเรียนหนังสือนอกพื้นที่ก็ไม่ สามารถเดินทางกลับเข้าไปในชุมชนได้ เนื่องจากกลัวว่าจะทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยิ่งไปกว่านั้น แม้กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองจะไม่สามารถเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพหลายประการ แต่กลับเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากมาตรการของรัฐ คาดว่าจะมีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นทุกวัน เนื่องจากหน่วยงานสาธารณสุขไม่ได้

ดำเนินการตรวจคัดกรองผู้ติดเชื้อแบบเชิงรุก ซึ่งอาจมีผู้ติดเชื้อที่มีอาการเล็กน้อยและผู้ป่วยไม่แสดงอาการแฝงอยู่เป็นจำนวนมาก

สาเหตุหลักที่กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง บุคคลไร้รัฐ ไร้สัญชาติไม่ได้รับการเยียวยานั้น มาจากการเข้าไม่ถึง การเยียวยาตั้งแต่แรก เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์กว่าร้อยละ 87 ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ อันเนื่องจากการเข้าไม่ถึงรับ การศึกษา ในขณะที่การลงทะเบียนรับการเยียวยาจำเป็นต้องทำผ่านแอปพลิเคชัน ซึ่งแม้จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเยียวยาแต่ ก็มีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยี ชาวมานิไม่สามารถเข้าถึงการเยียวยาของประกันสังคมได้ และแม้จะมีการเรียกร้องต่อรัฐบาล แต่ก็ไม่ได้รับการเยียวยาที่ยั่งยืน ด้านการรักษาพยาบาล หน่วยงานอาสาสมัครชุมชน หรือที่เรียกกันว่า อสม. ถือเป็นหน่วยงาน ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ก็ไม่ได้มีในทุกชุมชน หรือบางกรณีหัวหน้าชุมชนก็ไม่ อนุญาตให้อสม. เข้ามาดูแล ทำให้ประสิทธิภาพในการรับมือกับวิกฤตของแต่ละชุมชนแตกต่างกันออกไป ปัญหาเหล่านี้เกิดจาก มาตรการของรัฐที่ดำเนินการในรูปแบบ one size fits all กล่าวคือ แนวทางการเยียวยาออกมาในรูปแบบเดียวแต่บังคับใช้กับ ทุกกลุ่ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองไม่สามารถเข้าถึงการเยียวยาหรือได้รับสวัสดิการแห่งรัฐอย่างที่เป็น

ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่า การศึกษาสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิในการได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของชาวมานิ ยัง ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาและยังเกิดความเหลื่อมล้ำ โดยเห็นได้ชัดจากปัญหาด้านสาธารณสุขที่ยังไม่ทั่วถึงและไม่ได้มีการให้ ความสำคัญกับปัญหาในส่วนนี้มากนัก จึงได้เกิดเป็นการศึกษาวิจัยข้อมูลในเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชาวมานิ ให้ได้รับการช่วยเหลือที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลาอย่างเช่นคนไทยทั่วไปเนื่องจากสาธารณสุขมีผลต่อการ ดำเนินชีวิตของคนไทย การมีบริการด้านสาธารณสุขที่ดีจะช่วยลดปัญหาด้านร่างกายและสภาพเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นและการบริการด้านสาธารณสุขคณะผู้วิจัยจึงได้เข้ามาศึกษาปัญหาดังกล่าวเพื่อต้องการจะ เผยแพร่บทความให้ประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้น และเข้ามาช่วยเหลือและให้ ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ในฐานะที่พวกเขาเองก็คือคนไทย และคาดว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจะได้รับ แก้ไขให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

อภิปรายผลการวิจัย

ในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขในช่วงที่มีสถานการณ์โรคระบาดกลุ่มชาติพันธุ์มานิ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นประชากรคนไทยบางกลุ่มยังไม่ได้เข้าถึงสาธารณสุขซึ่งเป็นสิทธิที่รับรองตามกฎหมาย จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการ เข้ารักษาและฉีดวัคซีนมีปัจจัยหลักมาจากการไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้และการมีบัตรประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึงแม้จะ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเยียวยาแต่ก็มีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยี ชาวมานิไม่สามารถเข้าถึงการเยียวยาของประกันสังคมได้ และแม้จะมีการเรียกร้องต่อรัฐบาล แต่ก็ไม่ได้รับการเยียวยาที่ยั่งยืน ด้านการรักษาพยาบาล หน่วยงานอาสาสมัครชุมชน หรือที่ เรียกกันว่า อสม. ถือเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ก็ไม่ได้มีในทุกชุมชน จึงเป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของชาวมานิ

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ซึ่งบัญญัติในเรื่องของการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้รับสิทธิในการเข้าถึงการ รักษาพยาบาลอย่างเต็มที่หากพิจารณาตามหลักมาตรฐานสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “รัฐภาคีมีหน้าที่ในการป้องกัน รักษาและควบคุมโรคระบาด และที่สำคัญ ภาครัฐต้องดำเนินการโดยไม่เลือกปฏิบัติ” ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (UNDRIP) ยังระบุว่า “รัฐจำเป็นต้อง หารือและร่วมมือโดยสุจริตกับชนเผ่าพื้นเมือง ผ่านสถาบันต้นตอของพวกเขาในการแสวงหาความยินยอมก่อนที่จะ ดำเนินการทางกฎหมายหรือปกครองซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพวกเขา” รวมถึงระบุว่าชนเผ่าพื้นเมืองนั้นมีสิทธิในการมีส่วนร่วม พัฒนา กำหนด และบริหารจัดการโครงการเกี่ยวกับสุขอนามัยที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา ภาครัฐควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือและให้

ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นประชาชนคนไทยและมีสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และควรมีการประสานงานไปยังแกนนำหรือผู้นำชุมชนเข้าไปกับกับดูแลด้านสาธารณสุขซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตและให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสิทธิของการเป็นประชาชนคนไทย จึงส่งผลให้วิจัยเรื่องปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสาธารณสุขของชาติพันธุ์มานี้ในสถานการณ์โควิด-19 สอดคล้องกับวิจัยของ นิमित วุฒิอินทร์(2564:สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ)ได้วิจัยเรื่องการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการสังคมของผู้สูงวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือตอนบนพบว่าการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการสังคมของผู้สูงวัยกลุ่มชาติพันธุ์มีการจัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือตอนบนอาจจะยังไม่ทั่วถึงและเท่าเทียมกันและไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้สูงอายุในสังคมได้ อันเนื่องมาจากทั้งปัญหาในด้านกฎหมายที่ยังกระจุกกระจายและยังขาดความชัดเจนในด้านของเนื้อหา

สรุป

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของชาวมานีในสถานการณ์โควิด19นั้น เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันโดยในสถานการณ์โควิด19ที่ผ่านมาทำให้เห็นถึงระบบสาธารณสุขและการดำเนินงานของภาครัฐที่ยังเข้ามาดูแลไม่ทั่วถึงทำให้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์มานี้และทำให้การแพร่ระบาดของโรคกระจายอย่างรวดเร็วหน่วยงานทางภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์มานี้ให้มีสิทธิตามกฎหมายและสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายที่ชาวมานีควรได้รับ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้รับรองสิทธิด้านสาธารณสุขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ให้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของชนพื้นเมือง เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสาธารณสุขขึ้นภายในชุมชนและการปฏิรูปกฎหมายในกรณีนี้ก็คือ การออกพระราชบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิในด้านสาธารณสุขของชาติพันธุ์ชาวมานีในช่วงโควิด-19 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย อันจะเป็นการสนองนโยบายรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี โดยสาระสำคัญให้รัฐยอมรับและคุ้มครองสิทธิด้านสาธารณสุขที่แตกต่างกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ในช่วงโควิด-19

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยนี้ รัฐควรกำหนดมาตรการความคุ้มครองทางสาธารณสุขในช่วงโควิด-19 เช่น พื้นที่ให้บริการสาธารณสุข การเข้าถึงของอุปกรณ์ป้องกันโรค รวมถึงการกำหนดเกณฑ์และกระบวนการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมด้านสาธารณสุขในชุมชนของชาวมานีหรือมันนีเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยมีการกำหนดเกณฑ์และกระบวนการในการจัดตั้งพื้นที่ให้บริการสาธารณสุขแก่ชาวมานีหรือมันนี สร้างความมั่นคงในสิทธิด้านสาธารณสุขรวมถึงการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทางสาธารณสุข โดยคำนึงถึงประชากร ฐานรากของชุมชน สร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสนับสนุนที่ยั่งยืนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และให้ดำเนินการออกกฎหมายหรือพระราชบัญญัติ เพื่อเป็นแบบแผนในคุ้มครองสิทธิด้านสาธารณสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

งานวิจัยนี้ควรมีการจัดตั้งสาธารณสุขขึ้นในชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องมีการร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการ ชุมชน และสังคมทั้งหมด โดยมีการวิเคราะห์และการวางแผนที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์และยั่งยืนต่อชุมชนเองและสังคมทั้งระดับภูมิภาค การสนับสนุนทางวิชาการ การนำงานวิจัยของนักวิชาการมาร่วมแก้ปัญหาในเชิงระบบและระดับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแนวทางและแผนการจัดตั้งสาธารณสุขที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก.
www.ratchakitcha.soc.go.th.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2516). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก.
www.saranukromthai.or.th.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2566). ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก www.sac.or.th.
- พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2545).พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก. www.ratchakitcha.soc.go.th.
- Amnesty International Thailand. (2564). โควิด-19กับกลุ่มชาติพันธุ์และชนพื้นเมืองในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก. www.amnesty.or.th.
- สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2561). ชาวมันนีทำบัตรประชาชน จ.พัทลุง, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก. www.thaipbs.or.th.
- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้. (2564). ประวัติความเป็นมาชาวมันนี, สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566 จาก. www.clib.psu.ac.th.
- สำนักข่าวอิศรา.(2555). ระบบบริการสาธารณสุข มาตรฐานการรักษาพยาบาล การเข้าถึงการรักษาพยาบาล, สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2566 จาก. www.isranews.org.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2561). สปสช.คุ้มครองประชากรกลุ่มเปราะบาง “ชาวมานี” ดูแลคนไทยชนเผ่าพื้นถิ่น เข้าถึงสิทธิบัตรทอง, สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2566 จาก. www.nhso.go.th.
- สำนักงานประกันสุขภาพ. รูปแบบการประกันสุขภาพและการจัดการด้านสุขภาพ, สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566 จาก.
www.sso.go.th.

KSUC-O-011

การศึกษาเปรียบเทียบโรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทยด้วยวิธี การศึกษาเอกสาร

The comparative study of Herpes between Modern Medicine and Thai Traditional Medicine by Documentary Research Methods

ดุจยวัต มิตรดี^{1*} สายฝน สมภูสาร¹ วณิชชา ปันฟ้า¹ และ จักรกฤษณ์ คณารีย์¹

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย¹

*Corresponding author email: yealan50000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้โรคเริม ในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำการค้นหาข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า โรคเริมในทางแผนปัจจุบันคือโรคที่มีตุ่มน้ำใส ร่วมกับมีภาวะไข้ที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสเฮอร์ปีส์ ซิมเพล็กซ์ เมื่อศึกษาในมิติของการแพทย์แผนไทยพบว่า โรคเริมในมิติของการแพทย์แผนไทยคือ ไข้เรื้อรังน้ำค้าง และไข้เรื้อรังน้ำข้าว การอธิบายโรคพุดถึงไข่ออกตุ่ม โดยจัดหมวดหมู่ไว้ในคัมภีร์ตักศิลา ซึ่งคล้ายกับอาการที่พบในโรคเริมของการแพทย์แผนปัจจุบัน นอกจากนี้การที่สอดคล้องกันยังพบว่า หลักการรักษาในการขับพิษร้อนด้วยการกระตุ้นพิษไข้ ร่วมกับการคุมสมดุลความร้อนด้วยการแปรไข้ และป้องกันไข้เรื้อรังด้วยการครอบไข้ สอดคล้องกับการแพทย์แผนปัจจุบันที่ใช้ยาฆ่าเชื้อ เพื่อลดการแบ่งตัวของเชื้อไวรัสและลดความร้อนที่เกิดจากการอักเสบ ดังนั้นการรักษาด้วยวิธีการทางการแพทย์แผนไทยจึงเป็นแนวทางการรักษาโรคเริมรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและสถานการณ์ที่เชื้อไวรัสเริมเริ่มมีแนวโน้มมีดื้อยามากขึ้น

คำสำคัญ: โรคเริม, การแพทย์แผนปัจจุบัน, การแพทย์แผนไทย

Abstract

The objectives of this study were 1) to compare the knowledge of Herpes between modern medicine and Thai traditional medicine. This study is qualitative research by documentary research. The results found that Herpes in modern medicine was a disease that has characteristic vesicle clearness and fever caused by a Herpes simplex virus infection. In Thai traditional medicine, Herpes was compared with “Khai rem nam khang” and “Khai rem nam khao”. These diseases were described as fever with vesicles in the “Takashila” scriptures as same as found in the symptoms in modern medicine. Moreover, the treatment principle of Thai traditional medicine includes reducing the heat in the body by Kha Thung Phis Khai process together with controlling heat balance by Parr Khai process and preventing chronic fever by Khrob Khai process conforms to Herpes' treatment of modern medicine by using antibiotics for decreasing viral replication and reducing heat from inflammation. Thus, the treatment of Herpes with traditional medicine

was a new method of Herpes treatment that promoted traditional medicine knowledge and decreased the incidence of drug-resistant herpes virus.

Keywords: Herpes, Modern medicine, Thai traditional medicine

บทนำ

โรคเริมเป็นโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อไวรัสเฮอร์ปีส์ ซิมเพล็กซ์ (Herpes simplex virus หรือ HSV) ซึ่งมี 2 ชนิด คือ โรคเริมชนิดที่ 1 และ โรคเริมชนิดที่ 2 โดยโรคเริมชนิดที่ 1 เป็นโรคที่ทำให้เกิดตุ่มน้ำใส (Vesicle) ซึ่งเกิดจากการติดเชื้อไวรัส Herpes simplex virus type 1 (HSV-1) โดยตำแหน่งที่เชื้อแสดงอาการสามารถเกิดได้ที่ส่วนเนื้อเยื่อ เช่น ตา ระบบประสาท นิ้วมือ ลิ้น กระพุ้งแก้ม และริมฝีปาก ซึ่งเป็นตำแหน่งที่พบได้บ่อยที่สุด (ภาวพันธ์ ภัทรโกศล และสุมาณี ศิริเลิศพรณา, 2536) ซึ่งโรคนี้สามารถติดต่อได้จากการสัมผัสกับผู้ที่มีเชื้อ เช่น การสัมผัสผัดผวน การใช้แก้วร่วมกัน การจูบ เป็นต้น สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะไม่มีการเก็บสถิติของโรคเริมชนิดที่ 1 แต่จากการคาดการณ์ของ WHO : World Health Organization พบว่าประชากรพลโลกกว่า 3.7 พันล้านคนที่อายุต่ำกว่า 50 ปี ติดเชื้อเริมชนิดที่ 1 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่เยอะมาก ปัจจุบันการรับมือกับการระบาดของโรคเริมเป็นปัญหาที่ท้าทาย เนื่องจากโรคเริมมีแนวโน้มดื้อยาต้านไวรัสมากขึ้น โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง (อ้อมหทัย ดีแท้, 2553) การกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เชื้อเกิดการดื้อยาต้านได้ (เรณู อยู่เจริญ, 2549)

การระบาดของโรคเริมชนิดที่ 1 พบได้ทั้งในเด็ก และผู้ใหญ่ ติดต่อกันได้ทั้งหญิง และชาย จึงเป็นผลทำให้มีการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการดูแลรักษาโรคเริม ปัจจุบันได้มีการวิจัยสมุนไพรที่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อ และช่วยยับยั้งไวรัส เช่น ใบพลู ว่านหางจระเข้ เสดดพังพอนตัวผู้ เสดดพังพอนตัวเมีย (พญาโย) ฯลฯ ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาใช้สารสกัดจากพญาโยในการรักษาโรคเริม และมีงานวิจัยพบว่าประสิทธิภาพของสารสกัดจากพญาโยในการต้านไวรัสเทียบเท่ากับยาด้านไวรัส Acyclovir ของแผนปัจจุบัน (ชินฤดี ไชยวสุ และคณะ, 2535) ซึ่งเป็นไปตามนโยบายพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เกิดเป็นการนำสมุนไพรมาใช้ในการดูแลผู้ป่วย โดยมีการกำหนดเป็นยาสมุนไพรทดแทน และยาสมุนไพร First Line Drug เพื่อให้สถานพยาบาลเลือกจ่ายยาสมุนไพรในกลุ่มอาการที่สามารถดูแลด้วยสมุนไพรได้ ซึ่งการใช้ครีมพญาโยในการดูแลโรคเริมจัดอยู่ในนโยบายดังกล่าวด้วย อีกทั้งยังมีการสนับสนุนการรักษาด้วยการแพทย์ดั้งเดิม โดยให้แพทย์แผนไทยมีสิทธิใช้ตำรับยาสมุนไพร และสมุนไพรตามที่กระทรวงสาธารณสุขรับรองในการรักษาผู้ป่วย รวมไปถึงการดูแลผู้ป่วยด้วยหัตถการอื่น ๆ ที่เป็นทางเลือกในการส่งเสริม บำบัด และฟื้นฟูสุขภาพ จากนโยบายการส่งเสริมการใช้สมุนไพร และการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดูแลสุขภาพ และปัญหาเรื่องการดื้อยาต้านไวรัสของเชื้อเริม การศึกษานี้จึงสนใจที่จะศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคเริมชนิดที่ 1 ในมิติของการแพทย์แผนไทย โดยนำมาเปรียบเทียบกับความรู้ของโรคเริมในทางการแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อเป็นการหาแนวทางใหม่ ในการดูแลรักษาโรคเริมด้วยการแพทย์แผนไทย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อเปรียบเทียบความรู้โรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้โรคเริมทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

ปัจจุบันพบว่าโรคเริม เกิดจากเชื้อไวรัสในวงศ์ Herpesviridae จัดเป็นไวรัสในคลาสที่ 1 คือ dsDNA Virus ซึ่งจะมีสารพันธุกรรมเป็น DNA สายคู่ (ปาริชาติ พุ่มขร และพงศักดิ์ รัตนชัยกุลโสภณ, 2562) โดยเริม หรือ Herpes มาจากภาษากรีกคำว่า Herparin แปลว่า คลาน ซึ่งใช้อธิบายรอยโรคที่มีลักษณะเป็นตุ่มน้ำใส (Vesicle) ผู้ที่เริมใช้เป็นคนแรกคือ ฮิปโปเครติส ซึ่งในยุคสมัยโรมันได้มีการระบาดของแผลที่ปากเป็นจำนวนมาก (เรณู อยู่เจริญ, 2549)

2.1.1 อาการของโรคเริมชนิดที่ 1 จะแสดงอาการปวดแสบร้อนตรงส่วนที่เกิดรอยโรค ต่อมาจึงเกิดเป็นตุ่มน้ำใส ในการติดเชื้อครั้งแรกจะมีไข้ร่วมด้วย ตำแหน่งการเกิดโรคพบที่ แขน มือ ใบหน้า ดวงตา และริมฝีปากซึ่งเป็นตำแหน่งที่พบบ่อยที่สุด ต่อมาแผลจะแห้งและตกสะเก็ด ในบางรายอาจพบเริมที่ดวงตา ทำให้ปวดตา ตาไวต่อแสง ตาแดง มีความเสี่ยงต่อเยื่อตาจนถึงขั้นตาบอดได้ นอกจากนี้ยังมีการพบเชื้อเริมชนิดที่ 1 แสดงอาการที่สมองทำให้เกิดอาการสมองอักเสบเป็นอันตรายถึงชีวิต (จิราภรณ์ นิคมทัศน์, 2547) สำหรับการติดเชื้อในเด็กแรกเกิดพบการติดเชื้อในระบบประสาทหรืออาจพบภาวะของสมองอักเสบร่วมด้วย (กองโรคป้องกันด้วยวัคซีน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

2.1.2 สาเหตุและกลไก พบว่าเกิดจากการติดเชื้อ Herpes simplex virus ชนิด HSV-1 ติดเชื้อได้โดยการสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ เช่น การสัมผัสแผล การจูบ การใช้ของใช้ร่วมกัน ฯลฯ หลังจากได้รับเชื้อ ไวรัสจะเข้าสู่เส้นประสาทและแพร่ขยายเชื้อ ทำให้เกิดอาการของโรคขึ้น (เรณู อยู่เจริญ, 2540) เมื่ออาการสงบลง เชื้อจะเข้าไปซ่อนอยู่ในปมประสาท Trigeminal ganglion และสามารถกำเริบได้เมื่อร่างกายอ่อนแอ ทั้งนี้การกำเริบเกิดได้อยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) ไวรัสภายในร่างกายถูกกระตุ้นให้มีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นจากการที่ร่างกายอ่อนแอ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อภูมิคุ้มกันในร่างกาย (2) เกิดจากการที่ร่างกายได้รับเชื้อเข้าไปใหม่ ทำให้ไวรัสเพิ่มจำนวนได้ง่ายขึ้น

2.1.3 การติดเชื้อซ้ำ หรือคุณสมบัติ Latency (Latent infection) คือลักษณะของการคงอยู่ของไวรัสที่มีการหลบซ่อนอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ปกติภูมิคุ้มกันร่างกายจะตรวจไม่พบ หากไม่มีอาการแสดงออกมา และจะตรวจพบก็ต่อเมื่อมีการเกิดโรคซ้ำขึ้น เรียกว่า Latent infection โดยเชื้อไวรัส HSV-1 มีคุณสมบัตินี้ เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะไปซ่อนอยู่ในปมประสาท trigeminal ganglion ทำให้ภูมิคุ้มกันกำจัดไวรัสไม่ได้ เนื่องจากภายในเซลล์ประสาทไม่มีโมเลกุลของ Major histocompatibility antigen (MHC) ทั้ง Class 1 และ 2 ที่มีส่วนสำคัญมากในการกระตุ้น T-cell ดังนั้น Cytotoxic T-cell จึงไม่สามารถจดจำและกำจัดสิ่งแปลกปลอมออกไปได้ (ภาวนันท์ ภัทรโกศล และสุมาลี ศิริเลิศพรรณนา, 2536)

2.1.4 หลักการรักษาโรค พบว่า ใช้หลักการยับยั้งการแพร่เชื้อไวรัส ลดการขยายตัว รายละเอียด ดังนี้

1) ยาที่ใช้รักษาโรคเริมในปัจจุบัน ได้แก่ 1) 0.1% Idoxuridine [5-ido-2'-deoxy-uridine, IUDR] เป็นยารักษาโรคเริมที่กระจกตา (2) Trifluridine : trifluorothymidine, TFT เป็นยารักษาเริมที่กระจกตาเช่นกัน (3) Vidarabine : ara-A หรือ adenine arabinoside ใช้รักษาเริมที่กระจกตาอักเสบ และยังเป็นยาที่ใช้ฉีดเข้าเส้นเลือดเพื่อรักษาอาการสมองอักเสบจากเริม รวมทั้งรักษาการติดเชื้อเริมในทารก (4) Acyclovir : acycloguanosine, 9-2-hydroxyethoxymethyl guanine ยาชนิดนี้มีทั้งรูปแบบ กิน ทา หยอด และฉีดเข้าหลอดเลือดได้ในการรักษาโรคเริมชนิดแพร่กระจาย ยารูปแบบทาสสามารถใช้ดูแลเริมที่ตา ปาก และอวัยวะเพศ ส่วนยารูปแบบกินสามารถดูแลเริมเพื่อลดอาการและระยะเวลาของการดำเนินโรค (จิราภรณ์ นิคมทัศน์, 2547) ทั้งนี้เชื้อเริมสามารถดื้อยาต้านไวรัส Acyclovir ได้ โดยการดื้อยาของเชื้อเริม HSV-1 มักพบในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง และในกลุ่มที่มีการเปลี่ยนถ่ายไขกระดูก โดยการดื้อยาต้านไวรัส Acyclovir ส่วนใหญ่มักพบการดื้อยาแบบ Thymidine kinase ซึ่งพบการหายไปของ Colon ที่ 93 และ 146 หรือมีการแทนที่ใน Colon ที่ 176-177 หรือ 336 ของ Thymidine kinase gene ส่วนการกลายพันธุ์ของ DNA polymerase นั้นพบได้น้อย แต่จะพบได้ใน Conserve gene ของเอนไซม์หลัก (อ้อมหทัย ดีแท้, 2551) การกลายพันธุ์ของไวรัสทำให้ไวรัสขาดเอนไซม์ดังกล่าว ซึ่งมีความสำคัญต่อการเปลี่ยน Acyclovir ให้เป็น Acyclovir-monophosphate ที่เป็นกระบวนการสำคัญในการยับยั้งการสร้าง DNA ของเชื้อเริม จึงมีอาการแสดงจะรุนแรงมากในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง (เรณู อยู่เจริญ, 2549)

2) สำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่พบว่าใช้ดูแลเริ่มได้ดี คือ ครีมพญาอ โดยรากของพญาอ ประกอบด้วยสาร Lupeol และ B-Stigmasterol และมีการทดลองพบว่า สารสกัดด้วยสารละลายบิวทานอลจากใบของพญาอมีสารประกอบฟลาโวนอยด์ที่สามารถระงับอาการอักเสบได้ มีการทดสอบโดยเอาสารสกัดเอทิลอะซิเตตจากพญาอไปใช้ในการยับยั้งเชื้อไวรัสเริ่มก่อนเข้าเซลล์ พบว่าสามารถลดการแบ่งตัวของเชื้อไวรัสเริ่มได้ (ไพรัตน์ หรือวรรณ, 2547)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 การอธิบายการเกิดโรคด้านการแพทย์แผนไทย

การเทียบเคียงโรคทางแผนปัจจุบันกับโรคทางการแพทย์แผนไทยในคัมภีร์ตักศิลา โดยแบ่งตามลักษณะอาการของกลุ่มไข้ เมื่อทำการศึกษาเฉพาะไข้กาฬ พบว่ามีอาการตัวร้อน ปวดศีรษะ สะท้านร้อนสะท้านหนาว มีตุ่มผุดขึ้นมา ปวดตามร่างกาย พบภาวะมือเท้าเย็น เชื่อมมัว และกระหายน้ำ โดยมีไข้กาฬทั้งหมด 10 จำพวก ได้แก่ ไข้ประภายดาษ ไข้ประภายเพลิง ไข่ออกหัด ไข่ออกเหือด ไข้สูงวัด ไข้เริ่มน้ำค้ำ ไข้เริ่มน้ำขาว ไข้ล้าลาบเพลิง และไข้ไฟลามทุ่ง เมื่อทำการเทียบเคียงโรคเริ่มระหว่างแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนปัจจุบัน พบว่าเริ่มในทางแผนไทยมีชื่อว่า ไข้เริ่มน้ำค้ำ/ไข้เริ่มน้ำขาว (พิชชานันท์ เขียวทองอินทร์ และรัชฎาพร พิสัยพันธุ์, 2566)

ด้านการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความผิดปกติของอวัยวะภายในร่างกาย หรือสาเหตุของการเกิดโรคในทางการแพทย์แผนไทยได้อธิบายว่า ร่างกายประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 และใช้สภาวะทั้ง 32 ประการเป็นฐานในการระบุที่ตั้งที่เกิดของโรค เรียกรวมความรู้ส่วนนี้ว่า “ธาตุ” โดยการเจ็บป่วยของร่างกายเกิดจากการทำบทบาทหน้าที่ของธาตุทั้ง 4 ที่ผิดปกติไป หากสภาวะธาตุใดธาตุหนึ่งในร่างกายทำงานผิดปกติก็จะนำไปสู่การเกิดโรค และอาการผิดปกติต่างๆ ซึ่งได้อธิบายถึงการทำงานที่ผิดปกติไว้คือ 1) กำเริบ คือ การทำหน้าที่มากกว่าปกติที่เคยทำงานเป็นผลให้มีอาการผิดปกติเกิดขึ้นกับอวัยวะหรือระบบของร่างกาย 2) หย่อน คือ การทำหน้าที่น้อยกว่าปกติที่เคยทำงานเป็นผลให้มีอาการผิดปกติเกิดขึ้นกับอวัยวะหรือระบบของร่างกาย และ 3) พิการ คือ การทำหน้าที่ผิดปกติจนเป็นผลให้มีรอยโรคหรือพยาธิสภาพของโรคเกิดขึ้นกับร่างกายเป็นผลให้โรคนั้นเรื้อรัง และรุนแรงมากยิ่งขึ้น (ศิริวรรณ เกตุเพชร, 2558) ธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย คือสภาวะของธาตุที่เทียบได้กับสถานะในทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันเพียงมิติในการมอง สรุปได้ว่า “ธาตุ” คือสภาวะที่แสดงบทบาทหน้าที่หรือคุณสมบัติในการสร้างร่างกาย ผ่านอาหาร อากาศ และน้ำ โดย 1) ธาตุดินสร้างสภาวะคงรูป เพื่อให้เกิดเป็นโครงสร้างร่างกาย เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ ระบบอวัยวะ และร่างกาย 2) ธาตุน้ำสร้างสภาวะของเหลว เพื่อให้สามารถหล่อเลี้ยง และละลายสารอาหารให้อยู่ในรูปแบบของเหลวที่สามารถไปหล่อเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ 3) ธาตุลมสร้างสภาวะไหล เพื่อพัดพาให้เกิดการเคลื่อนไหว การบีบตัว 4) ธาตุไฟ สร้างสภาวะร้อนและพลังงาน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น และสมดุลของอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อปฏิกิริยาเคมีในร่างกาย รวมไปถึงการเป็นพลังงานให้กับสภาวะไหล และ 5) อากาศธาตุ สร้างช่องว่างหรือพื้นที่ว่างในร่างกายให้ภายในร่างกายไม่เหี่ยวแห้ง ช่วยสร้างพื้นที่รองรับอาหาร อากาศ และน้ำ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนลมภายในกับลมภายนอกในร่างกาย ถือเป็นช่องทางการรับรู้สัมผัสผ่านอายตนะภายในและภายนอกในเชิงของพุทธศาสตร์ ความผิดปกติของร่างกายเกิดขึ้นจากสภาวะของธาตุถูกทำให้ผิดปกติ หรือเกิดจากความเสื่อมตามวัยสมุฏฐาน หรือเกิดจากการแปรปรวนของอากาศตามดิน ฟ้า อากาศสมุฏฐาน หรือเกิดจากการกระทำที่มีผลต่อจิตใจตามกรรมสมุฏฐาน (ชยันรินทร์ เรือนเจริญ, 2562)

2.2.2 งานวิจัยสมุนไพรที่เกี่ยวข้อง

การใช้สมุนไพรเพื่อทดแทนยาแผนปัจจุบันที่ใช้ในปัจจุบัน คือ พญาอ (เสลดพังพอนตัวเมีย) มีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Clinacanthus Nutans Burm. f. Lin dan*. รากของพญาอ ประกอบด้วยสาร Lupeol และ B-Stigmasterol และมีการทดลองพบว่า สารสกัดด้วยสารละลายบิวทานอลจากใบของพญาอมีสารประกอบฟลาโวนอยด์ที่สามารถระงับอาการอักเสบได้ (สมภาพ ใจสัมฤทธิ์, 2557) มีการทดสอบโดยเอาสารสกัดเอทิลอะซิเตตจากพญาอไปใช้ในการยับยั้งเชื้อไวรัสเริ่มก่อนเข้าเซลล์ พบว่าสามารถลดการแบ่งตัวของเชื้อไวรัส HSV-1 ได้ดี (ศศิธร ธงชัย และคณะ, 2551) ในขณะที่มีรายงานว่า

สารสกัดจากใบพญาอสามารถยับยั้ง HSV-2 ซึ่งผลจากการทดลองในห้องปฏิบัติการมีความสอดคล้องกับรายงานทางคลินิกที่พบว่าสารสกัดจากใบพญาอมี ประสิทธิภาพในการรักษาโรคเริมที่อวัยวะเพศ โดยผู้ป่วยใช้ครีมพญาอวันละ 4 ครั้งติดต่อกัน 6 วัน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการรักษาประมาณ 7 วัน ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างจากการใช้ยา Acyclovir แสดงให้เห็นว่าครีมพญาอสามารถใช้รักษาโรคเริมได้ดี (วศิน เจริญตันธนกุล และเรื่อนแก้ว ประพฤติ, 2557) ปัจจุบันจึงมีการใช้ครีมพญาอในการดูแลเริมทั้ง HSV-1 และ HSV-2 โดยมีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับยากกลุ่ม Acyclovir ในขณะที่มีราคาที่ถูกกว่า สอดคล้องกับการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้วยสมุนไพรใกล้มือ และทิศทางของการส่งเสริมภูมิปัญญาดั้งเดิมของภาครัฐที่มีการสนับสนุนให้ใช้ยาสมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบันในกลุ่มอาการพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาความรู้โรคเริมชนิดที่ 1 ได้แก่ ความรู้เรื่องอาการ สาเหตุ/กลไก และการรักษาโรคเริม ทางกายภาพแผนปัจจุบัน จาก 1) ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป โดยหมอสุรเกียรติ เล่ม 1-2 2) ตำราวัคซีนและการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยกระทรวงสาธารณสุข 3) หนังสือไวรัสวิทยา โดย วิไลลักษณ์ 4) บทความหรือผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เกี่ยวข้อง 5) เอกสารหรือประกาศโดยกรมการแพทย์และกระทรวงสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคเริม และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาความรู้โรคเริมชนิดที่ 1 ได้แก่ ความรู้เรื่องอาการ สาเหตุ/กลไก และการรักษาโรคเริม ทางกายภาพแผนไทย จาก 1) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 - 3 ประกอบด้วย 15 คัมภีร์ 2) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับพระยาพิษณุประสาทเวช เล่ม 1 - 2 ประกอบด้วย 14 คัมภีร์ 3) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปของการประกอบโรคศิลปะ ประกอบด้วย ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปสาขาเวชกรรม เล่ม 1 - 2

1.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโรคเริมในมิติของการแพทย์แผนไทย และการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีการประชุม Focus Group ร่วมกับแพทย์แผนไทย และแพทย์ฟิสิกส์คลินิกเพื่อตรวจสอบข้อมูลแบบบันทึกและบันทึกข้อมูล

1.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารในระดับทุติยภูมิตามแนวทางของ Scott (1990, 2006) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) ความจริง 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3) การเป็นตัวแทน 4) ความชัดเจน โดยอาจจะเป็นการสรุปสาระสำคัญที่ปรากฏ หรืออาจจะเป็นการตีความนัยที่แฝงอยู่ก็ได้ Mogalakwe (2006) โดยวิเคราะห์ในประเด็นของการเปรียบเทียบความรู้ของโรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบบันทึกข้อมูล ชื่อโรค อาการของโรค สาเหตุ และแนวทางในการรักษา

ผลการวิจัย

การเปรียบเทียบโรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบโรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย

โรคเริมในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน	โรคเริมในมิติของการแพทย์แผนไทย
ชื่อโรค : เริม, เริมชนิดที่ 1, Herpes Simplex Type 1 (HSV-1)	ชื่อโรค : ไข้เริมน้ำค่าง, ไข้เริมน้ำข้าว
สาเหตุ : สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อไวรัสเริมชนิดที่ 1 หรือ Herpes Simplex Type 1 (HSV-1)	สาเหตุ : เกิดจากความผิดปกติของโลหิต และกำเดา สมุฏฐาน โดยเกิดได้ตามความเสื่อมตามวัยสมุฏฐาน หรือ การแปรปรวนของอากาศตามดิน ฟ้า อากาศสมุฏฐาน หรือ

	การกระทำที่มีผลต่อจิตใจตามกรมสมมุฐาน ซึ่งเป็นผลมาจาก การรับอาหาร น้ำ และอากาศที่ผิดปกติ
<p>อาการ : ปวดแสบร้อนตรงส่วนที่เกิดอาการ ต่อมาจะเกิดเป็นตุ่มน้ำใส ในการติดเชื้อครั้งแรกจะมีไข้ร่วมด้วย ตำแหน่ง การเกิดโรคพบได้ที่ แขน มือ ใบหน้า ดวงตา และริมฝีปาก ซึ่งเป็นตำแหน่งที่พบบ่อยที่สุด ต่อมาแผลจะแห้งและตกสะเก็ด ซึ่งสามารถกลับมาแสดงอาการซ้ำได้ หากร่างกายอ่อนแอ หรือมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง</p>	<p>อาการ : จับสันทันร้อน สะทันทหนาว มือเท้าเย็น ปวดศีรษะมีไข้ และมีลักษณะการผุดของผิวหนังที่ค่อนข้างชัดเจน แล้วแต่ว่าผู้ป่วยเป็นไข้กาฬชนิดใด ซึ่งมีข้อมูลของอาการโรคปรากฏดังนี้</p> <p>“ไข้เริ่มน้ำค่าง ลักษณะการผุด ขึ้นเป็นแผ่นเป็นหล่ำๆ มีน้ำใสๆเรียกว่าเริ่มน้ำค่าง”</p> <p>“ไข้เริ่มน้ำข้าว อาการเหมือนเริ่มน้ำค่าง แต่ผิดกันที่เริ่มน้ำข้าวเม็ดจะมีสีขุ่น”</p>
<p>วิธีการรักษา : หลักการรักษาโรค พบว่า ใช้หลักการยับยั้งการแพร่เชื้อไวรัส ลดการขยายตัว ร่วมกับการลดไข้ดูแลตามอาการ รายละเอียด ดังนี้ 1) 0.1% Idoxuridine [5-ido-2'-deoxy-uridine, IUDR] เป็นยารักษาโรคเริ่มที่กระจกตา 2) Trifluridine : trifluorothymidine, TFT เป็นยารักษาเริ่มที่กระจกตา 3) Vidarabine : ara-A หรือ adenine arabinoside ใช้รักษาเริ่มที่กระจกตาอักเสบ และยังเป็นยาที่ใช้ฉีดเข้าเส้นเลือด เพื่อรักษาอาการสมองอักเสบจากเริ่ม (4) Acyclovir : acycloguanosine, 9-2- hydroxyethoxymethyl guanine ยาชนิดนี้มีทั้งรูปแบบ กิน ทา หยอด ยารูปแบบทาสามารถใช้ดูแลเริ่มที่ตา และปาก ส่วนยารูปแบบกินช่วยลดอาการและระยะเวลาของการดำเนินโรค</p>	<p>วิธีการรักษา : แนวทางการรักษาไข้พิษไข้กาฬ ที่มีสาเหตุโดยตรงมาจากการเพิ่มขึ้นของความร้อนในร่างกาย เพื่อให้ อาการของโรคทุเลาลงโดยเร็วแพทย์แผนไทยจึงต้องพิจารณาจ่ายยากระทุ้งพิษไข้ กลุ่มของยารสเย็น เพื่อให้ยาออกฤทธิ์ลดความร้อนในร่างกาย การรักษาหลักในการรักษาครอบคลุม ทั้งลดพิษร้อนภายใน และภายนอกในร่างกาย ตั้งแต่ขั้นตอน 1) การกระทุ้งพิษไข้ คือการขับพิษร้อนภายในร่างกาย ได้แก่ ยากระทุ้งพิษด้วยยาแก้ว 5 ดวง ยาประสะผิวภายนอก ยาพ่นผิวภายนอก ยาพ่นและยากิน 2) แปรไข้ คือการแปรพิษไข้ร้ายเป็นดี ได้แก่ยาแปรไข้ที่ใช้ภายใน และยาพ่นแปรผิวภายนอก 3) ครอบไข้ คือการแพทย์รักษาผู้ป่วยมาระยะหนึ่งแล้วอาการไม่ดีขึ้น จะใช้ยาขั้นตอนนี้จนกว่าจะหาย</p>

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบโรคเริ่มในมิติของการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทย พบว่า

ส่วนที่ 1 อาการของโรคเริ่มตามความรู้การแพทย์แผนปัจจุบันมีตุ่มน้ำใส ขึ้นตามร่างกายเนื้อเยื่ออ่อน ปวดแสบ ปวดร้อน ร่วมกับมีอาการไข้ ซึ่งใกล้เคียงกับโรคที่พบในมิติการแพทย์แผนไทยตรงกับ ไข้เริ่มน้ำค่าง/ไข้เริ่มน้ำข้าว ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ตักศิลาที่ว่าด้วยโรคไข้ ถูกจัดหมวดหมู่ไว้อยู่ในไข้กาฬ โดยพบอาการผุดเป็นเม็ดมีน้ำใสๆ หรือเม็ดสีขุ่นบริเวณผิวหนัง

ส่วนที่ 2 สาเหตุการเกิดโรค ทางการแพทย์แผนปัจจุบันอธิบายถึงการติดเชื้อ Herpes simplex virus ส่งผลให้ร่างกายมีความร้อนเกิดขึ้นจากการอักเสบ ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคนำไปสู่ร่างกายแสดงอาการของโรคเริ่มออกมา แต่ความรู้ที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทยที่เป็นความรู้ดั้งเดิมในอดีตไม่มีการอธิบายการเจ็บป่วยที่มาจากเชื้อโรค แต่การอธิบายโรคที่เกิดขึ้นในร่างกาย เกิดจากความผิดปกติของการทำหน้าที่ของธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย และแสดงเป็นอาการเจ็บป่วย ในกรณี ไข้เริ่มน้ำค่าง/ไข้เริ่มน้ำข้าว เป็นอาการที่มาจากความผิดปกติของโลหิต และกำเดาสมุฐาน ทำให้ร่างกายมีความร้อนกำเริบขึ้น ความร้อนผุดเป็นเม็ดออกทางผิวหนัง จากข้อมูลจะเห็นว่าสาเหตุของการเกิดโรคอาจจะไม่ได้อธิบายตรงกันแต่ก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ต่างกันที่รูปแบบการอธิบายเนื่องจากในอดีตยังไม่มีความรู้ในการอธิบายเกี่ยวกับไวรัส

ส่วนที่ 3 หลักการรักษา การแพทย์แผนปัจจุบันมีหลักในการรักษา คือ การยับยั้งการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส และการรักษาด้วยยาที่ลดอาการไข้ตัวร้อน ทั้งในรูปแบบยารับประทานและยาทาภายนอก เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค รวมถึงการเข้ายาทาเพื่อลดการอักเสบของแผลโรคเริ่ม สอดคล้องกับความรู้ดั้งเดิมของการแพทย์แผนไทยที่ปรากฏภายใน

การรักษา โดยใช้หลักในการลดความร้อนในร่างกาย รวมถึงดูแลผิวหนังที่เกิดจากการแสดงของโรค โดยเน้นยารสเย็นเพื่อลดความร้อนในร่างกาย และการดูแลผิวรอยโรคภายนอก ข้อมูลที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งอาการ สาเหตุและหลักในการเยียวยารักษา มีความสอดคล้องกัน แต่แตกต่างกันที่บริบทในอดีตที่ยังไม่มีความทันสมัยในวิวัฒนาการทางการแพทย์เท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า โรคเริมชนิดที่ 1 หรือ Herpes simplex virus type 1 เทียบเคียงกับโรคในทางการแพทย์แผนไทยคือ ไข้เรื้อรังน้ำค้ำ และเรื้อรังน้ำข้าว สามารถอ้างอิงได้จากอาการ และหลักในการรักษาที่ใกล้เคียงกับหลักการของแพทย์แผนปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชชานันท์ เจริญทองอินทร์ และรัชฎาพร พิสัยพันธ์ (2566) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ความรู้ไข้ตามคัมภีร์ตักศิลา: คัมภีร์ว่าด้วยโรคระบาด พบว่าโรคเริมเทียบเคียงได้กับไข้เรื้อรังน้ำค้ำ และไข้เรื้อรังน้ำข้าว จึงสรุปได้ว่า (1) เริม (2) ไข้เรื้อรังน้ำค้ำ/ไข้เรื้อรังน้ำข้าว เป็นโรคเดียวกัน ในส่วนของสาเหตุ/กลไกการเกิดโรค แพทย์แผนปัจจุบันมองว่าเกิดจากการติดเชื้อไวรัส ส่วนแพทย์แผนไทยมองว่าเกิดจากไข้ชนิดออกตุ่ม (ไข้กาฬ) โดยมีความเชื่อมโยงกันด้วยอาการไข้ ในขณะที่แพทย์แผนปัจจุบันอธิบายว่าไข้ของเริมจากจากการติดเชื้อไวรัส แต่ในทางแผนไทยอธิบายว่าเกิดจากธาตุไม่สมดุล โดยเฉพาะธาตุไฟที่กำเริบในกำเดา และโลหิตสมุฏฐาน สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เกตุเพชร (2558) วิจัยเรื่อง การศึกษาสมุฏฐานและหลักการรักษาโรคตามหลักทฤษฎีธาตุของพุทธศาสตร์ พบว่า อาการเจ็บป่วยเกิดจากธาตุไม่สมดุล เมื่อวิเคราะห์อาการติดเชื้อ ภาวะไข้เกิดจากการที่ร่างกายต่อสู้กับสิ่งแปลกปลอมจนเกิดภาวะอักเสบ ดังนั้นแม้ว่าทางแพทย์แผนไทยจะไม่รู้จักรักษาเชื้อ แต่ก็ได้มองสาเหตุใกล้เคียงกันกัน จึงนำไปสู่หลักการรักษาที่แม้จะมุ่งเน้นคนละประเด็น แต่ท้ายที่สุดกลับเป็นการต้านความร้อน ลดพิษไข้ ด้านอักเสบเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงบริบทของความรู้ดั้งเดิม และความรู้สมัยใหม่

ดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการนำกระบวนการรักษาของทางการแพทย์แผนไทยไปใช้เป็นแนวทางการรักษาโรคเริมได้ โดยกระบวนการรักษาไข้ด้วยยาตำรับ ประกอบด้วย (1) การกระทุ้งพิษไข้ (2) การแปรไข้ (3) การครอบยา เป็นขั้นตอนในการรักษาไข้ในคัมภีร์ตักศิลาของแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทุ้งพิษไข้ด้วยยาแก้ว 5 ดวง หรืออีกชื่อว่า เบญจโลกวิเชียร ที่สามารถนำไปสู่การใช้ในการรักษาผู้ป่วยได้จริง สอดคล้องกับ อนุสรรา จงชนะพงศ์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง ฤทธิ์ลดไข้และระงับปวดของสิ่งสกัดจากรากสมุนไพรรักษาไข้ชนิดของตำรับเบญจโลกวิเชียร พบว่า ยาเบญจโลกวิเชียร (แก้ว 5 ดวง) มีส่วนช่วยลดไข้และต้านอักเสบ ลดอาการปวดในหนูทดลองได้ อีกทั้งตัวยาดังกล่าวยังถูกจัดอยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติด้วย ซึ่งจัดอยู่ในยาสมุนไพรทดแทนที่สามารถทดแทนยาแผนปัจจุบันในกลุ่มของอาการไข้ และอักเสบ ทั้งนี้การรักษาโดยใช้วิธีการทางแผนไทยมีความเหมาะสมกับการรักษาโรคเริมในปัจจุบัน เนื่องจากการรักษาจนครบกระบวนการเป็นการปรับสมดุลร่างกาย ทำให้ภูมิคุ้มกันร่างกายเพิ่มมากขึ้น การใช้สมุนไพรมีส่วนช่วยลดการกำเริบของเชื้อเริมในกรณีที่คนไข้มีอาการกำเริบเรื้อรังอันเนื่องมาจากการดื้อยาต้านไวรัส อย่างไรก็ตามยาสมุนไพรประกอบขึ้นมาจากสมุนไพรที่ไม่ได้สกัดสารสำคัญตัวใดตัวหนึ่ง แต่มีสารสำคัญมากมายในสมุนไพร 1 ชนิด ดังนั้นในสมุนไพร 1 ชนิด จึงมีทั้งสรรพคุณและโทษ การตั้งยาปรุงยาจึงจำเป็นต้องใช้หลักการปรุงยาที่ถูกต้องด้วย ซึ่งต้องใช้แพทย์แผนไทยเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นประสบการณ์ของแพทย์แผนไทยในอดีต โดยเป็นการศึกษาองค์ความรู้การแพทย์แผนไทยดั้งเดิม เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ดั้งเดิมไปเป็นแนวทางใหม่ในการดูแลโรคเริม ผู้ศึกษามองว่าควรมีการศึกษาในเรื่องของ ประสิทธิภาพของตำรับยาสมุนไพรในคัมภีร์ตักศิลา โดยศึกษาผ่านผู้ป่วยอาสาสมัคร หรือศึกษาผ่าน Case จริง เพื่อให้ผลจากการศึกษาเชิงเอกสารมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ซึ่งควรมีการศึกษาต่อยอดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2561). รายงานการยาสมุนไพรที่สามารถใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน จำนวน 31 รายการ. เข้าถึงได้จาก <https://www.dtam.moph.go.th/index.php/th/download/4256-dl0055.html>
- กรมศิลปากร. (2555). ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชการที่ 5 เล่ม 1-3. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กองประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2549). ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1-3. (1). นนทบุรี. บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- กองผลิตภัณฑ์สมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2566). บัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร พ.ศ. 2566. (1). ปทุมธานี. บริษัท มินนี่ กรุ๊ป จำกัด.
- กองโรคป้องกันด้วยวัคซีน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2562). ตำราวัคซีนและกสนสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปี 2562. (1). กรุงเทพฯ. บริษัท เวิร์ค พริ้นติ้ง จำกัด.
- จิราภรณ์ นิคมทัศน. (2547). ผลต้านเชื้อไวรัสของสารสกัดจาก กานพลู ว่านน้ำ สารภี และส้มป่อย ต่อเชื้อไวรัสก่อโรคเริมชนิดที่ 1 และ 2. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชินฤดี ไชยวสุ, ทวีผล เตชาติวงศ์ ณ ออยุธยา, เครือวัลย์ พลจันทร์, ปราณี ขวลิขิตอารัง และสุทธิโชค จงตระกูลศิริ. (2535). การศึกษาฤทธิ์ของสารสกัดจากใบเสลดพังพอน และใบพญาฮอต่อเชื้อ herpes simplex virus type-2 ในหลอดทดลอง. วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 34(4), 153-158.
- ชัยรินทร์ เรือนเจริญ. (2562). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชั้น 5 ตามพุทธปรัชญากับสาเหตุการเจ็บป่วยของการแพทย์แผนไทย. (การศึกษาระดับปริญญาโท). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ปาริชาติ พุ่มพร และพงศศักดิ์ รัตนชัยกุลโสภณ. (2562). แบคทีเรียโอเฟลจ: ชีววิทยาการประยุกต์ใช้. วารสารวิทยาศาสตร์และโนโลยี. 21(3), 3-11.
- พิชชานันท์ เจริญทองอินทร์ และรัชฎาพร พิสัยพันธุ์. (2566). การวิเคราะห์ห้องค์ความรู้ใช้ตามคัมภีร์ตักศิลา: คัมภีร์ว่าด้วยโรคระบาด. วารสารหมอยาไทยวิจัย. 9(1), 136-143.
- ไพรัตน์ หรือวรรณ, วรรณดา ดำเนินสวัสดิ์, ประยูทธ ศรีกระจำง และนุชนางค์ มณีวงศ์. (2545). การใช้ยาสมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบัน ในโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง และโรงพยาบาลชุมชนจังหวัดลำปาง ปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข. 3(3), 415-418.
- พิศณุประสาทเวช (คง). (2450). แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 1-2. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ศุภการจรัญธนอักษิณ
- ภาวพันธ์ ภัทรโกศล และ สุมาณี ศิริเลิศพรรณนา. (2536). กลยุทธ์ของไวรัสเริมในการหลบหลีกระบบภูมิคุ้มกัน: คำอธิบายภาวะ ลาเท็นซี. (บทฟื้นฟูวิชาการ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
- ยิ่งมณี ตระกูลแก้ว. (2545). การศึกษาฤทธิ์ในการต้านเชื้อไวรัสของสาหร่าย Spirulina platensis และ Chlorella sp. ต่อไวรัสก่อโรคเริมทัยป 1 และ 2. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เรณู อยู่เจริญ. (2549). การตรวจหาสมุนไพรบางชนิดที่มีผลในการยับยั้งเชื้อไวรัสก่อโรคเริม. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วศิน เจริญตัญญกุล. (2558). การศึกษาฤทธิ์ต้านไวรัสของพืชสมุนไพรไทยต่อการแบ่งตัวของ highly pathogenic porcine reproductive and respiratory syndrome virus. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่. สำนักวิจัยและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- วิไลลักษณ์ ศิริพรอดุลศิลป์. (2562). ไวรัสวิทยา. (2). ขอนแก่น. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ศิริวรรณ เกตุเพชร. (2558). การศึกษาสมุฏฐานและหลักการรักษาโรคตามหลักทฤษฎีธาตุของพุทธศาสตร์ กรณีศึกษาโรคกระเพาะอาหารเรื้อรัง. (วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ศศิธร ธงชัย, ทิพย์ เอกลักษณ์นันท์, แจ่มใส เพียรทอง, ฉันทนา อารมย์ดี, บุญเกิด คงยิ่งยศ และสุวรรณดี สืบศาสนา. (2551). การศึกษาฤทธิ์การยับยั้งเชื้อเฮอริปส์ ซิมเพล็กซ์ ไวรัส ไทป์ 1 ของสารสกัดเอทิลอะซิเตตจากสมุนไพรพญาฮอ.

- วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(2), 66-72.
- สมาพร ใจสัมฤทธิ์. (2557). การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของครีมพญาย และ ACYCLOVIR CREAM กับผู้ป่วยโรคเริม : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผน ตะวันออก). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2553). ตำราการตรวจโรคทั่วไป เล่ม 1-2. (5). กรุงเทพฯ. บริษัท โฮลิสติกพับลิชชิ่งจำกัด.
- อ้อมหทัย ดีแท้. (2551). ผลของการกลายพันธุ์ในยีนดีเอ็นเอพอลิเมอเรสของไวรัสก่อโรคเริมชนิดที่ 1 ต่อการดื้อยาอะไซโคล เวย์ร์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Anusara Jongchanapong. (2009). Antipyretic and antinociceptive effects of five herbal root extracts of bencha-loga-wichian remedy. (Disserttion Master of Science). Bangkok. Chulalongkorn University
- Scott, J. (1990). A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research. Cambridge: Policy Press.
- Scott, J. (2006). Social Research and Documentary Sources Saga Benchmarks in Social Research Methods, Documentary Research Volume 1. SAGE Publication.
- Wellington, J. (2000). Education Research: Contemporary Issues and Practical Approaches. London: Continuum.
- World Health Organization. (2023). Herpes simplex virus. Retrieved from <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/herpes-simplex-virus>.

KSUC-O-012

การประเมินผลของฟางข้าวต่อคุณภาพน้ำและการผลิตแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ เพื่อประยุกต์ใช้ทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

Evaluation of rice straw substrate on water quality and phytoplankton and zooplankton production for application in aquaculture

รัชนิกรณ์ มาพะเนาวิ* และ สุทธิลักษณ์ ขวัญไตรรัตน์

สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

*Corresponding author: ratcma@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของฟางข้าวต่อคุณภาพน้ำ และการผลิตแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ ในบ่อน้ำเพื่อประยุกต์ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทดลองประกอบด้วยการใส่ฟางข้าวในอัตราที่แตกต่างกัน 4 ระดับ คือ 0 15 30 และ 60 g/m² มีชุดการทดลองละ 3 ซ้ำ ทดลองในบ่อซีเมนต์กลม (เส้นผ่านศูนย์กลาง 94 cm สูง 50 cm) จำนวน 12 บ่อ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า การใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันเพิ่มค่าความเป็นกรด-ด่าง สภาพด่างรวม ความกระด้างรวม และความนำไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05) ขณะที่ค่าคลอโรฟิลล์ เอ และปริมาณแพลงก์ตอนพืช ในดิวิชั่น Chlorophyta และดิวิชั่น Cyanophyta ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05) โดยพบแพลงก์ตอนพืช ดิวิชั่น Chromophyta สกุล *Navicula* sp. เป็นแพลงก์ตอนชนิดเด่น ขณะที่ปริมาณแพลงก์ตอนสัตว์ ไฟลัม Rotifera สกุล *Philodina* sp. และไฟลัม Arthropoda (กลุ่ม Copepoda) สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05) การศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าการใส่ฟางข้าวในบ่อน้ำในอัตรา 15-60 g/m² มีคุณภาพน้ำอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำ และสามารถเพิ่มปริมาณแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์บางชนิดได้

คำสำคัญ: ฟางข้าว, คุณภาพน้ำ, แพลงก์ตอนพืช, แพลงก์ตอนสัตว์, อาหารธรรมชาติ

Abstract

The objectives of this research was to evaluate the effects of rice straw substrate on water quality and phytoplankton and zooplankton production in pond for aquaculture application. The experiment included four different loading rate of rice straw at 0, 15, 30 and 60 g/m², with three replicates. The experiment was carried out in 12 cement tanks (size 94 cm in diameter, high 50 cm) for 8 weeks. The results showed that different loading rate of rice straw were significantly increased in pH, total alkalinity, total hardness and conductivity (P<0.05), while chlorophyll *a* and phytoplankton, Division Chlorophyta and Division Cyanophyta were significantly lower (P<0.05) than the control group. Division Chromophyta, Genus *Navicula* sp. as dominated phytoplankton. Zooplankton, Phylum Rotifera (Genus *Philodina* sp.) and Phylum Arthropoda (Copepoda) were significantly higher (P<0.05) than the control group. The present study

indicates that applying by rice straw in pond at a rate of 15-60 g/m², water quality parameters are acceptable for fish farming and can increase some phytoplankton and zooplankton.

Keywords: Rice straw, Water quality, Phytoplankton, Zooplankton, Natural feed

บทนำ

ข้าว (*Oryza sativa*) เป็นพืชอาหารหลักของโลก ซึ่งมากกว่า 90% ของข้าว มีการผลิตและบริโภคในเอเชีย (Srujana et al., 2017) การปลูกข้าวได้ผลิตฟางข้าวจำนวนมาก แต่ฟางข้าวเพียง 20 % เท่านั้น ที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การผลิตเอทานอล อุตสาหกรรมกระดาษ ปุ๋ยอินทรีย์ อาหารสัตว์ การคลุมดิน และแหล่งพลังงาน (Zaghloul et al., 2018) การขาดองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากฟางข้าว ทำให้เกษตรกรเผาฟางข้าว เพื่อความสะดวกในจัดเตรียมแปลงนาในการปลูกข้าวรอบใหม่ (Gummert et al., 2020) การเผาฟางข้าวอย่างกว้างขวาง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศในเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระดับสูงจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (Van Hung et al., 2020) ในระบบการเลี้ยงสัตว์น้ำแบบกึ่งประณีต (semi-intensive production) มีการใส่ปุ๋ยและเสริมอาหารในบ่อ เพื่อผลิตปลาต้นทุนต่ำ ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงทางอาหารในประเทศกำลังพัฒนา (Edwards et al., 2000) โดยปุ๋ยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ (organic fertilizer) และปุ๋ยอนินทรีย์ (inorganic fertilizer) ซึ่งสามารถนำมาใส่ในบ่อเลี้ยงปลาเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตเบื้องต้นได้ (Celik, 2012) การใช้ประโยชน์จากฟางข้าวที่เป็นวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร นับเป็นแนวทางที่จะช่วยจัดการฟางข้าวที่เหลือใช้อย่างยั่งยืน ซึ่งที่ผ่านมาการนำฟางข้าวมาใช้เลี้ยงสัตว์น้ำในระบบการเลี้ยงแบบดั้งเดิม เพื่อผลิตสัตว์น้ำต้นทุนต่ำ แต่การใช้ประโยชน์จากฟางข้าวในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังมีการศึกษาค้นคว้าจำกัด

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของฟางข้าวต่อคุณภาพน้ำ และปริมาณการผลิตอาหารธรรมชาติ ได้แก่ แพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำฟางข้าวมาประยุกต์ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการบูรณาการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร่วมกับกรทำการเกษตร และช่วยพัฒนาการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อคุณภาพน้ำในบ่อน้ำ
2. เพื่อศึกษาผลการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อการผลิตแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ในบ่อน้ำ
3. เพื่อประเมินผลการใส่ฟางข้าวในระดับที่เหมาะสมต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฟางข้าวและตอซังข้าวเป็นผลพลอยได้ หลักจากการเก็บเกี่ยวและนำเมล็ดข้าวออก ประเทศไทยมีฟางข้าวเป็นจำนวนมากทุกปี ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั่วประเทศกว่า 59 ล้านไร่ คิดเป็นผลผลิตรวมกว่า 25 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) โดยปกติแล้วหลังการเก็บเกี่ยวข้าวมีการนำฟางข้าวมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่นอัดฟางข้าวเป็นก้อนจำหน่าย ใช้เป็นอาหารหยาบสำหรับเลี้ยงโค ทำปุ๋ยหมัก วัสดุคลุมดิน ทำเยื่อกระดาษ เป็นต้น หรือถูกทิ้งให้ย่อยสลายในนาข้าวเพื่อไถกลบเป็นปุ๋ยเตรียมปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป แต่วิธีการไถกลบฟางข้าวยังไม่เป็นที่นิยมปฏิบัติในบางพื้นที่ เนื่องจากการย่อยสลายฟางข้าวต้องใช้เวลานาน ดังนั้นฟางข้าวจึงมักถูกกำจัดด้วยการเผา ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาเช่น เกิดการสูญเสียธาตุอาหารพืชในดิน และส่งผลให้ดินเสื่อมสภาพเร็วขึ้น (กรมการข้าว, 2563) จากการประเมินการเผาตอซังและฟางข้าวของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าดินต้องสูญเสียธาตุอาหารหลักเป็นไนโตรเจนถึง 90 ล้านกิโลกรัม ฟอสฟอรัส 20 ล้านกิโลกรัม และโพแทสเซียม 260 ล้านกิโลกรัม ยังไม่นับการสูญเสียธาตุอาหารรอง เช่น แคลเซียม แมกนีเซียม และซัลเฟอร์อีกกว่า 150 ล้าน

ก็โลกร้อนต่อไป คิดเป็นมูลค่ากว่า 5 พันล้านบาท นอกจากนี้ยังส่งผลต่อชั้นบรรยากาศจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาฟางข้าว ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก และเกิดปัญหาค่ามลพิษทางอากาศ มีฝุ่นละอองขนาดเล็ก หรือ PM 2.5 สูงเกินค่ามาตรฐาน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ในการดำเนินชีวิตและมีผลกระทบต่อสุขภาพ (กรมการข้าว, 2562) การนำฟางข้าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุด จึงเป็นแนวทางช่วยลดการกำจัดฟางข้าวจากการเผาได้ ก่อนหน้านั้นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีการนำฟางข้าวมาใช้เพื่อผลิตสัตว์น้ำต้นทุนต่ำในชนบท (Rai et al., 2008) แต่การใส่ฟางข้าวในอัตราส่วนที่สูง ส่งผลให้ปริมาณมวลชีวภาพของเพอริไฟตอน (periphyton biomass) ลดลง และคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงปลา (Shahabuddin, 2012) ดังนั้นการศึกษาปริมาณการใช้ฟางข้าวที่เหมาะสมไม่กระทบต่อคุณภาพน้ำและการผลิตแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ ในบ่อจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การนำฟางข้าวมาใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีประสิทธิภาพสูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. การวางแผนการทดลอง

วางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (completely randomized design; CRD) กำหนดเป็นชุดการทดลอง (treatment) 4 ชุด แต่ละชุดมี 3 ซ้ำ (replication) โดยกำหนด ดังนี้

ชุดการทดลองที่ 1 (FR0) ไม่ใส่ฟางข้าว

ชุดการทดลองที่ 2 (FR15) ใส่ฟางข้าว 15 g/m²

ชุดการทดลองที่ 3 (FR30) ใส่ฟางข้าว 30 g/m²

ชุดการทดลองที่ 4 (FR60) ใส่ฟางข้าว 60 g/m²

2. การเตรียมฟางข้าว และปุ๋ยอินทรีย์

ฟางข้าวที่ใช้ ได้จากฟางข้าวเจ้า กข15 โดยใช้เฉพาะส่วนของลำต้น เป็นฟางข้าวแห้งหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวที่ได้จากอำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย นำมาอบแห้งเพื่อกำจัดความชื้นที่ 60 °C นาน 12 ชั่วโมง จากนั้นเก็บใส่ถุงแห้งสะอาด เพื่อใช้ในการการศึกษา เตรียมปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ปุ๋ย Urea (46-0-0) (3 g/m²) และ Di-ammonium phosphate; DAP (18-46-0) (2 g/m²) โดยละลายน้ำและทิ้งไว้ 1 คืน ก่อนใส่ในบ่อทุกชุดการทดลอง

3. การดำเนินการทดลอง

หน่วยทดลองเป็นบ่อซีเมนต์กลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 94 cm ความสูง 50 cm จำนวน 12 บ่อ โดยบ่อตั้งอยู่ในโรงเรือนที่มีหลังคาโปร่งแสง ใช้น้ำจากแหล่งน้ำบาดาล เติมน้ำลงในบ่อที่ระดับความลึก 40 cm (ปริมาตรน้ำประมาณ 270 L) จากนั้นใส่ปุ๋ยที่เตรียมไว้ และใส่ฟางข้าวตามที่กำหนดในชุดการทดลอง และติดตั้งเครื่องให้อากาศทุกบ่อ จากนั้นทิ้งไว้เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ทำการตรวจวัดค่าคุณภาพน้ำ วิเคราะห์ค่า ฟีนอลรวม (total phenolic compound) วิเคราะห์ชนิดและปริมาณแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ ทุกๆ 2 สัปดาห์ ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์

4. การเก็บผลการทดลอง

วิเคราะห์คุณภาพน้ำ ได้แก่ ออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (Dissolved oxygen) และอุณหภูมิ (Temperature) ด้วยเครื่อง DO meter (YSI model Pro 20i) แอมโมเนียรวม (Total ammonia) ด้วยวิธี phenol hypochlorite method ฟอสฟอรัสรวม (Total phosphorus) ด้วยวิธี Persulphate digestion and ascorbic acid finish สภาพความเป็นกรด-ด่าง (pH) ด้วยเครื่อง pH meter (Metter Toledo, Seven2Go) ความเป็นด่างรวม (Total alkalinity) ด้วยวิธี Titration method ความ

กระด้างรวม (Total hardness) ด้วยวิธี EDTA titrimetric method ค่าความนำไฟฟ้า (Conductivity) ด้วยเครื่อง Conductivity meter (Mettler Toledo, S230) วิเคราะห์ค่าฟีนอลรวม (total phenolic compound) ด้วยวิธี Folin-Ciocalteu (Kupina et. al., 2018) วิเคราะห์หาคาร์โบไฮเดรตตามวิธีของ Boyd (1979) วิเคราะห์ชนิดและปริมาณของแพลงก์ตอนพืช (phytoplankton) และแพลงก์ตอนสัตว์ (Zooplankton) ตามวิธีของ ลัดดา วงศ์รัตน์ และโสภณา บัญญาภิวัฒน์ (2546) คำนวณความหนาแน่นของแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ดังสมการ

$$\text{ความหนาแน่นของแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ (units/L)} = (A \times B / C)$$

เมื่อ: A = ปริมาตรน้ำในขวดเก็บตัวอย่าง (ml)

B = ค่าเฉลี่ยของแพลงก์ตอนที่นับได้ในปริมาตร 1 ml (units)

C = ปริมาตรของน้ำที่กรองผ่านถุงแพลงก์ตอน (L)

5. การวิเคราะห์ผลทางสถิติ

นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์หาความแตกต่างทางสถิติ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ผลการวิจัย

1. ผลของฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อคุณภาพน้ำในบ่อน้ำ

ค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำก่อนเริ่มการทดลองมีค่าดังนี้ ค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำเท่ากับ 3.23 ± 0.52 mg/L ค่าความเป็นกรด-ด่าง เท่ากับ 8.25 ± 0.22 มีค่าความนำไฟฟ้าเท่ากับ 291.68 ± 8.69 ($\mu\text{s/cm}$) อุณหภูมิเท่ากับ 26.38 ± 0.04 °C ค่าฟอสฟอรัสรวมเท่ากับ 0.09 ± 0.00 mg/L ค่าความเป็นด่างเท่ากับ 85.07 ± 30.3 m/L ค่าความกระด้างรวมเท่ากับ 132.80 ± 2.31 mg/L ค่าแอมโมเนียรวมเท่ากับ 0.04 ± 0.01 mg/L เมื่อทดลองเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ พบว่าทุกชุดการทดลองมีค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำ อุณหภูมิ ฟอสฟอรัสรวม และแอมโมเนียรวม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) อย่างไรก็ตามพบว่าการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ค่าความเป็นกรด-ด่าง ค่าความนำไฟฟ้า ค่าสภาพต่างรวม และค่าความกระด้างรวม มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยพบว่าชุดการทดลอง FR30 และ FR60 มีค่าความเป็นกรด-ด่าง ต่ำกว่าชุดการทดลอง FR0 และ FR15 และค่าความนำไฟฟ้า ค่าสภาพต่างรวม และค่าความกระด้างรวม มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยชุดการทดลอง FR60 มีค่าความนำไฟฟ้า ค่าสภาพต่างรวม และค่าความกระด้างรวม สูงกว่าชุดการทดลอง FR0 FR15 และ FR30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) นอกจากนี้ยังพบว่าการใส่ฟางข้าวในบ่อน้ำ ส่งผลให้ปริมาณ total phenolic compounds สูงกว่าบ่อที่ไม่ใส่ฟางข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ทั้งนี้บ่อที่ใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันมีปริมาณ total phenolic compounds ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: ผลของการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำในบ่อ (Mean±SD) (SD; standard deviation)

Parameters	FR0	FR15	FR30	FR60
Dissolved oxygen (mg/L)	3.86±0.12	3.90±0.36	3.32±0.15	3.75±1.99
Temperature (°C)	28.29±0.32	28.18±0.00	28.21±0.05	28.23±0.05
pH	8.64±0.03 ^a	8.68±0.25 ^a	8.28±0.18 ^b	8.28±0.03 ^b
Conductivity ($\mu\text{s/cm}$)	265.08±3.41 ^c	306.60±2.99 ^b	291.94±18.37 ^{bc}	355.01±35.54 ^a
	0.43±0.07	0.44±0.10	0.47±0.14	0.50±0.11

Parameters	FR0	FR15	FR30	FR60
Total phosphorus (mg/L)	62.40±1.59 ^c	74.87±7.31 ^b	81.00±6.00 ^b	105.67±7.33 ^a
Total alkalinity (mg/L)	109.86±1.09 ^c	131.71±2.84 ^b	126.55±9.67 ^{bc}	161.16±17.29 ^a
Total hardness (mg/L)	0.07±0.00	0.067±0.10	0.10±0.20	0.06±0.01
Total ammonia (mg/L)	61.51±1.71 ^a	45.76±8.79 ^{ab}	36.59±10.25 ^b	36.11±14.15 ^b
Chlorophyll <i>a</i> (mg/m ³)	0.47±0.11 ^b	2.33±0.30 ^a	1.92±0.39 ^a	2.00±0.20 ^a
Total phenolic compounds (mg/g GAE)				

หมายเหตุ: ตัวอักษรที่แตกต่างกันในแนวนอนมีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

2. ผลการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อปริมาณแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ในบ่อน้ำ

ผลการทดลองพบว่า การใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันในบ่อน้ำ ส่งผลต่อปริมาณผลรวมของแพลงก์ตอนพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยชุดการทดลอง FR0 และ FR60 มีปริมาณผลรวมของแพลงก์ตอนพืชสูงสุด ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) แต่มีปริมาณผลรวมของแพลงก์ตอนพืชแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับชุดการทดลอง FR15 และ FR30 การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันในบ่อน้ำ ส่งผลต่อชนิดของแพลงก์ตอนพืชในบ่อน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยชุดการทดลอง FR60 พบแพลงก์ตอนพืชใน ดิวิชัน Chromophyta ในสกุล *Navicula* sp. เป็นแพลงก์ตอนพืชชนิดเด่น ซึ่งมีปริมาณสูงสุดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับชุดการทดลองอื่นๆ อย่างไรก็ตามพบว่าการใส่ฟางข้าวในทุกระดับส่งผลให้แพลงก์ตอนพืชดิวิชัน Chlorophyta ในสกุล *Chlorella* sp. และ *Scenedesmus* sp. มีปริมาณต่ำกว่าชุดการทดลองที่ไม่ใส่ฟางข้าว นอกจากนี้ยังพบว่า การใส่ฟางข้าวในบ่อน้ำส่งผลต่อปริมาณและชนิดของแพลงก์ตอนสัตว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยพบว่าชุดการทดลอง FR0 มีผลรวมปริมาณแพลงก์ตอนสัตว์สูงสุด แตกต่างจากชุดการทดลองอื่นๆ ขณะที่ชุดการทดลอง FR15 FR30 และ FR60 มีปริมาณผลรวมของแพลงก์ตอนสัตว์ไม่แตกต่างกัน ($P > 0.05$) ทั้งนี้พบว่าแพลงก์ตอนสัตว์ ไฟลัม Rotifera ในสกุล *Philodina* sp. และแพลงก์ตอนสัตว์ ไฟลัม Arthropoda กลุ่ม Copepoda มีปริมาณมากที่สุดในชุดการทดลอง FR60 ซึ่งแตกต่างจากชุดการทดลองอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ขณะที่ชุดการทดลอง FR0 มีปริมาณแพลงก์ตอนสัตว์ ไฟลัม Rotifera ในสกุล *Brachionus* sp. และไฟลัม Arthropoda กลุ่ม Ostracoda สูงที่สุด แตกต่างจากชุดการทดลองอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: ผลการใส่ฟางข้าวในระดับที่แตกต่างกันต่อชนิดและปริมาณของ แพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ในบ่อ

ระยะเวลา 8 สัปดาห์ (units/L⁻¹) (Mean±SD) (SD; standard deviation)

Groups/Genus	FR0	FR15	FR30	FR60
Total phytoplankton	381,889±50,524 ^a	234,889±63,042 ^b	232,277±71,845 ^b	411,944±32,980 ^a
Division Chromophyta				
<i>Navicula</i> sp.	52,555±12,066 ^b	83,444±15,795 ^b	77,944±12,632 ^b	186,666±93,050 ^a
Division Chlorophyta				
<i>Chlorella</i> sp.	172,000±56,027 ^a	64,666±24,583 ^b	77,666±17,149 ^b	91,111±8,552 ^b
<i>Oocystis</i> sp.	2000±0	11,111±11,969	5,555±962	30,000±20,000
<i>Scenedesmus</i> sp.	91,666±5,457 ^a	43,889±27,859 ^b	35,722±27,480 ^b	38,333±17,320 ^b
<i>Eudorina</i> sp.	8,666±2,333	12,666±4,932	7,777±2,200	5,833±1,443

Division Cyanophyta				
<i>Chroococcus</i> sp.	55,000±21,283	19,111±2,365	27,611±15,542	56,666±28,915
Total Zooplankton	4,013±110^a	2,086±731^b	1,680±548^b	2,613±180^b
Phylum Rotifera				
<i>Philodina</i> sp.	500±216 ^b	413±201 ^b	160±91 ^b	1,053±421 ^a
<i>Brachionus</i> sp.	1,700±383 ^a	586±468 ^b	600±317 ^b	1,180±399 ^{ab}
Phylum Arthropoda				
Ostracoda	1,340±563 ^a	693±220 ^b	613±184 ^b	213±50 ^b
Copepoda	0±0 ^c	86±50 ^b	26±11 ^{bc}	193±61 ^a

หมายเหตุ: ตัวอักษรที่แตกต่างกันในแนวนอนมีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าพบว่าในทุกชุดการทดลองมีค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำอยู่ในช่วง 3.32 - 3.90 mg/L ซึ่งมีค่าค่อนข้างต่ำ แต่อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ ซึ่งปลาที่อาศัยในเขตร้อนจะเป็นอันตรายเมื่อมีระดับออกซิเจนต่ำกว่า 0.5-1.0 m/L (วิรัช จิวแหยม, 2561) ก่อนหน้านั้นมีรายงานว่าปริมาณออกซิเจนลดลงตามปริมาณฟางข้าวที่ใส่ลงไป เนื่องจากฟางข้าวเกิดการย่อยสลายและใช้ออกซิเจนจากน้ำ (Shahabuddin, 2012) ขณะที่คาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ถูกปล่อยออกมา และทำให้ค่า pH ของน้ำลดลง (Kusakabe et al., 2000) ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองครั้งนี้ที่พบว่าค่า pH มีค่าอยู่ในช่วง 8.64 - 8.28 และค่า pH ลดลงต่ำกว่าชุดควบคุม เมื่อใส่ฟางข้าวลงในบ่อ อย่างไรก็ตามค่า pH ในการทดลองครั้งนี้อยู่ในช่วงที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำ (ค่า pH ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำอยู่ระหว่าง 6.5-9) ค่าความนำไฟฟ้าของน้ำจืดส่วนใหญ่มีค่าระหว่าง 10-1000 $mScm^{-1}$ เป็นธรรมชาติหายากๆ ที่ใช้ประเมินปริมาณแร่ธาตุต่างๆในน้ำ หรือเป็นค่าที่ใช้ประเมินความเน่าเสียของน้ำเบื้องต้น (วิรัช จิวแหยม, 2561) การศึกษาค้นคว้าพบว่าค่าความนำไฟฟ้าอยู่ในช่วงระหว่าง 265-355 $mScm^{-1}$ และมีแนวโน้มสูงขึ้นตามปริมาณฟางข้าวที่ใส่ลงไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใส่ฟางข้าวลงไปใบบ่อทำให้น้ำมีปริมาณแร่ธาตุสูงขึ้น และมีแนวโน้มเกิดการเน่าเสียหากใส่ลงไปปริมาณมาก การศึกษาค้นคว้านี้ยังพบว่าค่าสภาพต่างรวม อยู่ในช่วง 62.40 - 105.67 mg/L และค่าความกระด้างรวม อยู่ในช่วงระหว่าง 109.86-161.16 mg/L และมีแนวโน้มสูงขึ้นตามปริมาณฟางข้าวที่ใส่ลงไป Paul & Alam (2015) รายงานการใช้เถ้าจากฟางข้าวในอัตรา 7.5-20 g/L สามารถช่วยรักษาระดับที่เหมาะสมของ pH สภาพต่างรวม และความกระด้างรวม ในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำได้ นอกจากนี้ยังพบว่าการใส่ฟางข้าวลงในบ่อน้ำส่งผลให้ปริมาณ Chlorophyll *a* ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการลดลงของปริมาณแพลงก์ตอนพืชสีเขียวชั้น Chlorophyta และ Cyanophyta การใส่ฟางข้าวในบ่อน้ำส่งผลให้ปริมาณของแพลงก์ตอนพืช และแพลงก์ตอนสัตว์ลดลง อาจเนื่องมาจากผลการเสริมฤทธิ์ (synergistic effect) จากองค์ประกอบของสาร phenolic (phenolic compounds) ที่หลั่งออกมาจากฟางข้าว ซึ่งสาร allelochemicals ที่หลั่งออกมาจากฟางข้าวบาร์เลย์ และฟางข้าว จำกัดการเจริญเติบโต การสังเคราะห์แสง การหายใจ และเมแทบอลิซึมของแพลงก์ตอน ที่อาจนำไปสู่การยับยั้งการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอนในบ่อ (Shahabuddin, 2012) โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่าบ่อที่ใส่ฟางข้าวมีปริมาณ total phenolic compounds อยู่ในช่วง 1.92-2.33 mg/g GAE ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าชุดควบคุม จึงอาจเป็นสาเหตุการลดลงของปริมาณแพลงก์ตอนพืชสีเขียวชั้น Chlorophyta และ Cyanophyta ส่งผลต่อการลดลงของปริมาณ Chlorophyll *a* ในบ่อ อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าพบว่าฟางข้าว ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอนสีเขียวชั้น Chromophyta โดยเฉพาะสกุล *Navicula* sp. ซึ่งตรงกับผลการรายงานของ Dhali et al. (2022) ที่ระบุว่าฟางข้าวไฮโดรไลซิสสามารถเพิ่มการเจริญเติบโตและผลผลิตมวลรวมของ *Navicula* sp. ทั้งนี้

เนื่องจากในฟางข้าวมีส่วนประกอบของซิลิกาที่เป็นปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอนพืชกลุ่มไดอะตอม นอกจากนี้ยังพบว่าฟางข้าวส่งผลต่อชนิดและปริมาณของแพลงก์ตอนสัตว์ โดยเฉพาะไฟลัม Rotifera ในสกุล *Philodina* sp. และ ไฟลัม Arthropoda กลุ่ม Copepoda ซึ่งพบว่ามีปริมาณมากกว่าชุดควบคุม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าฟางข้าวส่งผลต่อคุณภาพน้ำในบ่อ อย่างไรก็ตามการใส่ฟางข้าวในอัตรา 15-60 g/m² ค่าคุณภาพน้ำยังอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อีกทั้งยังพบว่าฟางข้าวลดปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ รวมถึงยับยั้งการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์บางชนิด แต่ในทางกลับกันการใส่ฟางข้าว ช่วยกระตุ้นการเจริญของแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์บางชนิดด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าฟางข้าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ แต่ควรใช้ในปริมาณที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นเพียงการประเมินเบื้องต้น ซึ่งการศึกษาต่อไปควรศึกษาการใช้ฟางข้าวร่วมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อประเมินผลที่จะเกิดขึ้นต่อสัตว์น้ำโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2562). แนะนำใช้ประโยชน์จากฟางข้าว แทนการเผาสร้างมลพิษ. กองบรรณาธิการรอยช้อออนไลน์. เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2566 สืบค้นจาก <https://voicetv.co.th/read/luQdxbCdq>

กรมการข้าว. (2563). เอกสารองค์ความรู้:การจัดการฟางในระบบการผลิตข้าวชลประทาน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2566 สืบค้นจาก http://www.ricethailand.go.th/rkb3/Fertilizer_012.pdf

ลัดดา วงศ์รัตน์ และโสภณา บัญญาภิวัดน์. (2546). คู่มือวิธีการเก็บและวิเคราะห์แพลงก์ตอน.

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรัช จิวแหยม. (2561). หลักการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการจัดการคุณภาพน้ำ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 366 หน้า

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร. เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2566 สืบค้นจาก <http://www.oae.go.th/>

Boyd, C.E. (1979). Water quality in warm water fish ponds. Agricultural Experiment station. Auburn University, Alabama.

Celik, E. (2012). Tilapia culture review. Dissertation. Norwegian University of life Science. 77 p.

Dhali, S., Jain, R., Malik, A., Sharma, S., & Raliya, R. (2022). Cultivation of *Navicula* sp. On rice straw hydrolysate for the production of biogenic silica. *Bioresource Technology*, 360, 127577.

Edwards, P., Lin, C., & Yakupitiyage, A. (2000). Semi-intensive pond aquaculture. In *Tilapias: Biology and exploitation* (pp. 377–403). Springer

Gummert, M., Hung, N. V., Chivenge, P., & Douthwaite, B. (2020). Sustainable rice straw management. Springer Nature.

Hussein, M. (2012). Effect of organic and chemical fertilization on growth performance, phytoplankton biomass and fish production in carp polyculture system. *Egyptian Journal of Aquatic Biology and Fisheries*, 16(2), 133–143.

Kupina, S., Fields, C., Roman, M. C., & Brunelle, S. L. (2018). Determination of total phenolic content using the Folin-C assay: Single-laboratory validation, first action 2017.13. *Journal of AOAC International*, 101(5), 1466–1472.

Kupina, S., Fields, C., Roman, M. C., & Brunelle, S. L. (2018). Determination of total phenolic content using the Folin-C assay: Single-laboratory validation, first action 2017.13. *Journal of AOAC International*, 101(5), 1466–1472.

- Kusakabe, M., Tanyileke, G., McCord, S., & Schladow, S. (2000). Recent pH and CO₂ profiles at Lakes Nyos and Monoun, Cameroon: Implications for the degassing strategy and its numerical simulation. *Journal of Volcanology and Geothermal Research*, 97(1–4), 241–260.
- Paul, T., & Alam, M. (2015). Potential of using rice-straw ash as liming material in aquaculture. *Journal Sylhet Agricultural University* 2(1), 117-125
- Rai, S., Yi, Y., Wahab, M. A., Bart, A. N., & Diana, J. S. (2008). Comparison of rice straw and bamboo stick substrates in periphyton-based carp polyculture systems. *Aquaculture Research*, 39(5), 464–473.
- Shahabuddin, A. M. (2012). Effects of various loading rates of rice straw on physical chemical and biological parameters of water. *Journal of Fisheries and Aquatic Science*, 7, 364–378.
- Srujana, G., Suresh, B., Lavanya, G., Ram, B. j., & Sumanth, V. (2017) Studies on genetic variability, heritability and genetic advance for yield and quality components in rice (*Oryza sativa* L.). *Journal of pharmacognosy and phytochemistry*, 6(4), 564-566
- Van Hung, N., Maguyon-Debras, M. C., Migo, M. V., Quilloy, R., Balingbing, C., Chivenge, P., & Gummert, M. (2020). Rice Straw Overview: Availability, Properties, and Management Practices. In M. Gummert, N. V. Hung, P. Chivenge, & B. Douthwaite (Eds.), *Sustainable Rice Straw Management* (pp. 1–13). Springer International Publishing.
- Zaghloul, A., Camilia, E.-D., & Fikry, A. (2018). Utilization of rice straw as a low-cost natural by-product in agriculture. *International Journal of Environmental Pollution and Environmental Modelling*, 1(4), 91–102.

KSUC-O-013

**แนวทางการบริหารงานพัสดุสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานพิพิธภัณฑ์
เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน)
the GOLDEN JUBILEE MUSEUM OF AGRICULTURE OFFICE
(PUBLIC ORGANIZATION)**

ชนกนภา พูลเจริญศิลป์¹ และชเนตตี พุ่มพฤษ์^{2*}

สำนักงานพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน)¹

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา²

*Corresponding author: Chanattee.m@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมการบริหารงานพัสดุ มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร เนื่องจากพัสดุเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบของภาครัฐ ซึ่งผู้รับผิดชอบ ส่วนงานพัสดุต้องมีความรู้ความเข้าใจ กฎ ระเบียบและขั้นตอนเกี่ยวกับงานพัสดุ รวมทั้งแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีการ ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอทำให้ผู้รับผิดชอบงานด้านพัสดุต้องหมั่นศึกษาติดตาม และเป็นผู้มีประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานอย่าง ต่อเนื่อง โดยยึดหลักการบริหารพัสดุ ด้านความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นธรรม และสามารถมีการดำเนินงานที่จะก่อให้เกิด ความคล่องตัว ลดเวลาและประหยัดงบประมาณ บทความนี้จึงนำเสนอการบริหารงานพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทำความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ ผลจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ สามารถนำผลที่ได้ไป เป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุง อีกทั้งนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงาน รวมทั้งการลดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของ งานพัสดุให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์กรต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารงานพัสดุ, การพัฒนาประสิทธิภาพ, พิพิธภัณฑ์เกษตรฯ

Abstract

This academic article aims to collect supplies management is important to the operations of the organization because supplies are an important tool for management related to procurement according to government regulations. The person responsible for the parcel work must have knowledge and understanding of the rules, regulations, and procedures regarding parcel work. Including government guidelines that are constantly changing, people in charge of supplies must study and follow them regularly. and is experienced in continuous work by adhering to the principles of parcel management Transparency Verifiable and fair and can have operations that will create flexibility Reduce time and save budget This article therefore presents efficient parcel management. for all involved parties to understand and act correctly according to the regulations Results from various literature reviews can be used as information and guidelines for improvement. It also leads to the development of operations. Including reducing

problems in performing the duties of supplies work to be more efficient and effective according to the organization's goals.

Keywords: Procurement management, Efficiency development, Agricultural Museum

บทนำ

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 อธิบายถึงการให้หน่วยงานของรัฐมีความควบคุมและดูแลพัสดุที่อยู่ในครอบครองให้มีการใช้และการบริหารพัสดุที่เหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐมากที่สุด เป็นที่ทราบดีว่าการบริหารจัดการเกี่ยวกับพัสดุ มีขั้นตอนเริ่มต้นตั้งแต่ การจัดหาพัสดุ การควบคุมพัสดุ การซ่อมบำรุง และการจำหน่ายพัสดุ องค์ประกอบเหล่านี้จะสนับสนุนและสนองความต้องการในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยการบริหารงานพัสดุประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2556) ประกอบด้วย (1) ด้านการจัดหาพัสดุ (Purchasing) เป็นกระบวนการหรือวิธีปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุ ที่ต้องการโดยการซื้อ จ้าง เช่า แลกเปลี่ยน หรือโดยนิติกรรมอื่นตามที่กำหนดในกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ (2) ด้านการควบคุมพัสดุ (Inventory Control) หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการพัสดุ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีพัสดุที่ต้องการใช้งานให้เพียงพอมีจำนวนไม่มากจนเกินไปและไม่น้อยจนเกินไป เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณขององค์กร (3) ด้านการซ่อมบำรุง (Maintenance) หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มีความมุ่งหมายที่จะรักษาพัสดุให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ เช่น การทำความสะอาด การตรวจสอบสภาพ การวัดและการทดสอบ การซ่อมแซม การตัดแปลงแก้ไข รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลในการซ่อมบำรุง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และประเมินค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงรักษา (4) ด้านการจำหน่ายพัสดุ (Disposal) หมายถึง การตัดยอดพัสดุออกจากบัญชีควบคุม โดยการดำเนินการนำพัสดุในครอบครองของหน่วยงานออกจากความรับผิดชอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การขาย การโอน การบริจาค การแลกเปลี่ยน และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น รวมถึงการแปรสภาพหรือทำลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของวรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์, 2547 : 4-5 กล่าวไว้ว่า ขอบเขตการบริหารพัสดุ ประกอบด้วย (1) การสำรวจความต้องการใช้พัสดุ (Requirement Determination) หมายถึง การคำนวณจากข้อมูลอัตราการใช้พัสดุในอดีต และความต้องการใช้ในปัจจุบันจากผู้ใช้พัสดุแต่ละฝ่าย สอดคล้องกับการดำเนินงานและวิธีของการกำหนดวิธีการคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสม (2) การกำหนดมาตรฐานพัสดุ (Standardization) หมายถึง การจัดมาตรฐาน และกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุ เพื่อให้ได้ทรัพยากรที่ประหยัดคุ่มค่าและเหมาะสมต่อการใช้งาน ซึ่งในการกำหนดมาตรฐานพัสดุ ต้องเป็นที่ยอมรับไว้วางใจของทุกฝ่ายทั้งผู้ซื้อ ผู้ใช้และผู้ผลิต (3) การจัดหาพัสดุ (Purchasing) หมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นโดยมีคุณสมบัติปริมาณราคา ช่วงเวลาแหล่งขายและการนำส่ง ณ สถานที่ถูกต้อง (4) การใช้พัสดุและการจัดเก็บพัสดุ (Use and Storage) หมายถึง การนำพัสดุไปใช้ในการดำเนินงานและการเก็บรักษาเป็นการช่วยในการยืดอายุพัสดุ เพื่อตอบสนองความต้องการผู้ใช้ได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอ (5) การควบคุมพัสดุ (Control) หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารต้องบริหารพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ เลือกพัสดุที่เหมาะสมใช้ในยามที่มีความต้องการ เพราะพัสดุมักมีการใช้งานแตกต่างกัน และมีการพิจารณาเลือกใช้อย่างต่อเนื่องและทันเวลา (6) การจำหน่ายพัสดุ (Disposal) หมายถึง การปลดภาระความรับผิดชอบทรัพย์สินออกไปซึ่งมีสาเหตุจากการชำรุดเสื่อมสภาพและเสียหายตามกาลเวลา (วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์, 2547 : 4-5)

นอกเหนือจากนั้นการบริหารงานพัสดุยังนับเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ ซึ่งการบริหารงานพัสดุมีความสำคัญในการช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของเจ้าหน้าที่พัสดุอีกด้วยดังนั้น เจ้าหน้าที่พัสดุจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย การเก็บรักษาและการซ่อมบำรุง การทำทะเบียนบัญชีพัสดุ การเก็บรักษาใบสำคัญ หลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัสดุ การแทงจำหน่ายพัสดุที่ชำรุด การทำสัญญาการต่ออายุสัญญา และการเปลี่ยนแปลงสัญญาที่ซื้อแล้วจ้าง และมีคุณลักษณะเฉพาะการบริหารงานพัสดุดังนี้ 1. การมุ่งมั่นผลสัมฤทธิ์ 2. การบริหารที่ดี 3. การส่งมอบความเชี่ยวชาญในอาชีพ 4. จริยธรรม 5. การร่วมแรงร่วมใจ 6. ความยืดหยุ่นผ่อนปรน 7. ความถูกต้องของงาน และ 8. การคิดวิเคราะห์ (ววมยุรา นภาพรณ์ พลนิกรกิจ และกัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม, 2556) จากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น เจ้าหน้าที่พัสดุต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานพัสดุ โดยเน้นการจัดหาพัสดุที่มีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม มีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่ดี เพื่อให้ได้มีพัสดุเพียงพอต่อการใช้งาน และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงเพื่อใช้ในการประเมินค่าใช้จ่ายการซ่อมบำรุง รวมถึงการตัดยอดพัสดุที่ไม่จำเป็นต่อการใช้งานออกจากบัญชีคุมพัสดุ (เฉลิมชัย อุทการ, 2563)

การบริหารงานพัสดุให้มีประสิทธิภาพควรมีกยุทธศาสตร์ในการบริหารงานพัสดุอันดับแรก คือ การสำรวจความต้องการใช้พัสดุเพื่อให้ได้พัสดุที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร และจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานพัสดุ หรือคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการใช้งานและมีการอ็อปเกรดมาตรฐานของพัสดุให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และต่อมาคือการจัดหาพัสดุซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ดำเนินการจัดหาพัสดุแล้วเสร็จจึงมีการควบคุมพัสดุ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารพัสดุที่มีความสำคัญและทำให้การบริหารงานพัสดุมีประสิทธิภาพ และขั้นตอนสุดท้ายในการบริหารงานพัสดุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นคือการจำหน่ายพัสดุเป็นการจำหน่ายพัสดุที่หมดอายุและหลังจากจำหน่ายพัสดุไปแล้วต้องจัดหาพัสดุมาทดแทนให้ทันเวลาต่อการใช้งาน เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร เป็นการประหยัดงบประมาณ และลดต้นทุนในการดำเนินงานของหน่วยงาน โดยยึดหลักตามกฎหมาย ระเบียบการบริหารงานพัสดุฯ ซึ่งเจ้าหน้าที่พัสดุจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของการบริหารงานพัสดุ เป็นไปอย่างคุ้มค่า ซึ่งการบริหารงานพัสดุ มีแนวโน้มและความเป็นไปได้ที่มีการพัฒนาการบริหารงานพัสดุสู่การมีประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงาน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

1. การกำหนดแนวทางการบริหารงานพัสดุ

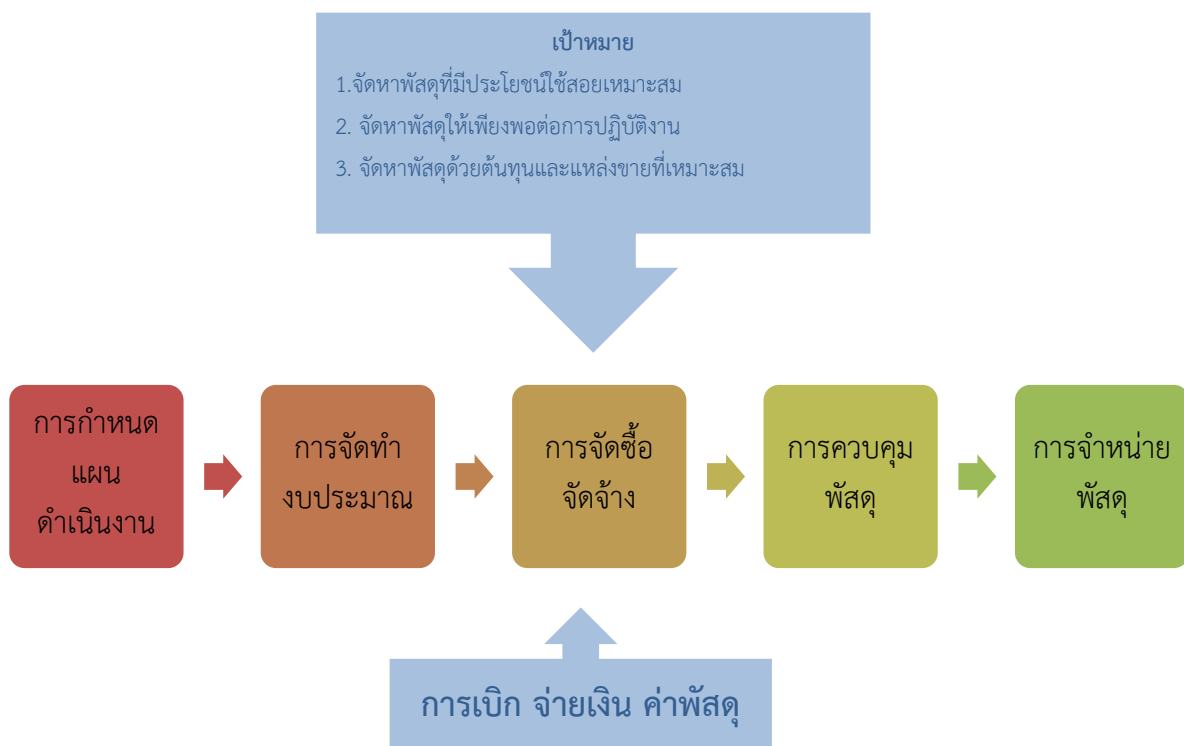
1.1 ความสำคัญการบริหารงานพัสดุ

การบริหารงานพัสดุเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการบริหารราชการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานพัสดุจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานในหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การจัดหาพัสดุ การควบคุมพัสดุ การใช้พัสดุ การเก็บรักษาพัสดุ และการจำหน่ายพัสดุ เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อ บังคับของการบริหารงานพัสดุ ดังนั้นการบริหารงานพัสดุจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยประสบการณ์ในการบริหารงานพัสดุ ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 (ปิยะฉัตร จังหวัดสุโขทัย, 2564) รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน หรือโครงการต่าง ๆ ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายหน้าที่ดังกล่าวมีขอบเขตกว้างขวางและมีหลายระดับ นับตั้งแต่การวางแผน การสำรวจความต้องการใช้พัสดุ

การกำหนดมาตรฐานพัสดุ การจัดหาพัสดุ การใช้และการจัดเก็บพัสดุ การควบคุม และการจำหน่ายพัสดุ (แวมยุรา เนียมสา, 2556) ซึ่งสุชาติ สุกุลนา (2557: 14-15) กล่าวว่า การดำเนินงานของกิจการใด ๆ ก็ตามจำเป็นจะต้องใช้ พัสดุเป็นจำนวนมาก การบริหารงานพัสดุจึงมีความจำเป็นที่องค์กรต่าง ๆ ต้องให้ความสนใจปรับปรุง แนวทางการบริหารอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากพัสดุได้อย่างคุ้มค่าและประหยัดเป็นการลดต้นทุนในการดำเนินงานของหน่วยงานงานพัสดุนับเป็นงานที่มีความสำคัญงานหนึ่ง ที่จะช่วยสนับสนุน การจัดกิจกรรมโครงการให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพงานพัสดุช่วยสนับสนุนให้กลุ่มงานอื่น ๆ มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานการจัดกิจกรรมภายในกลุ่มเป็นงานที่สนับสนุนส่งเสริมให้ดำเนินงาน ในสถานศึกษาประสบผลความสำเร็จงานพัสดุมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ สถานศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้อง กับการจัดหา จัดซื้อ จัดจ้าง การควบคุม การดูแลรักษา และการจำหน่ายพัสดุที่หมดความจำเป็นต้องใช้ แม้ว่างานพัสดุจะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง แต่ก็มีส่วนสนับสนุนให้การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กรเป็นไปด้วยความสะดวกและคล่องตัวมากขึ้น

สรุปได้ว่าการบริหารงานพัสดุมีความจำเป็นต่อองค์กร โดยยึดถือตามกฎหมาย กฎ ระเบียบปฏิบัติของทางราชการอย่างเคร่งครัดเพื่อให้สามารถลดต้นทุนและสามารถใช้ประโยชน์จากพัสดุได้อย่างคุ้มค่าและประหยัดงบประมาณมากยิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยความคุ้มค่า ความโปร่งใส ความยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้

1.2 กระบวนการบริหารพัสดุ

ภาพที่ 1: กระบวนการบริหารพัสดุ

ที่มา: เทศบาลตำบลเทพสถิต, 2564

จากแผนภาพที่ 1 สรุปความสัมพันธ์ได้ว่ากระบวนการบริหารงานพัสดุเริ่มต้นจากการกำหนดแผนงานดำเนินงานหรือการกำหนดความต้องการพัสดุภายในองค์กรมีความต้องการพัสดุอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร ต่อมาคือการจัดทำงบประมาณตามข้อกำหนดความต้องการของพัสดุไว้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงาน แล้วเสร็จตามเป้าหมาย เมื่อจัดท่างบประมาณแล้วก็ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเป็นขั้นตอนการได้ซึ่งวัสดุที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยมีคุณภาพที่ดีตามที่ต้องการและในราคาที่เหมาะสมและขั้นตอนต่อมาจากการจัดหาพัสดุคือการเบิกจ่ายพัสดุให้แก่ผู้ใช้งานต่อไปเพื่อดำเนินการตามแผนหรือโครงการที่วางไว้โดยจะมีการควบคุมพัสดุซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการบริหารงานพัสดุเพราะองค์กรจะต้องมีพัสดุเข้ามาตามจำนวนตามความต้องการต่ออาศัยการควบคุมพัสดุให้มีพัสดุเพียงพอต่อการใช้งานแต่จะไม่ให้มีจำนวนเหลือมากเกินไปจนเกินความต้องการจึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดทำบัญชีบันทึกการเข้าออกและการเบิกจ่ายพัสดุในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการและขั้นตอนสุดท้ายในการกระบวนการบริหารพัสดุคือการจำหน่ายพัสดุ คือเมื่อพัสดุที่ใช้งานอยู่เสื่อมสภาพและล้าสมัยไม่สามารถใช้งานได้ และนำไปจำหน่ายเวลาที่เหมาะสม เพื่อลดภาระในการบำรุงรักษาอีกด้วย

1.3 ประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุการบริหารเชิงกลยุทธ์

การบริหารพัสดุเชิงกลยุทธ์ ด้านการสำรวจความต้องการใช้พัสดุ เนื่องจาก การบริหารพัสดุที่มีประสิทธิภาพต้องเกิดจากการใช้พัสดุอย่างเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งเป็นผลจากการสำรวจความต้องการใช้พัสดุให้ได้พัสดุที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานในการบริหารงานตามแผนโครงการและสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยสอดคล้องกับเฉลิมชัย อุทการ (2563) กล่าวไว้ว่าประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุคือ ความสามารถของผู้ปฏิบัติงานและองค์กรในการร่วมมือกัน ดำเนินงานด้านการบริหารงานพัสดุให้ดีขึ้น เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและการพัฒนาการบริหารงานพัสดุให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงาน โดยประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (เฉลิมชัย อุทการ ,2563) ดังต่อไปนี้

1.3.1 ด้านความคุ้มค่า (Purchasing) หมายถึง การนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการจัดซื้อ จัดจ้างให้ได้พัสดุที่มีคุณภาพ หรือมีคุณลักษณะที่ตอบสนองตามความต้องการใช้งานของหน่วยงาน มีราคาที่เหมาะสมมีแผนการบริหารพัสดุที่เหมาะสม และมีความชัดเจน

1.3.2 ด้านความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการจัดซื้อ จัดจ้างและการบริหารพัสดุที่กระทำโดยเปิดเผย เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมีการปฏิบัติต่อผู้ประกอบการทุกรายโดยเท่าเทียมกัน มีระยะเวลาที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการยื่นข้อเสนอมูลฐานการดำเนินงานชัดเจน และมีการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ในทุกขั้นตอน

1.3.3 ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) หมายถึง การนำความรู้ความสามารถมาใช้ในวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุล่วงหน้า เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีการกำหนดเวลาอย่างเหมาะสม รวมถึงการประเมินและเปิดเผยผลสัมฤทธิ์ของการจัดซื้อ จัดจ้างและการบริหารพัสดุ

1.3.4 ด้านการตรวจสอบ (Inspection) หมายถึง การนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการจัดเก็บเอกสารการรวบรวมข้อมูลของการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุให้เป็นระบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบ จากที่กล่าวมา

ข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารงานพัสดุมีความสำคัญกับการบริหารงานขององค์กร ซึ่งการบริหารงานพัสดุเป็นงานที่ให้บริการ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนงานหลักขององค์กรและโครงการต่าง ๆ ให้ดำเนินไป ตามเป้าหมายขององค์กร

อย่างไรก็ดี ความท้าทายของการบริหารเชิงกลยุทธ์มีประเด็นจากนักวิชาการหลากหลาย เช่นเดียวกับจිරินันท์ สุทธิโคตร (2559, น. 12) ได้ให้ความหมาย การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการ ที่มีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับสุริยา ศรีโสภา (2559, น. 33) สรุปได้ว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ เพื่อประกอบการตัดสินใจ ที่เกิดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อมูลสำคัญเพื่อนำไปสู่การวางแผนทางการดำเนินงานของผู้บริหารในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรและควบคุมการปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจว่าองค์กรสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีพัฒนาการและแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจและปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการกำหนดการดำเนินงานระยะยาวประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดกลยุทธ์ ซึ่งเป็นแผนกลยุทธ์หรือแผนระยะยาว การปฏิบัติตามกลยุทธ์ และการประเมินผลและควบคุม

2. การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน

2.1 องค์ประกอบของประสิทธิภาพการดำเนินงาน

ความจำเป็นของการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานพึงอาศัยองค์ประกอบหลากหลายด้านด้วยกัน ดังเช่น การรวบรวมองค์ประกอบของจิตติมา อัครธิตพิงศ์ (2556) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพใน การทำงานในองค์กรเป็นหัวใจสำคัญ ในการนำองค์กรไปสู่การบรรลุผลความสำเร็จของการดำเนินงาน องค์กรจะมีผลผลิตเป็นที่น่าพอใจทั้งในด้านการผลิต การบริการ มีความเจริญก้าวหน้า และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและบุคลากรองค์กร ซึ่งองค์ประกอบการพัฒนา ประสิทธิภาพการทำงานที่สำคัญ (ธนภรณ์ พรรณราย, 2565) มีดังต่อไปนี้

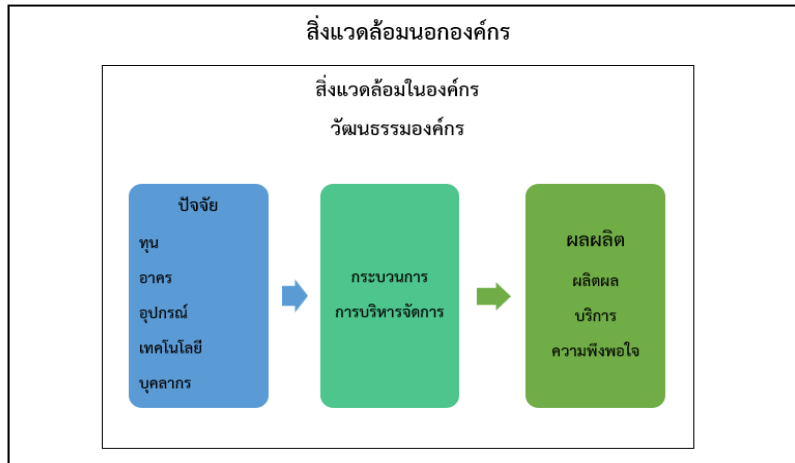
2.2.1 สิ่งแวดล้อมนอกองค์กร ได้แก่ ตลาดความต้องการของลูกค้า สภาพเศรษฐกิจของสังคมและประเทศ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ สภาพคล่องทางการเงินการธนาคาร กำลังการซื้อของลูกค้า และความเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.2.2 สิ่งแวดล้อมในองค์กร ได้แก่ นโยบาย วิสัยทัศน์ และปรัชญาขององค์กรที่กำหนดทิศทางการดำเนินงาน วัฒนธรรมองค์กร และการจัดบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร

2.2.3 ปัจจัยขององค์กร ได้แก่ สภาพความพร้อมขององค์กรในด้านที่ดิน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ เงินทุน เทคโนโลยี และศักยภาพของบุคคล ด้านบุคลากรหรือบุคคล ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาประสิทธิภาพของ องค์กร บุคคลต้องมีประสิทธิภาพในการทำงานดังนั้นองค์ประกอบด้านตัวบุคคลที่นำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่ ปรัชญาและอุดมการณ์ บุคลิกภาพ ความต้องการ ค่านิยม เป้าประสงค์ของชีวิตและการทำงาน การสำรวจตนเอง ความสามารถในการพิชิตอุปสรรคในการทำงาน และการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

2.2.4 กระบวนการขององค์กร เป็นองค์ประกอบสำคัญลำดับสองต่อจากองค์ประกอบ ด้านบุคคล กระบวนการ ที่สำคัญขององค์กร คือ การดำเนินงานทั้งหมดที่จะทำให้เกิดการผลิต และการบริการที่น่าพอใจ ขอบข่ายของกระบวนการของ องค์กรที่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ได้แก่ การจัดโครงสร้างงานขององค์กร การวางแผน การจัดองค์กรในด้าน บุคลากร การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การควบคุมคุณภาพการทำงาน และการพัฒนาองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

หากพิจารณาโดยภาพรวมจึงพบว่า ท่ามกลางองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเชิงประจักษ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของ ประสิทธิภาพการดำเนินงานซึ่งต้องอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก (พิทยา คำหล้า, 2565) ดังเช่นแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 2: องค์ประกอบของประสิทธิภาพการดำเนินงานซึ่งต้องอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก

ที่มา: พิทยา คำหล้า, 2565

สรุปได้ว่าการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน คือ ความสามารถในการทำงานที่บรรลุเป้าหมายของงานเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นให้เกิดการประหยัดทรัพยากรในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ศรีทับทิม (2555) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของการทำงาน คือ การทำงานที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ลดขั้นตอนในการทำงานในวิธีที่สิ้นที่สุด และต้องได้ผลงานที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากความตั้งใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยมีการพัฒนาความรู้ทักษะ เทคนิควิธีการ ทำให้เกิดวิธีการทำงานที่เหมาะสม สามารถยืดหยุ่นวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับปัญหา โดยมีการประสานงานให้เกิดความร่วมมือสร้างความเข้าใจ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มีเจตคติที่ดีในการทำงานและทำงานอย่างมีความสุข

2.2 แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน

ประสิทธิภาพมีความหมายรวมถึงผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา (Thipawadee Meksawan, 1995, page 2) คือ 1) ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหารคือการทำงานที่ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ถูกต้อง และใช้เทคนิคที่สะดวกขึ้นกว่าเดิม และ 2) ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไร ทนเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและให้บริการเป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

ทั้งนี้ทั้งนั้น แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน คือความสามารถในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ภายใต้ทรัพยากรที่เหมาะสม ตามกำหนดเวลา คุ้มค่า ถูกต้อง และรวดเร็วเป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กร อาจแสดงถึงค่าของประสิทธิภาพรวมถึงกลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งประสิทธิภาพ คือ กระบวนการในการบริหารงานพัสดุให้เป็นไปอย่างประหยัด คุ้มค่า มีคุณภาพ ถูกต้อง และบรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนดและทันต่อการใช้งาน

สำนักงานพิพิธภัณฑการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) มีวัตถุประสงค์จัดตั้งมาเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบรอบ 50 ปี ในปีพุทธศักราช 2539 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2545 ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) เพื่อดำเนินการ บริหารงานตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2552 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน 2552 นั้น โดยทางสำนักงานได้มี การจัดแบ่งโครงสร้างจากข้อกำหนด วิทยาลัยฯ และพันธกิจ ออกเป็น 5 สำนัก 1 หน่วยงาน 2 กลุ่มงาน ได้แก่ สำนักอำนวยการ สำนักพัฒนาพิพิธภัณฑสถานและองค์ความรู้ สำนักนวัตกรรมเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง สำนักสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักพัฒนากิจการ หน่วยงานตรวจสอบภายใน กลุ่มงาน กฎหมาย กลุ่มงานแผนงาน ติดตามและประเมินผล ซึ่งทางสำนักงานได้นำพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาบังคับใช้ในการปฏิบัติงานภายในสำนักงาน และเพื่อให้การบริหารงานพัสดุมีประสิทธิภาพผู้ปฏิบัติงานหรือ เจ้าหน้าที่ จะต้องมีความรู้ ความสามารถด้านพัสดุโดยตรงจึงจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงและมีประสิทธิภาพในการทำงานด้านพัสดุ จึง ต้องมีการเพิ่มพูนความรู้ให้เจ้าหน้าที่ที่อยู่ตลอด คือมีการอบรมเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง ประจำปี แล้วเมื่อมีระเบียบ ข้อบังคับออกมา ใหม่จากกรมบัญชีกลาง ทางฝ่ายการคลัง (งานพัสดุ) จะทำหนังสือแจ้งเวียนให้กับทางสำนักต่าง ๆ และกลุ่มงาน หน่วยงาน

สรุป

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาเรียนรู้แนวทางการบริหารพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการทบทวนงานวิจัยและวรรณกรรม บทความที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพมีขั้นตอนการบริหารดังนี้ ประกอบด้วย 1. การสำรวจความต้องการ ใช้ 2. การกำหนดมาตรฐานพัสดุ 3. การจัดหาพัสดุ 4. การใช้พัสดุและการจัดเก็บพัสดุ 5. การควบคุมพัสดุ และ 6. การจำหน่ายพัสดุ ดังนั้น การบริหารงานพัสดุได้มีบทบาทและมีความสำคัญในการช่วยสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของเจ้าหน้าที่พัสดุ ดังนั้น เจ้าหน้าที่พัสดุต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานพัสดุ โดยการจัดหาพัสดุที่มีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม มีการวางแผนการจัดซื้อ จัดจ้างที่ดี เพื่อให้ได้มีพัสดุเพียงพอต่อการใช้งาน และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการซ่อมบำรุง เพื่อใช้ในการประเมินค่าใช้จ่าย การซ่อมบำรุง รวมถึงการตัดยอดพัสดุที่ไม่จำเป็นต่อการใช้งานออกจากบัญชีคุมพัสดุ และเพื่อให้การบริหารพัสดุมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต้องมีการพัฒนาการบริหาร คือ การทำงานที่งบประมาณค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด และต้องได้ผลงานที่มีคุณภาพซึ่งเกิดจากความ ตั้งใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยมีการพัฒนาความรู้ ทักษะ เทคนิควิธีการ อยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา อัครจิตติพงศ์. (2556) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.
- จิรนนท์ สุทธิโคตร. (2559). แนวทางการบริหารงานเชิงกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 19 (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เฉลิม อุทการ.(2563) ปัจจัยของการบริหารงานพัสดุที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ ของนักวิชาการพัสดุในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2556). การจัดการสำนักงาน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560./ (2560)
- วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์. การบริหารงานพัสดุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.
- แวมมยุรา นภาพรณ์ พลนิกรกิจ และกัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม (2556) ผลกระทบของการบริหารงานพัสดุเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อ ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา.

สุกัญญา ศรีทับทิม. (2555). กลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุรียา ศรีโกคา. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสารจำกัด.

อลงกรณ์ มีสุทธา และสมิต สัจฉกร. (2553). การประเมินผลการปฏิบัติงาน (พิมพ์ครั้งที่ 17 กรุงเทพฯ) : สำนักพิมพ์

ส.ส.ท.

KSUC-O-014

ปัจจัยที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 กรณีศึกษา ภาคต่างประเทศ

Factors Affecting Government Expenditures on Education During the 2019

Coronavirus Outbreak Case study: international sector

กมลลักษณ์ อนุภักดิ์¹ และ พงศภัค แซ่เลี้ยว^{2*}

นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ¹

อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ^{2*}

*Corresponding author: Pongsapak.s@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐในประเทศที่มีรายได้สูง รายได้ปานกลางและประเทศที่มีรายได้อ่อนแอ โดยลักษณะข้อมูลภาคตัดขวางในภาคต่างประเทศทั้งหมด 150 ประเทศและเป็นข้อมูลปี พ.ศ. 2563 เป็นข้อมูลจากธนาคารโลก (World bank) โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ระบุการปกครอง รายได้ประชากรต่อหัว การว่างงาน ดัชนีทุจริตคอร์รัปชันและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลอง Multiple Regression ผลการศึกษาพบว่า เมื่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้และการทุจริตคอร์รัปชันในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลาง จะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ดังนั้น รัฐบาลควรออกนโยบายในการช่วยเหลือกลุ่มคนที่มีฐานรายได้น้อยในประเทศ เช่น การลดภาระการผ่อนผันภาษีหรือเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนที่มีฐานรายได้น้อยในประเทศสามารถมีงบประมาณบางส่วนในการเก็บออมเพื่อใช้ในการศึกษาของคนในครอบครัวรวมถึงมีมาตรการในการตรวจสอบข้อมูลเชิงลึกของทุกโรงเรียนในประเทศเพื่อสร้างความโปร่งใสในการทำงาน โดยให้โรงเรียนมีการรายงานผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: รายจ่ายด้านการศึกษา, ประเทศที่มีรายได้สูง, ประเทศที่มีรายได้อ่อนแอ

Abstract

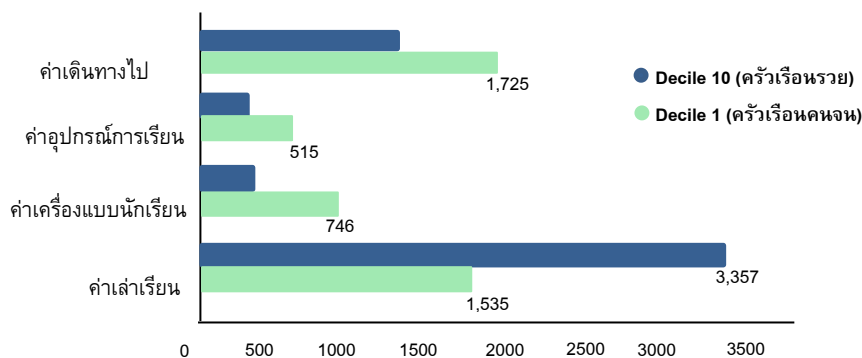
The purpose of this research article is to analyze critical factors influencing public education expenditures in high-income countries, as well as middle-income and relatively low-middle-income countries. The cross-sectional data in the foreign sector comprises 150 countries, with data sourced from the World Bank for the year 2020. The variables considered in this study encompass the regime, national income per capita, unemployment, corruption index, and income inequality. The data underwent analysis using a Multiple Regression Model. The findings indicate that in high- and middle-income countries, an increase in government education expenditures is associated with higher levels of income inequality and corruption at a statistically significant level of 0.01. Consequently, it is recommended that governments implement policies aimed at assisting individuals with low-income bases. Such policies may include

measures like reducing tax burdens or implementing payment deferral policies for debts. These initiatives aim to provide individuals with limited financial resources the opportunity to allocate budgetary resources towards the education of their family members. Additionally, efforts to enhance transparency in education can be undertaken by implementing measures such as thorough inspections of all schools in the country. This can be achieved by requiring schools to regularly report on their performance, fostering transparency in their operations. Such transparency initiatives contribute to accountability and can empower both the government and the public to monitor and improve the quality of education provided across the country.

Keyword: Education expenditure, high-income countries, middle-income countries

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการศึกษาจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพย่อมสนองตอบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคลากรทางการศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของระบบเศรษฐกิจ (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2543) ทำให้ทุกประเทศทั่วโลกเริ่มที่จะวางขอบเขตของนโยบายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในกลุ่มของสหภาพยุโรป (Wolf & Zohlhofer, 2009) เช่น ประเทศกรีซและเดนมาร์กได้มีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาประมาณร้อยละ 2.5 ถึง 5 ของรายได้ประชาชาติ (Agasisti, 2014) และหากพิจารณาในค่าใช้จ่ายการศึกษาในประเทศไทย พบว่า การใช้จ่ายภาครัฐในช่วงปีที่ผ่านมาแนวโน้มสูงขึ้นโดยมีการเบิกจ่ายรายจ่ายจริงจำนวน 3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 91.7 ของงบจัดสรรถือจ่ายปีงบประมาณ พ.ศ.2564 โดยใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ.2563 จำนวน 68,292.4 ล้านบาท โดยงบประมาณส่วนใหญ่จะจัดสรรในด้านของการพัฒนากำลังพลทางการศึกษาและเงินช่วยเหลือกลุ่มคนด้อยโอกาสและจากการเปรียบเทียบรายจ่ายประจำและรายจ่ายลงทุน พบว่า สัดส่วนของรายจ่ายประจำต่อวงเงินงบประมาณมีสัดส่วนที่สูงประมาณร้อยละ 75.6 มีรายจ่ายลงทุนเพียงร้อยละ 13.0 (สถิติการคลัง, 2564)

ภาพที่ 1: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน พ.ศ. 2562

ที่มา: การวิจัยพัฒนาระบบบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ (2562)

จากภาพที่ 1 : เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในด้านของการศึกษาระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้และครัวเรือนที่มีรายได้น้อย จะเห็นได้ว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีรายได้น้อย เช่น ค่าเดินทางไปเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ยกเว้นค่าใช้จ่ายในด้านของค่าเล่าเรียนซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาซึ่งเป็นผลมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

อุปสรรคสำคัญของการขับเคลื่อนการศึกษา คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เช่น ความเหลื่อมล้ำรายได้และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ได้รับการยืนยันจากการศึกษาของ Yang (2020) พบว่า นักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองจะมี

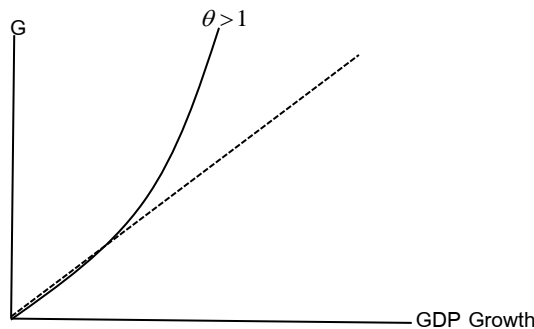
โอกาสทางการศึกษาสูงถึงร้อยละ 70 แต่ในขณะที่นักเรียนที่อาศัยอยู่ในชนบทกลับมีความพร้อมในการเข้าถึงการศึกษาเพียงร้อยละ 45 เป็นผลทำให้นักเรียนในชนบทขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในอนาคต (วิมุต วานิชเจริญธรรม, 2564) โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่สูง โดยในการศึกษาของ Credit Suisse (2018) พบว่า กลุ่มคนที่มีรายได้สูงคิดเป็นร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมดภายในประเทศมีสินทรัพย์โดยรวมสูงถึง 66.9 แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดภายในประเทศกับมีสินทรัพย์โดยรวมไม่ถึงร้อยละ 1

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาคต่างประเทศและภายในประเทศ พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของรัฐซึ่งผลลัพธ์ทางศึกษาจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดของผู้วิจัย โดยในการศึกษาของ Dridi (2014) พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของรัฐในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับการศึกษา Thongkamkaew (2020) ที่ได้เพิ่มตัวแปรการทุจริตคอร์รัปชันเข้ามาพิจารณา ผลการศึกษาพบว่า การคอร์รัปชันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐในทิศทางเดียวกัน จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งจะเห็นได้ว่าหากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาจะนำไปสู่ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ความเหลื่อมล้ำทางรายได้รวมไปถึงการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทย นำไปสู่คำถามวิจัยว่า ปัจจัยใดที่ส่งผลรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ประเทศที่มีรายได้ปานกลางและกลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการใช้จ่ายรัฐบาลของวากเนอร์

Adolph Wagner (1883) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการใช้จ่ายของภาครัฐบาล โดยพยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจกับการใช้จ่ายของรัฐบาล โดยที่วากเนอร์ (Adolph Wagner) ได้อธิบายว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Balatsky, 2012) ส่งผลรัฐมีการลงทุนโครงการทางสังคมมากขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา เป็นต้น โดยวากเนอร์ได้แบ่งค่าใช้จ่ายภาครัฐบาลออกเป็น 4 หมวดหลัก ได้แก่ การป้องกันประเทศ การรักษาความสงบภายในและการจัดระเบียบของสังคมและการบริหารงานทั่วไปของรัฐบาล

ภาพที่ 2: ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจกับการใช้จ่ายของรัฐบาล

ที่มา: Balatsky (2012)

ในการศึกษาของ Phutrakhul (2018) ได้ทำการทดสอบแนวคิดของวากเนอร์ ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจกับการใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นจริงเสมอและในศึกษานี้ได้ข้อค้นพบใหม่ คือ กฎของ Wagner's Law แสดงให้เห็นว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งวัดด้วยผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (GDP) และการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายรัฐบาลด้านการศึกษา

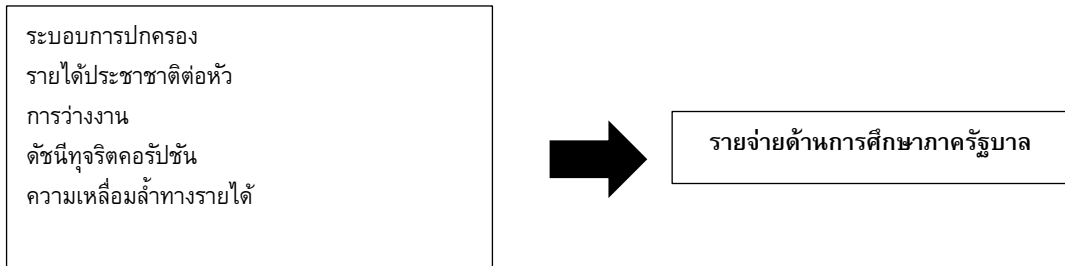
2. ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public Choice Theory)

ทฤษฎีการเลือกสาธารณะ คือ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจัดการกับปัญหาของ รัฐศาสตร์ เนื้อหา รวมถึง การศึกษาของพฤติกรรมทางการเมือง ในทางรัฐศาสตร์ซึ่งสามารถนำแนวคิด ด้านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง 2 แนวคิดประกอบด้วย (สัญญา เคนาภูมิ, 2561)

1. แนวคิดความเป็นประชาธิปไตย (Voting and Decisions) อธิบายมีความสัมพันธ์ระหว่างกับรายจ่ายสาธารณะทางด้าน สังคม เช่น รายจ่ายทางการศึกษาในทิศทางบวก เพราะ กลไกทางการเมืองที่มาจาก การตัดสินใจอย่างชอบธรรมของ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเหตุผลที่ดีที่สุด ผ่านตัวแทนในการสนับสนุนรายจ่ายสาธารณะให้มีระดับที่เพิ่มขึ้น ในกรณีประเทศที่อยู่ใน กลุ่มยากจนต่อการพัฒนา มีการออกนโยบายลงทุนด้านการศึกษาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน (Political Voice)

2. แนวคิดความไม่เสมอภาคของรายได้ (Income Inequality) เป็นการกล่าวถึง ช่องว่างของระดับรายได้ของครัวเรือนต่าง ๆ ของคนที่มีรายได้สูงและรายได้ต่ำ ซึ่งเราสามารถหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) เป็นตัวแทนในการวัดความ เหลื่อมล้ำทางด้านรายได้มีค่าอยู่ในช่วง 0 – 1 โดยที่แนวคิดของค่าสัมประสิทธิ์จีนิสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางเมืองได้ อย่างดี โดยกลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางการเมืองจะมีเงินทุนมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จะมีความสามารถในการเข้าถึง การศึกษาได้ มากกว่า ดังนั้น รัฐจึงจัดรายจ่ายสาธารณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการลงทุนทางสังคมให้แก่คนยากจน จึงสามารถสรุป ได้ว่า ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้สูงจะทำให้รัฐบาลลดรายจ่ายสาธารณะ (Thongkamkaew, 2020)^[7]

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2: กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่มีลักษณะเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Sectional Data) ในภาคต่างประเทศ ทั้งหมด 150 ประเทศและเป็นข้อมูลปี พ.ศ. 2563 โดยทำการวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 : ลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ส่วนที่ 2 เครื่องมือการวิจัย โดยตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษานี้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1: ลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	หน่วย	แหล่งข้อมูล
1. ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา	EDUH (กลุ่มประเทศรายได้สูง)	USD	ธนาคารโลก (World bank)
	EDUM (กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง)		
	EDUL (กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ)		
2. รายได้ประชาชาติต่อหัว	GDP	USD	
3. ระบบการปกครอง	DEMOCRACY	0=ไม่ปกครองแบบประชาธิปไตย	

ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	หน่วย	แหล่งข้อมูล
		1=ปกครองแบบประชาธิปไตย	
4. การว่างงาน	Uem	USD	
5. ดัชนีการทุจริตคอร์รัปชัน	CPI	คะแนน	
6. ความเหลื่อมล้ำทางรายได้	GINI	คะแนน	

ตารางที่ 2: การจัดกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา

กลุ่มประเทศ	รายชื่อประเทศ
ประเทศที่มีรายได้สูง จำนวน 53 ประเทศ	Andorra, Uruguay, United Kingdom, United States, United Arab Emirates, Turks and Caicos Island, Trinidad and Tobago, Switzerland, Sweden, Australia, Spain, Slovenia, Singapore, Seychelles, Saudi Arabia, Bermuda, Romania, Qatar, Puerto Rico, Portugal, Poland, Panama, Oman, Norway, Northern Mariana Islands, New Zealand, New Caledonia, Netherlands, Nauru, Monaco, Malta, Macao, China, Luxembourg, Lithuania, Italy, Liechtenstein, Latvia, Finland, Korea Rep., Japan, Israel, France, Ireland, Iceland, Hungary, Guam, Hong Kong SAR, China, Germany, Greece
ประเทศที่มีรายได้ปานกลาง จำนวน 52 ประเทศ	Albania, Argentina, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Belize, Bosnia and Herzegovina, Botswana, Brazil, Bulgaria, China, Colombia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominican Republic, Ecuador, Equatorial Guinea, Fiji, Gabon, Georgia, Grenada, Guatemala, Guyana, Iraq, Jamaica, Jordan, Kazakhstan, Libya, Malaysia, Maldives, Marshall Islands, Mauritius, Mexico, Moldova, Montenegro, Namibia, North Macedonia, Paraguay, Peru, Russia, Saint Lucia, Serbia, South Africa, Suriname, Thailand, Tonga, Turkey, Turkmenistan, Tuvalu
ประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ จำนวน 45 ประเทศ	Algeria, Angola, Bangladesh, Benin, Bhutan, Bolivia, Cambodia, Cameroon, Cape Verde, Comoros, Djibouti, Egypt, El Salvador, Eswatini, Ghana, Haiti, Honduras, India, Indonesia, Iran, Ivory Coast, Kenya, Kiribati, Kyrgyzstan, Laos, Lebanon, Lesotho, Mauritania, Micronesia, Mongolia, Morocco, Myanmar, Nepal, Nicaragua, Nigeria, Pakistan, Palestine, Papua New Guinea, Philippines, Republic of the Congo, Samoa, Sao Tome and Principe, Senegal, Sri Lanka, Tajikistan, Tanzania, Timor-Leste, Tunisia, Ukraine, Uzbekistan

หมายเหตุ : เกณฑ์การแบ่งตามวิธีการคำนวณของ World Bank Atlas method

1. ประเทศที่มีรายได้สูงจะมีรายได้มวลรวมประชาชาติต่อประชากรอยู่ที่ 12,695 เหรียญสหรัฐฯ ขึ้นไป
2. ประเทศที่มีรายได้ปานกลางจะอยู่ระหว่าง 4,096 ถึง 12,695 เหรียญสหรัฐฯ
3. ประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ คือ กลุ่มประเทศที่มีรายได้มวลรวมประชาชาติต่อประชากรระหว่าง 1,046 ถึง 4,096 เหรียญสหรัฐฯ

เครื่องมือการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-Section Data) ดังนั้นจำเป็นต้องตรวจสอบปัญหาทางสถิติพื้นฐาน คือ : 1.) Multicollinearity 2.) Heteroscedasticity โดยในการตรวจสอบปัญหา Heteroscedasticity จะต้องทดสอบสมมติฐาน ดังนี้ กรณีที่ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) แสดงว่า ความแปรปรวนของตัวแปรความคลาดเคลื่อนคงที่ (White, 1980)

ขั้นตอนที่ 2 : ทำการประมาณแบบจำลองด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยจะแบ่งการพิจารณาแบบจำลองออกเป็น 3 ส่วน ดังสมการดังต่อไปนี้
แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายการศึกษาในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง (แบบจำลองที่ 1)

$$EDUH_i = \beta_0 + \beta_1 GDP + \beta_2 Democracy + \beta_3 Uem + \beta_4 CPI + \beta_5 Gini + \varepsilon \quad (1)$$

แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายการศึกษาในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (แบบจำลองที่ 2)

$$EDUM_i = \beta_0 + \beta_1 GDP + \beta_2 Democracy + \beta_3 Uem + \beta_4 CPI + \beta_5 Gini + \varepsilon \quad (2)$$

แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายการศึกษาในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ (แบบจำลองที่ 3)

$$EDUL_i = \beta_0 + \beta_1 GDP + \beta_2 Democracy + \beta_3 Uem + \beta_4 CPI + \beta_5 Gini + \varepsilon \quad (3)$$

ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติในการวิเคราะห์สมการ (Multiple Regression Analysis) และทำการตรวจสอบปัญหาที่สำคัญในทางเศรษฐมิติ 2 ปัญหา คือ ปัญหาที่ 1 คือ ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) และปัญหาที่ 2 คือ ค่าความแปรปรวนแปรของความคาดเคลื่อน (Heteroscedasticity) พบว่า ในแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาไม่พบปัญหาพื้นฐานทางทางเศรษฐมิติ ส่งผลให้แบบจำลองมีความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3: ปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายในการศึกษา แบ่งตามกลุ่มประเทศ

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1 (ประเทศรายได้สูง)		แบบจำลองที่ 2 (ประเทศรายได้ปานกลาง)		แบบจำลองที่ 3 (ประเทศรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ)	
	Coefficient	S.E.	Coefficient	S.E.	Coefficient	S.E.
Constant	-3.20 (1.57)	2.03	24.67 (1.10)	22.42	-0.96 (1.08)	0.88
Democracy	-0.18 (1.75)	-0.10	-0.04 (0.97)	0.04	-0.96 (0.56)	1.71
Uem	0.0000002 (0.43)	0.000047	0.0002 (0.25)	0.0007	-0.0003 (1.31)	0.00002
GDP	0.01 (0.22)	0.04	-0.02 (0.53)	0.03	0.04 (0.97)	0.04
CPI	6.01*** (5.99)	1.002	10.02*** (9.08)	1.103	-0.002 (1.55)	0.001
GINI	9.88*** (2.89)	3.41	28.58*** (4.49)	6.36	7.00 (1.44)	4.83
R-squared	0.2673		0.4375		0.1427	
F-test	9.34		10.23		1.23	
White test	0.0000		0.0000		0.0000	

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : *** ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และใน ( ) คือ ค่าสถิติที (tคำนวณ)

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ในแบบจำลองที่ 1 เท่ากับ 0.2673 แบบจำลองที่ 2 เท่ากับ 0.4375 และแบบจำลองที่ 3 เท่ากับ 0.1427 โดยที่ค่า F-statistic = 9.34 และ 10.23 หมายความว่า ตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปรสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และในแบบจำลองที่ 3 พบว่า F-statistic = 1.23 หมายความว่า ไม่มีตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายในการศึกษาโดยแบ่งตามกลุ่มประเทศ สามารถรายงานผลการศึกษาดังนี้

กลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางจะมีเพียงแค่ 2 ตัวแปรเท่านั้นที่ส่งผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาล ประกอบด้วย ดัชนีการทุจริตคอร์ปชั่น (CPI) และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Gini) โดยผลการศึกษาพบว่า ถ้าประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้เพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้รายจ่ายด้าน

การศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้นประมาณ 9.88 และ 28.58 USD แต่ในขณะที่เดียวกันการเพิ่มขึ้นของดัชนีการทุจริตคอร์รัปชันในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางจะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น 6.01 และ 10.02 USD ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ดัชนีการทุจริตคอร์รัปชัน (CPI) เท่ากับ 6.01 และ 10.02 หมายความว่า เมื่อดัชนีการทุจริตคอร์รัปชันในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น 6.01 และ 10.02 USD ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lagravinese (2012) พบว่า ถ้าหากประเทศใดมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในระดับสูง รัฐบาลจำเป็นต้องมีจัดสรรรายจ่ายด้านการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Suryadarma (2012) พบว่า การช่วยเหลือจากภาครัฐบาลในด้านของการศึกษามีผลกระทบต่อการขับเคลื่อนการศึกษาของบุคลากรภายในโรงเรียนที่มีการทุจริตคอร์รัปชันในระดับสูง โดยได้รับการยืนยันเพิ่มเติมในการศึกษาของ Thongkamkaew (2020) พบว่า ประเทศที่มีระดับการทุจริตคอร์รัปชันในระดับต่ำจะเป็นประเทศที่รัฐบาลสามารถใช้งบประมาณทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางส่วนใหญ่จะเกิดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวย เป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์ทางการศึกษา โดยคนที่มีรายได้สูงสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ดีกว่าคนที่มีความได้ต่ำ จากเหตุผลข้างต้นทำให้รัฐบาลมีความจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณที่เพิ่มขึ้นเพื่อรองรับกับคนทุกกลุ่มในสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (GINI) เท่ากับ 9.88 และ 28.58 หมายความว่า เมื่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น 9.88 และ 28.58 USD ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ulu (2018) พบว่า กลุ่มคนที่มีรายได้สูงจะสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ดีกว่ากลุ่มคนที่มีรายได้น้อย โดยการที่รัฐบาลมีการช่วยเหลือโดยการอัดฉีดงบประมาณทางการศึกษาเข้าสู่ระบบจะทำให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นแล้ว รัฐบาลจะต้องลดงบประมาณทางการศึกษาลง แต่ในการศึกษาของ Tosun & Yilmaz (2023) พบว่า ในช่วงแรกที่เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่สูงรัฐบาลสามารถใช้งบประมาณรายจ่ายทางการศึกษาในการกระตุ้นเศรษฐกิจได้ แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่สูงในช่วงเวลาหลัง การใช้งบประมาณรายจ่ายของภาครัฐบาลในด้านการศึกษาจะไม่มีผลการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยผลการศึกษาบางส่วนสอดคล้องกับการศึกษาของ Thongkamkaew (2020) พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันไม่ได้ส่งผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาล โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า กลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางส่วนใหญ่จะมีสัดส่วนของคนจนมากกว่าคนรวย ดังนั้นแล้ว ถ้าหากประเทศเหล่านี้มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่สูงรัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาให้กับกลุ่มคนจนที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาให้มากขึ้น เช่น การสร้างและปรับปรุงโรงเรียน, การพัฒนาครูและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถไปแข่งขันในตลาดแรงงานกับกลุ่มคนที่มีรายได้สูง

จากผลการศึกษา พบว่า **ไม่มีปัจจัยใดที่เป็นกำหนดรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ** โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำเป็นกลุ่มประเทศที่มีความซับซ้อนของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างสูง ทำให้ในการเลือกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาพิจารณาด้วย เช่น ปัจจัยภาระหนี้สินหรือการกู้ยืมจากต่างประเทศ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามหากต้องพิจารณาภายใต้ผลการศึกษาที่ได้รับผู้วิจัยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปร ที่มีผลการศึกษาแตกต่างจากกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและประเทศที่มีรายได้ปานกลาง คือ การทุจริตคอร์รัปชันและความเหลื่อมล้ำทางรายได้

ไม่ได้ส่งผลต่อรายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาล เนื่องจาก ประเทศที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำจะมีพื้นฐานทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไม่มาก เช่น กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชนบทและในเมืองอาจมีการทุจริตคอร์รัปชันและระดับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของการทุจริตคอร์รัปชันและความเหลื่อมล้ำทางรายได้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายภาครัฐบาลที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษา พบว่า เมื่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ดังนั้น รัฐบาลควรออกนโยบายในการช่วยเหลือกลุ่มคนที่มีฐานรายได้น้อยในประเทศ เช่น การเก็บภาษีในส่วนของกลุ่มคนที่มีรายได้สูงและนำมากระจายสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้กลุ่มคนที่มีฐานรายได้น้อยในประเทศสามารถมีงบประมาณบางส่วนในการเก็บออมเพื่อใช้ในการศึกษาของคนในครอบครัว นอกจากนี้ รัฐบาลสามารถออกนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยการสนับสนุนการศึกษาเชิงเทคนิคและอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสามารถช่วยเพิ่มโอกาสในการทำงานและรายได้สำหรับกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ

2. จากผลการศึกษา พบว่า เมื่อดัชนีการทุจริตคอร์รัปชันเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้รายจ่ายด้านการศึกษาของภาครัฐบาลเพิ่มขึ้น ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ดังนั้น รัฐบาลควรมีมาตรการในการตรวจสอบข้อมูลเชิงลึกของทุกโรงเรียนในประเทศเพื่อสร้างความโปร่งใสในการทำงาน โดยให้โรงเรียนมีการรายงานผลการปฏิบัติงานในเรื่องของการรับนักเรียนหรือนิสิตใหม่ โดยการแสดงระบบบัญชีและระบบการเงินรวมไปถึงผลคะแนนในการสอบเข้าแข่งขัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแสดงถึงความโปร่งใสในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

การวิจัยพัฒนาระบบบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ (2562). ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน พ.ศ.

2562 สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2566 เว็บไซต์ <https://research.eef.or.th/>

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ในดุขฎินิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎินิพนธ์ิตต สาขาสร้ตตศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิมุต วานิชเจริญธรรม. (2564). ความเสมอภาคทางการศึกษา The Great Gatsby Curve และทุนมนุษย์ ของไทย. สืบค้นวันที่ 25 พฤศจิกายน 2566 จาก : <https://www.eef.or.th>

สัญญา เคนาภูมิ. (2561). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สืบค้นจาก : <https://so01.tci-thaijo.org>.

Agasisti, T. (2014). The efficiency of public spending on education: An empirical comparison of EU countries. *European Journal of Education*, 49(4), 543-557.

Balatsky, E. (2012). Wagner's Law, the Armej-Rahn Curve, and the Paradox of Wealth. *Problems of Economic Transition*, 54(12), 40-54

Dridi, M. (2014). Corruption and education: Empirical evidence. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(3), 476-493.

Lagravinese, G. C. R. (2012). Incentive effects on efficiency in education systems' performance. ECINE, Working Paper Series 2012 – 270, October 2012, 1-21.

Phutrakhul, P. (2018). Public expenditures in dimension of human capital development. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 7(1), 352-367. (In Thai)

- Suryadarma, D. (2012). How corruption diminishes the effectiveness of public spending on education in Indonesia. *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, 48(1), 85-100.
- Thongkamkaew, W. (2020). The analysis of the determinants that affect education expenditure in low-income countries and lower middle-income countries.
- Tosun, A. N., & Yilmaz, A. E. (2023). An Empirical Study to Investigate the Size of Non-Governmental Organizations in OECD Countries. *Panoeconomicus*, 1-24.
- Ulu, M. I. (2018). The effect of government social spending on income inequality in oecd: a panel data analysis. *International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences*, 1(3), 183–202.
- Wagner, A. (1883). *Finanzwissenschaft...: th. Einleitung, ordnung der finanzwirtschaft, finanzbedarf, privaterwerb*. 3 (Vol. 1). CF Winter
- WOLF, F. & ZOHLNHOFFER, R. (2009) Investing in human capital? The determinants of private expenditure in 26 OECD countries, *Journal of European Social Policy*, 19, pp. 230–244
- Yang, J., Wang, S., & Dewina, R. (2020). Taking the pulse of poverty and inequality in Thailand.

KSUC-O-015

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ International Tourist Behavior of Digital Nomad in North-Eastern Part of Thailand

มานิสา ผิวจันทร์* ทักษิณา บุญบุตร และสุประภา สมนึกพงษ์

ภาควิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*Corresponding author: manisa.p@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยผลักและปัจจัยดึงดูด และนำผลที่ได้มาแสดงค่าทัศนคติเชิงบวก (Top Two Box: T2B) ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยกระตุ้นที่เป็นแรงจูงใจสำคัญที่สุดของนักท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ การเดินทางเพื่อลดความเครียด ต้องการใช้ความสามารถในการทำงานและเดินทางให้เต็มที่ และ แสวงหาการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่จากผู้อื่นระหว่างเดินทางท่องเที่ยว (2) ปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของนักท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ ความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม เอกลักษณ์ของกิจกรรมท่องเที่ยว และ แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมมีความเป็นมิตรเป็น LGBTQ+ งานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมดและข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของดิจิทัลโนแมดต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ, ดิจิทัลโนแมด

Abstract

The purpose of the research was to investigate the travel motivations of international digital nomad tourist behavior in north-eastern part of Thailand. The survey questionnaire was the main data collection which was related to push and pull factors to study international tourists' travel motivations and data analysis was adapted using Top Two Box (T2B) method. The research findings showed that (1) the top three push motive factors were stress released, the need to apply skills and competencies while traveling to visit the dream destinations and seeking for knowledge sharing and gaining new knowledge from the fellow travelers. (2) The top three pull factors of destination included varieties of food and beverage in the destination, uniqueness of tourist activities and the cultural friendliness to LGBTQ+. This research also recommended the guideline for improvement to encourage the tourist motivation and development of the north-eastern part of Thailand to be the future destination of digital nomad tourists.

Keywords: International tourist behavior, Digital nomad

บทนำ

ดิจิทัลโนแมด (Digital Nomad) หมายถึง คนเร่ร่อนดิจิทัล มาจากคำว่า “ดิจิทัล (Digital)” หมายถึง ความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี และ คำว่า “เร่ร่อน (Nomad)” หมายถึง บุคคลที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบไม่ถาวร United Nation Development Program (2020) ให้ความหมายของดิจิทัลโนแมดว่า บุคคลที่ทำงานจากประเทศที่ไม่ใช่ประเทศของตนเอง ทำงานทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง โดยไม่มีถิ่นพำนักถาวร เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนยุคใหม่ที่แสวงหาอิสรภาพจากการทำงานที่ต้องเข้าสำนักงานเป็นประจำ สู่งานผ่านการใช้เทคโนโลยีและมีอิสระในการเดินทางท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กัน นักวิชาการพบเห็นคำดังกล่าวจากหนังสือชื่อ Digital Nomad ของ Tsugio Makimoto และ David Manners เมื่อ ค.ศ.1997 ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการทำงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งแตกต่างจากการทำงานแบบปกติที่ผู้คนคุ้นเคยกัน นอกจากนี้ ค.ศ. 2015 มีการเกิดคำว่า “Lifhacking” ที่ผู้หันมาใช้ชีวิตโดยมีเป้าหมายเพื่อตนเอง มีอิสรภาพ หาวิธีการทำงานโดยใช้ศักยภาพของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายคล้ายคลึงกับของดิจิทัลโนแมด ดิจิทัลโนแมด (Digital Nomad) ความประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวจึงหมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อพักผ่อนร่วมไปกับการทำงานโดยไม่จำเป็นต้องประจำอยู่ออฟฟิศแบบเดิม และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออิสรภาพจากข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) จากสถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับดิจิทัลโนแมดทั่วโลกพบว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2010 เริ่มมีการเกิดขึ้นของพื้นที่ Co-working space กว่า 21,000 แห่ง และมีการคาดการณ์ว่าจะมีดิจิทัลโนแมดทั่วโลก 35 ล้านคนใน ค.ศ. 2035 โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่จะมีดิจิทัลโนแมดมากที่สุด โดยสาเหตุที่คนหันมาเป็นดิจิทัลโนแมดเนื่องจากสามารถออกแบบการทำงาน เลือกเวลาทำงานและกิจกรรมของตนเองได้อย่างมีความยืดหยุ่น และโดยส่วนใหญ่ดิจิทัลโนแมดมักอยู่ในกลุ่ม Millennials มากที่สุด (A Brother Abroad, 2023; Gitnux, 2023)

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่เริ่มจาก แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยบังคับซึ่งถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการ โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ ปัจจัยผลัก (Push factors) เกิดจากแรงจูงใจที่เกิดจากของนักท่องเที่ยว และปัจจัยดึงดูด (Pull factors) หรือคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว (Destination attributes) เกิดจากความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวในการดึงดูดให้เลือกเดินทางมายังจุดหมายปลายทาง การศึกษานี้จึงสำรวจแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดที่เข้ามาพักผ่อนในประเทศไทย โดยขณะที่ท่องเที่ยวยังคงแบ่งเวลาในการทำงานออนไลน์ โดยจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากเป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวที่มีขนาดใหญ่ของภูมิภาคและจากการสำรวจเบื้องต้นมีการเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดในพื้นที่และยังไม่มีการวิจัยด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวดิจิทัลโนแมด การศึกษานี้จึงเป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปขยายผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลโนแมดและพัฒนาพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสำรวจพฤติกรรมแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ปัจจัยผลัก (Push factor)

ปัจจัยผลัก (Push factor) หรือ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว จะเกิดจากแรงภายในของนักท่องเที่ยวที่ผลักดันให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจเดินทางท่องเที่ยวเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ประกอบด้วย 1) การพักผ่อนหย่อนใจ (Relaxation) 2) การหนีจากสภาพแวดล้อมที่จำเจในชีวิตประจำวัน (Escape) 3) ความรู้สึกภาคภูมิใจ มีเกียรติยศชื่อเสียง (Prestige) 4) การค้นหาและพัฒนาตนเอง (Self-exploratory) การเสริมสมบูรณ์แห่งตน (Self-fulfillment) 5) การ

เสริมสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว (Family relationship enhancement) 6) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social interaction) 7) การแสวงหาสิ่งใหม่ (Novelty) และ 8) การศึกษาเรียนรู้ (Education)

ปัจจัยผลัก (Push factors) หรือ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมด (Digital nomad motivation) คือ การเลือกรูปแบบงาน เลือกกิจกรรม และเดินทางได้อย่างอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดกับถิ่นฐานหรือองค์กรใด โดยการตัดสินใจนั้นมาจากตนเอง อยากใช้ชีวิตที่ทำประโยชน์หลายอย่างในเวลาเดียวกัน (Versatile)

Reichenberger (2018) กล่าวถึงดิจิทัลโนแมดให้ความสำคัญกับอิสรภาพ 3 ด้าน ประกอบด้วย Professional freedom (อิสรภาพเชิงการงานอาชีพ) หมายถึง แรงจูงใจจากการเลือกและวางโครงสร้างของการทำงานด้วยตนเอง มีความยืดหยุ่นและออกแบบการใช้ชีวิตที่ตนเองปรารถนาได้ เช่น ไม่มีตารางที่กำหนดชั่วโมงการทำงาน ปรับตารางงานและการใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ ไม่มีข้อผูกมัดกับสถานที่ สามารถเคลื่อนย้ายไปที่ใดก็ได้ได้อย่างเสรี สิ่งสำคัญของ Professional freedom คือ การควบคุมและตัดสินใจด้วยตนเองและสามารถทำความเข้าใจในการใช้ชีวิตของตนควบคู่ไปกับการทำงาน

Spatial freedom (อิสรภาพเชิงพื้นที่) คือ แรงจูงใจจากการเป็นอิสระที่ไม่ต้องพำนักประจำ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ออกจากข้อจำกัดด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมเดิม สามารถเดินทางท่องเที่ยวเปลี่ยนบรรยากาศใหม่ ๆ ชื่นชมวัฒนธรรม ผู้คน และสถานที่ใหม่ ๆ ทั่วโลก พร้อมกับทำงานหารายได้จากที่ใดก็ได้ จากการมีอิสรภาพจากข้อจำกัด 2 ด้านข้างต้น ส่งผลให้เกิด Personal freedom (อิสรภาพส่วนบุคคล) คือ ผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตตามวิถีตน อิสระทางความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจที่ส่งเสริมในการพัฒนาตนเองโดยไม่ถูกควบคุมจากปัจจัยด้านงาน อาชีพ เวลา และสถานที่ ที่มักเป็นข้อจำกัดของคนทั่วไป

หากเทียบเคียงกับทฤษฎีแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ดิจิทัลโนแมดอยู่ในกลุ่มของความต้องการหลีกเลี่ยงความจำเจในชีวิตประจำวัน (Escape) และ การเสริมสมบูรณ์แห่งตน (Self-fulfillment) เนื่องจากต้องการแสวงหาอิสรภาพจากรูปแบบการทำงานเดิมที่สังคมกำหนดไว้และได้ใช้ชีวิตอิสระของตนเอง อย่างไรก็ตามแรงจูงใจอาจมีลักษณะผสมผสานได้โดยอาจมีแรงจูงใจหลักและแรงจูงใจรอง การศึกษาครั้งนี้จึงจะใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

2. ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) ในการเลือกจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) เป็นแรงจูงใจภายนอกดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้น หรือคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว (Destination attributes) ได้แก่ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่พัก การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะนี้เป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวรับรู้ทางด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและมีส่วนสำคัญต่อการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อนักท่องเที่ยวเกิดภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive image) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective image) และภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (Overall Image)

รายงานของ Club Med (2021) บริษัทสัญชาติฝรั่งเศสที่ดำเนินธุรกิจที่พักประเภท Holiday Village รายใหญ่ของโลก ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 อันดับจากการสำรวจจุดหมายปลายทางของดิจิทัลโนแมด และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกประเทศไทยของดิจิทัลโนแมด คือ ค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย ความเร็วของอินเทอร์เน็ต ความสวยงามของธรรมชาติ แหล่งส่งเสริมด้านเวลเนส กิจกรรมผ่อนคลาย และกิจกรรมผจญภัย

จากปัจจัยผลัก (Push factors) และ ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) เป็นส่วนสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทาง ปัจจัยผลักจะส่งผลต่อมิติส่วนบุคคล และ ปัจจัยดึงดูดจะส่งผลต่อมิติด้านสังคมและมิติด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานของดิจิทัลโนแมด (de Almeida, Correia, Schneider and de Souza, 2021)

มิติส่วนบุคคล (Personal dimension) การเลือกจุดหมายปลายทางจากความสนใจ ความชอบของตนเอง ซึ่งมิตินี้จะเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคน เช่น ประเทศที่มีความท้าทายและไม่เคยไปมาก่อน การเดินทางเพื่อค้นหาตัวตน หรือมุมมองส่วนตัวถึงเมืองปลายทางว่าเหมาะสมกับการใช้ชีวิตแบบดิจิทัลโนแมดของตน มิติด้านสังคม (Social

dimension) จะเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะของนักท่องเที่ยว (Market segmentation) เช่น การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อต่าง ๆ กระตุ้นให้อยากเดินทางไปเยือน เป็นต้น มิติด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน (Tech dimension) คือ แหล่งท่องเที่ยวนั้นสนับสนุนการทำงานทางไกล ความเสถียรของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การสื่อสาร แพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตและการทำงาน ระบบการจ่ายเงิน พื้นที่ทำงาน และโครงสร้างพื้นฐานของเมือง รวมถึงความสะดวกและง่ายในการเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ จากประเทศปลายทางเนื่องด้วยดิจิทัลโนแมดต้องพึ่งพาเทคโนโลยีตลอดเวลา

จากการรวบรวมข้อมูลการศึกษาทางเอกสาร (Chevtaeva & Denizci-Guillet, 2021; de Almeida, Correia, Schneider and de Souza, 2021; Richter & Richter, 2020; UNDP, 2020; Vagena, 2021) กลุ่มดิจิทัลโนแมดมีปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการเลือกจุดหมายทางการท่องเที่ยว ได้แก่

1. ความคุ้มค่าของราคา	6. ความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม
2. เอกลักษณ์ของกิจกรรม	7. การให้การต้อนรับและบริการ
3. ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว	8. ความเป็นมิตรกับ LGBTQ+
4. การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมปลายทาง	9. ความมีชื่อเสียงของประเทศในภาพรวม
5. ภูมิอากาศอบอุ่นเหมาะแก่การใช้ชีวิต	

จากการทบทวนทางเอกสาร ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดที่เข้ามาพำนักและท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสรุปปัจจัยดึงดูดที่ใช้ในแบบสอบถามครั้งนี้มี 9 ปัจจัยเนื่องจากมีการปรับหัวข้อรวมเข้าด้วยกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนของหัวข้อคำถามที่จะใช้ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 การทบทวนเอกสารและงานวิจัย: เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากงานวิจัย สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ข้อมูลจากเว็บไซต์และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาแบบสอบถาม
- 1.2 พัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ
- 1.3 ทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในแบบสอบถามและ Pilot test
- 1.4 เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และ สรุปผลการศึกษา

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบสอบถามนักท่องเที่ยว โดยมีหัวข้อด้านแรงจูงใจ 2 ด้าน คือ ปัจจัยกระตุ้น (Push motive factors) ซึ่งเป็นแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 20 ข้อ และ ปัจจัยดึงดูด (Pull motive factors) ซึ่งเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 9 ข้อ

2.2 วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เป็นการตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้ดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความกับกับจุดประสงค์ที่กำหนด (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยระดับค่าดัชนีความสอดคล้องฯ ของข้อความตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จะถูกคัดเลือกข้อความนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 จะพิจารณาแก้ไขปรับปรุง ปรากฏว่าข้อความ 29 ข้อผ่านเกณฑ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ขึ้นไป

2.3 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out หรือ pilot study) กับนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมด 30 คน แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยต้องมีค่าความเชื่อมั่น 0.7 ขึ้นไป แบบสอบถามนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.94 อยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ระบุตนเองว่าเป็นกลุ่มดิจิทัลโนแมด จำนวน 100 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่จึงใช้จำนวนเพื่อศึกษาเบื้องต้น 100 ตัวอย่าง

3.2 ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่รู้จำนวนประชากร โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และ การเลือกแบบลูกโซ่หรือสโนว์บอล (Snowball sampling)

3.2 กระบวนการเริ่มจากสอบถามความสมัครใจในการเป็นกลุ่มตัวอย่าง ณ Co-working space หรืองานกิจกรรมที่ดิจิทัลโนแมดนิยมไปรวมตัวกัน จากนั้นจะใช้วิธี Snowball sampling ต่อเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยเริ่มจาก Contact person และแนะนำไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างแนะนำต่อเนื่อง

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

4.1 ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าสถิติ โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (Veal, 2011) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

4.2 ค่าทัศนคติเชิงบวก (Top Two Box: T2B) จากคะแนนเฉลี่ยที่นักท่องเที่ยวต่างชาติประเมิน ผู้วิจัยจะนำมาคำนวณหาร้อยละของผู้ที่ตอบในระดับมากและมากที่สุด แล้วนำมารวมกัน เรียกว่าค่า Top Two Box ซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สามารถใช้วัดค่าเฉลี่ยแรงจูงใจที่อยู่ในระดับสูงได้ โดยค่า Top Two Box ยิ่งสูงจะแสดงถึงสัดส่วนนักท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจต่อหัวข้อนั้นค่อนข้างมาก (Research Software, 2022)

ผลการวิจัย

1. ภาพรวมคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมด จำนวน 100 คน ที่พำนักอยู่ ณ จังหวัดนครราชสีมาและขอนแก่น ผู้วิจัยแสดงสรุปข้อมูลคุณลักษณะของนักท่องเที่ยว แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

		ร้อยละ			ร้อยละ
เพศ	ชาย	57	รายได้เฉลี่ยต่อปี	น้อยกว่า \$10,000	0
	หญิง	43		\$10,000-19,999	13
ประเทศต้นทาง	สหรัฐอเมริกา	39	\$ 20,000-29,000	14	
	สหราชอาณาจักร	25	\$ 30,000-39,000	30	
	เยอรมัน	10	\$ 40,000-49,000	28	
	แคนาดา	3	\$ 50,000-59,000	15	
	ฝรั่งเศส	2	มากกว่า 60,000	0	
	รัสเซีย	4	สถานะงาน	ทำงานทางไกลสังกัดบริษัท	35
	ออสเตรเลีย	4		ฟรีแลนซ์	30
	อื่น ๆ	13		พนักงานสัญญาจ้าง	18
				เอเจนซี่	15
ช่วงอายุ	21-30 ปี	57	พาร์ทไทม์	2	
	31-40 ปี	37	อื่น ๆ	0	
	41-50 ปี	6	กลุ่มอาชีพ	Software/web development	21
	51-60 ปี	0		SaaS (Software as a service)	13
สถานภาพ	โสด	37		Data analytic	10
	คู่วัย	30		Marketing	13
	แต่งงาน	22		Influencer/Blogger	11
	ไม่ต้องการตอบ	11		Education and training	8
การศึกษา	มัธยมศึกษา	24	Finance & Trader	6	
	อาชีวะ/เทคนิค	22	Startup founder/entrepreneur	10	
	ปริญญาตรี	43	E-commerce	8	
	สูงกว่าปริญญาตรี	11	เดินทาง	คนเดียว	36
ระยะเวลาพำนักต่อเมือง (พื้นที่ตัวอย่าง)	น้อยกว่า 7 วัน	5		ท่องเที่ยวกับ	คู่วัย
	7-14 วัน	26	คนในครอบครัว		16
	15-30 วัน	12	เพื่อน		31
	31-60 วัน	0	อื่น ๆ		0
	61-90 วัน	0	ความถี่ในการท่องเที่ยว	ครั้งแรก	38
	3-6 เดือน	29		2-4 ครั้ง	44
	7-12 เดือน	28	ประเทศไทย	5-6 ครั้ง	18
มากกว่า 12 เดือน	0				

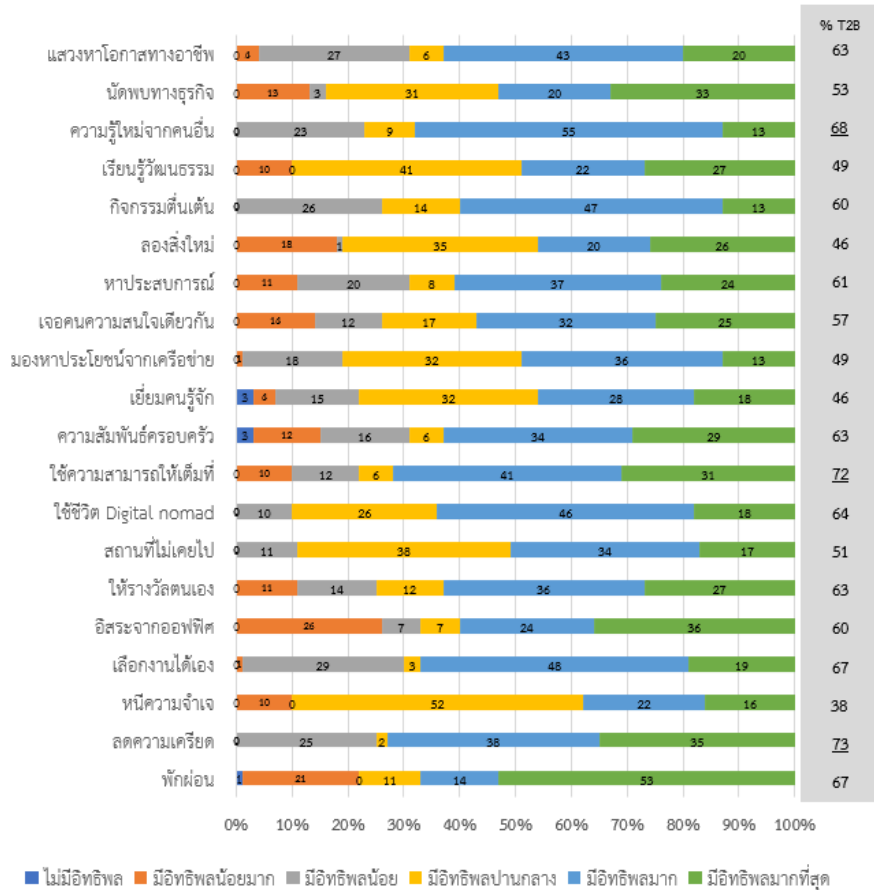
ตารางที่ 1: คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

ระยะพำนักทั้งหมด	น้อยกว่า 14 วัน	18
ในประเทศไทย	15-30 วัน	25
	1-3 เดือน	0
	3-6 เดือน	0
	7-12 เดือน	28
	มากกว่า 12 เดือน	29

จากตารางที่ 1 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 57) ประเทศต้นทางที่มีสัดส่วนมากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 39) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ในกลุ่ม 21-30 ปี (ร้อยละ 57) และ 31-40 ปี (ร้อยละ 37) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม Millennials และ Generation Y มากที่สุด สถานะโสด (ร้อยละ 37) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 43) อาจเนื่องมาจากดิจิทัลโนแมดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ทักษะทางเทคโนโลยี จึงเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานทางการศึกษาดี ประกอบอาชีพอยู่ในกลุ่ม Software/web development มากที่สุด (ร้อยละ 21) รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพ SaaS (Software as a service) (ร้อยละ 13) และด้านการตลาด (ร้อยละ 13) ส่วนใหญ่ทำงานทางไกลสังกัดบริษัทที่สามารถออกเดินทางท่องเที่ยวและทำงานจากที่ใดก็ได้ (ร้อยละ 35) และ ฟรีแลนซ์ (ร้อยละ 30) ดิจิทัลโนแมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 30,000-39,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ มีสัดส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 30) ดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระยะเวลาการพำนักต่อเมืองที่ยาว 3-6 เดือน (ร้อยละ 29) และ 7-12 เดือน (ร้อยละ 28) เนื่องจากวีซ่านักท่องเที่ยวพำนักได้สูงสุด 90 วัน จากการสอบถามนักท่องเที่ยวใช้วิธีการเดินทางออกจากประเทศไทยและกลับเข้ามาใหม่เพื่อให้สามารถพำนักได้ต่อเนื่องในประเทศไทย ดังนั้นจะพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมดเป็นนักท่องเที่ยวที่ใช้ระยะเวลาพำนักต่อเมืองและในประเทศไทยที่ยาว ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่รวมถึงส่งเสริมเศรษฐกิจในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว (low season) ได้

2. ผลการศึกษาปัจจัยกระตุ้น (Push motive factor) ของดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยกระตุ้นและผลักดัน (Push motive factor) การเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมด 100 คน นำมาแสดงข้อมูลแบบค่าทัศนคติเชิงบวก T2B (Top Two Box) ต่อปัจจัยกระตุ้นให้เดินทางท่องเที่ยว T2B เป็นการนำค่าทัศนคติเชิงบวก 2 ระดับ คือระดับมากและมากที่สุด มาแสดงเป็น ค่าเฉลี่ยร้อยละ แสดงถึงการให้ความสำคัญเชิงบวกของนักท่องเที่ยวต่อหัวข้อปัจจัยกระตุ้นหรือแรงจูงใจที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ค่าทัศนคติเชิงบวก (Top Two Box: T2B) ต่อปัจจัยกระตุ้นในการเดินทางท่องเที่ยว

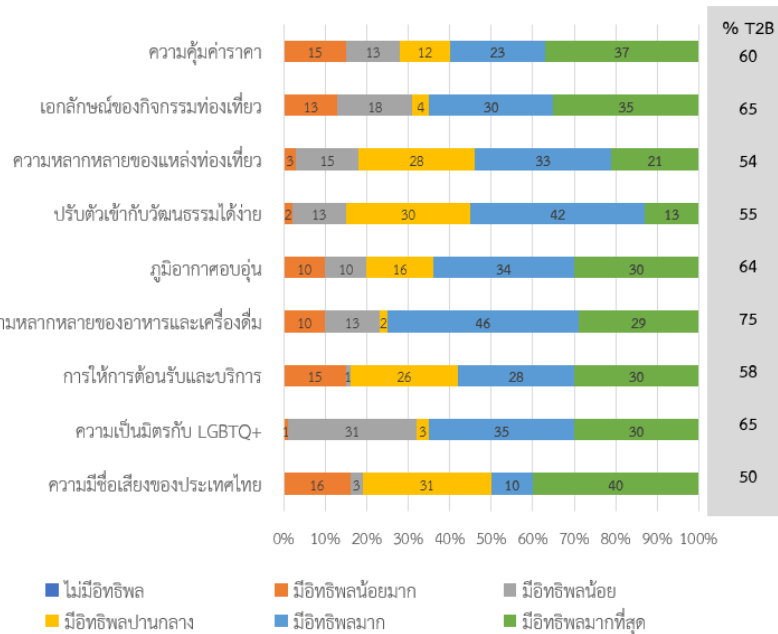
จากภาพที่ 1 ผลการสำรวจปัจจัยกระตุ้นที่เป็นแรงจูงใจสำคัญที่สุดของนักท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ การเดินทางเพื่อลดความเครียด (ร้อยละ 73) ต้องการใช้ความสามารถในการทำงานและเดินทางให้เต็มที่ (ร้อยละ 72) และ แสวงหาการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่จากผู้อื่นระหว่างเดินทางท่องเที่ยว (ร้อยละ 68)

จากผลการสำรวจ ดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อจัดการความเครียดจากชีวิตส่วนตัวและการทำงาน จึงเดินทางท่องเที่ยวเพื่อลดความเครียด ความวิตกกังวล พ้นพุดใจและร่างกาย โดยระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวยังคงแบ่งเวลาในการทำงานเพื่อให้ตนเองยังคงมีรายได้ต่อเนื่องที่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตเดินทางท่องเที่ยวได้

อันดับที่สองและสาม เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่มาจากประเทศไทยเพื่อการใช้ชีวิตแบบ Digital nomad และแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ จากผู้อื่น การทำงานของ Digital nomad ต้องมีความเชี่ยวชาญและทักษะทางด้านเทคโนโลยีและมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาเรียนรู้จากดิจิทัลโนแมดอื่นที่พบระหว่างการเดินทาง จึงเป็นแรงจูงใจหนึ่งที่ต้องการนำมาสร้างสรรค์ผลงานของตนเองต่อไป และมีผลต่อรายได้ที่ตามมา ประเทศไทยสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มดิจิทัลโนแมดทั้งด้านการพัฒนาตนเองและงานระหว่างการท่องเที่ยว นอกจากนี้ดิจิทัลโนแมดยังมองหาโอกาสและเครือข่ายของงานในระหว่างการพำนักในแต่ละเมืองที่แตกต่างตามความสนใจของตน

3. ผลการศึกษาปัจจัยดึงดูด (Pull factor) ของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยดึงดูด (Pull motive factor) ของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มดิจิทัลโนแมด 100 คน นำมาแสดงข้อมูลแบบค่าทัศนคติเชิงบวก T2B (Top Two Box) ของปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว T2B เป็นการนำค่าทัศนคติเชิงบวก 2 ระดับ คือระดับมากและมากที่สุด มาแสดงเป็น ค่าเฉลี่ยร้อยละ แสดงถึงการให้ความสำคัญเชิงบวกต่อหัวข้อปัจจัยดึงดูดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ทำการศึกษานี้ ครั้งนี้ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: ค่าทัศนคติเชิงบวก (Top Two Box: T2B) ต่อปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

จากภาพที่ 2 ผลการสำรวจปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของนักท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ ความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 75) เอกลักษณะของกิจกรรมท่องเที่ยว (ร้อยละ 65) และ แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่มีความเป็นมิตรเป็น LGBTQ+(ร้อยละ 65)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจพฤติกรรมแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยกระตุ้น (Push motive factor) ที่ผลักดันให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มดิจิทัลโนแมด คือ การเดินทางเพื่อลดความเครียด ต้องการใช้ความสามารถในการทำงานและเดินทางให้เต็มที่ และ แสวงหาการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่จากผู้อื่นระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Richter and Richter (2020) พบว่า ดิจิทัลโนแมดเป็นกลุ่มคนที่มีเป้าประสงค์ส่วนตัวที่ต้องการพัฒนาตนเอง และต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมยืดหยุ่นไม่เคร่งเครียด สามารถใช้เวลาจัดการงานและเวลาส่วนตัวของตนเองได้ ซึ่งสิ่งดังกล่าวทำให้ดิจิทัลโนแมดทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพราะรู้สึกมีอำนาจควบคุมกระบวนการทำงานของตนเองมากกว่าการอยู่ในสิ่งแวดล้อมการทำงานแบบเดิมในสำนักงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Reichenberger (2018) พบว่า ดิจิทัลโนแมดมีแรงจูงใจการพักผ่อนและการทำงานในคราเดียวกัน ที่เรียกว่า Leisure-work relationship คือ การพักผ่อนในที่นี้มาจากการออกจากสิ่งแวดล้อมเดิมจากการทำงานในออฟฟิศ ไม่เผชิญหน้ากับการทำงานในลักษณะที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก ได้จัดการวางแผนการควบคุมการทำงานของตนเอง และได้พัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองที่มีความท้าทายกับรูปแบบการทำงานทางไกลและออนไลน์ แม้บางคนอาจมองว่าการทำงานไปและ

ท่องเที่ยวไปยังคงมีความเครียดในระหว่างการท่องเที่ยว สำหรับดิจิทัลโนแมดคือการปลดปล่อยรูปแบบการทำงานและได้ใช้ชีวิตที่มีอิสรภาพ ไม่ต้องยึดติดกับลักษณะแบบเดิมที่สังคมยังดำเนินอยู่

2. ผลการสำรวจพฤติกรรมแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (Pull factor) ที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่พำนักและท่องเที่ยวของกลุ่มดิจิทัลโนแมด คือจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม มีเอกลักษณ์ของกิจกรรมท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมมีความเป็นมิตรเป็น LGBTQ+ ซึ่งสอดคล้องกับ UNDP (2020) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวของดิจิทัลโนแมดประเทศเซอร์เบีย พบว่า ดิจิทัลโนแมดพิจารณาถึงค่าครองชีพในประเทศปลายทางท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของการอยู่อาศัยและการทำงานออนไลน์ สภาพอากาศ ความหลากหลายของอาหาร วัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับชาวต่างชาติ และความปลอดภัย ซึ่งในด้านความปลอดภัยยังรวมถึงเมืองที่มีอาชญากรรมต่ำ ไม่มีการกดขี่ด้านเชื้อชาติและศาสนา และมีความเป็นมิตรต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสำรวจแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มดิจิทัลโนแมดที่เข้ามาพักผ่อนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแรงจูงใจแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ปัจจัยผลักและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทาง (Push motive factor) และ ปัจจัยดึงดูดของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว (Pull factor) โดยจากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการกระตุ้นแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลโนแมด

การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวของเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจพิจารณาภาพลักษณ์ที่ส่งเสริมในการทำงานของดิจิทัลโนแมด เช่น การเดินทางเพื่อนการเรียนรู้ ได้เครือข่ายงานออนไลน์ใหม่ ๆ และได้พัฒนางานของตนไปพร้อมกับการเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อน นอกจากนี้อาจเชื่อมโยงชุมชนดิจิทัลโนแมดในพื้นที่ของเมืองหรือชุมชนออนไลน์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้เป็นการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของดิจิทัลโนแมดและโอกาสความก้าวหน้าด้านอาชีพและความมั่นคงทางรายได้ ส่งเสริมการจัดงานอีเวนต์และกิจกรรมสังคมของดิจิทัลโนแมดในพื้นที่ เนื่องจากปัจจุบันมีการรวมกลุ่มชุมชนออนไลน์ที่แยกกลุ่มอาชีพจำนวนมากในจังหวัดยอตนียมอื่น ๆ แต่พบได้น้อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หน่วยงานรัฐอาจส่งเสริมช่องทางสื่อสาร/เว็บไซต์ที่มีพื้นที่รวบรวมข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงชุมชนออนไลน์กับภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวดิจิทัลโนแมด

2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาจุดหมายปลายทางสำหรับกลุ่มดิจิทัลโนแมด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความโดดเด่นเรื่องของอาหารท้องถิ่นอีสานและอาหารไทย การประชาสัมพันธ์ความหลากหลายทางอาหารและเครื่องดื่ม ตั้งแต่อาหารท้องถิ่นอีสาน อาหารไทย อาหาร Street foods ที่มีทางเลือกจำนวนมาก ประเภทอาหารที่ทานง่าย ราคาเหมาะสม อาจทำให้พื้นที่เป็นทางเลือกของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวของดิจิทัลโนแมดเพิ่มขึ้น

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ยอดนิยมและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะสามารถดึงดูดดิจิทัลโนแมดเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากดิจิทัลโนแมดพำนักในพื้นที่เป็นเวลานานการนำเสนอเอกลักษณ์ของกิจกรรมท่องเที่ยวจะทำให้ดิจิทัลโนแมดมีประสบการณ์ใหม่ ๆ ในพื้นที่ระหว่างการท่องเที่ยวได้

เนื่องจากดิจิทัลโนแมดคำนึงถึงความปลอดภัยในหลากหลายมิติ อาทิ ความปลอดภัยทางการเมือง ทางวัฒนธรรม อาชญากรรม และสุขภาพ โดยเฉพาะการปรับตัวและความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมสูงจึงเป็นทางเลือกของกลุ่มดิจิทัลโนแมดที่คำนึงถึงเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางเพศ หาก

จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวจะทำการประชาสัมพันธ์พื้นที่ควรคำนึงถึงการเปิดรับวัฒนธรรมที่แตกต่างของคนในท้องถิ่น
ต้องชาวต่างชาติและความเป็นมิตรต่อและยอมรับความหลากหลายทางเพศ

จุดหมายปลายทางท่องเที่ยวต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการทำงานของดิจิทัลโนแมดเพื่อดึงดูด
ดิจิทัลโนแมดให้เลือกเมืองต่าง ๆ เป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกที่ อาทิ พื้นที่การทำงานในที่พัก
พื้นที่ Co-living พื้นที่ Co-working อินเทอร์เน็ต

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566). *โครงการศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่ม Digital nomad ในประเทศไทย*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 326 หน้า.
- A Brother Abroad (2023). *63 Surprising Digital Nomad Statistics [Analysis Updated for 2023]*.
<https://abrotherabroad.com/digital-nomad-statistics/>
- Chevtavaeva, E., & Denizci-Guillet, B. (2021). Digital nomads' lifestyles and coworkation. *Journal of Destination Marketing and Management*, 21. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100633>
- Club Med (2021): *Top countries for digital nomads: Where to work while travelling in 2021*,
<https://www.clubmed.co.uk/vblog/digital-nomad-index>.
- de Almeida, M.A., Correia, A., Schneider, D. and de Souza, J.M. (2021). COVID-19 as opportunity to test digital nomad life style. *Proceedings of the 2021 IEEE 24th International Conference on Computer Supported Cooperative Work in Design*.
- Gitnux (2023). *Digital Nomad Statistics And Trends 2023*. <https://blog.gitnux.com/digital-nomad-statistics/>
- Reichenberger, I. (2018). Digital nomads—a quest for holistic freedom in work and leisure. *Annals of Leisure Research*, 21(3), 364–380. <https://doi.org/10.1080/11745398.2017.1358098>
- Research Software (2022). *How to Compute Top 2 Box Scores*. <https://help.qresearchsoftware.com/hc/en-us/articles/4418375534095-How-to-Compute-Top-2-Box-Scores>
- Richter, S., & Richter, A. (2020). Digital Nomads. *Business and Information Systems Engineering*, 62(1), 77–81. <https://doi.org/10.1007/s12599-019-00615-1>
- UNDP: United Nation Development Program (2020). *Digital Nomad Scanner: Who are the location-independent digital professional that choose Belgrade?*. Serbia: UNDP Accelerator Lab. 53 pages.
- Vagena, A. (2021). Digital Nomads and Tourism Industry. *Academia Letters*. <https://doi.org/10.20935/al765>
- Veal, A. J. (2011). *Research methods for leisure and tourism: A practical guide (4th ed.)*. Pearson Education. 421 pages.

KSUC-O-016

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโม เกาะสุกรปลอดภัย จังหวัดตรัง

Development and Revaluation of Unstandardized Products in Local Community Enterprise of Koh Sukorn Organic Watermelon Farm, Trang Province

กรรณิกา บัวทองเรือง* ศุภพิชญณ์ บุญเกื้อ และ ศิววงศ์ เพชรจุล

สาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง

*Corresponding author: Kannika.b@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐาน การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนทั่วไปและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดภัย จังหวัดตรัง ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลิตภัณฑ์แตงโมหยี เป็นผลิตภัณฑ์แตงโมแปรรูปที่ผู้บริโภคสนใจซื้อมากที่สุด ปัจจัยด้านรสชาติอร่อย ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความสะดวกในการซื้อและมีของแถมเมื่อซื้อสินค้า เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แตงโมแปรรูป 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์แตงโมไม่ได้มาตรฐานเป็นผลิตภัณฑ์แตงโมหยี โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์, แตงโมไม่ได้มาตรฐาน, เกาะสุกร

Abstract

The purposes of the research were to 1) to study consumption behavior of processed products from Koh Sukorn watermelons 2) to develop products to increase the value of substandard watermelons. This study used questionnaires and structured interviews as tools to collect data from the general public and members of the community enterprise group for growing non-toxic watermelon on Koh Sukorn, Trang Province, respectively. Statistics used in data analysis included frequency values, percentage values. and use content analysis techniques. The research findings showed that the 1) Yee watermelon products It is the processed watermelon product that consumers are most interested in purchasing. Delicious taste factors the price is suitable for the quality of the product. Convenience of purchasing and having free gifts when purchasing products, it is an important factor in purchasing processed watermelon products. 2) Develop non-standard watermelon products into Yee watermelon products. Through the participation process of community enterprise group members.

Keywords: Product development, Substandard watermelon, Koh Sukorn

บทนำ

สำหรับ "เงาะสุกร" เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นเงาะที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของจังหวัดตรัง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก และอาชีพเกษตรกรรม ในช่วงหน้าแล้งประชาชนประกอบอาชีพปลูกแตงโม เพื่อเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง และกลายเป็นแหล่งปลูกแตงโม ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดตรัง ด้วยรสชาติหวาน กรอบ เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนพื้นที่อื่น ๆ โดยบนเกาะสุกรมีเกษตรกรผู้ปลูกแตงโมกว่า 100 ราย ในเนื้อที่ประมาณ 360-400 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 2.0-2.50 ตัน ซึ่งในแต่ละปีจะสามารถปลูกแตงโม ได้ 3 รุ่น คือ แตงโมหัวนา แตงโมชายหาด และแตงโมหลังนา สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 86 คน ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มเป็นแตงโมสด มีกำลังการผลิต 3,593 กก./ไร่/ปี ตลาดปัจจุบันเป็นการขายตรงให้กับนักท่องเที่ยว และมีการจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง รายได้ของกลุ่มโดยประมาณ 20,000-30,000 บาท/ไร่/ปี (ที่มา:กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง) ซึ่งในกระบวนการเพาะปลูกมีผลผลิตแตงโมไม่ได้คุณภาพ ซึ่งเกิดได้จากหลายปัจจัย อาทิ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สภาพดิน เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกแตงโม เนื่องจากแตงโมไม่ได้คุณภาพสามารถขายได้ในราคาต่ำ โดยแตงโมที่ไม่ได้มาตรฐานจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับจากสวนไปขายปลีกต่อตามขนาดของผล เช่น ผลน้ำหนัก 3 กิโลกรัมขึ้นไป ราคา กิโลกรัมละ 5 บาท ส่วนผลที่น้ำหนักไม่เกิน 3 กิโลกรัม ขายได้ กิโลกรัมละ 3 บาท

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับแตงโมไม่ได้มาตรฐาน สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐาน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสรี พงศ์พิศ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลโดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนมารวมมือกันทำอะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด (เสรี พงศ์พิศ, 2552 น.9-10).

ส่วนประสมทางการตลาด คือ กลุ่มของเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาใช้ร่วมกัน และใช้อย่างสอดคล้องเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก(4P) คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา(Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย(Place) และการส่งเสริมการตลาด(Promotion) (สสวท,2563)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยรูปแบบในการพัฒนาอาจเป็นด้านบรรจุภัณฑ์ หรือตัวผลิตภัณฑ์อาหารก็ได้ งานพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็น อาศัยทั้งระบบและกลยุทธ์ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ (วิชัย, 2550)

ผกามาศ บุตรสาลีและคณะ(2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาต้นทุนการปลูกแตงโมและประยุกต์ใช้เปลือกแตงโม ในการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกแตงโมบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มผู้ปลูกแตงโมบ้านโคกเมือง มีกระบวนการประยุกต์ใช้เปลือกแตงโมเพิ่มมูลค่า คือ มีการนำแตงโมลูกเล็กที่จำหน่ายไม่ได้มาทำการแปรรูปเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากแตงโมเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าให้กับแตงโม มีการพัฒนาตราสินค้า (โลโก้) ผลิตภัณฑ์แยมแตงโมที่มาจากเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของชุมชนในการดึงดูดใจลูกค้าและ

นักท่องเที่ยว และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แต่งโมที่แสดงถึงส่วนผสมในการผลิตที่ได้มาตรฐาน จำหน่ายให้กับร้านจำหน่ายของที่ระลึกหน้าปราสาทเมืองต่ำ และจำหน่ายให้กับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านโคกเมืองเพื่อใช้รับรองลูกค้าที่เข้าพักส่งผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ชญากัณฑ์ ก่ออารีโยและคณะ(2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ พบว่า การประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณที่เหมาะสมของเปลือกแต่งโมเหลือทิ้งในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ 4 รายการ ได้แก่ คุกกี้บาร์ พุดเค้ก แอแคลร์ไส้ครีม วานิลลา และทาร์ตมะพร้าวอ่อน พบว่าผู้บริโภคให้การยอมรับผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ ทั้ง 4 รายการ ด้วยเหตุผลที่ผลิตภัณฑ์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบภายในประเทศ และจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์เบเกอรี่โดยใช้เปลือกแต่งโมเหลือทิ้ง 4 ชนิด มีการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจด้านวิทยากรอยู่ในระดับมาก

เจตนิพัทธ์ บุญสวัสดิ์และคณะ(2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ซอสสำเร็จรูปจากเปลือกแต่งโมที่เหลือใช้ ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาปริมาณที่เหมาะสมเปลือกแต่งโมที่เหลือใช้ ผลิตภัณฑ์ซอสทั้ง 4 ชนิด โดยทดสอบการยอมรับของผู้ทดสอบ ด้วยวิธีให้คะแนนความชอบแบบ 9- point hedonic scale โดยการเสริมเปลือกแต่งโมลงในซอสมะเขือเทศ ผู้ทดสอบให้การยอมรับที่ระดับ 15 เปอร์เซนต์ ซึ่งอยู่ในระดับความชอบมาก (8) ซอสพริกโดยการเสริมเปลือกแต่งโม ผู้ทดสอบให้การยอมรับที่ระดับ 9 เปอร์เซนต์ ซึ่งอยู่ในระดับความชอบปานกลางถึงชอบมาก (7-8) ซอสพืชมะเขือเทศโดยการเสริมเปลือกแต่งโม ผู้ทดสอบให้การยอมรับที่ระดับ 30 เปอร์เซนต์ ซึ่งอยู่ในระดับความชอบมาก (8) ซอสพืชมะเขือเทศโดยการเสริมเปลือกแต่งโม ผู้ทดสอบให้การยอมรับที่ระดับ 20 เปอร์เซนต์ ซึ่งอยู่ในระดับความชอบปานกลางถึงชอบมาก (7-8)

วิธีดำเนินการวิจัย

ส่วนที่ 1 การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแต่งโมเกาะสุกร

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนทั่วไป

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 400 คน (สูตรไม่ทราบขนาดประชากรของ W.G. Cochran)

เครื่องมือที่ใช้ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบ Check List ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อปี

ตอนที่ 2 ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูป (ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด)

โดยตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ได้แก่
ระดับคะแนน 1 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามตรงตามสภาพความเป็นจริงระดับน้อยที่สุด
ระดับคะแนน 2 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามตรงตามสภาพความเป็นจริงระดับน้อย
ระดับคะแนน 3 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามตรงตามสภาพความเป็นจริงระดับปานกลาง
ระดับคะแนน 4 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามตรงตามสภาพความเป็นจริงระดับมาก
ระดับคะแนน 5 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามตรงตามสภาพความเป็นจริงระดับมากที่สุด

การแปลความหมายของผลคะแนน โดยนำคะแนนจากผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนรวมกันเพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การตัดสินตามแนวคิดของ Best (1993) ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ระดับผลกระทบอยู่ในระดับมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ระดับผลกระทบอยู่ในระดับมาก
- คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ระดับผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ระดับผลกระทบอยู่ในระดับน้อย
- คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ระดับผลกระทบอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ส่วนที่ 2 แปรรูปผลิตภัณฑ์จากแตงโมเกาะสุกรและพัฒนาการตลาด

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการมีส่วนร่วมแปรรูปผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร โดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแตงโม เกาะสุกร และสร้างตราสินค้า

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for the Social Science (SPSS for Windows) ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการทดลองปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามรายวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ การพัฒนาการตลาดและระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง มีผลการวิจัยแบ่งเป็นตอนดังนี้

ส่วนที่ 1 การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร

ส่วนที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐาน

ส่วนที่ 1 การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแตงโมเกาะสุกร

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแตงโมไม่ได้มาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนปลูกแตงโมเกาะสุกรปลอดสารพิษ จังหวัดตรัง มีผลการศึกษาดังนี้

**1. ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โอกาสทางการตลาด และการยอมรับในคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์
 แดงโมหิย**

จากการสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 25-35 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูปของผู้บริโภค ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน พบว่า

ผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูปที่ท่านสนใจซื้อ พบว่า ผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูปที่ผู้บริโภคสนใจซื้อของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือ แดงโมหิย จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 42.25 รองลงมา แยมแดงโม จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 และ แดงโมกวน มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ราคาเหมาะสม จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25 รองลงมา คุณภาพของสินค้า จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 รูปแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 และ หาซื้อได้ง่าย จำนวน 25 คน ร้อยละ 6.25

ลักษณะที่ควรมีของบรรจุภัณฑ์ พบว่า ลักษณะที่ควรมีของบรรจุภัณฑ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ มองเห็นสินค้า จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมา สามารถเปิด-ปิดได้ง่าย จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 สวยงาม จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ขนาดพกพาสะดวก จำนวน 37 ร้อยละ 9.25 มีข้อมูลผลิตภัณฑ์ครบถ้วน จำนวน 27 คน ร้อยละ 7.00 และสามารถนำไปใช้งานต่อได้ มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

ชนิดของบรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกเป็นกระปุกพลาสติก จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 รองลงมาขวดแก้ว จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 สำหรับถุงซิปล็อค มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18

สถานที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกซื้อจากร้านค้าปลีก/ร้านขายของชำจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 รองลงมา งานแสดงสินค้า จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และ จากห้างสรรพสินค้า จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 สำหรับเลือกซื้อจากอินเทอร์เน็ต(ออนไลน์) มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25

ราคาซื้อผลิตภัณฑ์ต่อชิ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถซื้อผลิตภัณฑ์ในราคาน้อยกว่า 50 บาทจำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 69.75 รองลงมา 50 – 100 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 และ สำหรับราคามากกว่า 100 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50

2. ข้อมูลด้านปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูป

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูป ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามกลุ่มตัวอย่างและสรุปผลแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูป

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แดงโมแปรรูป		$\bar{x}$	S.D	ความหมาย
ด้านผลิตภัณฑ์				
1	รสชาติอร่อย	4.79	0.415	มากที่สุด
2	รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์	4.55	0.504	มากที่สุด

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูป		$\bar{x}$	S.D	ความหมาย
3	รูปแบบของบรรจุภัณฑ์	4.71	0.457	มากที่สุด
4	สะดวกต่อการรับประทาน	4.67	0.477	มากที่สุด
5	ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	4.67	0.526	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.68	0.272	มากที่สุด
ด้านราคา				
1	ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์	4.76	0.075	มากที่สุด
2	ราคามีความเหมาะสมกับปริมาณบรรจุ	4.69	0.080	มากที่สุด
3	ราคาเหมาะสมกับบรรจุภัณฑ์	4.76	0.075	มากที่สุด
4	มีป้ายบอกราคาที่ชัดเจน	4.76	0.082	มากที่สุด
5	ราคาถูกกว่าหรือใกล้เคียงกับสินค้าประเภทเดียวกัน	4.71	0.085	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.73	0.085	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย				
1	ความสะดวกในการซื้อ	4.65	0.028	มากที่สุด
2	มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย	4.57	0.091	มากที่สุด
3	มีบริการจัดส่ง	4.63	0.029	มากที่สุด
4	ความสะดวกของสถานที่จัดจำหน่าย	4.63	0.030	มากที่สุด
5	ความทันสมัยของช่องทางการจัดจำหน่าย	4.62	0.058	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.65	0.028	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมการตลาด				
1	การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ตามสื่อต่างๆ	4.53	0.556	มากที่สุด
2	การให้ส่วนลดเมื่อซื้อครบกำหนด	4.64	0.484	มากที่สุด
3	มีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง	4.65	0.535	มากที่สุด
4	มีของแถมเมื่อซื้อสินค้า	4.68	0.526	มากที่สุด
5	รับประกันความพึงพอใจและการคืนเงิน	4.63	0.568	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.63	0.415	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถแยกเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. **ด้านผลิตภัณฑ์** ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูป อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ รสชาติอร่อย ค่าเฉลี่ย 4.79 ระดับความสำคัญมากที่สุด รองลงมา รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ ค่าเฉลี่ย 4.71 ระดับความสำคัญมากที่สุด สะดวกต่อการรับประทาน และ ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ค่าเฉลี่ย 4.67 ระดับความสำคัญมากที่สุด รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ย 4.55 ระดับความสำคัญมากที่สุด

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านผลิตภัณฑ์ โดยรวม มีค่าเฉลี่ย 4.68 ระดับความสำคัญมากที่สุด

2. ด้านราคา ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูป ด้านราคา อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ราคาเหมาะสมกับบรรจุภัณฑ์ มีป้ายบอกราคาที่ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.76 ระดับความสำคัญมากที่สุด รองลงมาราคาถูกกว่าหรือใกล้เคียงกับสินค้าประเภทเดียวกัน ค่าเฉลี่ย 4.71 ระดับความสำคัญมากที่สุด และราคามีความเหมาะสมกับปริมาณบรรจุ ค่าเฉลี่ย 4.69 ระดับความสำคัญมากที่สุด ปัจจัยปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านราคา โดยรวม มีค่าเฉลี่ย 4.73 ระดับความสำคัญมากที่สุด

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ ความสะดวกในการซื้อ ค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับความสำคัญมากที่สุด รองลงมาให้บริการจัดส่ง ความสะอาดของสถานที่จัดจำหน่ายค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับความสำคัญมากที่สุด ความทันสมัยของช่องทางการจัดจำหน่าย ค่าเฉลี่ย 4.62 ระดับความสำคัญมากที่สุด มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ค่าเฉลี่ย 4.57 ระดับความสำคัญมากที่สุด

ปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านช่องทางการจัดจำหน่ายโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับความสำคัญมากที่สุด

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ มีของแถมเมื่อซื้อสินค้าค่าเฉลี่ย 4.68 ระดับความสำคัญมากที่สุด รองลงมามีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง ค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับความสำคัญมากที่สุด การให้ส่วนลดเมื่อซื้อครบกำหนด ค่าเฉลี่ย 4.64 ระดับความสำคัญมากที่สุด รับประกันความพึงพอใจและการคืนเงิน ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับความสำคัญมากที่สุด การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ตามสื่อต่างๆ ค่าเฉลี่ย 4.53 ระดับความสำคัญมากที่สุด

ปัจจัยที่มีความสำคัญในการซื้อผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปด้านการส่งเสริมการตลาดโดยรวม มีค่าเฉลี่ย 4.53 ระดับความสำคัญมากที่สุด

ส่วนที่ 2 แปรรูปผลิตภัณฑ์จากแต่งโมเกาะสุกรและพัฒนาการตลาด

การแปรรูปผลิตภัณฑ์แต่งโมและการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์

จากการสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภค พบว่า ผลิตภัณฑ์แต่งโมแปรรูปที่ผู้บริโภคสนใจซื้อมากที่สุด คือ ผลิตภัณฑ์แต่งโมหิย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แต่งโมหิยและการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับแต่งโมหิย โดยมีขั้นตอนการแปรรูปดังนี้

1. ปอกเปลือกแต่งโมแล้วล้างน้ำให้สะอาดด้วยน้ำเปล่า นำเปลือกแต่งโมและเนื้อแต่งโมหั่นเป็นสี่เหลี่ยมลูกเต๋า ชิ้นเล็ก ๆ
2. นำเปลือกแต่งโม และเนื้อแต่งโมใส่ลงในกระทะ พร้อมตั้งไฟร้อนปานกลาง ใช้ไม้พาย กวน ให้เปลือก และเนื้อแต่งโมเข้ากัน ในระหว่างนี้จะมือน้ำจากเปลือกและเนื้อแต่งโม ต้องกวนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ส่วนของเปลือกและเนื้อเข้ากัน เมื่อน้ำในกระทะเริ่มงวด ให้กวนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งส่วนผสมทั้งสองเริ่มแห้ง ซึ่งการกวนในช่วงแรกนี้จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที
3. เติมน้ำตาลทราย, แปะแซ, น้ำมะนาว และเกลือลงไป ใช้ไฟร้อนในระดับคงเดิม แล้วค่อย ๆ กวนให้ส่วนผสมทั้งหมดเข้ากัน จนส่วนผสมเหนียว ซึ่งขั้นตอนการกวนนี้ ใช้เวลาอีกประมาณ 25 นาที นำออกมาพักไว้ให้เย็น
4. นำส่วนผสมของแต่งโมที่กวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว มาปั้นลูกกลม ๆ เล็ก ๆ แล้วนำลงคลุกในส่วนผสมน้ำตาล พริก และเกลือ โดยส่วนผสมการคลุก ตามสูตรมี น้ำตาลทราย 400 กรัม เกลือป่น 15 กรัม และพริกป่นคลุก ซึ่งก็จะได้เป็นเปลือกแต่งโมหิย ที่มีรสชาติหวาน เค็ม เผ็ด ครบ 3 รส
5. นำแต่งโมหิยบรรจุลงในบรรจุภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์แต่งโมหีเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับแต่งโมที่ไม่ได้คุณภาพจากกระบวนการเพาะปลูก ซึ่งสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคัดทิ้ง หรือ ขายในราคาถูก ดังนั้นการแปรรูปเป็นแต่งโมหีจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับแต่งโมที่ไม่ได้คุณภาพและเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มีการสร้างฉลากสินค้าและบรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม สามารถเปิด-ปิด ได้ง่าย สะดวกต่อการรับประทานและจำหน่ายผ่านหน้าร้านของสมาชิกกลุ่ม ร้านขายของชำ ในท้องถิ่น งานประเพณีต่างๆของชุมชน ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีอาชีพเสริม สร้างรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ ผกามาศ บุตรสาส์ และคณะ(2563) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาต้นทุนการปลูกแต่งโมและประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมในการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกแต่งโมบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มผู้ปลูกแต่งโมบ้านโคกเมือง มีกระบวนการประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมเพิ่มมูลค่า คือ มีการนำแต่งโมลูกเล็กที่จำหน่ายไม่ได้มาทำการแปรรูปเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากแต่งโมเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าให้กับแต่งโม มีการพัฒนาตราสินค้า (โลโก้) ผลิตภัณฑ์แยมแต่งโมที่มาจากเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของชุมชนในการดึงดูดใจลูกค้าและนักท่องเที่ยว และมีการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์แต่งโมที่แสดงถึงส่วนผสมในการผลิตที่ได้มาตรฐาน และกลุ่มผู้ปลูกแต่งโม บ้านโคกเมือง มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์แยมแต่งโม ในงานเทศกาลวันสำคัญ ๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้น จำหน่ายให้กับร้านจำหน่ายของที่ระลึกหน้าปราสาทเมืองต่ำ และจำหน่ายให้กับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านโคกเมืองเพื่อใช้รับรองลูกค้าที่เข้าพักส่งผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ควรเพิ่มหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มย่อยและจัดเวทีเสวนากลุ่ม อภิปรายร่วมกัน เพื่อให้ทราบแนวทางการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการผลักดันการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.(2563).สืบค้นจาก [https://bsc.dip.go.th/th/category/2017-10-27-](https://bsc.dip.go.th/th/category/2017-10-27-07-51-56/2017-11-09-09-12-47)

07-51-56/2017-11-09-09-12-47

ผกามาศ บุตรสาส์และคณะ.(2563).การศึกษาต้นทุนการปลูกแต่งโมและประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมในการเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกแต่งโมบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม,1-23

ชญานัทธ์ ก่ออารีโยและคณะ. (2558). การประยุกต์ใช้เปลือกแต่งโมในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่. รายงานการวิจัย คณะ

เทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

เจตนิพัทธ์ บุญยสวัสดิ์และคณะ.(2558).การพัฒนาผลิตภัณฑ์ซอสสำเร็จรูปจากเปลือกแต่งโมที่เหลือใช้.รายงานการวิจัย คณะ

เทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

ศูนย์เครือข่ายข้อมูลอาหารครบวงจร. (2560). สร้างมูลค่าเพิ่ม/ความแตกต่างและความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์เกษตร

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.(2563).สืบค้นจาก [https://designtechnology.ipst.ac.th/](https://designtechnology.ipst.ac.th/wp-content/uploads/sites/83/2020/01/4_01ส่วนประสมทางการตลาด-1.pdf)

wp-content/uploads/sites/83/2020/01/4_01ส่วนประสมทางการตลาด-1.pdf

KSUC-O-017

พฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานใน เขตกรุงเทพมหานคร

Behavior of personal financial planning after the situation of COVID-19 of working-age people in Bangkok

วราพร ไชยรบ* เรืองรัก จำปาเงิน และเปาว์ จำปาเงิน

สาขาวิชาการจัดการการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*Corresponding author: dr.pao@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมการวางแผนการเงินหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) ศึกษาความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล ที่มีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า 1) ข้อมูลส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันต่อระดับความคิดเห็นในพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ด้านความรู้และความเข้าใจด้านแนวทางการสร้างรายได้เพิ่มและด้านหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง มีผลกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การวางแผนการเงิน, ความรู้และความเข้าใจ, การเงินส่วนบุคคล, คนวัยทำงาน

ABSTRACT

The research objective of the study on financial planning behavior after the COVID-19 situation of working-age people in Bangkok were 1) to study personal financial planning behavior after the COVID-19 situation of working-age people in Bangkok, and 2) to study the knowledge and understanding of personal financial planning affecting personal financial planning behavior after the COVID-19 situation of working-age people in Bangkok. The sample group used in this research was a group of working-age people in Bangkok of 400 people. The questionnaire was used as a tool to collect the data. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-way ANOVA. The results found that 1) personal information about age, status, educational level, working age, the number of family members in care, and monthly income have different averages data that affected opinion level of personal financial planning behavior with statistical significance at the .05 level. Additionally, 2) the knowledge and

understanding of ways to generate additional income and the debt that must be paid per month affected personal financial planning behavior with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Financial planning, Knowledge and understanding, Personal finance, Working people

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อทั่วโลกทั้งด้านสังคม การศึกษา เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร สุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ แรงงาน ธุรกิจต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร การค้าขาย การท่องเที่ยว และด้านทรัพยากร ธรรมชาติ เป็นต้น รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความคิดของคนในสังคม เกิดอาชีพและความต้องการแรงงานใหม่ เกิดวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) จากผลกระทบดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนวัยทำงานได้รับผลกระทบทั้งจากการปิดกิจการ การเลิกจ้างงาน การว่างงาน ความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความไม่แน่นอนของรายได้ และเกิดทางเลือกอื่นๆ เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน การเปลี่ยนอาชีพ คนในวัยทำงานหลังเกิดสถานการณ์โควิด-19 จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนทางการเงินเพื่อรองรับเหตุฉุกเฉิน หรือความจำเป็นในการใช้จ่ายในอนาคต เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตและครอบครัว

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2563) ได้สรุปการประเมินสถานการณ์หลังโควิดว่า ในปี 2566 หลายคนหวังว่าโควิดจะหายไป เศรษฐกิจโลกจะฟื้นตัว แต่ตั้งแต่ต้นปีที่ผ่านมา สถาบันวิเคราะห์เศรษฐกิจหลายแห่ง เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้แจ้งว่า ปีนี้มีโอกาสสูงมากที่เศรษฐกิจโลกจะเผชิญกับภาวะถดถอย รวมถึงสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ฉายภาพเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยในงาน Maruey Talk เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 ว่า ความเสี่ยงยังมีอยู่ เช่น ในเรื่องของเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย มีการกล่าวถึงทั้งจาก IMF และธนาคารโลก ต่างบอกว่า เศรษฐกิจโลกในปีนี้อาจจะถดถอย อันเป็นความเสี่ยงอันดับหนึ่งของเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย เพราะเศรษฐกิจไทยมีการพึ่งพาไม่ว่าจะเป็นส่งออก นำเข้า การท่องเที่ยว หรือการลงทุนจากนอกประเทศ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่กลุ่มบุคคลวัยทำงานจะได้รับผลกระทบในเรื่องการเงินโดยเฉพาะรายได้ที่อาจจะหายไป

กิริยา กุลกลการ และคณะ (2564) กล่าวถึงผลกระทบของ COVID-19 ต่อการส่งเสริมการมีงานทำว่า การจ้างงานในภาพรวมมีแนวโน้มลดลงทั่วโลกอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมาตรการการจำกัดการเดินทางและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ขณะที่ทางด้านประเทศไทย ธนาคารโลกได้คาดการณ์ว่าแนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ในปี 2563 ของประเทศไทยจะปรับตัวลดลง ร้อยละ 5 ซึ่งเป็นการปรับตัวลดลงอย่างมากจากการคาดการณ์ก่อนหน้าในเดือนมกราคม ปี 2563 ที่ร้อยละ 2.7 และเป็นอัตราที่มีการหดตัวมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก ขณะที่ตลาดแรงงานเริ่มได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 อย่างชัดเจนในไตรมาสที่ 2 ของปี 2563 จากจำนวนผู้ว่างงานในเดือนกรกฎาคม ปรับตัวเพิ่มสูงถึงร้อยละ 2 (7.45 แสนคน) เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อน โดยแรงงานภาคบริการเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้างมากที่สุดจากทั้ง 3 กลุ่ม (ภาคเกษตร ภาคการผลิต ภาคบริการ) โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น บริการพักผ่อน ร้านอาหาร ขนส่งสาธารณะ เป็นต้น

ดังนั้น จากผลกระทบการระบาดของโควิด-19 รวมทั้งสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น สงคราม สภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม โรคอุบัติใหม่ เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น รวมทั้งค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปล้วนส่งต่อภาวะเศรษฐกิจ ทำให้เกิดโอกาสและความท้าทายต่าง ๆ และมีผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับทุกวัย รวมทั้งคนในวัยทำงานซึ่งกำลังสำคัญในระบบครอบครัว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งความรู้และความเข้าใจการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อคนวัยทำงานและผู้สนใจทั่วไปในการวางแผนทางการเงินหลังสถานการณ์โควิด-19 เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มของอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล และรายได้ต่อเดือน ที่มีต่อระดับความคิดเห็นในพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด -19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล ที่มีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด -19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน (2557) อธิบายว่า การวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล (Personal financial planning) คือกระบวนการกำหนดแนวทางการใช้เงินอย่างมีทิศทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเงิน เหมาะสมกับรายได้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางการเงินในอนาคต การบริหารการเงินส่วนบุคคล (Personal Literacy) เป็นทักษะการจัดการเงินของบุคคลว่าด้วยเรื่องการจัดหาเงินรายได้เพื่อมาใช้ในการดำรงชีพของบุคคล ขณะเดียวกันจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการวางแผนรายได้ ค่าใช้จ่าย ต่างๆของบุคคลเพื่อให้มีประสิทธิภาพจนบุคคลมีอิสรภาพทางการเงิน (Financial Freedom) คือสถานะมีอิสรเสรีภาพพอที่จะเลือกใช้ชีวิตและเลือกอาชีพในแบบที่ตนเองต้องการโดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีเงินไม่พอใช้จ่าย การบริหารการเงินส่วนบุคคลจึงเป็นทักษะชีวิต (Life Skill) ของแต่ละบุคคล ซึ่งครอบคลุมเรื่องการหารายได้ (Earning) การใช้จ่ายเงิน (Spending) การออมเงิน (Saving) และการลงทุน (Investing)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2563) อธิบายถึงพฤติกรรมการวางแผนการเงินสำหรับมนุษย์เงินเดือนว่า ถ้ามีการวางแผนที่ดีไม่ว่าจะเงินเดือนเท่าไรก็สามารถวางแผนได้ โดยเริ่มต้นจาก กำหนด วัตถุประสงค์สำคัญในการวางแผนทางการเงิน ค้นหาวิธีการออม/การลงทุน จากนั้นเลือกรูปแบบการออม/การลงทุน ที่คิดว่าตนเองสนใจโดยอาจเริ่มต้นจากการจัดการรายได้ที่เราได้รับและดูความเหมาะสมของจำนวนเงินที่สามารถเก็บออมได้หรือสิ่งจูงใจอื่นๆที่สนใจ

การสำรวจสวัสดิการ สร้างโอกาสออมเงินเพิ่ม เมื่อเราเริ่มต้นทำงานมักจะมีสวัสดิการที่เป็นตัวช่วยในการออมเงินอยู่ โดยเฉพาะกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่จะเป็นตัวช่วยหนึ่งในการออมเงิน แล้วยังได้รับเงินสมทบจากนายจ้าง นับเป็นอีกหนึ่งตัวช่วยที่จะสร้างเงินออมระยะยาวให้เพิ่มขึ้นได้อีก

สุขใจ น้ำผุด และอนงนาฏ เจริญจิตรธรรม (2551 หน้า 8) กล่าวว่า การบริหารการเงินบุคคล มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์กับหลายสิ่ง เช่น อาชีพ รายได้ วิธีการดำเนินชีวิต การเลือกอาชีพและรายได้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล ผู้มีอาชีพดี รายได้สูง ย่อมมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสะดวกสบายกว่าผู้มีรายได้น้อย และย่อมสามารถกำหนดเป้าหมายทางการเงินของตนให้สูงกว่าได้ แต่ทุกคนไม่ว่าจะมีระดับรายได้และความเป็นอยู่อย่างไร ก็ควรกำหนดเป้าหมายทางการเงินของตนไว้ในระดับที่เหมาะสมและสามารถทำได้ตามเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

พนมพล สุขวัฒน์ทรัพย์ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการออมที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการออมที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอย่างมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยภาวะทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล สำหรับการทดสอบพบว่า เพศ อายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังพบว่าอาชีพที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลในด้านวัตถุประสงค์ในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและการออมพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล ด้านช่องทางในการจัดทำแผนทางการเงินส่วนบุคคล ด้านรูปแบบในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลและด้านบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อ

การจัดการทางการเงินส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการออมมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลในด้านวัตถุประสงค์ในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล

Shikha Bhatia Sonali Singh (2022) ศึกษาเรื่อง Exploring financial well-being of working professionals in the Indian Context การศึกษานี้ทดสอบว่าความรู้และทัศนคติทางการเงินของผู้ประกอบอาชีพทำงานในประเทศกำลังพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ทางการเงินของพวกเขา ความสำคัญของการศึกษาอยู่ที่การกำหนดผลของการใกล้ชิดพฤติกรรมทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ทางการเงินเพียงอย่างเดียวอาจไม่ส่งผลให้บุคคลมีความเป็นอยู่ที่ดีทางการเงิน และความสัมพันธ์ถูกสื่อโดยพฤติกรรมทางการเงิน หมายความว่า การได้รับความรู้และทัศนคติทางการเงินในเชิงบวกนั้น มีความสำคัญในการแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีทางการเงิน แต่การนำพฤติกรรมทางการเงินที่ดีต่อสุขภาพมาใช้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

สมมติฐานการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน
2. ความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประมวลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเงินส่วนบุคคล พฤติกรรมที่มีผลต่อการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล เพื่อนำกำหนดปัญหาหรือคำถามของงานวิจัย หลังจากนั้นดำเนินการกำหนดวัตถุประสงค์และมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดและกำหนดระเบียบวิธีวิจัย สร้างแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุดโดยแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าข้อมูลที่นำมาประมวลผลเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้องและอยู่ในรูปแบบเดียวกันทั้งหมดแล้ว จึงนำข้อมูลไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) โดยใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจรายได้และค่าใช้จ่าย ใช้สถิติบรรยายคุณสมบัติของประชากร เช่น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ อายุการทำงาน จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายของท่านเฉลี่ยต่อเดือน ความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนทางการเงิน การวางแผนการเงิน แนวทางการสร้างรายได้เพิ่ม การออมเงิน/ลงทุนต่อเดือน ลักษณะของการออม รูปแบบในการออม ระยะเวลาในการออม/การลงทุน ภาระหนี้สิน ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวางแผนทางการเงิน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Mean) ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงิน ใช้มาตรวจระดับด้านการวางแผนการเงิน วัตถุประสงค์สำคัญในการวางแผนทางการเงิน วิธีการออม/การลงทุน ด้านรูปแบบการวางแผนทางการเงิน การเลือกรูปแบบการออม/การลงทุน การเลือกรูปแบบการออม/การลงทุน สิ่งจูงใจที่มีผลต่อการออม วัดระดับวิเคราะห์และแปรผลจากค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งเป็นตามแบบลิเคิร์ต Likert Scale มีให้เลือกตอบได้เพียง คำตอบ

เดียวโดยใช้คำถามที่แสดงระดับการวัดข้อมูลประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์แปลความหมาย เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดเกณฑ์ การให้คะแนน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำผลที่ได้มาสรุปและอภิปรายผล โดยเป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยที่ผู้วิจัยค้นพบกับผลจากการวิจัยในอดีต หรือจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และทำการเสนอข้อเสนอแนะต่างๆที่เป็นประโยชน์สามารถนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไรได้บ้างรวมถึงการเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นคนที่ทำงานในกรุงเทพมหานคร ช่วงระหว่างอายุ 18 - 59 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 3,524,378 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2566)

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดโดยกำหนดจำนวนตัวอย่างการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสูตรการคำนวณของ Yamane โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับร้อยละ 95 ระดับค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกินร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากร เท่ากับ 399.44 คน ที่ได้จากการคำนวณ ดังนี้

$$n = N / \left[\frac{1 + Ne}{e^2} \right]$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดของประชากร (3,524,378 คน)

e คือ สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น = 0.05

จากการแทนสูตรได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 399.44 คน ในการดำเนินการเก็บข้อมูลจริงใช้แบบสอบถามทั้งสิ้น 400 ชุด

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม จากการศึกษาและประมวลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเงินส่วนบุคคล พฤติกรรมที่มีผลต่อการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดเบื้องต้น แล้วพัฒนาเป็นแบบสอบถาม เพื่อจะดำเนินการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นจากการศึกษาข้อมูล เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม มีการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของเนื้อหา และความชัดเจนของภาษา โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม IOC (Index of Congruency) ว่าในแต่ละส่วนของคำถามมีความสอดคล้องและครอบคลุมกับความต้องการหรือไม่ โดยดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงในเนื้อหา สามารถนำไปใช้วัดได้ตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยหลังจากการตรวจสอบแบบสอบถามสอบค่า ioc สูงกว่า .50 ทุกข้อ หลังจากนั้นมีการนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและมีการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับคนในวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 0.95 หลังจากนั้นมีการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายในการศึกษาวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุดโดยแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าข้อมูลที่นำมาประมวลผลเป็นข้อมูลที่

สมบูรณ์ ถูกต้องและอยู่ในรูปแบบเดียวกันทั้งหมดแล้ว จึงนำข้อมูลไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) โดยใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติในการสมมุติฐานการวิจัย การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของค่าคะแนนเฉลี่ย โดยการทดสอบ

1) การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติบรรยายคุณสมบัติของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ อายุการทำงาน จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายของท่านเฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ในการแปลความหมายของข้อมูลต่างๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

2) การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามให้เลือกตอบ โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

3) การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล ด้านการวางแผนทางการเงิน รูปแบบการวางแผนทางการเงิน โดยใช้คำถามที่แสดงระดับการวัดข้อมูลประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วย/ให้ความสำคัญมากที่สุด	5
เห็นด้วย/ให้ความสำคัญมาก	4
เห็นด้วย/ให้ความสำคัญปานกลาง	3
เห็นด้วย/ให้ความสำคัญน้อย	2
เห็นด้วย/ให้ความสำคัญน้อยที่สุด	1

โดยกำหนดเกณฑ์การจัดลำดับคะแนนเฉลี่ยตามหลักสถิติ (สุดา สุวรรณภิรมย์ และวิจิต ภู่อ้น, 2560. หน้า 181)

ดังนี้

$$(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} = (5-1) / 4 = 1.0$$

ค่าเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.21 – 5.00	เห็นด้วย/ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	เห็นด้วย/ให้ความสำคัญในระดับมาก
2.61 – 3.40	เห็นด้วย/ให้ความสำคัญในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	เห็นด้วย/ให้ความสำคัญในระดับน้อย
1.00 – 1.80	เห็นด้วย/ให้ความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

4) การใช้สถิติทดสอบ t สำหรับประชากรสองกลุ่ม (t test)

5) การใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ด้วย F test

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการวางแผนการเงินหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน, มีผล

กับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล ที่มีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ว่า ความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 62.3 ส่วนใหญ่มีอายุ 30-40 ปี จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 มีสถานภาพสมรส จำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 87 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 391 คน คิดเป็นร้อยละ 97.3 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.4 มีอายุการทำงาน 6-8 ปี จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.3 ส่วนใหญ่มีจำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแลจำนวน 1-2 คน จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 มีรายได้ต่อเดือน 40,001 - 50,000 บาท จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 15,000 บาท จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนทางการเงิน (การหารายได้ การใช้จ่ายเงิน การออมเงิน และการลงทุน) ในระดับปานกลาง จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 กลุ่มตัวอย่างมีการวางแผนการเงินด้านการออมเงินเป็นลำดับแรก สำหรับแนวทางการสร้างรายได้เพิ่มของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างรายได้เพิ่มจำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ด้านการออมเงิน/การลงทุนต่อเดือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการออมเงิน/ลงทุนต่อเดือนโดยเฉลี่ย 5-10 % ของรายได้จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 กลุ่มตัวอย่างการออมแบบในลักษณะการกำหนดเงินออมไว้แน่นอนทุกเดือน จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.5 ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบในการออม/การลงทุนด้วยการฝากธนาคาร มีการกำหนดระยะเวลาในการออม/การลงทุนในระยะปานกลาง (1-5 ปี) จำนวน 320 คน ร้อยละ 80 มีภาระหนี้สินจากเงินกู้ซื้อยานพาหนะเป็นส่วนใหญ่ มีหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 และส่วนมากใช้ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวางแผนทางการเงินจากการค้นหาจากแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ด้านการวางแผนทางการเงิน

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านการวางแผนทางการเงิน อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญด้านการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจ ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.81 เป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือมีการตรวจสอบดูแลการเงินอยู่เสมอในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.63 มีการชำระค่าใช้จ่ายตรงเวลา ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.47 มีจัดสรรเงินก่อนใช้ ไตรตรงอย่างถี่ถ้วนก่อนซื้อในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.32 และมีการเลือกวิธีการออมที่เหมาะสมในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.22 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อวัตถุประสงค์สำคัญในการวางแผนทางการเงินในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อวัตถุประสงค์สำคัญในการวางแผนทางการเงินเพื่อการลงทุนในอนาคตในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.96 เป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือเพื่อให้ครอบครัวในอนาคต ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.60 เพื่อวัตถุประสงค์พิเศษต่าง ๆ เช่น ท่องเที่ยว แต่งงาน ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.58 เพื่อใช้จ่ายใน

ยาเกษียณอายุ ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.50 เพื่อการลดหย่อนภาษี ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.42 เพื่อใช้จ่ายกรณีฉุกเฉิน ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.38 และเพื่อการศึกษา ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.28ตามลำดับ

วิธีการออม/การลงทุนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.47 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อวิธีการออม/การลงทุนด้านการออมเงินหลากหลายช่องทางที่เหมาะสมกับการยอมรับความเสี่ยง และผลตอบแทน ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.53 เป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือมีการวางแผนในการจัดสรรรายได้ที่เหมาะสมสำหรับการใช้จ่ายประจำ ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.52 รองลงมาคือมีการหารายได้อื่น ๆ นอกเหนือจากรายได้ประจำจากการทำงานเพื่อไว้เป็นเงินออม ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.48 และมีการออมเงินจากรายได้เป็นประจำทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.37 ตามลำดับ

ด้านรูปแบบการวางแผนทางการเงิน

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อการเลือกรูปแบบการออม/การลงทุนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อการเลือกรูปแบบการออม/การลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสม่ำเสมอ ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.08 เป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือระยะเวลาที่ให้ผลตอบแทน ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.52 รองลงมาคือ อัตราผลตอบแทนโดยรวม ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.48 เป้าหมายในการออม และอัตราดอกเบี้ย ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.31 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อผลกระทบด้านรายได้ที่ส่งผลต่อการออม/การลงทุนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเงินเดือนประจำมีผลต่อการออม เป็นอันดับสูงสุด อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.57 รองลงมาคือการออมเงินเป็นการลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.52 รองลงมาคือรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายมีผลต่อการออม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.41 ความสม่ำเสมอของรายได้มีผลต่อการออม อยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.32 และค่าครองชีพที่สูงขึ้นมีผลต่อการออม อยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.31 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อสิ่งจูงใจที่มีผลต่อการออมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านการจูงใจด้านภาษีมีผลต่อการออม เป็นอันดับสูงสุด อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 4.17 รองลงมาคือราคาของสิ่งของหรือทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน มีราคาสูงขึ้นมีผลต่อการออม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.62 รองลงมาคือการใช้โฆษณาตามสื่อต่าง ๆ มีผลต่อการออม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.57 รองลงมาคือนโยบายส่งเสริมของรัฐบาลมีผลต่อการออม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.56 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความรู้และความเข้าใจในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า ด้านแนวทางการสร้างรายได้เพิ่มและด้านหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลด้านรูปแบบการวางแผนทางการเงินแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 1: การทดสอบความแตกต่างของระดับอายุกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.366	3	.789	15.556	.000
Within Groups	20.073	396	.051		
Total	22.438	399			

จากตาราง 1 ผลจากการทดสอบความแตกต่างของระดับอายุกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคล พบว่า ระดับอายุของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2: การทดสอบความแตกต่างของสถานภาพกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.307	3	.436	8.163	.000
Within Groups	21.132	396	.053		
Total	22.438	399			

จากตาราง 2 ผลจากการทดสอบความแตกต่างของสถานภาพของกลุ่มคนวัยทำงานกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตาราง 3: การทดสอบความแตกต่างของระดับการศึกษากับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.556	1	.556	10.118	.002
Within Groups	21.882	398	.055		
Total	22.438	399			

จากตาราง 3 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับการศึกษาของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มคนวัยทำงานมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตาราง 4: การทดสอบความแตกต่างของอายุการทำงานกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.051	3	.684	13.279	.000
Within Groups	20.387	396	.051		
Total	22.438	399			

จากตาราง 4 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างอายุการทำงานของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า อายุการทำงานของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 5: การทดสอบความแตกต่างของจำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแลกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.581	3	.860	17.157	.000
Within Groups	19.857	396	.050		
Total	22.438	399			

จากตาราง 5 ผลการทดสอบความแตกต่างจำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแลของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า จำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแลของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

ตาราง 6: การทดสอบความแตกต่างของรายได้ต่อเดือนกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.660	5	.132	2.388	.038
Within Groups	21.778	394	.055		
Total	22.438	399			

จากตาราง 6 ผลการทดสอบความแตกต่างรายได้ต่อเดือนของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า รายได้ต่อเดือนของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

ตาราง 7: การทดสอบความแตกต่างแนวทางการสร้างรายได้เพิ่มของท่านกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.462	2	.231	4.171	.016
Within Groups	21.976	397	.055		
Total	22.438	399			

จากตาราง 7 ผลการทดสอบความแตกต่างแนวทางการสร้างรายได้เพิ่มของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า แนวทาง การสร้างรายได้เพิ่มของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมีพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 8: การทดสอบความแตกต่างหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนกับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล

ANOVA	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.473	5	.495	9.759	.000
Within Groups	19.966	394	.051		
Total	22.438	399			

จากตาราง 8 ผลการทดสอบความแตกต่างหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือน ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร กับพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนของกลุ่มคนวัยทำงานที่ต่างกันมี พฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-40 ปี มีสภาพภาพสมรส สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานในหน่วยงานของรัฐ มีอายุการทำงาน 6-8 ปี มีจำนวนคนในครอบครัวที่อยู่ในความดูแล 1-2 คน มีรายได้ต่อเดือน 40,001 - 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 15,000 บาท จากการศึกษาดังกล่าว พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นช่วงวัยของการเริ่มต้นการทำงาน เพื่อสร้างความมั่นคงให้ชีวิต การสร้างครอบครัว และตั้งอยู่ในช่วงความเสี่ยงจากภาวะคุกคามต่าง ๆ ทั้งวิกฤตจากโรคระบาด โควิด 19 สงครามระหว่างต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การจารกรรมข้อมูลผ่านระบบต่าง ๆ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และภาวะความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจที่ผันผวนมาตลอด นับเป็นความท้าทายของคนวัยทำงานที่ต้องมีการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลที่ดีเพื่ออนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ พลอยพรหม เจริญศิลป์ (2565) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้เงินที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้เงินที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของกลุ่มวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษพบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุสถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ต้องดูแล ส่งผลต่อการดำรงชีพแตกต่างกัน (2) พฤติกรรมการใช้เงินของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจดบันทึกการรับจ่าย การแบ่งแยกค่าใช้จ่ายเพื่อการออมและการลงทุน การใช้จ่ายค่าใช้จ่ายคงที่ และการใช้จ่ายค่าใช้จ่ายผันแปร ส่งผลต่อการดำรงชีพแตกต่างกัน

ด้านความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนการเงินส่วนบุคคล พบว่ากลุ่มคนในวัยทำงานส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนทางการเงิน (การหารายได้ การใช้จ่ายเงิน การออมเงิน และการลงทุน) ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีการวางแผนการเงินด้านการออมเงิน มีการออมเงิน/ลงทุนต่อเดือนโดยเฉลี่ย 5-10 % ของรายได้ มีลักษณะการออมแบบมีการกำหนดเงินออมไว้แน่นอนทุกเดือน ส่วนใหญ่มีรูปแบบในการออม/การลงทุนด้วยการฝากธนาคาร มีกำหนดระยะเวลาในการออม/การลงทุนในระยะปานกลาง (1-5 ปี) แต่ไม่มีแนวทางการสร้างรายได้เพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ สุประวีณ์ ศิริณุกุลวัฒนา (2564) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ของพนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความตระหนักรู้ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี เป็นผู้มีความวินัยทางการเงินที่ดี ยกเว้นด้านหนี้สิน มีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี มีทักษะและความรู้ในการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณและมีทัศนคติทางการเงินที่ถูกต้อง

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากเงินกู้ซื้อยานพาหนะ รองลงมาเป็นหนี้สินจากบัตรเครดิต/บัตรกดเงินสด ส่วนใหญ่มีหนี้สินที่ต้องชำระต่อเดือนระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท กลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญต่อการวางแผนทางการเงิน มีการใช้ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวางแผนทางการเงินจากแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ในด้านพฤติกรรมการวางแผนทางการเงิน มีการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการวางแผนทางการเงินส่วนใหญ่เพื่อการลงทุนในอนาคต มีวิธีการออม/การลงทุนโดยการออมเงินในหลากหลายช่องทางที่เหมาะสมกับการยอมรับความเสี่ยง และผลตอบแทน มีการเลือกรูปแบบการออม/การลงทุนโดยพิจารณาจากการให้ผลตอบแทนสม่ำเสมอ ผลกระทบด้านรายได้ที่ส่งผลต่อการออม/การลงทุนได้แก่ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเงินเดือนประจำมีผลต่อการออม และสิ่งจูงใจที่มีผลต่อการออมได้แก่ ด้านการจูงใจด้านภาษีที่มีผลต่อการออม ดังที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (2563) สรุปผลการสำรวจทักษะการเงินของไทย

ปี 2563 ว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมด้านต่าง ๆ เช่น หนี้สินภาคครัวเรือน ที่อยู่ในระดับสูง การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคประชาชนและธุรกิจในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการวางแผนการเงินหลังสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาวิจัยพบว่าคนวัยทำงานมีปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอ และมีปัญหาด้านหนี้สิน ค่าใช้จ่ายในชีวิตที่เกินไปจากเป้าหมาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลมีบทบาทและเป็นทักษะชีวิตที่มีความสำคัญเพื่อช่วยให้คนสามารถเตรียมความพร้อมรับมือกับอนาคตได้ เนื่องจากแนวโน้มที่คนมีอายุยืนยาวขึ้น มีจำนวนคนมากขึ้น อีกทั้งปัญหาคนวัยทำงานที่ลดลง คนเกษียณจะมากขึ้นและสวัสดิการของรัฐอาจไม่เพียงพอ รวมทั้งภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม โรคระบาดต่าง ๆ หากประชาชนมีความรู้และมีการวางแผนการเงินเพื่อดูแลตัวเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาทุกระดับจึงควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักและความรับผิดชอบต่อการวางแผนทางการเงิน และปลูกฝังทักษะการวางแผนทางการเงินให้ประชาชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ทักษะและพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับคนในอนาคตไว้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย,กรมการปกครอง. (2566). จำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2566, จาก <http://dashboard.anamai.moph.go.th/population/pop-workingage>
- กิริยา กุลกลการ และคณะ. (2563) ผลกระทบของ COVID-19 ต่อการส่งเสริมการมีงานทำ. ค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2566, จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/f70f1d6bccf6452c89c10eb17d5f9dbd.pdf
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2563) เคล็ดลับการวางแผนการเงินสำหรับมนุษย์เงินเดือน. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.setinvestnow.com/th/financialplanning/salaryman-tips>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563) รายงานการสำรวจทักษะการเงินของไทย ปี 2563. ค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566. จาก <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/image/research-and-publications/2563 ThaiFLsurvey.pdf>
- พนมพล สุขวัฒน์ทรัพย์. (2563) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการออมที่ความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลของกลุ่มคนวัยทำงานใน กรุงเทพมหานคร. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563 SSRU Journal of Public Administration Vol.3 No.2 May-August 2020
- พลอยพรหม เจริญศิลป์. (2565) การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้เงินที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ ของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2566 จาก <https://grad.dpu.ac.th/upload/content/files/Year8-3/8323.pdf>
- สถาบันกองทุนเพื่อพัฒนาตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน. (2557) การวางแผนการเงินส่วนบุคคล. ค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566, จาก <https://moneymoneyn.blogs.com/2014/02/1.html>
- สุขใจ น้ำผุด และอนงนาฏ เจริญจิตรกรรม. (2551) กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล. กรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 5. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุดา สุวรรณภิรมย์ และวิชิต อุ๋อัน. (2548). การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- สุประวีณ์ ศิริบุญกุลวัฒนา. (2564). แนวทางการจัดการเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ของพนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏ คั่นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2566 จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMSNPRU/article/view/253357>
- อารีย์วรรณ สุทธิพงศ์พันธ์. (2021) พฤติกรรมการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลของนักเรียนนายร้อยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. คั่นเมื่อ 30 มิถุนายน 2566, จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yru_human/article/view/244555
- Rooij , MCJV , Lusardi , A. และ Alessie , RJM (2011) Financial literacy and personal retirement planning: a socioeconomic approach คั่นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2566 จาก https://www-emerald-com.translate.goog/insight/content/doi/10.1108/JBSED-04-2021-0052/full/html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=th&_x_tr_hl=th&_x_tr_pto=sc
- Shikha Bhatia and Sonali Singh. (2022) Exploring financial well-being of working professionals in the Indian Context. คั่นเมื่อ 1 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8646638/>

KSUC-O-018

คุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน Service Quality And Value Co-Creation On Mobile Banking Application

จรรยาพร ปัญญาธร*

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

*Corresponding author: janyaporn.pany@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันและ 2) ศึกษาคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันงานวิจัยนี้เป็นเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือใช้แบบสอบถาม (Google Form) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ใช้บริการ Mobile banking Application จำนวน 400 คน ซึ่งสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21- 30 ปี สถานภาพโสด การศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า พนักงานบริษัทเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001-40,000 บาท (1) ระดับคุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันโดยรวมอยู่ในระดับ เห็นด้วย (2) คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันพบว่าปัจจัยด้านประสิทธิภาพ ปัจจัยด้านความพร้อมของระบบ ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย และ ปัจจัยด้านการทำให้บรรลุเป้าหมาย โดยทั้ง 4 ปัจจัยส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ, การสร้างคุณค่าร่วมกัน, Mobile Banking Application

Abstract

The purpose of this research is to 1) To study the level of service quality and shared value creation in Mobile banking Application. 2) To study service quality that affects the creation of shared value in Mobile Banking Applications. This research is quantitative. The tool used is a questionnaire (Google Form) as a tool to collect data from 400 people using the Mobile Banking Application. The statistics used to analyze the data include frequency, percentage, mean and standard deviation and inferential statistics. Data were analyzed using multiple regression equations. The research results found that Most respondents are female, aged 21- 30 years, single status, have a bachelor's degree or equivalent. Private company employees' average monthly income was 30,001-40,000 baht (1) The level of service quality and the creation of shared value in the Mobile Banking Application was overall at the level of agreement. (2) The quality of the service that affects the creation of shared value in the Mobile Banking Application was found to be the efficiency factor. System readiness factors Factors of privacy and security and factors of achieving

goals, all 4 factors affect the creation of shared value in Mobile Banking Application with statistical significance at the 0.05 level.)

Keywords: Service quality, Creating shared value, Mobile banking Application

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายในโลกออนไลน์และมีความรวดเร็ว ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการบริการทางการเงินต่างๆ ที่สะดวกขึ้นเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตในสังคมดิจิทัล และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ผู้บริโภคยุคใหม่นิยมทำธุรกรรมทางการเงินด้วยตนเอง สะดวก รวดเร็ว ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์มือถือ ส่งผลให้มีการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (e-banking) เช่น ฝาก ถอน โอนเงิน ชำระค่าบริการ เป็นต้น Mobile Banking เป็นบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองการใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่ สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้ใช้จำเป็นต้องติดตั้งแอปพลิเคชันธนาคารบนโทรศัพท์มือถือเพื่อใช้บริการธนาคารบนมือถือ (จิรภัทร มณีโชติ, 2564)

ธุรกรรมทางการเงินผ่านบริการ Mobile Banking จึงเป็นการเพิ่มช่องทางในการให้บริการและสร้างกำไรให้กับธนาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะในเรื่องการอำนวยความสะดวกด้วยการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงคุณภาพการบริการ ถือเป็นความท้าทายที่ธนาคารต้องพัฒนา กระตุ้นการใช้บริการของลูกค้า (ปาริชาติ สวนผลไม้ และสุรภา ไถ่บ้านกวย, 2563) การรับรู้คุณภาพบริการขึ้นอยู่กับประเมินโดยรวมของผู้บริโภค หากระดับของบริการที่ได้รับต่ำกว่าความคาดหวัง ผู้บริโภคจะมองคุณภาพของบริการนั้นในทางลบ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบริการนั้น ในทางกลับกัน หากบริการที่ได้รับตรงหรือเกินกว่าความคาดหวังของลูกค้า คุณภาพของบริการจะถูกมองในเชิงบวก และลูกค้ามีทัศนคติที่ดีต่อบริการนั้นไปพร้อมกับการสร้างคุณค่าร่วมกัน (วารกรณ์ สินจิตร, 2563) การสร้างคุณค่าร่วมกันเป็นการสร้างคุณค่าร่วมกันเกี่ยวข้องกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งสถาบันการเงินและลูกค้า เช่น เพิ่มการเข้าถึงทางการเงิน เพื่อให้ได้คุณภาพการบริการและการสร้างมูลค่าร่วมกันใน โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันโดยต้องพัฒนาแอปพลิเคชันธนาคารบนสมาร์ตโฟนที่เป็นมิตรกับผู้ใช้ ซึ่งใช้งานง่ายและมอบประสบการณ์การใช้งานที่ราบรื่น ปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลและธุรกรรมของลูกค้า

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาระดับและคุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อธนาคารผู้ให้บริการในการนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของบริการมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับคุณภาพการบริการและการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน
2. ศึกษาคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

Gronroos (1982) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่าเป็นตัวชี้วัดระดับการให้บริการที่ทำการส่งมอบให้แก่ลูกค้าซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า โดยจะต้องปราศจากข้อบกพร่อง สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คุณภาพเชิงเทคนิค (Technical Quality) เป็นผลลัพธ์หรือสิ่งที่ได้รับจาก บริการนั้น ๆ เช่น การประเมินคุณภาพการให้บริการของผลิตภัณฑ์ 2) คุณภาพเชิงหน้าที่ (Functional Quality) เป็นการประเมินกระบวนการของการให้บริการ จากการศึกษาของ Parasuraman (1988) ที่ได้กำหนดมิติสำหรับการประเมินคุณภาพการบริการของเครื่องมือที่เรียกว่า SERVQUAL จำนวน 5 มิติ ต่อมา Parasuraman et al. (2005) อ้างถึงใน Pearson (2012) ได้นำหลักของแบบ

ประเมินคุณภาพของการให้บริการ (SERVQUAL) มาประยุกต์ใช้ใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทของธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ และได้พัฒนาเครื่องมือในการประเมินคุณภาพการบริการ ได้แก่

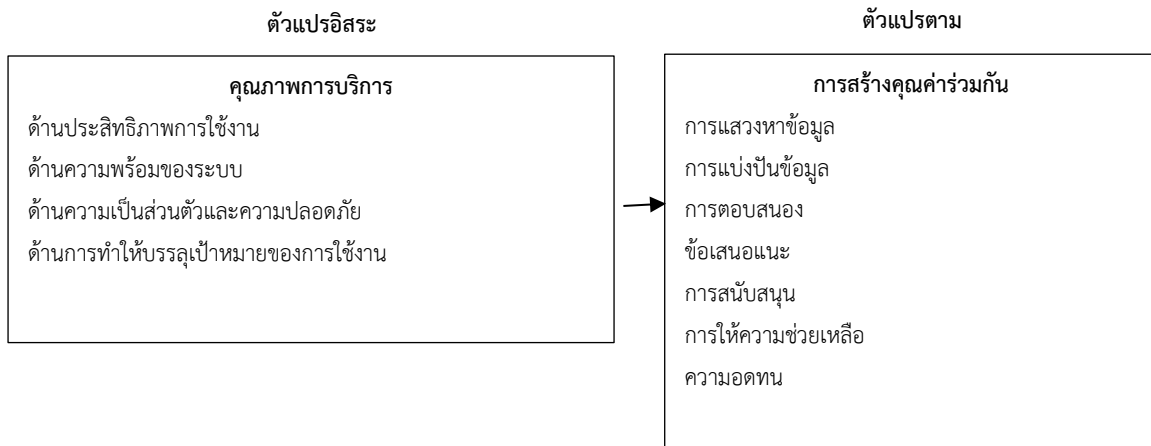
E-S-QUAL เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ด้านประสิทธิภาพของการใช้งาน (Efficiency) หมายถึง การใช้งานง่าย ความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลภายในเว็บไซต์
2. ด้านการทำให้บรรลุเป้าหมาย (Fulfillment) หมายถึง ความสามารถในการทำงาน ให้ได้ตามเป้าหมายที่ตกลงไว้
3. ด้านความเป็นส่วนตัว (Privacy) หมายถึง ระดับความปลอดภัยและการปกป้อง ข้อมูลพฤติกรรมการใช้งานของลูกค้า
4. ด้านความพร้อมของระบบ (System Availability) ซึ่งได้กำหนดความหมายของความพร้อมของระบบไว้ว่าเป็น การที่ระบบงานใช้งานมีเสถียรภาพในการใช้งาน สามารถตอบสนอง การใช้งานได้ตลอดเวลาที่ผู้ใช้งานต้องการใช้งาน

Yi and Gong (2013) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการสร้างคุณค่าร่วม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.การแสวงหาข้อมูล (Information Seeking) หมายถึง การที่ลูกค้าจะตระหนักถึงข้อมูลที่คาดว่าจะประโยชน์ในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตัวเองในระหว่างการสร้างคุณค่าร่วมกับผู้ให้บริการ 2.การแบ่งปันข้อมูล (Information Sharing) ในระหว่างการสร้างคุณค่าร่วมกันให้ประสบความสำเร็จนั้นลูกค้าต้องจัดเตรียมทรัพยากรหรือข้อมูลรายละเอียดต่างๆที่ตนมี เพื่อมอบให้กับผู้ให้บริการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ตามที่ได้ความคาดหวังจากการเข้าไปรับบริการนั้น 3.การตอบสนอง (Responsible) เป็นการแสดงออกหรือจิตสำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นจะตระหนักและระลึกเสมือนว่าตนมีบทบาทเทียบเท่าพนักงาน 4.ข้อเสนอแนะ(Feedback) ประกอบด้วย ข้อมูลเชิงบวกและลบ ที่ลูกค้าให้ไว้กับพนักงาน ซึ่งช่วยให้พนักงานและบริษัทปรับปรุงกระบวนการบริการให้ดีขึ้น 5.การให้การสนับสนุน (Advocacy) เกี่ยวข้องกับการให้การรับประกันให้การรับรองการยกย่องหรือให้การสนับสนุนภาพรวมของบริษัทให้กับผู้อื่นได้รับรู้เป็นการมองเห็นประโยชน์ของบริษัทมากกว่าตนเองอาจอยู่ในรูปของการพูดเชิงบวกต่อกันไปบ่อยๆ ซึ่งแสดงให้เห็นความภักดีของลูกค้าที่จะส่งผลดีต่อชื่อเสียงของบริษัท และทำให้ขยายฐานลูกค้าได้มากขึ้น 6.การให้ความช่วยเหลือลูกค้ารายอื่น (Helping) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของลูกค้าที่มีความปรารถนาจะช่วยเหลือลูกค้ารายอื่นๆที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือผู้ที่อาจจะประสบปัญหาเดียวกับที่ตนเคยเจอ และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาให้ทุเลาเบาบางไปได้ 7.ความอดทน (Tolerance) ความอดทนต่อการรับบริการที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังเกี่ยวข้องกับความเต็มใจที่ลูกค้าจะอดทน อดกลั้นเมื่อการส่งมอบบริการ ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง

Ng'ang'a(2017) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบของกลยุทธ์โมบายแบงก์กิ้งที่มีต่อ ความพึงพอใจของลูกค้า โดยศึกษาในกลุ่มอุตสาหกรรมธนาคารของเคนยาเพื่อศึกษาผลกระทบปัจจัย ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการอุตสาหกรรมธนาคารเคนยา เพื่อศึกษาผลกระทบใน ผลิตกณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ผลกระทบของความมีประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และ ทศนคติของลูกค้าที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจของลูกค้า ต่อการใช้โมบายแบงก์กิ้ง การศึกษาพบว่า การที่ แอปพลิเคชันมีการเชื่อมต่อที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ความแตกต่างที่ไม่เหมือนใครจะส่งผลทำให้ลูกค้า สามารถตระหนักถึงโมบายแบงก์กิ้ง การที่ทำให้แต่ละรายการสามารถมีการยืนยัน และการที่ลูกค้าสามารถออกแบบหน้าแอปพลิเคชันได้เองส่งผลต่อความพึงพอใจขณะใช้บริการฟังก์ชันที่ให้บริการ สามารถใช้งานได้ตลอดเวลาที่มีคุณภาพที่ดีเป็นสิ่งที่ลูกค้าต้องการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันซึ่งผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงใช้การคำนวณตามสูตรไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran (Cochran, 1977 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ที่ระดับความเชื่อมั่นประมาณ 95 % ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.05 ดังสมการต่อไปนี้

$$n = \frac{Z^2}{4e^2}$$

$$n = \frac{(1.96)^2}{4(0.05)^2} = \frac{3.8416}{0.01} = 384.16$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มประชากรที่ใช้ คือ ต้องไม่น้อยกว่า 384 คน และในการศึกษาจริงสามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 400 คน ถือได้ ว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้คือ ไม่น้อยกว่า 384 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการเก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันจำนวน 400 คนผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม (google form) ประกอบด้วย 5 ส่วนคือส่วนที่ 1 ข้อคำถามเพื่อคัดกรองประชากรกลุ่มเป้าหมาย ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 แบบสอบถามจะเป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการส่วนที่ 4 แบบสอบถามจะเป็นคำถามเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าร่วม ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) การทดสอบคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือด้วยการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) จำนวน 30 ชุด โดยตัวเลขค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาคแอลฟา (Cronbach's Alpha) มีค่าระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 เมื่อค่าเข้าใกล้ 0.00 หมายถึง เครื่องมือมีความเที่ยงต่ำ และเมื่อค่าเข้าใกล้ 1.00 หมายถึง เครื่องมือมีความเที่ยงสูง (Jacobson, 1988) โดยการหาสัมประสิทธิ์แบบแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เป็นค่าเฉลี่ยของความน่าเชื่อถือแบบแบ่งครึ่ง (Cronbach, 1951) เป็นหนึ่งในค่าสัมประสิทธิ์ทางสถิติที่สำคัญ และแพร่หลายที่สุดในการวิจัยเพื่อใช้ทดสอบการสร้างและการใช้งานของตัวแปร (Cortina, 1993)

ตารางที่ 1: แสดงค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

แนวคิด/ทฤษฎี	จำนวนข้อคำถาม	ค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา(รวม)
คุณภาพการบริการ (Service Quality)	22	0.981
สร้างคุณค่าร่วมกัน (VALUE CO-CREATION)	24	0.959

จากตารางที่ 1 แบบสอบถามด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality) การสร้างคุณค่าร่วมกัน โดยการนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดสอบก่อนนำไปใช้จริง เพื่อตรวจสอบความ น่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ซึ่งในการทดสอบหาความน่าเชื่อถือนั้น ค่าความเชื่อมั่นจะต้องไม่ต่ำกว่า 0.70 จะถือว่าข้อคำถามนั้นเชื่อถือ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา รวมด้านคุณภาพบริการที่ 0.981 และค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา รวมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกันที่ 0.9595 ได้ ถือว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถามรูปแบบออนไลน์ผ่านช่องทาง Google Form โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 ได้แบบสอบถามที่ครบถ้วนสมบูรณ์จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 นำรวบรวมแบบสอบถามและนำมาลงรหัส และจึงนำข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผล-โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรตามกรอบแนวคิด โดยเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น ที่ระดับร้อยละ 95 ($\alpha = .05$)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันจำนวน 400 คน ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็น(ร้อยละ 65.25) อายุ 21-30 ปี คิดเป็น (ร้อยละ 30.5) โสด คิดเป็น (ร้อยละ 53.8) ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็น (ร้อยละ 45.25) พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็น(ร้อยละ 35.0) รายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาท คิดเป็น (ร้อยละ 31.8)

ตารางที่ 2: ข้อมูลด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	139	34.75
หญิง	261	65.25
อายุ		
20 ปีหรือต่ำกว่า	29	7.2
21-30 ปี	122	30.5
31-40 ปี	116	29.0

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
41-50 ปี	95	23.8
อายุ 50 ปีขึ้นไป	38	9.5
สถานภาพ		
โสด	215	53.8
สมรสไม่มีบุตร	42	10.5
สมรสมีบุตร	124	31.0
หย่าร้าง/หม้าย	18	4.5
อื่นๆเช่น ไม่จดทะเบียนสมรส มีบุตร	1	0.2
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	87	21.75
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	181	45.25
ปริญญาโท	128	32.0
ปริญญาเอก	4	1.0
อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	44	11.0
พนักงานบริษัทเอกชน	140	35.0
รับราชการ/พนักงานองค์กรภาครัฐ	63	15.75
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	82	20.5
ค้าขาย/ประกอบกิจการส่วนตัว	71	17.75
รายได้ต่อเฉลี่ย		
ไม่เกิน 10,000 บาท	29	7.2
10,001-20,000 บาท	60	15.0
20,001-30,000 บาท	112	28.0
30,001-40,000 บาท	127	31.8
40,001-50,000 บาท	44	11.0
50,001 บาทขึ้นไป	28	7.0

ตารางที่ 2 แสดงผลระดับคุณภาพการบริการภาพรวมของคุณภาพการบริการ เมื่อพิจารณาปัจจัยรายมิติพบว่า ทุกมิติมีระดับคุณภาพการบริการเห็นด้วย เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มิติประสิทธิภาพการใช้งาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 มิติการทำให้บรรลุเป้าหมายของการใช้งาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 มิติความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 มิติความพร้อมของระบบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62

ตารางที่ 3: แสดงผลระดับคุณภาพการบริการภาพรวมของคุณภาพการบริการ

คุณภาพบริการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ประสิทธิภาพการใช้งาน	4.18	0.44	มาก
ความพร้อมของระบบ	4.02	0.62	มาก

ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย	4.07	0.73	มาก
การทำให้บรรลุเป้าหมายของการทำงาน	4.13	0.45	มาก
รวม	4.18	0.48	มาก

ตารางที่ 3 แสดงผลระดับการสร้างคุณค่าร่วมกันภาพรวมของการสร้างคุณค่าร่วมกัน เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มิติการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 มิติข้อเสนอแนะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 มิติการตอบสนองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 มิติการช่วยเหลือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 มิติการแบ่งปันข้อมูลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55 มิติการหาข้อมูลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 มิติการรอดทนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.94

ตารางที่ 4: แสดงผลระดับการสร้างคุณค่าร่วมกันภาพรวมของการสร้างคุณค่าร่วมกัน

การสร้างคุณค่าร่วมกัน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
การสนับสนุน	4.22	0.50	มากที่สุด
ข้อเสนอแนะ	4.16	0.54	มาก
การช่วยเหลือ	4.14	0.53	มาก
การหาข้อมูล	4.03	0.67	มาก
การแบ่งปันข้อมูล	4.12	0.55	มาก
การตอบสนอง	4.15	0.53	มาก
การรอดทน	3.84	0.94	มาก
รวม	4.14	0.38	มาก

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบคุณภาพการบริการที่มีผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกัน ด้วยการวิเคราะห์ความถดถอย (Multiple Regression Analysis, MBA) มีค่านัยสำคัญทางสถิติ (Sig.) มีค่าเท่ากับ 0.00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ดังนั้นสามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 4 ส่งผลเชิงบวกต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.05$ จึงสนับสนุนสมมติฐาน H1 ที่ 1.1 1.2 1.3 และ 1.4

ตารางที่ 5: ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุของความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการกับการสร้างคุณค่าร่วมกันในโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชัน

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(ค่าคงที่)	36.905	3.601		10.248	.000
ประสิทธิภาพของการทำงาน	.528	.141	.183	3.748	.000
ความพร้อมของระบบ	1.041	.195	.234	5.326	.000
ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย	1.517	.234	.287	6.468	.000
การทำให้บรรลุเป้าหมายของการทำงาน	.550	.158	.171	3.488	.001

N= 400 ,ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการตรวจสอบสมมติฐานด้านคุณภาพการบริการ(Service Quality) ที่ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันใน โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันใน โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันโดยด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย(Privacy and Security) ส่งผลมากที่สุด (Beta=0.287) ควรให้ความสำคัญในการปรับปรุง เพื่อให้ผู้ใช้บริการ โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันเกิดความมั่นใจและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้บริการ โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันอย่างสม่ำเสมอ และพบว่า เกิดการสนับสนุนสมมติฐาน H1 ทั้ง 4 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยแสดงได้ว่าส่งผลในเชิงบวกต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันใน โมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันและมีความสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mostafa (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพบริการธนาคารบนมือถือ: ช่องทางใหม่สำหรับการสร้างคุณค่าร่วมกันของลูกค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากมิติคุณภาพบริการธนาคารบนมือถือ (m-banking) ต่อความตั้งใจสร้างคุณค่าร่วมกันของลูกค้า (CVCCI) ในภาคการธนาคาร ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman et al. (2005) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการใช้งาน (Efficiency) มีการจัดระเบียบข้อมูลเป็นอย่างดี ปัจจัยด้านความพร้อมของระบบ (System Availability) สามารถทำงานทันทีเมื่อฉันเปิดใช้งาน ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย (Privacy and Security) รับรองความปลอดภัยของข้อมูล ปัจจัยด้านการทำให้บรรลุเป้าหมาย(Fulfillment) แสดงผลลัพธ์การใช้งานตามที่ได้บอกไว้/ควรจะเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ปัจจัยด้านการสนับสนุน ยินดีที่จะแนะนำบริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์และผู้ใช้บริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ให้กับผู้อื่น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่าให้การสนับสนุนภาพรวมให้กับผู้อื่นได้รับรู้เป็นการมองถึงประโยชน์มากกว่าตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นความภักดีของลูกค้าที่จะส่งผลต่อชื่อเสียงและทำให้ขยายฐานลูกค้าได้มากขึ้น ปัจจัยด้านข้อเสนอแนะ หากฉันได้รับบริการที่ดีจากการบริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ฉันยินดีที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่า ข้อมูลเชิงบวก ที่ลูกค้าให้ไว้กับพนักงาน ซึ่งช่วยให้พนักงานและบริษัทปรับปรุงกระบวนการบริการให้ดีขึ้น ปัจจัยด้านการช่วยเหลือ ฉันยินดีที่จะช่วยเหลือผู้ใช้บริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์รายอื่นหากพวกเขาดูเหมือนจะพบกับปัญหา มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่ายินดีที่จะให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหา ปัจจัยการหาข้อมูล ฉันตั้งใจที่จะค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่/พื้นที่ที่ให้บริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่าผู้ที่ลูกค้าจะตระหนักถึงข้อมูลที่สำคัญที่จะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตัวเอง ปัจจัยแบ่งปันข้อมูล ฉันยินดีที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการใช้ธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่า การที่หาข้อมูลรายละเอียดที่ตนเองมีเพื่อมอบให้กับผู้ใช้บริการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจตามที่ได้ความคาดหวังจากการเข้าไปรับบริการนั้น ปัจจัยการตอบสนอง ฉันยินดีที่จะปฏิบัติตามกระบวนการที่จำเป็นต้องทำในการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่า จิตสำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นจะตระหนักและปฏิบัติตามกระบวนการ ปัจจัยความอดทน หากเกิดความผิดพลาดระหว่างการให้บริการธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ฉันยินดีที่จะทน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi and Gong (2013) ที่ระบุว่า ความอดทนต่อการรับบริการที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังเกี่ยวข้องกับความเต็มใจที่ลูกค้าจะอดทน

ข้อเสนอแนะ

1) ควรเพิ่มการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบ Face to Face เข้ามาร่วมด้วยจะทำให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้เชิงลึกหรือข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง ครบถ้วน และละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ธนาคารได้ทราบถึงนโยบายด้านคุณภาพการบริการ สามารถนำไปใช้การวิเคราะห์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ในการทำวิจัยครั้งถัดไป ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปีเป็นกลุ่มคน Gen Y เพื่อที่จะนำมาพัฒนาโมบายแบงก์กิ้ง แอปพลิเคชันเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่พร้อมเรียนรู้และปรับตัวไปกับเทคโนโลยี ควรมีการเสริมภาพลักษณ์ที่ทันสมัย โดยมีการให้ความรู้ทางการเงินให้กับลูกค้าหรือประชาชนทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรภัทร มณีโชติ. (2564). การรับรู้คุณภาพและความพึงพอใจที่มีผลต่อความภักดี ของผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันกรุงไทยเน็กซ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาริชาติ สอนผลไม้และสุรภา ไถ่บ้านกวย. (2563). การจัดการคุณภาพการให้บริการของแอปพลิเคชันธนาคาร: กรณีศึกษา ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรากรณ์ สินิจิตร. (2563). อิทธิพลของการรับรู้ คุณภาพการบริการแอปพลิเคชัน Mobile Banking ต่อความพึงพอใจของลูกค้าธนาคารพาณิชย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Grönroos, C. (1982). *An applied service marketing theory*. European journal of marketing, 16(7), 30 -41.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1994). *Reassessment of expectations as a comparison standard in measuring service quality: implications for further research*. Journal of marketing, 58(1), 111-124.
- Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1990). *Guidelines for Conducting Service Quality Research*. Marketing Research, 2(4).
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). *A conceptual model of service quality and its implications for future research*. Journal of marketing, 49(4), 41-50.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Malhotra, A. (2005). *E-S-QUAL: A Multiple-Item Scales for Assessing Electronic Service Quality*. Journal of Service Research, 7, 213-233
- Ng'ang'a, M. C. (2017). *Effect of Mobile Banking Strategies on Customer Satisfaction in the Kenyan Banking Industry* (Doctoral dissertation, United States International University-Africa).
- Yi and Gong (2013). *Mobile banking service quality and customer value co-creation intention: a moderated mediated model*

KSUC-O-019

ตะบัลไพร: ภูมิปัญญาสมุนไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จังหวัดสุรินทร์

Tabal Prai : Herbal Wisdom to Health Tourism in New normal Surin Province

ศุภางค์ นันตา* พุฒิพงษ์ รั้งจันทร์ และ จณัญญา วงศ์เสนา จงศิริ

สาขานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

*Corresponding author: supang79@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ตะบัลไพร ภูมิปัญญาสมุนไพร จังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตะบัลไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสำรวจสืบค้นภูมิปัญญา การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการประชุมระดมสมอง การทบทวนหลังปฏิบัติงาน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หมอพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร สมาชิกศูนย์สมุนไพรตะบัลไพร สมาชิกเครือข่ายชุมชนสมุนไพร บุคลากรสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ โรงพยาบาลกาบเชิง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 50 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ตะบัลไพรมาจากแนวคิดการใช้ประโยชน์จากป่าสมุนไพร เพื่อการรักษาและส่งเสริมสุขภาพ การสร้างมิติเครือข่ายสมุนไพร 2) พบว่าการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตะบัลไพรเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีตะบัลไพร ประกอบด้วย การเรียนรู้กับโรงหมอพื้นบ้าน นิทรรศการมีชีวิต ตะบัลไพรกับสุขภาพทางเลือก ท่องเที่ยววิถีใหม่ในสถานการณ์ โควิด 19

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาสมุนไพร, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, วิถีใหม่

Abstract

The purposes of the research were to synthesize the wisdoms from Tabal Prai : herbal wisdom, Surin province, and to apply the Tabal Prai wisdoms to health tourism in the new normal, Surin province. Using a qualitative research methodology including a wisdom exploration, a participant observation, an in-depth interview, a brainstorming, and an after-action review process. Key Informant including folk healers, herbal local philosophers, members of the Tabal Prai Medical Plant Center, members of the Surin Herbal community network, personnel of the Public Health Office, personnel of the Kap Choeng Hospital, personnel of the Sub-district Health Promotion Hospital, The purposive sampling method was applied to obtain 50 samples. Using qualitative data analysis, content analysis. The research findings showed that the Tabal Prai wisdoms from herbal plant using concept led to medicinal and health promotion and created dimensions of the herbal network. Found that applying Tabal Prai wisdoms is linked with the "healthy tourism activity, the Tabal Prai Way." Including learning with folk healers, living exhibitions, and Tabal Prai with alternative healthy tourism in the new normal COVID-19 forum.

Keywords: Herbal Wisdom, Health Tourism, New Normal

บทนำ

พื้นที่สุรินทร์มีความโดดเด่น เป็นจังหวัดหนึ่งใน 14 จังหวัด ที่ได้รับการประกาศให้เป็นเมืองสมุนไพรตามนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ เมื่อปี 2563 จังหวัดสุรินทร์ถูกจัดให้อยู่ในคลัสเตอร์การเกษตรและวัตถุดิบสมุนไพร หมายถึง เมืองสมุนไพรที่มีศักยภาพด้านการใช้ประโยชน์ทางการเกษตรที่สามารถพัฒนาสมุนไพรเข้าสู่ตลาดกลาง วัตถุดิบแปรรูปสมุนไพรร่วมกับตลาดไท ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่ปลูกให้ได้มาตรฐาน พัฒนาวัตถุดิบให้มีคุณภาพ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดสุรินทร์, 2566 : ออนไลน์) สอดคล้องกับการขับเคลื่อนนโยบายพืชสมุนไพรเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ กิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงมุ่งไปที่การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าจากงานวิจัยที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่าประเด็นความน่าสนใจของภูมิปัญญาสมุนไพร สามารถประยุกต์ใช้และเกิดคุณค่าทางสังคมได้อีกหลากหลายมิติ เช่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การดูแลสุขภาพเบื้องต้น การส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชนและประชาชนได้ด้วย (กันตนา ภัทรโพธิวงศ์, ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา, และพระปลัดประพจน์ สุภาโต, 2564)

ความน่าสนใจของภูมิปัญญาสมุนไพรดังกล่าวในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมจากการรวบรวมเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านสมุนไพรของหลากหลายชุมชน เช่น ชุมชนโคกสวาย อ.เมือง ชุมชนตระแสง อ.เมือง ชุมชนทุ่งมน อ.ปราสาท ชุมชนตาเบา อ.ปราสาท รวมถึงชุมชนในเขต อ.พนมดงรัก และ อ.กาบเชิง มาทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายภายใต้ชื่อ “ศูนย์สมุนไพรตะบัลพร” ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสมุนไพรที่ให้นักสุรินทร์กินเป็นแห่งแรก ตะบัลพร มาจากคำว่า “ตะบัล” เป็นภาษาเขมร แปลว่า “ครก” ส่วน “พร” แปลว่า “ป่า” ดังนั้นจึงหมายถึงป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชสมุนไพรนา ๆ ชนิด เปรียบเสมือน “ครกบดยาแห่งบ้านตะบัน” และเปรียบเสมือน “โรงหมอพื้นบ้าน” ที่ไม่ใช่เพียงแค่อการรักษา แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าชุมชนเครือข่ายสมุนไพรจังหวัดสุรินทร์ พยายามที่จะต่อยอดและยกระดับภูมิปัญญาตะบัลพร เพื่อสร้างโอกาสใหม่ในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังจากสถานการณ์โควิดที่ทำให้ประชาชนต้องปรับตัว โดยหันมาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพื้นที่ฟูรีสุขภาพ รวมถึงแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นในระหว่างการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดมุมมองและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ดีได้ด้วยตัวเองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแต่ละพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของประชาชนที่เปลี่ยนไป การทำงานของทุกภาคส่วนจึงต้องช่วยกันทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และคนในพื้นที่ ทำให้การขับเคลื่อนยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่ใด ๆ เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัจฉรา ประเสริฐสิน และ วิจิตรตา โปะฮอง, 2565)

จากความสำคัญดังกล่าว ผนวกกับการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนสมุนไพรจังหวัดสุรินทร์ ศูนย์สมุนไพรตะบัลพร กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกโรงพยาบาลกาบเชิง กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ หมอพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนสมาชิกชุมชน ทำให้ค้นพบโจทย์ในพื้นที่เป็นประเด็นน่าสนใจและต้องหาคำตอบร่วมกันว่าเครือข่ายชุมชน หน่วยงานด้านสาธารณสุข และด้านการท่องเที่ยวจะสามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาจากองค์ความรู้ตะบัลพรได้อย่างไร เพื่อมุ่งหวังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในมิติด้านการรักษา ด้านการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ผ่านเครื่องมือที่สำคัญคือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ตะบัลพร ภูมิปัญญาสมุนไพร จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตะบัลพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จังหวัดสุรินทร์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

1. ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ

ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูเขา ไทยเขมร และไทยลาว ในจังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางและวิธีการใช้สมุนไพรคล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่พบเห็นได้ในบริเวณบ้าน ชุมชน และป่าชุมชนนั้น ๆ โดยถูกถ่ายทอดภูมิปัญญามาตั้งแต่คนรุ่นปู่ ย่า ตา ยายหรือบรรพบุรุษ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น การรักษาหรือบรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องผูก ท้องเสีย ถ่ายพยาธิ เป็นไข้ ไอ อาการแก้ปวดเมื่อย (ยากษัยเส้น) ขับปัสสาวะ บรรเทาโรคผิวหนัง ทวารหนัก ผื่นคันตามผิวหนัง แผลทั่วไป แผลไฟไหม้ แผลงัดต่อย เจ็บคอ ลิ้นเป็นฝ้า และเพื่อบำรุงร่างกายหรือบำรุงโลหิต อย่างไรก็ตามปัจจุบันพบว่า ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กำลังสูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนั้นหากมีความพยายามฟื้นฟูภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านจำเป็นต้องผนวกรวมกับระบบการดูแลสุขภาพของภาครัฐ และภาคีเครือข่ายสุขภาพของตำบล จึงจะส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนพลังทางสุขภาพที่เป็นรูปธรรมและนำไปสู่การเป็นชุมชนที่มีความเป็นอยู่ที่ดี (ปกกลิน ซาทิพฮอด และพรรณวดี ศรีขาว, 2562)

2. แนวคิดการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร

การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกับกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การแพทย์ การท่องเที่ยว รวมถึงการดูแลและส่งเสริมสุขภาพด้วยสมุนไพรพื้นบ้านที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ วิธีการดูแลและส่งเสริมสุขภาพด้วยสมุนไพรในปัจจุบันจึงถูกนำมาใช้เป็นฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว เช่น การศึกษาเส้นทางสวนสมุนไพร การเรียนรู้กับแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมชาติ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน การนวดเพื่อสุขภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านอีสาน เช่น กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในโรงเรียนชุมชนผ่านการจัดสวนสมุนไพรในโรงเรียน และการรณรงค์ส่งเสริมใช้ยาสมุนไพรไทยในการรักษาขั้นพื้นฐานแทนยาแผนปัจจุบัน (ภัทรธิรา ผลงาม, 2562) ย่อมสามารถตอบโจทย์กระแสการดูแลสุขภาพในปัจจุบัน โดยสนับสนุนให้สมุนไพรเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการนำมาใช้เพื่อดูแลสุขภาพตนเอง และสุขภาพชุมชน

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) สามารถเรียบเรียงและสรุปได้ว่า

การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ มุ่งเน้นการเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่บุคคลมีความชื่นชอบ โดยมีจัดสรรเวลาส่วนหนึ่งเพื่อมาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างถูกวิธี ตามหลักวิชาการและมีมาตรฐาน เช่น การนวด การอบ การประคบสมุนไพร ตลอดจนการบริการสวนคนบำบัด และวาริบำบัด การท่องเที่ยวในลักษณะเชิงส่งเสริมสุขภาพนี้ จะช่วยส่งเสริมให้ร่างกายของนักท่องเที่ยวรู้สึกได้ผ่อนคลาย ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดีในการใช้ชีวิต เป็นการเพิ่มพูนสุขภาพใจและกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับความสมดุลให้กับชีวิต

4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) หรือการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพ (Medical Tourism) สามารถเรียบเรียงและสรุปได้ว่า

การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ มุ่งเน้นการเดินทางไปท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจหรือเป็นสถานที่ที่จัดไว้ สำหรับการบำบัดรักษา เพื่อกิจกรรมด้านการบำบัดรักษา สุขภาพ การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล หรือสถานที่ที่มีบุคลากรกระบวนกร การบริการที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน เช่น การเดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว มีการตรวจร่างกายการรักษาโรคต่าง ๆ ร่วมด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สามารถออกแบบโดยนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิเช่น สมุนไพรพื้นบ้าน ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสถานที่เพื่อรองรับกับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ (นาขวัญ วงศ์ประทุม และ ดวงศิริ ภูมิวิษุเวท, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 กำหนดโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ร่วมกับศูนย์สมุนไพรระยะบัว เครื่องชงสมุนไพร และ หน่วยงานด้านสาธารณสุข จ.สุรินทร์ ในประเด็นองค์ความรู้ตะบัวไฟ ภูมิปัญญาสมุนไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- 1.2 ศึกษา แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นกรอบการวิจัย
- 1.3 ออกแบบการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดพื้นที่ศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล
- 1.4 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้วยการลงพื้นที่สำรวจสืบค้นและบันทึกภูมิปัญญาของชุมชน ศึกษาองค์ความรู้ตะบัวไฟ
- 1.5 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จัดเวทีชาวบ้านประชุมระดมความคิด ด้วยเทคนิค AIC การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การทบทวนหลังปฏิบัติงาน After Action Review (AAR) เพื่อทบทวนวิธีการทำงานทั้งด้านความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น
- 1.6 ตรวจสอบข้อมูลสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการรวบรวมข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์หาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้เป็นแบบแผนนำไปสู่ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 แบบสำรวจบันทึกภูมิปัญญาสมุนไพร เพื่อบันทึกประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ บริบททั่วไปของชุมชนสมุนไพร แนวคิด ที่มาขององค์ความรู้ตะบัวไฟ ภูมิปัญญาสมุนไพร
- 2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ใช้สำหรับสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Depth Interview) เจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด กำหนดประเด็นคำถามครอบคลุมเกี่ยวกับองค์ความรู้ทั้งหมดที่บ้านตะบัวไฟ ภูมิปัญญาจากพืชสมุนไพร บทบาทของศูนย์สมุนไพรระยะบัวไฟ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- 2.3 แบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ศูนย์สมุนไพรระยะบัวไฟ ชุมชนเครื่องชงสมุนไพรใน จ.สุรินทร์ เพื่อสังเกตกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในด้านการส่งเสริมสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

- 3.1 ประชากร คือ หมอพื้นบ้าน ราษฎรชาวบ้านด้านสมุนไพร เครื่องชงสมุนไพร จังหวัดสุรินทร์ บุคลากรทางด้านสาธารณสุข
  - 3.2 ผู้ให้ข้อมูล คือ หมอพื้นบ้าน ราษฎรชาวบ้านด้านสมุนไพร ตัวแทนกลุ่มเครื่องชงสมุนไพร (ได้แก่ ชุมชนสมุนไพรโคกสวย อ.เมือง ชุมชนสมุนไพรตระแสง อ.เมือง ชุมชนสมุนไพรทุ่งมน อ.ปราสาท ชุมชนสมุนไพรตาเบา อ.ปราสาท ชุมชนสมุนไพรโนเขต อ.พนมดงรัก และ อ.กาบเชิง สมาชิกศูนย์สมุนไพรระยะบัวไฟ บุคลากรทางด้านสาธารณสุข ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลกาบเชิง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมจำนวน 50 คน
- วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยระบุคุณสมบัติไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: การจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	คุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล
1. กลุ่มหมอพื้นบ้าน ราษฎรชาวบ้านด้านสมุนไพร จำนวน 10 คน	เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องภูมิปัญญาสมุนไพร สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นให้คนรุ่นหลังสืบทอดต่อมา
2. ตัวแทนกลุ่มเครื่องชงสมุนไพร จ.สุรินทร์ และสมาชิกศูนย์สมุนไพรระยะบัวไฟ จำนวน 30 คน	มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ในการดูแลสุขภาพสมาชิกชุมชน การส่งเสริมสุขภาพชุมชน มีส่วนร่วมหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

3. บุคลากรด้านสาธารณสุข จำนวน 10 คน	เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การใช้ยาสมุนไพร การดูแลสุขภาพคุณภาพเบื้องต้นของตนเอง ครอบครัว และชุมชน
--	---

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ตะบิลไพร ภูมิปัญญาสมุนไพร จ.สุรินทร์ จากการลงพื้นที่สำรวจสืบค้น บันทึกภูมิปัญญาสมุนไพรของชุมชน ตลอดจนศึกษาองค์ความรู้ตะบิลไพร จากการสัมภาษณ์ที่มาและแนวคิดของศูนย์สมุนไพรตะบิลไพรจาก ผู้ประสานงาน และตัวแทนสมาชิก พบว่า

1.1 องค์ความรู้ตะบิลไพร มีแนวคิดจากการใช้ประโยชน์จากป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชสมุนไพรนา ๆ ชนิด คำว่า “ตะบิล” เป็นภาษาเขมร แปลว่า “ครก” ส่วน “ไพร” แปลว่า “ป่า” ดังนั้นจึงหมายถึงป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชสมุนไพรนา ๆ ชนิด และด้วยเหตุที่ศูนย์แห่งนี้ตั้งอยู่ในบ้านตะบิล นัยความหมายโดยรวมในเชิงสัญลักษณ์ของศูนย์ตะบิลไพร ก็คือเป็นเหมือนกับ “ครกบดยาแห่งบ้านตะบิล” นั่นเอง โดย “ศูนย์สมุนไพรตะบิลไพร” ก่อเกิดในปี พ.ศ.2537 ตั้งอยู่ หมู่ 7 ต.สลักได อ.เมือง จ.สุรินทร์ ถือเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนหนึ่งที่เกิดจากการทำงานพัฒนาของคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนาสุรินทร์ (ศพพ.สุรินทร์) และมูลนิธิพิพิธประชานาถ ในปัจจุบันศูนย์สมุนไพรตะบิลไพรอยู่ระหว่างการพัฒนาสถานที่ทางกายภาพเพื่อเตรียมรองรับและฟื้นฟูการจัดกิจกรรมการดำเนินงานต่อไป

1.2 บทบาทของศูนย์สมุนไพรตะบิลไพรในมิติสุขภาพและการรักษา จากการสนทนากลุ่มย่อย และจัดเวทีระดมสมองกับเครือข่ายชุมชนสมุนไพร จ.สุรินทร์ พบว่าศูนย์สมุนไพรตะบิลไพรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการปลูก การใช้สมุนไพรให้แก่ชาวบ้าน สมุนไพรที่มีการส่งเสริมให้ปลูกในครัวเรือน เช่น โพล ขมิ้นชัน ตะไคร้ มะกรูด บัวบก ชิง ฟ้าทะลายโจร บัวบกโคก ว่านหางจระเข้ ใบเตย รวมถึงส่งเสริมการใช้สมุนไพรในป่าตามธรรมชาติ หรือบริเวณพื้นที่ป่าชุมชน เช่น เห็ด ขี้เหล็ก มะขามป้อม ตรีผลา บัวบกโคก ว่านจันแดง ม้ากระทืบโรง โดยสมุนไพรดังกล่าวมี มีสรรพคุณทางยา มีประโยชน์สำหรับการเสริมสร้างสุขภาพชุมชน เช่น ใช้เป็นส่วนประกอบของสมุนไพรลูกประคบ เพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ใช้เป็นส่วนประกอบในการต้มเป็นยาสมุนไพร เพื่อรักษาอาการผดผื่นคัน อาการเจ็บไข้ได้ป่วย ปวดหัว ปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ ตลอดจนอาการอื่น ๆ ที่สามารถใช้สมุนไพรบรรเทาอาการเบื้องต้นได้ ดังภาพที่ 1-4

ภาพที่ 1-4: ตัวอย่างสมุนไพรพื้นบ้านในครัวเรือนที่มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูก

จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการรักษาของหมอพื้นบ้านในเครือข่ายชุมชนสมุนไพร และศูนย์สมุนไพรตะบิลไพร พบว่า การยกระดับความรู้ของหมอพื้นบ้านให้สามารถนำสมุนไพรมาทำยา และนำความรู้หมอพื้นบ้านมาพัฒนาประยุกต์ให้คนได้กิน จนกลายเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ทั้งเรื่องสมุนไพร เรื่องการรักษาโดยแพทย์พื้นบ้านจึงเปรียบเสมือนเป็น “โรงหมอพื้นบ้าน” โดยมีหมอพื้นบ้านหลายท่านที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหลากหลาย เช่น การสะเดาะเคราะห์ การรักษาพิษงู ยาต้มสมุนไพร การจอดกระดูก และมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดองค์ความรู้ดังกล่าว จึงนับเป็นเครือข่ายที่มีแหล่งสมุนไพรที่ผลิตให้คนสุรินทร์กินเป็นที่แห่งแรก ดังภาพที่ 5-8

ภาพที่ 5-8: กลุ่มหมอบ้านด้านต่าง ๆ เช่น การสะอาดเคราะห การรักษาพิษงู ยาต้มสมุนไพร และการจอดกระดุก

1.3 ศูนย์สมุนไพรตะบิลไพรกับการสร้างมิติเครือข่ายสมุนไพร จากการลงทุนที่ศึกษา และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรด้านสาธารณสุขและเครือข่ายชุมชนสมุนไพรสุรินทร์ พบว่า ผลลัพธ์จากการส่งเสริมการปลูกการใช้สมุนไพรให้แก่ชาวบ้าน ก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นเครือข่ายชุมชนสมุนไพรที่ครอบคลุมหลายพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ชุมชนตำบลตระแสง อ.เมือง ชุมชนบ้านโคกสวาย ต.ท่าสว่าง อ.เมือง ชุมชนสมุนไพรในเขต อ.พนมดงรัก และ อ.กาบเชิง โดยค้นพบเพิ่มเติมคือ เครือข่ายดังกล่าวสามารถผลิตสมุนไพรไว้แลกเปลี่ยนให้สมาชิกชุมชนได้มีโอกาสใช้และสามารถผลิตส่งให้โรงพยาบาลในพื้นที่ เช่น สาธารณสุข จ.สุรินทร์ โรงพยาบาลกาบเชิง จ.สุรินทร์ เพื่อนำไปปรุงเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้ และนำเข้าสู่บัญชีตำรับยาแผนไทย เช่น ยาแก้ไอมองคร้อ (ยาแก้ไอพื้นบ้านอีสาน มีส่วนประกอบของสมุนไพร เช่น มะขามป้อม กะเพราแดง ก้านพลู ชิง ขมิ้นอ้อย ชะเอมเทศ เป็นต้น) ดังภาพที่ 9-10

ภาพที่ 9-10: เครือข่ายสมุนไพรจากสาธารณสุขจังหวัด และโรงพยาบาลกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

2. ผลการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตะบิลไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จ.สุรินทร์

จากการจัดเวทีระดมสมอง และทดลองจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่า เกิดการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตะบิลไพรเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพวิถีใหม่ จ.สุรินทร์ โดยได้มีการร่วมกันทำงานสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพร่วมกันจากหลายภาคส่วน ได้แก่ เครือข่ายชุมชนสมุนไพรจังหวัดสุรินทร์ ป่าชุมชน-ป่าครอบครัว ศูนย์สมุนไพรตะบิลไพร รพ.กาบเชิง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ และคณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพบนฐานภูมิปัญญาสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ในรูปแบบกิจกรรมพิเศษหรือ Event “มหกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพวิถีตะบิลไพร” ในวันที่ 25 ธันวาคม 2564 ณ ศูนย์สมุนไพรตะบิลไพร อ.เมือง จ.สุรินทร์ ผ่านกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันคุย จัดตั้งทีมงาน และหาแนวร่วมทำงาน ประกอบด้วย

2.1 การเรียนรู้กับโรงหม้อพื้นบ้าน สืบสานภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพชุมชน เป็นการจัดการด้วยวิธีประยุกต์ ใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรจากป่าชุมชนกับการรักษาสุขภาพโดยใช้องค์ความรู้จากหม้อพื้นบ้าน ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจในด้านการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ตามศาสตร์แพทย์แผนไทยและหม้อพื้นบ้าน ดังภาพที่ 11-12

ภาพที่ 11-12: ฐานหม้อยาพื้นบ้านรักษาพิษงู และฐานการเรียนรู้ : ยาต้มสมุนไพร/ ตำรับยาห้าราก

2.2 นิทรรศการมีชีวิต ฐานความรู้ด้านสมุนไพรแพทย์แผนไทยและหม้อพื้นบ้าน 10 ฐาน ได้แก่ อาทิ สมุนไพรเวชสำอางประคบ อบตัว ยาต้ม ขนาดพื้นบ้าน ขนาดแผนไทยรักษาสุขภาพ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีรักษาของหม้อพื้นบ้านผสมผสานกับแพทย์แผนไทย สาธิตการเป่าจอดกระดูก การจัดสรรพื้นที่ของสวนสมุนไพรเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ตลอดจนการเชื่อมโยงป่าชุมชนกับระบบนิเวศสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการพึ่งตนเอง ดังภาพที่ 13-14

ภาพที่ 13-14: การจัดสรรพื้นที่ของสวนสมุนไพรเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจ

2.3 เวทีเสวนา “ตะบัลไพรกับสุขภาพทางเลือก : ท่องเที่ยววิถีใหม่ในสถานการณ์โควิด 19” แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จริงจากเครือข่ายชุมชนภูมิปัญญาสมุนไพรในจังหวัดสุรินทร์ ศูนย์สมุนไพรตะบัลไพร กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกโรงพยาบาลกาบเชิง กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ หม้อพื้นบ้าน ปรารถณาชาวบ้าน ความรู้ภูมิปัญญาที่หลากหลาย ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15: การเสวนา “ตะบัลไพรกับสุขภาพทางเลือก : ท่องเที่ยววิถีใหม่ในสถานการณ์โควิด 19”

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เกิดองค์ความรู้ใหม่ใน 2 มิติ คือ 1) มิติการฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพร 2) มิติการรักษาสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นเครื่องมือ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังประเด็นต่อไปนี้

1. การสังเคราะห์องค์ความรู้ระดับไพร ภูมิปัญญาสมุนไพร จังหวัดสุรินทร์ ส่งผลทำให้เกิดองค์ความรู้ในมิติการฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรของจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะการฟื้นฟูโรงแรมพื้นบ้านกับการสืบสานความรู้ระดับไพร พบว่า การสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีระดับไพร ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางสังคมที่เด่นชัดคือการสร้างพลังเครือข่ายชุมชนสมุนไพรให้กลับมาอีกครั้ง และยังสามารถเสริมสร้างความรู้ภูมิปัญญาหลากหลายให้แก่กลุ่มเป้าหมายประชาชน และนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ เกิดความร่วมมือทางการส่งเสริมสุขภาพประชาชน และสุขภาพะชุมชนระหว่างแพทย์แผนปัจจุบันกับแพทย์ทางเลือก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐนนท์ จิรจินนิมิตร, ธนียา เจริญานุกรกุล และส่งเสริมแสงทอง (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสืบสานสมุนไพรเพื่อสุขภาพของคนในชุมชนเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะต้องมีการฟื้นฟูสืบสาน และหากพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีสมุนไพรในพื้นที่นั้น เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่เอื้อประโยชน์ต่อการแพทย์แผนไทย ย่อมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการนำมาปรุงเป็นยารักษาโรค อาหารบำรุงร่างกายเพื่อสร้างสุขภาพที่ดีต่อสมาชิกชุมชนได้

2. การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ระดับไพรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ด้วยการเรียนรู้กับโรงแรมพื้นบ้าน นิทรรศการมีชีวิต และเวทีเสวนา “ระดับไพรกับสุขภาพทางเลือก : ท่องเที่ยววิถีใหม่ในสถานการณ์โควิด 19” ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้มิติการรักษาสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญากับการท่องเที่ยว ซึ่งได้คำตอบจากงานวิจัยว่า วิธีการรักษาอาการเจ็บป่วยไข้เบื้องต้นของประชาชนสามารถรักษาด้วยการใช้ยาต้มสมุนไพร ยามองคร้อ (เป็นยาแก้อาการไข้บ้านอีสาน) ยาห้าราก ยาฟ้าทะลายโจร ยาปราบชมพูทวีป ตลอดจนการประกอบอาหารด้วยสมุนไพรให้เป็นยา การนวดพื้นบ้าน การสะเดาะเคราะห์ การรักษาพิษงู การจอดหรือเป่ากระดูก ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการส่งเสริมสุขภาพะชุมชน ตลอดจนการรักษาด้วยวิธีแพทย์ทางเลือกโดยใช้ภูมิปัญญาสมุนไพร ร่วมกับการรักษาแพทย์แผนปัจจุบัน นั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาและลดข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึงระบบสาธารณสุขของประชาชนที่อยู่ห่างไกล อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือใกล้ตัวที่โน้มน้าวให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพตนเองในสถานการณ์โควิดได้ด้วย

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยวในวิถีใหม่ของประชาชน รูปแบบการท่องเที่ยวก็ต้องปรับเปลี่ยนเช่นกัน โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นจุดเด่น จุดขายเพื่อดึงดูดและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพ นำไปสู่การเสริมสร้างอาชีพ รายได้ และเศรษฐกิจในชุมชน (กันตนา ภัทรโพธิวงศ์, ภูริวิจันต์ ปุณยวุฒิปรีดา, พระปลัดประพนธ์ สุภาโต (2564) ในขณะที่งานวิจัยของ นุชนาฏ หมั่นจันทร์, ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ และศิริเพ็ญ ดาบเพชร (2561) พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความเป็นเลิศทางภูมิปัญญาของประเทศไทย ได้แก่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว การให้บริการบำบัดรักษาสุขภาพด้วยวิธีการดั้งเดิม รวมถึงการสืบสานอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ

ถึงแม้ว่าปัจจัยของกระแสการแพทย์สมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของหมอฟันบ้านเริ่มสั่นคลอนและไม่เป็นที่ยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของระบบการดูแลสุขภาพที่ภาครัฐได้จัดตั้งขึ้น ดังนั้นหลายชุมชนจึงพยายามที่จะสร้างระบบและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนตนเองขึ้นมาจากฐานคิดของภูมิปัญญาที่หลากหลาย (ปกกลิน ชาติพิชิต และ พรรณวดี ศรีขาว, 2562) อาจกล่าวได้ว่าการแพทย์พื้นบ้านจะมีส่วนช่วยในการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมต้องเกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสืบสานและการอนุรักษ์ของภาคประชาชน ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาควรเป็นแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านตามบริบทที่เป็นจริงควรสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภูมิปัญญาของหมอ

พื้นบ้านเหล่านั้นยังคงมีบทบาทสำคัญมากต่อการเป็นที่พึ่งทางสุขภาพและเป็นทางออกของสุขภาพแบบเอื้อเพื่อและพึ่งพาซึ่งกันและกันต่างก็พยายามหาทางเพื่อให้มีพื้นที่สำหรับการบริการต่อคนในชุมชนควบคู่ไปกับระบบสาธารณสุขของภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ศูนย์ตะบิลไพล และเครือข่ายสมุนไพรวงจังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนหน่วยงานด้านสาธารณสุข สถาบันการศึกษาสามารถวางแผนร่วมกันขับเคลื่อนพื้นฟูอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาด้านสมุนไพร โดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน หมอยา หมอพื้นบ้าน ผู้มีภูมิรู้ด้านสมุนไพรที่มีอยู่ในกลุ่มหรือเครือข่ายดำเนินงานดังกล่าวผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1.2 หน่วยงานด้านสาธารณสุข โรงพยาบาลกาบเชิง โรงพยาบาลส่งเสริมประจำตำบล ใช้ผลการวิจัยในการออกแบบการสื่อสารเผยแพร่ส่งเสริมความเข้าใจในด้านการใช้สมุนไพรที่ถูกต้อง ภูมิวิธี เพื่อการรักษา การส่งเสริมสุขภาพให้แก่ประชาชนในวงกว้าง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระบวนการยกระดับมาตรฐานการแปรรูปสมุนไพรจากป่าชุมชน เพื่อการส่งเสริมสุขภาพชุมชน หรือการใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลังสถานการณ์โควิด 19 การวัดผลตอบแทนทางสังคมจากการประยุกต์ภูมิปัญญาสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กันตนา ภัทรโพธิวงศ์, ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา และพระปลัดประพจน์ สุภภาโต. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษา

สุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยายชาอำเภอสามพราณจังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. 6(2), 145-155.

ณัฐนนท์ จิริกจิณมิตร, ธนียา เจตยานุกรกุล และส่งเสริม แสงทอง. (2566). การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, ปีที่ 11(1), 292-392.

นุชนาฏ หมื่นจันทร์, ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ และศิริเพ็ญ ดาบเพชร. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความเป็นเลิศทางภูมิปัญญาของประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(2), 1-14.

นำขวัญ วงศ์ประทุม และ ดวงศิริ ภูมิวิเศษเวช. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2), 299-311.

ปกกลิน ขาทิพฮอด และพรธรรณดี ศรีขาว. (2562). การฟื้นฟูภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านจากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลนาตาล อำเภอดงออย จังหวัดสกลนคร. *วารสารวิจัยวัฒนธรรม*, (2) 60-79.

ภัทรธิดา ผลงาม. (2562) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านอีสาน. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 12(1), 33-45.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดสุรินทร์. (2566). *โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพ(สมุนไพร) จังหวัดสุรินทร์* จาก <https://www.opsmoac.go.th/surin-news-preview-451691792666>

อัจฉรา ประเสริฐสิน และ วิจิตตรา โป๊ะสง. (2566). แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามการรับรู้และพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารรัชภาคย์*, 16(48), 136-151.

KSUC-O-020

ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

Factors affecting customer satisfaction in car loan services of TISCO Bank, Nakhon Ratchasima Branch Nakhon Ratchasima Province

พิชัย สารภักดี^{1*} ประสิทธิ์ ทันสมัย² และ วิษณุ อินจะบก³

สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์^{1*}

สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์²

สาขาวิชาการบริหารสารสนเทศ คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์³

*Corresponding author: Chai2202@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้ 3) เพื่อเปรียบเทียบและทดสอบสมมติฐานความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้ โดยการใช้แบบสอบถาม ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 400 ชุด และใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ของข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวด้วยค่าเอฟ (F-test) แบบ One -way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า : 1) ผลการศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคาร ทีสโก้กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 52.80 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 52.20 มีอายุระหว่าง 31 -40 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.00 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.00 มีอาชีพพนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 33.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001 -20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 32.80 ตามลำดับ (2) ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับได้แก่ ด้านการมีมารยาท ($\bar{X} = 4.28$) ด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.27$) ด้านการตอบสนอง ($\bar{X} = 4.08$) ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.04$) ด้านความน่าไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.01$) ด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ ($\bar{X} = 4.00$) และด้านความสามารถ ($\bar{X} = 3.93$) ตามลำดับ (3) ผลการเปรียบเทียบและทดสอบสมมติฐาน ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีสโก้ จำแนกตาม เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independence samples ได้แก่ เพศ และสถานภาพ ที่แตกต่างกัน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One way ANOVA จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน พบว่า อายุ อาชีพและรายได้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 แต่ทางด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของลูกค้า, การให้บริการสินเชื่อรถยนต์, ธนาคารทีสโก้

Abstract

Objectives of the study 1) To study basic personal information regarding customer satisfaction in car loan services of TISCO Bank. 2) To study customer satisfaction in car loan services of TISCO Bank. 3) To compare and test the hypothesis of customer satisfaction in TISCO Bank's car loan services. By using a questionnaire By random sampling of 400 sets and using descriptive statistics including frequency distribution of data, percentage, mean and standard deviation. and testing of assumptions with t-values (t-test) and testing of one-way variance with F-values (F-test) in the form of One -way ANOVA. The research results found that: (1) Results of a study of customer satisfaction in the bank's car loan services. TISCO sample respondents were male, accounting for 52.80 percent, having marital status. The percentage 52.20 are between 31 -40 years old, accounting for 34.00 percent, bachelor's degree level Accounting for 49.00%, they have careers as company employees. Accounted for 33.00 percent, with income between 15,001 - 20,000 baht, accounted for 32.80 percent, respectively. (2) Results of the study analyzing factors affecting customer satisfaction in car loan services of TISCO Bank. Overall, it is at a high level ($\bar{X} = 4.09$) when considering each aspect in order, including: Etiquette ($\bar{X} = 4.28$), safety ($\bar{X} = 4.27$), responsiveness ($\bar{X} = 4.08$), reliability ($\bar{X} = 4.04$), trustworthiness ($\bar{X} = 4.01$), things that can be touched ($\bar{X} = 4.00$) and ability ($\bar{X} = 3.93$) respectively (3) Results of comparison and hypothesis testing The results of the comparative analysis of factors affecting customer satisfaction in TISCO Bank's car loan services, classified by gender, status, age, education level, occupation, and monthly income, found that all aspects were at a high level. and hypothesis testing With a t-test using Independence samples, including different genders and statuses. Found that there was no difference. Statistically significant at the confidence level of 0.05 and F-test (F-test) One way ANOVA classified by age, educational level, occupation and income were different. It was found that age, occupation and income There was no statistical significant difference at the confidence level of 0.05, but in terms of different educational levels, it was found that There is no significant difference at the confidence level of 0.01.

Keywords: Customer Satisfaction, Car Loan Service, TISCO Bank

บทนำ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายที่สำคัญของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา รัฐบาลของแต่ละประเทศมีเป้าหมายที่จะยกระดับการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น แต่ทรัพยากรของประเทศมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นจึงมุ่งหวังที่จะให้ภาคเอกชนร่วมมือกับรัฐบาลในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สถาบันการเงินเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทเป็นสื่อกลางทางการเงินในระบบเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชน หน่วยธุรกิจ และหน่วยงานราชการแล้ว กระจายสินเชื่อในรูปแบบการให้กู้ยืม ซึ่งเป็นบทบาทอันสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในลักษณะที่เป็นตัวกระตุ้นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน) เป็นสถาบันการเงินที่เติบโตมาจากธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ ปัจจุบันธนาคารก็ได้ดำเนินงานหลายด้าน ได้แก่การให้บริการเงินฝาก บริการจัดการการเงิน บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ บริการประกันชีวิต บริการประกันภัย บริการสินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อทะเบียนรถยนต์ “ทิสโก้ ออโต้ แคช” เป็นผลิตภัณฑ์หลักของธนาคาร เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสามารถในการทำกำไรได้สูง เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากผู้กู้และผู้ส่วนมากไม่ได้ให้

ความสำคัญมากนัก โดยผู้กู้จะดูเพียงวงเงินที่ทางธนาคารยื่นเสนอตรงตามที่ ผู้กู้ต้องการหรือไม่ รวมไปถึงอัตราการผ่อนชำระในแต่ละเดือน ผู้กู้สามารถที่จะผ่อนชำระได้อย่างสบายมากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้ทางธนาคารจึงสามารถที่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเพื่อทำกำไรได้อย่างสอดคล้องกับต้นทุนในการจัดหาเงินกู้ของธนาคาร

การให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์เป็นสินเชื่อสำหรับการบริโภคส่วนบุคคลหนึ่ง สินเชื่อการเช่าซื้อรถยนต์คือการที่เจ้าของรถยนต์ได้นำรถยนต์ออกให้เช่าโดยผู้เช่าได้มีการชำระเงินบางส่วนหรือเรียกว่าเงินดาวน์ให้แก่เจ้าของรถยนต์และผู้เช่ามีหน้าที่ต้องชำระค่าเช่าเป็นรายงวด ๆ ให้กับผู้ให้เช่าและเมื่อจ่ายครบแล้วตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าก็จะโอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้เช่า ซึ่งสินเชื่อรถยนต์มีลักษณะดังต่อไปนี้ (กุลริสา วุฒิวิกุล, 2557 : 1-2) .

1. เป็นสินเชื่อส่วนบุคคล ผู้กู้ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลธรรมดาที่มีความต้องการซื้อรถยนต์ แต่ไม่มีเงินสดเพียงพอที่จะซื้อรถยนต์ได้เป็นเงินสดจึงจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อซื้อรถยนต์และผ่อนชำระกับสถาบันทางการเงิน

2. สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ การคิดดอกเบี้ยแพงคงที่ล่วงหน้าจึงทำให้ผู้กู้ไม่มีความเสี่ยงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการชำระดอกเบี้ยเป็นรายงวด ๆ ละ เท่า ๆ กัน ทำให้ผู้กู้สามารถวางแผนในการใช้จ่ายในแต่ละเดือนได้

3. สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์เป็นสินเชื่อระยะสั้น ปานกลางและมีเวลาผ่อนตั้งแต่ 12 – 84 งวด โดยการผ่อนชำระเดือนละงวด และถ้ามีการผิดนัดชำระจ่าย ผู้ให้กู้จะคิดค่าปรับตามระยะเวลาที่ผิดนัด

4. หลักประกันสินเชื่อ คือกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่เช่าซื้อ (เล่มทะเบียน) และบุคคลค้ำประกันซึ่งรถยนต์เป็นหลักประกันที่มีสภาพคล่องสูง เปลี่ยนมือได้ง่าย ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2546 อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถให้เช่าซื้อ/ลิสซิ่งได้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้กับธนาคารพาณิชย์สามารถทำธุรกิจได้ทุกรูปแบบโดยเฉพาะสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ ซึ่งทางธนาคารได้เปรียบในเรื่องของต้นทุนเงินที่ต่ำกว่า ประกอบกับการมีฐานลูกค้าที่สามารถมาเป็นลูกค้าเช่าซื้อได้ และมีเครือข่ายของธนาคารครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศจึงทำให้ธนาคารพาณิชย์ที่ประกอบสินเชื่อเช่าซื้อ/ลิสซิ่งได้เปรียบคู่แข่ง แต่เนื่องจากสถาบันการเงินที่ทำให้การบริหารสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์มีอยู่หลายส่วน และเป็นบริษัทเงินทุนอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงการคลังและบริษัทเช่าซื้ออยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงพาณิชย์ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

นโยบายการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงิน มีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น โดยมีปัจจัยที่เป็นแรงผลักดัน คือสภาพคล่องทางการเงินที่มีการเพิ่มสูงขึ้น ระดับของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (เอ็นพีแอล) อยู่ในระดับต่ำ ผู้บริโภคมีความต้องการสินเชื่อส่วนบุคคลมากขึ้น อันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในระยะฟื้นตัว แนวโน้มการแข่งขันสินเชื่อส่วนบุคคล มีการแข่งขันที่รุนแรง เนื่องจากมีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายจำนวนมาก สถาบันการเงินต่างให้ความสนใจในการให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลมากขึ้น มีการแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาด โดยกาใช้กลยุทธ์การตลาดต่างๆ เช่น เทคโนโลยีและบริการที่ทันสมัย การโฆษณาชวนเชื่อ การได้รับส่วนลดดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่างๆ อีกทั้งอัตราการเจริญเติบโตของสินเชื่อทะเบียนรถยนต์ ธนาคารทีเอสบี จำกัด (มหาชน) สาขานครราชสีมาอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาอื่น ๆ ทางธนาคารจึงต้องการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มจำนวนลูกค้าสินเชื่อรถยนต์

ธุรกิจเช่าซื้อยานยนต์เป็นธุรกิจหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยมาอย่างต่อเนื่องและเติบโตสอดคล้องกับอุตสาหกรรมรถยนต์ในประเทศ (สุขุมลย์ ภูมมาพันธุ์, 2561 : 2-3) โดยสถิติธุรกิจสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ ในปี 2560 ตลาดรถยนต์ใหม่ปรับตัวดีขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ 4 ปีหลังจากที่เคยขยายตัวสูงมากในปี 2555 จากโครงการรถยนต์คันแรกแบ่งเป็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคลขยายตัวร้อยละ 23.7 ต่อปีและรถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขยายตัวร้อยละ 7.5 ต่อปี(สมาคมธุรกิจเช่าซื้อไทย, 2560) โดยมีปัจจัยบวก สำคัญจาก 1) การเปลี่ยนรถยนต์หลังจากอายุการถือครองในโครงการรถยนต์คันแรกครบกำหนดโดยกลุ่มรถยนต์ประเภท เครื่องยนต์ต่ำกว่า 1,500 ซีซีเป็นหลัก 2) ภาวะเศรษฐกิจที่ทยอยฟื้นตัว โดยเฉพาะผู้บริโภคกลุ่มรายได้ระดับปานกลางถึง ระดับสูงที่ฟื้นตัวสอดคล้องกับเศรษฐกิจ สำหรับสินเชื่อคงค้างเพื่อเช่าซื้อรถยนต์ในระบบ

ธนาคารพาณิชย์ปรับตัวดีขึ้นมาอยู่ที่ 921,437 ล้านบาท ในไตรมาส ที่ 3/2560 ซึ่งขยายตัวร้อยละ 5.2 ต่อปีสอดคล้องกับ ยอดขายรถยนต์และคุณภาพสินเชื่อที่ทยอยปรับตัวดีขึ้น สะท้อนจากสัดส่วนหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อรวมของสินเชื่อเช่าซื้อ รถยนต์ที่ทรงตัวต่ำอยู่ที่ร้อยละ 1.63 ในปัจจุบัน ผู้ให้บริการในธุรกิจ เช่าซื้อยานยนต์ในไทยประกอบไปด้วย สถาบันการเงิน บริษัทผู้ผลิตและตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ (Captive finance) และ Non-banks แนวโน้มอุตสาหกรรม ธุรกิจเช่าซื้อยานยนต์ คาดว่าจะเข้าสู่ทิศทางของการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องในระยะข้างหน้า ต่อเนื่องในช่วงปี 2561-2563 (สำนักนโยบายเศรษฐกิจ มห ภาค สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2561) สอดคล้องกับทิศ ทิศทางการฟื้นตัวของตลาดรถยนต์ในประเทศ อย่างไรก็ตาม การแข่งขัน ในธุรกิจเช่าซื้อจะยังคงรุนแรงในขณะที่ต้นทุนมีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นจึงอาจสร้างแรงกดดันต่อกำไรของผู้ประกอบการในอนาคต โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้ ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์มี แนวโน้มเติบโตตามทิศทางการฟื้นตัวของตลาดรถยนต์ในประเทศที่คาดว่าจะได้รับผลบวกจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อกำลังซื้อของครัวเรือน ภายใต้สถานการณ์ที่ผู้ผลิตรถยนต์มี แนวโน้มเปิดตัวรถยนต์รุ่นใหม่ออกมาอย่างต่อเนื่องใน ระยะข้างหน้าเพื่อรองรับกำลังซื้อที่ฟื้นตัว ทำให้ผู้บริโภคบางส่วนอาจ ตัดสินใจเปลี่ยนรถยนต์รุ่นใหม่ที่มีเทคโนโลยีดีขึ้น นอกจากนี้การแข่งขันเพื่อชิงส่วนแบ่งตลาดของธุรกิจเช่าซื้อที่มีแนวโน้มรุนแรง ในระยะข้างหน้า โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจ Captive finance ที่ยังคงแข่งขันด้าน ราคาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ผู้ให้ บริการกลุ่มนี้เลือกใช้ในภาวะที่ ตลาดซบเซาในช่วงที่ผ่านมา รวมถึงการเปิดตัวรถยนต์รุ่นใหม่ การแข่งขันที่มีแนวโน้มรุนแรง ขึ้นอาจสร้างแรงกดดันให้ผู้ให้บริการกลุ่มธนาคารพาณิชย์ให้ต้องเข้ามาแข่งขันด้านราคาเช่นกันเพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาด เนื่องจากได้เสียส่วนแบ่งตลาด 3 ให้กับ Captive finance ตั้งแต่ช่วงโครงการรถยนต์คันแรก ในขณะเดียวกันผลกำไรของ ธุรกิจอาจได้รับแรงกดดันเพิ่มเติม จากต้นทุนของผู้ประกอบการที่รวมแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามแนวโน้มอัตราดอกเบี้ยขาขึ้นและ ต้นทุนด้านการดำเนินการที่ปรับเพิ่มขึ้น ภายใต้การบังคับใช้สัญญาเช่าซื้อฉบับใหม่ โดยเฉพาะผู้ประกอบการลิสซิ่งรายย่อยซึ่งมี ข้อเสียเปรียบด้านต้นทุนทางการเงิน เมื่อเทียบกับผู้ให้บริการรายอื่น ๆ

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าในการ ให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการ สนับสนุนการวางแผนเพิ่มจำนวนลูกค้าของสินเชื่อทะเบียนรถยนต์ “ทิสโก้ ออโต้ แคช” ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน) สาขา นครราชสีมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมาการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

“ความพึงพอใจ” ได้มีการศึกษามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมุ่งที่จะตอบคำถามว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถเอาชนะความจำและความน่าเบื่อของงานต่อการศึกษาความ พึงพอใจจะต้องนำมาใช้ได้มากกว่า ความพึงพอใจต่องานของตน โดยนำไปใช้ในทางสังคมในลักษณะการปรับปรุงงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่จะ ประกอบด้วยกัน 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้มีหน้าที่ในการบริการหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และฝ่ายผู้รับบริการ โดยศึกษา

ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อผู้ให้บริการ มีความพึงพอใจต่อการบริการมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความจำกัดความรวมถึงแนวคิดทาง “ความพึงพอใจ” ผู้วิจัยจึงนำมาถ่วงน้ำหนักต่อไปนี้ ความพึงพอใจหรือความพอใจ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” มีความหมายตามพจนานุกรมทางด้านจิตวิทยาโดย

ความพึงพอใจในการให้บริการ คือ ความรู้สึกดีของลูกค้าหรือผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการที่ตรงกับความต้องการหรือเกินความต้องการของผู้รับบริการในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการในการให้บริการ ด้านคุณภาพของบริการ เป็นต้น

สมหมาย เปียถนอม ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นทัศนคติของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

V มาจากคำว่า Valance หมายถึง ความพึงพอใจ

I มาจากคำว่า Instrumentality หมายถึง สื่อเครื่องมือวิธีทางนำไปสู่ความพึงพอใจ

E มาจากคำว่า Expectance หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้น ๆ

ซึ่งบุคคลมีความต้องการและมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้นจึงต้องกระทำด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วตามที่ตั้งความหวังหรือคาดหวังเอาไว้ บุคคลนั้นก็จะได้รับความพึงพอใจและในขณะเดียวกันก็จะคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจจะแสดงในรูปสมการได้ดังนี้

แรงจูงใจ = ผลของความพึงพอใจ + ความพึงพอใจ ซึ่งหมายถึง แรงจูงใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต่อการประเมินผลงานขององค์กรที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนหรือแรงจูงใจที่บุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรใด จะเป็นผลที่เกิดจากทัศนคติต่อองค์กรหรือการทำงานขององค์กรนั้น รวมกับความคาดหวังที่เขาคาดหวังไว้ ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรต่อผลงานขององค์กร และได้รับการตอบสนองทั้งรูปธรรมและนามธรรมเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพึงพอใจก็จะสูง แต่ในทางกลับกันถ้ามีทัศนคติในเชิงลบต่องาน และการตอบสนองไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพอใจก็จะต่างไปด้วย

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริการ

ความหมายกว้างๆ ของคำว่า “การบริการ” ก็คือการกระทำหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล หรือองค์กรให้ได้รับความพึงพอใจสมความมุ่งหมายที่บุคคล หรือองค์กรนั้นต้องการเนื่องจากผลสำเร็จของการบริการขึ้นอยู่กับ “ความพึงพอใจ” ซึ่งเป็นเรื่องของ “ความรู้สึก” ไม่มีหน่วยวัดนิยามของคำว่าบริการจึงขึ้นอยู่กับการพยายามอธิบายเพื่อให้เข้าใจตรงกัน การบริการสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม ตั้งแต่ในครอบครัว เพื่อนฝูง หรือในสังคมขยายที่มากขึ้น ล้วนแล้วแต่มีการกระทำเพื่อให้คนอื่นได้รับความสุขที่เกิดจากความพึงพอใจทั้งสิ้น จากการศึกษาความหมายของการบริการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายของการบริการไว้ดังนี้

สุนันทา ทวีผล ให้ความหมายว่า การบริการเป็นการปฏิบัติงานที่กระทำหรือติดต่อเกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการ การให้บุคคลต่าง ๆ ได้ใช้ประโยชน์ในทางใด ทางหนึ่ง ทั้งด้วยความพยายามใด ๆ ก็ตามด้วยวิธีการหลากหลายในการทำให้บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับความช่วยเหลือจัดได้ว่าเป็นการให้บริการทั้งสิ้น การจัดอำนวยความสะดวก การสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่เป็นการให้บริการ การให้บริการจึงสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี จุดสำคัญคือ เป็นการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ

สุนันทา ทวีผล กล่าวถึงการให้บริการ สรุปได้ดังนี้

1. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ กล่าวคือ ประโยชน์และบริการที่องค์กรจัดให้ นั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่หรือทั้งหมดมิใช่เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ มิฉะนั้นแล้วนอกจากจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ในการเอื้ออำนวยประโยชน์และบริการแล้ว ยังไม่คุ้มค่ากับการดำเนินงานนั้น ๆ
2. หลักความสม่ำเสมอ กล่าวคือ การให้บริการต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตามความพอใจของผู้บริการหรือผู้ปฏิบัติ

3. หลักความเสมอภาค บริการที่จัดนั้นจะต้องให้แก่ผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
 4. หลักความประหยัดค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่จะได้รับ
 5. หลักความสะดวก บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ง่าย สะดวกสบาย สิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระยุ่งยากให้แก่ผู้บริการหรือผู้ให้บริการมากจนเกินไป
 แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการ สามารถ ยิงคำแหง ได้ชี้แนะว่า การให้บริการและการต้อนรับลูกค้าให้ได้รับความพอใจอยากที่จะมาใช้บริการอีก ควรดำเนินการ ดังนี้

1. พนักงานต้องแต่งกายสะอาด เรียบร้อย
2. ต้อนรับลูกค้าทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน
3. พนักงานมีความรอบรู้ในหน้าที่ บริการด้วยความรวดเร็วมีความกระตือรือร้น
4. ควรมีการสืบหาข้อมูลของลูกค้าจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อจะได้ต้อนรับอย่างเหมาะสม
5. การให้บริการลูกค้าจะต้องดูถึงความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ
6. สถานที่ทำการต้องดูแลให้สะอาด มีการจัดที่พักคอยสำหรับลูกค้า
7. หมั่นออกเยี่ยมลูกค้าหรือธุรกิจของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ
8. สร้างสื่อสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าต่อลูกค้าชนิดปากต่อปากซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผลที่สุด
9. การพัฒนาระบบงานโดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามา
10. ให้คำแนะนำด้านวิชาการและการตลาดแก่ลูกค้า

สุนันทา ทวีผล กล่าวถึง ลักษณะการให้บริการที่มีคุณภาพ โดยมีตัวแปรที่จะนำมาใช้ในการกำหนดคุณภาพของบริการ ดังนี้

1. ความถูกต้องตามกฎหมาย หมายถึง บริการที่จัดให้มีขึ้นตามกฎหมายโดยเฉพาะ บริการที่บังคับให้ประชาชนต้องมาใช้บริการ เช่น บริการรับชำระภาษีอากรจำเป็นต้องควบคุมให้ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

2. ความเพียงพอ หมายถึง บริการที่มีจำนวนและคุณภาพเพียงพอกับความต้องการของ ผู้รับบริการ ไม่มีการรอคอยหรือเข้าคิวเพื่อขอรับบริการ

3. ความทั่วถึง เท่าเทียม ไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีอภิสิทธิ์ หมายถึง บริการที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนในทุกพื้นที่ กลุ่มอาชีพ เพศ วัย ได้ใช้บริการประเภทเดียวกัน คุณภาพเดียวกันได้อย่างทั่วถึงเท่า เทียมกัน โดยไม่มีข้อยกเว้น

4. ความสะดวก รวดเร็ว เชื่อถือได้ หมายถึง การให้บริการที่ดีมีคุณภาพนั้นจะต้องมี ลักษณะที่สำคัญดังนี้

4.1 ผู้ใช้บริการจะต้องได้รับความสะดวก คือ สามารถใช้บริการได้ ณ ที่ต่าง ๆ และสามารถ เลือกใช้วิธีการ

ได้หลายแบบตามสภาพของผู้ใช้บริการ นอกจากนั้นความสะดวกอาจพิจารณาได้จาก กระบวนการให้บริการ เช่น การจัดให้มีจุดให้บริการเพียงจุดเดียว (One Stop Service)

4.2 ความรวดเร็ว หมายถึง ประชาชนต้องได้รับการบริการทันที โดยไม่ต้องรอคิวคอยรับบริการนานเกิน

สมควร

4.3 ความน่าเชื่อถือได้ของระบบบริการ หมายถึง บริการที่มีคุณภาพจะต้องมีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีระเบียบแบบแผนการให้บริการที่แน่นอน คาดการณ์ล่วงหน้าได้แน่นอน เป็นที่พึงพาของผู้รับบริการได้เสมอ และมีโอกาสเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

5. ความได้มาตรฐานทางเทคนิคหรือมาตรฐานทางวิชาการ หมายถึง การให้บริการประเภทที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญทางเทคนิคหรือทางวิชาการ เช่น การเงินการบัญชีบริการทางการแพทย์ เศรษฐกิจ กฎหมาย ฯลฯ บริการดังกล่าวนี้จะมีคุณภาพดีก็ต่อเมื่อมีบุคลากรและกระบวนการให้บริการที่ได้มาตรฐานทางเทคนิคและวิชาการ

6. การเรียกเก็บค่าบริการที่เหมาะสมต้นทุนการให้บริการ หมายถึง การให้บริการของรัฐ ประเภทที่มีการเรียกเก็บค่าบริการจากผู้รับบริการ ต้องมีค่าบริการที่เหมาะสมและต้องมีระบบการจัดบริการ ที่มีประสิทธิภาพ มีต้นทุนการดำเนินงานต่ำ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพดี และมีค่าบริการที่ไม่สูงเกินไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดลชัย ประดับ (2560) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสินเชื่อบริการสินเชื่อรถยนต์ ของธนาคารพาณิชย์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาด 7 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านลักษณะทาง ภายนอก รวมถึงลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านอายุ ด้านระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการปรับเปลี่ยน ปรับปรุง และพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ ให้ตรงความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริง และสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้โดยในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ และบริษัทธุรกิจสินเชื่อ ผู้ให้บริการสินเชื่อรถยนต์เริ่มหันมาให้ความสนใจและแข่งขันด้านบริการด้านต่าง ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากความแตกต่างด้านดอกเบี้ย ทั้งนี้ประชากรที่ใช้ทำการศึกษาคือ ผู้ใช้บริการสินเชื่อ รถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยทำการสำรวจข้อมูลผ่านแบบสอบถาม จำนวน 389 ชุด ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา และเงื่อนไขผลิตภัณฑ์ ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ สำหรับลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่าผู้บริโภครุ่นที่มีระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน จะมีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ที่แตกต่างกัน โดยผู้บริโภครุ่นที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 50,001 บาทขึ้นไป และผู้บริโภครุ่นที่มีระดับการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์มากกว่าระดับอื่นๆ อย่างมี นัยสำคัญ ในขณะที่ผู้บริโภครุ่นที่มีอายุแตกต่างกันนั้น จะมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ที่ไม่แตกต่างกัน

สุขมาลย์ ภูมมาพันธุ์ (2561) ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของผู้ใช้บริการ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อ รถยนต์ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกค้ายกเข้ามารับบริการด้านสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย รวมทั้งสิ้น จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้สถิติ ทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีระดับอายุ ช่วง 31-40 ปีมีสถานภาพ สมรส/อยู่ด้วยกัน อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ 25,001- 35,000 บาท ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยรวมมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด การตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย มีการตัดสินใจ เลือกใช้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ใช้บริการที่มี ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย แตกต่างกันบางขั้นตอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ ส่วนประสม ทางการตลาดบริการมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย ในระดับต่ำ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

สมโชค นิลเป่า (2565) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุในการใช้บริการแพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ในประเทศไทย การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุในการใช้บริการแพลตฟอร์ม สินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์มีอิทธิพลทางตรง ต่อความไว้วางใจ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.099 ความไว้วางใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจใช้บริการแพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ในประเทศไทย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.142 และส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจใช้บริการ แพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ในประเทศไทยโดยมีความไว้วางใจเป็นตัวส่งผ่าน มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.530 โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์สามารถอธิบายความไว้วางใจ แพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ ได้ร้อยละ 1.4 ($R^2 = 0.014$) และความไว้วางใจสามารถอธิบายการตัดสินใจใช้บริการแพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ได้ร้อยละ 44.1 ($R^2 = 0.441$)

ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของธุรกิจสินค้าช้อปปิ้งควรระดับอัตราดอกเบี้ยที่หลากหลายระดับให้ผู้ใช้บริการเลือกได้ตามความเหมาะสม มีการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดการ สินค้า จัดโปรโมชั่นแคมเปญกระตุ้นยอดขาย 1 มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางสื่อต่างๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของผู้ใช้บริการ ทำหน้าที่ตั้งของสำนักงานสาขาอยู่ในทำเลที่สามารถติดต่อได้ง่าย สะดวกในการ เดินทางในขณะเดียวกันแพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยต่อการให้บริการ แพลตฟอร์มสินค้าช้อปปิ้งไม่มีการบิดเบือนข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้บริการให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและ ถูกต้องเพื่อให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจ

การตรวจสอบข้อมูลของตัวแปรในเบื้องต้นในการใช้สมการเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การแจกแจงแบบปกติของตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าความเบ้(skewness) และค่าความโด่ง (kurtosis) โดย ในวรรณกรรมพบว่า ค่าความเบ้ของตัวแปรมีค่าระหว่าง ระหว่าง -0.667 ถึง 0.089 และมีค่าความ โด่ง ระหว่าง -0.149 ถึง -1.029 แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ

อนุรักษ เพ็ชรอินทร์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสินค้าส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการสินค้าส่วนบุคคลธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการสินค้าส่วนบุคคลของ ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนบุคคลในการเลือกใช้บริการสินค้าส่วนบุคคลสินค้าส่วนบุคคลธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 ทั้งนี้ ความ ต้องการเติมเต็มชีวิตมีความสำคัญในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.50 และกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ กับความต้องการปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 3.15 ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการสินค้าส่วนบุคคลของ ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดในการเลือกใช้บริการ สินค้าส่วนบุคคลธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ทั้งนี้ ปัจจัยทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.80 และกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดด้านราคา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 3.22

สุภกวี คำมณี (2559) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ของข้าราชการและลูกจ้างประจำจากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาถนนนางลิ้นจี่ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการ สินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ของ ข้าราชการและลูกจ้างประจำ จากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาถนนนางลิ้นจี่ ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์ของ ข้าราชการและลูกจ้างประจำ จากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาถนนนางลิ้นจี่ในภาพรวม ทุกด้านอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการสินค้าช้อปปิ้งออนไลน์อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านกระบวนการให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 4.19) รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.97) ด้านพนักงานให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านช่องทางการให้บริการ กับ ด้านการส่งเสริมการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.74) ด้านผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.70) และด้านราคา (ค่าเฉลี่ย 3.68) ตามลำดับ

สุรัสดา มีด้วง (2558) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารออมสิน สำนัก ราชดำเนิน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยทางจิตวิทยา 2) ศึกษา ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 3) เปรียบเทียบระดับการตัดสินใจ เลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัย โดยใช้ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยส่วนประสมทาง ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับความสำคัญของปัจจัยทางจิต ยาโดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่แรงจูงใจ ด้านการรับรู้ ด้านการเรียนรู้ และ ด้านทัศนคติ ตามลำดับ 2) ระดับ ความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับ มาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ ให้บริการ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านทำเลที่ตั้งและช่องทาง การจัด จำหน่าย ตามลำดับ 3) อายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อระดับการตัดสินใจ เลือกใช้บริการ สินเชื่อที่อยู่อาศัย 4) ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัย เรียง จากมาก ไปน้อย ได้แก่ ทัศนคติ การรับรู้และแรงจูงใจ ตามลำดับ 5) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านราคา ด้าน กระบวนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม การตลาด และ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 จัดเตรียมแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าที่มาขอใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคาร ทิสโก้สาขานครราชสีมาจังหวัดนครราชสีมาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าที่มาขอใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้ สาขา นครราชสีมา โดยการนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องแบบสอบถามที่ได้รับกลับมามีจำนวน 400 ชุด และเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 400 ชุด ใช้เวลาดำเนินการในช่วงเดือน ตุลาคม 2564 – มกราคม 2565

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ฉบับ จากการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทิสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบรายการ (Checklist) เป็นข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่อง เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของ ธนาคารทิสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7 ด้านได้แก่ 1. ด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ 2. ด้านความน่าเชื่อถือ 3. ด้านการตอบสนอง 4. ด้านความสามารถ 5. ด้านการมีมารยาท 6. ด้านความน่าไว้วางใจ และ 7. ด้านความปลอดภัย ตามลำดับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราวัดแบบช่วงหรืออันตรภาค (Interval Scale) 5 ระดับ (ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, 2557 : 213) โดยใช้หลักในการวัดของลิเคอร์ต์ (Likert Rensis A., 1961) มีการกำหนดเกณฑ์การจัดระดับค่าเฉลี่ยของ เบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด 2532 : 103)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะมีลักษณะแบบปลายเปิด (Open -ended) เพื่อให้ผู้ตอบ แบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลจำนวนประชากร จำนวน 227,346 คน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2565 เข้าดูวันที่ 24 ธันวาคม 2565) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane,1973:125) ได้จำนวน 400 คน โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่า ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 หรือ 0.05 ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าสถิติ (Dependent t-test) โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (พิสุทธา อารีราษฎร์, 2550) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็นของลูกค้าที่มาขอใช้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 52.80 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 52.20 มีอายุระหว่าง 31 -40 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.00 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.00 มีอาชีพพนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 33.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001 -20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.80 ตามลำดับ ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการใช้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ปัจจัยด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้	4.00	0.73	มาก
2. ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ	4.04	0.68	มาก
3. ปัจจัยด้านการตอบสนอง	4.08	0.67	มาก
4. ปัจจัยด้านความสามารถ	3.93	0.57	มาก
5. ปัจจัยด้านการมีมารยาท	4.28	0.69	มาก
6. ปัจจัยด้านความน่าไว้วางใจ	4.01	0.61	มาก
7. ปัจจัยด้านความปลอดภัย	4.27	0.64	มาก
โดยรวม	4.09	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการใช้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านลำดับ ได้แก่ 1. ปัจจัยด้านการมีมารยาท ($\bar{X} = 4.28$) 2. ปัจจัยด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.27$) 3. ปัจจัยด้านการตอบสนอง ($\bar{X} = 4.08$) 4. ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.04$) 5. ปัจจัยด้านความน่าไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.01$) 6. ปัจจัยด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ ($\bar{X} = 4.00$) และ 7. ปัจจัยด้านความสามารถ ($\bar{X} = 3.93$) ตามลำดับ มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีมารยาท พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง พนักงานมีการกล่าวทักทายและแนะนำตัว ($\bar{X} = 4.35$) พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและ พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.33$) เท่ากัน พนักงานพูดจาสุภาพ อ่อนโยน และใช้คำพูดที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.24$) และ พนักงานสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส ($\bar{X} = 4.18$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านความปลอดภัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง มีการยืนยันตัวตนลูกค้าที่มารับบริการทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.42$) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.35$) มีการตรวจสอบลายมือชื่อลูกค้าที่เอกสารทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.30$) มีความปลอดภัยในการมาใช้บริการที่ธนาคารทิสโก้ ($\bar{X} = 4.21$) และ มีความปลอดภัยทางด้านข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้า ($\bar{X} = 4.07$) ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านการตอบสนอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง พนักงานมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ ($\bar{X} = 4.14$) พนักงานให้บริการลูกค้าอย่างเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = 4.13$) พนักงานมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.10$) มีจำนวนพนักงานเพียงพอในการให้บริการ และ พนักงานให้บริการได้ตรงตามที่ลูกค้าต้องการ ($\bar{X} = 4.03$) เท่ากัน ตามลำดับ

4. ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง พนักงานรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากลูกค้าและการให้บริการมีความถูกต้องไม่ผิดพลาด ($\bar{X} = 4.08$) เท่ากัน การได้รับคำแนะนำที่ถูกต้องจากพนักงาน ($\bar{X} = 4.04$) พนักงานแนะนำขั้นตอนในการทำธุรกรรมได้ถูกต้อง และได้รับบริการตามเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 4.00$) ตามลำดับ

5. ปัจจัยด้านความน่าไว้วางใจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง ธนาคารทิสโก้ เป็นธนาคารที่มีสาขาทั่วประเทศ ($\bar{X} = 4.13$) ธนาคารทิสโก้ มีระบบบริหารการจัดการที่ดีและพนักงานคำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญ ($\bar{X} = 4.09$) เท่ากัน ธนาคารทิสโก้ มีภาพพจน์ดี ซื่อสัตย์และมั่นคง และผู้บริหารและพนักงานมีความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.88$) เท่ากัน ตามลำดับ

6. ปัจจัยด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง มีสถานที่ให้บริการมีความสะอาด ($\bar{X} = 4.05$) ทำเลที่ตั้งเหมาะสมและสะดวกต่อการติดต่อ ($\bar{X} = 4.04$) มีสถานที่จัดให้ลูกค้าขณะรอรับบริการ ($\bar{X} = 4.01$) มีสถานที่จอดรถสะดวกสบาย ($\bar{X} = 4.97$) มีความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 3.91$) ตามลำดับ

7. ปัจจัยด้านความสามารถ พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) โดยให้ความสำคัญในเรื่อง พนักงานมีความรวดเร็วในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.05$) พนักงานสามารถตอบข้อโต้แย้งของลูกค้าได้ ($\bar{X} = 3.97$) พนักงานอธิบายรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.93$) พนักงานมีความรู้ในการบริการเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.92$) พนักงานสามารถตอบข้อสงสัยของลูกค้าได้ ($\bar{X} = 3.79$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์ ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทิสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการทำทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F- test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) ทางเดียว แบบ One way ANOVA

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า	ชื่อเรื่อง	แหล่งความแปรปรวน	df	Mean Square	f	Sig
ด้านอาชีพ	Between Groups	1.441	3	0.480	2.064	0.104
	Within Groups	92.150	396	0.233		
	Total	93.519	399			

ด้านอายุ	Between Groups	0.963	3	0.321	1.373	0.251
	Within Groups	92.627	396	0.234		
	Total	93.591	399			
ด้านรายได้	Between Groups	0.382	3	0.127	0.541	0.655
	Within Groups	93.209	396	0.235		
	Total	93.591	399			
ระดับการศึกษา	Between Groups	2.829	2	1.415	6.187	0.002
	Within Groups	90.762	397	0.229		
	Total	93.591	399			

จากตารางที่ 2 การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One way ANOVA จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ต่อเดือนต่างกัน พบว่า อายุ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One way ANOVA จำแนกตาม อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า อาชีพ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One way ANOVA จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ต่อเดือนต่างกัน พบว่า รายได้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One way ANOVA จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน ซึ่งมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01

การวิเคราะห์ ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F- test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) ทางเดียว แบบ One way ANOVA จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า อายุ อาชีพ และรายได้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 สำหรับระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษา เรื่องความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา ดังต่อไปนี้

(1) ปัจจัยด้านการมีมารยาทผลการศึกษาวเคราะห์ พบว่าความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการรถยนต์ของ ธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง พนักงานมีการกล่าวทักทายและแนะนำตัว ไม่สอคล้องกับงานวิจัยของ องค์อาด จันทรินุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อบริการธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและพนักงานมีความสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพอ่อนโยน และมีการใช้ภาษาที่ เหมาะสมตามลำดับตัว และไม่สอคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุตรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความ พึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริการรถยนต์ของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าพนักงานแต่ง กายสุภาพเรียบร้อยและพนักงานพุดจาสุภาพอ่อนโยน และใช้คำพุดที่เหมาะสม และพนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ดีตามลำดับและ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลริสา วุฒิวิกุล (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อบริการรถยนต์มือ สองของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) สาขาสุขสวัสดิ์ ในด้าน บุคคลพบว่า พนักงานพุดจาสุภาพและแต่งการเรียบร้อย ตามลำดับ

(2) ปัจจัยด้านความปลอดภัย ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารทีเอสไอ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง มีการยืนยันตัวตนลูกค้าที่มาใช้บริการทุกครั้ง และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยสอดคล้องกับงานวิจัยขององค์อาด จันทรนุช และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของธนาคารทีเอสไอสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุตรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการยืนยันตัวตนลูกค้าที่มาใช้บริการทุกครั้งเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุศลริสา วุฒิวิรุณ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อบริการมือสองของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) สาขาสุขสวัสดิ์ ในด้านทางกายภาพ พบว่า มีระบบในการรักษาความปลอดภัยของธนาคาร ตามลำดับ

(3) ปัจจัยด้านการตอบสนอง ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารทีเอสไอ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง พนักงานมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ และพนักงานให้บริการลูกค้าอย่างเท่าเทียมกัน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยขององค์อาด จันทรนุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของธนาคารทีเอสไอสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พนักงานให้บริการได้ตรงตามที่ถูกลูกค้าต้องการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุตรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าพนักงานมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุศลริสา วุฒิวิรุณ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อบริการมือสองของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) สาขาสุขสวัสดิ์ ในด้านช่องทางในการจัดจำหน่าย พบว่า การให้ความสะดวกและช่วยเหลือในการใช้บริการ ตามลำดับ

(4) ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารทีเอสไอ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง พนักงานรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากลูกค้าและการให้บริการมีความถูกต้องไม่ผิดพลาด สอดคล้องกับงานวิจัยขององค์อาด จันทรนุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของธนาคารทีเอสไอสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การให้บริการมีความถูกต้องไม่ผิดพลาด และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุตรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พนักงานแนะนำขั้นตอนในการทำธุรกรรมได้ถูกต้อง ตามลำดับ

(5) ปัจจัยด้านความน่าไว้วางใจ ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารทีเอสไอ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง ธนาคารทีเอสไอเป็นธนาคารที่มีสาขาทั่วประเทศ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยขององค์อาด จันทรนุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของธนาคารทีเอสไอสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พนักงานคำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกค้าเป็นสำคัญ และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุตรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าธนาคารไทยพาณิชย์มีภาพพจน์ดี ชื่อสัตย์และมั่นคง ตามลำดับ

(6) ปัจจัยด้านสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการของธนาคารทีเอสไอ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง มีสถานที่ให้บริการมีความสะอาด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยขององค์อาด จันทรนุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของธนาคารทีเอสไอสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มี

ความสะดวกในการเดินทาง และทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมและสะดวกต่อการติดต่อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุศกรและ ภัทรวิดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีสถานที่ให้บริการมีความสะอาด ตามลำดับ

(7) ปัจจัยด้านความสามารถ ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของ ธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง พนักงานมีความรวดเร็วในการให้บริการ พนักงานสามารถตอบข้อโต้แย้งของลูกค้าได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยขององค์อาด จันทรนุชและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินเชื่อของ ธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ เนาวบุศกรและภัทรวิดี เข้มพรมมา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด นครราชสีมา ซึ่งพบว่า พนักงานมีความรู้ในการบริการเป็นอย่างดีเหมือนกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลริสา วุฒิวิกุล (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อบริษัทที่มีสองของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) สาขาสุขสวัสดิ์ ในด้านช่องทางในการจัดจำหน่าย พบว่า การให้ความ สะดวกและช่วยเหลือในการใช้บริการ ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา จำแนกตาม เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่อเดือน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

3. การวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independence samples และค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) ทางเดียว แบบ One way ANOVA

1) การวิเคราะห์ ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independence samples จำแนกตามเพศและ สถานภาพที่ต่างกัน พบว่าไม่มีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05

2) การวิเคราะห์ ความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้สาขานครราชสีมา จังหวัด นครราชสีมา ด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) ทางเดียว แบบ One way ANOVA จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า อายุ อาชีพ และรายได้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 สำหรับระดับการศึกษาที่ต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ถ้าพบว่ามีค่าความแตกต่างกันจะต้องมีการทดสอบรายคู่ด้วย วิธีการ LSD (Least of Significance Difference).

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการนำไปใช้ประโยชน์

จากการสรุปและอภิปรายผลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติให้ก่อเกิดประโยชน์ในการให้บริการด้าน สินเชื่อบริษัทของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา มีดังต่อไปนี้

1.1 ด้านสิ่งที่สัมผัสได้ สิ่งที่ต้องการให้มีเพิ่มเติม คือ เรื่องความสะดวกทั้งภายในและภายนอก และบริเวณที่จอดรถของ ธนาคาร

1.2 ด้านความน่าเชื่อถือ ควรเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการและควรได้รับบริการตามเวลาที่กำหนด ควรเพิ่มจำนวน พนักงานเพื่อรองรับลูกค้าที่มาใช้บริการสินเชื่อบริษัท และพนักงานควรบริหารเวลาในการให้บริการลูกค้าในแต่ละราย

1.3 ด้านการตอบสนอง ควรเพิ่มพนักงานให้เพิ่มขึ้นและพนักงานควรมีความกระตือรือร้นในการให้บริการลูกค้า และพนักงานควรให้บริการได้ตรงตามที่ต้องการ

1.4 ด้านความสามารถ ควรเพิ่มการอบรมพนักงานและพนักงานควรจะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และควรจัดอบรมเพิ่มให้กับพนักงาน เพื่อให้พนักงานจะสามารถตอบสนองข้อสงสัยของลูกค้าได้

1.5 ด้านการมีมารยาท ควรมีการอบรมพนักงานและสร้างจิตสำนึกในการให้บริการที่ดี พนักงานควรจะมียิ้มแย้มแจ่มใสตลอดเวลา เพื่อให้ลูกค้ารับรู้ถึงความเต็มใจให้บริการของพนักงาน

1.6 ด้านความน่าไว้วางใจ ควรเพิ่มความมั่นใจในการบริการลูกค้าให้มากขึ้น เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกสบายใจและเชื่อมั่นที่มาใช้บริการ

1.7 ด้านความปลอดภัย ควรจะเพิ่มความปลอดภัยเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าทางธนาคารมีทั้งกล้องวงจรปิดและพนักงานรักษาความปลอดภัย แต่เพื่อความสบายใจของลูกค้าที่มาใช้บริการด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการให้บริการสินเชื่อบริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ควรมีการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา กับจังหวัดใกล้เคียง หรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำผลสำรวจมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลความพึงพอใจเป็นรายด้าน โดยเฉพาะด้านที่มีระดับความพึงพอใจน้อย เพื่อยกระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้กรุงเทพมหานครสาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

2.3 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจหลายๆด้าน เพื่อให้ทราบความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารทีเอสโก้ สาขานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ผลการศึกษามีประโยชน์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กุลริสา วุฒิวิกุล. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อรถยนต์มือสองของผู้บริโภคในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) สาขาสุขสวัสดิ์. วิทยานิพนธ์

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณรงค์ โพธิ์พุกขานนท์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพฯ : เอ็กเปอร์เน็ท นันท์.

ดลชัย ประดับ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ ในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2532). การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ยุทธ ไถยวรรณ. (2544). สถิติสำหรับการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือราชภัฏพระนคร,

ศิริศักดิ์ เนาวบุกรและภัทรวดี เข้มพรมมา (2565). ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการสินเชื่อรถยนต์ของธนาคาร

ไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์ปริญญาตรี, สาขาวิชาการจัดการ หลักสูตร

บริหารธุรกิจบัณฑิตวิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์. นครราชสีมา.

สถิติประชากร, (2565). ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เข้าถึงได้จาก

http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2565 (เข้าดูวันที่ 24 ธันวาคม 2565)

- สมโชค นิลเป่า. (2565). *การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุในการใช้บริการแพลตฟอร์มสินค้าออนไลน์ในประเทศไทย* วิทยานิพนธ์,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ,มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมหมาย เปียณอม. (2551). *ความพึงพอใจของนักศึกษาในการได้รับการบริการจากมหาวิทยาลัย ราชภัฏนครปฐม.*
นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สามารถ ยิ่งกำแหง. (2553). *แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชาวบ้านในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียน อ.ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค. สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุรนารี*
- สุขุมาลัย ภูมมาพันธุ์. (2561). *การตัดสินใจเลือกใช้บริการสินค้าออนไลน์ของผู้ใช้บริการ 5 ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของไทย* วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภักวี คำมณี. (2559). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการสินค้าออนไลน์ อเนกประสงค์ของข้าราชการและลูกจ้างประจำ จากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขานนทบุรี*. วิทยานิพนธ์,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สุรัสดา มีดวง. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินค้าออนไลน์ที่อยู่อาศัยของธนาคารออมสิน สำนัก ราชดำเนิน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนันทา ทวีผล. (2561). *ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาต่อการให้บริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี : มหาวิทยาลัยรามคำแหงจังหวัดสงขลา.*
- องค์อาต จันทรนุชและคณะ. (2564). *ความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการด้านสินค้าของธนาคารดีสโก้สาขา นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์ปริญญาตรี, สาขาวิชาการจัดการ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต. วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมรินทร์. นครราชสีมา.*
- อนุรักษ์ เพ็ชรอินทร. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสินค้าออนไลน์ส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการสินค้าออนไลน์ ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน).* การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Best. John W. (1981). *Research in Education*. 3nd.ed., New Delhi:Prentice hall of India Inc...
- Likert, Renise. (1961). *New Pattern of Management*. New York. McGraw-Hill.
- Yamane .Taro. (1970). *Statistics : An Introductory Analysis*. Tokyo: Haper International Edition.

KSUC-O-021

การวิเคราะห์ต้นทุนของหน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเองด้วยโมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต กรณีศึกษาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Cost analysis of self-reliant education organizations using a cost per production unit calculation model: Case study of College of Local Administration Khon Kaen University

ภาวิดา โพนรัตน์กุล*

Pawida Phonrattanakul

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: spaweenaa@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น 2) เพื่อเสนอแนวทางในการวางแผนการเงินการคลังของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ข้อมูลในการวิจัยนี้ได้จากรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทางการเงินการบัญชีของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ แยกประเภท แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้โมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตของวิทยาลัยฯ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงในการผลิตต่อหน่วยตามภารกิจของวิทยาลัยฯ งานวิจัยนี้ทำให้ได้สารสนเทศเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพทั้งในด้านเป้าหมายทางการเงิน เป้าหมายขององค์กร คุ่มค่า คุ่มทุน ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำข้อมูลต้นทุนมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจว่าหน่วยงานมีต้นทุนที่ใช้ไปในการดำเนินงานเท่าไร มีผลผลิตจากการดำเนินงานตามภารกิจเป็นอย่างไร เหมาะสมกับทรัพยากรที่ใช้ไป โดยแสดงให้เห็นถึงข้อมูลต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติงานที่แท้จริงจากแยกรายหลักสูตร ผลจากการวิจัยนี้สามารถช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านการเงินการคลัง ตลอดจนพฤติกรรมที่มีผลต่อการบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งการบริหารการคลังที่มีประสิทธิภาพจะสามารถขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนของวิทยาลัยฯ เพื่อให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ต้นทุนในการผลิต, หน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเอง, วัฒนธรรมองค์กรด้านการเงินการคลัง, วิเคราะห์ต้นทุน

Abstract

The purposes of the research were to; to analysis of production costs for graduates and to present the guideline for financial management in College of Local Administration. This research provides information to improve financial and budget management in terms of financial goals, corporate goals, cost-effectiveness, and management's ability to use cost data to determine how much the agency costs. Suitable for the resources used, demonstrating actual cost information from actual operations and classification. The research findings showed that; The results of the analysis include the unit production cost of the college,

taking into account the college's tasks, actual costs, and the cost of unit production. The study provides valuable information for student admission planning and cost control within local administrative colleges. Contribution to Financial and Fiscal Organization Culture: The study's outcomes contribute to the creation of a culture of financial and fiscal organization within College of Local Administration. The study's findings can contribute to the sustainable development of the college. Overall, the study appears to be comprehensive, addressing both the financial analysis of production costs and the broader context of attitudes and behaviors affecting budget and financial management in local administrative colleges. The outcomes have practical implications for planning, cost control, and fostering a culture of effective financial management.

Keywords: Cost of producing graduates, College of Local Administration, cost analysis

บทนำ

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น เป็นส่วนงานของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มีพันธกิจหลักด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการทางสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมาย ซึ่งงบประมาณเงินรายได้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนภารกิจด้านต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นได้จากเงินรายได้ของวิทยาลัยฯ เพียงแหล่งเดียวเท่านั้น การบริหารงานงบประมาณในลักษณะหน่วยงานที่พึ่งตนเองทั้งหมด โดยมีรายได้หลักมาจากค่าธรรมเนียมการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งแต่ละหลักสูตรมีค่าใช้จ่ายแตกต่างกันออกไป

หลักสูตรปริญญาโท สาขาการปกครองท้องถิ่น เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการส่งเสริมให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท จึงได้มีการตั้งหน่วยการศึกษาทั้งหมด 16 หน่วยการศึกษาทั่วประเทศ เพื่อรองรับนักศึกษาภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว โดยมีนักศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทกว่า 1,329 คน (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, 2555) แต่ปัจจุบันความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมฯ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้สิ้นสุดลง วิทยาลัยฯ จึงมีการปรับเปลี่ยนนโยบายลดหน่วยการศึกษาหลักสูตรปริญญาโทสาขาการปกครองท้องถิ่นจากทั้งหมด 16 หน่วยการศึกษาทั่วประเทศ ให้เหลือเพียงหน่วยการศึกษาเพียงหน่วยเดียวคือ หน่วยการศึกษาขอนแก่น ส่งผลให้รายได้ของวิทยาลัยลดลงอย่างมาก

การคิดต้นทุนในการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโท สาขาการปกครองท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่วิทยาลัยจะต้องดำเนินการ เพราะในปัจจุบันจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครองท้องถิ่น ลดลงเป็นจำนวนมาก จึงทำให้รายรับจากค่าธรรมเนียมการศึกษาน้อยลง ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในทุกด้านยังคงอยู่ การจัดทำบัญชีต้นทุนของหน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเองด้วยโมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารในทุกด้าน โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิตนับตั้งแต่การวางแผนจำนวนรับบริการวัดผลการดำเนินงาน การเพิ่ม ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเงิน และเป็นหนึ่งในมาตรการการจัดการทางการเงินที่สำคัญของวิทยาลัยฯ เพื่อที่จะนำไปใช้การวางแผนด้านการเงินและมีมาตรการในการควบคุมต้นทุนให้เป็นไปตามแผนพันธกิจของวิทยาลัยฯ และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจการปรับปรุงโครงสร้างของต้นทุนและพัฒนากิจการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาต้นทุนในการผลิตบัณฑิต ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของหน่วยงานการจัดการศึกษาที่พึ่งตนเองด้วยโมเดลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต
2. เพื่อเสนอแนวทางในการวางแผนการเงินการคลังของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานการศึกษาที่พึ่งพาตนเองทั้งหมด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุทอน สีพันดอนและ รชต สวนสวัสดิ์ (2564) ได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตนักศึกษาโดยประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม : กรณีศึกษา คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคนิคปากป้าสัก นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยนี้ได้ทำวิเคราะห์ต้นทุนรวมของคณะบริหารธุรกิจวิทยาลัยเทคนิคปากป้าสัก จำแนกตามแหล่งเงินงบประมาณแผ่นดินและงบประมาณเงินรายได้ โดยใช้ต้นทุนฐานกิจกรรมมีการจัดจำแนกต้นทุนทางตรงและทางอ้อมของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลสนับสนุนมาจากการสัมภาษณ์ของหัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ เช่น คณะผู้บริหาร ฝ่ายบริหารฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบุคลากร ฝ่ายกิจการนักศึกษาและฝ่ายแผนการและการร่วมมือ พร้อมกับหัวหน้าคณะและหัวหน้าสาขาวิชาพร้อมกับงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการคำนวณต้นทุนการศึกษา และได้เสนอว่า การคำนวณต้นทุนการศึกษาเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทั้งแนวทางการศึกษาต่อไปในอนาคต การปันส่วนต้นทุนฐานกิจกรรมจะมีความสลับซับซ้อนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโครงสร้าง ขององค์กรและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งในการปันส่วนค่าใช้จ่ายจะต้องมีการจัดทำแผน งบประมาณให้ชัดเจนเพื่อกำหนดแนวทางในการปันส่วนค่าใช้จ่ายและอธิบายความสัมพันธ์ของ โครงสร้างการปันส่วนที่เชื่อมโยงไปยังผลผลิตนั้น ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมจึงมีความสำคัญต่อองค์กร เพราะจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไป ใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด

ภัทรสิริ กุนเดชา (2564) ได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า จากการศึกษาและวิเคราะห์ต้นทุนรวม ต้นทุนต่อหน่วย และจุดคุ้มทุน ในระหว่างปีงบประมาณ 2559 – 2562 ของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม รายหลักสูตร ประกอบด้วย 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต หลักสูตรบัญชีบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต และหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต พบว่า หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต มีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด รองลงมาคือหลักสูตรบัญชีบัณฑิต นิเทศศาสตรบัณฑิต เศรษฐศาสตรบัณฑิต รับัณฑิต และศิลปศาสตรบัณฑิต ตามลำดับ การจัดงบประมาณทุนผลิตบัณฑิตมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ ปี 2561 แต่หลักสูตรทั้งหมดมีมูลค่าและอัตราต้นทุนทางตรงน้อยกว่ามูลค่าและอัตราต้นทุนทางอ้อม สะท้อนให้เห็นว่า ทุกหลักสูตรมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการผลิตบัณฑิต ได้แก่ เงินเดือนบุคลากรสายวิชาการ ค่าสอนอาจารย์พิเศษ ครุภัณฑ์ทางการศึกษา น้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่ได้จากการปันส่วนมาจากส่วนกลางของคณะและมหาวิทยาลัย ที่ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคา ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายบุคลากร และงบดำเนินงานของหน่วยงานสนับสนุนซึ่งมีปริมาณที่สูงในแต่ละปี

จ่านงค์ รักช้างและ สมิตตรา สุพรรณนอก (2566) ได้วิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยของการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2564 ซึ่งพบว่า คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีต้นทุนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 123.42 ล้านบาท/ปีงบประมาณ เมื่อนำต้นทุนรวมเฉลี่ยมา เทียบกับค่า FTES จึงมีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยเท่ากับ 0.104 ล้านบาท/คน/ปีงบประมาณ และเมื่อเทียบกับจำนวน นิสิตหัวจิ้งมีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยเท่ากับ 0.079 ล้านบาท/คน/ปีงบประมาณ 2) ต้นทุนต่อหน่วยของการผลิต บัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากงบประมาณแผ่นดินส่วนใหญ่เป็นต้นทุนจาก งบบุคลากร และจากงบประมาณเงินรายได้ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนจากงบดำเนินงาน 3) จากการเปรียบเทียบต้นทุน เฉลี่ยต่อหน่วยของการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีของคณะ

ประมงกับคณะวิชาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กลุ่มสาขาเกษตร ป่าไม้ และประมง พบว่าคณะประมงมี ต้นทุนรวมเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่มีค่า FTES และจำนวนนิสิตหัวจริงค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับคณะวิชาในกลุ่มดังกล่าว จึงส่งผล ให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย เมื่อเทียบกับค่า FTES และต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยเมื่อเทียบกับนิสิตหัวจริงต่ำกว่าคณะวิชาอื่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาต้นทุนต่อหน่วยในการผลิต บัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2564 ผู้วิเคราะห์ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. **ขั้นตอนการดำเนินงาน** การวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2564 มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1. กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ 2. ศึกษาระเบียบ ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3. ออกแบบการวิเคราะห์ 4. รวบรวมข้อมูล 5. วิเคราะห์ข้อมูล 6. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 7. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิเคราะห์ได้รวบรวมข้อมูลรายรับ-รายจ่าย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2564 ซึ่งเป็นข้อมูลสารสนเทศของวิทยาลัยฯ ระบบโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป win speed ประกอบด้วย

1. ข้อมูลต้นทุนหลัก (ค่าใช้จ่ายทางตรง) เก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานการเงินประจำปี 2564 เช่น ค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าบำรุงมหาวิทยาลัย ค่าธรรมเนียมเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่าธรรมเนียมการศึกษาอิสระ และ ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้นักศึกษาไประหว่างการศึกษาลดอดหลักสูตร เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษา ค่าหนังสือเรียน ค่าเครื่อง แต่งกาย เอกสารประกอบการเรียนการสอน ค่าบำรุงกิจกรรม ค่าถ่ายเอกสาร ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด และ ค่ากิจกรรมต่าง ๆ ของ บัณฑิตแต่ละหลักสูตรโดยแยกตามประเภทค่าใช้จ่าย

2. ข้อมูลต้นทุนสนับสนุน (ต้นทุนทางอ้อม) ค่าใช้จ่ายทางอ้อมที่ช่วยสนับสนุนการผลิตบัณฑิต ค่าใช้จ่ายที่ สนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการผลิตบัณฑิต โดยเก็บรวบรวมจากรายงานทางการเงินปีงบประมาณ พ.ศ.2564 โดยเป็นการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ช่วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลคือ ตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนกันยายน 2564 แบ่งเป็น 1. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุคลากร ได้แก่ เงินเดือนค่าจ้าง เงินประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เงินรางวัลการปฏิบัติงาน สวัสดิการ อื่น ๆ 2. ค่าเสื่อมราคา เป็นค่าเสื่อมราคาอาคารสถานที่ วัสดุสำนักงาน คอมพิวเตอร์ ยานพาหนะ อื่น ๆ 3. ค่าวัสดุ ได้แก่ วัสดุ ประชาสัมพันธ์ วัสดุสำนักงาน วัสดุคอมพิวเตอร์ วัสดุบริโภค วัสดุเชื้อเพลิง วัสดุโฆษณาและเผยแพร่ อื่น ๆ 4. ค่า สาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าโทรศัพท์ 5. งบอุดหนุนต่าง ๆ ได้แก่ เงินสำรองวิทยาลัย เงินสมทบบริหาร จัดการมหาวิทยาลัย เงินสมทบเขากองทุนวิจัย กองทุนพัฒนานักศึกษา กองทุนพัฒนาบุคลากร และเงินอุดหนุนให้กับ หน่วยงานอื่น ๆ

3. ศึกษาค่าใช้จ่ายรวมที่เป็นต้นทุนในการผลิตบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น และการปันส่วนค่าใช้จ่าย สนับสนุนเข้าเป็นต้นทุนรวมในการคำนวณต้นทุนต่อหน่วย โดยกระบวนการปันส่วนคิดจากยอดสัดส่วนการใช้จ่ายเงิน ใน งบประมาณของหน่วยงาน โดยใช้เกณฑ์การปันส่วนจากสัดส่วนรายรับของวิทยาลัยซึ่งประกอบไปด้วย 4 กิจกรรมหลักได้แก่ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน 90% กิจกรรมการให้บริการวิชาการ 0.5% เงินกิจกรรมการทำวิจัย 9% อื่น ๆ และกิจกรรม ส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 0.5%

4. การบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มระหว่างบุคลากรผู้รับผิดชอบและผู้บริหาร เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน และ กิจกรรมเพื่อนำมาคิดต้นทุนต่อหน่วยของนักศึกษา โดยมีการจัดประชุมขึ้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2565 โดยมีประเด็นในการ ประชุมเพื่อหาค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาออกมาเพื่อนำมาคำนวณเป็น ต้นทุนต่อหน่วย

5. นำค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายสนับสนุนมาปันส่วนเพื่อหาค่าใช้จ่ายรวม นำมาคำนวณหาต้นทุนต่อหน่วย

6. นำต้นทุนต่อหน่วยที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเสนอผู้บริหารเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการบริหารงบประมาณ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บในรูปแบบโปรแกรม Microsoft Excel ประกอบด้วย

1. แบบฟอร์มต่าง ๆ ที่ใช้บันทึกข้อมูลและค่าใช้จ่ายตามบัญชี แยกประเภท
2. โมเดลในการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต

ภาพที่ 1: โมเดลที่ใช้ในการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต

จากภาพที่ 1 แสดงถึงโมเดลที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการคำนวณต้นทุนประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายที่จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงและค่าใช้จ่ายที่จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางอ้อมและการนำค่าใช้จ่ายสนับสนุน (ค่าใช้จ่ายทางอ้อม) ป็นส่วนเข้าสู่กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนรายหลักสูตร

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลจำนวนนักศึกษา และรวบรวมข้อมูลการใช้อาคารสถานที่ จากฝ่ายทะเบียน ฝ่ายการเงิน และฝ่ายพัฒนานักศึกษา ฝ่ายอาคารสถานที่ ทำให้ได้ข้อมูลผลผลิตเป็นผู้สำเร็จการศึกษาของวิทยาลัยฯ ทั้งหมดรายหลักสูตร ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ระดับปริญญาตรี จำนวน 250 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 58 คน ระดับปริญญาเอกไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนและไม่มีผู้สำเร็จการศึกษา

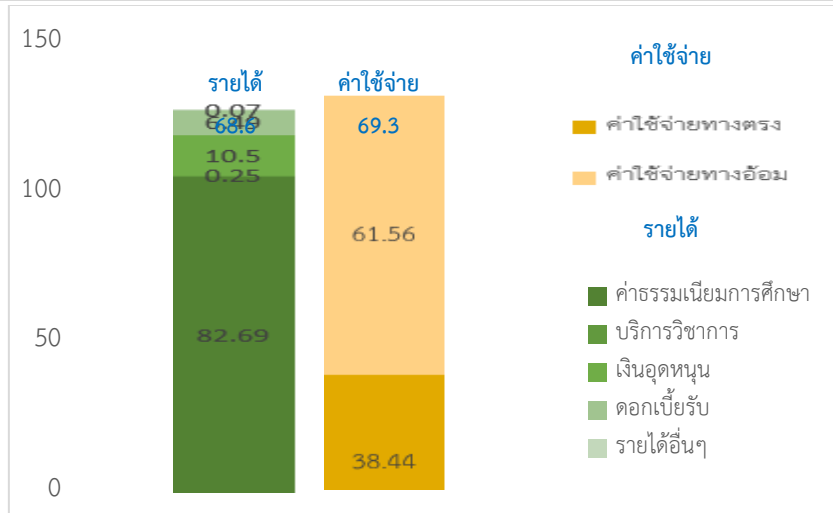
4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม Microsoft Office Excel ในการวิเคราะห์คำนวณประมาณการตามต้นทุนเกิดขึ้นจริง โดยใช้ผลรวม และค่าร้อยละ ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิและกราฟ แสดงการเปรียบเทียบและการวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น น โดยใช้วิธีวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงในปีงบประมาณ 2564 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานเอกสารทางการเงินการบัญชี และการประชุมสนทนากลุ่มระหว่างผู้บริหาร และบุคลากรผู้รับผิดชอบ ผลการศึกษาดังนี้

1. การเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น แยกจำแนกตามหลักสูตร

1. ด้านรายได้และค่าใช้จ่าย พบว่า รายได้และรายจ่ายของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2564 มีรายได้และรายจ่ายรวม (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, 2564) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แผนภูมิแสดงแสดงรายรับ-รายจ่ายของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2564

จากภาพที่ 1 พบว่า รายได้รวมวิทยาลัยฯ ปีงบประมาณ 2564 เป็นจำนวน 68,645,004.21 บาท และค่าใช้จ่ายรวมของวิทยาลัยฯ ในปีงบประมาณ 2564 จำนวน 69,278,327.83 บาท เห็นได้ว่าวิทยาลัยฯ มีรายได้ ต่ำกว่าค่าใช้จ่าย จำนวน 633,623.62 บาท

2. ค่าใช้จ่ายที่จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง การศึกษาต้นทุนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงในการผลิตบัณฑิตวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยฯ จัดให้มีการประชุมเสวนากลุ่มระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และผู้บริหาร เพื่อทำการศึกษาค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการผลิตวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นโดยตรง ค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตบัณฑิตแบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง เช่น ค่าใช้จ่ายตอบแทนการสอน ค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาอิสระ และวิทยานิพนธ์ ค่าบำรุงมหาวิทยาลัยฯ และค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้นักศึกษาไประหว่างการศึกษาดูแลหลักสูตร เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษา ค่าหนังสือ เอกสารประกอบการเรียนการสอน ค่าเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่าเครื่องแต่งกาย และค่ากิจกรรมพัฒนานักศึกษา ซึ่งสามารถแยกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: แสดงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง จำแนกตามหลักสูตร

ค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอน		
	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	รวม
ค่าตอบแทนเกี่ยวกับการเรียนการสอน	2,380,204.25	1,933,133.70	4,313,337.95
สนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา	453,837.06	54,342.95	508,180.01
ค่าใช้สอย	1,721,901.69	647,380.69	2,369,282.38
ค่าวัสดุตำราเพื่อแจกนักศึกษา	570,127.67	68,267.71	638,395.38
อุดหนุน	11,704,080.52	1,401,459.48	13,105,540.00
ค่าบริหารจัดการกลาง มข 10%	5,085,008.85	608,884.56	5,693,893.41
ค่าใช้จ่ายทางตรงสุทธิ	21,915,160.04	4,713,469.09	26,628,629.12
ร้อยละ	82.30	17.70	100

จากตารางที่ 1 พบว่า จากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางตรงทั้งหมดแยกตามประเภทค่าใช้จ่าย จำนวน 26,628,629.12 บาท แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายโดยตรงระดับปริญญาตรี จำนวน 21,915,160.04 บาท คิดเป็นร้อยละ 82.30 และเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงปริญญาโท จำนวน 4,713,469.09 บาท คิดร้อยละ 17.70

3. ค่าใช้จ่ายที่สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน (ค่าใช้จ่ายทางอ้อม) การศึกษาต้นทุนที่ช่วยสนับสนุนการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น เป็นการศึกษาถึงค่าใช้จ่ายในการผลิตบัณฑิต ค่าใช้จ่ายที่สนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการผลิตบัณฑิตแบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุคลากร ค่าเสื่อมราคา ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค และงบบุคลากรต่าง ๆ ซึ่งสามารถแยกค่าใช้จ่ายสนับสนุนการเรียนการสอน (ค่าใช้จ่ายทางอ้อม) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ค่าใช้จ่ายในการบริหารที่สนับสนุนการเรียนการสอนแยกตามประเภท (ค่าใช้จ่ายทางอ้อม)

ค่าใช้จ่ายสนับสนุน	จำนวนเงิน	ร้อยละ
งบบุคลากร	20,346,297.10	47.71
งบใช้สอย	5,520,530.78	12.94
งบตอบแทน	638,395.37	1.50
งบค่าสาธารณูปโภค	1,147,124.73	2.69
งบค่าวัสดุ	260,761.79	0.61
ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย	11,444,727.77	26.83
งบบุคลากร	3,291,861.17	7.72
รวมค่าใช้จ่ายสนับสนุน	42,649,698.71	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าใช้จ่ายสนับสนุนการเรียนการสอน ทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 42,649,698.71 บาท เมื่อแบ่งตามประเภทค่าใช้จ่ายสนับสนุนสูงสุดคือเงินเดือนและ งบบุคลากร จำนวน 20,346,297.10 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.71 รองลงมาคือ ค่าเสื่อมราคา จำนวน 11,444,727.77 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.83 งบใช้สอย จำนวนเงิน 5,520,530.78 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.94 ค่าสาธารณูปโภค จำนวนเงิน 1,147,124.73 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.69 อุดหนุน 3,291,861.17 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.72 และค่าใช้จ่ายสนับสนุนน้อยที่สุดคือค่าวัสดุ จำนวน 260,761.79 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.61

4. การปันส่วนค่าใช้จ่ายสนับสนุนเข้าสู่กิจกรรมหลักในการคิดต้นทุนรวม วิทยาลัยฯ ได้พิจารณาจากกิจกรรมหลักที่ก่อให้เกิดผลผลิตของวิทยาลัย กำหนดเกณฑ์การปันส่วนค่าใช้จ่ายในการบริหารที่สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน เข้าสู่กิจกรรมในด้านต่างๆ โดยใช้เกณฑ์การปันส่วนจากสัดส่วนกิจกรรมของวิทยาลัยฯ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน 90% กิจกรรมการให้บริการวิชาการ 0.5% เงินกิจกรรมการทำวิจัย 9% อื่นๆ และ กิจกรรมส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 0.5% รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: ปันส่วนต้นทุนสนับสนุน (ค่าใช้จ่ายทางอ้อม) เข้าสู่กิจกรรมหลัก

ค่าใช้จ่าย	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	วิจัย	บริการวิชาการ	อื่นๆ	รวม
งบบุคลากร	15,966,445.70	2,967,286.46	1,271,308.46	70,628.25	70,628.25	20,346,297.12
งบใช้สอย	4,471,629.93	496,847.77	496,847.77	27,602.65	27,602.65	5,520,530.77
ค่าตอบแทน	517,100.25	57,455.58	57,455.58	3,191.98	3,191.98	638,395.37
ค่าสาธารณูปโภค	929,171.03	103,241.23	103,241.23	5,735.62	5,735.62	1,147,124.73
งบค่าวัสดุ	211,217.05	23,468.56	23,468.56	1,303.81	1,303.81	260,761.79
ค่าเสื่อมราคา	9,270,229.49	1,030,025.50	1,030,025.50	57,223.64	57,223.64	11,444,727.77
งบบุคลากร	2,666,407.55	296,267.51	296,267.51	16,459.31	16,459.31	3,291,861.17
รวม	34,032,201.00	4,974,592.61	3,278,614.61	182,145.26	182,145.26	42,649,698.72

จากตารางที่ 3 วิทยาลัยฯ มีค่าใช้จ่ายสนับสนุนรวมทั้งหมด จำนวน 42,649,698.72 บาท โดยแยกประเภทค่าใช้จ่ายสนับสนุนการเรียนการสอนแยกตามหลักสูตร ระดับปริญญาตรี จำนวน 34,032,201 บาท คิดเป็นร้อยละ 80 ค่าใช้จ่ายระดับปริญญาโท จำนวน 4,974,592.61 บาท คิดเป็นร้อยละ 10 ค่าใช้จ่ายด้านวิจัย จำนวน 3,278,614.61 บาท คิดเป็นร้อยละ 9 ค่าใช้จ่ายบริการวิชาการและค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ทำนุศิลปวัฒนธรรม) จำนวน 182,145.26 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.5

2. ผลการคำนวณต้นทุนผลผลิตและต้นทุนกิจกรรมของวิทยาลัย ฯ

การคำนวณต้นทุนผลผลิตและต้นทุนกิจกรรมของวิทยาลัย ฯ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมค่าใช้จ่ายงบประมาณตามภารกิจ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตตามภารกิจของวิทยาลัยฯ แบ่งเป็นภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน การให้บริการวิชาการ การวิจัย และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในปีงบประมาณ 2564 วิทยาลัยฯ แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: รายงานสรุปผลการคำนวณต้นทุนผลผลิต แยกตามผลผลิต

ชื่อผลผลิต	ปริมาณ	หน่วยนับ	ต้นทุนรวม	ต้นทุนต่อหน่วย
1. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี	250	คน	57.021	0.228
2. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	58	คน	8.600	0.148
3. ผลงานการให้บริการวิชาการ	2	โครงการ	0.182	
4. ผลงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	5	โครงการ	0.182	
5. ผลงานวิจัย	5	โครงการ	3.278	

จากตารางที่ 4 พบว่า วิทยาลัยฯ มีกิจกรรมจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีเพื่อผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี มีต้นทุนรวม 57.021 ล้านบาท กิจกรรมจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทเพื่อผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโท มีต้นทุนรวม 8.600 ล้านบาท กิจกรรมการเรียนการสอนระดับปริญญาเอกเพื่อผลิตบัณฑิตระดับปริญญาเอก ต้นทุนรวม 0.014 ล้านบาท นอกจากผลผลิตดังกล่าวแล้ว เพื่อตอบสนองพันธกิจของวิทยาลัยตามที่กำหนด วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมีกิจกรรมเผยแพร่ความรู้งานบริการวิชาการและประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างผลผลิตผลงานการให้บริการวิชาการ 2 โครงการ มีต้นทุนรวม 0.182 ล้านบาท กิจกรรม ส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อผลิตผลงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 5 โครงการ มีต้นทุนรวม 0.182 ล้านบาท กิจกรรมดำเนินการวิจัย เพื่อผลิตผลงานวิจัย 5 โครงการ มีต้นทุนรวม 3.838 ล้านบาท ผลการวิเคราะห์ต้นทุนทั้งสิ้น สามารถผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโท ปีงบประมาณ 2564 จำนวน 58 คน ต้นทุนรวม 8.600 ล้านบาท และคำนวณเป็นต้นทุนต่อหน่วย 0.148 ล้านบาท ในจำนวนนี้ และผู้สำเร็จการศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 250 คน มีต้นทุนรวม 57.021 ล้านบาท และ คำนวณเป็นต้นทุนต่อหน่วย 0.228 ล้านบาท

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น แยกจำแนกตามหลักสูตร และเป็นรายกิจกรรมพบว่า

(1) รายได้ และค่าใช้จ่ายรวมของวิทยาลัยฯ จากการวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2564 จากการศึกษาค้นคว้า วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมีรายได้รวมทั้งหมด 68.65 ล้านบาท โดยแหล่งรายได้มาจากค่าธรรมเนียมการศึกษา จำนวน 56.76 ล้านบาท หรือร้อยละ 82.69 และจากค่าธรรมเนียมอื่น ๆ 11.88 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 17.31 ในส่วนของค่าใช้จ่ายรวมของวิทยาลัยทั้งหมดมาจากเงินรายได้ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นเพียงแหล่งเดียวเท่านั้น ในปีงบประมาณ 2564 รวมทั้งสิ้น จำนวน 69.28 ล้านบาท ซึ่งแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายงบบุคลากร ได้แก่ เงินเดือนค่าจ้าง เงินสมทบกองทุนประกันสังคม เงินสำรองเลี้ยงชีพ เงินรางวัลประจำปีการปฏิบัติงานบุคลากร และสวัสดิการต่าง ๆ จำนวน 20.35 ล้านบาท ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน 26.63 ล้านบาท งบใช้สอย ได้แก่ ค่าจ้างเหมา ค่าซ่อมแซม

ค่าสอบบัญชี ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค ค่ารับรอง ค่าของที่ระลึก อื่น ๆ จำนวน 9.76 บาท เงินอุดหนุน ได้แก่ อุดหนุนค่าบริหารจัดการกลางมหาวิทยาลัย อุดหนุนหน่วยงานต่าง ๆ อุดหนุนกองทุนต่าง ๆ 3.20 ล้านบาท งบดำเนินงานอื่น ๆ จำนวน 0.27 ล้านบาท ค่าเสื่อมราคา 11.44 ล้านบาท

(2) **ต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตบัณฑิตของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น** ผลการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของหน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน พบว่า ค่าใช้จ่ายที่นำมาคิดเข้าต้นทุนทั้งสิ้น จำนวน 69.28 ล้านบาท โดยแบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนทางตรง จำนวน 26.63 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 38.44 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น และค่าใช้จ่ายที่สนับสนุนทางอ้อม จำนวน 42.65 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 61.56 ผลการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของหน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน พบว่า ค่าใช้จ่ายที่นำมาคิดเข้าต้นทุนทั้งสิ้น จำนวน 69.278 ล้านบาท โดยแบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนทางตรง จำนวน 26.628 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 38.443 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น และค่าใช้จ่ายที่สนับสนุนทางอ้อม จำนวน 42.649 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 61.563 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนทั้งสิ้น สามารถผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโท ปีงบประมาณ 2564 จำนวน 58 คน ต้นทุนรวม 8.60 ล้านบาท และคำนวณเป็นต้นทุนต่อหน่วย 0.148 ล้านบาท ในจำนวนนี้ และผู้สำเร็จการศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 250 คน มีต้นทุนรวม 57.021 ล้านบาท และคำนวณเป็นต้นทุนต่อหน่วย 0.228 ล้านบาท ในจำนวนนี้ และ ผลิตผลงานการให้บริการวิชาการ 2 โครงการ มีต้นทุน 0.182 ล้านบาท ผลงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 5 โครงการ มี ต้นทุนรวม 0.182 ล้านบาท ผลงานวิจัยเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี 5 โครงการมีต้นทุนรวม 3.838 ล้านบาท สอดคล้องกับ อุทอน สีพันดอนและ รชต สวนสวัสดิ์ (2564) ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตนักศึกษาโดยประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม : ภูมิศึกษา คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคนิคปากป้าสัก นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยนี้ ได้ทำวิเคราะห์ต้นทุนรวมของคณะบริหารธุรกิจวิทยาลัยเทคนิคปากป้าสัก ได้เสนอว่า ในการคำนวณต้นทุนการศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการทั้งแนวทางการศึกษาต่อไปในอนาคต การปันส่วนต้นทุนฐานกิจกรรมจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างขององค์กร และวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งในการปันส่วนค่าใช้จ่ายจะต้องมีการจัดทำแผน งบประมาณให้ชัดเจนเพื่อกำหนดแนวทางในการปันส่วนค่าใช้จ่ายจะทำให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางในด้านการวางแผนการเงินการคลังของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมีการบริหารจัดการในลักษณะหน่วยงานที่พึ่งตนเองโดยเฉพาะด้านงบประมาณ ต้องใช้เงินรายได้ตัวเองในการดำเนินงานทั้งหมด การวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตบัณฑิต จึงเป็นสิ่งสำคัญที่วิทยาลัยจะต้องดำเนินการ เพราะจากรายงานประจำปีของวิทยาลัยฯ พบว่า ปัจจุบันจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาโทลดลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะส่งผลทำให้รายรับจากค่าธรรมเนียมการศึกษาน้อยลง ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในทุกด้านยังคงอยู่เท่าเดิมหรือสูงขึ้น การจัดทำบัญชีต้นทุนจึงมีประโยชน์ต่อการบริหารในทุกด้าน ไม่เพียงเฉพาะการผลิตบัณฑิตเท่านั้น แต่รวมถึงการวิเคราะห์ภารกิจด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การให้บริการวิชาการสังคม การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมซึ่งถือว่าเป็นพันธกิจที่สำคัญที่วิทยาลัยฯ ต้องดำเนินการ ซึ่งในการดำเนินการจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นหากสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงการนำหลักการคำนวณต้นทุนมาใช้ นับตั้งแต่การวางแผนจำนวนรับ การประเมินผลการศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเงิน การดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ จะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการวางแผนด้านการเงินการคลัง อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน สอดคล้องการวิจัยของภัทรสิริ กุนเดชา (2564) ที่ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต มีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อมากที่สุด แต่ละหลักสูตรทั้งหมดมีมูลค่าและอัตราต้นทุนทางตรงน้อยกว่ามูลค่าและอัตราต้นทุนทางอ้อมสะท้อนให้เห็นว่า ทุกหลักสูตรมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการผลิตบัณฑิต ได้แก่ เงินเดือนบุคลากรสายวิชาการ คาสอนอาจารย์พิเศษ คาคูรั้งหนทางการศึกษา ซึ่งน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่ได้จากการปันส่วนมาจากสวนกลางของคณะและมหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับทรรศนะของจ่านงค์ รักข้างและ สุमितตรา สุพรรณนอก (2566) ซึ่ง

ได้วิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยของการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2564 และวิเคราะห์ไว้ว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐมีพันธกิจหลักด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมาย งบประมาณถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนภารกิจด้านต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่มหาวิทยาลัยยังคงต้องรักษาและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงพัฒนา

1) งานวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า การบันทึกค่าใช้จ่ายแยกตามพันธกิจของวิทยาลัยฯ มีผลโดยตรงต่อการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการผลิต และมีผลต่อความแม่นยำของตัวเลขต้นทุนต่อหัวของนักศึกษา การบันทึกต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดทั้งค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายทางอ้อมร่วมด้วย โดยแยกตามภารกิจของวิทยาลัยฯ จะสามารถนำมาใช้คำนวณต้นทุนต่อหัวได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น

2) วิทยาลัยฯ ควรกำหนดเกณฑ์การปันส่วนร่วมกันสำหรับการปันส่วนต้นทุนสนับสนุนทางอ้อม เพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลในการคำนวณต้นทุนต่อหัวนักศึกษาต่อไป

3) กรณีองค์กรการศึกษาที่พึ่งพาตนเอง งานวิจัยนี้นำเสนอรูปแบบการวางแผนด้านการเงินการคลังที่อยู่บนพื้นฐานของการคำนวณต้นทุนจนสามารถสร้างเป็นวัฒนธรรมองค์กรด้านการวางแผนทางการเงินการคลัง เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาค่าใช้จ่ายทางอ้อมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารงานเป็นรายหลักสูตรร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้วางแผนทางการบริหารงบประมาณ

เอกสารอ้างอิง

กิริติ พงษ์ภมร. (2552) การวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยรายหลักสูตร ประจำปีงบประมาณ 2557. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จำนงค์ รักช้าง และสุมิตตรา สุพรรณนอก. (2566). การวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยของการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2564. วารสารวิชาการ ปชมท. 12(3), 143 – 157.

ภัทรสิริ กุนเดชา. (2561). การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, 8(2), 33-47.

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. (2555). รายงานทางการเงินประจำปี (2555). ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. (2564). รายงานทางการเงินประจำปี (2564). ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.

อนรรักษ์ ทองสุโขวงศ์. (2548). การบัญชีต้นทุน. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

อุทอน สีสันดอนและ รชต สวนสวัสดิ์. (2564). การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตนักศึกษาโดยประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม : กรณีศึกษา คณะ บริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคนิคปากป้าสัก นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี, 3(3), 25 – 39.

KSUC-O-022

แนวทางการพัฒนาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาผ่านมิติความศรัทธา และความเชื่อสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Guidelines for developing the potential of faith-based tourism routes Through the dimensions of faith and belief in the Somdet Chao of the Songkhla Lake Basin

เชิดชัย อ่องสกุล^{1*} และ พระใบฎีกาศักรินทร์ สิริภทโท²

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ^{1*}

วัดต้นเลียบ ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา²

*Corresponding author: ch.tsu.117@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสืบค้นรากฐานสำรวจ วิเคราะห์ภูมิสถาน ที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านพลังแห่งศรัทธาสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 3) เพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกต สัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความโดดเด่นแบ่งออกได้ ดังนี้ 1) ตำนานสมเด็จพระเจ้าเกะยอ ภูมิสถานสำคัญ ได้แก่ 1.1) ภูเขาภูฏี หรือเรียกสั้นๆว่า เขากูฏี บริเวณสถานที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งเจดีย์บรรจุอัฐิสมเด็จพระเจ้าเกะยอ 1.2) เจดีย์ทรงระฆังฐานจตุรมุขภายในบรรจุอัฐิของสมเด็จพระเจ้าเกะยอ พร้อมกับสร้างรูปเคารพสมเด็จพระเจ้าเกะยอ ประดิษฐานไว้ที่จตุรมุขทั้งสี่ด้านของพระเจดีย์เขากูฏี เป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณของชาวเกะยอ 1.3) บ่องอ เป็นบ่อน้ำที่ชาวบ้านเชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าเกะยอใช้น้ำจากบ่อจนให้สมญาว่า บ่อสมเด็จพระเจ้า 2) ตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะ ภูมิสถานสำคัญ ได้แก่ 2.1) วัดต้นเลียบ ปูชนียสถานที่ฝั่งรกลองปูทวดเหยียบน้ำทะเลจืด 2.2) สำนักสงฆ์นาเปล เป็นสถานที่ที่พญางูคายลูกแก้วคู่บารมี 2.3) วัดดีหลวง เป็นสถานที่สมเด็จพระเจ้าพะโคะ บรรพชาสามเณร ศึกษาเล่าเรียน 2.4) วัดพะโคะ เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าพะโคะจำพรรษา และได้บูรณปฏิสังขรณ์ 3) ตำนานสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ภูมิสถานสำคัญ ได้แก่ 3.1) วัดสูงเกาะใหญ่เป็นสถานที่เชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ได้สร้างวัดขึ้นและจำพรรษาที่วัดแห่งนี้ 3.2) วัดสูงทุ่งบัว เป็นสถานที่ตั้งวิหารประดิษฐานรูปหล่อสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ และมณฑปสร้างครอบสลุบเก็บอัฐิสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านพลังแห่งศรัทธาสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีข้อสรุป 6 ประเด็น ดังนี้ 1) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อความมั่นคงของชีวิตรากฐานชีวิตที่มั่นคง ได้แก่ วัดต้นเลียบ สถานที่เกิดและฝั่งรกลสมเด็จพระเจ้าพะโคะ 2) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านสุขภาพแข็งแรง การเลี้ยงลูกง่าย ได้แก่ สำนักสงฆ์นาเปล 3) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านการศึกษาการงานการเงิน ได้แก่ วัดดีหลวง 4) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านความเจริญรุ่งเรือง ได้แก่ วัดราชประดิษฐาน หรือวัดพะโคะ 5) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านแคล้วคลาดปลอดภัย ได้แก่ เจดีย์เขากูฏีที่ประดิษฐานรูปเคารพสมเด็จพระเจ้าเกะยอ 6) ภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านปาฏิหาริย์ ได้แก่ วัดสูงเกาะใหญ่ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความโดดเด่น ดังนี้ 1) เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ ตามรอยสมเด็จพระเจ้าเกะยอ 2) เส้นทาง

ท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ ตามรอยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา 2) เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ ตามรอยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ และ 3) เส้นทางท่องเที่ยวตามรอยตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา, มิติความศรัทธาและความเชื่อ, สมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Abstract

The objectives of this research are 1) to search for roots, survey, and analyze the landscape related to the legend of Somdej Chao of the Songkhla Lake Basin 2) to study guidelines for developing faith-based tourism. Through the power of faith in Somdet Chao of the Songkhla Lake basin 3) To determine the route for faith-based tourism in the legend of Somdet Chao of the Songkhla Lake basin. This research is qualitative research (Qualitative Research) using observation, interviews, and participatory workshops The research results according to objective 1 found that the landscapes related to the legend of Somdej Chao of the Songkhla Lake Basin that are outstanding can be divided as follows: 1) The legend of Somdet Chao Ko Yo Important landscapes include: 1.1) Kuti Mountain, or Khao Kuti for short This area is the location of a chedi containing the ashes of Somdet Chao Ko Yo 1.2) Bell-shaped pagoda with a four-sided base containing the ashes of Somdet Chao Ko Yo. along with creating an image of Somdet Chao Ko Yo It is enshrined on the four sides of Phra Chedi Khao Kut. It is the spiritual center of Ko Yo people 1.3) Bo Ngo is a well that the villagers believe that Somdet Chao Ko Yo used water from the well, giving it the nickname "Bong Ngo". Bo Somdet Chao 2) Legend of Somdej Chao Pha Ko Important places include 2.1) Wat Ton Liap, the place where Luang Pu Thuat's placenta was buried and stepped on fresh sea water 2.2) Naples Monastery. It is the place where the snake king spit out the majestic crystal ball 2.3) Wat Dee Luang is the place where Somdet Chao Pha Kho ordained novices and studied 2.4) Wat Pha Kho is the temple where Somdet Chao Pha Kho stays for his Buddhist Lent. and has been restored 3) Legend of King Koh Yai Important landscapes include: 3.1) Wat Sung Koh Yai It is a place where it is believed that Somdet Chao Koh Yai He built a temple and spent the Buddhist Lent at this temple 3.2) Wat Sung Thung Bua It is the location of the temple where the statue of Somdet Chao Koh Yai is enshrined and a mandapa was built to cover the stupa to hold the ashes of Somdet Chao Koh Yai. Research results according to objective 2 The results of the study found that Guidelines for developing faith-based tourism Through the power of faith in His Majesty the King of the Songkhla Lake Basin, there are 6 points summarized as follows: 1) The landscape of places related to belief in the stability of life, the foundation of a stable life, including Wat Ton Liap, the place of birth and burial of Somdet Chao Phakho 2) The landscape A place about beliefs about good health Easy raising of children includes Naples Monastery 3) Places related to beliefs in education, work and finance include Wat Dee Luang 4) Places related to beliefs about prosperity include Wat Ratchapradit or Wat Pha Kho 5) Places related to beliefs about safety include the idol of King Ko Yo 6) Places related to beliefs about prosperity Miracles include Wat Sung Koh Yai Research results according to objective 3. The study results found that The route determination for faith tourism in the legend of Somdet Chao of the outstanding Songkhla Lake Basin is as follows: 1) Tourist route to pay homage to the noble monks Following in the footsteps of Somdet Chao Ko Yo 2) Tourist route to pay homage to the noble monks Following in the footsteps of Somdet Chao

Phakho, stepping on fresh sea water 2) Tourist route to pay homage to the noble monks. Following in the footsteps of Somdej Chao Yai 3) Travel route following the legend of Somdej Chao of the Songkhla Lake Basin.

Keywords: Faith-based tourism, Dimensions of faith and belief, Somdet Chao of Songkhla Lake Basin

บทนำ

กระแสการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาหลอมรวมมิติความเชื่อและแรงศรัทธาให้เป็ นแรงดึงดูดใจ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้มีแหล่งข้อมูลเชิงวิชาการได้วิเคราะห์ถึงความสำคัญว่าสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวพร้อมทั้ง สามารถต่อยอดไปสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน นับเป็นอีกโมเดลของการพลิกฟื้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ที่สามารถนำไปพัฒนาในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศไทยได้อย่างไม่ยากนัก ด้วยเม็ดเงินลงทุนของการส่งเสริมที่ไม่มากอย่าง ที่คิด แต่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้มากมายหลายเท่าตัว ดังนั้นการพัฒนาความเชื่อและศรัทธาให้กลายเป็น “โมเดลการ ท่องเที่ยวเชิงศรัทธา” เพื่อสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้น และต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวในส่วนอื่น ๆ ต่อไป แต่ใช้เรื่องราวความศรัทธา ความเชื่อเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติเข้าไปยังพื้นที่เป้าหมายที่ต้องการ โดยมี สูตรที่สำคัญ กล่าวคือ 1) ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มาสู่การระลึกถึงศรัทธาตามศรัทธาของแต่ละความเชื่อที่แตกต่างกัน 2) ดึงดูด ให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวและพักผ่อนในสถานที่ใกล้เคียง เพื่อให้ใช้เวลาเพิ่มขึ้นในพื้นที่ 3) ดึงดูดด้วยอาหารเลิศรสของแต่ ละพื้นที่ เพื่อเติมเต็มประสบการณ์อาหารถิ่นที่หาที่ไหนไม่ได้ 4) ได้ซื้อสินค้าท้องถิ่น ในภาพใหญ่การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ระดับชาติมีการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อของไทยมีความหลากหลาย และมีความเป็นพหุวัฒนธรรม คือ ผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนา และความเชื่อจากชาติอื่นๆ จนกลายเป็น soft power ที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวทั้ง คนไทยและต่างชาติได้ โดยได้รับแรงสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้ประกอบการใช้กลยุทธ์ทางการตลาด สร้าง Branding ที่ครอบคลุม ทั้งสถานที่ บุคคล และกิจกรรมสายศรัทธาทั้งส่วนที่เป็นสถานที่ และไม่ใช่สถานที่ (สำนักงานสภาพัฒนาการศรัทธาและ สังคมแห่งชาติ, 2566) เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในมิติความเชื่อและแรงศรัทธาที่นับเป็น ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ในการขับเคลื่อนให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธา คือ ตำนานพระอริยสงฆ์ที่อยู่คู่ วิถีศรัทธาของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามานานหลายชั่วอายุจวบจนปัจจุบันประกอบด้วย สมเด็จเจ้าพะโคะ สมเด็จเจ้าเกาะ ยอ และสมเด็จเจ้าเกาะใหญ่ ซึ่งในตำนานของสมเด็จเจ้าทั้งสามรูปดังกล่าวปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวพันกันจึงเรียกขานกันต่อมาว่า สมเด็จเจ้าสามเกลอ หรือสามสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การดำเนินโครงการในครั้งนี้จึงเป็นการสืบค้นร่องรอย แห่งตำนานสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ขยายอิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธาครอบคลุมพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ จวบจนพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนั้นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านมิติ ความศรัทธาและความเชื่อสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะก่อเกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยสามารถ นำไปเป็นแนวทางพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว “ตามรอยสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” เพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ประการสำคัญคือ การยกระดับและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไปสู่การเพิ่มและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสืบค้นรากฐาน สืบราว วิเคราะห์ภูมิสถาน ที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านพลังแห่งศรัทธาสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ชัยวุฒิ พิชยะกุล, (2563) ได้กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าเป็นตำนานเล่าขานของผู้คนในชุมชนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เกี่ยวข้องกับพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและเป็นที่เคารพนับถือบูชาของประชาชนทั่วไปจนกลายเป็นความเชื่อในความคิดลึกลับที่คอยปกป้องคุ้มครองชุมชนและผู้คนทำให้เกิดพลังอำนาจความสามัคคีอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีสมเด็จพระเจ้าต่างๆเป็นศูนย์กลางความเชื่อและความศรัทธาของแต่ละชุมชนจึงทำให้เกิดตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าจำนวนมากในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพลังอำนาจความศักดิ์สิทธิ์มีการเชื่อมโยงให้แต่ละตำนานมีความสัมพันธ์กันทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมที่ผูกพันกับวิญญาณหรือผีบางเทวดา ดังนั้นผู้คนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงนับถือสมเด็จพระเจ้าดุจประหนึ่งเป็นเทวดาองค์หนึ่งที่ต้องกราบไหว้บูชา เพื่อให้พวกเขาได้รับความคุ้มครองปลอดภัยและสมหวังตามที่ปรารถนาไว้ สมเด็จพระเจ้าที่ผู้คนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้ความเคารพนับถือมีอยู่หลายองค์และหลายพื้นที่

ในบรรดาพระอริยสงฆ์ผู้มีบุญญาธิการซึ่งชาวภาคใต้ให้ความเคารพนับถือปรากฏชื่อ สมเด็จพระเจ้าสามเกลอ คือ สมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ และสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ อยู่ในกรณียกย่องบูชาด้วย ในตำนานของสมเด็จพระเจ้าทั้งสามรูปดังกล่าวปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวพันกัน จึงเรียกขานกันต่อมาว่า “สมเด็จพระเจ้าสามเกลอ” กล่าวคือ **สมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือ หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด** เป็นชาวบ้านเลียบ ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในสมัยพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่ออายุ 14 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ต่อมาได้อุปสมบท มีฉายาว่า “ราโม ธมมิโก” แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า “เจ้าสามราม” หรือ “เจ้าสามราม” ศึกษาจนมีความรู้ทางธรรมแตกฉาน จึงโดยสารเรือสำเภาเดินทางไปกรุงศรีอยุธยา เมื่อเรือถึงชุมพรเกิดคลื่นลมปั่นป่วนไม่สามารถเดินทางต่อไปได้จนถึง 7 วัน ทำให้เสบียงอาหารและน้ำจืดหมด เจ้าสามรามได้ใช้เท้าขยี้แซ่ในน้ำทะเล ทำให้น้ำบริเวณนั้นจืดสามารถดื่มได้ จนกระทั่งเดินทางไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา ได้ไปพำนักที่วัดแคและศึกษาธรรมะที่วัดลุมพลีนาวาส ต่อมาเมื่อมีพราหมณ์จากลังกามาทำพินันแปลธรรมะ เจ้าสามรามได้รับอาสาแปลธรรมะจนชนะ พระเอกาทศรถจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นที่ “สมเด็จพระราชมนูญสามรามคุณูปมาจารย์” เมื่อท่านได้เดินทางกลับวัดพะโคะ ชาวบ้านก็ได้ร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่และเรียกท่านว่า สมเด็จพระเจ้าพะโคะ ท่านได้บูรณะวัดพะโคะ สร้างพระศรีรัตนมหาธาตุบนเขาพะโคะ สร้างอุโบสถและธรรมศาลา พระมหาภิกษุตรีทรังโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่เลณชูปาตมีอาณาเขตทิศเหนือจดเขาพังไกร ทิศใต้จดหัวเขาแดง หลังจากนั้นสมเด็จพระเจ้าพะโคะได้หายไปจากวัดพะโคะ เข้าใจว่าท่านได้จุดธูปเข้าไปในเขตแดนเมืองไทรบุรี ประเทศมาเลเซีย ท่านได้สร้างวัดไว้ที่นั่นหลายแห่ง คนทั่วไปเรียกว่า ท่านลังกา และท่านยังได้สร้างวัดช้างให้ขึ้นที่ปัตตานีอีกวัดหนึ่ง ท่านได้เดินทางไปมาระหว่างเมืองไทรบุรีกับวัดช้างให้ จนกระทั่งมรณภาพที่เมืองไทรบุรี ประชาชนทนมศพกลับมาที่วัดช้างให้ ดังปรากฏสถานที่แวะพักศพตามเส้นทางจากมาเลเซียสู่ไทย ซึ่งชาวบ้านได้สร้างเป็นเครื่องหมายไว้กราบไหว้บูชา (ห้องสามเกลอและประเพณีการเกิด พิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา)

สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ หรือพระราชมนูญเขากุฎิ ถือกำเนิดสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อ “ขาว” เพราะสมัยแรกเกิดที่ฝ่ามือด้านขวาของท่านเป็นรูปดอกบัวสีขาว เมื่ออายุ 20 ปี บิดานำไปฝากไว้กับสมภารอำวัดต้นปาบ ตำบลบ้านพรุ เพื่อให้บวชเรียนจนสามารถจดจำคำขออุปสมบทได้หมด จึงได้อุปสมบท ณ วัดต้นปาบ เมื่อศึกษาพระธรรมวินัยจนแตกฉาน ได้ร่ำลาสมภารอำไปออกธุดงค์ และได้จำพรรษาอยู่ที่วัดสุวรรณคีรี ตำบลหัวเขา อำเภอ สิงหนคร จังหวัดสงขลา อยู่ 6 พรรษา ต่อจากนั้นเดินทางธุดงค์ไปจำพรรษาที่วัดบางโหนด (บ้านบางลึก ตำบลลูกเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา) เมื่อออกพรรษาแล้วได้เดินทางธุดงค์ไปเมืองสทิงพระ (อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ท่านได้พบกับสมเด็จพระเจ้าพะโคะ และได้สนทนาธรรมกันจนเป็นที่ชอบพออัศจรรย์ ในระหว่างการสนทนาธรรม สมเด็จพระเจ้าเกาะยอได้ตั้งจิตอธิษฐานว่าถ้าหากท่านกับสมเด็จพระเจ้าพะโคะได้เคยสร้างบารมีร่วมกันมาแต่ชาติปางก่อน ขอให้ท่านเห็นสมเด็จพระเจ้าพะโคะนั่งอยู่บนพรมสีแดง ปรากฏว่าท่านเห็นสมเด็จพระเจ้าพะโคะนั่งอยู่บนพรมสีแดงจริง หลังจากนั้นสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ และสมเด็จพระเจ้าพะโคะได้ออกเดินทางธุดงค์ไปด้วยกันจนไปพบสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ ได้สนทนาธรรมจนเป็นที่ชอบพอกันแล้ว สมเด็จพระเจ้าเกาะยอได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า หากสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่เคยสร้าง

สมบารมีมาด้วยกันในชาติปางก่อน ขอให้ท่านเห็นเจ้าเกาะใหญ่ยืนอยู่บนพรมสีเหลือง ปรากฏว่าท่านก็ให้เห็นสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ยืนอยู่บนพรมสีเหลืองจริง ๆ เมื่อแยกย้ายกันกลับสมเด็จพระเจ้าเกาะยอได้ขึ้นฝั่งที่บ้านแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปักกลดจำพรรษาอยู่ที่นี่เป็นเวลา 7 เดือน จึงได้เดินทางไปเยี่ยมโยมบิดามารดาที่บ้านพรุ โดยจำพรรษาที่วัดต้นปาบ ระหว่างจำพรรษาท่านได้เหยียบรอยเท้าไว้ ต่อมาชาวบ้านได้เรียกชื่อวัดต้นปาบว่า “วัดพระบาทบ้านพรุ” สมเด็จพระเจ้าเกาะยอเดินทางกลับเกาะยออีกครั้ง คราวนี้ได้ขึ้นไปปักกลดจำพรรษาอยู่บนภูเขาสูงหนึ่ง ในคำคืนหนึ่งขณะที่ท่านได้นั่งสมาธิอยู่นั้น เกิดนิมิตเห็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลอยลงมายังยอดเขา ตรัสทำนายว่า ต่อไปบนยอดเขาแห่งนี้จะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ถาคัดเจ้าขอให้ท่านจำพรรษาอยู่ที่นี่ และให้สร้างรูปเหมือนจำลองถาคัดประดิษฐานไว้บนยอดเขาสูงนี้ด้วย และให้ทำพิธีสักการบูชาในวันวิสาขบูชา วันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี ให้ตั้งชื่อเขาสูงนี้ว่า “เขาภูฏี” หลังจากนั้นสมเด็จพระเจ้าเกาะยอได้สร้างพระพุทธรูปจำลองแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้บนยอดเขา ท่านได้จำพรรษาอยู่บนยอดเขาเป็นเวลานาน ได้ช่วยเหลือชาติบ้านเมืองและประชาชนบริเวณเกาะยอให้ความเคารพบูชามาก สมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าเกาะยอเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง จึงได้โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสมณศักดิ์ที่พระราชมนีเขาภูฏี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ” หรือ “สมเด็จพระเจ้าเขาภูฏี” เมื่อมรณภาพแล้วชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างสถูปเจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูนเก็บอัฐิธาตุของท่านไว้บนยอดเขาภูฏี ในบริเวณที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ปรากฏหลักฐานอยู่จนถึงทุกวันนี้

สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ เป็นชาวบ้านทองบัว แขวงเมืองปัตตานี (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลบางลำภู จังหวัดนราธิวาส) สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเกิดสงครามในเมือง สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่และพี่น้องได้อพยพจากปัตตานีลงเรือสู่เมืองสงขลา ผ่านเขาแดง เขาเขียว เกาะยอ บ้านป่าขาด และล่องเรือเข้าไปในทะเลสาบสงขลาตอนใน ผ่านเกาะกระ เกาะสี่เกาะห้า จนถึงเกาะใหญ่ เห็นว่าเกาะใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้นำเรือเข้าจอดและจมนเรือสองลำที่นำมาไว้ที่อ่าวทองบัว ชาวบ้านที่มาด้วยกันได้ช่วยกันตั้งบ้านให้ชื่อว่า “บ้านทองบัว” (ปัจจุบันคือ “บ้านทุ่งบัว” อำเภอกระเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา) สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ได้สำรวจพื้นที่เพื่อตั้งวัด พบสถานที่แห่งหนึ่งเป็นเนินสูงจึงได้สร้างวัดขึ้นและก่อกำแพงหินลดหลั่นกัน 7 ชั้น จึงให้ชื่อว่า “วัดสูงเกาะใหญ่” เมื่อแรกสร้างอุโบสถสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่นั่งสมาธิใช้พลังจิตยกก้อนหินขนาดใหญ่ไปวางเรียงไว้อย่างมีระเบียบ วิชาอย่างนี้เรียกกันว่า “พลังเสือ” เมื่อสร้างวัดเสร็จ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านที่บ้านทองบัว ได้สร้างวัดขึ้นอีกวัดหนึ่งให้ชื่อว่า “วัดสูงทุ่งบัว” ทำให้ชาวบ้านบริเวณนี้ให้ความเคารพนับถือมาก จึงเรียกกันว่า “สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่” ชาวบ้านเล่ากันต่อ ๆ มาว่า สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่เป็นเพื่อนเกลอกับสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ และสมเด็จพระโภาสหลังจากสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่มรณภาพ ความเคารพนับถือในความศักดิ์สิทธิ์ของท่านยังคงอยู่ยาวนานจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ขั้นตอนการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 1.2 ขั้นตอนการลงพื้นที่สำรวจภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 1.3 ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่มกับผู้นำทางวัฒนธรรมและท่องเที่ยวชุมชน
- 1.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์ด้วยการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและการ focus group ตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนาเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกต สัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมี วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ พื้นที่ดำเนินการวิจัย โดยเลือกพื้นที่ในเขตวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนาน

สมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ 1) ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 2) ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 3) ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

2. เครื่องมือการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาสภาพพื้นที่วิจัยจากการสำรวจภาคสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้เครื่องมือในการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ (focus group

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้ศึกษาจากตำรา เอกสารของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับตำนานท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับตำนานสมเด็จพระเจ้า 2) ข้อมูลปฐมภูมิได้ใช้กระบวนการดังนี้ 2.1) ลงพื้นที่พบปะ สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับผู้เกี่ยวข้อง 2.2) ออกแบบเครื่องมือแบบสอบถามสำหรับใช้ลงพื้นที่สำรวจโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา 2.3) ลงพื้นที่สำรวจเพื่อประเมินความพร้อมของพื้นที่ 2.4) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ 2.5) นำข้อมูลที่ได้มาไปดำเนินการเพื่อหารูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

3. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ที่มีความลึกซึ้งในเรื่องราวตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยกำหนดขนาดตัวอย่างวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมถึงทราบเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างดีจำนวน 10 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสืบค้นรากฐาน สำนวน วิเคราะห์ภูมิสถาน ที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สรุปผล ดังนี้

1) ตำนานสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ หรือ สมเด็จพระราชมนีเขากุฎี เป็นตำนานเล่าขานกันบริเวณเกาะยอในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เชื่อว่าเป็นสหธรรมิกหรือเพื่อนเกลอกับสมเด็จพระพะโค ท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่สันนิษฐานว่าเกิดในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา รัชการที่ 17 แห่งกรุงศรีอยุธยาราชธานี ได้เดินทางธุดงค์ออกจากกรุงศรีอยุธยาราชธานีพร้อมกับสมเด็จพระเจ้าพะโค เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และได้เลือกที่พำนักอาศัยบนยอดเขาสูงที่สุดของเกาะยอ ชาวบ้านเกาะยอได้สร้างกุฎีให้ท่านอยู่อาศัยกุฎีนี้จึงได้ชื่อว่า กุฎีเขากุฎี หรือเรียกสั้นๆ ว่า เขากุฎี หมายถึงภูเขา อันเป็นที่ตั้งกุฎีในการเลือกที่พำนักอาศัยบนยอดเขาที่สูงที่สุดนั้น เป็นประเพณีนิยมของนักบวชโดยทั่วไปโดยเฉพาะพระเถระผู้ใหญ่ เพราะมีชัยภูมิที่สูงเด่นสง่างดสามารถมองเห็นทิวทัศน์สภาพแวดล้อมได้อย่างยาวไกลจึงมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นปฏิบัติธรรมและมีความขลังอยู่ในตัว ในด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ เป็นความเชื่อที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นส่วนสำคัญที่ยึดโยงให้คนในครอบครัว เครือญาติ วัด และ ชุมชน ประพฤติปฏิบัติผูกสัมพันธ์ประกอบประเพณี การให้ความหมายผ่านรูปเคารพสมเด็จพระเจ้าเกาะยอในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคอยปกป้องรักษาชาวเกาะยอ และผู้ครอบทะเลสาบสงขลาที่ให้ความเคารพสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสมเด็จพระเจ้าเกาะยอนั้น ก่อให้เกิดประเพณีท้องถิ่นที่งดงาม เป็นการร้อยเรียง ความเลื่อมใสศรัทธาของผู้คน ชาวเกาะยอจึงได้กำหนดเอาวันวันวิสาขบูชาเป็นวันนัดหมายเพราะชาวเกาะยอมีความผูกพันกับประเพณีดังกล่าวนี้ ดังนั้นเมื่อถึงวันขึ้นเขากุฎี ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ไกลก็จะเดินทางมาที่เขากุฎีโดยพร้อมเพรียงกันเพื่อปฏิบัติธรรมรอบเจดีย์ถือเป็นจิตสำนึกที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีผู้คนลูกหลานชาวเกาะยอ

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าเกาเยอ ที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมของสมเด็จพระเจ้าเกาเยอที่ได้ใช้น้ำจากบ่อน้ำซึ่งมีชื่อเรียกว่า “บ่ออง” เป็นบ่อน้ำที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่ามีคุณค้ำดีสิทธิ์ จากการที่สมเด็จพระเจ้าเกาเยอใช้น้ำจากบ่อน้ำ “บ่ออง” มีเรื่องราวความเชื่อเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าเกาเยอ จนให้สมญาว่า “บ่อสมเด็จพระเจ้า”

2) ตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือ สมเด็จพระราชมนูสีมาราม แบ่งออกเป็นตามเหตุการณ์สำคัญ ดังนี้

2.1) กำเนิดเด็กชายปู และลูกแก้วคู่บารมี ตำนานหรือเรื่องเล่าสืบต่อกันมาในแถบคาบสมุทรมหานครถึงพระว่กก้นมาว่า มีครอบครัวหนึ่ง สามีน้อย เจิม ภรรยาชื่อ หนุอินทร์ ได้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านคลองรี อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีบุตรชาย 2 คน คนพี่เป็นชายชื่อ นายจวง คนน้องเป็นหญิงชื่อ นางจันทร์ ต่อมานางจันทร์ได้แต่งงานกับ นายหู ซึ่งมีฐานะยากจนได้อาศัยอยู่กับเศรษฐีปาน ที่บ้านสวนจันทร์ หรือบ้านเลียบ ตาหูและนางจันทร์เป็นคนในอุปถัมภ์ของเศรษฐีปาน ต่อมาทั้งสองมีบุตรด้วยกันคนหนึ่งชื่อ ปู แม้ว่าแม่จะเพิ่งคลอดบุตรใหม่ๆ แต่เศรษฐีปานก็สั่งให้ทั้งสองไปเกี่ยวข้าวในทุ่งนา ระหว่างที่พ่อแม่กำลังเกี่ยวข้าวอยู่ได้ผูกเปลผ้าไว้กับต้นหมาก (ต้นหมากหรือหมากเฒ่า) ริมทุ่งนา จนใกล้เวลาเที่ยงจึงกลับมาดู นางจันทร์ก็สังเกตเห็นว่าบนเปลที่บุตรนอนอยู่นั้นมีงูของหลา (งูจงอาง) ขดพันอยู่รอบพร้อมชูคอแผ่แม่เบี้ย นายหูและนางจันทร์พนมมือบอเจ้าที่เจ้าทางขอร้องให้ลูกน้อยได้รับอันตราย งูใหญ่จึงคลายลำตัวออกจากเปลเลื้อยหายไปโดยไม่ได้ทำอันตรายแก่บุตรแต่อย่างใด จึงเชื่อว่าน่าจะเป็นงูเหาทั้งสองจึงนำข้าวตอกดอกไม้มาบูชา งูนั้นก็หายไป และพบว่าลูกแก้วกลมใสส่องเป็นประกายบนชอกคอบุตรตาหู นางจันทร์ มีความเชื่อว่าเหาแปลงกายเป็นงูใหญ่นาควงแก้ววิเศษมามอบให้กับลูกของตน ข้าวพญางูคล้ายแก้วให้เด็กชายปูแพรวออกไปอย่างรวดเร็ว จนรู้ไปถึงเศรษฐีปาน จึงมาขอดวงแก้วจากนายหูและนางจันทร์ ในตอนแรกทั้งสองไม่ยอมให้ เพราะเชื่อว่าเป็นดวงแก้วคู่บารมีของบุตรชาย แต่เศรษฐีปานใช้วิธีบังคับทั้งสองจึงต้อง ยอมให้ไป เมื่อเศรษฐีปานได้ดวงแก้วมาแล้ว ครอบครัวก็ประสบแต่เรื่องไม่ดี และเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอจนทำให้ฐานะยากจนลงเรื่อย ๆ เศรษฐีปานจึงมาคิดว่าตั้งแต่ได้ดวงแก้วนี้มาก็ประสบแต่เรื่องไม่ดี ด้วยเหตุที่ไปบังคับเอาดวงแก้วมาเป็นของตน จึงได้นำดวงแก้วนี้ไปคืนนายหู ตั้งแต่นั้นมาเศรษฐีปานและครอบครัวก็มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองดังแต่ก่อนและยังช่วยเหลือจนเจื่อนายหู นางจันทร์กับบุตร ให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.2) สู่ร่มกาสาวพัสดร์ บวชเรียนสามเณรวัดสีกุหยัง - วัดเสมาเมือง จนครศรีธรรมราช ต่อมานายหู นางจันทร์ ได้นำเด็กชายปูไปฝากให้สมภารจงได้เลี้ยงดูและศึกษาเล่าเรียน จนเมื่ออายุได้ 14 ปีจึงให้บรรพชาเป็นสามเณร ได้เรียนนะโม ก ข และขอมไทย จนอ่านออกเขียนได้ จึงส่งสามเณรปู ไปเรียนกับพระครูสังฆธรรมรังษี ณ วัดศรีกุหยัง (วัดสีหยัง ในปัจจุบัน) จนจบหลักสูตร สมภารจงจึงส่งไปเรียนต่อเรียนธรรมต่อที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้จำพรรษาที่วัดเสมาเมือง จนอายุครบ 20 ปี จึงได้เข้าพิธีอุปสมบทโดยอุทกเสมา ณ บริเวณคลองท่าแพ มีพระครูกาเดิมเป็นพระอุปัชฌาย์ได้รับฉายาว่า สามีรามมา และได้จำพรรษาที่วัดเสมาเมืองจนเรียนจบหลักสูตร

2.3) ช่วงศึกษาธรรมที่กรุงศรีอยุธยา – ปาฏิหาริย์เหยียบน้ำทะเลจืดช่วง พระสามีรามได้ปรึกษากับพระอุปัชฌาย์เพื่อขออนุญาตไปศึกษาธรรมต่อที่กรุงศรีอยุธยา โดยขอโดยสารเรือสำเภาของนายอินทร์ เมื่อเรือสำเภาแล่นไปถึงบริเวณอ่าวหน้าเมืองชุมพร จึงเกิดพายุคลื่นลมรุนแรงอยู่หลายวัน เรือไม่สามารถแล่นต่อไปได้จนเสบียงอาหารและน้ำจืดหมด ทำให้นายสำเภาคิดว่าที่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้น่าจะมีเหตุที่รับพระสามีราม มาด้วยเพราะเมื่อก่อนไม่เคยมีเหตุการณ์อย่างนี้ นายสำเภาจึงให้ลูกเรือนำพระสามีรามไปปล่อยเกาะ ขณะที่ลงไปในเรือเล็กพระสามีรามหรือพระสามีราม ได้ใช้เท้าจุ่มลงในน้ำทะเลทำให้น้ำบริเวณนั้นจากเค็มกลายเป็นน้ำจืด เจ้าสามีรามก็ให้ลูกเรือทดลองดื่มดูปรากฏว่าเป็นน้ำจืดจริง นายสำเภาและลูกเรือจึงได้ช่วยกันตักน้ำกันเพียงพอและได้ขอขมา และยอมรับพระสามีรามเป็นอาจารย์ตั้งแต่นั้นมา

2.4) ช่วงแปลคัมภีร์แก้ปริศนาธรรมกับพราหมณ์จากลังกา ในครั้งนั้นตรงกับสมัยพระเอกาทศรถเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา อยู่มาวันหนึ่งกษัตริย์ลังกาได้ส่งพราหมณ์ 7 คน นำทรัพย์สมบัติบรรทุกเรือสำเภา 7 ลำมาทำพินันเมืองโดยวิธีธรรมดแก่ปริศนาธรรม ถ้าฝ่ายกรุงศรีอยุธยาแพ้จะตกเป็นเมืองขึ้น แต่ถ้าฝ่ายลังกาแพ้ก็จะมอบทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้เป็นรางวัลการพินัน โดยใช้เรียงตัวอักษรทำด้วยทองคำเข้าไปมะขามจำนวน 84,000 พระธรรมชั้น ๒ ทางฝ่าย

กรุงศรีอยุธยาไม่มีพระสงฆ์รูปใดสามารถเรียงอักษรได้ทั้งหมด สมเด็จพระเอกาทศรถขอเวลาทูตลังกาอีก 7 วันเพื่อหาภิกษุที่มีความรู้มาแข่งขันใหม่ พระองค์ได้โปรดให้ทหารออกไปประกาศ หาทั้งในเมืองและนอกเมืองแต่ยังหาไม่ได้ จนกระทั่งคืนวันหนึ่งพระองค์ได้ทรงนิมิตเห็นตาซีปะชาวคนหนึ่งมาจากทางภาคใต้มุ่งเข้ากรุงศรีอยุธยา รุ่งเช้าพระองค์ให้ทหารไปสืบดูว่าวัดใดที่มีพระภิกษุมามากจากภาคใต้จนพบกับพระภิกษุสามเณรที่วัดแค จึงได้นิมนต์พระสามเณรเข้าไปแปลคัมภีร์ภายในพระบรมราชวัง ขณะที่พระสามเณรเดินเข้าไปที่ประชุมสงฆ์ เท้าได้เหยียบศิลาหน้าประตูแตก เมื่อถึงเมื่อเข้าห้องประชุมได้แสดงอาการคลาน 4 เท้า เดิน 2 เท้า และเดิน 3 เท้า (ไม่เท้า) เป็นปริศนาธรรมเพื่อให้พราหมณ์ทั้ง 3 คนแก้แต่พราหมณ์แก้ไม่ได้ เมื่อพราหมณ์ได้นำหลักธรรมเท้าไปบะชามทองคำออกมากองไว้ให้พระสามเณรเรียงลำดับให้ถูกต้อง พระสามเณรสามารถเรียงได้ถูกต้อง พราหมณ์จึงยอมแพ้และได้นำสมบัติทั้งหมดถวายพระเจ้าอยู่หัว ทำให้พระสามเณรมีความดีความชอบมาก พระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระราชาคณะ “สมเด็จพระราชาชนานิสามเณรคุณูปมาจารย์” และได้ถวายเมืองกึ่งหนึ่งให้สมเด็จพระราชาชนานิฯ ปกครอง ท่านได้ปกครองอยู่ 3 วันจึงถวายคืนแล้วออกไปจำพรรษาที่วัดนอกตัวเมือง อยู่มาวันหนึ่งได้เกิดไข้ทำขึ้นในกรุงศรีอยุธยาผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก สมเด็จพระราชาชนานิได้นำพระพุทธมนต์ให้คนป่วยได้ดื่มกิน และนำไปประพรมทั่วเมืองไข้หาก็หายไปได้ช่วยผู้คนไว้มากมาย

2.5) ช่วงกลับบ้านเกิดพื้นฟูวัดพะโคะ – โละเป็นดวงไฟ (บรรลุนิยามขั้นสูงสุด) สมเด็จพระราชาชนานิจำพรรษาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลาไม่กี่ปีไม่ปรากฏหลักฐาน จนวันหนึ่งท่านคิดว่าน่าจะจะได้เดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อพื้นฟูบูรณะวัดพะโคะ จึงได้ขอพระบรมราชานุญาตพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเดินทางกลับเมืองสทิงพระ โดยใช้วิธีเดินธุดงค์วัตร จนถึงวัดกุฎีหลวง (ปัจจุบันคือ วัดติหลวง) และได้ขึ้นไปบูรณะวัดพะโคะหรือวัดราชประดิษฐานที่ทรุดโทรมหลังจากถูกทำลายจากกลุ่มโจรสลัดของตนะ ได้บูรณะพระศรีรัตนมหาธาตุ โบสถ์ วิหาร การบูรณะครั้งนี้พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้พระราชทานยอดเจดีย์ และอิฐ ปูน บรรทุกเรือสำเภาออกมาช่วยและพระราชทานที่ปฏิมาฐานและข้าพระสงฆ์โยมคอยรับใช้ พระพุทธศาสนา วัดพะโคะ การสร้างพระศรีรัตนมหาธาตุครั้งนี้เป็นมีประชาชนบนคาบสมุทรมลายูมาช่วยกันมากมาย จนการบูรณะและการสร้างพระศรีรัตนมหาธาตุแล้วเสร็จในเวลาต่อมา ชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกชื่อ สมเด็จพระราชาชนานิฯ ว่า “สมเด็จพระเจ้าพะโคะ” ท่านได้จำพรรษาที่วัดพะโคะหลายปี จนอยู่มาวันหนึ่งมีสามเณรรูปหนึ่ง ชื่อว่าสามเณรบุญรอด มีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะบูชาพระศรีอริยเมตไตร จนวันหนึ่งพระอินทร์ได้ลงมาพบและมอบดอกมณฑาทิพย์เป็นดอกไม้สวรรค์ และได้อธิบายกับสามเณรว่าพระโพธิสัตว์พระศรีอริยเมตไตรยได้จุติมายังโลกมนุษย์แล้ว และให้สามเณรตามหาให้พบโดยนำดอกมณฑาทิพย์ไปด้วย หากใครรู้จักดอกไม้นี้แสดงว่าผู้นั้นคือ พระศรีอริยเมตไตร สามเณรได้เดินทางไปจนถึงวัดพะโคะในเวลาตอนเย็นที่พระภิกษุไปประกอบพฤติกรรมสวดมนต์ในอุโบสถ จึงเข้าไปนั่งถือดอกไม้มณฑาทิพย์อยู่ที่ริมประตูอุโบสถ พระภิกษุที่เดินผ่านมาไม่มีใครรู้จักดอกไม้นี้ จนกระทั่งพระภิกษุรูปสุดท้ายคือ สมเด็จพระเจ้าพะโคะเดินผ่านมา ท่านถามสามเณรว่านำดอกมณฑาทิพย์มาจากไหน สามเณรน้อยจึงทราบทันทีว่า สมเด็จพระเจ้าพะโคะคือ องค์พระโพธิสัตว์พระศรีอริยเมตไตรยที่จุติลงมา ยังโลกมนุษย์ เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ สมเด็จพระเจ้าพะโคะจึงได้นำสามเณรเข้าไปในภายในกุฏิ และปิดประตูทั้งคืนไม่ยอมออกมา จนใกล้รุ่งเช้าบ้านบริเวณวัดพะโคะเห็นดวงไฟสว่างจ้า 2 ดวง ดวงหนึ่งเล็ก ดวงหนึ่งใหญ่ ลอยเวียนรอบเจดีย์ 3 รอบ แล้วลอยหายไปทางทิศตะวันออก รุ่งเช้าชาวบ้านทราบข่าวว่า สมเด็จพระเจ้าพะโคะกับสามเณรน้อยได้หายไปจากวัดต่างเล่าขานกันว่าสองท่านได้บรรลุนิยามขั้นสูงสุด จึง “โละ” เป็นดวงไฟหายไปจากวัดพะโคะนับตั้งแต่บัดนั้นมา

3) ดำเนินสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ วัดสูงเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เป็นตำนานเล่าขานและแพร่หลายในบริเวณชุมชนเกาะใหญ่กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ เดิมเป็นชาวบ้านท้องบัว แขวงเมืองปัตตานี ในสมัยนั้นเมืองปัตตานีขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งสมัยหนึ่งเกิดความวุ่นวายขึ้นในเมืองปัตตานี จากการโจมตีของกลุ่มโจรสลัด ชาวบ้านเรียกว่า “โจรแขก” หรือศึกแขก ทำให้ผู้คนต้องหนีภัยสงคราม สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ และญาติพี่น้องอีก 2 คนได้รวบรวมสมัครพรรคพวกอพยพลงเรือ 2 ลำ ออกจากเมืองปัตตานีมุ่งหน้าสู่เมืองสงขลาเรือได้แล่นผ่านเข้าสู่ทะเลสาบสงขลา จนถึงดินแดนเกาะใหญ่ และสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ได้พิจารณาเห็นว่าเกาะที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงนำเรือเข้าจอดที่อ่าวท้อง

บัวและจมนเรือทั้ง 2 ลำ แล้วนำสมภารพรคพวกขึ้นไปสำรวจบริเวณพื้นที่บนเกาะ และได้สร้างวัดขึ้นบนเนิน 2 วัด ได้แก่ วัดสูงเกาะใหญ่ และวัดสูงทุ่งบัว ทำให้ประชาชนในบริเวณเกาะใหญ่ให้ความเคารพนับถือมาก และเรียกชื่อท่านว่า “สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่”

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านพลังแห่งศรัทธา สมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากการศึกษาแนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ผ่านพลังศรัทธาสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อที่จะให้เกิดสิ่งที่เป็นการสร้างสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านพลังแห่งศรัทธา (Faith Journey) วิถีความเชื่อท้องถิ่น โดยสามารถกำหนดเป็นประเด็นสำคัญในการนำมาเป็นทุนวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดเป็นแนวทาง ดังนี้ 2.1) ความเชื่อด้านภูมิสถานกับความมั่นคงของชีวิต “รากฐานชีวิตที่มั่นคง” สถานที่เกิดและฝังรกรงสมเด็จพระเจ้าพะโคะที่บ้านสวนจันทร์-ตันเลียบ เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของนายทุกับนางจันทร์ และเป็นสถานที่ฝังรกรงของสมเด็จพระเจ้าพะโคะนารกมาฝั่งที่โค่นตันเลียบ สถานที่แห่งนี้จึงเปรียบเสมือนบ้านเกิดของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ สถานที่แห่งนี้ได้พัฒนาจากที่พักสงฆ์มาเป็นสำนักสงฆ์และต่อมาได้พัฒนามาเป็น “วัดตันเลียบ” ในปี พ.ศ. 2559 หากได้มากราบไหว้สักการบูชาที่ฝังรกรงหลวงปู่ทวดที่วัดตันเลียบเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างบุญบารมีและเป็นมงคลชีวิตในด้าน “รากฐานชีวิตที่มั่นคง” 2.2) ความเชื่อด้านสุขภาพแข็งแรง การเลี้ยงลูกง่าย สถานที่สำคัญอีกแห่ง “สำนักสงฆ์นาเปล” ในครั้งที่วัยทารกแสดงปาฏิหาริย์ลูกแก้วคู่บารมี สถานที่แห่งนี้มีการสร้างปฏิมากรรมอัครรรยจำลองเหตุการณ์พญางูใหญ่ขดรอบเปล ซึ่งเป็นสถานที่ที่พญางูคายลูกแก้วให้หลวงปู่ทวด และเป็นທີ່เคารพศรัทธา 2.3) ความเชื่อด้าน การศึกษา การงาน การเงิน ที่ “วัดดีหลวง” เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความสำคัญกับหลวงปู่ทวดตั้งแต่หลังจากที่ท่านได้รับตำแหน่งเป็นสมเด็จพระราชา牟尼 วัยเยาว์ วัยสามเณร และวัยที่เป็นพระภิกษุ ท่านได้เดินทางจุดดงกลับจาก สมบูรณ์โดยมีตำแหน่ง สมเด็จพระราชา牟尼สามิราม 2.4) ความเชื่อด้านความเจริญรุ่งเรือง วัดราชประดิษฐฐาน หรือ วัดพะโคะ เป็นสถานที่จำพรรษาของสมเด็จพระราชา牟尼สามิรามคุณูปมาจารย์ หรือสมเด็จพระเจ้าพะโคะ ที่วัดพะโคะมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประดิษฐฐานอยู่มากมาย ได้แก่ พระสุวรรณมณีเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่นำมาจากลังกา พระพุทธไสยาสน์ พระพุทธรูปปั้นสีทองปางปรีนิพพานฝีมือช่างปั้นท้องถิ่นรอยพระพุทธบาทประดิษฐานอยู่ภายในมณฑปยอดเขา ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธบาทของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ 2.5) ความเชื่อด้านแคล้วคลาดปลอดภัยรูปเคารพของสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ สร้างเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปปางหนึ่งอยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำลงที่พระขานู นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงที่พื้นธรณี เป็นปางที่พระพุทธเจ้าขณะมารก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ เป็นปางที่พระพุทธเจ้าแสดงอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์จนสามารถชนะมารมาได้ 2.6) ความเชื่อด้านปาฏิหาริย์ พลังเสื่อ ตำนานเล่าขานว่าสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่เมื่อครั้งเกิดสงครามในเมือง สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่และพี่น้องได้อพยพจากปัตตานีจนถึงเกาะใหญ่ และเห็นว่าเกาะใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้นำเรือเข้าจอดและจมนเรือสองลำที่นำมาไว้ที่อ่าวท้องบัวปัจจุบันคือ “บ้านทุ่งบัว” อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ได้สำรวจพื้นที่เพื่อตั้งวัดพบสถานที่แห่งหนึ่งเป็นเนินสูง จึงได้สร้างวัดขึ้นและก่อกำแพงหินลดหลั่นกัน 7 ชั้น ให้ชื่อว่า “วัดสูงเกาะใหญ่” เมื่อแรกสร้างอุโบสถ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ นั่งสมาธิใช้พลังจิตยกก้อนหินขนาดใหญ่ไปวางเรียงไว้อย่างมีระเบียบ วิชชาอย่างนี้เรียกกันว่า “พลังเสื่อ” เมื่อสร้างวัดเสร็จ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านที่บ้านท้องบัว ได้สร้างวัดขึ้นอีกวัดหนึ่งให้ชื่อว่า “วัดสูงทุ่งบัว”

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถคัดกรองเพื่อนำมากำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ ดังนี้ 1) *เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ “ตามรอยสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ”* กิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจประกอบด้วย จุดท่องเที่ยวที่ 1 การเดินทางขึ้นสู่สำนักสงฆ์เขาภูมียอดเขาแห่งความ

ศรัทธาของชาวเกาะยอ ชมพระอาทิตย์ขึ้นเหนือทะเลสาบสงขลาที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย ใสบาตรพระสงฆ์ที่ออกบิณฑบาตบนยอดเขาภู และกราบสักการะสมเด็จพระเจ้าเกาะยอพร้อมกับรับฟังผู้เฒ่าเล่าขานตำนานสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ จุดท่องเที่ยวที่ 2 กราบพระนอนวัดแหลมพ้อ พระพุทธรูปปางปรีณิพพานองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เยี่ยมชมวัดแหลมพ้อ เป็นวัดเก่าแก่กว่า 200 ปี กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน จุดท่องเที่ยวที่ 3 แวะชิมอาหารมือเช้าตามวิถีคนเกาะยอ อาหารพื้นบ้าน ยามเช้าเสิร์ฟด้วยเมนูข้าวต้มไก่ และเต้าคั่ว (สลัดทะเลสาบ) อาหารพื้นเมืองของชาวเกาะยอ อีกเมนูที่พลาดไม่ได้กับอาหารอัตลักษณ์เกาะยอ คือ ยาสาหร่ายผมนาง เมนูอาหารว่างที่ได้รับความนิยม จุดท่องเที่ยวที่ 4 ออกเดินทางเพื่อแวะชมสถาปัตยกรรมเก่าแก่วัดท้ายยอ ชมภูมิแบบเรือนไทยภาคใต้ อายุมากกว่า 250 ปี เรือนมงคลสูตรภูมิเจ้าอาวาสวัดท้ายยอ เป็นวัดแรกที่สร้างบนเกาะยอ จุดท่องเที่ยวที่ 5 เดินทางเข้าสู่อุทยานธรรมชาติ เต็มอ้อมกับเรื่องราวของทักษิณคดี ณ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา เพลิดเพลินกับศิลปการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ อ้อมรอยกับเมนูอาหารกลางวันพื้นบ้านแบบฉบับคนเกาะยอ ผลไม้อัตลักษณ์เกาะยอ ละมุดเกาะยอ จำปาตะเกาะยออันลือชื่อ จุดท่องเที่ยวที่ 6 เดินทางออกจากพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา มุ่งหน้าไปยังแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของผ้าทอเกาะยอ ชมการสาธิตและร่วมกิจกรรมการทอผ้าโดยใช้กระทู้เครื่องมือทอผ้าของชุมชน เลือกซื้อสินค้าพื้นบ้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ จุดท่องเที่ยวที่ 7 แวะชมวิถีชีวิตชุมชนเกาะยอ ร่วมกิจกรรมเรียนรู้การทำกะปิเกาะยอ จากกุ้งเคยทะเลสาบสงขลา ภูมิปัญญาการทำกะปิของชาวเกาะยอที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษมานานนับร้อยปีเศษ และเลือกซื้อกะปิสูตรเกาะยอที่ขึ้นชื่อเป็นของฝาก จุดท่องเที่ยวที่ 8 แวะชมวิถีชีวิตชุมชนเกาะยอ ร่วมกิจกรรมเรียนรู้พืชอัตลักษณ์เกาะยอ ละมุดเกาะยอ หรือสวาเกาะยอ ไม้ผลหลักที่สร้างรายได้แก่ชาวสวนเกาะยอมาเนิ่นนานนับร้อยปีมาแล้ว ลองสัมผัสรสชาติละมุดเกาะยอมีรสชาติหวาน กรอบ อร่อย พร้อมเลือกซื้อเป็นของฝาก 2) *เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ “ตามรอยสมเด็จพระโคธะ เทียบบ่อน้ำทะเลจืด”* จุดท่องเที่ยวที่ 1 วัดต้นเลียบ ปุชนิยสถานที่ตั้งรกรก สักการะหลวงปู่ทวด ได้ร่วมรำชมรดกของแผ่นดิน (บ้านเกิดและสถานที่ฝังรกรกหลวงปู่ทวด เทียบบ่อน้ำทะเลจืด) ตำนานที่มีหลักฐานปรากฏจริงบนคาบสมุทรสทิงพระ กราบสักการะสถูปที่ฝังรกรกของหลวงปู่ทวด เข้าภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานของหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ที่มีความสวยงามนักท่องเที่ยวกราบไหว้สักการะหลวงปู่ทวดในวิหารนี้จะช่วยเสริมสร้างบุญบารมี และเป็นมงคลแห่งชีวิตในด้าน “ชีวิตอยู่เย็น เป็นสุข” จุดท่องเที่ยวที่ 2 วัดดีหลวง สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานในแผนที่กาลปนาวัดเมืองพัทลุง เรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดกะดีหลวง” ถือได้ว่าเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในคาบสมุทรสทิงพระ วัดดีหลวงเป็นวัดที่เด็กชายปู (สมเด็จพระเจ้าพะโคะตอนเด็ก) มาอาศัยกับสมภารจวง (หลวงลุง) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส เมื่ออายุได้ 14 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ศึกษาวิชาต่าง ๆ และเข้ากราบพระประธานประจำโบสถ์หลังนี้เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยลึกลับปิดทอง ประดิษฐานอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว ชาวบ้านยังเรียกขานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระพุทธรูปหัวนก ซึ่งหมายถึงพระहनันท์ จุดท่องเที่ยวที่ 3 นั่งรถรางชมถนนสายวิถีโหนด ชมการขึ้นตาลตม่น้ำตาลสดๆ เช็ดคือนกับทิวโหนดสวยๆ จุดท่องเที่ยวที่ 4 สำนักสงฆ์นาเปล สถานที่พญาจุลาลูกแก้วคู่บารมี เสริมสิริมงคลชีวิตด้านสุขภาพร่างกายแข็งแรง เลี้ยงลูกง่าย จุดท่องเที่ยวที่ 5 วัดพะโคะ สถานที่บูรณปฏิสังขรณ์ และจำพรรษา เสริมสิริมงคลด้านความเจริญรุ่งเรือง จุดท่องเที่ยวที่ 6 ถ้าหากหา-ตระพังพระ เยี่ยมชมศาสนสถานในศาสนาฮินดู แสดงถึงความรุ่งเรืองทางศาสนาฮินดูอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 12 -14 เดินทางไปยังตระพังพระ สระน้ำโบราณขนาดกว้างใหญ่ เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่กับวัดพะโคะ สันนิษฐานว่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในสมัยโบราณ จุดท่องเที่ยวที่ 7 เรียนรู้วิถีชุมชน แวะชมสถานีวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น “ขนมดูดี มีเสน่ห์ ร่วมสมัย” การทำ “ขนมดู” ขนมพื้นบ้านของอำเภอสทิงพระ ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักและไม่ค่อยรับประทาน นอกจากนี้ฐานกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมเรียนรู้การทำ “ขนมเกาะโบราณ ตำนานรักคาบสมุทร” ขนมโบราณของจังหวัดสงขลา 3) *เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระอริยสงฆ์ “ตามรอยสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่”* จุดท่องเที่ยวที่ 1 วัดสูงเกาะใหญ่ สร้างในสมัยอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ ได้นั่งสมาธิใช้พลังจิตยกก้อนหินขนาดใหญ่ไปวางเรียงไว้อย่างมีระเบียบ วิชานี้เรียกว่า “พลังเสือ” เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอีกแห่งหนึ่ง ปัจจุบันเหลือแค่ฐานอุโบสถหิน ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กับปราสาทหิน จุดท่องเที่ยวที่ 2 วัดสูงทุ่งบัว มีวิหารประดิษฐานรูป

สมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่ และมณฑลบรรจ้อฐิสมเด็จเจ้าเกาใหญ่ เชื่อว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติกิจนังวิปัสสนาของสมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่ จุดท่องเที่ยวที่ 3 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ไหลบ่อต่อ ตามหลักฐานจดหมายเหตุ เมื่อ ร.5 เสด็จประพาสได้ พ.ศ. 2432 ในการเสด็จไปเกาะสี่ เกาะห้า จุดท่องเที่ยวที่ 4 ทุ่งบัวแดงเกาะใหญ่ เหตุที่เรียกชื่อ บ้านทุ่งบัว เนื่องจากพื้นที่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านติดต่อกับทะเลสาบสงขลามีน้ำขังตลอดปี มีบัวนาขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านทุ่งบัว ตามตำนานสมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่พร้อมญาติโยมได้อพยพหนีภัยโจรสลัดมลายูมาจากจังหวัดนราธิวาส โดยมากันทางเรือก่อนจะจอดเรือไว้ที่อ่าวบ้านทุ่งบัว ต่อมาซึ่งชาวบ้านได้ขุดพบหลักฐานซากเรือโบราณดังกล่าวที่บริเวณอ่าวหน้าบ้านทุ่งบัว ปัจจุบันซากเรือได้เก็บรักษาอยู่ที่วัดสูงทุ่งบัว จุดท่องเที่ยวที่ 5 ชมวิถีชุมชนและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นของฝากขึ้นชื่อ ได้แก่ กุ้งหวานเกาะใหญ่ ผลิตภัณฑ์กระจูดกระแสดิน และผ้าทอพื้นเมือง ผ้าทอมือจากกระแสดิน อันโด่งดัง

อย่างไรก็ตาม แนวทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา “ตามรอยสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” ที่ได้นำเอาตำนานภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับสามสมเด็จพระเจ้า มาร้อยเรียงกิจกรรมเชื่อมโยงกับตำนานกำหนดกิจกรรมที่มีความโดดเด่นในชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจ ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้ *เส้นทางท่องเที่ยว “ตามรอยตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”* ประกอบด้วยจุดท่องเที่ยวที่ 1 การเดินทางขึ้นสู่สำนักสงฆ์เขาภูยี่ ยอดเขาแห่งความศรัทธาของชาวเกาะยอ ชมพระอาทิตย์ขึ้นเหนือทะเลสาบสงขลาที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ไส้บาตรพระสงฆ์ที่ออกบิณฑบาตบนยอดเขาภูยี่ จุดท่องเที่ยวที่ 2 กราบพระนอนวัดแหลมพ้อ พระพุทธรูปปางปรีณิพพานองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเยี่ยมชมวัดแหลมพ้อ จุดท่องเที่ยวที่ 3 แวะชิมอาหารมื้อเช้าตามวิถีคนเกาะยอ อาหารพื้นบ้านเมนูพื้นถิ่น จุดท่องเที่ยวที่ 4 วัดต้นเลียบ บูชานิยสถานที่ยังคง สักการะหลวงปู่ทวด ไถ่มรุกขมรดกของแผ่นดิน จุดท่องเที่ยวที่ 5 วัดดีหลวง และเข้ากราบพระประธานประจำอุโบสถหลังนี้ ชาวบ้านเรียกขานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระพุทธรูปหัวนก” ซึ่งหมายถึง “พระหกนิ้ว” จุดท่องเที่ยวที่ 6 นั่งรถรางชมถนนสายวิถีโหนด ชมการขึ้นตาลตีมน้ำตาลสดๆ เช็ดกินกับทิวโหนดสวยๆ จุดท่องเที่ยวที่ 7 สำนักสงฆ์นาเปล สถานที่พญางูกลายเป็นแก้วคู่บ้านมี เสริมสิริมงคลชีวิตด้าน สุขภาพร่างกายแข็งแรง เลี้ยงลูกง่าย จุดท่องเที่ยวที่ 8 วัดพะโคะ สถานที่บูรณปฏิสังขรณ์ และจำพรรษา เสริมสิริมงคลด้านความเจริญรุ่งเรือง จุดท่องเที่ยว ที่ 9 อาหารวัฒนธรรมคาบสมุทรสทิงพระ “นายายเอิม” สถานที่อาหารวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นชิมอาหารเด่นคาบสมุทรสทิงพระ เช่น จิบกาแพ แลโหนด ยำหัวโหนด แกงคั่วหัวโหนด ลูกตาลกะทิสด ขนมดู นอกจากนี้ฐานกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมเรียนรู้การทำขนมเกาะโบราณ ตำนานรักคาบสมุทร ขนมโบราณของจังหวัดสงขลา จุดท่องเที่ยวที่ 10 วัดสูงเกาะใหญ่ สร้างในสมัยอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่ ได้นั่งสมาธิใช้พลังจิตยกก้อนหินขนาดใหญ่ไปวางเรียงไว้อย่างมีระเบียบ วิชาอย่างนี้เรียกกันว่า “พลังเสือ” จุดท่องเที่ยวที่ 11 วัดสูงทุ่งบัว มีวิหารประดิษฐานรูปสมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่ และมณฑลบรรจ้อฐิสมเด็จเจ้าเกาใหญ่ เชื่อว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติกิจนังวิปัสสนาของสมเด็จพระเจ้าเกาใหญ่ จุดท่องเที่ยวที่ 12 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ไหลบ่อต่อ ตามหลักฐานจดหมายเหตุ เมื่อ ร.5 เสด็จประพาสได้ พ.ศ. 2432 ในการเสด็จไปเกาะสี่ เกาะห้า จุดท่องเที่ยวที่ 13 ชมวิถีชุมชนและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นของฝากขึ้นชื่อ ได้แก่ กุ้งหวานเกาะใหญ่ ผลิตภัณฑ์กระจูดกระแสดิน และผ้าทอพื้นเมือง ผ้าทอมือจากกระแสดิน อันโด่งดัง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถกำหนดเป็นประเด็นสำคัญในการนำมาเป็นทุนวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อสรุป 6 ประเด็น ดังนี้ 1) ความเชื่อด้านภูมิสถานกับความมั่นคงของชีวิต 2) ความเชื่อด้านสุขภาพแข็งแรง การเลี้ยงลูกง่าย 3) ความเชื่อด้าน การศึกษา การงาน การเงิน 4) ความเชื่อด้านความเจริญรุ่งเรือง 5) ความเชื่อด้านแคล้วคลาดปลอดภัย 6) ความเชื่อด้านปาฏิหาริย์พลังเสือ ซึ่งเมื่อนำมาดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความโดดเด่นและมีความน่าสนใจ เรื่องราวที่เล่าขานถึงตำนานความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะพบว่าจะมีตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะเป็นศูนย์กลางของตำนานของสมเด็จพระเจ้าองค์

อื่น ๆ เพียงแต่การศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ตำนานสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดการมีพลังในการดึงดูดใจ มีศักยภาพสูง สร้างความประทับใจใหม่จากผูกเรื่องราว (Story) สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณที่แฝงในพลังศรัทธาของผู้คนมาสร้างสรรคต่อยอดให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารประจำถิ่น ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตผู้คนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผูกพันหรือสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น การนำเอาเรื่องราวอาหารการกินในท้องถิ่นเข้ามาอยู่ในตัวบทของตำนานทำให้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าความสัมพันธ์ของผู้คนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมด้านอาหารของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งแต่อดีตและตกทอดสู่คนรุ่นปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระที่ยังคงมีความเป็นอัตลักษณ์อาหารที่มาจากการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนด อาหารหลากหลายเมนูทั้งอาหารคาวหวาน ขนมพื้นบ้านโบราณเช่นขนมเกาะโบราณ ตำนานรักคาบสมุทร ขนมชนิดนี้สื่อถึงการเกาะกันเหนียวแน่นเหมือนชื่อขนม สร้างให้คนรักสามัคคีกลมเกลียว ผูกพันอย่างเหนียวแน่น ขนมดูขนมพื้นบ้านในท้องถิ่นของอำเภอสทิงพระ มีเสน่ห์ของขนมพื้นบ้านดังที่ได้กล่าวมานี้สามารถนำมาเป็นจุดขายที่น่าสนใจในเส้นทางท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ *พระใบฎีกาศักดิ์รินทร์ สิริภุโท เจ้าอาวาสวัดต้นเลียบ ต.ดีหลวง อ.สทิงพระ จ.สงขลา* ได้กล่าวว่า “ทิศทางพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างสมบูรณ์ คือ อุทยานธรรมตามรอยบ้านเกิดหลวงปู่ทวด โดยแบ่งออกเป็นสามเส้นทางธรรม ได้แก่ เส้นทางธรรมชาติ เส้นทางธรรมะ และเส้นทางวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในเส้นทางท่องเที่ยวที่มีเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ ตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เรื่องราววิถีวัฒนธรรมผู้คนอาหารพื้นบ้าน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้เกิดขึ้นต่อไปได้อย่างยั่งยืน”

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในฐานะหัวหน้าโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับเรื่องราววัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว พบว่า Pain point คือ การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนที่มีเฉพาะจุดหรือพื้นที่เท่านั้น ซึ่งหากได้พัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวให้มีความเชื่อมโยงทั้งในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานความศักดิ์สิทธิ์ และวิถีวัฒนธรรมให้เกิดเป็นเส้นทางที่มีพลังในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมีพื้นที่ครอบคลุมหรือเชื่อมต่อโดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงคาดว่าการสร้างเรื่องราว (Story) เกี่ยวกับภูมิสถานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ความศรัทธาสมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีอิทธิพลความเชื่อครอบคลุมไปในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อีกทั้งความเข้มแข็งในตำนานสมเด็จพระเจ้าจะเป็นจุดดึงดูดใจที่สำคัญจะสามารถนำเสนองานสร้างสรรค์ด้านศิลปะและหัตถกรรมพื้นถิ่น เช่น ผืนผ้าทอเกาะยอ ปลายโบราณสลักปกลายภาพเหมือนจริงหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด หรืองานสร้างสรรค์ลายผ้าทอกระแสดิ้นสุ สลักปกลายภาพเหมือนจริงสมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ งานหัตถกรรมรูปแกะสลักหนังตะลุงจากหนังวัวฉลุลายสมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ เป็นต้น สอดคล้องกับเทรนด์การท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่ต้องการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจเฉพาะ (Special interest tourism) และมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ชัยวุฒิ พิชยะกุล. 2563. หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด : จากวัดพะโคะถึงวัดข้างใต้. สงขลา. มูลนิธิศาสตราจารย์สุริวงค์พงศ์ไพบูลย์.

ดนูชา พิทยานันท์. 2566 การท่องเที่ยวแบบมัลติ Soft Power ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเผยแพร่วัฒนธรรมของประเทศไทย. สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประชาชาติธุรกิจ ออนไลน์

- พิฑูรย์ ทองนิม และคณะ. 2552. รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาอย่างยั่งยืน. *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13*.
สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา. 2563. *โปรแกรมการท่องเที่ยวบ้านคลองฉนวน ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. 2559. *สมเด็จพระเจ้าพะโคะ วีรบุรุษวัฒนธรรมแห่งเมืองใต้*. สำนักพิมพ์มูลนิธิเล็ก ประไพ-วิริยะพันธ์.

KSUC-O-023

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการเพื่อการนำเที่ยวใน
ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

THE DEVELOPMENT OF POTENTIAL FOR ENTREPRENEURS COMMUNITY BASE
TOURISM OF TOURGUDIE BAN WHAN NAMKUM SUB -DISTRICT, MUEANG
SISAKET DISTRICT, SISAKET PROVINCE

พิชญาพร ศรีบุญเรือง^{1*} และ หยก วรรณคำ²

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ^{1*}

สาขาวิชาบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ²

*Corresponding author: phitchayaphorn.s@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำเที่ยวชุมชนบ้านห้วย และเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการชุมชนให้เกิดศักยภาพในการนำท่องเที่ยวชุมชน บ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้ประกอบการในชุมชนท่องเที่ยว บ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนาแจกแจงความถี่ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสรุปข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อหากลุ่มคำแล้วเชื่อมโยงคำที่มีความหมายซ้ำซ้อนกันเพื่อสร้างแก่นเรื่อง และบูรณาการข้อมูลเป็นเรื่องราวเชิงเหตุและผล ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย 1.1) ด้านทักษะการพูดและการฟังของผู้ประกอบการ พบว่า มีความพยายามที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้วยการใช้ภาษามือในการสื่อสาร โดยไม่คำนึงถึงหลักไวยากรณ์ เพื่อให้สามารถสื่อสารกันรู้เรื่อง ภายใต้ความตะกุกตะกักของการคิดคำพูดและคิดคำศัพท์ที่จะถ่ายทอดออกมา 1.2) ด้านทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการ พบว่า มีทักษะในการอ่านต้องพัฒนาให้ดีขึ้น โดยฝึกการอ่านจากการขีดเส้นใต้ หรือทำไฮไลต์คำต่าง ๆ หากยืงเวีร็ดหรือ คำสำคัญในเรื่อง ข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วย ในขณะที่เดียวกันจำเป็นต้องใช้การจดบันทึกช่วยจำคำศัพท์ที่สำคัญฝึกอ่านออกเสียงเป็นประจำทุก ๆ วันเพื่อนำไปพูดคุยกับนักท่องเที่ยวและคนอื่น ๆ ได้ 1.3) ด้านทักษะการเขียนของผู้ประกอบการ พบว่า มีทักษะโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ที่ใช้งานในชีวิตประจำวันสร้างความคุ้นกับภาษาอังกฤษมากขึ้น 2) ข้อเสนอแนะผู้ประกอบการในชุมชนท่องเที่ยวต้องได้รับการฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน จำเป็นต้องฝึกฝนทักษะทางภาษาไปใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเที่ยวในชุมชน การนำเสนอขายสินค้า และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวในบ้านห้วย เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคคลให้เพิ่มขึ้น และรองรับกับบริบทชุมชนในการเป็นพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวได้อย่างครอบคลุม

คำสำคัญ: ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน, ผู้ประกอบการชุมชนท่องเที่ยว, ชุมชนท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to study the potential use of English by local business owners in Ban Wan, Muang Si Sa Ket. It focuses on the process of developing and using English for communication by local tour guides. Additionally, it suggests ways to improve the English skills of local tour business owners. The study employs a quantitative research approach. The statistics used in the research are the frequency descriptive statistics. Percentage of sample groups and It uses in-depth and Semi-structured Interviews. Data is analyzed with the help of content analysis to find noun clauses, linking words with duplicated meanings and themes to identify cause and reason in the data. The sample used in the research consists of 20 local tourist business owners in Ban Wan, Nam Kam Sub District, Muang Si Sa Ket District, Si Sa Ket. The result of the English potential of the local tourist business owners in Ban Wan, Nam Kam Sub-district, Muang Si Sa Ket District, Si Sa Ket showed that 1.1) In the areas of Listening and speaking skills, the local owners attempt to communicate with foreign tourists by combining both verbal and none verbal communication cues (words and body language), they are not fluent, and do not focus on accurate grammar structures. 1.2) As concerns the reading skills, the participants try to improve by practicing reading using techniques such as underlining or highlighting words to find keywords and information about tourist attractions in the Ban Wa community. Through this process, they equally note important vocabulary and pronounce it daily while speaking with tourists and other people. 1.3) The improvement of their writing skill is enhanced by self-learning from social media which they use in daily life hence making them familiar with the English language. 2) The study therefore suggests that to improve the four skills of Listening, speaking, reading, and writing, Local business owners in Ban Wan, Nam Kam Sub district, Muang Si Sa Ket District, Si Sa Ket should focus on practicing skills that are applicable in real-life situations such as welcoming tourists, guiding tourist through local tourist attractions, selling goods, and giving information about local tours.

Keywords: English skills, listening, speaking, reading, and writing, Local tourist business owners, Tourists, Local tour guide.

บทนำ

ณ ปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้คนนิยมใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกันมากขึ้น เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่คนนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกเริ่มมีการใช้ภาษาอังกฤษเพื่ออธิบายประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว หรือแม้แต่การฝึกพูดภาษาอังกฤษของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่ออธิบายความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ (Munta, Pansa, & Paengkamhag, 2022) ชุมชนบ้านห้วย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ศรีสะเกษ โดยชุมชนนี้เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าลาว ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาที่ชุมชนเป็นจำนวนมาก เพื่อมาเยี่ยมชมพระอุโบสถที่มีรูปทรงเป็นเรือสุพรรณหงษ์ สัมผัสวิถีชีวิตชนเผ่าลาว ทุกวันอาทิตย์จะมีประเพณีร่วมกันทำบุญตักบาตร ชมตลาดโบราณ อาหารพื้นบ้าน ได้แก่ ตักบาตรวิถีถิ่น กินอาหารพื้นบ้าน เที่ยวตลาดวัฒนธรรม รวบรวมย้อนยุค และเดินสะพานเพื่อชื่นชมธรรมชาติและสูดบรรยากาศยามเช้า เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2566) ทั้งนี้ ชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยในฐานะที่เป็นเจ้าของบ้านจำเป็นต้องสามารถสื่อสารการใช้ภาษาอังกฤษแก่นักท่องเที่ยวได้ในเบื้องต้น เช่น การพูดแนะนำตัว การพูดแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน การแนะนำสินค้าและการเสนอขายสินค้า เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการหารายได้เข้าชุมชนและเป็นเสน่ห์ต่อผู้ขายสินค้าที่สามารถต่อรองราคาสินค้ากับชาวต่างชาติได้ ซึ่งจะทำให้มีโอกาสในการขายสินค้ามากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้ประกอบการชาวบ้านจึงจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษให้ได้ในขั้นพื้นฐานเพื่อต่อยอดในการประกอบอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว การเรียนรู้ภาษาอังกฤษจะช่วยให้การสื่อสารเพื่อการค้า การขาย และการนำเที่ยว ทั้งนี้ การได้ฝึกใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนกับคนในชุมชนยังเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้คนในชุมชนได้พบปะเพื่อนใหม่ ๆ ภาษาจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ได้คุณภาพ เช่นนั้นแล้วการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการทางการเรียนรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง การฝึกใช้ประโยคสนทนาตามแต่ละสถานการณ์ต่าง ๆ ในสถานที่จริงให้ผู้ประกอบการชาวบ้าน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในการสร้างงานและสร้างอาชีพตามบริบทของท้องถิ่น

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ในบริบทของงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ประกอบการชุมชนในฐานะเป็นเจ้าบ้านที่ดี ซึ่งถือว่ามีค่ามากในชีวิตประจำวัน ฉะนั้น การฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการในการพัฒนาเพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และเขียนเพื่อไปใช้ประโยชน์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และเพื่อการเสนอขายสินค้าและบริการ นอกจากนี้ เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการค้าขาย การนำเที่ยวและการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม อีกทั้งยังช่วยเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าส่งเสริมกิจกรรมขายรายการนำเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยว ณ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำเที่ยวชุมชนบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการชุมชนให้เกิดศักยภาพในการนำท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัด ศรีสะเกษ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการนำเที่ยว คำว่า “การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ” นั้น Fang (2020) ได้ให้ความเห็น ได้กล่าวว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลมีบทบาทสำคัญที่ใช้สื่อความหมายที่บทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพราะมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว และอาจนิยามได้ว่า การสื่อสาร คือ การแสดงการออกด้วยการโต้ตอบซึ่งกันและกันทางสังคมมีลักษณะเป็นกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนสัญลักษณ์ซึ่งกันและกัน โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การฟังต้องฟังคำศัพท์หรือหรือประโยคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ฟังซ้ำ ๆ เพื่อให้คุ้นเคยกับสำเนียง และการออกเสียงของคำ 2) การพูดต้องมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ โครงสร้างของคำ และประโยค และต้องมีกลวิธีสื่อความหมาย หมายถึงการใช้เทคนิคภาษาท่าทางเข้ามาช่วยขยายความแทนคำพูดที่นึกไม่ออก 3) การอ่านต้องฝึกการออกเสียงคำศัพท์และอ่านออกเสียงด้วยสำเนียงที่ชัดเจนถูกต้อง 4) การเขียนการสะกดคำต้องจำคลังคำศัพท์ฝึกสร้างรูปแบบประโยคจากหลักไวยากรณ์ที่ถูกต้อง (Rao, 2019 ; Sulaiman, & Wilson, 2019) ดังนั้น การสื่อสารโดยการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการนำเที่ยว ผู้ใช้ควรจะมีองค์ประกอบพื้นฐานด้านการใช้ภาษาอังกฤษที่ดีในด้าน การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งสอดคล้องกับ (Samoh & Kaosaiyaporn, 2021) ได้กล่าวว่า ผู้นำเที่ยวการใช้ทักษะภาษาอังกฤษระดับต้นสำหรับการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว นอกจากความรู้เรื่องสถานที่ท่องเที่ยวแล้วทักษะด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนสำคัญมากเพื่อใช้ในการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว พูดคุยและอธิบายสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พัก สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ แนะนำสินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นภาษาอังกฤษได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษด้าน การฟัง พูด อ่าน และเขียน เป็นกระบวนการของช่องทางในการสื่อสารเมื่อต้องการมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างน้อย 2 คน ขึ้นไป เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น ความรู้สึกสื่อสารซึ่งกันและกัน (Nomnian, et al. 2020) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟังและอ่านเป็นทักษะรับสาร คือ การรับข้อมูลภาษาที่ใช้ในชีวิตจริงเข้ามา การพูดและเขียนคือทักษะส่งสาร คือ การผลิตภาษาออกไปเป็นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ภาษาที่สอง การพัฒนาทักษะทั้ง การฟัง พูด อ่าน และเขียน 4 ข้อนี้ ผู้เรียนต้องพาตัวเองไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาอังกฤษ ใช้ภาษาอังกฤษให้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ไม่ว่าจะที่บ้าน ที่ทำงานหรือเวลาว่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Pechapan-Hammond (2020) ได้อธิบายถึง กลวิธีกระบวนการพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษ ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารเพื่อเกิดประสิทธิภาพในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดของนักวิชาการด้านการสอนภาษาอังกฤษ ดังนี้ 1) ทักษะการฟังภาษาอังกฤษให้ได้ดี ควรเริ่มต้นจากการฟังอะไรที่ง่าย ซึ่งก็ต้องเป็นเรื่องที่เราสนใจ 2) ทักษะการพูดใช้ภาษาอังกฤษก็ให้สนทนากับเพื่อนเป็นภาษาอังกฤษบ่อย ๆ พูดผิดพูดถูกก็ไม่ต้องอาย 3) ทักษะอ่านเริ่มต้นฝึกฝนได้จากกรอ่านบทความภาษาอังกฤษสั้น ๆ ง่าย ๆ ดูรูปประโยค ค้นหาคำศัพท์ 4) ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะด้านการฟังและการอ่านก่อน จึงมาถึงทักษะการพูดและการเขียน การเขียนภาษาอังกฤษที่ดีต้องประกอบด้วย การสะกดคำศัพท์อย่างถูกต้อง การใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษอย่างถูกต้อง การใช้รูปประโยคอย่างถูกต้อง การเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องสามารถแต่งเรียงความอ่านแล้วได้ใจความ (Knoch & Macqueen, 2019 ; Erdoğun, 2019)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มุ่งทำความเข้าใจ เน้นการอธิบายหรือการพรรณนา และการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำท่องเที่ยวผสมผสานแนวคิด

ทางการท่องเที่ยวโดยใช้ ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เป็นเครื่องมือในการศึกษา มุ่งองค์ประกอบของการดำเนินการวิจัย (ชาย โภธิสिता, 2562) ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาครอบคลุมประเด็น กระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านค้าของที่ระลึก เพื่อการสื่อสารในการนำท่องเที่ยวชุมชน บ้านหวาน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ แนวทางการเพิ่มการพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการ/เกณฑ์ที่สามารถใช้ในการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษ ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนเพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับการนำท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล การประมวลผลสถิติเชิงพรรณนาแจกแจงความถี่ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง โดยข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการตีความหมายของเนื้อหา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการกำหนดรหัส (Coding) เพื่อวิเคราะห์หาคำหลักจากความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบ่งกลุ่มเนื้อหาด้วยการใส่รหัสคำ เพื่อให้อธิบายถึงเป้าหมาย (objective) และจำนวนของเนื้อหา (content) เป็นการนำคำซ้ำในผลที่ได้สร้างเป็นแก่นเรื่อง (Theme) มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและผล เป็นเรื่องราวที่อธิบายการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำท่องเที่ยวชุมชนบ้านหวาน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

3. เครื่องมือการวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ครอบคลุมประเด็นดังนี้ 1) การเลือกใช้วิธีการและการเลือกใช้หัวข้อหรือรูปแบบของส่วนการใช้ภาษาอังกฤษเบื้องต้นที่เหมาะสมในบริบทการนำเที่ยวชุมชน 2) กระบวนการและแนวทางส่งเสริมการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การฟัง พูด อ่าน และเขียนในการนำเที่ยวชุมชน

4. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล (key informants) คือ ผู้ประกอบการทั้งหมดในชุมชนบ้านหวาน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ จำนวน 7 คน 2) ผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่มจำนวน 6 คน และ 3) ผู้ประกอบการร้านค้าของที่ระลึก จำนวน 7 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นคนในชุมชนที่ธุรกิจขนาดเล็กทำคนเดียวและคอยให้การอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากความเหมาะสมในช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูล และตามสถานการณ์ที่เป็นจริงที่เป็นพื้นที่ศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บริบทของกระบวนการการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการนำเที่ยวชุมชนบ้านหวาน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 1.1) ทักษะการฟังและการพูดของผู้ประกอบการเป็นทักษะที่สำคัญ เนื่องจากการฟังและการพูดเป็นกระบวนการสื่อสารที่ต้องเรียนรู้ฝึกฝนควบคู่กันไป ต้องฟังแล้วพูดออกไปจนสร้างให้เป็นนิสัยคุ้นชิน เพราะการฟังและการพูดเป็นเครื่องมือสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ได้ผลดีที่สุด การพัฒนาทักษะฟังและพูดให้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้ประกอบการต้องใช้ความพยายามที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยไม่ต้องคำนึงกับหลักไวยากรณ์มากจนเกินไป วิธีการสื่อสารทั้งการฟังและการพูดด้วยการทำท่าทางภาษามือเพื่อแสดงออกถึงการพยายามสื่อสาร ซึ่งสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องแม้จะตะกุกตะกักบ้าง 1.2) ทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการมีทักษะในการอ่านที่ยังต้องพัฒนาให้ดี

ขึ้น โดยฝึกการอ่านจากการขีดเส้นใต้ หรือทำไฮไลท์คำต่าง ๆ หากิจกรรมที่สำคัญในเรื่องข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยในขณะเดียวกันจำเป็นต้องใช้การจดบันทึกช่วยจำคำศัพท์ ที่สำคัญคือการฝึกอ่านออกเสียงเป็นประจำทุก ๆ วัน เพื่อนำไปพูดคุยกับนักท่องเที่ยวและคนอื่นๆ ได้ 1.3) ทักษะการเขียนของผู้ประกอบการมีการใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากโซเซียลมีเดียต่าง ๆ ที่ใช้งานในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับภาษาอังกฤษมากขึ้น

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการชุมชนให้เกิดศักยภาพในการนำท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ การพัฒนาภาษาอังกฤษนั้นต้องอาศัยเวลาและการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ประกอบการต้องเริ่มต้นฝึกฝน ทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ซึ่งปัจจุบันมีสื่อทั้งออนไลน์และออฟไลน์สำหรับ การฝึกภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ที่จะทำให้เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับภาษาอังกฤษต่อการนำเที่ยวของผู้ประกอบการในชุมชนต้องได้รับการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษกับผู้อื่นในสถานการณ์จริง เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเที่ยวในชุมชนการนำเสนอขายสินค้า และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวในบ้านห้วย เป็นต้น 2.1). การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยฝึกการใช้เพื่อภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับภาคการท่องเที่ยวถึงเพื่ออำนวยความสะดวกของชุมชนบ้านห้วยที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ การสนับสนุนจากทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการส่งเสริมทางการท่องเที่ยว เร่งดำเนินการช่วยผลักดันส่งเสริมและช่วยเหลือชาวบ้านกลุ่มนี้โดยการหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เพื่อมาเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการใช้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง หรือแม้แต่สอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ผู้ประกอบการจะได้ใช้ในในชีวิตประจำวัน การใช้แนวทางการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญนี้ ชาวบ้านจะประหยัดเวลาในการเรียนรู้และเข้าถึงสิ่งที่ต้องการได้อย่างตรงประเด็นในการสื่อสารกับผู้ที่มาเยือน 2.2) ควรจัดงานกิจกรรมบูรณาการ (Role play) ขึ้น โดยทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจแบ่งการเรียนการสอนให้แก่ชาวบ้าน โดยจัดทำโครงการร่วมกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษโดยนำอาจารย์และนักศึกษาไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านในสถานการณ์จริง ชาวบ้านจะได้ลดความประหม่า และได้เรียนรู้การใช้ภาษาจากสถานการณ์จริง ซึ่งโครงการนี้อาจจะจัดขึ้นในช่วงสุดสัปดาห์ ซึ่งตรงกับงานตลาดนัดประจำสัปดาห์พอดี ทั้งนี้ชาวบ้านจะสามารถเข้าถึงและจดจำบทสนทนาการใช้ภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายต่อวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการ นำท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้ประกอบการชุมชนต้องฝึกทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน การจะพัฒนาทักษะทั้ง 4 นี้ ได้ เริ่มแรกคือผู้ประกอบการต้องฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น อาจจะเริ่มจากการฟังบทสนทนาที่เกี่ยวข้องในระดับเบื้องต้นและสั้นๆ ก่อน จากนั้นควรจะฟังทุกวัน และต้องหัดพูดตามคำที่ได้ยินเพื่อจะได้จำประโยคเหล่านั้นได้ ทั้งนี้อาจนำโซเซียลมีเดียมาเป็นตัวช่วยในการฝึกฝน เพราะสามารถเข้าเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้สะดวกต่อตัวผู้ประกอบการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattanawong (2023) และงานวิจัยของ Meunchong (2023) ที่กล่าวสอดคล้องกันถึงประเด็นการเพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารของผู้ประกอบการต้องมีการพัฒนาตัวเองตลอดเวลา ทั้งอ่าน ถิ่น ฟัง และสังเกตอย่างสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวัน รวมถึงผู้ประกอบการต้องกล้าที่จะก้าวออกจาก comfort zone ในที่นี้หมายถึงผู้ประกอบการจะต้องไม่อายที่จะใช้ภาษาอังกฤษกับคนรู้จัก คนแปลกหน้า รวมถึงลูกค้า เพื่อผู้ประกอบการจะได้ไม่หยุดนิ่งที่จะพัฒนาตนเอง และจะต้องเป็นคนที่ยึดติดตาม ใฝ่ใจ และคอยศึกษาหาความรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา เริ่มแรกอาจจะเรียนรู้คำศัพท์ที่

ถูกต้องที่จะพูดไม่ว่าจะจากเทคโนโลยี ข่าวสารต่าง ๆ และเพื่อนำเอาความรู้ใหม่ๆ นั้นมาใช้เพื่อทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในชีวิต ต่อมาหลังจากรู้คำศัพท์ หรือวิธีการพูดแล้ว ผู้ประกอบการต้องฝึกฝนสำเนียงในมีความใกล้เคียงเจ้าของภาษาให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างการสื่อสาร เนื่องจากบางคำนั้นออกเสียง ค่อนข้างยาก จึงทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการเข้าใจผิดพลาด (Miscommunication) เพื่อตอบโต้ภัยกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค/นักท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

การอภิปรายตอบวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการชุมชนในการนำท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วย ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการจะดีขึ้นต้องฝึกฝน 1) ทักษะการฟัง ผู้ประกอบการอาจจะฟังบทสนทนาที่เกี่ยวข้องในระดับเบื้องต้นและสั้นๆ ก่อนในอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและสนุกไปกับการเรียนรู้ในทุก ๆ วัน หลังจากนั้นต้องหัดพูดตามประโยคได้ขึ้นเพื่อจะได้จำประโยคและเวลาที่ควรใช้ได้ โดยผู้ประกอบการสามารถเข้าเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้สะดวกและสามารถเข้าเรียนได้ตลอดเวลาที่สะดวก 2) ทักษะการพูด ผู้ประกอบการควรฝึกฝนการพูดจากการจัดบันทึกกิจกรรม Role play ในช่วงที่มีการลงพื้นที่ของอาจารย์และนักศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เพราะเนื้อหาที่ใช้ในขนาดลงพื้นที่ คือบทสนทนาที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หรืออาจจะหาข้อมูลเพิ่มเติมจากการเปิดใจคุยกับคนต่างชาติที่พบเห็นทั่วไป ซึ่งจะทำให้ท่านได้พยายามใช้คำศัพท์ที่มีมาสื่อสาร เพื่อพยายามใจและท่านยังสามารถประเมินความสามารถของตนเองได้ด้วยว่ามีพัฒนาการหรือไม่อย่างไร 3) ทักษะการอ่าน ผู้ประกอบการต้องฝึกอ่านบทสนทนาที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นประจำ และต้องมีคลังคำศัพท์มาก ๆ เพื่อจะได้ใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบริบท โดยการอ่านจะทำให้ผู้ประกอบการคุ้นเคยกับรูปแบบประโยคและการใช้ได้อย่างแม่นยำ 4) ทักษะการเขียน ทักษะนี้ถึงเป็นทักษะที่ยากที่สุดในบรรดา 4 ทักษะ ซึ่งในผู้เริ่มต้นศึกษานั้นอาจจะมีการลองเขียนตามคำบอกเกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นตัวช่วยส่งเสริมทักษะด้านอื่น ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปผลการศึกษานำมาสู่การอภิปรายของงานวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Fujita (2019) และ Namtapi (2022) พบว่า การฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน จำเป็นต่อการใช้งานในสถานการณ์จริง เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเสนอสินค้า และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวในการนำเที่ยวในชุมชน ซึ่งสอดคล้องร่วมกับการอภิปรายผลการศึกษาของ Boonraksa, et al. (2022) การใช้ภาษาอังกฤษโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากต้องเน้นความเข้าใจภาษาอังกฤษทั้งทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนที่ดี ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ดีย่อมถือเป็นข้อได้เปรียบและเพิ่มโอกาสการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ชุมชนเป็นรู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในงานวิจัยดังนี้

1. ในการดำเนินการวิจัยเลือกคนในชุมชนที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและเป็นประโยชน์โดยตรง จึงจะได้ผลสัมฤทธิ์นำไปใช้ได้จริงกับการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
  2. ควรจัดให้มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างจริงจังและต่อเนื่องทุก ๆ ปี
- โดยความร่วมมือกับสถานศึกษาจัดทำการสอนระยะสั้นโดยใช้เนื้อหาในระดับเบื้องต้น ทั้ง 4 ทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน

3. ควรมีการติดตามผลหลังการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทั้ง 4 ทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน ของคนในชุมชนเป็นระยะเพื่อพัฒนาและปรับแนวทางการใช้ภาษาอังกฤษให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2566). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้*. กรุงเทพฯ; องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Boonraksa, T., Sujaree, T., & Ekkapim, S. (2022). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 16(2), 114-124.
- Erdoğan, V. (2019). Integrating 4C skills of 21st century into 4 language skills in EFL classes. *International Journal of Education and Research*, 7(11), 113-124.
- Fang, W. T. (2020). *Tourism in emerging economies*. Springer Singapore.
- Fujita, R. (2019). *English for tourism and hospitality*. Towards a new paradigm for English language teaching, 172-180.
- Knoch, U., & Macqueen, S. (2019). *Assessing English for professional purposes*. Routledge.
- Meunchong, W. (2023). *English for Homestay Tourism: Barriers and Needs of Entrepreneurs in Rural Community of Thailand*. *Theory and Practice in Language Studies*, 13(2), 473-478.
- Munta, C., Pansa, B., & Paengkamhag, W. (2022). A Study of English Language Use in Tourism: A Case Study of Outbound Tourist Guides. *Journal of Management and Local Innovation*, 4(7).
- Namtapi, I. (2022). Needs Analysis of English for Specific Purposes for Tourism Personnel in Ayutthaya. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 15(1), 409-439.
- Nomnian, S., Trupp, A., Niyomthong, W., Tangcharoensathaporn, P., & Charoenkongka, A. (2020). Language and community-based tourism use, needs, dependency, and limitations. *Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 13(1), 57-79.
- Pechapan-Hammond, S. (2020). *English in Thailand*. The handbook of Asian Englishes, 629-648.
- Rao, P. S. (2019). The importance of English in the modern era. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(1), 7-19.
- Samoh, R., & Kaosaiyapom, O. (2021, November). *Results of Application of SPOC on English for Tourist Guides Course*. In 2021 2nd SEA-STEM International Conference (SEA-STEM) (pp. 97-99). IEEE.
- Sulaiman, M. Z., & Wilson, R. (2019). *Translation and tourism*. Springer Singapore.
- Wattanawong, W. (2023). *English for Tourism: Presentation of Speech Acts in relation to Language Interactions in Thai Hotel Settings* (Doctoral dissertation, ResearchSpace@ Auckland).

KSUC-O-024

ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
The Influence of Marketing Communication Factors towards Decision Making to Further Study in Bachelor of Communication Arts Program in Entertainment Business Acting and Tourism, Rambhai Barni Rajabhat University

สันดุสิตธี บรวิงษ์ตระกูล* และ อรพรรณ ถาวรยุศม์

สาขาวิชาธุรกิจบันเทิง การแสดงและท่องเที่ยว คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*

*Corresponding author: Sandusit.b@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชากรศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 57.20 ส่วน มีอายุ 19 ปี ร้อยละ 30.80 อาชีพผู้ปกครอง ธุรกิจส่วนตัว ร้อย 48.80 มีรายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือนเกิน 35,001- 40,000 บาท ร้อยละ 35.60 2) ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล (ร้อยละ 4.86) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (มหาวิทยาลัย) (ร้อยละ 4.80) และ ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด (การแนะนำ) (ร้อยละ 4.65) ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่าทุกปัจจัยมีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาด, การสื่อสารการตลาด, สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว, การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Abstract

The purposes of the research were to 1) This research aims to study demographics that influence the decision to pursue a Bachelor of Communication Arts program. Department of Entertainment Business, Acting and Tourism Rambhaibarni Rajabhat University. 2) To analyze the marketing communication factors that affect the Bachelor of Communication Arts program. Department of Entertainment Business, Acting and Tourism Rambhaibarni Rajabhat University The statistics used in the data analysis are frequency, average, and standard deviation. The statistics used in this study are Descriptive Statistics by analyzing frequency, mean percentage and standard deviation. And tested the hypothesis with a significant multiple regression analysis of 0.05%. The research findings showed that 1) the majority of population is male, 57.20%, aged 19, 30.80%, parental occupation, and 48.80%, with monthly average parental income exceeding 35,001-40,000 baht or 35.60%. Marketing communication factors influencing the decision to pursue a Bachelor of Communication Arts program. Department of Entertainment Business, Acting and Tourism Rambhaibarni Rajabhat University found that the most important factors were personal characteristics (4.86%), followed by physical characteristics (4.80%) and marketing promotions (guidance) (44%).⁶⁵ The results of a hypothesis test to analyze marketing communication factors that affect the decision to pursue Bachelor of Communication Arts program. Department of Entertainment Business, Acting and Tourism Rambhaibarni Rajabhat University. at the statistical significance level of 0.05

Keywords: The Influence of Marketing Communication, Program in Entertainment Business Acting and Touris, Decision Making to Further, Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยนั้นได้มีวิวัฒนาการมาโดยตลอดอาจจะเป็นเพราะมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือปัจจัยภายในเกิดจากความต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและทันสมัย ส่วนปัจจัยภายนอกเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองตลอดจนการติดต่อสื่อสารกันทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัยเพื่อความอยู่รอดและพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาประเทศด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทำให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีวิวัฒนาการเรื่อยมาซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้า (ประไพ เอกอุณ, 2542)

ปัจจุบันเทคโนโลยีในการเรียนการสอน (EdTech): การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่กำลังมีความนิยมแพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ แอปพลิเคชันการเรียนและเครื่องมือการสอนอัจฉริยะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้บริการการศึกษาการเรียนรู้ผ่านการทำ (Experiential Learning) การให้นักเรียนมีประสบการณ์จริง ๆ ผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน การฝึกงาน หรือโครงการสหกิจศึกษาที่มีความสำคัญเพื่อให้นักศึกษาได้รับทักษะและความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการทำงานจริงการพัฒนาทักษะที่ต้องการในสมัยปัจจุบันธุรกิจการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งรวมถึงทักษะด้านดิจิทัลการคิดวิเคราะห์การสื่อสารและความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนการสอนออนไลน์และแบบผสมการเรียนการสอนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์กับการเรียนการสอนแบบปกติ (offline) หรือแบบผสมกันกลางนี้กำลังเป็นที่นิยมนักศึกษาสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนการสอนได้ทุกที่ทุกเวลาการศึกษาทั่วโลกความสามารถในการเรียนรู้และทำงานในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิภาคเป็นสิ่งที่มีความสำคัญการให้นักศึกษามีโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเรื่องสำคัญโปรโมทความ

แตกต่างของโปรแกรมการเรียนการสอน: สถาบันการศึกษาที่เน้นการสื่อสารการตลาดอาจใช้โปรโมทความแตกต่างของโปรแกรมการเรียนการสอนเป็นจุดเด่น เช่น การเน้นความสามารถในการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล, การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์, หรือการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม

การสื่อสารการตลาดเป็นกระบวนการที่สำคัญในการเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจหรือองค์กรมีหลายขั้นตอนและยาวนานตั้งแต่การวางแผนและออกแบบกลยุทธ์จนถึงการนำเสนอข้อมูลและวัสดุโฆษณา ขั้นตอนสำคัญในการสื่อสารการตลาด วางแผนและวิเคราะห์: การสื่อสารการตลาดเริ่มต้นด้วยการวางแผนและวิเคราะห์. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับตลาด, กลุ่มเป้าหมาย, และคู่แข่งในอุตสาหกรรมเป็นสิ่งสำคัญ. วิเคราะห์ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ช่วยในการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส, และอุปสรรคของธุรกิจ กลยุทธ์การตลาด: วิเคราะห์ที่ได้จะถูกนำมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด. หลังจากนั้นจะกำหนดว่าจะใช้ช่องทางการตลาดไหน, วิธีการโฆษณา, และกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ผลลัพธ์ที่ต้องการ บริหารจัดการแบรนด์ (Brand Management): การสื่อสารการตลาดเกี่ยวข้องกับการสร้างและรักษาแบรนด์. นีรวมถึงการสร้างค่าแบรนด์, กำหนดตัวตนและคุณค่าของแบรนด์, และการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้และความสนใจในตลาด เลือกช่องทางการตลาด: การเลือกช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ. นีอาจรวมถึงโฆษณาทางโทรทัศน์, วิทยุ, การตลาดออนไลน์, โซเชียลมีเดีย, หรือแม้กระทั่งการตลาดอีเมล สร้างเนื้อหา: การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและมีคุณค่าสำหรับกลุ่มเป้าหมายเนื้อหาอาจบทความ, วิดีโอ, รูปภาพ, และข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เพื่อการตลาด การวัดและวิเคราะห์ผลลัพธ์: การติดตามและวัดผลลัพธ์ของกิจกรรมการตลาดเป็นสิ่งสำคัญ. นีทำให้ทราบว่าการยุทธ์ได้ผลหรือไม่, และช่วยปรับปรุงกลยุทธ์ในอนาคต การสื่อสารการตลาดเป็นกระบวนการที่ต้องปรับปรุงตลอดเวลา โดยการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในท้องตลาดและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย.

นอกจากนี้การใช้สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร. สถาบันส่วนมากใช้เว็บไซต์, บัญชีโซเชียลมีเดีย, และโฆษณาออนไลน์เพื่อถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรม, ข่าวสาร, และกิจกรรมของสถาบัน.

การจัดกิจกรรมและอีเวนต์: การจัดกิจกรรมและอีเวนต์เป็นวิธีที่ดีในการสร้างความติดตามและสร้างความสนใจ. สถาบันสามารถใช้การสื่อสารการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานสัมมนา, นิทรรศการ, หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการสร้างเนื้อหาที่มีคุณค่า: การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและมีคุณค่าสำหรับนักเรียนและผู้ปกครอง มีผลในการเสริมสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของสถาบัน การส่งเสริมความสามารถทางวิชาชีพ: การสื่อสารการตลาดเกี่ยวกับความสามารถทางวิชาชีพของนักศึกษาที่จบจากสถาบัน รวมถึงความสำเร็จในการหางานหลังจบการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อนำผลวิจัยมาพัฒนาให้การสื่อสารกับผู้เรียนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว คณะนิเทศศาสตร์มีจำนวน 250 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 จำนวน 250 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำผลการศึกษามาปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากนั้นตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of item Objective-Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach,1974) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ผู้ปกครอง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่กำหนดนัยสำคัญไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตร นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิง การแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและเปรียบเทียบระดับอิทธิพลของเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดต่อการตัดสินใจศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี” สรุปลผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1: จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	143	57.20
หญิง	107	42.80
2. อายุ		
19 ปี	77	30.80
20 ปี	43	17.20

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
21 ปี	44	17.60
22 ปี	33	13.20
23 ปีขึ้นไป	53	21.20
3. อาชีพผู้ปกครอง		
รับราชการ	38	15.20
บริษัทเอกชน	67	26.80
รัฐวิสาหกิจ	23	9.20
ธุรกิจส่วนตัว	122	48.80
4. รายได้ผู้ปกครอง		
10,000-15,000 บาท	10	4.00
15,001- 25,000 บาท	43	17.20
25,001- 35,000 บาท	80	32.00
35,001- 40,000 บาท	89	35.60
40,000 ขึ้นไป	28	11.20

จากตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 57.20 ส่วน มีอายุ 19 ปี ร้อยละ 30.80 อาชีพผู้ปกครอง ธุรกิจส่วนตัว ร้อย 48.80 มีรายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือนเกิน 35,001- 40,000 บาท ร้อยละ 35.60

ตารางที่ 2: ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการตัดสินใจ
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (ศิษย์เก่า)	4.40	0.72	มากที่สุด
ปัจจัยด้านราคา (ค่าบำรุงการศึกษา)	4.63	0.63	มากที่สุด
ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด (การแนะนำ)	4.65	0.64	มากที่สุด
ปัจจัยด้านบุคคล	4.86	0.31	มากที่สุด
ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (มหาวิทยาลัย)	4.80	0.46	มากที่สุด
Total	4.65	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล (ร้อยละ 4.86) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (มหาวิทยาลัย) (ร้อยละ 4.80) และ ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด (การแนะนำ) (ร้อยละ 4.65)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่กำหนดนัยสำคัญไว้ที่ระดับ 0.05 พบว่า

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ	b	beta	P-value	Sig
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (ศิษย์เก่า)	.229	.211	3.709	.000*
ปัจจัยด้านราคา (ค่าบำรุงการศึกษา)	1.489	1.189	3.231	.002*
ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด (การแนะนำ)	.170	.152	2.829	.005*
ปัจจัยด้านบุคคล	.244	.217	3.674	.000*
ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (มหาวิทยาลัย)	.230	.259	3.156	.001*
R ² = .212 R = .242 F = 22.459 Sig = .000				

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดทุกปัจจัยมีผลการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

การผลการวิจัยเรื่องปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ความต้องการของผู้เรียนกิจกรรมของสาขาที่จัดและประชาสัมพันธ์ภายนอก และการเดินทางไปเรียนสวดกสบายใกล้บ้าน สอดคล้องกับ เสรี วงษ์มณฑา (2548) กล่าวว่า การตลาดโดยการจัดกิจกรรมพิเศษหรือการตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing) เป็นการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น (1) การประกวด (Contest) (2) การแข่งขัน (Competition) (3) การฉลอง (Celebration) (4) การเปิดตัวสินค้าใหม่ (Launching) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบันเพราะว่าเป็นการสื่อสารการตลาดที่สามารถจูงใจให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมได้ และสอดคล้องกับ ปริญ ลักษิตานนท์ (2544) กล่าวว่า ความสะดวกสบายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้รับสารเลือกซื้อหรือแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ในการแสวงหาข้อมูลเป็นการหาข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจโดยผู้บริโภคจะเริ่มหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายในเริ่มจากความทรงจำของตนเองที่จะสามารถระลึกได้ในระดับต้น ๆ เช่น ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ใกล้ตัวและสามารถหาข้อมูลข่าวสารได้อย่างง่ายดายหลายสิ่งเหล่านี้จึงอยู่ในความทรงจำของผู้บริโภคเป็นลำดับต้น ๆ แต่หาก

สิ่งนั้นไม่สามารถตอบสนองข้อมูลได้ตรงความต้องการผู้บริโภคอาจแสวงหาข้อมูลจากแหล่งอื่นต่อไปข้อมูลภายนอกก็ยังคงเป็นแหล่งการค้นหาข้อมูลของผู้บริโภคในลำดับต่อมาไม่ว่าจากการพบเห็นในสื่อต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งกลุ่มอ้างอิงต่าง ๆ เช่น เพื่อน กลุ่มเพื่อน

การเปรียบเทียบระดับอิทธิพลของเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพผู้ปกครอง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครอง แตกต่างกัน มีระดับอิทธิพลของเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดต่อการตัดสินใจศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจบันเทิงการแสดงและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ ณิชชา ปะณะรักษ์ (2562) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และความถี่ในการใช้บริการ แตกต่างกัน มีระดับอิทธิพลของเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดต่อการตัดสินใจใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาหรือนักเรียนที่ใช้สื่อดิจิทัลและมีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดตั้งแต่ 2 คณะขึ้นไปเพื่อความชัดเจนของผลวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- สรี วงษ์มณฑา. (2548). *การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร
- ณิชชา ปะณะรักษ์. (2562). ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 4(2),137-147
- ปริญ ลักขิตานนท์.(2544). *จิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์เลิฟ
- Wongmontha, S. (2005). *Customer Behavior Analytics*. Bangkok: Dharmasarn. (inThai)
- Noikasem, T. (2009). *Factors Affecting in the Service User Decision of Hospital in Songkhla Province*. Thesis, Master of Business Administration, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Kotler, P., Hermawan, K., & Iwan, S. (2010). *Marketing 3.0: From products to customers to the human spirit*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Haresh Vaishnavi B., “Effects of Sales Promotions on Consumer Preferences and Brand Equity Perception: with specific reference to FMCG products”, Saurashtra University, Rajkot. (Thesis), 2011.
- Keegan, W. J., & Green, M. C. (2012). *Global marketing* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Tabachinick, B.G. and Fidell, L.S. 2007. *Using Multivariate Statistics*. Edition 5th. MA: Allyn and Bacon, Boston USA.

KSUC-O-025

การศึกษาทำเลที่ตั้งและจัดทำแผนที่ตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในจังหวัดภูเก็ต

Studying the location and making a map of foreign currency exchange booths in Phuket Province.

ฤดีรัตน์ คันทานนท์* และ พรธณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: S6411149120@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาทำเลที่ตั้งของตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต และ 2) เพื่อจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) เพื่อศึกษาทำเลที่ตั้งของตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า ทำเลที่ตั้งของตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศจะมีการจัดตั้งขึ้นในจุดที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีการเดินทางที่สะดวก มีการขนส่งที่รวดเร็วและทันสมัย มีสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการ และตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศส่วนใหญ่จะคิดดอกเบี้ยน้อยกว่าการนำเงินไปแลกตามธนาคาร แต่ละตู้จะมีกฎหมายคุ้มครองเงินของลูกค้าและผู้จัดตั้งตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศต้องทำการเสียภาษีตามที่กฎหมายกำหนดอย่างครบถ้วน 2) เพื่อจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า จากการลงพื้นที่ไปสำรวจในบริเวณพื้นที่จริงของการจัดตั้งตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศบริเวณหน้าหาดป่าตองและได้จัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศทำให้ทราบว่าบริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต มีตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศทั้งหมด 12 ตู้ จึงทำให้ทราบว่าตำแหน่งต่างๆของตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศตั้งอยู่ตำแหน่งใดและแต่ละทิศใกล้กับสถานที่ใด

คำสำคัญ: การศึกษา, ทำเลที่ตั้ง, ตู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ

Abstract

This research is qualitative research. The objectives are 1) to study the location of foreign currency exchange booths in Phuket province and 2) to prepare a map of the location of foreign exchange booth services in Phuket province. The research results found that 1) To study the location of foreign currency exchange booths in Phuket province. It was found that the locations of foreign exchange booths are set up in areas with a large number of tourists. There is convenient travel. There is fast and modern transportation. There is an environment around that is conducive to providing services provide services and most foreign currency exchange booths charge less interest than exchanging money at banks. Each kiosk has laws protecting customer money and those who set up foreign exchange kiosks must pay taxes as required by law in full. 2) To prepare a map of the location of foreign exchange kiosk services in Phuket Province, it was

found that from surveying the actual area of the foreign exchange booths in front of Patong Beach and making a map of the service locations of the foreign currency exchange booths, it was found that the area in front of Patong Beach, District Kathu, Phuket Province There are a total of 12 foreign exchange booths, so you can know where the different locations of the foreign exchange booths that offer foreign currency exchange services are located and in which direction they are close to each location.

Keywords: Education, Location, Foreign currency exchange booth

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คือมุ่งเน้นทำให้รายได้ประชาชาติหรือทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นที่ตั้ง โดยใช้กลไกราคาหรือระบบตลาดภายใต้การแข่งขันอย่างเสรีเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสามารถทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยประสบผลสำเร็จ (เดชกาญจนากร , 2559) ตัวอย่างเช่น ธนาคาร ทุกเครือข่ายของธนาคารจะมีตู้ ATM ตู้โอนเงิน ตู้ปรับสมุดบัญชี ที่คอยติดตั้งไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนคนไทยเพียงประเทศเดียว แต่ยังมีเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่คนต่างประเทศอีกด้วย นั่นก็คือตู้แลกเงินตราต่างประเทศให้เป็นเงินไทย มีให้บริการคนต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวมากมายกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ร้านแลกเปลี่ยนซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีมากมาย ทั้งที่เป็นธนาคารท้องถิ่นและไม่ใช่ธนาคาร โดยสนามบินจะเป็นสถานที่แรกที่ คุณจะเห็นร้านซื้อขายเงินมากมาย เป็นที่ง่ายและสะดวกของผู้ที่จะเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศ หรือกลับจากต่างประเทศ แต่ที่แน่นอนว่าที่สนามบินนั้นจะมีอัตราแลกเปลี่ยนที่แพงกว่าให้ผลกำไรได้น้อยกว่าร้านซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราในเมืองหรือธนาคาร นอกจากสนามบินแล้วเรายังสามารถพบได้ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ธนาคาร โรงแรม รีสอร์ท และสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น ป่าตอง กะตะ กระรน ในหาน กมลา บางเทา ในยาง เซิงทะเลและเมืองภูเก็ต ตู้แลกเงินต่างประเทศ มีข้อดีเนื่องจากคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการในทุกพื้นที่และผู้ใช้บริการสามารถแลกเงินได้ด้วยตนเองที่เครื่องได้ตลอด 24 ชั่วโมง ได้เร็วกว่าธนาคารอื่นและร้านแลกเงิน ไม่มีค่าธรรมเนียมในการแลกเงิน สามารถทำรายการได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อรายการ และสูงสุดไม่เกิน 99,999 บาทต่อวันต่อคน สกุลเงินที่สามารถแลกได้ทั่วไปตามจุดให้บริการต่างๆ เช่นสกุลเงิน สหรัฐดอลลาร์ (USD) ,ยูโร (EUR) , ปอนด์สเตอร์ลิง (GBP), ออสเตรเรียดอลลาร์ (AUD), ไทยบาท (THB), ญี่ปุ่นเยน (JPY), เกาหลีวอน (KRW) , สิงคโปร์ดอลลาร์ (SGD) ฮองกงดอลลาร์ (HKD) และทุกสกุลเงินทุกประเทศ สามารถแลกได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ตู้อัตโนมัติหรือร้านรับแลกต่าง ๆ (ธนาคารกสิกรไทย, 2566)

จังหวัดภูเก็ตมีการพัฒนาขึ้นมาเยอะมากตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ แต่ที่เห็นได้ชัดมากที่สุดก็คือด้านเศรษฐกิจ ตั้งแต่หลังโรคระบาดโควิด 19 มาจนถึงจังหวัดภูเก็ตได้เปิดเสรีด้านการท่องเที่ยวโดยเปิดแบบไม่มีเงื่อนไข มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก เริ่มจากวันละ 3,000-4,000 คน จนถึงปัจจุบันวันละประมาณ 12,000 คน นอกจากนี้ยังมีทางน้ำโดยเรือสำราญเข้ามาอาทิตย์ละครั้ง มีคนเข้ามาประมาณ 3,000-4,000 คน ทางบกวันละ 12,000 คนต่อวัน จึงทำให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวมากกว่าจังหวัดอื่นๆ เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตเป็นหนึ่งจังหวัดในภาคใต้ที่โดดเด่นเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามที่สุดถ้าเปรียบเทียบกับทุกๆจังหวัดในภาคใต้ จึงทำให้จังหวัดภูเก็ตเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆเพราะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายเงินอย่างต่อเนื่องและการเงินของจังหวัดภูเก็ตมีอัตราที่สูงขึ้นตามสภาพของเศรษฐกิจ (มติชนออนไลน์ , 2566)

ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับตู้แลกเงินตราต่างประเทศทั้งแบบอัตโนมัติ และตามร้านรับแลกเงินโดยทั่วไป โดยได้กล่าวถึงความสะดวกและข้อดีในการเข้ารับบริการจากที่แลกเงินอัตโนมัติ ซึ่งมีข้อดีและความสะดวก

ต่างๆมากมายในการใช้บริการ สามารถแลกเงินต่างได้ทุกสกุลเงินและทุกประเทศสามารถนำมาแลกได้ คิดค่าธรรมเนียมต่ำกว่าในธนาคารและสามารถแลกได้ตลอด 24 ชั่วโมง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ทำเลที่ตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต และที่จัดทำแผนที่การให้บริการในแต่ละจุด เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการใช้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศเพื่อให้ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปของตู้แลกเงินตราต่างประเทศและจัดทำแผนที่เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหาตำแหน่งที่เปิดให้บริการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทำเลที่ตั้งของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษา

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน , (2525) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

วิลโลว์ ตั้งจิตสมคิด , (2539) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ การปลูกฝังความเคารพนับถือในตัวบุคคลให้มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเชื่อว่าการศึกษา คือการพัฒนาสมรรถภาพทางสมองของมนุษย์ให้มีความเจริญขึ้นเรื่อยๆ และมีความผสมกลมกลืนกันไปในทุกๆทาง

สุพล วงศ์สินธ์ , (2538) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความประพฤติ ความขยัน ซื่อสัตย์ เห็นช่องทางของการประกอบอาชีพ ภูมิใจในบรรพบุรุษของตน ทำงานเป็นกลุ่มได้ มีความเป็นประชาธิปไตย นับถือตนเองและผู้อื่น

สาโรช , (2529) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 ซึ่งได้แก่

- รูป คือ ร่างกาย
- เวทนา คือ ความรู้สึก
- สัญญา คือ ความจำ
- สังขาร คือ ความคิด
- วิญญาณคือความรู้

วิทยากร เชียงกุล , (2542) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคม ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมที่ถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษา ผ่านสื่อมวลชนและสภาพแวดล้อมอื่นๆของสังคม มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของประชาชน การศึกษามีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านสังคมในขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมมีผลกระทบต่อการศึกษาด้วย

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ยังไม่รู้ การศึกษามีหลายรูปแบบและมีหลายวิธีทั้งการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลด้วยตนเองและการศึกษาเรียนรู้ภายในห้องเรียน การศึกษาเรียนรู้ในสิ่งเพิ่มเติมจะช่วยพัฒนาความคิดช่วยพัฒนาพฤติกรรมเป็นให้เป็นที่ไปในทางที่เหมาะสม

2. ทำเลที่ตั้ง

ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง (Location Theory) แคลรี (Clarie, 1973, pp.59-62 อ้างใน สงกรานต์ คงเพชร, 2555,หน้า 25) คือหลักการพิจารณาการเลือกทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุด สำหรับการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องจากจะ

ส่งผลต่อต้นทุน และการบริหารจัดการในอนาคต จากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการวางแผนในการทำงานในด้านต่างๆ เนื่องจากทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดและแต่ละพื้นที่จะมีความเหมาะสมแตกต่างกันไป การสร้างสิ่งต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ พิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องใด ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อรรถัย วานิชดี, (2545) ได้ให้ความหมายทำเลที่ตั้งไว้ว่า ทำเลที่ตั้ง หมายถึง แหล่งที่จะทำให้อุตสาหกรรมประกอบกิจกรรมทางธุรกิจได้สะดวกที่สุด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทุกด้านที่จะได้รับ เช่น กำไร ค่าใช้จ่าย การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมภายนอก จนสิ้นสุดการดำเนินธุรกิจนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อตัดสินใจจะทำธุรกิจใดแล้วมักจะกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการไว้ชัดเจนว่าจะผลิตอะไร เพื่อใคร ตลาดเป้าหมายใด และมีคุณภาพมากน้อยอยู่ในระดับใด เป็นต้น การเลือกจุดที่ตั้งของกิจการแต่ละแห่งจะมีหลักเกณฑ์ที่เลือกแตกต่างกันออกไป แล้วแต่สภาพของกิจการนั้น ๆ เช่น ธุรกิจการผลิตจะพิจารณาถึงแหล่งวัตถุดิบ แรงงาน การขนส่ง ลูกค้ำส่วนธุรกิจบริการจะคำนึงถึงการเข้าถึงลูกค้า แต่ทุกกิจการต้องคำนึงถึงต้นทุนเกี่ยวกับที่ตั้งกิจการ ดังนั้น ในการเลือกทำเลที่ตั้งจึงเป็นสิ่งที่จะต้องความสำเร็จของกิจการตั้งหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- 1) ความพอใจส่วนบุคคล
- 2) ด้านลูกค้า
- 3) แหล่งวัตถุดิบ
- 4) การขนส่ง
- 5) สภาพการแข่งขัน
- 6) ทักษะคติของท้องถิ่นที่มีต่อกิจการใหม่
- 7) ด้านกฎหมายและภาษีอากร
- 8) ด้านมลภาวะและสิ่งแวดล้อม
- 9) ด้านสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียง
- 10) การเจริญเติบโตในอนาคต

สำเร็จ อินทร์วงษ์, (2562) ให้ความหมายของคำว่าทำเลที่ตั้งดังนี้ ทำเลที่ตั้ง หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทุกด้านที่จะได้รับ เช่น กำไร ค่าใช้จ่าย การขนส่ง การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมภายนอก จนสิ้นสุดการดำเนินธุรกิจนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อตัดสินใจจะทำธุรกิจใดแล้วมักจะกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการไว้ชัดเจนว่าจะผลิตอะไร เพื่อใคร ตลาดเป้าหมายใด และมีคุณภาพมากน้อยอยู่ในระดับใด

คาร์ล วิลเฮม เฟรดริช ลุนฮาร์ต, (2369) ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง เป็นทฤษฎีว่าด้วยทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นส่วนของภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ (economic geography) ภูมิภาควิทยา (regional science) และเศรษฐศาสตร์เชิงพื้นที่ (spatial economics) ทฤษฎีทำเลที่ตั้งอธิบายถึงเหตุผลที่ว่าเหตุใดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเฉพาะประเภทหนึ่งจึงไปตั้งอยู่เฉพาะ ณ ที่แห่งหนึ่ง เช่นเดียวกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค - ทฤษฎีทำเลที่ตั้งอาศัยสมมุติฐานที่ว่าผู้ประกอบการทั้งที่เป็นบริษัทและบุคคลทั่วไปก็เพื่อประโยชน์ของตนเองจึงได้เลือกทำเลที่ตั้งที่จะทำให้เกิดผลกำไรมากที่สุดคือการลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค

Takon_geo26, (2553) ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง (location theory) หมายถึง เป็นการกล่าวถึงวิธีการและหลักการในการพิจารณาถึงสถานที่ที่ดีที่สุดสำหรับการสร้างสิ่งใด ๆ ซึ่งอาจจะเป็น สาธารณูปโภคพื้นฐาน ร้านค้า โรงงาน อุตสาหกรรม หรือ อื่น ๆ โดยอาจมีวิธีการ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับชนิดของเป้าหมายที่ต้องการสร้าง ซึ่งในปัจจุบันการวางแผนทำเลที่ตั้งจะมีลักษณะเป็นการวางแผนในเชิงเศรษฐศาสตร์มากกว่าในทางเศรษฐศาสตร์การวางแผนโดยใช้ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง ได้มีการสร้างทฤษฎีขึ้นมาหลายทฤษฎี ขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจ เวลา และสถานการณ์ต่าง ๆ ผลกำไรจากการสร้างความรู้เพื่อ

แก้ไขปัญหาในการดำเนินธุรกิจ ทำให้มีการคิดค้นทฤษฎีต่าง ๆ หลายทฤษฎีสิ่งสำคัญในการดำเนินธุรกิจคือการวิเคราะห์ในเรื่องของต้นทุนและผลกำไร ซึ่งทำเลที่ตั้งถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ทำเลที่ตั้ง หมายถึง การพิจารณาหลักการเลือกสถานที่ใดสถานที่หนึ่งทีโดยการเลือกสถานที่ที่ดีที่สุด เพื่อนำสถานที่นั้นมาประกอบธุรกิจ โดยคำนึงถึงผลกำไร ความสัมพันธ์กับลูกค้า ความสัมพันธ์กับตลาด แหล่งผลิตต่าง ๆ การวางแผนทำเลที่ตั้งมีหลายทฤษฎีให้เลือกใช้ขึ้นอยู่กับสถานะเศรษฐกิจรูปแบบการธุรกิจ รวมไปถึงระยะเวลาในการเลือกทำเลที่ตั้งและระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ การเลือกทำเลที่ตั้งเป็นสิ่งสำคัญเพราะการที่มีผลกำไรดี มีธุรกิจที่รุ่งเรืองสืบเนื่องมาจากการเลือกทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม ในการเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อประกอบธุรกิจจึงต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ความพอใจส่วนบุคคล หมายถึง ความพึงพอใจที่จะตัดสินใจเลือกหรือใช้บริการนั้น ๆ โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับก่อนตัดสินใจ และขึ้นอยู่กับเฉพาะตัวบุคคลว่าจะพอใจในเรื่องอะไร เพราะอะไร

ด้านลูกค้า หมายถึง การบริการเกี่ยวกับด้านลูกค้า การให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา การสื่อสารรวมไปถึงการดูแลลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจให้มากที่สุด

แหล่งวัตถุดิบ หมายถึง สิ่งที่เป็นวัสดุอุปกรณ์หลักในการประกอบธุรกิจนั้น ๆ

การขนส่ง หมายถึง การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการ โดยสามารถนำผู้รับบริการไปยังที่หมายได้ด้วยยานพาหนะต่าง ๆ

สภาพการแข่งขัน หมายถึง การดำเนินธุรกิจในบริเวณที่มีคู่แข่ง มีการแข่งขันกันด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ธุรกิจของตนยังคงอยู่รอดในปัจจุบัน

ทัศนคติของท้องถิ่นที่มีต่อกิจการใหม่ หมายถึง สิ่งที่สะท้อนให้เห็นหรือสิ่งที่ตอบกลับเมื่อมีการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาใหม่ โดยมาจากบุคคลในท้องถิ่นหรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบริเวณนั้นในขณะที่เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาใหม่

ด้านกฎหมายและภาษีอากร หมายถึง สิ่งที่ควบคุมและเป็นสิ่งที่บังคับใช้ขึ้นเด็ดขาดของธุรกิจนั้น ๆ โดยเจ้าของธุรกิจและลูกค้าต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

ด้านมลภาวะและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเกิดขึ้นจากการก่อตั้งธุรกิจในบริเวณนั้น

ด้านสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียง หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่บริเวณที่ประกอบธุรกิจ และธุรกิจได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมนั้น

การเจริญเติบโตในอนาคต หมายถึง การคาดการณ์ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพัฒนาต่อยอดไปจากธุรกิจเดิม

3. ตั้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ

ศูนย์ข้อมูลการเงิน, (2560) ให้ความหมายตั้แลกเปลี่ยนไว้ว่า ตั้แลกเปลี่ยน หมายถึง ธุรกิจที่เกี่ยวข้อกับการนำเงินบาทไปแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างประเทศ ไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ ในการเดินทางท่องเที่ยว การดูงาน การศึกษาต่อ หรือทำธุรกิจซื้อขายสินค้า เป็นต้น โดยผู้ที่ต้องการนำเงินบาทไปแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างประเทศ จะใช้ อัตราที่สถาบันการเงินเป็นผู้ขาย หรือ Selling และในกรณีที่ต้องการนำเงินสกุลต่างประเทศแลกคืนเป็นเงินบาท จะใช้อัตราที่สถาบันการเงินเป็นผู้ รับซื้อ หรือ Buying การแลกเปลี่ยนเงินตราสามารถทำได้ทั้งที่สาขาธนาคารต่าง ๆ หรือบูธแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของธนาคารรวมทั้งร้านแลกเปลี่ยนเงินที่ได้รับอนุญาต

- การโอนเงินไปต่างประเทศ จะต้องติดต่อที่สาขาของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เพื่อกรอกแบบฟอร์มพร้อมแนบบัตรประชาชนเพื่อโอนเงินไปต่างประเทศ โดยผู้รับจะได้รับเงินประมาณ 1-3 วันทำการ หากต้องการโอนเงินผ่านระบบออนไลน์ของธนาคารด้วยตนเอง จะต้องสมัครขอใช้บริการที่สาขา ของธนาคารและรอผลอนุมัติประมาณ 7-14 วัน จึงจะ

สามารถโอนผ่านระบบออนไลน์ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้จะมีค่าธรรมเนียมในการโอนไปแต่ละประเทศแตกต่างกัน ขึ้นกับเงื่อนไขของแต่ละธนาคาร

- บัญชีเงินฝากต่างประเทศ มีทั้งรูปแบบบัญชีออมทรัพย์ เงินสะสม และฝากประจำ รองรับการฝากถอนสกุลเงินต่างประเทศ เหมาะสำหรับผู้ที่มี แหล่งเงินได้ต่างประเทศจากการขายสินค้า รับเงินเดือน เป็นต้น และต้องชำระค่าสินค้าหรือชำระหนี้เป็นสกุลเงินต่างประเทศในอนาคต ช่วยลด ความผันผวนจากอัตราแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ ยังสามารถถอนออกมาเป็นเงินสกุลบาทได้

ธนาคารกสิกรไทย, (2563) เครื่องแลกเปลี่ยน หมายถึง เครื่องอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนโดยที่ผู้ใช้บริการไม่ต้องเดินทางไปที่ธนาคาร สามารถแลกได้ตลอด 24 ชั่วโมงโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ สามารถแลกเปลี่ยนบาทเป็นเงินต่างประเทศได้ 3 สกุลเงิน ได้แก่ USD , EUR , JPY และแลกเปลี่ยนต่างประเทศเป็นเงินไทยบาท ได้ 12 สกุลเงิน ได้แก่ USD , EUR , GBP , AUD , SGD , CNY , HKD ,KRW , TWD , JPY , MYR , CHF สามารถทำรายการได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อรายการ และสูงสุดไม่เกิน 99,999 บาทต่อวันต่อคน ขั้นตอนการใช้เครื่องแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอัตโนมัติ

- เลือกภาษา
- สแกนพาสปอร์ต
- เลือกสกุลเงินและตรวจสอบอัตราแลกเปลี่ยน
- ระบุจำนวนเงินและกดสั่งซื้อ
- ใส่ธนบัตรและรอรับใบเสร็จ
- รับธนบัตรที่แลกมา

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ หมายถึง ตู้แลกเปลี่ยนที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ สามารถใช้บริการได้ตลอดเวลา 24 ชั่วโมงโดยไม่มีวันหยุดราชการ และผู้ใช้บริการไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางไปธนาคารเพื่อทำการแลกเปลี่ยน แต่สามารถนำมาแลกที่ตู้แลกเปลี่ยนอัตโนมัติได้โดยไม่ต้องเสียค่าบริการ ตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจะมีสกุลเงินที่มีสำรองไว้คอยให้บริการที่หลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอต่อการแลกเปลี่ยนในแต่ละครั้ง มีเรทราคาที่สูงและมีการคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าธนาคาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาทำเลที่ตั้งและจัดทำแผนที่ตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ทัศนศึกษาเลือกทำเลที่ตั้งในการจัดตั้งตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และวิธีการจัดทำแผนที่ออนไลน์เกี่ยวกับตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
- 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่นวิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และรายงานการวิจัยนิตยสาร อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับตู้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
- 3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) 1) ทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) เรียบข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) โดยการศึกษาหาข้อมูลมาแล้วนำมาเรียบเรียงว่าควรเลือกข้อมูลไหนให้ตรงกับงานวิจัย แล้วจึงตัดข้อมูลที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุดออกไป
- 4) ชั้นประเมินและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทำเล

ที่ตั้งเพื่อสำรวจสภาพทั่วไปของผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ และ 3) สรุปอภิปรายสังเคราะห์งานวิจัย พิจารณาจากทำเลที่ตั้งและสภาพทั่วไปรวมไปถึงตำแหน่งการให้บริการของผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาทำเลที่ตั้งของผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

จากการศึกษา พบว่า ทำเลที่ตั้งมีความสำคัญต่อการจัดตั้งผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศโดยคำนึงถึงความสำเร็จขององค์การธุรกิจ ถ้าหากเลือกทำเลที่ตั้งเหมาะสม จะทำให้ทำธุรกิจประสบปัญหา ในการเลือกทำเลที่ตั้งจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของกิจการโดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาทำเลที่ตั้งของ (อรรถัย วานิชติ , 2545) มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1.1 ความพอใจส่วนบุคคล

ผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศมีการกำหนดเรทราคาที่ไม่ต่ำจนเกินไป และไม่สูงจนเกินไป คำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตามความเป็นจริง ไม่เอาเปรียบลูกค้า มีการบริการลูกค้าที่ดีให้คำแนะนำ เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง และมีการคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าธนาคาร มีเรทราคารายวันติดไว้ชัดเจนทุกตู้ และจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกๆวัน ขึ้นอยู่กับค่าเงินของแต่ละประเทศ ในแต่ละตู้จะมีเรทราคาที่ไม่เท่ากัน

ภาพที่ 1: เรทราคาของผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ

บริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

นางสาวฤดีรัตน์ คັນธานนท์ ผู้บันทึกภาพ

วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.2 ด้านลูกค้า

ผู้แลกเปลี่ยนตราต่างประเทศต้องมีเงินสำรองจ่ายให้แก่ลูกค้า เพื่อที่จะไม่ให้นักค้ารอนาน ส่วนพนักงานที่นั่งอยู่ภายในตู้ จะต้องคอยให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับราคาของเงินก่อนแลก บริการลูกค้าด้วยความรวดเร็วและเต็มใจ สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าให้ได้มากที่สุด พนักงานโดยส่วนใหญ่ต้องพูดได้อย่างน้อย 3 ภาษา ต้องเก่งในเรื่องของการสื่อสารและการให้บริการ เพราะลูกค้าไม่ได้มีแค่คนไทยเท่านั้น

ภาพที่ 2: นักท่องเที่ยวใช้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศ

บริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

นางสาวฤติรัตน์ คັນธานนท์ ผู้บันทึกภาพ

วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.3 แหล่งวัตถุดิบ

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศจะมีวัตถุดิบหลัก ๆ ก็คือ เงิน เงินควรมีจำนวนที่ไม่มากจนเกินไปและไม่น้อยจนเกินไป ควรมีเพียงพอกับการแลกเปลี่ยนเงินของลูกค้านักท่องเที่ยวและควรมีเงินหลาย ๆ สกุลเงิน สกุลเงินหลัก ๆ ที่ควรมีนอกจากสกุลเงินบาทคือสกุลเงินดอลลาร์ เนื่องจากสามารถใช้จ่ายได้ใกล้เคียงกับเงินไทยมากที่สุด

1.4 การขนส่ง

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่จะจัดตั้งในบริเวณที่มีรถรับส่งนักท่องเที่ยวขับผ่าน หรือเป็นจุดที่จอดรถรับส่งนักท่องเที่ยว ตู้จะตั้งอยู่ติดริมถนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องของการเดินทาง

ภาพที่ 3: รถรับส่งนักท่องเที่ยว

บริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

นางสาวฤติรัตน์ คັນธานนท์ ผู้บันทึกภาพ

วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.5 สภาพการแข่งขัน

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศจะจัดตั้งในบริเวณที่ติด ๆ กันและจะมีการแข่งขันกันสูงมากทางด้านของเรทราคา เจ้าของกิจการของตู้ไหนมีเรทราคาที่สูงกว่านักท่องเที่ยวก็จะเลือกไปใช้บริการที่ตู้นั้น

ภาพที่ 4: ตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการใกล้กัน
บริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
นางสาวฤติรัตน์ คันธานนท์ ผู้บันทึกภาพ
วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.6 ทศนคติของท้องถิ่นที่มีต่อกิจการใหม่

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการใหม่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้บริเวณหน้าหาดป่าตองดู
เจริญรุ่งเรืองมากขึ้น เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกเลยส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และผู้คนในบริเวณนั้นมีรายได้
และอาชีพเสริมที่เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 5: ความเจริญรุ่งเรืองของหาดป่าตอง
บริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
นางสาวฤติรัตน์ คันธานนท์ ผู้บันทึกภาพ
วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.7 ด้านกฎหมายและภาษีอากร

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศใช้พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ.2551 เช่นเดียวกับธนาคารและตู้
ATM เพื่อป้องกันความเสียหายและมีความระมัดระวังทางการเงิน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่มาแลกเงิน รวมไปถึงคุ้มครองตัว
เจ้าของกิจการและลูกค้าที่มารับบริการ ส่วนด้านของภาษีตู้แลกเงินตราต่างประเทศทุกตู้จะต้องเสียค่าภาษีให้กับกรมสรรพากร
เนื่องจากการประกอบธุรกิจอย่างหนึ่ง

1.8 ด้านมลภาวะและสิ่งแวดล้อม

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่มีจำนวนมากบริเวณหน้าหาดป่าตองทำให้เกิดความแออัดเนื่องจากบางตู้ตั้งกีด
ขวางบริเวณทางเท้าและบางตู้ตั้งติดกับริมถนน ส่งผลให้บริเวณนั้นไม่มีที่จอดรถ ไม่มีทางเดิน และทำให้รถติดเนื่องจากรถไม่
สามารถขับเคลื่อนได้เพราะติดรถที่จอดขวาง และมีผู้คนหลีกเลี่ยงตู้แลกเงินตราต่างประเทศมาเดินอยู่บนถนน

ภาพที่ 6: การจราจรหน้าตลาดป่าตอง
บริเวณหน้าตลาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
นางสาวฤติรัตน์ คันธานนท์ ผู้บันทึกภาพ
วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.9 ด้านสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียง

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศมีการจัดตั้งในบริเวณที่มีผู้คนพลุกพล่าน หรือที่ที่มีนักท่องเที่ยวเดินอยู่ตลอดเวลา ไม่จัดตั้งในซอยที่เปลี่ยวและไม่มีผู้คน ลักษณะของตู้จะปิดกั้นด้วยกระจกมิดชิดและมีเพียงแค่ช่องเล็กๆเอาไว้แลกเงินเท่านั้น เนื่องจากต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

ภาพที่ 7: ตู้แลกเงินตราต่างประเทศ
บริเวณหน้าตลาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
นางสาวฤติรัตน์ คันธานนท์ ผู้บันทึกภาพ
วันที่ 4 ตุลาคม 2566 บันทึกภาพ

1.10 การเจริญเติบโตในอนาคต

ตู้แลกเงินตราต่างประเทศช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ในอนาคตตู้แลกเงินตราต่างประเทศต้องมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก และจะส่งผลให้การเงินบริเวณหน้าตลาดป่าตองเจริญรุ่งเรืองมากกว่าเดิมในอนาคต

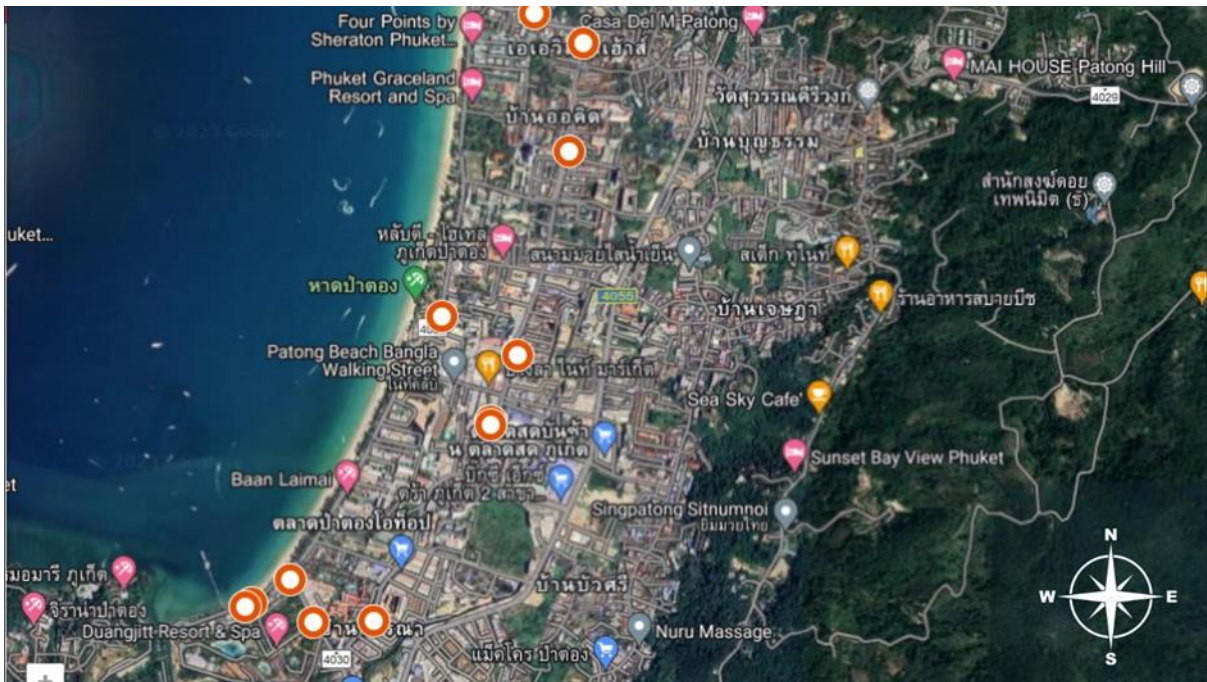
จากการสำรวจทำเลที่ตั้งของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่หน้าตลาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ตพบว่าทำเลที่ตั้งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่จะจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศในแต่ละพื้นที่ เพราะจะจัดตั้งขึ้นในจุดที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีการเดินทางที่สะดวก มีการขนส่งที่รวดเร็วและทันสมัย มีสิ่งแวดลอมรอบข้างที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการและไม่เป็นอันตรายต่อตัวผู้ให้บริการ สิ่งแวดลอมบริเวณที่จะจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศต้องมีความปลอดภัยสูง

จะเห็นได้ว่าไม่มีการจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่ที่ลับตาคนเนื่องจากมีความเสี่ยงสูง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ติดกับถนนสายหลักที่มีรถไม่ขาดสายและมีนักท่องเที่ยวพลุกพล่าน ตู้แลกเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่จะเปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง และคิดดอกเบี้ยน้อยกว่าการนำเงินไปแลกตามธนาคาร โดยการจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของลูกค้าเป็นหลัก มีการกำหนดราคาที่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์และมีเงินสกุลต่างๆไว้จ่ายให้กับลูกค้าอย่างเพียงพอ ตู้แลกเงินตราต่างประเทศแต่ละตู้จะมีกฎหมายคุ้มครองเงินของลูกค้าและผู้จัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศต้องทำการเสียภาษีตามที่กฎหมายกำหนดอย่างครบถ้วน การจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศมีประโยชน์ต่อบริเวณที่จัดตั้งเพราะจะทำให้บริเวณนั้นเจริญรุ่งเรืองและมีความน่าสนใจ เมื่อมีความเจริญรุ่งเรืองแล้วสามารถสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ผู้คนในบริเวณนั้น

2. เพื่อจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

จากการลงพื้นที่ไปสำรวจทำเลที่ตั้งของตู้แลกเงินตราต่างประเทศบริเวณถนนซอยป่าตอง และถนนหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต พบว่าตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมีทั้งหมด 12 ตู้ โดยสามารถจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศได้ดังสัญลักษณ์ต่อไปนี้

สัญลักษณ์ หมายถึง ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศ

ภาพที่ 8: ภาพถ่ายจากดาวเทียมแสดงตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศ

นางสาวฤติรัตน์ คันธานนท์ ผู้จัดทำ

วันที่ 7 ตุลาคม 2566

สรุป ในการจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศทำให้ทราบว่าบริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต มีตู้แลกเงินตราต่างประเทศทั้งหมด 12 ตู้ แต่ละตู้จะมีตำแหน่งติดกับทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกดังนี้ ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 1 มีทิศเหนือติดกับ Fruit Stall ทิศใต้ติดกับ บริษัทท่องเที่ยว ทิศตะวันตกติดกับ Tai Gallery ศูนย์การค้า ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 2 มีทิศเหนือติดกับ Patong Light And Sound ร้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทิศใต้ติดกับ Oriental Spa ทิศตะวันออกติดกับ Cafe Amazon ทิศตะวันตกติดกับ

BOSPHORUS TURKISH RESTAURANT PHUKET ตุ๊กกี้ ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 3 มีทิศเหนือติดกับ 89 Thai Food and Seafood ทิศใต้ติดกับ The Coffee Club - Days Inn Hotel ทิศตะวันออกติดกับ กรุงศรี เวสเทิร์น ยูเนี่ยน สาขา ป่าตอง ทิศตะวันตกติดกับ Andaman Sea Restaurant ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 4 มีทิศเหนือติดกับ Sunglass hut at Central Patong ร้านแว่นตากันแดด ทิศใต้ติดกับ คาเฟ่ 2021 ทิศตะวันออกติดกับ Starbucks Jungceylon Patong ทิศตะวันตกติดกับ ท็อปส์ โวเน่ เซลลาร์ สาขา เซ็นทรัล ป่าตอง ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 5 มีทิศเหนือติดกับ สไตลิส แอนด์ ซาลอน ทิศใต้ติดกับ ATM ธนาคารกรุงไทย Family Mart สาขาราษฎร์อุทิศ 5 ทิศตะวันออกติดกับ โรงแรมดิวาน่า พลาซ่า ภูเก็ต ป่าตอง ทิศตะวันตกติดกับ Prime Patong ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 6 มีทิศเหนือติดกับ บิอิ่ง แพทพู ทิศใต้ติดกับ ดี เอช ฟาร์มา ทิศตะวันออกติดกับ KO KHAN THAIFOOD SEAFOOD PATONG ไทย ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 7 มีทิศเหนือติดกับ Blue Sky Travel Patong บริษัทท่องเที่ยว ทิศใต้ติดกับ Destination Patong ทิศตะวันตกติดกับ ชายหาดป่าตอง ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 8 มีทิศเหนือติดกับ The Front Hotel ทิศใต้ติดกับ ATM ทิศตะวันออกติดกับ ร้านอาหารคอมม่า ทิศตะวันตกติดกับ ชายหาดป่าตอง ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 9 มีทิศเหนือติดกับ ดอลฟิน บาร์ ทิศใต้ติดกับ ซีเพิร์ล บีช รีสอร์ท ทิศตะวันออกติดกับ Full moon massage ทิศตะวันตกติดกับ Pharmacy ร้านขายยา ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 10 มีทิศเหนือติดกับ Aor & Toon Bar ทิศตะวันตกติดกับ DTA PHUKET 2021 ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 11 มีทิศเหนือติดกับ ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดภูเก็ต (ป่าตอง) ทิศใต้ติดกับ Coffee & Kushs Premium Weed phuket 2 ทิศตะวันออกติดกับ Surf Day Phuket - Patong Beach ทิศตะวันตกติดกับ JMJ ART ON STREET PHUKET และตู้แลกเงินตราต่างประเทศตู้ที่ 12 มีทิศเหนือติดกับ Barber & Salon (CUTTING STEP) ทิศใต้ติดกับ จันจิรา ของชำ ทิศตะวันออกติดกับ The Curry Pot Patong ทิศตะวันตกติดกับ Baramee Resotel (โรงแรม บาร์มี รีโซเทล) การจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในครั้งนี้มีข้อดีในด้านของการค้นหา ทำให้ทราบได้ว่าตำแหน่งต่างๆของตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการแลกเงินตราต่างประเทศตั้งอยู่ตำแหน่งใดและแต่ละทิศอยู่ใกล้กับสถานที่ใด ช่วยในเรื่องของการเดินทางและการลดระยะเวลาในการเดินทาง แต่อาจมีข้อเสียบ้างเล็กน้อยเนื่องจากตำแหน่งที่จัดทำขึ้นบนแผนที่อาจมีความคลาดเคลื่อนบ้างเล็กน้อย เนื่องจากแผนที่บน Google Maps ยังไม่เป็นแผนที่ปัจจุบัน สถานที่ใกล้เคียงและตำแหน่งจุดที่ให้บริการอาจจะไม่ตรงกับตำแหน่งจริงแต่มีความใกล้เคียงกับตำแหน่งจริงมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

จากการสำรวจทำเลที่ตั้งของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่หน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต พบว่าทำเลที่ตั้งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่จะจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศในแต่ละพื้นที่ เพราะจะจัดตั้งขึ้นในจุดที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยการจัดตั้งตู้แลกเงินตราต่างประเทศต้องคำนึงถึงความพอใจของลูกค้าเป็นหลัก มีการกำหนดราคาที่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์และมีเงินสกุลต่างๆไว้จ่ายให้กับลูกค้าอย่างเพียงพอ และต้องมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปรีชญา ทารักษ์ 2552) จากการศึกษาเรื่อง “การเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อประกอบธุรกิจ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตัดสินใจให้ความสำคัญกับปัจจัยการตลาดเป็นอันดับแรกมีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.334 ปัจจัยการขนส่งเป็นอันดับที่สองมีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.195 ปัจจัยราคาที่ดินเป็นอันดับที่สามมีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.161 ปัจจัยต้นทุนเป็นอันดับที่สี่มีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.149 ปัจจัยความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคเป็นอันดับที่ห้ามีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.067 ปัจจัยสภาพแวดล้อมเป็นอันดับที่หกมีค่าน้ำหนักความสำคัญศูนย์ .036 ปัจจัยสิทธิประโยชน์เป็นอันดับที่เจ็ดมีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.034 และปัจจัยปัจจัยสังคมและชุมชนเป็นอันดับสุดท้ายมีค่าน้ำหนักความสำคัญ 0.024 สอดคล้องกับงานวิจัยของ (จุฑามาศ อินทร์แก้ว 2556) จากการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยการเลือกทำเลที่ตั้ง ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยจึงได้นำเอากระบวนการลำดับขั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytic Hierarchy Process : AHP) มาช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาการตัดสินใจในการ

เลือกทำเลที่ตั้งโรงงานหรือการตัดสินใจ ในด้านต่างๆที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ยังเป็นกระบวนการที่ไม่สลับซับซ้อน สามารถแสดงถึงลำดับความสำคัญของเกณฑ์และทางเลือกซึ่งได้มาจากการเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ และยัง สามารถวัดความสอดคล้องของการตัดสินใจได้ด้วย งานวิจัยนี้ประกอบด้วยการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทำเลที่ตั้งโรงงาน โดยในการกำหนดเกณฑ์การตัดสินใจนั้นจะพิจารณาถึงจำนวนของเกณฑ์ที่เหมาะสม พบว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจประกอบด้วย ราคาที่ดิน การขนส่ง ต้นทุน ตลาด สังคมและชุมชน และความพร้อมของทำเลที่ตั้งผู้ตัดสินใจให้ความสำคัญกับปัจจัยต้นทุนเป็นอันดับแรก อันดับที่ 2 คือปัจจัยราคาที่ดิน อันดับที่ 3 คือปัจจัยการขนส่ง อันดับที่ 4 คือปัจจัยตลาด อันดับที่ 5 คือปัจจัยสังคมและชุมชน และปัจจัยความพร้อมของทำเลที่ตั้งเป็นอันดับสุดท้าย

2. เพื่อจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

ในการจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศทำให้ทราบว่าบริเวณหน้าหาดป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต มีตู้แลกเงินตราต่างประเทศทั้งหมด 12 ตู้ การจัดทำแผนที่ตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศในครั้งนี้มีข้อดีในด้านการค้นหา ทำให้ทราบได้ว่าตำแหน่งต่างๆของตู้แลกเงินตราต่างประเทศที่เปิดให้บริการ ตู้แลกเงินตราต่างประเทศตั้งอยู่ตำแหน่งใดและอยู่ใกล้กับสถานที่ใด ช่วยในเรื่องของการเดินทางและการลดระยะเวลาในการเดินทางและส่งเสริมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (รสลิน เพตะกร 2561) จากการศึกษาเรื่อง “ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว ในพื้นที่เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว ในพื้นที่เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้าน การท่องเที่ยว เพื่อสร้างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแผนที่แสดงข้อมูล ด้านการท่องเที่ยว และเพื่อประเมินความพึงพอใจการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างประเมินคุณภาพระบบ จำนวน 6 ท่าน ได้มาโดยการคัดเลือก แบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานระบบจำนวน 62 ท่าน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสอบถาม แบบประเมินคุณภาพระบบ แบบประเมินความ พึงพอใจระบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าในพื้นที่เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา มีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 64 สถานที่ สามารถจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจของเทศบาลได้ 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมดในเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (เทศกาลหนานนี้ที่เมืองแกน) และเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และได้นำข้อมูล ดังกล่าวมาจัดทำแผนที่ด้วยเทคโนโลยี Google Map API มาประยุกต์ใช้ในการแสดงตำแหน่งของ สถานที่ และแสดงแผนที่ ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการ ท่องเที่ยวโดยผู้เชี่ยวชาญ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความพึงพอใจของ ระบบของผู้ใช้งานอยู่ในระดับพึงพอใจมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วนิชญา ลางกุลเกษทริน 2561) จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้นมา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดการโดยการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาบริหารจัดการ โดยการจัดทำฐานข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก และกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยการวิเคราะห์โครงข่าย ทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 3 เส้นทาง ได้แก่ 1. ตากลม ชมเลสาบ มีระยะทาง 10 กิโลเมตร 2. ทำบุญไหว้พระ ชมวัฒนธรรม มีระยะทาง 9.1 กิโลเมตร และ 3. เรียนรู้วิถีชีวิต ใกล้ชิดคนเกาะยอ มีระยะทาง 8.9 กิโลเมตร และจัดออกมาในรูปแบบของแผนที่ท่องเที่ยว และนำไปเผยแพร่ในเว็บไซต์ที่จัดทำขึ้น อีกทั้งยังมีการเก็บแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ให้เป็นที่รู้จักและเหมาะกับการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำแหน่งการให้บริการของตู้แลกเงินตราต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทราบถึงตำแหน่งการให้บริการที่มากขึ้น
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับระยะทางรวมไปถึงเส้นทางลัด เพื่อที่จะประหยัดเวลาในการเดินทางไปใช้บริการตู้แลกเงินตราต่างประเทศ
3. ในการจัดทำแผนที่เนื่องจากระยะทางจริงกับระยะทางในแผนที่ไม่เหมือนกัน ทำให้ตำแหน่งคลาดเคลื่อนบ้างเล็กน้อยควรศึกษาเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- คาร์ล วิลเฮม เฟรดริช ลุนฮาร์ด.(2369). ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง.สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>.
- แคลรี Clarie,1973 ,pp.59-62 อังโน สงกรานต์ คงเพชร.(2555). *ทำเลที่ตั้งที่มีผลต่อการตัดสินใจ*
เช่าอพาร์ทเมนท์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา(รายงานการวิจัย).นครราชสีมา:
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จุฑามาศ อินทร์แก้ว.(2556).*การวิเคราะห์ปัจจัยการเลือกทำเลที่ตั้ง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
เดช กาญจนางกูร.(2559).การพัฒนาเศรษฐกิจของไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์*.ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ตุลาคม - ธันวาคม 2539.
ธนาคารกสิกรไทย.(2566).เครื่องแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ.สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก <https://www.kasikornbank.com/th/personal/services/foreign-currency/pages/ace.aspx>.
- ปรัชญา ทารักษ์.(2552). *การเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อประกอบธุรกิจ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ:สาขาวิชาการจัดการทาง
วิศวกรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน.(2525).ความหมายของการศึกษา. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก file:///C:/Users/ACER/Pictures/Chapter%201.pdf.
- มติชนออนไลน์.(2566).ผู้การภูเก็ต โอดเปิดเสรีท่องเที่ยว.สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก https://www.matichon.co.th/region/news_3851134.
- รสลิน เพตะกร.(2561).ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่.สืบค้นวันที่ 30 กันยายน 2566, จาก <http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1312>.
- วนิชญา ลางกุลเกษตริณ.(2561).*การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะ
ยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา* (รายงานการวิจัย). สงขลา:มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- วีไล ตั้งจิตสมคิด.(2539).ความหมายของการศึกษา.สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก file:///C:/Users/ACER/Pictures/Chapter%201.pdf
- วิทยากร เชียงกุล.(2542).ความหมายของการศึกษา. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก file:///C:/Users/ACER/Pictures/Chapter%201.pdf
- ศูนย์ข้อมูลการเงิน.(2560).การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ. สืบค้นวันที่ 7 กันยายน 2566, จาก
<https://www.gpf.or.th/thai2019/2Member/main.php?page=27&menu=infomoney>.
- สาโรช.(2529).ความหมายของการศึกษา. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,
จาก file:///C:/Users/ACER/Pictures/Chapter%201.pdf

สุพล วังสินธ์.(2538).ความหมายของการศึกษา. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,

จาก file:///C:/Users/ACER/Pictures/Chapter%201.pdf

สำเร็จ อินทร์วงษ์.(2562).การเลือกทำเลที่ตั้งคลังสินค้า. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,

จาก https://www.v-servelogistics.com/media/vserve2017/file_pdf/19082861144_220762.pdf.

อรทัย วานิชดี.(2545).ความหมายและความสำคัญของทำเลที่ตั้ง. สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2566,

จาก <https://www.novabizz.com/Business>

Takon_geo26.(2553).ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง. สืบค้นวันที่ 5 กันยายน 2566, จาก

<https://tumgeo26.blogspot.com/2010/02/location-theory.html>

KSUC-O-026

การศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

A study of the geography of viewpoints in Phuket province

พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ* และ พรรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: philaiphit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า จุดชมวิวแหลมพรหมเทพและจุดชมวิวกังหันลม เป็นจุดชมวิวมที่มีที่ตั้งใกล้ๆกัน จึงมีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน คือ เป็นแหลมที่อยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต เป็นแหลมโขดหินลาดลงสู่ทะเล จุดชมวิวมออ่าว เป็นเนินเขาสูง จุดชมวิวที่เป็นไหล่เขายื่นไปในทะเลคือ จุดชมวิวมแหลมกระตัง มีทุ่งหญ้าโล่งกว้างสลับกับก้อนหินตามแนวเขา จุดชมวิวมยอดเขาสูง คือ จุดชมวิวมผาหินดำ จุดชมวิวมเขารังเป็นเนินเขาเตี้ย จุดชมวิวมเขาโต๊ะแซะอยู่บนภูเขาสูง และในส่วนของจุดชมวิวมเขาขาด อยู่บนยอดเขา และลักษณะภูมิอากาศของจุดชมวิวมในจังหวัดภูเก็ต มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน 2) การจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า จุดชมวิวมในตัวเมือง มี 2 จุด คือ 1.จุดชมวิวมเขารัง ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมือง 2.จุดชมวิวมเขาโต๊ะแซะ ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของตัวเมือง

คำสำคัญ: การศึกษา, สภาพทางภูมิศาสตร์, จุดชมวิวม

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the geography of viewpoints in Phuket Province 2) to prepare a map showing the location of viewpoints in Phuket Province. The results of the research found that: 1) A study of the geography of viewpoints in Phuket province found that the Laem Phromthep viewpoint and the wind turbine viewpoint were It is a viewpoint that is located close to each other. Therefore, they have similar geography, which is the peninsula at the southern end of Phuket Island. It is a rocky promontory sloping down to the sea. Sam Ao Viewpoint It's a high hill. The viewpoint that is a mountainside extending into the sea is Laem Krathing Viewpoint. There are wide open grass fields interspersed with rocks along the mountainside. The viewpoint on the top of the high mountain is Pha Hin Dam viewpoint. Khao Rang Viewpoint is a low hill. Khao To Sae viewpoint is high on the mountain. And as for the Khao Khad view point, it is on the top of a mountain. And the climate of the view point in Phuket province has 2 seasons: the rainy season and the summer. 2) Preparing a map showing the location of viewpoints in Phuket province, it was found that there are 2 viewpoints in the city: 1. Khao Rang viewpoint Located in the northwest of the city. 2. Khao To Sae Viewpoint Located north of the city.

Keywords: education, geograph, viewpoint

บทนำ

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่หารายได้จากการท่องเที่ยวอันดับต้นๆ ของประเทศเพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามติดอันดับโลกจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทย ที่มีสภาพพื้นที่เป็นเกาะมีทะเลล้อมรอบจังหวัดและหาดทรายที่สวยงาม โดยมีสะพานเทพกระษัตรี (สะพานขาเข้า) สะพานสารสิน 2 หรือ สะพานท้าวศรีสุนทร (สะพานขาออก) ซึ่งทั้งสองสะพานเป็นทางสัญจรทางบกเชื่อมต่อกับจังหวัดพังงา มีท่าเรือหลายท่าเรือที่สามารถเดินทางไปจังหวัดรอบข้างได้ และมีสนามบินนานาชาติจังหวัดภูเก็ต สำหรับรับรองการเดินทาง ทางอากาศด้วยสภาพพื้นที่เป็นเกาะและมีชายหาด มีน้ำทะเลที่สวยงาม ทำให้จังหวัดภูเก็ตกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องมาเที่ยว ทำให้จังหวัดภูเก็ตติดอันดับโลกในเรื่อง การท่องเที่ยวได้อย่างไม่ยากเย็นทั้งนี้จังหวัดภูเก็ตมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ หาดป่าตอง หาดราไวย์ หาดกะตะ หาดกะรน หาดกมลา แหลมพรหมเทพ วัดฉลอง ย่านเมืองเก่าที่ถนนกลางและมีอาหารพื้นเมือง อาหารทะเลที่สดใหม่ คอยรอให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังมีการให้บริการด้านการท่องเที่ยวต่างๆ อีกมากมายด้วยความสวยงามของพื้นที่และอาหารที่อร่อย และการให้บริการราคาถูกเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดอันดับต้นๆ ที่หารายได้จากการท่องเที่ยวให้เข้าประเทศ (เอกชัย ชำนินา และศรุดา สมพอง, 2562) การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของมนุษยชาติ เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้เข้าประเทศและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลสถิติรายได้จากนักท่องเที่ยว(กรมท่องเที่ยว, 2559) แสดงให้เห็นถึงการเติบโตแบบก้าวกระโดดในระยะเวลาอันสั้น โดยที่เมื่อปี พ.ศ.2550 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพียง 0.55 ล้านล้านบาท แต่ปี พ.ศ. 2558 ที่ผ่านมากลับมีรายได้มากถึง 1.45 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 164 ภายในระยะเวลาเพียง 8 ปี ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวจึงได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น ด้วยเหตุที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโตและด้วยการสนับสนุนของทางภาครัฐ ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ตามความสนใจพิเศษขึ้นมากมาย (วรรณวิษารัตตพงษ์ และสันติธร ภูริภักดี, 2561) และจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและกำลังได้รับความนิยม การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจุดหมายปลายทางผ่านการกระจายรายได้สู่ธุรกิจและในแต่แหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่สมาชิกของชุมชนมีบทบาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน (พจนาน สุวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอ, 2566) นอกจากนั้นต้องพัฒนาบนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งเรื่องของหัตถกรรม วรรณกรรมชุมชน การทำอาหารท้องถิ่น สถาปัตยกรรม เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสร้างความเพลิดเพลินให้นักท่องเที่ยวแล้ว ยังสามารถเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือนได้อีกด้วย (วีระพล ทองมา, 2558) ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต เพราะการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต สิ่งที่สำคัญไม่ใช่แค่เพียงแต่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ความเป็นธรรมชาติ ความเป็นเอกลักษณ์ของจุดชมวิว และความมีชื่อเสียง ทั้งหมดจึงล้วนเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ตกันอย่างหนาแน่น จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษา

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา ตามรูปศัพท์ หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ส่วนในภาษาอังกฤษ การศึกษาตรงกับคำว่า education มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ educare ซึ่งแปลว่า บำรุง เลี้ยงอบรม รักษา ทำให้งอกงาม (to nature, to rear, to raise)

สุพล วังสินธ์ (2538) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามทั้งทางค่านิยม ความรู้ ความคิด ความประพฤติ ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เห็นช่องทางของการประกอบอาชีพ ภูมิใจในบรรพบุรุษของตน ทำงานเป็นกลุ่มได้ มีความเป็นประชาธิปไตย นับถือตนเองและผู้อื่น

วิทยากร เชียงกูล (2542) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคม ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ที่ถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษาผ่านสื่อมวลชน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของสังคม มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และพฤติกรรมของประชาชน การศึกษามีผลกระทบต่อการพัฒนาทางสังคม ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาสังคมมีผลกระทบต่อการศึกษาด้วย

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือกระบวนการทางสังคม ที่จะเลือกสรร และควบคุมสิ่งแวดล้อมและดำเนินการเพื่อพัฒนาคนทางด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีเพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดี และได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนอยู่

ดังนั้น การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

อัมพิกา (หาญพานิช) ศิริสุวัฒน์ (2551) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สภาพทางภูมิศาสตร์” ไว้ว่า สภาพทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ที่ตั้ง ขนาด อาณาเขต รูปร่างของประเทศ สภาพทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สภาพ” ไว้ว่า ความเป็นเองตามธรรมชาติหรือตามธรรมชาติ เช่น สภาพความเป็นอยู่ สภาพดินฟ้าอากาศ ลักษณะในตัวเอง; ภาวะ, ธรรมชาติ.

คลังคำ (2544) ได้ให้ความหมายคำว่า “สภาพ” ไว้ว่า ความเป็นไปเอง เช่น สภาพความเป็นอยู่, สภาพบ้านเรือน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิศาสตร์” ไว้ว่า วิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสังคมที่ปรากฏในดินแดนต่างๆของโลก

คลังคำ (2544) ได้ให้ความหมายคำว่า “ภูมิศาสตร์” ไว้ว่า วิชาว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในดินแดนต่างๆของโลก

Oxford Languages (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายคำว่า “ภูมิศาสตร์” ไว้ว่า วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสังคมในดินแดนต่างๆของโลกทั้งในอดีตและปัจจุบัน

คณะกรรมการอภิศัพท์ภูมิศาสตร์ของอังกฤษ (2493) ได้ให้ความหมายคำว่า “ภูมิศาสตร์” ไว้ว่า เป็นศาสตร์ที่บรรยายเกี่ยวกับเปลือกโลก ในแง่ความแตกต่าง หรือความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่างๆ

ดังนั้น สภาพทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดบนพื้นผิวโลก ทั้งที่เป็นลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ มหาสมุทร และศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การเกษตรกรรม การขนส่ง

3. จุดชมวิว

กนกพร ทองวัน (2559) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จุดชมวิว (View point)” ไว้ว่า คือจุดที่สามารถเห็นภูมิทัศน์โดยรอบเป็นภาพรวมของพื้นที่หนึ่งซึ่งอาจประกอบไปด้วย ธรรมชาติ สิ่งปลูกสร้างทางวัฒนธรรม อาคารบ้านเรือนต่างๆ ฯลฯ ส่วนใหญ่จุดชมวิวจะอยู่บริเวณพื้นที่สูงเพราะสามารถมองเห็นภูมิทัศน์โดยรอบได้กว้างไกลและไม่มีสิ่งบดบังทัศนียภาพ

Cambridge Dictionary ได้ให้ความหมายคำว่า “viewpoint” ซึ่งแปลความหมาย คือ จุดชมวิว ไว้ว่า a place from where a person can look at something, especially at an area of natural beauty:

ซึ่งแปลความหมายได้ว่า สถานที่ที่บุคคลสามารถมองบางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่มีความงามตามธรรมชาติ

Oxford-River Book English-Thai Dictionary ได้ให้ความหมายของคำ “scenic” และคำว่า “area” ไว้ และเมื่อนำคำมารวมกันทำให้มีความหมายว่า “จุดชมวิว” เช่นเดียวกัน

ซึ่งคำว่า “scenic” มีความหมายว่า มีทัศนียภาพงดงามตามธรรมชาติ และคำว่า “area” มีความหมายว่า เนื้อที่และเมื่อนำคำมารวมกันจะให้ความหมายที่ว่า เนื้อที่ที่มีทัศนียภาพงดงามตามธรรมชาติ

ดังนั้นคำว่าจุดชมวิว หมายถึง คือจุดที่สามารถเห็นภูมิทัศน์โดยรอบเป็นภาพรวมของพื้นที่หนึ่งซึ่งอาจประกอบไปด้วย ธรรมชาติ สิ่งปลูกสร้างทางวัฒนธรรม อาคารบ้านเรือนต่างๆ ฯลฯ ส่วนใหญ่จุดชมวิวจะอยู่บริเวณพื้นที่สูงเพราะสามารถมองเห็นภูมิทัศน์โดยรอบได้กว้างไกลและไม่มีสิ่งบดบังทัศนียภาพ เป็นเนื้อที่ที่มีทัศนียภาพงดงามตามธรรมชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
- 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวารสารวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
- 3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) ได้แก่ 1) การทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและเก็บภาพประกอบการทำวิจัย และ 3) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review)
- 4) ชั้นประเมินผลและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

จุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ตเป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจในการมาชมพระอาทิตย์ตกดินกันเป็นจำนวนมาก จุดชมวิวดังกล่าวในจังหวัดภูเก็ตมีความสวยงามที่อยากให้ทุกคนที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตได้มาสัมผัสการชมพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน เป็นอีกหนึ่งการท่องเที่ยวที่ดี แต่ในการมาเที่ยวจุดชมวิวจะต้องดูสภาพอากาศและการขึ้นและตกของพระอาทิตย์

1) จุดชมวิวแหลมพรหมเทพ

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นแหลมที่อยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต มีลักษณะเป็นแหลมโหดหินลาดลงสู่ทะเล เป็นแหลมหิน ของหน่วยหินหาดกะตะ แกรนิต พบเห็นแนวรอยแตกได้อย่างชัดเจนตลอดทางเดินลงไปตรงแหลม ลักษณะเนื้อหินเป็นหินแกรนิต สีขาว ชมพูขาว ขาว และน้ำตาลเทา ส่วนใหญ่พบเป็นหินเนื้อดอก มีบางส่วนที่แสดงเม็ดแร่ขนาดเท่า ๆ กัน

ภาพที่ 1: จุดชมวิวแหลมพรหมเทพ

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2566

2) จุดชมวิวกังหันลม

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นแหลมที่อยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต มีลักษณะเป็นแหลมโหดหินลาดลงสู่ทะเล เป็นแหลมหิน ของหน่วยหินหาดกะตะ แกรนิต พบเห็นแนวรอยแตกได้อย่างชัดเจนตลอดทางเดินลงไปตรงแหลม ลักษณะเนื้อหินเป็นหินแกรนิต สีขาว ชมพูขาว ขาว และน้ำตาลเทา ส่วนใหญ่พบเป็นหินเนื้อดอก มีบางส่วนที่แสดงเม็ดแร่ขนาดเท่า ๆ กัน

ภาพที่ 2: จุดชมวิวกังหันลม

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2566

3) จุดชมวิวมอค่า

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: บริเวณนี้จะเป็นลักษณะเนินเขาสูง ซึ่งจุดชมวิวมอค่าสามารถมองเห็นหาด 3 แห่ง หาดที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดคือหาดกะตะน้อย ถัดไปเป็นหาดกะตะ และหาดกะรนตามลำดับ ชายหาดดังกล่าวมีลักษณะเป็นอ่าวเว้าแหว่งโค้ง เป็นรูปพระจันทร์เสี้ยวติดต่อกันสามอ่าว โดยมีโขดหินเป็นแหลมคั่นอยู่แต่ละหาด เนื่องจากคลื่นลมมรสุมกัดเซาะทำให้แผ่นดินเว้าลึกเข้าไป

ภาพที่ 3: จุดชมวิวสามอ่าว

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2566

4) จุดชมวิวแหลมกระทิง

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลกระรน อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: มีลักษณะเป็นไหล่เขาที่ยื่นไปในทะเล มีทุ่งหญ้าโล่งกว้างสลับกับก้อนหินตามแนวเขา ด้วยสภาพชายหาดของแหลมกระทิงมีสภาพเป็นโขดหินที่สลับซับซ้อน และสำหรับภูมิประเทศบางช่วงของแหลมกระทิงเป็นโขดหินสลับกับเนินทุ่งหญ้ากระจายอยู่ทั่วไป

ภาพที่ 4: จุดชมวิวแหลมกระทิง

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2566

5) จุดชมวิวผาหินดำ

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลกระรน อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: จุดชมวิวยุ่บนยอดเขาสูง ซึ่งสามารถชมทัศนียภาพได้โดยรอบ 360 องศา มองเห็นอ่าวฉลอง แหลมพรหมเทพ หาดยะนุ้ย จุดชมวิวกึ่งหินลม รวมทั้งพระอาทิตย์ตกกลางท้องทะเลอันดามัน

ภาพที่ 5: คิวอาร์โค้ดวิดีโอ 360 องศา จุดชมวิวดำเนินดำ

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกต เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2566

6) จุดชมวิวยางเขารัง

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลตลาดเหนือ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: จุดชมวิวยางเขารัง เป็นจุดชมวิวที่ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ยทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมืองภูเก็ต เดิมมีชื่อว่า เขาลัง และหินที่พบบนเขารัง คือ หินแกรนิตเขารัง เป็นชนิดที่พบน้อยที่สุดบนเกาะภูเก็ต พบที่เขารังนอก และเขาสะปำ อยู่บริเวณทางตอนเหนือของตัวเมืองภูเก็ต ประกอบด้วย หินทัวร์มาลีน-มัสโคไวต์แกรนิต (tourmaline-muscovite granite) และหินไบโอไทต์แกรนิต (biotite granite) สีเทาขาว ขนาดปานกลางถึงหยาบ (medium-coarse grained) ผลึกแร่มีขนาดเท่าๆกัน บางส่วนพบเป็นหินเนื้อดอก หินชุดนี้เมื่อเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียง จะเหมือนกับหินแกรนิตชุดนงสูก องค์ประกอบโดยทั่วไปจะเหมือนกับในชุดเขาโต๊ะแซะแกรนิต ต่างกันตรงจะพบทัวร์มาลีน (tourmaline)

ภาพที่ 6: จุดชมวิวยางเขารัง

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกต เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2566

7) จุดชมวิวยางเขาดำ

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลรัษฎา อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

สภาพภูมิศาสตร์: เขาดำ หรือ จุดชมวิวยางเขาดำ ตั้งอยู่กลางใจเมืองภูเก็ต สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางราว 260 เมตร เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในตัวเมืองภูเก็ต เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ บริเวณเขาดำมีหินแกรนิตซึ่งหินแกรนิตชุดนี้มีศักยภาพการให้แร่ดีบุก อันเป็นแหล่งแร่หลักของจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย หินไบโอไทต์แกรนิต (biotite granite) หินไบโอไทต์-มัสโคไวต์แกรนิต (biotite-muscovite granite) และหินไบโอไทต์-มัสโคไวต์แกรนิตเนื้อดอก (biotite-muscovite-porphyratic granite) หินส่วนใหญ่มีสีเทาขาว น้ำตาลขาว และชมพูขาว ขนาด หยาบปานกลางจนถึงหยาบ (medium-coarse grained) ส่วนใหญ่มีขนาดของผลึกแร่ขนาดเท่าๆกัน แต่บางบริเวณอาจพบลักษณะเป็นหินเนื้อดอก แร่หลัก

ประกอบด้วย แร่ไมโครคลายน์ (microcline) ควอตซ์ (quartz) แพลจิโอเคลส (plagioclase) ไบโอไทต์ (biotite) และแร่คลอไรต์ (chlorite) แร่รอง คือ มัสโคไวต์ (muscovite) โดยที่แร่พลอยได้ (secondary mineral) ได้แก่ แร่เซริไซต์ (sericite)

ภาพที่ 7: จุดชมวิวยูเอไอตะแซะ

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2566

8) จุดชมวิวยูเอไอ

ตำแหน่งที่อยู่: ตำบลวิเชียร อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน

สภาพภูมิศาสตร์: จุดชมวิวยูเอไออยู่บนยอดเขา บริเวณเขาเขาค้อได้มีการจัดหอสถูบสำหรับชมวิวยูเอไอ สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ 360 องศา สามารถมองเห็น อ่าวฉลอง แหลมพินาเว เกาะลิเห่ รวมทั้งตัวเมืองน่าน

ภาพที่ 8: คิวอาร์โค้ดวิดีโอ 360 องศา จุดชมวิวยูเอไอ

ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2566

ลักษณะภูมิอากาศโดยรวมของจุดชมวิวยูเอไอในจังหวัดน่าน

1.ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน รับลมมรสุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือใต้ซึ่งฝนจะตกหนักในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

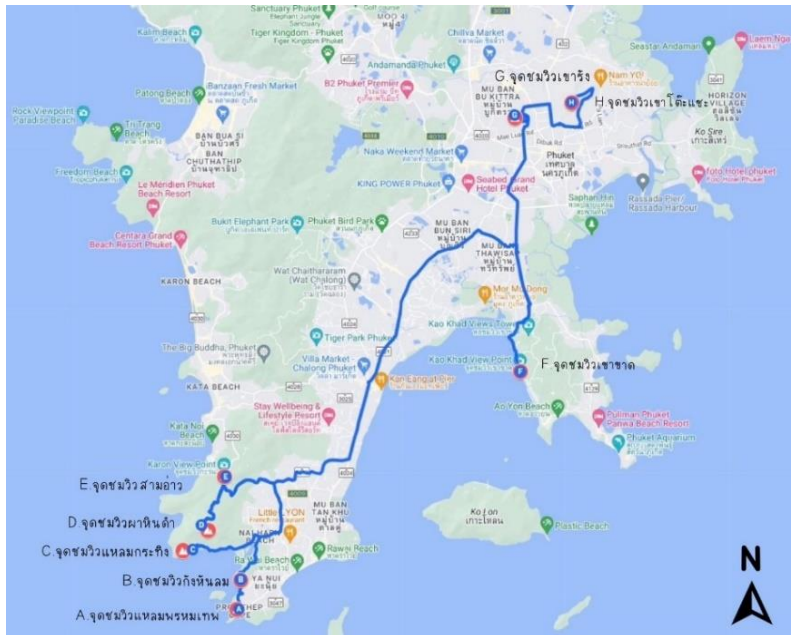
2.ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม รับลมมรสุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีฝนตกประปรายเป็นครั้งคราว

จากการศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวยูเอไอในจังหวัดน่าน โดยจุดชมวิวยูเอไอและจุดชมวิวกังหันลม เป็นจุดชมวิวยูเอไอที่ตั้งใกล้กัน จึงมีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน คือ เป็นแหลมที่อยู่ใต้สุดของเกาะน่าน มีลักษณะเป็นแหลมโขดหินลาดลงสู่ทะเล เป็นแหลมหิน จุดชมวิวยูเอไอที่ศึกษาต่อมา จุดชมวิวยูเอไอ บริเวณนี้จะเป็นลักษณะเนินเขาสูง จุดชมวิวยูเอไอที่มีลักษณะเป็นไหล่เขาที่ยื่นไปน่านทะเล ซึ่งเป็นจุดชมวิวยูเอไอทะเล มีทุ่งหญ้าโล่งกว้างสลัดกับก้อนหินตามแนวเขา ด้วยสภาพชายหาดของแหลมทะเลที่มีสภาพเป็นโขดหินที่สลับซับซ้อน และสำหรับภูมิประเทศบางช่วงของแหลมทะเลเป็นโขดหินสลับกับเนินทุ่งหญ้ากระจายอยู่ทั่วไป ในส่วนของจุดชมวิวยูเอไอบนยอดเขาสูง คือ จุดชมวิวยูเอไอผาหินดำ ในส่วนจุดชมวิวยูเอไอร้างจะเป็น

ลักษณะเนินเขาเตี้ย ต่างกับจุดชมวิวเขาโต๊ะแซะที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง แต่สองจุดชมวิวนี้นี้มีหินแกรนิตเหมือนกัน แต่ในส่วนของจุดชมวิวเขาจริงจะพบทัวร์มาลีน และในส่วนของจุดชมวิวเขาขาด ตั้งอยู่บนยอดเขา และลักษณะภูมิอากาศของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน

2. ผลการจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่หารายได้จากการท่องเที่ยวอันดับต้น ๆ ของประเทศ เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามติดอันดับโลกจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทย ที่มีสภาพ พื้นที่เป็นเกาะมีทะเลล้อมรอบจังหวัดและหาดทรายที่สวยงาม ทำให้จังหวัดภูเก็ตกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องมาเที่ยว ทำให้จังหวัดภูเก็ตติดอันดับโลกในเรื่อง การท่องเที่ยวได้อย่างไม่ยากเย็น ส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดอันดับต้นๆที่หารายได้จากการท่องเที่ยว

ภาพที่ 9: แผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
ที่มา: พิไลพิชญ์ ด้วงเกตุ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2566

ตารางที่ 1: แสดงพิกัดทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต

ลำดับที่	ชื่อจุดชมวิว	ละติจูด	ลองจิจูด
1	จุดชมวิวแหลมพรหมเทพ	7.76178°N	98.30536°E
2.	จุดชมวิวกังหันลม	7.76974°N	98.30634°E
3.	จุดชมวิวแหลมกระทิง	7.77745°N	98.29089°E
4.	จุดชมวิวผาหินดำ	7.78292°N	98.29762°E
5.	จุดชมวิวสามอ่าว	7.79730°N	98.30214°E
6.	จุดชมวิวเขาขาด	7.82512°N	98.38142°E
7.	จุดชมวิวเขาจริง	7.89262°N	98.38007°E
8.	จุดชมวิวเขาโต๊ะแซะ	7.89650°N	98.39509°E

จากตารางที่ 1 พบว่ามีจุดชมวิว จำนวน 8 จุด ได้แก่ 1.แหลมพรหมเทพ ละติจูด 7.76178°N ลองจิจูด 98.30536°E 2.จุดชมวิวกึ่งหันทม ละติจูด 7.76974°N ลองจิจูด 98.30634°E 3.จุดชมวิวแหลมกระติง ละติจูด 7.77745°N ลองจิจูด 98.29089°E 4.จุดชมวิวผาหินดำ ละติจูด 7.78292°N ลองจิจูด 98.29762°E 5.จุดชมวิวสามอ่าว ละติจูด 7.79730°N ลองจิจูด 98.30214°E 6.จุดชมวิวเขาขาด ละติจูด 7.82512°N ลองจิจูด 98.38142°E 7.จุดชมวิวเขารัง ละติจูด 7.89262°N ลองจิจูด 98.38007°E 8.จุดชมวิวเขาโต๊ะแซะ ละติจูด 7.89650°N ลองจิจูด 98.39509°E

จากการจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต ทำให้ทราบที่ตั้งของจุดชมวิวจำนวน 8 จุด โดยจะมีจุดชมวิวแหลมพรหมเทพและจุดชมวิวกึ่งหันทมอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นจุดชมวิวที่ตั้งอยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต ถัดขึ้นไปจากนั้นก็จะมีจุดชมวิวแหลมกระติง จุดชมวิวผาหินดำ จุดชมวิวสามอ่าว ตามลำดับ ในส่วนของจุดชมวิวเขาขาดจะอยู่ทางทิศใต้ของจุดชมวิวเขารัง จุดชมวิวในตัวเมืองจังหวัดภูเก็ต มี 2 จุด คือ 1.จุดชมวิวเขารัง ตั้งอยู่ที่ศตวันตกเฉียงเหนือของตัวเมือง 2.จุดชมวิวเขาโต๊ะแซะตั้งอยู่ที่ศเหนือของตัวเมือง และพิภคทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต มีดังนี้ ได้แก่ 1.แหลมพรหมเทพ ละติจูด 7.76178°N ลองจิจูด 98.30536°E 2.จุดชมวิวกึ่งหันทม ละติจูด 7.76974°N ลองจิจูด 98.30634°E 3.จุดชมวิวแหลมกระติง ละติจูด 7.77745°N ลองจิจูด 98.29089°E 4.จุดชมวิวผาหินดำ ละติจูด 7.78292°N ลองจิจูด 98.29762°E 5.จุดชมวิวสามอ่าว ละติจูด 7.79730°N ลองจิจูด 98.30214°E 6.จุดชมวิวเขาขาด ละติจูด 7.82512°N ลองจิจูด 98.38142°E 7.จุดชมวิวเขารัง ละติจูด 7.89262°N ลองจิจูด 98.38007°E 8.จุดชมวิวเขาโต๊ะแซะ ละติจูด 7.89650°N ลองจิจูด 98.39509°E

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า จุดชมวิวแหลมพรหมเทพและจุดชมวิวกึ่งหันทมเป็นจุดชมวิวที่มีที่ตั้งใกล้ๆกัน จึงมีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน คือ เป็นแหลมที่อยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต มีลักษณะเป็นแหลมโขดหินลาดลงสู่ทะเล เป็นแหลมหิน จุดชมวิวที่ศึกษาต่อมา จุดชมวิวสามอ่าว บริเวณนี้จะเป็นลักษณะเนินเขาสูง จุดชมวิวที่มีลักษณะเป็นไหล่เขาที่ยื่นไปในทะเล ซึ่งเป็นจุดชมวิวแหลมกระติง มีทิวทัศน์โล่งกว้างสลับกับก้อนหินตามแนวเขา ด้วยสภาพชายหาดของแหลมกระติงมีสภาพเป็นโขดหินที่สลับซับซ้อน และสำหรับภูมิประเทศบางช่วงของแหลมกระติงเป็นโขดหินสลับกับเนินทุ่งหญ้ากระจายอยู่ทั่วไป ในส่วนของจุดชมวิวที่อยู่บนยอดเขาสูง คือ จุดชมวิวผาหินดำ ในส่วนจุดชมวิวเขารังจะเป็นลักษณะเนินเขาเตี้ย ต่างกับจุดชมวิวเขาโต๊ะแซะที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง แต่สองจุดชมวิวนี้อินทรียพันธุ์เหมือนกัน แต่ในส่วนของจุดชมวิวเขารังจะพบทิวรามีส และในส่วนของจุดชมวิวเขาขาด ตั้งอยู่บนยอดเขา และลักษณะภูมิอากาศของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนธิภาญจน์ จินใจตรง, วรากุล ตันชนะเทวินทร์และวราพรรณ ผลโพธิ์ (2561) พบว่าจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวนี้ คือ จุดชมวิว 4 จุดที่สามารถชมความสวยงามของภูทอก (ฟูจิเมืองเลย) ซึ่งแต่ละจุดมีทัศนียภาพที่แตกต่างกันทั้งระดับความสูง สภาพแวดล้อม ลักษณะภูมิทัศน์ของพื้นที่โดยรอบ จึงเกิดแนวทางการออกแบบผังการพัฒนาที่แยกตามพื้นที่ของนักท่องเที่ยว ลักษณะกิจกรรม และลักษณะภูมิทัศน์ โดยจุดชมวิวที่ 1 จุดชมพระอาทิตย์ตก จุดชมวิวที่ 2 จุดปิกนิก ณ สวนย้อมสี จุดชมวิวที่ 3 จุดชมพระอาทิตย์ขึ้น และจุดชมวิวที่ 4 จุดชมวิว 360 องศา แนวทางในการพัฒนาได้มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในการปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและภูมิทัศน์เป็นสำคัญ รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยตนเองได้ในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวิษา รัตพงษ์และสันติธร ภูริภักดี (2561) พบว่าจุดชมวิวเสม็ดนางชี ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทัศนียภาพสวยงาม เห็นทิวทัศน์ของอ่าวพังงาและชายฝั่งทะเลอันดามันที่ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นและเป็นแหล่งดูดาวยามค่ำคืนท่ามกลางธรรมชาติเนื่องจากจุดชมวิวนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จึงมีความเสี่ยงจะถูกพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของสมสฤทธิ์ ตามพันธ์, พิมพอร์ เชี่ยวสมุทร, ปรรธนา ไตรสรณอภิรักษ์, พัฒนบุรี อังไพเราะ, กาญจนา เอี่ยมกมลและภักจจิษา ตาใจ

(2562) พบว่าชุมชนบ้านตามุย มีลักษณะเป็นชุมชนริมแม่น้ำโขงที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีภูมิทัศน์ดีริมแม่น้ำโขงที่งดงาม และเป็นรูปแบบของชุมชนวัฒนธรรมพื้นถิ่นดั้งเดิม มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายแก้ว จุดชมวิวกำพันโบก เป็นต้น โดยได้รับการส่งเสริมจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่พบว่าลักษณะทางกายภาพของชุมชน ยังขาดการเชื่อมโยงพื้นที่ ขาดแนวทางการพัฒนาทางกายภาพให้สอดคล้องกับการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพื้นที่กิจกรรมทั้ง 5 แห่ง อันได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มอาคารที่พักอาศัยโฮมสเตย์และร้านค้าริมทาง ศูนย์การเรียนรู้เรียนเกษตรกรรมบ้านตามุย จุดชมวิวกำพันโบก และจุดชมวิวกำพันโบก โดยพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวริมน้ำโขง ทางเดินเท้าและทางรถจักรยาน เป็นระยะทาง 1.22 กิโลเมตร เสนอแนะให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกประดับถนน (Street Furniture) เช่น ป้ายบอกทาง ชุมทางเข้า ม้านั่ง โคมไฟ ถังขยะ และต้นไม้ เป็นต้น เสนอแนะการปรับปรุงพื้นที่ชุมชน อาคารเดิม และควบคุมสิ่งก่อสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่กลมกลืนเข้ากับธรรมชาติและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนและความยั่งยืน

2. การจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของจุดชมวิวกวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ทำให้ทราบที่ตั้งของจุดชมวิวกวจำนวน 8 จุด โดยจะมีจุดชมวิวกวแหลมพรหมเทพและจุดชมวิวกวกันหันลมอยู่บริเวณใกล้กัน ซึ่งเป็นจุดชมวิวกวที่ตั้งอยู่ใต้สุดของเกาะภูเก็ต ถัดขึ้นไปจากนั้นก็จะมีจุดชมวิวกวแหลมกระตัง จุดชมวิวกวผาหินดำ จุดชมวิวกวสามอ่าว ตามลำดับ ในส่วนของจุดชมวิวกวเขาขาดจะอยู่ทางทิศใต้ของจุดชมวิวกวเขารัง จุดชมวิวกวในเมืองจังหวัดภูเก็ต มี 2 จุด คือ 1.จุดชมวิวกวเขารัง ตั้งอยู่ที่ศตวันตกเฉียงเหนือของตัวเมือง 2.จุดชมวิวกวเขาโต๊ะแซะตั้งอยู่ที่ศตวันเหนือของตัวเมือง และพิกัดทางภูมิศาสตร์ของจุดชมวิวกวในจังหวัดภูเก็ต มีดังนี้ ได้แก่ 1.แหลมพรหมเทพ ละติจูด 7.76178°N ลองจิจูด 98.30536°E 2.จุดชมวิวกวกันหันลม ละติจูด 7.76974°N ลองจิจูด 98.30634°E 3.จุดชมวิวกวแหลมกระตัง ละติจูด 7.77745°N ลองจิจูด 98.29089°E 4.จุดชมวิวกวผาหินดำ ละติจูด 7.78292°N ลองจิจูด 98.29762°E 5.จุดชมวิวกวสามอ่าว ละติจูด 7.79730°N ลองจิจูด 98.30214°E 6.จุดชมวิวกวเขาขาด ละติจูด 7.82512°N ลองจิจูด 98.38142°E 7.จุดชมวิวกวเขารัง ละติจูด 7.89262°N ลองจิจูด 98.38007°E 8.จุดชมวิวกวเขาโต๊ะแซะ ละติจูด 7.89650°N ลองจิจูด 98.39509°E สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญรัตน์ ไชยคราม (2561) พบว่าสร้างแผนที่การท่องเที่ยวออนไลน์ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online ซึ่งเรียกใช้งานบนอุปกรณ์เคลื่อนที่หรือสมาร์ตโฟน โดยการประยุกต์เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อสร้างและแสดงตำแหน่งฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การลงสำรวจพื้นที่จัดเก็บข้อมูลตำแหน่งพิกัด จังหวัดชัยภูมิและสุรินทร์มีแหล่งท่องเที่ยวสูงที่สุด (49 แห่ง) จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยว (42 แห่ง) และจังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยว (40 แห่ง) รวมแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 180 แห่ง จากนั้นจำแนกโดยยึดหลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างเป็นแผนที่การท่องเที่ยวออนไลน์ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online ซึ่งสามารถเรียกใช้งานฐานข้อมูลจากอุปกรณ์เคลื่อนที่หรือสมาร์ตโฟน เพื่อใช้ในการนำทางจากตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้งานไปยังตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไม่มองข้ามแหล่งท่องเที่ยวรองของจังหวัดที่ยังมีความน่าสนใจและน่าค้นหาอีกมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา รติขลิยกุล และคณะ (2563) พบว่ามีการแสดงที่ตั้งช่างทำชุดโนราและเครื่องดนตรีโนราและข้อมูลทั่วไปของช่างทำชุดโนราและเครื่องดนตรีโนรา ซึ่งได้นำเข้าฐานข้อมูลทั้งหมดลงในเว็บแอปพลิเคชันแล้วทำการเผยแพร่ ซึ่งสามารถใช้งานได้ทันทีและเข้าถึงได้ภายใต้ชื่อ เว็บแอปพลิเคชัน “โนราเมืองลุง” สอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรฐา สุวรรณโชติและนาถนเรศ อากาศวรรณ (2561) พบว่าการจัดทำแผนที่เส้นทางที่เหมาะสมในการเข้าถึงผู้ป่วยฉุกเฉินออนไลน์ เมื่อผู้ใช้บริการเริ่มค้นหาตำแหน่งของผู้ป่วยฉุกเฉินบนเว็บไซต์ ระบบจำทำการเชื่อมต่อกับ Google Map API เพื่อแสดงแผนที่และข้อมูลต่างๆประกอบแผนที่ พร้อมทั้งให้ข้อมูลด้านอื่นๆ เช่น การค้นหาตำแหน่งที่เหมาะสม เส้นทางการเดินทางจากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง ทำให้สามารถค้นหาตำแหน่งผู้ป่วยฉุกเฉินได้รวดเร็วกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมการพัฒนาการประชาสัมพันธ์เส้นทางการเข้าพื้นที่เพื่อการเตรียมความพร้อมการเดินทางในการชมจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมการวิเคราะห์ที่ตั้งของจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ตแต่ละจุด เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบทางตรงที่เกิดขึ้นแต่ละจุดชมวิว เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการท่องเที่ยวจุดชมวิวในจังหวัดภูเก็ต
3. ควรศึกษาเพิ่มเติมโดยการพัฒนาป้ายบอกเส้นทาง เพื่อให้ผู้คนที่ต้องการเดินทางไปจุดชมวิวสามารถเดินทางได้ถึงจุดหมายปลายทางอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. (ม.ป.ป.). *ความหมาย ความมุ่งหมาย และความสำคัญของการศึกษา*. สืบค้น 26 ตุลาคม 2566

จาก <http://oservice.skru.ac.th/ebookft/428/Chapter%201.pdf>

นวรรธณ พันธุมธา. (2544). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

รติชลิยกุล และคณะ. (2563). *การประยุกต์เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลของช่างทำชุดโนรา*

และเครื่องดนตรีโนราเพื่อเพิ่มช่องทางการติดต่อจ้างงานผ่านทางเว็บแอปพลิเคชัน. กรณีศึกษา : จังหวัดพัทลุง

สุเทพ สิงห์มาพะ. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของหาดป่าตอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 5 (2), 12.

เอกชัย ขำนินา, และศรุตดา สมพอง. (2562). การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต.

วารสารมหาจุฬานาครทรรคนัน, 6 (5), 4-5.

วรรณวิษา รัตตพงษ์, และสันติธร ภูริภักดี. (2561). แนวทางการพัฒนาเส้นทางเดินเท้าภายในแหล่งท่องเที่ยวจุดชมวิวเสม็ด

นางซี ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. *Research and Development Journal Sun*

Sunandha Rajabhat University, 10 (1), 218.

ชนิธิกาญจน์ จินใจตรง, วรากุล ตันทนะเทวินทร์, และวราพรพรรณ ผลโพธิ์ (2561). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิ

ทัศน์ภูป่าเปาะ จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล.*, 26(1), 74.

สมสฤทธิ ตามพันธุ์, พิมพ็อร เชี่ยวสมุทร, ปราบธนา ไตรสรณอภิรักษ์, พัฒน์นรี อิงไพเราะ, และกาญจนา เอี่ยมกมลและภัก

จิษา ตาใจ. (2562). แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตามุย

อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. ในงานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิตประจำปี 2562

ธัญญรัตน์ ไชยคราม (2561). การประยุกต์เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อสร้างแผนที่ออนไลน์ผ่านเทคโนโลยี Google Maps

GIS Online ในกลุ่มการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย Application of Geo-Informatics

for Tourism Map through Google Maps GIS Online Technology in the Northeast Region of

Thailand. *Thai Science and Technology Journal(TSTJ)*, 28(4), 1.

เพชรชญา สุวรรณโชติ, และนาถนเรศ อากาศวรรณ. (2561). การแสดงแผนที่เส้นทางที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

เชิงพื้นที่ ในการเข้าถึงผู้ป่วยฉุกเฉินบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต:กรณีศึกษาเขตพื้นที่ เทศบาลนครสงขลาและเทศบาล

เมืองเขาปูช่าง จังหวัดสงขลา. ในงานประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1

KSUC-O-027

การประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน)

Securities Analysis of Construction Materials Company Limited

อทิทยา วิริยะภากร*

คณะบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการเงิน มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

*Corresponding author: Atitaya.viriyapar@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรอิสระที่มีผลกับรายได้ของบริษัทฯ และประเมินมูลค่าของบริษัทฯ โดยปัจจัยที่นำมาศึกษาได้แก่ ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง ดัชนีราคาผู้บริโภค ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้รายใหญ่ขึ้นดี โดยใช้ข้อมูลเป็นรายไตรมาส ตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 - พ.ศ.2565 ผู้ศึกษาใช้วิธีการสร้างสมการถดถอยพหุคูณด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างบริษัทที่เลือกมาศึกษานั้น มีจำนวน 3 บริษัท ได้แก่ บริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) และบริษัทคู่แข่งอีก 2 บริษัท จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้รวมของบริษัทฯ ที่มีระดับนัยสำคัญอยู่ที่ 0.05 มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง ซึ่งมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้รวมของบริษัทฯ และดัชนีราคาผู้บริโภค มีทิศทางตรงกันข้ามกับรายได้รวมของบริษัทฯ และจากการประเมินมูลค่าของบริษัทฯ โดยใช้วิธีในการประเมิน 2 วิธี ได้แก่ วิธีการคิดลดกระแสเงินสด พบว่าบริษัทฯ มีมูลค่าหุ้นสามัญอยู่ที่ 8.3 บาทต่อหุ้น และวิธี Multiple Comparable พบว่าบริษัทฯ มีมูลค่าหุ้นสามัญอยู่ในช่วง 3.37 – 10.82 บาทต่อหุ้น และมูลค่าหุ้นสามัญเฉลี่ยอยู่ที่ 7.11 บาทต่อหุ้น

คำสำคัญ: การประเมินมูลค่าบริษัท, วิธีการคิดลดกระแสเงินสด, วิธี Multiple Comparable

Abstract

The objectives of this research are to study the independent variables and valuable. The independent variables used in this study were Construction Material Price Index (CMPI), Consumer Price Index (CPI), Consumer Confidence Index (CCI) and Minimum Loan Rate (MLR). The quarterly historical data were collected from 2013 –2022 and was analyzed by multiple regression by least squares method. The sample used in this study were 3 companies include Construction Materials Public Company Limited and 2 competitors. From the study, The factor effecting revenue at the 0.05 significant are Construction Material Price Index (CMPI) which has the same direction and Consumer Price Index (CPI) which has the opposite direction. Valuation by 1. Discount Cash Flow method. It found that common stock value of 8.3 baht per share and 2. Relative Valuation method, which common stock value range of 3.37 to 10.82 baht per share, with an average stock value of 7.11 Baht per share.

Keywords: Valuation, Discount Cash Flow Method (DCF), Multiple Comparable Method

บทนำ

การฝากเงินเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอัตราผลตอบแทนนั้นไม่เพียงพอต่อภาวะเงินเฟ้อที่สูงขึ้นทุกปีได้ ดังนั้นจึงต้องหาแนวทางอื่นที่นักลงทุนจะได้รับผลตอบแทนที่เพียงพอต่อภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น แนวทางหนึ่งที่นักลงทุนนิยมคือการลงทุนในหลักทรัพย์ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การได้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่สูง ซึ่งได้มาจากส่วนต่างของราคาหลักทรัพย์นั้น เงินปันผลจากการลงทุน และสิทธิต่างๆในการถือหุ้น ถึงแม้แนวทางการลงทุนในหลักทรัพย์นี้จะให้อัตราผลตอบแทนที่สูง แต่ก็มีความเสี่ยงสูงหากเลือกหลักทรัพย์ในการลงทุนที่ผิดพลาดด้วยเช่นกัน ดังนั้นนักลงทุนจึงต้องมีการติดตามการเคลื่อนไหวของราคาและปัจจัยต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่อราคาของหลักทรัพย์ที่นักลงทุนได้ลงทุนไป โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ทางพื้นฐานจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ภาวะอุตสาหกรรม และการวิเคราะห์งบการเงินของบริษัท รวมถึงการวิเคราะห์ทางเทคนิค จากการวิเคราะห์ดังกล่าวก็สามารถที่จะลดความเสี่ยงในการเลือกลงทุนและสามารถคาดการณ์ราคาที่เหมาะสมกับการลงทุนในหลักทรัพย์นั้น

ในปัจจุบันการเร่งเปิดดำเนินการโครงการต่างๆทั้งในคอนโด บ้านจัดสรร อาคาร และศูนย์การค้า มีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความต้องการวัสดุก่อสร้างขยายตัวต่อเนื่องรวมถึงมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ และการเติบโตจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโควิด-19 อย่างเต็มที่และยังรวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับ EEC และคมนาคมที่ทุนการก่อสร้างของภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างนี้มีความน่าสนใจที่จะลงทุน

แต่อย่างไรก็ตาม การลงทุนนั้นมีความผันผวนจากภาวะต่าง ๆ เช่น ภาวะเศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ภาวะการเมือง หรือ ภาวะโรคระบาด เป็นต้น ล้วนส่งผลทำให้ราคาของหลักทรัพย์นั้นมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องการทำการศึกษามูลค่าที่แท้จริงของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) ว่าควรมีราคาหลักทรัพย์ที่เหมาะสมเท่าไร ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อรายได้บริษัท เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการลงทุน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแปรอิสระที่มีผลกับรายได้ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษา ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มวัสดุก่อสร้างและการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มวัสดุก่อสร้าง

ทฤษฎีการวิเคราะห์หลักทรัพย์โดยใช้ปัจจัยพื้นฐาน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2558) เป็นแนวคิดที่ใช้ปัจจัยเป็นตัวกำหนดมูลค่าของหลักทรัพย์ ได้แก่ การวิเคราะห์เศรษฐกิจ การวิเคราะห์อุตสาหกรรม และการวิเคราะห์การดำเนินการของบริษัท โดยการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์แบบบนลงล่าง (Top down approach) ซึ่งจะเป็นการอาศัยปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดขอบเขตในการเลือกลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีพื้นฐานที่ดี เพื่อหามูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value)

อัตราดอกเบี้ย (จุฬพงศ์, 2548) ในการประเมินราคาของหลักทรัพย์นั้นตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อมูลค่าของหลักทรัพย์ที่เหมาะสมนั้นคืออัตราดอกเบี้ย จากการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดสุทธิ เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมูลค่า

ปัจจุบันของสินทรัพย์ก็จะลดลงด้วยเช่นกัน และเมื่อภาครัฐมีการปรับอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนทางการเงินการจัดซื้อวัตถุดิบสูงขึ้นตามไปด้วย

ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง (ทิพวรรณ, 2538) เป็นดัชนีที่คำนวณมาจากราคาสินค้ากลุ่มวัสดุก่อสร้าง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ชี้ถึงการเคลื่อนไหวของราคาวัสดุก่อสร้างโดยเฉลี่ย สาเหตุการเพิ่มขึ้นของราคาวัสดุก่อสร้างมาจากภาวะเงินเฟ้อ โดยภาวะเงินเฟ้อนี้เกิดขึ้นจาก 2 แนวทางหลักคือ เงินเฟ้อที่เกิดจากแรงผลักดันของต้นทุน เกิดจากวัตถุดิบ ค่าแรงงาน ทำให้ต้นทุนในการผลิตนั้นสูงขึ้น และภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดึงของอุปสงค์ ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของความต้องการของอุปสงค์สูงกว่าอุปทานที่มีอยู่จึงทำให้มีปริมาณสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการจึงส่งผลให้ราคาสินค้าสูงขึ้น

ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค (สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า, 2561) เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดการเตือนภัยทางเศรษฐกิจล่วงหน้า โดยข้อมูลนั้นจะถูกรวบรวมเป็นรายเดือน เพื่อติดตามอำนาจในการซื้อของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการผลิต การจ้างงาน และปริมาณการใช้จ่ายของประชาชนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในสินค้าและบริการอย่างใกล้ชิด หากผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อภาวะเศรษฐกิจก็จะใช้จ่ายในการซื้อสินค้าสูง และหากผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นต่อภาวะระบบเศรษฐกิจ ผู้บริโภคก็จะระมัดระวังในเรื่องของการซื้อสินค้านั้นมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้เศรษฐกิจนั้นชะลอตัวลง

ดัชนีผู้บริโภค (ยุทธภูมิ, 2555) เป็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงค่าครองชีพโดยใช้ดัชนีราคาผู้บริโภคในปัจจุบันเทียบกับดัชนีราคาผู้บริโภคของช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา โดยพิจารณาจากกลุ่มสินค้าและบริการที่กำหนด โดยการเลือกสินค้าที่ครัวเรือนนิยมใช้ในการบริโภคเป็นประจำซึ่งมาจากการสำรวจค่าใช้จ่ายของภาคครัวเรือน จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักทฤษฎีอสังหาริมทรัพย์ (นันทรัต, 2554) พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับดัชนีกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง สาเหตุเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อที่สูงขึ้นทำให้มูลค่าของเงินนั้นลดลงทำให้ผู้บริโภคเกิดการชะลอตัวในการซื้อสินค้านั้นลง

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคิดลดกระแสเงินสด

จากหนังสือ AISA (Accredited Investment and Securities Analyst) ได้อธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่า การประเมินมูลค่าถือเป็นหัวใจสำหรับการลงทุน โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้ลงทุนทราบมูลค่าที่แท้จริงของหลักทรัพย์ (Intrinsic Value) ในทางการเงิน คำว่ามูลค่า (Value) หมายถึง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือคาดว่าจะได้รับจากการถือครองหลักทรัพย์นั้น ๆ ได้แก่ กระแสเงินสดที่จะได้รับในอนาคตในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินปันผล ดอกเบี้ย หรือส่วนต่างของราคาขายของหลักทรัพย์นั้น แต่อย่างไรก็ตามกระแสเงินสดที่ได้รับจากการลงทุนในอนาคตนั้นย่อมมีค่าเสียโอกาส ส่งผลทำให้กระแสเงินสดยังได้รับในอนาคตยิ่งนานเท่าไรก็ยังมีต้นทุนค่าเสียโอกาสเกิดขึ้น และมีมูลค่าในปัจจุบันยิ่งลดลงเท่านั้น ดังนั้น การประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ไม่สามารถนำกระแสเงินสดทั้งหมดที่ได้รับในอนาคตมารวมกันโดยตรง แต่จะต้องมีการนำกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นในอนาคตมาคิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบัน จึงจะสามารถนำไปกำหนดเป็นมูลค่าของหลักทรัพย์ได้

การเลือกใช้กระแสเงินสดในการประเมินมูลค่านั้น โดยทั่วไปแล้วสามารถเลือกได้ 3 รูปแบบ คือ 1.กระแสเงินสดจากเงินปันผล 2.กระแสเงินสดอิสระ และ 3.กำไรคงเหลือ

กระแสเงินสดอิสระเป็นกระแสเงินสดที่ให้ความสำคัญกับการที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ เช่น เจ้าหนี้หรือผู้ถือหุ้น โดยกระแสเงินสดอิสระนั้นมี 2 ลักษณะ

1. กระแสเงินสดอิสระของบริษัท (Free Cash Flow to the Firm: FCFF) เป็นกระแสเงินสดหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆในการดำเนินงาน ตลอดจนภาษีจ่ายของกิจการไปแล้ว ดังนั้นกิจการจึงนำกระแสเงินสดมาจ่ายให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการได้ เช่น เจ้าหนี้หรือผู้ถือหุ้น เป็นต้น

2. กระแสเงินสดอิสระของผู้ถือหุ้น (Free Cash Flow to Equity: FCFE) เป็นกระแสเงินสดที่ได้หักการจ่ายคืนหนี้สินดอกเบี้ยจ่าย แก่เจ้าหนี้ของกิจการรวมถึงรายจ่ายเพื่อการลงทุน และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนหมุนเวียนไปแล้ว ดังนั้นกระแสเงินสดอิสระส่วนของผู้ถือหุ้นนี้จึงถือเป็นกระแสเงินสดที่กิจการสามารถนำมาจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นได้ทั้งหมด

2. การประเมินมูลค่าด้วยวิธีสัมพัทธ์ ได้อธิบายการประเมินมูลค่าด้วยวิธีนี้ไว้ว่าเป็นการสะท้อนการรับรู้ของราคาตลาดเกี่ยวกับมูลค่าของหุ้นสามัญผ่านตัวแปรทางการเงินที่เกี่ยวข้อง โดยจะเป็นการใช้วิธีการอ้างอิงจากตัวเปรียบเทียบราคา (Price Multiple) ของกลุ่มตัวแทน (Comparison Assets) ที่มีลักษณะธุรกิจที่ใกล้เคียงกัน หากพบว่าตัวเปรียบเทียบราคาของหุ้นที่กำลังจะพิจารณามีค่าต่ำกว่าตัวเปรียบเทียบราคาของตัวแทน จะสรุปได้ว่าหุ้นสามัญที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นมีมูลค่าที่ต่ำเกินไป (Undervalued) ในทางตรงกันข้ามหากตัวเปรียบเทียบราคาของหุ้นสามัญที่กำลังพิจารณามีค่าสูงกว่าตัวเปรียบเทียบราคาของตัวแทนจะสรุปได้ว่าราคาของหุ้นสามัญที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นมีค่าสูงเกินไป (Overvalued)

วิชญ์ วิริงคะ (2561) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าตามราคาตลาดหลักทรัพย์หมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โดยปัจจัยที่เลือกในการศึกษาคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Rate) อัตราดอกเบี้ย (Interest Rate) อัตราว่างงาน (Unemployment Rate) อัตราแลกเปลี่ยน (Exchange) หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง (CMI) และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (CCI) โดยทำการทดสอบสัมพันธภาพของตัวแปรโดยการสุ่มตัวอย่าง สุ่มแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าตามราคา คือดัชนีหุ้นราคาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ยกู้ยืม อัตราการว่างงาน และอัตราแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่นั้น บริษัทมีความสัมพันธ์ไปในทางทิศเดียวกัน

เกศมณี ธเนศวรณิษฐ์ (2563) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีอสังหาริมทรัพย์และราคาหุ้นของกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งดัชนีอสังหาริมทรัพย์ที่เลือกศึกษา ได้แก่ ดัชนีความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการธุรกิจพัฒนาที่อยู่อาศัยในภาวะปัจจุบันและในอีก 6 เดือนข้างหน้า ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง ดัชนีราคาบ้านเดี่ยวพร้อมที่ดิน ดัชนีทาวน์เฮาส์พร้อมที่ดิน ดัชนีอาคารชุด และดัชนีที่ดิน ผลจากการศึกษาพบว่า ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้างและดัชนีราคาทาวน์เฮาส์พร้อมที่ดินมีความสัมพันธ์กับราคาหุ้นโดยเฉลี่ยของกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

โมเรศ หลงสมบูรณ์ (2561) เพื่อศึกษาความคุ้มค่าของการเข้าซื้อกิจการดังกล่าว ผ่านการประเมินมูลค่ากิจการโดยใช้ทั้งการประเมินมูลค่ากิจการผ่านวิธีสัมพัทธ์ และการประเมินมูลค่ากิจการผ่านการหามูลค่าที่แท้จริงด้วยการคิดลดกระแสเงินสดของกิจการ ผ่านสมมุติฐานต่าง ๆ ที่มีความสมเหตุสมผล โดยพยากรณ์งบการเงินไปในอนาคตเป็นระยะเวลา 5 ปี และคิดลดด้วยอัตราคิดลดที่สมเหตุสมผลจากการศึกษาพบว่า มูลค่ากิจการที่เพิ่มมากขึ้นของบริษัทเฟรเซอร์ส พร็อพเพอร์ตี้ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ภายหลังจากควบรวมกิจการมีมูลค่าสูงกว่าราคาที่จ่ายซื้อไป แสดงให้เห็นว่าการควบรวมกิจการในครั้งนี้ประสบความสำเร็จโดยการควบรวมกิจการครั้งนี้ก่อให้เกิดกำไรสุทธิ 10,941 ล้านบาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 นำข้อมูลมาประมวลผล ทำการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลในรูปของสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยใช้วิธีการสร้างสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) เพื่อหาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

1.2 พยากรณ์ผลการดำเนินงานด้วยการทำ Pro Forma Income Statement และฐานะทางการเงินของบริษัทฯ ด้วยวิธี Pro Forma Statement of Financial Position ในอีก 5 ปี ข้างหน้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2566 - พ.ศ.2570

1.3 การประเมินมูลค่าของบริษัทฯ ทั้งหมด 2 วิธี ได้แก่ 1. วิธีการคิดลดกระแสเงินสด (Discounted Cash Flow : DCF) โดยใช้กระแสเงินสดอิสระของกิจการ (Free Cash Flow to the Firm : FCFF) และ 2. การประเมินมูลค่าด้วยวิธีสัมพัทธ์ โดยวิธีการนี้จะเป็นการหาอัตราส่วน ได้แก่ P/E Ratio P/BV Ratio และ P/S Ratio ของปี 2565 โดยทำการคัดเลือกบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน คือธุรกิจคู่แข่ง จำนวน 2 บริษัท โดยได้ทำการเปรียบเทียบกับอัตราส่วนต่างๆ เพื่อที่จะทำการประเมินมูลค่าของหุ้นสามัญของบริษัทฯและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสรุปผล

2. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ บริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) และบริษัทกลุ่มวัสดุก่อสร้างที่เป็นคู่แข่งอีก 2 บริษัท และปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ ดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค อัตราดอกเบี้ยเงินกู้รายใหญ่ขึ้นดี และดัชนีราคาผู้บริโภค

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ รายได้รวมจากงบการเงินของอุตสาหกรรมกลุ่มวัสดุก่อสร้าง จำนวน 3 บริษัท ได้แก่ บริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) และบริษัทคู่แข่งอีก 2 บริษัท โดยใช้ข้อมูลเป็นรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2563 จนถึงไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2565 รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 120 ไตรมาส หรือ เป็นจำนวน 120 ชุดข้อมูล และ 2.ข้อมูลดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค อัตราดอกเบี้ยเงินกู้รายใหญ่ขึ้นดี และ ดัชนีราคาผู้บริโภค 10 ปี ย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2565

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการค้นคว้าผ่านอินเทอร์เน็ตที่มีการเปิดเผยข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลดัชนีเศรษฐกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์(www.price.moc.go.th), เว็บไซต์ธนาคารแห่งประเทศไทย (www.bot.or.th), เอกสารเผยแพร่ของบริษัทที่ออกและเสนอขายหลักทรัพย์จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์(ก.ล.ต.) (<https://www.sec.or.th/>)

ผลการวิจัย

1. ผลการหาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม โดยใช้วิธีการสร้างสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) มีผลสรุปได้ดังนี้ ผลจากการทดสอบด้วยวิธี Pooled OLS ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการทดสอบ Pooled OLS

ตัวแปรอิสระ	Coefficient	Std. error	T-ratio	P-value
Const	0.02658	0.01265	2.101	0.0378
CMPI	2.97924	0.79735	3.736	0.0003
CCI	0.04372	0.09518	0.4593	0.6469
CPI	-5.80146	1.64243	-3.532	0.0006
MLR	1.09386	0.59165	1.849	0.0671

P-value (F) = 0.001746

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลจากการทดสอบด้วยวิธี Pooled OLS พบว่ามีค่า P-value (F) = 0.001746 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่าสามารถใช้ผลการทดสอบนี้ได้ โดยจากการศึกษาพบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว ที่มีผลต่อ รายได้รวมของบริษัทฯ ที่มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง (CMPI) และอัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) ผลการทดสอบด้วยวิธี Pooled OLS สามารถนำตัวแปรมาสร้างเป็นสมการการพยากรณ์อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้รวมของบริษัทฯ ได้ดังนี้ $Revenue = 0.0266 + 2.97924 (CMPI) - 5.8014 (CPI)$

2. การพยากรณ์ผลการดำเนินงานด้วยการทำ Pro Forma Income Statement และฐานะทางการเงินของบริษัทฯ ด้วยวิธี Pro Forma Statement of Financial Position ในอีก 5 ปี ข้างหน้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2566 - พ.ศ.2570

ผู้ศึกษาทำการ พยากรณ์รายได้รวมของบริษัทฯ ในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยใช้รายได้รวมของบริษัทฯ จากงบกำไรขาดทุนของบริษัทฯ ในไตรมาสที่ 4 ในปี พ.ศ. 2565 เป็นค่าตั้งต้นในการพยากรณ์เพื่อหารายได้รวมของบริษัทฯ ในอีก 5 ปีข้างหน้า และเมื่อรวมเมื่อรวมการพยากรณ์ของรายได้รวมของบริษัทฯ ทั้ง 4 ไตรมาส ของแต่ละปีแล้วนั้น จะได้ผล สำหรับใช้เป็นค่าตั้งต้นในการพยากรณ์ผลการดำเนินงานใน 5 ปีข้างหน้า

ศึกษาจะนำผลการพยากรณ์รายได้รวมของบริษัทฯ มาทำการพยากรณ์ผลการดำเนินงาน ด้วยการทำ Pro Forma Income Statement โดยการประมาณการนี้ จะใช้ วิธี ร้อยละของรายรับจากการขาย (Percent of Sales Method)

หลังจากที่ได้ผลการพยากรณ์ผลการดำเนินงานในอีก 5 ปีข้างหน้าแล้วนั้น ผู้ศึกษาจะดำเนินการพยากรณ์ฐานะการเงินของบริษัทฯ ด้วยวิธี Pro Forma Statement of Financial Position โดยข้อมูลในการประมาณการนั้น ทางผู้ศึกษาได้ใช้งบแสดงฐานะการเงินของบริษัทฯ ใน ปี พ.ศ.2565 เป็นตัวตั้งต้น และมีการตั้งสมมติฐานว่ารายการทางการเงินที่แสดงอยู่ในงบแสดงฐานะทาง การเงินนั้น จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้รวมของบริษัทฯ

3. เมื่อทำการพยากรณ์ในส่วนของการดำเนินงาน และฐานะการเงินของบริษัทฯ ในอีก 5 ปี ข้างหน้าได้แล้วนั้น ผู้ศึกษาจึงนำผลการพยากรณ์มาประเมินมูลค่าของบริษัทฯ โดย

แบบที่ 1 ผู้ศึกษาใช้วิธีการประเมินมูลค่า ด้วยวิธีการคิด ลดกระแสเงินสด(Discounted Cash Flow: DCF)

ผู้ศึกษามีการตั้งสมมติฐานให้ค่าเสื่อมราคา ของปี พ.ศ.2566 - พ.ศ.2570 มาจากการเทียบสัดส่วนระหว่างค่าเสื่อมปี พ.ศ.2565 ซึ่งคำนวณมาจากมูลค่าสุทธิทางบัญชีของรายการที่ดิน อาคารและ อุปกรณ์ ปี พ.ศ.2565 – ปี พ.ศ.2564 เทียบกับสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนของปี พ.ศ.2565 ซึ่งมีค่าเสื่อมประมาณ 0.0073% ของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน และกำหนดค่าเสื่อมนั้นมีค่าคงที่อยู่ที่ 0.0073%

และหลังจากนั้นจะทำการหาค่ากระแสเงินสดอิสระของกิจการ (Free Cash Flow to the Firm : FCFE) เพื่อคำนวณหามูลค่าปัจจุบันสุดท้าย (Terminal Value) โดยคำนวณต้นทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของบริษัท (Weighted Average Cost of Capital : WACC) เท่ากับ 10.1% อ้างอิงข้อมูลจาก WACC ปี พ.ศ.2565 ของบริษัทฯ มีที่มาจาก Bloomberg ค้นหา

ข้อมูล ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2566 และผู้ศึกษาตั้งสมมติฐานให้บริษัทฯ มีค่า WACC คงที่ในทุกปี และ ผู้ศึกษาตั้งสมมติฐานให้บริษัทฯ มีอัตราการเติบโต (g) ของกำไรสุทธิคงที่ เท่ากับอัตราการเติบโต (g) ที่เกิดขึ้นจริงของกำไรสุทธิปี พ.ศ.2564 เทียบกับปี พ.ศ.2565 ดังนั้นจะได้อัตราการเติบโตดังต่อไปนี้ 6.86% และจะมีค่า Terminal Value = 12,111,944,655 บาท หลังจากนั้นหากการคิดลดกระแสเงินสด (Discount Cash Flow : DCF) จะได้ 8,562,866,253 บาท หลังจากได้มูลค่าของกิจการแล้วนั้น ผู้ศึกษาทำการคำนวณหามูลค่าของส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity Value) โดยคำนวณจาก มูลค่าของกิจการ (Firm Value) – หนี้สินทั้งหมดของบริษัทฯ โดยข้อมูลหนี้สินทั้งหมดนั้นจะใช้ข้อมูลหนี้สินของปี พ.ศ.2566 ในการคำนวณ เนื่องจากมีการปรับอัตราคิดลดเรียบร้อยแล้ว และแทนค่าลงในสมการได้ดังนี้ มูลค่าของส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity Value) = 8,562,866,253 - 1,432,414,221 = 7,130,452,032 บาท หลังจากนั้นทำการหามูลค่าหุ้นสามัญของบริษัท โดยคำนวณจาก มูลค่าส่วนของผู้ถือหุ้น / จำนวนหุ้นทั้งหมด = 7,130,452,032/855,033,100 = 8.3 บาทต่อหุ้น

แบบที่ 2 ผู้ศึกษาเลือกวิธีการประเมินมูลค่าด้วยวิธีสัมพัทธ์ โดยวิธีการนี้จะเป็นการหาอัตราส่วน ได้แก่ P/E Ratio P/BV Ratio และ P/S Ratio ของปี 2565 โดยทำการคัดเลือกบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน คือธุรกิจที่ประกอบเกี่ยวกับการผลิตวัสดุก่อสร้าง จำนวน 2 บริษัท โดยได้ทำการเปรียบเทียบกับอัตราส่วนต่างๆ เพื่อที่จะทำการประเมินมูลค่าของหุ้นสามัญของบริษัท ค่าเฉลี่ยของทั้ง 2 บริษัทคู่แข่ง มีค่า P/E Ratio (Price to Earnings Ratio) Average = 14.63 , P/BV Ratio (Price/Book Value Ratio) Average = 2.72 , P/S Ratio (Price to Sales Ratio) Average = 0.55 เมื่อนำค่าเฉลี่ยแต่ละรายการเหล่านี้ไปคำนวณหามูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัทเป้าหมาย โดยใช้ข้อมูลต่างๆของบริษัทเป้าหมายร่วมกับค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนต่างๆของบริษัทที่นำมาเทียบเคียงมาคู่กัน จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: การเทียบเคียงโดยใช้ข้อมูล ของบริษัทเป้าหมายร่วมกับค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนต่าง ๆ ของบริษัทฯ เทียบเคียงเพื่อประเมินราคาหุ้นของบริษัทเป้าหมาย

Target Company Variable	บริษัท วัสดุก่อสร้าง	Relative Ratio	Average	Estimated Target's Stock Value
Earnings per Share	0.74	P/E	14.63	10.82
Book Value per Share	2.62	P/BV	2.72	7.13
Sale per Share	6.14	P/S	0.55	3.37
Mean				7.11

จากตารางที่ 2 พบว่า บริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) เมื่อทำการประเมินมูลค่า จากการเทียบเคียงข้อมูลจากอัตราส่วนต่างๆ พบว่า มูลค่าของหุ้นสามัญอยู่ที่ช่วง 3.37 – 10.82 บาทต่อหุ้น โดยบริษัทฯ มีมูลค่าหุ้นสามัญเฉลี่ยเท่ากับ 7.11 บาทต่อหุ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระที่มีผลกับรายได้ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) การศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระ 2 ตัว ที่มีผลต่อ รายได้รวมของบริษัทฯ ที่มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ได้แก่อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาวัสดุก่อสร้าง (CMPI) ซึ่งตรงตามวิจัยของเกษมณี ธเนศวรฉวี (2563) และอัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) ซึ่งตรงตามวิจัยของสุวรีย์ วิษณุ วิรัชคะ (2561) และการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์ของบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) ได้ทำการพยากรณ์ผลการดำเนินงาน และพยากรณ์งบแสดงฐานะทางการเงิน ในอีก 5 ปีข้างหน้า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 - พ.ศ.2570

เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปประเมินมูลค่าของบริษัท พบว่า การใช้วิธีการประเมินมูลค่านั้นมีความแตกต่างกัน ส่งผลทำให้มูลค่ากิจการของบริษัท นั้นมีความแตกต่างกันเช่นเดียวกัน ซึ่งวิธีที่ทางผู้ศึกษาได้นำมาประเมินมูลค่านั้นมีทั้งหมด 2 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 การคิดลดกระแสเงินสดของกิจการ (Discounted Cash Flow : DCF) วิธีนี้มีความแม่นยำมากกว่าวิธีอื่น เนื่องจากมีการนำข้อมูลหลายรายการมาวิเคราะห์หรือคำนวณ จึงทำให้มีมูลค่าที่แท้จริงของกิจการได้ดีกว่าวิธีอื่น และผลจากการคิดลดกระแสเงินสดของกิจการนั้น บริษัทมีมูลค่าหุ้นสามัญอยู่ที่ 8.3 บาทต่อหุ้น ซึ่ง ณ ปัจจุบัน เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566 มูลค่าหุ้นอยู่ที่ 8.05 บาทต่อหุ้น ซึ่งยังมีมูลค่าต่ำกว่าราคาที่เป็นจริง (Undervalue) และวิธีที่ 2 คือวิธีสัมพัทธ์ โดยวิธีการนี้จะเป็นการหาค่าเฉลี่ยอัตราส่วนต่าง ๆ ได้แก่ P/E Ratio P/BV Ratio และ P/S Ratio ของบริษัทคู่แข่ง 2 บริษัท นำมาเทียบเคียงกับบริษัทเป้าหมายคือบริษัท วัสดุก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) เพื่อหามูลค่าราคาของหุ้นสามัญ พบว่ามูลค่าของหุ้นสามัญอยู่ที่ช่วง 3.37 – 10.82 บาทต่อหุ้น และบริษัทมีมูลค่าหุ้นสามัญ เฉลี่ยเท่ากับ 7.11 บาทต่อหุ้น ซึ่งเมื่อดูมูลค่าหุ้นสามัญเฉลี่ยแล้วพบว่า ราคาตลาดของหุ้นที่กล่าวไปข้างต้นมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าหุ้นที่ประเมินได้ จาการใช้วิธีที่ 2 คือวิธีสัมพัทธ์ ทางผู้ศึกษามีความเห็นว่าการใช้วิธีนี้ไม่เหมาะสมกับการหามูลค่าที่แท้จริงของกิจการ แต่วิธีนี้เป็นเพียงการเปรียบเทียบกับกิจการต่างๆที่มีการดำเนินงานหรือกิจการที่ใกล้เคียงกันหรือเป็นการเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของกิจการตัวเองในอดีต หรือ อนาคต รวมถึงภายในอุตสาหกรรมนั่นเอง ว่ามีมูลค่าที่มากกว่า หรือมีมูลค่าที่ต่ำกว่า เมื่อเทียบกับกลุ่ม อุตสาหกรรมนั้น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์งบการเงินของบริษัทฯ ที่อยู่ในช่วงพ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ไม่สามารถสะท้อนได้อย่างแท้จริง ว่าบริษัทมีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ที่อาจจะส่งผลทำให้บริษัทต่างๆได้รับผลกระทบจากการที่ระบบเศรษฐกิจไม่ดีขึ้น การพิจารณา งบการเงิน ควรแยกช่วงที่เกิดวิกฤต และช่วงเวลาในการดำเนินการปกติ เพื่อดูว่า เมื่อเกิดวิกฤต บริษัทมีวิธีการบริหาร หรือการจัดการได้มีอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือมีการฟื้นตัวของ การดำเนินงานได้เร็วมากแค่ไหนและในเรื่องของการนำข้อมูลมาวิเคราะห์นั้น ควรที่จะเพิ่มชุดข้อมูลการวิเคราะห์ให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้มากขึ้น และตัวแปรที่เลือกมาศึกษา หรือนำมาวิเคราะห์ควรหาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับบริษัท เพื่อลดระยะเวลาในการหาตัวแปรใหม่หากทำการทดสอบแล้วนั้นตัวแปรที่ได้ทำการเลือกมาไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

เอกสารอ้างอิง

- เกษมณี ธเนศวรณิษฐ์. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีอสังหาริมทรัพย์และราคาหุ้นของกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2558). *วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน*. สืบค้น 2 ตุลาคม 2566, จาก https://portal.set.or.th/education/th/begin/stock_content04.pdf
- ทิพวรรณ กิตติสุวรรณกุล. (2538). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์ในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์* (ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการวิชาชีพ. (2564). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าหุ้นสามัญด้วยวิธีคิดลดกระแสเงินสด*. ใน กมล บันแพทย์ (บ.ก.), *การวิเคราะห์การลงทุนในตราสารทุน* (น.353-354). กรุงเทพฯ: บุญศิริกาพิมพ์.
- โมเรศ หลงสมบูรณ์. (2561). *กรณีศึกษาการเข้าซื้อบริษัทแผ่นดินทอง พร็อพเพอร์ตี้ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน)*

ของบริษัทเฟรเซอร์ส พร็อพเพอร์ตี้ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน). (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุทธภูมิ จารุเสรี. (2555). *ส่องกล้องมองเงินเพื่อไทยบทบาทภาครัฐและมาตรการรับมือ*. สืบค้น 3 ตุลาคม 2566, จาก
<https://www.fpo.go.th/eresearch/getattachment>

รุจพงศ์ ประภาสะโนบล. (2548). *กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ไทยการลงทุนการเงินส่วนบุคคล
การประหยัดและการออม*. กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

วิษณุ วิริงคะ. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าตามราคาตลาดหลักทรัพย์หมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในตลาด
หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.). (2561-2565). *เอกสารเผยแพร่ของบริษัทที่
ออก และเสนอขายหลักทรัพย์*. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก
<http://www.market.sec.or.th/public/idisc/th/FinancialReport/FS>.

สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า. (2561). *กระบวนการจัดทำและเผยแพร่ดัชนีเศรษฐกิจการค้า(ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภค)*.
สืบค้น 2 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.price.moc.go.th/th/node/79>

KSUC-O-028

ปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

The Hygiene Factors Influencing Employee Loyalty in Hotel Business in Bangkok, Post the COVID-19 Pandemic

ภริภทร ภักคีรี^{1*}, อุษา บุญถื่อ¹, สายพิณ สันทัด¹ และ พีระพงศ์ ภักคีรี²

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง^{1*}

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง²

*Corresponding author: peerapat.p@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยค้ำจุนและความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานครหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 2) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยค้ำจุนกับความจงรักภักดีของพนักงานธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 3) เพื่อทดสอบปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างได้แก่พนักงานโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยค้ำจุนในภาพรวมและความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ปัจจัยค้ำจุนความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X_1) ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน (X_3) และค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (X_5) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ณ ระดับนัยสำคัญ 0.01 และปัจจัยค้ำจุนที่อยู่ในสมการสามารถอธิบายหรือพยากรณ์ความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจได้ร้อยละ 79.2 สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$$\hat{Y} = 0.132 + 0.416x_1 + 0.353x_3 + 0.221x_5$$
 จากสมการพยากรณ์พบว่า ปัจจัยความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X_1) มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มากที่สุด

คำสำคัญ: ปัจจัยค้ำจุน, ความจงรักภักดีของพนักงาน, หลังสถานการณ์โควิด 19, ธุรกิจโรงแรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the hygiene factors and the employee loyalty in hotel business in Bangkok post COVID-19 pandemic, 2) to examine the relationship between the hygiene factors and the employee loyalty in hotel business in Bangkok area post COVID-19 pandemic and 3) to test the hygiene factors that affected to the employee loyalty of hotel business post COVID-19 pandemic This is a quantitative research methodology and using a questionnaire as a data collection tool. The sample size is 400 and all of the respondents are the hotel staffs in the Bangkok area. The sampling technique of this research used the convenience sampling method. Statistics utilized in this study consisted of frequencies, percentages, averages, mean, standard deviations and Pearson correlation. The hypothese was tested by Multiple Regression Analysis with statistical significance level at 0.01. The finding reveals mean value of both the hygiene factors and employee's loyalty were at the strongly agree level. The hygiene factors as the relationship with supervisor (X_1), the relationship with co-worker (X_3), and the compensation and benefits (X_5) influenced to the employee loyalty in hotel business with the statistically significance level of 0.01. These factors can be explained the variation of employee loyalty in hotel business in Bangkok post COVID-19 pandemic at 79.2%. The predictive equation of the employee loyalty in hotel business in Bangkok in raw score equation and standard score equation as follow : $\hat{Y} = 0.132 + 0.416x_1 + 0.353x_3 + 0.221x_5$

Keywords: hygiene factors, employee loyalty, after COVID-19 pandemic, hotel business

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด -19 ส่งผลต่ออุตสาหกรรมบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการท่องเที่ยวและโรงแรม โดยจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติช่วงเดือนมกราคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ลดลงร้อยละ 81.4 อัตราการเข้าพักในธุรกิจโรงแรมลดลงร้อยละ 73.6 และคาดว่าในระยะเวลาเดียวกันนี้ประเทศไทยจะสูญเสียรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 1.5 ล้านล้านบาท (ศูนย์วิจัยกรุงศรี, 2564) ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมหลายแห่งต้องปิดกิจการ หากไม่สามารถปรับตัวได้ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมมีความจำเป็นต้องลดค่าใช้จ่าย การมองหาโอกาสจากตลาดนักท่องเที่ยวในประเทศ การลดราคาห้องพัก ร่วมกับการส่งเสริมการขายในรูปแบบต่างๆ เพื่อกระตุ้นยอดการเข้าพัก ธุรกิจโรงแรมบางแห่งปรับเป็นที่พักกักตัว (Alternative State Quarantine: ASQ) เพื่อรองรับผู้เดินทางเข้าประเทศ

เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย รัฐบาลได้ออกมาตรการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจหลายประการ โดยมีโครงการยิ่งใช้ยิ่งได้ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อธุรกิจโรงแรมและภาคบริการต่างๆ เนื่องจากรัฐบาลจะสนับสนุนวงเงินในรูปแบบบัตรกำนัลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Voucher) เมื่อซื้อสินค้าและบริการ ตามเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนด โดยจำกัดวงเงินใช้จ่าย ไม่เกิน 5,000 บาท/คน/วัน หรือรวมแล้วไม่เกิน 60,000 บาท/คน และจะได้รับสิทธิบัตรกำนัลอิเล็กทรอนิกส์สะสมสูงสุดไม่เกิน 7,000 บาทต่อคน ซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นอัตราการบริโภคในประเทศได้ระดับหนึ่ง ทั้งนี้จากรายงานตามติดเศรษฐกิจไทย มกราคม 2564 : การฟื้นฟูรายได้และการจ้างงาน ผลวิเคราะห์เชิงลึกของตลาดแรงงานไทยและอภิปรายนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการฟื้นฟูการจ้างงานหลังโควิด-19 ว่า การระบาดของโควิด-19 ได้สร้างความท้าทายเพิ่มเติมหลายประการในตลาดแรงงาน ผลกระทบเบื้องต้นคือการว่างงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น และชั่วโมงการทำงานที่ลดลง ผลกระทบจากการระบาดของโควิดทำให้อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวจากร้อยละ 1.0 ในไตรมาสแรกของปี 2562 เป็นร้อยละ 2.0 ในไตรมาสที่สองของปี 2563 ถือว่าเป็นอัตราการว่างงานที่สูงสุดนับตั้งแต่ปี 2552 อัตราการว่างยังได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในกลุ่มวัยรุ่น ในไตรมาสที่สองของปี 2563

มีจำนวนงานโดยรวมลดลง 700,000 ตำแหน่งจากปีก่อน และลดลง 340,000 ตำแหน่งจากไตรมาสก่อนหน้า การว่างงานเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในภาคการผลิตและภาคบริการที่มีตำแหน่งงานลดลงเป็นจำนวนมาก และภาคเกษตรกรรมกลายเป็นภาคส่วนที่ช่วยรองรับแรงงานที่ถูกเลิกจ้าง (The World Bank, 2564)

เมื่อรัฐบาลไทยได้ประกาศให้โควิด -19 เป็นโรคประจำถิ่นในประเทศตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 และประกาศการปรับเข้าสู่ระยะเฝ้าระวังที่ไม่เป็นอันตรายโดยให้ผลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2565 เช่นเดียวกับรัฐบาลในหลายๆประเทศ นักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทยมีความเชื่อมั่นจึงเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ หากแต่ในช่วงวิกฤตธุรกิจโรงแรมหลายแห่งได้ปิดกิจการ ชะลอการให้บริการ จำกัดการให้บริการบางประเภท มีการลดจำนวนพนักงานหลายตำแหน่ง ส่งผลให้ปัจจุบันธุรกิจโรงแรมเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ผลสำรวจดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พักแรมเดือน ส.ค.2565 จัดทำโดยสมาคมโรงแรมไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย มีผู้ประกอบการที่พักแรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกิจโรงแรมจำนวน 118 แห่ง ระหว่างวันที่ 17-25 ก.ค.2565 พบว่า ที่พักแรมประมาณ 68% นั้นประสบกับปัญหาขาดแคลนแรงงานโดยกระจายอยู่ในตำแหน่งต่างๆ เกือบทุกแผนก เช่น แม่บ้าน พนักงานต้อนรับ พนักงานทำความสะอาด พ่อครัวแม่ครัว เด็กเสิร์ฟ และช่างเทคนิค แม้ส่วนหนึ่งจะพหุหาแรงงานทดแทนได้ หากแต่แรงงานเหล่านี้ยังขาดทักษะ โดยเฉพาะด้านการให้บริการและภาษา (สมาคมโรงแรมไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565)

หกเดือนต่อมาสมาคมโรงแรมไทยร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย ได้สำรวจความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการที่พักแรม จำนวน 110 แห่ง ระหว่างวันที่ 4 – 25 มกราคม พ.ศ. 2566 พบว่า ในระหว่างวิกฤตโควิด -19 ธุรกิจที่พักแรมประสบปัญหาการขาดแคลนพนักงานต้อนรับ แต่หลังช่วงวิกฤตกลับพบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคบริการอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ประกอบการโรงแรมคิดเห็นว่าอุปสรรคสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะข้างหน้าคือ การขาดแคลนแรงงานในธุรกิจโรงแรม คิดเป็นร้อยละ 55 และการกลับมาแพร่ระบาดของโควิด -19 คิดเป็นร้อยละ 47 อย่างไรก็ตามยังพบว่าธุรกิจโรงแรมในทุกภูมิภาคขาดแคลนแรงงานเกือบทุกแผนก ซึ่งกระทบต่อคุณภาพการบริการและการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ผู้ประกอบการโรงแรมร้อยละ 66 ยังเผชิญปัญหาการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะภาคใต้ที่โรงแรมเริ่มทยอยกลับมาเปิด ใน การสำรวจยังพบว่าในเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 มีอัตราการเข้าพักเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 64 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากเดือนก่อนหน้า และคาดการณ์ว่าในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 จะมีอัตราการเข้าพักเฉลี่ยราวร้อยละ 60 โดยน่าจะเป็นผลมาจากนโยบายการเปิดประเทศจีนและคาดการณ์ว่านักท่องเที่ยวจีนจะเริ่มเข้ามาเพิ่มขึ้นในช่วงไตรมาสแรกของปีนี้ (สมาคมโรงแรมไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

ทั้งนี้แม้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะกลับมา แต่แรงงานไม่ย้อนกลับมาทำงานในธุรกิจโรงแรม ทำให้ธุรกิจโรงแรมมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการดึงดูดแรงงานและรักษาพนักงานที่ให้งานในองค์กรของตนเองให้ยาวนานขึ้น เพื่อลดปัญหาด้านการขาดแคลนพนักงาน การสร้างความจงรักภักดีของพนักงานอาจจะช่วยบรรเทาปัญหาด้านแรงงานให้กับธุรกิจโรงแรมได้ในระยะยาว ซึ่งประเด็นนี้คือทำให้ผู้วิจัยนั้นเกิดข้อสงสัยว่าการสร้างความจงรักภักดีของพนักงานนั้นควรจะนำเอาปัจจัยใดมาจูงใจให้พนักงานคงอยู่กับธุรกิจโรงแรม หากแต่เมื่อได้ทำการทบทวนงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยที่ดำเนินการก่อนสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่รายงานว่าปัจจัยค้ำจุนนั้นมีอาจมีความเชื่อมโยงในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เมื่อเกิดความพึงพอใจในการทำงานจะนำไปสู่ความจงรักภักดีให้กับพนักงานได้ (ธนขพร, 2557; จีร์ภัก, 2557) หากแต่หลังสถานการณ์โควิด 19 ยังไม่มีการหาคำตอบในประเด็นนี้ ดังนั้น เพื่อเป็นการหาคำตอบในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาในเรื่องปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและแก้ไขสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานในธุรกิจโรงแรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยค้ำจุนและความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
2. เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยค้ำจุนกับความจงรักภักดีของพนักงานธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
3. เพื่อทดสอบปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-factor theory)

การกระตุ้นใจ (Motivation) นั้นถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการบริหารองค์การที่จะทำให้องค์การนั้นประสบความสำเร็จ แนวคิดของ Vroom (1964) เชื่อว่าแรงจูงใจนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล เป็นแรงขับเคลื่อนภายในของบุคคลที่ต้องการกระทำการให้สำเร็จ ส่วน Schulze & Steyn (2003) นั้นยืนยันว่า ผู้จัดการหรือผู้บังคับบัญชาในองค์การจำเป็นต้องเข้าใจความต้องการและแรงจูงใจของพนักงานที่จะกระตุ้นให้พวกเขาปฏิบัติงานอย่างที่ต้องการ นอกจากนี้ Robbins (2001) ยังได้นิยามว่า “แรงจูงใจ (Motivation) นั้นเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการตอบสนองความต้องการ ซึ่งหมายถึงเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองโดยปัจจัยบางอย่าง บุคคลนั้นจะเพิ่มความพยายามที่มากขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ”

หากแต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนั้นสนใจประเด็นการกระตุ้นใจเฉพาะทฤษฎีสองปัจจัย (Two-factor theory of motivation) ของ Frederick Herzberg (1959) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า แรงจูงใจนั้นเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยจูงใจ (Motivational factors) ซึ่งเป็นปัจจัยความต้องการภายในของบุคลากรที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจและเกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เช่น ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับ ความก้าวหน้าในการทำงาน ความรับผิดชอบในงาน เป็นต้น 2) ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene factors) เป็นปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงานและไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง ถือว่าเป็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยนี้จะช่วยทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ แต่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานได้ เช่น ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ความมั่นคงของงาน เป็นต้น (Herzberg, 1966) หลังจากนั้นมีการวิจัยมากมายที่นำเอาทฤษฎีสองปัจจัยไปใช้ หากแต่งานวิจัยของ Lucas (1985) ได้พบสิ่งที่โต้แย้งกับแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุนของ Herzberg และค้นพบความเชื่อมโยงของปัจจัยค้ำจุนนั้นมีผลต่อความพึงพอใจ และสามารถสร้างแรงจูงใจได้

ความจงรักภักดีของพนักงาน (Employee loyalty)

Hoy & Rens (1974) นั้นได้นิยามความจงรักภักดีของพนักงานไว้ว่า เป็นลักษณะการแสดงออกของบุคคลที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับองค์กร และมีความเชื่อมโยงกับการลาออกจากงานโดยระบุว่า หากบุคคลมีความจงรักภักดีของพนักงานมากจะทำให้การลาออกหรือการเปลี่ยนงานน้อยลง นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความจงรักภักดีของพนักงาน ว่าเป็นความรู้สึก ความปรารถนาและแสดงออกทางพฤติกรรมว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความสนใจเอาใจใส่ มีความภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความพยายามที่จะเป็นบุคลากรที่ดีขององค์กร ปกป้ององค์กรจากความหวังร้ายจากบุคคลอื่น มีความเชื่อถือและไว้วางใจพร้อมที่จะช่วยเหลือองค์กรทุกเมื่อรู้สึกและแสดงออกทั้งวาจาและการปฏิบัติที่ดีต่อองค์กรทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ลาออกจากองค์กรเมื่อเกิดทัศนคติที่ไม่ดี ยอมรับในกฎเกณฑ์ขององค์กรและความผูกพันที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานในองค์กร (Blau & Scotts, 1962 ; Lee, 1967 ; Hirschman, 1970 ; Sheldon, 1971) ในอดีต

ความจงรักภักดีของพนักงานนั้นเคยถูกชี้วัดด้วยระยะเวลาในการจ้างงานและการคงอยู่ในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่เมื่อสถานการณ์หลายอย่างเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการลดขนาดขององค์กรและการปรับโครงสร้างองค์กรมากมาย ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและองค์กร ทำให้การให้ความหมายของความจงรักภักดีของพนักงานนั้นจึงเพิ่มเติมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับข้อตกลงโดยความสมัครใจของพนักงานเพื่อผลประโยชน์ขององค์กรแม้ว่าพนักงานจะต้องเสียสละบางสิ่งบางอย่างที่ไม่อยู่ในข้อตกลง (Rahimi, 2020)

ทั้งนี้ Hoy & Ress (1974) ระบุว่าความจงรักภักดีในองค์กรจะมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น ความต้องการย้ายตามองค์กรเมื่อองค์กรย้ายไปที่อื่น ความไม่ยากย้ายไปจากองค์กร
2. ด้านความรู้สึก เช่น ความผูกพันกับองค์กร ความพึงพอใจในองค์กร ความรักที่จะทำงานกับองค์กร
3. ด้านการรับรู้ เช่น ความรู้สึกว่าจะองค์กรและผู้บังคับบัญชายินดีรับผิดชอบแทนเมื่อตนเองบกพร่อง ความเชื่อมั่น

ในองค์กร ความเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชาและองค์กร ความรู้สึกโดยตรงว่ามีความจงรักภักดีของพนักงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

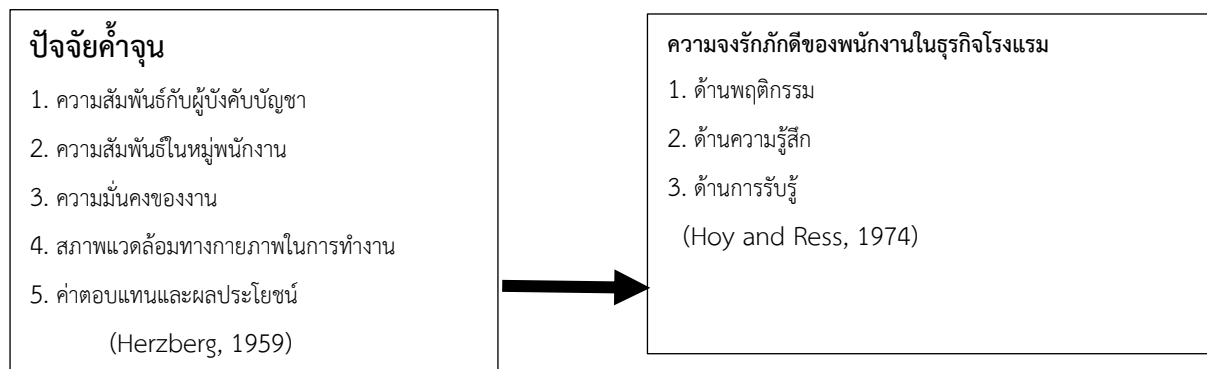
พิริยสร์ รัตนธรรมและนนท์ สหยา (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กร: กรณีศึกษาบริษัท เอบีซี จำกัด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มประชากรจากจำนวนพนักงานวิศวกรฝ่ายสนับสนุนทั้งหมด 125 คน ผลการวิจัย พบว่าระดับความคิดเห็นเรื่องปัจจัยจูงใจพนักงานให้คงอยู่กับองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ปัจจัยเรื่องความรับผิดชอบในงานที่ทำหาย ความสำเร็จในการทำงาน และความน่าสนใจในของงานอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับความคิดเห็นด้านความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ความจงรักภักดีด้านความรู้สึก ด้านการรับรู้โดยการไม่สงสัยผู้นำของตน และด้านพฤติกรรมที่แสดงออก อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ผลการวิเคราะห์สมมติฐานพบว่า ปัจจัยจูงใจพนักงานให้คงอยู่กับองค์กรด้านการเจริญเติบโตในการทำงาน ความน่าสนใจของงาน และความรับผิดชอบในงานที่ทำหายมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กรโดยรวมร้อยละ 74.3

ธนชพร กบิลฤทธิวัฒน์ (2557) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อองค์กรของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจด้านเงินเดือน และด้านสภาพแวดล้อมในงานมีความสัมพันธ์ต่อความภักดีต่อองค์กร ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ณ ระดับนัยสำคัญ .01

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย (Study design)

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire)

1. การเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้จะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์จาก 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากวารสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ ข้อมูลภาครัฐ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่อ้างอิงแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือได้ เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการทดสอบเครื่องมือการวิจัยแล้ว โดยผู้วิจัยได้นำเอาแบบสอบถามไปแจกให้กับผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพนักงานโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผ่านเครือข่ายของนักศึกษาฝึกงานในสาขาโรงแรมของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม 2566 จำนวน 18 โรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ ทางผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากทุกโรงแรมเพื่อให้ครบตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยและตัวแปรที่ต้องการชี้วัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมี

1. ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยใช้สูตรของ IOC (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์และอัจฉรา ชานีประศาสน์, 2547) โดยได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.702

2. ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยนำแบบสอบถามไปทดลองแจกกับผู้ที่มีคุณลักษณะเหมือนกับกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มประชากร (Pre-test) โดยนำเอาแบบสอบถามไปทดสอบกับพนักงานโรงแรมในจังหวัดนนทบุรีและสมุทรปราการ จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cortina, 1993) โดยได้ค่าเท่ากับ 0.9225

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ พนักงานธุรกิจโรงแรมและที่พักในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้การกำหนดตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณของ W.G. Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากสูตรคำนวณจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 385 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สำรองจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ 5% ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงเท่ากับ 400 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากการรวบรวมแบบสอบถามได้ครบแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำเอาข้อมูลมาประมวลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ค่าความถี่ (frequency) ค่าสถิติ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ใช้สำหรับอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับตำแหน่งงานและประสบการณ์ในการทำงาน

2. สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics)

การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ

1. Pearson Correlation Coefficient เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
2. Regression coefficient และวิเคราะห์หาปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์ในการทำนายการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของ แบบสอบถามทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าสถิติ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยใช้สำหรับอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับตำแหน่งงานและประสบการณ์ในการทำงาน และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยการใช้ตัวสถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple regression analysis) ในการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรอิสระหลายตัวว่าส่งผลต่อตัวแปรตามหรือไม่

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.25 อายุระหว่าง 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.50 การศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.75 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 71 รายได้ต่อเดือน 15,000 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47 ตำแหน่งพนักงานที่ไม่ต้องใช้เทคนิค คิดเป็นร้อยละ 53.75 ประสบการณ์ในการทำงาน 3 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.25

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยค้ำจุนและระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ตารางที่ 1: แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยค้ำจุนของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ปัจจัยค้ำจุน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา	4.58	0.70	มากที่สุด
2. ความมั่นคงของงาน	4.36	0.83	มากที่สุด
3. ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน	4.53	0.62	มากที่สุด
4. สภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน	4.24	0.78	มากที่สุด
5. ค่าตอบแทนและผลประโยชน์	4.76	0.54	มากที่สุด
โดยรวม	4.49	0.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยค้ำจุนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อ ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.54) รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.70) ด้าน

ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน ($\bar{X} = 4.53, S.D. = 0.62$) ด้านความมั่นคงของงาน ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.83$) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.78$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2: แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก	4.32	0.76	มากที่สุด
2. ด้านความรู้สึก	4.44	0.85	มากที่สุด
3. ด้านการรับรู้	4.16	0.67	มากที่สุด
โดยรวม	4.31	0.76	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31, S.D. = 0.76$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อ ด้านความรู้สึก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44, S.D. = 0.85$) รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ($\bar{X} = 4.32, S.D. = 0.76$) และด้านการรับรู้ ($\bar{X} = 4.16, S.D. = 0.78$) ตามลำดับ

2. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้ำจุนและความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ตารางที่ 3: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค้ำจุนและความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1					
X ₁	.519**	1				
X ₂	.553**	.647**	1			
X ₃	.638**	.741**	.483**	1		
X ₄	.585**	.445**	.520**	.673*	1	
X ₅	.629**	.593**	.642**	.489**	.681**	1

** ระดับนัยสำคัญ .01

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) อยู่ระหว่าง 0.483 – 0.741 ณ ระดับนัยสำคัญ .01 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง

3. ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยค้ำจุนที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานครหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ตารางที่ 4: แสดงการวิเคราะห์สมการเชิงถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

R = .851	R ² = .792	Adjust R ² = .789	F = 45.237	SE = 0.479	Sig = 0.000
----------	-----------------------	------------------------------	------------	------------	-------------

** มีความสัมพันธ์ ณ ระดับนัยสำคัญ .01

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สรุปว่า ปัจจัยค้ำจุนความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X_1) ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน (X_2) และค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (X_5) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม ณ ระดับนัยสำคัญ .01 และปัจจัยค้ำจุนที่อยู่ในสมการสามารถอธิบายหรือพยากรณ์ความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจ โรงแรม ในเขตกรุงเทพมหานครหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ร้อยละ 79.2

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.132 + 0.416x_1 + 0.353x_3 + 0.221x_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z(Y) = 0.472X_1 + 0.384X_3 + 0.224X_5$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยค้ำจุนกับความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 พบว่าปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ณ ระดับนัยสำคัญ .01 กล่าวคือ เมื่อพนักงานในธุรกิจ

ปัจจัยค้ำจุน	B	SE _b	β (Beta)	t	Sig
Constant	0.132	0.265		0.057	0.864
ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X_1)	0.416	0.061	0.472	4.722	0.000**
ความมั่นคงของงาน (X_2)	0.328	0.037	0.158	1.674	0.084
ความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน (X_3)	0.353	0.065	0.384	3.431	0.000**
สภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน (X_4)	0.195	0.044	0.257	1.495	0.157
ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (X_5)	0.221	0.102	0.224	3.314	0.000**

โรงแรมมีปัจจัยค้ำจุน เพิ่มขึ้น จะเกิดความจงรักภักดีต่อธุรกิจโรงแรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการมีความจงรักภักดีต่อธุรกิจโรงแรมของพนักงาน จึงเป็นผลมาจากปัจจัยค้ำจุนซึ่งประกอบด้วยการมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้บังคับบัญชาและหมู่พนักงานด้วยกัน การมีความรู้สึกถึงความมั่นคงของงานที่ทำได้ การได้รับค่าตอบแทนและผลประโยชน์ในระดับที่พอใจ และการมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงานที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับจิรัฎฐกร อเนกวิถิ (2557) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับความภักดีต่อองค์กรของพนักงาน กรณีศึกษา โรงแรมเอเชีย แอร์พอร์ต พบว่า ปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความจงรักภักดีต่อองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของธนัชพร กบิลฤทธิวัฒน์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง แรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อองค์กรของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าแรงจูงใจด้านเงินเดือน รางวัล ตั๋วงานและสภาพแวดล้อมในงานมีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อองค์กร ด้านพฤติกรรมการแสดงออก ด้านความรู้สึก ด้านการรับรู้และความภักดีกับองค์กรโดยรวม และสอดคล้องกับแนวคิดของสุพัตรา สุภาพ (2536: 125 – 126) ที่กล่าวว่า ประโยชน์ของแรงจูงใจ คือ ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความภักดีต่อองค์กร ทำให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่นในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่

2. จากการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยค่าจ้างที่มีต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 พบว่า ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และความสัมพันธ์ในหมู่พนักงาน มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม ณ ระดับนัยสำคัญ .01 ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระพัชร คุเลิศระกุล(2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านสุขอนามัยที่มีผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคคลเจนเนอเรชันวายของสถานประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง พบว่า ปัจจัยค่าจ้างด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน และกฎระเบียบและข้อบังคับในการทำงานเท่านั้นที่มีผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคคลเจนเนอเรชันวายของสถานประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพีรยสร์ รัตนธรรมและนนท์ สหยา(2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กร: กรณีศึกษา บริษัท เอปซี จำกัด พบว่า ปัจจัยค่าจ้าง ซึ่งประกอบด้วย เงินเดือนและสวัสดิการ ความสัมพันธ์ในการทำงาน การบังคับบัญชา ความมั่นคงในการทำงาน และสภาพการทำงาน ไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กรในภาพรวม จากผลการศึกษาของผู้วิจัยที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยเหล่านี้ อาจมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม สถานการณ์และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จึงทำให้ปัจจัยค่าจ้างมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กรแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าธุรกิจโรงแรมควรให้ความสำคัญกับการสร้างความจงรักภักดีของพนักงานในองค์กร โดยผู้บริหารระดับสูงควรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพนักงานทุกระดับ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน เพื่อให้พนักงานฝ่ายต่างๆ เกิดความสุข มีความกระตือรือร้นในการทำงานและทำงานอย่างเต็มศักยภาพ รวมถึงการได้รับค่าตอบแทนและผลประโยชน์จากการทำงานอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้สึกมั่นคงในการทำงานให้กับพนักงาน ทั้งความมั่นคงในจิตใจและความรู้สึกมั่นคงในการทำงาน เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างยั่งยืน

2. จากผลการศึกษาข้างต้นและการรวบรวมข้อคิดเห็นจากแบบสอบถาม พบว่าพนักงานมีความเหนื่อยล้าจากชั่วโมงการทำงานยาวนาน ผู้บริหารไม่เข้าใจปัญหาของพนักงานและแก้ไขปัญหาไม่ตรงจุด มีความต้องการก้าวหน้าในสายงานและค่าตอบแทน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานและสร้างความจงรักภักดีต่อธุรกิจโรงแรมในระยะยาว ดังนี้

1) สืบเนื่องจากการดำเนินงานในธุรกิจโรงแรมเป็นงานบริการที่ต้องพร้อมให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลและความสุขในการทำงาน ด้วยการปรับรูปแบบการทำงานให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการวางแผนตารางการทำงานเพื่อลดเวลาการทำงานที่ยาวนานเกินไปจนเกิดภาวะเครียด เบื่อหน่ายในการทำงาน

2) นอกเหนือจากการจ่ายค่าตอบแทนของพนักงานในรูปแบบของเงินเดือน ค่าล่วงเวลา ค่าบริการ (service charge) ที่พนักงานได้รับแล้ว โรงแรมควรเพิ่มผลตอบแทนในรูปแบบอื่น เช่น กองทุนสะสมทรัพย์ (ยิ่งพนักงานคนใดอยู่กับโรงแรมนาน โรงแรมจะสมทบเงินให้กับพนักงานมากขึ้นตามระยะเวลาที่ทำงาน) นอกจากนี้ ธุรกิจโรงแรมควรพิจารณาสวัสดิการที่ออกแบบเฉพาะตามความต้องการของบุคคลมากขึ้น เพราะพนักงานบางคนอาจไม่ได้ต้องการแค่เงินเท่านั้น บางคนอาจต้องการวันหยุดพักผ่อนที่เพิ่มขึ้นมากกว่า เป็นต้น

3) ผู้บริหารระดับสูงและหัวหน้างานควรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพนักงานทุกระดับ รับฟังปัญหา ช่วยเหลือและให้คำแนะนำ มีความยุติธรรมและเป็นกลาง ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ในหมู่พนักงานด้วยกัน ให้ความช่วยเหลือกันในการทำงาน และเกิดความผูกพันในองค์กร

4) นำเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

5) การพัฒนาทักษะ(Upskill-Reskill) ให้กับพนักงานเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญในสายงาน มีทักษะใหม่และเพิ่มโอกาสก้าวหน้าในธุรกิจโรงแรม ซึ่งจะทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น ลดความเบื่อหน่ายในการทำงานเดิม และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

ข้อจำกัดของงานวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างไม่ครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานครและไม่กระจายในทุกตำแหน่งงานด้วยสัดส่วนที่เท่ากัน อีกทั้งการศึกษาเริ่มจากการตั้งข้อสงสัยในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษา ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-factor theory) ทั้ง 2 ส่วน ทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างไม่ครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานครและไม่กระจายในทุกตำแหน่งงานด้วยสัดส่วนที่เท่ากัน อีกทั้งการศึกษาเริ่มจากการตั้งข้อสงสัยในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยทั้ง 2 ส่วนของทฤษฎีสองปัจจัย ทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของพนักงานในธุรกิจโรงแรม หรือไม่ว่างไร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

เอกสารอ้างอิง

- จิระพัชร คูเลิศตระกูล. (2564). ปัจจัยด้านแรงจูงใจและปัจจัยด้านสุขอนามัยที่มีผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคคลเจนเนอเรชันวายของสถานประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 31(4), 805-817.
- จิระภัทร อนงวิถิ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับความจงรักภักดีต่อองค์กรของพนักงาน: กรณีศึกษา โรงแรมเอเชีย แอร์พอร์ท. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ธนชพร กบิลฤทธิวัฒน์. (2557). แรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อองค์กรของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. สารนิพนธ์ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิริยสร์ รัตธรรม และนนท์ สหยา. (2564). ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อความจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาบริษัท เอปซี จำกัด. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 16(2), 15-32
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์และอัจฉรา ชำนิประศาสน์.(2547). *ระเบียบวิธีการวิจัย*. พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สมาคมโรงแรมไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย (2565). *การสำรวจความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พัก ส.ค.65* สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.thaihotels.org/17356320/สรุปผลสำรวจ-ความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พัก-สค-65-โดย-รพท>

- สมาคมโรงแรมไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย (2565). *การสำรวจความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พักแรม ม.ค.66* สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.thaihotels.org/18012461/สรุปผลสำรวจ-ความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พัก-มค-66-โดย-ธปท>
- สุภัตรา สุภาพ. (2536). *เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่ “เน้นพฤติกรรมมนุษย์”*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมนิมิต.
- ศูนย์วิจัยกรุงศรี (2564). *ธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมหลัง COVID-19* สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2565 จาก https://www.krungsri.com/getmedia/ab21638a-4089-4bb4-bb8a-62ba89d2c7da/RI_Future_of_Tourism_210121_TH.pdf.aspx
- อัมรินทร์ จิตธรรม (2564). *รายงานตามติดเศรษฐกิจไทย มกราคม 2021 : การฟื้นฟูรายได้และการจ้างงาน* สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.worldbank.org/th/country/thailand/publication/key-findings-thailand-economic-monitor-january-2021-restoring-incomes-recovering-jobs>
- Cochran, W. G. (1953). 3rd Edition. *Sampling techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of applied psychology*, 78(1), 98.
- Glenn, D. I. (2013). *Determining of Sample Size*. Retrieved December 20, 2023, from http://www.soc.uoc.gr/socmedia/papego/metapyxiakoi/sample_size/samplesize1.pdf.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. (1959). *The motivation to work*. 2nd Edition. New York: John Wiley & Sons.
- Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. Cleveland: World Pub. Co.
- Hoy, W. K., & Rees, R. (1974). Subordinate loyalty to immediate superior: A neglected concept in the study of educational administration. *Sociology of Education*, 47(2), 268–286.
- Lucas, G. H. (1985). The relationship between job attitudes, personal characteristics, and job outcomes: a study of retail store managers. *Journal of Retailing*, 61(1), 35–62.
- Robbins, S. P. & Timothy, J. A. (2017). *Organizational behavior*. 17th edition. Boston: Pearson.
- Rahimi, R. A. (2020). Understanding The Key Factors That Influence Employee Loyalty in Public Organizations. *International Conference on Decision Aid Sciences and Application (DASA), Sakheer, Bahrain, 2020*, pp. 376-381.
- Schulze, S. & Steyn, T. (2003). Educators' motivation: Differences related to gender, age and experience. *Acta Academica*, 35(3), 138–160.
- Vroom, V.H. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley & Sons.

KSUC-O-029

**แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน
ของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**
**Guidelines for Improving the Process of the Budget and Financial
Management System of the College of Teacher Education,
Phranakhon Rajabhat University**

บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ* มนพพัทธ์ สีขาว จอมสุรางค์ ลิ้มปรีประเสริฐกุล นันทวรรณ แก้วโชติ
ศิริรัตน์ ทองมีศรี กอบแก้ว บุญบุตร ญัฐกานต์ เรือนคำ และ ประเสริฐ แซ่เอี้ยบ
วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
*Corresponding author: boonlerts@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP: Enterprise Resource Planning) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ 1) แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน 2) แบบสำรวจความพึงพอใจของบุคลากรที่มีต่อแนวทางการจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรในวิทยาลัยการฝึกหัดครู จำนวน 36 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการด้านบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่าควรนำระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และ 2) ความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่มีต่อแนวทางการจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) จากงานวิจัยพบว่ามี “ความพึงพอใจในระดับมาก”

คำสำคัญ: การปรับปรุงกระบวนการ, การบริหารงบประมาณ, การบริหารการเงิน

Abstract

The purposes of this research were 1) study the ways to improve the processes of the budgets and financial management system in the College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University and 2) study of personnel satisfaction in the College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University towards budgets and financial management guidelines by using electronic ERP system (Enterprise Resource Planning). The use of research tools were 1) open-ended interviews on budget and financial management and 2) surveys of employees' satisfaction with budget and financial management approaches. The sample was 36 person in the College of Teacher Education. The results of the research were as follows 1) the ways

to improve the budgets and financial management system in the College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University by using ERP system and 2) personnel satisfaction in the College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University towards budgets and financial management guidelines by using electronic ERP system. The research findings showed that there was “a high level of satisfaction”.

Keywords: Improving the Process, Budgets Management, Financial Management

บทนำ

โครงการพลิกโฉมมหาวิทยาลัย (Re-inventing University) ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) ได้เริ่มดำเนินการนำร่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน เพื่อต้องการให้สถาบันอุดมศึกษามีการปฏิรูประบบการบริหาร ปรับปรุงหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยงานวิจัยและนวัตกรรม (กองขับเคลื่อนและพัฒนา อววน., 2565). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีการขับเคลื่อนพัฒนามหาวิทยาลัยตามแผนยุทธศาสตร์ โดยมีแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ การติดตาม และประเมินผลตามแผนปฏิบัติงาน มีการเร่งรัดดำเนินการให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการพัฒนาชุมชนตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีโครงการพัฒนาหลากหลายมิติและจำนวนมาก

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เห็นความสำคัญของการผลิตและพัฒนาครู ซึ่งเป็นสถาบันผลิตครูแห่งแรกของประเทศไทย จึงได้ปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอนของคณาจารย์ โดยใช้กระบวนการ “การจัดการเรียนรู้เชิงรุก” จาก Passive Learning เป็น Active Learning ให้กับนักศึกษาในสถาบัน รวมไปถึงการให้บริการวิชาการกับครูในสถานศึกษาที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสถาบันราชภัฏพระนคร เช่น 1) พื้นที่จังหวัดนครนายก 2) พื้นที่จังหวัดนนทบุรี 3) พื้นที่วิทยาลัยชัยบาดาลพิพัฒน์ จังหวัดลพบุรี และ 4) พื้นที่กรุงเทพมหานคร (ตอนเหนือ) (จอมสุรางค์ ลิ้มปรีเสริฐกุล และคณะ, 2566). จากสถานการณ์ดังกล่าว พบปัญหาในเรื่องของการดำเนินงานในการบริหารจัดการ ทั้งในเรื่องของกระบวนการและขั้นตอน รวมไปถึงเรื่องของการจัดการทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ อีกทั้งยังต้องผ่านขั้นตอนทางเอกสาร (Hard Copy) หลายขั้นตอนในการดำเนินการ จนก่อให้เกิดความยุ่งยากและล่าช้า เพราะบุคลากรมีไม่เพียงพอ ซึ่งก่อให้เกิดอุปสรรคเสียโอกาส และไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

ดังนั้น วิทยาลัยการฝึกหัดครู โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP: Enterprise Resource Planning) หรือเทคโนโลยีอื่นๆ ที่ทันสมัยมาใช้ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีทางสังคมที่มีกระบวนการอย่างเป็นระบบ มีแนวทางการบริหารจัดการที่เป็นขั้นตอนและชัดเจน โดยได้มาจากการถอดบทเรียนจากต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อให้เกิดโอกาสและช่องทางมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทางวิทยาลัยการฝึกหัดครูได้ดำเนินการศึกษาวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน รวมถึงความพึงพอใจของบุคลากรในวิทยาลัยการฝึกหัดครู จึงนำมาสู่การนำเสนอบทความวิจัย เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร” ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทความวิจัยนี้ได้เรียบเรียงและนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารงบประมาณและการเงิน

ความหมายของงบประมาณและการเงินมีค่อนข้างหลากหลายซึ่ง ไพบูลย์ ผจงวงศ์ (2561) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า งบประมาณ หมายถึง แผนงานที่แสดงรายละเอียดในการจัดทาและใช้ไปของทรัพยากรในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอนาคต ในรูปของตัวเลขจำนวนเงิน เพื่อใช้ในการควบคุม ประเมินผลงาน ในขณะที่งบประมาณเป็นการประมาณการ การบริหารกิจกรรม โครงการ และการใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามแผน ซึ่งมีการดำเนินงาน โดยการจัดเตรียมการอนุมัติและการบริหารในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ในอนาคต เพื่อช่วยในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ จอมสุรางค์ ลิ้มประเสริฐกุล และคณะ (2566) กล่าวว่า งบประมาณยังหมายถึง แผนงานหรืองานสำหรับประมาณการด้านรายรับและรายจ่าย แสดงออกมาในรูปของตัวเลข การบริหารงบประมาณมีความสำคัญมาก ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม (2552) ได้กล่าวว่า งบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารงาน โดยสรุปดังนี้ 1) เป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามนโยบายที่วางไว้ 2) สามารถควบคุมได้ทั้งด้านรายรับและรายจ่าย 3) เป็นเครื่องมือในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานในระบบ ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “กลยุทธ์ทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน”

2. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่ดี

ชลธาร วิศรุตวงศ์ (2547) กล่าวว่า กระบวนการของการจัดทำงบประมาณ ต้องเป็นไปตามที่ได้กำหนดออกแบบหรือปรับปรุงไว้ และเมื่อปฏิบัติตามกระบวนการที่ได้วางแผนไว้แล้ว จะได้ผลลัพธ์คือ งบประมาณและแผนงานทางการเงินที่ดี ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มุ่งเกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและถาวร 2) มีความยืดหยุ่นและมีมาตรฐานตามบริบทที่เหมาะสม 3) เน้นที่ผลสัมฤทธิ์มากกว่าพิธีการ 4) ก่อให้เกิดการการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพ 5) หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 6) สอดคล้องกับหลักการบริหารการที่ดี อันได้แก่ หลักความมีประสิทธิภาพและหลักการะรับผิดชอบ

กฤติญา เกิดลาภผล (2562) กล่าวว่า การกำหนดระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงบประมาณและการเงิน จะอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคลังและการงบประมาณ โดยหลักกฎหมายการงบประมาณสมัยใหม่เป็นหลักการที่เพิ่งถูกกำหนดขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้ เป็นหลักการสำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับงบกลาง รายการเงินสำรองเพื่อฉุกเฉินหรือจำเป็น ได้แก่ 1) หลักการตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการด้านการเงิน 2) หลักความโปร่งใส (Transparency) คือการเปิดเผยข้อมูลของการดำเนินงานงบประมาณ การมีข้อมูลการดำเนินงานที่น่าเชื่อถือ ครบถ้วน เข้าใจได้ นอกจากนั้นข้อมูลต่างๆ ต้องมีความถูกต้อง การนำเสนอข้อมูลได้มาตรฐานสากล และมีการเปิดเผยในเวลาที่เหมาะสม 3) หลักเสถียรภาพ (Stability) เป็นหลักการควบคุมการใช้จ่ายเพื่อที่จะให้คงไว้ซึ่งดุลยภาพงบประมาณ 4) หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และหลักประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เพื่อให้คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

3. การบริหารงบประมาณและการเงินโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ERP

3.1 การวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) การวางแผนทรัพยากรองค์กร เป็นระบบที่ช่วยในการบริหารการดำเนินงานองค์กรของกร ที่มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กรไว้ใน

ระบบเดียว หน้าที่หลักคือ บริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการและนำเสนอบริการที่ดีที่สุด (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2560) ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศที่บูรณาการงานหลักต่างๆ ขององค์กรเข้าด้วยกัน โดยเชื่อมโยงกันแบบตรงเวลา เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลหรือสารสนเทศรวมทั้งการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที การตัดสินใจเลือกระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) ของผู้บริหารควรเลือกระบบอีอาร์พี (ERP) ที่เป็นระบบเปิด (Open Source) ซึ่งจะใช้งานได้ง่าย

3.2 โครงสร้างของระบบอีอาร์พี (ERP) ประกอบด้วย (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2560)

(1) ซอฟต์แวร์โมดูล (Software Module) ประกอบด้วยโมดูลต่างๆ ที่เป็นระบบงานหลักขององค์กร โดยแต่ละโมดูลสามารถเชื่อมโยงกันได้

(2) ฐานข้อมูลรวม (Integrated Database) เป็นที่เก็บข้อมูลส่วนกลางที่ทุกโมดูล สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน โดยระบบการบริหารจัดการฐานข้อมูล (Database Management System: DBMS) จะเป็นตัวช่วยในการจัดการฐานข้อมูลในระบบ

(3) ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ (System Administration Utility) เป็นส่วนที่ช่วยในการจัดการและการบำรุงรักษาระบบโดยรวม เช่น การสำรองข้อมูล (Back up Database) การกำหนดสิทธิ์ในการใช้งาน การรักษาความปลอดภัยของข้อมูล เป็นต้น

(4) ระบบสนับสนุนพัฒนาและการปรับเปลี่ยน (Development and Customization) เป็นส่วนสนับสนุนการพัฒนา ระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการทำงานขององค์กร

3.3 องค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรระบบอีอาร์พี (ERP) ประกอบด้วย (วันวิภา คำมงคล, 2552)

(1) งานด้านพัสดุ ได้แก่ งานด้านจัดซื้อจัดจ้าง งานด้านการวางแผน และจัดการพัสดุ

(2) งานด้านบริหารการเงินและบัญชี ได้แก่ งานด้านบัญชีแยกประเภท งานด้านบัญชีทรัพย์สินถาวร

(3) ระบบบริหารทรัพยากรบุคคล ได้แก่ งานด้านเงินเดือน งานด้านบริหารเวลาทำงาน และงานด้านสวัสดิการ

4. การนำระบบอีอาร์พี (ERP) มาใช้ด้านการบริหารงบประมาณและการเงินในองค์กร มีลำดับดังนี้

4.1 การศึกษาและวางแผนแนวคิด

4.2 การวางแผนนำระบบมาใช้ โดยพิจารณาปัจจัยประกอบการตัดสินใจเลือกระบบ ฟังก์ชันการใช้งาน ต้นทุน ความยืดหยุ่นในการใช้งาน การบำรุงรักษา และการรองรับการอัปเดตของระบบในอนาคต

4.3 การพัฒนาระบบ

4.4 การใช้งานและการปรับเพิ่มความสามารถ ทั้งในเรื่ององค์ประกอบของระบบ เป็นต้นว่าโมดูลต่างๆ ที่จำเป็นต่อการใช้งานขององค์กร

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการนำระบบอีอาร์พี (ERP) มาใช้ในการบริหารงบประมาณและการเงิน

5.1 ช่วยเพิ่มกระบวนการทำงานแบบอัตโนมัติให้กับองค์กร พร้อมกับลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน ทำให้กระบวนการทำงานต่างๆ มีความรวดเร็วและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

5.2 สามารถรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เที่ยงตรง และเป็นปัจจุบัน

5.3 ช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจของผู้บริหาร

5.4 ช่วยทำให้ผู้บริหารรับทราบข้อมูลในหลายรูปแบบให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เชื่อมโยงหน่วยงาน และประสานการทำงานของหน่วยงานต่างๆ

5.5 สร้างมาตรฐานในการใช้ข้อมูลร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ

5.6 ช่วยลดเวลาในการแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงาน ลดขั้นตอนและจำนวนคนในการทำงาน และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

5.7 สามารถทราบข้อมูลแบบปัจจุบันได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนตัดสินใจด้านการบริหารได้อย่างทัน่วงทีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณและการเงิน เป็นแผนงานตามกระบวนการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเบิกจ่าย การใช้ การรายงาน ติดตามตรวจสอบเงินงบประมาณ โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อภารกิจหลักขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) มาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทางด้านการงบประมาณและการเงินที่เอื้อต่อการพลิกโฉมการผลิตและพัฒนาครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาความเป็นไปได้ และกำหนดปัญหาของวิทยาลัยการฝึกหัดครู ด้านการบริหารงบประมาณและการเงินที่เป็นอุปสรรคต่อการพลิกโฉมการผลิตและพัฒนาครู

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 โดยวิเคราะห์เนื้อหา (จากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์เกิดเป็นภาพรวม) ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน และ 2) แนวทางหรือข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาในการปรับปรุงระบบบริหารงบประมาณและการเงิน

1.3 ออกแบบระบบบริหารงบประมาณและการเงิน ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู โดยจัดทำในรูปแบบผังกระบวนการ ขั้นตอน โดยเริ่มจากนำระบบและกระบวนการที่ใช้อยู่เดิมมาสัมพันธ์กับปัญหาที่พบในปัจจุบันว่าพบปัญหาอะไร ที่ขั้นตอนใด มีใครเกี่ยวข้องบ้าง และต้องแก้ปัญหาดตรงจุดไหน อย่างไร

1.4 สำนักรวความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP)

1.5 เก็บรวบรวมข้อมูล สรุป วิเคราะห์ และจัดทำคู่มือการบริหารงบประมาณ และการเงินที่เอื้อต่อการพลิกโฉมการผลิตและพัฒนาครู

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR)

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open-ended Question) ด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน เกี่ยวกับ 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน และ 2) แนวทางหรือข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาในการปรับปรุงระบบบริหารงบประมาณและการเงิน โดยการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ 1) การศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากการศึกษาดูงาน การสัมภาษณ์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) ศึกษาหลักเกณฑ์แนวทางและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ดีและดำเนินการสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่กำหนด 3) นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา 4) จัดทำแบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

2.2 แบบสำรวจความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP)

3. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ประชากร คือ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 69 คน

3.2 กลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 36 คน โดยเป็นคณาจารย์จากตัวแทนสาขาวิชาละ 2 คน ทั้งหมด 17 สาขาวิชา (34 คน) และตัวแทนเจ้าหน้าที่ 2 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 – 4.50 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 – 3.50 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 – 2.50 หมายความว่า ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.50 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาจากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์เกิดเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการ

ฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

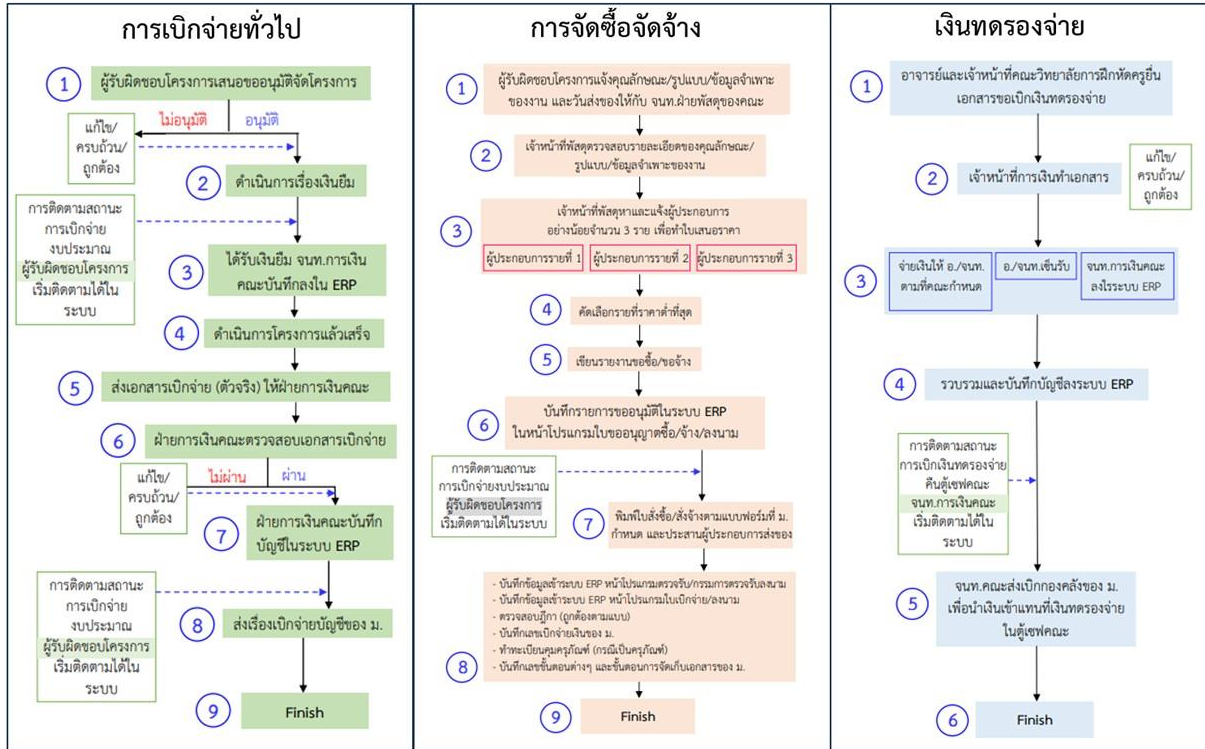
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลที่ได้จากการวิจัยและถอดความหมายจากวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์พบว่า สามารถนำไปจัดทำเป็นข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินให้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตามขั้นตอนการวิจัยได้ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาและการวิเคราะห์มาจัดทำแนวทางระบบการบริหารงบประมาณและการเงิน ตามผังโครงสร้างรูปแบบภาพรวมของการบริหารงบประมาณและการเงิน แสดงดังภาพที่ 1 ประกอบด้วย 1) การจัดทำค่าของงบประมาณ 2) การจัดทำเอกสารโครงการ 3) การเบิกจ่ายงบประมาณ และ 4) การประเมินและการติดตามการใช้งบประมาณ ซึ่งได้แสดงในรูปแบบผังโครงสร้าง ดังนี้

ภาพที่ 1: ผังโครงสร้างรูปแบบการบริหารงบประมาณและการเงิน

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบตามแนวทางการปรับปรุงกระบวนการเบิกจ่ายงบประมาณและการเงินมาใช้ ซึ่งมีอยู่ 3 ด้าน ด้านละ 1 แนวทาง ประกอบด้วยส่วนงาน 3 ส่วน ได้แก่ การเบิกจ่ายทั่วไป การจัดซื้อจัดจ้าง และเงินทรองจ่าย โดยทุกส่วนงานเข้าสู่กระบวนการที่ใช้อิเล็กทรอนิกส์ระบบอีอาร์พี (ERP) แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: ผังขั้นตอนแนวทางการใช้ระบบอีอาร์พี (ERP) ใน 3 ส่วนงาน ได้แก่ การเบิกจ่ายทั่วไป การจัดซื้อจัดจ้าง และเงินทรองจ่าย

จากภาพที่ 2 แนวทางการเบิกจ่ายทั่วไป การจัดซื้อจัดจ้าง และเงินทรองจ่าย โดยทุกส่วนงานเข้าสู่กระบวนการผ่านระบบอีอาร์พี (ERP) ซึ่งสามารถติดตามสถานะ ติดตามระยะเวลา วันที่อนุมัติ และแก้ไขในระบบได้ตลอดเวลา โดยคณะผู้วิจัยได้จัดทำเล่มคู่มือการบริหารงบประมาณและการเงินประกอบการอธิบายกระบวนการอีกด้วย

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP)

ผู้วิจัยได้รวบรวมค่าคะแนนความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (ERP) จากนั้นนำผลคะแนนมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) ดังนี้

รายการสำรวจความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการจัดทำค่าของงบประมาณ			ข้อความ
1. ความชัดเจนของขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติ	4.12	0.47	มาก
2. เอกสารประกอบคำข้อมีมาตรฐานเดียวกัน	4.46	0.21	มาก
3. ความสะดวกในการแก้ไขเอกสาร (กรณียังไม่ได้รับการอนุมัติ)	3.76	0.48	มาก
ด้านการจัดทำเอกสารโครงการ			
4. ความสะดวกในการกรอกเอกสารแนบ	3.92	0.30	มาก
5. ลดใช้ทรัพยากรกระดาษและแก้ปัญหาการใช้เอกสารแนบซ้ำซ้อน	4.68	0.52	มากที่สุด
6. แก้ปัญหาการอัปเดตข้อมูลโครงการ (ที่ต้องรายงานซ้ำๆ สำหรับผู้เกี่ยวข้อง)	4.21	0.28	มาก
ด้านการเบิกจ่ายงบประมาณ			
7. มีระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการ จัดเก็บ และประมวลผลข้อมูลแทนระบบ Manual	3.72	0.54	มาก
8. ลดปัญหาการเบิกจ่ายล่าช้าโดยไม่ทราบสาเหตุ	4.38	0.45	มาก
ด้านการประเมิน การติดตามการใช้งบประมาณ			
9. ความคล่องตัวสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการติดตามการใช้งบประมาณที่เป็นปัจจุบัน	4.11	0.66	มาก
10. ระบบการติดตาม/แจ้งเตือน สำหรับผู้เกี่ยวข้องมีความชัดเจนและแม่นยำ	3.86	0.41	มาก
โดยรวม	4.12	0.47	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ERP ที่เอื้อต่อการผลิตและพัฒนาครู พบว่า “อยู่ในระดับมาก” (ค่าคะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.12)

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องจาก ระบบการบริหารงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีลักษณะของการจัดการฐานข้อมูล มีโมดูลการใช้งานหลากหลายรองรับภารกิจของคณาจารย์และบุคลากร ซึ่งส่งผลต่อการผลิตและพัฒนาครู สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ แสงสุวรรณ์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน พบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารและคุณภาพการใช้งานระบบ ERP อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์และความคิดเห็นในระบบ ERP ต่างกัน ในขณะที่การสนับสนุนจากผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับคุณภาพการใช้งานระบบ ERP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะเดียวกัน วิทยาลัยการฝึกหัดครูได้ศึกษาดูงานและถอดบทเรียนจากสถาบันที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ERP และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า

1. แนวทางการปรับปรุงกระบวนการระบบการบริหารงบประมาณและการเงินที่เอื้อต่อการผลิตและพัฒนาครูของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ส่วน ที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) การจัดทำค่าของงบประมาณ 2) การจัดทำเอกสารโครงการ 3) การเบิกจ่ายงบประมาณ และ 4) การประเมินและการติดตามการใช้งบประมาณ

เมื่อพิจารณาตามลักษณะของการใช้งบประมาณและการเงินสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง จะประกอบด้วยงาน 3 ส่วน ได้แก่ 1) การเบิกจ่ายทั่วไป 2) การจัดซื้อจัดจ้าง และ 3) เงินตรงจ่าย โดยทุกส่วนงานเข้าสู่กระบวนการที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP)

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีต่อแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์อีอาร์พี (ERP) พบว่าอยู่ใน “ระดับมาก” ทั้งนี้เนื่องจากระบบมีฟังก์ชันรองรับและตอบโต้สิ่งที่บุคลากรกำลังประสบปัญหา ระบบมีความรวดเร็วสามารถควบคุมระยะเวลาในกระบวนการได้ รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบสถานะในกระบวนการได้ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดความคล่องตัวของกระบวนการบริหารจัดการ อันเป็นผลต่อการสนับสนุนและเอื้อต่อการผลิตและพัฒนาครู จึงส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้งานมีความ “พึงพอใจในระดับมาก”

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงกระบวนการของระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการเงินของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร” ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย เสนอแนะให้มีการรวบรวมเอกสารและข้อมูลจากส่วนงานสายสนับสนุนและส่วนงานงบประมาณและการเงินของมหาวิทยาลัย เพื่อการรวบรวมปัญหาด้านงบประมาณและการเงินได้ในทุกมิติ
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เสนอแนะให้มีการทดลองใช้ระบบ ERP ในหน่วยงานโดยกำหนดระยะเวลาในการใช้งาน เพื่อตรวจสอบผลกระทบหรือผลสัมฤทธิ์ของการใช้งานระบบ ERP จากประสบการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- กองขับเคลื่อนและพัฒนา อววน. (2565). *โครงการพลิกโฉมมหาวิทยาลัย (Re-inventing University)*. สำนักงานปลัดกระทรวง อว. กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.ops.go.th/th/flagship-project-driven/item/6522-reinventing-university>
- กฤติธิดา เกิดลาภผล. (2562). มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการบริหารงบประมาณแผ่นดินประเภทงบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น LEGAL MEASURES TO CONTROL GOVERNMENT'S CONTINGENCY FUND FOR EMERGENCY. สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 17(1), 56-73.
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2552). *การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จอมสุรางค์ ลิ้มปรีเสริฐกุล และคณะ. (2566). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ กลยุทธ์การบริหารงานที่สนับสนุนและเอื้อต่อการพลิกโฉมการผลิตและพัฒนาครู*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ชลธาร วิศรุตวงศ์. (2547). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการที่ 3 รายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพบุลย์ ผจงวงศ์. (2561). *การบัญชีเพื่อการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วันวิภา คำมงคล. (2552). *ผลกระทบของการสนับสนุนขององค์กรและประสิทธิภาพการประยุกต์ใช้การบริหารทรัพยากรด้วยระบบ ERP ที่มีต่อความสำเร็จในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในระบบ ERP ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- วิไลภรณ์ แสงสุวรรณ. (2562). ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (Enterprise Resource Planning: ERP). *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 11(3), 465-482.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2560). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Barr, M. J., & McClellan, G. S. (2018). *Budgets and financial management in higher education*. John Wiley & Sons.
- Mosala, G., & Mofolo, M. A. (2016). Effective use of budgeting as a tool towards financial management in schools in Lejweleputswa District. *Africa's Public Service Delivery & Performance Review*, 4(3), 389-409.
- Smith, D. O. (2019). *University finances: Accounting and budgeting principles for higher education*. JHU Press.

KSUC-O-030

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

Study of operational development approaches, applying local wisdom to learning management in schools, expanding educational opportunities under office Kalasin Primary Educational Service Area 2

ธนวิทย์ รุ่งแสง* คมสันที ขจรปัญญาไพศาล และปาริชา มารี เคน

ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

*Corresponding author: Tonziizap@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 874 คน รวมทั้งสิ้น 924 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 271 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 221 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ผลวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่าโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการตรวจสอบ ด้านการวางแผน ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการดำเนินงานตามแผน 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน ควรจัดอบรมนักเรียน โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความรู้พื้นฐานด้านการอาชีพขณะอยู่ในวัยเรียนและส่งเสริมสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาการในท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ ตัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีโครงการ กิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์คิดค้น พัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และควรส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนให้มีการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีกรรมผสมผสานระหว่างเครื่องมือเครื่องใช้เดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, แนวทางการพัฒนา

ABSTRACT

The purposes of this research were twofold: 1) to study the management condition of using local wisdom in learning management in schools to expand educational opportunities and 2) to investigate ways to develop the management and utilization of local wisdom in learning management in schools. The focus was under the auspices of the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. The research population comprised 50 school administrators and 874 teachers, totaling 924 individuals. The sample group for this research included school administrators, educators, and teachers from schools actively expanding educational opportunities under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 during the academic year 2020, totaling 271 students, with 50 school administrators and 221 teachers. The research tools consisted of a questionnaire divided into two parts. Part 1 gathered general information about the respondents through a checklist detailing their position statuses. Part 2 focused on the management conditions and the use of local wisdom in learning management in schools to expand educational opportunities under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. This section was structured into four aspects: planning, implementation of the plan, inspection, and improvement. The questionnaire utilized a 5-level estimation scale based on the Likert rating scale theory of tool construction. The research findings revealed that: 1) The overall management condition of using local wisdom to manage learning in schools to expand educational opportunities under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 was at a moderate level. When considering each issue, they were sorted by average from the highest to the lowest, namely inspection, planning, improvement, and the operation according to the plan. 2) Guidelines for the development of management of the use of local wisdom in learning management in schools to expand educational opportunities under the Kalasin Educational Service Area Office 2 were proposed. These guidelines included encouraging schools to create additional local curricula with content about community business activities, providing training for students through projects like the One School One Product Project to cultivate basic professional knowledge during school age and to support the One Tambon Project for one community product. The research also recommended that schools be encouraged to coordinate with agencies responsible for technology transfer to serve as a source of learning about local science. Furthermore, schools should be encouraged to develop additional local educational curricula with content on the invention and adaptation of equipment used in local play traditions. Schools should also engage in projects and activities related to promoting invention, develop local occupational equipment, and be encouraged and supported to have a study tour on the invention of equipment that combines old methods with modern technology.

Keywords: management, local wisdom, development guidelines

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 (2553) ได้กำหนด วัตถุประสงค์ของแผนไว้ว่า เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาหลักและเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงฯ จึงได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการ พัฒนาคคนและสร้างสังคม

คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งกล่าวถึงการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีแนวนโยบายคือส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญาและการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา กีฬา เป็น วิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิตการจัดการศึกษาที่ตื้นนั้นจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี แต่การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่ สอดคล้องกับความต้องการ ของบุคคลสังคมและประเทศ ทั้งนี้เพราะเราได้พัฒนาประเทศและ จัดการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่ คือ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (รุ่ง แก้วแดง, 2541)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย ได้รับการยอมรับจากนานา ประเทศว่าอุดมสมบูรณ์ไปด้วยความ หลากหลายทางชีวภาพ มรดกทางวัฒนธรรมและความรู้ ทางภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [สทศ.]. 2541, น. 129) เนื่องจาก ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่จนกลายเป็นบทบาทและเป้าหมายด้านเดียวของ ระบบการศึกษา และประการสำคัญได้กลายมาเป็นค่านิยมครอบงำความคิดของประชาชนคนไทย ต่างก็นำพากันมุ่งอาศัย ระบบการศึกษาเป็นบันไดไต่เต้าฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มีการเปลี่ยนระบบโรงเรียนเป็นสมัยใหม่ ยอมรับเอา ภูมิปัญญาจากโลกตะวันตกโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัด การศึกษาแบบใหม่ โดย ประเทศไทยได้นำระบบการศึกษาแบบใหม่เข้ามาใช้ซึ่งถือเป็นการเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จนมนุษย์มีความรู้จำกัด รู้ อย่างเดียวไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งมวลเข้าด้วยกันได้ จึงช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ต้องพึ่งพาคณะอื่นหรือพึ่งพาระบบอื่น ตลอดไป การพัฒนาการศึกษาในระบบนี้ได้สู่สภาวะขาดสมดุล แห่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นคุณค่าแห่งปัญญา เป็นภูมิ ธรรมแห่งแผ่นดิน คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต ถูกกลืนหายไปมาก วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เคย พัฒนาขึ้นมาใช้ให้เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นอันแสดงออกมาในรูปของภาษา ขนบธรรมเนียม การละเล่น และวิถีการกินอยู่ ถูกดูแคลนว่าโง่เขลา ป่าเถื่อนไม่เท่าเทียมวัฒนธรรมจากเมืองกรุง ชาวบ้าน ในส่วนภูมิภาคได้รับอิทธิพล หลากรูปแบบ โดยเฉพาะทางการศึกษาและสื่อมวลชน ก็ได้ก่อให้เกิดเสื่อมเสียความภาคภูมิใจในพื้นที่วัฒนธรรมของตนเอง หด ความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด และรกรากวัฒนธรรมของตน ซึ่งเท่ากับว่าได้สูญเสียจิตวิญญาณบนพื้นฐานที่ บรรพบุรุษสั่งสมไว้ ให้เป็นมรดกวัฒนธรรม คนจำนวนมากเหล่านี้เป็นมหาชนของประเทศที่มีสภาพไม่เป็นตัวของตัวเอง อีกต่อไป ภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษที่เคยยอมรับก็ไม่ยอมรับ อีกทั้งดูถูกว่าเป็นของโบราณ เป็นของเก่าคร่ำครึไม่ทันสมัย (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ [สทศ.]. 2541 : 36) ประเด็นดังกล่าว อยู่ที่การจัดการศึกษา แม้ว่าในระยะหลังได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ การศึกษาในประเด็นนี้ค่อนข้างมาก แต่การจัดการศึกษา ตามแนวนั้นมีประเด็นในตัวเองและไม่อาจตอบสนองความต้องการของ ชาวบ้านในชุมชนมาตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะระบบโรงเรียนเป็นระบบที่ใหญ่มากและได้หยุดรากลึกลงไปมาก จึงต้องใช้เวลา ในการปรับปรุงแก้ไข สำหรับชุมชนซึ่งไม่อาจฝากความหวังไว้กับระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ ต่างก็นำพากันมุ่งหาทางเลือกในการจัด การศึกษาใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ [สทศ.]. 2541 : 69-70) ดัง พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี (สามารถ จันทร์เสริญสุรีย์ และประทีป อินแสง . ออนไลน์. 2545, น. 8)

ในพิธีเปิดประเทศแห่งการณรงค์เพื่อการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อ วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2537 ว่า ชาวไทยของเรามีความเจริญด้วยศีลธรรม จรรยา และศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขาที่ สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอก ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติ ไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คุณไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่า และพยายามถนอมรักษาไว้ด้วย ความรู้ ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหาย หรือ แปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้อง ทราบแก่ใจ โดยตระหนักว่า การศึกษา และรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษา อิศระภาพ และความเป็นไทย ของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนเอง จนนั่นเอง

จากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และรักชาติวัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของความเป็นไทยและชาติไทย ซึ่งบรรพบุรุษได้สั่งสมมานาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีบทบัญญัติหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดังนี้ มาตรา 27 วรรค 2 ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก : 9) มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก : 16) คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2544, น. 21-23) กล่าวว่า “ปัญหาวิกฤติเกี่ยวกับครูเดินคู่ไปกับปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และโรงเรียนทั่วแผ่นดิน ที่ไม่ว่าจะสั่งสอนเด็กของเราอย่างหนักแน่นแค่ไหนก็ดูจะไม่ทำให้เด็กของเราดีขึ้น ฉลาดขึ้น อย่างที่น่าจะเป็น การที่ครูส่วนหนึ่งสอนไม่ได้ หรือสอนไม่ดี เพราะความอ่อนแอของหลักสูตร และบรรยากาศที่ “อับปัญญา” ในโรงเรียน ทำให้เด็กหันหลังให้รักเหง้าของตนเอง ลืมท้องถิ่น ลืมความภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน และไม่อาจจะเติบโตขึ้นเป็นกำลังของท้องถิ่นตนได้ โรงเรียนสอนแต่ความรู้ไกลตัวมากกว่าความรู้ใกล้ตัว ทำให้ลูกชวานาทิ้งนา ลูกชวาสวนทิ้งสวน เพราะความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กหันหลังให้ กับความต้องการของท้องถิ่น มุ่งท่องจำความรู้ในยุค 3 โลกกาวิวัตน์ที่เกิดขึ้นใหม่แทบทุกอึดใจ แต่สิ่งที่เด็กจำเป็นต้องใช้ ไม่ใช่เนื้อหาความรู้ แต่เป็นความสามารถในการเรียนรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง” ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความจริงของชีวิตมนุษย์ การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติการอนุรักษ์และยอมรับคุณค่าของธรรมชาติ จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวทำให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันนั้น การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติมีความจำเป็นที่สำคัญ ที่ต้องจัดให้เกิดขึ้นเพื่อการเรียนรู้ และปรับตัวของ โรงเรียน ครู ผู้เรียน และกระบวนการเรียนการสอน ให้เชื่อมโยงกัน สร้างความสมดุลของชีวิตในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 50 โรงเรียน เป็นแหล่งรวมของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ที่คนในท้องถิ่นได้สั่งสมและสืบสานมาจากบรรพบุรุษเป็นระยะเวลายาวนาน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำค่า ที่ควรศึกษาและอนุรักษ์เอาไว้มากมาย โรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาซึ่งหลายโรงเรียนได้ประสบความสำเร็จอย่างน่าภาคภูมิใจ เห็นได้จาก การมีผลงานของนักเรียนทางด้านการแสดงดนตรีพื้นเมือง ผลงานทางด้านศิลปหัตถกรรม เช่น การทอผ้าพื้นเมือง การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ การจักสาน เครื่องใช้ต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ยังมีหลายโรงเรียนที่ยังประสบปัญหาในด้านการขาดบุคลากรที่มีความรู้ ขาดผู้ให้การสนับสนุน และนักเรียนไม่ให้ความสนใจที่จะเรียน เพราะยังคิดว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ไม่ทันสมัย อีกทั้งยังขาดความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เพื่อนำผลมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

นิยามศัพท์

1. การบริหารจัดการ หมายถึง การกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของหน่วยงานขององค์กร
2. วงจร PDCA ของเดมมิง (Deming's Cycle) เป็นเครื่องมือในการบริหาร ประกอบด้วย
  - 2.1 การวางแผน (P) หมายถึง การวางแผนและปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานในปัจจุบันโดยใช้เครื่องมือทางสถิติเข้าช่วย
  - 2.2 การดำเนินงานตามแผน (D) หมายถึง การประยุกต์ใช้แผนของกลุ่มผู้ปฏิบัติหรือกลุ่มครูในโรงเรียน ซึ่งจะต้องทำงานตามวงจร PDCA ในส่วนของตน ได้แก่ การร่วมกันวางแผนการเรียนการสอน (P) การปฏิบัติการสอนตามแผน (D) การร่วมกันตรวจสอบวัดผล (C) และร่วมกันแก้ไขพัฒนาการสอน (A)
  - 2.3 การตรวจสอบ (C) หมายถึง การตรวจดูว่าได้ผลงานตามแผน หรือได้มีการปรับปรุงตามความต้องการหรือไม่
  - 2.4 การปรับปรุงแก้ไข (A) หมายถึง การป้องกันไม่ให้เกิดการผิดพลาดอย่างเดียวกันอีก ขณะเดียวกันก็กำหนดระเบียบแบบแผนเพื่อที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานอันใหม่ให้ดีขึ้น
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัย เป็นความสามารถที่แก้ปัญหามา ปรับตัว และมีการถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังในแต่ละท้องถิ่น ช่วยให้การดำรงชีวิตของคนรุ่นหลังดีขึ้น
4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความเชื่อหรือหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสมหรือสืบทอดกันมา หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและจริยธรรม ที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบแบบแผนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ มาให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่
  - 4.1 ด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบ นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ เช่น คำสอนของศาสนา ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร การบวงสรวง เป็นต้น
  - 4.2 ด้านความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผน ของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หมายถึง สิ่งที่คนในท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ ลงในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน ภาษิต การละเล่นต่าง ๆ นิทาน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
  - 4.3 ด้านการประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่คนในท้องถิ่นใช้ประกอบอาชีพ โดยอาศัยธรรมชาติ ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก แต่มีการพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัย เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า เป็นต้น
  - 4.4 ด้านที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ หมายถึง การนำความรู้เดิมของคนในท้องถิ่นมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชน เช่น การนวดข้าว การก่อสร้าง เป็นต้น
5. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ปีการศึกษา 2563
6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ปีการศึกษา 2563

7. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ปีการศึกษา 2563

8. แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 หมายถึง การนำสภาพของการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในด้านที่มีสภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม มาจัดทำร่างแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หลังจากนั้นนำร่างฉบับดังกล่าวเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 9 คน พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อนำเสนอแนวทางต่อไป

แนวคิด/ทฤษฎี

วากเนอร์; และ ฮอลเลนเบ็ค (Wagner & Hollenbeck, 1995, p. 74) ได้ให้ความหมาย ของ การบริหาร เป็น กระบวนการวางแผนการจําต้องคํกร การดําเนินงานและการควบคุมเพื่อความสำเร็จ ตามเป้าหมาย สอดคล้องกับ เซอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn. 1996: 4) กล่าวว่า การบริหารเป็น กระบวนการปฏิบัติใน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจําต้องคํกร การนําปฏิบัติ และการควบคุมการ ปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร และใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร สำหรับนักวิชาการของไทยได้อธิบายความหมายของคำว่า การบริหารไว้อย่างหลากหลาย อาทิ จันทรานี สงวนนาม (2545, น. 11) กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิด ประโยชน์สูงสุด สุนทร โคตรบรรเทา (2551, น. 2) กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำให้คนสองคนขึ้นไปทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมาย หรือการทำงานกับคนและโดยคนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

PDCA คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพ ย่อมาจาก 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน), Do (ปฏิบัติ), Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) ซึ่งวงจร PDCA สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุก ๆ เรื่อง นับตั้งแต่กิจกรรมส่วนตัว เช่น การปรุงอาหาร การเดินทางไปทำงานในแต่ละวัน การตั้งเป้าหมายชีวิต และการดำเนินงานในระดับบริษัท อย่างไรก็ตามได้มีผู้พยายามให้ความหมายไว้ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เดมมิง (Deming อ้างถึงในวีรพงษ์ เถลิงจิระรัตน์, 2547, น. 56) ได้แบ่งกระบวนการบริหาร ที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การวางแผน (Plan)
- 2) การดำเนินงานตามแผน (Do)
- 3) การตรวจสอบ (Check)
- 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act)

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, น. 180-190) กล่าวว่า วงจรเดมมิง เป็นแนวคิดของ ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ.1939 และ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ.1950 จนเป็นที่แพร่หลายในชื่อ วัฏจักรเดมมิง หรือ วงจรคุณภาพ หรือวัฏจักรแห่งการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan : P) การวางแผนจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมา โดยละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามแผน (Do : D) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

1. การวางแผนการกำหนดการ
  - 1.1 การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ
  - 1.2 กำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง

1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

2. การจัดแบบเมทริกซ์ การจัดแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Check : C) ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง (Act : A) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติแก้ไขปัญหาตามลักษณะที่ค้นพบ

สรุป การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ PDCA เป็นกระบวนการบริหารที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในหน่วยงาน เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพจะประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการดำเนินงาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่เมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้ง ยากแก่การที่จะสื่อสารให้เข้าใจโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามได้มีผู้ที่พยายามให้ความหมายไว้ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ธวัช ปุณโณชก (2531, น. 40) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อมซึ่งเป็นความรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบทอดกันมา

ประเวศ วะสี (2536, น. 6) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก ซึ่งลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุ เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า

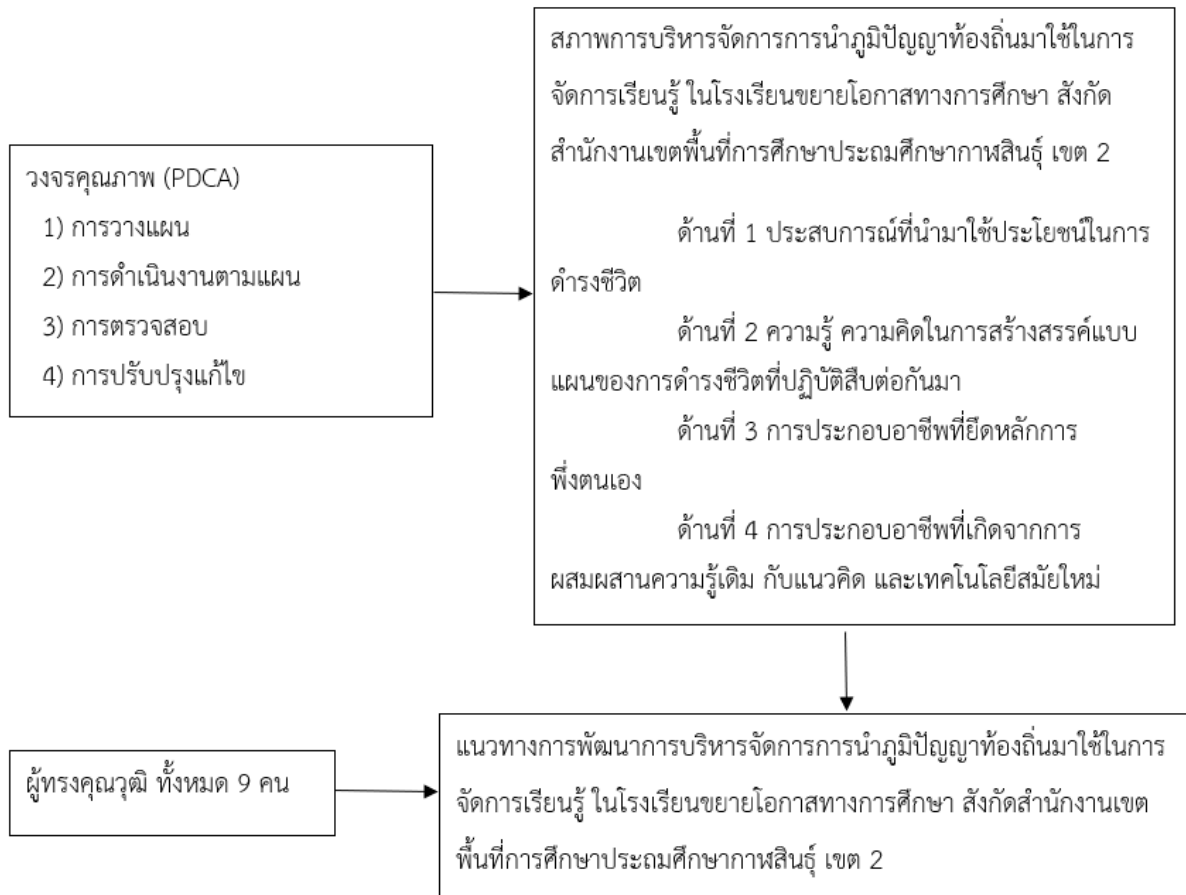
นิพนธ์ กิณาวงค์ (2537, น. 45) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชน

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2538, น. 248) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์หรือความเฉลียวฉลาดแต่ละคน ซึ่งเรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง และผู้มีความรู้ในชุมชน ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในแต่ละครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอด มีการปรับปรุง ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนเกิดความรู้ใหม่ ตามสถานการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

กรมวิชาการ (นิตยา บุตรศรี, 2542, น. 54 ; อ้างอิงมาจากกรมวิชาการ. 2539 ข) ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านหรือคนในท้องถิ่นใช้ในการดำรงชีวิตเป็นประจำ โดยได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมยุคและสมัย สถานการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. สร้างเครื่องมือ และหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 271 คน โดยแบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 221 คน

4. วิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. นำสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม นำผลวิจัยดังกล่าวมาร่างเป็นแบบสัมภาษณ์การพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

2. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำชี้แนะ

3. นำแบบสัมภาษณ์การพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ศึกษาพิเศษ 1 คน และรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 1 ท่าน พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรทั้งหมด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 874 คน รวมทั้งสิ้น 924 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 271 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน และครูผู้สอน จำนวน 221 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยผู้บริหารสถานศึกษานำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 50 คน เนื่องจากจำนวนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ปีการศึกษา 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 50 โรงเรียน และเทียบจำนวนประชากรครูผู้สอนทั้งหมดกับตาราง Krejcie และ Morgan ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นและปรับให้สอดคล้องให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 42-50)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. บันทึกลงเสนอสำนักงานคณะกรรมการศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

2. นำหนังสือเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วนำหนังสือที่ผ่านการพิจารณาแล้วพร้อมแบบสอบถามเสนอต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

3. ผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมเองหลังจากส่งแบบสอบถามไปแล้ว 1 สัปดาห์ จากการส่งแบบสอบถามไป ได้รับกลับคืนมา ถ้าได้แบบสอบถามไม่ครบ ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามเป็นราย ๆ ไป จนกว่าจะได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามตำแหน่งโดยใช้ค่าร้อยละ (%)

2. วิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลความหมายของข้อมูลในแบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการ

เรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นที่ยุทธศาสตร์ เขต 2 ที่กำหนดตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2538, น. 174)

สรุปผล

1. สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นที่ยุทธศาสตร์ เขต 2 พบว่าโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภูมิปัญญาทุกด้านมีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการตรวจสอบ ด้านการวางแผน ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการดำเนินงานตามแผน

1.1 ด้านการตรวจสอบ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นที่ยุทธศาสตร์ เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการตรวจสอบ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 3.3 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพและการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น รองลงมาคือ ข้อที่ 3.2 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ วิธีการพื้นฐานในการทำมาหากิน และ ข้อที่ 4.4 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 1.1 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ข้อที่ 1.4 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีโรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นผู้สอน และ ข้อที่ 1.3 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนระลึกถึงบุคคลสำคัญในครอบครัว เช่น วันพ่อ วันแม่ วันไหว้ครู เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.3 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพและการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1. ภูมิปัญญาด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตโดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1.3 โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนระลึกถึงบุคคลสำคัญในครอบครัว เช่น วันพ่อ วันแม่ วันไหว้ครู

1.2 ด้านการวางแผน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นที่ยุทธศาสตร์ เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 3.2 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพ และการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น รองลงมาคือ ข้อที่ 3.3 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะหัตถกรรม และ เครื่องใช้ในท้องถิ่น เช่น การทอผ้า เครื่องจักสาน เป็นต้น และข้อที่ 2.2 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและการสื่อสารในท้องถิ่น เช่น หมอลำ วงดนตรีพื้นเมือง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 1.2 โรงเรียนมีการประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อที่ 1.4 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีโรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นผู้สอน ข้อที่ 3.4 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์นักเรียนที่ทำมาจากวัสดุในท้องถิ่น เป็นศิลปะ หัตถกรรม ที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.2 โรงเรียนมีการประชุม

วางแผนการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพและการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1. ภูมิปัญญาด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

1.3 ด้านการปรับปรุงแก้ไข โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการปรับปรุงแก้ไข มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 4.4 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น รองลงมาคือ ข้อที่ 4.1 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน เช่น กระบวนการรวมกลุ่ม การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ ข้อที่ 4.3 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การประสานงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาการในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 1.4 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีโรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นผู้สอน ข้อที่ 2.1 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและการสื่อสารในท้องถิ่น เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก คำผญา คำสอย เป็นต้น และ ข้อที่ 1.2 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิม กับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.4 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1. ภูมิปัญญาด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1.2 โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น

1.4 ด้านการดำเนินงานตามแผน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการดำเนินงานตามแผน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 2.2 โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและการสื่อสารในท้องถิ่น เช่น หมอลำ วงดนตรีพื้นเมือง รองลงมาคือ ข้อที่ 4.1 โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน เช่น กระบวนการรวมกลุ่ม การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และข้อที่ 4.4 โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 2.4 โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อที่ 1.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และข้อที่ 1.4 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีโรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นผู้สอน เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิม กับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.1 โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน เช่น กระบวนการรวมกลุ่ม การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1. ภูมิปัญญาด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1.4 โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีโรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นผู้สอน 2. แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2 ประกอบด้วย ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน เช่น กระบวนการรวมกลุ่ม การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบสินค้า OTOP ควรจัดอบรมนักเรียน โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความรู้พื้นฐานด้านการอาชีพขณะอยู่ในวัยเรียนและส่งเสริมสนับสนุน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการประดิษฐ์ตัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์คิดค้น พัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และควรส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนให้มีการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีการผสมผสานระหว่างเครื่องมือเครื่องใช้เดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

อภิปรายผล

1. สภาพของการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า สภาพบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยทั้งในด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ทำให้เยาวชนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเห็นว่าเป็นสิ่งล้าหลังไม่ทันสมัย จึงส่งผลให้มีสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ จันทบูรณ์ (2547 : บทคัดย่อ) เรื่อง สภาพปัญหาและผลของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย ที่พบว่า มีสภาพ ปัญหาและผลของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถนำแต่ละประเด็นมาอภิปรายได้ ดังนี้

1.1 สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการวางแผน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 มีสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่า “โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพและการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น” อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าแมคนในชุมชน แลตอนนี้ส่วนมากจะนับถือพุทธศาสนา เชื่อในบาปบุญคุณโทษ ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ผู้มีพระคุณ และโรงเรียนทุกแห่งจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางศาสนา วันพ่อ วันแม่ และวันไหว้ครู แต่ด้วยค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ที่เปลี่ยนไป จึงน่าจะส่งผลให้สภาพ การบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการวางแผน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำเนินงานตามแผน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการดำเนินงานตามแผน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ว่า “โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและการสื่อสารในท้องถิ่น เช่น หมอลำ วงดนตรีพื้นเมือง” อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะว่า ชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 ถึงแม้จะประกอบไปด้วยคนหลายเผ่า หลายภาษา เช่น ลาว ผู้ไทย ย้อ ข่า แต่ก็มีศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เช่น การแสดงดนตรีพื้นเมือง หมอลำ ประเพณีบุญบั้งไฟ และการละเล่นในท้องถิ่น เป็นต้น ทำให้เกิดความคุ้นเคย ไม่เห็นเป็นเรื่อง

แปลกใหม่น่าสนใจ จึงน่าจะส่งผลให้สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความรู้ความคิดในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการตรวจสอบ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการตรวจสอบ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ว่า "โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพและการหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น" อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า การประกอบอาชีพหลักของชุมชนแถบนี้ เป็นอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ส่วนงานศิลปะหัตถกรรม เช่น เครื่องจักสาน การทอผ้า ก็เป็นอาชีพเสริมที่นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์จากครอบครัวโดยตรงอยู่แล้ว เลยไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร จึงน่าจะส่งผลให้สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

1.4 สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการปรับปรุงแก้ไข โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีสภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการปรับปรุงแก้ไข มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่า "โรงเรียนมีการขยายผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น" อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสอนหายากและราคาแพง ขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจ้างวิทยากรภายนอกมาสอน เป็นต้น จึงส่งผลให้สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะเสนอแนะ 2 ประการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารจัดการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมธุรกิจชุมชน เช่น กระบวนการรวมกลุ่ม การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบสินค้า OTOP

1.2 ควรจัดอบรมนักเรียน โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความรู้พื้นฐานด้านการอาชีพ ขณะอยู่ในวัยเรียนและส่งเสริมสนับสนุน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชน

1.3 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาการในท้องถิ่น

1.4 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดัดแปลงอุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีการเล่นในท้องถิ่น

1.5 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีโครงการ กิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์คิดค้นพัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

1.6 ควรส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนให้มีการศึกษาฐานเกี่ยวกับการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีการผสมผสานระหว่างเครื่องมือเครื่องใช้เดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาสภาพ และปัญหาของการใช้แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายนอกสถานศึกษา เพราะการที่ได้เรียนรู้จากการสัมผัสกับวิถีชีวิตจริงของชุมชน จะทำให้เข้าใจในบริบทและมุมมองที่กว้างขึ้น

2.2 ควรศึกษาสภาพและปัญหาของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน แล้วจะได้หาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2531). *ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน : ทักษะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง ทิศทางหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.
- นิตยา บุตรศรี. (2542). *การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต 2 โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ* ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน แล้วจะได้หาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป
- นิพนธ์ กิณางค์. (2537). *เกร็ดความรู้เชิงการบริหารและการศึกษา : นานาทรรศนะ*. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2547). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2533). *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงานวันวัฒนธรรมพื้นฐานไทยปี 2533 เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.” (14 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. ฉบับกฤษฎีกา เล่ม116 ตอนที่74 ก (19 สิงหาคม 2542). หน้า 9-16.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. *สรุปผลการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2542). *มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนพานิช.
- Schermerhorn Jr, J. R., & Bachrach, D. G. (1996). *Management*. New York: John Wiley & Sons.
- Wagner III, J. A., & Hollenbeck, J. R. (1995). *Management of Organizational Behavior*. NJ: Prentice-Hall.

KSUC-O-031

**การศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15**
**Study of integrated management components in the development of
educational quality in Provincial Education Offices. Under the Office
of Education Region 15**

รุ่งทิพย์ ทาวดี* ประพันธ์ ธรรมไชย ภูเบศ พวงแก้ว และณัด บุญชัย
สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
*Corresponding author: rungthip3108@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ โดยการสังเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปเป็นเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเบื้องต้นของการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัด สำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) เครือข่าย 3) การมีส่วนร่วมและการประสานงาน 4) การวางแผนกลยุทธ์
คำสำคัญ: องค์ประกอบ, การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ, คุณภาพการศึกษา

Abstract

The purpose of this research is to study the components of integrated management in the development of educational quality in the Provincial Education Offices. Under the Office of Education Region 15, the tools used to collect data were document synthesis and interviews with a sample of 7 people holding administrative positions under the Ministry of Education. Data were analyzed by synthesizing the content and summarizing it in descriptively. The research results found that Basic elements of integrated management in the development of educational quality in affiliated provincial education offices. Office of Education Region 15 includes 1) Leadership 2) Network 3) Participation and Cooperation 4) Strategic planning
Keywords: Components, Integrated management, Educational Quality

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั้งหมด โดยการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ เข้ามาควบคุมการศึกษาทั้งระบบ การส่งเสริมโรงเรียนเอกชน และการศึกษาประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเสมอภาค สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา (บุญมา แห่งศรีสาร, 2561) การบริหารจัดการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศนั้น คณะรักษาความสงบ

เรียบร้อยแห่งชาติ รายงานข้อเท็จจริงสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคว่าเกิดจากปัญหาการสั่งการและการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นเอกภาพเป็นปัญหาสำคัญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์และกำลังคนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนและการพัฒนาด้านการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาประเทศ สมควรได้รับการแก้ไข (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ได้มีการปฏิรูปการศึกษาในส่วนภูมิภาคโดยกำหนดให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพื่อการอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาแบบร่วมมือและบูรณาการกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ภารกิจงานของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดรับผิดชอบงานด้านการศึกษาเชิงบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษา โดยหลักที่สำคัญได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการ การสั่งการ กำกับ ดูแล เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งปฏิบัติการเกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการ และประสานงานต่าง ๆ ในจังหวัด โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จึงมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจงานด้านการศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนภายในจังหวัดในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนากำลังคนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรในส่วนงานดังกล่าว เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการตามบทบาทภารกิจของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด อันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในระดับจังหวัดและระดับประเทศ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 เพื่อนำข้อมูลผลการวิจัยสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามกระบวนการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. แนวคิดทฤษฎี ความหมายและกระบวนการบริหารจัดการ คือการดำเนินงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีการดำเนินงานที่มุ่งใช้ทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ด้วยกระบวนการทำงานที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร
2. แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการแบบบูรณาการ คือการบริหารงานให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าเป็นภาครัฐคือความต้องการของประชาชนที่จะได้รับประโยชน์สูงสุด โดยการบูรณาการยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ทรัพยากรในองค์กร และการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน
3. แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ คือการวางแผนการดำเนินการและการควบคุมการบริหารที่ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางกลยุทธ์ 2) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ 3) การจัดทำกลยุทธ์ 4) การควบคุมและการปฏิบัติตามกลยุทธ์

4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ 2 ด้าน คือ เป้าหมายด้านผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายของการจัดการศึกษา 5 ประการ ได้แก่ 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) 2) ผู้เรียนทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) 3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) 4) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) 5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

5. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด คือการขับเคลื่อนภารกิจงานด้านการศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนภายในจังหวัดแบบบูรณาการความร่วมมือในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนากำลังคน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาโดยสังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1.1 และ 1.2 โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปเชิงพรรณนา เป็นองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

1.4 ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

2.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.4 แบบประเมินองค์ประกอบ (Components Assessment)

3. กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง

3.1 การสัมภาษณ์องค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาธิการภาค 15 ศึกษาธิการจังหวัดและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 7 คน

3.2 การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัดและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน และนักวิชาการด้านการศึกษา รวมจำนวน 9 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 จากแหล่งข้อมูล จำนวน 13 แหล่งข้อมูล ได้แก่ สำนักงานข้าราชการพลเรือน, กุลทัต หงส์ชยางกูรและปรัชญานันท์ เทียงจรรยา, เฉลิม ศรีผดุง, สุชาติธาดาอำรุงเวช, สาธิต ปรัชญาอริยะกุล, สรินทร เชี่ยวสุนทร, วิชิตร แสงทองล้วน, เทียน ทองแก้ว, นันทิยาภรณ์ หงส์เวียงจันทร์และนิพนธ์ วรรณเวช, ชาลี ตระกูล, สมชาย ใจไหว, รัตนะ บัวสนธิ์, นุชจรินทร์ ปิ่นทอง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบเบื้องต้นในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีความสอดคล้องกัน จำนวน 7 แหล่งข้อมูลขึ้นไปจึงได้องค์ประกอบเบื้องต้นในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 4 องค์ประกอบแล้วนำองค์ประกอบเบื้องต้นดังกล่าวดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษา โดยการสรุปเป็นเชิงพรรณนา ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ (Leadership) ผู้บริหารที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ต้องมีองค์ประกอบของภาวะผู้นำ (Leadership) ที่มีความสามารถด้านการศึกษายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการมีวิสัยทัศน์และการเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม (Teamwork and Participative) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Innovation and Administration) ด้านการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (The use of information technology and communications) ด้านคุณลักษณะบุคคล (Aspect of the Person) ด้านสถานการณ์เชิงพื้นที่ (Spatial Situation) ทั้งนี้ผู้บริหารในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจะเป็นผู้ที่จะต้องเชื่อมโยงเป้าหมายนโยบายการศึกษาระดับชาติและต้นสังกัด รู้และเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการตามบริบทเชิงพื้นที่ การระดมทรัพยากรการบริหารจัดการ ใช้พลังความรู้ความสามารถทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและความคิดสร้างสรรค์ และพลังการขับเคลื่อนจากเครือข่ายต่าง ๆ ให้มาร่วมกันทำงาน เพื่อเป้าหมายแห่งความสำเร็จด้านการศึกษา

2. ด้านเครือข่าย (Network) เครือข่ายมีความสำคัญ โดยการทำงานกับเครือข่ายที่จะมาช่วยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ควรมีการสร้างพันธมิตรสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน หรือข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อให้การทำงานของเครือข่าย (Network) หรือทุกองค์กรเครือข่ายการทำงานมีเป้าหมายเดียวกัน การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ การสร้างเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันของเครือข่าย เช่น การยกย่องให้เกียรติ การร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริมเกื้อกูล ช่วยเหลือกันและกัน

3. ด้านการมีส่วนร่วม (Participating) และการประสานความร่วมมือ (Collaboration) การทำงานเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษา ต้องมีความเข้าใจเป้าหมายหรือมีการตกลงร่วมกัน มีการระดมความคิด วิธีการ เทคนิค การจัดหาทรัพยากรมาสนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน การสื่อสารของผู้ที่ปฏิบัติงานหรือเครือข่ายระหว่างกันต้องมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติได้ง่าย ผู้ประสานงานในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษา จะต้องสามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมทำงานอย่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันตามวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้ในการประสานงานระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานภายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หรือการประสานงานระหว่างผู้บังคับบัญชา กับ ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเป็นการประสานงานกับบุคคลภายนอกหรือระหว่างองค์กรเครือข่ายของการทำงานเชิงบูรณาการ และควรเปิดโอกาสให้เครือข่ายได้มีส่วนร่วมกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

4. การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ต้องมีกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) การกำหนดพันธกิจ (Mission) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) และการกำหนดกลยุทธ์ การบริหารจัดการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแปลงกลยุทธ์ไปสู่ การปฏิบัติเป็นแผนงาน/โครงการ และกิจกรรม การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค

15 การติดตามประเมินผลกลยุทธ์ การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ซึ่งการวางแผนกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะในการบริหารจัดการจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาผ่านการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อกำหนดเป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงานและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็นและทุกภารกิจในพื้นที่รับผิดชอบ ให้สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ทุกฝ่ายอย่างเป็นขั้นตอนและเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ (Readership) ด้านเครือข่าย(Network) ด้านการมีส่วนร่วม(Participating)ประสานความร่วมมือ (Collaboration) และด้านการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบที่มีความสอดคล้องกับผลการศึกษามาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านภาวะผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาเชิงบูรณาการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิมพ์ภัส ประสิทธิ์เตสัง (2562) ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาว่าในด้านภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารเชิงบูรณาการเพราะภาวะผู้นำเป็นหัวใจของการบริหารงานที่มีอิทธิพลต่อบุคลากร สามารถโน้มน้าวใจให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย เป็นผู้กำกับดูแลอำนวยความสะดวก ให้ขวัญกำลังใจแก่บุคลากรโดยเน้นผลงานที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์วิทย์ แสนทอง (2560) และ นานดราม(Nandram) ที่กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำที่ช่วยดูแลรักษา มีความใกล้ชิดกับบุคลากรในการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ และส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการทำงานในรูปแบบการบูรณาการร่วมกัน

2. ด้านเครือข่าย(Network) โดยการทำงานกับเครือข่ายที่จะมาช่วยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทำให้สถานศึกษาเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์ภัส ประสิทธิ์เตสัง (2562) ที่พบว่า ด้านการสร้างเครือข่ายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารเชิงบูรณาการเพราะทำให้สถานศึกษาเกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากสามารถระดมทรัพยากรมาสนับสนุนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านอื่นๆ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายยังทำให้สถานศึกษามีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ แนวคิดด้านวัฒนธรรมเกิดความสามัคคีกลมเกลียวในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของวิลล์(Will) ที่กล่าวถึงความ สำคัญของเครือข่ายว่าทำให้องค์กร และชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ เครือข่ายมีความสำคัญที่จะช่วยทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรด้วยกัน สร้างความสัมพันธ์ในการสื่อสารข้อมูลระหว่าง สามารถบูรณาการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย การร่วมคิดร่วมทำเป็นพลังในการทำงาน ความสามัคคีกลมเกลียว ความเชื่อถือและการยอมรับ จะช่วยแก้ปัญหาการทำงานและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ด้านการมีส่วนร่วม(Participating)ประสานความร่วมมือ (Collaboration)การทำงานเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีความเข้าใจเป้าหมายหรือมีการตกลงร่วมกัน มีการระดมความคิด วิธีการ เทคนิค การจัดหาทรัพยากรมาสนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ภัทรวดี สิริบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์ (2560) พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่ผู้บริหารจูงใจให้บุคคล ทั้งในองค์กรและนอกองค์กรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจ จะช่วยให้ผู้บริหารและองค์กรมีการขับเคลื่อนงานที่มีประสิทธิภาพ

4. การวางแผนกลยุทธ์(Strategic Planning) ต้องมีกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์(Vision) การกำหนดพันธกิจ (Mission) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) และการกำหนดกลยุทธ์ การ

บริหารจัดการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเป็นแผนงาน/โครงการและกิจกรรม สอดคล้องกับภูมิภักดิ์ กลางโคตร (2560) พบว่ากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แบบมืออาชีพ มี 4 องค์ประกอบได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นการกำหนดภาพในอนาคตขององค์กรที่ต้องการจะเห็นตามระยะเวลาที่กำหนด การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่องค์กรจะต้องดำเนินงาน การกำหนดเป้าประสงค์ (Goal) เป็นการกำหนดภาพความสำเร็จของการดำเนินงานในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละยุทธศาสตร์ตามเวลาที่กำหนด และการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) เป็นการวางแผนและเลือกแนวทางปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

สรุปการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 มีองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำ (Readership) ที่ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และก้าวทันโลกยุคใหม่ ด้านเครือข่าย (Network) มีเครือข่ายและสามารถทำงานกับเครือข่ายที่จะมาช่วยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้านการมีส่วนร่วม (Participating) และการประสานความร่วมมือ (Collaboration) โดยการทำงานเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีความเข้าใจเป้าหมายหรือมีข้อตกลงร่วมกัน มีการระดมความคิด วิธีการ เทคนิค การจัดหาทรัพยากร มาสนับสนุนการทำงานร่วมกันและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และด้านการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ที่ต้องมีกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) การกำหนดพันธกิจ (Mission) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) และการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเป็นแผนงาน/โครงการและกิจกรรม จึงจะสามารถทำให้การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานทางการศึกษา สามารถนำข้อมูลผลจากการศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาสภาพปัจจัยภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

2.2 ควรมีการศึกษาหรือพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

เอกสารอ้างอิง

กุลทัต หงส์ขยางกูรและปรัชญานันท์ เทียงจรรยา. *การสร้างเครือข่ายและบริหารเครือข่าย*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก

http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560(2560)การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของ

กระทรวงศึกษาธิการ.(3 กันยายน 2560).*ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 96 ง.14 – 22.

เฉลิม ศรีผดุง. (2559). *การบริหารราชการแบบบูรณาการ*. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2564. จาก

<https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/dwnt/mjg3/~edisp/uatucm287075.pdf>

ชาติ ตระกูล. (2560). *กลยุทธ์การบริหารการบูรณาการพันธกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง*. วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 19(1), 58-65.

- ณรงค์วิทย์ แสันทอง. (2560). *การบริหารผลงานเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เทือน ทองแก้ว. (2558). *การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิดการบริหารจัดการขั้นสูงและระบบประกันคุณภาพสมบูรณ์แบบสำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ* (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมา แผงศรีสาร. (2561). คุณลักษณะผู้บริหารทางการศึกษาในยุคศตวรรษใหม่. *วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์*, 2(2), 131-141.
- นันทิยาภรณ์ หงส์เวียงจันทร์ และนิพนธ์ วรรณเวช. (2561). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(1), 89 – 99.
- นุชจรินทร์ ปิ่นทอง. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 801-813.
- พิมพ์ภัส ประเสริฐเตสัง. (2562). องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคกลาง. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 16(30), 1 - 13.
- ภูมิภัทร กลางโคตร. (2560). *กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แบบมีอาชีพสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สรินทร เขียวโสธร. (2557). รูปแบบการบริหารยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อนำองค์กรสู่วิสัยทัศน์. *วารสารพยาบาลทหารบก วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก*, 15(2), 110-116.
- สมชาย ใจไหว. (2561). *รูปแบบการบริหารและการจัดการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็กและเยาวชนลุ่มน้ำวัง* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สาธิต ปรัชญาอาริยะกุล. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเชิงบูรณาการ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(100), 274-288
- สุชาติ ธาดาธำรงเวช. (2558). *Leadership*. สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2565 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/362293>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). *การบริหารราชการแบบบูรณาการ*. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก http://web.sut.ac.th/qa/pdf/Knowledge-general/11-Plan_Official_Integrate.pdf
- วิจิตร แสงทองล้วน. (2560). *แนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานกฤษฎีกา (หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร(วปอ.) รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช 2560-2561*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2561). *การพัฒนาแบบบูรณาการความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/144284/125589
- ภัทรวดี สิริบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์. (2560). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5 วันที่ 3 เมษายน 2566 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, หน้า 969-976

Nandram, S. S. (2015). *Organizational innovation by integrating simplification*. New York: Springer International Pu.

Will ,Kintish. (2015). *6 Reasons Why You Should Network*. New York: Sage.

KSUC-O-032

การจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรงเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ

Learning Management by the modules of experimental circuit on direct current for improvement the problem-solving skills through hands-on practicing

หัตทยา สีฟ้าไชย* และธณณณ อารังคุณานัน

สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

*Corresponding author: Hattaya.sipa@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนของนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง หน่วยที่ 4 เรื่อง วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม 2) การทดลองเรื่อง วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง กฎของโอห์มและวงจรไฟฟ้าแบบต่าง ๆ แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ผลคะแนนการแก้ปัญหาผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรงมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27.56 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 91.87 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ 21 คะแนน พบว่าค่าเฉลี่ยจะมากกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อยู่ 6.56 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 21.87 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม ระหว่างคะแนนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 9.28 คะแนน คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 16.06 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.30 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ 14 คะแนน พบว่าค่าเฉลี่ยจะมากกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อยู่ 2.06 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 10.30 ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง อยู่ในระดับ ดี ดังนั้นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุดการทดลอง, การจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล, วงจรไฟฟ้ากระแสตรง, ทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ

Abstract

The purpose of this research is learning management by the modules of experimental circuit of direct current for improvement the problem-solving skills through hands-on practicing. Researcher chooses 18 students in vocational program from Nakompathom Vocational school to be sample by specific. The tools include 1) The lesson plan in the circuit of direct current subject unit 4; Electrical circuit – series, parallel and compound 2) Worksheet for Electrical circuit – series, parallel and compound 3) Ohm's Law

and Electrical Circuit Test – 4 choices and 20 points. The result of direct current for improvement the problem-solving skill through hands-on practicing is an average of 27.46 points out of the total 30 points equivalent to 91.87 percent, compared to the 70 percent threshold of 21 points. It was found that the average was more than the 70 percent criteria was 6.56 points, equivalent to 21.87 percent. The evaluation in Electric circuit in series, parallel and compound pre-learning is an average 16.06 out of total 20 points equivalent to 80.30 percent compared to the 70 percent criteria of 14 points. It was found that the average was greater than the percentage criteria. 70 was 2.06 points, equivalent to 10.30 percent. Results of the evaluation of satisfaction with learning by the modules of experimental circuit of direct current for improvement the problem-solving skills through hands-on practicing set the overall are at a good level. Therefore, learning by the modules of experimental circuit of direct current for improvement the problem-solving skills through hands-on practicing improve students' skill sustainably.

Keywords: Experimental circuit, learning by the modules, Direct current circuit, improvement the problem-solving skills through hands-on practicing.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้าง ความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถและ สมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ภาคใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบ การศึกษาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย [1] ซึ่งการพัฒนาการศึกษามีองค์หลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาประกอบด้วยกันหลายองค์กร เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งทุกองค์กรมุ่งจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ (ระบบการศึกษาไทยปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545)

สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาภาคปฏิบัติเป็นวิชาที่มุ่งประโยชน์ในการทำงาน หารายได้เพื่อการครองชีพ ต้องมีการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ มีความชำนาญในการปฏิบัติของประเทศ ซึ่งวิสัยทัศน์และพันธกิจของสำนักงานกรรมการอาชีวศึกษาประจำปีงบประมาณ 2566 คือ “ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อการพัฒนาประเทศ” ซึ่งมีการกำหนดนโยบายออกเป็น 5 ด้าน คือ 1. ยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา (Quality) 2. ยกระดับความร่วมมือ (Cooperation) 3. ขยายโอกาสการอาชีวศึกษา (Equity) 4. เสริมสร้างอาชีวศึกษาปลอดภัย (Safety) 5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Efficiency) และมีการกำหนดจุดเน้นที่มุ่ง พัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะและการจัดทำกรอบหลักสูตร การส่งเสริมการจัดการเรียนผ่านกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียนอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ (นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566)

ซึ่งจากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาหลัก วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ของนักเรียน ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนจัดให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎีทำให้เกิด ปัญหาในส่วนของภาคเรียนปฏิบัติเพราะบางสถานศึกษายังขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้ในการสาธิตให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ได้ลงมือปฏิบัติยังมีจำนวนน้อย โดยการเรียนการสอนขาดสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นปัญหาในการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนและผู้สอน ทำให้นักเรียนนักศึกษาไม่เข้าใจการเรียนรู้ได้ซึ่งการพัฒนาความรู้ของนักเรียนนั้นจะให้ประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่สามารถสัมผัสและปฏิบัติได้จริง เพื่อให้การเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจมากขึ้นกับการเรียนของวิชาที่มี การปฏิบัติสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม

นวัตกรรมบทเรียนโมดูลหรือหน่วยการเรียนรู้ จัดเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย โมดูลอาจจะมีอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น สไลด์ ภาพ การทดลอง หนังสือหรือเอกสาร ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละสาขาวิชา บทเรียนโมดูล เป็นสื่อการเรียนชนิดหนึ่งที่มีมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ตามความต้องการโดยที่บทเรียนนั้นจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์เอาไว้อย่างแน่นอน มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเลือกตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน มีการทดสอบย่อยในทุก ๆ หน่วยของโมดูล และการเรียนซ่อมเสริมด้วยกระบวนการเรียนการสอนจะเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าผู้สอน

จากความสำคัญของความสามารถในการปฏิบัติและวิธีการแก้ปัญหาโดยการสอนแบบสาธิตข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจการทำวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนของนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยผ่านบทเรียนโมดูลพร้อมชุดการทดลอง เพื่อส่งเสริมทักษะทางการปฏิบัติเรื่องวงจรไฟฟ้าอนุกรม ขนาน ผสม จำนวน 3 แผน และมีชุดใบงานทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง จำนวน 3 ใบงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่ตั้งเป้าไว้ในหลักสูตรและ นอกจากนี้ ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู (2545) การใช้ชุดทดลองประกอบการสอนจะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นจากการให้คำแนะนำของผู้สอน ผู้เรียนก็จะได้ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วย และมีวินัยในการทำงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ผลการออกแบบชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
2. ผลคะแนนการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม
4. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง โดยใช้ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาหลักสูตรถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน เพราะเป็น หลักสูตร เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และเกิดสมรรถนะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม หลักสูตรที่ดีจึงต้องมี ความเหมาะสมสอดคล้องกับการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพในสังคม

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความสำคัญที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

1. ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” ตามความหมายในภาษาอังกฤษว่า Curriculum มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง สวมแข่ง ความเป็นจริงแล้วความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแต่ เดิมนั้นคนส่วนใหญ่คิดว่าหลักสูตรมีลักษณะเป็นสวมแข่งจริงๆ คือ นักเรียนต้องแข่งขันกันเรียน เพื่อให้จบที่จะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญา แม้ปัจจุบันความเชื่อหรือแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรก็ยังยึดมั่นอยู่ว่า “หลักสูตร” คือ สวมแข่งที่ประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ที่นักเรียนจะต้องเรียนให้ ประสบความสำเร็จ (ชมพันธ์ ภูษธร ณ อยุธยา, 2530, น. 1)

ทาบ (Taba, 1962, p. 10) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเขา

กู๊ด (Good, 1973, p. 157) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ ผู้เรียนได้ศึกษา สำเร็จได้รับประกาศนียบัตรในสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคม หลักสูตรศิลปะ เป็นต้น

2. เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้จบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเรียนต่อในทางวิชาชีพต่อไป

3. กลุ่มวิชาและ การจัดประสบการณ์กำหนดไว้ภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แบบแผนที่สร้างขึ้นมากำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะ สิ่งต่างๆที่ทำให้ผู้สำเร็จการเรียน สามารถดำรงชีวิต ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักสูตร เปรียบเสมือนองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการนำไปใช้ในจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ ต้องการพัฒนาประเทศไปในทิศทางใด ก็ย่อมมีการพัฒนาแนวการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังพล ให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถไปในทิศทางนั้น ซึ่งแน่นอนว่าการเปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 ก็จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรที่จะนำไปใช้ในการจัดการศึกษาต่อไป

ทาบ (Taba, 1962, p. 454) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางแผนจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดประสงค์และวิธีการ และการ เปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบต่อด้านความคิดและความรู้สึกของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุง หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับกู๊ด (Good, 1973, pp. 157-158) ที่ได้ให้ความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้น ได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิชาการพัฒนา หลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนและการเรียนการสอน ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลง หลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้ต่างไปจากเดิม

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, น. 32) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การสร้างหลักสูตรหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความ ต้องการของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่จากการพัฒนา ปรับปรุงของเดิมให้มีความสอดคล้องกับความ ต้องการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะนำไปใช้ในการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนาบุคคล ให้เป็นที่ต้องการของสังคมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ทาบ (Taba, 1962, p. 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการ เปลี่ยนแปลงและ ปรับปรุงสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางแผนจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา วิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึง

จุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ทั้งจุดมุ่งหมาย และวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, น. 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการพยายามวางโครงการ ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอนระบบ โครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและการประเมินผล การใช้หลักสูตรการปรับปรุง แก้ไข และการให้การอบรมผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนรวมทั้งการบริหารและการบริหารหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539, น. 2-35) ได้กำหนดให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรเองได้ภายใต้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งมีรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียน การสอน 2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา 3. การพัฒนาหลักสูตรโดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน 4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชาเพิ่มเติม ขึ้นมาใหม่

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจะเป็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแบบแผนที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากร หรือการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของบริบทของสังคมและความต้องการของการพัฒนาประเทศชาติ

2. ชุดการทดลอง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 641) ได้ให้ความหมายของชุดฝึกไว้ว่า หมายถึง แบบฝึกหัดหรือชุดการสอนที่เป็นแบบฝึกที่ใช้เป็นตัวอย่าง ปัญหาหรือคำสั่งที่ตั้งขึ้นให้นักศึกษาฝึกตอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, น. 147) ได้ให้ความหมายของชุดฝึกไว้ว่า เป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่ง สำหรับนักศึกษาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ชุดฝึกทักษะจะอยู่ที่ท้ายบทเรียนของหนังสือเรียน

พิทักษ์ (2552, น. 1) กล่าวว่าชุดฝึกทักษะหมายถึง สื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่มุ่ง ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ ตลอดจนเจตคติ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนมีความชัดเจนแม่นยำและเกิดความชำนาญในการปฏิบัติมากขึ้น ทั้งนี้โดยการวางแผนการฝึกทักษะไว้ อย่างเป็นระบบ

จากความหมายของชุดฝึกที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ชุดฝึก หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่ถูกออกแบบไว้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติจนเกิดเป็นความชำนาญ เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืน

3. การจัดการเรียนรู้แบบโมดูล

หลักสูตรแบบโมดูลประกอบไปด้วยหน่วยการเรียนรู้เป็นส่วนย่อยของรายวิชา หรือโปรแกรมของการศึกษา หรือการฝึกอบรม บทเรียนโมดูล คือ หน่วยการเรียนรู้ที่สำเร็จรูปในตัว มุ่งให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยลักษณะของบทเรียนโมดูลที่ดีจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้แนะนำให้ คำปรึกษาเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดลำดับที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนเรียนด้วยความเข้าใจ และกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับ จึงให้ผู้เรียนในทุกๆ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้ และภาษาที่ใช้ต้องชัดเจน ถูกต้อง อ่านเข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน คุณลักษณะของข้อกำหนดหน่วยการเรียนรู้ อาจดัดแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการได้ ดังนั้นผู้สอนอาจ นำไปพัฒนาเพิ่มเติม ให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอน เช่น หน่วย การเรียนสำหรับมาตรฐานสมรรถนะ ซึ่งต้องเขียนอยู่ในรูปแบบ 1 หน่วยสมรรถนะ (Unit of competency) ที่มีสมรรถนะย่อย (Element of Competency) โดยแต่ละ

สมรรถนะย่อยประกอบด้วย เกณฑ์การปฏิบัติงาน (Performance criteria : PC) ข อ บ เ ช ต (Range) หลักฐานปฏิบัติงาน (Performance Evidence) แนวทางการประเมิน (Assessment Guidance)

รูปแบบของบทเรียนโมดูล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นความสามารถของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งเกิดจาก นักเรียนได้รับประสบการณ์จาก กระบวนการเรียนการสอนของครู โดยครูต้องศึกษาแนวทางในการวัด และการประเมินผล การสร้างเครื่องมือวัดให้มีคุณภาพ นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนไว้ดังนี้

สมพร เชื้อพันธ์ (2547, น. 33) สรุปว่า ความสามารถ ความสำเร็จและสมรรถภาพด้าน ต่างๆของผู้เรียนที่ได้จากการ เรียนรู้อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ ของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถวัดได้จากการทดสอบด้วย วิธีการต่างๆ

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเยาว์ยีนดีสุข (2548, น. 125) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหมายถึง ขนาดของ ความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน

ปราณี กองจินดา (2549, น. 42) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถหรือผลสำเร็จ ที่ได้รับจาก กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์เรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และยังได้จำแนกผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนไว้ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

โชติกา ภาชีผล (2559, น. 55) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นความสามารถอัน เป็นผลมาจากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอนในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ผลของการจัดการเรียน การสอนที่เกิดมาจากการเรียนรู้ การ ฝึกทักษะ การสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนรวมถึง สมรรถนะที่จำเป็นทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอน 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการกำหนดแนวทาง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษา เอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

ขั้นตอน 2 การออกแบบและพัฒนา

1. การออกแบบชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง และเครื่องมือในการประเมินผล
2. การจัดทำชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง แบบประเมินทักษะปฏิบัติการต่อวงจรแสงสว่าง
3. นำชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินทักษะการต่อ วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม และแบบวัดความพึงพอใจในการใช้ชุดฝึกไปหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ
4. ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
5. นำไปทดลอง (Try out) ชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ไปทดลองเพื่อหาคุณภาพเชิง ประจักษ์ (empirical approach) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูล
6. ได้ชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินทักษะการต่อ วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม และแบบวัดความพึงพอใจในการใช้ชุดการทดลองที่สมบูรณ์

ขั้นตอน 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

1. ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง พร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ ชุดทดลองการต่อวงจรไฟฟ้าแบบ อนุกรม ขนาน ผสม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินทักษะการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ดำเนินการทดลองใช้ชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ของนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และใช้แบบวัดความพึงพอใจในการ ใช้ชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

4. ดำเนินการเก็บผลการทดลองใช้ชุดการทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง และนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ และสรุปผล

ขั้นตอน 4 การประเมินผลและอภิปรายผล

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมผลการทดลอง ตามวัตถุประสงค์และนำมาตรวจสอบสมมติฐานตามที่ตั้งไว้
2. นำผลการดำเนินงานมาอภิปรายผล

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 ชุดการทดลองการต่อวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
- 2.2 แผนจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 4 วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
- 2.3 แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ
- 2.4 แบบประเมินค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม ที่เรียนรายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 43 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการหา กลุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงและกำหนดให้มีกลุ่มทดลอง จำนวน 18 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ IOC

ผลการวิจัย

1. ผลคะแนนพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาระบบทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ตามขั้นตอนการวิจัยในระยะที่ 1 สร้างปัญหาให้นักเรียนแก้ไขจากใบงานการทดลอง โดยนำข้อมูลจากการศึกษา และวิเคราะห์ มาจัดทำปฏิบัติและเครื่องมือของกิจกรรม แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

จากภาพที่ 1 ทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ประกอบด้วย ชุดการทดลอง แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงานการทดลอง และ แบบทดสอบที่ผ่านการประเมินในด้านประสิทธิภาพการใช้งานของชุดการทดลอง

2. ผลคะแนนพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้ทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 สาขาช่างไฟฟ้ากำลัง จำนวน 18 คน โดยมีการทดสอบก่อนเรียน หลังการเรียนรู้ และสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดการทดลอง จากนั้นนำผลการเรียนรู้มาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 1 ตารางแสดงคะแนนทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ตามรายการประเมินผล

ตารางที่ 1: ตารางแสดงคะแนนทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้า กระแสตรง ตามรายการประเมินผล

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย
1. ความถูกต้องตามใบงาน	4.28	0.46	สูง
2. การใช้เครื่องมืออย่างถูกวิธี	4.89	0.32	สูง
3. การแก้ปัญหา	4.11	0.47	สูง
4. การควบคุมเวลา	4.61	0.70	สูง
5. ความสวยงามและความปลอดภัย	4.94	0.24	สูง
6. การทำงานร่วมกัน	4.72	0.67	สูง

จากตารางที่ 1 ผลคะแนนทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ตามรายการประเมินผล พบว่ารายการประเมินที่ 5 ความสวยงามและความปลอดภัย มีคะแนนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.24) รายการประเมินที่ 2 การใช้เครื่องมืออย่างถูกวิธี มีคะแนนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.32)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนของนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลคะแนนการแก้ปัญหาผ่านชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรงของนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27.56 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งการที่นักเรียนเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้นักเรียนมีทักษะเพิ่มขึ้นและนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนาน ผสม พบว่าค่าเฉลี่ยจะมากกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อยู่ 6.56 คะแนน ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานจริง เรียนรู้จากสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติและปัญหาที่พบ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้เน้นเฉพาะความรู้เชิงวิชาการ แต่เป็นการให้นักเรียนได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ทำให้นักเรียนเห็นว่าสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้อย่างไร ได้แก้ปัญหาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนระหว่างผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันและต้องใช้ความสามารถของแต่ละคนรวมกันเพื่อให้ผลงานประสบความสำเร็จ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยผ่านโมดูล ชุดทดลองวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ในการสร้างการชุดทดลอง จะต้องมีการตรวจสอบการทำงานของอุปกรณ์แต่ละชิ้น และ ตรวจสอบหลอดไฟแอลอีดี การออกแบบสร้างสื่อการเรียนการสอนประเภทชุดทดลอง ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่จะได้รับการใช้ชุดทดลองกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกัน ในการสร้างการสื่อการเรียนการสอนประเภทชุดทดลองที่มีการใช้งานเกี่ยวกับวงจรไฟฟ้ากระแสตรงนี้ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักศึกษาเป็นสำคัญ ความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่าง มีผลอย่างยิ่งต่อการหาประสิทธิภาพของชุดทดลอง ผู้วิจัย และอาจารย์ผู้สอน ต้องร่วมกันใช้เทคนิคและวิธีการสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างร่วมมือในการทำวิจัยด้วยความเต็มใจ และควรนำชุดทดลองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปใช้สอนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงกับวิทยาลัยทั่วประเทศที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง, 2560, www.ir.rmutsv.ac.th [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก [http://ir.rmutsv.ac.th/content/2017/07/24-519\[8/10/2565\]](http://ir.rmutsv.ac.th/content/2017/07/24-519[8/10/2565])

กัญญา ภิญญศิริรัตน์เจริญ, และ สุนันท์ ช่วยชู. (2566). แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย. *วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี*, 6(1), 32-49.

ปราณี กองจินดา. (2549). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และทักษะ การคิดเลขในใจของนักเรียนที่ได้รับ การสอนตามรูปแบบชิปปาโดยใช้แบบฝึกหัดที่เน้นทักษะการ คิดเลขในใจกับนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้คู่มือครู (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). อยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

Good, C. V., & Merkel, W. R. (1973). *Dictionary of education* (3rded). New York: McGraw-Hill,.

ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู. (2545). การสอนแบบทดลอง. *เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ETE 523 Workshop and Laboratory Instructional System*. ภาควิชาครุศาสตร์ไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

โชติกา ภาชีผล. (2559). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐรัชย์ รักแก้ว. (2564). *บทเรียนโมดูล (Instructional Module) (นวัตกรรมสื่อการสอน)*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/388980>

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Khueankaew, P. (2016). Developing a learning management model that is consistent with learners in the 21 st century to promote statistical thinking among students in higher education. *Academic journal Far Eastern University*, 81-98.

KSUC-O-033

**การพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้
Active Learning ประสาน Cooperative Learning
Improving practical skills through learning activities on motor controlling by
Active Learning and Cooperative Learning**

อิทธิพล พันธุ์* และ ธนภณ อารังคุณานัน

สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

*Corresponding author: Golf.eittipon131@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางด้านปฏิบัติ เรื่องการควบคุมมอเตอร์ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active learning ประสาน Cooperative Learning กับเกณฑ์ร้อยละ 70 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จำนวน 36 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชางานไฟฟ้าและการควบคุม หน่วยที่ 6 เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ 2) ใบงานการทดลองเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการคะแนนทักษะทางการปฏิบัติเรื่องการควบคุมมอเตอร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27.67 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 92.23 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ 21 คะแนน พบว่าค่าเฉลี่ยจะมากกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อยู่ 6.67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 22.23 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 17.36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.80 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ 14 คะแนน พบว่าค่าเฉลี่ยจะมากกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อยู่ 3.36 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 16.80 ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ Active learning ประสาน Cooperative Learning สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะทางการปฏิบัติและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ทักษะทางการปฏิบัติ, Active Learning, Cooperative Learning, การควบคุมมอเตอร์

Abstract

The purpose of this research is improving practical skill through learning activities on motor controlling by Active Learning and Cooperative Learning. The tools include: 1) The lesson plan in the Electric and Controlling subject unit 6; The Motor controlling. 2) Worksheet for The Motor controlling. 3) Motor Controlling Test – 4 choices and 20 points, the samples are 36 students in the Mattayom 4 of Engineering Program in Kanchanapisek Wittayalai Nakornpathom (Phratumnak Suankularp Mattayom) school. The result

is an average of 27.67 points out of the total 30 points equivalent to 92.23 percent, compared to the 70 percent threshold of 21 points. It was found that the average was more than the 70 percent criteria was 6.67 points, equivalent to 22.23 percent. The evaluation in motor Controlling is an average 17.36 out of total 20 points equivalent to 86.80 percent compared to the 70 percent criteria of 14 points. It was found that the average was greater than the percentage criteria 70 was 3.36 points, equivalent to 16.80 percent. Therefore, learning by the improving practical skill through learning activities on motor controlling by Active Learning and Cooperative Learning improve students skill sustainably.

Keywords: Practical skill, Active Learning, Cooperative Learning, Motor Control

บทนำ

ในการพัฒนาประเทศนั้น ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ ทรัพยากรมนุษย์ การศึกษานั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง ทุกประเทศจึงพยายามปรับปรุง ส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษาให้มีคุณภาพ ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดการศึกษาตามบริบทของการจัดการศึกษาอันเป็นไปตามแผนการศึกษาของชาติคือ พัฒนาค้น พัฒนาครูอาจารย์ พัฒนาสังคม ในหลากหลายรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อเน้นการมีงานทำโดนอาศัยปัจจัยหลักในองค์ กรหลักจากภายนอกหลายปัจจัยเช่น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจด้านระบบราชการด้านการเมืองการปกครองด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งส่งผลให้จัดระบบบริหารจัดการกระทรวงศึกษาธิการรูปแบบใหม่หน้าที่หลักในการจัดการศึกษาของประเทศไทยของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งนโยบายด้านการศึกษาจากพรรคการเมืองในประเทศไทย (แผนการศึกษาแห่งชาติ , 2560) ทำให้สรุปได้ว่า ภาพอนาคตการศึกษาไทย การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยเป็นการเพิ่มต้นทุนทางสังคมให้แก่ประเทศการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษา โดยเน้นให้เด็กเป็นคนคิดค้นเอง มีความสุข มีคุณธรรม อาศัยการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนเกิดการบูรณาการวิชา ต่างๆเข้าด้วยกันเป็น สหวิทยาการเพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการของผู้เรียน และชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด และเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ จึงต้องมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบในอนาคต นอกจากนั้นในอนาคตจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยีสารสนเทศจะมีบทบาทอย่างยิ่งในระบบการศึกษาในอนาคต

ในปีพ.ศ.2567 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายด้านการศึกษาออกมาโดยใน ด้านที่ 3 ด้านคุณภาพการศึกษา ข้อที่ 3.4 ได้ระบุไว้ว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้สู่สมรรถนะของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และตามแนวคิดพหุปัญญาด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน(Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลายยืดหยุ่นตามสภาพจริงตอบสนองต่อความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning) ที่เชื่อมโยงสู่การทำงานในอนาคต (นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 : 2566) ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา งานไฟฟ้าและการควบคุม ในหัวข้อการควบคุมมอเตอร์ไฟฟ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นครปฐม นั้นพบว่าจากการเรียนที่ผ่านมาไม่มีรายวิชาใดเลยที่นักเรียนได้ปฏิบัติงานในรูปแบบการปฏิบัติงานเชิงวิศวกรรมและในหัวข้อกา ควบคุมมอเตอร์ไฟฟ้านั้นเป็นทักษะเฉพาะทาง จึงสรุปได้ว่านักเรียนไม่มีทักษะทางการ

ปฏิบัติเรื่องการควบคุมมอเตอร์ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชางานไฟฟ้าและการควบคุม ในหัวข้อการควบคุมมอเตอร์ไฟฟ้า

ในการนี้จากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้น จึงมีความสนใจที่จะนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Cooperative Learning ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าความรู้ จึงได้นำกิจกรรมการเรียนรู้นี้เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพราะ ในหัวข้อการควบคุมมอเตอร์ไฟฟ้านั้นมีการลงมือปฏิบัติจริงจากการปฏิบัติงานเชิงวิศวกรรมในการต่อวงจรการควบคุมมอเตอร์ไฟฟ้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning นั้นมีขั้นตอนในการวิจัยและสร้างเครื่องมือ โดยใช้ข้อมูลและทฤษฎีต่างๆ เข้ามาประกอบทั้งในด้าน รวมไปถึงทฤษฎีที่เป็นเนื้อหาวิชา ทฤษฎีทางการศึกษาและงานวิจัยต่างๆ ทฤษฎีกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงทฤษฎีที่เน้นทักษะทางการปฏิบัติ

การเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมี ปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทบทวนศึกษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะการ คิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร/นำเสนอ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม บทบาทของผู้เรียนนอกจากมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและผู้เรียนกับ ผู้เรียนด้วยกันด้วย ผู้สอนควรลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนในลักษณะการบรรยายลง และเพิ่มบทบาท ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใน การเรียนรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการคือ 1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์, และ 2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (Meyers and Jones, 1993) โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creators) (Felder and Brent, 1996) Active Learning จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา(Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาพร พฤษณิกุล, 2558) จากทฤษฎีข้างต้นจึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติงานจริงโดยใช้ใบงานการทดลองที่ออกแบบให้นักเรียนเรียนรู้และแก้ปัญหาผ่านการลง

มือปฏิบัติงานจริง ทิศนา แคมมณี (2550) จะเห็นได้ว่า ความสามารถในการปฏิบัติ เป็นทักษะที่สำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนควบคู่กับผลการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ จากการศึกษาแนวทางพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติพบว่าวิธีการเรียนรู้แบบสาธิต มีความคิดตามแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี (2551) กล่าวว่า วิธีสอนโดยใช้สาธิต คือ กระบวนการที่ ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ให้ผู้เรียนสังเกตดูแล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตการสอนสาธิต และได้แบ่งการสอนออกเป็นขั้นตอนการสอนดังนี้ 1.ขั้นเตรียมการสอน 2.ขั้นสาธิต 3.ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4.ขั้นสรุปและวัดผล และ จารุวรรณ ทูลธรรม (2559) ได้ทำการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสาธิต เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะทางการปฏิบัติในเรื่องการใช้งานออสซิลโลสโคป ระดับปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จารุวรรณ ทูลธรรม (2559) และยังมีงานวิจัยของ วรวัฒน์ พรหมเด่น (2561) ที่พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานโดยการสอนแบบสาธิตการปฏิบัติการ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงทางเคมี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยการสอนแบบสาธิตการปฏิบัติการสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนได้ รวมทั้งทำให้นักเรียนมีทักษะที่สำคัญ ที่ผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมี คือ ทักษะในการปฏิบัติ วรวัฒน์ พรหมเด่น (2561) โดยประสานกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Cooperative Learning การเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการสอนที่ประสบผลสำเร็จในทีมขนาดเล็ก ที่ซึ่งนักเรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน ใช้ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงความเข้าใจต่อเนื้อหาวิชา สมาชิกแต่ละคนในทีมมีความรับผิดชอบไม่เพียงแต่เฉพาะการเรียนรู้แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีมในการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังมีกรสร้างบรรยากาศเพื่อให้บังเกิดการบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งไว้ด้วย (Office of Educational Research and Improvement, 1992) จากทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้วิจัยจึงได้ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 3 คน โดยในแต่ละกลุ่มนั้นคำนึงถึงความสามารถที่ต่างกัน เพื่อเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันโดยมี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

จากความสำคัญของความสามารถในการปฏิบัติและวิธีการแก้ปัญหาโดยการสอนแบบสาธิตข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจการทำวิจัยการพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning เพื่อส่งเสริมทักษะทางด้านปฏิบัติเรื่อง การควบคุมมอเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่ตั้งเป้าไว้ในหลักสูตรและ นอกจากนี้ ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู (2545) การใช้ชุดทดลองประกอบการสอนจะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นจากการให้คำแนะนำของผู้สอน ผู้เรียนก็จะได้ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วย และมีวินัยในการทำงานและเป็นทีม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามที่สถานประกอบการต้องการและนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพต่อไปโดยมีรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์ ทั้งหมด 3 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นกิจกรรมการสอน 3) ขั้นสรุป จำนวน 1 แผนการจัดการเรียนรู้ ทักษะทางด้านปฏิบัติ ตามที่ สุชาติ ศิริสุขไพบุลย์ (2526, น. 9) ได้กล่าวว่า ทักษะปฏิบัติ (Skill) หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญ กล้ามเนื้อของบุคคลซึ่งเรียกกันว่าทักษะปฏิบัติ หรือทักษะทางกล้ามเนื้อ การเกิดทักษะทางกล้ามเนื้อหรือทักษะปฏิบัติจึงเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นผลผลิตจากเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยจึงได้รายการประเมินทักษะทางด้านปฏิบัติจำนวน 6 รายการคือ 1) ความถูกต้องตามใบงาน 2) การใช้เครื่องมืออย่างถูกวิธี 3) การแก้ปัญหา 4) การควบคุมเวลา 5) ความสวยงามและความปลอดภัย 6) การทำงานร่วมกัน เมื่อได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning เรียบร้อยแล้ว จะต้องมีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ จำนวน 20 ข้อ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ จากการวิเคราะห์ วิเคราะห์ระดับความสำคัญและการประเมินผลจากวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาหลักสูตร โดยศึกษาจากหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ปีการศึกษา 2565 ในรายวิชาเพิ่มเติม วิชางานไฟฟ้าและการควบคุม รหัสวิชา ง30202 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการกำหนดแนวทาง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะทางด้านการปฏิบัติโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้

1.2 การออกแบบและพัฒนา

1.2.1 การออกแบบและจัดทำแผนจัดการจัดการเรียนรู้ ในหน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์

1.2.2 การจัดทำใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ให้สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้

1.2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ ใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ไปหาคุณภาพจาก

ผู้เชี่ยวชาญ

1.2.4 ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.2.5 ได้แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ที่สมบูรณ์

1.3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

1.3.1 ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง พร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ การควบคุมมอเตอร์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3.2 ดำเนินการใช้ใบงานการทดลอง โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์

1.3.3 หลังจากทำใบงานการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ดำเนินการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

1.3.4 ดำเนินการเก็บผลการทำใบงานการทดลองและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ นำข้อมูลมาเปรียบเทียบและสรุปผล

1.4 การประเมินผลและอภิปรายผล

1.4.1 ดำเนินการเก็บรวบรวมผลการทดลอง ตามวัตถุประสงค์และนำมาตรวจสอบสมมติฐานตามที่ตั้งไว้

1.4.2 นำผลการดำเนินงานมาอภิปรายผล

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์ รายวิชา งานไฟฟ้าและการควบคุม

2.2 ใบงานการทดลอง หน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์ รายวิชา งานไฟฟ้าและการควบคุม

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หน่วยที่ 7 การควบคุมมอเตอร์ รายวิชา งานไฟฟ้าและการควบคุม

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ที่เรียนรายวิชางานไฟฟ้าและการควบคุม ปีการศึกษา 2566 จำนวน 36 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลคะแนนทักษะทางการปฏิบัติเรื่องการควบคุมมอเตอร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บผลคะแนนทางด้านทักษะการปฏิบัติจากใบงานการทดลองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จำนวน 36 คน จากนั้นนำผลการเรียนรู้มาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1: แสดงคะแนนทักษะทางการปฏิบัติ เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ จากใบงานการทดลองตามรายการประเมินผล

ที่	รายการประเมิน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย
1	ความถูกต้องตามใบงาน	36	5	4.42	0.65	สูง
2	การใช้เครื่องมืออย่างถูกวิธี	36	5	4.75	0.44	สูง
3	การแก้ปัญหา	36	5	4.17	0.81	สูง
4	การควบคุมเวลา	36	5	4.50	0.51	สูง
5	ความสวยงามและความปลอดภัย	36	5	4.83	0.38	สูง
6	การทำงานร่วมกัน	36	5	4.92	0.28	สูง

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนทักษะทางการปฏิบัติ เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ตามรายการประเมินผล พบว่ารายการประเมินที่ 6 การทำงานร่วมกัน มีคะแนนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.28) รายการประเมินที่ 5 ความสวยงามและความปลอดภัย มีคะแนนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.38)

ตารางที่ 2: วิเคราะห์ผลคะแนนทักษะทางการปฏิบัติ เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ จากใบงานการทดลอง ตามแบบประเมินทักษะปฏิบัติ โดยเทียบจากเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบของกลุ่ม	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	Sig
คะแนนทักษะ	36	30	27.67	2.56	.00
เกณฑ์ร้อยละ 70	36	30	21.00	-	-

จากตารางที่ 2 วิเคราะห์คะแนนทักษะทางการปฏิบัติ เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ โดยเทียบจากเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะอยู่ที่ 27.67 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บคะแนนทางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อประมวลองค์ความรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จำนวน 36 คน จากนั้นนำผลการเรียนรู้มาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: วิเคราะห์ผลคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบของกลุ่ม	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	Sig
คะแนน	36	20	17.36	1.66	.06
เกณฑ์ร้อยละ 70	36	20	14.00	-	-

จากตารางที่ 3 วิเคราะห์ผลคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์อยู่ที่ 17.36 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะทางด้านปฏิบัติ เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ประสาน Cooperative Learning สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

คะแนนทักษะทางการปฏิบัติเรื่องการควบคุมมอเตอร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning อยู่ที่ 27.67 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนเตรียมวิศวกรรม โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ active learning ประสาน cooperative learning อยู่ที่ 17.36 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกิจกรรม active learning ประสาน cooperative learning ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานจริง เรียนรู้จากสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติและปัญหาที่พบ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้เน้นเฉพาะความรู้เชิงวิชาการ แต่เป็นการให้นักเรียนได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ทำให้นักเรียนเห็นว่าสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในเชิงปฏิบัติได้อย่างไร ได้แก้ปัญหาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันและต้องใช้ความสามารถของแต่ละคนรวมกันเพื่อทำให้ผลงานประสบความสำเร็จ โดยมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยการแก้ปัญหาการเรียนแบบแข่งขัน การเรียนโดยลำพัง เรียนโดยไม่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเรียน ทำให้คนเก่งได้ช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่า จึงทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางการปฏิบัติอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานแนวคิดของไพศาล เครือแสง (2556, น. 24) การเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มี แยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับกับความรู้เก่าที่มีสามารถประเมิน ต่อเติมและสร้างแนวคิดของตนเอง ซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้ในระดับผิวเผิน ซึ่งเน้นการรับข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้นผู้เรียนลักษณะนี้จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้วิธีการเรียน (Learning how to learn) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีทักษะที่สามารถเลือกรับข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีระบบการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก

ข้อเสนอแนะ

1. ในการจัดนักเรียนเข้ากลุ่มในช่วงแรก พบว่า เมื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนให้ทำงานร่วมกัน นักเรียนบางกลุ่มยังไม่ให้ความช่วยเหลือภายในกลุ่มในการทำงานเท่าที่ควร โดยเฉพาะนักเรียนที่เก่งมักจะทำเองคนเดียว ดังนั้นในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรมีการกระตุ้นให้นักเรียนช่วยเหลือกันในการทำงานภายในกลุ่ม และคอยกระตุ้นให้นักเรียนที่อ่อนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ซึ่งครูจะต้องพยายามอธิบายให้เห็นความสำคัญของการทำงานกลุ่มว่า ในการทำงานกลุ่มทุกคนในกลุ่มมีความสำคัญเท่าเทียมกัน การที่จะทำให้กลุ่มของตนประสบความสำเร็จ นักเรียนที่เก่งจะต้องช่วยเหลือนักเรียนที่อ่อน และนักเรียนที่อ่อนจะต้องพยายามที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้นเพื่อให้กลุ่มของตนประสบความสำเร็จ

2. ในการทำใบงานการทดลอง เรื่อง การควบคุมมอเตอร์ ต้องใช้เวลาในการทำใบงานการทดลองค่อนข้างมาก ควรมีการปรับความยืดหยุ่นของเวลาในแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสมเพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กุลิศรา จิตรชญาณิข. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู. (2551). *ทฤษฎีการออกแบบใบงาน*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- ไพศาล เครือแสง. (2556). *เทคนิคการสอนเชิงรุก เรียนรู้ประสบการณ์จาก Shelton College International ประเทศสิงคโปร์*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์. (2526). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. 1991 ASHE-ERIC higher education reports. ERIC Clearinghouse on Higher Education, The George Washington University, One Dupont Circle, Suite 630, Washington, DC 20036-1183.
- Felder, R. M., & Brent, R. (2009). Active learning: An introduction. *ASQ higher education brief*, 2(4), 1-5.
- Lee, S., Cho, S., & Wong, P. M. (1998). Rainfall prediction using artificial neural networks. *Journal of geographic information and Decision Analysis*, 2(2), 233-242.

KSUC-O-034

**ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
Learning Management Outcomes on life Safety Using additional reading
materials Health and Physical Education Learning Area for 6th Grade
Students**

ประวีณา ประวิ้นตา* และอรณิษา ทศตา

สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

*Corresponding author: Prawina1428@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยแร่ จำนวน 15 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต จำนวน 4 เล่ม 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t (t-test แบบ Dependent samples) ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 83.79/84.67 2) ดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ที่พัฒนาขึ้น มีค่าเท่ากับ 0.6350 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 63.50 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D = 0.51)

คำสำคัญ: ผลการจัดการเรียนรู้, ความปลอดภัยในชีวิต, หนังสืออ่านเพิ่มเติม

Abstract

The purposes of the research were 1) to develop additional reading materials on life safety for 6th Grade Students, performance must be 80/80, 2) to study the effectiveness index of additional reading materials on life safety for 6th Grade Students, 3) to compare academic achievement between before

studying and after studying using additional reading materials on life safety. for 6th Grade Students and 4) to study student satisfaction with learning management using additional reading materials on life safety. for 6th Grade Students. The Sample Group was 15 6th Grade Students at Ban Huai Rae School, obtained by random sampling (Cluster Sampling). The research tools consisted of 1) Additional reading materials on Life safety, 4 volumes 2) Lesson plans 3) Academic achievement tests 4) Satisfaction questionnaires. Data were analyzed by difficulty value and discriminatory power value. Confidence values, percentage values, averages, standard deviations, and t (t-test Dependent samples). The research findings showed that the 1) The effectiveness of additional reading materials on life safety for 6th Grade Students, the value is equal to 83.79/84.67, 2) The effectiveness index of the additional reading material on life safety that was developed was equal to 0.6350, indicating that students had academic progress of 63.50 percent, 3) Academic achievement between before school and after school using additional reading materials on life safety. for 6th Grade Students, after studying is higher than before studying. Statistically significant at the level .01, and 4) Students are satisfied with the learning management using additional reading materials on life safety. for 6th Grade Students, the overall level was at a high level ($\bar{x} = 4.35$, S.D = 0.51)

Keywords: Learning Management Results, Life Safety, Additional Reading Books

บทนำ

เด็กเป็นอนาคตของชาติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะต้องเริ่มต้นจากเด็ก โดยเฉพาะในช่วงแรกเกิด - 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจและสังคม การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เด็กจะมีสุขภาพที่แข็งแรง เติบโตสมวัย มีอารมณ์เบิกบานแจ่มใส จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาด้านที่และดีที่สุดในทุกด้าน พร้อมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป เพื่อลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เด็ก ผู้ปกครองควรเห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการช่วยลดจำนวนตัวเลขผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตในเด็ก ด้วยเหตุนี้ กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลฝักใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ เห็นความสำคัญของสุขภาพและความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย จึงได้จัดทำโครงการป้องกันความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตของเด็กปฐมวัยขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลเด็กให้ปลอดภัยห่างไกลจากภัยรอบตัวและพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่ถูกต้อง สามารถดูแลและช่วยเหลือเด็กได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและทันทั่วทั้ง กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2565)

สภาพปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในส่วนเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต มีเนื้อหามากและยากเกินไปบางส่วนไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน ทำให้ครูต้องเร่งสอนให้จบทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการเรียน สื่อและนวัตกรรมไม่เหมาะสมครูผู้สอนขาดเทคนิคการสอนไม่สามารถจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดีเท่าที่ควรครูมีงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำให้ครูมีเวลาสอนได้ไม่เต็มที่ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ปัจจุบันได้มีการนำเอาสื่อและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนและการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม จินตนา ไบกาซูยี (2559) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมช่วยส่งเสริมความรู้และสติปัญญาจัดเป็นหนังสืออ่านเพื่อเสริมประสบการณ์ทั้งในและนอกเวลาเรียน

โรงเรียนบ้านห้วยแร่ ได้จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560 โดยมุ่งจัดการศึกษาให้นักเรียนเกิดความรู้คู่คุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้มีคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์คือ เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข จากรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านห้วยแร่ พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา ไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้คือคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 68.25 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือร้อยละ 70 ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา จึงสนใจในการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเพราะหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีบทบาทต่อการจัดการเรียนรู้ทั้งครูและนักเรียน หลักสูตรและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนของครูและนักเรียนจะใช้เพียงหนังสือเรียนที่กำหนดให้แต่เพียงอย่างเดียว การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรจะไม่บรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้วทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะมีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้นั้นผู้สอนและผู้เรียนจะต้องใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย นอกเหนือจากหนังสือเรียนที่กำหนดไว้หนังสืออ่านเพิ่มเติมจึงจัดเป็นหนังสือที่ดีที่ใช้ประกอบกับหนังสือเรียนเพื่อเพิ่มความรู้และยังสามารถตอบสนองการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี จินตนา ไบกาชุยี่ (2559)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นมีขั้นตอนในการวิจัยและสร้างเครื่องมือ โดยใช้ข้อมูลและทฤษฎีต่างๆ เข้ามาประกอบหลายด้าน รวมไปถึงทฤษฎีที่เป็นเนื้อหาวิชา ทฤษฎีทางการศึกษาและงานวิจัยต่างๆ ทฤษฎีกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงทฤษฎีที่เน้นทักษะทางการปฏิบัติ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอนของทั้งครูและนักเรียน หลักสูตรและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนของครูและนักเรียนจะใช้เพียงหนังสือเรียนที่กำหนดให้เรียนในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งบางครั้งอาจใช้เพียงหนึ่งเล่มหนึ่งรายวิชา หากเป็นเช่นนี้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรจะไม่บรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้วทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะมีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้นั้นผู้สอนและผู้เรียนจะต้องใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย นอกเหนือจากหนังสือเรียนที่กำหนดไว้หนังสืออ่านเพิ่มเติมจึงมีบทบาทในการเรียนการสอนเกือบเทียบเท่าหนังสือเรียนโรงเรียนจึงควรสนับสนุนการผลิตและการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมอย่างกว้างขวางทั้งในระดับครูผู้สอนและนักเรียนผู้ใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเช่นให้ออกาสครูและนักเรียนเลือกใช้ข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่หลากหลายนอกเหนือจากหนังสือเรียนโดยโรงเรียน

จัดทำไว้ในห้องสมุดอย่างเพียงพอเพื่อให้นักเรียนรู้จักการค้นคว้าประกอบการเรียนของตนเอง ทั้งนี้ครูจะเป็นผู้แนะนำวิธีการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองให้เหมาะสมกับนักเรียน

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือที่บรรจุความรู้ซึ่งอาจเป็นความรู้ส่วนใดส่วนหนึ่งจากหลักสูตรหรือความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์เสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนวัยต่าง ๆ มีลักษณะแนวการเขียนทั้งในแง่ให้สาระประโยชน์โดยตรงในลักษณะการเขียนแบบสารคดี (Nonfiction) และให้ความสนุกในลักษณะการเขียนแบบบันเทิงคดี (Fiction) ปะปนอยู่ด้วย แต่เน้นหนักไปในแง่สาระประโยชน์ ความรู้จะเป็นจุดประสงค์สำคัญของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยเฉพาะนิยมเขียนให้อ่านเพิ่มเติมหรืออ่านประกอบวิชาใดวิชาหนึ่ง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมอาจสรุปได้ว่าความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมคือการเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านมีทัศนคติที่ดีรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และยังเป็นการพัฒนาตนเองทางด้านสติปัญญาดีขึ้น

มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังที่ กล้วย มาศจรส (2561, น. 67) กล่าวถึงจุดประสงค์ในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้ 1. เพื่อสร้างเสริมนิสัยรักการอ่าน อันจะเป็นแนวทางนำไปสู่คลังแห่งวิทยาการและประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เป็นการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสนใจและความพอใจ 2. เป็นการให้ความรู้ข่าวสาร และข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยการนำเสนอในรูปแบบที่สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ 3. เพื่อช่วยให้เด็กมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับความจรรโลงใจมีความสุข 4. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ตามวัย 5. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีของสังคมให้แก่เด็กตามวัย 6. เพื่อเสริมสร้างให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อันจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็ก 7. ช่วยให้เด็กมีหนังสือเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัย เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดหันไปสนใจเรื่องของผู้ใหญ่เร็วกว่ากำหนดอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง 8. เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยม เจตคติและแบบอย่างที่ดีของสังคมตลอดจนเอกลักษณ์ไทยให้เกิดแก่เด็ก

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้เด็กอ่านมีความเหมาะสมกับวัยความสนใจความต้องการและพัฒนาการของเด็กตั้งแต่วัยก่อนเรียนจนถึงวัยรุ่นโดยมุ่งให้เด็กพัฒนาหรือเปลี่ยนพฤติกรรมตามจุดประสงค์ 3 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกค่านิยมเจตคติและการปฏิบัติ ในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ลำดับขั้นตอนการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้

1. องค์กรประกอบและโครงสร้างงานเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม
2. การเตรียมงานเขียนและวางแผนการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
3. ขั้นตอนและส่วนประกอบในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วกำหนดเนื้อหามาสร้างเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 เล่ม ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มที่ 1 เรื่อง อุบัติเหตุและการป้องกัน เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุประเภทและสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ
2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เล่มที่ 2 เรื่อง การปฐมพยาบาล เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง คนจมน้ำ วิธีการผายปอด การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยและวิธีการห้ามเลือด
3. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เล่มที่ 3 เรื่อง ความปลอดภัยเมื่ออยู่ที่บ้านและโรงเรียน นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความปลอดภัยและแนวทางการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ที่บ้านและโรงเรียน
4. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เล่มที่ 4 เรื่อง ยาและสารเสพติด นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการใช้จ่ายและโทษของสารเสพติด วิธีปฏิบัติตนให้พ้นจากสารเสพติด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กล่าวไว้ว่า ศิริรัตน์ รุ่งเรือง (2558) ได้ศึกษาการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง จำนวนและตัวเลขสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านห้วยกะปิ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คนปรากฏว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 88.99/90.00 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ อารี จูในเมือง (2562) ได้ศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง โอวาท 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 88.75/89.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8364 หมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 83.64 และมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับเป็นจริงที่สุด ขวนพิศ อัดเนตร (2563) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือการ์ตูนกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออ่านประกอบการเรียนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 94.89/81.08 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้หนังสืออ่านประกอบการเรียนการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้หนังสือประกอบการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด และชญญา บัวประเสริฐ (2564) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำโรงเรียนมัธยมสันพิทยา เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คนโดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 15 คน พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังที่เสนอไปนั้นพบว่า การสร้างหนังสือขึ้นมาเพื่อประกอบการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดก็ตามหนังสือที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเมื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีต่อนักเรียนในการที่จะเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1) เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 การออกแบบและพัฒนา

- 1.2.1 การออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม
- 1.2.2 การจัดทำใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ให้สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ ใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ไปหาคุณภาพจาก ผู้เชี่ยวชาญ
- 1.2.4 ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 1.2.5 ได้แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงานการทดลอง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ที่สมบูรณ์

1.3 การทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้

1.3.1 ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3.2 ดำเนินการใช้ใบงานการทดลอง โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

1.3.3 หลังจากทำใบงานการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ดำเนินการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และสอบถามความพึงพอใจนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยในชีวิต

1.3.4 ดำเนินการเก็บผลการทำใบงานการทดลองและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ นำข้อมูลมาเปรียบเทียบและสรุปผล

1.4 การประเมินผลและอภิปรายผล

1.4.1 ดำเนินการเก็บรวบรวมผลการทดลอง ตามวัตถุประสงค์และนำมาตรวจสอบสมมติฐานตามที่ตั้งไว้

1.4.2 นำผลการดำเนินงานมาอภิปรายผล

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 เล่ม 1) เรื่องอุบัติเหตุและการป้องกัน 2) เรื่องการปฐมพยาบาล 3) เรื่องความปลอดภัยอยู่ที่บ้านและอยู่โรงเรียน และ 4) เรื่องยาและสารเสพติด

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผน รวมเวลา 10 ชั่วโมง ประกอบด้วย เรื่องอุบัติเหตุและการป้องกัน จำนวน 2 แผน เรื่องการปฐมพยาบาล จำนวน 2 แผน เรื่องความปลอดภัยขณะอยู่ที่บ้านและอยู่โรงเรียน จำนวน 3 แผน และเรื่องยาและสารเสพติด จำนวน 3 แผน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยแร่ จำนวน 30 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยแร่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 15 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ ค่าดัชนีประสิทธิผล เปรียบเทียบค่าสถิติ (t-test แบบ Dependent samples) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การทดลอง	E ₁	E ₂
เล่มที่ 1	84.00	84.17

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

เล่มที่ 2	82.83	83.67
เล่มที่ 3	84.83	82.33
เล่มที่ 4	83.00	82.33
รวม	83.79	84.67

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 83.79 /84.67 ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน (E1) โดยรวมร้อยละ 83.79 และผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E2) โดยรวมร้อยละ 84.67

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวม คะแนนก่อนเรียน	ผลรวม คะแนนหลังเรียน	E.I.
15	40	603	1011	0.6350

จากตารางที่ 2 พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ที่พัฒนาขึ้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6350 นักเรียนมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 63.50

ตอนที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผลสัมฤทธิ์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t	p - value
ก่อนเรียน	15	40	20.8	1.9712	196	2734	14.3991**	.00
หลังเรียน	15	40	33.867	3.5429				

** p < .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4: ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ข้อที่	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1	รูปแบบของหนังสืออ่านเพิ่มเติม สวยงาม น่าสนใจ	4.33	0.49	มาก	6
2	ขนาดตัวอักษรเหมาะสม อ่านง่าย ชัดเจน	4.25	0.45	มาก	7
3	ภาพประกอบน่าสนใจ เหมาะสมกับเนื้อหา	4.42	0.67	มาก	5
4	เรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เข้าใจง่าย	4.58	0.51	มากที่สุด	3
5	ได้รับความรู้และเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมในหนังสืออ่านเพิ่มเติม	4.42	0.51	มาก	4
6	กิจกรรมมีความหลากหลาย ไม่จำเจ	3.92	0.29	มาก	10
7	หนังสืออ่านเพิ่มเติม มีการสรุปความรู้ให้ชัดเจน	4.08	0.29	มาก	8
8	นักเรียนสามารถฝึกฝนด้วยตนเองทั้งในและนอกเวลา	4.67	0.49	มากที่สุด	2
9	เมื่อทำกิจกรรมในหนังสืออ่านเพิ่มเติม แล้วนักเรียนเข้าใจบทเรียน	4.75	0.45	มากที่สุด	1
10	สถานการณ์ต่างๆ ในหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน	4.08	0.29	มาก	8
รวม		4.35	0.51	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุด คือ เมื่อทำกิจกรรมในหนังสืออ่านเพิ่มเติม แล้วนักเรียนเข้าใจบทเรียน ($\bar{x} = 4.75$) รองลงมาคือ นักเรียนสามารถฝึกฝนด้วยตนเองทั้งในและนอกเวลา ($\bar{x} = 4.67$) และเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เข้าใจง่าย ($\bar{x} = 4.58$) ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ กิจกรรมมีความหลากหลายไม่จำเจ ($\bar{x} = 3.92$) ซึ่งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 83.79/84.69 นั่นคือหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนโดยรวมร้อยละ 77.29 และผลสัมฤทธิ์หลังเรียนโดยรวมร้อยละ 80.28 จึงส่งผลให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมและดำเนินการสร้างตามขั้นตอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมมีประสิทธิภาพเพราะการสร้างได้ยึดหลักการในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมอย่างชัดเจน เริ่มจากการจัดเรียงเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีรูปภาพประกอบและสีสันสวยงาม เนื้อหาน่าสนใจ เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพัฒนาทักษะการอ่านอันเป็นพื้นฐานทางการศึกษาและแสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สอดคล้องกับ จิราภรณ์ เขาวนา (2561, น. 41) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง เทียวเมืองนคร โดยนำเรื่องราวในท้องถิ่นมาสร้างเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหนังสือส่งเสริมการอ่านมีประสิทธิภาพและกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการอ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 เฉลี่ยร้อยละ 80.67/80.50

2. ดัชนีประสิทธิผล (The effectiveness index : E.I.) ของการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6838 นั่นคือนักเรียนมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 68.38 เมื่อเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงส่งผลให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนโดยคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้คัดเลือกเนื้อเรื่องจากความสนใจของนักเรียนแล้วนำมาสร้างเป็นหนังสือที่มีการอ่านเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัย มีการจัดรูปแบบที่พอเหมาะ สะดวกในการนำติดตัวไปอ่าน นอกจากนี้ยังส่งเสริมคุณค่า อันเป็นแนวคิดสะท้อนจากเรื่อง ได้แก่ ความปลอดภัย ความสามัคคี ความเสียสละ นักเรียนสามารถวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องได้ สอดคล้องกับ อารี จูโนเมือง (2562, น. 62-68) ได้ศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง โอวาท 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 88.75/89.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8364 หมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 83.64 และมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับเป็นจริงที่สุด

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจึงส่งผลให้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับ เอกชัย ปุยะติ (2534) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างหนังสือการ์ตูน เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย พบว่าผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง นิทานไทยมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบของหนังสืออ่านเพิ่มเติมสวยงามน่าสนใจขนาดตัวอักษรเหมาะสม อ่านง่าย ชัดเจน ภาพประกอบน่าสนใจ เหมาะสมกับเนื้อหา นักเรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองทั้งในและนอกเวลาเรียนสถานการณ์เป็นเรื่องใกล้ตัวของนักเรียนเมื่อศึกษาเนื้อหาของหนังสือแล้วนักเรียนเข้าใจบทเรียนและได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน สอดคล้องกับ นพกาญจน์ เกษฎาพิฑูร (2564, น. 91) ได้ศึกษาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ยาบ้า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม ได้ผ่านการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้คือ 1) ในการนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปใช้ ครูผู้สอนควรเตรียมตัวให้พร้อม โดยการศึกษาเนื้อหาในหนังสือให้เข้าใจก่อนและทำกิจกรรมตามขั้นตอนในแผนการเรียนรู้ 2) ในการสอนครูควรจัดแบ่งเนื้อหาในการสอนให้เหมาะสมกับเวลาไม่ควรนานเกินไปจะทำให้เสียเวลาและนักเรียนเบื่อหน่าย หหมดความสนใจและควรมีการเสริมแรงแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสม 3) การรายงานความก้าวหน้า ครูควรตรวจแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนทุกครั้ง และแจ้งผลคะแนนให้นักเรียนทราบทันที เพื่อนักเรียนจะได้ทราบถึงพัฒนาการก่อนเรียนและหลังเรียนของตนเองเพื่อนักเรียนจะได้มีโอกาสรปรับปรุงผลการเรียนให้พัฒนาขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไปคือ 1) ควรทำการวิจัยให้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เช่นการสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมทุกหน่วยการเรียนรู้ ในทุกระดับชั้น 2) พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม ในครั้งต่อไปควรคัดเลือกหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ที่หลากหลาย โดยเน้นความหลากหลายของโครงสร้าง 3) ควรมีการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นในทุกระดับชั้น

โดยเฉพาะในกลุ่มสาระที่มีเนื้อหาวิชาที่เป็นจริงและมีเนื้อหาครั้งที่ 4) ควรจัดทำวิจัยหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยใช้กับสื่อช่วยสอนอื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอนการเรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เอกสารอ้างอิง

- กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. (2565). *โครงการเด็กและเยาวชน ตำบลผักไหม ผนึกหัวใจด้านภัยยาเสพติด จังหวัดศรีสะเกษ*. จังหวัดศรีสะเกษ.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *หลักสูตรการศึกษาการพื้นฐาน 2542* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว _____ . (2558). *หลักสูตรการศึกษาการพื้นฐาน 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว.
- กลั่นแก้ว ประชุมแดง. (2563). *การพัฒนาแผนการสอนที่มีประสิทธิภาพ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการคูณและการหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกษราภรณ์ สมมณูชัย. (2561). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ผ้าฝ้ายทอมือบ้านตาลเหนือ สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 3* โรงเรียนบ้านตาลเหนือ อำเภอฮอด เขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 (การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกสร รอดเดช. (2560). *พระราชนิพนธ์การศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว.
- จินตนา ไบชูกายี. (2559). *การเขียนสื่อการสอนและการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- จิราภรณ์ เขาวนา. (2561). *การสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง เทียวเมืองนคร* (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลา.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2560). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- ชญญา บัวประเสริฐ. (2564). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* โรงเรียนมักกะสันพิทยาศาสตร์ เขตราชเทวี (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชนิศา คทาทอง. (2558). *การสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง เทียวเมืองสงขลา* (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลา.
- ชวนพิศ อัดเนตร์. (2563). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยโดยใช้หนังสือการ์ตูน กับวิธีสอนปกติ* (ปริญญาานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิศนา แคมณี. (2561). *วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิกร กาเจริญ. (2563). *การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดาราศาสตร์และอวกาศ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1* (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิสรา คำมณี. (2562). *ผลการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- นงเยาว์ สุทธิสงค์. (2559). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เมืองกระบี่อันดามัน สำหรับรายวิชาท้องถิ่นของเราในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* (ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน).
- นพกาญจน์ เจษฎาพิฑูร. (2564). *การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ยาบ้า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- บรรจง จันทร์พันธ์. (2558). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำไม่ตรงตาม มาตรฐานตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยสารคาม
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- บุปผา มหาสารานนท์. (2560). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เรื่อง ยาเสพติด สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริรัตน์ รุ่งเรือง. (2558). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง จำนวนและตัวเลขสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* (ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารี จุโนเมือง. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง โอวาท 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2* (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

KSUC-O-035

**การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจาก
ภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทย
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
The Development of Electronic Books (E-BOOKS) On the Google Site About
Borrowing Words from Foreign Languages to Use in Thai to develop academic
achievement Thai language course for Mathayomsuksa 3 students at Khok Si
Pittayasan School, Muang District Khon Kaen Province**

อภิชาติ ภูจอมผา* พระมหาศรายุทธ เจตรา และพระมหากิตติ สอนเสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*Corresponding author: Job0986242124.job@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องการยืมคำศัพท์ จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำยืมจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย จำนวน 1 แผน 2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำยืมจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ระหว่างเรียนจำนวน 4 ชุด 4) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำยืมจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยหลังเรียนจำนวน 1 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สูตรการหาประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีผลการทดลองเท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, GOOGLE SITE, การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The objectives of this research are 1) to create and find out the efficiency of electronic media (E-Books) on Google Site regarding borrowing vocabulary from foreign languages to use in Thai of Mathayomsuksa 3 students at Khok Si Pittayasan School, Mueang District, Khon Kaen Province to have quality according to the criteria 80/80 2) To develop learning achievement About borrowing words From foreign languages to use in Thai of Mathayomsuksa 3 students at Khok Si Pittayasan School, Mueang District, Khon Kaen Province. The sample group used in the research was Mathayomsuksa 3 students at Khok Si Pittayasan School, Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office 4, academic year 2022, 1 classroom, totaling 26 people. The tools used in the research include 1) 1 lesson plan on borrowed words from foreign languages for use in the Thai language 2) an electronic book. (E-BOOKS) on GOOGLE SITE about borrowing words from foreign languages to use in Thai, Thai language course of Mathayomsuksa 3 students 3) 4 sets of learning achievement tests on borrowed words from foreign languages used in Thai during school 4) learning achievement tests on borrowed words from foreign languages used in Thai, Thai language after studying 1 set, statistics used in Data analysis includes mean, percentage, standard deviation and formula for finding efficiency. The results of the research found that 1) the efficiency value (E1/E2) of electronic books (E-BOOKS) on GOOGLE SITE regarding borrowing words from foreign languages to use in Thai language. Thai language course Secondary school year 3Khoksi Pittayasan School Mueang District, Khon Kaen Province, equal to 80.10/85.77, which is higher than the specified criteria. 2) Results of the development of learning achievement on borrowing words from foreign languages to use in Thai. Thai language course Mathayomsuksa 3, Khok Si Pittayasan School, Mueang District, Khon Kaen Province The experimental results were 80.10/85.77, which was higher than the criteria set by the researcher.

Keywords: Electronic Books, GOOGLE SITE, Borrowing Words from Foreign Languages,
Academic achievement

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐาน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 4)

โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียน ทั้งหมด 366 คน แบ่งเป็นนักเรียนชายจำนวน 185 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 181 คน โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ เป็นโรงเรียนประจำตำบล โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานสากล และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร พร้อมทั้งบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนของชาติเป็นคนเก่ง ดี และดำรงชีพอยู่อย่างมีความสุขตลอดจนมีศักยภาพเป็นพลโลก(World Citizen)

จากการจัดทำการเรียนการสอนในรายรายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรพ์ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังขาดสื่อวัตกรรมการสอนที่สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และแรงจูงใจในการอ่านหนังสือเพื่อทบทวนบทเรียน ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่สามารถจดจำเนื้อหาที่ครูสอนได้ จากที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนในรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีนักเรียนทั้งหมด 26 คน นักเรียนควรได้รับความรู้และความเข้าใจในเรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย และที่สำคัญควรได้รับสื่อวัตกรรมการสอนที่ดีและมีคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดีขึ้น ซึ่งสื่อวัตกรรมการที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสนใจ เพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้ดีขึ้น

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) เรื่องคำยืมจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งนำเนื้อหาเกี่ยวกับคำยืมจากภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย จัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย และที่สำคัญยังสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ นักเรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 80/80
- 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องการยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แวรวีไล จำปาศักดิ์ (2560) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ประเมินความพึงพอใจของที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านชายเคือง อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม 2) แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า t-test แบบ Dependent ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า 1) ผลการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44. S.D. = 0.52) และนำไปทดสอบกับนักเรียน มีประสิทธิภาพ 81.06 / 82.84

สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 2) นักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีระดับความพึงพอใจที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.53)

ทักษพร แจ่มศรี (2563) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่องชนิดของคำตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยเรื่องชนิดของคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ สื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย และแบบประเมินความพึงพอใจหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนบ้านบุรีรัมย์ จำนวน 16 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีจากการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า จากวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 7 แผน ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้มีประสิทธิภาพ 89.00/84.79 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่องชนิดของคำ ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้อีกสูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.25)

อัจฉริยาภรณ์ ว่องไว (2563) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ชนิดของคำไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงดาวแจ้งพัฒนาศึกษา ก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงดาวแจ้งพัฒนาศึกษา กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดงดาวแจ้งพัฒนาศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้เชี่ยวชาญ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 5) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 84.88/82.27 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่อง ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนบ้านดงดาวแจ้งพัฒนาศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 23.87 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง เรื่อง ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดวงดาวแจ้งพัฒนา ศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($m = 4.53, s = 0.44$)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรรพ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีกระบวนการและขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

1. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบ E1 E2 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามรูปแบบการวิจัย One Group Pretest-Posttest Design ที่มีการศึกษากลุ่มเป้าหมายเพียงหนึ่งกลุ่ม และมีการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เริ่มจัดทำวิจัยตั้งแต่ เดือน มิถุนายน 2566 - ตุลาคม 2566 โดยการดำเนินการทดลองในเดือนกันยายน 2566 ในภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ใช้เวลาในการทดลอง แบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่หนึ่งคือการจัดการเรียน การสอนในห้องเรียนเป็นเวลา 4 ชั่วโมง และระยะที่สามทำแบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 1 ชั่วโมง สรุปได้ว่าระยะเวลาในการ ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 ชั่วโมง

3. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 26 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย กลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 แผน เวลา 4 ชั่วโมง
- 3) แบบทดสอบระหว่างเรียน จำนวน 4 เรื่อง เรื่องละ 10 ข้อ
- 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ

5. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- 1) สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3
- 2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้
- 3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน
- 4) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google site การสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง เรื่อง การยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาศรรพ์ โดยใช้มี วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการเรียน และการประเมินผลให้นักเรียนทราบ

2) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ด้วยใช้สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google site ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 1 แผน จำนวน 4 ชั่วโมง หลังจากทำการเรียนการสอนเสร็จสิ้น ให้นักเรียนทำแบบทดสอบระหว่างเรียน ทำเรื่อง ทั้งหมด 4 เรื่อง จำนวนเรื่องละ 10 ข้อ

3) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post-Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดสอบความรู้วิชาภาษาไทย เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย จำนวน 30 ข้อ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาภาษาไทย หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google site การสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ ในภาษาไทยโดยใช้สูตร (E1/E2)

2) การวิเคราะห์ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทย เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสถิติที่ใช้โดยโปรแกรมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่
  - 1.1) ร้อยละ (Percentage)
  - 1.2) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนน
  - 1.3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 2) สูตรการหาประสิทธิภาพ E1/E2

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษา การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครบทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย

นักเรียน 30 คน	คะแนนระหว่างเรียน (E_1) (การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มาใช้ในภาษาไทย) (40 คะแนน)				รวม (E_1)	คะแนนหลังเรียน (E_1) (แบบทดสอบหลัง เรียน) (40 คะแนน)
	เรื่องที่1 (10)	เรื่องที่ 2 (10)	เรื่องที่ 3 (10)	เรื่องที่ 4 (10)		
1	8	8	7	9	32	33
2	9	7	9	8	33	36
3	8	8	7	10	33	34
4	4	8	10	10	32	35
5	8	9	10	7	34	36
6	9	7	8	9	33	35
7	7	8	6	9	30	33
8	9	8	8	8	33	35
9	5	8	7	7	27	28
10	8	7	8	9	32	35
11	9	8	7	9	33	34
12	10	7	8	8	33	34
13	10	9	7	7	33	37
14	8	9	8	9	34	38
15	9	8	8	8	33	35
16	6	8	8	8	30	31
17	7	9	9	6	31	32
18	5	9	9	8	31	33
19	8	6	7	7	28	29
20	7	8	8	9	32	34
21	9	7	10	8	34	38
22	6	8	10	10	34	38

นักเรียน 30 คน	คะแนนระหว่างเรียน (E_1) (การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มาใช้ในภาษาไทย) (40 คะแนน)				รวม (E_1)	คะแนนหลังเรียน (E_1) (แบบทดสอบหลัง เรียน) (40 คะแนน)
	เรื่องที่1 (10)	เรื่องที่ 2 (10)	เรื่องที่ 3 (10)	เรื่องที่ 4 (10)		
23	7	7	9	9	32	34
24	7	7	8	9	31	33
25	9	8	7	9	33	37
26	8	7	8	9	32	35
รวม	200	203	211	219	833	892
เฉลี่ย	7.69	7.81	8.12	8.42	32.04	34.31
S.D.	1.51	0.79	1.09	1.01	1.72	2.45
ร้อยละ	76.92	78.08	81.15	84.23	80.10	85.77
					$E_1 = 80.10$	$E_2 = 85.77$

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อการสอนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย รายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการทดลองเท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ และที่สำคัญผู้เรียนยังให้ความสนใจกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE และให้ความร่วมมือในการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

2. ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด (คน)	คะแนน					จำนวนนักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		จำนวนนักเรียนที่ไม่ ผ่านเกณฑ์	
	เต็ม	ผ่าน เกณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
26	40	26	34.31	2.45	85.77	26	100	0	0

จากตารางที่ 2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่อง เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีผลการทดลองเท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

3. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้เกิดองค์ความรู้ในการสร้างสื่อให้มีประสิทธิภาพ 80/80 ตามเกณฑ์ มีความสอดคล้องกับเนื้อหา และได้เกิดการพัฒนานำเอาสื่อการสอนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์(E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยรายวิชาภาษาไทย มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้เกิดทักษะในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนให้มีคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Books) บน Google Site เรื่องการยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 80/80 และ 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องการยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ และคะแนนเฉลี่ย 80 ขึ้นไป มีรูปแบบการวิจัย คือ One Group Pretest-Posttest Design ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาได้มีการจัดทำและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE ด้วยการหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE 3 ขั้นตอนและแต่ละขั้นตอน ได้นำข้อมูลที่นำมาปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ได้แก่ ด้านเนื้อหา รูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE และการสร้างให้มีความถูกต้อง และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและนอกจากนั้นก่อนการจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE นี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องลงไปเก็บข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อให้ได้เนื้อหาข้อมูลที่เป็นจริง นำเชื่อถือและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีรัตน์ แยมยิ้ม (2563) เรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท 32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของ การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 3) เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์รายวิชาภาษาไทย ท 32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5/4 ที่เรียนในภาค

เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร อำเภอพิบูลมังสาหาร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 38 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มใช้รูปแบบ Pre-test Post-test Design เครื่องมือที่ใช้ประกอบการรายงาน ประกอบด้วย 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 หน่วย 2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) จำนวน 6 แผน 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท 32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ (6) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบ t-test dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.53/83.88 มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 2) การหาค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชา ภาษาไทย ท32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7637 ซึ่งแสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย 132101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้ง 6 หน่วย ทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 76.37

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการทดลองเท่ากับ 80.10/85.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ การวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แววิไล จำปาศักดิ์ (2560) เรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ประเมินความพึงพอใจของที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านชายเคือง อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม 2) แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า t-test แบบ Dependent ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า 1) ผลการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44. S.D. = 0.52) และนำไปทดสอบกับนักเรียน มีประสิทธิภาพ 81.06 / 82.84 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 2) นักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีระดับความพึงพอใจที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.53)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เรื่องการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น ไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นอื่น หรือในโรงเรียนอื่น เพื่อศึกษาในบริบทที่แตกต่างกับการศึกษาในครั้งนี้อย่างต่อเนื่อง
2. ควรจัดสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-BOOKS) บน GOOGLE SITE เพื่อนำไปในบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อสร้างความสนใจให้ผู้เรียนเกิดการองค์ความรู้ และมีแนวคิดในเนื้อหาวิชาวิชามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- เฉลิมภรณ์ มิ่งศิริธรรม. (2559). *การออกแบบสื่อการศึกษาสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนมวีกร วรณวิกรม. (2563). *การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เพื่อพัฒนาวิชาภาษาไทย เรื่อง เด็กไทย*. โรงเรียนวังรางพิทยาคม องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 จาก http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=184749
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2546). *การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์และบทเรียนเครือข่าย*. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เขาวลิต ประดิษฐ์. (2550). *คู่มือการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ด้วยโปรแกรม FlipAlbum 5 Pro*. สุโขทัย: โรงเรียนวัดโบราณหลวง.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2545). *นิยามเรียนรู้เชิงวัตถุ (Learning Objects) เพื่อการออกแบบพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 4(4), 50-59.
- ทักษพร แจ่มศรี. (2563). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่องชนิดของคำ ตามรูปแบบการสอนแบบสร้าง องค์ความรู้ร่วมกับสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (การศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุปผชาติ ทัทภิกรณ์. (2547). *ความรู้เกี่ยวกับสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ประหยัด จิระวงษ์. (2548). *แนวการสร้าง E-BOOK เพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: บุรพาสาน.
- เมธิญ จิระการ. (2563). *การหาค่าประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุขภาพการพิมพ์จำกัด.
- เมธิญ จิระการ. (2544). *การหาประสิทธิภาพประสิทธิผลของสื่อ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- พวงผกา ล้อยศ. (2554). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง มาตราตัวสะกดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไพโรจน์ คะเชนทร์. (มปป). *การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <http://www.wattoongpel.com>.
- รสริน พันธุ์. (2550). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนตามหลักการเรียนเพื่อรอบรู้โดยใช้ของเล่นเชิงวิทยาศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- โรงเรียนบ้านโคกสีพิทยาสรรพ์. (2560). *แผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ประจำปีการศึกษา 2566*. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น.
- แหวววิไล จำปาศักดิ์. (2560). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ลักษณะนามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริชัย นามบุรี. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และบทเรียนสำเร็จรูปอิเล็กทรอนิกส์ในสภาพแวดล้อม แบบอีเลิร์นนิ่งผ่านโปรแกรม Moodle*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.elearning108.info/sirichai/images/stories/publication/researches/2550/research_report50_อีเลิร์นนิ่ง_using_moodle.pdf
- สิริสรณ์ สิ้นอิรินทร์. (2554). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และแรงจูงใจในการแลกเปลี่ยนความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้*. (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัจฉริยาภรณ์ ว่องไว. (2563). *เรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. นครพนม: วิชาการโรงเรียนดงดาวแจ้งพัฒนศึกษา
- อารีรัตน์ แยมยิ้ม. (2563). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาภาษาไทย ท 32101 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 จาก https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=176028
- Barker, P. (1992). Electronic books and libraries of the future. *The electronic library*, 10(3), 139-149.

KSUC-O-036

แนวทางการสอนการอ่านโน้ตสากลด้วยบอร์ดเกม

Guidelines for teaching music reading by using board games

สุวัลลี นุชวงษ์* และพิมลมาศ พร้อมสุขกุล

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding author: Suwanlle44@gmail.com

บทคัดย่อ

สำหรับการเรียนรู้ดนตรีในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้ที่เน้นทักษะเพื่อการดำรงชีวิต มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วยในการจัดการเรียนรู้ มีการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยบทบาทที่สำคัญของผู้สอนคือ การออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือทำ (Learning by doing) เพื่อให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจและสมองของผู้เรียนเอง ในการสอนโดยการใช้เกม (Game - Based Learning) ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และพัฒนาความสามารถในการแก้ไขปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนมากขึ้น โดยมีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้เกมเข้ามามีส่วนในการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า การสอนโดยการใช้เกมมีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ความคงทนในการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น สำหรับการเรียนรู้ดนตรี การมีทักษะการอ่านโน้ตถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เนื้อหาในการเรียนการสอนการอ่านโน้ตจะประกอบไปด้วยการเริ่มต้นจากเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยได้แก่ ความรู้ด้านการอ่านโน้ตในบรรทัด 5 เส้น ค่าตัวโน้ต ตัวหยุด ญุณแจเสียง และนำไปสู่การปฏิบัติทักษะพิสัย คือ การอ่านโน้ตดนตรีแบบฉับพลัน หนึ่งในเครื่องมือที่ฝึกฝนทักษะการอ่านโน้ตได้ดี สอดคล้องกับวัยของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา คือ การเรียนรู้จากการใช้บอร์ดเกม ทั้งนี้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบอร์ดเกมพบว่า บอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนได้ครอบคลุมทั้งในด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการอ่านโน้ต ซึ่งผู้เรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยก่อน แล้วมาพัฒนาให้เกิดทักษะพิสัยต่อไป จึงเป็นที่มาสำหรับการสังเคราะห์วรรณกรรมแนวทางการสอนการอ่านโน้ตด้วยบอร์ดเกมนี้ขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, การสอนการอ่านโน้ต, การสอนโดยการใช้เกม

Abstract

For music learning in the 21st century, teachers need to create skills-based learning for life. Technology has been introduced to help manage learning. There is teaching and learning that focuses on being student-centered. The important role of the teacher is Learning design and facilitating learning Let learners learn by doing (Learning by doing) so that learning takes place within the learner's mind and brain. Teaching by using games (Game - Based Learning), is considered a method that helps students learn about various topics in a fun way. and develop the ability to solve problems Helps students become more interested in learning. There is research that studies the use of games to take part in teaching and learning. The results of the study found that Teaching using games helps develop students. both in terms of higher academic

achievement persistence in learning and working with others to learn music Having the skill to read notes is an important foundation that will help students learn music more effectively. In this regard, the content of teaching and learning how to read notes will begin with learning about cognitive abilities, including knowledge of reading notes in 5 lines, note values, rests, clefs, and tempo markers. and put it into practice. Range skills are reading musical notes instantly. One of the tools to practice good note-reading skills. Corresponding to the age of students in secondary school is learning from using board games. A synthesis of research related to board games found that board games are a learning material that can help develop students in terms of their cognitive domain, psychomotor domain, and affective domain. This is consistent with the development of note-reading skills. which students must first learn about knowledge and then develop their next range of skills. Therefore, this is the source for synthesizing the literature on teaching methods for reading notes with this board game.

Keywords: Learning in the 21st Century, Teaching music reading, Game-Based Learning

บทนำ

การจัดการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ จะต้องตอบสนองบริบทต่าง ๆ ในสังคมหรือโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถพัฒนาคนให้มีศักยภาพเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และรู้จักปรับตัวใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข สำหรับการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 หลายประเทศให้ความสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับวิธีการหรือแนวทางในการจะพัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มีวิธีการที่หลากหลายด้วยกัน ซึ่งสถานศึกษา ครู ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต้องแสวงหาวิธีการหรือแนวทางต่าง ๆ นำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ดังนั้นจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ที่กว้างและลึกในหลากหลายเรื่อง มีทักษะในการจำแนกแยกแยะข้อมูลที่น่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการคิดที่ดีทั้งคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลหรือมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณรวมทั้งมีทักษะชีวิตที่จะชี้แนะตนเองสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ดี มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รวมทั้งมีจิตแห่งความเคารพ (Respectful mind) ตนเองและผู้อื่นรวมทั้งมีจิตแห่งจริยธรรม (Ethical mind) เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559, น.3)

สำหรับการเรียนการสอนด้านทักษะพื้นฐานทางดนตรีที่สำคัญส่งผลในด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรี คือ การพัฒนาด้านทักษะการอ่านโน้ต โน้ตดนตรีเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้เรียนดนตรีนึกถึงเมื่อมีการเรียนการสอนวิชาดนตรีทั้งในหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือตามสถาบันสอนดนตรีต่าง ๆ มีการเรียนการสอนอ่านโน้ตดนตรีสากลทั้งสิ้น โน้ตดนตรีเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายหรือวิธีการอ่านภาษาดนตรี เช่น การอ่านระดับเสียงต่าง ๆ จังหวะของตัวโน้ต การอ่านโน้ต ในบรรทัดห้าเส้น เป็นต้น หากผู้เรียนดนตรีไม่มีพื้นฐานความรู้เหล่านี้จะเป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนดนตรี จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรี พบว่า การเรียนการสอนที่ผ่านมา นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะทางด้าน การอ่านโน้ตสากลเท่าที่ควรหรือนักเรียนมีทักษะในด้านการอ่านโน้ตสากลที่ไม่เท่ากันส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทำให้ไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรการสอนดนตรีสากลจึงต้องมีการปรับปรุง และการพัฒนาทักษะนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นผลต่อการปฏิบัติเครื่องดนตรีอีกทั้งยังขาดสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย

การสอนโดยการใช้เกม (Game - Based Learning) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และพัฒนาความสามารถในการแก้ไขปัญหาช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนเข้าใจมากขึ้น เกมมีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนอย่างมาก

ทั้งทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เก่งขึ้น และเป็นเทคนิคการสอนหนึ่งที่ผู้สอนควรนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ วิธีการสอนโดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพคือการเลือกเกมเพื่อนำมาใช้สอนสามารถทำได้หลายวิธีผู้สอนสามารถสร้างเกมขึ้นมาเองให้เหมาะกับวัตถุประสงค์การสอนหรืออาจนำเกมที่มีผู้สร้างขึ้นแล้วมาปรับหรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน โดย ทิศนา ขมมณี (2561, น. 366) ได้แบ่งลักษณะของเกมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) เกมแบบไม่มีการแข่งขัน เช่น เกมการสื่อสาร การตอบคำถาม 2) เกมแบบแข่งขัน มีผู้แพ้ ผู้ชนะ เช่น เกมบิงโก 3) เกมจำลองสถานการณ์ ซึ่งผู้เล่นต้องตัดสินใจและยอมรับผลการตัดสินใจนั้น เช่น เกมเศรษฐี เป็นต้น บอร์ดเกม เป็นเกมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงอย่างหนึ่ง มีหลายประเภท หลายรูปแบบเป็นเกมที่ใช้การ์ด หรือใช้ชิ้นส่วนหรือตัวหมากวางไว้บนพื้นที่เล่น เคลื่อนที่บนพื้นที่เล่น หรือหยิบออกจากพื้นที่เล่น มีทั้งแบบที่มีกติกาง่าย ๆ จนถึงเกมที่มีกติกาซับซ้อน ต้องใช้แผนการหรือยุทธวิธีเข้าช่วย โดยพื้นที่เล่นเปรียบได้กับกระดาน ซึ่งจะมีรูปภาพหรือรูปแบบเฉพาะเกมนั้น ๆ (ฐิติพล ขำประถม, 2558) การใช้บอร์ดเกมในการจัดการเรียนการสอนส่งผลทำให้ช่วยฝึกสมองทำให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ช่วยให้คิด และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดีขึ้นทำให้รู้สึกผ่อนคลายสนุกสนานมีส่วนร่วมกับเพื่อนมากยิ่งขึ้น (วารสารณ ล้อมเปรมวัฒนา และกันตภณ ธรรมวัฒนา, 2560, น. 126) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนการอ่านโน้ตพบว่า ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การพัฒนาชุดการสอน ชุดกิจกรรม หรือชุดฝึกการอ่านโน้ตสำหรับผู้เรียน โดยมักเป็นการเรียนรู้ผ่านใบงาน ใบความรู้ โน้ตเพลง หรือแบบฝึกหัดที่ครูพัฒนาขึ้น (อภิรักษ์ สำนาน้อย, 2559; จารุเนตร อินพหล, 2564)

ในขณะที่การใช้บอร์ดเกมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนพบว่า มีการนำบอร์ดเกมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในหลากหลายวิชา (ธีรภาพ แซ่เซี่ย, 2560; ปาริชาติ ชื่นเจริญ, 2564; ปริญญา ขวัญ, 2564) แต่ทั้งนี้ในวิชาดนตรีพบว่าการนำบอร์ดเกมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย โดยในงานวิจัยของ ณัฐณิชา ศิริรัตนตระกูล (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากลด้วยเกม MUSIC LAND ของนักเรียนคีย์บอร์ด โรงเรียนราชินี ซึ่งการใช้บอร์ดเกมเข้ามาพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และ ณัฐชยันต์ ชัยทูนานนท์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การออกแบบบอร์ดเกมเรื่องรูปแบบการเคลื่อนที่ของโน้ต ซึ่งใช้กับผู้เรียนที่มุ่งศึกษาโครงสร้างของดนตรี โดยเฉพาะดนตรีแจ๊ส โดยเน้นพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในเรื่องหลักการสร้างรูปแบบการเคลื่อนที่ของโน้ต ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการประยุกต์บอร์ดเกมสำหรับผู้เรียนกับการพัฒนาการอ่านโน้ตยังมีอยู่ไม่มากนักและโดยส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่การศึกษาเฉพาะเรื่องและเฉพาะกลุ่มผู้เรียนไม่ครอบคลุมถึงผู้เรียนในชั้นเรียนปกติทั่วไปที่ต้องเรียนวิชาดนตรี ในขณะที่การศึกษาการอ่านโน้ตจำเป็นที่จะต้องปูพื้นฐานแก่ผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้งในด้าน บรรทัด 5 เส้น ตัวโน้ต ตัวหยุด กุญแจเสียง ดังแนวคิดของ ณรุทธ์ สุทธิจิตต์ (2534) ที่ได้กล่าวไว้ในการจัดกิจกรรมดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านโน้ตของผู้เรียน ควรเป็นไปอย่างครอบคลุม การมีทักษะการอ่านโน้ตที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและปฏิบัติดนตรีได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นที่มาในการนำเสนอแนวทางการสอนการอ่านโน้ตด้วยการประยุกต์ใช้บอร์ดเกม ซึ่งเหมาะสำหรับนำไปประยุกต์กับผู้เรียนวิชาดนตรีในโรงเรียน โดยเฉพาะกับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีความพร้อมในการเรียน โดยเริ่มต้นจากแนวคิดการสอนโดยใช้เกม ประโยชน์ของบอร์ดเกมต่อการจัดการเรียนการสอน ความสำคัญและความมุ่งหมายของการอ่านโน้ต แนวคิดด้านการสอนการอ่านโน้ตดนตรีสากล และตัวอย่างการประยุกต์ใช้การสอนโดยใช้บอร์ดเกมกับการอ่านโน้ต

เนื้อหา

การจัดการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาการศึกษาให้แก่คนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับอุดมศึกษา มีการกำหนดหลักสูตร ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ พัฒนาบุคคลด้านการศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนที่ต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะต่าง ๆ สอดคล้องกับทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 หากครูยังใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่ถ่ายทอดผ่านตัวครูไปสู่เด็กเป็นสำคัญแล้วผู้เรียนจะไม่มีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้แน่นอน สรุปได้ว่า

การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นี้ จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการเรียนรู้การคิด และมีทักษะชีวิต โดยจะมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ที่กว้างในหลากหลายเรื่อง รวมทั้งมีทักษะในการจำแนกแยกแยะข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการคิดที่ดี โดยครูควรจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีสภาพแวดล้อมในการเรียนที่มีความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสามารถปรับรูปแบบในการใช้พื้นที่ในห้องเรียนได้อย่างง่ายดาย เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559 น.11)

วิธีการสอนโดยใช้เกม (Game - Based Learning) คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ วิธีการสอนโดยใช้เกมเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้ประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง องค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ของวิธีการสอนโดยใช้เกมจะต้องมีผู้สอนและผู้เรียน มีเกมและกติกาการเล่น มีการเล่นเกมตามกติกา การอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่น วิธีการเล่น และพฤติกรรมการเล่นของผู้เล่นหลังการเล่น และมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การเลือกและนำเสนอเกม เกมที่นำมาใช้ในการสอนส่วนใหญ่จะเป็นเกมที่เรียกว่า “เกมการศึกษา” คือเป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ไม่ใช่เล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้สอนอาจมีการนำเกมที่เล่นกันเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ มาใช้ในการสอน โดยนำมาเพิ่มขึ้นตอนสำคัญคือ การวิเคราะห์อภิปรายเพื่อการเรียนรู้ (ทศนา แคมมณี, 2561, น. 365-366) บอร์ดเกมถูกใช้ในการเป็นสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่นำไปใช้ได้ง่ายในการเรียนรู้ ซึ่งการนำเกมมาใช้ในการบวนการจัดการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ นั้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย และสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ศิริพร ศรีจันทร์, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชวนิชา ศิริรัตน์ ตรีภู (2562) พบว่าการนำเกมมาช่วยในการเรียนการสอนนักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนที่พัฒนาขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านเกมทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและเพลิดเพลิน ช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ดังนั้นการเลือกใช้เกมมาเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรเลือกเกมที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหา และลักษณะของเกม เพื่อให้การเรียนรู้ที่นั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ของการใช้บอร์ดเกมในการจัดการเรียนการสอน

Lee (1995, p. 35) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเกมไว้ดังนี้

1. เกมส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น และนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้
2. เกมก่อให้เกิดแรงจูงใจ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และมีกิจกรรมการติดต่อสื่อสารร่วมกัน
3. เกมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจและแก้ปัญหา
4. เกมให้ผลหรือข้อมูลย้อนกลับทันที จากการแข่งขัน แพ้ - ชนะ
5. เกมช่วยลดความผิดพลาด โดยที่ผู้เรียนมีอิสระมากกว่าปกติ
6. เกมส่งเสริมการทำงานร่วมกันและเป็นอีกแบบหนึ่งในการเรียนรู้สังคม
7. เกมจะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีการเรียนรู้ดีขึ้น

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนโดยใช้เกม

1. ข้อดี

- 1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน และเกิดการเรียนรู้จากการเล่น

- 2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมาย และอยู่คงทน
  - 3) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนไม่เห็นด้วยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ
2. ข้อจำกัด
- 1) เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามาก
  - 2) เป็นวิธีสอนที่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากการเล่นเกมส่วนใหญ่ ผู้เรียนทุกคนต้องมีวัสดุอุปกรณ์ในการเล่นเฉพาะตน
  - 3) เป็นวิธีสอนที่ขึ้นกับความสามารถของผู้สอน ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเกม จึงจะสามารถสร้างได้
  - 4) เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการเตรียมการมาก เกมเพื่อการฝึกทักษะ ผู้สอนจำเป็นต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเล่นให้ผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเข้าใจ ซึ่งต้องอาศัยเวลามาก โดยเฉพาะเกมที่มีความซับซ้อนมาก และผู้เล่นมากยิ่งขึ้นต้องใช้เวลามากขึ้นอีก
  - 5) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพจึงจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนประมวลผลและสรุปการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์

ความสำคัญของการอ่านโน้ตดนตรี

สำหรับการเรียนดนตรีตะวันตกโน้ตดนตรีถือว่าเป็นส่วนสำคัญเป็นของการบันทึกโน้ต การอ่านโน้ตดนตรีเป็นพื้นฐานของการเรียนดนตรีที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางดนตรีในระดับที่สูงขึ้นไป เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนทักษะทางด้านการอ่านโน้ต ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะการอ่านที่มีกระบวนการที่ซับซ้อน การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่าน การแปลงสัญลักษณ์ให้สัมพันธ์กับร่างกาย เข้าใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ของดนตรี ซึ่งการอ่านโน้ตต้องอาศัยการฝึกฝน จึงจะเกิดความชำนาญและเกิดประสิทธิภาพในการอ่านโน้ต

โน้ตสากล คือ เครื่องหมายสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งที่ปรากฏทางดนตรีได้ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้บันทึกบทเพลงต่าง ๆ ไม่ให้สูญหายและเพื่อเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปโน้ตสากลจึงเปรียบเหมือน “อักขระ” ของภาษาดนตรี ผู้เริ่มเล่นดนตรีสากล จึงต้องทำความรู้จักกับสัญลักษณ์และเครื่องหมายต่าง ๆ ในบทเพลงเสียก่อน และต้องทบทวนให้แม่นยำฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอจึงจะเกิดผล

ณรุทธ์ สุทนต์ (2534, น. 129) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการอ่านโน้ตดนตรีดังนี้

1. เป็นการพัฒนาความสามารถทางการอ่านของผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในการอ่านโน้ตดนตรีได้ตามระดับความสามารถของผู้เรียน หรือตามระดับขั้นที่ผู้เรียนศึกษาอยู่ แต่ระดับปฐมวัยศึกษาหรือประถมศึกษาซึ่งเป็นวัยเริ่มเรียนดนตรีนั้น การอ่านสัญลักษณ์ง่าย ๆ ก็จัดเป็นการอ่านเช่นกัน เมื่อผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการรับรู้มากขึ้น การที่ผู้เรียนเห็นสัญลักษณ์แทนเสียงหรือจังหวะและสามารถตอบสนองสัญลักษณ์นั้นได้ถูกต้อง ถือว่าจัดเป็นการอ่านได้เช่นกัน สำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับมัธยมศึกษา การอ่านโน้ตดนตรีเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการเรียนดนตรี ผู้เรียนควรอนุรักษ์ดนตรีในการร้องหรือเล่นเครื่องดนตรี และควรเขียนโน้ตดนตรีได้ถูกต้อง
2. การอ่านโน้ตดนตรีได้เมื่อเห็นทันที โดยการที่ผู้เรียนสามารถอ่านรู้ได้ทันทีนั้นเรียกว่า sight reading ซึ่งการอ่านโน้ตเพลงแบบนี้เป็นทักษะที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ดนตรีได้อย่างรวดเร็ว แล้วช่วยให้เข้าถึงได้ดียิ่งขึ้น โดยการอ่านโน้ตในลักษณะนี้ต้องอาศัยทักษะที่ได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการอ่าน การหาบทเพลงในการนำมาใช้ในการอ่านลักษณะนี้ไม่ควรยากจนเกินไปเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลำดับขั้นตอน และผู้เรียนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของดนตรี เช่น เรื่องของตัวโน้ต ระดับเสียง อัตราจังหวะ เป็นต้น

3. การเรียนรู้เรื่ององค์ประกอบดนตรี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจังหวะ ทำนอง รูปแบบเสียงประสาน หรือลักษณะของเสียง การอ่านนั้นสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่ององค์ประกอบของดนตรีได้เป็นอย่างดี ผู้สอนควรให้ผู้เรียนศึกษาบทเพลงที่จะอ่านก่อนเสมอ เพื่อทำความเข้าใจและช่วยให้การอ่านบทเพลงนั้นเป็นไปอย่างมีความหมาย ช่วยให้ผู้เรียนมีหลักในการอ่าน

4. การเล่นดนตรีด้วยการร้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนดนตรีด้วยการอ่านโน้ตดนตรีนั้นสามารถช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีได้ด้วยตนเองโดยตรงจากการอ่านโน้ตดนตรีทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความต้องการของผู้ประพันธ์เพลงที่เขียนโน้ตดนตรีไว้ โดยแสดงออกมาเป็นเสียงดนตรีอย่างถูกต้อง

5. การอ่านโน้ตดนตรีช่วยในการเรียนดนตรีระดับสูง ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญมากที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาดนตรีในระดับสูงต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการอ่านโน้ตดนตรียังเป็นภาษาหนึ่งที่ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนวิชาซีฟเดียวกันเป็นไปด้วยความสะดวกเพราะใช้ภาษาเดียวกันคือภาษาดนตรี

6. การอ่านจัดว่าเป็นการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของภาษาเขียนเป็นเสียงดนตรี การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเปลี่ยนเสียงดนตรีเป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ซึ่งหมายถึงการเขียนภาษาดนตรี โดยการเขียนนั้นมีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การให้ผู้เรียนคัดลอกโน้ตดนตรีให้ถูกต้องเพื่อเรียนรู้เรื่องลักษณะของตัวโน้ต ก็จัดว่าเป็นการเขียนลักษณะหนึ่งคล้ายกับการคิดไทย ผู้เรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกฝนความสามารถในการอ่านและการเขียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาดนตรีในระดับสูงต่อไปการเรียนการสอนดนตรีมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีพัฒนาการดนตรีในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งทักษะหนึ่งที่สำคัญคือทักษะการอ่านโน้ตดนตรี เป็นผลทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านดนตรีจากการอ่านโน้ตดนตรี ซึ่ง ฌรุทส์ สุทธิจิตต์ (2534, น. 131) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. พัฒนาทักษะด้านการอ่านภาษาดนตรี การสอนให้ผู้เรียนอ่านโน้ตดนตรีช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการอ่านภาษาดนตรีได้ ทักษะการอ่านสามารถพัฒนาไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การอ่านหรือการตบมือตามตัวโน้ต หรือตามสัญลักษณ์ที่แสดงถึงจังหวะไปจนถึงการอ่านบทเพลงในเรื่องของโครงสร้างของดนตรี ซึ่งจัดเป็นทักษะการอ่านภาษาดนตรีในระดับสูง

2. พัฒนาการรับรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี การสร้างพื้นฐานในการอ่านเรื่องขององค์ประกอบผู้อ่านควรเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน จำเป็นที่ผู้อ่านต้องศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของดนตรีอย่างลึกซึ้ง กล่าวได้ว่าการอ่านเป็นทักษะหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีในระดับใด

3. พัฒนาทางด้านทักษะหรือการปฏิบัติ ซึ่งการอ่านนั้นมิใช่เป็นเพียงการอ่านออกเสียงตามระดับเสียงของตัวโน้ตที่ปรากฏอยู่เท่านั้น แต่รวมไปถึงการปฏิบัติหรือการแสดงออกในลักษณะอื่น ๆ เช่น การตบมือตามรูปแบบจังหวะที่เห็น การเล่นเปียโนตามโน้ตที่แสดง การอ่านในใจ การเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงถึงจังหวะหรือทำนองที่เคลื่อนไป ซึ่งล้วนสัมพันธ์กับการอ่านทั้งสิ้น

4. พัฒนาทักษะการรับรู้เรื่องโสตประสาท เพราะดนตรีเป็นเรื่องของเสียงผู้เรียนควรมีโอกาสได้พัฒนาทักษะเกี่ยวกับการฝึกโสตประสาทด้วย ผู้เรียนได้ฟังเสียงและเขียนแสดงเสียงที่ได้ยินออกมาเป็นสัญลักษณ์ดนตรีได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นเรื่องของพัฒนาการเกี่ยวกับการรับรู้ด้านเสียง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและสัญลักษณ์ทางดนตรีที่เกี่ยวข้อง

5. พัฒนาการความซาบซึ้งในดนตรี การอ่านภาษาดนตรีได้ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเกี่ยวกับการรับรู้ในสุนทรียภาพและความซาบซึ้งในดนตรี เมื่ออ่านโน้ตดนตรีได้ ผู้เรียนจะรับรู้ได้ว่าบทเพลงที่เห็นและอ่านอยู่นั้นมีความไพเราะอย่างไร เมื่อผู้เรียนมีโอกาสได้ฟังเพลงที่อ่านอยู่นั้น ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่สัมผัสได้ด้วยหูอันเป็นผลทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของดนตรี

นอกจากนี้ นพพร ด้านสกุล (2543, น. 88) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับการอ่านโน้ตดนตรีสากลว่า ควรแบ่งเป็น 3 ประเด็นคือ

1. การอ่านเป็นชื่อโน้ต (Letter names) โดยใช้ตัวอักษรเรียงจาก A B C D E F G จากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง ในทางกลับกัน การอ่านโน้ตเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ จะเรียงตัวอักษรถอยหลัง คือ G F E D C B A
2. การอ่านเป็นระดับเสียงดนตรี (Pitch names) เป็นการอ่านโน้ตที่ใช้เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที
3. การอ่านเป็นระดับขั้นบันไดเสียง (Degree) การอ่านในลักษณะนี้ Wili Apel อ้างถึงใน นพพร ด้านสกุล (2543: 94) ได้นำเสนอเอาไว้ว่า เป็นการอ่านเพื่อการวิเคราะห์การประสานเสียง โดยเริ่มต้นจากขั้นที่ 1 ของบันไดเสียง เรียกว่า Tonic (I) ขั้นที่ 2 เรียกว่า Supertonic (II) ขั้นที่ 3 เรียกว่า Mediant (III) ขั้นที่ 4 เรียกว่า Subdominant (IV) ขั้นที่ 5 เรียกว่า Dominant V ขั้นที่ 6 เรียกว่า Submediant (VI) ขั้นที่ 7 เรียกว่า Leading tone (VII) โดยระดับขั้นที่สำคัญคือ Tonic (I), Subdominant (IV) และ Dominant (V) โดยในการอ่านเป็นระดับขั้นบันไดเสียงนั้น เหมาะสำหรับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับพื้นฐาน

แนวคิดด้านการสอนการอ่านโน้ตดนตรีสากล

สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาด้านดนตรีนั้น ควรมีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน เพราะจะส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านการร้องหรือเล่นเครื่องดนตรีต่างๆนั้นให้มีพัฒนาการที่ดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น หนึ่งในพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้ที่จะศึกษาดนตรีควรมีคือ ทักษะในการอ่านโน้ตดนตรี ทั้งนี้ทักษะการอ่านโน้ตดนตรี คือ ทักษะที่ใช้ในการแปลความหมายของสัญลักษณ์ทางดนตรี เสมือนการอ่านตัวอักษรในภาษาต่าง ๆ ซึ่งสัญลักษณ์ทางดนตรีที่สำคัญต่อการอ่านโน้ตดนตรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2556, น. 7)

1. บรรทัดห้าเส้น (Staff) มีลักษณะเป็นเส้นขนาน 5 เส้นในแนวนอน มีช่องว่างระหว่างเส้นบรรทัดที่เท่ากัน ใช้สำหรับบันทึกโน้ตดนตรีสากล เครื่องหมาย สัญลักษณ์ และรายละเอียดต่าง ๆ บรรทัดห้าเส้นจะประกอบด้วยเส้นบรรทัด 5 เส้น และช่องบรรทัด 4 ช่อง สำหรับการบันทึกโน้ตที่มีระดับเสียงสูงหรือต่ำกว่าบรรทัด 5 เส้นสามารถบันทึกได้โดยการใช้ เส้นน้อย (Ledger Line) ซึ่งเส้นน้อยนั้น มีลักษณะเป็นเส้นตรงแนวนอนขนาดสั้นจะวางขนานกับบรรทัด 5 เส้น ในตำแหน่งอยู่เหนือหรือใต้บรรทัด 5 เส้นมีความยาวยาวกว่าตัวโน้ตเล็กน้อย และมีระยะห่างเท่ากับระยะห่างของบรรทัด 5 เส้น การเติมเส้นน้อยสามารถทำได้ทั้งในช่วงที่โน้ตสูงขึ้นหรือต่ำลง และจะเติมกี่เส้นก็ได้ตามความต้องการของการบันทึกโน้ต

2. ตัวโน้ต (Note) เป็นสัญลักษณ์ทางดนตรีที่บันทึกลงบนบรรทัด 5 เส้นเพื่อแสดงระดับเสียงสูงต่ำ ตัวโน้ตมีลักษณะเป็นวงกลมหรือวงรี มีขนาดเท่ากับระยะห่างระหว่างบรรทัด 5 เส้นในแต่ละคู่ที่ติดกัน หรือเท่ากับความกว้างของช่องบรรทัด

3. กุญแจเสียง (Clef) คือ สัญลักษณ์ที่เป็นรหัสเพื่อใช้บอกระดับเสียงของตัวโน้ตที่บันทึกบนบรรทัดห้าเส้น ซึ่งถ้าไม่กำหนดกุญแจบนบรรทัดห้าเส้น ก็จะอ่านระดับเสียงของตัวโน้ตไม่ได้ สัญลักษณ์กุญแจเสียง มี 3 ลักษณะ คือ

- 3.1 กุญแจซอล หรือ กุญแจ G (Treble clef หรือ G clef) เป็นกุญแจประเภทเคลื่อนที่ไม่ได้ ต้องมีตำแหน่งของกุญแจอยู่บนเส้นบรรทัดที่ 2 เสมอ ส่งผลให้โน้ตที่คาบอยู่บนเส้นบรรทัดที่ 2 เป็นเสียงโน้ตตัว G หรือ โซ

- 3.2 กุญแจฟา หรือ กุญแจ F (Bass clef หรือ F clef) เป็นกุญแจประเภทเคลื่อนที่ไม่ได้ ต้องมีตำแหน่งของกุญแจอยู่บนเส้นบรรทัดที่ 4 เสมอ ส่งผลให้โน้ตที่คาบอยู่บนเส้นบรรทัดที่ 4 เป็นเสียงโน้ตตัว F หรือ ฟา

- 3.3 กุญแจโด หรือ กุญแจ C (C clef) เป็นกุญแจประเภทเคลื่อนที่ได้ กุญแจโดจะมีตำแหน่งคาบอยู่บนเส้นบรรทัดเส้นใดก็ได้ ซึ่งทำให้โน้ตที่คาบอยู่บนเส้นบรรทัดนั้นเป็นโน้ต C กลาง

4. การเรียกชื่อตัวโน้ต ปัจจุบันระบบการเรียกชื่อตัวโน้ตดนตรีสากล ที่ใช้กันแพร่หลายมี 2 ระบบ คือ

- 4.1 ระบบโซ-ฟา (So - Fa system) เป็นระบบการเรียกชื่อตัวโน้ต โดยเรียงลำดับจากโน้ตต่ำไปโน้ตสูง คือ โด (Do) เร (Re) มี (Mi) ฟา (Fa) โซ (So) ลา (La) ที (Ti) โดหรือโน้ตสูงไปหาต่ำ คือ โด ที ลา โซ ฟา มี เร โด (โน้ตตัวโซ ออกเสียงได้ทั้ง ซอ (Soh) หรือซอล (SOI) ในที่นี้ใช้คำว่า โซ เพราะมีความเป็นสากลมากที่สุด)

4.2 ระบบตัวอักษร (Letter system) เป็นระบบการเรียกชื่อตัวโน้ตโดยใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษมาใช้เรียกชื่อตัวโน้ต โดยเรียงลำดับจากโน้ตต่ำไปโน้ตสูง คือ A B C D E F G หรือโน้ตสูงไปหาต่ำ คือ G F E D C B A เมื่อเปรียบเทียบระบบทั้งสอง A จะเท่ากับ ลา, B เท่ากับ ที, C เท่ากับ โด, D เท่ากับ เร, E เท่ากับ มี, F เท่ากับ ฟา และ G เท่ากับ โซ

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้การสอนโดยใช้บอร์ดเกมกับการอ่านโน้ต

บอร์ดเกมการอ่านโน้ตดนตรีสากลจะมีรูปแบบการเล่นที่คล้ายกับเกมเศรษฐีคือ มีกระดานที่ใช้ในการเดิน มีลูกเต๋าเพื่อใช้ในการทอย และมีตัวหมากเป็นตัวแทนของลูกเล่นแต่ละคน วิธีการเล่นใช้ผู้เล่น 2-6 คน หาผู้เล่นที่จะได้เล่นก่อนและหลัง ผู้เล่นที่ได้เล่นก่อนจะทอยลูกเต๋าและใช้ตัวหมากเดินไปบนช่องตามแต้มที่ทอยได้ เมื่อไปหยุดช่องใด ผู้เล่นจะต้องตอบคำถามหรือปฏิบัติกรอ่านโน้ตให้ถูกต้อง ถ้าปฏิบัติถูกจะได้คะแนนตามช่องนั้น ๆ ทุกครั้งที่ผ่านจุดเริ่มต้นจะได้คะแนน 3 คะแนน เมื่อไปตกช่องเสียงดวง จะได้เปิดบัตรเสียงดวง 1 ใบ มีทั้งโซคดีและโซคร้าย และเมื่อไปตกช่อง Challenge จะได้เปิดบัตร Challenge 1 ใบ หากตอบหรือสามารถปฏิบัติถูกจะได้คะแนนตามบัตรนั้น ๆ ผู้เล่นคนใดสามารถสะสมคะแนนได้ 40 คะแนนก่อนจะเป็นผู้ชนะ โดยเนื้อหาที่จะอยู่ในบอร์ดเกมได้แก่ บรรทัด 5 เส้น ตัวโน้ต - ตัวหยุด กฎเสียง ที่ได้ออกแบบตามเนื้อหาสาระที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะการอ่านโน้ตให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ครูผู้สอนที่จะนำบอร์ดเกมเข้ามาช่วยในการส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตให้กับผู้เรียน ควรพิจารณาถึงการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปสู่ยาก และการออกแบบให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน อีกทั้งการอธิบายวิธีการเล่นอย่างถูกต้องจะช่วยให้การนำบอร์ดเกมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนดนตรีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนและวิธีการวัดและประเมินการใช้บอร์ดเกมกับการอ่านโน้ต

สำหรับวิธีการวัดและประเมินผลการใช้บอร์ดเกมกับการอ่านโน้ต เนื่องด้วยรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เน้นไปที่การส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตของผู้เรียน ซึ่งเป็นการวัดที่กระบวนการเรียนรู้โดยเริ่มจากการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย คือ ทดสอบทักษะการอ่านโน้ตสากลก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบเรื่องการอ่านโน้ตสากล หลังจากนั้นได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมบอร์ดเกม ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนสามารถออกแบบจำนวนครั้งในการเล่นบอร์ดเกมให้สอดคล้องกับแผนการสอนที่ครูสอนปกติในชั้นเรียน และเมื่อดำเนินกาสอนโดยใช้บอร์ดเกมเสร็จสิ้นแล้ว จึงให้ผู้เรียนทดสอบทักษะการอ่านโน้ตสากล หลังเรียน (Post-test) จากนั้นจึงนำคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมบอร์ดเกมมาเปรียบเทียบกัน โดยระหว่างทำกิจกรรมการเล่นบอร์ดเกมในแต่ละครั้ง ครูสามารถใช้การประเมินตนเองของผู้เรียน (Self-assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer-assessment) หรืออาจใช้การสัมภาษณ์ตลอดจนการสังเกตขณะผู้เรียนทำกิจกรรมมาเข้าร่วมในการประเมิน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) ที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลสะท้อนกลับในการปรับปรุงตนเอง อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตต่อไป

สรุป

การเรียนการสอนดนตรีทักษะการอ่านโน้ตจัดเป็นทักษะสำคัญพื้นฐานในการศึกษาดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง จึงต้องมีกระบวนการรับฟังเสียงเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการถ่ายทอดเสียง ดังนั้นการเข้าใจหรือการแสดงออกทางดนตรีจึงมักต้องผ่านการแปลหรือการใช้สัญลักษณ์ดนตรีเสมอ โน้ตสากลจึงเปรียบเหมือน “อักขระ” ของภาษาดนตรี ผู้เริ่มเล่นดนตรีสากล จึงต้องทำความรู้จักกับสัญลักษณ์และเครื่องหมายต่าง ๆ ในบทเพลงก่อน และต้องทบทวนให้แม่นยำฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอจึงจะเกิดผล ตามแนวคิดของผู้เขียนการนำบอร์ดเกมมาใช้ร่วมกับการส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตถือเป็นเทคนิคการสอนหนึ่งที่คุณครูควรนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากลักษณะการเล่น และการทำกิจกรรมโดยใช้บอร์ดเกมมีส่วนช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การ

เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้ชี้แนะ อีกทั้งการนำการสอนโดยใช้เกมมาประยุกต์ใช้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน ช่วยส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น พัฒนาความสามารถในการแก้ไขปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เรียนเข้าใจมากขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้ และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังนั้นการเลือกใช้เกมมาเพื่อนำมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนจึงควรเลือกเกมที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหา และลักษณะของเกม เพื่อให้การเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- จารุเนตร อินพหล, (2564). *การอ่านโน้ตสากลและทักษะการปฏิบัติเมโลเดียนของนักเรียนวงเมโลเดียนระดับประถมศึกษาโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดของซูซูกิ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์ แอนพรีนติ้ง.
- ฐิติพล ขำประดม. (2558, 14 เมษายน). *บอร์ดเกมธุรกิจแนวใหม่ที่กำลังเติบโต*. คม ชัด ลึก. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.komchadluek.net/news/204681>
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2534). *กิจกรรมดนตรีสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2556). *ทฤษฎีดนตรี* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: เอกภพรัตน์.
- ณัฐชยันต์ ชัยทูนานนท์. (2564). *การออกแบบบอร์ดเกมเรื่องรูปแบบการเคลื่อนที่ของโน้ต* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐนิชา ศิริรัตน์ตระกูล. (2562). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากล ด้วยเกม MUSIC LAND ของนักเรียนที่เรียนคีย์บอร์ด โรงเรียนราชินี* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แคมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรภาพ แซ่เซี่ยง. (2560). *การใช้บอร์ดเกมประเภทวางแผนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดปทุมธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพพร ด่านสกุล. (2543). *ปฐมบททฤษฎีดนตรี*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ปาริชาติ ชื่นเจริญ. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐาน ที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านระบบนิเวศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรียานุช บัวผัน. (2564). *ผลการใช้กิจกรรมเกมกระดานเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วารภรณ์ ลิ้มเปรมวัฒนา และกันตภณ ธรรมวัฒนา. (2560). *พฤติกรรมการเล่นเกมกระดานและองค์ประกอบของปัจจัยทางด้านผลกระทบจากการเล่นเกมของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารวิจัยสังคม*, 40(2), 107-132.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศิริพร ศรีจันทร์. (2562). *การสร้างและใช้เกม เพื่อการเรียนรู้แบบ Active Learning* *สู่ชั้นเรียน : สร้างห้องเรียนยุคใหม่ให้เปี่ยมไปด้วยความสุข. EDUCA*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.educathai.com/events/2019/44>

อภินันท์ สำเภาน้อย. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและการบรรเลงโน้ตสากลสำหรับคีย์บอร์ดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แนวคิดของโคตยาและคาร์ล ออร์ฟ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Kim, L. S. (1995, January). Creative games for the language class. In *English Teaching Forum* (Vol. 33, No. 1, pp. 35-36).

KSUC-O-037

แนวคิดการออกแบบการสอนโสตทักษะตามแนวทางโคดาเลย์ สำหรับผู้เรียนวิทยาลัย นาฏศิลป์จันทบุรี

Design concepts for teaching aural skills based on Kodály approach for
students of Chanthaburi College of Dramatic Arts

อนุวัชร ร้อยมา* และพิมลมาศ พร้อมสุขกุล

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding author: artpoiasd090@gmail.com

บทคัดย่อ

วิชาดนตรีจัดเป็นศาสตร์เช่นเดียวกับศาสตร์อื่น ๆ ถึงแม้ว่าวิชาดนตรีนั้นจะจัดอยู่ในกลุ่มวิชาศิลปะ แต่เนื้อหาของวิชาดนตรีนั้นมีความที่แตกต่างจากวิชาศิลปะออกไปอย่างชัดเจน กล่าวคือ ศิลปะเป็นเรื่องของการเรียนรู้ทางด้าน รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัส ลวดลาย ที่สามารถมองเห็นได้ทางสายตา หากแต่ดนตรีนั้นเป็นเรื่องของการรับรู้จากการได้ยินเสียงที่ประกอบเป็นจังหวะ ทำนอง การฟังเป็นทักษะดนตรีอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากการเรียนดนตรีมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ผู้เรียนจะต้องศึกษาความเข้าใจในการฟัง ได้แก่ เรื่อง ระดับเสียง ลักษณะเสียง ทำนอง ชั้นคู่เสียง และจังหวะ และการฝึกฝนทักษะการฟัง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนามีความสามารถด้านการฟังและทักษะทางดนตรีที่ดีขึ้น โดยในปัจจุบันการสอนโสตทักษะมีด้วยกันหลากหลายแนวคิด จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยพบว่า หนึ่งในแนวคิดการสอนด้านโสตทักษะที่ได้รับการยอมรับคือแนวทางของโคดาเลย์ซึ่งเป็นนักการศึกษาดนตรีชาวฮังการี ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดการสอนที่เกี่ยวข้องกับโสตทักษะคือการใช้เทคนิคสัญญาณมือ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพและเข้าใจระดับเสียง และเทคนิคการสอนแบบ ซอล-ฟา เพื่อให้ผู้เรียนจดจำระดับเสียงและเข้าใจความสัมพันธ์ของชั้นคู่ตลอดจนโครงสร้างบันไดเสียง การออกแบบการสอนโสตทักษะตามแนวทางโคดาเลย์ จากแนวคิดของผู้เขียน สำหรับผู้สอนแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ และขั้นสอน เพื่อให้ผู้สอนได้วางแผนการเรียนการสอนและได้ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเรียนและยกระดับความสามารถของผู้เรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียนที่มีการจัดเรียงลำดับเนื้อหาการเรียนเป็นขั้นตอน สำหรับผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ และขั้นปฏิบัติ ที่ให้ผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมก่อนเรียน และพร้อมเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การเรียนการสอนโสตทักษะที่มีลำดับขั้นตอน และมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน

คำสำคัญ: การออกแบบการสอนโสตทักษะ, การสอนตามแนวทางโคดาเลย์, วิธีการสอนดนตรีระดับมัธยมศึกษา

Abstract

Music is classified as a science like any other science, although music is classified as an art subject. But the content of music subjects is different from art subjects, that is, art is about learning about shapes, forms, textures, and patterns that can be seen visually. But music is about the perception of hearing sounds. that is composed of rhythm and melody. Listening is an important musical skill. Because learning music has

many different elements. Students must study listening comprehension, including pitch, sound characteristics, melody, octaves, and rhythm, and practice listening skills. It will help students develop better listening abilities and musical skills. At present, there are many concepts in teaching aural skills. A review of related literature and research found that one of the accepted approaches to teaching aural is that of the Hungarian music educator, Kodály. In which teaching concepts related to aural skills were presented using hand signal techniques. To enable students to visualize and understand sound levels. and Sol-Fa teaching techniques to enable students to memorize sound levels and understand the relationship of octaves as well as the structure of the diatonic Scale. Therefore, for those interested in studying music teaching in the field of aural skills. Therefore, we would like to present the concept of designing the teaching of aural skills. For students of Chanthaburi College of Dramatic Arts, the objective is to present a teaching model for aural skills based on the concept of Kodály, which teaches sounds before symbols and focuses mainly on singing. Sequencing content steps and teaching methods that are consistent with student development from easy to difficult. This will lead to the design of aural skills teaching appropriate for teachers and students.

Keywords: Aural skills teaching design, Kodály approach, Music teaching methods for secondary school

บทนำ

วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี เป็นสถานศึกษาคุณภาพแห่งการเรียนรู้ อนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์ งานศิลป์ทางเทคโนโลยี มีคุณธรรม นำสู่อาชีพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ปัจจุบันเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และการการแก้ปัญหา รวมถึงประสบการณ์ในด้านสายอาชีพ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม และดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาติ

จากผลสำรวจปีการศึกษา 2563 – 2566 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี ในสาขาวิชาดนตรีสากล คิดเป็นร้อยละ 91.6 ของนักเรียนทั้งหมด 36 คน รวมกันในปีการศึกษา 2563 - 2566 (วิทยาลัยนาฏศิลป, 2566) ข้อมูลจากการสอบถามสัมภาษณ์นักเรียนเข้าศึกษา พบว่าผู้เรียนยังไม่มีพื้นฐานทางด้านทฤษฎีดนตรี การปฏิบัติเครื่องดนตรี และด้านโสตทักษะ ผู้เรียนไม่ทราบว่าเสียงของเครื่องดนตรีที่ได้ยินนั้นคือเสียงของเครื่องดนตรีชนิดใด ไม่สามารถแยกแยะระดับเสียง สูง ต่ำ ไปจนถึงไม่ทราบว่าโน้ตที่ได้ยินนั้นคือเสียงโน้ตอะไร จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปอย่างล่าช้า

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านโสตทักษะ พบว่า มีการใช้วิธีสอนแบบโคตตายกับการพัฒนาทักษะทางดนตรีและโสตทักษะให้กับผู้เรียนอย่างหลากหลาย ได้แก่ การใช้วิธีการสอนโคตตายและกิจกรรมรูปภาพช่วยจำเพื่อส่งเสริมทักษะโสตประสาทของนักเรียนระดับชั้นต้น (กานต์ธิดา กำแพงแก้ว, 2559) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ตามทฤษฎีของโซลตัน โคตตาย (จิระพงษ์ ปะกาโส, 2562) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านโสตทักษะ โดยการใช้ชุดการสอนคาซุ ตามแนวคิดโคตตาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า สมุทรปราการ (กุลจิรา เฉลิมธารานุกูล, 2563) ดังจะเห็นได้ว่า แนวคิดการสอนของโคตตายได้รับการนิยมและยอมรับในการพัฒนาผู้เรียนด้านโสตทักษะแต่ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่ล้วนมุ่งไปที่การศึกษาและพัฒนาผู้เรียนในบริบทต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดโคตตายมาช่วยในการพัฒนาโสตทักษะของผู้เรียน

แต่ทั้งนี้จากปัญหาที่ผู้เขียนประสบ พบว่า การจะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจขั้นตอน ออกแบบการสอนสอดทักษะ ที่ต้องมีการวางแผนตั้งแต่ขั้นเตรียมและขั้นการสอน และผู้สอนและผู้เรียนต่างต้องเข้าใจ บทบาทของตนเองก่อนเริ่มเรียน โดยผู้เขียนเล็งเห็นว่า การนำเสนอแนวคิดออกแบบการสอนสอดทักษะตามแนวคิดทางดนตรี ของโคตายเป็นแนวคิดที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย หลักการของโคตยาเน้นการร้องเพลงเป็นหลัก โดยมีการจัดสาระดนตรีอย่างมี ระเบียบระเบียบ และใช้ระบบสัญลักษณ์แทนเสียงดนตรีให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2544, น. 113) เพื่อให้ผู้สอนได้เห็นภาพการวางแผนการเรียนการสอนและปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละ บุคคล ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเรียนและยกระดับความสามารถของนักเรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของนักเรียน

ผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอแนวคิดออกแบบการสอนสอดทักษะ ตามแนวคิดโคตยา สำหรับผู้เรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเริ่มจากการนำเสนอ แนวคิดทฤษฎีทักษะการฟัง ประวัติและขั้นตอนการสอนดนตรีของโคตยา เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาสอดทักษะและนำเสนอ แนวคิดการออกแบบการสอนสอดทักษะตามแนวทางโคตยา สำหรับผู้เรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี โดยนำเสนอตามบทบาท ของครูผู้สอนและผู้เรียนที่มีการจัดเรียงลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนให้เห็นจากง่ายไปสู่ยาก และการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการเรียนการสอนอันสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เนื้อหา

แนวคิดทฤษฎีทักษะการฟัง

การฟังมีความสำคัญและจำเป็นในการดำเนินชีวิต การจะเป็นผู้ฟังที่ดีไม่ได้หมายถึงการได้ยินชัดเจนและฟังจนจบ เรื่อง เพราะเป็นเพียงขั้นตอนแรกของการฟังเท่านั้น การเป็นผู้ฟังที่ดีจะต้องเข้าใจสิ่งที่ได้ยินซึ่งต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลาย ปัจจัยร่วมกัน (จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัดน์ อินทรพร, 2556, น.108)

จากแนวคิดทฤษฎีทักษะการฟังของ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัดน์ อินทรพร จึงขอสรุปสาระสำคัญในรูปแบบ ตารางดังนี้

ภาพที่ 1: การพัฒนาการฟังและกิจกรรมส่งเสริมการฟัง

ปรับจาก จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัดน์ อินทรพร (2556, น. 108)

การฟังเป็นทักษะการสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์ ไม่มีใครพูดได้คล่องจากการอ่านและไม่มีใครอ่านหนังสือได้คล่องหาก ไม่รู้จักการฟัง ดังนั้นทักษะการฟังเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เช่น สนใจฟัง ช่างสังเกต เปิดใจกว้าง หมั่น ฝึกฝน และจดบันทึก เพื่อส่งเสริมทักษะในการฟังให้ดีขึ้นนั้นควรปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะในด้านการฟังให้ดีขึ้นได้ ดังนี้

ฟังเสียงวัสดุ ฟังจังหวะต่าง ๆ ฟังคำสั่งแล้วปฏิบัติให้ถูกต้อง ฟังบทประพันธ์หลาย ๆ แบบ และฟังเสียงตัวเอง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ได้เกิดทักษะในการฟังที่มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น

ประวัติโคดาย

โคดาย (Zoltán Kodály, ค.ศ. 1882-1967) เป็นผู้วางรากฐานทางดนตรีไว้อย่างน่าสนใจ ยิ่งโดยเฉพาะในเรื่องหลักการสอนของโคดายซึ่งเป็นที่รู้จักและใช้กันทั่วโลก เนื่องจากเป็นหลักการสอนดนตรีที่พัฒนาขึ้นบนรากฐานของการกลั่นกรองเป็นอย่างดี จากแนวคิดของโคดายที่พยายามวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้นดนตรีของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากประสบการณ์ตรงของโคดายที่เห็นว่า เด็กฮังการีกลุ่มหนึ่งที่โคดายสัมผัส ร้องเพลงไม่ไพเราะ บางคนร้องเพลงเพี้ยน โคดายจึงเริ่มคิดถึงสาเหตุและหาแนวทางในการพัฒนาการร้องเพลงของเด็กเหล่านี้ ดังนั้น หลักการของโคดายจึงเน้นการร้องเพลงเป็นสิ่งสำคัญ (Kodaly, 1964) จากจุดเริ่มต้นนี้เอง ทำให้โคดายเริ่มคิดวิธีการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถทางดนตรีของเด็ก โดยใช้การร้องเป็นกิจกรรมสำคัญในเบื้องต้น ซึ่งเน้นการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีการจัดลำดับเนื้อหาดนตรีจากง่ายไปยากโดยใช้บริบททางสังคมดนตรีในขณะนั้นเป็นพื้นฐาน ทำให้โคดายเน้นการใช้เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมสำคัญในการเรียนรู้นดนตรีในเบื้องต้น (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2566, น. 415)

ขั้นตอนการสอนดนตรีของโคดาย

ตารางที่ 1: ลำดับขั้นการสอนสอดทักษะตามแนวคิดโคดาย ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2566, น. 428)

ลำดับขั้น	เนื้อหา
1	โน้ต 3 ตัว คือ la so mi
2	โน้ต 4 ตัว คือ so mi re do
3	โน้ต 5 ตัว คือ la so mi re do ในบันไดเสียงเพนตาโทนิค
4	โน้ต 7 ตัว คือ do re mi fa so la ti ในบันไดเสียงไดอะโทนิค

โคดายให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักเดียวกับจิตวิทยาการพัฒนารเด็ก คือ การเรียนการสอนดนตรีควรมีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับลักษณะการพัฒนารของเด็ก ดังนั้นสิ่งง่ายไม่สลับซับซ้อนควรนำเสนอก่อนสิ่งที่ยาก ดังเช่นในเรื่อง การสอนทำนองแบบโคดายเริ่มด้วยการสอนเพลง ที่ประกอบไปด้วย โน้ต 3 ตัว คือ la so mi ก่อน จากนั้นเพิ่มเป็นเพลงที่มีโน้ต 4 ตัว คือ so mi re do แล้วจึงเป็นเพลงที่ใช้บันไดเสียง “เพนตาโทนิค” คือ มีตัวโน้ต 5 ตัว ได้แก่ la so mi re do ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านของฮังการี และสุดท้ายจึงนำเพลงในบันไดเสียงไดอะโทนิค คือ มีตัวโน้ต 7 ตัว ได้แก่ do re mi fa so la ti มาสอน หรือในเรื่องของอัตราจังหวะโดยปกติจะใช้อัตราจังหวะ (2/4, 6/8) ที่พบเห็นได้มากกว่าอัตราจังหวะ (3/4) ส่วนในเรื่ององค์ประกอบดนตรีอื่นๆ (เสียงประสาน รูปแบบ สีสัน ลักษณะของเสียง) ก็มีการจัดเรียงจากง่ายไปยากเช่นกัน จึงสามารถกล่าวได้ว่าวิธีการของโคดายเน้นการจัดระบบขั้นตอนของสาระดนตรีเป็นอย่างมาก

หลักการของโคดายเน้นการร้องเป็นหลัก โดยมีการจัดสาระดนตรีอย่างเป็นระบบระเบียบ และใช้ระบบสัญลักษณ์แทนเสียงดนตรีให้เหมาะสมกับพัฒนารของเด็ก รวมทั้งการใช้ระบบการอ่านโดแบบ ซอล-ฟา โดยให้ตัวโทนิคคือ โด ในบันไดเสียงเมเจอร์และ ลา ในบันไดเสียงไมเนอร์ เคลื่อนที่ไปตามบันไดเสียงต่างๆ (movable-do) รวมทั้งสัญลักษณ์เพื่อช่วยในการอ่านวรรณคดีดนตรีที่เป็นหลักในการเรียนการสอนระยะแรก คือเพลงพื้นบ้าน ระยะต่อมาจึงใช้เพลงศิลปะ

โคดายเน้นการร้องเพลงเป็นหลัก การเล่นเครื่องดนตรีเป็นกิจกรรมที่จัดให้กับผู้เรียนในระยะต่อมา การร้องจะรวมไปถึงการอ่านโน้ตด้วยในกระบวนการร้อง โคดายเน้นการฝึกให้ผู้เรียนรับรู้เกี่ยวกับเรื่องระดับเสียง และจังหวะของทำนองอย่าง

สม่าเสมอ วิธีการหนึ่งคือการฝึกให้ผู้เรียนได้ยินเสียงทำนองในความคิด คือการให้ผู้เรียนร้องเพลงและให้หยุดร้องแต่ให้ร้องในใจเป็นระยะๆ สลับกันไปตามสัญญาณที่ผู้สอนกำหนดให้ ทำให้ผู้เรียนรับรู้เกี่ยวกับเสียงทั้งในความคิดและสามารถร้องได้ด้วย นอกจากนี้ ยังเน้นให้จดจำเกี่ยวกับระดับเสียง และบทเพลงที่เรียนไปด้วยเสมอ เช่นครูอาจจะทำสัญญาณมือในวรรคต้นของเพลงใดเพลงหนึ่งที่เรียนไป และให้ผู้เรียนตอบว่าเพลงอะไร หรืออาจจะตบจังหวะของทำนองเพลงหนึ่ง และให้ผู้เรียนตอบว่าเป็นจังหวะของทำนองเพลงอะไร หรืออาจจะฮัมทำนองเพลงตอนใดตอนหนึ่งของเพลงหนึ่งและให้ผู้เรียนตอบชื่อเพลง (Huncharoen, 2012)

เครื่องมือที่ใช้พัฒนาโสตทักษะของโคดาเย

ตารางที่ 2: เครื่องมือที่ใช้พัฒนาโสตทักษะตามแนวคิดโคดาเย ฌูรท์ สุทธิจิตต์ (2566, น.422-429)

เรื่อง	เนื้อหา
โซลเฟจแบบโดเคลื่อนที่ (Movable-do Solfege)	การใช้ระบบเรียกชื่อตัวโน้ตซึ่งมาจากภาษาละติน คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที (Do Re Me Fa So La Ti) ในการร้องและอ่าน
สัญญาณมือ (Hand Sign)	ใช้ควบคู่ไปกับการอ่านตัวโน้ต ในระยะแรกไปจนถึงใช้สัญลักษณ์มือแทนระดับเสียงต่างๆ
สัญลักษณ์ของจังหวะ (Rhythm Syllables)	การใช้สัญลักษณ์ต่างๆ แทนจังหวะเพื่อทำให้การเรียนรู้เป็นรูปธรรม
การร้องโคดาเย	เน้นการร้องเป็นหลัก และนำไปสู่การเล่นเครื่องดนตรีในลำดับต่อมา
การสร้างสรรค	ฝึกให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ประโยคของบทเพลงต่อจากที่ครูกำหนดให้ ซึ่งต้องมีลักษณะของจังหวะและเป็นทำนองด้วย

อุปกรณ์ดนตรีและสื่อที่ใช้ในการสอนดนตรีตามแนวคิดของโคดาเย

โคดาเยแนะนำว่าเครื่องดนตรีชิ้นแรกที่ใช้ควรเป็นระนาดไม้ที่ยกถูกระนาดออกได้โดยเริ่มตั้งแต่ถูกระนาดเพียง 2 ลูกสำหรับ ซอล – มี จากนั้นจึงค่อยเพิ่มถูกระนาดทีละลูกตามโน้ตในบันไดเสียงที่ครูแนะนำเพิ่ม ซูลูรีคอร์เดอร์เป็นเครื่องดนตรีชิ้นที่ 2 สำหรับเด็ก ในการเป่าขลุ่ย เด็กจะเรียนถึงชื่อพยัญชนะอังกฤษของ ระดับเสียงสัมบูรณ์ (Absolute Pitches A B C D E F G) และตำแหน่งบนบรรทัดห้าเส้นของชื่อเหล่านั้น เด็กจะยังไม่เริ่มเรียนเปียโนจนกว่าจะมีพื้นฐานในการร้องเพลงเป็นอย่างดีเสียก่อน โคดาเยแนะนำว่าการเรียนด้วยเปียโนควรเริ่มต้นจากคีย์ดำ และใช้เพลงล้อไล้แบบสองแนว (2-Part canon) ในการพัฒนาความเป็นอิสระของมือทั้งสอง เขาแนะนำว่า เพลงล้อไล้แบบสองแนวแสดงถึงพื้นฐานของเพลงหลายทำนอง (Polyphonic เพลงที่มีตั้งแต่ 2 ทำนองขึ้นไปดังพร้อม ๆ กัน โดยทำนองเหล่านั้นต่างเป็นอิสระต่อกัน) ได้อย่างดีที่สุดในขั้นแรก เปียโนบรรเลงทั้งสองแนวจากการอ่านโน้ตเพียงแนวเดียว (กล่าวคือมือหนึ่งบรรเลงล้อตามหลังอีกมือหนึ่ง) และการใช้กระดาษบอร์ดสัทศาสตร์ในการวางสัญลักษณ์ทางดนตรีและค่าจังหวะต่าง ๆ เพื่อให้มองเห็นภาพชัดเจน (ฌูรท์ สุทธิจิตต์, 2543, น. 118; อ้างอิงถึงใน Kodaly, 1974)

การวัดผลและประเมินผล

แนวทางการวัดและประเมินผลการสอนโสตทักษะในระบบโรงเรียน ที่ผู้สอนใช้เกณฑ์ในการวัดผลและประเมินผล เนื่องจากธรรมชาติของการสอนเป็นการพัฒนาโสตทักษะ คือ ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความชำนาญและเกิดทักษะด้านการฟัง การแยกแยะเสียงทั้งชั้นคู่ เสียงประสาน การจดบันทึกโน้ตจากเสียงที่ได้ยิน โดยเครื่องมือการวัดและประเมินทักษะปฏิบัติ ตามที่ ประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2564) ได้เสนอไว้ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือประเภทที่ใช้การทดสอบ และเครื่องมือประเภทไม่ใช้การทดสอบ เครื่องมือประเภทที่ไม่ใช้การทดสอบ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต การปฏิบัติงาน ประเภทของเครื่องมือวัดทักษะพิสัยจึงมีลักษณะ เป็น

แบบประเมินที่ใช้ประกอบการสังเกตของผู้ประเมิน แบ่งตามลักษณะการประเมินได้แก่ แบบตรวจสอบ รายการ (Checklist) แบบประเมินค่า (Rating scale) และเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (Scoring rubric)

โดยนอกเหนือจากการวัดประเมินโสตทักษะของผู้เรียนที่เน้นด้านทักษะปฏิบัติแล้ว ยังสามารถประเมินพฤติกรรมผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) จิตพิสัย (Affective domain) ได้ โดยด้านพุทธิพิสัย ครูผู้สอนสามารถประเมินความรู้ด้านทฤษฎีดนตรี ได้แก่ การสอบข้อเขียนขั้นคู่ เสียงประสานและความรู้ด้านสัญลักษณ์จังหวะและสัญลักษณ์ดนตรีต่าง ๆ ในขณะที่ ด้านจิตพิสัย ได้แก่ การประเมินการเข้าชั้นเรียน การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การรับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย เป็นต้น ทั้งนี้การแบ่งคะแนนในแต่ละด้านอาจแบ่งตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ผู้สอน และโรงเรียน และเมื่อผู้สอนทำการวัดและประเมินผลของตัวผู้เรียนแล้วนั้น หากพบว่าผู้เรียนมีจุดอ่อน ผู้สอนควรจะทำกรนัดสอนเพิ่มเติมให้กับผู้เรียน โดยนำผลจากการประเมินผู้เรียนย้อนกลับมาแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อพัฒนาจุดบกพร่องให้กับผู้เรียนต่อไป

แนวความคิดการออกแบบการสอนโสตทักษะ ตามแนวทางโคตตาย สำหรับผู้เรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

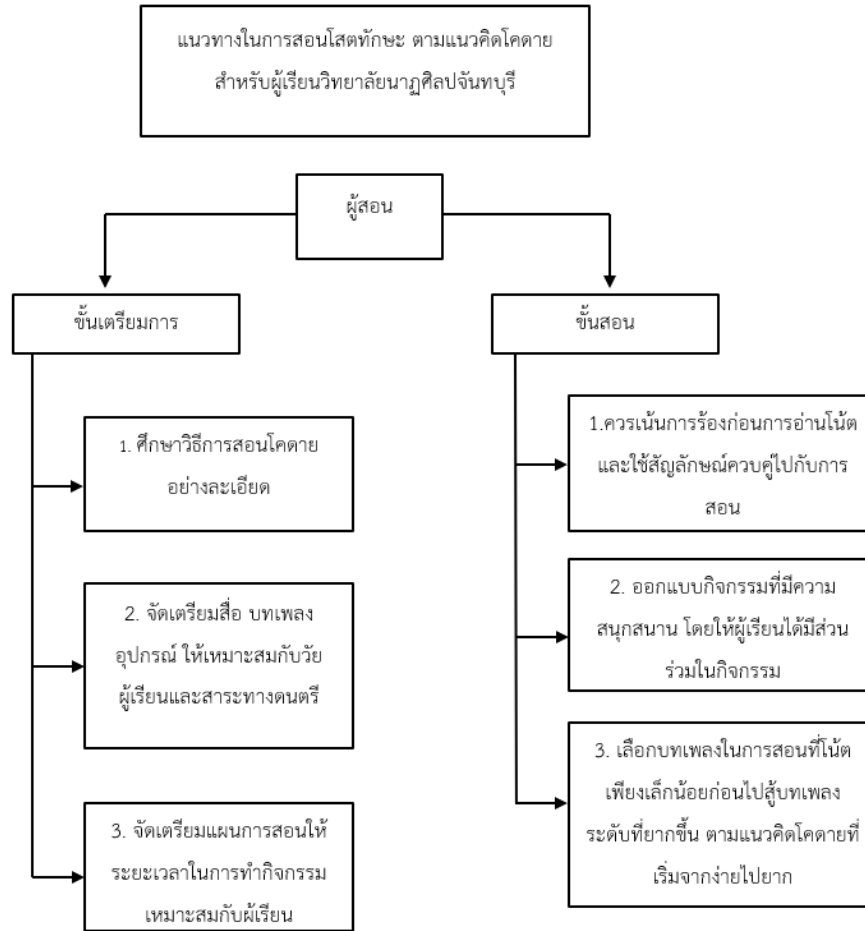
สำหรับผู้สอน สามารถแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ และขั้นสอน ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ผู้สอนควรศึกษาทฤษฎีการสอนดนตรีของโคตตายอย่างละเอียด จัดลำดับเนื้อหาให้เชื่อมโยงกัน
2. ผู้สอนจัดทำเอกสาร สื่อการสอน โน้ตเพลง ให้ครอบคลุมกับเนื้อหาสาระในการสอน เพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถเตรียมการเลือกสื่อ กิจกรรมการสอน วิธีการประเมินผล ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตรงจุดมุ่งหมายที่วางไว้
3. การจัดทำแผนการสอนให้ใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้นอยู่กับการใช้เวลา ในการดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนไม่ควรปล่อยให้มีความว่างหรือเวลาที่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ อันเนื่องจากความไม่พร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์และการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ได้เตรียมการล่วงหน้า เพราะ ความไม่พร้อมจะทำให้เกิดความวุ่นวาย เสียเวลาในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากและทำให้การดำเนินงาน ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้สอนต้องบริหารการใช้เวลาเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้อย่างเต็มที่

ขั้นสอน

1. การใช้สัญญาณมือแทนระดับเสียงต่าง ๆ เป็นสื่อในการทำกิจกรรม เพื่อช่วยให้การเรียนระดับเสียงเป็นรูปธรรมมากขึ้นทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ระดับเสียงต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งเป็นไปตามหลักการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าเมื่อสิ่งนั้นเป็นรูปธรรม
2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ตื่นตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง
3. ผู้สอนใช้เพลงในการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดเรียงโน้ตจากง่ายไปยากตามลำดับ

ภาพที่ 2: แนวทางในการสอนโสตทักษะ ตามแนวคิดโคดาย
อนุวัชร ร้อยมา (2566)

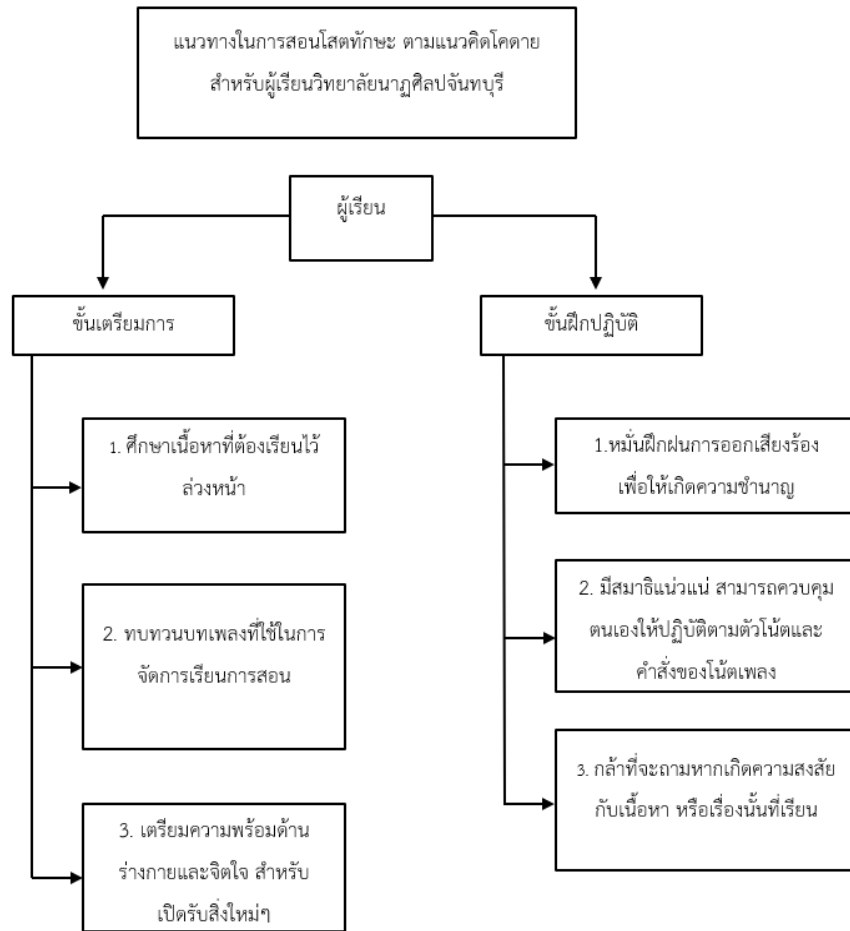
สำหรับผู้เรียน ผู้วิจัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นเตรียมการ และขั้นฝึกปฏิบัติ ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ศึกษาเนื้อหาที่จะเรียนไว้ล่วงหน้า ทบทวนบทเพลงที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนก่อนเข้าเรียน
2. เตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อความพร้อมในการรับสิ่งใหม่ในการเรียนรู้

ขั้นฝึกปฏิบัติ

1. หมั่นฝึกฝนทักษะในด้านการร้องให้มีความชำนาญ เพื่อให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว
2. มีสมาธิอยู่กับการเรียน เพราะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีสมาธิอยู่กับสิ่งที่เรียน หากเริ่มขาดสมาธิกับการเรียน ต้องพยายามควบคุมตนเองและดึงความสนใจกลับมาสู่บทเรียนให้ได้
3. หากไม่เข้าใจเนื้อหาในการเรียนควรปรึกษาครูเพื่อขอคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข

ภาพที่ 3: แนวทางการเรียนสอดทักษะ ตามแนวคิดโคคาย

อนุวัชร ร้อยมา (2566)

สรุป

สำหรับบริบทของผู้เรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นผู้เรียนดนตรีในระดับมัธยมศึกษา ด้วยบริบทของผู้เรียนที่มาจากหลากหลายในระดับประถมศึกษา ส่งผลต่อพื้นฐานด้านดนตรีที่แตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ในการพัฒนาและเพิ่มพูนสอดทักษะถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการต่อยอดสู่การเรียนรู้ทักษะดนตรีด้านปฏิบัติได้เป็นอย่างดี การนำ แนวคิดการสอนโคคายมาปรับใช้ ทั้งครูผู้สอนและนักเรียนจำเป็นต้องเข้าใจบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนเป็นอย่างดี ในการ ออกแบบการสอนสอดทักษะ ตามแนวทางโคคายเพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านสอดทักษะให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมา จากทั้งผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่วนของผู้สอนต้องเข้าใจในทฤษฎีการสอนของโคคายอย่างแท้จริง และสามารถ ออกแบบแผนการสอนได้ตรงตามทฤษฎีของโคคาย ผู้สอนต้องเน้นให้ผู้เรียนหัดร้องก่อนอ่านโน้ตและใช้สัญลักษณ์ควบคู่ไปกับการสอนตามหลักการของโคคาย ในส่วนของผู้เรียนนั้นควรศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าก่อนเรียน ทบทวนบทเพลงที่ใช้ในการเรียน มีสมาธิกับการเรียน และกล้าที่จะถามครูเมื่อเกิดความสงสัยเพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไขตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ธิดา กำแพงแก้ว. (2559). การใช้วิธีสอนแบบโคตตายและกิจกรรมรูปภาพช่วยจำเพื่อส่งเสริมทักษะโสตประสาท ของนักเรียนระดับชั้นต้น (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลจิรา เฉลิมธารานุกูล. (2563) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านโสตทักษะ โดยการใช้ชุดการสอนคาชู ตามแนวคิดโคตตาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาอ้อมเกล้า สมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิระพงษ์ ปะกาโส. (2562).การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ตามทฤษฎีของโซลตัน โคตตาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ วีรวัฒน์ อินทรพร. (2556). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรุทธ์ สุทจจิตต์. (2566). ดนตรีศึกษา หลักการและสาระสำคัญ: โคตตาย. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวีณา เอี่ยมยี่สุน. (2564). การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย. วารสารวิพิธพัฒนศิลป์ บัณฑิตศึกษา, 1(2), 19-32.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี. (2566). ข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2566 จาก <https://nadtasinchan.thai.ac/home/>
- Gritsada, H. (2012). หลักการสอนดนตรีแบบโคตตาย. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/501830>

KSUC-O-038

แนวทางการนำเสนอการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ Teaching Thai Musical by Cooperative Learning

เจษฎา เตชนันท์*

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding author: Matejas_c@hotmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยกำลังพบกับปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการขาดครูและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย ปัญหารูปแบบวิธีการสอนไม่น่าสนใจและไม่เข้าถึงนักเรียนในปัจจุบัน ทำให้ให้วิชาดนตรีไทยไม่สามารถเข้าถึงและไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักเรียนในยุคปัจจุบันได้เท่าที่ควร ส่งผลให้วิชาดนตรีไทยมีความสำคัญน้อยลง อีกทั้งยังทำให้เกิดความยากลำบากและลดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน ดังนั้นวิธีการสอนและรูปแบบการสอนที่นำมาใช้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาและพัฒนาให้นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ นั่นคือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่เน้นการลงมือปฏิบัติของนักเรียนผ่านกระบวนการกลุ่มโดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและที่ปรึกษา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะคละความสามารถในหลายระดับทั้งนักเรียนที่มีความสามารถสูง นักเรียนที่มีความสามารถปานกลางและนักเรียนที่มีความสามารถต่ำ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งเห็นว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้เป็นรูปการเรียนรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนดนตรีไทย เพื่อสามารถสร้างประโยชน์ในการเรียนทั้งในการพัฒนาทักษะ การพัฒนาความรู้เชิงทฤษฎี และช่วยพัฒนาทักษะทางดนตรีไทยให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ดนตรีไทย, การเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

The management of Thai music education is facing various problems and challenges. These include a shortage of qualified teachers in the field of Thai music, uninteresting and inaccessible teaching methods for current students, resulting in a lack of engagement with Thai music studies as it should be. Consequently, Thai music education has diminished in importance, making it difficult to achieve the objectives outlined in the fundamental curriculum. To address these issues and enhance student learning, a crucial approach is to implement Cooperative Learning, focusing on hands-on student participation through group processes, guided and supervised by teachers. Each group should encompass students with varying skill levels—high, medium, and low proficiency—to facilitate collaborative learning and achieve common goals. Cooperative Learning, as a collaborative learning method, can be adapted effectively to Thai music education. This approach aims to generate benefits in skill development, theoretical knowledge, and the efficient enhancement of Thai musical skills for learners.

Keywords: Thai musical, Cooperative Learning

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามนุษย์ให้มีความพร้อมในทุกด้าน โดยการศึกษาไทยได้จัดให้มีการเรียนรู้ในระดับต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ พัฒนาระบวนการคิด ตลอดจนทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตไปเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพ แต่การจะพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพนั้น ต้องพัฒนาอย่างรอบด้าน ผู้เรียนต้องไม่พร้อมเฉพาะด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่จะต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมร่วมด้วย หนึ่งในสาระที่สำคัญที่ช่วยในการพัฒนาความพร้อมดังกล่าวคือ สาระดนตรี เป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระศิลปะที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2566 โดยให้ความสำคัญและเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจและแสดงออกดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยสะท้อนออกมาผ่านดนตรีไทย ดนตรีไทยจึงเป็นการผสมผสานระหว่างศาสตร์ศิลปะดนตรีเข้ากับความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ในอดีตจนถึงปัจจุบันดนตรีไทยมีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษที่ได้สร้างสมไว้ ใช้บรรเลงหรือสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต เพื่อเฉลิมฉลอง เพื่อสร้างความบันเทิงและสนุกสนาน มีการสร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อให้เข้ากับสังคม การเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคแต่ละสมัย วัฒนธรรมดนตรีไทยจึงเปรียบเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม ที่ควรทำนุบำรุงส่งเสริมและรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป ดนตรีไทย จึงเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความนิยมและมีความจำเป็นในการนำมาช่วยพัฒนาผู้เรียนผ่านการถ่ายทอดและการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

แต่การเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยยังคงเผชิญกับปัญหาที่ทำให้ความสำคัญและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนลดลง คือ ปัญหาขาดครูและบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรี ปัญหาวิธีการสอนที่ไม่น่าสนใจและไม่เข้าถึงนักเรียน โดยปัญหาเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไข ย่อมจะมีผลกระทบและอาจทำให้วิชาดนตรีไทยเป็นวิชาที่มีเพียงชื่อในประวัติศาสตร์ นักวิจัย บุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงพยายามหาแนวทาง วิธีการที่จะลดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดขึ้นในคาบสอนวิชาดนตรีไทย ซึ่งก็พบว่าการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยให้มีประสิทธิภาพนั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่สามารถสอนในรูปแบบของทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องตระหนักถึงทักษะดนตรีอื่นๆ และมีการบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ ร่วมด้วย (ปราโมทย์ เทียงตรง, 2557) รวมถึงต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน จึงเกิดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นรูปแบบการสอนผ่านกระบวนการกลุ่มที่นำความแตกต่างของแต่ละบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเกิดการยอมรับในความแตกต่าง มีสัมพันธภาพร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในแต่ละคาบเรียน ซึ่งวิชาดนตรีไทยเป็นวิชาที่เน้นความสามารถในด้านทักษะ นักเรียนที่มีทักษะในการเล่นดนตรีไทยในระดับสูงกว่า ก็จะสามารถสอนนักเรียนที่มีทักษะในการเล่นดนตรีไทยอ่อนกว่าได้ เป็นในลักษณะของเพื่อนช่วยเพื่อน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาช่องว่างระหว่างวัยของครูผู้สอนกับนักเรียน ให้ครูมีบทบาท 4 ประการ คือ บทบาทในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน บทบาทในการสอนรูปแบบผู้ให้คำแนะนำ บทบาทในการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม และบทบาทในการประเมินผลและการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เรียนการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) จึงเป็นวิธีสอนที่ช่วยลดปัญหาและอุปสรรคการเรียนดนตรีไทย และเสริมสร้าง พัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้วิชาดนตรีไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการสอนดนตรีไทยในปัจจุบัน

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยให้มีประสิทธิภาพนั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่สามารถสอนในรูปแบบของทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องตระหนักถึงทักษะดนตรีอื่นๆ และมีการบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ ร่วมด้วย โดย ปราโมทย์ เทียงตรง (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ดนตรีไว้ 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้าน

ประสบการณ์ของนักเรียนต่อดนตรีไทย และ 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอนที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน ในปัจจุบันการสอนดนตรีไทยอาจพบปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน อาทิเช่น ปัญหาขาดครูและบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรี โดยในการสอนวิชาดนตรีจำเป็นต้องเป็นผู้มีความสามารถและเชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีแต่ละประเภท และต้องเป็นผู้ที่ต้องมีความสามารถในการสอนอีกด้วย ปัญหาวิธีการสอนที่ไม่น่าสนใจและไม่เข้าถึงผู้เรียน ปัจจุบันมีการเข้ามาของเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนรุ่นใหม่เป็นผู้เรียนในยุคของ Generation Alpha ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2566) อธิบายว่าผู้เรียนในวัยนี้มีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายจึงจะทำให้ผู้เรียนสนใจและเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยองค์ประกอบและปัญหาต่างๆเหล่านี้จึงส่งผลให้วิชาดนตรีไม่สามารถเข้าถึง หรือไม่ได้รับความสนใจจากนักเรียนในยุคปัจจุบันได้ ทำให้วิชาดนตรีมีความสำคัญน้อยลงอีกทั้งยังทำให้เกิดความยากลำบากและปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน ดังนั้นหากมีครูผู้สอนเพียงพอ และเป็นผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทย พร้อมกับมีความสามารถในการสอน รูปแบบและเทคนิควิธีการสอนที่สามารถบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ศาสตร์ต่างๆเพื่อมาช่วยในการพัฒนาทักษะดนตรีให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนดนตรีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันมีมากมายหลายวิธี ซึ่งในแต่ละวิธีสามารถพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้กับผู้เรียน เพียงแต่ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มี การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นหนึ่งในวิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อที่จะลดปัญหา นักเรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกันได้มีโอกาสเรียนรู้แบบร่วมมือกัน โดยหลักการคือการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีสอนกลุ่มหนึ่งซึ่งจัดสภาพการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ซึ่งในกลุ่มนั้น ๆ จะประกอบไปด้วยนักเรียนที่มีความสามารถสูง นักเรียนที่มีความสามารถปานกลาง และนักเรียนที่มีความสามารถต่ำ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน ภายในกลุ่มที่มีความแตกต่างที่หลายหลายนักเรียนจะเกิดความรับผิดชอบ 2 ประการ คือ เกิดการเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่สอนในชั้นเรียนและเกิดการช่วยเหลือกันและกันระหว่างเพื่อน (อรนุช ลิมตศิริ, 2542, น. 13) ดังนั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน ซึ่งครูควรสอนและฝึกให้แก่ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

ประโยชน์การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จากที่กล่าวมาในข้างต้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนั้นสามารถนำไปปรับใช้ได้กับนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการช่วยกันในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมียุทธวิธีในการเรียนที่ดี มีความทรงจำที่ดีขึ้น มีแรงจูงใจภายในมากขึ้น มีทักษะการเข้าสังคม มีเจตคติที่ดีต่อครู และทำให้ตนเองรู้สึกว่าเป็นยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้นด้วย (อารี สันหลวี, 2543, น.36-37) การเรียนรู้แบบร่วมมือยังสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกสาขาวิชา อาทิเช่น ญัฐกาญจน์ อนันทรารวัน (2561) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือสูงขึ้น แม้กระทั่งในการเรียนการสอนในรายวิชาทางด้านคณิตศาสตร์ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ มนธิรา นรินทร์รัมย์ (2565) ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมแข่งขันร่วมกับผังมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมการทดลอง และการเรียนรู้

แบบร่วมมือยังการประยุกต์ใช้ในอีกหลายสาขาวิชา ซึ่งเห็นว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นรูปการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้ ในหลายสาขาวิชา หลายระดับชั้น สามารถสร้างประโยชน์ในการเรียนทั้งในการพัฒนาทักษะและการพัฒนาความรู้เชิงทฤษฎี ดังนั้น หากนำประยุกต์ ปรับใช้กับการเรียนการสอนดนตรีไทย ก็จะสามารถช่วยพัฒนาทักษะทางดนตรีไทยให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์ความรู้ให้เกิดการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน หากครูสามารถเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองจะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ โดยหลักของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนั้น ควรจัดให้ครบทั้ง 4 ประการ ประกอบด้วย ประการที่ 1 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน กำหนดขนาดของกลุ่ม ซึ่งไม่ควรเกิน 6 คน และไม่น้อยกว่า 3 คน ขนาดที่เหมาะสมที่สุด คือ 4 คน กำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน ประการที่ 2 ด้านการสอน ครูผู้สอนต้องอธิบายวิธีการหลักเกณฑ์ รวมไปถึงการประเมินผล ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวังให้ชัดเจนว่าต้องการให้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ประการที่ 3 ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม ครูผู้สอนต้องดูแลสมาชิกทุกคนเกิดการปรึกษาหารือกัน โดยครูผู้สอนสามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ตามความเหมาะสม สังเกตพฤติกรรมกลุ่ม การให้ข้อมูลป้อนกลับ และบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์และประการสุดท้าย ประการที่ 4 ด้านผลการประเมินผลและการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องประเมินในเชิงปริมาณและคุณภาพ ใช้วิธีที่หลากหลาย ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน วิเคราะห์การทำงานและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม (ทีศนา เขมมณี, 2550, น. 103) จะเห็นได้ว่าการเรียนแบบร่วมมือนี้ ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดไม่ใช่ครูผู้สอน แต่การเรียนรู้แบบร่วมมือนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพของผู้เรียน

การสอนแบบร่วมมือกับการจัดการเรียนรู้ดนตรีไทย

ในปัจจุบันการสอนดนตรีไทยเกิดปัญหาขึ้นอย่างมากมาย จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่มีมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงด้านหลักสูตร ตามลำดับ (จิตติวิทย์ พิทักษ์, 2562) ดังนั้นจะเห็นได้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุดเป็นที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน หากครูสามารถใช้กิจกรรมหรือวิธีการที่หลากหลายได้มากยิ่งขึ้นก็จะเป็นสิ่งที่จะเพิ่มในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ออกประกาศจุดเน้นที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยหนึ่งในวิธีที่ทางกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ตัวอย่างการสอนแบบร่วมมือแบบ TGT มี 4 ขั้นตอนรายละเอียดดังนี้ (กรองทอง ไครีรี, Online)

1) Teacher Presentations มีการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาบทเรียนให้แก่ผู้เรียนเรียนทั้งชั้น

2) Team Study ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นทีมเรียกว่า Home Team แต่ละทีมมีสมาชิกจำนวน 4 – 5 คน โดยให้สมาชิกในทีมมีความสามารถของคละกัน เช่นเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน ผู้สอนเป็นผู้กำหนดสมาชิกของแต่ละทีม และการมอบหมาย กิจกรรม/หัวข้อย่อย/แบบฝึกหัดให้ผู้เรียนได้ ศึกษาด้วยกันในทีมของตนเอง ผู้เรียนต้องพยายามที่จะช่วยเหลือให้สมาชิกทุกคนเข้าใจในเนื้อหาทั้งหมด และ ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบตามกิจกรรม/หัวข้อย่อย/แบบฝึกหัดที่ผู้เรียนแต่ละคนได้คิดคำตอบ ขึ้นมา และอภิปรายร่วมกันเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง กติกาและข้อตกลงการทำงานในทีมประการที่สำคัญ คือ

- สมาชิกทุกคนต้องพยายามทำให้ดีที่สุดเพื่อความสำเร็จของทีม
- สมาชิกทุกคนต้องช่วยเหลือกันและกันเพื่อให้สมาชิกทุกคนรู้เรื่องและเข้าใจบทเรียนจนกระทั่ง สมาชิกทุกคนในทีมพร้อมที่จะเข้าร่วมเกมส์แข่งขันกับทีมอื่น ๆ

3) Game Tournament เป็นการแข่งขัน Game ระหว่างทีมอื่นๆ ไม่มีการช่วยเหลือกัน โดยที่ สมาชิกของแต่ละทีมเข้าร่วมการแข่งขันตอบคำถามกับสมาชิกของทีมอื่นที่โต๊ะแข่งขัน (Tournament Tables) เพื่อความยุติธรรมในการแข่งขัน ผู้สอนเป็นผู้จัดให้ผู้ที่มีความสามารถระดับเดียวกันเข้าร่วมแข่งขันในโต๊ะ เดียวกัน

Bumping การแข่งขัน Game Tournament โดยปกติจะอยู่ตอนท้ายของแต่ละบทเรียน/หน่วย เรียน การแข่งขันครั้งแรกจะอยู่ตอนท้ายของบทเรียน/หน่วยเรียนที่1 ส่วนการแข่งขันครั้งต่อไปสมาชิกของแต่ละ ทีมอาจเปลี่ยนโต๊ะการแข่งขัน (Bump up หรือ Bump Down) ขึ้นอยู่กับคะแนนที่ได้จากการแข่งขันครั้งที่แล้วมา

4) Team Recognition การให้รางวัลทีม ได้แก่ Good Team, Great Team และ Super Team ทีมที่ได้รับรางวัล จะพิจารณาจาก คะแนนรวม (หรือคะแนนเฉลี่ย) ของสมาชิกแต่ละคนที่ได้ คะแนนจากโต๊ะแข่งขัน Game Tournament ตัวอย่างเช่น

คะแนนรวม (คะแนนเฉลี่ย) ของทีม	รางวัล
30-40	Good Team
41-45	Great Team
มากกว่า 45	Super Team

หลักการดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสอนดนตรีไทย โดยการรวมทีม นักเรียนเข้าด้วยกันแล้วจึงสร้างกิจกรรมให้เกิดการแข่งขัน นักเรียนที่มีทักษะทางด้านตรีที่น้อยกว่าก็จะสามารถสังเกต พฤติกรรมการเรียนรู้ของเพื่อน และเพื่อนยังมีโอกาสได้เปิดโอกาสในการถ่ายทอดความรู้ของตนเองไปสู่เพื่อนได้อีกด้วย

แนวทางการนำเสนองานจัดการเรียนรู้การสอนดนตรีไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ

การสอนดนตรีไทยด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเน้นไปที่การให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่มีความสมดุระหว่าง การฟัง การเล่น และการร้องของดนตรีไทย นอกจากนี้ยังเน้นไปที่การเรียนรู้แบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยที่สร้าง ประสบการณ์ที่หลากหลายและน่าสนใจสำหรับนักเรียน โดยแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการสอนดนตรีไทยแบบร่วมมือ ประกอบด้วย 1) การเริ่มต้นด้วยศึกษาประวัติและวัฒนธรรมไทย ให้นักเรียนได้รับทราบถึงประวัติและวัฒนธรรมของดนตรี ไทย เช่น เครื่องดนตรีที่ใช้ เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะพิเศษของเสียงและลักษณะการเล่นของแต่ละเครื่อง รวมถึงความสำคัญของ ดนตรีไทยในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทย 2) การสอนแบบปฏิสัมพันธ์ ใช้วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมี ส่วนร่วมมากขึ้น เช่น ให้นักเรียนมีโอกาสทดลองเล่นดนตรีไทย และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้รู้จากภายนอกหรือ ปรารชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในเครื่องดนตรีท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและ ปลุกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่น 3) การนำเสนอดนตรีไทยในรูปแบบที่น่าสนใจ ใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วิดีโอ เสียง เรื่องราว หรือ การนำเสนอในรูปแบบการแสดงสด เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างน่าสนใจและมีความท้าทาย 4) การเรียนรู้จากกิจกรรม สร้างกิจกรรมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะดนตรีไทยได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำเครื่องดนตรี การร้องเพลง การแบ่งกลุ่มจัดกิจกรรมในการบรรเลงเครื่องดนตรีตามความเหมาะสมในความสามารถของนักเรียนระดับสูงและระดับปาน กลางและต่ำ การจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถที่จะนำเครื่องดนตรีที่มีอยู่มาเล่นบรรเลงไปพร้อมๆกันได้ทั้งเครื่องดนตรีหลักและ เครื่องประกอบจังหวะ เช่น ระนาด ซอ วง ขอ ขิม กลอง ฉิ่ง เป็นต้น หรือการศึกษาแนวดนตรีไทยที่น่าสนใจ 5) การสนับสนุน การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน สามารถนำเข้าสู่ชุมชนในกระบวนการสอนได้ เช่น การเชิญนักดนตรีท้องถิ่นมาแสดง หรือให้นักเรียนมี โอกาสไปศึกษาดนตรีไทยในท้องถิ่น 6) การให้โอกาสในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสในการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ของตนเอง ซึ่งสามารถทำได้ผ่านการให้โอกาสในการสร้างเสียง การสร้างเนื้อหาทางดนตรี หรือการสร้างภาพลักษณ์ทางดนตรี การสอนดนตรีไทยแบบร่วมมือนี้จะช่วยในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจ ทำให้นักเรียนได้รับ

ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับดนตรีไทยและวัฒนธรรมไทยในทางที่น่าสนใจ มยุรี สุขมา (2557) ได้ดำเนินการศึกษารูปแบบการ
 เรียนการสอนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น ผลการวิจัยพบว่ามีผลสัมฤทธิ์เพิ่มมาก
 ยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือจะทำให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กัน มีทักษะการสื่อสารดีมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญในการสอนดนตรีไทยด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะเป็นช่วยพัฒนา
 ทักษะทางด้านดนตรีช่วยลดปัญหาความแตกต่างระหว่างเด็กที่มีความสามารถสูงและเด็กที่มีความสามารถปานกลางและทำให้
 เกิดการเกื้อหนุนและช่วยกันละกันในการเรียนรู้ตลอดจนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เสริมสร้างความสามัคคีทำ
 ให้ผู้เรียนเน้นพึ่งพาอาศัยกัน อีกทั้ง คนเก่งยังสามารถช่วยเหลือคนอ่อน ให้สามารถเรียนรู้ไปพร้อมพร้อมกันได้ ซึ่งจะทำให้เด็ก
 อ่อนไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง อีกทั้งผู้เรียนยังเกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง แต่การศึกษาในครั้งนี้ยังไม่มีทดลองอย่าง
 เป็นรูปธรรมเป็นเพียงประสบการณ์ของตัวผู้เขียนเองที่คิดว่าการเรียนการสอนดนตรีไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือจะ
 สามารถทำให้นักเรียนมีความน่าสนใจและไม่น่าเบื่อและหวังว่าจะมีผู้ที่สนใจการสอนในลักษณะนี้ไปต่อยอดและพัฒนา
 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : ปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่ง*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566
 จาก <https://shorturl.asia/G96Aj>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2566 จาก
https://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf
- กรองทอง ไครรี. (2565). *เทคนิควิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Methods)*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566
 จาก <https://shorturl.asia/GHYXU>
- จิตติวิทย์ พิทักษ์. (2562). สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสาร
 ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(1), 225-237.
- ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. (2561). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียน
 ในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แชมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้ เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราโมทย์ เทียงตรง. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่ม
 โรงเรียนรัฐบาล จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนธิรา นรินทร์รัมย์. (2565). *การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคทีมแข่งขัน ผังมโนทัศน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการ
 เรียนวิชาคณิตศาสตร์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- มยุรี สุขมา. (2557). *ผลของการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันด้วยเทคนิคกลุ่มผลสัมฤทธิ์เพื่อพัฒนา
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*.
 ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). Gen Alpha พลเมืองดิจิทัลโดยกำเนิด. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน
 2566 จาก <https://happy8workplace.thaihealth.or.th/articles/138>
- อารี สัณหฉวี. (2543). *พหุปัญญาและการเรียนแบบร่วมมือ*. กรุงเทพฯ : แวนแก้ว
- อรนุช ลิมตศิริ. (2542). *กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดของเด็กปฐมวัย*. เอกสาร ประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชน.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานโรงเรียนเอกชน.

KSUC-O-039

แนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต สำหรับครุคนตรี

Guideline for creating Music teacher's Manual for teaching marching band

หนึ่งฤทัย สวยชุม* และชาลินี คุณาเทียน

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding author: H0954034441@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลแนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตสำหรับครุคนตรี ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนต้น ประกอบด้วย หน้าปกที่มีชื่อเรื่องและชื่อผู้เขียน คำนำ คำชี้แจงในการใช้คู่มือ และสารบัญ 2) ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย ความนำหรือบทนำ เนื้อหาสาระ การเตรียมการสอน กระบวนการขั้นตอนการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล และความรู้เสริม 3) ส่วนท้าย ประกอบด้วย ปัญหาและคำแนะนำ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ โดยมีข้อมูลและกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการสอนวงโยธวาทิต เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้จัดทำคู่มือพิจารณาเลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา นั้น ๆ ได้แก่ การฝึกซ้อมปฏิบัติเครื่องดนตรี การอ่านโน้ต การบรรเลงรวมวง และการเดินแถว ซึ่งการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตจะช่วยอำนวยความสะดวกการสอนให้แก่ครุคนตรี และมีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตได้อย่างมีลำดับขั้นตอนและเป็นระบบมากขึ้น สรุปแนวคิดได้ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ สร้างคู่มือเพื่ออะไร สำหรับใคร และต้องการให้ผู้อ่านได้อะไร 2) กำหนดรูปแบบของคู่มือ เลือกรูปแบบคู่มือที่เหมาะสมกับผู้ใช้งาน และใช้เทคนิคการจัดทำคู่มือที่น่าสนใจ 3) ด้านเนื้อหา กำหนดเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นกับเรื่องที่จะสร้างคู่มือ จัดระเบียบเนื้อหาที่เป็นระบบ ใช้ตัวอักษร ขนาด และสีที่ง่ายต่อการอ่าน ใช้ภาพ ตาราง หรือแผนภูมิประกอบเนื้อหา เพื่อเพิ่มความเข้าใจให้แก่ผู้ใช้งาน 4) การนำไปใช้ ระบุขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน คำแนะนำสำหรับการเตรียมตัว ตัวอย่างประกอบประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอื่น ๆ และแนวทางการประเมินผล 5) การตรวจสอบคุณภาพคู่มือ โดยการทดลองนำไปใช้หรือตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

คำสำคัญ: คู่มือการสอน, วงโยธวาทิต, ครุคนตรี

Abstract

The purpose of this academic article is to present information on guidelines for creating a marching band teaching manual for music teachers. That consists of 3 parts: 1) the beginning section, consisting of a cover page with the title and author's name, an introduction, instructions for using the manual, and a table of contents. 2) the content section, consisting of an introduction or introduction, content, teaching preparation. Process steps for organizing activities Measurement and evaluation and additional knowledge. 3) The final section includes problems and suggestions. and various reference sources. It contains information and activities suitable for teaching marching band. To serve as a guide for the creators of the manual to consider selecting teaching methods appropriate to the content, including practicing musical

instruments, reading notes, playing in a band. and walking in line Creating a marching band teaching manual will help facilitate teaching for music teachers. and have goals in carrying out activities Able to organize teaching and learning activities according to objectives.

So that readers or those interested can use the information as a guideline for creating a manual for teaching marching bands in a more systematic and step-by-step manner. The concept can be summarized as follows: 1) Set objectives. Create a manual for what purpose, for whom, and what do you want readers to get 2) Determine the format of the manual. Choose the manual format that is appropriate for the user. and use techniques for creating interesting manuals 3) The content aspect determines the content covering the issues and topics that will be created in the manual. Organize content systematically, use fonts, sizes, and colors that are easy to read. Use images, tables, or charts to support content. To increase understanding for users. 4) Use: Specify clear steps to take. Instructions for preparation Example Other technology applications and evaluation methods 5) Manual quality inspection by trial use or inspection by experts.

Keywords: Teacher's Manual, Marching Band, Music Teacher

บทนำ

คู่มือการสอนคือเอกสารที่ให้ข้อมูลและแนวปฏิบัติในการสอน เน้นไปที่วิธีการสอน การนำเสนอเนื้อหาและการสนับสนุนนักเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างคู่มือครูเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครูนั้นได้นำเนื้อหากิจกรรมและการวัดประเมินผลไปเป็นแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถนำเสนอข้อมูลและความรู้ได้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแบบแผนเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งคู่มือนั้นมีหลายรูปแบบ การสร้างคู่มือจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ หรือความต้องการของผู้อ่าน เพื่อเลือกรูปแบบของคู่มือที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมที่จะจัดทำ และศึกษาองค์ประกอบลักษณะของคู่มือที่ดีเพื่อสร้างคู่มือการสอนที่มีคุณภาพให้ครูนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

ในการสอนวงโยธวาทิต ครูควรมีคู่มือการสอนที่เหมาะสม เนื่องจากการสอนวงโยธวาทิตต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ที่ครอบคลุมหลายด้านและมีทักษะการปฏิบัติทางด้านดนตรี ซึ่งมีครูที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านการสอนวงโยธวาทิตโดยตรงแต่ต้องสอนวงโยธวาทิต จึงทำให้มียุทธศาสตร์ความรู้ด้านการสอนวงโยธวาทิตไม่เพียงพอ ต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เนื่องจากเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิตมีหลายชนิด พื้นฐานการปฏิบัติเครื่องดนตรีแต่ละชนิดนั้นมีความแตกต่างกัน หากมีคู่มือการสอนวงโยธวาทิตจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนเป็นอย่างมาก และควรมีการวางแผนการสอนและการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น ซึ่งวงโยธวาทิตมีความสำคัญและมีบทบาทต่อการทำกิจกรรมในโรงเรียนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากกิจกรรมการบรรเลงเพลงชาติหน้าเสาธง การบรรเลงเพลงเดินแถวและเพลงในพิธีกิจกรรมกีฬา (อัศววัตร เชื่อมกลาง, 2562, น. 72)

ปัจจุบันมีนักวิชาการและนักวิจัยที่ศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการฝึกซ้อมวงโยธวาทิต หรือการสร้างสื่อแบบฝึกหัดเพื่อใช้ในการฝึกซ้อม อาทิ เช่น นิตินัย พิงยา (2559, น. 209), จักรกฤษณ์ ชิวจำเจริญ (2563, น. 82) เพื่อพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนของวงโยธวาทิตนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การสอนเกี่ยวกับการบรรเลง การสอนเกี่ยวกับการเดินแถว หรือการเดินแปรแถว ซึ่งการสอนและการฝึกซ้อมวงโยธวาทิตนั้นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายและอยู่ในกรอบระยะเวลาที่มีอย่างจำกัด หากมีการสร้างเป็นคู่มือก็จะช่วยให้ง่ายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น และช่วยให้ครูทุกคนสามารถศึกษาเพื่อนำไปปรับใช้ได้

จากความข้างต้นผู้เขียนจึงเห็นความสำคัญของการนำเสนอข้อมูลแนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่สนใจนำไปศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างสื่อวัตกรรมการสอนรูปแบบคู่มือการสอนได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนจึงรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรางานวิจัยและงานวิชาการต่าง ๆ นำมาเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต สำหรับครุคนตรี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติการสอนและการทำกิจกรรมให้ครูนำไปปรับใช้และต่อยอดการเรียนการสอน ในขั้นที่สูงขึ้น

คู่มือการสอน

คู่มือการสอน คือ เอกสารที่เรียบเรียงเขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ต้องมีเนื้อหาสาระที่ถูกต้อง มีข้อมูลอ้างอิง มีระบบขั้นตอนในการเรียน สำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพิ่มเติม เช่น สรุปสาระ ของเนื้อหาวิชาพร้อมทั้งแบบฝึกหัด ควรมีหัวข้อเรื่อง จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการของผู้ใช้ ให้ความรู้ ให้เข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถศึกษาได้ด้วยตนเองจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินกิจกรรม การวัดผล โดยผู้เขียนที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ นำมาจัดทำให้อ่านง่าย และสะดวกต่อผู้ศึกษาหรือผู้นำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ฉัตรชัย หมื่นสุข, 2560, น. 46)

รูปแบบของคู่มือการสอน

ปัจจุบันการจัดทำหนังสือหรือคู่มือต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาจัดทำขึ้นในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวก และให้ผู้อ่านเข้าถึงมากขึ้น การจัดทำคู่มือรูปแบบจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มและรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่าง กัน ขึ้นอยู่กับความต้องการและการตอบโต้ของผู้อ่านแต่ละคน ผู้เขียนจึงนำเสนอข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจการทำคู่มือแต่ละรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของการสร้างคู่มือรูปแบบจัดพิมพ์และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

หัวข้อ	รูปแบบจัดพิมพ์	รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์
ทรัพยากร	ต้องใช้ทรัพยากรกระดาษในการจัดพิมพ์	ประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ
พลังงานไฟฟ้า	ไม่ต้องอาศัยพลังงานไฟฟ้าในการอ่าน	อาศัยพลังงานไฟฟ้าแบตเตอรี่
ค่าใช้จ่าย	มีค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ หรือจัดจำหน่าย	มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า หรืออาจจะไม่มีเลย
ความสะดวก	หากต้องการอ่านนอกสถานที่ต้องพกพาเป็นรูปเล่มไปยังสถานที่ต่าง ๆ	ไม่ต้องพกพารูปเล่มสามารถเปิดอ่านได้ทุกที่ทุกเวลา
การจัดเก็บ	ต้องมีพื้นที่จัดเก็บภายในห้อง	สามารถจัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น PDF, e-Book หรือไฟล์อื่น ๆ ที่สามารถเปิดอ่านได้ทางอิเล็กทรอนิกส์
การเข้าถึง	ต้องมี การพิมพ์ และกระจายหนังสือในรูปแบบที่พิมพ์ให้ผู้อ่านชื่อหรือทำการยืมได้ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีในการอ่าน	ต้องใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการเปิดอ่าน และสามารถดาวน์โหลดหรือเข้าผ่านอุปกรณ์ที่สามารถอ่านไฟล์ดิจิทัลได้
การดูแลรักษา	ต้องเก็บรักษาในพื้นที่ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ง่าย	รักษาสภาพได้ง่าย ไม่เสียหาย
ความรู้สึก	ให้อารมณ์และความรู้สึกที่เป็นความคลาสสิก	ขาดรรถรสและความรู้สึกในการอ่าน

จากตารางดังกล่าว เป็นความแตกต่างของการสร้างคู่มือรูปแบบจัดพิมพ์และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะเห็นได้ว่าการสร้างคู่มือรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อ่านได้มากกว่ารูปแบบจัดพิมพ์ เนื่องจากสามารถเปิดอ่านได้ทุกที่ทุกเวลาโดยไม่ต้องพกพาเป็นรูปเล่ม เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้งานที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการเปิดอ่านได้ สามารถจัดเก็บเป็นไฟล์ได้ ไม่ก่อให้เกิดการเสียหายได้ ส่วนการสร้างคู่มือรูปแบบจัดพิมพ์นั้น ต้องมีค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ หากมีความจำเป็นต้องใช้งาน ต้องพกพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ และต้องจัดเก็บในพื้นที่ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย สรุปได้ว่าการสร้างคู่มือรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถเข้าถึงและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้งานได้ดีกว่ารูปแบบจัดพิมพ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความชอบของบุคคลซึ่งอาจจะแตกต่างกัน ผู้จัดทำคู่มือจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของกลุ่มผู้ใช้งานและความเหมาะสมของเนื้อหากิจกรรมของคู่มือ

แนวทางการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต

การสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตเริ่มจากการเลือกรื่องที่จะสอนและสามารถทำให้ครูนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีในคู่มือเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เขียนจึงนำเสนอข้อมูลที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิต สำหรับครุคนตรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเลือกรื่องที่จะนำมาสร้างคู่มือการสอน

การเลือกรื่องที่จะนำมาจัดทำเป็นคู่มือพิจารณาได้จากหลายปัจจัย ได้แก่ 1) เลือกจากความถนัดความเชี่ยวชาญช่วยให้จัดทำคู่มือได้คล่องแคล่วและเข้าใจประเด็นเนื้อหาที่จะเขียน 2) เลือกจากความสนใจ ต้องการหาแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างจากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ 3) เลือกจากปัญหาที่พบเจอ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน 4) เลือกจากความต้องการของครูผู้สอน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ อาจมีการทำแบบสอบถามหรือแบบสำรวจเบื้องต้น เพื่อให้ทราบถึงปัญหาหรือความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น

2. กำหนดกลุ่มผู้ใช้

การจัดทำคู่มือการสอนวงโยธวาทิตต้องกำหนดกลุ่มผู้ใช้งานว่าเป็นกลุ่มใด เพื่อจัดทำเนื้อหาสาระและกำหนดรูปแบบของคู่มือให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้ได้เหมาะสม เช่น กลุ่มผู้ใช้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในเรื่องนั้น ๆ เลย อาจจะต้องใช้ภาษาและการขยายความหมายที่ทำให้อ่านแล้วง่ายต่อการทำความเข้าใจ หรือกลุ่มผู้ใช้งานที่มีความรู้ระดับหนึ่งแต่ต้องการต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ เป็นต้น

3. องค์ประกอบของคู่มือการสอน

คู่มือการสอนประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์การสอน ขั้นตอนการสอน กิจกรรมการเรียน และวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ครูมีแผนการสอนที่มีโครงสร้างและมุ่งหวังในการสนับสนุนการพัฒนาของนักเรียน องค์ประกอบคู่มือที่สำคัญ จากแนวคิดของ เอกวุฒิ โกลมาก (2541) อ้างถึงใน (รัตถการ ทองนุ่น, 2563, น.24-25)

3.1 คำชี้แจงการใช้คู่มือ เป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ใช้คู่มือเรียนรู้หรือปฏิบัติตามคู่มือได้อย่างถูกต้อง จะแสดงวิธีการใช้หรือการแก้ปัญหาเฉพาะ และรวมถึงวัตถุประสงค์และความรู้พื้นฐานในการใช้คู่มือ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของคู่มือนั้น ๆ

3.2 เนื้อหาสาระ คือข้อมูลหรือความรู้ในคู่มือที่มีคำอธิบายชี้แจงให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาและเนื้อหาสาระและถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

3.3 การเตรียมการสอน ที่จำเป็นต้องใช้ในการในการดำเนินกิจกรรม การเลือกใช้สถานที่ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น หรือเอกสารอื่น ๆ

3.4 กระบวนการหรือขั้นตอนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยคำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่าง แบบฝึกต่าง ๆ และสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

3.5 การวัดและประเมินผล เป็นสาระสำคัญในด้านกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ทราบว่ากระบวนการเรียนการสอนประสบความสำเร็จเพียงใด ควรมีหลักการและระบบการจัดการที่ครอบคลุม เลือ่วิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรม และกำหนดเครื่องมือวัด วิธีการวัด และเกณฑ์การประเมินผล

3.6 ความรู้เสริม คือข้อมูลที่จะสามารถช่วยเสริมความรู้ให้ครู เพื่อให้ประสิทธิภาพการสอนมีมากขึ้น

3.7 ปัญหาและคำแนะนำ คือการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่ผู้เขียนมีประสบการณ์เรื่องที่เขียน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้รู้ว่ามีปัญหาที่จุดใด

3.8 แหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ หนังสือหรือคู่มือที่ดีควรมีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ

จากองค์ประกอบของคู่มือการสอนดังกล่าว เมื่อนำมาจัดทำเป็นรูปเล่มคู่มือการสอนแล้วสามารถจัดทำเป็นโครงสร้างตามองค์ประกอบของคู่มือที่ครบถ้วน ได้ดังนี้

ตารางที่ 2: โครงสร้างของคู่มือ

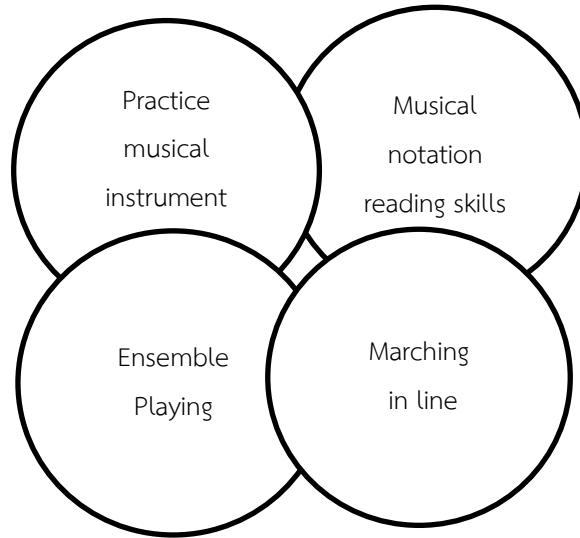
ส่วนต้น	ส่วนเนื้อเรื่อง	ส่วนท้าย
1. หน้าปกที่มีชื่อเรื่องและชื่อผู้เขียน 2. คำนำ 3. คำชี้แจงในการใช้คู่มือ 4. สารบัญ	1. ความนำหรือบทนำ 2. เนื้อหาสาระ 3. การเตรียมการสอน 4. กระบวนการขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5. การวัดและประเมินผล 6. ความรู้เสริม	1. ปัญหาและคำแนะนำ 2. แหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ

ทั้งนี้ การเลือกองค์ประกอบเพื่อจัดทำคู่มือการสอนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องที่ผู้จัดทำเลือกนำมาสร้างคู่มือ เนื้อหาการสอนบางเรื่องอาจจะต้องมีองค์ประกอบอื่นเสริมเพิ่มเติม หรือบางเรื่องอาจไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบทั้งหมดตามที่ผู้เขียนได้นำเสนอ ควรเลือกพิจารณาองค์ประกอบให้เหมาะสมกับเรื่องที่ผู้จัดทำเลือกนำมาสร้างเป็นคู่มือ

4. กิจกรรมการเรียนการสอนวงโยชวาทิต

วงโยชวาทิต (Military Band) หมายถึง กลุ่มผู้เล่นเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องลมไม้ เครื่องแตรทองเหลือง และเครื่องประกอบจังหวะ วงดนตรีประเภทนี้แรกเริ่มตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ทางทหารที่เรียกว่า วงดุริยางค์ทหาร ต่อมาจึงนำคำนี้มาใช้เรียกวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีประเภทเดียวกัน เช่น วงดุริยางค์นักเรียน (กรมพลศึกษา, 2558, น. 6) ปัจจุบันวงโยชวาทิตได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถบรรเลงในงานต่างๆ วงโยชวาทิต สามารถแบ่งตามลักษณะของการบรรเลงได้ ดังนี้ 1) วงมาร์ชชิ่งแบนด์ (Marching Band) เป็นวงโยชวาทิตที่มีลักษณะการเดินบรรเลง 2) วงนั่งบรรเลง (Concert Band) เป็นการนำวงโยชวาทิตมานั่งบรรเลงเป็นลักษณะของคอนเสิร์ต 3) วงแปรชบวน (Display) การนำวงโยชวาทิตมาบรรเลงประกอบการแปรแถว โดยผู้บรรเลงต้องเดินแปรรูปชบวนเป็นรูปต่าง ๆ

จากรูปแบบลักษณะการบรรเลงวงโยชวาทิตดังกล่าว การฝึกซ้อมวงโยชวาทิตจึงต้องมีการฝึกซ้อมทักษะที่หลากหลาย ได้แก่ 1) การฝึกซ้อมปฏิบัติเครื่องดนตรี (Practice musical instrument) ซึ่งเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีเทคนิคในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน 2) การอ่านโน้ต (Musical notation reading skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการบรรเลงบทเพลงหรือแบบฝึกหัด 3) การบรรเลงรวมวง (Ensemble Playing) ต้องใช้ทักษะการฟังและทักษะทางดนตรีส่วนตัวเพื่อนำมาบรรเลงรวมวง และ 4) การเดินแถว (Marching in line) ต้องฝึกปฏิบัติการเดินแถวที่พร้อมเพรียงและแข็งแรง ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นและต้องฝึกซ้อมเพื่อบรรเลงวงโยชวาทิต

ภาพที่ 1: ทักษะการบรรเลงวงโยธวาทิต

ครูผู้สอนวงโยธวาทิตต้องวางแผนการสอนการสอนและการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบเพื่อให้การจัดกิจกรรมสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย ตั้งแต่วางแผนเรื่องระยะเวลา ทักษะที่ต้องฝึกซ้อม รูปแบบการฝึกซ้อมที่เหมาะสม รวมถึงการประเมินผลเพื่อ ได้ทราบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ กิจกรรมการเรียนการสอนวงโยธวาทิตนั้นต้องใช้ทักษะ การปฏิบัติหลายส่วน ผู้เขียนจึงรวบรวมข้อมูลและสรุปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวงโยธวาทิต ให้ผู้อ่านหรือ ผู้ที่สนใจนำไปออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถสร้างเป็นคู่มือการสอนได้ ดังนี้

ตารางที่ 3: แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวงโยธวาทิต

เรื่อง	ผู้สอน	ผู้เรียน	กิจกรรม	การประเมินผล
การฝึกซ้อม ปฏิบัติเครื่อง ดนตรี (Practice musical instrument)	- วิเคราะห์ทักษะที่จะ สอน - สาธิตหรือหา แบบอย่างการปฏิบัติ - สร้างแรงจูงใจและ ส่งเสริมทักษะของ นักเรียนให้ชำนาญขึ้น	- เลียนแบบ - จดจำเสียง - เรียนรู้ด้วยตนเอง	- ผู้เรียนปฏิบัติตามการ สาธิตของผู้สอนหรือจาก แบบอย่าง - จดจำเสียงที่ดีเพื่อ ปฏิบัติตาม - ฝึกซ้อมซ้ำ ๆ จนเกิด ความชำนาญ	- การประเมินก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และหลังปฏิบัติ - การประเมินแบบรูปรูปรึกส์ แยกองค์ประกอบ
การอ่านโน้ต (Musical notation reading skills)	- ถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาการอ่านโน้ต - ให้ฟังเสียงก่อนสอน สัญลักษณ์	- สร้างความเข้าใจใน รูปแบบของตนเอง - จำระดับเสียง - เรียนรู้สัญลักษณ์	- ปรบมือตามส่วนโน้ต - อ่านโน้ตแล้วร้องเสียง - อ่านโน้ตแล้วปฏิบัติ เครื่องดนตรี	- ประเมินจากแบบทดสอบ - ประเมินอ่านโน้ตโดยการร้อง - ประเมินอ่านโน้ตโดยการ ปฏิบัติเครื่องดนตรี

เรื่อง	ผู้สอน	ผู้เรียน	กิจกรรม	การประเมินผล
การบรรเลง รวมวง (Ensemble Playing)	- ใช้แบบฝึกที่มีระดับ ความยากง่ายเป็น ลำดับ - เลือกบทเพลงที่ เหมาะสมกับ ความสามารถของ ผู้เรียน - จัดประสบการณ์ที่ เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน	- ใช้ทักษะการฟัง การอ่านโน้ต และการ ปฏิบัติเครื่องดนตรี ควบคู่กัน	- การแยกกลุ่มฝึกซ้อม - การรวมกลุ่มฝึกซ้อม	- การประเมินก่อนซ้อม ระหว่างซ้อม และหลังซ้อม - การประเมินแบบรูปรูปรึกส์ รวมองค์ประกอบ - การประเมินจากสถานการณ์ จริง โดยการแสดงสู่สาธารณะ
การเดินแถว (Marching in line)	- เป็นผู้ชี้แนะ (coach) หรือโค้ช	- รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง หรือผู้ที่มีความ เชี่ยวชาญกว่าสอนผู้ที่ เพิ่งเริ่มต้น	- การเรียนรู้แบบร่วมมือ - การแยกกลุ่มฝึกซ้อม - การรวมกลุ่มฝึกซ้อม	- การประเมินก่อนซ้อม ระหว่างซ้อม และหลังซ้อม - การประเมินจากสถานการณ์ จริง โดยการแสดงสู่สาธารณะ

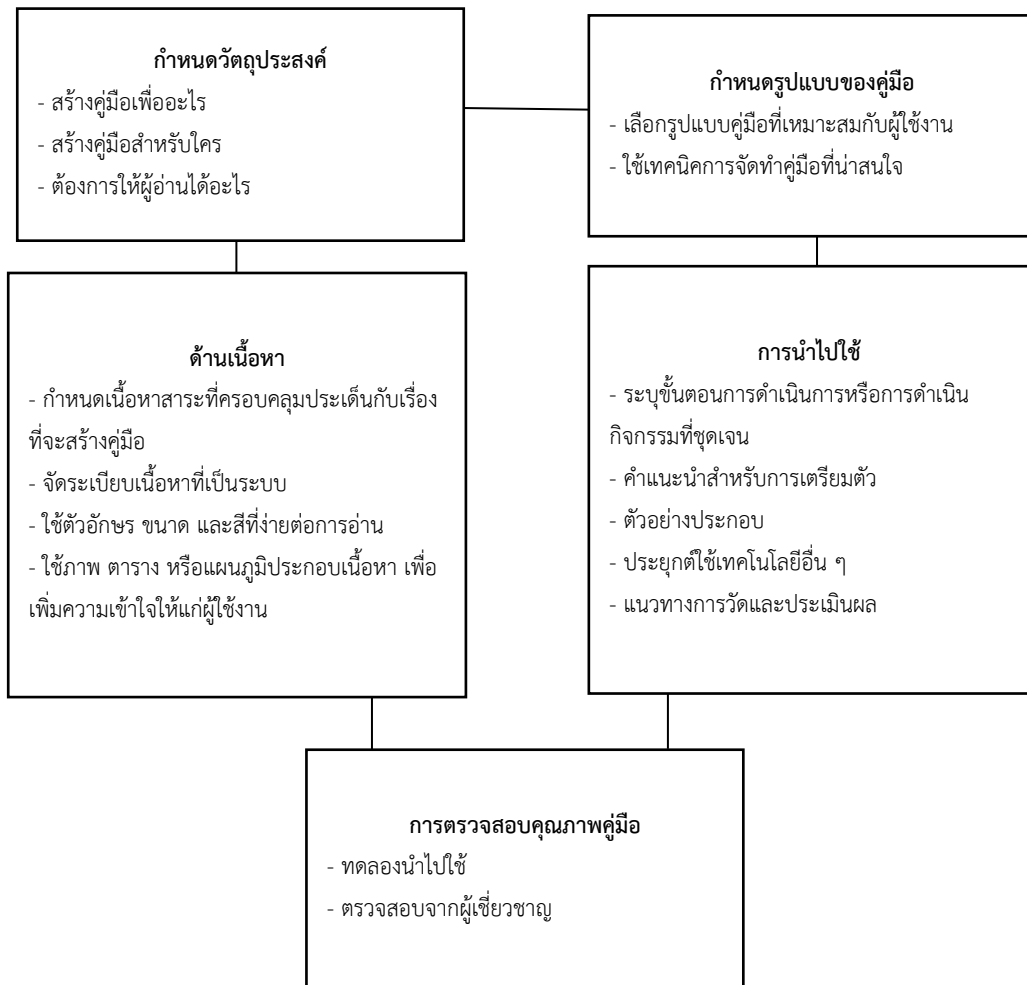
5. การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการสอน

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือคือการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความชัดเจนของเนื้อหา การตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และความเข้าใจของผู้อ่าน ผู้เขียนจึงนำเสนอวิธีการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ 2 วิธี ได้แก่ การทดลองนำไปใช้และการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

5.1 การทดลองนำไปใช้ ตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมและสอบถามความพึงพอใจ โดยกลุ่มตัวอย่างและสรุปผลการทดลองเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนา

5.2 การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาที่จัดทำคู่มือโดยเฉพาะ เพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือทำให้คู่มือนั้นมีประสิทธิภาพพร้อมนำไปใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพ คือ แบบประเมินคุณภาพคู่มือ แบบ 5 ระดับ (Likert Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

จากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับแนวทางการสร้างคู่มือการสอนนวงโยธวาทิต ที่ประกอบไปด้วย การเลือกเรื่องที่จะจัดทำคู่มือ กำหนดกลุ่มผู้ใช้งาน องค์ประกอบของคู่มือการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนนวงโยธวาทิต และการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการสอน ผู้เขียนจึงสรุปลำดับขั้นการสร้างคู่มือการสอน ได้ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ 2) กำหนดรูปแบบของคู่มือ 3) กำหนดเนื้อหา 4) กำหนดกิจกรรมที่นำไปใช้ และ 5) ตรวจสอบคุณภาพคู่มือ

ภาพที่ 2: แนวคิดลำดับขั้นการสร้างคู่มือการสอน

ลักษณะของคู่มือการสอนที่ดี

คู่มือการสอนที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2542) และ (รัตถากร ทองนุ่น, 2563, น.27)

1. ระบุกลุ่มผู้ใช้ เหมาะสมหรือสำหรับบุคคลประเภทใด
2. กำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ใช้ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งใด และได้อะไรจากการใช้คู่มือ
3. คำแนะนำองค์ความรู้หรือทักษะใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมการใช้คู่มือให้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. มีคำแนะนำการเตรียมตัวให้แก่ผู้ใช้ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ หรือสิ่งจำเป็นในการดำเนินการตามคู่มือ
5. มีคำชี้แจงเกี่ยวกับขั้นตอนการใช้คู่มือที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนในการดำเนินการตามคู่มือ
6. เนื้อหาชัดเจนและครอบคลุม อ่านแล้วสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ทุกประเด็น กระชับและเข้าใจง่าย
7. มีโครงสร้างที่เป็นระเบียบ ช่วยให้สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนหรือแนวทางนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี
8. มีตัวอย่างภาพประกอบหรือแผนภูมิตาราง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจที่มากขึ้น

จากความดังกล่าวสรุปได้ว่า คู่มือการสอนที่ดีควรมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ครบถ้วนสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจนไม่คลุมเครือ และสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง

สรุป

การสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตนั้นต้องคำนึงถึงเหตุผลที่ต้องการสร้างคู่มือว่าสร้างเพื่ออะไร เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างเพื่อเสนอองค์ความรู้ใหม่ และคำนึงถึงกลุ่มผู้ใช้งานหลักที่ต้องการให้นำไปใช้ว่าเป็นกลุ่มใด เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งลำดับขั้นตอนการสร้างคู่มือได้ดังนี้ 1) เลือกเรื่องที่จะจัดทำคู่มือ 2) กำหนดกลุ่มผู้ใช้งาน 3) เลือกเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับเรื่องที่จะจัดทำคู่มือ 4) กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม 5) จัดทำคู่มือการสอนตามองค์ประกอบที่สำคัญ 6) ตรวจสอบคุณภาพคู่มือ หากมีการสร้างคู่มือการสอนวงโยธวาทิตสำหรับครูดนตรีจะทำให้ครูดนตรีสามารถนำไปใช้ในการสอนวงโยธวาทิตได้ง่ายขึ้น สามารถอำนวยความสะดวกการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้ประหยัดเวลาในการออกแบบกิจกรรม ทำให้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน มีแนวทางการประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย หมื่นสุข. (2560). *การพัฒนาคู่มือประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาสำหรับครูโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาร่วมกับหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างการมีสติ ความมีเหตุผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ. (2542). *ธรรมรัฐ – ธรรมราชา*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตถากร ทองนุ่น. (2563). *การสร้างคู่มือการอิมโพรไวส์ทริ้มเปิดในยุคบีบอบตามกระบวนการสอน ของอาจารย์สฤष्ฎ์ตันเป็นสุข*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อัศวรัตน์ เชื้อมกลาง. (2562). ผู้สอนมากกว่าการดนตรี : บทบาทหน้าที่ของครูผู้ควบคุมวงโยธวาทิตในประเทศไทย. *วารสารดนตรีบ้านสมเด็จเจ้า*, 1(1), 72.
- เอกวุฒิ ไกลมาก. (2541). *การสร้างคู่มือในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่นสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

KSUC-O-040

การพัฒนาความเข้าใจของนักศึกษาฟิสิกส์ เรื่อง คลื่นกลโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบ
บรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์

A development of Physics' Student Understanding by Interactive Lecture
Demonstrations (ILDs) on Mechanical Wave

แสงกฤษ กลั่นบุศย์^{1*} ศิรดา กันอ่ำ¹ ศนิพร ตั้งบรรจงกิจ¹ มารุต พวงสุตรัก² นรินทร์ สุขพิลาภ³
และกิตติศักดิ์ชัย แนนจันทร์¹

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี¹

ศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์เพื่อมาตรฐานและอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี²

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 4³

*Corresponding author: saengkrit.klu@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ และศึกษา
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรฟิสิกส์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 3 และ 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน
30 คน ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Lecture demonstrations:
ILDs) จำนวน 8 ขั้นตอน ในเรื่องคลื่นกล โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคลื่นกล จำนวน 18 ข้อ
เพื่อใช้วัดความเข้าใจก่อนและหลังเรียน โดยข้อสอบครอบคลุม 4 เนื้อหา (ส่วนประกอบและปริมาณพื้นฐานของคลื่น การ
ตีความภาพของคลื่น ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณคลื่น และการประยุกต์ใช้) สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือการทดสอบแบบที่ (Paired-
sample t-test) และความก้าวหน้าทางการเรียน ($<g>$) ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนในการตอบคำถามที่
ถูกต้องของนักเรียนทั้งหมด หลังเรียนมีค่ามากกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) นอกจากนี้ค่า
ความก้าวหน้าทางการเรียนโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.87 ซึ่งอยู่ในระดับการพัฒนาสูง ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ
บรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ช่วยพัฒนาความรู้ให้กับนักศึกษาได้ดีเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, คลื่นกล,
ความก้าวหน้าทางการเรียน

Abstract

This research was to develop the teaching technique on Applied Optics course and study of
learning achievement of Applied Physics' students in 3rd and 4th years around 30 people by 8 steps of
Interactive Lecture Demonstrations (ILDs) on Mechanical Wave. The 18 items of Mechanical Wave
Conceptual Test (MWC) was used to test the understanding of the undergraduate students as a pretest-
posttest. The test covered 4 concepts (Basic components and quantities of waves, interpretation of the
wave images, the factors affecting wave, and Application). The results shown that the 64 undergraduate

students' average scores for all classes were significantly higher than their average pre-test scores ($p < 0.05$). In addition, the class average normalized gains was 0.87 as high range. So that Interactive Lecture Demonstrations (ILDs) can development the undergraduate students' knowledge.

Keywords: “Interactive Lecture Demonstrations (ILDs)”, “Learning Achievement”, “Mechanical Wave”, “Normalized Gain”

บทนำ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา การวิจัย ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ดังกล่าว ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์จึงผลักดันให้เกิดการพัฒนาบัณฑิตระดับปริญญาตรี โดยปรับแนวทางและปรัชญาการจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcomes-Based Education, OBE) โดยหวังว่าผู้เรียนจะมีองค์ความรู้และสมรรถนะที่สามารถนำไปต่อยอดใช้ร่วมกับการเรียนในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งการคิดแก้ปัญหาโจทย์วิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานการทำงานในอนาคตได้ แต่เนื้อหาฟิสิกส์บางรายวิชาเน้นความเข้าใจในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยการจดจำสมการคณิตศาสตร์ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเข้าใจที่สอดคล้องกับมโนคติในวิชาฟิสิกส์เรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการศึกษาของประเทศไทยในอดีตที่เน้นการฝึกฝนให้นักเรียนท่องจำข้อมูลเท่านั้น (สิริพัฒน์ ประโชนเทพ, 2555) ดังนั้นภาควิชาฟิสิกส์จึงมีแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้เรียนที่นอกเหนือจากการท่องจำ โดยผู้สอนจะออกแบบการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ด้วยบริบทของเนื้อหาบางรายวิชาที่ยังมีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งยากต่อการอธิบายและการยกตัวอย่างประกอบให้เห็นได้อย่างชัดเจน ทำให้การสอนบางครั้งไม่บรรลุวัตถุประสงค์การสอน จึงส่งผลให้ผลการเรียนของนักศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำเช่นกัน (ประจวบ ลาสสิงห์, 2551) เช่นเนื้อหาเรื่องคลื่นกล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในรายวิชา PHY101 ฟิสิกส์สำหรับนักศึกษาวิทยาศาสตร์ 1 (สำหรับนักศึกษาฟิสิกส์ชั้นปีที่ 1) และรายวิชา PHY204 การสั่นและคลื่น (สำหรับนักศึกษาฟิสิกส์ชั้นปีที่ 2) ซึ่งผลการประเมินรายวิชาพบว่าในช่วง 5 ปี ย้อนหลังผู้เรียนมีคะแนนต่ำกว่าเกรด C (ต่ำกว่า 50 คะแนน) อยู่ในช่วงร้อยละ 20-48 ของผู้เรียนทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่พบว่าผู้เรียนมีมโนคติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพื้นฐานในเรื่องคลื่นกล ในหัวข้ออัตราเร็วคลื่น การซ้อนทับของคลื่น (Wittmann, M. C., 2002) นักเรียนมีมโนคติที่คลาดเคลื่อนว่าอัตราเร็วของคลื่นขึ้นอยู่กับความถี่ และเมื่อคลื่นเกิดการหักเห ความถี่ของคลื่นจะเปลี่ยนไป (ญาใจ ใจสุข และคณะ, 2553) ซึ่งมโนคติที่คลาดเคลื่อนนี้ส่งผลต่อการเรียนในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นนักการศึกษาจึงเล็งเห็นว่าการใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยาย หรือการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Instruction) เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในวิชาฟิสิกส์อย่างถูกต้องเท่าที่ควร (Emarat, N., 2002) จึงมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมาใช้

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องคลื่นกล ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Lecture Demonstrations: ILDs) ร่วมกับชุดกิจกรรมที่ได้ออกแบบขึ้น ซึ่งเป็นวิธีรูปแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยตั้งคำถามให้ผู้เรียนทำนายผล จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งระหว่างนั้นผู้สอนมีหน้าที่ควบคุมห้องเรียนให้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดร่วมกันกับเพื่อนและผู้สอนเพื่อให้ตั้งความสนใจ และกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเป็นการสาธิต และหลังจากสาธิตให้เป็นปรากฏการณ์จริงแล้ว จะมีการสะท้อนการเรียนรู้เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งการเรียนการสอนนี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างทั้งผู้เรียนกับผู้สอนและผู้เรียนกับผู้เรียนเอง (Sokoloff, and Thornton, 1997) โดยใช้จัดการเรียนการสอนในรายวิชาฟิสิกส์ยุคสำหรับนักศึกษาภาควิชาฟิสิกส์ชั้นปีที่ 3-

4 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาจะช่วยให้เกิดการรับรู้เนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ เรื่องคลื่นกล ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน หลังจากผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

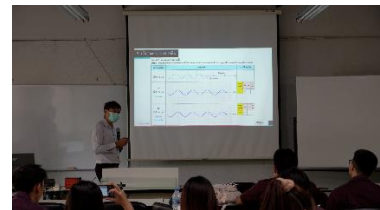
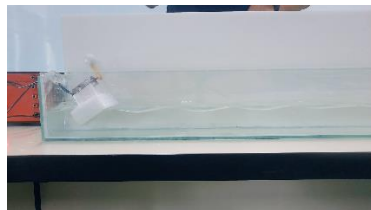
การวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) ที่มีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว และใช้รูปแบบการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One group pretest-posttest design) โดยเลือกกลุ่มทดลองแบบเจาะจง (Purposive selection) ในงานวิจัยนี้ผู้ดำเนินการวิจัยได้จัดการเรียนการสอนและเก็บข้อมูลกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยดำเนินงานทดลองตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 ก่อนดำเนินการกิจกรรม ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) ให้ นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทราบ และอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาและผู้วิจัย

1.2 ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคลื่นกล จำนวน 18 ข้อ ระยะเวลาในการทำแบบทดสอบ 30 นาที แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

1.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) เรื่องคลื่นกล ใช้เวลา 180 นาที แสดงดังภาพที่ 1

1.4 เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ครบตามแผนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ทดสอบความรู้ของนักศึกษาจาก แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับก่อนเรียน โดยใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 30 นาที

ภาพที่ 1: นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมเรื่องคลื่นกล

2. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) ที่ใช้ร่วมกับชุดทดลองเรื่องคลื่นกล (Piersol and Paez, 2009) และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILD) เรื่องคลื่นกล ประกอบด้วย 8 ชั้น และใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 “ผลของระยะคลื่นในการสั่นพ่น” กิจกรรมที่ 2 “ผลของจำนวนรอบต่อเวลาที่ในการรบกวนผิวน้ำ” และกิจกรรมที่ 3 “ผลของระดับความลึกของน้ำ” โดยผู้สอนจะปรับค่าที่ใช้ในชุดทดลองให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรม โดยใช้เวลารวมทั้งสิ้นจำนวน 180 นาที แผนการ

จัดการเรียนรู้นี้ได้ผ่านการกลั่นกรองและประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์มีรายละเอียดดังนี้

(1) ชั้นอธิบายชุดทดลองและเงื่อนไขการทดลอง; ผู้สอนอธิบายส่วนประกอบต่าง ๆ ของอุปกรณ์ทดลอง เรื่องคลื่นกลบนผิวน้ำโดยจะสาธิตวิธีการทำงานของชุดอุปกรณ์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการเกิดคลื่นบนผิวน้ำและสังเกตลักษณะของคลื่นที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นให้คำถามเพื่อชวนผู้เรียนคิด ใช้เวลา 5 นาที

(2) ชั้นทำนายผล ครั้งที่ 1 (ทำนายผลด้วยตนเอง); หลังจากผู้สอนให้คำถาม จะให้ผู้เรียนคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นและเขียนลงในใบงานการทำนายผลครั้งที่ 1 ซึ่งในรอบแรกจะให้ทำนายด้วยตนเอง หลังจากนั้นผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนจุดประเด็นความคิดจากคำตอบที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ใช้เวลา 10 นาที

(3) ชั้นแลกเปลี่ยนผลการทำนายกับเพื่อน และทำนายผล ครั้งที่ 2; หลังจากเห็นถึงแนวทางคำตอบที่แตกต่างกันของผู้เรียน ผู้สอนจึงให้ผู้เรียนจับคู่เพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องอีกครั้ง พร้อมทั้งหาเหตุผลประกอบ ซึ่งการแลกเปลี่ยนแนวคิดนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการสอน รวมทั้งผู้สอนสามารถสืบเสาะถึงความเข้าใจของผู้เรียนได้มากขึ้น หลังจากนั้นให้ผู้เรียนคาดเดาผลอีกครั้ง ลงในใบงานการทำนายผลครั้งที่ 2 ใช้เวลา 7 นาที

(4) ชั้นกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และอภิปรายผลการทำนายร่วมกัน; ผู้สอนนำผลการทำนายของผู้เรียนหลากหลายเหตุผลมาชี้แจงและชวนผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกันถึงสาเหตุและความเป็นไปได้ของคำตอบ ซึ่งขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงเหตุผลที่แตกต่างกัน และยังเกิดการเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้นในชั้นเรียน ใช้เวลา 10 นาที

(5) ชั้นทำนายผลครั้งสุดท้าย; ผู้เรียนรวบรวมความคิดจากการปรึกษากับเพื่อน รวมทั้งจากที่ผู้สอนแนะแนวทางการคิดวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ผ่านมา แล้วเขียนคำทำนายผลครั้งสุดท้าย ลงในใบงานการทำนายผลครั้งที่ 3 ใช้เวลา 3 นาที

(6) ชั้นตรวจสอบผลการทดลองจากการสาธิต; ผู้สอนสาธิตการทดลองให้ผู้เรียนสามารถสังเกตได้ โดยทำการสาธิตอย่างน้อย 3 ครั้ง จนกว่าผู้เรียนจะสามารถสังเกตผลการทดลองได้อย่างชัดเจน ใช้เวลา 10 นาที

(7) ชั้นอภิปราย; ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายผลการทดลอง และนำผลที่ได้จากการทำนายผลมาเปรียบเทียบกับข้อสรุปที่ได้ผลการทดลอง ใช้เวลา 10 นาที

(8) ชั้นขยายความรู้; ผู้สอนยกตัวอย่างของปรากฏการณ์หรือการทดลองอื่นที่สอดคล้องกับการทดลองที่สาธิตเพื่อให้นักเรียนได้เห็นถึงความเชื่อมโยงและสามารถแก้ปัญหาที่สอดคล้องกันได้ ใช้เวลา 5 นาที

2.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ เรื่องคลื่นกล จำนวน 18 ข้อ โดยแบ่งจุดประสงค์การเรียนรู้การตรวจสอบเป็น 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

1. ส่วนประกอบและปริมาณพื้นฐานของคลื่น	จำนวน 5 ข้อ แบบเติมคำ
2. การตีความภาพของคลื่น	จำนวน 3 ข้อ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
3. ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณของคลื่น	จำนวน 7 ข้อ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
4. โจทย์ประยุกต์ (ตีความภาพ/ปัจจัย)	จำนวน 3 ข้อ แบบจับคู่ภาพ

ซึ่งถูกดัดแปลงมาจากงานวิจัยของ นรินทร์ สุขพิลาภ (2565) เป็นข้อสอบที่ใช้ทดสอบทั้งก่อนและหลังเรียนแบบทดสอบนี้ได้ผ่านการกลั่นกรองและประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งแบบทดสอบนี้มีค่าความสอดคล้องที่ผ่านมาตรฐานจึงสามารถนำมาใช้ได้ นอกจากนี้ตรวจสอบค่าความยากง่าย (Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยสูตรของดี อาร์ ไวทเนีย และดีแอล ซาเบอร์ส (D.R. Whitney and D.L. Sabers) (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2545) โดยมีค่าความยากง่ายรายข้ออยู่ที่ 0.3-1.0 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อมากกว่า 0.3-0.7 และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัก ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

3. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรฟิสิกส์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 3 และ 4 ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จำนวน 40 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรฟิสิกส์ประยุกต์ จำนวน 30 คน โดยได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากประชากรนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ภาควิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 แต่สำหรับชั้นปีที่ 4 ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างมาจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนซ่อมในรายวิชา โดยกลุ่มตัวอย่างมีระดับความเชื่อมั่นของขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 95% (อำนาจ มณีศรีวงศ์กุล, 2548)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังจากการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา โดยแสดงผลเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละของความสำเร็จในการตอบคำถามของนักศึกษาในแต่ละตัวเลือก การทดสอบที (T-test) (ทิตานา แซมณี, 2534) และความก้าวหน้าทางการเรียน (normalized gain, $\langle g \rangle$) (Hake, 1998) ในภาพรวมของนักศึกษาทั้งหมด และแบ่งตามกลุ่มเนื้อหาในแต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้หรือประเด็นความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ถึงพัฒนาการทางการเรียน และคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILD)

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้สามารถประเมินได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบกันระหว่างการทดสอบก่อนเรียนซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ของนักศึกษาและการทดสอบหลังเรียนซึ่งบ่งชี้ถึงการพัฒนาความรู้ของนักศึกษาหลังจากการจัดการเรียนการสอน โดยในงานวิจัยนี้ได้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังเรียนเพื่อศึกษาถึงพัฒนาการทางความรู้ของนักศึกษา และความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาของนักศึกษาทั้งหมด (N=30)

Percentage average score		Sig.	Normalized gain $\langle g \rangle$
Pre-test	Post-test		
70	96	0.000*	0.87

* Significant 2-tailed

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 30 คน โดยแสดงค่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าค่าเฉลี่ยร้อยละของความสำเร็จในการตอบคำถามที่ถูกต้อง โดยก่อนเรียนมีค่าร้อยละ 70 และหลังเรียนมีค่าร้อยละ 96 โดยผลการจัดการเรียนรู้อ่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) เรื่องคลื่นกลสามารถทำให้นักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนมีพัฒนาการของความรู้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าค่าความก้าวหน้าทางการเรียน ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีค่าเป็น 0.87 ซึ่งเป็นระดับความก้าวหน้าทางการเรียนอยู่ในระดับสูง

การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนเรื่องคลื่นกลจะครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ 4 ประเด็น โดยจะนำเสนอค่าร้อยละของการตอบถูกต้อง เปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียน และผลของความก้าวหน้าทางการเรียน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: แสดงผลร้อยละการตอบคำถามเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักศึกษา 30 คน และค่าความก้าวหน้าทางการเรียน แบ่งตามจุดประสงค์การเรียนรู้ 4 ประเด็น

ประเด็นความเข้าใจเรื่องคลื่นกล	เนื้อหา	ข้อที่	ค่าเปอร์เซ็นต์การตอบถูกต้องของนักศึกษา 30 คน (% Pretest / % Posttest)		Normalized gain
			% การตอบถูก	% เฉลี่ยการตอบถูก	
1. ส่วนประกอบและปริมาณของคลื่น	สันคลื่น	1	100/100		0.90
	ท้องคลื่น	2	100/100		
	แอมพลิจูด	3	80/100	90/99	
	ความยาวคลื่น	4	74/93		
	จำนวนลูกคลื่น	5	95/100		
2. การตีความภาพของคลื่น	ภาพคลื่นที่มีแอมพลิจูดต่างกัน	6	85/100		1.00
	ภาพคลื่นที่มีความถี่ต่างกัน	9	90/100	80/100	
	ภาพคลื่นที่มีอัตราเร็วต่างกัน	13	65/100		
3. ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณของคลื่น	ระยะขึ้นลงในการรบกวน	7	90/100		0.84
	ตัวกลางส่งผลต่อค่าแอมพลิจูดของคลื่น	8	97/100	94/100	
	จำนวนรอบต่อหน้าที่ในการรบกวนตัวกลางส่งผลต่อความถี่ของคลื่น	10	100/100		
		11	95/100	75/96	
		12	30/87		
		14	27/97	24/94	
4. โจทย์ประยุกต์ (ตีความภาพ/ปัจจัย)	อัตราเร็วของคลื่น	15	20/90		0.83
	ภาพคลื่นที่มีการปรับระดับ	16	33/80		
	ความลึกของน้ำ และจำนวนรอบต่อหน้าที่ในการรบกวนตัวกลาง	17	20/90	37/89	
		18	57/97		

จากตารางที่ 2 พบว่าในจุดประสงค์ที่มีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนมากที่สุดเป็น 1.00 คือจุดประสงค์ที่ 2 การตีความภาพของคลื่น ซึ่งประกอบด้วยข้อสอบจำนวน 3 ข้อ (ข้อ 6 9 และ 13) โดยมีร้อยละคะแนนการตอบถูกเปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนเป็น 85:100 (ข้อ 6) 90:100 (ข้อ 9) และ 65:100 (ข้อ 13) ซึ่งข้อ 13 มีคะแนนก่อนเรียนได้น้อยกว่าข้ออื่นแต่หลังเรียนก็สามารถตอบถูกต้องหมดทุกคน และจุดประสงค์ที่ 3 ปัจจัยด้านระยะขึ้นลงในการรบกวนตัวกลางจะส่งผลต่อแอมพลิจูดของคลื่น ก็มีร้อยละคะแนนการตอบถูกหลังเรียนเต็ม 100 คะแนนทุกข้อเช่นกัน ส่วนจุดประสงค์ที่มีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนรองลงมา

เป็น 0.92 คือ จุดประสงค์ที่ 3 ปัจจัยด้านระดับความลึกของน้ำส่งผลต่ออัตราเร็วของคลื่น โดยมีข้อสอบข้อ 14 และ 15 ซึ่งผลที่ได้มีคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ที่แตกต่างกันมาก ส่วนจุดประสงค์ที่มีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนอันดับถัดมาเป็น 0.90 คือ จุดประสงค์ที่ 1 ส่วนประกอบและปริมาณของคลื่น ซึ่งมีข้อสอบ 5 ข้อที่วัดนิยามต่างๆของคลื่นเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ โดยมีร้อยละคะแนนหลังเรียนเป็น 100 คะแนนยกเว้นข้อ 4 ที่วัดเรื่องความยาวคลื่นมีร้อยละคะแนนหลังเรียนเป็น 93 คะแนน สุดท้ายจุดประสงค์เรื่องการตีความจากภาพ และปัจจัยที่ส่งผลต่อคลื่นในลักษณะข้อสอบเชิงประยุกต์ใช้ เป็นประเด็นที่มีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนน้อยที่สุดคือ 0.83 แต่ก็ยังถือว่าอยู่ในระดับความก้าวหน้าทางการเรียนระดับสูง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทัศนศาสตร์ประยุกต์ เรื่องคลื่นกล ในงานวิจัยนี้วัดจากผลการทำข้อสอบจำนวน 18 ข้อ ที่เป็นข้อสอบทั้งแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เติมคำ และจับคู่ ซึ่งถูกดัดแปลงมาจากงานวิจัย นรินทร์ สุขพิลาภ (2565) โดยเปรียบเทียบผลทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน จากการทดสอบที่ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนี้ช่วยให้ศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และผลความก้าวหน้าทางการเรียน พบว่าความก้าวหน้าทางการเรียนของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Heke, R.R (1998) ได้ระบุข้อมูลค่าความก้าวหน้าทางการเรียนไว้ว่าถ้าความก้าวหน้าทางการเรียนมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 จะอยู่ในระดับการพัฒนาที่สูง ($<g>_{high} \geq 0.7$) จากผลที่ได้จะเห็นได้การจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) ซึ่งมี 8 ขั้นตอนย่อยเป็นรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์แนวคิดทั้งส่วนตัวและร่วมกันทั้งห้องเรียน อีกทั้งยังแสดงผลจากการสาธิตเครื่องมือและอภิปรายร่วมกัน รูปแบบการเรียนการสอนนี้จึงช่วยแก้ปัญหาความเข้าใจของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรา ราชรักษ์ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนและยังช่วยพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

นอกจากการแสดงผลโดยเฉลี่ยการตอบถูกต้องแล้ว ในงานวิจัยนี้ได้ออกแบบข้อสอบแยกเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งหมด 4 ประเด็น ซึ่งครอบคลุมทั้งประเด็นปริมาณต่างๆของคลื่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะคลื่น การตีความภาพวาดคลื่น และประยุกต์ใช้ปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตีความออกมาเป็นภาพของคลื่นได้ โดยเน้นปัจจัย 3 ปัจจัยได้แก่ แอมพลิจูด ความถี่ และอัตราเร็วของคลื่น จากผลการวิจัยพบว่าก่อนเรียนผู้เรียนส่วนใหญ่มีโมติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับอัตราเร็วของคลื่น (ข้อที่ 14 และ 15) โดยเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหรือระดับความลึกของตัวกลางไม่มีผลต่ออัตราเร็วของคลื่น และยังเข้าใจอีกว่าการเปลี่ยนแปลงจำนวนรอบต่อนาทีของกรรพวงตัวกลางมีผลต่ออัตราเร็วของคลื่น ซึ่งมีโมติที่คลาดเคลื่อนนี้ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถทำแบบทดสอบในจุดประสงค์ที่ 4 (ข้อสอบข้อ 16 และ 17) เรื่องการตีความจากภาพ และปัจจัยที่ส่งผลต่อคลื่น ในลักษณะข้อสอบแบบประยุกต์ที่ใช้ความรู้ทางด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความถี่และอัตราเร็วของคลื่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wittmann, M. C., (2002) ที่พบว่านักเรียนมักมีโมติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพื้นฐานเรื่องคลื่นกลในหัวข้ออัตราเร็วของคลื่น โดยไม่ทราบว่าสิ่งใดเป็นปัจจัยทำให้อัตราเร็วของคลื่นเปลี่ยนแปลง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาใจ ใจสุข และคณะ (2553) ที่พบว่านักเรียนมีโมติที่คลาดเคลื่อนว่าอัตราเร็วของคลื่นขึ้นอยู่กับความถี่ คลื่นที่มีค่าความถี่มาก ค่าอัตราเร็วก็จะมากตามไปด้วย แต่หลังจากจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์จากการทำนายผลร่วมกันและอภิปรายก่อนการสังเกตจากปรากฏการณ์จริง ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และเกิดข้อสงสัย ขวนให้ผู้เรียนเกิดความรู้และเข้าใจมากยิ่งขึ้น และหลังจากสาธิตให้เห็นจริงทำให้ผู้เรียนสามารถประมวลผลความคิดและวิเคราะห์ได้ว่าอัตราเร็วของคลื่นเกิดมาจากปัจจัยด้านคุณสมบัติของตัวกลางหรือความลึกของระดับน้ำ อีกทั้งยังสามารถทำข้อสอบเชิงประยุกต์ได้คะแนนร้อยละหลังเรียนเป็นร้อยละ 89 และมีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนในระดับสูง ($<g>$ เท่ากับ 0.83) ดังนั้นผลที่ได้นี้ทำให้ทราบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) ในเรื่องคลื่นกลนี้สามารถช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้ดีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (ILDs) เป็นรูปแบบการสอนที่มีหลายขั้นตอน ทำให้ต้องใช้เวลาในการจัดการในแต่ละเนื้อหาค่อนข้างมาก ดังนั้นอาจต้องบริหารจัดการเวลาให้ชัดเจนและเหมาะสมต่อเนื้อหาในแต่ละขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้มากที่สุดและไม่เบียดบังเนื้อหาในเรื่องอื่น ๆ ของรายวิชาที่จัดสอน

เอกสารอ้างอิง

- ญาใจ ใจสุขุ, อุดม ทิพรราช และโชคศิลป์ ธนเชื่อง. (2553). การพัฒนาความเข้าใจแนวคิด เรื่อง คลื่นกล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ซีปโปโมเดล. *วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้*, 1(2), 85-93.
- นรินทร์ สุขพิลาภ และแสงกฤษ กลั่นบุศย์. (25-28 มกราคม 2565). การศึกษานโนมิติที่คลาดเคลื่อน เรื่อง คลื่นในเส้นเชือก ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ พะเยาวิจัย ครั้งที่ 11, พะเยา, ประเทศไทย.
- ประจวบ ลาลิงห์. (2551). รายงานผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชา 3100-0003 งานไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องอุปกรณ์สารกึ่งตัวนำ (ไดโอด). วิทยาลัยเทคนิคเลย สำนักคณะกรรมการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พิชิต ฤทธิจรรย์. (2545). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แฮาส์ ออฟ เคอร์มีส์.
- รุจิรา ราชรักษ์. (2557). การพัฒนาแนวคิดวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน เรื่องแรงและการเคลื่อนที่โดยใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิตเชิงปฏิสัมพันธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สิรพัฒน์ ประโทนเทพ. (2555). ทำอย่างไรถึงจะเก่งฟิสิกส์. *นิตยสาร สสวท*, 40(177), 36-39.
- อำนวยการ มณีศรีวงศ์กุล. (2548). การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรยามาเน่. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 22(4), 88-95.
- ทิตนา แคมณี. (2534). *เทคนิคการสอนแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Allan G. Piersol and Thomas L. Paez. (2009). *Basic Vibration Theory*. Harris' Shock and Vibration Handbook, 6th Edition, pp 216-217.
- Emarat, N. (2002). The effectiveness of the Thai traditional teaching in the introductory physics course: A comparison with the us and Australian approaches. *Paper presented at the Proceedings of scholarly Inquiry in Flexible Science Teaching and Learning symposium*, Vol. 28, No. 12, pp. 87-93.
- Hake, R.R. (1998). Interactive-engagement versus traditional methods: A six-thousand student survey of mechanics test for introductory physics course. *American Journal of Physics*, 66 (1), 64-74.
- Sokoloff, D.R. and Thornton, R.K. (1997). Using interactive Lecture Demonstrations to Create an Active Learning Environment. *The Physics Teacher*, Vol. 35, No. 8, pp. 340-347.
- Wittmann, M. C. (2002). The object coordination class applied to wave pulses: Analysing student reasoning in wave physics. *Internat. J. Sci. Educ.*, Vol. 97, pp 87-93.

KSUC-O-041

การสร้างแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มเบื้องต้นตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุซงญอ มีป้อม Create alto bamboo xylophone playing exercise according to the theory of Dussadee Meepom

ชัยวัฒน์ เกรียงไกรเพ็ชร* และสุรพงษ์ บ้านไกรทอง

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding author: maxchaiwat1999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุซงญอ มีป้อม 2) สร้างแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุซงญอ มีป้อม และ 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุซงญอ มีป้อม ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกการบรรเลงระนาดทุ้ม จะมีทั้งหมด 10 แบบฝึก (1) การตีไล่เสียง (2) การตีคู่แปด (3) การตีเสียงมือซ้าย 2 เสียง (4) การตีสะเดาะเสียง (5) การตีซ้ำเสียงมือซ้าย (6) การตีมือซ้าย 4 เสียง (7) การตีตาม (8) การตีคู่ถ่าง (9) การตีย่อยจังหวะ และ (10) การตีดูด

คำสำคัญ: ระนาดทุ้ม

Abstract

The purposes of the research were to 1) study the instruction of alto bamboo xylophone playing according to the theory of Dussadee Meepom 2) create alto bamboo xylophone playing exercise according to the theory of Dussadee Meepom and 3) to compare student' alto bamboo xylophone playing achievement before and after using alto bamboo xylophone playing exercise according to the theory of Dussadee Meepom. The research findings showed that the alto bamboo xylophone playing exercises consists 10 lessons : Beat the sound, Eight pairs playing, Twice left hand playing, Sadore playing, Left hand repeating, Left hand playing, Repeating, Thang playing, Yoy playing and Dud playing.

Keywords: alto bamboo xylophone.

บทนำ

การเรียนดนตรีไทยในอดีต เป็นการเรียนแบบมุขปาฐะ คือการเรียนแบบตัวต่อตัว โดยใช้เครื่องดนตรีเป็นสื่อในการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนต้องพูดทักษะขั้นพื้นฐานโดยประเมินผู้เรียน จากความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับดนตรี ทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรี และลักษณะทางกายภาพของผู้เรียน เป็นไปตามแนวทางการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งได้กำหนดการทดสอบความรู้เบื้องต้นไว้ดังนี้ ตามที่นิมิต โอสภเจริญ (2551, น. 179-180) กล่าวว่าลำดับที่ 1 ทดสอบความรู้ ลำดับที่ 2 ทักษะการบรรเลงดนตรีพื้นฐาน และบุคลิกภาพ จากนั้นจะดำเนินการปรับพื้นฐานลูกศิษย์ ดังนี้ ปรับมือ ปรับท่าทาง และปรับทางการบรรเลง จากการบวนการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีของ

ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จะเห็นได้ว่ากระบวนการคัดเลือกลูกศิษย์ของครูมีกระบวนการคัดเลือกที่ชัดเจน และเป็นขั้นตอน

ระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดนตรีที่เริ่มมีการผสมในวงปีพาทย์ดังหลักฐานปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อให้วงปีพาทย์นั้นมีเสียงทุ้มต่ำสอดประสานกับเสียงของเสียงระนาดเอกนอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสีสัน และอรรถรสของวงดนตรี เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่มีหลักการในการบรรเลงหยอกล้อกับทำนองหลัก ล่วงลักจังหวะดังที่ ธรณีส หินอ่อน (2557, น. 55) กล่าวว่ระนาดทุ้มทำหน้าที่สอดแทรก หยอกล้อ ยั่วเย้าไปกับทำนอง ลักษณะการบรรเลงตีพร้อมกันทั้งสองมือบ้าง ตีมือละลูกบ้าง และมีลอะหลาย ๆ ลูกบ้าง ตามหลักการบรรเลงและทางเพลง

ผู้เรียนที่จะเรียนทางด้านดนตรีไทย ต้องรู้จักทำนองหลัก และเริ่มเรียนจากซ่องวงใหญ่ก่อนเนื่องจากซ่องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองหลักในวงดนตรีปีพาทย์ ตามที่ณัฐพล เลิศวิริยะปิติ (2563, น. 1) ซ่องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญในวงดนตรี เนื่องจากทำหน้าที่บอกทำนองหลักให้กับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวงดนตรี ซึ่งจะบรรเลงเป็นทำนองหลัก โดยเฉพาะวงปีพาทย์ ด้วยเหตุนี้ผู้บรรเลงในวงดนตรีไทยจะต้องรู้จัก ทำนองหลัก หรือจะต้องสามารถบรรเลงซ่องวงใหญ่ได้ เมื่อเรียนทำนองหลักจนสามารถบรรเลงโหมโรงเช้าและโหมโรงเย็นได้เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนจะทำการคัดเลือกผู้เรียนที่มีความรู้ และทักษะการบรรเลงที่แม่นยำในเรื่องทำนองหลัก จังหวะ และมีความคล่องตัวในการบรรเลง จึงจะสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทแปลทำนองได้

กระบวนการถ่ายทอดระนาดทุ้มที่มีมาแต่โบราณ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ครูผู้ถ่ายทอด ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอด หลักวิธีการสอน และขั้นตอนตามขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นแบบมุขปาฐะ อาศัยการจดจำ เลียนแบบอย่างตามครู ในสมัยอดีตไม่มีการจดบันทึก ครูผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้วัดและประเมินผลผู้เรียน ส่วนในปัจจุบัน จะมีการจดบันทึก และจัดทำแบบฝึกขึ้น

นักดนตรีไทยที่มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงระนาดทุ้ม และเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย อาทิ คุณครูวิบูลย์ธรรม เพียรพงษ์ คุณครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต คุณครูไพฑูริย์ ฉวยเจริญ ผศ.ดร.ดุชฎี มีป้อม เป็นต้น ผศ.ดร.ดุชฎี มีป้อม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการตีระนาดทุ้ม และมีประสบการณ์ทางการสอนมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ระดับมัธยมจนถึงระดับอุดมศึกษา และปัจจุบันเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาเอกระนาดทุ้มของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มีลูกศิษย์ที่มีความสามารถ เป็นครูและอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ตลอดจนเป็นศิลปินในหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการประพันธ์เดี่ยวระนาดทุ้ม อาทิ เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงสุดสงวน สีซู้ เป็นต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

แบบฝึกทักษะการตีระนาดทุ้ม หมายถึง แบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยนำองค์ความรู้ของครูดุชฎี มีป้อมมาพัฒนา และประยุกต์ใช้ด้วยเนื้อหาใหม่และปรับให้เข้ากับบริบทการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทางผศ.ดร.ดุชฎี มีป้อม
2. เพื่อสร้างแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทางผศ.ดร.ดุชฎี มีป้อม
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทางผศ.ดร.ดุชฎี มีป้อม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่มาของระนาดทุ้ม

ระนาดทุ้มเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) มีลักษณะคล้ายกับระนาดเอก แต่ลูกระนาดทุ้มมีลักษณะใหญ่กว่าลูกระนาดเอก และยังมีวิธีการบรรเลงที่ไม่เหมือนกัน ระนาดทุ้มจะไม่บรรเลงยึดคู่แปดเป็นหลัก มีการดำเนินทำนองที่หยอกล้อกับระนาดเอกทำให้มีอารมณ์เพลงและเกิดความสุขสนานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ธนิต อยู่โพธิ์ (อธิบดีกรมศิลปากร พ.ศ.2499-2511) ได้กล่าวถึงลักษณะของระนาดทุ้มในหนังสือเครื่องดนตรีไทยไว้ว่า

ลักษณะของลูกระนาดทุ้มจะมีขนาดกว้างและยาวกว่าลูกระนาดเอก และประดิษฐ์รางให้มีรูปร่างต่างจากรางระนาดเอก คือมีรูปคล้ายหีบไม้ เว้ากลางเป็นทางโค้งมี “โชน” ปิดทางด้านหัวและด้านท้าย วัดจากปลายโชน ทางหนึ่งไปยังอีกทางหนึ่งยาวประมาณ 124 ซม. ปากรางกว้างประมาณ 22 ซม. มีเท้าเตี้ย ๆ รอง 4 มุมราง บางที่เท้าทั้ง 4 นั้น ทำลูกกลิ้งติดให้ เคลื่อนย้ายได้ง่าย ลูกระนาดทุ้มมีจำนวน 17 หรือ 18 ลูก ลูกที่ 1 ยาวประมาณ 42 ซม. กว้าง 6 ซม. ลูกต่อมาจะลดหลั่นลงมาเรื่อย ๆ ลูกยอดมีขนาดยาว 34 ซม. กว้าง 5 ซม. ไม้ตีจะแตกต่างไปจากไม้ตีของระนาดเอก โดยตอนปลายของไม้ในส่วนที่ใช้ไม้ตีระนาดจะพันผ้าพอกให้มีขนาดใหญ่ และอ่อนนุ่มเพื่อให้เกิดเสียงทุ้ม จึงบัญญัติชื่อระนาดชนิดนี้ว่า ระนาดทุ้ม ธนิต อยู่โพธิ์ (2530, น.19)

ภาพที่ 1: ระนาดทุ้ม

ที่มา: <https://nontasang.wordpress.com/ระนาดทุ้ม/>

ความหมายของแบบฝึกทักษะ

ขจีรัตน์ หงส์ประสงค์ (2534, น. 15) กล่าวว่าแบบฝึกเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่ครูใช้ฝึกทักษะหลังจากที่นักเรียนได้เรียนเนื้อหาเรียบร้อยแล้ว โดยสร้างขึ้นเพื่อเสริมทักษะให้แก่ นักเรียน มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียน

ณัฐฉานี เศรษฐสุพร (2556, น. 27) กล่าวว่าแบบฝึก หรือแบบฝึกเสริมทักษะ หรือแบบฝึกปฏิบัติ คือ สื่อการสอนที่ครูผู้สอนได้สร้างขึ้น เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยความสนใจ สนุกสนาน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะเพิ่มขึ้น

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2547, น. 24) กล่าวว่าแบบฝึกหรือแบบฝึกหัด เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องจากเนื้อหาที่ศึกษา เพราะการฝึกฝนหรือฝึกหัด จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และรู้ผลความก้าวหน้าของตนเอง

จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แบบฝึกทักษะ เป็นสื่อการสอนที่ผู้สอนสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อฝึกปฏิบัติ และพัฒนาทักษะของตนเอง

การฝึกกระนาดทุ้ม จะเริ่มฝึกจากท่อนั่ง การจับไม้ และรสมือ การที่จะปฏิบัติกระนาดทุ้มให้มีทักษะที่ดี จะต้องฝึกแบบฝึกกระนาดทุ้ม ที่มีคุณภาพ ตามที่กิตติ อรรถาผล (2563, น. 58) ได้จัดทำชุดฝึกกระนาดทุ้มขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 10 แบบฝึกประกอบด้วย (1)การตีไล่เสียง (2)การตีคู่แปด (3)การตีเสียงมือซ้าย 2 เสียง (4)การตีสะเตาะเสียง (5)การตีย้ายเสียงมือซ้าย (6)การตีมือซ้าย 4 เสียง (7)การตีตาม (8)การตีคู่ถ่าง (9)การตีย่อจังหวะ และ (10)การตีตุ๊ด จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแบบฝึกทักษะกระนาดทุ้มขั้นพื้นฐานครอบคลุมในทักษะการบรรเลงกระนาดทุ้มเป็นอย่างดี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ปัญหาและสำรวจวิธีการถ่ายทอดทักษะการบรรเลงกระนาดทุ้มของ ผศ.ดร.ดุขฎิ มีป้อม

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผศ.ดร.ดุขฎิ มีป้อม กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ นักเรียนที่เรียนสาขาวิชาปีพหุวัย วิชาเอกกระนาดทุ้ม กำลังศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10 คน

1.2 การสร้างและออกแบบนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้

1.2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดแบบฝึกทักษะการตีระนาดทุ้มของครุดุขฎิ มีป้อม มาสร้างเป็นแบบฝึกทักษะการตีระนาดทุ้ม โดยมีโครงสร้างการฝึกทักษะตามแนวทางของครุดุขฎิ มีป้อม

1.2.2 นำการวิเคราะห์ผลการวัดและประเมินผลของครุดุขฎิ มีป้อมมาสร้างแบบวัดและประเมินผลทักษะการตีระนาดทุ้ม โดยมีหัวข้อในการประเมินทักษะดังนี้ 1)ด้านทักษะการปฏิบัติระนาดทุ้ม 2)ด้านคุณภาพเสียงของระนาดทุ้ม 3)ด้านความคล่องตัวในการตี 4)ด้านการดูแลรักษากระนาดทุ้ม

จากนั้นนำแบบฝึกทักษะการบรรเลงกระนาดทุ้มตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุขฎิ มีป้อม ที่สร้างและออกแบบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของเครื่องมือ โดยผลของการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นเครื่องมือไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

1.3 การนำนวัตกรรมไปใช้ดำเนินการ

1.3.1 ภายหลังจากการปรับปรุงแก้ไขแบบฝึกทักษะตามคำแนะนำจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้นำเสนอจึงได้นำแบบฝึกทักษะดังกล่าวไปทดลองปฏิบัติใช้กับกลุ่มผู้เรียนที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นและนำมาแก้ไขปรับปรุงคุณภาพของแบบฝึกทักษะให้ดียิ่งขึ้น

1.3.2 ทดลองภาคสนาม (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เวลาทั้งหมด 10 ครั้ง คิดเป็นเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ใช้เวลาเรียนครั้งละ 1 ชั่วโมง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินทักษะในแต่ละแบบฝึกทักษะการตีระนาดทุ้มในแต่ละแบบฝึก และแบบทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบวัดและประเมินผลที่สร้างขึ้นเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกตามทฤษฎีของ ศ.ดร.ชัยงค์ พรหมวงศ์ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานที่ 80/80

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ ผศ.ดร.ดุขฎิ มีป้อม

2.2 แบบฝึกทักษะการบรรเลงกระนาดทุ้มตามแนวทาง ผศ.ดร.ดุขฎิ มีป้อม

2.3 แบบวัดและประเมินผลการปฏิบัติทักษะที่ใช้ในแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มตามแนวทาง
ผศ.ดร.ดุษฎี มีป้อม

3. ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผศ.ดร.ดุษฎี มีป้อม

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่เรียนสาขาวิชาปี่พาทย์ วิชาเอกระนาดทุ้ม กำลังศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลปบุรี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มีวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Sampling)

เอกสารอ้างอิง

กิตติ อุตถาผล. (2563). ชุดฝึกกระนาดทุ้มสำหรับพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน.

ขจีรัตน์ หงส์ประสงศ์. (2534). การสร้างแบบฝึกการเขียนคำฟ่องสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน, 5(1), 7-20.

ณัฐฉิณี เสวตสุพร. (2556). การสร้างแบบฝึกปฏิบัติศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนวัดท่าเกวียน (สัย์อุทิศ) จังหวัดฉะเชิงเทรา.

ณัฐพล เลิศวิริยะปิติ. (2563). การสร้างแบบฝึกทักษะการตีฆ้องวงใหญ่:กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักดนตรีไทย
บ้านอรรถกฤษณ์.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2530). เครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร

ธณีส หินอ่อน. (2557). การประสมวงดนตรีไทย. ขอนแก่น:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นิमित ไอสถเจริญ. (2551). วิธีการถ่ายทอดความรู้ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).

สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2547). การสร้างสื่อการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้สู่การพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรม
รักษ์การพิมพ์ จำกัด.

KSUC-O-042

ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

Organizational Commitment of employee in the Secretariat of the Cabinet (Thailand)

เกศริน ตนภู* และวิลาสินี จินตลิขิตดี

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*Corresponding author: s64563809002@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำนวน 300 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 169 คน คำนวณโดยใช้สูตรคำนวณของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว คำนวณค่าสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาการทำงานในองค์กรที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ปัจจัยส่วนบุคคล

Abstract

This research aims to investigate organizational commitment among personnel in the Secretariat of the Cabinet (Thailand), categorized by demographic factors. The research population comprised government officials, government employees, and other individuals working in the Secretariat of the Cabinet (Thailand), totaling 300 participants. The sample size of 169 individuals was determined using the Krejcie & Morgan formula, with a precision level of 0.05. Data collection tools included questionnaires, and statistical analyses involved frequency distribution, percentages, means, standard deviations, t-test, and one-way analysis of variance. The statistical significance level for this research was set at 0.05. The research findings indicated that, when categorized by demographic factors such as gender, age, education level, marital status, income, and length of service, there were no significant differences in organizational commitment overall among personnel in the Secretariat of the Cabinet (Thailand).

Keywords: Organizational Commitment, The Secretariat of the Cabinet (Thailand), Demographic Factors

บทนำ

ในปัจจุบันจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทำให้องค์กรทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย รูปแบบการบริหาร โครงสร้างองค์กร และระบบการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้สอดคล้องและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (เทียนศรี บางม่วงงาม, 2562) ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการซึ่งปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากคือปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล เพราะการดำเนินการในทุกองค์การแทบทุกภาคส่วนล้วนต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรเป็นหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร (สุธิดา สุขคุ้ม, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นกลไกหลักในการสนับสนุนการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี ต้องใช้องค์ความรู้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งติดตามการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีที่สำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชน รวมทั้งสนับสนุนและประสานงานราชการกับส่วนราชการในพระองค์และรัฐสภา ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในหน้าที่งานที่รับผิดชอบอย่างดีเยี่ยม บุคลากรที่มีความสำนึกในความถูกต้องของการปฏิบัติงานที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง เที่ยงตรง รักษาความลับสัญญาการรักษาหลักการ ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์

แต่ที่ผ่านมาสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรียังคงพบปัญหาการเข้า-ออกของบุคลากรบางส่วนอย่างต่อเนื่อง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2565) โดยเฉพาะบุคลากรรุ่นใหม่รวมถึงนักเรียนทุนรัฐบาลเพื่อศึกษาศึกษาปริญญาโท (ทุน UIS) ซึ่งอาจมีสาเหตุจากหลายปัจจัย อาทิ ลักษณะงานของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีลักษณะเป็นงานสำคัญเร่งด่วนและมีชั้นความลับทำให้ต้องมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อ Work Life Balance คือ การหาความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว การที่ผู้มีความรู้สูงอยู่รวมกันมากทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงในขณะที่ตำแหน่งสำคัญระดับต่าง ๆ มีจำนวนจำกัด บางส่วนต้องการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม หรือย้ายไปอยู่กับครอบครัว นอกจากนี้ เป็นเรื่องของทัศนคติส่วนตัว เช่น การประสบกับปัญหาภาวะผู้นำที่แตกต่างในองค์การ ความประสงค์รับราชการในกระทรวงหรือกรมอื่นที่เห็นว่าเป็นที่ยอมรับมากกว่า ทำให้เกิดปัญหาการโอนย้าย การลาออกเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น หรือลาออกเมื่อได้รับบำนาญแล้วจากปัญหาการโอนย้ายและการลาออกดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการบริหารของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีทำให้ขาดผู้มีประสบการณ์และองค์ความรู้เดิม เป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าและประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการลดลง ดังนั้น สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีต้องหันมาให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรในสังกัดให้เกิดความรักและความผูกพันต่อองค์กรเพื่อที่จะช่วยรักษาบุคลากรให้อยู่กับองค์กร (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2565)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งนำผลการศึกษาวินิจฉัยไปใช้ในการวางแผนเพิ่มระดับความผูกพันต่อองค์กรให้สูงขึ้นเพื่อลดปัญหาการลาออกหรือโยกย้ายงานของบุคลากรซึ่งจะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

Buchanan (1974) ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรว่า หมายถึง ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกผูกพันกับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร เป็นการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มกำลังในการทำงานเพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายที่องค์กรได้วางไว้

Mowday, Steers & Porter (1979) ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรว่า หมายถึงเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและผลักดันให้บุคคลเต็มใจที่จะอุทิศตนเพื่อการสร้างสรรค์องค์กรให้ก้าวหน้าและมีสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งถือเป็นการแสดงออกที่มากกว่าความจงรักภักดีตามปกติ

Meyer & Allen (1997) ได้กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความผูกพันต่อองค์กรด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Commitment) หมายถึงความผูกพันที่เกิดขึ้นจากค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคม เป็นความผูกพันที่เกิดขึ้นตอบแทนสิ่งที่บุคคลได้รับจากองค์กรแสดงออกในรูปของความจงรักภักดีของบุคคลต่อองค์กร

2. ความผูกพันต่อองค์กรด้านความต่อเนื่อง (Continuance Commitment) หมายถึงความผูกพันที่เกิดขึ้นจากการคิดคำนวณของบุคคลที่อยู่บนพื้นฐานของการลงทุนที่บุคคลให้กับองค์กรและผลตอบแทนที่บุคคลได้รับจากองค์กร โดยจะแสดงออกในรูปของพฤติกรรมต่อเนื่องในการทำงานว่าจะทำงานอยู่กับองค์กรนั้นต่อไปหรือจะโยกย้ายเปลี่ยนแปลงที่ทำงาน

3. ความผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึก (Affective Commitment) หมายถึง ความผูกพันที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในส่วนบุคคลเป็นความรู้สึกผูกพันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เต็มใจที่จะทุ่มเทและอุทิศตนให้กับองค์กร

Steer, R.M. (1977, p. 46-47) ได้ศึกษาปัจจัยของความผูกพันต่อองค์กรและแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยได้แก่

1. ลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics) หมายถึง ตัวแปรที่ระบุคุณสมบัติของบุคคลนั้น ๆ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความต้องการความสำเร็จ ตำแหน่งการทำงาน

2. ลักษณะของงาน (Job Characteristics) หมายถึง ลักษณะสภาพงานที่แต่ละบุคคลรับผิดชอบปฏิบัติอยู่ว่ามีลักษณะอย่างไร

3. ประสบการณ์ทำงาน (Work Experiences) หมายถึง การรับรู้ของสมาชิกต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงทำงาน ประสบการณ์ที่ได้รับเป็นคุณหรือโทษมีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร

Herbiniak (1972) ได้ศึกษาปัจจัยของความผูกพันต่อองค์กรและแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรสรายได้ ระยะเวลาการทำงานในองค์กร และระดับตำแหน่ง

2. ลักษณะของงาน หมายถึง ลักษณะของงานผู้ปฏิบัติงานรับผิดชอบอยู่ ได้แก่ ความมีอิสระในการทำงาน ความก้าวหน้าในงาน การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน งานที่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และผลตอบแทนของงาน

3. ประสบการณ์จากการทำงานในองค์กรนั้น หมายถึง สภาพการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ ได้แก่ ความรู้สึกที่ตนเองมีความสำคัญต่อองค์กร ทิศนคติต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร ความน่าเชื่อถือขององค์กร ความพึงพอใจขององค์กร และความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนองจากองค์กร

จากการศึกษาปัจจัยของความผูกพันต่อองค์กร ทั้งทฤษฎีแนวคิดของ Herbiniak (1972) และ Steer, R.M. (1977) มีผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะของงาน และประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานในองค์กรที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กร
2. การกำหนดกลุ่ม
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้น จึงนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 1.0 แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้ (Try out)
5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กับประชากรซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) จากการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเฉลี่ยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.970 ซึ่งเป็นค่าระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้
6. การเก็บข้อมูลการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้
  - 1) ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บข้อมูลจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
  - 2) ส่งแบบสอบถามไปยังสำนัก/กอง ต่าง ๆ ทั้ง 13 สำนัก/กอง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ในช่วงวันที่ 17 – 22 กรกฎาคม 2566
  - 3) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้ว ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลแบบสอบถามไปดำเนินการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป
7. การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนแล้ว นำข้อมูลที่เก็บได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ตามระเบียบสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผล และจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อนำเสนอข้อมูลและสรุปผลการวิจัยต่อไป

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลโดยยึดกรอบแนวคิด และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ค้นคว้าไว้ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชา ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กรลักษณะของแบบสอบถาม ในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามมาตรวัดของ Likert's Scale (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 99-100)

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 3.1 ประชากร คือ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำนวน 300 คน
- 3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวน 169 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Simple size) คำนวณด้วยการใช้สูตรคำนวณของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 และ

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

1) สถิติแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาการทำงานในองค์กร

2) ค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) เพื่อใช้อธิบายระดับค่าเฉลี่ยข้อมูลความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่

1) สถิติ t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม โดยนำมาใช้ทดสอบปัจจัยส่วนบุคคลตัวแปรเพศ (ซึ่งมี 2 กลุ่ม) โดยใช้สูตร Independent t-test ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ ร้อยละ 95

2) สถิติ F-test ใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA Analysis of Variance) เพื่อทดสอบความแตกต่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาการทำงานในองค์กร กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้สูตรตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553, น. 314)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาการทำงานในองค์กร โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ 1: แสดงข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 เพศ		
ชาย	63	37.28
หญิง	106	62.72
รวม	169	100.00
2 อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	11	6.51
25 – 35 ปี	66	39.05
36 – 45 ปี	44	26.04
46 – 55 ปี	35	20.71
56 ปีขึ้นไป	13	7.69
รวม	169	100.00
3 ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	21	12.43

	ปริญญาตรี	111	65.68
	สูงกว่าปริญญาตรี	37	21.89
	รวม	169	100.00
4	สถานภาพสมรส		
	โสด	101	59.76
	สมรส	57	33.73
	หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่	11	6.51
	รวม	169	100.00
5	รายได้		
	น้อยกว่า 15,000 บาท	17	10.06
	15,000 – 25,000 บาท	92	54.44
	25,001 – 35,000 บาท	16	9.47
	35,001 – 45,000 บาท	23	13.60
	45,001 – 50,000 บาท	9	5.33
	มากกว่า 50,000 บาท	12	7.10
	รวม	169	100.00
6	ระยะเวลาการทำงานในองค์กร		
	น้อยกว่า 5 ปี	60	35.50
	5 – 10 ปี	40	23.67
	11 – 15 ปี	17	10.06
	16 – 20 ปี	12	7.10
	21 ปีขึ้นไป	40	23.67
	รวม	169	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำนวน 169 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.72 มีอายุระหว่าง 25 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.05 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 65.68 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 59.76 มีรายได้ระหว่าง 15,000 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.44 และมีระยะเวลาการทำงานในองค์กรน้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.50

2. ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแตกต่างกันจะมีความผูกพันต่อองค์กรที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2: สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	Sig.	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
1. เพศ	.77	-	✓
2. อายุ	.38	-	✓
3. ระดับการศึกษา	.56	-	✓
4. สถานภาพสมรส	.47	-	✓
5. รายได้	.40	-	✓

6. ระยะเวลาการทำงานในองค์กร .34 - ✓

2.1 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำแนกตามเพศ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่าง (Sig = .77) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จำแนกตามอายุ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่าง (Sig = .38) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามระดับการศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่าง (Sig = .56) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.4 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามสถานภาพสมรส ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่าง (Sig = .47) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.5 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามรายได้ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่าง (Sig = .40) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.6 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามระยะเวลาการทำงานในองค์กร ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่าง (Sig = .34) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ และระยะเวลาการทำงานในองค์กรที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก 1) วัฒนธรรมองค์กรของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ ยอมรับในความแตกต่างทั้งเพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือก 2) ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ขึ้นอยู่กับผลงานความสามารถ ไม่เกี่ยวกับข้อจำกัดเรื่องเพศที่แตกต่างดังจะเห็นได้จากผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับต้น และผู้อำนวยการสำนักงาน และส่วน ซึ่งมีทั้งเพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือก ดังนั้น ทุกเพศจึงมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทียนศรี บางม่วงงาม (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ผ่านโครงการอบรมวิศวกรใหม่ กรณีศึกษา : บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เพศที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ทิพย์ชนก เสนมดุง (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว ผลการศึกษาพบว่า เพศ มีความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรไม่แตกต่างกัน

2. อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ที่เข้าทำงานในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะในการตัดสินใจและอายุส่วนใหญ่ในระดับไม่แตกต่างกันมาก แต่บุคลากรทุกช่วงอายุก็มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทแรงกายแรงใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเหมือนกัน จึงทำให้มีความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์ชนก เสนมดุง (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว ผลการศึกษาพบว่า อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าวไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของปรีชาติ พันธุ์จบสิงห์ (2564) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานในเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี ปัจจัยด้านเพศ อายุ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน สถานภาพต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานในเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี

3. ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจากงานที่บุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีปฏิบัติอยู่เป็นงานที่ใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถในตัวแต่ละบุคคล ซึ่งไม่มีผลต่อความแตกต่างในแต่ละระดับการศึกษา เพราะงานของบุคลากรทุกคนล้วนมีความสำคัญต่อองค์กรและได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นบุคลากรของสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์ชนก เสนมดวง (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าวไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ประภัสสรณ์ ชำนาญเวช (2564) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยลักษณะงานและปัจจัยประสบการณ์ทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงาน บริษัท เอฟ-เทค เอ็มเอฟจี. (ไทยแลนด์) จำกัด (สำนักงานใหญ่) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานที่มีอายุและระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความผูกพันของพนักงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

4. สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจากสถานภาพสมรสนั้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะครอบครัวเพื่อให้สังคมรับรู้เท่านั้น แต่ไม่ได้ส่งผลต่อความรู้สึกที่บุคคลมีต่อความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิราติ พันธุ์จบลิงห์ (2564) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์การของพนักงานในเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี ปัจจัยด้านเพศ อายุ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน สถานภาพต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์การของพนักงานในเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี และงานวิจัยของ ณัฐพรรณ ชาญธัญกรรม (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน) ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพและตำแหน่งงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การไม่แตกต่างกัน

5. รายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจากรายได้ของแต่ละบุคคลที่ได้รับถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันแต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำให้ความรู้สึกที่มีต่อองค์กรแตกต่างกัน เพราะความรู้สึกที่มีต่อองค์กรนั้นเกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคลมากกว่าสิ่งภายนอกที่องค์กรมอบให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทียนศรี บางม่วงงาม (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรที่ผ่านโครงการอบรมวิศวกรใหม่ กรณีศึกษา : บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ทิพย์ชนก เสนมดวง (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว ผลการศึกษาพบว่า รายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าวไม่แตกต่างกัน

6. ระยะเวลาการทำงานในองค์กรที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีไม่แตกต่างกัน เนื่องจากระยะเวลาการทำงานในองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันจึงไม่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิพันธ์ พุทธพูน, ชลิตา ศรมณี, เฉลิมพล ศรีหงษ์, เสาวลักษณ์ สุขวิรัช และ วิโรจน์ ก่อสกุล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงานไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

2. ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีแตกต่างกันจะมีความผูกพันต่อองค์กรที่ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าผลการวิจัยการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน แต่เพื่อเป็นการเสริมสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีควรดำเนินการ 1) มอบหมายงานให้แก่บุคลากรตามความรู้ความสามารถในปริมาณงานที่เหมาะสม 2) กำหนดหลักเกณฑ์ผลตอบแทนของบุคลากรให้เป็นไปตามลักษณะงาน ปริมาณงานและผลงานที่ปฏิบัติ 3) สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานที่ทันสมัยเอื้อต่อการปฏิบัติงาน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงานให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน และ 4) ควรส่งเสริมนโยบายกองทุนสวัสดิการขององค์กรที่เน้นนำไปเสริมสร้างความสุข สร้างความน่าอยู่ขององค์กร เช่น การจัดทัศนศึกษา จัดการแข่งขันกีฬา จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ จัดงานเลี้ยงเกษียณอายุราชการ เพื่อการผ่อนคลายหลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน และเป็นการสร้างความสามัคคีในองค์กร รวมทั้งการให้กั๊ยมเงินปลอดดอกเบี้ยเพื่อศึกษาต่อหรืออบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อสร้างโอกาสความก้าวหน้าและพัฒนางานตามความต้องการของบุคลากรนอกเหนือจากการใช้งบประมาณแผ่นดิน

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตรการพิมพ์.
- ณัฐพรรณ ชาญธัญกรรม. (2560). *การปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน)*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทิพย์ชนก เสนผดุง. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว*. (สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: ราชภัฏแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียนศรี บางม่วงงาม. (2562). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ผ่านโครงการอบรมวิศวกรใหม่กรณีศึกษา: บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ประภัสสรณ์ ชำนาญเวช. (2564). *ปัจจัยลักษณะงานและปัจจัยประสบการณ์ทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานบริษัท เอฟ-เทค เอ็มเอฟจี. (ไทยแลนด์) จำกัด (สำนักงานใหญ่)*. *วิทยาการการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 2(1), 18-34.
- ปรีชาติ พันธจงสิงห์. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานในเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุณ, ชลิตา ศรมณี, เฉลิมพล ศรีหงษ์, เสาวลักษณ์ สุขวิรัช และ วิโรจน์ ก่อสกุล. (2561). *ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2561).
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2564). *แผนปฏิบัติการราชการ พ.ศ. 2560 - 2565. (2564, กันยายน)*. สืบค้นจาก www.soc.go.th/wp-content/uploads/2021/09/แผนปฏิบัติการ-สลค-พ.ศ.-2560-2565.pdf
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2565). *แบบรายงานการบริหารทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สืบค้นจาก <http://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/รายงานการบริหารทรัพยากร-บุคคลประจำปีงบประมาณ2565.pdf>.
- Herbiniak, L., & Alutto, J. (1972). *Personal and role-related factor in the development of organization commitment*. *Administrative Science Quarterly*, 17, 555-572.

- Meyer, J. & Allen, N. (1997). *Commitment in the workplace: Theory Research and application*. Calif: Sage Publication.
- Mowday, R.T., Steers, R.M. and Porter, L.W. (1979) The Measurement of Organizational Commitment. *Journal of Vocational Behaviour*, 14, 224-247.
- Steers, R. M. (1977). *Antecedents and Outcomes of Organizational Commitment*. *Administrative Science Quarterly*. 22(1), 46-56.

KSUC-O-043

การนำนโยบายช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัดอุดรธานี

Implementing policies to assist drug users and addicts: A case study of the social rehabilitation center in Udon Thani province.

ปुरुณ วิเวก* และ กฤษวรรณ โล้วชรินทร์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: poonwk@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 16 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี และ 3) เสนอแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี แบ่งหน่วยงานรับผิดชอบเป็น 2 ลักษณะ คือ ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานีมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลทั้งหมด 20 อำเภอ และศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภออีก 9 แห่ง ดูแลรับผิดชอบกลุ่มอำเภอใกล้เคียง บริหารจัดการให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมและจัดทำแผนการดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะทำงาน วิทยากร เจ้าหน้าที่ประจำโครงการเพื่ออำนวยความสะดวกรับผิดชอบงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการ และปฏิบัติงานตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย ทั้งการช่วยเหลือผู้ป่วย ตั้งจุดตรวจเพื่อหาผู้เสพ การจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ และการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการฟื้นฟูสภาพทางสังคมทุก 3 เดือนโดยมีกำหนดการติดตาม 5 ปี 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ พบว่า โครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากการดำเนินงานผ่านหน่วยงานราชการส่วนกลางลงมายังหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค จึงขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน ผู้เกี่ยวข้องไม่ทราบแนวทางการดำเนินงานตามโครงการ ไม่เข้าใจบทบาทและภารกิจที่ได้รับ ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้และทักษะที่จำเป็น 3) ควรเพิ่มอำนาจและบทบาทหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการด้วยตนเองผ่านการกำกับดูแล การให้คำปรึกษาโดยหน่วยงานจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จัดให้มีการเตรียมความพร้อมให้ผู้ปฏิบัติงานโดยการอบรมความรู้และทักษะที่จำเป็น เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

คำสำคัญ: การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การใช้สารเสพติด, ข้าราชการการปฏิบัติการ

Abstract

This research aims to study the implementation of the assistance program for substance users and addicts at the Social Rehabilitation Center in Udon Thani province. The researchers employed a case study research method and collected data through in-depth interviews with 16 key informants involved in the project implementation. The purposes of the research were to 1) To study the process of implementing assistance programs for substance users and addicts at the Substance Abuse Rehabilitation Center in Udon Thani Province, 2) To examine the problems and challenges in implementing assistance programs for substance users and addicts at the center, and 3) To propose recommendations for improving the implementation of assistance programs for substance users and addicts at the center. The research findings showed that the 1) The process of implementing assistance programs for substance users and addicts at the Substance Abuse Rehabilitation Center in Udon Thani Province involves two types of organizational units. The provincial center oversees 20 districts, and district centers oversee an additional 9 districts, providing support to nearby district groups. The process includes meeting preparation, work plan development, team formation, training, and regular follow-ups every three months for a designated follow-up period of five years. 2) Problems and challenges in project implementation include a lack of coordination in working together due to the central-to-regional government structure. Stakeholders are unfamiliar with project guidelines, roles, and responsibilities, and there is a lack of direct responsibility. Limited participation from operational staff and a lack of necessary knowledge and skills were also identified. 3) Recommendations include empowering and assigning responsibilities to local government organizations for independent operation through supervision, providing guidance from central and regional agencies, and preparing staff through essential knowledge and skills training, such as conducting practical workshops with other relevant organizations.

Keywords: Policy Implementation, Substance Abuse, Street- Level Bureaucracy

บทนำ

สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยเป็นปัญหาร้ายแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะยาเสพติดชนิดเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) ที่มีการใช้งานและการแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ ปี 2565 รายงานว่า ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย โดยการประเมินจากผู้เข้าบำบัด เป็นยาบ้ามากที่สุดถึงร้อยละ 78.10 นอกจากนี้ยังมีการคาดการณ์ว่าปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจัดการสาธารณสุข อาจส่งผลให้มีผู้ใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565)

เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดในทุกมิติ รัฐบาลจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการปราบปราม การป้องกัน และการบำบัดรักษาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเป็นระบบ ซึ่งมาตรา 118 กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม เพื่อให้ความช่วยเหลือ ฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา ในด้านการประกอบอาชีพ การศึกษา ปัญหาด้านสุขภาพ และการให้การสงเคราะห์อื่น ๆ รวมทั้งการติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ และไม่หวนกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำ (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564, 2564)

นับแต่เกิดเหตุการณ์กราดยิงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลอุทัยสวรรค์ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีผู้เสียชีวิต 36 คน ซึ่งผู้ก่อเหตุมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาก่อน (The MATTER, 2565) รัฐบาลไทยได้ออกมาตรการเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเสพติดและอาชญากรรม โดยเฉพาะการเร่งรัดการจัดตั้งศูนย์คัดกรอง และการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมให้ครอบคลุมทุกตำบลและอำเภอ การค้นหาคัดกรองผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผู้ป่วยจิตเวชจากการใช้สารเสพติดที่มีความเสี่ยงสูงต่อการก่อความรุนแรง เพื่อเข้ารับการฟื้นฟู (เอกรินทร์ บำรุงภักดิ์, 2566) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้สำรวจและรวบรวมรายชื่อผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่อย่างเร่งด่วน เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือโดยยึดหลัก "ผู้เสพ คือ ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา" กรมการปกครองจึงได้กำหนดโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติด จำนวน 100,000 คน ทั่วประเทศ (กรมการปกครอง, 2566)

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดที่ติดกับชายแดนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ จังหวัดอุดรธานีเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ทำให้อาสาสมัครสามารถเข้ามาในพื้นที่ได้ง่ายและรวดเร็ว (จังหวัดอุดรธานี, 2565) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มีผลการดำเนินการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 5,278 คดี ตรวจยึดยาเสพติด ชนิดยาบ้า 5,000,281 เม็ด (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2565)

ในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดอุดรธานีได้ดำเนินการสำรวจค้นหาผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน และจัดทำบัญชีเป้าหมายผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวน 3,497 ราย (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรธานี, 2566) การดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กำหนดให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติดจำนวน 2,500 คน แบ่งเป็นรุ่นละ 50 คน จำนวน 50 รุ่น ให้ครอบคลุมทั้ง 20 อำเภอ (กรมการปกครอง, 2566)

ด้วยสถานการณ์และเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการนำนโยบายช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ โดยศึกษาการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงกระบวนการ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการ และจะช่วยให้ผู้ออกแบบนโยบาย ผู้นำ

นโยบายไปปฏิบัติ หรือผู้ที่สนใจ ได้ทราบถึงแนวทางในการดำเนินโครงการ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนานโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษากระบวนการการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี
- 1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี
- 1.3 เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการนำนโยบายช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ ผู้เขียนจึงค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย

นโยบาย (Policy) คือ แนวทางการดำเนินงานหรือการกระทำที่มีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ เป็นเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการบริหาร รัฐเลือกที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการได้ เช่น การออกกฎหมาย การจัดทำโครงการ และการดำเนินงานอื่น ๆ โดยมีผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์บางอย่าง หรือตอบสนองความต้องการของคนในสังคม (Dye, 1981; สมพร เพ็ญจันทร์, 2552)

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การทำงานตามแผนที่กำหนดไว้ในนโยบาย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ๆ ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย เกี่ยวข้องกับการออกแบบนโยบาย และความสามารถของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการ (Bouckaert et al., 2019)

Blacklock et al. (2020) ได้ศึกษาการวิเคราะห์การดำเนินนโยบายด้านสุขภาพในประเทศที่มีรายได้น้อย พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จำกัดเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ

การกำกับติดตามนโยบาย (Policy Monitoring)

การกำกับติดตามนโยบายเป็นกระบวนการสำคัญในการตรวจสอบการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส และประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการต่าง ๆ เช่น การกำหนดตัวชี้วัดประสิทธิภาพ การสำรวจ กรณีศึกษา และการประเมินผลกระทบ เพื่อวัดและติดตามผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบาย (Joshi & Houtzager, 2020)

ข้าราชการปฏิบัติการ (Street- Level Bureaucracy)

ข้าราชการปฏิบัติการ เป็นแนวคิดที่หมายถึง กลุ่มผู้ที่ปฏิบัติงาน พนักงาน มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินนโยบายสาธารณะและโครงการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ครู และผู้ให้บริการด้านสุขภาพ มักได้รับอำนาจการตัดสินใจที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ และการกระทำของพวกเขาสามารถมีผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ (Maynard-Moody & Musheno, 2018)

Lipsky (2018) อธิบายว่า การทำความเข้าใจข้าราชการปฏิบัติการที่เป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายสาธารณะ เป็นส่วนสำคัญสำหรับการปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติและผลลัพธ์ที่ได้ ข้าราชการระดับถนนมักเผชิญกับความท้าทายสำคัญ

ในการดำเนินนโยบาย เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความต้องการที่ขัดแย้งกัน และอำนาจในการตัดสินใจที่จำกัด (Larsen, 2019) บทความทางวิชาการของ Baumann et al. (2019) ให้ความสำคัญกับบทบาทของพนักงานในระดับถนนในการเป็นผู้ร่วมกำหนดกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้ผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายต่อเนื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติด และมีความสนใจจากนักศึกษาที่ต้องการศึกษานโยบายและโครงการรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหา

การศึกษาของเกษมศานต์ โชติชาครพันธ์ และคณะ (2562) พบว่าแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดขาดการบูรณาการทำงานร่วมกันทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบถึงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแผน ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานของตนเองเป็นหลัก (Function Based) และนโยบายจากผู้บริหาร ระดับสูง เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการดำเนินงานของหน่วยงาน ในพื้นที่ พสกพร สุขุมมะสวัสดิ์ และธนวัฒน์ ทิมลจินดา (2563) ได้ศึกษาการนำนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติในจังหวัดชลบุรี พบว่า พบว่ามีปัญหาหลายด้าน เช่น การกำหนดนโยบายไม่คำนึงถึงบริบทของพื้นที่ โครงสร้างหน่วยงานที่ซับซ้อน ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ วิรัช ไชยศักดิ์ และคณะ (2559) ศึกษาการประเมินผลโครงการค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติดจังหวัดสตูล พบว่า เติบโตพร้อมในด้านการบริหารจัดการและผู้ปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยกำหนดใช้ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม จำนวน 10 แห่ง ดำเนินโครงการฯ และผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกผู้วิจัยเลือกศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมที่ศึกษาแบบเจาะจงจำนวน 2 แห่ง แบ่งเป็นศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ที่ดำเนินการโดยศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรธานี (ศอ.ปส.จ.อุดรธานี) 1 แห่ง และศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอบ้านดุง (ศป.ปส.อ.บ้านดุง) 1 แห่ง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ แหล่งข้อมูลเอกสารและแหล่งข้อมูลบุคคล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่เอกสารชั้นปฐมภูมิ เช่น ประกาศ กฎหมาย คำสั่งต่าง ๆ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ เช่น เอกสารทางวิชาการ บทความวิชาการ ทั้งเอกสารปกติและในระบบออนไลน์ สำหรับแหล่งข้อมูลบุคคล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อสอบถามข้อมูลและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับประเด็นกระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้วย

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ให้มาจากผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแนวทาง กระบวนการ เป้าหมาย ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ เหนือในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารระดับอำเภอ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานระดับจังหวัด และระดับอำเภอ และผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนทั้งสิ้น 16 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารต่าง ๆ และนำข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิตามตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับความเข้าใจในกระบวนการ อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี

การดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัดอุดรธานี มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1) ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดและอำเภอ จัดหาสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินโครงการ เพื่อใช้เป็น “สถานฟื้นฟูสภาพทางสังคม” ในการดำเนินการฟื้นฟูสภาพทางสังคมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด โดยที่จังหวัดอุดรธานีพิจารณาจากศักยภาพของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินโครงการฯ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้มอบหมายให้ ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานี รับผิดชอบช่วยเหลือฟื้นฟูครอบครัวครบคลุมทั้ง 20 อำเภอ และศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมอำเภออีก 9 แห่งรับผิดชอบกลุ่มอำเภอใกล้เคียง

2) ศูนย์ฯ ยาเสพติดจังหวัดและอำเภอ จัดประชุมเตรียมความพร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดทำแผนการดำเนินโครงการ โดยมีศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรธานีเป็นหน่วยงานหลัก จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน และคณะวิทยากร รวมถึงเจ้าหน้าที่ประจำโครงการเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการ อำนวยความสะดวก ดูแลผู้เข้ารับการอบรม และรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทำให้ทุกศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมดำเนินการภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าการดำเนินกิจกรรมของศูนย์เป็นไปตามหลักสูตรและมาตรฐานที่กำหนดไว้

3) ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติด ตามบัญชีเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและค้นหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจากการตั้งจุดตรวจ จุดสกัด โดยกำหนดให้ผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการต้องเป็นผู้ที่สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสภาพทางสังคม เป็นผู้ป่วยประเภทที่มีความเสี่ยงต่ำที่เริ่มทดลองหรือเสพยาเสพติดเป็นครั้งคราว ซึ่งผ่านการคัดกรองจากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่

4) ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจัดการอบรมให้ความรู้ ระยะเวลา 15 วัน ตามหลักสูตรที่กรมการปกครองกำหนด มีหลายหน่วยงานในการบูรณาการการให้ความรู้ ประกอบด้วย ที่ทำการปกครอง สำนักงานสาธารณสุข ศูนย์การส่งเสริมการเรียนรู้ สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน แรงงานจังหวัด สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด องค์กรศาสนา ชมรม To Be Number One และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยศูนย์ยังเตรียมโครงการฝึกอาชีพสำหรับผู้ผ่านการอบรมเพื่อเสริมความสนใจและพร้อมทำงาน เพื่อสร้างโอกาสในการหารายได้ให้กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการนี้

5) การติดตามและช่วยเหลือผู้ผ่านการฟื้นฟูสภาพทางสังคมทุก 3 เดือนภายในระยะเวลา 5 ปี และจังหวัดอุดรธานี กำหนดแนวทางการติดตามผู้ผ่านการฝึกอบรม โดยได้แต่งตั้งและมอบหมายให้ชุดปฏิบัติการตำบลที่บูรณาการหลายหน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการติดตาม ช่วยเหลือผู้ผ่านการฟื้นฟูสภาพทางสังคมโดยให้ติดตามผู้ผ่านการอบรมต่อเนื่อง เป็นประจำทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 3 วัน เป็นอย่างน้อย ผ่านช่องทางการสื่อสารโดยใช้กลุ่มไลน์ เพื่อติดต่อระหว่างชุดปฏิบัติการตำบลกับผู้ปกครอง ญาติ ของผู้ผ่านการฟื้นฟูฯ ชุดปฏิบัติการตำบลรวบรวมข้อมูลความเป็นอยู่และความต้องการด้านอาชีพ การทำงาน การศึกษา รวมถึงความต้องการอื่น ๆ ของผู้ผ่านการฟื้นฟูสภาพทางสังคม และจัดการประชุมชุดปฏิบัติการตำบล เป็นประจำ

อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ในทุกวันที่ 10 และ 20 ของทุกเดือน เพื่อบันทึกข้อมูลการติดตาม และการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ผ่านการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ให้บันทึกข้อมูลลงในระบบการติดตามของกรมการปกครอง และระบบข้อมูลการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ ของกระทรวงสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง และสรุปผลการดำเนินการติดตามพร้อมกับเสนอความเห็น และรายงานให้นายอำเภอ พิจารณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และรายงานผู้ว่าราชการจังหวัด กรมการปกครอง และกระทรวงมหาดไทยทราบ เป็นประจำทุกวันที่ 15 และ 30 ของทุกเดือน

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี

1) โครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัดอุดรธานี เริ่มดำเนินการโดยขาดการเตรียมความพร้อม และขาดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผนการดำเนินโครงการ การมอบหมายให้บางอำเภอเป็นศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินโครงการฯ ภาระความรับผิดชอบจึงตกอยู่กับศูนย์ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีภาระความรับผิดชอบเพิ่มเติมในการจัดเตรียม จัดหาอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกทั้งสำหรับผู้เข้าโครงการและเจ้าหน้าที่วิทยากรโดยไม่มีงบประมาณสนับสนุนในด้านนี้ การติดตามและช่วยเหลือผู้ผ่านการฟื้นฟู พบว่าในระยะแรกของการติดตามยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน จึงกำหนดให้มีการบันทึกข้อมูลลงในสมุดติดตามสถานะ และการบันทึกการติดตามในระบบข้อมูลการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของกระทรวงสาธารณสุขและระบบการติดตามของกรมการปกครอง ส่งผลให้เกิดความซับซ้อนในการรายงานและติดตามของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่จะต้องบันทึกข้อมูลการติดตามถึง 3 ช่องทาง

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินโครงการ เช่น ภาระงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่แน่นอน การบริหารจัดการที่ขาดการมอบหมายภารกิจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสับเปลี่ยนหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานทำให้ขาดความเชี่ยวชาญและไม่มีความรับผิดชอบงาน โดยเฉพาะ การกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 50 คน ต่อ 1 รุ่น เป็นไปได้ยากที่จะหาผู้สมัครใจเข้าโครงการได้ครบ และทันเวลา เจ้าหน้าที่ที่ต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงด้านความปลอดภัยจากการค้นหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และจากการลงโทษผู้เข้ารับการอบรมที่ต้องการฝึกอบรมวินัย และฝึกด้านร่างกาย ผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละรุ่นมีช่วงอายุ พื้นฐานความรู้ สภาพสังคมและครอบครัวแตกต่างกัน รวมทั้งวิทยากรและเจ้าหน้าที่โครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ได้เอาใจใส่กับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ แต่เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้รับผิดชอบ เป็นผลให้แนวทางการสอน แผนกิจกรรมตามหลักสูตรการอบรมไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ

3. การเสนอแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี

การศึกษาก่อนนโยบายช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นจากการเร่งรัดให้ดำเนินการโดยด่วนและขาดการเตรียมความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น หน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานหลัก และศึกษาความพร้อมของหน่วยงานราชการในระดับจังหวัดและอำเภอที่จะมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินโครงการ สร้างการบูรณาการกับหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา เพื่อดำเนินโครงการให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินนโยบาย และออกแบบการดำเนินการโดยหน่วยราชการส่วนกลาง ถึงจะมีมาตรฐานเป็นรูปแบบเดียวกัน แต่ไม่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ที่ต้องนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดความยั่งยืน

ได้ยาก ดังนั้นการเพิ่มอำนาจและบทบาทหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการด้วยตนเอง ผ่านการกำกับดูแล ให้คำปรึกษาโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อาจเกิดผลสัมฤทธิ์และตอบสนองต่อความต้องการได้ดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี พบว่า การดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด ที่รัฐเลือกที่จะดำเนินนโยบายเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยการบำบัดรักษาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการส่วนกลาง และลงมายังหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค แต่ในทุกระดับขาดการบูรณาการทำงานร่วมกัน ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ทราบถึงแนวทางการดำเนินงาน ไม่เข้าใจบทบาทภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำเนินโครงการและผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ ซึ่ง Blacklock et al. (2020) ระบุว่า การจำกัดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นอุปสรรคสำคัญในการนำนโยบายไปดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ การนำนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติเป็นการดำเนินโครงการของรัฐ โดยมีข้าราชการปฏิบัติที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จากการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าการกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาสถานที่สำหรับดำเนินโครงการ การจัดประชุมเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดทำแผนการดำเนินโครงการ การจัดทำหลักสูตร และการกำหนดรูปแบบการติดตามผู้ผ่านโครงการ เจ้าหน้าที่ ข้าราชการ ที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการเพียงเล็กน้อย การเป็นผู้รับนโยบายจากผู้บริหารไปดำเนินการทำให้มีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังเช่นที่ Baumann et al. (2019) กล่าวว่า เพื่อให้ผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ร่วมกำหนดในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอยู่ 2 ประเด็น คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ และ 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เข้าร่วมโครงการ กรมการปกครองให้ดำเนินโครงการโดยขาดการการประชุมเชิงปฏิบัติการเตรียมความพร้อมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ การบริหารจัดการที่ขาดการมอบหมายภารกิจให้หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสับเปลี่ยนหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ทำให้ขาดความเชี่ยวชาญและไม่มีผู้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง สอดคล้องกับวีรัช ไชยศักดิ์ และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติดจังหวัดสตูล พบว่า การเตรียมความพร้อมในด้านการบริหารจัดการและ ผู้ปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกษมศานต์ โชติชาครพันธ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการประเมินการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษาเสพติด ปี 2562 พบว่า ผู้ปฏิบัติรับทราบแผนงานและดำเนินการเฉพาะบทบาทภารกิจที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์โครงการ และขาดการบูรณาการทำงานร่วมกันในพื้นที่

3. การเสนอแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเร่งรัดในการดำเนินโครงการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความพร้อม จึงควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในผู้ปฏิบัติงานหลักและปรับปรุงความพร้อมของหน่วยงานในการดำเนินโครงการ การบูรณาการหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการ นโยบายและการดำเนินการที่ออกแบบโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางถึงจะมีมาตรฐานเดียวกัน แต่ขาดความตอบสนองต่อปัญหาในบริบทพื้นที่ ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติในเป็นสิ่งที่ยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับ Skedsmo et al. (2019) ที่ศึกษาการนำนโยบาย

ด้านการศึกษาไปปฏิบัติ พบว่าการให้ผู้ใช้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามนโยบายจะมีความสอดคล้องและมีประสิทธิผลในการปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการนำนโยบายช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดไปปฏิบัติ กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมของจังหวัดอุดรธานี ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด ควรจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในระดับจังหวัด เพียงแห่งเดียวและมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอ ในการค้นหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้าร่วมโครงการ
2. ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด ควรจัดประชุมขับเคลื่อนการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยการนำข้อมูลจากทุกส่วนราชการในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงความพร้อมก่อนการดำเนินโครงการ การประชุมถอดบทเรียนเพื่อรับทราบผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงาน มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด
3. การจัดทำโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ของกรมการปกครอง ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานภายใต้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานหลัก และศึกษาความพร้อมของจังหวัดและอำเภอในการดำเนินการตามโครงการ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2566) การดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมจังหวัด

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. สำนักอำนวยการกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย

เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์, ปรีดา สถาวร, สุวิชา เป้าอารีย์, อานุกาพ รักษ์สุวรรณ, ปรีชญานันท์ นักฟ้อน, สืบสกุล เข้มทอง, ศราวุธ มาเฉลิม, บัณฑิต สุนทรวิกรานต์, ชีรศักดิ์ ผสมทรัพย์, อานนท์ ฉัตรเงิน, และ ณ.กษเมธ มณีเทพ. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562. ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ผลการจับกุมคดียาเสพติด ตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี (2566, 26 เมษายน). Crimspolice.com

<http://crimspolice.com/index.html#1682487677329-32>

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 (2564, 8 พฤศจิกายน) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนที่ 73 ก. หน้า 1

พสกพร สุขุมมะสวัสดิ์ และธนวัฒน์ พิมลจินดา. (2564). การนำนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติในจังหวัดชลบุรี. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 9(2), 105-124.

วิรัช ไชยศักดิ์, ขวัญตา บาลทิพย์, และถนอมศรี อินทนนท์. (2559). การประเมินผลโครงการค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติดจังหวัดสตูล. วารสาร อัล-นूर บัณฑิต, 11(21), 51-65.

สมพร เพ็ญจันทร์. (2552). นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. (1) บริษัท ออน อาร์ต ครีเอชั่น จำกัด

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรธานี. (2566). การดำเนินแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดอุดรธานี.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ :สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ.

สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี 2566-2570. สำนักงานจังหวัดอุดรธานี.

เอกรินทร์ บำรุงศักดิ์. (2565, 6 พฤศจิกายน). กราวยิงหนองบัวลำภู : ครบรอบ 1 เดือน รัฐออกมาตรการอะไรแล้วบ้าง. <https://www.bbc.com/thai/thailand-63515960>

ภาษาอังกฤษ

Baumann, A., Rheume, A., & Lasserre, E. (2019). The implementation of health policies for migrant populations: a systematic literature review of experiences in high-income host countries. *Public Health Reviews*, 40(1), 1-29.

Blacklock, C., Ward, J., & Bower, H. (2020). Health policy implementation in low-income countries: an analysis of the challenges and barriers faced by policymakers and implementers. *International Journal of Health Policy and Management*, 9(11), 463-472.

Bouckaert, G., Van de Walle, S., & van Roosmalen, F. (2019). *Public management in perspective: A critical and reflective analysis of theory and practice*. Palgrave Macmillan.

Dye, T.R. (1981). *Understanding Public Policy*. (4th ed.). Prentice-Hall, Inc.

Joshi, A., & Houtzager, P. P. (2020). Accountability, transparency, participation, and inclusion: A review of conceptual foundations. *Annual Review of Political Science*, 23, 1-20.

Larsen, C. A. (2019). Challenges facing street-level bureaucrats: A review of recent empirical research. *Public Administration Review*, 79(6), 822-833.

Lipsky, M. (2018). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.

Maynard-Moody, S., & Musheno, M. (2018). *Cops, teachers, counselors: Stories from the front lines of public service*. University of Michigan Press.

The Matter. (2565, 6 ตุลาคม). สรุปรายการตึกยิงหนองบัวลำภูที่พาดชีวิตคนไปอย่างน้อย 36 ราย สู้คำถามต่อความปลอดภัยของ ปชช. <https://thematter.co/brief/187342/187342>

KSUC-O-044

การศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

Studying the situation and creating indicators of the quality of life of the elderly in community along the Prem Prachakorn Canal, Bangkok

มนพัทธ์ สีขาว^{1*} วิทยา วิสูตรเรืองเดช² บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ¹ และ นภนธ์ รัชตะปิติ³

สาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร¹

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา²

ส่วนการศึกษา กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า³

*Corresponding author: monnapatt.s@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร และ (2) เพื่อสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกับการใช้ Systematic Literature Review ดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณลักษณะให้เป็นชุมชนริมคลอง ในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผลการวิจัยพบว่า (1) ประชากรผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร คิดเป็น 14.02% ของจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 60-69 ปี คิดเป็น 54.39% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด และเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุโดยประเมินจากสภาวะความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง แบ่งได้ 3 กลุ่ม ซึ่งในชุมชนริมคลองเปรมประชากร พบทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มติดสังคม 2) กลุ่มติดบ้าน และ 3) กลุ่มติดเตียง (ร้อยละ 96.90, 2.37 และ 0.73 ตามลำดับ) การศึกษาจุดเด่น ปัญหา อุปสรรค และโอกาส ซึ่งนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อการพัฒนาเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากรให้สอดคล้องตามบริบทชุมชน (2) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร เรียงตามลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสุขภาพกาย 4) ด้านสุขภาพจิต และ 5) ด้านสภาพแวดล้อม แต่ละองค์ประกอบ มีตัวชี้วัดย่อยนับรวมจำนวนได้ทั้งหมด 28 รายการ ข้อเสนอแนะในงานวิจัย (1) ให้นำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากรไปใช้วัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการวิจัย และ (2) ควรกำหนดค่าลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดย่อยแต่ละรายการ

คำสำคัญ: สังคมผู้สูงอายุ, คุณภาพชีวิต, ชุมชนริมคลอง, คลองเปรมประชากร

Abstract

The objectives of this research are to (1) study the situation of the elderly through the participation process of the community along the Prem Prachakorn Canal, Bangkok and (2) to create indicators of the quality of life of the elderly in community along the Prem Prachakorn Canal, Bangkok. This research is a

community participatory research with the use of Systematic Literature Review. Purposive Sampling is selected by defining the community along the canal in the service area of Phranakhon Rajabhat University. The results of the research found that: (1) The elderly population in community along the Prem Prachakorn Canal accounts for 14.02% of the total population. Most of the elderly are in the age range of 60-69. years accounted for 54.39% of the total number of elderly people and were more female than male. The division of elderly people by evaluating their ability to help themselves can be divided into 3 groups. In the community along the Prem Prachakorn Canal, all 3 groups were found: (1) Social Bound, (2) Home Bound, and (3) Bed Bound (96.90%, 2.37%, and 0.73% respectively). Studying Strengths, Weaknesses, Threats and Opportunities, which are used for analysis in order to develop indicators of the quality of life of the elderly in the community along the Prem Prachakorn Canal in accordance with the community context. (2) Indicators of the quality of life of the elderly in communities along the Prem Prachakorn Canal, Bangkok, in order of importance, consists of 1) social relations, 2) economics, 3) physical health, 4) mental health and 5) environment. Each element There are a total of 28 sub-indicators. Recommendations for this research (1) Indicators of quality of life of the elderly in the community along the Prem Prachakorn canal should be used to measure the quality of life of the elderly in research and (2) the priority value of each sub-indicator should be set.

Keywords: Aging society, Quality of life, Canalside community, Prem Prachakorn Canal

บทนำ

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ในปี พ.ศ. 2565 และในปี พ.ศ. 2579 จะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ พร้อมกับการขับเคลื่อนเกี่ยวกับนวัตกรรมผู้สูงอายุในมิติต่างๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีนวัตกรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561) ในปี พ.ศ. 2560 กรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุประมาณ 1,020,917 คน จากประชากรทั้งหมด หรือประมาณร้อยละ 18.63 (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2566) มีการจัดตั้งชุมชนประมาณ 2,071 ชุมชน (สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง, 2561) และที่ตั้งอยู่ริมคลองประมาณ 1,682 คลอง (สำนักการระบายน้ำ, 2559.) ความเจริญในเขตเมืองมักทำให้ผู้คนในวัยแรงงานจำเป็นต้องเร่งรีบออกจากบ้านไปประกอบอาชีพแต่เช้า โดยผู้สูงอายุที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้มักต้องอาศัยอยู่บ้านโดยลำพัง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกหงอยเหงา วิตกกังวลด้านต่างๆ หรือความเครียดกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (วิทยา วิสูตรเรืองเดช และคณะ, 2562) การเพิ่มขยายของชุมชนเมืองในขณะที่ชุมชนริมน้ำยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตบางประการตามบริบทของชุมชนริมน้ำอย่างต่อเนื่อง (จรรยาพันธ์ บรรจงภาค, 2546) โดยชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานครมีการบ่มเพาะของชนบทธรรมนิยมประเพณีไป การสานสัมพันธ์จากการอยู่ร่วมกันจนเกิดความผูกพันกันภายในชุมชนแม้ว่าจะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกันทางสายเลือด อีกทั้งประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชนที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชนริมคลอง เกิดความรักถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของยุคสมัยและวันเวลาอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ของผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองซึ่งเป็นกลุ่มผู้เป็นสรรพความรู้และกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชน ประกอบกับภายในชุมชนบางพื้นที่ไม่มีสถานที่ในการออกกำลังกาย ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจที่อาจส่งผลต่อการบริโภคอาหารที่ไม่ได้สัดส่วนที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคทางระบบหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ลดลงของผู้สูงอายุ ซึ่งรัฐบาลเองก็ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมโดยมีนโยบายด้านระบบประกันสุขภาพต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ (วิทยา วิสูตรเรืองเดช

และคณะ, 2562) ชุมชนริมคลองเปรมประชากร เป็นหนึ่งในชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาพื้นที่ริมคลอง อยู่ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้ที่มีโดยความร่วมมือของชุมชนริมคลองเปรมประชากร ในการศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุชุมชนริมคลองเปรมประชากรที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนริมคลอง และศึกษาตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร โดยการวิจัยร่วมกับคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มรัตนโกสินทร์ ในการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ที่สอดคล้องตามบริบทของชุมชนริมคลอง และเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่สามารถสะท้อนข้อมูลได้อย่างเต็มรูปแบบ จึงนำมาสู่การนำเสนอบทความวิจัย เรื่อง การศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร
- 1.2 เพื่อสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากรกรุงเทพมหานคร

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทความวิจัยนี้ได้เรียบเรียงและนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ประเทศไทยกำหนดนิยาม ผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นการ คือผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุฉบับ พ.ศ. 2546 และนิยามนี้ได้ใช้เป็นอายุที่เริ่มได้รับสิทธิต่าง ๆ จากทางราชการด้วย เช่น อายุเกษียณของข้าราชการ หรืออายุที่เริ่มได้รับเบี้ยยังชีพ (Laws,1993) มีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุเสนอให้มีการปรับนิยามของผู้สูงอายุในประเทศของตนเองให้สูงขึ้น เช่น ประเทศญี่ปุ่นจาก 65 ปี เป็น 75 ปี (Hinohara, 2006; Orimo et, al., 2006; Tokuda, & Hinohara, 2008) และสำหรับประเทศไทยจาก 60 ปี เป็น 65 ปี (ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนางศ์, 2553) ในด้านการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ ด้วยวัยทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม (วิทยา วิสูตรเรืองเดช และคณะ, 2562) ในด้านบทบาทของผู้สูงอายุ ญรัจรีรา ทองเจริญชูพงศ์ (2554) กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทยมีบทบาท 3 ด้าน (1) บทบาทครอบครัว ได้แก่ 1) ฐานะเป็นพ่อแม่ หรือเป็นญาติผู้ใหญ่ 2) ฐานะเป็นผู้ช่วยเหลืองานในครอบครัว 3) ฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจในครอบครัว (2) บทบาทต่อสังคม ได้แก่ 1) การเป็นผู้นำในชุมชนด้านการคิดและร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ๆ 2) การเป็นผู้ให้คำแนะนำและที่ปรึกษาต่าง ๆ ในชุมชน 3) การเป็นผู้สร้างความสามัคคีในชุมชน และ (3) บทบาทการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์สั่งสมจนมีความรอบรู้หลายด้าน จึงสามารถบอกเล่าบรรยายสาธิต ปฏิบัติจริง เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์แก่คนรุ่นหลังได้ วิทยา วิสูตรเรืองเดช และคณะ (2562) ได้กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรมผู้สูงอายุว่า เป็นทฤษฎีที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุยังคงมีกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติย่อมจะก่อให้เกิดสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต โดยกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุอาจมีการปรับเปลี่ยนตามวัยที่เปลี่ยนไป โดยเปลี่ยนจากการใช้กำลังกายที่หนักมาผ่อนคลายนมากขึ้น หรือการใช้กิจกรรมทางสติปัญญาแทนการใช้กำลัง ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ผู้สูงอายุคลายความทุกข์ทางใจ และทำให้ผู้สูงอายุได้มีการออกกำลังกายได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต คือ ความพึงพอใจในการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี (Ferrans, 1985) และ (ประยูทธ ประยูตโต, 2543)

ในด้านองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ซึ่งได้มีนักวิชาการกล่าวถึงไว้หลายท่าน ซึ่ง เสรี พงศ์พิศ (2536) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 1) มีความพร้อม ความสำนึกและความกระตือรือร้นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 2) ไม้มีความทุกข์ ความขาดแคลน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้ 3) มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา 4) มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขภายในครอบครัว 5) มีหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ 6) ใช้จ่ายีตประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ 7) มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา 8) การมีอำนาจในการคิดวิเคราะห์ 9) ตระหนัก และเห็นคุณค่าของศักยภาพของตนเองที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา 10) มีความคิดสร้างสรรค์ อดทนในการพัฒนา 11) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ วิทยา วิสุตรเรืองเดช และคณะ (2562) ได้ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามลำดับความมีอิทธิพลจากมากไปน้อย พบว่าความสัมพันธ์ทางสังคม ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ตัวแปรด้านสุขภาพกาย ตัวแปรด้านสภาพจิตใจ และตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม และพบว่า ในประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับสังคมเป็นอันดับต้นๆ ส่วนในต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับสุขภาพเป็นหลัก และได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) คุณภาพชีวิตทางกายภาพ 2) คุณภาพชีวิตทางสภาพจิตใจ 3) คุณภาพชีวิตทางสังคม 4) คุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจ 5) คุณภาพชีวิตทางสิ่งแวดล้อม และ 6) คุณภาพชีวิตทางอื่นๆ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนทางสังคม

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันในพื้นที่หนึ่ง โดยมีความสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, 2540; ประเวศ วะสี, 2540 และ Oxford Advanced Learner's Dictionary English, 1994) ส่วน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ชุมชนก็เพื่อ 1) หาข้อเท็จจริงต่างๆ 2) ทดสอบข้อเท็จจริงต่างๆ 3) นำไปใช้ประโยชน์ในงานพัฒนา 4) แก้ไขปัญหาที่มีในชุมชน 5) แก้ไขปัญหาของชุมชนโดยการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกันระหว่างนักพัฒนาและชาวบ้าน ซึ่งมักเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการวางแผน และเพื่อแก้ไข้ปัญหาของชุมชนโดยบุคคลภายในชุมชน ซึ่ง วิทยา วิสุตรเรืองเดช และคณะ (2562) อธิบายว่ากระบวนการทำงานกับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) (ปิยะวัติ บุญ-หลง, กาญจนา แก้วเทพ และ บวร ปภัสราทร, 2559) 2) กระบวนการออกแบบผลงานด้วยการคิดอย่างเป็นระบบ (Service Learning Design Thinking) (พัชริน ดำรงกิตติกุล, 2560) 3) เครื่องมือ 7 ชั้นเรียนรู้ชุมชน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2552) และ 4) ทฤษฎีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมหลากหลายทฤษฎีประกอบกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกับการใช้ Systematic Literature Review

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาความเป็นไปได้ของการศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

1.2 รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์และการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร โดยใช้เครื่องมือวิจัย

1.3 รวบรวมข้อมูลโดยการอภิปรายกลุ่ม ในวันและเวลาดังหมายคณະนักวิจัยพผู้นำชุมชนและผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม ณ ที่ตั้งของศูนย์สุขภาพชุมชน บ้านของประธานชุมชนหรืออาสาสมัครสาธารณสุข ตามความสะดวกของชุมชน ก่อนเริ่มการอภิปรายกลุ่มคณະนักวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการอภิปรายกลุ่ม วิธีการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมอภิปรายและการแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย การอภิปรายกลุ่ม

1.4 จัดทำแผนที่เดินดินของชุมชนริมคลองเปรมประชากร และระบุรายละเอียดจุดสำคัญในแผนที่เดินดิน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ในแผนที่ชุมชนร่วมกับผู้แทนชุมชน

1.5 การวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดเรียง รายงานผลสถานการณ์ผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร มีลำดับข้อมูลอ้างอิงจากนิยามของ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2552) และกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ควบคู่กับการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุ (ได้รับการตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหาและโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน และได้มีการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำลงไปรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย

(1) แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำของชุมชน เป็นเครื่องมือที่นักวิจัย ประยุกต์จากเครื่องมือ 7 ชิ้น สำหรับศึกษาวิถีชุมชนของโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2552) ลักษณะของเครื่องมือเป็นคำถามปลายเปิด ใช้บันทึกข้อมูลโดยการบรรยายเกี่ยวกับ โครงสร้างระบบสุขภาพชุมชน ข้อมูลส่วนบุคคล และประวัติชีวิตของแกนนำในชุมชน

(2) แบบสังเกตการณ์ เป็นแบบที่นักวิจัยใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และบริบทชุมชน เพื่อช่วยในการจดจำรายการ รายละเอียด เหตุการณ์ สถานที่ และอื่นๆ ในชุมชน เป็นเครื่องมือที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ใช้บันทึกในสถานการณ์ที่ต้องการขยายรายละเอียดสำหรับผู้วิจัยจดจำและเข้าใจได้ง่าย เครื่องมือที่นักวิจัยใช้ขณะสอบถามผู้สูงอายุที่นักวิจัยได้พบรวมทั้งใช้เพื่อประกอบการจัดทำแผนที่เดินดินและเครื่องมืออื่นสำหรับศึกษาวิถีชุมชน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2552)

(3) แบบสำรวจชุมชน เป็นข้อคำถามปลายปิด ใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ระบบการดูแลสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และประเภทการเจ็บป่วย

(4) แบบบันทึกการอภิปรายกลุ่ม เป็นคำถามปลายเปิดที่กำหนดประเด็นเพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายประเด็นคำถามที่ตั้งขึ้นใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างระบบสุขภาพชุมชน ประวัติศาสตร์และจุดเปลี่ยนชุมชน อัตลักษณ์และศักยภาพของชุมชน สถานการณ์ด้านประชากรและผู้สูงอายุในชุมชน ภาวะผู้นำ กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

2.2 เครื่องมือสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร เป็นแบบวิเคราะห์เนื้อหา ที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์และการอภิปรายกลุ่ม ทั้งนี้การจำแนกและรวบรวมข้อความให้สอดคล้องกับประเด็นย่อยของคุณภาพชีวิตที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมดำเนินการโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง Systematic Literature Review

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีถิ่นพักอาศัยริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ทั้ง 27 ชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 2,411 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง

3.2 หน่วยตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีถิ่นพักอาศัยในชุมชน 5 แห่ง ริมคลองเปรมประชากร ได้แก่ ชุมชนคลองเปรมประชาพัฒนา ชุมชนอยู่ดีมีสุขร่วมใจ ชุมชนท่าอากาศยานดอนเมืองด้านใต้ ชุมชนร่วมพัฒนา และชุมชนตาลคู่ (กลุ่มบ้าน) จำนวนทั้งสิ้น 548 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การเลือกหน่วยตัวอย่าง (1) การเลือกชุมชนตัวอย่าง 1) เป็นชุมชนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย 2) การกระจายอยู่ทั่วถึงทั้ง 2 ฝั่งคลอง (2) การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม 1) เป็นผู้สูงอายุที่มีถิ่นพักอาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป เป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ หรือเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความศรัทธาเชื่อถือ ได้แก่ ประธาน/กรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน ผู้ที่อาศัยในชุมชนมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ จำนวน 3 – 5 คน หรือจนเมื่อข้อมูลที่รวบรวมได้มีตัว มีเกณฑ์การคัดเลือกรอก (Exclusion Criteria) ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ไม่รู้สึกตัวหรือสติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ มีโรคประจำตัว เช่น หลงลืมสมองเสื่อม อัลไซเมอร์ ไม่สามารถสื่อสารหรือโต้ตอบได้ 2) การเลือกผู้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่ม กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเขา

(Inclusion Criteria) ด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคล กล่าวคือ เป็นผู้สูงอายุที่มีถิ่นพำนักอาศัยในชุมชน 5 แห่งริมคลองเปรมประชากร เป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป ได้แก่ ประธาน/กรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ประชาชนชุมชน ผู้ที่อาศัยในชุมชนมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และผู้สูงอายุที่สนใจ จำนวน 6 คน ผู้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่ม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามกำหนดนัดได้ทุกครั้งจนครบวงจรวิจัยเสร็จสิ้น

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ของโครงสร้างประชากร

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยนำข้อมูลจากผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม เป็นผู้สูงอายุที่มีถิ่นพำนักอาศัยในชุมชน 5 แห่งริมคลองเปรมประชากร เป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป ประกอบด้วย ประธาน/กรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ประชาชนชุมชน ผู้ที่อาศัยในชุมชนมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และผู้สูงอายุที่สนใจ จำนวน 6 คน ผู้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่ม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามกำหนดนัดได้ทุกครั้งจนครบวงจรวิจัยเสร็จสิ้นและวิเคราะห์มาจัดทำให้เป็นระบบ พบว่า

1.1 ชุมชนริมคลองเปรมประชากรมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 548 คน (14.02% ของจำนวนประชากรทั้งหมด) เป็นเพศชาย 260 คน (47.45% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด) เป็นเพศหญิง 288 คน (52.55% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด) แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (1) แบ่งตามช่วงอายุ ได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 298 คน (54.39% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด) 2) กลุ่มช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 214 คน (39.05% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด) 3) กลุ่มอายุ 80 ปี ขึ้นไป จำนวน 36 คน (6.56% ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด) และ (2) แบ่งจากประเมินสถานะความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ซึ่งในชุมชนริมคลองเปรมประชากร พบทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มติดสังคม จำนวน 531 คน (96.90%) 2) กลุ่มติดบ้าน จำนวน 13 คน (2.37%) และ 3) กลุ่มติดเตียง จำนวน 4 คน (0.73%)

ด้านระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร ได้แก่ (1) ระบบแพทย์ชุมชน โดยศูนย์บริการสาธารณสุขชุมชน (2) ระบบแพทย์สมัยใหม่ โดยคลินิก โรงพยาบาลและสถานพยาบาล (3) ระบบแพทย์พื้นบ้าน โดยการรักษาด้วยสมุนไพรและการนวดประคบ และพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร เจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคทางระบบหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น

1.2 จุดเด่น/ทรัพยากรสนับสนุนคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ปัญหา/อุปสรรคและความต้องการของผู้สูงอายุ โอกาสและความท้าทายในการปรับตัวของผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: สรุปจุดเด่น ปัญหา/อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุ โอกาสและความท้าทายในการปรับตัวของผู้สูงอายุของชุมชนริมคลองเปรมประชากร

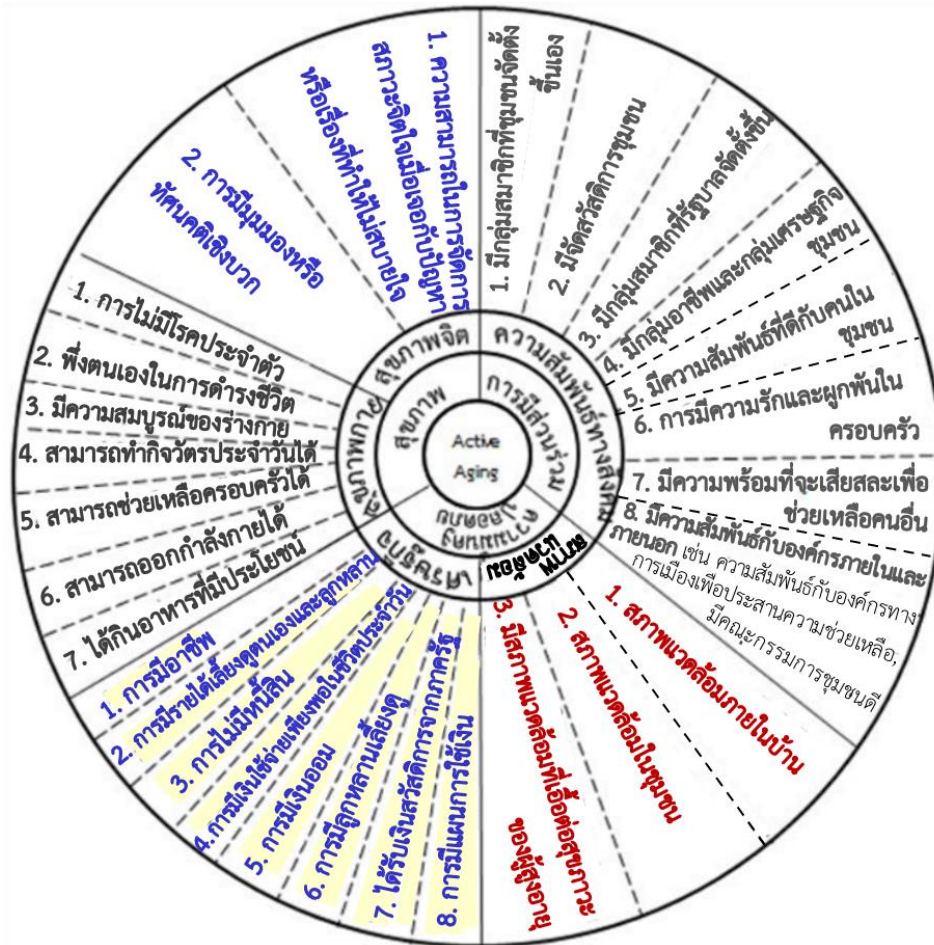
จุดเด่น/ทรัพยากรสนับสนุนคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุริมคลองเปรมประชากร	ปัญหา/อุปสรรคและความต้องการของผู้สูงอายุแบ่งตามตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตริมคลองเปรมประชากร	โอกาสและความท้าทายในการปรับตัวของผู้สูงอายุ
1. คนในชุมชนมีความเชื่อถือต่อผู้นำชุมชน ทำให้บริหารความขัดแย้งในชุมชนได้ 2. การมีเสียงตามสายภายในชุมชน 3. มีการจัดกิจกรรมในชุมชนตามเทศกาลต่างๆ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุเข้าร่วมงาน	ชุมชนมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น มีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ 1. ด้านสุขภาพ 1.1 สุขภาพทางกาย ได้แก่ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดัน โรคหัวใจ รวมทั้งขาดการออกกำลังกาย 1.2 สุขภาพทางใจ เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย 2. ด้านสิ่งแวดล้อม บ้านเรือนแออัดทรุดโทรมรกร้างเขตแนวคลอง ขาดวินัยของชุมชนเกี่ยวกับการดูแลรับผิดชอบขยะในครัวเรือน และขยะในชุมชน ระบบระบายน้ำไม่ทั่วถึง น้ำเน่าเสีย เสี่ยง	1. สร้างระบบและกลไกการประสานงานด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น มีอสม. 2. การถ่ายโอนปัญหาต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น 3. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ

<p>4. มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานเขตศูนย์บริการสาธารณสุข</p> <p>5. มีปราชญ์ชุมชนในท้องถิ่น</p>	<p>อันตรายจากสัตว์มีพิษ เช่น งู ตะขาบ เสนทางสัญจรภายในชุมชน เป็นช่องทางแคบเพียงเดินสวนกันได้ ขาดการจัดการด้านสุขภาวะ</p> <p>3. ด้านสังคม คนในชุมชนมีความเห็นแตกต่างกันในบางเรื่อง บางประเด็น เกิดการแบ่งเป็นพวกเป็นฝ่าย ไม่มีพื้นที่สวนกลางสำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่สามารถควบคุมการสัญจรเข้าออกจากรอบคอกต่างพื้นที่ได้ ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อปัญหาเสียดัดและการพนัน การรักษาความปลอดภัยภายในชุมชนต้องพึ่งพาตนเอง</p> <p>4. ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>4.1 สมาชิกในชุมชนมีอาชีพและรายได้ไม่แน่นอน</p> <p>4.2 บางชุมชนมีความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน</p> <p>4.3 คนในชุมชนต้องการประกอบอาชีพเสริมแต่ยังขาดช่องทางในการจำหน่ายสินค้าและบริการ</p>	<p>กลุ่มฌาปนกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการสังคม</p>
--	--	--

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาจุดเด่นและ ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุ โอกาสและความท้าทายในการปรับตัวของผู้สูงอายุของชุมชนริมคลองเปรมประชากร โดยศึกษาจากบริบทของชุมชน พบว่า ทั้ง 3 ส่วนเป็นประเด็นทั้งภายในและภายนอกของผู้สูงอายุในชุมชน ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร ได้สอดคล้องตามบริบทชุมชน

2. การสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

ดำเนินการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร ควบคู่ไปกับการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร ของ วิทยา วิสูตรเรืองเดช (2562) ที่ได้ทำการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งงานวิจัยภายในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ช่วงปี พ.ศ. 2535-2557 ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Literature Review) โดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็น ซึ่งพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากรจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย ด้านสภาพจิตใจ และ ด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลในบริบทชุมชนริมคลองเปรมประชากร ดังข้อมูลในตารางที่ 1 รวมถึงระบบการดูแลสุขภาพ สิทธิในการรักษา เครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน และข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้สูงอายุในชุมชน และได้มีการพิจารณาร่วมกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร ของ วิทยา วิสูตรเรืองเดช (2562) เป็นรายประเด็น พบว่า มีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์กับสังคมอันประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย 8 รายการ ด้านเศรษฐกิจอันประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย 8 รายการ ด้านสุขภาพกายอันประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย 7 รายการ ด้านสภาพจิตใจอันประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย 2 รายการ และ ด้านสภาพแวดล้อมอันประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย 3 รายการ ตามลำดับ โดยตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แผนผังตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้าน

ที่มาภาพ: ดัดแปลงจาก วิทยา วิสูตรเรืองเดช และคณะ 2562.

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย (1) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านสุขภาพกาย (4) ด้านสุขภาพจิต และ (5) ด้านสภาพแวดล้อม โดยแต่ละองค์ประกอบ มีตัวชี้วัดย่อยซึ่งนับรวมจำนวนได้ทั้งหมด 28 รายการ

เมื่อนำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร มาเทียบเคียงกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลก (2002) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของกระทรวงสาธารณสุข และตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุริมคลองกรุงเทพมหานครของ วิทยา วิสูตรเรืองเดช (2562) พบว่า มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนโดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างประชากร และกว่าร้อยละ 96 เป็นกลุ่มที่ติดสังคม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ยังประกอบอาชีพหรือทำงานเพื่อหารายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและช่วยเหลือลูกหลาน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับสมาชิกในชุมชนเนื่องจากมีความเป็นมาของวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มักปรับทุกข์และหารื้อกันเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครัวเรือนและปัญหาสุขภาพตามวัย สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดการออกกำลังกายเนื่องจากในชุมชนไม่มีสถานที่หรือพื้นที่สำหรับออกกำลังกายและไม่เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษา ซึ่ง

เป็นปัญหาใกล้ตัวของผู้สูงอายุเฒ่ามานานแต่โดยมากมักถูกมองข้ามเนื่องจากผู้สูงอายุเองให้ความสนใจกับเศรษฐกิจและปากท้องซึ่งเป็นปัญหาที่พบเห็นเฉพาะหน้า

2. ผลการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร พบว่า ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร มี 5 ด้าน ตามลำดับการให้ความสำคัญ ประกอบด้วย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านสภาพแวดล้อม โดยสาเหตุที่ทำให้ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านเศรษฐกิจมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความคุ้นชินกับความสัมพันธ์กับสังคมทั้งในระบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต่างจากในต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากกว่า ผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร ซึ่งแม้ว่าจะเป็นชุมชนในเมืองหลวงแต่ความเป็นมาของผู้สูงอายุในชุมชนโดยมากอพยพโยกย้ายมาจากต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพและทำมาหากินในเมืองหลวง จึงคุ้นชินและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสังคมในขณะเดียวกับที่ภาระด้านเศรษฐกิจก็ยังคงเป็นภาระหน้าที่หลักที่ทิ้งขว้างไม่ได้แม้เข้าสู่วัยสูงอายุ และตลอดช่วงวัยทำงานขาดการเอาใจใส่ในสุขภาพ สุขภาวะ รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัย จึงมักประสบปัญหาสุขภาพเมื่อเข้าสู่ภาวะสูงวัยอันส่งผลให้คุณภาพชีวิตลดลงในวัยสูงอายุ เมื่อพิจารณาควบคู่กับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานครของ วิทยา วิสูตรเรืองเดช (2562) เป็นรายประเด็นจะเห็นว่า มีตัวชี้วัดย่อยรวม 28 ข้อ โดยตัวชี้วัดย่อยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมจะเพิ่มขึ้นมา 1 รายการ ได้แก่ มีความสัมพันธ์กับองค์กรภายในและภายนอก เช่นความสัมพันธ์กับองค์กรทางการเมืองเพื่อประสานความช่วยเหลือให้กับชุมชน การมีคณะกรรมการชุมชนที่ดี และตัวชี้วัดย่อยด้านสุขภาพจิตประกอบด้วย ความสามารถในการจัดการสภาวะจิตใจเมื่อเจอกับปัญหาหรือเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ และ การมีมุมมองหรือทัศนคติเชิงบวก ส่วนตัวชี้วัดด้านสภาพแวดล้อม ในส่วนของตัวชี้วัดย่อยรายการที่ 3 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งความแตกต่างของตัวชี้วัดย่อยและรายการตัวชี้วัดทั้งหมดมีความเหมาะสมกับบริบทของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอแนะออกได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ เสนอให้นำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยการนำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองเปรมประชากรไปใช้วัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่สอดคล้องโดยตรงกับบริบทของพื้นที่ และควรมีการกำหนดลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดย่อยในแต่ละด้านที่สอดคล้องตามบริบทของชุมชนริมคลอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ (Active aging)
- 2) การสร้างตัวชี้วัดผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองที่สามารถปรับเปลี่ยนได้หากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม หรือบริบทอื่นในชุมชนโดยฉับพลัน หรืออาจพิจารณาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านการปรับตัวของผู้สูงอายุในมิติต่างๆ
- 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ
- 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ในชุมชน และท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. 2545. *ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2561. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย ระบบการดูแลระยะ*

ยาวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2552. *เครื่องมือ 7 ชั้นเรียนรู้ชุมชน คู่มือจัดอบรมวิถีชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สามลดา.
- จรูญพันธ์ บรรจงภาค. 2546. *วิวัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างน้ำและชุมชนพักอาศัยริมน้ำ กรณีศึกษาคลองบางกอกน้อย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. 2540. *การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ณัฐจีรา ทองเจริญพงษ์. 2554. *สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี: การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของครัวเรือน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประยูทธ ประยุตโต. 2543. *ความสุขของครอบครัว คือ สันติสุขของสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม
- ประเวศ วะสี. 2540. *การพัฒนาสร้างเสริมขององค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปิยะวัติ บุญ-หลง, กาญจนา แก้วเทพ และ บวร ปภัสราทร. 2559. *Socially Engaged Scholarship: งานวิชาเพื่อสังคม: หลักการและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: คลังสมอง.
- พัชริน ดำรงกิตติกุล. 2560. . (มปป.). *Human Center Design thinking*” อัดสำเนา. มปท.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุฉบับ พ.ศ. 2546. (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) (2553, กันยายน 15) ราชกิจจานุเบกษา, 127 (56 ก), 3.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุฉบับ พ.ศ. 2546. (2546, ธันวาคม 31) ราชกิจจานุเบกษา, 120 (130 ก).
- วิทยา วิสูตรเรืองเดช และคณะ. 2562. *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การศึกษาสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร*. ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เสรี พงศ์พิศ. 2536. *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- Ferrans, C. and Power, M. (1985). “Quality of life index: Development and psychometric properties”. *Advanced Nursing Science*. 8 : 15-24
- สำนักงานระบายน้ำ. 2559. *ชุมชนคนรักคลอง ระยะที่ 2*. สำนักงานระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร. เอกสารเผยแพร่.
- สำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง. 2561. *สถิติข้อมูลชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2561*. กองนโยบายและแผนงานสำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. 2566. *รายงานข้อมูลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานครจากฐานประชากรในระบบทะเบียนราษฎร ณ เดือนธันวาคม 2561 และเปรียบเทียบกับข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2560*. กองยุทธศาสตร์สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร. เข้าถึงได้จาก https://webportal.bangkok.go.th/upload/user/00000132/download/22_02_62fullpaper.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2566.
- องค์การอนามัยโลก. 2002. *ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของประชากรอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

KSUC-O-045

สุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธของพระสงฆ์ : นโยบายสิทธิประโยชน์

Buddhist Holistic Health of Sangha : Policies Benefit Rights

พระมหากิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา)* อภินพ ฮาดภักดี ประกอบ มีโคตรกอง พระมหาสำราญ กम्मสุทโธ

ทรงพล โชติกเวชกุล และพระมหาวสันต์ วสันตเวที (หงอกชัย)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*Corresponding author: mahakitti2017@gmail.com

บทคัดย่อ

สุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธของพระสงฆ์ : นโยบาย สิทธิประโยชน์ และรูปแบบการเกื้อกูลต่อชุมชนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะโดยสุขภาวะองค์รวมแนวการแพทย์สมัยใหม่ประกอบไปด้วย สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธประกอบด้วยความสุขทางกายหรือสุขภาวะทางกาย และความสุขทางใจ หรือสุขภาวะทางใจ และเมื่อมองตามภาวานา 4 ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาตนในพระพุทธานุศาสน์ ประกอบด้วย กายภาวานา ศีลภาวานา จิตภาวานา และปัญญาภาวานาโดยที่สุขภาวะทุกมิติไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันแต่ต้องทำงานประสานกัน เอื้อต่อกันอย่างสมดุล และทั้งสองกระบวนการที่ต่างกันถือว่าสุขภาวะทางปัญญามีความสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามสุขภาวะทางปัญญาในแนวพุทธจะมองลึกซึ้งและครอบคลุมมากกว่าแนวการแพทย์สมัยใหม่ การสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมในแนวพุทธใช้หลักการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานประกอบด้วยพุทธธรรมในการสร้างสุขภาวะในทุกมิติ

คำสำคัญ: สุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธ, นโยบาย, สิทธิประโยชน์

Abstract

The process of promoting holistic well-being in the modern medical perspective encompasses physical well-being, mental well-being, social well-being, and intellectual well-being. Holistic well-being in the Buddhist perspective, on the other hand, comprises physical well-being and mental well-being. When viewed through the Four Noble Truths, which are the fundamental principles for self-development in Buddhism, it consists of the Truth of Suffering, the Truth of the Cause of Suffering, the Truth of the Cessation of Suffering, and the Truth of the Path to the Cessation of Suffering. In this context, all dimensions of well-being cannot be separated but must work harmoniously and complement each other in a balanced manner. Both processes consider intellectual well-being to be the most important. However, intellectual well-being in the Buddhist perspective is more profound and comprehensive than in modern medicine. The holistic well-being approach in Buddhism is based on fundamental principles that integrate basic healthcare, including Buddhist ethics, to promote well-being in all dimensions.

Keywords: Buddhist Holistic Health, Policy, Benefits

บทนำ

คนไทยร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ (ครูพระคอตเนต, 2522) ซึ่งใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาพัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาสังคม ท้องถิ่น ชุมชน อันเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัดและขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาพของชุมชน และจากสภาพโครงสร้างของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การพัฒนาต่างๆเจริญก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด ประชาชนมุ่งสู่สังคมวัตถุนิยมมากขึ้น พระภิกษุสงฆ์ถูกปล่อยให้เผชิญกับปัญหาตามลำพัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมายังไม่สามารถตอบสนองกับการส่งเสริมสุขภาพและการแก้ไขปัญหาสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ได้ รวมทั้งผลงานวิจัยต่างๆได้สะท้อนและต่อยอดปัญหาได้อย่างชัดเจนในเรื่องการจัดการสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์อย่างรอบด้าน และเพียงพอ (วินัส จันมา, 2552) กอปรกับพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้ที่ยังเข้ามาบวชในพุทธศาสนา ไม่สามารถที่จะประกอบกิจได้ตั้งฆราวาส เพราะเป็นการขัดต่อพุทธบัญญัติ จึงต้องอาศัยปัจจัยสี่ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคที่เป็นเครื่องดำรงชีวิตจากประชาชน การที่พระภิกษุสงฆ์บางส่วนจะต้องแยกตัวออกเด็ดขาดจากชุมชนและปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับสังคมโดยรอบ การอยู่แบบโดดเดี่ยวของพระภิกษุสงฆ์ย่อมเกิดความเสียหายหลายประการ โดยเฉพาะความเสี่ยงต่อการดูแลสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับประเด็นตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 หมวด 5 การป้องกันและควบคุมโรคและปัจจัยที่คุกคามสุขภาพอย่างมีมาตรฐาน ทันทต่อเหตุการณ์ บนพื้นฐานแห่งดุลยภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายส่งเสริมให้คนไทย มุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่าการซ่อมแซมสุขภาพ ทำให้เกิดกระแสตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่า “พระสงฆ์” เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญของการดูแลรักษาสุขภาพค่อนข้างน้อย โดยจะเข้ารับบริการสาธารณสุขก็ต่อเมื่อเกิดการเจ็บป่วยรุนแรงและแสดงอาการของโรคแทรกซ้อนต่างๆเกิดขึ้นเท่านั้น ทำให้ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อให้การดูแลรักษา และ ในการตรวจคัดกรองสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศจำนวน 90,250 รูป โดยกรมการแพทย์ในปี พ.ศ. 2549-2550 พบว่า มีภาวะเจ็บป่วยร้อยละ 30.57 โดยป่วยเป็นโรคไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคปอด และโรคหัวใจและหลอดเลือด มีภาวะน้ำหนักเกินร้อยละ 4.5 สูบบุหรี่ร้อยละ 41.3 ออกกำลังกายเฉลี่ยร้อยละ 43.1 สอดคล้องกับรายงานผลการดำเนินงานโครงการหน่วยแพทย์พระราชทานเคลื่อนที่สำหรับพระภิกษุ สามเณรในพระราชูปถัมภ์ฯ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยมูลนิธิโรงพยาบาล 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ ตรวจคัดกรองสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 94,928 รูป จาก 77 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2554 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีค่าน้ำตาลในเลือดสูง (ตรวจเลือด 4,748 ราย พบผิดปกติ 836 ราย หรือ ร้อยละ 17.6) มีประวัติเป็นเบาหวาน ร้อยละ 5.23 ความดันโลหิตสูงร้อยละ 4.01 สูบบุหรี่ ร้อยละ 40 (มูลนิธิ ๕๐ พรรษามหาวชิราลงกรณ, 2554)

นอกจากนี้ จากการตรวจสุขภาพพระภิกษุสงฆ์-สามเณร เมื่อปี พ.ศ. 2549 จำนวน 1,122 รูป จาก 28 วัดในกรุงเทพมหานครโดยกรมการแพทย์ ผลการตรวจสุขภาพพบว่า มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ร้อยละ 13.8 มีโรคประจำตัว ได้แก่ โรคตาร้อยละ 11.4 โรคภูมิแพ้ร้อยละ 11 โรคกระดูกและข้อ และโรค หู คอ จมูก ร้อยละ 6.4 เท่ากัน โรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 5.8 โรคหลอดเลือดหัวใจร้อยละ 4.3 โรคเบาหวานร้อยละ 4.2 เมื่อเจ็บป่วยใช้บริการในโรงพยาบาลของรัฐร้อยละ 79.2 โดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าร้อยละ 36.3 ปัญหาที่พบในการมารับการรักษาพยาบาล ได้แก่ ปัญหาด้านการเดินทางร้อยละ 27.5 และติดขัดเรื่องข้อปฏิบัติของสงฆ์ร้อยละ 25.6 และร้อยละ 44.4 มีการออกกำลังกายนานๆ ครั้ง แต่ ร้อยละ 17.5 ไม่เคยออกกำลังกาย มีเพียงร้อยละ 8.7 ที่ออกกำลังกายสม่ำเสมอ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

จากการศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยการสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์จำนวน 246 รูป ใน 11 จังหวัด พบว่า พระภิกษุสงฆ์สนใจตรวจสุขภาพร้อยละ 52 จำแนกเป็นการตรวจสุขภาพประจำปีเพียงร้อยละ 21 และตรวจสุขภาพเป็นครั้งคราวร้อยละ 31 พระภิกษุสงฆ์ประมาณครึ่งหนึ่งที่มีปัญหาสุขภาพกายซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาโภชนาการเช่นโรคกระเพาะอาหารและลำไส้ความดันโลหิตสูงเบาหวานและไขมันในเลือดสูง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555) ปัญหาการเจ็บป่วยของพระภิกษุสงฆ์ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และปัจจัยเสี่ยงต่างๆ สาเหตุที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชน ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระภิกษุสงฆ์เช่น แกงกะทิ อาหารที่มีไขมันสูง ขนมหวานต่างๆ เป็นต้น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินกว่า 2 ขวดต่อวันและดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว (เนาวรัตน์ เจริญค้าและคณะ, 2546) ฉันทอาหารสุกๆ ดิบๆ และมีการออกกำลังกายไม่เพียงพอนอกจากนี้ยังพบว่ามีความเครียดถึงร้อยละ 54 (อัญชลี ประคำทอง และอรพรรณ สุนทวง, 2544) การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเป็นปัญหาสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง เช่น ค่ารักษาพยาบาลของพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาโรงพยาบาลสงฆ์ พ.ศ. 2549 เป็นจำนวน 56,499,198 บาท (โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์, 2549) ซึ่งถ้าพระภิกษุสงฆ์ได้รับการส่งเสริมสุขภาพและมีการดูแลสุขภาพระหว่างเจ็บป่วยที่ดีจะลดปัญหาเหล่านี้ลงได้มาก

ในการฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วย ยังพบว่าพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีปัญหาทางด้าน การเคลื่อนไหวของร่างกายยังไม่ได้รับการเยี่ยมและฟื้นฟูสภาพอย่างถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างจริงจัง ทำให้พระภิกษุสงฆ์ดำเนินชีวิตไปตามลำพัง เป็นสาเหตุให้พระภิกษุสงฆ์ขาดการกินยาอย่างต่อเนื่อง ขาดการทำกายภาพบำบัด ขาดการส่งเสริมสุขภาพที่จำเป็น การดูแลสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ที่มีญาติพี่น้องอยู่ใกล้วัดก็ขาดการดูแลเช่นกัน สำหรับการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ด้วยตนเองพบว่าไม่น้อยมาก ส่วนใหญ่มีเพียงถามทุกข์สุขเท่านั้นและมีค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ ไปโรงพยาบาลหรือไปรักษาที่คลินิก

ด้านการส่งเสริมสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ยังมีกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพน้อยมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีข้อเสนอแนะกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมกิจกรรมการออกกำลังกายที่พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติอยู่เป็นประจำวัน คือ การเดินบิณฑบาต การเดินจงกรมการเก็บกวาดลานวัด โบสถ์ วิหารและการตัดหญ้า เก็บกวาดใบไม้ซึ่งเป็นกิจของพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน การเดิน บิณฑบาตของพระภิกษุสงฆ์จะใช้เวลาเพียงวันละ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ในระยะทางประมาณ 1-2 กิโลเมตร ยกเว้น พระภิกษุสงฆ์ในเขตเมืองที่ใช้เวลาประมาณ 20-45 นาที ในระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตรเพราะเป็นการเดินบิณฑบาตในตลาดซึ่งอยู่ใกล้วัด (อภัย สุตสุข, 2554)

ด้านการป้องกันโรคติดต่อในวัดพระภิกษุสงฆ์ยังไม่มีกิจกรรมการป้องกันโรคที่ชัดเจน กิจกรรมบางอย่างติดขัดในพระธรรมวินัย เช่น การใส่ทรายกำจัดลูกน้ำ หรือการใส่ทรายที่มีฟอส (ทรายอะเบต) ในภาชนะเก็บกักน้ำเพื่อกำจัดลูกน้ำยุ่งยาก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้สุนัขและแมว ถึงแม้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เข้ามาดำเนินการให้แต่ก็ยังไม่ทั่วถึง ไม่มีการควบคุมสัตว์ปีก สำหรับการดูแลสุขภาพส่วนบุคคล พระภิกษุสงฆ์ยังไม่ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันคือทำตามที่มีสื่อต่างๆ นำเสนอ (เดชา บัวเทศ จีรวรรณ ชงจิ่งหริต และธันวาทอมจันทร์, 2554)

จากข้อมูลผลการสำรวจของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติร่วมกับบริษัทซิมริเสโรซ ปี 2552 จำนวนตัวอย่าง 690 รูป มีพระภิกษุและสามเณรมีอาการเจ็บป่วยร้อยละ 77 และนิยมไปรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐร้อยละ 54 รองลงมาคือซื้อ/หายากินร้อยละ 27 และไปสถานพยาบาลของเอกชนร้อยละ 17 ในขณะที่ร้อยละ 2.4 ไม่ได้รักษาทั้งนี้ร้อยละ 29 เสียค่ารักษาพยาบาลเองและร้อยละ 31 ไม่ใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าสาเหตุ เนื่องจากส่วนใหญ่ร้อยละ 26 ใช้เวลานานในการรอ

หรือเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยซึ่งมีร้อยละ 21 และไม่ได้อยู่ในภูมิลาเนาที่ใช้สิทธิสวัสดิการฯ ซึ่งมีร้อยละ 16 (สำนักงานนโยบายและแผนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2554)

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 5 กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพและตามมาตรา 6 กำหนดให้บุคคลที่ประสงค์จะใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อสำนักงานหรือหน่วยงานที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด และเลือกหน่วยบริการเป็นหน่วยบริการประจำของตน ซึ่งในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหมายรวมถึงพระภิกษุสงฆ์ด้วย หากไม่ได้เป็นผู้มีสิทธิในระบบประกันสังคมหรือสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ และในสถานที่บริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่ง มีบริการการส่งต่อและดูแลผู้ป่วยต่อเนื่องที่บ้าน โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข การบริการสุขภาพที่บ้านเป็นการให้การดูแลรักษาพยาบาล ณ ที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยโดยมุ่งเน้นการรักษาที่ต่อเนื่อง สนับสนุนและช่วยเหลือผู้ป่วยให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยเฉพาะผู้ป่วยและสมาชิกในครอบครัวที่มีปัญหาสุขภาพ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยระยะพักฟื้น ผู้ป่วยเรื้อรังหรือพิการรวมทั้งผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยให้บริการด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพ คำนึงถึงสังคมและวัฒนธรรมที่บ้านและชุมชนโดยผู้ป่วยและครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนการดูแลสุขภาพ สร้างทักษะให้ผู้ป่วยและครอบครัวพึ่งตนเองได้ ลดการเจ็บป่วยและพิการ สร้างคุณภาพชีวิตและอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า นอกจากนี้อาสาสมัครสาธารณสุขที่อยู่ในชุมชนจะร่วมเยี่ยม ติดตามและดูแลผู้ป่วยด้วย แต่พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เป็นโรคเรื้อรังนอนป่วยในกุฏิโดยไม่ได้รับการดูแลผ่านระบบนี้ และไม่มีญาติ/อาสาสมัครมาช่วยดูแลและฟื้นฟูสภาพ

แต่ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพพระสงฆ์ที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ทั้งปัญหาด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในบริการด้านสุขภาพ การดูแลทั้งในด้านการรักษา การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วย และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตแม้ว่าปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ ได้มีหน่วยงานต่างๆ ดำเนินการแก้ไข ปัญหา แต่เป็นเพียงโครงการเฉพาะกิจที่ขาดระบบกลไกการดำเนินงาน ขาดการบูรณาการกับภาคส่วนต่างๆ อย่างจริงจัง และมีการดำเนินงานเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น และแม้ว่าพระภิกษุสงฆ์จะมีหลักประกันสุขภาพ แต่เมื่ออาพาธยังมีปัญหาในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข รวมทั้งขาดการดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์อย่างต่อเนื่องและครบวงจร จึงเป็นที่น่าวิตกว่าหากไม่มีการพัฒนากระบวนการส่งเสริมและการดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ในด้านสุขภาพ จะทำให้กลไกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาพุทธและการพัฒนาความดีงามด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยก็จะอ่อนแอลง จึงเป็นความจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งกาย สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพของครุฑรวมของพระสงฆ์อย่างยั่งยืน โดยมีการดำเนินการในทุกระดับอย่างบูรณาการ และครบวงจรทั้งส่วนของบ้าน วัด โรงเรียน สถานบริการสาธารณสุข และองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยพัฒนาระบบการเฝ้าระวังสุขภาพพระภิกษุสงฆ์โดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เสริมสร้างความเข้มแข็งของพระภิกษุสงฆ์ ชุมชน ให้มีศักยภาพในการสร้างสุขภาพที่ดี มีการพัฒนาวัด และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และการควบคุมโรคที่อาจแพร่ระบาดได้ อีกทั้งต้องมีกลไกและระบบเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้ง่ายและสะดวก มีแนวทางนโยบายมารองรับ เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้เสนอโครงการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพของครุฑรวมของพระสงฆ์ขึ้น

1. สุขภาวะองค์รวม

2.1 ความหมายสุขภาพองค์รวม

สุขภาพองค์การอนามัยโลก ปี 2491 ให้ความหมายว่า สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจ ประกอบกัน โดยไม่หมายเฉพาะแต่เพียงการปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บหรือพิการเท่านั้น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า WHO ได้ให้บทนิยามของคำว่า “สุขภาพ” ไว้ว่า “สุขภาพ คือ ความสุขที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น” ความหมายของคำสุขภาพดังกล่าวนี้ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวงการแพทย์และสาธารณสุข ต่อมาผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลกหลายคนมีความเห็นว่าบทนิยามที่ได้ให้ไว้ยังขาดความสมบูรณ์น่าจะมีการเพิ่มองค์ประกอบทางจิตวิญญาณเข้าไป ด้วยดังนั้นคำจำกัดความของสุขภาพขององค์การอนามัยโลก คำว่า “สุขภาพ” หรือ Health จึง หมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ใช้คำว่า “Complete Well-being” ทางกาย (Physical) ทางจิต (Mental) ทางสังคม (Social) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual) ฉะนั้นคำจำกัดความดังกล่าวเป็น คำนิยามที่ลึกที่สุดกว้างที่สุด ครอบคลุมทุกอย่างทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิต วิญญาณ สุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องโรค เรื่องโรงพยาบาล หรือเรื่องยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ ครอบคลุมไปทั้งหมด

ส่วนพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้นิยาม “สุขภาพ หมายถึงความถึง ภาวะ ของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่าง สมดุล” (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2551) สุขภาพ ใน แผนพัฒนาสุขภาพ แห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ได้ให้ความหมาย สุขภาพ ไว้ว่า สุขภาพ คือ สุขภาวะ ซึ่ง หมายความว่าสุขภาพ คือ สุขภาวะที่สมบูรณ์และมีดุลยภาพทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิต วิญญาณ

ประเวศ วะสี กล่าวว่า สุขภาพเป็นภาวะดุลยภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า สุขภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ได้แก่ กาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากอยู่ในภาวะที่สมดุลก็มี สุขภาพดี หากมีการเสียดุลยภาพก็จะทำให้เจ็บป่วย จนถึงเสียชีวิตได้ (ประเวศ วะสี ,2547)

สรุปความหมายสุขภาพองค์รวม คือ การมีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา ดังนั้นประชาชนทุกคนจึงจะต้องให้ ความสำคัญในการดูแลและการจัดการสุขภาพของตนเอง มีสุขนิสัยที่ดี มีสุขปฏิบัติที่เหมาะสม นำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี จะทำให้มีสุขภาพดีและสุขภาพดีถ้วนหน้า สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.1 ระดับสุขภาพองค์รวม

ความสมดุลภายในตัวเราแต่ละคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ เกิดเป็นเอกภาพที่ กลมกลืนระหว่างร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ โดยที่หันทางไปสู่ความเป็นเอกภาพดังกล่าวคือ การดำเนิน ชีวิตให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีพฤติกรรมที่โน้มนำไปสู่คุณภาพที่ดีและทำจิตใจให้ผ่อนคลาย องค์รวมระดับครอบครัวและชุมชน ครอบครัว คนจะมีสุขภาพกายใจดีหรือไม่ครอบครัวมีความสำคัญมาก ครอบครัวที่อบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีความรักให้กันและกัน ช่วยกันดูแลให้ทุกคนมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบและบทบาทแตกต่างกันไป เมื่อมาประกอบกันเข้าก็ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพองค์รวม ชุมชน ชุมชนที่มีความเกื้อกูล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สุขภาพและชีวิตของคนในชุมชนก็ย่อมดีไปด้วย ชุมชนชนบทไทยในอดีตน่าจะเป็นแบบอย่างของความเป็นองค์รวมในระดับครอบครัวและ ชุมชนได้ดี องค์รวมระดับสังคม สังคมในที่นี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติด้วย แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน หมายถึงคนในสังคมมีความเป็นเอกภาพกันถึงแม้ว่าคนในสังคมนั้น ๆ จะมีความแตกต่างและหลากหลาย (ชนชั้น, อาชีพ, ความคิด ฯลฯ) แต่คนจำนวนมากมีเจตจำนงอย่างเดียวกัน ที่จะสร้างสังคมที่ดีงาม (2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะป็นสัตว์ ต้นไม้ ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำธาร อากาศ ถ้าเราทุกคนตระหนักว่ามนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสรรพชีวิตอื่น ๆ เคารพในแม่น้ำ ลำธาร ต้นไม้ ป่าไม้ สัตว์ นานาพันธุ์ ตระหนักและจริงจังที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ก็จักเกิดความสัมพันธ์ที่กลมกลืนระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เครือข่ายสุขภาพตามแนวพุทธศาสนา

ในปี พ.ศ. 2555 การประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 2555 ในระเบียบวาระในประเด็น "พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ" เพื่อผลักดันให้ภาครัฐเร่งแก้ปัญหาโรคร้ายไข้เจ็บที่กำลังรุมเร้าพระสงฆ์อยู่ในขณะนี้ เนื่องจากการสำรวจพบว่า มีพระสงฆ์ประมาณครึ่งหนึ่งเกิดปัญหาทางสุขภาพ ได้แก่ การเจ็บป่วยทั่วไป จนถึงร้ายแรง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด และภาวะไขมันในเลือดสูง เป็นต้นนอกจากนั้น ยังมีพระสงฆ์ที่น้ำหนักเกินเกณฑ์ถึงประมาณ 45% และพระสงฆ์บางรูปยังมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่นรับประทานอาหารที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค สูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง และขาดการออกกำลังกายปัจจัยเสี่ยงต่างๆที่สำรวจพบ อาทิ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในอาหารที่นำไปทำบุญใส่บาตร เช่น แกงกะทิ อาหารที่มีไขมันสูง ขนมหวานต่างๆ รวมถึงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินกว่า 2 ขวดต่อวันและดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว ฉันทอาหารสุกๆ ดิบๆ และมีการออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอเพียงพอ นอกจากนั้นยังพบว่ามีความเครียดถึง 54%

นอกจากนี้ "พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ" กล่าวว่า ต้องการผลักดันให้ภาครัฐเห็นความสำคัญในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่ยืนยาว เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน "พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง" คณะทำงานขับเคลื่อนมติพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ จึงเสนอให้มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการที่เอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านสุขภาพอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ จึงควรมีการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ให้เป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในวัด การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนถวายอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่เป็นโทษต่อสุขภาพพระสงฆ์ และหลีกเลี่ยงหรืองดเว้นสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ และส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาวัดให้เป็นผ่านเกณฑ์วัดส่งเสริมสุขภาพ ภายในปี 2560 ทุกวัด พร้อมเยี่ยมพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ทุพพลภาพ หรือพิการ อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

4. ระบบประกันสุขภาพในต่างประเทศ

การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูประบบสุขภาพของไทย นอกจากจะเกิดขึ้นท่ามกลางกระแส ของการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ในสังคมไทยแล้ว ยังเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสการปฏิรูประบบสุขภาพ ของนานาประเทศในโลก ในช่วงกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา กระแสการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูป ระบบสุขภาพเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในยุโรป ในเอเชีย และในลาตินอเมริกา ประสบการณ์ของการปฏิรูปในต่างประเทศสามารถใช้เป็นบทเรียนเพื่อศึกษาจุดอ่อนจุดแข็งและรูปแบบและวิธีการ ต่าง ๆ ที่ได้มีการนำไปใช้ปฏิบัติจริงมาแล้ว ทั้งในแง่องค์ประกอบของโครงสร้างระบบสุขภาพ และในแง่ของกระบวนการการปฏิรูป งานชิ้นนี้เป็นการสังเคราะห์บทเรียนการปฏิรูประบบสุขภาพของต่างประเทศจำนวน 10 ประเทศ คือ ประเทศเยอรมนี อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย และสหรัฐอเมริกา โดยที่แหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการสังเคราะห์มาจากรายงานการปฏิรูประบบสุขภาพของแต่ละประเทศต่างโครงการของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข จาก

- 1) โครงสร้างในภาพรวม
- 2) สิทธิประโยชน์ ทางเลือก และภาระของประชาชน/ผู้ใช้บริการ
- 3) ลักษณะของผู้ให้บริการ วิธีการจ่ายค่าบริการ
- 4) ลักษณะขององค์กรประกัน แหล่งเงิน จำนวนและบทบาทของกองทุน
- 5) ผลลัพธ์ขั้นกลางของระบบ ส่วนการวิเคราะห์กระบวนการปฏิรูปพิจารณาใน

กระบวนการนโยบายขั้นตอนต่าง ๆ คือ (1) การสร้างประเด็นนโยบาย (2) การกำหนดสาระของนโยบาย (3) การอนุมัตินโยบาย (4) การนำ นโยบายไปปฏิบัติ

ประสบการณ์ของ 10 ประเทศที่ศึกษาชี้ว่า ประเทศที่สร้างหลักประกันสุขภาพทั่วหน้าได้ ล้วนใช้ระบบประกันที่เป็นแบบภาคบังคับ กองทุนประกันสุขภาพที่เป็นกองทุนเดี่ยวยังมีปัญหา การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ แต่การมี

กองทุนจำนวนมากมีปัญหาในเรื่องของการ แข่งขันระหว่างกองทุน ซึ่งส่งผลให้เกิดการกีดกันผู้ที่ป่วยและผู้สูงอายุ รวมทั้ง ปัญหาการกระจาย ความเสี่ยงระหว่างกองทุนและความด้อยประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การกำหนดกฎเกณฑ์ที่ มีความจำเป็นในการสร้างความเท่าเทียม ประกันคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพของระบบประกัน กองทุนควรทำ หน้าที่ผู้ซื้อบริการที่ชาญฉลาด ทำ การคัดเลือก เปรียบเทียบ เปรียบเทียบราคา กับ ตรวจสอบคุณภาพของผู้ให้บริการ ระบบต้องมีมาตรการการจ่ายค่าบริการที่ควบคุมค่าใช้จ่ายได้และในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมบริการทางการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิด ผลในการพัฒนาสุขภาพและประสิทธิภาพของระบบในระยะยาว การปฏิรูปที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในช่วงประมาณหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา มุ่งเน้นวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการด้วยกันคือ การขยายหลักประกันสุขภาพและ/หรือสร้างหลักประกันทั่ว หน้า และการควบคุมค่าใช้จ่าย ประเทศส่วนใหญ่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิรูป ในขณะที่บางประเทศใช้แผนแห่งชาติ ประสบการณ์ชี้ว่า การผ่านกฎหมายประกันสุขภาพไม่ได้เป็น หลักประกันของการมีหลักประกันสุขภาพ การผลักดันในขั้นตอนการนำ ไปปฏิบัติมีความสำคัญ ต่อการบรรลุผล ปัจจัยเชิงกระบวนการหลายประการมีส่วนในการเสริมความสำเร็จของการ ปฏิรูป เช่น การออกแบบระบบที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม การจัดการกับปัญหาเชิงระบบ แทนที่จะแก้ปัญหาเฉพาะส่วน สภาวะทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ใน สังคม การสร้างความร่วมมือทางการเมือง การเตรียมความพร้อมทางเทคนิคเพื่อให้สามารถนำ ระบบใหม่ไปปฏิบัติได้อย่างได้ผล ตลอดจนการสื่อสารทางนโยบายกับผู้ปฏิบัติ

ระบบประกันสุขภาพในต่างประเทศซึ่งเป็นนโยบายด้านสาธารณสุขที่สำคัญของหลายรัฐบาลทั่วโลก มักกล่าวถึงกันในชื่อระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือที่ประเทศไทยรู้จักกันในนาม "นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค" ในปัจจุบัน มีเกือบ 50 ประเทศที่ใช้ระบบประกันสุขภาพ ประเทศที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างเกาหลีใต้เริ่มสร้างระบบประกันสุขภาพด้วยการออกกฎหมายประกันสุขภาพสำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมาตั้งแต่ปี 2520 ในช่วงเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว บริการด้านสาธารณสุขก็กลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลและขยายระบบประกันสุขภาพครอบคลุมพลเมืองทุกคนในปี 2532

รัฐบาลเกาหลีใต้ใช้วิธีการควบรวมบริษัทประกันกว่า 300 แห่งเข้าเป็นกองทุนระดับชาติ เพื่อระดมเงินทุนด้านการประกันสุขภาพให้เป็นเงินก้อนใหญ่ โดยที่ภาครัฐใช้งบประมาณอุดหนุนระบบนี้เพียงร้อยละ 6.3 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพี

สำหรับระบบประกันสุขภาพของคูเวตถือได้ว่ามีมาตรฐานทัดเทียมกับประเทศในยุโรป รัฐบาลคูเวตใช้นโยบายสวัสดิการด้านสาธารณสุขมาประมาณ 60 ปีแล้ว โดยรัฐบาลจัดบริการทางการแพทย์ในทุกด้านให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า ส่งผลให้อัตราการรอดชีวิตของทารกสูงขึ้น และประชาชนมีอายุยืนยาวขึ้นเช่นเดียวกับบราซิล นอกจากนี้ยังมีบริการครอบคลุมไปถึงอาการป่วยของสัตว์เลี้ยงอีกด้วย

ในประเทศบราซิล ตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา ประชาชนทุกคนที่ถือสัญชาติบราซิลจะได้รับสิทธิในการเข้ารับการรักษาจากสถานพยาบาลของรัฐ ซึ่งต่อมาครอบคลุมไปถึงการจ่ายยาต้านไวรัสเอชไอวี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทำให้ประชากรกว่าร้อยละ 80 ของบราซิลใช้ประโยชน์จากระบบประกันสุขภาพ ขณะที่ผู้มีฐานะดีประมาณร้อยละ 20 เลือกใช้บริการจากสถานพยาบาลของเอกชนระบบประกันสุขภาพของบราซิลตลอด 20 กว่าปีที่ผ่านมาส่งผลในทางบวกหลายประการ เช่น อัตราการเสียชีวิตของทารกลดลง และประชาชนมีอายุขัยเพิ่มสูงขึ้นประมาณ 10.6 ปี แต่ระบบประกันสุขภาพของบราซิลก็มีปัญหาในเรื่องคุณภาพการรักษาที่ไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่

สำหรับประเทศชิลี รัฐธรรมนูญประกันสิทธิในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ ซึ่งประชาชนชาวชิลีสามารถเลือกใช้ระบบประกันสุขภาพของรัฐ หรือซื้อประกันจากบริษัทเอกชนก็ได้ โดยงบประมาณที่ใช้ในระบบประกันสุขภาพของรัฐบาลชิลีมาจากภาษีเงินได้ร้อยละ 7 ซึ่งอุดหนุนให้ประชาชนสามารถรับบริการทางการแพทย์ ทันตแพทย์ และการฝากครรภ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนประกันสุขภาพของบริษัทเอกชนจะให้ความสำคัญกับการรักษาเฉพาะทางเป็นหลักประกันสุขภาพของชิลีที่

ใช้ควบคู่กันทั้ง 2 ระบบทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทำให้รัฐบาลชิลีปฏิรูประบบประกันสุขภาพให้มีคุณภาพสูงขึ้นในการรักษาหลายด้าน เช่น โรคมะเร็ง โรคเอดส์ โรคซึมเศร้า รวมไปถึงการรักษาด้านทันตกรรม

5. หลักธรรมในการดูแลสุขภาพ

การดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม 3 ด้าน และระบบการพัฒนาชีวิตของมนุษย์การดำเนินชีวิต 3 ด้านที่เป็นองค์รวม คือ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะจิต และด้านปัญญาที่จริง องค์รวมการดำเนินชีวิต และระบบการพัฒนาชีวิต ก็อยู่ด้วยกัน และโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ระบบการพัฒนาชีวิต ก็คือการจัดการให้การดำเนินชีวิต 3 ด้านที่เป็นองค์รวมในองค์รวม การดำเนินชีวิตนั้น เป็นปัจจัยเกี่ยวพันกันในการก้าวไปสู่จุดหมายแห่งความเป็นชีวิตที่ดี ซึ่งมีคุณลักษณะที่มองได้หลายด้าน เฉพาะด้านที่ประสงค์ในที่นี้ เรียกว่า **สุขภาพ** เมื่อองค์รวมการดำเนินชีวิตก้าวไปในการพัฒนา หรือมีการพัฒนาอยู่ ก็เรียกว่า “องค์รวมการดำเนินชีวิตที่ดี” ระบบการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ หรือเรียกให้สั้นว่า “ระบบการพัฒนามนุษย์” นี้ โดยสาระก็คือ การศึกษา ซึ่งเรียกว่า “สิกขา” และเนื่องจากมีองค์รวม 3 ด้านดังกล่าวแล้ว จึงมีชื่อว่า ไตรสิกขา (สิกขา 3) ซึ่งเป็นการพัฒนาขององค์รวม 3 ด้าน คือ

1. การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ เทคโนโลยี) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมวลเพื่อนมนุษย์ เรียกรวมว่า ศิล แยกเป็น

1) อินทริยสังวร คือรู้จักใช้อินทริย เช่น ตา หู ให้ดูฟังเป็นเป็นต้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ โดยเน้นให้มุ่งเพื่อการศึกษาไม่ติดหลงในการเสพ

2) ปัจจยปฏิเสวนา คือกินใช้เสพบริโภคด้วยปัญญา โดยรู้จักประมาณ ให้เป็นการกินเสพออดี ที่จะ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาชีวิต

3) สัมมาอาชีวะ คือประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งไม่เบียดเบียนใคร แต่เป็นงานสร้างสรรค์เกื้อกูล และทำ โดยชื่อตรงตามจุดหมาย กับทั้งได้เป็นโอกาสในการพัฒนาชีวิตของตน

4) วินัยบัญญัติ คือรักษากติกาของชุมชนหรือสังคม โดยถือเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน เพื่อให้วิถีชีวิตร่วมกันนั้นเป็นเครื่องเอื้อโอกาสในการก้าวสู่จุดหมายของการพัฒนาชีวิตโดยมีตนเองเป็นส่วนร่วมในการสร้างสภาพเอื้อโอกาสนั้น

2. การพัฒนาภาวะจิต ทั้งด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ตั้งงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำ นงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้นๆ ว่า สมาธิ

3. การพัฒนาปัญญา ให้รู้ว่าเข้าใจมองเห็นเป็นจริง ที่จะทำ ให้ปฏิบัติจัดการแก้ไขปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริงเรียกว่า ปัญญา

7. นโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการเกื้อกูลต่อชุมชน

1) การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย การดำเนินการที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จจะต้องมีกลไกในการดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่โดยกลไกดังกล่าวจะมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน

2) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพขององค์รวมของพระสงฆ์ จะต้องมีความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและหลักการทางสุขภาพโดยให้ครอบคลุมสุขภาพครบทั้ง 4 ด้านคือ กาย จิต สังคม และปัญญา โดยองค์การสงฆ์คิอมหาเถรสมาคมได้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นมติของมหาเถรสมาคม เรื่อง พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ และการวางกรอบ

การดำเนินงานร่วมกันเป็นธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 4 รูปแบบ คือ 1) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวม พระธรรมวินัย คือ รูปแบบการจัดการความรู้โดยพระสงฆ์ พระสงฆ์ดูแลตัวเองและกันเองตามพระธรรมวินัยมี 4 ประการ คือ พระสงฆ์ดูแลสุขภาพด้านกายของพระสงฆ์, การจัดการดูแลสุขภาพด้านจิตใจของพระสงฆ์, การจัดการดูแลสุขภาพด้านสังคมของพระสงฆ์, การจัดการดูแลสุขภาพด้านปัญญาของพระสงฆ์ 2) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ คือ รูปแบบระบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์จะต้องมีความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและหลักการทางสุขภาพครอบครัวสุขภาพด้าน กาย จิต สังคม และปัญญา 3) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ การวางกรอบในการดำเนินการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามกรอบของพระธรรมวินัยเพื่อให้บรรลุ 3 เป้าหมายสำคัญ คือ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองและกันเองตามพระธรรมวินัย, ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย และการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม 4) ระบบการจัดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น การที่พระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ ชุมชนและสังคมเพื่อการพัฒนาจิตวิญญาณ โดยประยุกต์ผ่านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อนำมาสร้างเสริมสุขภาพ การดูแล การฟื้นฟูสุขภาพ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาจิตวิญญาณส่งผลให้เกิดสุขภาพทางกาย จิต สังคม ปัญญา จิตวิญญาณ และทางอารมณ์

3) เสนอนโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการจัดการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในสังคมไทย ภายหลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ส่งผลให้องค์กรสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคม กำหนดนโยบายการดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยความร่วมมือขององค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อวางกรอบในการดำเนินงาน 5 ประการสำคัญ คือ 1) การจัดทำระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลวัดและพระสงฆ์ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงข้อมูลพระสงฆ์เข้ากับสิทธิประโยชน์ในระบบประกันสุขภาพ โดยมีการจัดทำบัตรสมรทการ์สำหรับพระสงฆ์ 2) การจัดทำมีพระคิลาณุปัฏฐากประจำวัด หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) คอยช่วยเหลือดูแลสุขภาพพระสงฆ์อาหาร สร้างเสริมสุขภาพ และลดปัจจัยเสี่ยงคุกคามสุขภาพพระสงฆ์ โดยมีการอบรมทักษะการดูแลสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งจะขยายให้มีครอบคลุมทั่วประเทศ 3) การดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเน้นสร้างเสริมสุขภาพพระสงฆ์และสร้างอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อสุขภาพ เช่น มีกุฏิสงฆ์อาหาร การดูแลสุขภาพที่อยู่วัดที่ดีเยี่ยม 4) การถวายเป็นบุญเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงระบบประกันสุขภาพของพระสงฆ์ การสื่อสารเกี่ยวกับการอุปฐากพระสงฆ์ให้แก่ประชาชน ทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ และ 5) การดำเนินงานในพื้นที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งมหาเถรสมาคม มูลนิธิสังฆะเพื่อสังคม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พ.ศ.), สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), และ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการกันอยู่ โดยจะมีกำหนดเป้าหมายร่วมและการบูรณาการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้รูปแบบในการดำเนินการจะต้องให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ 1) พระสงฆ์ดูแลตัวเองและกันเองตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ดูแลตัวเองและกันเองตามพระธรรมวินัยมี 4 ประการ คือ (1) พระสงฆ์ดูแลสุขภาพด้านกายของพระสงฆ์ (2) การจัดการดูแลสุขภาพด้านจิตใจของพระสงฆ์ (3) การจัดการดูแลสุขภาพด้านสังคมของพระสงฆ์ และ (4) การจัดการดูแลสุขภาพด้านปัญญาของพระสงฆ์ 2) ชุมชน สังคม ดูแลพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และ 3) พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและในระบบหลักประกันสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ เช่น (1) พระสงฆ์เป็นกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (2) พระสงฆ์เป็นผู้เข้าถึงกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นหรือพื้นที่ (3) หน่วยงานองค์กรในชุมชนร่วมกับพระสงฆ์ในการใช้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (4) คณะสงฆ์ร่วมขบวนกลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)

สรุป

กระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะโดยสุขภาวะองค์รวมแนวการแพทย์สมัยใหม่ประกอบไปด้วย สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธประกอบด้วยความสุขทางกายหรือสุขภาวะทางกาย และความสุขทางใจ หรือสุขภาวะทางใจ และเมื่อมองตามท้าวานา 4 ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย กายท้าวานา สีสท้าวานา จิตท้าวานา และปัญญาท้าวานาโดยที่สุขภาวะทุกมิติไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันแต่ต้องทำงานประสานกัน เชื้อต่อกันอย่างสมดุล และทั้งสองกระบวนการที่คนต่างถือว่าสุขภาวะทางปัญญา มีความสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามสุขภาวะทางปัญญาในแนวพุทธจะมองลึกซึ้งและครอบคลุมมากกว่าแนวการแพทย์สมัยใหม่ การสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมในแนวพุทธใช้หลักการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานประกอบด้วยพุทธธรรมในการสร้างสุขภาวะในทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, สถิติการอาพาธของพระสงฆ์ที่มารับการตรวจรักษา พ.ศ.2549, (กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลสงฆ์ งานเวชระเบียนและสถิติ).
- ครูพระดอทเนต, “ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย”, <<http://www.kroophra.net/index.php>> 7 มิถุนายน 2552.
- เดชา บัวเทศ จีวรธรรม ชงจังหวัด และธัญญา หอมจันทร์, สุขภาพพระสงฆ์ : รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานควบคุมโรคที่ 2 จังหวัดสระบุรี, 2554.
- เนาวรัตน์เจริญคำและคณะ, การสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมาภรณ์เพื่อการไม่สูบบุหรี่; 2546), หน้า 1-5.
- ประเวศ วะสี, สุขภาพสี่มิติ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, 2547).
- มูลนิธิ 50 พรรษามหาวชิราลงกรณ, “รายงานผลการดำเนินงาน โครงการวิเคราะห์ข้อมูล การคัดกรองโรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์, ผลการดำเนินการโครงการพัฒนาสุขภาพพระสงฆ์-สามเณรให้ยั่งยืนแบบองค์รวมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 60ปี, (ระยะที่ 1 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ -มิถุนายน 2549)
- วอยซ์ทีวี, “ระบบประกันสุขภาพต่างประเทศ”, <<http://news.voicetv.co.th/world/43235.html>>, 3 พฤษภาคม 2560.
- วินัส จันมา, การทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์ นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องประเด็นสุขภาพของพระสงฆ์, 2554.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การศึกษาแนวทางการสร้างเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา, เอกสารงานวิจัย, มิถุนายน 2555.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550, (นนทบุรี : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหพัฒนาไพศาล, 2551)
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ข้อมูลพื้นฐาน”, <<http://www.onab.go.th>>, 31 ธันวาคม 2549.
- สำนักนโยบายและแผน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, การสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข, เอกสารวิชาการ, มีนาคม 2554.
- สุขภาพพระภิกษุ สามเณรในภาพรวม 77 จังหวัด ทั่วประเทศ”, โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่สำหรับพระภิกษุ สามเณรในพระบรมราชูปถัมภ์ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.

อัญชลี ประคำทอง และอรพรรณ สุนทวง, การประเมินผลโครงการดำเนินงานสุขภาพจิตโดยพระสงฆ์ โรงพยาบาล
มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิต ครั้งที่ 7 วันที่ 5-7
กันยายน 2544, หน้า 58-65.

อุทัย สุดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก:บูรณาการสู่สุขภาพดี ซีวีมีสุข, (นนทบุรี : เทพประทานการพิมพ์, 2544), หน้า 309-
312.

KSUC-O-046

รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสา

ตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น

Praying prayers of the spiritual network according to the discipline of Khon Kaen

นิเทศ สนั่นนารี* เดชา บัวเทศ และ พระมหากิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*Corresponding author: nites.san@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น 2) กำหนดรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น และ 3) พัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1. พระสงฆ์ จำนวน 20 รูป 2. ผู้แทนเครือข่ายวชน 089 จิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชา จำนวน 20 รูป/คน 3. บุคลากรวิชาชีพด้านการดูแลสุขภาพ จำนวน 5 คน 4. ผู้นำชุมชนหรือประชาชนชาวบ้าน จำนวน 15 คน 5. นักวิชาการด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 62 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ยังไม่พบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อย่างชัดเจน พระสงฆ์มีอาการเจ็บป่วยก็มักจะดูแลด้วยตนเองด้วยการซื้อยาจากร้านค้าในหมู่บ้านหรือร้านขายยาในชุมชนมาฉันทันทีที่มีความพร้อมด้านปัจจัยก็จะไปปรึกษาที่โรงพยาบาลในเมืองหรือคลินิกเอกชน พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีสิทธิในการรักษาพยาบาลตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่ก็ยังมีพระสงฆ์เป็นจำนวนมากที่ยังไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ 2) รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ การส่งเสริมการออกกำลังกาย สุขภาพกาย สุขภาพจิต การออกกำลังกายสม่ำเสมอ ลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ การป้องกันโรคภายในวัด การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด การฟื้นฟูสภาพพระสงฆ์หลังการเจ็บป่วย การดูแลเรื่องโภชนาการมีความรับผิดชอบตนเองในเรื่องสุขภาพ การพักผ่อนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการฉันทอาหารอย่างถูกวิธี ความสมดุลเพื่อลดความเครียดจากการปฏิบัติศาสนกิจ การดูแลสุขภาพจิตของพระสงฆ์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตของพระสงฆ์ 3) พัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เชิงสังคมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์เป็นเรื่องสำคัญ มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์โดยบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในส่วนของคุณยวิชาการต่างๆ ในเขตสุขภาพที่ 7 สถาบันการศึกษา ส่วนท้องถิ่น และชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยมีเป้าหมาย

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเอง ดำรงชีวิตประจำวันได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นพลังทางสังคม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์

คำสำคัญ: รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์, เครือข่าย, จิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชา

Abstract

This research aims to investigate the current status and challenges of healthcare for monks within the Buddhist Volunteer Network based on the Royal Teachings in Khon Kaen Province. The objectives include: 1) examining the current situation and issues related to healthcare for monks within the Buddhist Volunteer Network in Khon Kaen Province, 2) establishing a healthcare model for monks within the Buddhist Volunteer Network based on the Royal Teachings in Khon Kaen Province, and 3) developing and evaluating the outcomes of the healthcare model for monks within the Buddhist Volunteer Network based on the Royal Teachings in Khon Kaen Province. This research employs a Participatory Action Research (PAR) approach, involving data collection through group discussions and interviews with key informants. Participants include: 1) Monks - 20 individuals, 2) Representatives of the Buddhist Volunteer Network according to Royal Teachings - 89 individuals, 3) Healthcare professionals - 5 individuals, 4) Community leaders or local authorities - 15 individuals, and 5) Policy and strategy experts - 2 individuals. In total, 92 participants are involved. The data will be analyzed using Content Analysis methodology. The results of the research revealed that 1) Current Situation and Health Care Challenges for Monks within the Buddhist Volunteer Network Based on Royal Teachings in Khon Kaen Province: The current state of promoting health among monks reveals a lack of clearly defined health promotion activities. When monks fall ill, they often take care of themselves by purchasing medicine from local village shops or community pharmacies. Some, with certain resources, seek medical treatment at hospitals in the city or private clinics. While the majority of monks have access to healthcare based on comprehensive health insurance principles, a significant number of monks still lack any form of health insurance coverage. 2) Health Care Model for Monks within the Buddhist Volunteer Network Based on Royal Teachings in Khon Kaen Province. The health care model for monks within the Buddhist Volunteer Network reflects a comprehensive approach to health promotion. It encompasses activities such as promoting physical exercise, maintaining physical and mental health, regular physical activity to reduce health risks, disease prevention within the temple, environmental management, and health promotion within the temple. Additionally, the model includes post-illness recovery efforts, self-responsibility for nutritional care, sufficient rest, fostering knowledge and understanding of proper nutrition, and achieving balance to reduce stress from religious duties. Special attention is given to mental health care for monks through activities aimed at promoting mental well-being. 3) Developing and Evaluating the Health Care Model for Monks within the Buddhist Volunteer Network Based on Royal Teachings in Khon Kaen Province: The development and evaluation of the health care model for monks within the Buddhist Volunteer Network reveal a socially-oriented approach. This involves active collaboration with various organizations in overseeing the health of monks. The model includes participation

in formulating action plans to address health issues, particularly focusing on promoting health for elderly individuals and monks. It emphasizes integrated operations with network partners, including academic institutions, local authorities, and communities within Health Area 7. The continuous drive for promoting the health of both the elderly and monks involves a collaborative effort that integrates academic centers, local communities, and educational institutions. The goal is to empower the elderly and monks to take care of themselves, maintain a good quality of life, and contribute positively to society. Active participation is fostered in the implementation of initiatives aimed at addressing health problems, and joint efforts are made to assess the outcomes of these interventions to enhance the health of monks.

Keywords: Health Care Model for Monks, Network, Buddhist Volunteer Network According to Royal Teachings

บทนำ

องค์การอนามัยโลกได้พิจารณาถึงปัญหาสุขภาพอนามัยของประชากรโลกแล้วพบว่ามีความแตกต่างด้านสุขภาพระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันเอง การได้รับบริการสุขภาพที่ต่างกัน ปัญหาโรคติดต่อ ปัญหาที่อยู่อาศัย การศึกษา อาหารและน้ำ รวมทั้งอัตราการตายของทารกยังอยู่ในระดับสูง สมัชชาโลกจึงตัดสินใจตั้งเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 (Health For All By The Year 2000) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2536 : 184) โดยใช้หลักการสาธารณสุขมูลฐาน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2548 : 7) สำหรับประเทศไทย ปี พ.ศ. 2534 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (จรรยาพร ธรณินทร์. 2538 : 14) ได้กำหนดตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อการบรรลุการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า 2543 และได้กำหนดเป้าหมายสาธารณสุขได้นำเอากลวิธีการ “การสาธารณสุขมูลฐาน” มาใช้ในปี พ.ศ. 2536 ด้วยการพยายามส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. 2542 : 6-18)

ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การดูแลสุขภาพในลักษณะของการประกันสุขภาพ ตามโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความตื่นตัวและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม ภายใต้ยุทธศาสตร์ “เมืองไทยสุขภาพแข็งแรง” (Healthy Thailand) ทั้งนี้เพื่อต้องการเข้าสู่เป้าหมายแห่งการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในปี 2558 (กรมอนามัย. 2550 : 12) ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ตามกฎบัตรออตตาวา (OTTAWA Charter) (หทัย ชิตานนท์. 2541 : 1-10) (จักรกฤษณ์ ภูมิสวัสดิ์. 2545 : 1-11 ; เตชรัตน์ สุขกำเนิด. 2544)

พระพุทธศาสนาอยู่กับสังคมไทยมานาน วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ชาวไทยร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา (ครูพระ. 2551 : 1-2) ซึ่งได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้ หลักศาสนาได้ซึมซาบอยู่กับวิถีชีวิตของคนไทยและเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตจนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นมา (ครูพระ. 2551 : 1-2 ; ทินพันธุ์ นาคะตะ. 2543 : 4-6) โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการนำพระธรรมคำสั่งสอนไปสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้จิตใจปลอดโปร่งเบิกบานผ่องใส มีความเจริญอกงามด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา (พระธรรมปิฎก. 2544 : 44)

การที่พระสงฆ์จะต้องแยกตัวออกเด็ดขาดจากชุมชนและปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เพราะจุดมุ่งหมายของชีวิตพระมหามจรณ์นั้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับสังคมโดยรอบ พร้อมกันนี้ยังถูกตีกรอบด้วยพระธรรมวินัยที่เคร่งครัด การอยู่แบบโดดเดี่ยวของพระสงฆ์ย่อมเกิดความเสียหายหลายประการ โดยเฉพาะความเสี่ยงต่อการดูแลสุขภาพ เพราะ

พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ พระสงฆ์เกือบ 1 ใน 5 เจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรัง และมีโรคประจำตัว คุณภาพชีวิตโดยรวมเท่ากับ 57.23 ปี (ภัทรพล ตันเสถียร. 2550 : 37-82 ; พระไทย. 2551 : 1-3) ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ (จาริณี ยศปัญญา และวันเพ็ญ ศิวารมย์. 2550 : 20-47) สาเหตุที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญ เช่น แกงกะทิ ขาหมู ขนมหวานต่างๆ เป็นต้น สุวัฒน์ รักขันโทและชนบ สหายปัญญา. (2551 : 75-89) รายงานว่า พระสงฆ์ร้อยละ 26-38 มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่มากกว่าร้อยละ 50 ต้มกาแ้ววันละ 8 ถ้วย และดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินกว่า 2 ขวดต่อวันและส่วนใหญ่ ดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว ในขณะที่บุญเลิศ จันทราภาส และคนอื่น ๆ. (2549 : ค, 29-30) รายงานว่าพระสงฆ์มีระดับไขมันในเลือดสูงร้อยละ 54.5 มีภาวะโรคอ้วนร้อยละ 43.6 ดื่มเครื่องดื่มบำรุงกำลังเป็นบางครั้งร้อยละ 86.7 ส่วนพระสงฆ์ใน เขตภาคเหนือ ชอบฉันอาหารสุกๆ ดิบๆ ร้อยละ 60.5 ในด้านของเนวรัตน์ เจริญค้า และคนอื่น ๆ. (2547 : 1-5) กล่าวว่า พระสงฆ์สูบบุหรี่ในภาพรวมของทั้งประเทศเป็นร้อยละ 24.4 อัตราความชุกค่อนข้างสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 40.5 และ ภาคกลางร้อยละ 40.2 ในด้านปัญหาสุขภาพจิต พระสงฆ์มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมและมีข้อบ่งชี้เกี่ยวกับอาการทางจิตเวช มากที่สุดร้อยละ 50.49 มากกว่าร้อยละ 54.3 พระสงฆ์มีความเครียดสูงกว่าปกติ และร้อยละ 8.7 มีความเครียดอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการแก้ไขบำบัด (อัญชลี ประคำทอง และอรพรรณ สุนทวง. 2544 : 58-65) พระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาศาสนา บริการสาธารณสุขมีอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 20.63 (สุวิมล พลวรรณ, 2552 : 58-87) และส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายไม่ เพียงพอ (บุญเลิศ จันทราภาส และคณะ. 2549 : 30)

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดแนวนโยบายในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยมีนโยบาย สนับสนุนวัดทั่วประเทศกว่า 34,000 แห่ง จัดตั้งศูนย์สุขภาพประจำวัด เพื่อให้การดูแลสุขภาพพระภิกษุ สามเณรเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มี ข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการ โดยสนับสนุนเครื่องวัดความดันโลหิต เครื่องชั่งน้ำหนัก ยาสามัญประจำบ้าน รวมทั้งการดูแลสุขภาพ สะอาดสิ่งแวดล้อมในวัด (วัดพระธรรมกาย, 2551 : 1) ในขณะที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำโครงการวัด ส่งเสริมสุขภาพขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ.2545 ที่มีวัดใน 12 เขต ของศูนย์อนามัยเข้าร่วมโครงการจำนวน 26 วัด การดำเนินงานในครั้ง นั้นเป็นการบูรณาการ เรื่องการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันรวมทั้งงานศิลปวัฒนธรรมในความเป็นวัด เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในวัด เพื่อพัฒนาให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ ในการดำเนินงานมีเกณฑ์วัดจำนวน 50 ข้อ แบ่งเป็นข้อมูลพื้นฐาน 13 ข้อ หมวดที่ 1 สะอาดพร้อมรับ 19 ข้อ หมวดที่ 2 สงบพร้อมเย็น 9 ข้อ หมวดที่ 3 สุขภาพพร้อมสร้าง 8 ข้อ หมวดที่ 5 ศิลปะร่วมจิต 6 ข้อ และหมวดที่ 6 ชาวประชาร่วมพัฒนา 8 ข้อ โดยจัดออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มเงื่อนไขจำเป็น (Necessary Condition) หรือข้อกำหนดขั้นต่ำภาคบังคับ 19 ข้อ กลุ่มเงื่อนไขพอเพียง (Sufficient Condition) หรือ ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ 29 ข้อ และกลุ่มเงื่อนไขพิเศษ (Option) หรือข้อกำหนดพิเศษ 9 ข้อ (กรมอนามัย. 2550 : 50-57) ทั้งนี้เพื่อให้พระสงฆ์สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (อาภาพร เอี่ยมอยู่แท้. 2550 : 1-6) ซึ่งรูปแบบการส่งเสริม สุขภาพพระสงฆ์ ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) การประเมินสภาวะสุขภาพและการคัดกรองโรค 2) จัดเวทีคืนข้อมูลให้แก่ ชุมชน 3) จัดทำแผนปฏิบัติงานและดำเนินการส่งเสริมสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (สมนึก หงส์ยิ้ม และสมภพ เจริญ ขุนทด. 2549 : 1-12) รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรบูรณาการงานร่วมกันด้วย (เกรียงศักดิ์ ธนอศว นนท์. 2550 : 505-515; ชัยวัฒน์ จัดตุพร ประสงค์ ยมหา และพิภพ เมืองศิริ. 2550 : 385-393) และที่สำคัญต้องผสมผสาน การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามพุทธวิธีแบบองค์รวม ทั้งโรคทางกายและโรคทางใจ ในมิติของการป้องกันและการรักษา ที่ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไทย (ศศิธร เขมาภรณ์. 2549 : 5-52) หากสามารถดำเนินการ ครอบคลุมในทุกพื้นที่ จะส่งผลให้พระภิกษุสงฆ์ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้อาณัติสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และอยู่ ร่วมกันชื่นชมได้อย่างมีความสุข (ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา. 2552 : 1)

จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มุ่งหวังพัฒนาให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข สถาบันพระพุทธศาสนา อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างช้านาน คนไทยร้อย ละ 95 นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางประเพณี

และวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย พระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาสังคม ท้องถิ่น ชุมชน อันเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน ในเรื่องการดูแลสุขภาพของตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัด และขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาพของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นต้องมีภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ เชื่อมโยงบูรณาการกัน ทุกหน่วยงาน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพประชาชน การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเข้าสู่กระบวนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ เกิดการพัฒนากระบวนการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ และพัฒนาให้เกิดเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนา เพื่อเป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนและพระสงฆ์ตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิต ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ทำให้พระสงฆ์แข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุขตามวิถีชีวิตและบริบทสังคมไทย (คู่มือแนวทางการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ประจำปี, 2565 : 3)

ปัจจุบันวัดในประเทศไทยมีจำนวน 42,473 วัด (ข้อมูลจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ณ 31 สิงหาคม 2563) มีพระสงฆ์และสามเณรทั่วประเทศ จำนวน 252,851 รูป (ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปี 2562) มีสิทธิการรักษาพยาบาล จำนวน 174,091 รูป คิดเป็นร้อยละ 69.00 และพระสงฆ์ที่มีสิทธิการรักษาพยาบาลเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 47,715 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.08 และมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น พระสงฆ์มีปัญหาทางสุขภาพ โดยเฉพาะป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากการคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ในวัด จำนวน 9,798 แห่งในปี พ.ศ. 2563 พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีความเสี่ยงและป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง คิดเป็นร้อยละ 39 ป่วยด้วยโรคเบาหวาน ร้อยละ 6 และโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 11 (ข้อมูลจาก กองตรวจราชการ สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข ณ 30 มิ.ย.63) ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชน และตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระสงฆ์ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสิ่งที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง และขาดการออกกำลังกายที่เหมาะสม หากไม่ได้รับการแก้ไขจะกลายเป็นผู้ป่วยรายใหม่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ขับเคลื่อนการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ถึงปัจจุบัน ผลการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพผ่านเกณฑ์ จำนวน 11,991 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.23 พระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8,801 รูป (ข้อมูลจาก สำนักอนามัยผู้สูงอายุ ณ 30 กันยายน 2564) พระสงฆ์ที่มีอายุ ไม่เกิน 60 ปี มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ทั้ง 7 ด้าน จำนวน 1,707 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.40 และพระสงฆ์สูงอายุ มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ทั้ง 7 ด้าน จำนวน 838 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.66 (ข้อมูลจาก สำนักอนามัยผู้สูงอายุ ณ 31 สิงหาคม 2564) จากสถานการณ์สุขภาพพระสงฆ์ดังกล่าว รัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องมติมหาเถรสมาคม ที่ 191/2560 และมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 ให้มีการขับเคลื่อนงาน “พระสงฆ์กับการพัฒนา สุขภาวะ” ซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขมีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีสุขภาพดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และพระสงฆ์ก็เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ต้องได้รับการดูแลเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต การเรียนรู้และการพัฒนาตลอดช่วงชีวิต เพื่อเป็นคนไทยที่มีศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมอยู่ดีมีสุข จึงได้จัดทำโครงการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพะขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ดูแลตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ และสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุขต่อไป (คู่มือแนวทางการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ประจำปี 2565, 2565 : 3)

สุขภาพของพระสงฆ์ เป็นปัญหาที่กำลังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับพระสงฆ์เป็นกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงการบริการสุขภาพ ความเฉพาะของความเป็นสงฆ์ที่จะต้องอยู่ในพระวินัยและเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถาบันศาสนา หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุข ในอดีตวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ เป็นการดูแลสุขภาพในมิติของชุมชน มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ เอื้ออาทร ใช้น้ำสมุนไพรประจำบ้าน ยาสมุนไพรไทยเพื่อการรักษาพระสงฆ์ในยามเจ็บป่วย อาหารที่ได้รับบิณฑบาตส่วนใหญ่เป็นอาหารจำพวกแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน ส่งผลให้พระสงฆ์ 3 ใน 4 เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรค

ปวดข้อและข้ออักเสบ มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง ออกกำลังกายน้อย และตรวจสุขภาพประจำปี น้อย ที่พักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ รกรู้งรัง มีเศษขยะ เศษอาหาร และฝุ่นรื้อ เมื่อเจ็บป่วยพระสงฆ์เลือกที่จะไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ส่งผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติศาสนกิจและบริหารกิจการคณะสงฆ์ลดลง

การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติในเขตพื้นที่ปกครองสงฆ์ภาค 9 ทั้ง 3 ด้าน คือ โยมดูแลพระ พระดูแลพระ และพระดูแลโยม ภายใต้เครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชา ร่วมกับภาคีหลักในการสร้างงานวิจัยท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ครอบคลุมในทุกมิติทุกพื้นที่ จึงเสนอโครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น ขึ้นและนำสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างภาคีเครือข่ายการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างกว้างขวางที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น
- 1.2 เพื่อกำหนดรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น
- 1.3 เพื่อพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเขตพื้นที่ในการวิจัย คือ พื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ 1. อำเภอเมืองขอนแก่น 2. อำเภอน้ำพอง 3. อำเภอบ้านฝาง และ 4. อำเภอซำสูง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ 1. พระสงฆ์จำนวน 20 รูป 2. ผู้แทนเครือข่ายวชน 089 จิตพุทธานุศาสตร์พระราชา จำนวน 20 รูป/คน 3. บุคลากรวิชาชีพด้านการดูแลสุขภาพ จำนวน 5 คน 4. ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 15 คน 5. นักวิชาการด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 62

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ได้แก่ 1) ใช้แบบสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ 2) ใช้แบบประเด็นคำถามการเปิดเวทีเป็นเครื่องมือวิจัย 3) ใช้แบบสัมมนาเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือวิจัยเพื่อพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่น ด้วยขั้นตอนดังนี้

(1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อ วัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธานุศาสตร์พระราชาในจังหวัดขอนแก่นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ แบบประเด็นคำถามการเปิดเวที และแบบสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

(2) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นสร้างแบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ แบบสรุปประเด็นคำถามการเปิดเวที และแบบสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการแล้วนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

(3) นำแบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ แบบสรุปประเด็นคำถามการเปิดเวที และแบบสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการไปทดลองกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบทุกกลุ่ม

(4) ปรับปรุงแบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ แบบสรุปประเด็นคำถามการเปิดเวที และแบบสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัยก่อนนำไปเก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขออนุญาตจัดสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมเปิดเวที และการจัดสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ

2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ่งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมเปิดเวที และการจัดสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมเปิดเวที และการจัดสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีจดบันทึก บันทึกภาพ และบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การเปิดเวทีสัมภาษณ์และสัมภาษณ์ พระสงฆ์แล้วนำมาตีความ แปรความ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น

พบว่า การส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ยังไม่พบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อย่างชัดเจน พระสงฆ์มีอาการเจ็บป่วยก็มักจะดูแลด้วยตนเองด้วยการซื้อยาจากร้านค้าในหมู่บ้านหรือร้านขายยาในชุมชนมาฉินบางรูปที่มีความพร้อมด้านปัจจัยก็จะไปปรึกษาที่โรงพยาบาลในเมืองหรือคลินิกเอกชนพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีสิทธิในการรักษาพยาบาลตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่ก็ยังมีพระสงฆ์เป็นจำนวนมากที่ยังไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ มีเพียงเล็กน้อยที่ทำประกันชีวิตหากไม่ทุเลาลงจะไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่สถานีอนามัยให้ทำการตรวจรักษา เมื่อไม่ได้รับความสะดวกหรือสถานบริการสาธารณสุขให้บริหารไม่ดี ไม่ถูกใจพระสงฆ์จะหันไปใช้บริการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกแพทย์เอกชนแทน

2. รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น

พบว่า การรักษาพยาบาลพระสงฆ์เมื่อเจ็บป่วย พระสงฆ์ส่วนใหญ่เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็จะดูแลสุขภาพด้วยตนเอง โรงพยาบาลใกล้วัดโรงพยาบาลควรมีนโยบายการปวารณาตัวต่อพระสงฆ์ในด้านการรักษาพระสงฆ์ที่อาพาธ การส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ การส่งเสริมการออกกำลังกาย สุขภาพกาย สุขภาพจิต การออกกำลังกายสม่ำเสมอ ลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ การป้องกันโรคภายในวัด การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด การฟื้นฟูสภาพพระสงฆ์หลังการเจ็บป่วย การดูแลเรื่องโภชนาการมีความรับผิดชอบตนเองในเรื่องสุขภาพ การพักผ่อนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการฉินอาหารอย่างถูกวิธี บทบาทบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรวางแผนการทำงานให้มีความสมดุลเพื่อลดความเครียดจากการปฏิบัติศาสนกิจ การดูแลสุขภาพจิตของพระสงฆ์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตของพระสงฆ์ พระสงฆ์มีวิธีการดูแลสุขภาพจิตของตนเองด้วยการทำกิจกรรมทางศาสนาาร่วมกัน การมีพื้นที่สงบทำให้พระสงฆ์สามารถฝึกปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิได้อย่างมี

ความสุขจะมีผลดีต่อสุขภาพจิตของพระสงฆ์การช่วยเหลือสังคมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมช่วยสร้างความสุขและความพึงพอใจของชุมชนและสุขภาพจิตด้านจิตใจของพระสงฆ์

3. การพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น

พบว่า การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เชิงสังคม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์เป็นเรื่องสำคัญ มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์โดยบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในส่วนของศูนย์วิชาการต่างๆในเขตสุขภาพที่ 7 สถาบันการศึกษา ส่วนท้องถิ่น และชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเอง ดำรงชีวิตประจำวันได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นพลังทางสังคม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของชุมชน สุขภาวะของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมและการสร้างสภาวะจิตให้เข้าสู่สภาวะที่สงบและมีความสุขพระสงฆ์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ การดูแลสิ่งแวดล้อมภายในวัดเพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับพระสงฆ์ ที่พักอาศัยหรือกุฏิ ห้องน้ำห้องส้วม บริเวณพื้นที่ภายในวัด น้ำดื่ม น้ำใช้ การกำจัดขยะ น้ำเสียน้ำทิ้ง การเลี้ยงสัตว์ในวัด

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลสภาพปัจจุบันและปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น

พบว่า การส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ยังไม่พบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อย่างชัดเจน พระสงฆ์มีอาการเจ็บป่วยก็มักจะดูแลด้วยตนเองด้วยการซื้อยาจากร้านค้าในหมู่บ้านหรือร้านขายยาในชุมชนมาฉินบางรูปที่มีความพร้อมด้านปัจจัยก็จะไปปรึกษาที่โรงพยาบาลในเมืองหรือคลินิกเอกชนพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีสิทธิในการรักษาพยาบาลตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่ก็ยังมีพระสงฆ์เป็นจำนวนมากที่ยังไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ มีเพียงเล็กน้อยที่ทำประกันชีวิตหากไม่ทุเลาลงจะไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่สถานีอนามัยให้ทำการตรวจรักษา เมื่อไม่ได้รับความสะดวกหรือสถานบริการสาธารณสุขให้บริหารไม่ดี ไม่ถูกใจพระสงฆ์จะหันไปใช้บริการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกแพทย์เอกชน แทนสอดคล้องกับการศึกษาของ **ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์** ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพแนววิถีพุทธสำหรับพระสงฆ์ (ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์, 2559) บทคัดย่อพบว่า 1. รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพแนววิถีพุทธสำหรับพระสงฆ์ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการฉินภัตตาหาร ด้านกิจกรรมทางกาย และด้านการจัดการความเครียด โดยมีแนวการปฏิบัติ ดังนี้

ด้านการฉินภัตตาหาร ประการแรกคือ นำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการพิจารณาประกอบการฉินภัตตาหารทุกครั้ง ทั้งก่อนฉิน ขณะฉินและหลังฉิน โดยการพิจารณาเลือกฉินภัตตาหารที่มีคุณประโยชน์เหมาะสมกับสภาพร่างกายควรประยุกต์เข้ากับหลักโภชนบัญญัติ 9 ประการ การฉินภัตตาหารในปริมาณพอเหมาะควรประยุกต์เข้ากับแนวคิดของ “กินพอดีสุขใจทั่วไทย” และการไม่เพลิดเพลินในการฉินยังคยยึดหลักโภชนเนมัตตัญญูตา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงลำดับการฉิน การอ่านฉินโภชนาการ เพื่อให้ทราบถึงพลังงานที่ได้จากการฉินภัตตาหารนั้นต่อ 1 หน่วยบริโภค ควรฉินภัตตาหารที่มีปริมาณพลังงาน มากในมือเช้า หลีกเลียงการฉินภัตตาหารประเภทแป้ง เนื้อสัตว์ใหญ่และไขมันในปริมาณมาก รวมทั้งไม่ฉินเนื้อ 10 ประการ ประกอบด้วย เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อหมี เนื้อเสือดาว น้ำที่ฉินควรเป็นน้ำเปล่า หรือน้ำผลไม้สดใหม่ที่ไม่เติมเกลือและน้ำตาล ประการที่สองคือ ประยุกต์หลักโภชนเนมัตตัญญูตาเข้ากับการฉินตามปริมาณแคลอรีที่พอเหมาะใน 1 วัน ตามหลัก “ฉินพอ” และ “ฉินดี” ในองค์ความรู้เรื่อง “ธงโภชนาการ” ทั้งนี้ต้อง

คำนึงถึงระดับความต้องการพลังงานที่แตกต่างกัน ตามอายุ และกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงาน ประการที่สามคือการปฏิบัติตามวินัยบัญญัติด้านการฉันทาอาหารตามแนววิถีพุทธที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพแนววิทยาศาสตร์สุขภาพ มีจำนวน 18 ข้อ ประการที่สี่คือ พระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้ วัตรอบเอวและคำนวณค่าดัชนีมวลกายประมาณเดือนละครั้งเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน นั่งตัวตรงภายหลังจากฉันทาอาหารเสร็จ ปฏิบัติปณิหารกวัตร ปฏิบัติตามหลักเสขียวัตตรอย่างเคร่งครัด ควรเดินจงกรมทุกครั้งหลังฉันทาอาหาร รวมทั้งนำหลักวิสุทธิมรรค และจุดงควัตรหมวดที่ 2 บิณฑปาตปฏิสังยุตต์ (เกี่ยวกับบิณฑบาต) มาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพตนเองด้านการฉันทาอาหาร ประกอบด้วย จุดงควัตร ข้อ 5 ถือการฉันทาในอาสนะเดียวเป็นวัตร และจุดงควัตรข้อ 7 การห้ามฉันทาอาหารที่ถวายภายหลังเป็นวัตร

ด้านกิจกรรมทางกาย ประการแรก คือ ยึดหลักพระธรรมวินัยว่า การปฏิบัติกิจกรรมทางกายเป็นจุดมุ่งหมายของสงฆ์ ซึ่งควรปฏิบัติเป็นกิจวัตร ประการที่สอง นำกิจกรรมการเดินจงกรม การทำความสะอาดกุฏิ ปัดกวาดเช็ดถู การเดินบิณฑบาต การจุดธูป และการปฏิบัติตามหลักเสขียวัตตรมาปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยสามารถเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย และควรเผาผลาญพลังงานให้สมดุลกับพลังงานที่ได้รับจากสารอาหารใน 1 วัน โดยเฉลี่ยประมาณวันละ 2,000 กิโลแคลอรี ประการที่สาม คือ บริหารร่างกายพื้นฐาน หรือปฏิบัติโดยสะดวกๆ ที่มีใช้ท่าทางของการวิ่งหรือการกระโดด ซึ่งไม่ผิดพระธรรมวินัย โดยใช้เวลาในการปฏิบัติแต่ละครั้งให้ต่อเนื่องอย่างน้อยวันละ 30 นาที แต่หากในวันใดที่เวลาไม่เอื้ออำนวย อาจปฏิบัติเป็นช่วงสั้นๆ ครั้งละ 8-10 นาที แต่ให้ปฏิบัติบ่อยๆ แบบสะสม และควรปฏิบัติอาทิตย์ละ 3-5 ครั้ง ประการที่สี่คือ พระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพความสะอาดสถานที่อื่นๆ ในวัด ตามพระธรรมวินัย

ด้านการจัดการความเครียด ประการแรก คือ ปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน โดยปฏิบัติกรรมฐาน 40 กอง และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งหรือการฝึกอบรมเจริญปัญญา โดยใช้สติปัญญา 4 และอานาปานสติ 16 ฐาน ประการที่สอง ยึดปฏิบัติตามหลักพระธรรม ดังนี้ โอวาทปาติโมกข์ โดยมีอริยสัจ 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติ ไตรสิกขาซึ่งนับเป็นหัวใจของการรักษาโรคกิเลส นำโยนิโสมนสิการมาใช้ร่วมกับไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาทอันเป็นหลักการที่มีลักษณะเช่นเดียวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ ร่วมกับหลักธรรมอื่น ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 อย่าง สัมปยุตธรรม 7 อย่าง สัมปยุตธรรมอีก 7 อย่าง ธรรมวิภาค และอุปถัมภ์ปฏิบัติ รวมทั้งปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้ ท้าวตรสวตมนต์เช้า-เย็น ปฏิบัติกิจกรรมทางกายเป็นวัตร และปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธในการป้องกันโรควิถีชีวิต

2. รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพแนววิถีพุทธสำหรับพระสงฆ์ส่งผลต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ โดยพิจารณาจาก พระสงฆ์มีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดทำรูปแบบฯ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการจัดทำรูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และพระสงฆ์มีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯอยู่ในระดับมาก

2. อภิปรายผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานในจังหวัดขอนแก่น

การส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ การส่งเสริมการออกกำลังกาย สุขภาพกาย สุขภาพจิต การออกกำลังกายสม่ำเสมอ ลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ การป้องกันโรครายในวัด การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด การฟื้นฟูสภาพพระสงฆ์หลังการเจ็บป่วย การดูแลเรื่องโภชนาการมีความรับผิดชอบตนเองในเรื่องสุขภาพ การพักผ่อนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการฉันทาอาหารอย่างถูกวิธี ความสมดุลเพื่อลดความเครียดจากการปฏิบัติศาสนกิจ การดูแลสุขภาพจิตของพระสงฆ์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตของพระสงฆ์ พระสงฆ์มีวิธีการดูแลสุขภาพจิตของตนเองด้วยการทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน การมีพื้นที่สงบทำให้พระสงฆ์สามารถฝึกปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิได้อย่างมีความสุขจะมีผลดีต่อสุขภาพจิตของพระสงฆ์การช่วยเหลือสังคมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมช่วยสร้างความสุขและความพึงพอใจของชุมชนและสุขภาพจิตของพระสงฆ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ นงาริ นำเบญจพล ได้ทำการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยที่มีต่อสาธารณสุขมูลฐาน ในเรื่องการรักษาโรค การรักษาพยาบาล การดูแล สุขภาพแวดล้อม สุขภาพอนามัยของพระสงฆ์ เองพร้อมทั้งได้ศึกษาถึงเภสัชต่าง ๆ การส่งเสริมโภชนาการในสมัยพุทธกาล การพยาบาลผู้ป่วย การ รักษาสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูสภาพชุมชนในสมัย

พุทธกาล เช่น ส้วม ภูมิ วิหาร ที่นอน การรักษาความสะอาดในที่อยู่อาศัย ส่วนภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในจังหวัด นครราชสีมา ที่มีบทบาทต่อสาธารณสุขมูลฐาน ผู้วิจัยพบว่า พระสงฆ์เคยสนับสนุนงานสาธารณสุข ช่วยแนะนำชาวบ้านให้ไปใช้บริการที่สถานบริการสาธารณสุข การรู้จักใช้ยาและการรักษาพยาบาล เบื้องต้น การรับประทาน อาหารที่มีประโยชน์ การรักษาสุขภาพอนามัย พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านการช่วยเหลือ สนับสนุน การสาธารณสุขมูลฐานแก่ชุมชน ผู้วิจัยได้เสนอว่า หน่วยงานสาธารณสุข มูลฐาน ควรกระจายงานไปยังหมู่พระสงฆ์ โดยติดตามประเมินผล ประสานระหว่างหน่วยงานและสถาบันสงฆ์ จะทำให้งานสาธารณสุขมูลฐานของไทยได้ผลดียิ่งขึ้นอัน เป็นประโยชน์ต่อชาวไทย (นภาจรี นำเบญจพล, 2539)

3. อภิปรายผลการพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์ พระราชาในจังหวัดขอนแก่น

การตระหนักถึงกับสถานการณ์และปรับอารมณ์โดยการฝึกใจเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตการรักษาสภาพร่างกาย การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เชิงสังคม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การมีส่วนร่วม ในการกำหนดแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์เป็น เรื่องสำคัญ จึงได้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและพระสงฆ์โดยบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งใน ส่วนของศูนย์วิชาการต่างๆในเขตสุขภาพที่ 7 สถาบันการศึกษา ส่วนท้องถิ่น และชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขับเคลื่อน การดำเนินงานโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเอง ดำรงชีวิตประจำวันได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นพลังทาง สังคม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของชุมชน สุขภาวะของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมและการสร้างสภาวะจิตให้เข้าสู่สภาวะที่สงบและมีความสุขพระสงฆ์ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ การดูแลสิ่งแวดล้อมภายในวัดเพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับ พระสงฆ์ ที่พักอาศัยหรือกุฏิ ห้องน้ำห้องส้วม บริเวณพื้นที่ภายในวัด น้ำดื่ม น้ำใช้ การกำจัดขยะ น้ำเสียน้ำทิ้ง การเลี้ยงสัตว์ใน วัด สอดคล้องกับการศึกษาของอุทัยวรรณ เลาประเสริฐกุล ศึกษาถึงพุทธวิธีบรรเทาทุกข์ยามเจ็บป่วย โดยศึกษาถึงแนว ทางการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยตามวิธีของพระพุทธเจ้า (อุทัยวรรณ เลาประเสริฐกุล, 2566) ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับโลกิ ยะเป็นพุทธวิธีที่ทรงมีเป้าหมายเพื่อการบรรเทาทุกข์ยามเจ็บป่วย และระดับโลกุตระ เป็นพุทธวิธีที่ทรงมีเป้าหมายเพื่อการดับ ทุกข์ คือบรรลุประนิพพาน โดยการศึกษาได้แบ่งหัวข้อออกเป็น 2 ตอนคือ การศึกษาในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท และ การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมกรณีศึกษาจากพระเถระไทยถึงการนำเอาพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในยามเจ็บป่วย การศึกษาจาก พระไตรปิฎกนั้นแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ตอน คือ การศึกษาถึงหลักพุทธธรรมที่เนื่องด้วยความเจ็บป่วย ซึ่งสามารถนำมาใช้ แก้ไขปัญหาสุขภาพชีวิตและรักษาโรคต่างๆ ได้ เช่น สติปัญญา 4 อธิบาท 4 โพชฌงค์ 7 มรรคมีองค์ 8 สมถิ ปัญญา 10 ไตร ลักษณ์ พรหมวิหาร 4 และพระรัตนตรัย ในตอนที่ 2 จะเป็นการศึกษาถึงหลักปฏิบัติต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการดูแล รักษาสุขภาพอนามัย เช่น การบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจิต การอยู่กับธรรมชาติ เป็นต้น และศึกษาถึงวิธีที่ ทรงใช้ในการรักษาโรค ซึ่งมีอยู่ 2 วิธี คือ 1) การรักษาด้วยกรรมวิธีแบบทั่วไป เช่น การใช้เภสัชสมุนไพร การใช้อาหาร การใช้พ ลานภาพ เป็นต้น และ 2) การรักษาด้วยธรรมโอสถ นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษาถึงกรณีตัวอย่างการอาพาธของพระเถระ ไทย 3 รูป คือ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และพระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต) ซึ่ง เป็นผู้ได้นำหลักพุทธธรรมและพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในยามเจ็บป่วย จากผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีแนวทาง ในการแก้ปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วยถึง 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ การป้องกันและการรักษาโรค ในการป้องกันนั้น พระองค์ ทรงมีหลักปฏิบัติต่างๆ ในการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างครบถ้วนทั้งทางด้านกายภาพและจิตภาพ ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ ควบคู่กันไปอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน ส่วนการรักษาโรคนั้นมีอยู่ 2 วิธี คือ การรักษาโรคด้วยกรรมวิธีแบบทั่วไป และ การใช้พระธรรมโอสถและสรุปในตอนท้ายว่า จากพุทธวิธีการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยทั้ง 2 แนวทางที่พระพุทธองค์ทรงเคยใช้

อย่างได้ผลดีมาแล้วเมื่อสมัยพุทธกาล ปัจจุบันพบว่าพุทธวิธีดังกล่าวนี้ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพและบำบัดรักษาโรคอย่างได้ผลดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถาบันอุดมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐภาคเอกชน หน่วยงานด้านสุขภาพ ควรนำผลการศึกษากิจการวิจัยเรื่องรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของเครือข่ายจิตพุทธอาสาตามศาสตร์พระราชานี้ในจังหวัดขอนแก่น มากำหนดเป็นแนวทางเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในเชิงบูรณาการ อันเกิดจากความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง สามารถปฏิบัติศาสนกิจ บริหารกิจการคณะสงฆ์ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์ แก่สังคม ชุมชน ท้องถิ่น ทั้งในระดับชาติและในระดับนานาชาติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมี ประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ปฏิบัติการ

คณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านสุขภาพ ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ควรร่วมมือดำเนินการโครงการและกิจกรรม เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการดูแลสุขภาพของ พระสงฆ์ ทั้งในแง่ของการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ พระสงฆ์ดูแลสุขภาพชุมชน และชุมชนดูแลสุขภาพพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดความตระหนักร่วมกันในการขับเคลื่อนด้านสุขภาพพระสงฆ์ให้มีความยั่งยืน อันเกิดจากความสัมพันธ์อันดีทั้งในแง่ของการบริหารจัดการและการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ เกิดเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายระหว่างพระสงฆ์และภาคีเครือข่าย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรเน้นการนำแนวปฏิบัติที่ดีของวัดที่มีพระสงฆ์สุขภาพดีเชิงบูรณาการ เพื่อนำไปขยายผลแก่พระสงฆ์ในวัดต่างๆ อีกทั้งควรมีการประเมินความสำเร็จจากการขยายผลต่อวัดอื่นๆว่ามีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สามารถเห็นองค์ประกอบ และตัวแปรต่างๆที่ทำให้ การขยายผลเกิดความสำเร็จและเกิดความยั่งยืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. คู่มือแนวทางการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ประจำปี 2565. หน้า 3.

นภาพร นำเบญจพล, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสาธารณสุขมูลฐาน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด นครราชสีมา”,

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), 2539

ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์, “การพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพแนววิถีพุทธสำหรับพระสงฆ์”, ปรินญาณินพนธ์ ปรัชญาดุษฎี

บัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2559, บทคัดย่อ

เกษม ฐิติสิทธา. (2561). อดคติ 4: หลักการบริหารจัดการของผู้เฝ้า. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์. 1(2), 85-99.

ขวัญหทัย แจ่มแจ่ม. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

สุวรรณ อำเภอปอทอง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

เฉลิมพล นุชอุดม และคณะ. (2562). เภณทในการตัดสินใจเลือกผู้แทนระดับท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 11(2), 32-44.

ชนิดาภา มงคลเลิศพล. (2559). ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมาะสมกับประเทศไทย: ศึกษากรณีระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- นุชปภาดา ธนวิโรตม. (2557). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัจนกร กนตวณโณ (พิมพ์). (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันธุ์ทิพา อัครธีรณัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครนายก : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2559. (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- วิกิพีเดีย. (2563). การเลือกตั้งในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2563, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- วิกิพีเดีย. (2563). จังหวัดขอนแก่นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2563, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- ศักดิ์นรินทร์ ดินรัมย์. (2564). แนวทางการตัดสินใจทางการบริหารตามหลักอคติ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

KSUC-O-047

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย: ทอลลีวูด

Film industry in India: Tollywood

ญาณิศา ธรรมาวดี*

สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

*Corresponding author: Yanisa.th.63@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกูอย่างทอลลีวูด Tollywood ที่ในปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันอย่างมากในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และสามารถสร้างรายได้จำนวนมากให้กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่อังกฤษได้ส่งตัวแทนเข้ามาในอินเดียเพื่อมาฉายหนังให้กับทหารอังกฤษ ในช่วงที่อินเดียยังตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ จากนั้นมีชายชาวอินเดียที่รู้จักในชื่อ Save Dada ได้มีโอกาสเข้าร่วมชมภาพยนตร์ในครั้งนั้นและเกิดความหลงใหลจึงได้ขออนุญาตกองทัพอังกฤษ จัดซื้อเครื่องฉายเพื่อนำมาให้ชาวอินเดียทั่วไปได้รับชม และ Save Dada ถือเป็นผู้สร้างภาพยนตร์คนแรกของอินเดีย ต่อมาอินเดียจึงได้เริ่มให้ความสนใจในการสร้างภาพยนตร์มากขึ้น โดยเริ่มต้นจากการสร้างหนังเงียบจากนั้นก็เริ่มพัฒนาเป็นการสร้างหนังที่มีเสียงประกอบตามการพัฒนาของยุคสมัย ในปี 1930 วงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถสร้างหนังได้ 200 เรื่องในทุกๆ ปี และนับตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมาถือเป็นยุคที่หนังบอลลีวูด (Bollywood) โด่งดังทั่วโลก ปัจจุบันอินเดียมีอุตสาหกรรมภาพยนตร์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียที่เกิดขึ้น จะผลิตภาพยนตร์ที่ใช้ภาษาที่แตกต่างกัน เป็นผลมาจากที่ประเทศอินเดียไม่ได้มีการกำหนดภาษาประจำชาติ โดยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ภาษาของตนเองได้อย่างเสรี ประกอบกับรูปแบบการเมืองการปกครองของอินเดียที่รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการตนเองได้อย่างอิสระ ทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ท้องถิ่นของอินเดียสามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันศูนย์กลางอุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดียนั้นไม่ผูกขาดอยู่แค่ Bollywood แห่งเดียวอีกต่อไป เนื่องจาก อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกู หรือ Tollywood มีรูปแบบการเติบโตที่โดดเด่นและทำรายได้สูงสุดให้กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียในช่วงปี 2548-2550 และสตูดิโอภาพยนตร์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ Tollywood ถือเป็นสตูดิโอที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า Tollywood สามารถก้าวขึ้นมา “เทียบบริติช” Bollywood ได้สำเร็จแล้ว และในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่า อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียจะมีความสามารถที่จะพัฒนาและขยายอิทธิพลไปได้ทั่วโลกเช่นเดียวกับ Hollywood ของสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน

คำสำคัญ: ประเทศอินเดีย, อุตสาหกรรมภาพยนตร์, ทอลลีวูด, บอลลีวูด

Abstract

The purposes of the research were to study the history of the Indian film industry from the past to the present which shows the development and progress of the Indian film industry. Especially the Telugu film industry or Tollywood, which is now well known abroad, especially in the United States. And can generate a large amount of income for the Indian film industry. The research findings showed that The history of the Indian film industry began with the British sending representatives to India to show films to British soldiers. When India was still under British rule. Suddenly an Indian man named Save Dada happened to attend a screening of the film and was so impressed that he asked permission from the British army. A film projector was purchased to bring to the general Indian audience, and Save Dada is considered to be India's first filmmaker. Later, India became more interested in filmmaking. Starting with silent movies and gradually Developing into a movie with sound effects according to the era that developed. During the 1930s, the entertainment industry grew rapidly. Around 200 movies are made every year, and since the 1990s, it's been an era when Bollywood films became a worldwide sensation. Today, India has a large amount of film industry. Films will be produced in different languages. This is a result of India not having a designated national language. By giving people the freedom to use their language freely. Coupled with the Indian political and administrative model, local governments have the power to manage themselves independently. As a result, the Indian local film industry has grown rapidly. Today, the center of the Indian film industry is no longer limited to Bollywood. This is because the Telugu language film industry or Tollywood has a remarkable growth pattern and was the highest-grossing industry in the Indian film industry in the period 2005-2007 and Tollywood movie studios are considered to be the largest studios in the world. Today, it can be said that Tollywood has successfully risen to the level of "a scramble for superiority" of Bollywood. In the future, the Indian film industry will likely have the same ability to develop and expand its global influence as Hollywood in the United States.

Keywords: India, Film Industry, Tollywood, Bollywood

บทนำ

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Film Industry) เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงเชิงสร้างสรรค์ที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากพูดถึงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ คงต้องกล่าวถึงบทบาทของภาพยนตร์อเมริกันอย่าง ฮอลลีวูด (Hollywood) ในฐานะเจ้าโลกแห่งวงการภาพยนตร์ เพราะเกือบตลอดช่วงเวลากว่าหนึ่งร้อยปีของประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ภาพยนตร์อเมริกันมีบทบาทโดดเด่นที่สุดในตลาดโลก (บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา, 2548) ในขณะที่ทางฝั่งเอเชีย หนึ่งในประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านนี้ คือ ประเทศเกาหลีใต้ ที่สร้างเศรษฐกิจโดยสื่อภาพยนตร์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมของประเทศเกาหลีใต้ จีนและญี่ปุ่นเองต่างก็มีรายได้ส่วนใหญ่จากบัตรเข้าชมภาพยนตร์มาจากตลาดผู้ชมในประเทศ ส่วนทางด้านตลาดเอเชียใต้ประเทศอินเดียถือเป็นตลาดใหญ่ของกลุ่มเอเชียใต้ ซึ่งมีรายได้จากบัตรเข้าชมภาพยนตร์ที่มาจากตลาดภายในจำนวนมาก (ระดม อารามวิทย์ และมนฤดี ธาดาอำนวยชัย, 2561)

หากกล่าวถึงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย คนทั่วไปมักจะรู้จักและนึกว่าหมายถึงความถึง Bollywood ซึ่งก็คือภาพยนตร์ที่ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในมุมไบโดยใช้ภาษาฮินดี แต่นอกจาก Bollywood แล้วอินเดียยังมีอุตสาหกรรมภาพยนตร์อื่นๆ

อีก ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรม Mollywood, Kollywood, Pollywood, Sandalwood และ Tollywood ซึ่งมีที่มาจาก รัฐเกรละใช้ภาษามละยาฬัม, รัฐทมิฬนาฑูใช้ภาษาทมิฬ, รัฐปัญจาบใช้ภาษาปัญจาบ, รัฐกรณาฏกะใช้ภาษากันนาดา และรัฐเตลังกานาใช้ภาษาเตลุกู ตามลำดับ เป็นต้น เนื่องด้วยประเทศอินเดียไม่ได้มีการกำหนดภาษาประจำชาติ โดยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ภาษาของตนเองได้อย่างเสรี ประกอบกับความเป็นอิสระในการบริหารจัดการตนเองของรัฐ ทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์อย่างตอลีวูด (Tollywood) มีรูปแบบการเติบโตที่โดดเด่นและสามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย

ดังนั้นบทความนี้จึงสนใจที่จะศึกษาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย ซึ่งได้แก่ ความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ประเทศอินเดีย การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์และความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย ซึ่งบทความนี้จะขอยกตัวอย่าง อุตสาหกรรมหนัง Tollywood หรืออุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลุกู เพื่อประกอบการศึกษาเรื่องการพัฒนาและความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย ซึ่งบทความนี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและความสำเร็จของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดีย
- 1.2 เพื่อศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดีย

ผลการศึกษา

ความเป็นมาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดีย

อุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดีย : ในอดีต

ประวัติศาสตร์ของหนังอินเดียเกิดขึ้นนับตั้งแต่อินเดียยังถูกปกครองโดยอังกฤษ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียในศตวรรษที่ 19 เมื่อร้อยกว่าปีก่อน ผู้ที่มีอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดียในอดีตก่อน คือ พี่น้องตระกูลลูมิเอร์ (Lumière) ชาวฝรั่งเศส (Auguste Lumière -Louis Lumière) ที่ได้ออกแบบกล้อง "ซิเนมาโตกราฟ" (Cinematographe) ที่เป็นทั้งกล้องถ่ายและเครื่องฉายภาพยนตร์ได้ และครั้งแรกที่ทั้งคู่ทดลองนำภาพเคลื่อนไหวที่บันทึกได้จากกล้องซิเนมาโตกราฟมาฉายเป็นหนังทดลองลงบนจอภาพขนาดใหญ่ได้สำเร็จ จึงทำให้ความหมายของคำว่าภาพยนตร์สมบูรณ์ (ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, 2561)

เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 1896 พี่น้อง Lumière ได้ส่งตัวแทนชื่อ Marius Sestier เข้ามายังอินเดียเพื่อทดลองฉายหนังสั้นให้กับผู้ชมที่เป็นทหารของอังกฤษ (ตอนนั้นอินเดียมีสถานะเป็นเมืองขึ้นของสหราชอาณาจักร) ณ โรงแรม Watson หนึ่งในชาวอินเดียที่มีโอกาสรับชมการฉายภาพยนตร์ครั้งนั้น คือ Harishchandra Sakharam Bhatavdekar หรือที่รู้จักในชื่อ Save Dada เกิดความหลงใหลในสิ่งที่เห็น และได้ขออนุญาตกองทัพของอังกฤษ เพื่อจัดซื้อเครื่องฉายและนำมาให้ชาวอินเดียทั่วไปได้รับชม (ณคอน ลับแล, 2561)

Harishchandra Sakharam Bhatavdekar (1868 – 1958) หรือที่รู้จักกันในชื่อ Save Dada คือผู้สร้างภาพยนตร์คนแรกของอินเดีย และถือว่าเป็นผู้กำกับสารคดีคนแรกของอินเดียด้วย อาชีพเดิมคือเป็นช่างภาพสมัครเล่น แต่เมื่อได้มีโอกาสเห็นการฉายภาพยนตร์ครั้งนั้น ก็ทุ่มเงินจำนวนมากเพื่อให้ได้กล้องถ่ายมาใช้ ผลงานหนังสั้นที่มีชื่อเสียง ประกอบด้วย

- 1) The Wrestlers (1899) บันทึกภาพการแข่งขันมวยปล้ำที่ Hanging Gardens, Mumbai
- 2) Man and Monkey (1901) การแสดงตลกของลิง (ในขณะละครสัตว์)

- 3) Sir Wrangler Mr R.P. Paranjpye (1903) บันทึกภาพต้อนรับการเดินทางกลับจากอังกฤษของ R.P. Paranjpye รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาที่เมือง Bombay [คือ film newsreel เรื่องแรกของอินเดีย]
- 4) Delhi Durbar of Lord Curzon (1903) บันทึกภาพพิธีบรมราชาภิเษกของ Lord Curzon ที่กลายเป็น King Edward VII แห่ง Kolkata (Calcutta) ฯลฯ

ในปี 1907, Save Dada ตัดสินใจขายอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือเล็กสร้างภาพยนตร์ แล้วผันตัวไปเป็นผู้ฉายหนังอย่างเดียว ชื่อโรงภาพยนตร์ Gaiety Theatre ที่ Mumbai ประสบความสำเร็จร่ำรวยจนกระทั่งเสียชีวิต สำหรับภาพยนตร์ขนาดยาวที่ถ่ายทำในอินเดียเรื่องแรกคือ Shree Pundalik (1912) เป็นหนังเงียบภาษา Marathi ออกฉายวันที่ 18 พฤษภาคม 1912, แต่นักประวัติศาสตร์อินเดียไม่ยอมรับว่าเป็นภาพยนตร์ของชาวอินเดียเรื่องแรก เพราะมีดากล้องชื่อ Johnson เป็นชาวอังกฤษ และหนังถูกส่งไปล้างฟิล์มที่ London จึงถือกันว่าเป็นหนังของสหราชอาณาจักร คนอินเดียในสมัยนั้นมีความละเอียดอ่อนมากในเรื่องการเป็นประเทศเมืองขึ้นถ้ามีอะไรสักอย่างเป็นของชาวต่างชาติ (โดยเฉพาะอังกฤษ) ก็แทบจะไม่ยอมรับว่าส่วนหนึ่งของตนเอง(ณคอน ลับแล, 2561)

เมื่อเข้าสู่ปี 1930 เป็นช่วงที่วงการอุตสาหกรรมบันเทิงเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถสร้างหนังได้ 200 เรื่องในทุก ๆ ปี หนังเรื่องแรกที่มีเสียงประกอบนั้น คือเรื่อง Ardeshir Irani's Alam Ara ฉายเมื่อปี 1931 มันประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้วงการหนังเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากการเข้าสู่ยุคภาพยนตร์ที่มีเสียงประกอบพร้อม อุตสาหกรรมค่อยๆ เติบโตขึ้นอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงปี 1917 ถึง 1932 แต่การผลิตภาพยนตร์ลดลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

ในปี 1932 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ชื่อเล่นวงการหนังของอินเดียเลียนแบบ Hollywood โดยชาวนิวเจอร์ซีชาวอเมริกันชื่อ Wilford E. Deming ได้เขียนบทความลงใน American Cinematographer ซึ่งได้รวมเอาคำว่า Hollywood กับคำว่า Tollygunge เข้าด้วยกัน เนื่องจากในตอนนั้นกำลังเกิดเมืองหลวงของรัฐเบงกอลตะวันตก ในขณะที่เป็นศูนย์กลางความเจริญที่รุ่งเรืองของอินเดียรวมทั้งยังเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมหนังของอินเดีย โดยย่าน Tollygunge ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองกำลังเกิดซึ่งเป็นที่ตั้งของสตูดิโอหนังสำคัญๆ หลายบริษัท การรวมชื่อครั้งแรกออกมาเป็นคำว่า "Hollygunge" แต่ต่อมาเปลี่ยนใจไปใช้คำว่า "Tollywood" แทน (แต่ในปัจจุบันหากพูดถึง Tollywood แล้วทุกคนจะหมายถึงวงการหนังภาษาเตลูกู) คำว่า "Tollywood" ถูกทำให้แพร่หลายโดยนิตยสาร Junior Statesman youth ซึ่งต่อมาชื่อนี้ก็ได้เป็นแรงบันดาลใจให้กับวงการหนังภาษาฮินดีที่ฐานการผลิตอยู่ที่เมืองบอมเบย์หรือเมืองมุมไบในปัจจุบัน นำไปเรียกชื่ออุตสาหกรรมหนังภาษาฮินดีด้วยชื่อเล่นที่รู้จักกันดีว่า Bollywood แต่กว่าวงการหนังอินเดียภาษาฮินดีจะใช้ชื่อเล่นว่าบอลลีวูดในช่วงยุค 1970 นั้นก็เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่เทียบชั้น Hollywood เพราะในช่วงนั้นวงการหนังอินเดียภาษาฮินดีได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก Bollywood กลายเป็นศูนย์กลางการสร้างสรรค์สร้างภาพยนตร์ทุกชนิดของชาวอินเดีย โดยปกติแล้วภาษาที่นักแสดงจะใช้พูดกันในภาพยนตร์ฉบับ Bollywood จะเป็นภาษาประจำท้องถิ่นอย่าง ภาษาฮินดู – อูรดู หรือ ฮินดูสตานี (Indian Films Thailand, 2558)

นับตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมาถือเป็นยุคที่หนังบอลลีวูด (Bollywood) กลับมาโด่งดังทั่วโลก จากการมีนักแสดงยอดเยี่ยม 3 คนที่ได้รับฉายาว่า Three Khans ประกอบไปด้วย Aamir Khan, Shah Rukh Khan และ Salman Khan ถือเป็นดาราที่มีค่าตัวและรายได้สูงที่สุดใน 10 อันดับของบอลลีวูด (Bollywood) โดยเริ่มสร้างชื่อเสียงมาตั้งแต่ 1980 การปรับแต่งภาคการแสดงของอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมดนตรีเริ่มมีความโดดเด่นด้วยการมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพยนตร์ และบอลลีวูด (Bollywood) เริ่มมีอำนาจเหนืออุตสาหกรรมโดยรวม แต่ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในภูมิภาคอื่น ๆ อีกมากมายก็เริ่มเกิดขึ้นทั่วประเทศ (ณคอน ลับแล, 2561)

อุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดีย : ในปัจจุบัน

จากความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียในอดีต รวมทั้งความหลากหลายทางภาษาของอินเดีย ส่งผลให้ในปัจจุบันอินเดียมีอุตสาหกรรมภาพยนตร์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียที่เกิดขึ้นในแต่ละภูมิภาคได้จัดตั้งขึ้นตามภาษาที่ใช้ ยกตัวอย่าง

- Bollywood “บอลลิวูด” เป็นชื่อที่ถูกตั้งให้คล้องจองกับเมืองมายา Hollywood “ฮอลลีวูด” ในสหรัฐอเมริกา อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาฮินดีมีศูนย์กลางที่เมืองมุมไบ (Mumbai) หรือที่ชื่อเดิมเรียกว่าบอมเบย์ รัฐมหาราษฏระ (Maharashtra) ซึ่งแต่ไหนแต่ไรมา บอลลิวูดถูกนับว่าเป็นตัวแทนของ ‘หนังอินเดีย’ เพราะผลิตหนังมาเยอะสุด ในแต่ละปี อุตสาหกรรม Bollywood ผลิตภาพยนตร์ออกสู่ตลาดมากที่สุดในอินเดียประมาณ 200-300 เรื่อง หนังบอลลิวูดจะใช้ภาษาฮินดีเป็นภาษาหลักในการดำเนินเรื่อง ดังนั้น คนอินเดียจึงผูกพันกับหนังบอลลิวูดมาแต่ไหนแต่ไร (Robert Perry et al., 2564)

- Tollywood “ตอลลิวูด” อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลugu เป็นภาษาที่ใช้กันในรัฐอันธรประเทศ (Andhra Pradesh) และ เตลลังกานา (Telangana) รัฐทางตอนใต้ของอินเดีย ภาพยนตร์ที่ใช้ภาษาเตลugu ซึ่งได้รับความนิยมในแถบตอนใต้ของอินเดีย จึงมีชื่อเรียกว่า ตอลลิวูด โดยตัว T มาจากอักษรตัวแรกของภาษาเตลugu ฐานการผลิตของหนังเตลuguแต่เดิมในช่วงปี 1948 ผู้สร้างได้ใช้เมืองเจนไน รัฐทมิฬนาฑูเป็นฐานการผลิตหนังเตลugu จนกระทั่งในปี 1975 จึงได้มีการย้ายฐานการผลิตหนังเตลuguมาอยู่ที่เมืองไฮเดอราบัด รัฐอันธรประเทศและเตลลังกานา ในสมัยที่ทั้ง 2 รัฐยังเป็นรัฐเดียวกันอยู่ Tollywood เป็นอุตสาหกรรมภาพยนตร์ขนาดใหญ่ในอินเดียที่เป็นรองแค่ Bollywood เท่านั้น ในปัจจุบันมีการผลิตหนังออกมามากกว่า 200 เรื่อง (Umang Sagar, 2555)

- Kollywood “คอลลิวูด” อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาทมิฬ (Tamil Language) ที่มีฐานการผลิตที่โกดามบักคัม (Kodambakkam) เมืองใกล้ๆ กับเชนไน (Chennai) เมืองหลวงของรัฐทมิฬนาฑู (Tamil Nadu) ด้วยเหตุที่ศูนย์กลางการผลิตหนังอินเดียภาษาทมิฬตั้งอยู่ในเมืองโกดามบักคัม จึงเอาตัว K หน้าชื่อเมืองมาใช้เรียกพ้องกับบอลลิวูด (Bollywood) อีกอย่างคงไม่ยากให้เข้าใจกับ Tollywood ของเตลuguด้วย ถ้าหากจะเอาตัวอักษรตัวแรกในภาษาอังกฤษของคำว่าทมิฬมาใช้ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ทมิฬก็เริ่มต้นด้วยหนังเจียบเหมือนกับทุกที่ทั่วโลก Kollywood เป็นหนึ่งในสามอุตสาหกรรมการสร้างภาพยนตร์ที่สำคัญในอินเดีย เช่นเดียวกับบอลลิวูดและตอลลิวูด แม้ว่าโรงภาพยนตร์ทมิฬจะไม่มียุคทองสูง แต่ก็ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหมู่ผู้ชมภาษาทมิฬในอินเดีย และศรีลังกาเช่นเดียวกับที่อื่นๆ ในสิงคโปร์มาเลเซียและภาพยนตร์ภาษาทมิฬได้รับความนิยมในญี่ปุ่น (Academic Kids et al., 2556)

- Pollywood “พอลลีวูด” สมัยก่อนใช้ชื่อว่า Lollywood อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาปัญจาบ โดยฐานเดิมของอุตสาหกรรมอยู่ที่เมืองละฮอร์ ซึ่งเป็นเหตุที่ว่าทำไมสมัยก่อนถึงเรียกวงการหนังปัญจาบว่า Lollywood (ปัจจุบันก็ยังคงใช้เรียกวงการหนังของปากีสถานอยู่) ในปี 1947 อินเดียและปากีสถานแยกตัวจากกันทำให้ผู้สร้างผู้กำกับและนักแสดงชาวมุสลิมเลือกที่จะอยู่ที่ปากีสถานและทำงานกันอยู่ใน Lollywood ต่อไป ส่วนผู้สร้าง, ผู้กำกับ, และนักแสดง ชาวซิกข์และฮินดูย้ายลงไปอยู่ที่บอมเบย์ ปัจจุบันอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาปัญจาบ มีฐานการผลิตอยู่ที่เมือง Chandigarh รัฐปัญจาบ โดยอยู่ในเขต Mohali และกำลังจะสร้างอีกที่ในเขต Ajitgarh ให้เป็น Film City ของรัฐปัญจาบ (Indian Films Thailand, 2558)

นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาอะละยาหลัม หรือ Mollywood อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษากันนาดา (Kannada) หรือ Sandalwood และ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษามราฐี หรือ Marathi film industry และอื่นๆอีก รวมทั้งยังมีอุตสาหกรรมขนาดย่อยลงไปอีก โดยหนังอินเดียส่วนใหญ่มีกวางพล็อตเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อน แบ่งแยกตัวละครชัดเจน ไม่ต้องตีความกันมาก แคมสร้างควมบันเทิงจากฉากร้องเพลง เต้นรำ ที่กลายเป็น “ซิกเนเจอร์” ที่ยากนักจะหาใครเลียนแบบได้ (Thaipublica, 2558)

การพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดีย

1. จำนวนประชากร

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ปัจจุบันประเทศอินเดียเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก จำนวนประชากรในปี 2566 มีจำนวนราวๆ 1,428 ล้านคน เนื่องจากการชมภาพยนตร์อินเดียนับเป็น “ความบันเทิง” ราคาไม่แพงสำหรับชาวอินเดีย ทำให้อินเดียเป็นชาติที่นิยมดูภาพยนตร์ของประเทศตนเองมากเป็นพิเศษ ในปี 2011 โรงหนังทั่วประเทศอินเดียขายตั๋วรับชมภาพยนตร์ได้กว่า 3.5 พันล้านใบ ซึ่งมากกว่า Hollywood หลายเท่า จนทำให้ประเทศอินเดียนั้นกลายเป็นประเทศที่สร้างภาพยนตร์มากที่สุดในโลก ตามมาด้วยไนจีเรีย, Hollywood และประเทศจีน ซึ่งถ้าหากมองในมุมมองเชิงประชากรของประเทศที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลกนั้น มันเลยทำให้อุตสาหกรรมหนังของอินเดียมีตลาดภายในประเทศขนาดใหญ่ ดังนั้นอินเดียจึงต้องผลิตภาพยนตร์เป็นจำนวนมากในทุกปี เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือผู้ชมภาพยนตร์ภายในประเทศของตนเอง ยกตัวอย่าง ในปี 2012 อินเดียได้ทำหนังออกมามากในปีเดียวมากถึง 1,602 เรื่อง ทำให้ในตลาดอุตสาหกรรมภาพยนตร์เติบโตขึ้นอย่างมาก เมื่อดูจากผลกำไรจำนวน 1.86 พันล้านเหรียญ และเพิ่มขึ้นเป็น 2.1 พันล้านเหรียญในปี 2015 จนกลายเป็นรายได้ที่เยอะที่สุดเป็นอันดับสามของโลก (Chalathip Thirasoonthrakul, 2565)

การพัฒนาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่ประเทศอินเดียมีประชากรจำนวนมาก และการที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียที่มีการเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ผู้เขียนเองก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า จำนวนประชากรก็ถือเป็นส่วนหนึ่งส่งผลต่อการพัฒนาและเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย เนื่องจากยิ่งประชากรมีจำนวนมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ตลาดภายในประเทศมีขนาดใหญ่ขึ้นมากเท่านั้น

2. ความหลากหลายทางภาษา

ประเทศอินเดียเป็นหนึ่งในประเทศที่มีภาษามากที่สุดในโลก โดยมีภาษาท้องถิ่นซึ่งเป็นภาษาพูดกว่า 1,652 ภาษา มีความแตกต่างทั้งในเชิงการออกเสียงและตัวอักษร หากพูดถึงความแตกต่างหลากหลายในเชิงภาษานั้น รัฐบาลอินเดียได้จัดการกับความหลากหลายด้านภาษาโดยได้มีการให้การรับรองภาษาในรัฐธรรมนูญมาตรา 8 จำนวน 22 ภาษา ให้เป็นภาษาทางการเพื่อใช้ในการติดต่อกิจการของแต่ละรัฐ นอกจากนี้อินเดียยังให้ประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ภาษา ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง โดยให้ท้องถิ่นสามารถใช้ภาษาของตนในชีวิตประจำวันรวมถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ความหลากหลายทางภาษาในสังคมอินเดียยังคงอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้ยังส่งเสริมการสื่อสารระหว่างรัฐ เช่น จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ หรือ ภาษาฮินดี เพื่อให้คนต่างรัฐสามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2564, หน้า 88-89)

และตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคืออุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย ที่สะท้อนความหลากหลายทางภาษา ซึ่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียได้จัดตั้งขึ้นตามภาษาที่ใช้ อาทิ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาฮินดี เรียกว่า Bollywood อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกู เรียกว่า Tollywood อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาทมิฬ เรียกว่า Kollywood (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2564, หน้า 90)

ด้วยบริบทของประเทศอินเดียที่นับว่าเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมที่มีวัฒนธรรมอันแตกต่างหลากหลาย และความหลากหลายทางภาษาถือเป็นอีกหนึ่งเรื่องสำคัญที่ทำให้ประเทศอินเดียไม่มีภาษาประจำชาติและอนุญาตให้ประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ภาษา ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง มันจึงส่งผลให้ประเทศอินเดียนั้นมีอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นจำนวนมากและเป็นอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่มีความหลากหลายในเชิงภาษา ดังนั้นการพัฒนาและการเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียก็จะขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้บริโภคและผู้ชมเป็นประชากรที่ใช้ภาษานั้น ๆ ทำให้อุตสาหกรรมแต่ละภาษายังคงสามารถผลิตและพัฒนา ในขณะที่เดียวกันก็ถือเป็นความพยายามในการรักษาความหลากหลายในทางวัฒนธรรมทางภาษาของอินเดียด้วย

3. การบริหารจัดการของรัฐ

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียนั้น เป็นผลมาจากรูปแบบการเมืองการปกครองของอินเดียที่รัฐธรรมนูญแห่งอินเดียได้แบ่งอำนาจหน้าที่และงบประมาณบางส่วนจากรัฐบาลกลางไปสู่รัฐบาลแห่งรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการจัดแบ่งอำนาจระหว่างรัฐบาลแห่งสหภาพและรัฐบาลแห่งรัฐในฐานะรัฐบาลระดับที่ 2 ของอินเดีย ในการตั้งรัฐของอินเดียนั้น

ได้ดำเนินการตามจัดแบ่งภูมิภาคและภาษาที่ใช้ โดยปัจจุบันอินเดียแบ่งการปกครอง ออกเป็น 28 รัฐ และ 8 ดินแดนสหภาพ รัฐบาลระดับรัฐมีที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน และมีอำนาจหน้าที่จำกัดขอบเขตเพียงเฉพาะในรัฐและขอบข่ายตามที่ รัฐธรรมนูญจะพึงอนุญาต ได้แก่การออกกฎหมาย กฎสารณณะ ตำรวจ เรือนจำการปกครองท้องถิ่น การสาธารณสุข เกษตรกรรม การค้าและธุรกิจภายในรัฐ และภาษีที่ดิน เป็นต้น ในส่วนอำนาจบริหารนั้น ผู้ว่าการรัฐ (Governor) คือตำแหน่ง ประมุขฝ่ายบริหารที่ ประธานาธิบดีแต่งตั้งเพื่อมาประจำรัฐต่างๆ และเป็นประมุขของรัฐเชิงสัญลักษณ์ตามวาระที่เห็นควร แต่อำนาจที่แท้จริงในการบริหารนั้นอยู่ที่มุขมนตรี (Chief Minister) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน มุขมนตรีจะมีอำนาจ ในการบริหารราชการที่เกิดขึ้นภายในรัฐ อาทิ การสาธารณสุข การศึกษา การพัฒนา ศิลปะวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประเด็น อื่นๆ ในแต่ละรัฐ (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2564, หน้า 56-60)

ดังนั้น การที่ท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ในรัฐของตนได้อย่างอิสระ รัฐบาลของแต่ละรัฐสามารถ ออกแบบแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับรัฐของตนเองได้อย่างเสรี จึงส่งผลให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของแต่ละรัฐเกิดการ แข่งขันกันและมีแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในแต่ละภาษาจะมีการ พัฒนาไปในทิศทางใดหรือมีการเติบโตมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และการสนับสนุนของแต่ละรัฐด้วยเช่นกัน

นอกเหนือจากนั้น รัฐบาลของอินเดียก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย โดยรัฐบาล ของอินเดียได้อนุมัติสถานภาพอุตสาหกรรมอย่างเป็นทางการให้กับธุรกิจการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งทำให้หาเงินทุนได้ง่ายขึ้น และ เปิดโอกาสให้บริษัทภาพยนตร์ต่างชาติ อย่าง Warner Brothers เข้าไปลงทุนในอินเดียได้ด้วย หนึ่งหลายเรื่องของอินเดียกำลัง เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และที่สำคัญอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียกำลังสร้างภาพ ใหม่อินเดียในฐานะเครื่องมือทางด้านนโยบายต่างประเทศ (International Broadcasting Bureau, 2556)

อุตสาหกรรมหนังตอลีวูด (Tollywood)

วงการหนังภาษาเตลุกูหรือ Tollywood มีจุดเด่นอยู่ที่ครองสถิติกินเนสบุ๊กไว้มาก และนอกจากนี้ในปี 2005, 2006 และ 2008 ยังผลิตภาพยนตร์ได้จำนวนสูงสุดในอินเดียเทียบเท่า Bollywood

ตอลีวูด (Tollywood) คือ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้ภาษาเตลุกู (Telugu) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันในรัฐอันธร ประเทศ (Andhra Pradesh) และเตลังกานา (Telangana) รัฐทางตอนใต้ของอินเดีย อดีตทั้งสองเคยเป็นรัฐเดียวกัน แต่ถูก แยกเป็น 2 รัฐเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2014 เมืองหลวงของทั้งสองรัฐคือ เมืองไฮเดอราบัด ถึงจะแยกออกเป็น 2 รัฐแต่ทั้งคู่ยังใช้ เมืองหลวงร่วมกันอยู่ ไปถึงปี 2024 รัฐอันธรประเทศมีเมืองหลวงใหม่ที่ชื่อว่า "อมราวตี" (Amaravati) ฐานการผลิตของหนัง เตลุกู แต่เดิมในช่วงปี 1948 ผู้สร้างได้ใช้เมืองเจนไน รัฐทมิฬนาฑูเป็นฐานการผลิตหนังเตลุกู จนกระทั่ง Akkineni Nageswara Rao นักแสดงอาวุโสผู้ทรงอิทธิพลต่อวงการหนังเตลุกูมากที่สุดคนนึง ได้ตัดสินใจมาสร้าง Annapurna Studios ที่เมืองไฮเดอ ราบายต์ในปี 1975 ทำให้ฐานการผลิตของหนังเตลุกูถูกย้าย กลับมายังรัฐอันธรประเทศและเตลังกานาซึ่งยังเป็นรัฐเดียวกันอยู่ และเป็นรัฐที่ใช้ภาษาเตลุกูนั่นเอง โดยสตูดิโอใหญ่ๆของ Tollywood ตั้งอยู่ที่ Film Nagar ย่านชานเมืองทางตะวันตกของไฮ เดอราบัด และในปี 2011 ได้มีการสร้าง Annapurna International School of Film and Media ไว้ภายใน Annapurna Studios ด้วย (Indian Films Thailand, 2558)

ในระยะแรกของหนังภาษาเตลุกูก็เหมือนกับที่อื่นๆคือเริ่มต้นด้วยหนังเจียบ เรื่องแรกคือเรื่อง Bhisma Pratigna ออกฉายปี 1921 โดยผู้สร้างชื่อ Raghupathi Venkaiah Naidu ซึ่งถือเป็นบิดาของวงการหนังภาษาเตลุกู ส่วนหนังพูดเรื่อง แรกคือ Bhakta Prahlada เริ่มออกฉายเมื่อวันที่ 15 กันยายน 1931 และวันนี้ก็ได้ถือเป็นวันภาพยนตร์ของเตลุกูด้วย

ช่วงปี 1936 ภาพยนตร์ของเตลุกูจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าหรือเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ทางศาสนาของฮินดูเป็น หลัก จนเมื่อปี 1936 ไปแล้วก็ได้มีการปรับเปลี่ยนพล็อตมาสร้างหนังแนว "social films" จนกระทั่งช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มี

การจำกัดการใช้ฟิล์มซึ่งทำให้จำนวนการสร้างหนังลดลงอย่างมาก และมีผลให้ผู้สร้างกลับไปสร้างหนังในเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานพื้นบ้าน

จุดเด่นของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ Tollywood (Umang Sagar, 2565) ยกมาเฉพาะที่น่าสนใจ 4 ข้อเพื่อไม่ให้บทความยาวเกินไป คือ

- สตูดิโอสร้างหนังที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก คือ Ramoji film city เปิดทำการในปี 1996 มีพื้นที่กว่า 674 hectares (1,666 acres) และยังมีสิ่งปลูกสร้างถาวรตั้งแต่ตัวอาคารไปจนถึงสถานีรถไฟ
- Tollywood มีตลาดใหญ่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และต่างประเทศ

ภาพที่ 1: Brahmanandam นักแสดงที่เล่นหนังมากที่สุดในโลก

ที่มาภาพ: <https://pantip.com/topic/33747574>

- Baahubali 2 ของอุตสาหกรรม Tollywood สร้างประวัติศาสตร์และกลายเป็นภาพยนตร์อินเดียเรื่องแรกที่รวบรวมได้ 1,000 ล้านบาท

การพัฒนาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ Tollywood

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวไปข้างต้นที่ว่า จำนวนประชากรนั้นมีผลต่อการพัฒนาและการเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียด้วย ซึ่งจำนวนประชากรที่ใช้ภาษาเตลูกูก็เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกู หรือ Tollywood เนื่องจากประชากรของอินเดียที่ใช้ภาษาเตลูกูนั้นมีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ มีจำนวนราวๆ 66 ล้านคน ส่งผลให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกูมีตลาดภายในประเทศขนาดใหญ่ และทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกูมีการเติบโตได้อย่างรวดเร็ว

สิ่งที่น่าสนใจของหนังเตลูกูอีกอย่างหนึ่ง คือการสนับสนุนจากภาครัฐ ในที่นี้หมายถึงรัฐบาลของรัฐอานธรประเทศ และเตลังกานาเมื่อครั้งยังเป็นรัฐเดียวกันอยู่ มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการเก็บภาษีสภาพยนตร์ และข้อที่เอื้อประโยชน์กับหนังเตลูกูอันหนึ่งเลยคือ "ภาพยนตร์ที่มีชื่อเรื่องเป็นภาษาเตลูกูจะได้รับการยกเว้นภาษี" นอกจากนี้ยังยกเว้นภาษีให้กับภาพยนตร์ที่ได้ใบรับรองเรท U (หมายถึงเรท "ทั่วไป" ที่รับชมได้ทุกเพศทุกวัย) แต่หากภาพยนตร์เรื่องไหนที่ได้ใบรับรองเรท A จะถูกเก็บภาษีนอกจากเรื่องการยกเว้นภาษีแล้ว ราคาขายตัวก็ถูกควบคุมจากรัฐเช่นกัน

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาษาเตลูกู หรือ Tollywood อีกอย่างคือ การมีเงินลงทุนจำนวนมากในการสร้างหนัง ยกตัวอย่างเช่น หนังเรื่อง Baahubali: The Beginning เป็นหนังฟอร์มยักษ์ที่ใช้พล็อตเรื่องประวัติศาสตร์อินเดียโบราณ และเป็นหนังที่ใช้ทุนสร้างมากที่สุดในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์อินเดีย สร้างและถ่ายทำภาพยนตร์ในเมืองไฮเดอราบัด (Hyderabad) ผู้กำกับได้รับงบประมาณมหาศาลถึง 18 ล้านดอลลาร์ หรือราวๆ 2,200 ล้านบาท เพื่อเนรมิตฉากต่างๆ ใน Baahubali ให้ดูยิ่งใหญ่อลังการ หนังเรื่องนี้ถือว่าเป็นผลงานสุดยอดของหนังภาษาเตลูกู เนื่องจากสามารถโกยรายได้ไปแล้วเกิน 91 ล้านบาท

ภาพที่ 2: Baahubali: The Beginning หนังที่ใช้งบลงทุนสร้างมากที่สุดในอินเดีย

ที่มาภาพ: [http://1.bp.blogspot.com/-_KgAReLtycc/VbO-](http://1.bp.blogspot.com/-_KgAReLtycc/VbO-zD3Gjzl/AAAAAAAAAB8A/Fh_1CukKq_c/s1600/bahubali_Prabhas_Rana.jpg)

[zD3Gjzl/AAAAAAAAAB8A/Fh_1CukKq_c/s1600/bahubali_Prabhas_Rana.jpg](http://1.bp.blogspot.com/-_KgAReLtycc/VbO-zD3Gjzl/AAAAAAAAAB8A/Fh_1CukKq_c/s1600/bahubali_Prabhas_Rana.jpg)

ความน่าสนใจของหนังเรื่องนี้คือ Baahubali: The Beginning เป็นหนังที่สื่อให้เห็นถึงวิถีคิด วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อของชาวอินเดียตอนใต้ ขณะเดียวกัน หนังเรื่องนี้ยังมีความ “ร่วมสมัย” โดยสอดแทรกแนวคิดสมัยใหม่เข้าไปในบท เช่น การให้ Baahubali พระเอก ปฏิเสธการฆ่าสัตว์เพื่อบูชายันท์ก่อนออกรบ การสร้างหนังสงครามที่วาดด้วยการยกย่องเชิดชู บรรพบุรุษของชนชาติตนเองนั้น ผู้สร้างต้องระมัดระวังไม่ทำให้อีกชนชาติหนึ่งกลายเป็น “ผู้ร้าย” อย่างไม่มีเหตุผลในการก่อ สงคราม เพราะหนังแนวนี้ย่อมสร้างอารมณ์ร่วมและจุดกระแสชาตินิยมขึ้นได้ง่าย สำหรับ Baahubali แล้ว ผู้สร้างหลีกเลี่ยงจุด เปรียบางนี้ออกไป และมุ่งเสนอไปที่วิถีชีวิตของชาวอินเดียที่ผูกพันกับศาสนาฮินดู เทพเจ้า รวมทั้งสร้างคติความเชื่อเกี่ยวกับ คุณธรรมการเป็นกษัตริย์ที่ดีที่ต้องเน้นความเมตตามากกว่าความเด็ดขาดหรือมุ่งทำลายล้างเพียงอย่างเดียว

ตลาดของหนังภาษาเตลูกูนอกจากจะอยู่ในทั้งสองรัฐที่ใช้ภาษาเตลูกู คือ รัฐอานธรประเทศและรัฐเตลังกานาแล้วยัง มีการนำไปฉายในรัฐเพื่อนบ้านอย่างรัฐเกรละ รัฐทมิฬนาฑู สำหรับตลาดต่างประเทศที่สำคัญของหนังภาษาเตลูกู คือ สหรัฐอเมริกา และมีฉายบ้างในประเทศตะวันออกกลางและยุโรป (Thaipublica, 2558)

แนวโน้มบทบาทอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดีย

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอดีตที่มีการพัฒนาและการเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ในอดีตที่เราจะเห็นว่า อุตสาหกรรม Bollywood นั้นถูกนับว่าเป็นตัวแทนของ ‘หนังอินเดีย’ เพราะสามารถผลิตภาพยนตร์ได้มากที่สุด และมีรายได้ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ภาพยนตร์อินเดียทั้งประเทศ ซึ่งแต่ก่อนหนังภาษาฮินดีจาก Bollywood ถือเป็นสุดยอดหนังทำเงินของอินเดียล้วนๆ แต่พักหลังๆมานี้ หนังจากภาษาอื่นๆ ในอินเดียสามารถโกยรายได้ไปจำนวนมากและพากันเข้าติด Top 10 สุดยอดหนังทำเงินกันเป็นแถว ถ้าไปดูหนังทำเงินสูงสุดตลอดกาลของอินเดีย ณ ปัจจุบัน เราจะพบว่าแค่ 5 เรื่องเท่านั้นที่เป็นหนังภาษาฮินดี อีก 4 เรื่องเป็นภาษาทมิฬและเตลูกู และอีก 1 เรื่องคือเป็นภาษากันนาดา ดังนั้น ในตอนนี้หนังทำเงินตลอดกาลของอินเดียครั้งหนึ่งเป็นหนังอินเดียเหนือส่วนอีกครั้งเป็นหนังอินเดียใต้ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมองว่า อุตสาหกรรม ภาพยนตร์ของอินเดียนั้นมีความน่าสนใจและโดดเด่นเป็นอย่างมาก ซึ่งความน่าสนใจของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ประเทศ อินเดียในปัจจุบัน คือ ศูนย์กลางอุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดียนั้นไม่ได้ผูกขาดอยู่แค่ Bollywood แห่งเดียวอีกต่อไป เพราะตอนนี้ Tollywood เองก็เริ่มก้าวขึ้นมา “เทียบบริศมี” Bollywood เนื่องจากสามารถผลิตภาพยนตร์ได้มากกว่า 200 เรื่องต่อปี และสร้างรายได้จำนวนมากให้กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย เพราะมีกลุ่มผู้ชมกระจายกันอยู่ทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ใน อินเดียตอนใต้ อารหรับ ตะวันออกกลาง แอฟริกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน รวมถึงในสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน ส่งผลให้ภาพยนตร์ภาษาเตลูกู เป็นที่รู้จักกันอย่างมากในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และในปี 2564 อุตสาหกรรม ภาพยนตร์ดอลลิวูดกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียใต้ในแง่ของบ็อกซ์ออฟฟิศ

จากทัศนะของผู้เขียนมองว่า ณ ปัจจุบันประเทศอินเดียมีการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม จนสามารถก้าวไปสู่การเป็นมหาอำนาจของเอเชีย ประกอบกับการที่รัฐแต่ละรัฐในอินเดียมีอำนาจในการบริหารท้องถิ่นของตน ได้อย่างเต็มที่ส่งผลให้มีการแข่งขันกันด้านการพัฒนากันอย่างกว้างขวาง และที่สำคัญ คือ รัฐบาลอินเดียนุมัติสถานภาพ

อุตสาหกรรมอย่างเป็นทางการให้กับธุรกิจการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งทำให้หาเงินทุนได้ง่ายขึ้น และเปิดโอกาสให้บริษัทภาพยนตร์ต่างชาติ เข้าไปลงทุนในอินเดียได้ด้วย ในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่า จะมีการแพร่หลายของการเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมภาพยนตร์แต่ละท้องถิ่นของอินเดียจำนวนมาก และอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรม Bollywood, Mallywood, Kollywood, Pollywood, Sandalwood, หรือแม้แต่ Tollywood หรืออุตสาหกรรมภาพยนตร์อื่น ๆ ในอินเดีย จะมีความสามารถที่จะพัฒนาและขยายอิทธิพลไปได้ทั่วโลกเช่นเดียวกับ Hollywood ของสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. (2548). *ฮอลลีวูดในฐานะเจ้าโลก*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9480000104653>
- ปิยณัฐ สร้อยคำ. (2564). *เอกสารประกอบการสอน วิชา รัฐ สังคมและนโยบายการต่างประเทศร่วมสมัยของอินเดีย*. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2566, จาก <file:///C:/Users/User/Downloads/งานชั่วคราว%20ปี%204/เอกสารประกอบการสอน-รัฐ-สังคมและนโยบายการต่างประเทศร่วมสมัยของอินเดีย.pdf>
- ปรีดี บุญชื้อ. (2565). ความสำเร็จของ “คังคูปะ” สะท้อน Soft Power และการก้าวเป็นยักษ์ใหญ่ ด้านภาพยนตร์ของอินเดีย สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2566, จาก <https://thaipublica.org/2022/05/pridi307/>
- ระดม อร่ามวิทย์ และมนฤดี ธาดาอำนวยชัย. (2561). *The Direction and the Trend of Thailand Film Industry*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/commartsreviewsiamu/article/view/173500/124303>
- ศุภวิชัย แก้วคุณอก. (2558). *หมดยุคครึ่งเพลงวังข้ามเขา หนังอินเดียแบบเก่ากำลังเปลี่ยน*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.the101.world/new-era-of-bollywood/>
- brandthink. (2565). *รู้ไหม? หนังแอ็คชั่นมันๆ ของอินเดีย ไม่ใช่หนัง Bollywood แต่เป็น ‘หนังอินเดียใต้’*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.brandthink.me/content/flim-india>
- Chalathip Thirasoonthrakul. (2565). *อินเดียประเทศที่ผลิตภาพยนตร์มากสุดในโลก แพชั่น ดนตรี เต็มร้านนั้นจ้อ*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://workpointtoday.com/india-film-industry-gangubai/>
- Indian Films Thailand (2558). *หนังอินเดียไม่ได้มีแต่บอลลีวูด*. สืบค้น 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.facebook.com/IndianfilmsloverTh/>
- Plookpedia. (2560). *พี่น้องลูมิแอร์คิดค้นกล้องถ่ายและฉายภาพยนตร์ในตัวเดียวกันได้สำเร็จ*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/56583/-timhis-tim-tec>
- RAREMEAT BLOG. (2554). *Raja Harishchandra (1913)*. สืบค้น 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://raremeat.blog/raja-harishchandra-1913/>
- Voathai. (2550). *อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในอินเดีย*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.voathai.com/a/a-47-2007-08-28-voa1-90638814/921267.html>
- Academic Kids. (2013). *Kollywood*. Retrieved from : <http://academickids.com/encyclopedia/index.php/Kollywood>
- Umang Sagar. (2013). *Tollywood Industry*. Retrieved from : <https://13angle.com/tollywood-industry/>

KSUC-O-048

พระพิฆเนศปาฏิหาริย์แห่งโชคกลาง

Ganesha Miracle of Fortune

อภิสิทธิ์ อินนุ้ย* และพรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: apisitinnui78@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติ และความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ และ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อด้านโชคกลางขององค์พระพิฆเนศ ผลการวิจัยพบว่า 1) พระพิฆเนศเป็นโอรสของพระศิวะหรือพระอิศวรกับแม่อุมาปารวตี พระพิฆเนศทรงมีพระเศียรเป็นช้าง พระกรรณกว้างใหญ่วงยาวร่างกายเป็นมนุษย์มี 4 กร 6 กร และ 8 กรบ้าง พระพิฆเนศเข้ามาในประเทศไทยโดยในสมัยสุโขทัย ซึ่งได้อิทธิพลจากขอมในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ที่ศาสนาพุทธเฟื่องฟูมากล่องถึง สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน 2) ความเชื่อของพระพิฆเนศ พบว่ามีจุดเด่นด้านโชคกลางเป็นอันดับที่ 1 เชื่อว่าองค์พระพิฆเนศจะช่วยขจัดอุปสรรคทั้งปวง อีกทั้งยังเป็นมหาเทพผู้ทรงภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าหากขอพรใดๆที่ไม่เกินวาสนาบาปมียอม สมหวังดังปรารถนา ซึ่งพระพิฆเนศปางต่างๆมีจุดเด่นในเรื่องต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปและลักษณะทางประติมากรรมที่มีความโดดเด่น ในการกราบไหว้บูชาพระพิฆเนศ พระพิฆเนศเป็นอีกหนึ่งที่พึ่งทางจิตใจของคนไทยหลายคน ถือได้ว่าเป็นเทพเจ้าที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน การสักการะบูชาพระพิฆเนศมีหลายแห่งทั่วประเทศไทย

คำสำคัญ: พระพิฆเนศ, ปาฏิหาริย์, โชคกลาง

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the history and the importance of worshipping Lord Ganesha and 2) to study beliefs about the good fortune of Lord Ganesha. The research found that 1) Lord Ganesha is the son of Lord Shiva or Lord Shiva and his mother Uma Parvati. Lord Ganesha has the head of an elephant. His ears are wide and his trunk is long. His body is that of a human with 4 hands, 6 hands, and some 8 hands. Lord Ganesha came to Thailand in the Sukhothai period. which was influenced by Khmer during the reign of Phra Maha Thammaraja Lithai that Buddhism flourished Ayutthaya period until the present 2) Belief in Lord Ganesha It was found that it was ranked number 1 in terms of luck It is believed that Lord Ganesha will help remove all obstacles. He is also a great god with great wisdom. including prosperity in various fields It is believed that if you ask for any blessing that does not exceed your fortune and power, it will May your wishes come true. The various poses of Ganesha have different highlights and distinctive sculptural characteristics. In worshipping Lord Ganesha Ganesha is another source of spiritual refuge for many Thai people. It is considered to be a god that has been with Thai people for a long time. Ganesha is worshiped in many places throughout Thailand.

Keywords: Ganesha, Miracle, Fortune

บทนำ

“พระคนศ” หรือ “พระพิฆเนศวร” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “พระพิฆเนศ” เป็นเทพเจ้าที่มีคนเคารพบูชาอย่างแพร่หลายที่สุดในหมู่คนหลายชาติหลายภาษาและทุกชนชั้น ทั้งนี้เพราะความเชื่อในศาสนาฮินดูพระ คเณศไม่ถือพระองค์และไม่เคยรังเกียจผู้ใด ทุกคนจึงเข้าถึงพระองค์ได้ ไม่ว่าจะเด็ก ผู้ใหญ่ คนบุญ คน บาป คนมี คนจน คนวรรณะสูง หรือคนที่ต่ำต้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือวัดในพระพุทธศาสนาในสังคมไทยนับวันมีการบูชาพระพิฆเนศที่เพิ่มมากขึ้นมีประติมากรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทย เช่น กลุ่มศิลปิน นักแสดงและผู้มีฝีมือที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในการทำงานด้านการบันเทิงและด้านโชคลาภ ยิ่งให้การเคารพนับถือบูชากันมากพระองค์พร้อมที่จะรับฟังคำวิงวอนของทุกคนที่เข้า หาอยู่ตลอดเวลา (Michael Wright, 2550) พระพิฆเนศคือเทพที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ ในไทยเนื่องจากพระพิฆเนศเป็นเทพที่มีสถานภาพแห่งความเป็นสากลศาสนิกชนและผู้คนทั่วไปต่างเคารพนับถือว่าเป็นเทพที่สำคัญ อันจะอำนวยพรประสิทธิ์ประสาทผลในด้านต่างๆแทบจะทุกด้าน และผู้เลื่อมใสมีตั้งแต่ชนชั้นล่างสุดจนถึงชนชั้นปกครอง (ศิลปะ หินชัยศรี, 2562) ด้วยเหตุนี้การเคารพบูชาพระคเณศจึงได้เข้ามามีอิทธิพลต่อศรัทธาและความเชื่อของชาวพุทธไทยอย่างมาก โดยเมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้มีการสร้าง“พิพิธภัณฑสถานพระพิฆเนศ” ขึ้น ที่ ต.ยางคราม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานที่รวบรวมพระคเณศทั่วโลกแห่งแรกในประเทศไทย ที่น่าสนใจภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานฯ ยังได้จำลอง “อักษฏินายก” หรือเทวสถานพระคเณศ 8 แห่ง ที่เกิดจากก้อนหินธรรมชาติที่มีรูปลักษณ์คล้ายช้างในอินเดียต่อมาในปี พ.ศ. 2549 บริษัท เวิร์คพอยท์เอ็นเทอร์เทน เมนท์ ได้จัดสร้างเทวรูป “พระคเณศ ปางมหาเทพ” ณ ลานพุทธปัญญา เวิร์คพอยท์ สตูดิโอ ต.บางพูน อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี ดังนั้นความเชื่อเรื่องพระพิฆเนศมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนคนไทยมาตั้งแต่อดีตมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจและสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะบทบาทที่ชาวฮินดูยกย่องให้เป็นเทพที่จะต้องทำการเคารพบูชาก่อนเทพองค์อื่น เพราะมีความเชื่อว่าพระพิฆเนศเป็นเทพที่วางตัวเป็นกลาง บทบาทต่อความเชื่อความเคารพและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยมาช้านาน วิจัยฉบับนี้จึงมุ่งหมายที่จะ “ศึกษาการเคารพบูชาพระพิฆเนศ” เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาประวัติ ที่มาและความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ รวมทั้งเพื่อศึกษาประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและการผสมผสานทางความเชื่อเกี่ยวกับพระพิฆเนศ เป็นแนวทางการบูชาที่เหมาะสมการเคารพบูชาพระคเณศตามวิถีความเชื่อ

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาประวัติ และความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ
- 1.2 เพื่อศึกษาความเชื่อด้านโชคลาภขององค์พระพิฆเนศ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 พระพิฆเนศ

จิรัสสา คชาชีวะ (2540) ให้ความหมายว่าพระคเณศยังเป็นเทพเจ้าที่ผู้คนต่างลัทธิเคารพรักและได้รับการบูชากันมากที่สุดในการบูชาเทพเจ้าฮินดูทั้งหลาย จนอาจกล่าวได้ว่าพระองค์เป็น “เทพสากล (Universal God)”

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ให้ความหมายว่าเป็นเทพแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวางทั้งปวง สามารถกีดขวางมนุษย์ เทวดาและมารร้ายต่างๆได้ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถกำจัดสิ่งกีดขวางทั้งปวงได้ กำเนิดพระพิฆเนศ ตามที่บอกไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ แตกต่างกันไป พระพิฆเนศหรือพระคนศเป็นเทพเจ้าแห่งความรู้ ความบันเทิง เทพแห่งอุปสรรค สามารถสร้างหรือขจัดอุปสรรคต่าง ๆ แก่มนุษย์ เทวดา หรือสัตว์ต่าง ๆ ได้ เทพแห่งศิลปวิทยา ประทานความสำเร็จในการศึกษาศิลปวิทยาทุก

แขนง เทพแห่งความฉลาดรอบรู้ เทพแห่งอักษรศาสตร์และการประพันธ์ เทพแห่งการเก็บเกี่ยวประทานความอุดมสมบูรณ์ เป็นเทพที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมแพร่หลายมากที่สุดองค์หนึ่งของชาวฮินดู เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นนิกายใดก็นับถือบูชาทั้งสิ้น

พระราชครูอัญญาจารย์ (2531) ให้ความหมายว่าพระคเณศเป็นเทพเจ้าที่มีพระนามหลากหลาย โดย “คเณศ” มาจากคำว่า “คณะ” รวมกับ “อีศะ” หมายถึง เจ้าแห่งคณะ ทั้งนี้ในทางปรัชญา อักษร “ค” แปลว่า ชญาณ ส่วนอักษร “ณ” แปลว่า ทางหลุดพ้น ขณะที่ “อีศะ” แปลว่า เจ้า ดังนั้นเมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง ผู้เป็นเจ้าของทั้งชญาณและทางหลุดพ้น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายว่าเป็นชื่อเทพองค์หนึ่งมีพระเศียรเป็นช้าง ถือว่าถ้าบูชาแล้วป้องกันความขัดข้องที่จะเกิดขึ้นได้

Wright, M. (2548) ให้ความหมายว่า พระคเณศ เป็นมหาเทพเจ้าฮินดูที่มีคนเคารพหรืออย่างแพร่หลายที่สุดในหมู่คนหลายชาติหลากหลายภาษาและทุกชนชั้น เพราะพระคเณศไม่ถือพระองค์และไม่เคยรังเกียจผู้ใด ทุกคนสามารถเข้าถึงพระคเณศได้ พระองค์พร้อมที่จะรับฟังคำวิงวอนของทุกคนอยู่ตลอดเวลา

ศิลปะ หินชัยศรี ให้ความหมายว่าพระคเณศ พระคณปติ หรือพระวิฆเนศวร์ เป็นเทพของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีเศียรเป็นช้าง มีกรรณกว้างใหญ่ มีงวงยาว แต่มีร่างกายเป็นมนุษย์ มี 4 กรบ้าง, 6 กร บ้าง หรือ 8 กรบ้าง หรือแล้วแต่ภาคที่ท่านจะลงมาจุติ รูปร่างของพระพิฆเนศแสดงถึงสิ่งเป็นมงคลดีเยี่ยม สอนถึงความดีและความสำเร็จ เป็นสัญลักษณ์แห่งความรู้และปัญญายิ่งใหญ่ แต่ส่วนของให้ความหมายในเชิงปรัชญา เช่น เศียร - ใช้เศียรอันใหญ่ที่เต็มไปด้วยปัญญาความรู้ เป็นที่รวมแห่งปัญญาทั้งหมด กรรณ - ใช้รับฟังคำสั่งจากพระคัมภีร์และความรู้ในรู้อย่างอื่น ๆ อันเป็นสิ่งแรกแห่งการศึกษา วง-เราได้นำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเลือกเฟ้นระหว่างทวิลักษณ์ความผิด-ถูก ความดี-ความชั่ว อันมีวงช้างที่ยาวและใหญ่ใช้ขึงน้ำหนักต่อการกระทำหรือการค้นหาลึกลับที่ตึงต่าง ๆ อันปัญญานั้นเกิดขึ้นเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาของชีวิตให้หลุดพ้นจากอุปสรรค และพบกับความสำเร็จสมดังความมุ่งหมาย เป็นต้น

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ให้ความหมายว่าพระพิฆเนศเป็นเทพเจ้าของอินเดียนับถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการทั้งปวง ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นเจ้าแห่งสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความกล้าหาญ ตลอดจนเป็นผู้พิทักษ์ไว้ซึ่งความยุติธรรม

สำนักข่าวคมชัดลึกออนไลน์ (2558) ให้ความหมายว่าพระพิฆเนศเป็นเทพองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู เป็นบุตรของพระศิวะ กับ พระปารวตี มีพระเศียรเป็นช้าง มีพระกรรณกว้างใหญ่ มีงวงยาว แต่ทรงมีร่างกายเป็นมนุษย์ ซึ่งในแต่ละส่วนของพระพิฆเนศให้ความหมายในเชิงปรัชญาได้ดังนี้

พระเศียร ทรงใช้เศียรอันใหญ่ที่เต็มไปด้วยปัญญาความรู้ เป็นที่รวมแห่งปัญญาทั้งหมด

พระกรรณ ทรงใช้รับฟังคำสั่งจากพระคัมภีร์และความรู้ในรู้อย่างอื่น ๆ อันเป็นสิ่งแรกแห่งการศึกษา

วง เราได้นำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเลือกเฟ้นระหว่างทวิลักษณ์ ความผิด-ถูก ความดี-ความชั่ว อันมีวงช้างที่ยาวและใหญ่ใช้ขึงน้ำหนักต่อการกระทำหรือการค้นหาลึกลับที่ตึงต่าง ๆ อันปัญญานั้นเกิดขึ้นเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาของชีวิตให้หลุดพ้นจากอุปสรรค และพบกับความสำเร็จสมดังความมุ่งหมาย

งา งาข้างเดียวโดยอีกข้างหักนั้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าจะต้องอยู่ในเหตุระหว่างความดี-ความชั่ว ซึ่งต้องทำความเข้าใจให้ดีถึงความแตกต่างกัน ดังเช่น ความเย็น-ความร้อน การเคารพ-การดูหมิ่นเหยียดหยาม ความซื่อสัตย์-ความคดโกง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ให้ความหมายว่า พระพิฆเนศ หรือ พระคเณศ เป็นเทพองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ด้วยเชื่อว่าท่านเป็นเทพแห่งศิลปะความรู้ และความสำเร็จทั้งมวล ถ้าใครบูชาท่าน ท่านก็จะช่วยขจัดปัดเป่าอุปสรรค ข้อขัดข้องต่างๆให้ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่งกิจการทั้งหลายทั้งปวงด้วย คนจึงนิยมกราบไหว้ท่านก่อนที่จะกระทำการใด ๆ

สยามคเณศ ให้ความหมายว่าพระพิฆเนศ คือเทพเจ้าที่มีปรีชาญาณเฉลียวฉลาด มีฤทธานุภาพมาก และทรงคุณธรรม คอยปราบภัยพาลและอภิบาลคนดี อีกทั้งยังเป็นเทพผู้กตัญญูถึงพร้อมด้วยความดีงาม สมควรแก่การสักการบูชาเป็น

อย่างยิ่ง หากใครจะประกอบพิธี หรือทำกิจกรรมใด การเริ่มต้นสิ่งใหม่ ๆ เช่น เปิดกิจการร้านค้า เริ่มการทำงาน ขึ้นบ้านใหม่ ออกเดินทาง หรือแม้กระทั่งการบวงสรวงทำพิธีมงคลต่าง ๆ ฯลฯ ต้องบอกกล่าวบูชาองค์พระพิฆเนศก่อนเป็นลำดับแรก จึงจะเป็นสิริมงคล และประสบความสำเร็จ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระพิฆเนศเป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ฮินดูเป็นโอรสของพระศิวะกับพระศรีมหาอุมาเทวี เป็นเทพเจ้าที่มีลักษณะพิเศษคือมีร่างกายเป็นมนุษย์แต่มีศีรษะเป็นช้างที่เต็มไปด้วยปัญญาความรู้ มีพระกรรณใหญ่ มีวงยาว และมีงาข้างเดียว ถือว่าถ้าบูชาแล้วจะมีโชคลาภและความโชคดีเข้ามาในชีวิต

2.2 ปาฏิหาริย์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หมายถึง สิ่งที่น่าอัศจรรย์ , กระทำสิ่งที่ตามปกติทำไม่ได้, ความอัศจรรย์, มี 3 อย่าง คือ 1. อิทธิปาฏิหาริย์ = ฤทธิ์เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ที่พ้นวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ 2. อาเทศนาปาฏิหาริย์ = การดักใจเป็นอัศจรรย์ หมายถึง การดักใจหายใจคนได้อย่างน่าอัศจรรย์ 3. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ = การสอนเป็นอัศจรรย์ หมายถึง คำสั่งสอนอันอาจจูงใจคนให้นิยมเชื่อถือไปตามได้อย่างน่าอัศจรรย์

สำรวจ สิทธิสมาน (2561) หมายถึง อิทธิฤทธิ์ที่อยู่นอกเหนือจากวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างอัศจรรย์

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สิ่งที่อัศจรรย์ ที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์

2.3 โชคลาภ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้โดยไม่ได้คาดหมาย

อาจารย์เปลื้อง ณ นคร (2554) ให้ความหมายของคำว่าเคราะห์ดีมีลาภ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ปยุตโต) (2550) ให้ความหมายว่า ของที่ได้, การได้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การได้มาซึ่งไม่ได้คาดหมายได้รับผลประโยชน์ทางการเงิน อาจมาในหลายรูปแบบตั้งแต่การถูกลอตเตอรี่ การได้รับมรดก การได้สิ่งของมีค่าหรือทรัพย์สินมา

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ประวัติความเป็นมาของพระพิฆเนศ
- ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพิฆเนศ
- แนวทางในการบูชาพระพิฆเนศ
- จุดเด่นขององค์ของพระพิฆเนศ

ขอบเขตด้านพื้นที่

- วัดอินเตีย มูลนิธิภูเก็ตตันตาดูดาปานี ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
- ศาลพระพิฆเนศ Limlight Avenue ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
- วัดพระพุทธร่มมิ่งมงคลเอกราชคีรี ตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องพระพิฆเนศปาฏิหาริย์แห่งโชคลาภ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ปกรณ์วิเสส และประติมากรรมพระพิฆเนศ
- 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่นวิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และรายงานการวิจัยนิตยสาร อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพิฆเนศ
- 3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) 1) ทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review)
- 4) ชั้นประเมินและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติและความสำคัญของพระพิฆเนศ 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดเด่นของพระพิฆเนศปางต่างๆ และ 3) สรุปอภิปรายสังเคราะห์งานวิจัย พิจารณาจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระพิฆเนศ

ผลการวิจัย

1) ศึกษาประวัติและความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ พบว่า

พระคเณศเป็นโอรสของพระศิวะหรือพระอิศวร (Shiva/ Ishvar) กับแม่อุมาปารวตี (Uma Parvati) เป็นพี่น้องกับพระขันธกุมาร (สกนทะเล) เทพแห่งการสงคราม พระคเณศทรงมีพระเศียร (หัว) เป็นช้าง พระกรรณ (หู) กว้างใหญ่วงยาว ร่างกายเป็นมนุษย์มี 4 กร 6 กร และ 8 กรบ้าง แล้วแต่ภาคที่จะเสด็จมา แต่เดิมพระคเณศไม่ได้เป็นเทพของชาวอารยัน เพิ่งถูกยกขึ้นเป็นเทพเจ้าในสมัยปุราณะ (ประมาณพ.ศ. 861-1190) โดยแยกออกเป็นอีกลัทธิต่างหาก (Wright, 2007: 15; Chansiri, n.d.: 67) Wright (2007: 17, 19-20) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระคเณศว่า ในสังคมอินเดียประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม ๆ แรกคือ กลุ่มที่พูดภาษามุนดาซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาย่อยมอญ-เขมร พระพิฆเนศเข้ามาในประเทศไทยโดยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงให้พราหมณ์ในราชสำนักประกอบพิธีในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีหลักฐานการบูชานับถือพระพิฆเนศด้วยในฐานะบรมครูช่างและมีการเคารพกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าในฮินดู จีรัสสา คชาชีวะ (2547 :69-70) ให้ความคิดเห็นว่า "มีการนับถือพระพิฆเนศอย่างเด่นชัด ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารถึงการที่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดเกล้า ๆ ให้หล่อรูปพระพิฆเนศวร และพระเทวกรรม (พระคเณศในฐานะบรมครูช่าง) หลายครั้งด้วยกัน" ซึ่งมีวรรณคดีที่กล่าวถึงพระพิฆเนศมักเกี่ยวกับเรื่องช่าง เช่น คำฉันท์คุชกู้งิ้วเวยก่อมช่าง แสดงให้เห็นถึงพระพิฆเนศในทางศกกรรมเป็นหลักใหญ่มากกว่าการเป็นเทพแห่งศิลปวิทยา (กรมศิลปากร, 2545 : 735) และต่อมาก็มีผู้ได้รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องของพระพิฆเนศอีกหลายท่าน เช่นหนังสือเทพนิยายสังเคราะห์ภาค 4 ของเสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป ประวัติพระคเณศฉบับเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ หนังสือเทวนิยายของสมบัติ พลายน้อย ฯลฯ ซึ่งหนังสือที่กล่าวมานี้ก็จะมีเนื้อหาประวัติของพระพิฆเนศอย่างละเอียด โดยนำมาจากกัมภีร์ปุราณะของอินเดียนั่นเองและเป็นต้นแบบในการศึกษาเรื่องพระพิฆเนศในเวลาต่อมา และในสมัยปัจจุบันมีผู้ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระพิฆเนศอย่างกว้างขวาง ทำให้คนไทยได้รู้จักมหาเทพองค์นี้อย่างถูกต้องมากขึ้น หลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นรูปเคารพของพระพิฆเนศพบหลายแห่งในทุกภาคของประเทศไทย และเทวสถานต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ยกตัวอย่างเช่น ภาคใต้ ที่จังหวัดสงขลา พบบริเวณเมืองโบราณสทิงพระ เป็นพระพิฆเนศศิลา ภาคตะวันออก พบประติมากรรมรูปพระพิฆเนศที่จังหวัดปราจีนบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบประติมากรรมรูปพระพิฆเนศสลักบนหน้าบัน และทับหลังของปราสาทหินต่าง ๆ เช่นทับหลังศิลาปราสาทหินศิขรมุมิ จังหวัดสุรินทร์ภาคเหนือ พบเครื่องรางรูปพระพิฆเนศที่จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดเชียงใหม่ และในภาคกลางพบพระพิฆเนศที่บุกที่จังหวัดนครปฐม เป็นต้น จีรัสสา คชาชีวะ (2547, 77-104) รูปเคารพพระพิฆเนศที่ประดิษฐานในเทวสถานต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครก็มี เช่นเทวสถานโบสถ์พราหมณ์เป็นพระพิฆเนศสำริด วัดพระศรีมหาอุมาเทวี วัดเทพมณเฑียรและวัดวิชฌุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางโบราณคดีอื่น ๆ อีก เช่น ประติมากรรมพระพิฆเนศที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 ภาพจิตรกรรมของพระพิฆเนศที่ปรากฏบนบานหน้าต่างพระอุโบสถวัดพระแก้ววังหน้า วิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นต้น สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1729-1981) อาณาสุโขทัย

สถาปนาขึ้นเป็นราชอาณาจักร ราวปี พ.ศ. 1800 โดยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (พ่อขุนบางกลางหาว) ภายใต้ราชวงศ์พระร่วง แม้นับว่าเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเจริญรุ่งเรืองในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่ทรงอาราธนาพระสงฆ์จากนครศรีธรรมราช ซึ่งไปเรียนมาจากลังกาให้มาเผยแผ่ที่กรุงสุโขทัย ซึ่งต่อมาได้รับความนิยมจากชาวสุโขทัยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มาก แต่ขณะเดียวกันก็ทรงเอาฐานะในกิจการของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูด้วย ดังปรากฏโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์หลายแห่ง เช่น วัดศรีสุวราย วัดพระพายหลวง ศาลตามาแดง วัดเจ้าจันทร์ ที่ใช้เป็นเทวสถานในอาณาจักรสุโขทัย รวมถึงหลักฐานในศิลาจารึกต่าง ๆ โดยเฉพาะศิลาจารึกวัดป่าม่วง จ.สุโขทัย (หลักที่ 4) สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 เป็นอักษรขอม ภาษาเขมร ได้มีการกล่าวถึงการสร้างเทวรูปไว้สำหรับบูชา (อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล, 2552) ที่สำคัญในศิลาจารึกนี้ได้ปรากฏหลักฐานที่อาจแสดงให้เห็นถึงร่องรอยการเคารพบูชาพระคเณศในสมัยสุโขทัยด้วย โดย ยอร์ เซเดส ได้แปลข้อความภาษาเขมรที่เกี่ยวข้องกับพระคเณศจากด้านที่ 1 ซึ่งระบุว่าในตอนต้นกล่าวถึงเรื่องพรญาภาไทย เสด็จออกจากเมืองศรีสัชชนาลัยไปปรากฏลาลงในเมือง สุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 1890 ที่เกิดลาลงด้วยเหตุที่พรญาเลอไทพระชนกเพ็งสิ้นพระชนม์ครั้งนั้นเมื่อได้เมืองแล้ว พรญาภาไทยได้ทำพระราชพิธีราชาภิเษกในกรุงสุโขทัย ตอนที่ 2 เป็นคำอวยพระเกียรติพรญาภาไทย ธรรมราชาตอนนี้ชำรุดเสียมาก แต่สันนิษฐานได้บ้าง เพราะในศิลาจารึกภาษาไทย (หลักที่ 5) มีเนื้อความอย่างเดียวกันข้างสุดท้ายหลัก ที่ 1 กล่าวเรื่องประดิษฐานรูปพระอิศวร พระนารายณ์ พระ (คเณศ) ในเทวาลัยมหาเกษตรที่ป่าม่วง ("ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1," 2521) นอกจากนี้ยังพบประติมากรรมรูปพระคเณศสมัยสุโขทัยชิ้นหนึ่งในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่แบบสวารคโลก ทำเป็นรูปพระคเณศประทับนั่งในท่าแบบชาวคือฝ่าพระบาทชิดกัน สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากเตาบ้านเกาษน้อย เนื่องจากเตานี้เป็นแหล่งผลิตสังคโลกรูปคนและสัตว์จำนวนมาก ในบรรดาสัตว์เหล่านั้นจะพบรูปช้างเป็นจำนวนมาก (จิรัสสา คุชาชีวะ, 2540) สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893-2325) อาณาจักรอยุธยาสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.1893 โดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งราชวงศ์อู่ทอง ในยุคนี้ได้ปรากฏร่องรอยอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างเด่นชัดและเป็นที่แพร่หลายมากในกลุ่มชนชั้นสูง โดยนำคติความเชื่อและพิธีกรรมเข้ามาผสมผสานกับพิธีดั้งเดิมของคนไทย ที่สำคัญยังได้นำคติ "เทวราชา" ซึ่งเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชหรือผู้ที่สืบเชื้อสายมากพระเป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมาใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศนับแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง (พ.ศ.1855-1893) เป็นต้นมา (อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล, 2552, น.16) กล่าวกันว่าพราหมณ์มีความสำคัญมากในราชสำนัก และเป็นผู้รับใช้ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ โดยหน้าที่หลักของพราหมณ์มีอยู่ 2 ตำแหน่งคือ "ปุโรหิต" ถวายคำปรึกษาราชการและเป็นครูผู้สอนศิลปวิทยาการ อีกตำแหน่งคือ "โหราจารย์" ทำหน้าที่ถวายคำพยากรณ์และถวายพระฤกษ์ในการประกอบพระราชพิธีต่างๆ ("เสาชิงช้า", 2550) ดังปรากฏอยู่ในกฎหมายศักดิ์นา ที่กล่าวถึงหน้าที่ของพราหมณ์ 3 ฝ่าย คือ 1.พราหมณ์โหราจารย์ (โหราจารย์) มีหน้าที่ในเรื่องประกอบพระราชพิธีต่างๆ 2.พราหมณ์ปุโรหิตมีหน้าที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี 3.พราหมณ์พฤติบาทมีหน้าที่ในการทำพิธีเกี่ยวกับช้าง ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยกเว้นฝ่ายพราหมณ์ปุโรหิต (อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล, 2552, น.38-39) สมัยรัตนโกสินทร์ ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์และสถาปนารัฐรัตนโกสินทร์ให้เป็นเมืองหลวง โดยทรงสร้างพระนครใหม่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และโปรดเกล้าฯ ให้ทำพิธียกเสาหลักเมือง เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 จากนั้นจึงสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นศูนย์กลางของพระราชอำนาจ และสร้างวัดสำคัญสำหรับเมืองอันเป็นที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่พระนครในพระบรมมหาราชวังคือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ("เสาชิงช้า", 2550) อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อและการเคารพบูชาพระคเณศและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงเริ่มเป็นที่แพร่หลายในสังคมไทย โดยได้ปรากฏหลักฐานตามแต่รัชสมัย

ความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ

พระพิฆเนศมีความสำคัญในหมู่มนุษย์ที่ศรัทธา เป็นเทพแห่งการเริ่มต้น ความสำเร็จ โชคลาภ อุปสรรค ความรู้ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ผู้เป็นใหญ่ของบรรดาภูตผีปีศาจ เป็นผู้ปัดเป่าอาถรรพ์ ต่าง ๆ ที่เกิดจากคุณไสย มนต์ดำ สิ่งลี้ลับ

รวมถึงยังเป็นเทพองค์แรกที่จะต้องทำการบูชาในพิธีกรรมเจ้าปวง มีคำกล่าวที่ว่า ก่อนจะทำสิ่งใดต้องบูชาพระพิฆเนศ ก่อนบูชาเทพองค์ใดต้องบูชาพระพิฆเนศก่อน พระพิฆเนศยังเป็นผู้ทำให้ผู้บูชาข้ามพ้นแล้วซึ่งอุปสรรค ความขัดข้อง ความยากลำบากไปสู่ความสำเร็จ และให้ผู้บูชาพ้นจาก ความทุกข์และความอดอยากไปสู่ความสุขและอุดมสมบูรณ์ทรงป้องกันผู้ศรัทธาจากอำนาจลี้ลับและปีศาจ ขจัดสิ่งอัปมงคล ทุกชนิดของผู้ศรัทธาและยังทรงจัดอันตรายทุกชนิดรวมถึงประทานความคิดแก่ผู้ที่จะทำงานใหญ่ให้ลุล่วง ทรงประทานและนำมาซึ่งโอกาส ที่จะพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การประกอบพิธีกรรมใด ถ้ามิได้ทำการอัญเชิญและบูชาพระพิฆเนศก่อน พิธีนั้นจะไม่สำเร็จ ความสำคัญของพระคุณศได้ขึ้นถึงจุดสูงสุด เมื่อ "ลัทธิตามปัตตะ" (Ganabadya) ซึ่งเป็นลัทธิที่นับถือพระคุณศเป็นเทพสูงสุด อยู่ในฐานะผู้สร้างจักรวาล ดังมีเรื่องการสร้างจักรวาลของพระองค์ปรากฏอยู่ในคัมภีร์คณศอุปนิษัต โดยได้รับการนับถืออย่างแพร่หลายในสังคมฮินดู และถือเป็น 1 ใน 1 ลัทธิสำคัญของศาสนาฮินดู ลัทธินี้ยังมีการแบ่งเป็นนิกายย่อยอีก 6 นิกาย ได้แก่ มหาคณปติ หริหระคณปติ อุจฉหิษฏคณปติ นวนิตะคณปติ สุวรรณะคณปติ และสันตानะคณปติ ทั้งนี้คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 แต่แพร่หลายมากตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา โดยมีคัมภีร์หลักคือมฤตยุนีและคณศปุราณะ จากความศรัทธาประกอบกับการเป็นเทพเจ้าที่เข้าถึงได้ง่ายจึงอาจกล่าวได้ว่าชาวฮินดูให้ความเคารพบูชาพระคุณศในแทบทุกฐานะโดยยกตัวอย่างมาพอสังเขป ดังนี้

เทพเจ้าแห่งความสำเร็จ

แม้ว่าพระคุณศจะทรงเป็นเทพแห่งอุปสรรค แต่ขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงนำพาให้ข้ามพ้นอุปสรรคเหล่านั้นได้ จึงได้รับการนับถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความสำเร็จ (พระราชครูอัชฎาจารย์และคณะ, 2530, น.17) โดยในตอนหนึ่งจากคิปุราณะได้กล่าวว่า หลังจากพระศิวได้ชุบชีวิตให้พระคุณศแล้ว พระอูมาได้ประทานสิทธิคือความสำเร็จให้แก่พระคุณศ และประทานพรให้พระคุณศต้องได้รับการบูชาก่อนเทพองค์อื่นๆ ซึ่งหากใครบูชาเทพองค์อื่นก่อนไม่ว่าในพิธีใดๆ พิธีนั้นจะไม่มีผลอะไรทั้งสิ้น (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2545, น.30)

พระพิฆเนศเป็นโอรสของพระศิวหรือพระอิศวรกับแม่อูมาปารวตี พระพิฆเนศทรงมีพระเศียร (หัว) เป็นช้าง พระกรรณ (หู) กว้างใหญ่วงยาวร่างกายเป็นมนุษย์มี 4 กร 6 กร และ 8 กรบ้าง พระพิฆเนศเข้ามาในประเทศไทยโดยในสมัยสุโขทัย การนับถือพระพิฆเนศก็คงเป็นไปตามแบบที่ได้อิทธิพลจากขอม ในรัชสมัย พระมหาธรรมราชาลิไท ที่ศาสนาพุทธเฟื่องฟูมากลวงถึง สมัยกรุงศรีอยุธยา ศาสนาฮินดูได้กลับมามีความสำคัญในราชสำนักอีกครั้ง พระพิฆเนศว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนจะมีอาณาจักรอยุธยาเสียด้วยซ้ำ ซึ่งการสักการะพระพิฆเนศนั้นมาด้วยความเชื่อว่าพระพิฆเนศคือเทพเจ้า และบรมครูแห่งศิลปะวิทยาการทั้ง 18 ประการ ทำให้พระพิฆเนศนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะของคนไทย พระพิฆเนศมีความความสำคัญในหมู่คนที่ศรัทธา เป็นเทพแห่งการเริ่มต้น ความสำเร็จ อุปสรรค ความรู้ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ผู้เป็นใหญ่ของบรรดาภูติผีปีศาจ เป็นผู้เปิดเอาอภรรพ์ ต่าง ๆ ที่เกิดจากคุณไสย มนต์ดำ สิ่งลี้ลับ

2) ศึกษาความเชื่อด้านโศคลาภขององค์พระพิฆเนศ พบว่า

พระพิฆเนศปางนอนเสวยสุข วัดสมานรัตนาราม

ภาพที่ 1: พระพิฆเนศปางนอนเสวยสุขวัดสมานรัตนาราม

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566. จาก. <https://suayiidpu.blogspot.com>

พระพิฆเนศปางนอนเสวยสุข ตั้งอยู่ที่วัดสมานรัตนาราม หมู่ที่ 11 ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พระพิฆเนศ “ปางนอนเสวยสุข” มีความสูง 16 เมตร ยาว 14 เมตร มีสีชมพูสวยงาม ลักษณะกึ่งนั่ง กึ่งนอนตะแคง พระหัตถ์ขวาถือดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายถืองาที่หัก รอบฐานมีปางต่าง ๆ 31 ปางซึ่งเป็นปางนอนองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ความเชื่อด้านโชคลาง

พระพิฆเนศปางนอนเสวยสุข เป็นปางที่ประทานความมีกินมีใช้ เงินทองไม่ขาดมือ อยู่อย่างสุขสบาย อิ่มหนำสำราญ ขจัดปัญหา ไม่มีเรื่องให้วุ่นวายใจ เนื่องจากมีสีชมพู ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีผู้ใดมาขอพรก็มักจะสำเร็จสมดังใจหวัง ทำให้เป็นที่นับถือของคนทั่วไป หากใครได้เดินทางมากราบไหว้จะนำความสุขสบายมาสู่ชีวิต การขอพรหากสังเกตด้านหน้าฐานพระพิฆเนศ จะเห็นปูนปั้นรูปหนูงูอยู่สองตัว ที่ยื่นทำมือป้องหูไว้ ตามประวัติเล่าว่า พระพิฆเนศมีหูเป็นบริวาร และในความเชื่อของผู้ที่เคารพและสักการะขอพรเป็นประจำ เชื่อว่าถ้าอยากได้สิ่งใด ขอพรสิ่งใดให้สมหวัง ให้ไปกระชิบที่หูหนู แล้วเจ้าหูบริวารนี้จะนำความไปบอกท่านพระพิฆเนศ ให้ประทานสิ่งที่ต้องการกลับมา และที่สำคัญต้องติดสินบนหูด้วย โดยการทำบุญใส่ตุ๋นที่วางไว้ด้านหน้า

ศาลพระพิฆเนศ สีแยกห้วยขวาง

ภาพที่ 2: พระพิฆเนศ สีแยกห้วยขวาง

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566. จาก.

<https://www.botsuatmon.com>

พระพิฆเนศปางยืนประทานพร ตั้งอยู่ที่เทวาลัยพระพิฆเนศ ถนนรัชดาภิเษก แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ลักษณะขององค์พระพิฆเนศปางนี้ คือมีเศียร 1 เศียร มีจำนวนกร 4 กร แต่ละกรทรงถือปวง ทรงถือวัชระ ทรงถืองา และทรงถือขมโมทกะ ยืนประทานพรอยู่บนดอกบัวบาน ท่าทางกำลังจะย่างก้าวเดิน ส่วนพระหัตถ์ซ้ายจะถือโถเงินทองเต็มโถเงินล้น องค์พระพิฆเนศจะแต่งด้วยผ้าอินเดียนแดง ประดับหมวกอินเดียนด้วยนกยูง เสริมบาร์มิดด้วยเพชรคริสตัล ปิดทอง 14K

ความเชื่อด้านโชคลาง

ผู้คนนิยมมากกราบไหว้สักการะขอพรกัน เพื่อขอความเจริญรุ่งเรืองในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอบเข้า การเรียน การงาน โชคลาง ครอบครัว ความรัก สุขภาพต่างๆ พระพิฆเนศปางนี้จะเห็นได้ว่ายืนประทานพรอยู่บนดอกบัวบาน ท่าทางกำลังจะย่างก้าวเดิน ส่วนพระหัตถ์ซ้ายจะถือโถเงินทองเต็มโถเงินล้น ซึ่งว่ากันว่าผู้บูชาจะได้รับพร ความมั่งคั่งร่ำรวย อุดมสมบูรณ์ มีกินมีใช้ ขจัดอุปสรรคทั้งปวง

พระพิฆเนศวัดแขก ถนนสีลม

ภาพที่ 3: พระพิฆเนศวัดแขก ถนนสีลม

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566.

พระพิฆเนศปางเจริญโภคทรัพย์ ตั้งอยู่ที่วัดพระศรีอุมาเทวี (วัดแขก) เลขที่ 1 ถนนสีลม แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ทำจากหินแกรนิตสีดำ เป็นเทวรูปศิลปะอินเดียพระวรกายอ้วนล่ำ ซึ่งจะจัดพิธีบูชาองค์พระพิฆเนศวร เนื่องในงานคณศจตุรฤตีประจำปี ถือเป็นวันกำเนิดของพระพิฆเนศ โดยมีการอัญเชิญเทวรูปองค์พระพิฆเนศวรออกแห่ในเส้นทางถนนนั้น มีประชาชนที่มีความเชื่อความศรัทธาเดินทางมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

ความเชื่อด้านโชคลาภ

พระพิฆเนศพิทังเป็นเทพแห่งความสำเร็จ ของสติปัญญา ผู้มีความชำนาญการครบทุกศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องของศิลปะ โดยเฉพาะวาทศิลป์ การค้าขาย ฉะนั้นเรื่องที่หลายคนขอพรกับพระพิฆเนศจึงหนีไม่พ้นเรื่องเจรจาธุรกิจ การทำงานค้าขาย หรือเรื่องการเงิน การเลื่อนระดับ ไปจนถึงเรื่องการเรียนรู้ต่อ ศึกษาพัฒนาตนเอง

อุทยานพระพิฆเนศ จังหวัดนครนายก

ภาพที่ 4: พระพิฆเนศ อุทยานพระพิฆเนศ จังหวัดนครนายก

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566.

พระพิฆเนศปางนั่งประทานพรและปางไสยาสประทานพร ตั้งอยู่ที่อุทยานพระพิฆเนศนครนายกตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก การสร้างอุทยานพระพิฆเนศเกิดจากพระราชพิพัมน์โกศล หรือหลวงพ่อเนร เจ้าอาวาสวัดศรีสุदारามวรวิหาร พร้อมด้วยคณะศิษย์ที่มีความเคารพนับถือในองค์พระพิฆเนศ (เทพเจ้าแห่งปัญญาและความสำเร็จ) ได้

ดำเนินการจัดสร้าง อุทยานพระพิฆเนศ ในรูปปูนปั้นองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยขึ้น โดยองค์พระพิฆเนศนั้นมีขนาดใหญ่มาก หน้าตักกว้างถึง 9 เมตร และสูง 15 เมตร นอกจากนี้ยังถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการปฏิบัติธรรม

ความเชื่อด้านโหราศาสตร์

พระพิฆเนศเป็นเทพเจ้าแห่งความรู้ เป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศปราดเปรื่องในศิลปวิทยาทุกแขนง เป็นหัวหน้านำคณะข้ามความขัดข้อง (ผู้เป็นใหญ่เหนือความขัดข้อง)ทั้งนี้ คนไทยถือว่าองค์พระพิฆเนศเป็นที่เคารพ สักการะในฐานะองค์บรมครูแห่งศิลปวิทยา การ 18 ประการ โดยคนไทยยอมรับในองค์พระพิฆเนศให้เป็นเทพแห่งศิลปะทั้งมวล และเป็นเทพองค์สำคัญในการประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ

เทวสถานองค์พระพิฆเนศ ด้านนอก จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 5: เทวสถานองค์พระพิฆเนศด้านนอก จังหวัดสงขลา

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566. จาก https://luckymuu.com/pikanate_dannog

พระพิฆเนศปางประทานพร ตั้งอยู่ที่บ้านด่านนอก ชายแดนไทย-มาเลเซีย อ.สะเดา จ.สงขลา มีองค์พระพิฆเนศปางพระกษิประคณปติ ปางประทานพร ขนาดใหญ่ สูง 30 เมตร หน้าตักกว้าง 10 เมตร มูลค่าการก่อสร้าง กว่า 30 ล้านบาทองค์พระพิฆเนศ หรือ Ganesha มีรูปลักษณะสวยงามสดงดงาม สร้างด้วยโครงสร้างเหล็กถอบุน สีเหลืองอร่าม ตั้งอยู่บนฐานคอนกรีตขนาดความสูง 10 เมตร ชั้นล่างเป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปและพระพุทธรูปบูชา โดยใช้เวลาก่อสร้างนานกว่า 1 ปี พระพิฆเนศ ตั้งอยู่ติดกับศาลพระพรหม อยู่หน้าโรงแรมไวค หมู๗ ต.สำนักขาม อ.สะเดา จ.สงขลา นับเป็นองค์พระพิฆเนศที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้

ความเชื่อด้านโหราศาสตร์

ท่านเป็นดั่งตัวแทนของความดีในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะทั้งปัญญา ความสำเร็จลุล่วง ความเจริญรุ่งเรือง ความแคล้วคลาดจากสิ่งไม่ดี และความเป็นใหญ่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง และด้วยรูปลักษณะที่ดูเปี่ยมด้วยเมตตา

ศาลพระพิฆเนศ อาเขต เชียงใหม่

ภาพที่ 6: พระพิฆเนศ อาเขต เชียงใหม่

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566. จาก. <https://th.tripadvisor.com>

พระพิฆเนศปางยืนประทานพรสี่พระกร ตั้งอยู่ที่ศาลพระพิฆเนศ ตั้งอยู่บนถนนแก้ววรัฏฐ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่ที่เราสามารถมาไหว้ขอพรพระพิฆเนศได้แบบครบถ้วน ภายในศาลจะมีขนาดกว้างใหญ่โดยองค์พระพิฆเนศจะเป็นปางยืนประทานพรสี่พระกร และช่วงเทศกาลคเณศจุติ ได้มีการจัดงานนี้ขึ้นด้วย

ความเชื่อด้านโชคลาภ

เป็นองค์บรมครูแห่งศิลปวิทยาการ 18 ประการ หรือเรียกได้ว่าเป็นเทพแห่งศิลปะ รวมถึงสามารถจัดอุปสรรคทั้งหลายให้หมดไปได้ ว่ากันว่าเป็นปางที่ให้พรรวดเร็ว สมหวังรวดเร็ว ศาลพระพิฆเนศ อาเขตเชียงใหม่ ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งรวมองค์เทพที่ใหญ่อีกแห่งหนึ่งของเชียงใหม่กว่า ศาลแห่งนี้คนจะนิยมมา ขอพรให้ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นด้านหน้าที่การงาน การเงินหรือแม้กระทั่งเรื่องความรัก

เทวสถานโบสถ์พราหมณ์

ภาพที่ 7: พระพิฆเนศโบสถ์พราหมณ์

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

อภิสิทธิ์ (2566). เทวสถานองค์พระพิฆเนศ, สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2566. จาก. <https://r.search.yahoo.com>

พระพิฆเนศปางกนิษคะประดิษฐานอยู่หน้าบ้านดินสอ แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานครพระพิฆเนศที่มีความเก่าแก่และความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก มีรูปทรงศิลปะที่งดงามเข้มขลังตามแบบสมัยอยุธยาเป็นเทวรูปที่ใช้ประกอบพิธีสำคัญในประเทศไทยทั้งหมดหรือพระราชพิธีต่าง ๆ ทางโบสถ์พราหมณ์ได้จัดสร้างเทวรูปขนาดบูชาหน้าตัก 5 นิ้ว และหน้าตัก 9 นิ้ว องค์ประธานสร้างด้วยอิฐถือปูน มีฟาโลทั้งด้านหน้าและด้านหลัง การก่อสร้างยังคงศิลปะอยุธยาที่สร้างโบสถ์ที่มีฟาโล ตัวโบสถ์ไม่มีลวดลาย หลังคามีสันลาด 1 ชั้น หน้าบันเรียบ ไม่มีรูปเทวรูปปูนปั้นเหมือนสถานพระอิศวร ภายในโบสถ์มีเทวรูปพระอิศวร 5 องค์ ล้วนทำด้วยหินคือ หินแกรนิต 1 องค์ หินทราย 1 องค์ หินเขียว 1 องค์ ทำด้วยสำริด 1 องค์ ประดิษฐานบนเบญจา ประทับนั่งทุกองค์ องค์หนึ่งมีขนาดสูง 1.06 เมตร เป็นประธาน ประดิษฐานอยู่ข้างหน้า องค์บริวารอีก 4 องค์ ขนาดสูง 0.95 เมตร

ความเชื่อด้านโศคลาภ

ผู้ที่ครอบครองได้บูชา จะช่วยเสริมความอุดมสมบูรณ์ในชีวิต การงาน ธุรกิจ เป็นผู้ให้ศัลให้พร ประทานพรให้เกิดผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว และพบแต่ความสำเร็จ ทรงอำนาจ มีความเจริญรุ่งเรือง

จากการศึกษาองค์พระพิฆเนศทั้ง 7 สถานที่พบว่ามีความเชื่อด้านโศคลาภเป็นอันดับที่ 1 ยังมีความเชื่อว่าองค์พระพิฆเนศจะช่วยขจัดอุปสรรคทั้งปวง อีกทั้งยังช่วยให้ประสบความสำเร็จ สุขสมหวังตั้งปรารถนา เป็นมหาเทพผู้ทรงภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการงานการเงิน ความรักใคร่ เมตตา สุขภาพ ครอบครัว และการประกอบธุรกิจต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าหากขอพรใดๆที่ไม่เกินวาสนาบาปมี ย่อมประสบความสำเร็จ สมหวังตั้งปรารถนา ซึ่งพระพิฆเนศปางต่าง ๆ มีจุดเด่นในเรื่องต่างๆที่แตกต่างกันออกไปและลักษณะทางประติมากรรมที่มีความโดดเด่น ในการกราบไหว้บูชาพระพิฆเนศ ยังมีความเชื่ออีกว่าองค์รูปปั้นของพระพิฆเนศมีหลายปาง ซึ่งแต่ละปางก็จะใช้ในการกราบไหว้บูชาของแต่ละสายอาชีพที่แตกต่างกัน พระพิฆเนศเป็นอีกหนึ่งที่พึ่งทางจิตใจของคนไทยหลายคน ถือได้ว่าเป็นเทพเจ้าที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน การสักการะบูชาพระพิฆเนศสามารถหาสถานที่ไหว้บูชาได้อย่างสะดวกที่สำคัญยังมีหลายแห่งทั่วประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษาประวัติ และความสำคัญของการบูชาพระพิฆเนศ พบว่าพระพิฆเนศเป็นโอรสของพระศิวะหรือพระอิศวรกับแม่อุมาปารวตีพระพิฆเนศทรงมีพระเศียร (หัว) เป็นช้าง พระกรรณ (หู) กว้างใหญ่วงยาวร่างกายเป็นมนุษย์มี 4 กร 6 กร และ 8 กรบ้าง พระพิฆเนศเข้ามาในประเทศไทยโดยในสมัยสุโขทัย การนับถือพระพิฆเนศก็คงเป็นไปตามแบบที่ได้อิทธิพลจากขอม ในรัชสมัย พระมหาธรรมราชาลิไท ที่ศาสนาพุทธเฟื่องฟูมากล่องถึง สมัยกรุงศรีอยุธยา ศาสนาฮินดูได้กลับมามีความสำคัญในราชสำนักอีกครั้ง พระพิฆเนศว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนจะมีอาณาจักรอยุธยาเสียด้วยซ้ำ ซึ่งการสักการะพระพิฆเนศนั้นมาด้วยความเชื่อที่ว่าพระพิฆเนศคือเทพเจ้า และบรมครูแห่งศิลปะวิทยาการทั้ง 18 ประการ ทำให้พระพิฆเนศนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะของคนไทยพระพิฆเนศมีความสำคัญในหมู่คนที่ศรัทธา เป็นเทพแห่งการเริ่มต้น ความสำเร็จ อุปสรรค ความรู้ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ผู้เป็นใหญ่ของบรรดาภูติผีปีศาจ เป็นผู้ปิดเปาอาถรรพ์ ต่าง ๆ ที่เกิดจากคุณไสย มนต์ดำ สิ่งลี้ลับ สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณา ศรีจำปา, 2558 เรื่องพระคณศ อมตะเทพอินเดียสู่สังคมไทยในมิติภาษาและวัฒนธรรม กล่าวว่พระคณศ เป็นโอรสของพระศิวะหรือพระอิศวร (Shiva/ Ishvar) กับแม่อุมาปารวตี (Uma Parvat) เป็นพี่น้องกับพระขันธกุมาร (สกันทะ เทพแห่งการสงคราม พระคณศทรงมีพระเศียร (หัว)

เป็นช้าง พระกรรม (หู) กว้างใหญ่ งวงยาว ร่างกายเป็นมนุษย์ มี 4 กร 6 กร และ 8 กรบ้าง แล้วแต่ภาคที่จะเสด็จมา ซึ่งกิตติ วัฒนะมหาตม์ เรื่องคณศปรกรณ์ ได้กล่าวไว้อีกว่า "คติการนับถือพระพิฆเนศ น่าจะเข้ามาถึงประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 10 โดยเข้ามาทางภาคใต้ก่อน แต่เทวาลัยของพระพิฆเนศที่เก่าที่สุดในเมืองไทย ปรากฏแหล่งโบราณคดีเขาคา จังหวัด นครศรีธรรมราช มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 เทวรูปพระพิฆเนศที่เก่าที่สุดก็พบทางภาคใต้ของเราเคยกล่าวถึงพระพิฆเนศตามแบบอินเดีย สอดคล้องกับงานวิจัยของไมเคิล โรท, 2548 เรื่องพระพิฆเนศ มหาเทพฮินดู ชมพูทวีปและอุษาคเนย์ กล่าวถึงความเชื่อเรื่องพระพิฆเนศ เทพแห่งศาสนาฮินดู มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะบทบาทที่ชาวฮินดูยกย่องให้เป็นเทพที่จะต้องทำการเคารพบูชาก่อนเทพองค์อื่น เพราะมีความเชื่อว่า พระพิฆเนศเป็นมหาเทพฮินดูที่มีคนเคารพรักอย่างแพร่หลายที่สุดในหมู่คนหลายชาติหลากหลายภาษาและทุกชนชั้น ทั้งนี้เพราะพระพิฆเนศไม่ถือพระองค์ และไม่เคียดแค้นใคร ๆ จึงเข้าถึงท่านได้ ไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ คนบุญ คนบาป คนมี คนจน คนวรรณะสูง หรือคนที่ต่ำต้อย ท่านพร้อมที่จะรับฟังคำวิงวอนของทุกคนที่เข้าหาอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของกบิจริสสา คชาชีวะ, 2547 เรื่องคติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวร์ที่พบในประเทศไทย ให้ความคิดเห็นว่า "มีการนับถือพระพิฆเนศอย่างเด่นชัด ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารถึงการที่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปพระพิฆเนศวร์ และพระเทวกรรม (พระคณศในฐานบรมครูช้าง) หลายครั้งด้วยกัน" ซึ่งมีวรรณคดีที่กล่าวถึงพระพิฆเนศมักเกี่ยวกับเรื่องช้าง เช่น คำฉันท์คุชกุสึงเวยก้อมช้าง แสดงให้เห็นถึงพระพิฆเนศในทางศกกรรมเป็นหลักใหญ่ มากกว่าการเป็นเทพแห่งศิลปวิทยา สอดคล้องกับงานวิจัยของศิลปะ หินไชยศรี, 2560 เรื่องพระพิฆเนศ: แนวคิด พัฒนาการ และวิวัฒนาการผสมผสานทางความเชื่อในสังคมไทย กล่าวว่าการพิฆเนศเป็นมหาเทพที่ดีพร้อมครบถ้วนด้วยความดีงามสมควรแก่การยกย่องบูชาเป็นนิมิต แม้แต่พระศิวะมหาเทพผู้สร้างและพระบิดาแห่งองค์พระพิฆเนศยังกล่าวว่าไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใดหรือทำพิธีบูชาใด ให้ทำการบูชาพระพิฆเนศก่อนกระทำการทั้งปวง ผู้ใดต้องการความสำเร็จ ให้บูชาพระพิฆเนศ ผู้ใดต้องการพ้นจากความขัดข้องทั้งปวง ให้บูชาพระพิฆเนศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิอก เชลชี, 2549 เรื่องพระศรีคณศ : มหาเทพแห่งความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระศรีคณศ เทพเจ้าแห่งความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ว่าพระคณศ หรือพระพิฆเนศ นั้นได้เชื่อว่าเป็นเทพแห่งการเริ่มต้นในการกระทำพิธีทั้งปวงและถูกยกให้เป็นเทวะแห่งสากลโลก (universal god) ด้วยบัญญัติแห่งศาสนาของฝ่ายพราหมณ์-ฮินดู จึงได้มีการสถาปนาให้เป็นเทวะองค์แรกที่ต้องได้รับการกราบไหว้บูชาก่อนเทพองค์อื่นและก่อนการเริ่มพิธีมงคลต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ยกเว้นงานศพ

2) ศึกษาความเชื่อของพระพิฆเนศ พบว่ามีความเชื่อด้านโชคลาภเป็นอันดับที่ 1 ยังมีความเชื่อว่างค์พระพิฆเนศจะ ช่วยขจัดอุปสรรคทั้งปวง อีกทั้งยังช่วยให้ประสบความสำเร็จ สุขสมหวังตั้งปรารถนา เป็นมหาเทพผู้ทรงภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการงานการเงิน ความรักใคร่ เมตตา สุขภาพ ครอบครัว และการประกอบธุรกิจต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าหากขอพรใด ๆ ที่ไม่เกินวาสนาบารมี ย่อมประสบความสำเร็จ สมหวังตั้งปรารถนา ซึ่งพระพิฆเนศปางต่าง ๆ มีจุดเด่นในเรื่องต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปและลักษณะทางประติมากรรมที่มีความโดดเด่น ในการกราบไหว้บูชาพระพิฆเนศ ยังมีความเชื่ออีกว่าองค์รูปปั้นของพระพิฆเนศมีหลายปาง ซึ่งแต่ละปางก็จะใช้ในการกราบไหว้บูชาของแต่ละสายอาชีพที่แตกต่างกัน พระพิฆเนศเป็นอีกหนึ่งที่พึ่งทางจิตใจของคนไทยหลายคน ถือได้ว่าเป็นเทพเจ้าที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน การสักการะบูชาพระพิฆเนศสามารถหาสถานที่ไหว้บูชาได้อย่างสะดวกที่สำคัญยังมีหลายแห่งทั่วประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของราชันย์ เวียงเพิ่ม, 2550 เรื่องพระคณศ : ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทย กล่าวว่าการสักการะเกี่ยวกับพระคณศในประเทศไทยมีปรากฏอยู่ในทั้ง เทวสถาน พุทธสถาน บ้านเรือนประชาชนทั่วไป รวมถึงตำหนักทรงเจ้าที่มีการประทับทรงพระคณศ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระคณศมีลักษณะผสมผสานระหว่างคติ ฮินดู พุทธ และไสยศาสตร์ อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับพระคณศดำรงอยู่ในสังคมไทย นอกจากนี้ การที่พระคณศดำรงอยู่ในฐานะเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการ เทพเจ้าผู้บำบัดทุกข์ เทพเจ้าผู้ประทานโชคลาภ และเทพเจ้าผู้ป้องกันอุปสรรค ทำให้พระคณศมีบทบาทสำคัญและดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องยาวนานมาในสังคมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติ วัฒนะมหาตม์, 2546 เรื่อง

คณศปรกรณ์ ความว่าลักษณะความเชื่อและบทบาทของพระพิฆเนศนั้นมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ในประเทศอินเดียมีความเชื่อพระพิฆเนศ เป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรค เทพเจ้าผู้ประทานความสำเร็จเทพเจ้าที่เป็นบรมครูและรอบรู้ในศิลปศาสตร์ต่างๆ เทพแห่งความอุดมสมบูรณ์และเทพประจำหมู่บ้าน ทางอินเดียภาคใต้ ชาวทมิฬถือว่าพระพิฆเนศเป็นเทพประจำหมู่บ้านและประจำเรือน จึงมีรูปพระพิฆเนศปรากฏให้เห็นทั่วไปทุกหนทุกแห่งในวัฒนธรรมทมิฬในทางใต้ การนับถือนั้นมีพิธีปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ก่อนนอนก็บูชา ตื่นขึ้นมาก็บูชา จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ในประเทศอินเดียก็ยังนับถือพระองค์ต่อมาไม่เสื่อมคลายทั่วทุกภาคของอินเดีย กระทั่งราวปี พ.ศ.2550 ได้เกิดกระแสความเชื่อและการเคารพบูชาพระคเณศได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสังคมไทย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ เริ่มทยอยจัดสร้างและเปิดให้บูชาวัตถุมงคลรูปพระคเณศในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องกับหนังสือของกิตติพงษ์ บุญเกิด, 2552 เรื่องพระพิฆเนศวร อธิบายว่าเกิดปรากฏการณ์สร้างรูปเคารพพระคเณศขนาดใหญ่ในสถานที่ท่องเที่ยวและวัดทางพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย และพระคเณศทรงอยู่ในฐานะเทพเจ้าผู้ดูแลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่ผู้ที่ร้องขอต่อพระองค์ วาระการเคารพบูชาพระคเณศในสังคมไทยในปัจจุบันนี้ จึงไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะในพระ ราชนิติหรือพิธีในวันสำคัญที่มีพิธีพราหมณ์เกี่ยวข้องอีกต่อไป ชื่อน่าสังเกตองค์กรต่าง ๆ ในสังคมไทยเริ่มให้ความสำคัญกับพระคเณศมากขึ้น เช่น จัดพิธีฉลองวันคล้ายวันประสูติของพระคเณศที่เรียกว่าเทศกาลคเณศจตุรฤดี ซึ่งชาวพุทธต่างนิยมเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมากด้วยเชื่อว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต สอดคล้องกับหนังสือของอรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2552 เรื่องแกะรอยพระคเณศ กล่าวว่าความเชื่อด้านโชคลางจะปรากฏพระคเณศประทับคู่กับพระลักษมีและพระศรีสวตีซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างเทพแห่งความสำเร็จ (พระคเณศ) เทพแห่งความรู้และความเฉลียวฉลาด(พระศรีสวตี) และเทพแห่งโชคลาง (พระลักษมี เข้าไว้ด้วยกัน เชื่อกันว่าการบูชาเทพทั้งสามที่ประทับอยู่ร่วมกันในลักษณะของ "ตรีเอกานูภาพ" เช่นนี้ จะส่งผลให้บูชาประสบความสำเร็จในด้านความรู้และความมีโชคลาภไปพร้อม ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิลปะ หินไชยศรี, 2560 เรื่องพระพิฆเนศ: แนวคิด พัฒนาการ และวิวัฒนาการผสมผสานทางความเชื่อในสังคมไทย อธิบายว่าพระพิฆเนศ เป็นผู้ทำให้ผู้บูชาข้ามพ้นแล้วซึ่งอุปสรรค ความขัดข้อง ความยากลำบากไปสู่ความสำเร็จ และให้ผู้บูชาพ้นจาก ความทุกข์และความอดอยากไปสู่ความสุขและอุดมสมบูรณ์ทรงป้องกันผู้ศรัทธาจากอำนาจลี้ลับและปีศาจ ขจัดสิ่งอัปมงคล ทุกชนิดของผู้ศรัทธาและยังทรงขจัดอันตรายทุกชนิดรวมถึงประทานความคิดแก่ผู้ที่จะทำงานใหญ่ให้ลุล่วง ทรงประทานและนำมาซึ่งโอกาส ที่จะพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การประกอบพิธีกรรมใด ถ้ามิได้ทำการอัญเชิญและบูชาพระพิฆเนศก่อนพิธีนั้นจะไม่สำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการบูชาพระพิฆเนศด้านโชคลาภ มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อีกหลายประเด็นที่เป็นเรื่องของความเชื่อและแนวคิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อหลักการและหลัก ปฏิบัติในการเคารพบูชาพระคเณศของคนในสังคมไทย โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่ผู้สนใจเพื่อนำไปต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการบูชาพระพิฆเนศด้านโชคลาภในภาพรวม ดังนั้นเพื่อสะท้อนภาพในบางมิติที่ชัดเจนจึงควรที่จะศึกษาแบบเจาะจง เช่นการเคารพบูชาพระคเณศในทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับพระพิฆเนศที่มีต่อวิถีชีวิตในสังคมไทย
- 2) ควรให้ความรู้ที่ถูกต้องในการบูชาพระพิฆเนศ ควบคู่กับการสร้างเสริมคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ ต่อกลุ่มผู้คนที่ศรัทธา บูชาองค์พระพิฆเนศเพราะปัจจัยต่างๆในการบูชาสะท้อนถึงวัฒนธรรมที่อยู่คนไทย
- 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับองค์เทพเจ้าและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มผู้ที่มีความศรัทธา

เอกสารอ้างอิง

กิตติ วัฒนมะหาตม์. (2546). *คณศปรกรณ์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

กิตติพงษ์ บุญเกิด. (2552). *โครงการศุภยาตรา “บูชาพระพิฆเนศวร 3 วัฒนธรรม 29 มีนาคม 2552”*. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

- จิรัสสา คชาชีวะ. (2527). *คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวรที่พบในประเทศไทย*.
- จิรัสสา คชาชีวะ. (2540). *พระพิฆเนศวร คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวรที่พบในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ป็อก เซลซี. (2549). *พระศรีศรเศศ มหาเทพแห่งความสำเร็จอันยิ่งใหญ่*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอสพี มิลเลียนแนร์.
- ประสพชัย พสุนนท์.(2553). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี*.
- ราชันย์ เวียงเพิ่ม. (2550). *พระพิฆเนศ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทย*.
- ศิลปะ หินไชยศรี.(2562). *พระพิฆเนศ: แนวคิด พัฒนาการ วิวัฒนาการการผสมผสานความเชื่อในสังคมไทย*.
- โสภณา ศรีจำปา. (2558). โสภณา ศรีจำปา. (2558). พระคเณศ อมตะเทพอินเดียสู่สังคมไทยในมิติภาษาและวัฒนธรรม, 4(1), 35-60.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2552). *แกะรอยพระคเณศ*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพลส.
- Michael wright. (2550). *พระพิฆเนศมหาเทพฮินดู ชมพูทวีปและอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Wright, M. (2548). *Ganesha (พระพิฆเนศ)*. Bangkok: Matichon Publishing House. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

KSUC-O-049

ความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ

Belief in the ordination of monks

ภัทรจิตา รัตนพันธ์* และพรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: S6411149118@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติการอุปสมบทพระภิกษุ และ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทพระภิกษุ ผลการวิจัยพบว่า 1) ในสมัยพุทธกาลเวลาเที่ยงคืนของวันเพ็ญเดือน 3 พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 29 พรรษาเสด็จทรงม้ากัณฐกะพร้อมนายฉันทออกจากรชนครสู่ฝั่งแม่น้ำอนามาเพื่อออกบวช การเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้าเป็นนิมิตหมายอันดีของการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาและเมื่อพระองค์ตรัสรู้ได้แสดงพระธรรมจักรกับปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์จนพระอัญญาโกณฑัญญะสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นองค์แรกได้ขอบวชเป็นพระสาวกในพระพุทธศาสนาเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส บรรดาชนขอบวชเป็นภิกษุจำนวนมาก การบวชมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมากนิยมบวชลูกหลานของตนอย่างแพร่หลายจนถึงทุกวันนี้ 2) ความเชื่อและการอุปสมบทนั้นอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งการอุปสมบทนั้นจะต้องเป็นชายที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ การอุปสมบทเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และมีความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทหลายสิ่งหลายอย่างด้วยกัน เช่น 1.ความเชื่อ การอุปสมบทในเรื่องต่างๆไปหรือความเชื่อธรรมดา ได้แก่ การกำหนดฤกษ์ยาม 2.ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น คนใกล้จะบวชมักเนื้อหอม

คำสำคัญ: ความเชื่อ , การอุปสมบท , การอุปสมบทพระภิกษุ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history of monk ordination 2) to study beliefs regarding monk ordination. The research results found that 1) To study the history of ordination of monks. It was found that in the Buddhist period, at midnight on the full moon day of the 3rd lunar month, the Buddha, aged 29 years, rode a Kanthaka horse with Mr. Chana out of Bangkok to the banks of the Anoma River to be ordained. The Buddha's ordination is a good sign of the beginning of Buddhism and When he gained enlightenment, he taught the Dhamma Chakkappavattana Sutta to the Panchavaggi until Phra Anyakondañña became the first Arahant. He asked to be ordained as a disciple in Buddhism. When Buddhism spread a lot, there were many believers. Many people wish to be ordained as monks. Ordination is very important to Thai society. It is widely popular among children to ordain their children to this day. 2) To study beliefs regarding ordination of monks. It was found that beliefs and ordination have existed together from the past to the present. To be ordained must be a man who is 20 years of age. Ordination is a tradition that has been passed down from generation to generation. for a long time And there are beliefs

about ordination in many different things, such as: 1. Belief in ordination in general matters or ordinary beliefs, such as determining the auspicious time. 2. Belief in ordination in the matter of fear or superstition, such as people close to being ordained are likely to become ordained.

Key words: belief, ordination, ordination of monks

บทนำ

พระพุทธศาสนามีพิธีกรรมมากมายที่สืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสายหนึ่งในพิธีกรรมเหล่านั้นก็คือพิธีกรรมการอุปสมบทการอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นตั้งแต่พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดนักพรตทั้ง 5 ประกอบด้วย โภณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ดังปรากฏหลักฐานในธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมสังคายนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แคว้นกาฬิ และท่านโภณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม เรียกว่า ธรรมจักขุคือรู้ชัดว่าสิ่งใดๆมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งปวงๆมีการดับไปเป็นธรรมดาพระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทให้ท่านโภณฑัญญะเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่ถือกันว่าเป็นวันที่พระรัตนตรัยเกิดขึ้นครบถ้วนคือมีสังฆรัตนะเกิดขึ้นในโลก การอุปสมบทเกิดขึ้นโดยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้ด้วยพระองค์เองต่อมานักพรตที่เหลืออีก 4 ท่านได้อุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาเช่นเดียวกันนักพรตทั้ง 5 นี้ เรียกว่า เบญจวัคคีย์นับเป็นนักบวช หรือ พระสงฆ์กลุ่มแรกในพระพุทธศาสนาในช่วงแรกของการเผยแผ่หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีการอุปสมบทให้ผู้ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวน 60 องค์พระพุทธเจ้าจึงทรงส่งพระสาวกเหล่านั้นไปเผยแผ่หลักคำสอนในท้องถิ่นต่างๆและมีผู้มาขออุปสมบทในพระพุทธศาสนาจำนวนมากความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในยุคเริ่มต้นสังเกตได้จากการยอมรับของเจ้าลัทธิทั้งหลาย เช่น ท่านอุรุเวลกัสสปะ ท่านคยาภัสสปะ ท่านนทิกัสสปะ และการยอมรับของชนชั้นนำในสังคมอินเดียยุคโบราณเช่น พระเจ้าพิมพิสาร แห่งแคว้นมคธ เมื่อมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมีผู้เข้ามาขอบวชมากขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของพระพุทธเจ้าจึงทรงประทานการบวชให้สงฆ์รับไปดำเนินการอีกส่วนหนึ่งทรงประทานอนุญาตให้พระสงฆ์ให้การอุปสมบทได้ด้วยวิธีที่เรียกว่าติสรณุปสัมปทาคือการให้กล่าวขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะต่อมาให้ใช้วิธียุติติจรตถกรรมวาจาคือการสวดญัตติ 4 ครั้ง และในปัจจุบัน การอุปสมบทได้ยึดตามแนววิธียุติติจรตถกรรมวาจา (พระครูประสุตโพธิคุณ จิภาณสุวรรณรงค์, 2563) การบวช คือ ขั้นตอนที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้ามาบวชเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์กล่าวคือเป็นภิกษุหรือภิกษุณีในพระพุทธศาสนาโดยทรงกำหนดคุณสมบัติของภิกษุผู้เป็นประธานและองค์ประชุมสงฆ์ไว้อย่างเป็นกิจจะลักษณะภิกษุรูปใดรูปหนึ่งจะใช้อภิสิทธิ์พิจารณาอย่าง รวบรวมโดยลำพังไม่ได้ประธานและองค์ประชุมดังกล่าวจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและมีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์จึงจะอนุมัติให้บุคคลนั้น ๆ ผ่านขั้นตอนนี้ได้ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้บุคคลที่มีศรัทธามีความตั้งใจจริงและมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดไว้เข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์เป็นสำคัญประเพณีของสังคมไทยนิยมให้ชายไทยที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปเข้าบวชในพระพุทธศาสนาเพราะถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วและกำลังจะเป็นผู้ใหญ่มีใจคอหนักแน่นอดทนและอยู่ในภาวะที่เล็งเห็นประโยชน์ของการบวชซึ่งอาจจะสามารถบำเพ็ญตนให้หลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ได้(พระครูศรีปริยัตยานุกิจ, พิพิธ สุตาทร, ไพฑูรย์ รื่นสัตย์, 2559) ความเชื่อว่าการบวชเป็นเส้นทางสู่ความสงบร่มเย็นในชีวิต หากต้องประสบเหตุเภทภัย ต่าง ๆ เช่นเจ็บไข้ได้ป่วยหรือประสบอุบัติเหตุมีอาการเป็นตายเท่ากันจะมีการออกปากบ่นบานขอให้ปลอดภัยรอดพ้นจากความตายแล้วจะบวชแก้บนการบวชทั้งที่เป็นพระภิกษุและสามเณรชาวไทยเชื่อว่าเป็นการเข้าไปตัดวงจรของสังสารวัฏดับภพดับชาติ ดับเชื้อที่เป็นเหตุปัจจัยแห่งการเวียนว่ายตาย เกิดลงเสียได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติทำจิตให้แน่วแน้อยู่ในไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ยิ่งความไม่ประมาทให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องละความเคยชินอย่างซาวาสเสียได้เมื่อความนิ่งความแน่วแน่วถึงที่สุดแล้ว ความเห็นแจ้งในธรรมก็จะปรากฏผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วด้วยเวลาอันเหมาะสมแม้กลับไปครองเรือนมีครอบครัวก็ได้ชื่อว่าเป็นคน “สุก” แล้ว รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดีแล้วรู้จักใคร่ครวญในเหตุในผลตามสภาพที่

เป็นไปความสงบสุขก็จะเกิดแก่บุคคลนั้นและสังคมนั้น ๆ (พระครูภูมิสาครธรรม, พระปลัดปรีชา ปิยาจาโร (จินดา) , 2560) ดังนั้นผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุเพื่อที่จะทำให้ได้ทราบถึงความเชื่อต่าง ๆ ในเรื่องการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาประวัติการอุปสมบทพระภิกษุ
- 1.2 เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทพระภิกษุ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้กล่าวถึงความเชื่อว่า หมายถึง การยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นได้จากสติปัญญา เหตุผลหรือความศรัทธาโดยไม่มีเหตุผลก็ได้ ความเชื่ออาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหลายอย่าง เช่นการพบเห็นด้วยตนเอง การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์และอาจเกิดโดยเชื่ออย่างงมงายก็ได้

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531) ได้กล่าวถึงความเชื่อว่า หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ หรือไว้วางใจ ความเห็นด้วยทั้งความรู้สึกและการไตร่ตรอง ถือว่าเป็นความเชื่อทั้งสิ้น

มณี พยอมยงค์ (2530) ได้กล่าวถึงความเชื่อว่า หมายถึง ความยึดถือของคนในคำสั่งสอนหรือในบุคคล หรือในหลักการ หรือในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดิน ฟ้า อากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่ทราบว่าจะเกิดจากอะไร จึงเกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถือในอำนาจสิ่งนั้น บางครั้ง วิงวอนขอความช่วยเหลือ ความเชื่อของคนในแต่ละถิ่นจะแตกต่างกัน ความเชื่อก่อให้เกิดลัทธิบูชา ธรรมชาติมีพระอาทิตย์ น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น ต่อมาลัทธิความเชื่อได้พัฒนาเป็นศาสนา มีการเชื่อและยึดถือในเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถช่วยคนได้ ความเชื่อมีพัฒนาการมาเรื่อย ๆ ในยุคที่ความเจริญทางวิทยาการมีมากขึ้น ความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ค่อยลดลงและคนหันมาเชื่อในความมีเหตุผลมากขึ้น

ธวัช ปุณโณทก (2522) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อเป็นการยอมรับ อันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาติไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเคารพเกรงกลัวเรียกว่าความเชื่อ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมากไม่เพียงแต่ความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย ภูตผี คาถาอาคม โขคลาง ไสยเวทย์ต่าง ๆ ยังรวมไปถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ (ต้นโพธิ์ ต้นไทร) ป่าเขา เป็นต้น

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2522) ได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อ ความกลัวและความไม่รู้เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อและความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนา ในสังคมมนุษย์สมัยโบราณ (Primitive society) อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมากแต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรมแสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ในชีวิตประจำวัน

โรสิช (M. Rokeach) ได้อธิบายความหมายของความเชื่อ หมายถึง “ความคิดใด ๆ ที่เป็นไปได้ หรือแนใจเกี่ยวกับการมีอยู่ การเป็นอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ ทั้งนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อนั้น”

ทัศนีย์ ทานตวนิช (2523) กล่าวว่า “ความเชื่อคือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้ อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้”

สุนทร โคมิน (2539) กล่าวว่า “ความเชื่อเป็นความนึกคิดยึดถือ โดยที่เจ้าตัวจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เป็นสิ่งที่สามารถจะศึกษาและวัดได้จากคำพูดและการกระทำของคน”

สถาพร ศรสังข์ (2533) ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า “ความเชื่อหมายถึงการยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับนี้อาจจะเกิดจากสติปัญญา เหตุผลหรือศรัทธา โดยไม่ต้องมีเหตุผลใด ๆ รองรับก็ได้”

ทัศนีย์ ทานตวนิช (2523) กล่าวว่า ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือ มีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มี หลักฐานที่ จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525) ให้ความหมายไว้ว่า “เชื่อ” หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ และไว้ใจ

ชลอ บุญช่วย (2530) กล่าวว่า ความเชื่อหมายถึงการยอมรับที่แสดงถึงความจงรักภักดี ความศรัทธา และการยอมรับในอำนาจเร้นลับอื่น ๆ

ธวัช ปุณโณทก (2530) ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ใน จิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่า พลังอำนาจ เหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ ความเคารพยำเกรง

ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้ใจ ความ จริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของเชื่อเช่นนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตาม หลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของ ดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โขกลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้เป็นต้น (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, 2526)

ดังนั้นความเชื่อ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึกของคน เกิดขึ้นจากความศรัทธา มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่อาจเป็นผลดีหรือผลร้ายเหล่านั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง และผู้คนที่ให้การยอมรับยำเกรงในสิ่งนั้นๆ ความเชื่อแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.ความเชื่อทั่วไปหรือความเชื่อธรรมดา หมายถึง ความไม่รู้เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อขึ้นเช่นความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ เสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อ อีกทั้งความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม ซึ่งในการประกอบพิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นพิธีการอุปสมบทนั้นจะต้องดูฤกษ์และวันสีกเพื่อความ เป็นสิริมงคลของชีวิตผู้ที่ทำการอุปสมบท

2.ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ หมายถึง ความเชื่อที่เกิดจากภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ เช่นการที่เชื่อว่าเมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้วจะได้บุญ และเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ผู้บวชมีไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เช่นบรรพบุรุษของตน เป็นต้น

ความหมายของคำว่า “บรรพชา” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายว่า บรรพชา หมายถึง การบวช เช่น บรรพชาเป็นกิจที่ทำได้ยาก ถ้าใช้ควบกับคำว่าอุปสมบท บรรพชา หมายความว่า การบวชเป็นสามเณรอุปสมบท หมายความว่า การบวชเป็นภิกษุ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2539) ได้ให้ความหมายของคำว่าบรรพชา หมายถึง การบวชทั่วไปรวมทั้งการอุปสมบทด้วย รวมถึงการบวชเป็นสามเณร ในสมัยแรกของการตรัสรู้ ผู้ที่มีความประสงค์ประพฤติพรหมจรรย์ จะกล่าวทั้งคำขอลบบรรพชาและอุปสมบทควบกันไป โดยพระพุทธองค์ทรงพระอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรด้วย ไตรสรณคัมภ์ ทั้งบรรพชาและอุปสมบท ดังจะเห็นได้จากการที่พระอัญญาโกณฑัญญะ เมื่อได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า” ภายหลังกทรงอนุญาตการบวชสามเณร จึงได้ทรงยกเลิกการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคัมภ์ แต่ยังคงไว้ซึ่งการบรรพชาด้วย ไตรสรณคัมภ์ ของสามเณร

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบวช แปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง หมายถึง การบวชทั่วไป การบวชอันเป็นบูรพประโยคแห่งอุปสมบท การบวชเป็นสามเณร (เดิมทีเดียว คำว่า บรรพชา หมายความว่า บวชเป็นภิกษุ เช่นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา พระอัครสาวกออกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ คำว่า บรรพชา หมายถึง บวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุ ใช้คำว่า อุปสมบท โดยเฉพาะเมื่อใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท)

พุทธทาสภิกขุ (2549) ได้ให้ความหมายของคำว่า บรรพชา นั้นมาจากคำบาลีว่า ปพพชชา หรือ ปพพชิต หมายถึง การไปหมด เว้นหมดจากความคับแคบในบ้านเรือน จากปัญหา ต่าง ๆ ในโลกนี้ หรือไปหมด เว้นหมดจากสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการก้าวหน้าทางวิญญาณ

กรมการศาสนา (2527) การบรรพชา คือ การละด้วยการงดเว้นจากสิ่งที่เป็นโทษต่อกุศล คำว่า บวช ก็มาจากบาลีว่า ปพพชา (ป + วช) แปลว่า ออกไปจากตระกูล จากบ้าน จากเรือน ออกไปใช้ชีวิตเพื่อตัดกามและกิเลสทั้งหลาย แต่คำว่า บวชในปัจจุบัน หมายถึงบวชเป็นพระและบวชเป็นสามเณร ดังนั้น จึงมีข้อบัญญัติว่า บวชเป็นพระ เรียกว่า อุปสมบท บวชเป็นสามเณร เรียกว่า บรรพชา

พระเอกชัย พัฒนะสิงห์ (2550) ได้ให้ความหมายว่า คำว่าบรรพชา มาจากภาษาบาลีว่า ปพพชชา (ปพ - พช - ชา) มีความหมายดังต่อไปนี้

1. หมายถึง การไป, ถึง, เป็นไป ออกจากการครองเรือนไปสู่ความเป็นผู้ไม่มีเรือน
2. หมายถึง การออกไป เช่น ออกไปจากแว่นแคว้น
3. หมายถึง การค้นหา, การแสวงหา
4. หมายถึง การละ, การเว้น, การงด

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตฺตญาโณ) (2528) ได้ให้ความหมายของการบรรพชา ไว้ 3 ความหมาย คือ

1. การบวชเป็นสามเณรของผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี
2. การบวชแบบทั่วไป หมายรวมเอาการอุปสมบทด้วย
3. วิธีการเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

แปลก สนธิรักษ์ (2515) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ การบวช มาจากศัพท์ว่า ปวช อ่านว่า ปะวะชะ แปลว่า เว้นจากสิ่งที่ควรเว้นทั่ว ๆ ไป สิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความหมกมุ่นมัวเมาหรือกิเลส ก็เว้นสิ่งนั้นเสีย การบวช ถ้าบวชเป็นสามเณร เรียกว่า บรรพชา ถ้าบวชเป็นพระ เรียกว่า อุปสมบท

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2514) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบวช, การบวชของสามเณร” คำว่า “บวช” มาจากคำบาลีว่า “บรรพชา (ป + วช)” แปลว่า “ออกไปจากตระกูล จากบ้านจากเรือน ออกไปจากชีวิตแบบโลก ๆ ออกจากกามและกิเลสทั้งหลาย” แต่คำว่า “การบวช” ในปัจจุบันนี้มีนัยที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการบวชเป็นพระและบวชเป็นสามเณรด้วย ดังนั้น จึงมีข้อบัญญัติว่า บวชเป็นพระ เรียกว่า “อุปสมบท” บวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา”

ความหมายของคำว่า “สามเณร” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายของสามเณรว่า คือผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุ แต่สมทานศีล 10 เรียกสั้น ๆ ว่า เณร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2539) ได้ให้ความหมายของสามเณรว่า คือบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ผู้ถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางอย่าง พระธรรมปิฎก

(ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) ได้ให้ความหมายของสามเณรว่า คือเหล่ากอของสมณะเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนาผู้ยังมีได้อุปสมบทเพียงแต่รับบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ ถือสิกขาบท 10 และเสขยวัตร 75 ข้อตามปกติ มีอายุไม่ครบ 20 ปี บริบูรณ์

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2541) ได้ให้ความหมายของสามเณรว่า มาจากการกระจายคำตามรูปไวยากรณ์บาลี ว่า “สมณสสุ อปจจ สามเณโร” แปลว่า เหล่ากอแห่งสมณะชื่อว่าสามเณร คือ พระ (สมณะ) มาจากเณร เมื่อไม่มีเณรก็ไม่มีพระ เปรียบดังไม่มีหน่อไฟก็ไม่มิกอไฟ ฉันทใดกัฉนนั้น สามเณรเป็นผู้สืบเชื้อสายของพระภิกษุ ในกรณีพระภิกษุนั้นลาสิกขา หรือมรณภาพไป สามเณรก็จะทำหน้าที่เป็นหลักสำคัญในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

คำว่า “บวช” มาจาก ปวช แปลว่า การเว้นหัว, เว้นความชั่วทุกอย่าง หมายถึงการบวชทั่วไป เป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท เต็มคำว่าบรรพชา หมายความว่าบวช เป็นภิกษุ เช่น เสด็จออกบรรพชา อัครสาวกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมา

จนถึงปัจจุบันนี้ คำว่า “บรรพชา หมายถึงการบวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุใช้คำว่า “อุปสมบท” แต่บางครั้ง ก็ใช้ควบคู่กันไปด้วย บรรพชาอุปสมบท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554)

การบวช ใช้กับคนที่ปลีกตัวออกจากเรือน คือ สละชีวิตแบบชาวบ้านไปสู่วิถี แห่งบรรพชิต โดยมีความมุ่งหมายเพื่อทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งการ ประพฤติพรหมจรรย์ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ในตอนหนึ่ง ว่า “เหล่ากุลบุตรผู้ออก จากเรือนเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันนี้ แน่แท้” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม(2535) อธิบายคำว่า “บรรพชา” มีราก ศัพท์มาจากภาษาบาลี กล่าวคือ มาจาก “ป” บทหน้า “วช ธาตุ” “เย” ปัจจัย วิเคราะห์ตามรูปศัพท์ ว่า ปฐมเมว วชิต พนติ ปพพชชา แปลว่า อันชน พึงเว้นก่อนนั้น เทียว ชื่อ ปพพชชา หรือ “การ เว้นทำชั่ว” หมายถึง การเว้นจากสิ่งที่ไม่ดีไม่งามหรืออกุศลกรรมในด้านต่าง ๆ ที่ตนเองเคย กระทำ การก่อนการบวช ซึ่งเป็นแนวทางของการฝึกตน เพื่อที่จะละหรือขจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ทางด้านจิตใจให้หมดสิ้นไป ผู้ที่ถือบรรพชา หรือการบวช เรียกว่า “บรรพชิต” มีรากศัพท์มาจาก คำว่า “ป” บทหน้า “วิช” ธาตุ “ต” ปัจจัย จากคำว่า “เสฏฐาติ วชที่ติ ปพพชิต” บุคคลใด ย่อม ไปสู่ความประเสริฐ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า บรรพชิต ผู้บวชเป็นสามเณรก็นับได้ว่าเป็นบรรพชิต เช่นกัน เพราะสามเณรนั้นกำลังดำเนินไปสู่แนวทางของการปฏิบัติที่ประเสริฐเช่นกับพระภิกษุ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2531) ได้ให้ความหมาย ของบรรพชาเอาไว้ว่า หมายถึง “การบวชทั่วไป” รวมทั้งการอุปสมบทด้วยก็มี หมายเอาเฉพาะการ บวชเป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นบูรพประโยคแห่งการอุปสมบท รวมทั้งการบวชเป็นสามเณรก็มี ศัพท์นี้ เป็นศัพท์ที่ใช้คู่กับศัพท์ว่า “อุปสมบท” มาก่อน ก่อนที่จะทรงอนุญาตการบวชสามเณรแล้ว ดังจะ เห็นได้จากการที่พระอัญญาโกณฑัญญะ เมื่อได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จึงได้บรรพชา จึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า

พุทธศาสนิก (2529) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บรรพชา” หมายถึง “การไป หมด” เว้นหมดจากความคับแคบในบ้านเรือน จากปัญหาต่าง ๆ ในโลกนี้ หรือไปหมด เว้นหมด จากสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการก้าวหน้าทางวิญญาณ หรือหนีพ้นไปจากภัยในวัฏฏสงสาร

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบวช (แปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง) หมายถึง การบวชทั่วไป การบวชขั้นเป็นบูรพประโยคแห่งอุปสมบท การบวช เป็นสามเณร (เดิมทีเดียว คำว่า “บรรพชา” หมายความว่า “บวชเป็นภิกษุ” เช่นเจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จออกบรรพชา พระอัครสาวกออกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ คำว่า “บรรพชา” หมายถึง “บวชเป็นสามเณร” ถ้าบวชเป็นภิกษุ ใช้คำว่า “อุปสมบท” โดยเฉพาะเมื่อ ใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท)

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2528) ได้กล่าวถึงความหมายของการ บรรพชา ไว้ 3 ความหมาย กล่าวคือ

1. การบวชเป็นสามเณรของผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี
2. การบวชแบบทั่วไป หมายรวมเอาการอุปสมบทด้วย
3. วิธีการเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

ศาสตราจารย์ ที ดับเบิลยู ริส เดวิด และ วิลเลียม สตีต (1993) ได้ให้ความหมาย เอาไว้ว่า การละทิ้งชีวิตแบบชาวโลก หันมาใช้ชีวิตในการบำเพ็ญเพียร ภาวะความเป็นภิกษุในพุทธ ศาสนา ผู้มุ่งห่มจีวร คำว่า “ปัพพชชา” มีความหมายครอบคลุมการบวช 2 ลักษณะ คือ การบวช เป็นพระภิกษุ (Buddha's order) และการบวชเป็นสามเณร

สุชีพ ปุญญาณาภ (2544-) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบวช การบวชของ สามเณร” คำว่า “มาจากคำบาลีว่า “บรรพชา (ปวช)” แปลว่า “ออกไปจากตระกูล จากบ้านจาก เรือน ออกไปจากชีวิตแบบโลก ๆ ออกจากกามและกิเลสทั้งหลาย” แต่คำว่า “การบวช” ในปัจจุบัน นี้มีนัยที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการบวชเป็นพระและบวชเป็นสามเณรด้วย ดังนั้น จึงมีข้อบัญญัติ บวชเป็นพระ เรียกว่า “อุปสมบท” บวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา

ดังนั้น การอุปสมบท หมายถึง การบวชในพระพุทธศาสนาของบุคคลเพศชายที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปเป็นการสละทรัพย์สินสมบัติ ประพฤติพรหมจรรย์ ละเว้นจากการทำความชั่ว เพื่อการหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งการอุปสมบท 2 แบบ ด้วยกัน

1. การบวชภิกษุณี หมายถึง การบวชของผู้หญิงที่มีอายุ 20 ปี ต้องบรรพชาเป็นสามเณรก่อนอย่างน้อย 2 ปี

2. การบวชพระภิกษุ หมายถึง การบวชของผู้ชายที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งมีวิธีอุปสมบททั้งหมด 4 อย่าง แต่เฉพาะที่ใช้เป็นหลักมี 3 อย่าง คือ

2.1 เอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นการอุปสมบทโดยพระพุทธเจ้า

2.2 ติสรณคมนุปสัมปทา หรือสรณคมนุปสัมปทา การอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าทรง อนุญาตให้พระภิกษุสาวกของพระองค์ทำการอุปสมบทผู้ที่ประสงค์จะอุปสมบทได้

2.3 ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา หรือญัตติจตุตถกัมมวาจา เป็นการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถ

เป็นการอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

พระครูวิจิตรธรรมโกศล (2537 : 4) ได้กล่าวถึงประเภทของ การบวชในสังคมไทยว่ามีการบวชใช้หนี้ บวชหนี้ตำรวบวชสวดพระมาลัย บวชไกล กังวล บวชเป็นเจ้าพ่อ บวชล่อข้าวเย็น บวชเล่นลอตเตอรี ประเภทของการบวช ดังกล่าวถูกจัดในลักษณะของ การเล่นคำ ซึ่งอาจเป็นไปได้ตามข้อเท็จจริงที่คนบางคน อาจนิยมบวชตามแบบอย่างทั้งสิ้น

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร (2505 : 439) ได้ กล่าวถึงธรรมเนียมการบวชของคนไทยว่า "การบวชเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่ง ของชาวไทย อย่างน้อยก็ควรบวชสักหนึ่งพรรษาเพื่อเป็นบุญกุศลแก่บิดามารดาและ ตัวเองก็มีจิตใจสงบราบรื่น" ใน

ทำนองเดียวกัน ปรีชา มิตรทอง (2530 : 14) ได้กล่าวว่า การบวชนอกจากเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดีมีศีลธรรมแล้วยังเป็น การชดใช้หนี้บุญคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ดังนั้นการบวชจึงถือว่าเป็นประเพณีที่จำเป็น สำหรับผู้ชายไทย ที่เป็นพุทธศาสนิกชนทุกคน

จินดา จันทรแก้ว (2533 : 103) ได้กล่าวถึงการบวชว่าเป็นความ เชื่ออย่างหนึ่ง พระสงฆ์บางรูปที่เป็นนักปฏิบัติ เชื่อว่าการบวชไม่ใช่เพื่อเรียนหรือ เป็นนักวิชาการแต่ต้องการที่จะเข้าถึงแก่นพระศาสนา

พระเมตต์ ทัตตชีโว (2536 : 62) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของ การบวชว่า การบวชที่สมบูรณ์จะต้องเป็นการบวชเพื่อสร้างบารมี บวชเพื่อเตรียมตัว พร้อมจะให้บุคคลอื่นได้อาศัยเป็นที่พึ่งแก่ตนเองได้ บวชเพื่อเตรียมตัวพร้อมจะให้บุคคลอื่นอาศัยเป็นที่พึ่ง บวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา และบวชตามหลักธรรมของพระ พุทธศาสนาอย่างแท้จริงคือการปฏิบัติธรรม

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้ กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการบวช (2534 : 11-20) ว่า การบวชตั้งแต่สมัยพุทธ กาลเป็นการบวชด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ การบวชคือการงดเว้นโดยสิ้นเชิง เป็นการออกจากความเป็นฆราวาสมุ่งสู่เพศบรรพชิตเป็นการสละความมีทรัพย์สินสมบัติ มุ่งสู่วิตไม่มีทรัพย์สินสมบัติไม่มีบ้านเรือน (อนาคาริก) เป็นการสละวงศ์ญาติทั้งหลาย เป็น การเว้นจากการมุ่งหม่อมอย่างฆราวาส เว้นจากการอยู่อย่างฆราวาส เลิกการใช้ สอยอย่างฆราวาส สะขาดจากกริยาวาจาอย่างฆราวาส นอกจากนี้พระธรรมโกศาจารย์ (อ้างแล้ว : 20 - 37) ผลที่ได้จากการบวชว่ามี 3 อย่างคือ ได้กล่าวถึง

1) ผลที่ได้แก่ตัวผู้บวชเองกล่าวคือผู้บวชจะได้ปฏิบัติตนตามพระวินัยซึ่งจะช่วยลดเลิกกิเลส จนกระทั่งบรรลุถึงพระนิพพานอันเป็นสภาวะพ้นจากกิเลสตัณหา ทั้งปวงเป็นบรมสุขสันต์อย่างถาวร

2) ผลที่จะเกิดแก่บิดามารดาญาติพี่น้องและบุคคลอื่น ข้อนี้เป็นการบวช โดยมุ่งทดแทนบุญคุณของผู้มีบุญคุณ การทดแทนผู้มีบุญคุณไม่มีอะไรดีไปกว่าทำให้ผู้มีบุญคุณ ได้รับความดีงามอันสูงสุด ความดีงามอันสูงสุดไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าการได้พ้นจากความ ทุกข์ กล่าวคือ การพ้นจากกิเลสตัณหา ดังนั้นบุตรควรทดแทนบุญคุณด้วยการให้ผู้มี พระคุณได้รับความดีงาม ความพ้นจากทุกข์

3) ผลที่จะเกิดแก่พระศาสนา ข้อนี้หมายถึงว่า พระศาสนาจะเสื่อมสูญไปได้ หากไม่มีการสืบต่ออายุ การบวชจึงมีจุดมุ่งหมายให้เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาการที่บุคคลบวชเป็นพระภิกษุสามเณรได้เพราะมีพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา จึงมีพระคุณต่อผู้บวช ดังนั้นจึงต้องตอบแทนพระศาสนา โดยการนึกถึงพระคุณของพระ อภิขฌาย์อาจารย์ผู้บวชให้ ผู้บวชจึงควรมุ่งปฏิบัติตนให้เป็นนักบวชที่ดีตามเจตนารมณ์ของ พระอภิขฌาย์อาจารย์ ซึ่งหวังให้ผู้บวชเป็นลูกศิษย์ที่ดีช่วยกันสืบพระศาสนาเป็นช่วง ๆ มิให้ขาดสายและการสืบพระศาสนาที่ดีก็คือการปฏิบัติหลักธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา โดยเคร่งครัด รวมทั้งการเรียนรู้สิ่งที่เป็นคำสอนของพระศาสดาอย่างเข้าใจถูกต้อง เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติและไปเผยแผ่แก่บุคคลอื่นได้อย่างถูกต้อง

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวว่า (2537 : 1-2) การบวชคือการงดเว้นจากสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบของจิตใจ ผู้ที่เป็นนักบวชเรียกว่า ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ หมายถึง การประพฤติเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์แก่จิตใจ สิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความบริสุทธิ์ถือว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อพรหมจรรย์ เป็นเรื่องไม่ควรจะนึกทำเพราะ ทำแล้วทำให้พรหมจรรย์เศร้าหมอง

พระธรรมโกศาจารย์ (เรื่องเดิม) : 133-136) กล่าวต่อไปว่า การบวชคือการปฏิบัติธรรมและขณะเดียวกันก็ต้องทำการศึกษาล่าเรียนด้วย เพื่อจะ ได้รู้หลักการปฏิบัติเมื่อลาสิกขาบทไปแล้วก็นำข้อธรรมะที่ได้ศึกษามาไปประพฤติปฏิบัติ ทำให้ชีวิตมีความสุข ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของ พระศาสดาถือว่าเป็นการสืบต่อพระศาสนาที่ถูกต้อง

ดังนั้น ความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ หมายถึง เกิดจากการศรัทธา หรือความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเรื่องการบวช เช่นเชื่อในเรื่อง บาปบุญ จึงอยากหลุดพ้น เชื่อในเรื่องของการบนบานให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บเมื่อหายจากการเจ็บป่วย แล้วจึงเกิดการศรัทธาจึงขออุปสมบทเป็นพระภิกษุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยรวบรวม พระไตรปิฎก ภาษาไทย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดย รวบรวมจากงานวิจัย เอกสาร สิ่งพิมพ์ และบทความ

2. ชั้นรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ที่กล่าวแล้ว ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 งานวิจัย เอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อการอุปสมบทพระภิกษุ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยแยกแยะประเด็นที่ศึกษาหาสิ่งที่ เหมือนและแตกต่างหรือความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ ต่อมาก็จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการนำผลวิเคราะห์ที่ได้มาพิจารณาความถูกต้องว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้หรือไม่

4. การเสนอผลการวิเคราะห์ การสรุป นำเสนอผลการวิเคราะห์ เป็นขั้นตอนที่นำ ข้อสรุปมาสังเคราะห์ เชื่อมโยงสู่ภาพรวมและเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะของการพรรณนา วิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ประวัติการอุปสมบทพระภิกษุ

ในสมัยพุทธกาลเวลาเที่ยงคืนของวันเพ็ญเดือน 3 ขณะที่พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุได้ 29 พรรษา พระองค์ เสด็จทรงม้ากัณฐกะพร้อมด้วยนายฉันทะออกจากพระนครสู่ฝั่งแม่น้ำอนิมาเพื่อออกบวช ครั้นเสด็จ ถึงริมฝั่งแม่น้ำอนิมา ทรงเปลื้องเครื่องทรงอย่างกษัตริย์มอบให้นายฉันทะนำกลับไปสู่พระนครทรงดำริจะตัดพระโมณีก็มีพระขรรค์แก้วตกลงมาจากอากาศ พระองค์จึงคว้าพระขรรค์แก้วด้วยพระหัตถ์ขวาจับพระเศกโมฬ์ด้วยพระหัตถ์ซ้ายทรงอธิษฐานว่า “ถ้าข้าพเจ้าจักได้เป็นพระสัพพัญญูจงให้ตัดผมขาดพร้อมกันให้เหลือเพียง 2 องค์สิ แล้วอย่ายาวอีก” เมื่อทรงอธิษฐาน แล้วก็ตัดพระเศกโมฬ์ ซึ่งก็ขาดออกดังทรงอธิษฐานหลังจากนั้นทรงอธิษฐานอีกว่า “ถ้าข้าพเจ้าจักได้เป็นพระสัพพัญญูจงอย่าให้เส้นผมตกลง มาจากอากาศ” แล้วก็โยนพระเศกขึ้นไปพระอินทร์ก็ทรงรับไว้ด้วยผอบแก้วแล้วอัญเชิญขึ้นไปไว้ในพระจุฬามณีเจดีย์ที่ดาวดึงส์พระพุทธกัสสปะก็นำเอาทิพยบริวารทั้ง 8 อันเกิดที่ต้นกัลปพฤกษ์ใน พรหมโลก คือ ไตรจิวร บาตร มีดตัดเล็บ กล่องเข็ม ผ้ารัดเอว ผ้ากรองน้ำ ลงมาถวายทันที แล้วรับ เอาผ้าห่มของพระพุทธเจ้าขึ้นไปบรรจุไว้ที่พระเจดีย์ในพรหมโลก การเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้าเป็นนิมิตหมายอันดีของการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาทั้งนี้เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้วได้เสด็จไปแสดงหลักธรรมแก่พวกปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มแรกเพราะเห็นว่าพวกปัญจวัคคีย์มีอุปการะแก่พระองค์มากในคราวที่ทรงบำเพ็ญเพียรโดยเฉพาะ พระอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งเป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ปรารถนาจะฟังธรรมก่อนใครทั้งสิ้นพระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมจักรกับปวัตตสูตร เป็นพระธรรมเทศนาถกกันครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี จนพระอัญญาโกณฑัญญะสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นองค์แรกและได้ขอบวชเป็นพระสาวกในพระพุทธศาสนาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายมากขึ้นมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสปรารถนาที่จะขอบวชเป็นภิกษุจำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงดำริว่า การบวชด้วยพระวาจาที่ดีหรือด้วยการรับไตรสรณคมณ์ก็ดี ไม่สามารถที่จะยังกิจแห่งสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงได้โดยสะดวกและอีกประการหนึ่งพระองค์มีพระประสงค์ที่จะให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายหยั่งรากลึกลงไปทั่วทุกมุมโลกพระองค์จึงทรงยกเลิกการบวชดังกล่าว และบัญญัติการบวชแบบใหม่ขึ้น โดยการมอบหมายให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ในศาสนกิจทั้งปวง สามารถบวชได้ภายในสังฆมณฑลที่มีขอบเขตแน่นอนอันเรียกว่าสามัคคีมีพระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่เป็นประธานพระสงฆ์กล่าววาจาประกาศรับบุคคลนั้นๆ เข้าร่วมคณะสงฆ์เพื่อปฏิบัติศาสนกิจต่อไปการบวชจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากที่ประชุมสงฆ์ ณ ที่นั้นด้วย (พระมหาทวี วิสารโท, 2560)

ภาพที่ 1: พระอัญญาโกณฑัญญะ

นางสาวภัทรชิตา รัตนพันธ์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ ที่ 15 ตุลาคม 2566 เวลา 12:10 น.

ภาพที่ 2: พระอัสสชิ

นางสาวภัทรชิตา รัตนพันธ์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ ที่ 15 ตุลาคม 2566 เวลา 12:12 น.

ภาพที่ 3: พระวิปัส

นางสาวภัทรชิตา รัตนพันธ์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ ที่ 15 ตุลาคม 2566 เวลา 12:13 น.

ภาพที่ 4: พระมหานามะ

นางสาวภัทรชิตา รัตนพันธ์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ ที่ 15 ตุลาคม 2566 เวลา 12:14 น.

ภาพที่ 5: พระภัททิยะ

นางสาวภัทรจิตา รัตนพันธ์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ ที่ 15 ตุลาคม 2566 เวลา 12:15 น.

การบวชเป็นประเพณีที่นิยมปฏิบัติกันมาในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยที่คนไทยยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คือ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยเป็นต้นมา (พ.ศ.1800-1897) พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยนี้ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญ ก้าวหน้าเป็นอย่างดี บางพระองค์ได้ออกผนวชเป็นการชั่วคราว เช่น พระยาสิทธิ กษัตริย์องค์ที่ห้าแห่งกรุงสุโขทัยได้ทรงออกผนวช (พระเทพเวที, 2531 : 114)

อาณาจักรล้านนาไทยก็ปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์ทรงผนวชเป็นการชั่วคราว เช่น พระเจ้าติโลกราชเคยทรงผนวชชั่วคราว ณ วัดป่าแดง เมื่อปี พ.ศ. 1990 (พระเทพเวที, อ้างแล้ว : 117) ถึงแม้จะเป็นการบวชชั่วคราวก็ถือว่า ประเพณีการบวชได้เริ่มมีขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วล่วงมาถึงสมัยอยุธยา ประเพณีการบวชก็ได้รับการปฏิบัติสืบต่อโดยไม่ขาดสาย พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยนี้หลายพระองค์ได้ทรงผนวช เริ่มตั้งแต่สมเด็จพระไตรโลกนาถทรงสละราชสมบัติออกผนวชอยู่ ณ วัดจุฬามณีเป็นเวลา 3 เดือน เมื่อ พ.ศ. 1998 นอกจากทรงผนวชด้วยพระองค์เองแล้วยังโปรดให้พระราชโอรส และพระราชนัดดาผนวชเป็นสามเณรด้วยข้อนี้สันนิษฐานว่าเป็นจุดเริ่มต้นประเพณีการบวชเรียนของเจ้านายและข้าราชการ ตั้งแต่นั้นมา (พระเทพเวที, อ้างแล้ว : 117)

อย่างไรก็ดี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนที่ 3 (พ.ศ. 2173 - 2275) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้มีประชาชนออกบวช เป็นอย่างมาก เพราะผู้บวชได้รับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์อย่างจริงจังทำให้ผู้คนหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองไปบวชกันมาก (พระเทพเวที, อ้างแล้ว : 118) นอกจากนี้ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังแสดงถึงการที่ผู้บวชแล้ว เป็นผู้พ้นจาก ราชภัย ดังที่ปรากฏว่า เมื่อพระองค์ประชวรจะสวรรคตนั้นพระเทพราชากับขุนหลวงสรศักดิ์กำลังล้อมวังไว้เตรียมยึดอำนาจ พระองค์ได้โปรดให้ช่วยชีวิตพวกข้าราชการ ฝ่ายในทั้งหลายเอาไว้ด้วยยกการถวายพระราชวังเป็นวิสุคามสีมาแล้ว ให้ประกอบพิธีอุปสมบทคนเหล่านี้นำไปอยู่วัดพันภัยในที่สุด ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศการบวชเรียนได้กลายเป็นประเพณี สำคัญจนถึงกับว่าผู้จะเป็นขุนนางจะมียศศักดิ์ได้ต้องผ่านการบวชเสียก่อนแม้เจ้านายในพระราชวังก็ผนวชกันทุกพระองค์จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์การบวชยังคงเป็นประเพณีสืบต่อกันมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังคงดำรงพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎ ก็ได้ผนวชเป็นสามเณรเมื่อ พ.ศ. 2360 และผนวชเป็นพระภิกษุเมื่อ พ.ศ. 2367 (ในรัชกาลที่ 2 แห่งราชจักรีวงศ์) พระองค์ได้ตั้งคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นใน พ.ศ. 2376 และทรงอยู่ในสมณเพศถึง 27 พรรษาจึงทรงลาผนวช ขึ้นครองราชย์สมบัติ การที่พระองค์ทรงผนวชอยู่นานนั้นนับได้ว่าเป็นประโยชน์แก่พระองค์ในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้มีโอกาสเสด็จไปในถิ่นต่าง ๆ ทรงเข้าใจประชาชน ทรงทราบเหตุการณ์บ้านเมืองตลอดจนปัญหาและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประเทศชาติ เป็นอย่างดี และในขณะที่ทรงเป็นพระภิกษุนั้นพระองค์ได้ทรงศึกษาภาษาอังกฤษจนแตกฉานเป็นอย่างดีทำให้ทรงทราบอุปนิสัยใจคอของฝรั่ง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมาก ในการบริหารราชการแผ่นดินในรัชสมัยของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ก็ได้ทรงผนวชอยู่ 15 วัน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามตามพระราชประเพณีนิยม ครั้น ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พร้อมกับสมเด็จพระบรมราชาชนกในรัชกาลที่ 9 (สมเด็จพระมหิตลา ซึ่งขณะทรงผนวช อภิเศกอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชาชนก) ซึ่งขณะ ทรงผนวชนั้นยังทรงดำรงพระยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร (วศิน อินทสระ, 2534 : 10) นอกจากนี้ยังมีพระบรมวงศานุวงศ์ที่สำคัญอีกพระองค์หนึ่งออกผนวชคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งได้ทรงปฏิรูปการปกครอง และการศึกษาของ คณะสงฆ์เป็นรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาษาบาลี ทรงจัดให้เปลี่ยนแปลง วิธีการสอบด้วยปากเปล่า เป็นการสอบวิธีแปล โดยการเขียนเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2458 และทรงเริ่มรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมใหม่ขึ้นมาอีกหลักสูตรหนึ่งเรียกว่า "นักธรรม" สอบครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2544 (พระเทพเวที, อ้างแล้ว : 127) การบวชตามประเพณียังคงได้รับการปฏิบัติสืบต่อมาในรัชกาลที่ 9 แห่งจักรีวงศ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาพรตเมื่อขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระองค์ได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามในวันที่ 23 ตุลาคม 2499 และประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นเวลา 15 วันจึงทรงลาผนวช

สรุป ในสมัยพุทธกาลเวลาเที่ยงคืนของวันเพ็ญเดือน 3 พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 29 พรรษาเสด็จทรงม้ากัณฐกะ พร้อมด้วยนายฉันทออกจากพระนครสู่ฝั่งแม่น้ำอนาโมาเพื่อออกบวช การเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้าเป็นนิมิตหมายอันดีของการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาและเมื่อพระองค์ตรัสรู้ได้แสดงพระธรรมจักรกับปวัตตสูตรแก่ปัญจวัคคีย์จนพระอัญญาโกณฑัญญะสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นองค์แรกและได้ขอบวชเป็นพระสาวกในพระพุทธศาสนา และเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผร์มากขึ้นมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสและปรารถนาขอบวชเป็นภิกษุจำนวนมากการบวชมีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก พระพุทธเจ้าทรงดำริว่า การบวชด้วยพระวาจาที่ดีหรือด้วยการรับไตรสรณคมน์ก็ดี ไม่สามารถที่จะยังกิจแห่งสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงได้โดยสะดวกพระองค์จึงยกเลิกการบวชดังกล่าวโดยจัดการบวชใหม่ขึ้นเรียกว่าสีมา มีพระอุปฌาย์ทำหน้าที่เป็นประธานสงฆ์การบวชจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากที่ประชุมสงฆ์ ณ ที่นั้น อีกทั้งยังมีพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้ทรงยึดถือและทรงปฏิบัติพระราชประเพณีเกี่ยวกับการบวชแทบทุกพระองค์ส่งผลให้ประชาชนคนไทยยึดถือเป็นแบบอย่างและนิยมบวชลูกหลานของตนเองอย่างแพร่หลายจนถึงทุกวันนี้

2. ความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบท

ชาวไทยกับความเชื่อเรื่องการบวชอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน กล่าวคือเมื่อ อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์เป็นอายุที่ครบบวช การบวชเป็นแค่ขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกัน มาแค่นั้นหรือ เชื่อใหม่ว่าการบวชได้อะไรมากกว่าที่คุณคิด สิ่งแรกคือ ได้กุศลแรง โดยเฉพาะชาวบ้านในชนบทศรัทธาการบวชเชื่อว่าควรจะต้อง บวชเต็มพรรษา ได้บุญกุศลมากกว่า และส่วนใหญ่บุพการีจะกำหนดให้ลูกบวชระหว่าง เข้าพรรษา จะได้เรียนพระธรรมวินัยบำเพ็ญภาวนา คนไทยมีความเชื่อที่ว่า บุตรชายบวชจะทำให้เวลาบุพการีเสียชีวิตจะได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ และการบวชเป็นการทดแทนพระคุณ บุพการีด้วย ผู้บวชและบุพการีจะได้รับบุญจากการบวชนี้ สิ่งที่สองการสะเดาะเคราะห์ คือความเชื่ออีกอย่างที่เมื่อใดก็ตามชะตาชีวิตเกิดการ สะดุด มีพระศุกร์เข้าพระเสาร์แทรก ชะตาขาด การบวชจะต่อชะตาชีวิตได้ สิ่งสุดท้ายคือค่านิยมตั้งแต่เดิม ว่าชายที่บวชเรียนแล้วจะมีระดับความเป็นมนุษย์สูง กว่าชายที่ยังไม่ได้บวชเรียน ดังนั้นหญิงใดจะแต่งงาน บิดา มารดาฝ่ายหญิงจะพิจารณาเลือก ชายที่เคยบวชเรียนก่อนเพราะการบวชเรียนจะได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนและแนวทางปฏิบัติ ตนของพระพุทธเจ้า ตรัสรู้และสอนให้คนเป็นคนดีชำระล้างกิเลสตนหาทั้งปวง ปฏิบัติกิจวัตร สงฆ์จะส่งเสริมวินัย ตั้งแต่การตื่นเข้าออกบิณฑบาต ขจัดความขี้เกียจ บำเพ็ญศีล ส่งเสริมวินัย ในตนเอง ครองไตรจีวร ส่งเสริมเรื่องการมีสติ เป็นต้น (พระครูวุฒิสภาธรรม, พระปลัดปรีชา ปิยาจาโร 2560)

1. ความเชื่อการอุปสมบทเรื่องต่างๆไปหรือความเชื่อธรรมดา

การกำหนดฤกษ์ยาม ก่อนจะทำการบวชจะต้องหาฤกษ์ยามอันเป็นมงคลหรือหากำหนดการที่แน่นอนลงไป โดยพ่อแม่ ต้องนำบุตรชายผู้ที่จะบวช ไปพบกับอุปัชฌาย์หรือท่านเจ้าอาวาส เพื่อให้ท่านตรวจวันเดือนปี เมื่อเห็นว่า มีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ จึงดูฤกษ์ยามกำหนดวันบวชให้ ในการไปหาอุปัชฌาย์นั้น ต้องนำดอกไม้ธูป เทียนเครื่องสักการะไปด้วย

การลาญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่เคารพนับถือ เป็นเรื่องที่ต้องบวชจึงทำ วิธีปฏิบัติคือ ให้เตรียมกระถางดอกไม้ไม่มีกรวยครอบ พร้อมธูปเทียนแพ วางลงบนพาน เมื่อไปถึงผู้ที่รับบริการลา ก็เข้าไปกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์สามครั้ง เปิดกรวยกระถางดอกไม้แล้วยกขึ้นประคองต่อหน้าผู้รับบริการพร้อมกับกล่าวคำขอขมาว่า “กรรมใดที่ข้าพเจ้าได้เคย ล่วงเกินต่อท่าน ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ทั้งรู้และไม่รู้ เพื่อ ความบริสุทธิ์แห่งเพศพรหมจรรย์ ขอท่านโปรดอโหสิกรรมนั้นแก่ข้าพเจ้าด้วย เทอญ ญาติผู้ใหญ่จะ เอ้อมมือมาแตะพาน แล้วกล่าวว่า สาธุ ข้าพเจ้ายินดีอโหสิกรรมให้เธอทุกอย่าง และขอให้อโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้าขออนุโมทนาต่อท่านที่ได้บวชในพระพุทธศาสนา ทดแทนคุณบิดา มารดา และจงเป็นศาสนทายาท สืบต่อพระพุทธศาสนาด้วยดีในเพศพรหมจรรย์ เทอญ * จบแล้ว นาค จึงเอาพานวางที่พื้น กราบเบญจางคประดิษฐ์อีกสามครั้ง แล้วนั่งพับเพียบ เมื่อสนทนาพอสมควรแก่เวลา เป็นอีกจะได้นำไปใช้ผมพานผู้เข้าไป

นาค คำว่า นาค คนที่จะบวชเขาเรียกว่า นาค แปลว่า ผู้ประเสริฐ หรือ ผู้ไม่ทำบาป เหตุที่ได้ชื่อว่า นาค เรื่องเดิมมีอยู่ว่า พญานาคแปลงตัวเป็นมนุษย์มาบวช ในพระพุทธศาสนาเวลานอนหลับกลับเพศเป็นนาคตามเดิม วันหนึ่งพวกภิกษุไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสเรียกเธอมาถาม ได้ความว่าเป็นเรื่องจริง จึงสั่งให้สึกเสียพญานาคมีความอาลัยในเพศบวช จึงกราบทูลขอฝากชื่อนาคไว้ ถ้าผู้ใดจะเข้ามาบวชขอให้ เรียกชื่อว่า นาค คำว่านาค จึงเป็นชื่อเรียกผู้ที่จะบวชจนถึงทุกวันนี้

การปลงผม ถ้าในงานบวชนาคนั้นมีพิธีทำขวัญนาคด้วย ก็จะปลงผมก่อนวันบวชหนึ่งวัน แล้วนุ่งขาวห่มขาว เข้า พิธีทำขวัญนาค ถ้าไม่มีการทำขวัญนาคก็จะปลงผมในวันบวช โดยพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ หรือ พระภิกษุที่คุ้นเคยเป็นผู้ชลิปลผมให้ก่อนเป็นพิธี ต่อจากนั้นก็ให้ผู้ที่โกนผมเป็นผู้โกนผม นวด เคร่า คิ้ว ให้หมดจด อาบน้ำแล้ว นุ่งขาวห่มขาว เตรียมเข้าโบสถ์เพื่อทำพิธีบรรพชาอุปสมบท โกนผมนาค เริ่มโดยพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มาร่วมบุญงานบวชพระในครั้งนี้ ทำการชลิปลผมให้นาคเป็นปฐมฤกษ์ จากนั้นพระสงฆ์จะทำการโกนผมให้นาค ตามประเพณีการบวชพระที่ปฏิบัติโดย ทั้งกันนั้น ผมนาคที่โกนแล้วจะห่อด้วยใบบัวแล้วนำไปลอยที่แม่น้ำหรือวางไว้ใต้ร่มโพธิ์ โดยเชื่อว่าจะทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ในการปลงผมนั้นจะปลงที่บ้านหรือที่วัดก็ได้แล้วแต่ความสะดวก แต่โดยทั่วไป นิยมปลงผมที่วัดมากกว่า เนื่องจากญาติหรือแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานจะได้มีโอกาสร่วมพิธีตักผมนาค อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาของเจ้าภาพและแขกที่มาร่วมงานอีกด้วย เพราะเมื่อปลงผมเสร็จจะได้ทำ พิธีเวียนประทักษิณรอบสีมา และเข้าอุโบสถประกอบพิธีอุปสมบทต่อไป

ปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางเพศ ทั้งชาย หญิง ทอม ดี เลสเบี่ยน กะเทย ฯลฯ ไม่ว่าจะเพศสภาพใดก็ตามก็ควรมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และควรมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ไม่ต่างกัน อย่างไรก็ตามในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะพบเห็นข่าวพระตุ๊ด-เณรแถมเป็นระยะ นำมาสู่การถกเถียงอย่างกว้างขวางว่า แท้จริงแล้วกะเทยสามารถบวชได้หรือไม่? คนไทยพุทธส่วนใหญ่ให้ “คุณค่าแห่งการบวช” มีความเชื่อว่าคุณค่าภาคภูมิใจที่สุดในชีวิตของลูกผู้ชายคือการบรรพชาอุปสมบท ขณะที่ความภาคภูมิใจของลูกผู้หญิงคือการแต่งงานออกเหย้าออกเรือน ในเรื่องของงานบวชนั้นเป็นความฝันอันสูงสุดของคนเป็นพ่อแม่ด้วยความหวังว่ากุศลผลบุญที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกชายบรรพชาอุปสมบทนั้นให้อานิสงส์มาก สามารถนำพาพ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว เราจะสังเกตได้จากเมื่อเวลาชบวนแห่นาค นำนาคเข้าสู่โบสถ์ส่งตัวเข้าไปอุปสมบทนั้น ญาติพี่น้องจะร่วมกันอุ้มนาคข้ามผ่านธรณีประตูโบสถ์ ในขณะที่นาคก็ยกมือขึ้นแตะกรอบประตูโบสถ์ด้านบน พ่อแม่ญาติพี่น้องนาคที่เหลือกักพากันจับเสื่อครุยนาค พร้อมกับเปล่งเสียงสาธุการอันดังกังวาลลั่นอุโบสถ ความปลื้มปีตินี้ทำให้บางคนไม่สามารถที่จะกลั้นน้ำตาแห่งความภาคภูมิใจนี้ไว้ได้ ต้นรัตนโกสินทร์มีวรรณกรรมเรื่อง “สุบินกุมาร” ที่สะท้อนถึงประเพณีบวชเป็นสามเณร ผลบุญกุศลสามารถส่งต่อได้ แม้ว่าพ่อแม่จะทำบาปกรรมก็สามารถที่จะรอดพ้นจากนรกได้ ดังนั้นจึงมีค่านิยมส่งเสริมให้เด็กชายลูกชาวบ้านบวชเป็นเณร ไม่เว้นพระโอรสของกษัตริย์ด้วยเช่นกัน เพื่อที่จะได้ “บวชเรียน” ด้วยเพราะสังคมนิยมว่า ผู้ที่บวชเรียนแล้วเป็น “คนสุก” หรือเป็นคนที่มีบุญคุณ

ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้บวชเป็น “คนดิบ” ไม่มีความรู้ จากวรรณกรรมดังกล่าวทำให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมในการบวชในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ย้อนกลับมาในข้อถกเถียงที่ว่า กะเทย เกย์ สามารถบวชได้หรือไม่ ? ส่วนใหญ่มักเริ่มต้นประเด็นโดยนำเอาข้อความในพระไตรปิฎกมาเป็นที่ตั้งว่า

“...ปณฺทโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเตตฺตโป...”

“... ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปสัมบัน คือ บัณเฑาะก์ ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย...”

หมายความว่า ห้าม “บัณเฑาะก์” บวช หากบวชแล้วก็ต้องให้สึก

แต่หากลองพิจารณาคำว่า “บัณเฑาะก์” นั้น หมายถึงใคร กินความแคไหน หรือมีการตีความไว้ว่าอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบในการพิจารณาประเด็นนี้ เมื่อตรวจสอบในคัมภีร์อรรถกถาซึ่งเป็นคัมภีร์ที่พระมหาเถระได้ร่วมกันพิจารณาขยายความถึงข้ออรรถข้อธรรมต่าง ๆ อธิบายเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย จะพบว่าในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ในชื่อว่า “บัณเฑาะก์” นั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายขยายความแยกบัณเฑาะก์ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. อาสิตตบัณเฑาะก์ คือ ชายที่อ้อมว้ายเวศของชายอื่น
2. อสุยบัณเฑาะก์ คือ ชายที่ชอบพอใจในการดูกิจกรรมร่วมเพศระหว่างชายกับชาย
3. โอปักกมียบัณเฑาะก์ คือ บุคคลที่ถูกตอน เช่น ชันที
4. ปักขบัณเฑาะก์ คือเป็นบัณเฑาะก์ในช่วงข้างแรม (มีอารมณ์กำหนดบางวัน) แต่ช่วงข้างขึ้นไม่เป็น
5. นปุงสกบัณเฑาะก์ คือ ผู้มีความบกพร่องทางเพศสภาพ คือไม่ปรากฏเพศที่แน่ชัด

จากอรรถกถาจึงกล่าวได้ว่า “อาสิตตบัณเฑาะก์” และ “อสุยบัณเฑาะก์” สามารถบวชได้ “ปักขบัณเฑาะก์” สามารถบวชได้ในวันที่ไม่มีกำหนด ส่วน “โอปกกมียบัณเฑาะก์” และ “นปุงสกบัณเฑาะก์” นั้นไม่สามารถบวชได้

การอนุญาตให้บัณเฑาะก์บวช พระอรรถกถาจารย์หมายความว่าต้องเป็นบัณเฑาะก์ก่อนที่จะเข้ารับการอุปสมบท เมื่อบัณเฑาะก์ผู้ใดมีความประสงค์ที่จะเลือกเพศสภาพแห่งความเป็นชาย ละทิ้งกริยาอาการแห่งหญิง ตั้งใจที่จะมาอุปสมบทบำเพ็ญภาวนาก็สามารถที่จะกระทำได้ แต่เมื่อบวชแล้วต้องบังคับข่มใจสละ ความประพฤตินั้นออกเสีย คือเมื่อเลือกที่จะบวชแล้วถือได้ว่าเป็นการเลือกเพศสภาพแห่งความเป็นชาย ของตน ข่มจิตใจอาการแห่งความเป็นหญิงไม่ให้ฟุ้งซ่านขึ้นการอธิบายของพระอรรถกถาจารย์นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการเปิดโอกาสของพระพุทธศาสนา คือ อนุโลมให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้มีโอกาสเข้ามาประพฤติตามพระธรรมวินัยได้ แต่ตนเองนั้นต้อง เป็นผู้เลือกที่จะยอมรับวิถีปฏิบัติในหมู่สงฆ์ ส่วนประเภทที่ห้ามบวชนั้นล้วนมีปัญหาเกี่ยวกับเพศกำเนิดทางกายภาพที่บกพร่อง ในส่วนของผู้ทำการบวชให้ ได้แก่ประชุมสงฆ์อันมีพระอุปัชฌาย์เป็นประธาน พระอุปัชฌาย์นี้ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบกุลบุตรผู้ที่เข้ามาขออุปสมบทว่าสามารถบวชได้หรือไม่ในขั้นตอนนี้พระอุปัชฌาย์จะถามอันตรายิกธรรมกับนาคท่ามกลางหมู่สงฆ์ หนึ่งในนั้นมีข้อหนึ่งถามว่า “...ปุริโสสิ...” (เธอเป็นผู้ชายหรือไม่ ?) เมื่อกล่าวตอบว่า “อาม ภนฺเต” (ใช่ครับ) พระอุปัชฌาย์จึงจะอุปสมบทให้ ในขั้นตอนนี้จึงถือเป็นการคัดกรองสอบถามความแน่ใจและย้ำเตือนบุคคลที่จะเข้ามาอุปสมบทถึงการเลือกและยอมรับการปฏิบัติอย่างสมณเพศ ถึงจุดนี้คงได้คำตอบแล้วว่า “บัณเฑาะก์” สามารถบวชได้หรือไม่ แต่ประเด็นที่อาจนำมาพิจารณาต่อว่าเมื่อบวชแล้วนั้นจะประพฤตินั้นอย่างไรมากกว่า ยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เมื่อ พ.ศ. 2556 อติตมิสทิฟฟานียูนิเวิร์ส ตัดสินใจบวชตลอดชีวิต ทำให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมายว่าสามารถบวชได้หรือไม่ ในที่สุดผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติในขณะนั้นได้ออกมาชี้แจงว่าบวชได้ เนื่องจากไม่ปรากฏสิ่งแปลกปลอมที่แสดงถึงความเป็นเพศหญิง ร่างกายมีสภาพเป็นผู้ชายปกติ ไม่มีจิตใจเป็นผู้หญิง โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าอาวาส ปัจจุบันนี้พระรูปดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในสมณเพศ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม และปฏิบัติตนจนเป็นที่ยอมรับของสังคม (พระมหาอิสระ ชัยภักดี, 2561)

2. ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์

7 วันอันตราย!! ก่อน-หลังการบวช คนโบราณห้ามไว้ต้องฟัง เหตุไม่คาดฝันเกิดขึ้นจริง! ซึ่งรถพังยับเยินผ้าเหลือง งานเข้าวันก่อนสึกคนสมัยโบราณมีคำสั่งสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของคนที่บวช เณรหรือพระ หรือก่อนที่จะสึก หรือจะทำอะไร

ก็แล้วแต่ ห้ามออกไปไหน หรือออกจากวัด โดยไม่จำเป็น ให้ระมัดระวังตัว และถ้าสามารถไปอยู่แต่ในขอบเขตวัดได้ยิ่งดี จะได้ปลอดภัยจากการตามทวงคืนของเจ้ากรรมนายเวร กรรมเวรเก่าจะมาตามทันกับบุคคลนั้น อาจทำให้เกิดเหตุที่ไม่คาดถึงได้แต่เพราะไม่เชื่อตามค่านิยมคนรุ่นใหม่ เหตุการณ์ต่อไปนี่จึงได้เกิดขึ้น

เด็กผู้หญิงห้ามถูกพระกับความเชื่อทางพุทธศาสนา “หนูเป็นผู้หญิง หนูถูกพระไม่ได้นะ ออกมาห่าง ๆ” นั่นเป็นคำสอนที่เด็กผู้หญิงมักได้ยินอยู่เสมอเวลาไปวัดหรือเมื่อผู้ใหญ่พาไปไหว้พระ ไม่มีใครตระหนักว่าการสอนเด็กผู้หญิงด้วยคำสอนเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อตัวตนของเด็กผู้หญิงอย่างไรบ้าง ผู้หญิงหลายคนเติบโตมากับคำสอนลักษณะนี้ก็ไม่ทันได้ตระหนัก รู้ว่าเป็นความรุนแรงอย่างหนึ่งที่มาของคำสอน “ผู้หญิงห้ามถูกพระ” มาจากวินัยของภิกษุหมวดอาบัติสังฆาทิเสสข้อ 2 มีใจความว่า “ภิกษุมีความกำหนดอยู่ จับต้องกายหญิงต้องสังฆาทิเสส” วินัยข้อนี้ห้ามพระถูกต้องกายหญิง มิได้ห้ามผู้หญิงถูกต้องกายพระ แต่เหตุใดเด็กผู้หญิงจึงถูกสอนให้ห้ามถูกพระตั้งแต่เยาว์วัยเช่นนั้น เด็กผู้หญิงจะเข้าใจคำสอนนี้ว่าอย่างไร เรื่องนี้ส่งผลเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพที่ซับซ้อนต่อเด็กผู้หญิงตามมา ตรงที่เด็กผู้หญิงไม่รู้สาเหตุใดเหตุใดจึงถูกตัวพระสงฆ์ไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็ไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจน ทุกครั้งที่เด็กผู้หญิงถูกบอกว่า “ห้ามถูกพระ” ผู้ใหญ่เพียงให้เหตุผลสั้น ๆ แค่ว่า “เพราะหนูเป็นผู้หญิง ผู้หญิงถูกพระไม่ได้” ทำให้เด็กเข้าใจไปเองว่าความเป็นหญิงเป็นสิ่งไม่ดี ความเป็นหญิงเป็นสิ่งบกพร่อง เมื่อความเป็นหญิงเป็นสิ่งบกพร่องจึงถูกพระไม่ได้ ดังนั้นการเกิดเป็นเพศหญิงจึงเป็นสิ่งไม่ดี เมื่อความเป็นหญิงเป็นสิ่งไม่ดีจึงนำไปสู่ความรู้สึกไม่ชอบใจหรือไม่รู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นเพศหญิงของตนตามมาในที่สุดเมื่อเด็กผู้หญิงโตขึ้นแล้วพบว่าคณะสงฆ์มีการห้ามบวชหญิงให้เป็นภิกษุณีก็เหมือนกับเป็นการตอกย้ำว่าการเกิดเป็นเพศหญิงมีมลทินจึงไม่สมควรแม้แต่จะห่มผ้าเหลืองต่างๆ ที่การบวชภิกษุณีเป็นสิ่งที่พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตตั้งแต่พระองค์ยังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ นี่จึงถือเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในพื้นที่ศาสนาซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นคำสอนอคติต่อเพศหญิงที่ตามมาอีกชุดคือคำสอนว่า “เกิดเป็นหญิงมีกรรม” ในขณะที่คำสอนในพุทธศาสนาเองก็มีคำสอนที่เชิดชูเพศชายว่าการเกิดเป็นเพศชายเป็นเพศภาวะที่ประเสริฐมีความสมบูรณ์สามารถบวชพระและตอบแทนค่าน้ำนมได้ อีกทั้งยังมีคำสอนที่ว่าด้วยการปฏิบัติตนว่าปฏิบัติตัวอย่างใดจึงจะได้เกิดเป็นเพศชายในชาติต่อไป โดยที่รายละเอียดกลับกลายเป็นว่าให้ผู้หญิงปฏิบัติปฏิบัติผู้ชายเป็นอย่างดี ให้ผู้หญิงสยบยอมผู้ชาย เมื่อนั้นจึงจะได้เกิดเป็นเพศชายสมปรารถนา ซึ่งในที่สุดก็เป็นการซ้ำเติมผู้หญิงอยู่ดีคำสอนถัดมาที่มีอคติต่อเพศหญิงก็คือคำสอนว่า “ผู้หญิงเป็นมารต่อพรหมจรรย์” ทั้ง ๆ ที่มารต่อพรหมจรรย์ไม่จำเป็นต้องเป็นเพศหญิงเสมอไป เพศไหน ๆ ก็สามารถเป็นมารได้เพียงแค่มีจุดประสงค์ร้ายต่อผู้ประพฤติพรหมจรรย์ก็ถือเป็นมารได้หมดด้วยกระบวนการคำสอนที่จัดวางผู้หญิงให้มีสถานะต่ำกว่าเพศชายเช่นนี้จึงทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่าในตนเองและคิดว่าการเกิดเป็นเพศหญิงมีคุณค่าน้อยเมื่อเทียบกับการเกิดเป็นเพศชาย ซึ่งมีคุณค่าและความหมายมากกว่าในหลายๆ เรื่อง บ่อยครั้งคำสอนเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงรู้สึกแยกไปกับการเกิดเป็นเพศหญิงของตนเอง ดังนั้นเพื่อเป็นการเยียวยาความรู้สึกแยกๆ ที่เกิดขึ้น ผู้หญิงจึงมักตั้งจิตอธิษฐานก่อนทำบุญว่า “เกิดชาติหน้าขอให้ได้เกิดเป็นผู้ชาย” จะเห็นได้ว่ากระบวนการคำสอนในพุทธศาสนาที่มีการตีความต่อผู้หญิงได้จัดวางและหล่อหลอมให้ผู้หญิงรู้สึกถึงภัยและมือคติต่อความเป็นเพศหญิงในตนเองตั้งแต่เยาว์วัย โดยที่ระบบสังคมในโลกฆราวาสก็คอยตอกย้ำคุณค่าของผู้หญิงด้วยค่านิยมลบ ๆ ตามมา เช่น เกิดเป็นหญิงสืบสกุลไม่ได้ ผู้หญิงเป็นผู้นำไม่ได้ เป็นผู้หญิงไปไหนต้องระมัดระวังตัว คำพิงเพยของไทยก็ไม่เคยยกย่องสนับสนุนผู้หญิงในเชิงบวก เช่น มีลูกสาวเหมือนมีส่วมอยู่หน้าบ้าน ผู้หญิงข่าวสารผู้ชายข่าวเปลือก เปรียบเปรยผู้หญิงเป็นข่าวสารหากตกพื้นมีแต่จะเสียหายเอาไปใช้ทำอะไรไม่ได้ เปรียบผู้ชายเหมือนข่าวเปลือกหากไปตกที่ไหนมีแต่จะเจริญงอกงามเป็นต้นกล้าเมื่อคำสอนและวาทกรรมต่าง ๆ ที่มีต่อผู้หญิงเป็นไปในรูปการณืเช่นนี้จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้หญิงสักคนจะรู้สึกภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นเพศหญิง อาจจะมีผู้หญิงบางคนมีสติรู้ตัวขึ้นมาว่าคำสอนและวาทกรรมเหล่านี้เป็นอคติที่ทำร้ายผู้หญิง แต่ถึงอย่างนั้นก็มากกว่าที่ผู้หญิงคนหนึ่งจะแกะเอาอคติต่าง ๆ ที่มีต่อความเป็นเพศหญิงออกไปจากใจตนเองก็ไม่ใช่เรื่องง่ายนักเพราะคำสอนเหล่านี้ได้ซึมซับอยู่ในจิตวิญญาณของผู้หญิงมาช้านานแล้ว ไม่มีอะไรจะรุนแรงและเลวร้ายไปกว่าการที่คนคนหนึ่งรู้สึกแยกไปกับเพศภาวะของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สังคมพุทธเถรวาทแบบไทยกระทำกับผู้หญิงมาอย่างต่อเนื่องหากเหลียวมองดูวินัยของพระสงฆ์ในพุทธศาสนานิกายอื่น ๆ เช่น มหายาน วัชรยาน ต่างมี

สิกขาบทเรื่อง “ห้ามภิกษุถูกต้องกายหญิงด้วยความกำหนัด” ซึ่งเป็นสิกขาบทเดียวกันกับเถรวาท แต่ทั้งมหายานและวัชรยานต่างตีความสิกขาบทข้อนี้ในความหมายใหม่ที่แตกต่างออกไปว่ามนุษย์มิได้มีความกำหนัดตลอดเวลา เช่นเดียวกับพระสงฆ์ก็ได้มีความกำหนัดตลอดเวลาตั้งนั้นภิกษุจึงไม่จำเป็นต้องถูกสตรีด้วยความกำหนัดเสมอไป ในวัฒนธรรมของพุทธศาสนาสายมหายานและวัชรยานจึงมิได้รู้สึกอ่อนไหวหากภิกษุถูกต้องกายสตรีในชีวิตประจำวัน อีกทั้งการรับสั่งของจากสตรียังไม่จำเป็นต้องใช้ผ้ารับประเคน แม้ภิกษุสายเถรวาทในหลาย ๆ ประเทศต่างก็รับสั่งของจากมือสตรีโดยตรงซึ่งผิดกับพระสงฆ์ในประเทศไทยต้องใช้ผ้ารับประเคนกับสตรีตลอด ภิกษุสายเถรวาทบางประเทศก็ถูกต้องกายสตรีได้โดยใช้ความเข้าใจชุดเดียวกันกับภิกษุสายมหายานและวัชรยานการบวชเป็นสามเณรี-ภิกษุณีทั้งสายมหายานและวัชรยานต่างก็ได้เป็นเรื่องที่ถูกต้องห้ามหากแต่เป็นสิ่งที่ยอมรับทั้งนิคายมหายานและวัชรยานต่างยอมรับตามพุทธบัญญัติที่มีมานานกว่า 2,500 ปี มาแล้วว่าผู้หญิงก็สามารถบวชเป็นสามเณรี-ภิกษุณีได้ อีกทั้งสงฆ์ในศรีลังกาแม้จะเป็นสายเถรวาทแต่ก็มีความก้าวหน้าเปิดโอกาสให้ผู้หญิงบวชเป็นสามเณรี-ภิกษุณีได้ จึงถือได้ว่าพุทธศาสนาสายมหายาน วัชรยาน และพุทธศาสนาในศรีลังกาต่างมีพื้นที่ให้ผู้หญิงได้เหยียบยืนหรือเข้าถึงพุทธธรรมได้อย่างไม่เป็นปัญหาทั้งหมดนี้อาตมาเขียนขึ้นเพื่อให้ทุกท่านได้กลับมาทบทวนอย่างมีสติว่าเราตีความคำสอนทางพุทธศาสนาให้เกิดการทำร้ายเพศหญิงอย่างไรบ้าง ซึ่งจะว่าไปทั้งหมดนี้จะถือว่าเป็นความรุนแรงจากคำสอนในพุทธศาสนาก็ไม่เชิงนัก เพราะความรุนแรงที่เกิดต่อผู้หญิงผ่านคำสอนในพุทธศาสนาก็มาจากการตีความคำสอนของเราชาวพุทธที่ไร้เดียงสาต่อมิติของความรุนแรงนั่นเอง และความรุนแรงหลัก ๆ ก็มาจากการตีความคำสอนโดยคณะสงฆ์กลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตีความคำสอนเพราะเป็นเพศชายจึงมีอำนาจในการตีความคำสอนอย่างไรก็ได้ ถ้าคำสอนทำให้คนรู้สึกรังเกียจและมีอคติกับตัวเองได้ขนาดนี้ก็ควรมีการตีความคำสอนเสียใหม่อาตมาผู้เขียนมิได้มีทางออกสำเร็จรูปเพราะไม่เคยเชื่อว่าปัญหาพุทธศาสนาในบ้านเราจะใช้ได้กับทางออกที่สำเร็จรูป แต่อาตมาเชื่อเรื่องการมีโยนิโสมนสิการ การคิดอย่างแยบคาย การใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง อาตมาเชื่อว่าหากชาวพุทธทั้งนิกายและฆราวาสได้อ่านบทความนี้แล้วใช้พิจารณาญาณใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งก็จะพบทางออกที่เราควรจัดการอย่างไรกับการตีความคำสอนผิด ๆ ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิงเช่นนี้เมื่อท่านค้นพบทางออกเมื่อไรเมื่อนั้นผู้หญิงก็ได้รับการปลดปล่อยจากความรุนแรงทันที

โบราณว่าไว้คนใกล้จะบวช...มักเนื้อหอม บ้านของดิฉันมีแค่คนหัวโบราณไม่ว่าจะจัดงานบุญหรืองานแต่งงาน ก็จะต้องปฏิบัติตามประเพณีจารีตที่ดี ที่มีสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณ เมื่อหลายปีก่อนมีลูกพี่น้องของดิฉันเอง ชื่อพี่ตัน กำลังจะบวชอีกไม่กี่วันข้างหน้า ทางลุง, ป้า, น้า, อา ก็ต่างจัดเตรียมงานไว้ให้เรียบร้อยหมดแล้ว ทั้งโต๊ะจีน เครื่องเสียง และสถานที่จัดงาน ด้วยความที่ตันแกล้งเป็นคนตื้อร้อนหัวสมัยใหม่ ไม่เชื่ออะไรที่มันโบราณคิดว่าไหน ๆ ก็จะได้บวชแล้วจึงอยากขอสั่งสรรคกับเพื่อนบ้างเป็นครั้งสุดท้ายไม่ว่าทางพ่อแม่ญาติพี่น้องจะเตือนอย่างไร ก็ไม่สนใจวันเกิดเหตุคืออีก 2 วันก่อนจะถึงวันบวชพี่ตันแกล้งเพื่อนพ้องพากันไปกินเหล้าฉลองกันก่อนบวชร้านที่พี่ตันจะไปแถว ๆ เลยปากซอยเข้าทางบ้านไม่ไกลเท่าไรทางโบราณของบ้านของดิฉันจะถือมาก... ประมาณว่าคนที่กำลังจะบวชเนียะ จะมีมารผจญเยอะและเนื้อจะหอมเอามาก ๆ ประมาณว่าพวกวิญญูญาณและสิ่งไม่ดีต่าง ๆ จะเข้าหาได้ง่ายโบราณว่าไว้หากใครใกล้จะบวชแล้วห้ามออกนอกบ้านโดยเฉพาะไปกินเหล้าเมาอย่า ไม่นั่นนี้อาจจะไม่ได้บวชอีกเลยตลอดชีวิต หรือพูดง่าย ๆ หมายถึงตายนั่นเอง พี่ตันกับเพื่อน ๆ ราว 6 คนก็นั่งท้ายหลังกระบะรถออกไปด้วยกันตั้งแต่ช่วงหัวค่ำ พอตึกตึกประมาณเที่ยงคืนเห็นจะได้ ป้าของดิฉันได้ยินเสียงพี่ตันมาร้องเรียก "แม่ ๆ" อยู่หน้าบ้าน แต่พอป่าเปิดประตูออกไปก็ไม่เจออะไร ป้าเองก็เริ่มกังวลใจไม่รู้เกิดอะไรขึ้นกับพี่ตันหรือป้าก็ไม่รู้ดิฉันเองจึงอาสาขับรถพาป้าออกไปดูที่ร้านที่พี่ตันกับเพื่อนไปสังสรรค์กันปรากฏว่า ยังไม่ทันไปถึงร้านพ้อออกจากปากซอยเข้าถนนใหญ่ ก็เห็นรถของเพื่อนพี่ตันชนเข้ากับเสาไฟฟ้า มีรถมูลนิธิและคนมามุงดูเยอะแยะเต็มไปหมดได้เห็นเพียงแค่นั้นป้าก็แทบจะเป็นลมล้มลงกับพื้นให้ได้ ดิฉันกับป้าเดินเข้าไปดูก็พบว่าทางกัญญาได้นำร่างของพี่ตันขึ้นไปไว้บนรถของทางกัญญาแล้ว พอลงไปอีกทีป้าก็ล้มล้มพับลงไปกับพื้นแล้วคะ โชคดีมีคนมาช่วยพยุงเอาไว้ดิฉันเองก็ตกใจสุด ๆ ไม่คิดว่าพี่ตันจะจากไปเร็วขนาดนี้ จากบ้านที่จะต้องจัดงานบวชต้องกลับกลายเป็นจัดงานศพแทนไม่เชื่อก็ต้องเชื่อคะ เพราะในบรรดาเพื่อน ๆ ของพี่ตันที่พากันไปมีแค่บาดเจ็บกันเพียงเล็กน้อยเอง มีเพียงพี่ตันคนเดียวที่เสียชีวิตในสภาพคอกหักตายคาที่ ถ้าพี่ตันเชื่อฟังคำที่พ่อกับแม่

ห้ามบ้าง ก็คงไม่ต้องมาจบชีวิตแบบนี้ เพื่อน ๆ พี่ดันเล่าให้ฟังว่าหากกลับพี่ดันมากระหว่างทางกลับบ้านอยู่ ๆ พี่ดันก็ตะโกนเหมือนแหวสาวข้างทางทุก ๆ คนต่างหันตามไปมองยังสายตาที่พี่ดันจ้องมอง ปรากฏว่าเป็นต้นไทรขนาดใหญ่มีศาลตั้งอยู่ด้วย เพื่อน ๆ พี่ดันเลยถามพี่ดันว่า "คุยกับใครหรือไม่เห็นมีใครเลย" พี่ดันตอบมาว่า "อ้าวไม่เห็นสาวข้างทางหรือ แหมสวยด้วยนะเว้ย" เพื่อน ๆ พี่ดันต่างหน้าซีดไม่พูดอะไรกัน จนมาถึงก่อนปากซอยเข้าบ้านที่เกิดอุบัติเหตุ ดินฉ่ำและคนในครอบครัว เชื่อคำเตือนของโบราณอย่างสนิทใจเลยว่า...คนใกล้จะบวชส่วนใหญ่เนื้อจะหอม ถ้าหากดวงไม่ดีก็จะทำให้วิญญาณหรือสิ่งไม่ดีเข้ามาทำร้ายจนอาจถึงตายได้เลย (ความเชื่อนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคลนะ)

วัยเบญจเพส เริ่มต้นความหลอนกันที่พี่ดันคนแรกที่ได้ ชิน ชินวุฒ มารับบท นาคคนน์ ชายผู้ที่มีใจเด็ดแค้น อาฆาตทุกคนที่คิดจะมาบวชที่วัดแห่ง โดยหนึ่งภาคนี้ว่าด้วยเรื่องราวของ โหน่ง เด็กหนุ่มวัยเบญจเพสที่ต้องกลับบ้านนอกเพื่อมาบวชล้างความชวยของตัวเอง ร่วมกับ บอลลุนและเฟิร์ส เพื่อนซี้ที่มาเจอกันโดยบังเอิญ แต่วัดที่พวกเขาเดินทางไปบวชนั้นกลับมีคำรำลือกันว่าวัดนี้มีผีที่เฝ้าที่เขี้ยนแรงขั้นสุด คนที่มาบวชที่นั่นต่างต้องตายตอนเป็นนาค ไม่เคยมีใครได้บวชเป็นพระเลย ทั้ง 3 จึงรวมพลังตั้งสติถ้าอยากเป็นพระหรืออยากรอดชีวิต ก็ต้องผ่านวิญญาณร้ายตนนี้ไปให้ได้เสียก่อน

ห้ามหญิงตั้งครุฑเข้าพิธีสังฆกรรมญาติ คนโบราณท่านห้ามหญิงตั้งครุฑเข้าพิธีสังฆกรรมญาติโบราณห้ามเป็นเด็ดขาดว่า เมื่อเวลาพระสงฆ์ท่านทำสังฆกรรมสวดญาติ ห้ามหญิงตั้งครุฑเข้าไปภายในพิธีเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าจะไม่เป็นผลดีกับทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะฝ่ายหญิงหรือทางพิธีกรรมเอง พิธีกรรมนั้นต้องการความบริสุทธิ์ ซึ่งเมื่อหญิงที่ตั้งครุฑเข้าไป จะทำให้พิธีกรรมไม่บริสุทธิ์ ถือเป็นมลทินแก่พิธีกรรม และเป็นสาเหตุทำพิธีนั้นไม่เสร็จสมบูรณ์ ส่วนฝ่ายหญิงที่ตั้งครุฑ เชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกยาก เพราะถือคำว่า ญาติ เป็นคำว่า ยัด ซึ่งตรงข้ามกับคำว่า ออก เป็นเหตุให้หญิงตั้งครุฑคลอดลูกยาก ความมุ่งหมายที่แท้จริง (ห้ามหญิงตั้งครุฑเข้าพิธีสังฆกรรมญาติ)

เพื่อเป็นการป้องกันหญิงมีครุฑนั่งนาน อาจจะทำให้ปวดเมื่อยและเป็นอันตรายต่อเด็กที่อยู่ในครุฑได้ เพราะพิธีกรรมนี้ต้องใช้เวลานาน ที่สำคัญต้องการความสงบด้วย ซึ่งหญิงมีครุฑอาจเปลี่ยนอิริยาบถบ่อย อาจทำให้เกะกะผู้อื่น หรือเกิดความรำคาญต่อคนนั่งข้างๆ ได้ไม่ว่าพิธีกรรมใดก็ตาม จึงไม่เหมาะสำหรับหญิงตั้งท้องจะเข้าไปร่วมด้วย ยิ่งกว่านั้น ก็คือ ถ้าหากครุฑแก่มากใกล้คลอดแล้ว เกิดปวดท้องจะคลอดกะทันหันขึ้นมา หรือจะเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม ทำให้เธอมีอันต้องคลอดในวันนั้น จะไม่ยุ่งยากกันใหญ่หรือ เพื่อป้องกันเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ โบราณท่านจึงห้ามไว้

สรุป ความเชื่อและการอุปสมบทนั้นอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งการอุปสมบทนั้นจะต้องเป็นชายที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ การอุปสมบทเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน และมีความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทหลายๆสิ่งหลายๆอย่างด้วยกัน เช่น 1.ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องต่างๆไปหรือความเชื่อธรรมดา ได้แก่ การกำหนดฤกษ์ยามในการบวชเพื่อความเป็นมงคล การลาญาติผู้ใหญ่เป็นการขอขมาหรือขอให้ขอโทษให้กรรมให้แก่ผู้บวช นาคเป็นการขอให้ผู้ที่เข้ามานบวชเรียกชื่อนาค เพราะในสมัยก่อนมีเรื่องเล่ากันว่าพญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์มาบวชแต่ไม่สามารถบวชได้จึงฝากชื่อนี้ไว้ใช้เรียกผู้บวชจนถึงปัจจุบัน 2.ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับ 7 วันอันตรายก่อนหลังการบวชเป็นความเชื่อของคนโบราณว่าคนที่บวชหรือก่อนจะสึกห้ามออกไปไหนหรือออกจากวัดโดยไม่จำเป็นให้ระมัดระวังตัวเพื่อปลอดภัยจากการตามทางคืนของเจ้ากรรมนายเวรของบุคคลที่บวช ความเชื่อเด็กผู้หญิงห้ามถูกพระกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อคนใกล้จะบวชมักเนื้อหอม ความเชื่อในเรื่องวัยเบญจเพส และความเชื่อผู้หญิงตั้งครุฑเข้าพิธีสังฆกรรมญาติ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดลูกยาก

อภิปรายผลการวิจัย

1.เพื่อศึกษาประวัติการอุปสมบทพระภิกษุพบว่าในสมัยพุทธกาลเวลาที่เที่ยงคืนของวันเพ็ญเดือน 3 พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 29 พรรษาเสด็จทรงม้ากัณฐกะพร้อมด้วยนายฉันทะออกจากพระนครสู่มังมน้ำอโนมาเพื่อออกบวช การเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้าเป็นนิมิตหมายอันดีของการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาและเมื่อพระองค์ตรัสรู้ได้แสดงพระธรรมจักร

กับปวัตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์จนพระอัญญาโกณฑัญญะสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นองค์แรกและได้ขอบวชเป็นพระสาวกในพระพุทธศาสนาและเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่มากขึ้นมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสและปรารถนาขอบวชเป็นภิกษุจำนวนมากการบวชมีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากพระพุทธเจ้าทรงดำริว่าการบวชด้วยพระวาจาที่ดีหรือด้วยการรับไตรสรณคมน์ก็ดีไม่สามารถที่จะยังกิจแห่งสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงได้โดยสะดวกพระพุทธองค์จึงยกเลิกการบวชดังกล่าวโดยจัดการบวชใหม่ขึ้นเรียกว่า สามีพระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่เป็นประธานสงฆ์การบวชจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากที่ประชุมสงฆ์ ณ ที่นั้น อีกทั้งยังมีพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้ทรงยึดถือและทรงปฏิบัติพระราชประเพณีเกี่ยวกับการบวชแทบพระองค์ส่งผลให้ประชาชนคนไทยยึดถือเป็นแบบอย่างและนิยมบวชชุกหลานของตนเองอย่างแพร่หลายจนถึงทุกวันนี้สอดคล้องกับวิจัย (พระมหาทวี วิจารณ์ 2563) พบว่า พระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างการยอมรับในพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนด้วยการผนวชและทรงให้พระราชโอรสกับพระราชนัดดาผนวชซึ่งกลายเป็นการเริ่มต้นของประเพณีการบวชเรียนของเจ้านายข้าราชการ ชาวบ้านในเวลาต่อมา ขณะเดียวกัน การบวชยังกลายเป็น “ช่องทาง ลดความเลื่อมล้ำทางสังคม เช่น บวชเรียน บวชหนี้การสักเลข เป็นต้น อีกทั้งชาวพุทธยังมีกรอบคิดที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับบุญและบาปว่า การบวชเป็นการสร้างบุญ เพื่อนำไปหักล้างกับบาป ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการบวชในรูปแบบต่างๆ เช่น บวชหน้าไฟ บวชแก้บน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย (พระมหาศพล จันทวิโส 2562) พบว่า การบวชในพระพุทธศาสนาเป็นการคัดกรองบุคคลให้เข้ามาทำหน้าที่สืบทอดอายุพระ ศาสนา ซึ่งมีพุทธบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่เข้ามาขอบวชนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านกายภาพ และเพศภาพ ในประวัติศาสตร์สังคมอยุธยาโอกาสที่กุลบุตรจะบวชได้ค่อนข้างยากมีข้อจำกัดทางสังคมและกฎหมายหลายอย่างซึ่งตรงกับพุทธบัญญัติ เช่น ห้ามบวช คนของราชการ คนเป็นหนี้ ทาส บุรุษผู้ถูกเชื้อมด้วยหวาย และผู้เป็นโรคติดต่อ เป็นต้น แต่ปรากฏว่าในสมัยอยุธยา มีพระสงฆ์จำนวนมาก และมีลักษณะเป็นทั้งผู้นำและผู้ชี้้นำทางด้าน จิตวิญญาณของสังคม มีอิทธิพลและบทบาทต่อสังคมในสมัยอยุธยาเป็นอย่างมาก การบวชในสมัยนั้นมีเหตุปัจจัยในการบวชเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เช่น บวชเพื่อ การเมือง เพื่อการศึกษา เพื่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม การการหลีกเลี่ยงการเกณฑ์แรงงาน เป็นต้น โดยมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นส่วนสนับสนุนในการบวช สอดคล้องกับวิจัย (‘พระอดุลย์ รัตนปถุ โณ และ ‘วิโรจน์ คุ้มครอง 2562) พบว่า การอุปสมบทคือการสละการครอง เรือนเป็นบรรพชิตเพื่อปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดเพื่อพ้นจากทุกข์ การอุปสมบทมี 8 อย่าง มีเอหิอุปสัมปทา ติ สรณคมณุปสัมปทา ญัตติจตุตถกรรม เป็นต้น เมื่ออุปสมบทแล้วต้องปฏิบัติตนเป็นบรรพชิตศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อยินดีในสมณธรรม โดยผู้อุปสมบทจะต้องมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย สาเหตุของการอุปสมบทเพื่อต้องการพ้น ทุกข์และปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด การอุปสมบทมีอา นิสงส์มากโดยเฉพาะผลด้านการปฏิบัติธรรมเฉพาะตนและ ยังมีอา นิสงส์ระดับสังคมคือการสืบทอดพุทธประเพณีตามหลักพระพุทธศาสนาให้ดำรงยาวนาน สาเหตุที่เป็น อันตรายต่อการอุปสมบทตามหลักอันตรายกธรรม คือ อันตรายกธรรม ทั้ง 13 ข้อเป็นสิ่งขัดขวางให้การอุปสมบทนั้นไม่สมบูรณ์ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นอันตรายในการอุปสมบทตามหลักอันตรายกธรรม 13 ข้อ พบว่า การเป็น โรคติดต่อ เป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อยู่ร่วมเกิดความปริโภทกังวล ผู้จะอุปสมบทควรทำการรักษาตนให้หาย จากโรคเสียก่อน สอดคล้องกับวิจัย (แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย, ประเวศ อินทองปาน 2563) พบว่า วจนกรรมคือแนวคิดที่อธิบายให้เห็นว่าคำที่สื่อสารนั้นสามารถทำให้เกิดผลขึ้น และการบวชพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนาด้วยคำขอบวชสามารถเปลี่ยนแปลงบุคคลนั้น และคนทั่วไปจะยอมรับผู้นั้นได้จริงหรือไม่ วจนกรรมกับการบวชนั้นทำให้เกิดผลคือการเปลี่ยนแปลงความหมายจากบุคคลให้เป็นพระภิกษุ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในใจของผู้นั้นโดยตรง ไม่ได้เปลี่ยนแปลงการเข้าใจความหมายของคนทั่วไปได้ทั้งหมด ดังนั้นการแสดงออกภายนอกถึงความเป็นพระภิกษุจึงช่วยทำให้ทุกคนยอมรับความหมายของการเป็นพระภิกษุได้ ในขณะที่การบวชอีกแบบนั้นเป็นการขอของผู้ขอบวชกับการอนุญาตของผู้ให้บวช โดยมีสิ่งที่สำคัญคือคำอนุญาต การบวชถือว่าผู้นั้นได้ความเป็นอิสระจากตระกูล แต่เป็นการอยู่ภายใต้การดูแลของกฎและคณะสงฆ์ สอดคล้องกับวิจัย (มัลลิกา ภูมธนะ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ติเรก ด้วงลอย 2564) พบว่า การรู้ธรรมและศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนารับรองโดยไม่จำกัดวัย เพศ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกที่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบพระอานนท์ที่ว่า สตรีเพศ

สามารถบรรลุธรรมได้ ส่วนใน สังคมไทยประเด็นเรื่องการบวชต่อกลุ่มสตรีเพศและกลุ่มหลากหลายทางเพศ ยัง เป็นประเด็นถกเถียงกัน ทั้งในวงกว้างทั้งเรื่องหลักธรรมวินัยและธรรมเนียมที่ไม่ เคยยอมรับ รวมทั้งยังเป็นพัฒนาการร่วมที่ต้องต่อสู้เรียกร้อง ในความหลากหลาย และสิทธิทางเพศ โดยรวมสิทธิทางเพศของกลุ่มชายเพศวิถีที่จะบวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งในหลักการอาจมีการปฏิเสธ แต่ในแนวปฏิบัติยังปรากฏให้เห็นในภาพกว้าง จะมี การทวนสอบเมื่อมีการกระทำผิดทางเพศในแต่ละครั้งเท่านั้น ส่วนกลุ่มสตรีที่จะ บวชเป็นภิกษุณียังไม่ได้รับการยอมรับด้วยแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่ในความเป็นปัจเจกต่อการบวชของกลุ่มสตรีเพศที่ไปบวชแบบภิกษุณีจากศรี ลังกาก็มีพัฒนาการและจำนวนเพิ่มขึ้น โดยภาพรวมสิทธิทางเพศกับการบวชใน สังคมไทยยังต้องถกเถียงหาทางออกร่วมกันต่อไป สิ่งที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ พื้นที่ทางเพศที่เปิดกว้างมากขึ้น เกิดการยอมรับกลุ่มที่ใช้เพศเป็นเครื่องหมายของ การเข้าถึงศาสนาและแสดงออกในพื้นที่ทางสังคม

2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทพระภิกษุ ความเชื่อและการอุปสมบทนั้นอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งการอุปสมบทนั้นจะต้องเป็นชายที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ การอุปสมบทเป็นชนบทรธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และมีความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทหลายๆสิ่งหลายๆอย่างด้วยกัน เช่น 1.ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องต่างๆไปหรือความเชื่อธรรมดา ได้แก่ การกำหนดฤกษ์ยามในการบวชเพื่อความเป็นมงคล การลาญาติผู้ใหญ่เป็นการขอขมาหรือขอให้ อโหสิกรรมให้แก่ผู้บวช นาคเป็นการขอให้ผู้ที่จะเข้ามาบวชเรียกชื่อว่านาค เพราะในสมัยก่อนมีเรื่องเล่ากันว่าพญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์มาบวชแต่ไม่สามารถบวชได้จึงฝากชื่อไว้ใช้เรียกผู้บวชจนถึงปัจจุบัน 2.ความเชื่อการอุปสมบทในเรื่องความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับ 7 วันอันตรายก่อนหลังการบวชเป็นความเชื่อของคนโบราณว่าคนที่ จะบวชหรือก่อนจะสึกห้ามออกไปไหนหรือออกจากวัดโดยไม่จำเป็นให้ระมัดระวังตัวเพื่อปลอดภัยจากการตามทวงคืนของเจ้ากรรมนายเวรของบุคคลที่บวช ความเชื่อเด็กผู้หญิงห้ามถูกพระกับ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อคนใกล้จะบวชมักมีเนื้อหอม ความเชื่อในเรื่องวัยเบญจเพส และความเชื่อผู้หญิงตั้งครุฑเข้าพิธีสังฆกรรมญัตติ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดลูกยาก สอดคล้องกับวิจัย (พระครูวุฒิสาครธรรม ,พระปลัดปรีชา ปิยาจาโร 2560) พบว่า 1. แนวคิดเรื่องการบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า 1. การบวช คือ การออก จากเรือน เป็นผู้ไม่มีเรือน มีชีวิตเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำจากสิ่งต่างๆ หลุดพ้นจากการถูกกักขัง อยู่ในภพ ในชาติ 2. การบวชมีประโยชน์แก่อกุศล เพื่อความสุขของพุทธชน 3. การบวช คือ การ ทำชีวิตให้ดำเนินไปอย่างมีเป้าหมาย 4. การบวช คือ การประพฤติปฏิบัติในพระธรรมวินัยของ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นแบบแห่งการประพฤติ พรหมจรรย์ 5. การบวช คือ การได้สนองงานของพระผู้มีพระภาคเจ้า 2. ความเชื่อเกี่ยวกับการบวชในสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า การบวชเป็นการปลุกฝัง บ่ม เพาะ หล่อหลอมคุณธรรม การบวช ได้ชื่อว่าเป็นการสร้างคนดีแล้วคืนคนดีนั้นกลับสู่สังคม ทั้งมี ประโยชน์ต่อสังคมแบบชนบท พระภิกษุเป็นผู้นำชุมชนสู่ความเจริญ เนื่องจากความสัมพันธ์ ระหว่างพระกับญาติโยมยังอยู่ในสภาพดี การบวชเป็นโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อธรรมมาบอกเล่า อธิบายให้ญาติโยมได้เข้าใจ ได้ปฏิบัติตนอย่าง สอดคล้องกับฐานะและภาวะต่างๆ 3. ความเชื่อเรื่องการบวชในพระพุทธศาสนาของชาวจังหวัดพัทลุง พบว่า ชาวพัทลุง เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์, เชื่อในวิญญาณบรรพชนและเชื่อในฤกษ์ยามกับทั้งได้นำหลักธรรมมาปฏิบัติ อย่างผสมกลมกลืนกับสังคมเกษตรกรรม สอดคล้องกับวิจัย (อนุชิต สีโมรส 2552) พบว่า 1. ประเพณีบวชนาคข้าง บ้านตากกลาง เป็นประเพณีที่เกิดจากการผสมผสานทาง วัฒนธรรมของสองวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมชาวภูยกุ้ยที่ผูกพันกับข้างและวัฒนธรรมแบบชาวพุทธที่ แสดงถึงความเชื่อด้านพุทธศาสนา คือชายที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ต้องบวชเป็นพระสงฆ์เพื่อทดแทน บุญคุณบิดามารดาเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา พิธีกรรมการบวชนาคข้างมีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ 1) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม 2) วันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม 3) สถานที่ในการ ประกอบพิธีกรรม และ 4) เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนพิธีกรรมแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นเตรียมการและขั้นดำเนินการ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแบ่งเป็น 5 ประเด็น คือ ความเชื่อ ที่เกี่ยวกับบุคคล ความเชื่อที่เกี่ยวกับวันและเวลา ความเชื่อที่เกี่ยวกับสถานที่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับ เครื่องใช้ และความเชื่อที่เกี่ยวกับขั้นตอนของพิธีกรรม โดยชุมชนชาวภูยกุ้ยบ้านตากกลางเชื่อว่าการได้ซึ่งข้างเหนาคจะได้บุญมหาศาล เพราะถือว่าเป็นการเดินทางรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใด ที่เข้าร่วมในพิธีกรรมก็จะได้รับ

ผลบุญนั้นด้วย 2. ความสัมพันธ์ของประเพณีบวชนาคช่างกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยเกิดมาจาก ความเชื่อของวัฒนธรรมชาวกูยที่มีการดำรงชีวิตเป็นเอกลักษณ์ด้วยการมีความผูกพันกับช่างมานาน จนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ดังนั้น จึงมีการนำช่างมาร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการ แสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนกับช่างในด้านพิธีกรรม ชาวกูยยังคงรักษา ระเบียบแบบแผนของสองวัฒนธรรมไว้อย่างถูกต้อง ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพิธีอุปสมบทที่เป็นวัฒนธรรมชาวพุทธเข้าด้วยกันและได้ผสมผสานความเชื่อของวัฒนธรรมชาวกูย 3.แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสานประเพณีบวชนาคช่าง สามารถทำได้โดยจัดให้ เป็นงานประจำปี มีจัดเตรียมเอกสาร หนังสือขั้นตอนในการจัดเตรียมการประเพณีบวชนาคช่าง เพื่อแจกจ่ายให้กับชาวบ้านและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจได้ทำการศึกษาและสืบทอดประเพณี บวชนาคช่างไว้ที่ศูนย์ศึกษา เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาและเยี่ยมชมผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ในกิจกรรมกลุ่มของคนในชุมชน โดยใช้ ความเชื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน ให้มีความรัก ความสามัคคีเหมือนทุกคนเป็น ครอบครัวเดียวกัน ที่จะต้องดูแลเอาใจใส่กันตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ การดำรงเผ่าพันธุ์ของชุมชนชาวกูย อีกทั้งการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูยให้ ดำรงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับวิจัย (พระมานพ โชติโก, 'พระกัญจน์ กนุดธมโม และ 'พระมหาขุนทอง เขมสิริ 2565) พบว่า 1) สภาพภูมิหลังการ อุปสมบทในประเทศศรีลังกา ชาวศรีลังกายังคงมีอุดมการณ์ทางสังคมและอุดมการณ์ทาง พระพุทธศาสนาในการอุปสมบทเพื่อมุ่งเป็นศาสนทายาท สืบต่อมรดกทางธรรมและการดำรงอยู่อย่าง มั่นคงของพุทธศาสนา โดยไม่นิยมลาสิกขา ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การอุปสมบทในประเทศศรี ลังกา พบว่า ภาระหน้าที่และค่านิยมสมัยใหม่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต มีผลกระทบต่อ การอุปสมบทที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เมื่อเทียบกับอุดมการณ์ทางสังคมและอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาเดิม 2) ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุต่อการเข้ามาอุปสมบทของชาวต่างชาติในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีมูลเหตุมาจาก (1) ความศรัทธาและเชื่อใน คำสอนว่าสามารถนำไปสู่ความดับทุกข์ ได้ (2) ต้องการศึกษาลัทธิธรรมและการปฏิบัติตนในพระพุทธศาสนา 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามา อุปสมบทของชาวศรีลังกาในประเทศไทย ที่พักสงฆ์ไร่เอราวัณ อำเภอน้ำเกลี้ยงจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีมูลเหตุมาจาก (1) ความเกื้อกูลกันทางศาสนา (2) ความศรัทธาเชื่อมั่นในครูอาจารย์ (3) ได้ ศึกษาหลักธรรมและปฏิบัติกัมมัฏฐาน (4) เป็นการบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมความดีงาม และ (5) โอกาสลาสิกขา สอดคล้องกับวิจัย (พระณัฐวัฒน์ ตั้งปฐมวงศ์ 2562) พบว่าชายไทยชาวเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ที่มีความประสงค์ที่จะขอบวชเป็นศาสนทายาทในกลุ่ม พระสงฆ์ มีจำนวน 195 คน (95.0%) มีระดับการศึกษาทางโลกอยู่ในระดับการศึกษามัธยมปลาย/ปวส./อนุปริญญา มี จำนวน 99 คน (49.5%) ไม่เคยได้รับการศึกษาทางธรรมเลย มีจำนวน 90 คน (45.0%) มีระดับช่วงอายุ 18-27 ปี มี จำนวน 110 คน (55.0%) และมีช่วงระยะเวลาที่คาดหวังว่าจะบวช 1-3 เดือน มีจำนวน 90 คน (45.0%) โดยชายไทย ชาวเชียงใหม่ เชื่อว่าการบวช นอกจากจะเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบไปแล้ว ยังเป็นการสร้าง อานิสสงส์ ให้แก่บิดามารดา ตลอดจนเป็นการปลูกฝังให้ผู้บวช ได้เรียนรู้หลักของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้นำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับวิจัย (พระอดุลย์รัตนพล โฉ และ 'วิโรจน์ คุ่มครอง 2562) พบว่า การอุปสมบทคือการสละการครอง เรือนเป็นบรรพชิตเพื่อปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด เพื่อพ้นจากทุกข์ การอุปสมบทมี 8 อย่าง มีเอหิอุปัสมบทา ติ สรณคณูปสัมปทา ญัตติจตุตถกรรม เป็นต้น เมื่ออุปสมบทแล้วต้องปฏิบัติตนเป็นบรรพชิตศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อยินดีในสมณธรรม โดยผู้อุปสมบทจะต้องมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย สาเหตุของการอุปสมบทเพื่อต้องการพ้น ทุกข์และปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด การอุปสมบทมีอานิสสงส์มากโดยเฉพาะ ผลด้านการปฏิบัติธรรมเฉพาะตนและ ยังมีอานิสสงส์ระดับสังคมคือการสืบต่อพุทธประเพณีตามหลักพระพุทธศาสนาให้ดำรงยาวนาน สาเหตุที่เป็น อันตรายต่อการอุปสมบทตามหลักอันตรายิทธิธรรม คือ อันตรายิทธิธรรม ทั้ง 13 ข้อเป็นสิ่งขัดขวางให้การอุปสมบท นั้นไม่สมบูรณ์ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นอันตรายในการอุปสมบทตามหลักอันตรายิทธิธรรม 13 ข้อ พบว่า การเป็นโรคติดต่อ เป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อยู่ร่วมเกิดความปริโภถกังวล ผู้จะอุปสมบทควรทำการรักษาตนให้หาย จากโรคเสียก่อน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเรื่องความเชื่อให้ละเอียดกว่านี้เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้ครอบคลุม
2. ควรศึกษาเป้าหมายในการอุปสมบทพระภิกษุให้ชัดเจนกว่านี้
3. ควรศึกษาวิจัยความศรัทธาในการอุปสมบทให้มากขึ้นเพื่อทราบวัตถุประสงค์ของการบวชให้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูประสูติโพธิคุณ. (2563). สารัตถธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการอุปสมบททางพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(6), 1
- พระครูศรีปริยัตยานุกิจ, พิพิธ สุตาทร, ไพฑูรย์ รื่นสัตย์. (2559). การศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และปัญหาการบรรพชาอุปสมบทของคณะสงฆ์ภาค 7. *พินเนศวร์สาร*, 12(1), 43
- พระครูวุฒิสาครธรรม, พระปลัดปรีชาปิยาจาโร(จินดา). (2560). ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดพัทลุง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 4(2), 35
- สุภาวดี ขวัญม่วง. (2556). **วิจัยประเพณีปอยส่างลอง หมู่บ้านทุ่งแกง ต.ทุ่งยาว อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน** (รายงานการวิจัย).
- พระสนธยา อธิจิตโต, พระมหาสุนันท์ สุนนโท, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2565). ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 82
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2538). **พฤติกรรมการบวชของคนไทย** (รายงานการวิจัย).
- ขวัญชัย ช้วนนา. (2559). การทำบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือการใดบวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 10(3), 36-41
- พระมหาศพล จันทวิโส (มาบัณฑิตย์). (2562). การบวชในสมัยอยุธยา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(5), 5-12
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 16-18
- กลุ่มนิสิตเก่าพุทธธรรมกรรณฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). **คู่มือบวชโดยนักวิชาการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. จาก www.doisaengdham.org.

KSUC-O-050

การศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา

Study the fasting culture of Muslim in the Bang Tao community

นัสรีน สุวิสัน* และพรรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: nassareen20suwisan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากอัลกุรอาน วิจัย เอกสารบางส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมถือศีลอดมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยศึกษาจากบัญญัติที่ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานเกี่ยวกับวัฒนธรรมการถือศีลอดและการลงพื้นที่สำรวจวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา ในช่วงรอมฎอน ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยศึกษาจากอัลกุรอานถึงบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในช่วงรอมฎอน และลงพื้นที่สำรวจว่าการปฏิบัติตนของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมการถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันต่อเนื่อง จะปฏิบัติเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบหนึ่งปี แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามประเภทของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ มัสยิด สำหรับประกอบพิธีทางศาสนา คัมภีร์อัลกุรอาน สำหรับอ่าน ทำความเข้าใจ และอินทผาลัม ใช้ละศีลอด วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ การพิสูจน์ความศรัทธาต่อพระเจ้า การถือศีลอดเป็นเกราะคุ้มกันทำให้ผู้ถือศีลอดได้เข้าสู่สวรรค์ 2) ผู้ถือศีลอดจะปฏิบัติตั้งแต่เช้ามีเจตนาดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า เริ่มจากตั้งเจตนาว่าถือศีลอดแห่งรอมฎอนเพื่ออัลลอฮ์รับประทาน “สะฮูร” ในเวลาใกล้รุ่งสว่าง ระหว่างวันผู้ถือศีลอดต้องทำการละหมาด อ่านอัลกุรอาน เมื่อถึงเวลาละศีลอดผู้ถือศีลอดต้องละศีลอดด้วยอินทผาลัม และทำการละหมาดตะรอเวียะห์ในช่วงกลางคืน การละหมาดนี้เป็นละหมาดที่เป็นสุนนะฮ์ไม่ได้บังคับให้ผู้ถือศีลอดทุกคนต้องปฏิบัติตาม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการถือศีลอด, มุสลิม, ชุมชนย่านบางเทา

บทนำ

คัมภีร์อัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่บันทึกวจนะของอัลลอฮ์ การที่อัลกุรอานถูกประทานในเดือนรอมฎอนนั้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัลกุรอานในฐานะพระดำรัสของอัลลอฮ์ที่อยู่ในรูปของคัมภีร์เล่มสุดท้ายกับเดือนรอมฎอนในฐานะเดือนอันประเสริฐที่หมุนเวียนมาในชีวิตของมนุษย์ปีละหนึ่งครั้ง (อับดุลเลาะ หนุ่มสุข, 2562) คัมภีร์อัลกุรอานกล่าวว่าเดือนรอมฎอนเป็นเดือนที่อัลกุรอานถูกประทานลงมาเพื่อเป็นทางนำแก่มนุษยชาติ ไม่ใช่เฉพาะชาวอาหรับเท่านั้น แม้จะถูกประทานมาเป็นภาษาอาหรับก็ตาม ความจริงแล้วนบีมุฮัมมัดกล่าวว่าวจนะของพระเจ้าที่ประทานมายังมนุษย์ผ่านทางนบีนบีนสำคัญอย่างเช่น อับราฮัม โมเสส ดาวิด และเยซูส ล้วนถูกประทานมาในเดือนรอมฎอนทั้งสิ้น และวจนะของพระเจ้าที่ถูกบันทึกไว้เรียกว่า คัมภีร์ ความจริงแล้ววจนะของพระเจ้าที่ถูกประทานแก่มนุษย์และถูกบันทึกไว้ก็คือกฎหมายในการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านส่วนตัวและสังคมนั่นเอง สังคมที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมายอย่างเต็มที่คือสังคมที่ผู้คนในสังคมนั้นเกรงกลัวพระเจ้าและกฎหมายที่มาจากพระองค์ นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมพระเจ้าจึงกำหนดให้ผู้ศรัทธาในพระองค์ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เพราะคัมภีร์อัลกุรอานกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการถือศีลอดไว้ชัดเจนว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธา การถือศีลอดได้ถูกกำหนดแก่ผู้

เจ้าเช่นเดียวกับที่ได้ถูกกำหนดแก่ผู้คนก่อนหน้าสู่เจ้า ทั้งนี้เพื่อที่สุเจ้าจะได้ยำเกรง” (บรรจง บินกาซัน, 2565) การถือศีลอดมาจากภาษาอาหรับว่า “อัศเซอัม หรือ ศิยาม” ซึ่งการถือศีลอดตามความหมายของทางศาสนาอิสลาม หมายถึง การงดเว้นจากการกิน การดื่ม การเสพ และการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ตกตลอดทั้งเดือนรอมฎอนของทุกปี ซึ่งอาจจะมียุทธเวลา 29 วัน หรือ 30 วันโดยเจตนาว่าทำเพื่ออัลลอฮ์ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการถือศีลอด คือ “การยับยั้งตนเอง” หมายถึง การยับยั้งตนเองจากการกิน การดื่ม และการมีความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งเป็นความต้องการขั้นต่ำของสัตว์ทั้งหลายโดยทั่วไป และ “ความเกรงกลัวพระเจ้า” (นิกร เกษโกมล, 2566) วัตถุประสงค์ของการถือศีลอดนั้นก็เพื่อให้ผู้ถือศีลอดได้สัมผัสและรับรู้ถึงความทุกข์ยากลำบาก ได้เรียนรู้ถึงอุปสรรคต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตและเมื่อได้สัมผัสรับรู้ถึงความทุกข์ยากแล้วการถือศีลอดจึงส่งผลสืบเนื่องให้ผู้ถือศีลอดนั้นรู้จักอดกลั้นอดทนต่อความทุกข์ยากต่าง ๆ ด้วยความพากเพียรและสติปัญญา (ณัฐกรณ์ บุญมาเลิศ, 2562) ซึ่งในชุมชนย่านบางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตนั้นเป็นพื้นที่ที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น และเป็นที่ตั้งของมัสยิดมูการิม บางเทา ซึ่งเป็นมัสยิดใหญ่ของชุมชนที่มุสลิมในชุมชนมักจะรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมการถือศีลอดเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามทำให้ในชุมชนบางเทามีวัฒนธรรมการถือศีลอดร่วมอยู่ด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในบางเทาว่ามีลักษณะตรงตามบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานหรือไม่ ดังนั้น เดือนรอมฎอนจึงถือเป็นเดือนที่มีความศักดิ์สิทธิ์และจงใจให้ผู้ศรัทธาทำความดีมากยิ่งขึ้นกว่าเดือนอื่น ๆ วัฒนธรรมการถือศีลอดจึงเป็นอิบาดะฮ์หรือการภักดีต่ออัลลอฮ์ที่บรรดามุสลิมปฏิบัติกันมาต่อเนื่องเป็นเวลานาน และผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
- 1.2 เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอน ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (2515) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม วาจาท่าทาง กิจกรรม และผลผลิตของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิต หรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ ในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2516) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมในความหมายทางสังคมวิทยา มีความหมายกว้างขวางกว่าความหมายที่ใช้กันอยู่ในการพูดหรือการเขียนทั่วไป กล่าวคือ สังคมวิทยาถือว่าวัฒนธรรมเป็นศัพท์วิชาการ (Technical Vocabulary) หมายถึง การดำเนินชีวิต กระบวนการแห่งพฤติกรรม และผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ และความรู้ เป็นต้น

กฤษณา วงษาสันต์และคณะ (2542) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ รูปแบบหรือแบบแผนในการดำรงชีวิตของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม มองใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นภาวะ (Condition) คือ มองวัฒนธรรมในแง่กฎเกณฑ์กลาง ๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าคนไหนมีวัฒนธรรมหรือไม่ อีกลักษณะหนึ่งหมายถึง การกระทำ (Action) คือ การนำเอารูปแบบมาถือปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยวัฒนธรรมเป็นรูปแบบแห่งพฤติกรรม ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตไม่ว่าในด้านความคิด ความเชื่อ หรือการกระทำและได้มีการสืบทอดกันมาเป็นทอด ๆ

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ การมีความเชื่อร่วมกัน มีระบบคุณค่าร่วมกัน และการมีวิถีชีวิตร่วมกัน มีบูรณาการองค์ประกอบที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตเข้ามาทั้งหมด อันได้แก่ อาชีพหรือเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดูแลความปลอดภัย ความเป็นสังคมหรือความร่วมมือกันด้าน ศิลปะ สุขภาพ และการเรียนรู้

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2532) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถือปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงประกอบด้วย นิสัยหรือความเคยชิน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งภาษาและวัตถุสิ่งของต่าง ๆ วัฒนธรรมของสังคมจะซึมซาบเข้าไปในตัวบุคคลนั้นตั้งแต่ออกมาจากท้องมารดา จนกระทั่งตายไปจากสังคม วัฒนธรรมทำให้ ค้ำรวมตัวเป็นสังคม มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ การเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมจึงช่วยให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมของ บุคคลหรือมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์สังคม คือมีวัฒนธรรมนั้นหาได้มีอิสระรอดพ้นไปจากค่านิยม ปทัสถาน และการลงโทษทาง สังคมในส่วนรวมไปได้ไม่ และออกมาในรูปของพฤติกรรมตลอดจนการประพฤติปฏิบัติทั้งในสังคมและองค์การ

กรมศิลปากร (2542) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตทุกด้านของคนทั้งมวลในสังคม ซึ่งหมายถึงวิถีกระทำการต่าง ๆ ทุกอย่าง นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความหมาย วิถีจรรยาและขนบส่ง วิถีอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ทั้งเครื่องมือเครื่องไม้ หรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาเพื่อการเหล่านั้น ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ไม่ว่าสิ่งของเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่นำมาจากธรรมชาติหรือคิดค้น ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ตาม

มะลิ คุวรรคหนึ่ง (2545) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เกิดจากการเรียนรู้อยู่และการปลูกฝังทาง กระบวนการทางสังคม (Socialization) ซึ่งสามารถเลือกสรรความเชื่อ ความคิดถ่ายทอดทางสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์หรือ เป็นแบบแผนความเชื่อและสิ่งที่คาดหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่ร่วมกันในบรรดาสมาชิกขององค์การและความเชื่อจะกลายเป็น กฎระเบียบของพฤติกรรมปฏิบัติเรียกว่าบรรทัดฐาน วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลา

นิยพรธม วรรมศิริ (2550) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้รับการจัดสรรขึ้นมาด้วยความจงใจ ความหมายของวัฒนธรรมมี 2 ความหมาย คือ ความหมายในเชิงมนุษยศาสตร์ วัฒนธรรม หมายถึง ความดีงามไม่ว่าจะเป็น พฤติกรรมของคน สัตว์ สิ่งของ จะต้องแสดงออกถึงความดีงามจึงจะเป็นวัฒนธรรม และความหมายในเชิงสังคมศาสตร์แบ่ง ออกเป็น 2 ความหมาย คือ การให้ความหมายในเชิงสังคมวิทยา (Sociology) นักสังคมวิทยาให้ความหมายว่า เป็น กระบวนการอบรม ปลูกฝังสั่งสอน เรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปแบบเดียวกันแล้วเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดส่งต่อให้สมาชิก รุ่นใหม่ของสังคมต่อไป และการให้ความหมายในเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology) ว่าวัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่กลั่นกรอง มาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่การตอบสนองความจำเป็นที่มนุษย์ จะต้องยืนหยัดในการอยู่รอดเป็นคนได้ในสังคม เช่น การหาอาหารและการกินอาหารเพื่อให้ร่างกายคงอยู่ และเจริญเติบโต ตามวัย การจัดกลุ่มอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ การสื่อสารความคิดต่อกัน การมีจิตใจที่ดี ที่มั่นคง ไม่ หวั่นไหว หวาดกลัวอันตราย และการขับถ่ายทางเพศที่จะไม่เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ วัฒนธรรมนั้น เป็นไปได้ทั้งภาษา แนวคิด ทศนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณี และความเชื่อ ตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ และถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาของสังคม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

1. **วัฒนธรรมทางวัตถุ** หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถมองเห็นและจับต้องได้ เช่น สิ่งก่อสร้าง รถยนต์ เป็นต้น
2. **วัฒนธรรมทางจิตใจ** หมายถึง วัฒนธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นนามธรรม เช่น ภาษา ความคิด ค่านิยม ประเพณี เป็นต้น

2.2 การถือศีลอด

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธา การถือศีลอดนั้นได้ถูกกำหนดแก่ผู้เจ้าอย่างเดียวกับที่ได้เคยกำหนดแก่เขาทั้งหลายที่มาก่อนผู้เจ้า เพื่อผู้เจ้าจะได้ยำเกรง (ตักวา) ในอัลลอฮ์ ในวันเวลาอันจำกัด” (อัลกุรอาน, 2: 183)

การถือศีลอด หรืองดเว้นได้ถูกถ่ายทอดมาจากภาษาอาหรับอันเป็นภาษาศาสนาอิสลาม เรียกว่า “อัท - ศยามู” หรือ “อัท - ศิยามู” ในทางภาษาแปลว่า งด ละเว้น อดกลั้น ในทางภาษาเทคนิค หรือคำเฉพาะแปลว่า งดจากการเสพ คือ กิน ดื่ม และร่วมประเวณีระหว่างเวลารุ่งอรุณ ถึงดวงอาทิตย์ลับฟ้า (ปัจจุบันเวลาประมาณ 04.50 – 18.50 น.) ในเดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9 ของศักราชอิสลาม)

มุสลิมาน อะฮ์มัด (2523) สำหรับอิสลาม การถือศีลอด คือ อดอาหาร เครื่องดื่ม เสพเมถุน รวมทั้งอดกลั้นทำความชั่วทุกชนิด แม้แต่เพียงนึกคิด ตั้งแต่รุ่งอรุณเบิกฟ้าจนถึงตะวันตกลับฟ้า ในเดือนรอมฎอนของทุกปีประมาณ 29 วัน หรือ 30 วัน ของทุกปี ศีลอดนี้ได้ถูกกำหนดมาเป็นบทบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนในเดือนชะอ์บาน เดือนที่ 8 ของศักราชอิสลาม หลังจากท่านนบีมุฮัมมัดได้อพยพจากมักกะฮ์ได้ 2 ปี ในอิจราห์ที่ 2 และได้ถือปฏิบัติกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้โดยไม่ขาดสาย

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า “การถือศีลอด” คือ การงดเว้นจากอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมประเวณี รวมไปถึงการงดเว้นจากการทำความชั่วทุกชนิด ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ เป็นเวลา 29 วัน หรือ 30 วัน ในเดือนรอมฎอน เดือนที่ 9 ตามศักราชของศาสนาอิสลาม

2.3 วัฒนธรรมการถือศีลอด

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2522) กล่าวว่าวัฒนธรรมอิสลาม หมายถึง สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม ซึ่งเกิดจากการนอบน้อมยอมตนต่ออัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิง เพื่อความสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัฒนธรรมอิสลาม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต หรือรูปแบบของพฤติกรรมตลอดจนสิ่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่นำมาจากหรืออยู่ในขอบข่ายของคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านศาสดามุฮัมมัด

สำหรับวัฒนธรรมอิสลามที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ขอกล่าวเฉพาะเพียงวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุหรือถ้าศึกษาในแง่องค์ประกอบของวัฒนธรรมก็คือการศึกษาเฉพาะเรื่อง องค์กร องค์กรพิธี และองค์การเท่านั้น โดยเว้นเรื่ององค์วัตถุ

ดังนั้นลักษณะวัฒนธรรมอิสลามดังกล่าวนี้จึงมีที่มาจากแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น ๆ คือ วัฒนธรรมอิสลามมาจาก

1. พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน
2. สุนนะฮ์ของท่านศาสดามุฮัมมัด

ฉะนั้น วัฒนธรรมอิสลามจึงมีลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สังคม หรือสิ่งแวดล้อม เช่นวัฒนธรรมอื่น ๆ จนมีผู้สรุปว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมที่แข็ง

การถือศีลอดที่ใช้ในภาษาไทยมาจากภาษาอาหรับว่า อัท - ศิยามู แปลว่า การละ การงดเว้น การระงับยับยั้ง การครองตน ดังนั้นการถือศีลอดจึงหมายถึง การงดเว้นจากการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส การรักษาวัยะทุกส่วน ให้ผลจากการทำชั่ว ทั้งทางด้านกายกรรม วาจากรรม และมนโกรรม ตั้งแต่แสงอรุณขึ้นจนกระทั่งหมดแสง (ดวงอาทิตย์ตก)

การถือศีลอดจึงเป็นวัฒนธรรมอิสลามอีกอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน การถือศีลอดนั้นปฏิบัติเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบหนึ่งปี เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจที่จะใช้ต่อไปในอีก 11 เดือน ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ส่วนในวันและเดือนอื่น ๆ มุสลิมก็สามารถจะถือศีลอดได้อีกตลอดทั้งปี แต่ไม่ได้เป็นศาสนกิจที่จะต้องปฏิบัติเช่นในเดือนรอมฎอน หากใครจะปฏิบัติอีกวันใดเป็นภาคผลพิเศษก็จะได้รับผลการตอบแทน แต่มีอยู่สองวันที่มุสลิมจะถือศีลอดไม่ได้ คือ วันอีดีลฟิตรี และ วันอีดีลอัฎฮา

ในระหว่างเดือนรอมฎอนนี้ผู้มีความศรัทธามั่นคงจะใช้เวลาทำการภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้มากที่สุด เช่น การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานจนจบเล่มภายในหนึ่งเดือนเพื่อเป็นการเตือนความจำ และกระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติแต่ความดี ละเว้นความชั่ว โดยนำเอาหลักการหรือวิถีทางจากคัมภีร์อันกุรอานมาใช้ในชีวิตประจำวันตลอดไปทั้งปีและตลอดชีวิต

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมการถือศีลอด หมายถึง การถือศีลอดประจำทุกปีในเดือนที่ 9 ตามศักราชของอิสลาม หรือที่เรียกกันว่า เดือนรอมฎอน ตามบัญญัติที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยศึกษาและค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา ดังนี้

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทยจัดพิมพ์และแปลพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานนี้ตามพระราชดำริของกษัตริย์ ฟ้าฮัด บิน อับดุลลาฮิซ คอดีมุลฮารอมัย แห่งราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย และมีสมุดการรุ่ม บางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวารสารวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถือศีลอด

3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) ได้แก่ 1) การทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและเก็บภาพประกอบการทำวิจัย และ 3) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review)

4) ชั้นประเมินผลและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา โดยการศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอานว่าวัฒนธรรมการถือศีลอดมีลักษณะเป็นอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในบางเทาวามีลักษณะเป็นอย่างไร 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของคนในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอน โดยการศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอานว่ามีบทบัญญัติกล่าวถึงการปฏิบัติตนในเดือนรอมฎอนอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับปฏิบัติตนของมุสลิมในบางเทาวามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง มีจุดเด่นของพื้นที่อย่างไร

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 มัสยิดมูการรุ่ม บางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
- 2.2 แบบสัมภาษณ์มุสลิมในชุมชนย่านบางเทาเกี่ยวกับวัฒนธรรมถือศีลอด

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ของชุมชนบางเทา

ทิศเหนือ จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสาธุ ทิศใต้ จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลภุมมา อำเภอกะทู้ ทิศตะวันออก จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเทพกระษัตรี และองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุนทร ทิศตะวันตก จดทะเลอันดามัน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา

วัฒนธรรมการถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมอิสลามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน การถือศีลอดนั้นจะปฏิบัติเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบหนึ่งปี เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ ในช่วงการถือศีลอดนี้บรรดาผู้ศรัทธาจะใช้เวลาทั้งหมดเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ เช่น การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การละหมาด เป็นต้น โดยวัฒนธรรมการถือศีลอดนั้นสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ตามประเภทของวัฒนธรรม ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมการถือศีลอดที่อยู่ในประเภทของวัฒนธรรมทางวัตถุ มีดังนี้

1.1 มัสยิด เป็นสถานที่ที่บรรดาผู้ถือศีลอดทั้งเพศชายและเพศหญิงจะมาทำการประกอบพิธีทางศาสนา หรือการละหมาดในช่วงเวลาต่าง ๆ รวมไปถึงการละหมาดตะรอเวียะห์ที่เป็นละหมาดสุนัตในช่วงเวลากลางคืน การเอียะติกาฟ (การพำนักในมัสยิด) หมายถึง การพำนักอยู่ในมัสยิดโดยมีเจตนาปฏิบัติศาสนกิจต่ออัลลอฮ์เจ้ากล่าวคือการอดกลั้นในแง่ของการกักตัวในที่ ๆ จำกัด ไม่สามารถออกมาจากมัสยิด และไม่สามารถกระทำบางสิ่งบางอย่างที่สามารถทำได้ถ้าหากอยู่นอกการเอียะติกาฟ ในจำนวนนั้นคือ การหลับนอนกับภรรยา ถ้าหากการถือศีลอดไม่อนุญาตให้มีเพศสัมพันธ์ในช่วงเวลากลางวันเท่านั้น แต่เอียะติกาฟห้ามไม่ให้มีเพศสัมพันธ์กับภรรยาตลอดช่วงเวลาสิบวันไม่ว่าทั้งกลางวันหรือกลางคืนดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ ความว่า “พวกเจ้าจงอย่าสมสู่กับพวกนางขณะที่พวกเจ้าเอียะติกาฟอยู่ในมัสยิด นั่นคือบรรดาขอบเขตของอัลลอฮ์ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่าเข้าใกล้ขอบเขตนั้น”

ภาพที่ 1: มัสยิดมูการ์รัม บางเทา

ที่มา: นัสรีน สุวีสัน เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2566

1.2 คัมภีร์อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์ที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในศาสนาอิสลามและมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมการถือศีลอด ท่านรอซูลได้กล่าวว่า “การถือศีลอดและอัลกุรอานนั้นจะมาให้ความช่วยเหลือแก่บ่าวในวันกิยามะฮ์ การถือศีลอดจะพูดว่า “โอ้ผู้อภิบาลแห่งข้า ข้าได้สกัดกั้นเขาจากอาหารและการสนองความใคร่ในยามกลางวัน ดังนั้นได้โปรดให้ข้าช่วยเหลือเขาด้วยเถิด” อัลกุรอานก็จะพูดว่า “โอ้ผู้อภิบาลแห่งข้า ข้าได้สกัดกั้นเขาจากการหลับนอนในยามค่ำคืน ดังนั้นได้โปรดให้ข้าช่วยเหลือเขาด้วยเถิด” แล้วทั้งสองก็ได้รับอนุญาตเพื่อให้ความช่วยเหลือ” การที่ท่านรอซูลมุ่งอ่านอัลกุรอานในเดือนรอมฎอนนั้น ชี้ให้เห็นความประเสริฐและคุณค่าของการปฏิบัตินี้เป็นอย่างดีแล้ว การอ่านอัลกุรอานนั้นถูกส่งเสริมให้มีการอ่านอยู่เสมอ และส่งเสริมให้อ่านในขณะละหมาดกลางคืนในช่วงเวลาหนึ่งส่วนสามสุดท้ายของทุกคืน แต่เนื่องจากรอมฎอนนั้นเต็มเปี่ยมไปด้วยความบะเราะกะฮ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเดือนดังกล่าวเป็นเดือนแห่งการประทานอัลกุรอานแก่ท่านรอซูล และท่านรอซูลได้อ่านอัลกุรอานหนึ่งเที่ยวจบภายในคืนเดียวเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าท่านอ่านอัลกุรอานในขณะละหมาดกียามุลลัยล (การละหมาดกลางคืน) ซึ่งท่านได้ปฏิบัติตั้งแต่ตอนค่ำจนถึงหัวรุ่ง ขณะที่ในตอนกลางวันนั้นท่านรอซูลได้ถือศีลอดเป็นเวลาหนึ่งเดือน การศิยาม (การถือศีลอด) การกียาม (การละหมาดกลางคืน) และการอ่านอัลกุรอาน ทั้งสามประการนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเดือนรอมฎอน เพื่อให้ได้มาซึ่งความประเสริฐและความบะเราะกะฮ์ซึ่งถูกกำหนดโดยอัลลอฮ์ในเดือนนี้เท่านั้น

ภาพที่ 2: คัมภีร์อัลกุรอาน

ที่มา: นสริน สุวิสัน เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2566

1.3 อินทผลัม ในช่วงเดือนรอมฎอน หรือเดือนแห่งการถือศีลอด ชาวมุสลิมจะนิยมรับประทาน “อินทผลัม” เป็นสิ่งแรกในการละศีลอด ดังคำกล่าวจากท่าน อะนัส อิบนุ มาลิก เราะฎิยัลลอฮุ อันฮุ เล่าว่า “ท่านรอซูลจะละศีลอดก่อนละหมาด (มัฆริบ) ด้วยลูกอินทผลัมสดจำนวนเล็กน้อย ถ้าไม่มีอินทผลัมสดท่านจะละศีลอดด้วยอินทผลัมแห้งเล็ก ๆ จำนวนหนึ่ง หรือถ้าไม่มีอินทผลัมแห้ง ท่านจะจิบหรือดื่มน้ำสองสามครั้ง” บรรดาอุละมาอ์มีทัศนะว่า วิทยปัญญาในการส่งเสริมให้มีการละศีลอดด้วยลูกอินทผลัมนั้น เนื่องจากความหวานของมันสามารถทำให้เกิดพลัง อุลละมาอ์บางท่านกล่าวว่า เนื่องจากความหวานนั้นจะสอดคล้องกับความศรัทธา และสามารถทำให้หัวใจมีความอ่อนโยน ด้วยเหตุนี้เหล่าดาบิอินบางท่านเห็นว่า ผู้ที่ถือศีลอดสามารถที่จะละศีลอดด้วยของหวานอย่างอื่นก็ได้ เช่น น้ำผึ้ง เป็นต้น อิบนุ หะญัวร์ อัล-มักกีญ์ กล่าวว่า ความประเสริฐต่าง ๆ ของลูกอินทผลัมคือ เมื่อลูกอินทผลัมเข้าไปในกระเพาะขณะที่ท้องว่างนั้นจะกลายเป็นอาหาร โดยที่ร่างกายจะได้รับสารอาหารจากลูกอินทผลัมนั่นเอง ส่วนวิทยปัญญาในการละศีลอดด้วยน้ำนั้น เนื่องจากน้ำเป็นสิ่งที่มีความบริสุทธิ์ และสามารถบรรเทาความกระหายอันเป็นสิ่งที่คอยรบกวนในการประกอบอิบาดะฮ์ เกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านรอแนะนําให้อ่านดุอาอ์ในการละศีลอด ความว่า “ความกระหายได้หายไป” และหวังว่าด้วยการดื่มน้ำสามารถทำให้ร่างกายและใจมีความสะอาด

ภาพที่ 3: อินทผลัม

ที่มา: นสริน สุวิสัน เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2566

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ วัฒนธรรมการถือศีลอดที่อยู่ในประเภทของวัฒนธรรมทางจิตใจ มีดังนี้

2.1 การถือศีลอดเป็นสิ่งพิสูจน์ความศรัทธาที่มีต่ออัลลอฮ์ ในเดือนรอมฎอนนั้นบรรดาผู้ถือศีลอดจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎเกณฑ์ บัญญัติ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดไว้ และการประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่อัลลอฮ์ได้บัญญัติไว้ก็เพื่อแสดงถึงความศรัทธาที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้ได้มาซึ่งความดีและผลตอบแทนจากพระผู้เป็นเจ้า

ภาพที่ 4: การละหมาด

ที่มา: นัสรีน สุวิสัน เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2566

2.2 การถือศีลอดเป็นเกราะคุ้มกัน ท่านนบีมุฮัมมัดได้ใช้ให้ผู้ที่มีความเคร่งครัดแต่ไม่มีความสามารถที่จะทำการสมรสได้ด้วยการถือศีลอด เพราะจะทำให้มันหักห้ามความใคร่อันนี้ได้ และเป็นการระงับยับยั้งพลังของอวัยวะต่าง ๆ ให้เฉื่อยชาลง เป็นที่ยืนยันว่าการถือศีลอดนั้นมีผลเป็นที่น่าประหลาดต่อการรักษาอวัยวะส่วนต่าง ๆ ภายนอกและพลังภายใน ท่านนบีมุฮัมมัดได้ชี้แจงไว้ว่า แท้จริงสวรรค์นั้นถูกห้อมล้อมไว้ด้วยสิ่งที่น่าเกลียดชัง และแท้จริงนรกนั้นถูกห้อมล้อมไว้ด้วยค้นหาและความใคร่ และเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การถือศีลอดนั้นจะขจัดค้นหาและความใคร่ให้เบาบางลงได้ และไม่เป็นที่ยั่งยืนเลยว่าการถือศีลอดนั้นเป็นการปิดกั้นระหว่างผู้ถือศีลอดกับไฟนรก ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีอัลหะดีษยืนยันรับรองว่าการถือศีลอดนั้นเป็นการป้องกันให้พ้นจากไฟนรก และเป็นเกราะคุ้มกันที่บ่าวจะใช้ปกป้องจากไฟนรก ท่านนบีมุฮัมมัดได้กล่าวว่า ความว่า “ผู้รู้บางคนมีความเห็นว่าบรรดาอัลหะดีษที่ได้นำมากล่าวข้างต้นได้ชี้แจงถึงคุณประโยชน์ของการถือศีลอดในด้านการต่อสู้ดิ้นรนในทางของอัลลอฮ์ แต่ความจริงแล้วทุก ๆ การถือศีลอดถ้าหากว่าได้กระทำไปด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อพระพักตร์ของอัลลอฮ์ โดยสอดคล้องกับสิ่งที่ท่านรอซูล ได้ชี้แจงไว้แล้วก็จะไปในหนทางของอัลลอฮ์ทั้งสิ้น”

ภาพที่ 5: การละหมาด

ที่มา: Phuket OK เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2566

2.3 การถือศีลอดทำให้ได้เข้าสวรรค์และอัลกุรอานจะขอความช่วยเหลือให้แก่เจ้าของของมัน เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การถือศีลอดนั้นทำให้ผู้ที่ถือศีลอดห่างไกลจากไฟนรก ดังนั้นเขาก็คงมีโอกาสได้เข้าใกล้สวรรค์อย่างแน่นอน มีรายงานจากอะบูมามะฮะฮ์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ กล่าวไว้ว่า “ฉันได้กล่าวว่า โอ้ท่านรอซูล โปรดชี้แนะให้แก่ฉันถึงการกระทำชนิดหนึ่งที่จะทำให้ฉันได้เข้าสวรรค์” ท่านนบีมุฮัมมัดกล่าวว่า “การถือศีลอดและอัลกุรอานจะขอความช่วยเหลือให้แก่บ่าวในวันกิยามะฮ์ การถือศีลอดจะพูดขึ้นว่า ไซ้จะพระเจ้าของข้าพระองค์ ข้าพระองค์ได้ใช้ให้เขาอดอาหารและระงับความใคร่ ขอพระองค์ทรงช่วยเหลือข้าพระองค์เพื่อเขาด้วย และอัลกุรอานจะพูดขึ้นว่า ข้าพระองค์ได้ใช้ให้เขาอดนอนในเวลากลางคืน ขอพระองค์ทรงช่วยเหลือข้าพระองค์เพื่อเขาด้วย พระองค์จะตรัสว่า เจ้าทั้งสองจะได้รับความช่วยเหลือ”

ภาพที่ 5: คัมภีร์อัลกุรอาน

ที่มา: นสริน สุวิสัน เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2566

จากการศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของคนในชุมชนย่านบางเทา พบว่า วัฒนธรรมการถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันต่อเนื่อง จะปฏิบัติเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบหนึ่งปี แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามประเภทของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ มัสยิด สำหรับประกอบพิธีทางศาสนา คัมภีร์อัลกุรอาน สำหรับอ่าน ทำความเข้าใจ และอินทผาลัม ใช้ละศีลอด วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ การพิสูจน์ความศรัทธาต่อพระเจ้า การถือศีลอดเป็นเกราะคุ้มกันทำให้ผู้ถือศีลอดได้เข้าสวรรค์

2. ผลการศึกษาการปฏิบัติตนของคนในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอน

การปฏิบัติศาสนกิจของคนในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอนนั้นจะเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ช่วงเช้ามีดวงจนถึงดวงอาทิตย์ โดยมีวิธีการปฏิบัติตนดังต่อไปนี้

1. การตั้งเจตนา (เหนียต) ก่อนถือศีลอดทุกคืน การงานต่าง ๆ ที่มนุษย์เราพึงกระทำต่างทำโดยเจตนาและหวังผลด้วยกันทั้งนั้น การทำอิบาดะฮ์ คือ การทำการเคารพภักดีอัลลอฮ์ก็เช่นกัน จะต้องทำด้วยความตั้งใจเจตนาอย่างบริสุทธิ์ใจ หวังผลตอบแทนจากอัลลอฮ์เพียงองค์เดียวมิใช่เพื่ออื่นใด หรืออันเนื่องมาจากเหตุอันใดเหตุหนึ่งจึงกระทำด้วยเจตนาดังกล่าวนี้ ทางศาสนาเรียกว่า “เหนียฮ์” หรือ “เหนียต” ซึ่งโดยธรรมดาคนทุกคนที่ยังครองสติอยู่จะทำอะไรไปก็เริ่มด้วยการมี “เหนียต” โดยอัตโนมัติจะถือศีลอดในวันรุ่งขึ้น ต้องตั้งใจแต่ในยามค้ำก่อนเวลารุ่งอรุณ เช่นให้เรานึกในใจว่า “จะถือศีลอดแห่งรอมฎอนในวันพรุ่งนี้เพื่ออัลลอฮ์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง” โดยไม่ต้องมีพิธีต้องท่องบ่นอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ดังปรากฏในหะดีษบันทึกโดยอะหมัด - ออบูดาวูด และนักหะดีษคนอื่น ๆ มีใจความว่า “ผู้ใดไม่ต้องเจตจำนงในการถือศีลอดก่อนเวลารุ่งอรุณแล้วไซ้ร้ ตั้งนั้การถือศีลอดจะเป็นโมฆะสำหรับเขา” และจะต้องตั้งใจ “เหนียต” ถือศีลอดทุกค้ำคืนด้วย ดังนั้นหากผู้ใดตั้งใจเจตจำนงว่าจะถือศีลอดตลอดเดือนในคืนแรกของรอมฎอนเพียงครั้งเดียว ศีลอดทั้งเดือนนั้นกลายเป็นโมฆะ โดยมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาจะเริ่มตั้งเจตนา (เหนียต) ในช่วงก่อนรับประทานอาหารสะหุรในเวลาใกล้รุ่งสาง

2. การรับประทานอาหารสะหุรในเวลาใกล้รุ่งสาง ก่อนเริ่มทำการถือศีลอดควรรับประทานอาหารก่อนรุ่งอรุณเล็กน้อย เรียกว่าอาหาร “สะหุร” คือ อาหารที่รับประทานเวลาก่อนรุ่งอรุณ เพราะนอกจากจะเป็นกำลังแก่ผู้ถือศีลอดเองก็ยังเป็นการเจริญรอยตามแบบอย่างท่านรอซูล แล้วยังเป็นความจำเริญแก่ตนด้วยดังปรากฏในหะดีษของบุคอรี - มุสลิม และนักหะดีษคนอื่น ๆ อีกหลายท่าน “เจ้าจงรับประทานอาหารสะหุร เพราะแน่แท้การรับอาหารเวลาสะหุร (คือเวลาก่อนรุ่งอรุณ) นั้นเป็นที่จำเริญ” พวกเรามีไม่น้อยที่ชี้แจงลุกขึ้นในเวลาดังกล่าว เพราะนอนตึกจึงถือโอกาสรับอาหารให้เป็น สะหุร ไปเลย ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดหลักและผิดสุนนะฮ์แบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด โดยมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาโดยส่วนใหญ่จะทำการรับประทานอาหารสะหุรภายในบ้านของตนก่อน หลังจากนั้นก็จะทำการอาบน้ำ อาบน้ำละหมาด เพื่อเดินทางไปละหมาดศุบฮิที่มีสยิดมูการัม บางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่ของการไปละหมาดศุบฮิที่มีสยิดนั้นจะเป็นผู้ชาย และผู้หญิงจะทำการละหมาดศุบฮิที่บ้านของตน

3. การรักษาเวลาละหมาด 5 เวลาและการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การรักษาเวลาละหมาดญะมาฮ์ (การละหมาดพร้อมกันหลาย ๆ คน คือ ละหมาดพร้อมกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เนื่องจากความเชื่อเรื่องผลบุญที่ได้จะมากกว่าการละหมาดเพียงคนเดียว) ในครั้งแรกของวันโดยพร้อมเพรียงกัน และการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมกับการเข้าใจถึงความหมายถือเป็น การได้บุญ ซึ่งหมายถึงในเวลากลางวันหรือเวลาที่ว่างจากการทำงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว มุสลิมจะต้องหมั่นอ่านคัมภีร์อัลกุรอานที่เป็นภาษาอาหรับ รวมไปถึงจะต้องเข้าใจในความหมายเหล่านั้นด้วย เนื่องจากมุสลิมทุกคนจะต้องได้รับการเรียนภาษาอาหรับมาตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นข้อบังคับทางศาสนา โดยในพื้นที่ของบางเท่านั้นจะมีการเรียนการสอนศาสนาในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์แก่เด็ก ๆ และเยาวชนในท้องถิ่นเพื่อให้เด็กสามารถอ่านออกและเขียนภาษาอาหรับได้ รวมไปถึงการสอนในเรื่องของศาสนาต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กรู้จักศาสนาและประพฤติปฏิบัติตามสืบทอด ๆ กันเป็นวัฒนธรรม และในการละหมาดแต่ละเวลาก็จะมีผู้คนในท้องถิ่นเข้ามาทำการละหมาดในมัสยิดทั้งชายและหญิง แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงมักจะละหมาดกันภายในบ้านของตนเอง

4. การละศีลอดประจำวันเมื่อถึงเวลา เวลาจะแก่ศีลอดโดยหลักท่านนบีมุฮัมมัดส่งเสริมให้รีบแก่ เมื่อแน่ใจแล้วว่าดวงตะวันได้ลับขอบฟ้าไปแล้ว คือ รับประทานอาหารเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น น้ำ หรือนมสักแก้ว หรือผลไม้สัก 1-2 ผล แล้วไปละหมาดมัฆริบ จึงมารับเพิ่มอีกไม่ต้องรื้ออ ดั่งปรากฏในหะดีษของบุคอรี - มุสลิม และอะหมัด “มนุษย์ทั้งหลายคงอยู่ในความดีเสมอ ตราบใดที่เขาได้รับแก่ศีลอด (ของเขา)” มีปรากฏจากหะดีษกุดสัยของอะหมัดและตรมุซีโดยอัลลอฮ์ได้ทรงกล่าวว่า “แน่แท้ บ่าวที่รักยิ่งของฉัน สำหรับฉันนั้นคือผู้ที่รีบเร่งแก่ศีลอดประจำวันในหมู่พวกเขา” โดยมุสลิมในชุมชนบางเทาจะมีเอกลักษณ์ที่สำคัญในการละศีลอด คือ การขายของละศีลอดต่าง ๆ มากมายอยู่บริเวณหน้ามัสยิดมูการัม บางเทา ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งอาหารที่ขายให้แก่ผู้ละศีลอดนั้นจะเป็นอาหารทั่วไป แต่จะมีอาหารที่สำคัญอย่างเช่น ข้าว ยำ ซึ่งเป็นข้าวที่นำมาคลุกรวมกันกับเครื่องเคียงต่าง ๆ รวมไปถึงการวางขายอินผาลัมแห้งเพื่อขายให้แก่ผู้ที่จะละศีลอดให้ละศีลอดตามแบบฉบับของนบีมุฮัมมัด และหลังจากละศีลอดนั้นมุสลิมทั้งชายและหญิงจะเข้าไปในมัสยิดเพื่อทำการละหมาดมัฆริบร่วมกัน

5. การละหมาดตะรอเวียฮ์ เป็นการละหมาดสุนนะฮ์ที่มีการส่งเสริมให้ละหมาดเพราะมีความประเสริฐที่ยิ่งใหญ่ โดยท่านหญิงอาอิชะฮฺ เล่าว่าท่านรอซูลได้ออกไปยังมัสยิดในเวลาตีก (ของเดือนเราะมะฎอน) แล้วทำการละหมาด และได้มีผู้ชายบางคนละหมาดพร้อมท่าน เรื่องที่เกิดขึ้นได้กลายเป็นที่โจษขานกันในหมู่ผู้คน จนกระทั่งมีคนมาละหมาดกับท่านรอซูลมากขึ้นคืนที่สองท่านรอซูลได้ออกไปละหมาดอีก ได้มีผู้คนมาละหมาดกับท่านมากขึ้นอีก และพวกเขาก็ได้พูดถึงเรื่องนี้ในเวลารุ่งขึ้น เมื่อถึงคืนที่สามท่านรอซูลได้ออกไปละหมาดอีกและมีผู้คนมาละหมาดกับท่านเหมือนเดิม พอถึงคืนที่สี่มัสยิดก็เต็มจนไม่สามารถจุผู้คนที่มีจำนวนเยอะได้ ท่านรอซูลไม่ได้ออกมาในคืนนี้ ผู้ชายบางคนจึงได้กล่าวว่า “อัค-ศอลาฮฺ(มาละหมาดกันเถิด)” ท่านรอซูลยังคงไม่ได้ออกไปจนกระทั่งถึงรุ่งเช้า ท่านจึงออกไปละหมาดฟัจร (ละหมาดศุบหฺ) เมื่อท่านละหมาดเสร็จ ท่านได้เห็นหน้าเข้าหาบรรดาผู้ที่ร่วมละหมาด ท่านกล่าวคำเริ่มต้นเพื่อให้โอวาท และได้ให้เทศนาว่า “เอาละ แท้จริงแล้ว เรื่องราวของพวกท่าน (การรวมตัวกันเพื่อละหมาด) เมื่อคืนนี้ไม่ใช่สิ่งที่ปกปิดสำหรับฉันแต่อย่างใด (คือท่านรอซูลรู้เห็นการรวมตัวของเศาะหาบะฮฺ) หากแต่ฉันกลัวว่า (ถ้าฉันออกมาละหมาดกับพวกท่านอีก) การละหมาดในยามค่ำคืนจะถูกบัญญัติให้เป็นภารกิจบังคับแก่พวกท่าน แล้วพวกท่านก็จะอ่อนแรงที่จะปฏิบัติมัน” โดยมุสลิมทั้งชายและหญิงในชุมชนบางเทานั้นจะออกเดินทางมุ่งไปสู่มัสยิดมูการัม บางเทา เพื่อมาละหมาดอีซาและละหมาดตะรอเวียฮ์ ซึ่งหลังการละหมาดจะมีการสอนศาสนาแทรกเข้าไป ซึ่งจะทำแบบนี้ทุก ๆ คืนเป็นเวลา 1 เดือนตามกำหนดการของเดือนรอมฎอน

จากการศึกษาการปฏิบัติตนของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอน พบว่า ผู้ถือศีลอดจะปฏิบัติตั้งแต่เข้ามิดจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า เริ่มจากตั้งเจตนาว่าถือศีลอดแห่งรอมฎอนเพื่ออัลลอฮ์ รับประทาน “สะหฺูร” ในเวลาใกล้รุ่งสาง ระหว่างวันผู้ถือศีลอดต้องทำการละหมาด อ่านอัลกุรอาน เมื่อถึงเวลาละศีลอดผู้ถือศีลอดต้องละศีลอดด้วยอินทผาลัม

และทำการละหมาดตะรอเวียะห์ในช่วงกลางคืน การละหมาดนี้เป็นละหมาดที่เป็นสุนนะฮ์ไม่ได้บังคับให้ผู้ถือศีลอดทุกคนต้องปฏิบัติตาม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาวัฒนธรรมการถือศีลอดของมุสลิมในชุมชนย่านบางเทา พบว่า วัฒนธรรมการถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันต่อเนื่อง จะปฏิบัติเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบหนึ่งปี แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามประเภทของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ มัสยิด สำหรับประกอบพิธีทางศาสนา คัมภีร์อัลกุรอาน สำหรับอ่าน ทำความเข้าใจ และอินทผาลัม ใช้ละศีลอด วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ การพิสูจน์ความศรัทธาต่อพระเจ้า การถือศีลอดเป็นเกราะคุ้มกันทำให้ผู้ถือศีลอดได้เข้าสวรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรางทิพย์ ทาเสนาะ เอลเทอร์, ศิริพันธ์ ศิริพันธ์, จงลักษณ์ ทวีแก้ว และกรศศิริ ชิดดี (2563) พบว่าการถือศีลอดเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาของมุสลิมในเดือนรอมฎอน โดยเชื่อว่าจะได้รับมบุญมากเนื่องจากเป็นเดือนที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานคัมภีร์อัลกุรอานแก่มวลมนุษย์และยังเชื่อว่าการถือศีลอดช่วยให้ร่างกายแข็งแรง ผิดความขี้เมื่อยและอดทนด้านจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของมณีนรีศรี พัฒนาสมบัติสุข, สุวรรณ กอวิวัฒนาการ, พิมพ์ณัฐชา สุโลมาน และยุชรอเลาะห์แม (2563) พบว่าการถือศีลอดเป็นการทำตามหลักศาสนาตามปกติ ทำแล้วได้บุญ และดีต่อสุขภาพ ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายต่อประสบการณ์การถือศีลอดใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การปรับตัวต่อการถือศีลอด 2) การปรับพฤติกรรมขณะถือศีลอด และ 3) การถือศีลอดมีผลต่อสุขภาพ ผลการวิจัยทำให้เข้าใจประสบการณ์ของหญิงตั้งครรภ์ในการถือศีลอด สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดูแลและพัฒนาแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับการปฏิบัติตัวตามวิถีชีวิตและหลักความเชื่อทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของทะนงศักดิ์ หมดทั้งและชาฟีอี อาดำ (2566) พบว่า มัสยิดคือสถานที่ประกอบศาสนกิจโดยเฉพาะการละหมาด อีกทั้งยังเป็นที่พักของมุสลิมยุคแรก ๆ ซึ่งมีการใช้ชีวิตอยู่รอบ ๆ มัสยิด และยังเป็นสถานที่จัดประชุมในสถานที่ดังกล่าวอีกด้วย มัสยิดเป็นสถานที่แห่งการภักดีต่ออัลลอฮ์และเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรง มัสยิดเป็นสถานที่เผยแพร่คำสอนและส่งเสริมทางการศึกษา มัสยิดเป็นสถานที่ปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และมัสยิดเป็นแหล่งสวัสดิการชุมชนและช่วยสงเคราะห์คนยากไร้ในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2. การศึกษาการปฏิบัติตนของคนในชุมชนย่านบางเทาในช่วงเดือนรอมฎอน พบว่า ผู้ถือศีลอดจะปฏิบัติตั้งแต่เข้ามิดจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า เริ่มจากตั้งเจตนาว่าถือศีลอดแห่งรอมฎอนเพื่ออัลลอฮ์ รับประทาน “สะหฺรุ” ในเวลาใกล้รุ่งสางระหว่างวันผู้ถือศีลอดต้องทำการละหมาด อ่านอัลกุรอาน เมื่อถึงเวลาละศีลอดผู้ถือศีลอดต้องละศีลอดด้วยอินทผาลัม และทำการละหมาดตะรอเวียะห์ในช่วงกลางคืน การละหมาดนี้เป็นละหมาดที่เป็นสุนนะฮ์ไม่ได้บังคับให้ผู้ถือศีลอดทุกคนต้องปฏิบัติตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของมูหะมัด คอยา (2561) พบว่า คุณบะฮ์คือการแสดงปาฐกถารวมก่อนละหมาด มีข้อบังคับ ประเภทความสำคัญ บทบัญญัติ และพิธีกรรมต่าง ๆ บทบัญญัติด้วยการฟังคุณบะฮ์ เนื้อหาคุณบะฮ์เป็นส่วนหนึ่งของการตักฮะฮ์ให้ผู้ฟังได้รับความรู้ ข้อเสนอแนะ ชัดเจนล้าสมัย และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาสังคม และคุณบะฮ์มีศักยภาพในการพัฒนาสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลรอเยะ บินเซ็ง (2565) พบว่า การละหมาด ไม่ว่าจะละหมาดฟัจรฺหรือละหมาดฟัจรฺญุมะฮ์ที่บัญญัติให้ปฏิบัติในมัสยิดเป็นหมู่คณะไม่อาจละทิ้งได้ เพราะละหมาดคือหัวใจของศาสนารองจากคำปฏิญาณตน ซึ่งเมื่อมีความจำเป็นไม่สามารถปฏิบัติในยามปกติได้ ศาสนาให้ความยืดหยุ่นเป็นช่องทางออกของปัญหาให้ปฏิบัติตามสภาพจริงของความจำเป็นที่เผชิญอยู่จึงอนุมัติให้เว้นระยะห่าง ละเว้นการละหมาดหรือหยุดการละหมาดในมัสยิด ทำการละหมาดในที่พักอาศัยของแต่ละคนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล พิชญ์ไพบุลย์ (2561) พบว่าชาวมุสลิมในชุมชนสวนหลวง 1 มีหลักความเชื่อเคร่งครัดในเรื่องการศรัทธาในองค์อัลลอฮ์ หรือในคัมภีร์อัลกุรอาน ศาสนาอิสลามจะมีความเคร่งครัดมากกว่าศาสนาอื่น เพราะศาสนาอิสลามจะมีการปลุกฝังกันมาตั้งแต่เด็กในเรื่องของการที่จะปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง สำหรับพฤติกรรมของมุสลิมในชุมชนสวนหลวง 1 อยู่ในเกณฑ์ที่เคร่งครัดทั้งในเรื่องของการละหมาด การปฏิญาณตน การถือศีลอด และการปฏิบัติทุกอย่างตามวิถีของมุสลิม หลักศาสนาอิสลามช่วยให้มุสลิมมีที่ยึดเหนี่ยว มีการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามจนกลายเป็นวิถีชีวิต

ปกติ หากไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่เพราะองค์อัลลอฮ์วางแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ที่มนุษย์ควรจะทำ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมว่าในแต่ละพื้นที่ในช่วงของเดือนรอมฎอนมีการปฏิบัติตนที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบและใช้ในการศึกษาต่อไป
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงรอมฎอนส่งผลมากน้อยเพียงใดต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
3. ควรศึกษาเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมการถือศีลอดในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทเจีร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ณัฐกรณ์ บุญมาเลิศ. (2562). *การถือศีลอดของชาวมุสลิม*. สืบค้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.lib.ru.ac.th/journal2/?p=12010>
- ทะนงศักดิ์ หมายดี, และชาฟีอี อาดำ. (2566). บทบาทของมัสยิดในสมัยท่านนบีมุหัมมัด. *วารสาร อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 13(25), 22.
- ดลวานะ ตาเยะ, จารูว์จัน สองเมือง, อับดุลรอฮมาน จะปะกียา, และอิสมาอีล อัลอาดามีย. (2550). *การศึกษาวรรณคดีด้านอาหารละศีลอดในเดือนรอมฎอน: กรณีศึกษาตำบลเขาต้อม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี*.
- นิกร เกษโกมล. (2566). *การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน*. สืบค้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2566 จาก <http://sk.nfe.go.th/chana08/index.php?name=knowledge&file=readknowledge&id=30>
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด.
- บรรจง บินกาชัน. (2565). *หมายเหตุรอมฎอน*. สืบค้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.lokwanee.com/web2013/?p=430741>
- ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรางทิพย์ ทาเสนาะ เอลเทอร์, ศิริพันธ์ ศิริพันธ์, จงลักษณ์ ทวีแก้ว, และกรศศิรี ชิตดี. (2563). แนวทางการให้ความรู้ก่อนการถือศีลอดแก่หญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะเบาหวาน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 12(3), 361-375.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2532). *วัฒนธรรมการบริหาร*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- มะลิ ควรคะเนิง. (2545). *วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- มณีนรีศรี พัฒนาสมบัติสุข, สุวรรณิ กอวิวัฒนาการ, พิมพ์นัฐชา สุโลมาน, และยุซรอ เล้าะแม. (2563). ประสบการณ์การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของหญิงตั้งครรภ์มุสลิม. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 7(1), 254.
- มุสลิมาน อะหมัด. (2523). *ทำไมมุสลิมจึงมีการถือศีลอด*. กรุงเทพฯ: อัล-ญูฮาด.
- มุหะมัด คอยา. (2561). *ศักยภาพของคณาจารย์วันศุกร์เพื่อพัฒนาสังคม กรณีศึกษาคณาจารย์วันศุกร์*.
- สุวิมล พิชญไพบุลย์. (2561). วิถีมุสลิมกับความผูกพันต่อหลักศาสนาอิสลามและการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม: ชุมชนสวนหลวง 1. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิชญทรรศน์*, 13(2), 233.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2522). *วัฒนธรรมอิสลาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.

อนุমানราชธน, พระยา. (2512). *วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.

อับดุลเลาะ หนุ่มสุข. (2562). *รวมภูอนกับอัลกุรอาน: ความผูกพันที่ไม่สามารถแยกจากกันได้*. สืบค้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2566, จาก https://web.rmutp.ac.th/woravith/?page_id=1840

อับดุลรอยะ บินเซ็ง. (2565). หลักการปรับใช้ความยืดหยุ่นทางศาสนากับความคับขันจำเป็นในการประกอบการละหมาดในการแพร่เชื้อโรควัวโรสโคโรนา 2019. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(1), 293.

อานนท์ อากาศิรมย์. (2516). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.

KSUC-O-051

การศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต Study the culture of prayer on Raya Eid al-Adha among Muslims in Phuket Province

นุจรินทร์ หมาดโร้ย* และพรรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: nudjarin2002@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต โดยศึกษาจากบัญญัติที่ได้กล่าวไว้เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ และลงพื้นที่สำรวจการปฏิบัติตนของมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต โดยศึกษาจากหนังสือคู่มืออิสลามเบื้องต้นถึงบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ และลงพื้นที่สำรวจการปฏิบัติตนของมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) การละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์เป็นวัฒนธรรมหนึ่งของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตรงกับเดือนซุลฮิจญะตามปฏิทินอิสลามจะเรียกว่า วันรายออีดีลฮัจญ์หรือวันอีดี ซึ่งมุสลิมทุกคนจะตื่นตั้งแต่เช้า เพื่อเตรียมตัวไปทำการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ร่วมกันที่มีสยิด จะมีการนั่งฟังคุตบะห์ อ่านดุอาร์พร้อมกัน และเมื่อพิธีกรรมจบลงก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน 2) ในวันรายออีดีลฮัจญ์ของมัสยิดลิวาฮ์อัลอิสลาม ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จะมีการละหมาดรายอ 2 รอกาอ์ในเวลาตอนเช้า วิธีการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะเหมือนกับการละหมาดทั่วไป เพียงแค่การละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะอ่านตัซเบอะก่อนอ่านฟะตีฮะห์ และกล่าวตักบีร์ในรอกาอ์แรก 7 ครั้ง รอกาอ์ที่สอง 5 ครั้ง ไม่นับรวมตักบีร์รอตูลเอียะรอมในการเริ่มละหมาด ส่วนขั้นตอนการละหมาดอื่น ๆ ก็เหมือนกับละหมาดทั่วไป

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, การละหมาด, การละหมาดรายออีดีลฮัจญ์

Abstract

This research is a qualitative study. The objectives are 1) to study the culture of prayers on Raya Eid al-Adha among Muslims in Phuket province. By studying the commandments stated in the documents regarding the culture of prayer on the day of Raya Eid al-Adha. and went to the area to survey the practices of Muslims in Phuket Province 2) to study the procedures for praying on the eve of Raya Eid al-Adha among Muslims in Phuket Province By studying from basic Islamic handbooks the rules regarding the steps of prayer on the eve of Raya Eid al-Adha. and went to the area to survey the practices of Muslims in Phuket Province. The results of the research found that 1) Praying on Raya Eid al-Adha is a culture of Muslims in Phuket that has been passed down for a long time. It falls in the month of Dhul-Hijja according to the Islamic calendar. Eid al-Adha day or Eid day which every Muslim wakes up early in the morning To prepare to pray Eid al-Adha prayers together at the mosque. There will be listening to the khutbah. Read Du'ar together And when

the ritual ends, they will disperse and go home. 2) On the day of Raya Eid al-Adha at Liwa Ul Islam Mosque, Ratsada Subdistrict, Mueang District, Phuket Province. There will be 2 rak'at prayers in the morning. The method for performing Eid al-Adha prayers is the same as normal prayers. Simply praying Eid ul-adha will recite Tasbae before reciting Fatihah. And say takbeer in the first rak'at 7 times and the second rak'at 5 times, excluding takbir at the beginning of the prayer. As for other prayer steps It will be the same as normal prayers.

Keywords: culture, prayer, Eid al-Adha prayer.

บทนำ

ในคัมภีร์กุรอ่านมีคำสองคำที่น่าสนใจเกี่ยวกับการละหมาด คำหนึ่งมีความหมายบ่งบอกให้มีการจัดตั้งสถาบันละหมาดขึ้นมาและดำรงรักษาสถาบันนี้ไว้ตลอดไป ด้วยเหตุนี้ ถ้ามุสลิมอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สมาชิกของสังคมมีหน้าที่ต้องจัดให้มีสถานที่ละหมาด โรงเรียนสอนการละหมาด การประกาศเรียกร้อง (อะซาน) ให้คนมาละหมาดประจำวันห้าเวลา การจัดให้มีอิมามนำละหมาด การจัดละหมาดรวมในวันสำคัญ เช่น วันศุกร์ และวันเฉลิมฉลองทางศาสนา สังคมใดไม่จัดเตรียมเรื่องนี้ สมาชิกในสังคมนั้นต้องรับบาปร่วมกันทั้งหมด ในอีกที่หนึ่ง คัมภีร์กุรอ่านใช้คำภาษาอาหรับที่สื่อความหมายว่า ให้ระวังรักษาหรือป้องกันการละหมาดมิให้หายไป เพราะในวันแห่งการฟื้นคืนชีพหลังความตาย พระเจ้าจะสอบสวนมุสลิมผู้ศรัทธาว่า ละหมาดครบหรือไม่ หลายคนละหมาดขาดหายไปทั้ง ๆ ที่ตัวเองละหมาดครบเพราะละหมาดโดยไม่รู้วัตถุประสงค์ว่า การละหมาดนั้นจะยับยั้งจากบาปอันชั่วช้าและความลามก (บรรจง บินกาซัน, 2564)

วันอีดีลอัลญฮาเป็นวันแห่งการเฉลิมฉลองการเชือดสัตว์เพื่อพลีทานตามความหมายของคำ “อีดี” แปลว่ารื่นเริงหรือเฉลิมฉลอง คำว่า “อัลญฮา” แปลว่า เชือดสัตว์พลีทาน และยังเป็นวันที่มีการเฉลิมฉลองในการประกอบพิธีฮัจญ์ด้วย โดยในวันอารอฟะห์หรือวันที่ 9 เดือนซุลฮิจยะห์ตามปฏิทินของอิสลาม วันก่อนวันอีดีลอัลญฮาเพียงหนึ่งวันเป็นวันที่ชาวมุสลิมที่ไปประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องไปรวมตัวกันที่ทุ่งอัลราฟะห์เพื่อประกอบพิธีฮัจญ์เพื่อชำระบาปที่ได้กระทำความผิด ในวันนี้ถ้ามีผู้ถือศีลอด ไม่กิน ไม่ดื่ม งดจากการทำความชั่วทุกอย่างเหมือนกับเดือนรอมฎอน อัลเลาะห์จะอภัยโทษให้ในบาปกรรมที่เคยทำเอาไว้ทั้งหมดเมื่อปีที่ผ่านมาและของปีหน้า หลังจากนั้นในวันที่ 10 เดือนซุลฮิจยะห์ก็คือวันอีดีลอัลญฮา มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ของอิสลามตามที่ได้ปรากฏในคัมภีร์กุรอ่าน พระองค์อัลเลาะห์ได้ให้ท่านนบีอิบรอฮีมทำการกุรบาน ซึ่งก็คือการเชือดสัตว์พลีเพื่อพระองค์อัลเลาะห์ เป็นการทดสอบจากพระเจ้าเป็นเจ้า เพื่อทดสอบท่านศาสนานบีอิบรอฮีมถึงความศรัทธาและทดลองใจให้ทำการเชือดลูกของตัวเอง ซึ่งทั้งสองก็มีความภักดีต่อพระองค์โดยยอมทำตามทุกอย่าง แม้กระทั่งลูกของนบีอิบรอฮีมเอง แต่ที่สุดแล้วก็ไม่สามารถจะเอาคมมีดกรีดลงไปได้ เพราะมีดไม่สามารถเฉือนเข้า จึงส่งแพะหรือแกะจากสวรรค์มาให้ท่านศาสนานบีอิบรอฮีมให้ทำการเชือดแทน และนั่นก็เป็นที่มาของการทำกุรบานของพี่น้องมุสลิมทั่วโลก วันอารอฟะห์และวันอีดีลอัลญฮาจึงมีความต่อเนื่องกัน เพราะวันอีดีลอัลญฮาเหมือนกับเป็นช่วงเวลาแห่งเทศกาลแห่งการประกอบพิธีฮัจญ์ด้วย (ฮัจญีมุฮัมมัด ศุมานนท์, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมการละหมาดวันรายอออีดีลอัลญฮาของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีกลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลามเยอะ มีศาสนะปฏิบัติของศาสนิกชนในรูปแบบนิกายซุนนี นิกายชีอะห์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาทั้งด้านการเป็นอยู่ อาหารการกิน หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในวันนั้น ๆ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับการทำพิธีละหมาดวันรายอออีดีลอัลญฮาว่าในจังหวัดภูเก็ตมีการทำพิธีละหมาดที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลอิฎฮาของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต
- 1.2 เพื่อศึกษาขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลอิฎฮาของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วัฒนธรรม

ยศ สันติสมบัติ (2540) วัฒนธรรม เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ วัฒนธรรมคือกฎ ระเบียบ หรือมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับ วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

กฤษณา วงษาสันต์และคณะ (2542) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ รูปแบบหรือแบบ แผนในการดำรงชีวิตของบุคคล ส่วนใหญ่ในสังคม มองใน 2 ลักษณะคือลักษณะที่เป็นภาวะ (Condition) คือมองวัฒนธรรมในแง่กฎเกณฑ์กลาง ๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าคนไหนมีวัฒนธรรมหรือไม่ อีกลักษณะหนึ่งหมายถึง การกระทำ (Action) คือ การนำเอารูปแบบมาถือปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยที่วัฒนธรรมเป็นรูปแบบแห่งพฤติกรรม ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะในด้านความคิด ความเชื่อ หรือการกระทำและได้มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นทอด ๆ

รัตนา ศิริชยานันท์ (2542) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบอย่างของ พฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาจากการเรียนรู้ และถ่ายทอดภายในผ่านทางสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์ เช่น ศิลปะ ดนตรี ความเชื่อ ค่านิยมและบรรทัดฐาน วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

มาลี ควรคะเนิง (2545) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เกิดจากการเรียนรู้และการปลูกฝังทางกระบวนการทางสังคม (Socialization) ซึ่งสามารถเลือกสรรความเชื่อ ความคิดถ่ายทอดทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์หรือเป็นแบบของความเชื่อและสิ่งทีคาคัดหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่ร่วมกันในบรรดาสมาชิกขององค์การและความเชื่อจะกลายเป็นการเรียนรู้ของพฤติกรรมปฏิบัติเรียกว่า บรรทัดฐาน วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ การมีความเชื่อร่วมกัน มีระบบคุณค่าร่วมกัน และการมีวิถีชีวิตร่วมกัน มีบูรณาการองค์ประกอบที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตเข้ามาทั้งหมด อันได้แก่ อาชีพหรือเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดูแลความปลอดภัย ความเป็นสังคมหรือความร่วมมือกันด้าน ศิลปะ สุขภาพและการเรียนรู้

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงลักษณะความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมถึงภาษา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่สังคมยอมรับ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และความเหมาะสม วัฒนธรรมแบ่งองค์ประกอบได้ดังนี้

1. องค์วัตถุ หมายถึง สิ่งที่มีรูปร่าง สามารถมองเห็น สัมผัส และจับต้องได้ เช่น รถยนต์ ภาพเขียน สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เครื่องใช้ในระบบการเกษตรกรรม สถานที่ต่าง ๆ
2. องค์การ หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราได้อย่างเป็นระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน ทำให้เกิดความสะดวกสบาย รวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการบริหารงาน รวมถึงการปกครองคนได้อย่างดี เช่น ครอบครัว สมาคม สถาบัน ชมรม สโมสร
3. องค์คติหรือมโนทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ความเชื่อ ความศรัทธา อุดมการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติการยอมรับในสิ่งที่ถูกผิด เหมาะสมหรือไม่ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีมาตรฐานในการคิดและตัดสินใจแตกต่างกันออกไป

สภาพแวดล้อมของตน เช่น ความคิดในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ความเข้าใจในเรื่องของมนุษย์ ความศรัทธาในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว

4. องค์พิธีการ หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำความเคารพ พิธีการเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ การตาย

2.2 การละหมาด

ขมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก (2556) ได้ให้ความหมายว่า การละหมาด หมายถึง การเข้าเฝ้าอัลลอฮ์ เป็นหลักประการที่ 2 ของหลักอิสลามทั้ง 5 ประการ อัลลอฮ์ ได้ทรงบัญญัติละหมาด 5 เวลาให้แก่ประชาชาติอิสลามในคีนอิสรออ์และเมื่อยะฮ์รอกเป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติละหมาดเป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพรและการขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์

นาอีม วงศ์เสงี่ยม (2563) ได้นิยามการละหมาดว่าเป็นเสาหลักของศาสนา ศาสนาคือชีวิตหรือวิถีชีวิตของผู้ศรัทธา การละหมาดจึงเท่ากับเสาของชีวิตที่ต้องเปี่ยมด้วยคุณภาพ เพราะมันบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตของผู้ศรัทธา

อับดุลฮาลิม ไชชิง (2561) ได้อธิบายการละหมาด คือ อัตลักษณ์ของผู้ศรัทธา การละหมาดเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธา ความบริสุทธิ์ใจและความเชื่อฟังของมุสลิมต่อพระผู้เป็นเจ้า

มะห์มูด ริฎอ มุร้อต (Mahmud rido murak, ม.ป.ป.) การละหมาด คือ หลักประการที่สองของอิสลามเริ่มด้วยการชำระล้างร่างกายและสิ้นสุดด้วยการชำระล้างจิตใจที่ต้องปฏิบัติ 5 เวลา ทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531) ให้ความเห็นว่า การนมาซหรือการละหมาดมาจากภาษาอาหรับว่า อัศเศาะ-ลาต แปลว่าตุลาหรือการขอพร การนมาซ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระองค์อัลลอฮ์ (ซุมท์) ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การละหมาดหรือการทำซำบะฮ์ยัย คือการนมาซต่อพระผู้เป็นเจ้าซึ่งมุสลิมทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้วจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด โดยกำหนดว่าในวันหนึ่งๆ นั้นจะต้องปฏิบัติ 5 เวลา คือ

1. คุโฮอร์ (เวลาบ่าย) กำหนดเวลาสำหรับการละหมาดตุโฮอร์นี้ ประมาณว่าอยู่ในระหว่าง 12.30 น. ถึง 14.30 น.
2. อาซาร์ (เวลาเย็น) กำหนดเวลาอาซาร์ระหว่างเวลา 15.30 น. ถึง 18.30 น.
3. มัฆริบ (เวลาค่ำ) กำหนดเวลามัฆริบอยู่ระหว่าง 18.30 น. (พระอาทิตย์ตก) ถึง 18.45 น.
4. อีซา (เวลาตึก) กำหนดเวลาอีซาอยู่ระหว่าง 19.00 น. ถึง 03.30 น.
5. ชูโอะห์ (เวลาอรุณรุ่ง) กำหนดเวลาชูโอะห์อยู่ระหว่าง 04.00 น. ถึง 06.00 น.

นอกจากการละหมาด 5 เวลาดังกล่าวนี้แล้ว ในรอบสัปดาห์หนึ่งชายทุกคนจะต้องไปละหมาดร่วมกันที่มีสยิดหรือสุเหร่าหนึ่งครั้ง คือ ในวันศุกร์ เวลาบ่ายการละหมาดที่มีสยิดนี้ใช้แทนละหมาดคุโฮอร์ได้ ถ้าละหมาดวันศุกร์แล้วก็ไม่ต้องละหมาดคุโฮอร์อีกในวันนั้น สำหรับหญิงนั้นไม่บังคับ แต่ถ้าผู้ใดจะไปร่วมละหมาดด้วยก็ได้ และถือว่าเป็นการดีที่ได้ผลบุญมาก ก่อนจะทำการละหมาดจะต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาดเสียก่อน เช่น ล้างมือ ทั้งสองข้างให้สะอาด จากการจับต้องสัมผัสสิ่งของต่างจะเป็นสิ่งผิดศีลธรรมหรือไม่ก็ตาม ล้างปากให้สะอาดจากสิ่งที่รับประทานให้สะอาดจากการใช้วาจาหยาบคายต่าง ๆ ล้างหน้าให้สะอาดจากฝุ่นละอองให้สะอาดจากการมองดูสิ่งผิดศีลธรรม ล้างแขน (ตั้งแต่ข้อศอกลงไป) ให้สะอาดจากการโอบอุ้มแบกหามสิ่งผิดศีลธรรม ล้างศีรษะให้สะอาดจากการทูลงของสิ่งผิดศีลธรรม ล้างหูให้สะอาดจากการได้ยินได้ฟังการนินทา และวาจาหยาบคายจากผู้อื่น ล้างเท้า (ตั้งแต่ตาตุ่มลงไป) ให้สะอาดจากการเดินไปในสถานที่ผิดศีลธรรม หรือจากการเหยียบย่ำสิ่งสกปรกทั้งหมดดังกล่าวมานี้ให้ล้างอย่างละ 3 ครั้ง จะล้างน้อยกว่านั้นก็ไม่ได้แต่ได้ผลบุญน้อยกว่า การทำความสะอาดดังกล่าวนี้เรียกว่าการอาบน้ำละหมาด เมื่ออาบน้ำละหมาดแล้วก็ทำละหมาดได้ในขณะที่ทำละหมาดนั้นต้องอยู่ในสมาธิตลอดเวลา

นอกจากการอาบน้ำละหมาดหรืออาบน้ำชำระล้างร่างกายให้สะอาดแล้ว เสื้อผ้าที่สวมใส่ทำพิธีละหมาดและสถานที่ที่จะทำพิธีก็ต้องให้สะอาดปราศจากสิ่งสกปรกทั้งปวงด้วย

การทำละหมาด ถือว่าเป็นการภารกิจส่วนตัว ซึ่งหมายความว่าทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติกันเป็นรายตัว ไม่มีช้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะผู้นั้นจะเจ็บป่วยสถานหนักหรือเบาไม่ว่าจะอยู่ในภาวะสงครามหรือไม่ ศาสนาอิสลามกำหนดเด็ดขาดว่าตราบใดที่มุสลิมยังมีชีวิตอยู่ตราบนั้นเขาก็ต้องละหมาดให้จงได้เป็นประจำทุก ๆ วัน วันละ 5 เวลา เมื่อจะทำการละหมาดผู้ปฏิบัติจะต้องทำตามเกณฑ์ที่ศาสนากำหนดไว้ มิฉะนั้นถือว่าการละหมาดของผู้นั้นไม่ยุติ กล่าวคือ หากทำไปเป็นโมฆะหลักเกณฑ์มีดังนี้คือ

1. เป็นผู้ปราศจากมลทินทั้งประเภทย่อยและใหญ่ มลทินย่อยคือทำการละหมาดโดยไม่ใช้น้ำชำระร่างกายให้สะอาด มลทินใหญ่คือผู้ที่อยู่ในภาวะหลังจากอสุนีของตนเคลื่อนออกหรือในการคลอดหรือในการมีระดูในรอบเดือนและยังมิได้ขจัดให้พ้นไป
2. ปราศจากสิ่งโสโครกทั้งทางร่างกายที่เสื้อผ้าและสถานที่ที่ใช้ทำการละหมาด
3. ปกปิดอวัยวะสงวนตามข้อกำหนดทางศาสนา เช่น สำหรับชาย ระหว่างสะดือ กับหัวเข่า สำหรับหญิง ตลอดทั้งร่างกายยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือทั้งสองข้าง เป็นต้น
4. หันหน้าตรงไปสู่กะอบะฮ์ในนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
5. รู้โดยแน่นอนว่าถึงเวลาทำการละหมาดเวลานั้นๆ แล้ว

ผู้ที่ทำความสะอาดร่างกายแล้วถือว่า เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจดพร้อมที่จะทำการละหมาดได้ แต่ก็มีเหตุต่อไปนี้อีกคือความสะอาดสุญสภาพได้คือ

1. มีสิ่งใด ๆ นอกจากทวารเบาหรือทวารหนัก
2. หลับนอนกันแนบกับพื้น
3. มีสติวิปริต ไม่ว่าจะเนื่องมาจากป่วยหนักหรือเมาหรือบ้า
4. ชายกับหญิงต่างวงศ์สัมผัสกันโดยผิวหนัง อย่างไม่มีสิ่งใดปิดกั้น
5. ฝ่ามือสัมผัสทวารเบาหรือทวารหนัก ไม่ว่าจะเป็นอย่างตนเองหรือของผู้อื่นที่ยังมีชีวิตอยู่หรือตายแล้วยังติดเนื่องอยู่กับกาย หรือว่าหยุดอยู่ต่างหากก็ตามโดยไม่มีสิ่งกั้น

การทำละหมาดดังกล่าวมานี้ เป็นเรื่องของการปฏิบัติเป็นประจำ และถือเป็นการกิจแต่ก็มีการทำการละหมาดประเภทอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งที่เป็นภารกิจก็มีและที่เป็นอดิเรกก็มี เช่น

1. การทำการละหมาดวันศุกร์ ซึ่งถือว่าเป็นการทำการละหมาดชุมชน
2. การทำการละหมาดขอฝน
3. การทำการละหมาดเมื่อมีปรากฏการณ์สุริยุคราส
4. การทำการละหมาดเมื่อมีปรากฏการณ์จันทรคราส
5. การทำการละหมาดยามวิกาล

ตามหลักการแล้วมุสลิมต้องทำการละหมาดวันละ 5 เวลา แต่การละหมาดก็มีใช้เวลา มากมายนักเพียง 5-10 นาทีก็พอ กล่าวคือ การทำการละหมาดแต่ละครั้งไม่สิ้นเปลืองเวลาหรือทำให้หัวใจเหนื่อยอ่อนแต่ประการใด แต่กลับทำให้จิตใจสดชื่นบริสุทธิ์ และเป็น การฝึกจิตฝึกสมาธิซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ทำเป็นอย่างยิ่ง อนึ่งในการทำศพนั้นมีการละหมาดให้แก่ศพด้วย กล่าวคือการอาบน้ำและห่อศพเรียบร้อยแล้วก็ให้ทำพิธีละหมาดให้แก่ศพ ผู้ที่จะทำพิธีละหมาดให้ศพนั้นต้องมีจำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ถ้า ยิ่งมากเท่าใดก็ยิ่งดีนั้น การทำการละหมาดนั้นทำได้ทุกสถานที่แม้มีเข็มสติด ขอแต่ให้มีความสะอาดเท่านั้น สถานที่ทำงานก็ทำได้ จะทำคนเดียวหรือ เป็นหมู่คณะก็ได้ การทำการละหมาดทุกคนต้องผินหน้าไปเมืองมักกะฮ์ สำหรับประเทศไทยนั้นถือว่าเมืองมักกะฮ์อยู่ทางทิศตะวันตก มุสลิมในประเทศไทยจึงทำการละหมาดผินหน้าไปทางทิศตะวันตก การทำเช่นนั้นมิใช่บูชาสิ่งอื่นใด แต่เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางร่วมกัน ซึ่งความคิดเห็นทางศาสนาของมุสลิมทั่วโลกรวมกันอยู่ที่นั่น

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การละหมาด หมายถึง การเข้าเฝ้าอัลลอฮ์เป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญที่สุดของศาสนาอิสลาม เพื่อแสดงถึงความเคารพ ความศรัทธา และความภักดีต่ออัลลอฮ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถแบ่งประเภทของการละหมาดได้ดังนี้

1. ละหมาดฟรฎู หมายถึง การละหมาดภาคบังคับ เช่น ละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ (บังคับสำหรับผู้ชาย) ละหมาดคนตาย
2. ละหมาดสุนัต หรือสุนนะห์ หมายถึง การละหมาดที่ไม่บังคับ ถ้าปฏิบัติแล้วจะได้บุญ หากไม่ปฏิบัติก็ไม่บาป เช่น ละหมาดก่อนหรือหลังละหมาดประจำเวลาทั้ง 5 ละหมาดให้เกียรติแก่มีสยิด ละหมาดเนื่องในวันตรุษอีดิลฟิตรีและอีดิลอัฎฮา ละหมาดเนื่องในจันทร์ปราคาหรือสุริยุปราคา ละหมาดขอฝน ละหมาดขอพร

2.3 การละหมาดรายออีดิลอัฎฮา

สำนักงานความร่วมมือเพื่อเผยแพร่และสอนอิสลาม อี-รีบบอะฮ์ กรุงริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย (2549) การละหมาดวันอีดเป็นบทบัญญัติและเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในศาสนาอิสลาม ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติเป็นประจำของทานบี และยังคงปฏิบัติต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุคนให้ออกสู่สนามละหมาดอย่างพร้อมเพรียงกัน (แม้กระทั่งหาหญิงสตรีสาวสวย สตรีที่มีประจำเดือน และเด็ก ๆ ก็ยังถูกสั่งกำชับให้พาพวกเขาออกสู่สนามละหมาด เพื่อร่วมเป็นสักขีพยาน และตักดวงความสุขและสนุกสนานอย่างพร้อมหน้ากัน) และต้องมีการละหมาดแบบญะมาอะฮ์เท่านั้น ทั้งนี้และทั้งนั้นบรรดาอูละมาะ ต่างมีทัศนะเกี่ยวกับหุกุมของการละหมาดอีดิลออกเป็น 3 ทัศนะ คือ

1. วาญิบสำหรับทุกคน
2. ซุนนะฮ์มูอัยกะดะฮ์
3. ฟิรฎู กิฟายะฮ์

อิบนุ คัยมียะฮ์ กล่าวว่า “เราเห็นด้วยกับทัศนะที่ว่าละหมาดอีดิล เป็นบัญญัติที่วาญิบสำหรับทุกคน ดังทัศนะของอูหะนัฟะฮ์และอื่น ๆ และเป็นอีกทัศนะหนึ่งของ อัช-ชาฟิอีฮ์ และอะหะหมัดด้วย เพราะแท้จริงละหมาดอีดิลเป็นเอกลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่เอกลักษณ์หนึ่งของอิสลาม และประชาชนมารวมชุมนุมเพื่อร่วมกันละหมาดมากกว่าและยิ่งใหญ่มากกว่าละหมาดญุมอัตเสียอีก”

อัช-ชากาญี กล่าวว่า “พึงทราบเถิดว่า ท่านานบี คือลลลลลฮุ อะลัยฮิวะสลัอม ได้ดำรงละหมาดนี้ในวันอีดทั้งสองอย่างต่อเนื่อง และท่านไม่เคยละทิ้งละหมาดเลยแม้แต่ครั้งเดียว ทั้งยังสั่งกำชับให้ประชาชนออกไปร่วมชุมนุมกัน ณ สนามละหมาด แม้กระทั่งสาวสวยและสตรีที่มีประจำเดือน โดยสั่งไม่ให้พวกนางละหมาดและร่วมกันเป็นสักขีพยานแห่งความดีงาม และคำอวยพรของพี่น้องชาวมุสลิม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้บ่งบอกว่าแท้จริงการละหมาดอีดิลนี้เป็นสิ่งที่วาญิบสำหรับทุก ๆ คน (วาญิบอัยนิ) ไม่ใช่วาญิบกิฟายะฮ์ ที่เมื่อกลุ่มหนึ่งได้ปฏิบัติแล้วคนอื่น ๆ ไม่ปฏิบัติก็ได้”

คิตตีกั หะสัน คาน กล่าวว่า “และส่วนหนึ่งของหลักฐานที่บ่งถึงความเป็นวาญิบของละหมาดอีดิล คือ การที่ละหมาดอีดิลสามารถยกเลิก ละหมาดญุมอัตได้เมื่อวันอีดตรงกับวันศุกร์ และสิ่งที่ไม่ใช่วาญิบย่อมไม่สามารถยกเลิกสิ่งที่วาญิบ”

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การละหมาดรายออีดิลอัฎฮา หมายถึง เอกลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่เอกลักษณ์หนึ่งของอิสลาม และประชาชนมารวมชุมนุมเพื่อร่วมกันละหมาดมากกว่าและยิ่งใหญ่มากกว่าละหมาดญุมอัต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดิลอัฎฮาของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยศึกษาและค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา ดังนี้

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ เอกสารเรื่อง อิสลามกับวัดอีด เรียบเรียงโดย อุษมาน อิดริส และหนังสือคู่มือมุสลิมเบื้องต้น

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวารสารวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการละหมาด

3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) ได้แก่ 1) การทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและเก็บภาพประกอบการทำวิจัย และ 3) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review)

4) ชั้นประเมินผลและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต โดยการศึกษาจากเอกสารเรื่อง อิสลามกับวัดอีด เรียบเรียงโดย อุษมาน อิดริส ว่าวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์มีลักษณะเป็นอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต โดยการศึกษาจากหนังสือคู่มือมุสลิมเบื้องต้นว่าขั้นตอนการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์มีลักษณะอย่างไร รวมทั้งลงพื้นที่เพื่อทำการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ และนำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตว่ามีลักษณะอย่างไร

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 สถานที่ที่ใช้ทำการศึกษา มัสยิดลีวาอัลอิสลาม ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต

2.2 แบบสัมภาษณ์ชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตเกี่ยวกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต

วัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์เป็นวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน วันรายออีดีลฮัจญ์หรือจะเรียกอีกชื่อว่า วันอีด ซึ่งแปลว่า เฉลิมฉลอง โดยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) ได้ประกาศไว้ในรอบ 1 ปี จะมีวันรายอ 2 ครั้ง คือ อีดุลฟิฏริ ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือนเซาวาล ซึ่งเป็นเดือน 10 ตามปฏิทินอิสลาม เป็นวันออกบวช และอีดีลฮัจญ์ ตรงกับวันที่ 10 เดือนซุลฮิจญะ หรือตรงกับเดือน 12 ของปฏิทินอิสลาม ซึ่งเป็นการฉลองวันออกฮัจญ์ ในตอนเช้าของวันรายอ ชาวมุสลิมทุกคนจะตื่นแต่เช้าตรู่เพื่ออาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด หรือเรียกว่าการอาบน้ำสุนัต รวมทั้งแต่งกายสะอาดเรียบร้อยพร้อมประกอบพิธีกรรมที่มัสยิด ทุกคนจะต้องอาบน้ำละหมาดก่อนเข้ามัสยิด จากนั้นก็เริ่มทำการละหมาดตะฮัจญ์ตุล มัสยิด 2 รอกออตตามประเพณี ที่มีสยิดจะมีการแบ่งแยกชายหญิงโดยใช้ผ้าม่านกั้นกลาง เมื่อทำการละหมาดเสร็จแล้วก็นั่งรอฟังโตะอิหม่ามกล่าวคุฏบะฮ์ เพื่อแนะแนวทางชีวิตด้านความศรัทธาที่กระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติแต่ความดีละเว้นความชั่ว และปฏิบัติตามแนวทางของอิสลาม จากนั้นโตะอิหม่ามก็จะขอพรจากอัลลอฮ์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และบรรดามุสลิมที่มาร่วมประกอบพิธีกรรม

จากการศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า การละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์เป็นวัฒนธรรมหนึ่งของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตที่มีการสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ตรงกับเดือนซุลฮิจญะตามปฏิทินอิสลามจะเรียกว่า วันรายออีดีลฮัจญ์หรือวันอีด ซึ่งมุสลิมทุกคนจะตื่นตั้งแต่เช้า เพื่อเตรียมตัวไปทำการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ร่วมกันที่มัสยิด จะมีการนั่งฟังคุฏบะฮ์ อ่านคูอาร์พร้อมกัน และเมื่อพิธีกรรมจบลงก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน

2. ผลการศึกษาขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต

ศาสนาอิสลามจะมีการละหมาดฟรุฎู 5 เวลาในทุก ๆ วัน ดังต่อไปนี้ การละหมาด ซุบฮิ มี 2 รอกาอัต เริ่มตั้งแต่ฟ้าสว่างจนถึงก่อนดวงอาทิตย์ การละหมาดดูริห์ มี 4 รอกาอัต เริ่มตั้งแต่ดวงตะวันตกถึงวันคล้ายงานเจนาของสิ่งหนึ่งสิ่งใดทอดยาวออกไปเท่าตัว การละหมาดอัสริ มี 4 รอกาอัต เริ่มตั้งแต่เมื่อเงาของสิ่งหนึ่งสิ่งใดยาวกว่าเท่าตัวของมันเองจนถึงดวงอาทิตย์ตกดิน การละหมาดมัฆริบ มี 3 รอกาอัต เริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์ตกดิน จนถึงแสงอาทิตย์ คือเวลาพลบค่ำ การละหมาดอิชา มี 4 รอกาอัต เริ่มตั้งแต่เวลาค่ำจนถึงก่อนฟ้าสว่าง ซึ่งกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องปฏิบัติละหมาดฟรุฎูอย่างเคร่งครัด ห้ามละทิ้ง และในวันที่ 10 เดือนซุลฮิจญะจะเป็นวันรายออีดีลฮัจญ์ เป็นวันเฉลิมฉลองการเชือดสัตว์เพื่อพลีทาน โดยในวันรายออีดีลฮัจญ์จะมีการละหมาดเพิ่มอีก 1 เวลาคือ การละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ มี 2 รอกาอัต กำหนดเวลาละหมาด เริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ตก โดยในแต่ละเขตพื้นที่จะมีเวลาในการละหมาดฟรุฎูและละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ไม่พร้อมกัน ซึ่งจากการที่ได้ลงพื้นที่เพื่อทำการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์กับชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตที่มีศรัทธาอิสลาม ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมืองจังหวัดภูเก็ต มีขั้นตอนการละหมาดดังนี้

รอกาอัตที่ 1

1. ผู้ละหมาดเข้าแถวพร้อมกัน เหมือนละหมาดทั่วไป โดยตั้งเจตนาละหมาดอีดีลฮัจญ์

ภาพที่ 1:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดร้อย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

2. ยืนตรง ยกมือทั้ง 2 ข้าง โดยแบฝ่ามือไปข้างหน้า แล้วให้ตักปึร์ในรอกาอัตแรก 7 ครั้ง ไม่นับตักปึร์รอบตุลเอี้ยะรอม ในการเริ่มละหมาด ระหว่างตักปึร์ให้อ่านตซบะนะห์ 6 ครั้ง ดังต่อไปนี้ ซุบฮันลลอฮิ วัลฮัมดุลิลลาฮิ วัลลาฮิลอะฮ์ดัลดัลลอฮุ วัลลีซุลอ์อักบัร วัลลาฮาลวาอะลาอุมะฮ์อัลลาบิลลาฮัลลาฮัลลาฮิอัลลาฮิม

ภาพที่ 2:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดร้อย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

3. ยืนตรง นำมือขวาทับมือซ้าย และอ่านดูอาร์อิสติฟตาฮ์บทใดบทหนึ่ง (หรือจะอ่านหลังตักปึร์ครั้งที่ 7)

ภาพที่ 3:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

4. ยืนตรง กล่าวตักบิร 7 ครั้ง โดยยกมือทุกครั้ง หรือไม่ยกมือก็ได้ เมื่อเสร็จแต่ละตักบิรควรเว้นระยะสักขณะหนึ่ง ไม่ต้องอ่านอะไร หรือจะอ่านว่า “ซุบฮานัลลอฮ์ วัลฮัมดุลิลลาฮ์ วะลาอิลาหะอิลลัลลลอฮ์ วัลลอฮูอักบัร”

ภาพที่ 4:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

5. ยืนตรง มือขวาทับมือซ้าย และอ่านอัลฟาตีฮะห์ แล้วกล่าวอาหมินเสียงดัง

ภาพที่ 5:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

6. ยืนตรง มือขวาทับมือซ้าย มีซุนนะฮ์ให้อ่านซูเราะห์กอฟ วัลกุรอานิลมะญีต หรือซูเราะห์อัลอะลา ซูเราะห์ไตซูเราะห์หนึ่ง และมีซุนนะฮ์ให้อ่านทั้งซูเราะห์ที่ใช้เสียงดังเช่นเดียวกัน หรือถ้าจำซูเราะห์ดังกล่าวไม่ได้ จะอ่านซูเราะห์อื่นก็ได้

ภาพที่ 6:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

7. หลังจากนั้นให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการละหมาดต่างๆ โดยเอามือทั้ง 2 ข้างลง ก้มศีรษะ โน้มตัวลงเอาฝ่ามือจับเข้า แล้วอ่าน ซุบฮาน่าร็อบบียัลอะซิมาวัสปีฮัมดิฮ์ 3 ครั้ง

ภาพที่ 7:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

8. เมื่ออ่านซุบฮาน่าร็อบบียัลอะลาวัสปีฮัมดิฮ์ 3 ครั้ง จบแล้วให้เงยศีรษะขึ้นมายืนตรง ขณะที่กำลังเงยให้อ่านว่า ซา มีอัลลอฮูลีมันฮามีตะฮ์

ภาพที่ 8:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

9. ยกมือทั้ง 2 ข้างขึ้นเสมอไหล่เหมือนกับตักบิรครั้งแรก แล้วกล่าวว่า ร็อบบะนาลากัมฮัม

ภาพที่ 9:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

10. กล่าวอัลลอฮ์อัคริบ์ พร้อมกับลดตัวลงคุกเข่ากับพื้น เอาฝ่ามือยันลงที่พื้นให้ปลายนิ้วมือชี้ตรงไปข้างหน้า แล้วก้มลงให้หน้าผากแนบลงกับพื้นและจุมูกแตะพื้นปลายนิ้วเท้าแนบพื้น เรียกว่า สujud ให้หยุดนิ่งพร้อมกับการอ่าน แล้วกล่าวว่า ซุบฮาน่าร็อบบียัลอะลาฮาสบิฮัมดีฮ์ 3 ครั้ง

ภาพที่ 10:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

11. เงยศีรษะจากการสุญูดขึ้นมา นั่ง เรียกว่า นั่งระหว่างสองสุญูด ในการนั่งให้เอาตาตมเท้าซ้ายรองกัน ให้ท้องนี้ของเท้าขวายันพื้น ฝ่ามือทั้งสองวางบนเข่าแล้วจึงอ่าน ร็อบบิวิฬฟิรลี วีรฮัมนี วีรซุกนี วัหฺดีนี วาอาฟีนี วาฟุฮันนี

ภาพที่ 11:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

ภาพที่ 12:

ที่มา : นุจรินทร์ หมดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

12. กล่าวอัลลอฮ์อักบ์ พร้อมกับลดตัวลงคุกเข่ากับพื้น เอาฝ่ามือย่นลงที่พื้นให้ปลายนิ้วมือชี้ตรงไปข้างหน้า แล้วก้มลงให้หน้าผากแนบลงกับพื้นและจุมูกแตะพื้นปลายนิ้วเท้าแนบพื้น เรียกว่า สุญูด ให้หยุดนิ่งพร้อมกับการอ่าน แล้วกล่าวว่า ซุบฮาน่าร็อบบียัลอะลาวัส سبحันนิตย 3 ครั้ง (ซ้ำข้อ 10)

ภาพที่ 13:

ที่มา : นุจรินทร์ หมดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

รอกาอัตที่ 2

13. กล่าวตักบิร 5 ครั้ง ไม่นับตักบิรร้อยตุลเียะรอมในการเริ่มรอกาอัตที่ 2 ระหว่างตักบิรให้อ่านตัจแบะห์ 4 ครั้ง ดังต่อไปนี้ ซุบฮานัลลอฮิ วัลฮัมดุลิลลาฮิ ะลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮุ วัลลิลฮุอักบ์ ะลาเฮลลาเวลาฎวะตะอิลลาบีลลาฮิลลาฮิลลาฮิม ในขณะที่ยืนตรง มือขวาทับมือซ้าย และอ่านอัลฟาตีฮะห์ แล้วกล่าวอามีนเสียงดัง

ภาพที่ 14:

ที่มา : นุจรินทร์ หมดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

14. ยืนตรง มือขวาทับมือซ้าย มีซุนนะฮ์ให้อ่านซูเราะห์กอฟ วัลกุรอ่านิมะญิต หรือซูเราะห์อัลอะลา ซูเราะห์ใดซูเราะห์หนึ่ง และมีซุนนะฮ์ให้อ่านทั้งซูเราะห์ที่ใช้เสียงดังเช่นเดียวกัน หรือถ้าจำซูเราะห์ดังกล่าวไม่ได้ จะอ่านซูเราะห์อื่นก็ได้

ภาพที่ 15:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

15. หลังจากนั้นให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการละหมาดทุกๆ โดยเอามือทั้ง 2 ข้างลง ก้มศีรษะ โนม์ตัวลงเอาฝ่ามือจับเข่า แล้วอ่าน ซุบฮาน่าร์อบบียัลอะซีมาวัสบิฮัมดิส 3 ครั้ง

ภาพที่ 16:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

16. เมื่ออ่านซุบฮาน่าร์อบบียัลอะลาวัสบิฮัมดิส 3 ครั้ง จบแล้วให้เงยศีรษะขึ้นมายืนตรง ขณะที่กำลังเงยให้อ่านว่า ซามีอัลลอฮูลีมันฮามีคะฮ์

ภาพที่ 17:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

17. ยกมือทั้ง 2 ข้างขึ้นเสมอไหล่เหมือนกับตักบิรครั้งแรก แล้วกล่าวว่า ร็อบบะนาลากัมฮัม

ภาพที่ 18:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

18. กล่าวอัลลอฮูอักบร พร้อมกับลดตัวลงคุกเข่ากับพื้น เอาฝ่ามือยันลงที่พื้นให้ปลายนิ้วมือชี้ตรงไปข้างหน้า แล้วก้มลงให้หน้าผากแนบลงกับพื้นและจมูกแตะพื้นปลายนิ้วเท้าแนบพื้น เรียกว่า สุญูด ให้หยุดนิ่งพร้อมกับอ่าน แล้วกล่าวว่า ซุบฮาน่าร็อบบียัลอะลาวัสปีฮ์มดิส 3 ครั้ง

ภาพที่ 19:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

19. เยกศีรษะจากการสุญูดขึ้นมา นั่ง เรียกว่า นั่งระหว่างสองสุญูด ในการนั่งให้เอาตาตุ่มเท้าซ้ายรองกัน ให้ท้องนิ้วของเท้าขวายันพื้น ฝ่ามือทั้งสองวางบนเข่าแล้วจึงอ่าน ร็อบบิวซ์ฟิรลี วีรฮัมนี วีรชุกนี วะฮ์ดนี วาอาฟีนี วาฟุอันนี

ภาพที่ 20:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

ภาพที่ 21:

ที่มา : นุจรินทร์ หมดโรย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

20. กล่าวอัลลอฮ์อ้อกบร์ พร้อมกับกดตัวลงคุกเข่ากับพื้น เอาฝ่ามือยันลงที่พื้นให้ปลายนิ้วมือชี้ตรงไปข้างหน้า แล้วก้มลงให้หน้าผากแนบลงกับพื้นและจมูกแตะพื้นปลายนิ้วเท้าแนบพื้น เรียกว่า สุญูด ให้หยุดนิ่งพร้อมกับการอ่าน แล้วกล่าวว่า ซุบฮาน่าร็อบบียัลอะลาฮฺสามิฮัดดีฮ์ 3 ครั้ง (ซ้ำข้อ 18)

ภาพที่ 22:

ที่มา : นุจรินทร์ หมดโรย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

21. เมื่อเงยจากสุญูดครั้งที่ 2 พร้อมกับกล่าว อัลลอฮ์อ้อกบร์ ให้นั่งลงเพื่ออ่านตะฮียาต สำหรับการละหมาดรายอฮ์ดีลฮ์ฏอการันังครั้งนี้เรียกว่า การนั่งตะฮียาตครั้งสุดท้าย เพราะเป็นการนั่งเพื่ออ่านตะฮียาตในรอกาฮ์สุดท้าย (รอกาฮ์ที่ 2) การนั่งตะฮียาตครั้งสุดท้าย คือ นั่งให้ก้นราบกับพื้น เอาเท้าซ้ายสอดไปใต้แข้งของเท้าขวา ให้ท้องนี้วางยันกับพื้นเอามือวางบนขาอ่อนเสมอกับหัวเข่า กำมือขวาเพียง 4 นิ้ว สำหรับนิ้วชี้ไม่ต้องกำ ปล่อยให้ชี้ออกไปข้างหน้ายังที่สุญูด แล้วอ่านคำตะฮียาต และบทซอล่าหฺวาต

คำตะฮียาต กล่าวว่า

อັตต้าฮียากตุลุมบาร็อกาคุซ ซอล่าวาตุซตอยยิบาตุลิลลาฮ์ อັซซาลามูอัลลัยก้า อัยยูฮันนาบียูว่าเราะห์มาตุลลอฮ์ว่าบ้าร็อกาคูฮ์ อັซซาลามูอัลลัยนา ว่าอ้อลาอึบาคิลลาฮิสซอลิลฮีน อັซฮาอฺอฺอึนลาอ้อลาฮ์อัลลิลลอฮ์ ว่าอັซฮาอฺอฺอึนนามูฮัมมา ตัรร่อซูลล่อฮ์ อัลล่อฮุมมา ซอลลิลอ้อลาฮียะยีนามูฮัมมัด

บทซอล่าหฺวาต กล่าวว่า

ว่าอ้อลาอาลียะยีนามูฮัมมัด ก้ามาซอลลียตุ้า อ้อลาฮียะยีนานอบรอฮีม ว่าอ้อลาอาลียะยีนานอบรอฮีม วาबारิกอ้อลาฮียะยีนามูฮัมมัด วาอ้อลาอาลียะยีนามูฮัมมัด ก้ามาบาร็อกตุ้าอ้อลาฮียะยีนานอบรอฮีม ว่าอ้อลาอาลียะยีนานอบรอฮีม ฟิลอ่าลามีน อินนาก้าฮัมมีคุมมาญีตุ

ภาพที่ 23:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

ภาพที่ 24:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

22. เมื่ออ่านซอลาหฺวาตจบแล้ว ให้กล่าวสลามโดยกล่าวว่า อัซซาลามูอัลลัยกม ว่าเราะห์มาตุลลอฮ์ พร้อมกับผินหน้าไปทางขวาสุด แล้วจึงกล่าวอีกว่า อัซซาลามูอัลลัยกม ว่าเราะห์มาตุลลอฮ์ พร้อมกับผินหน้าไปทางซ้ายสุด เป็นอันว่ากรรมละหมาดรายอิดิ้ลอฎุฮา 2 รอกาอัตก็เสร็จสิ้นลงเพียงเท่านี้

ภาพที่ 25:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

ภาพที่ 26:

ที่มา : นุจรินทร์ หมาดโร้ย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566

จากการศึกษาขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ในวันรายออีดีลฮัจญ์ของมัสยิดลีลาอัลอิสลาม ตำบลรัชฎา อำเภอมะขาม จังหวัดภูเก็ต จะมีการละหมาดรายอ 2 รอกาอัตในเวลาตอนเช้า วิธีการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะเหมือนกับการละหมาดทั่วไป เพียงแค่การละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะอ่านตัซแบะก่อนอ่านฟะตีฮะห์ และกล่าวตักบิรในรอกาอัตแรก 7 ครั้ง รอกาอัตที่สอง 5 ครั้ง ไม่นับรวมตักบิรหรือตุลเียะรอมในการเริ่มละหมาด ส่วนขั้นตอนการละหมาดอื่น ๆ ก็จะเหมือนกับการละหมาดทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า การละหมาดวันรายออีดีลฮัจญ์เป็นวัฒนธรรมหนึ่งของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตรงกับเดือนซุลฮิจญะฮ์ตามปฏิทินอิสลามจะเรียกว่า วันรายออีดีลฮัจญ์หรือวันอีด ซึ่งมุสลิมทุกคนจะตื่นตั้งแต่เช้า เพื่อเตรียมตัวไปทำการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์ฮาร่วมกันที่มัสยิด จะมีการนั่งฟังคุตบะห์ อ่านดุอาร์พร้อมกัน และเมื่อพิธีกรรมจบลงก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน สอดคล้องกับวิจัย (โรฮานีย์ ปูเต๊ะ และคณะ 2554) พบว่า เยาวชนที่อยู่ในชนบทมีการปฏิบัติศาสนากิจตามแนวทางอิสลาม เช่น การไปละหมาดที่มัสยิด ถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน เพ็ญประโยชน์ให้แก่ชุมชน และในส่วนของวัฒนธรรมความบันเทิงส่วนใหญ่ เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เรียนรู้และสัมผัสในช่วงของห้วงเวลาดังกล่าวคือ การได้ใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการอ่านกุรอาน การศึกษาทางด้านศาสนา ทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง ช่วยเหลือครอบครัว ช่วยพ่อแม่ทำงาน ออกกำลังกายมีการปฏิบัติศาสนากิจตามหลังของอิสลาม สอดคล้องกับวิจัย (เสาสันย์ จิตต์หมวด 2543-2544) พบว่า ครอบครัวชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ ถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามด้านสาระประกอบด้วย 1) องค์กรหรือคตินิยม คือ อี้มานและอิห์ซาน ซึ่งหมายถึงหลักความศรัทธาและความยำเกรง 2) องค์กรพิธีกรรมหรือนิติธรรม คือ หลักปฏิบัติรู้กันอิสลาม เรื่องความสะอาด การแต่งกาย 3) องค์กรหรือสภธรรม ในด้าน อัคลาค คือ มารยาทและความสัมพันธ์ในครอบครัว 4) เศรษฐกิจระบบอิสลาม 5) ข้อห้าม-ข้อใช้ต่างๆ ส่วนพิธีการถ่ายทอด คือ ความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมอิสลามจากความต่างของห้วงเวลา สอดคล้องกับวิจัย (สำราญ ผลดี 2561) พบว่า บรรพบุรุษของชุมชนอิสลามบางกอกน้อย คือกลุ่มคนที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2310 เป็นชุมชนที่เคร่งครัดในศาสนาอิสลาม นิกายซุนนีย์ มีมัสยิดหลวงอันซอร์ซุนนีย์เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยชำระอัตลักษณ์ที่สะอาดผ่านการแต่งกายและการปฏิบัติศาสนกิจ

2. การศึกษาขั้นตอนการละหมาดในวันรายออีดีลฮัจญ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ในวันรายออีดีลฮัจญ์ของมัสยิดลีลาอัลอิสลาม ตำบลรัชฎา อำเภอมะขาม จังหวัดภูเก็ต จะมีการละหมาดรายอ 2 รอกาอัตในเวลาตอนเช้า วิธีการละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะเหมือนกับการละหมาดทั่วไป เพียงแค่การละหมาดรายออีดีลฮัจญ์จะอ่านตัซแบะก่อนอ่านฟะตีฮะห์ และกล่าวตักบิรในรอกาอัตแรก 7 ครั้ง รอกาอัตที่สอง 5 ครั้ง ไม่นับรวมตักบิรหรือตุลเียะรอมในการเริ่มละหมาด ส่วนขั้นตอนการละหมาดอื่น ๆ ก็จะเหมือนกับการละหมาดทั่วไป สอดคล้องกับวิจัย (ศักดา เชะวิเศษ 2565) พบว่า มุสลิมต้องปฏิบัติ

ละหมาดในทุกช่วงสถานการณ์แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ปกติหรือไม่ปกติ มุสลิมต้องละหมาดตลอดเวลา สอดคล้องกับวิจัย (พระใบฎีกากฤษฎา กตปุญโญ (แสงจันทร์) 2565) พบว่า การละหมาด คือการเข้าเฝ้าอัลลอฮ์เป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนา อิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขอภัยโทษต่อพระองค์ การ ละหมาดคือหลักของศาสนา เป็นขุมคลังอันมีค่ามหาศาลยิ่ง เป็นหนทางที่นำไปสู่สุคติและเป็นกุญแจแห่งสรวงสวรรค์ สอดคล้องกับวิจัย (สุวิมล พิชญ์ไพบุลย์ 2561) พบว่า ชาวมุสลิมในชุมชนสวนหลวง 1 มีหลักความเชื่อเคร่งครัดในเรื่องการ ศรัทธาในองค์อัลลอฮ์ หรือในคัมภีร์อัลกุรอาน ศาสนาอิสลามจะมีความเคร่งครัดมากกว่าศาสนาอื่น เพราะศาสนาอิสลามจะมี การปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็กในเรื่องของการที่จะปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง สำหรับพฤติกรรมของมุสลิมในชุมชนสวนหลวง 1 อยู่ใน เกณฑ์ที่เคร่งครัดทั้งในเรื่องของการละหมาด การปฏิญาณตน การถือศีลอด และการปฏิบัติทุกอย่างตามวิถีมุสลิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. ควรมีการศึกษาข้อมูลความแตกต่างของแต่ละเขตพื้นที่ ในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการ ศึกษาเชิงลึกต่อไป
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการรวมตัวกันละหมาดวันรายออีดิ้ลอัฎฮาของชาวมุสลิมใน จังหวัดภูเก็ตเพิ่มเติม
3. หากวิจัยได้รับการต่อยอดผู้วิจัยขอแนะนำให้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการละหมาดวันรายออี ดิ้ลอัฎฮาของชาวมุสลิมในจังหวัดเพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มีกลุ่มตัวอย่างน้อย เพื่อให้สามารถศึกษาข้อมูลได้หลากหลายขึ้นควรมีขนาดตัวอย่างที่ มากขึ้น
2. ควรมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม หรือการ สัมภาษณ์เชิงลึก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดดูเคชั่น. เอ็ดดูเคชั่น.
- ชมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก. (2556). *คู่มือมออัลลัฟ (มุสลิมใหม่)*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- นาอิม วงศ์เสงี่ยม. (2563). *คู่มือละหมาดฉบับใคร่ครวญ*. กรุงเทพฯ: บริษัท บ้านมุสลิม จำกัด.
- บรรจง บินกาซัน. (2564). *ละหมาดนั้นสำคัญไฉน*. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/cMSf8>
- ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระใบฎีกากฤษฎา กตปุญโญ (แสงจันทร์). (2565). *การศึกษาเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข*. พุทธศาสนดุฎิกันชาติ (ศาสนาเปรียบเทียบ). สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ เดชสมบูรณ์รัตน์. (2559). *วันอีดิ้ลอัฎฮา : วันแห่งการระลึกถึงความรักดีต่ออัลเลาะห์ที่ชุมชนมหา นาค*. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/ZbtHW>
- มะห์มูด ริฎอ มูร็อด. (ม.ป.ป.). *ความหมายและหัวใจของอิสลาม*. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- มาลี ควรกะเนิง. (2545). *วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาบริหารศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนา ศิริขยานันท์. (2542). *วัฒนธรรมองค์กรโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรฮานีย์ ปูเต๊ะ และคณะ. (2554). *วิถีชีวิตและวัฒนธรรมความบันเทิงของเยาวชนท่ามกลางสถานการณ์การก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ช่วง 7 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2543-พ.ศ.2554)*.
- ศักดิ์ดา เชะวิเศษ. (2565). *หลักปฏิบัติในมิติศาสนาอิสลามกับการบูรณาการแนวปฏิบัติในสถานการณ์วิกฤตโควิด 19*.
- สำราญ ผลดี. (2561). *มุสลิมบางกอกน้อย: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมอิสลามในเมืองหลวง*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(28), 316.
- สุวิมล พิชญ์ไพบูลย์. (2561). *วิถีมุสลิมกับความผูกพันต่อหลักศาสนาอิสลามและการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม : ชุมชนสวนหลวง 1*. วารสารบัณฑิตวิทยา พิชญ์ทรรศน์, 13(2), 233.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2531). *กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม (Ethnic Group : Thai Muslim)*. กรุงเทพฯ: กองทุนสง่ารัฐจิระ อัมพร.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2543-2544). *การถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามของครอบครัวชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร*.
- อับดุลฮาติม ไชชิง และอับดุลลาติฟ การี. (2561). *การละหมาดตามแบบอย่างท่านนบี*. ปัตตานี: โรงพิมพ์มิตรภาพ.
- อุษมาน อิดริส. (2549). *อิสลามกับวันอีด*. ซาอุดีอาระเบีย: สำนักงานความร่วมมือเพื่อเผยแพร่และสอนอิสลาม อีร์-ร็อบวะฮฺ กรุงริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย.

KSUC-O-052

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต

Settlement pattern of the Koh Kaew Muslim community Phuket Province

มัสดุรีย์ ดีนายิ่ง* และพรรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: S6411149119@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต 2) ศึกษาแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า ชาวมุสลิมในตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มมีการเข้าตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2519 โดยรวมชาวมุสลิมเกาะแก้วได้มีการเข้ามาในช่วง พ.ศ. 2200-2500 เพื่อประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐาน เมื่อมีการรวมตัวกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิด โรงเรียน แหล่งชุมชนร้านค้า และมัสยิด โดยสังเกตการณ์ชุมชนมุสลิมจากโรงเรียนมุสลิมวิทยาภูเก็ตซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนสามัญควบคู่กับศาสนา (ศาสนาอิสลาม) เป็นโรงเรียนที่เก่าแก่มาจนถึงปัจจุบัน 2) ศึกษาแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบกลุ่มและรูปแบบตามแนวยาว รูปแบบกลุ่มมีลักษณะการจับกลุ่มกันของบ้านเรือน มีอิทธิพลจากปัจจัยธรรมชาติ ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว มีพื้นที่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเลและพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว ที่ราบชายฝั่งทะเลจะเหมาะต่อการทำการเกษตร การประมง และการค้า ส่วนพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าวเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ทั้งการอุปโภคและการประกอบอาชีพของชุมชนมุสลิมในบริเวณนี้ รูปแบบตามแนวยาวมีลักษณะวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมทั้งทางถนนและทางเรือและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จึงเป็นส่วนหนึ่งการเข้ามาตั้งถิ่นฐานชุมชนมุสลิมอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: การตั้งถิ่นฐาน, รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน, ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว

Abstract

The objectives of this research are 1) study the history of the Koh Kaew Muslim community; Phuket Province 2) study the settlement pattern of the Koh Kaew Muslim community. Phuket Province. The results of the research found that: 1) study the history of the Koh Kaew Muslim community. Phuket Province found that Muslims in Koh Kaew Subdistrict Phuket Province Settlements began in 1976. Overall, Muslims on Phuket Island arrived in the period 1976. 2200-2500 to pursue a career and settle down As the gathering continues to increase, it creates schools, community areas, shops, and mosques. Note the presence of a Muslim community from Muslim Wittaya Phuket School, which is a school that offers general education along with religion. 2) Koh Kaew Muslim Community Phuket Province There are two types of settlements: group form and longitudinal form. The group format has the characteristics of clustering of houses. Influenced by natural factors It is a coastal plain and a bay coastal area. The coastal plain is suitable for

agriculture, fishing, and trade. The longitudinal pattern is characterized by the placement of houses along the road and sea transportation routes and human livelihoods. There are various occupations.

Keywords: settlement, settlement pattern, Koh Kaew Muslim community

บทนำ

การเข้ามาของกลุ่มชนมุสลิมในแถบพื้นที่ตำบลเกาะแก้วนั้น เกษม กุศลามัต อดีตครูใหญ่บ้านบางคู ตำบลเกาะแก้ว ได้สันนิษฐานว่า ชาวไทยมุสลิมในภูเก็ตนั้นมาจาก 2 สาย คือสายมาเลเซีย ซึ่งสังเกตได้จากการแต่งกาย ผู้ชายจะนิยมสวมหมวกหนีบสีดำ ส่วนอีกกลุ่มสายหนึ่งมาจากอาหรับ ผู้ชายนิยมสวมหมวกสีขาว (ปีเยาะห์) ปัจจุบันความนิยมสวมหมวกหนีบหมดไป เพราะเมื่อชาวมุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ทุกคนได้รับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันออกกลางมาใช้ ทำให้ปัจจุบันการสังเกตเป็นไปได้ยากมากขึ้น (นภช, 2556) ส่งผลให้เกิดข้อสงสัยว่าในปัจจุบันสองกลุ่มชนนี้ยังคงเป็นสาเหตุของการตั้งถิ่นฐานและมีกลุ่มชนใดเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของมุสลิมเกาะแก้ว มุสลิมในจังหวัดภูเก็ตนั้นส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอถลาง และอำเภอเมือง ส่วนน้อยอยู่ที่อำเภอกะทู้ เมื่อก่อนอาชีพของคนในภูเก็ตก็มีการทำประมง คนมุสลิมส่วนมากจะอยู่บริเวณชายทะเล มีการสร้างบ้านชายทะเล มีการทำประมง สวน และทำการเกษตร แต่อาชีพส่วนใหญ่แล้วคือการทำประมง ชาวมุสลิมที่เกาะภูเก็ต อาจเข้ามาพร้อมกับการค้าทางทะเล เช่น กลุ่มแขกมัวร์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 และกลุ่มคนมุสลิมมลายูที่มาจากรัฐอิสลามในพื้นที่หมู่เกาะและคาบสมุทรมลายู เช่น ไทรบุรี มะละกา และเกาะสุมาตรา ต่อมาเมื่อย่านการค้าในเมืองภูเก็ตเจริญรุ่งเรือง จึงมีคนมุสลิมจากอินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถาน อินโดนีเซีย เข้ามาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง, 2532) ปัจจุบันตำบลเกาะแก้วรัชฎาได้เปลี่ยนมาเป็นตำบลเกาะแก้ว อดีตตำบลเกาะแก้วได้รวมอยู่กับตำบลรัชฎา ซึ่งเรียกว่า ตำบลเกาะแก้วรัชฎา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ง่ายในการกระจายและดูแลประชาชนอย่างทั่วถึงต่อการปกครอง จึงได้แยกตำบลเกาะแก้วรัชฎา ออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลเกาะแก้ว และ ตำบลรัชฎา เมื่อพูดถึงเกาะแก้วสมัยก่อนการเดินทางลำบากต้องข้ามคลอง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าคลองข้างหันหลังกลับ หมายถึง คลองมีน้ำเชี่ยวมากและลึกข้างหันหลังกลับ และพื้นที่ของตำบลเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาหารทั้งในน้ำและบนบกจึงเรียกว่า ตำบลเกาะแก้ว (ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว, ม.ป.ป) ดังนั้น ทำให้ผู้วิจัยอยากศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับนั้นสามารถทราบถึงการโยกย้ายเข้ามาและการตั้งถิ่นฐานในอดีตถึงปัจจุบันของมุสลิมเกาะแก้ว

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต
- 1.2 เพื่อศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การตั้งถิ่นฐาน

Chorley and Haggett (อ้างใน ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2536) ได้อธิบายการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ หมายถึง มวลรวมอันซับซ้อนซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แหล่งตั้งถิ่นฐานคือรูปแบบที่มองเห็นชัดเจนในภูมิประเทศเป็นการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ในอดีตจึงเน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อม

ทางกายภาพ และทรศนะต่าง ๆ ที่มนุษย์เข้าครอบครองพื้นที่ และยังศึกษารูปแบบและการกระจายของแหล่งตั้งถิ่นฐาน
สัณฐานของแหล่งตั้งถิ่นฐานและมักวิเคราะห์ไปในเชิงสัมพันธ์กับรูปแบบด้านกายภาพ

นำวัลย์ กิจรัชกุล (2528) การตั้งถิ่นฐาน (settlement) หมายถึงการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ โดยอยู่
รวมกันเป็นกลุ่ม ในการตั้งถิ่นฐานจะมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ คน และพื้นที่ส่วนประกอบสำคัญรองลงมาคือการติดต่อ
ระหว่างกันและกัน การใช้บริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในกลุ่มชนนั้น ๆ การที่มนุษย์ย้ายเข้าไปในดินแดน
ใหม่ด้วยเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา การอพยพอาจจะมีทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

องค์การสหประชาชาติ (อ้างใน จริยาพร รัศมีแพทย์, 2544) การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ หมายถึง องค์กรซึ่ง
ประกอบด้วยองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นจำนวนมากให้ทำหน้าที่อันซับซ้อนภายใต้สภาพแวดล้อมธรรมชาติทั้ง
องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น และองค์ประกอบธรรมชาติรวมกันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่ตั้งใช้เป็นแหล่งดำเนินชีวิต
เลี้ยงดูครอบครัว ประกอบอาชีพ ตลอดจนแสวงหาการอยู่ดีกินดีทางด้านกายภาพ จิตใจ และสติปัญญา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การสร้างถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ซึ่งมีรูปแบบที่ต่างกันอย่าง
ตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กล่าวได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ ล้วนแล้วมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์โดยปัจจัย
ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม
เทคโนโลยี วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมักจะเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายหลังการตั้งถิ่นฐานและผ่านระยะตั้งตัวไปแล้ว

2.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

สำนักงานสหประชาชาติ (UN Department of Economic and Social Affairs)(2561) นิยามการตั้งถิ่นฐาน
มนุษย์ หมายถึง องค์กรศูนย์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักเลขานุการของคณะกรรมการว่า
ด้วยการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Commission on Human Settlements) ซึ่งเป็นหน่วยงานประสานงานกิจกรรมการพัฒนาการตั้ง
ถิ่นฐานมนุษย์ของสหประชาชาติที่เน้นในเรื่องที่พักพิง (helte) และบริการทางสังคม การจัดการเมือง สิ่งแวดล้อมและ
โครงสร้างพื้นฐานและการประเมิน ติดตามข่าวสารข้อมูลทางการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ [การทูต]

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร กล่าวว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ของไทยอัน
เนื่องมาจากความสะดวกตามธรรมชาติ เช่น เกิดตามแหล่งน้ำ แหล่งแร่ และที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือตามเส้นทาง
คมนาคม มีอาคารบ้านเรือนหลายหลังสร้างล้อมรอบ บ่อน้ำตลาด วัด โรงเรียน หรือบ้านของผู้เฒ่า ต่อมาเมื่อจำนวนประชากร
เพิ่มมากขึ้น จะมีการขยายตัวเป็นกลุ่มออกจากศูนย์กลางอย่างชัดเจน หมู่บ้านดังกล่าวพบมากในเขตภาคเหนือ และภาคกลาง
ตอนบน ส่วนภาคใต้พบตามแหล่งแร่ทั่วไป ลักษณะของหมู่บ้านแบบรวมศูนย์ หรือเกาะกลุ่มไม่มีขอบเขตที่แน่นอน
นอกเหนือจากจะยึดเอาปัจจัยทางธรรมชาติ ไว้เป็นตัวกำหนดขอบเขตอย่างหยาบ ๆ เช่น แนวคลอง ทิวไม้ หรือสิ่งกีดขวางทาง
ธรรมชาติ เป็นต้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ นอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณลักษณะทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรมแล้ว

ยังบ่งชี้ถึงความต้องการความปลอดภัย อันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มกัน และการประหยัดพื้นที่เพาะปลูกไว้สำหรับหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

1.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจาย (Scattered Settlement) รูปแบบนี้จะไปในลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของตัวบ้านที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายจากกันอยู่โดด ๆ โดยถ้าเป็นหมู่บ้านอาจมีจำนวนหลังคาเรือนน้อยมาก โดยมากจะตั้งกระจัดกระจายกันไปตามไร่นา สวนเป็นต้น มีศูนย์บริการชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน สถานอนามัย ห่างจากที่พักอาศัย ลักษณะรูปแบบเกิดจากสภาพสังคมที่ขอบอยู่โดดเดี่ยว พวกที่จับจอง บุกรุกที่ดิน เพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม เป็นต้น หมู่บ้านรูปแบบนี้พบมากทางภาคกลางตอนล่าง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนภาคใต้ ตามสวนยาง สวนมะพร้าว และสวนผลไม้ โดยทั่วไปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจายนี้มีความสัมพันธ์กับไร่นาหรือพื้นที่เกษตรกรรมระยะทางที่ต้องไปประกอบอาชีพที่ต้องไม่ไกลจากที่อยู่อาศัย ประกอบกับประชาชนแต่ละครอบครัวมีที่ดินทำการเกษตรมาก การตั้งบ้านเรือนจึงต้องอยู่ห่างกัน จึงเป็นที่มาของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจาย

1.3 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง (Line Settlement) เป็นรูปแบบที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามแนวริมน้ำ ชายฝั่งทะเล หรือตามแนวเส้นทางคมนาคม รูปแบบดังกล่าวพบมากบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลำน้ำต่าง ๆ ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามลุ่มน้ำมูลและชี สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบตามแนวชายฝั่งทะเล หรือในระยะที่มีพัฒนาการของการสร้างเส้นทางคมนาคม เช่น ถนน ทางรถไฟ จะพบชุมชนตามแนวเส้นทางเหล่านี้เช่นกัน "

รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานนั้น Leong and Morgan พบว่าโดยทั่วไปมีรูปแบบอยู่ 3 ลักษณะที่สำคัญคือ 1) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม/กระจุกตัว (cluster settlements) เป็นการรวมกลุ่มของบ้านเรือนที่เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดและควบคุม โดยเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ เช่นที่ราบลุ่มแม่น้ำ หุบเขา ทางแยกของถนน และบริเวณที่แม่น้ำลำคลองมาบรรจบกัน เป็นต้น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งรวมกันเป็นกลุ่มกระจุกตัวหนาแน่น มีศูนย์กลางบริการชุมชนอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของบ้านเรือน เช่น ร้านค้า โรงเรียน ตลาด วัด มีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่โดยรอบชุมชนหรือหมู่บ้าน การเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว จะเลี้ยงกันบริเวณบ้านหรือบริเวณใกล้เคียง ส่วนขนาดของหมู่บ้านขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการสร้างหมู่บ้านหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มักก่อตั้งเป็นเวลานาน และมีประชากรอยู่อาศัยหลายชั่วอายุ

2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจาย(scattered settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือนของเกษตรกรตั้งอยู่ภายในที่ดินของตน การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับขนาดของที่ดินทำกิน สำหรับประเทศไทยการตั้งถิ่นฐานลักษณะนี้มักพบในพื้นที่เกษตรประกอบอาชีพการทำสวน โดยบ้านเรือนตั้งกระจายอยู่ไม่ไกลกันในพื้นที่ส่วนของแต่ละครอบครัวและมีคูคลองเป็นแนวเขตกัน

3) การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว (linear settlement) ส่วนใหญ่ปรากฏในบริเวณที่เป็นที่ราบ บ้านเรือนตั้งเรียงยาวไปตามปัจจัยที่ตั้งพื้นฐาน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ชายฝั่งทะเลและถนนโดยในเขตที่เป็นชุมชนการค้าหรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม บ้านเรือนมักเป็นกลุ่มติดต่อกันส่วนบริเวณที่อยู่ไกลออกไปบ้านเรือนจะตั้งอยู่ห่างกันและมีพื้นที่ด้านหลังเป็นพื้นที่การเกษตร ทั้งนี้การตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำคือการตั้งถิ่นฐานในระยะแรก ๆ ของโลก เป็นที่ตั้งของแหล่งอารยธรรมเมืองหลวง และเมืองต่างๆเพราะแม่น้ำเป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญ ที่ทำให้เกิดอาหาร การคมนาคมและการขนถ่ายสินค้า ซึ่งเมือง

ต่าง ๆ มักใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางติดต่อ และเผยแพร่วัฒนธรรมกับบริเวณโดยรอบ ส่วนการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมไม่ว่าจะเป็นรถยนต์หรือรถไฟเป็นการเกิดขึ้นในระยะหลัง เส้นทางคมนาคมเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการอพยพจากพื้นที่บริเวณภายในที่เป็นแหล่งเกษตรกรรมออกมาตั้งถิ่นฐานบริเวณ 2 ฟากของถนน ดังเห็นได้จากการที่บางบริเวณกลายเป็นชุมชนใหญ่หรือเป็นเมืองเกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคการตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคล้ายคลึงกันคือมีบ้านเรือนรวมตัวกระจุกกันอยู่ตรงกลางเป็นลักษณะชุมชนหนาแน่นและมีที่นาหรือที่ทำกินกระจายอยู่โดยรอบชุมชน สันนิษฐานว่าพื้นที่โดยรอบอาจมีสัตว์ป่าดุร้ายที่สามารถทำร้ายคนหากอยู่ห่างกัน การตั้งถิ่นฐานจึงเป็นแบบกลุ่ม/กระจุกตัว (cluster settlements) ในขณะที่ภาคกลางมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ผู้คนสัญจรใช้ทางน้ำเป็นหลัก จึงมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำอย่างหนาแน่น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจึงเป็นแบบแนวยาว (linear settlement) ส่วนในพื้นที่ภาคใต้ นั้น มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กันคล้ายชุมชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หมู่บ้านให้เป็นสวนในบ้าน เนื่องจากมีพื้นที่ราบเพื่อการเพาะปลูกจำกัด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน หมายถึง หมายถึง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โดยมีการตั้งบ้านเรือนรวมตัวกระจุกกันอยู่ตรงกลางเป็นลักษณะชุมชนหนาแน่นและมีที่นาหรือที่ทำกินกระจายอยู่โดยรอบชุมชน ลักษณะที่สำคัญคือ

- 1) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (cluster settlements) เป็นการรวมกลุ่มของบ้านเรือนที่เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยต่างๆเป็นตัวกำหนดและควบคุม โดยเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ
- 2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (scattered settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือนของเกษตรกรตั้งอยู่ภายในที่ดินของตน การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับขนาดของที่ดินทำกิน
- 3) การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว (linear settlement) ส่วนใหญ่ปรากฏในบริเวณที่เป็นที่ราบ บ้านเรือนตั้งเรียงยาวไปตามปัจจัยที่ตั้งพื้นฐาน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ชายฝั่งทะเลและถนนโดยในเขตที่เป็นชุมชนการค้าหรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม

2.3 ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว

รชนีกร เศรษฐโส, (2522) ได้กล่าวไว้ว่า ตามความหมายพจนานุกรมของ Webster's New Dictionary of the American Language หมายถึง กลุ่มชนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมือง เดียวกันมีอาณาบริเวณหรือเมืองที่มีกลุ่มคนอยู่รวมกัน และกลุ่มคนที่อยู่รวมกันนี้มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน

ความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) ชุมชนหรือประชาคม คือ กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการ เหมือนกันลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานงานในวงแคบกว่าชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยว เฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบ เลี้ยง

ตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่าอาจจะ มีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่นเชื้อชาติต้นกำเนิด เดิมของชาติหรือศาสนา ความรู้สึกและทัศนคติที่ผูกพันปัจเจก บุคคลรวมเข้าเป็นกลุ่มด้วยกัน

Robert M .Maclver (อ้างในไพรต์น เดชะรินทร์, 2544) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Society, Its Structure and changes ว่าชุมชน คือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันและสมาชิกทุกคน ได้ให้ความสนใจ ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกัน มิเพียงแต่ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เฉพาะแต่ให้ความสนใจโดยทั่วไป ซึ่งมีขอบเขตมากพอที่จะอยู่ร่วมกัน ในชีวิตประจำวันนอกจากนี้แล้วชุมชนนี้อาจหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างง่าย ๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่ง ชนเผ่าหนึ่ง หรือการอยู่ร่วมกันขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนึ่ง ๆ หรือประเทศหนึ่ง ๆ

Roland Warran (อ้างในจิรพรรณ กาญจนะจิตร, 2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน คือกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกัน อยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกันมีการสังสรรค์กันมีความสนใจร่วมกันมีผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

Cristient T . Onussen (อ้างในสมนึก ปัญญาสิงห์, 2532: 2) ได้อธิบายว่า “ชุมชน” ได้แก่คนที่อยู่ร่วมกันในขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน และมีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ และโครงสร้างดังกล่าวมีวิวัฒนาการขึ้นมาจากกระบวนการกลุ่มที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางดินแดน ทั้งนี้เพราะการพึ่งพาอาศัยกัน และการอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นภายในกลุ่มเกิดขึ้นได้เนื่องจาก คนในกลุ่มสำนึกเรื่องเอกภาพ และความสามารถของชุมชนอันเพียงพอในการควบคุมกระบวนการ ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นในขอบเขตทางดินแดน

Athur Dunham (อ้างในสนธยา พลศรี, 2533) ได้กล่าวว่ากลุ่มมนุษย์กลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขต ภูมิศาสตร์ค่อนข้างที่แน่นอนและติดต่อกันตลอดทั้งมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่วไปอย่างเดียวกันเช่น มารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณีและแบบภาษาพูด

นักวิชาการของไทยได้ให้ความหมายของชุมชนคือกลุ่มคนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกันที่อาศัยอยู่ในบริเวณ หรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคม ร่วมกัน (ประดิษฐ์ มัชฌิมา, 2522 1: 42) ดินแดนทั่วไปที่มีจำนวนคนมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่ได้ ร่วมกันด้วยธรรมชาติอย่างเดียวกัน คือ มีความคิดเห็นพ้องต้องกันรวมตัวกันที่จะทำอะไร ร่วมกันและ ก็หวังที่จะประสบความสำเร็จนั้นอย่างเดียวกัน (พัฒน์ สุจันงค์และคนอื่น ๆ , 2525:4) ตามพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนและหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นโดยมีความสนใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายและจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, 2525: 3) จัดเป็นองค์การ ทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนเองได้(สัญญา สัญญา วิวัฒน์, 2526: 6)รวมกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและสามารถดำเนินงานกิจกรรม ใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ได้(กรมการพัฒนาชุมชน, 2526: 26-31) และชุมชนจะต้องประกอบด้วย กลุ่มคนที่มีบางสิ่งบางอย่าง

คล้ายคลึงกันรวมขึ้นเป็นชุมชนหนึ่ง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบันและกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่เดียวกันอยู่ได้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2530: 10 –11) สามารถอาศัยอยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่งโดยมีความรู้สึกผูกพัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด และสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสิ่งที่ คล้าย ๆ กัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกที่ว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น (ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ และคณะ, 2534)

ชยันต์ วรรณะภุติ, (2536) กล่าวว่าการศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาและอธิบายอย่างเป็นระบบว่า ชุมชนนั้นมีสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อม รูปแบบการผลิต หรือการทำมาหากิน มีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน มีการจัดระเบียบสังคม โครงสร้างในชุมชน องค์การของชาวบ้านมีปัจจัยหรือมีอิทธิพลจากชุมชนภายนอกมาเกี่ยวข้องอย่างไร ชุมชนมีองค์ความรู้ที่ได้สะสมมาวิธีวิธีการ มีศักยภาพอย่างไรในการแก้ปัญหาและมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มี บทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและรูปแบบของความสัมพันธ์ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถ้าสามารถเก็บรวบรวมได้ก็จะนำมาซึ่งความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง

มงคล พนมมิตร และชาติชาย รัตนศิริ, (2540) กล่าวว่า การศึกษาชุมชน คือ กระบวนการที่พัฒนาสามารถวิเคราะห์ชุมชนในงานพัฒนาได้ โดยการศึกษาชุมชน นักพัฒนาจะต้องยอมรับในแง่ที่ชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในด้านสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจและการเมือง เพื่อให้เข้าใจลักษณะของแต่ละชุมชนอย่างแท้จริง

ธนพรรณ ธาณี, (2540) และการที่นักพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนเข้าไปทำความรู้จักทำความเข้าใจชุมชนก่อนที่จะลงมือทำงานร่วมกับชุมชนนั้น ๆ ถือเป็นหัวใจในการเริ่มต้นของงานพัฒนาทุก ๆ ด้าน เพราะถ้าไม่รู้จักไม่เข้าใจ ชุมชนอย่างเพียงพอเป้าหมายและทิศทางการทำงานของเราก็จะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อที่จะได้กำหนดและวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

มงคลชัย อรัญญา, (2540) กล่าวว่าการศึกษาชุมชน เพื่อการพัฒนา หมายถึง การที่นักพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนหรือผู้มีอาชีพอื่น เข้าไปเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในชุมชนว่ามีองค์ประกอบใดบ้างมีโครงสร้าง มีคุณลักษณะทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการเรียนรู้มีสถานการณ์ใดที่เกิดขึ้นในชุมชน มีประวัติความเป็นมาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และมีความคิดเห็นต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา มีปัญหา ความเดือดร้อน มีความต้องการที่จะแก้ไขปรับปรุงหรือไม่มีศักยภาพในการช่วยชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่ม หรือการรวมตัวที่เข้มแข็งการศึกษาชุมชนที่มีประสิทธิภาพว่าต้องนำมาซึ่งความรู้เรื่องพื้นที่ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนกับความเข้าใจเรื่องของคนในชุมชนว่าเขามีแบบแผนในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถระบุปัญหาและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องรวมทั้งประเมินศักยภาพต่าง ๆ ของชุมชนได้อันจะนำมาซึ่งการกำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหา

มุสลิมหมายความว่าอย่างนั้น อิสลามได้นำความสบายใจและความอุ่นใจมาสู่ชายและหญิงนับไม่ถ้วน มันมีประทานศักดิ์ศรีและความหมายแก่ชีวิตที่จัดซัดและยากจน ได้สอนให้ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติใช้ชีวิตอยู่ปรารถนาภาพและผู้คนต่างลัทธิต่างอยู่ร่วมกันอย่างมีความอดทนตามสมควร มันเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ซึ่งคนอื่น ๆ นอกเหนือจากมุสลิมได้ใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีประโยชน์ และด้วยความสำนึกนี้ ทำให้ทั้งมวลมังคั่งขึ้นโลก แต่ศาสนา

อิสลามก็เหมือนกับศาสนาอื่น ๆ เช่นกัน ที่ทราบถึงช่วงเวลาที่เราสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ติดตามบางคนด้วยความเกลียดชังและความรุนแรง มันเป็นส่วนหนึ่งของโลกมุสลิมอยู่ในขณะนี้ แม้ว่าไม่ใช่ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดก็ตามจะต้องผ่านช่วงเวลาเช่นนั้น และความเกลียดชังนั้นมุ่งตรงมายังเรามากมายถึงแม้จะไม่ใช่ทั้งหมดก็ตาม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว หมายถึง กลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีการเรียกทับศัพท์กลุ่มคนนี้โดยรวมว่า มุสลิม และอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ถลาง

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวารสารวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว

3) ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) ได้แก่ 3.1) การทำบรรณานุกรมบัญชีรายชื่อบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3.2) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากบุคคลในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง 3.3) การใช้เครื่องมือ Google earth เพื่อศึกษาการกระจายตัวการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว 3.4) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review)

4) ชั้นประเมินผลและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 4.1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว 4.2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 นิทรรศการเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในภูเก็ต ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง

2.2 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว

คือ ทิศเหนือ ติดกับเขตตำบลศรีสุนทร ทิศใต้ ติดกับเขตตำบลรัชฎา ทิศตะวันออก ติดกับทะเลอันดามัน ทิศตะวันตก ติดกับเขตเทศบาลตำบลกระทู้

ผลการวิจัย

หลักฐานทางประวัติศาสตร์อธิบายว่าคนสยามกับคนมุสลิมมีการติดต่อระหว่างกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย โดยมีการค้นพบคำว่า “สปาน” ที่หมายถึง “ตลาด” ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ต่อมาในสมัยอยุธยาที่มี “แขก” ที่นับถือศาสนาอิสลามมาจากอินเดีย เปอร์เซีย ฯลฯ และในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ยังมีชาวมุสลิมอีกจำนวนมากที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศโดยชาวมุสลิมเข้ามาในประเทศไทยในหลายทิศทาง นอกจากนี้ยังมีพวกจามจากแคว้นจำปาศักดิ์ที่นับถือศาสนาอิสลามได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครเมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมีความรุ่งเรืองมาก ชาวเปอร์เซียเป็นหนึ่งในผู้ที่มาทำการค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาและประสบความสำเร็จอย่างมาก นำมาซึ่งจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิม ซึ่งมุสลิมในกรุงศรีอยุธยานี้มีอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มที่มาจากอินเดีย อหรับ เปอร์เซีย ซึ่งมุสลิมเหล่านี้จะเรียกรวมๆกันว่า “แขกมัวร์” มุสลิมจากหรือที่เรียกว่า “แขกจาม” มุสลิมที่มาจากมลายู-ปัตตานี เรียกว่า “แขกตานี” มุสลิมที่มาจากหมู่เกาะอินโดนีเซียจากเมืองมะกัสซาร์ ที่เรียกว่า “แขกมังกะสัน” มุสลิมจากเกาะชวา เรียกว่า “แขกชวา” เป็นต้น การเข้ามาของชาวมุสลิมในสยามตั้งแต่อดีต มีทั้งที่เข้ามาแล้วกลับออกไป และเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยมีการตั้งถิ่นฐานของตนเองอยู่ที่สยามจำนวนมาก นิคมของพวกแขกมังกะสันที่อยู่ในกรุงศรีอยุธยา ก็ช่วยอธิบายได้เช่นกันว่าเกี่ยวข้องกับแขกที่มาจากอินโดนีเซีย หรือภาพเขียนที่ปรากฏในภาพลายรดน้ำบนบานประตูใบหนึ่งในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่เชื่อกันว่าเป็นภาพของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 พ.ศ.2181 - 2258 และอีกภาพหนึ่งเชื่อว่าเป็นภาพกษัตริย์แห่งราชวงศ์โมกุล อินเดีย พ.ศ.2201 -2250 ซึ่งเรื่องดังกล่าวพ้องกันกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่า ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ.2199 -2231 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ส่งคณะทูตเข้ามาเจริญพระราชไมตรีและเพื่อโน้มน้าวให้พระองค์เข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ ในขณะเดียวกันก็มีราชทูตจากเปอร์เซียเข้ามาเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีและชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้ารับถือศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน ซึ่งช่วงนี้เองที่มีพวก "แขกเทศ" หรือชาวอินเดียนับถือศาสนาอิสลามเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในกรุงศรีอยุธยาจำนวนมาก แต่ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกลับมีพระบรมราชโองการห้ามมิให้คนสยามเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ศาสนาอิสลาม ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีพวกมุสลิมได้เข้ามาค้าขายจำนวนมาก ส่วนหนึ่งได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ในกรุงสยาม ไม่เพียงที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น หากแต่ได้กระจายไปในที่ต่าง ๆ ทั้ง อยุธยา ฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี รวมถึงพื้นที่กรุงเทพฯ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย ชาวมุสลิมที่เข้ามาในสยามในแต่ละช่วงเวลาต่างก็มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์สยามอย่างต่อเนื่อง เพ็ญศรี กาญจนมัย (ความสัมพันธไมตรี-อิหร่านทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. 2546: 284-288) อธิบายว่า มุสลิมได้เข้ามามีบทบาททั้งทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ รวมถึงสังคมและวัฒนธรรมในดินแดนแห่งนี้เป็นเวลานานแล้ว ในสมัยของพระเจ้าปราสาททอง ก็มีชาวมุสลิมเข้ามารับราชการจำนวนมากในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาชาวมุสลิมเหล่านี้ก็มีบทบาทมากขึ้น หรือที่เรียกว่าเป็นยุคทองของชาวมุสลิมในสมัยสมเด็จพระกรุงธนบุรีก็มีการรับชาวมุสลิมเข้ามารับราชการในการทหารและการคลัง และการมหาดไทยจำนวนมากเช่นกัน

ธนบุรี เป็นเมืองเก่าที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองหน้าด่านทางการค้า เป็นราชธานีในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ.2310-2325) และเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ความเป็นเมืองที่สืบเนื่องมาจากอดีต จึงทำให้เมืองธนบุรีแห่งนี้เป็นแหล่งรวมของผู้คนต่างชาติพันธุ์ ซึ่งชาวมุสลิมก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในธนบุรี ทั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมก่อนการเป็นราชธานี มุสลิมที่อพยพหนีภัยสงครามเมื่อคราวเสียกรุงฯ รวมไปถึงการเดินทางเข้ามาในภายหลังด้วยเหตุผลนานาประการส่งผลให้ชาวมุสลิมที่อยู่ในพื้นที่ธนบุรีนี้มีความหลากหลายทั้งนิกาย รวมถึงสายบรรพบุรุษ ซึ่ง (เสาวนีย์ จิตทอมวต.2541: 53-67) อธิบายว่าชาวไทยมุสลิมในธนบุรีนอกจากจะมีเชื้อชาติไทยแล้วยังเป็นชนชาติที่มีบรรพบุรุษจากเชื้อชาติต่างๆ เช่น เปอร์เซียอหรับ ชาว - มลายูจาม - เขมร อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ จีน เป็นต้น มุสลิมในธนบุรีมีบทบาทและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง พลวัตหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลามีความน่าสนใจว่ากับบริบททางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาชาวมุสลิมมีกระบวนการทัศน์ต่อการปรับรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกระบวนการทัศน์การปรับตัวของชุมชนชาวมุสลิมตั้งแต่อดีต ได้ส่งผล

ต่อสถานภาพและบทบาทของชุมชนชาวมุสลิมในพื้นที่นั้นอย่างไร ซึ่งชาวมุสลิมยังคงความเป็นสังคมอันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น มั่นคง และเข้มแข็งเห็นได้จากจำนวนของ มัสยิด หรือ สุเหร่า อันเป็นศาสนสถานสำคัญที่ศูนย์กลางการดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งศาสนาที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นนัยสำคัญบางประการว่า แม้กลุ่มมุสลิมในพื้นที่กรุงเทพฯ ฝั่งธนบุรีจะต้องตกอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทว่ากลุ่มมุสลิมกลับสามารถดำรงความเป็น "มุสลิม" ไว้ได้อย่างชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งด้านสังคมที่เห็นได้ว่าความเป็นชุมชนของมุสลิมยังมีลักษณะเหนียวแน่น คุจครอบครัวเดียวกัน ด้านวัฒนธรรม วิธีการดำรงตนของชาวมุสลิมยังคงความชัดเจนอย่างมากในการนำตนเองเข้าไปสู่วิถีชีวิตตามครรลองของวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งสิ่งที่ชาวมุสลิมพยายามดำรงไว้ให้มากที่สุด คือ การทำให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำตน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาตนเองและประเทศชาติ(เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2531: 53-67)

ชุมชนมุสลิมมีความพยายามในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสยามหรือการเป็นชาว "ไทยมุสลิม" โดยผ่านการประพฤติปฏิบัติตนให้กลมกลืนไปกับสังคมส่วนใหญ่แต่ยังคงยึดมั่นศรัทธาตามหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดชัดเจน และต่อเนื่อง วิถีของชาวไทยมุสลิมดังกล่าวดำเนินไปโดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาที่แม้จะผ่านกระบวนการกลืนกลายทางวัฒนธรรมโดยครอบครัวและการศึกษา ทำให้วิถีความเป็นมุสลิมหรือกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลามยังคงเด่นชัดมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาสันนิษฐานว่าชาวมุสลิมที่เกาะภูเก็ตนั้นได้เข้ามาจากด้วยการค้าทางทะเล เช่น กลุ่มแขกมัวร์ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ และกลุ่มคนมุสลิมหลายที่มาจากรัฐอิสลามในพื้นที่หมู่เกาะและคาบสมุทรมลายู เช่น เมืองไทรบุรี มะละกา และเกาะสุมาตรา ต่อมาเมื่อย่านการค้าในเมืองภูเก็ตเจริญรุ่งเรือง จึงมีคนมุสลิมจากอินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถาน อินโดนีเซีย เข้ามาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 ชาวมุสลิม มีความศรัทธาในองค์อัลลอฮ์ ดำเนินชีวิตตามข้อบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน และวิถีวิตรของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลา) ชาวมุสลิมในภูเก็ตได้รับอิทธิพลทางศาสนาจากชาวมุสลิมมลายู และอาหรับ มีประเพณีสำคัญตามความเชื่อทางศาสนา เช่น พิธีถือศีลอด ชาวมุสลิมในระยะแรกมีความสามารถในการเดินเรือ เมื่อตั้งถิ่นฐานบนเกาะภูเก็ต บางส่วนจึงเปลี่ยนไปทำประมง เกษตรกรรม และค้าขาย ปัจจุบันชุมชนชาวมุสลิมกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ในอำเภอถลาง ที่บ้านคอเอน และบ้านบางเทา ในอำเภอเมืองภูเก็ต เช่น ย่านการค้าในตลาดสดใหญ่ ตำบลเกาะแก้ว และตำบลราไวย์

เดิมที่ตำบลเกาะแก้วรวมอยู่กับตำบลรัชฎา ซึ่งเรียกว่า ตำบลเกาะแก้วรัชฎา เมื่อมีประชากรมากขึ้นเพื่อให้ง่ายในการปกครองจึงได้แยกตำบลเกาะแก้วรัชฎา ออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลเกาะแก้ว และตำบลรัชฎา ตำบลเกาะแก้วสมัยก่อนเดินทางลำบากต้องข้ามคลอง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าคลองข้างหันหลัง หมายถึง คลองมีน้ำเชี่ยวมากและลึกข้างยังหันหลังกลับ และพื้นที่ของตำบลเป็นพื้นที่ของตำบลเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาหารทั้งในน้ำและบนบกจึงเรียกว่า ตำบลเกาะแก้ว

เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาทั้งด้านวิชาสามัญและศาสนา ทั้งนี้เพื่อที่จะนำความรู้ไปประกอบอาชีพและความรักทางศาสนาก็จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ประพฤติดแต่ความดี มีศีลธรรมประจำใจ เป็นมุสลิมที่ดีอยู่ในกรอบศาสนาอิสลาม มีความเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติศาสนกิจและพัฒนาสังคมในโอกาสต่อไป แต่ในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง ไม่มีโรงเรียนที่เปิดสอนทั้งภาคสามัญและศาสนา ต้องส่งไปเรียนในสามจังหวัดภาคใต้

ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อยู่ห่างไกลต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก การเรียนก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากใช้ภาษาต่างกัน กล่าวคือ ในสามจังหวัดภาคใต้ใช้ภาษาพื้นเมือง (มลายู) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภูเก็ต มีความต้องการที่จะจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษา เรียกว่า มูลนิธิมุสลิมวิทยาภูเก็ต ได้รับการจดทะเบียนตามเลขที่ 88/2518 ทำการเปิดสอนทั้งภาควิชาสามัญและศาสนาควบคู่กันไป โดยใช้หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ นับว่าเป็นความโปรดปรานของอัลลอฮ. ที่ชาวมุสลิมจังหวัดภูเก็ต ได้โรงเรียนที่เปิดสอนทั้งภาคสามัญและศาสนาควบคู่กันไป ชื่อว่า โรงเรียนมุสลิมวิทยาภูเก็ต ตั้งอยู่ ณ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ในบริเวณเนื้อที่ 15 ไร่ 1 งาน 85 ตารางวา เปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งมูลนิธิมุสลิมวิทยาภูเก็ตควบคุมดูแลกิจการของโรงเรียนมุสลิมวิทยาภูเก็ตแทน

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ชาวมุสลิมในตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มมีการเข้าตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2519 ชาวมุสลิมที่เกาะภูเก็ตมีการเข้ามาในช่วงพุทธศักราชที่ 2,200-2,500 โดยส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพทำประมง เกษตรกรรม และค้าขาย ชุมชนชาวมุสลิมกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ในอำเภอถลาง ที่บ้านคอเอน และบ้านบางเทา ในอำเภอเมืองภูเก็ต เช่น ย่านการค้าในตลาดสดใหญ่ ตำบลเกาะแก้ว และตำบลราไวย์ เมื่อเกิดรวมกลุ่มของคนในชุมชนก็มีการขยายและเกิดการตั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และแสดงให้เห็นว่ามีการรวมตัวกันเพิ่มมากขึ้นหรือมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานจากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยจึงเกิดข้อสันนิษฐานได้ว่าชาวมุสลิมในตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มมีการเข้าตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2519 โดยประมาณ ดังนั้นเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิด โรงเรียน แหล่งชุมชนร้านค้า และมัสยิด สังเกตการณ์ชุมชนมุสลิมจากโรงเรียนมุสลิมวิทยาภูเก็ตซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนสามัญควบคู่กับศาสนา (ศาสนาอิสลาม) เป็นโรงที่เก่าแก่มากจนถึงปัจจุบัน

2. ผลการศึกษาแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต

จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย คนไทยมีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ มีการเลือกตั้งถิ่นฐานให้เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และ ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นๆ ทั้งยังให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต จึงทำให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่ มีภูมิวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และบางชุมชนก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับสภาพแวดล้อมที่รุนแรงอีกด้วย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจนได้ทราบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย มี 3 รูปแบบ คือ

1.รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ของไทยอันเนื่องมาจากความสะดวกตามธรรมชาติ เช่น เกิดตามแหล่งน้ำ แหล่งแร่ และที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือตามเส้นทางคมนาคม มีอาคารบ้านเรือนหลายหลังสร้างล้อมรอบ บ่อน้ำตลาด วัด โรงเรียน หรือบ้านของผู้เฒ่า ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จะมีการขยายตัวเป็นกลุ่มออกจากศูนย์กลางอย่างชัดเจน

2.รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจาย (Scattered Settlement) รูปแบบนี้จะเข้าไปในลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของตัวบ้านที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายจากกันอยู่โดด ๆ โดยถ้าเป็นหมู่บ้านอาจมีจำนวนหลังคาเรือนน้อยมาก โดยมากจะตั้งกระจัดกระจายกันไปตามไร่นา สวนเป็นต้น มีศูนย์บริการชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน สถานเอนามัย ห่างจากที่พักอาศัย ลักษณะรูปแบบเกิดจากสภาพสังคมที่ขอบอยู่โดดเดี่ยว พวกที่จับจอง บุกรุกที่ดิน เพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม เป็นต้น

3.รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง (Line Settlement) เป็นรูปแบบที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามแนวริมน้ำ ชายฝั่งทะเล หรือตามแนวเส้นทางคมนาคม

ผู้วิจัยได้ศึกษาารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว มีรูปแบบ 2 ลักษณะ

1) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (cluster settlements) มีลักษณะการจับกลุ่มกันของบ้านเรือน เนื่องจากได้รับอิทธิพลของปัจจัยธรรมชาติ ได้แก่ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่ง มีลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว แหล่งน้ำผิวดิน

ในลักษณะที่เป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง บริเวณนี้มีความสำคัญต่อการยังชีพของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์อดีตที่ผ่านมา โดยมนุษย์จะตั้งถิ่นฐานในบริเวณชายฝั่งทะเล ริมฝั่งแม่น้ำ และที่ราบลุ่มดินตะกอน เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าในพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้วจะมีพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล เนื่องจากบริเวณเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร การประมงและการค้าที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชน

ส่วนลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว จะมีบริเวณพื้นที่ของแผ่นดินโอบล้อมทะเล ซึ่งคลื่นทะเลในอ่าวมักจะสงบกว่าทะเลหรือมหาสมุทรที่อยู่บริเวณภายนอกมากกว่าปกติ เนื่องจากแผ่นดินจะต้านแรงคลื่นและแรงลมบางส่วนเอาไว้ จึงเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำทะเลได้อย่างสะดวก ทั้งการอุปโภคและการประกอบอาชีพของชุมชนมุสลิมในบริเวณนี้

แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ ลำคลอง เช่น คลองช้างหันหลัง และมีแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในชุมชนเกาะแก้วมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำหรือลำคลอง 2 สาย ประกอบไปด้วย คลองช้างหันหลังและคลองบางใหญ่

ปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งน้ำในชุมเมือง การเลือกพื้นที่ในการปักหลักตั้งฐาน มนุษย์ย่อมเลือกพื้นที่ที่มีความอำนวยและสะดวกต่อตนเองเป็นอันดับแรก ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งรวมกันเป็นกลุ่มและมีความหนาแน่นในบริเวณชุมชน การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของบ้านเรือน เช่น โรงเรียน แหล่งชุมชนร้านค้า และมัสยิด โรงเรียนมีความสำคัญในการเกิดแหล่งชุมชน เมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้น ทำให้กลุ่มคนๆต่างเข้าศึกษา จนเกิดแหล่งชุมชน เมื่อมีกลุ่มคนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็นำมาซึ่งการหาแหล่งที่พึ่งทางจิตใจอันเดียวกัน จนเกิดมัสยิดต่าง ๆ ในชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว

โรงเรียนที่มีความเก่าแก่และสำคัญสำหรับชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว คือ โรงเรียนมุสลิมวิทยาลัยภูเก็ต แหล่งชุมชนร้านค้ามีการติดต่อค้าขายกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่บริเวณเส้นทางคมนาคม ส่วนมัสยิด มี 4 แห่ง ได้แก่ มัสยิดยาบรรณูร์ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 (บ้านหัวควน), มัสยิดมัสกัส ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 (บ้านหัวควน), มัสยิดเกาะมะพร้าว ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 (บ้านเกาะมะพร้าว), มัสยิดกามาลียะห์ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 7 (บ้านแหลมหิน)

ด้านแหล่งน้ำทางการเกษตรประเภทชุมเมือง ในตำบลเกาะแก้วมีชุมน้ำเมือง (เอกชน) 2 แห่ง

1. ชุมเมือง บริษัทไฮ้อยู่เชิง จำกัด กำลังผลิต
2. ชุมเมือง บริษัทธนชาติ จำกัด (มหาชน)

ภาพที่ 1: ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม

ที่มา : มัสสุรีย์ ดินายัง วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2566

2) การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว (linear settlement) มีลักษณะการวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ย่านการค้าขาย ย่านท่าเรือ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมอย่างชัดเจน หลักที่สำคัญประการแรกคือแหล่งน้ำ เพราะมนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการใช้แหล่งน้ำ ส่วนบริเวณที่อยู่ไกลออกไปจะมีพื้นที่ด้านหลังเป็นพื้นที่การเกษตรและการเดินทาง เมื่อมีการประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะมีการแพร่ขยายออกจากกลุ่มต่อ ๆ ไป การตั้งบ้านเรือนใกล้ๆเส้นคมนาคมก็ถือว่าเกิดความสะดวกในการเดินทาง ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิม จากเส้นทางการคมนาคมในบริเวณชุมชนจะใช้การคมนาคมเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่ ทางถนนและทางเรือ

ในการคมนาคมทางบก มีทางหลวงหมายเลข 402 เป็นเส้นทางหลัก และมีทางหลวงที่แยกออกจากทางหลวงหมายเลข 402 ไปยังชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการคมนาคมทางบกเข้าสู่ตำบล 1 เส้นทาง คือ ถนนเทพกระษัตรี ระยะทางจากตัวอำเภอถึงตำบลประมาณ 10 กม.

ส่วนถนนทางหลวงชนบท ประกอบไปด้วย

- 1) ถนนทางหลวงชนบทสาย รก.3030 แยก ทล.402-บ้านกะทู้ อำเภอถลาง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ตกม.ที่ 9+500 เชื่อมระหว่างตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองกับตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้
- 2) ถนนทางหลวงชนบทสาย รก.4018 แยก ทล.4031 -บ้านโคกโดนด อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตกม.ที่ 5+800 เชื่อมระหว่างตำบลเชิงทะเล อำเภอถลางกับตำบลสาคร อำเภอถลาง
- 3) ถนนทางหลวงชนบทสาย รก.4010 แยก ทล.4022 -บ้านกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ตกม.ที่ 3+000 เชื่อมระหว่างตำบลวิชิต อำเภอเมือง กับ ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ และถนน

ส่วนการคมนาคมทางเรือ การคมนาคมทางบกเข้าสู่ตำบล 1 เส้นทาง คือ การคมนาคมทางน้ำ 1 เส้นทาง (มี 1 หมู่บ้าน คือบ้านเกาะมาพร้าว) เดินทางโดยทางเรือใช้เวลาประมาณ 10 นาทีจากท่าเรือแหลมหิน

ภาพที่ 2: ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว

ที่มา : มัสสุรีย์ ดินายัง วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2566

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว มีรูปแบบ 2 ลักษณะ

ตั้งรูปแบบการตั้งถิ่นฐานรูปแบบที่ 1 แบบกลุ่ม (cluster settlements) มีลักษณะการจับกลุ่มกันของบ้านเรือน เนื่องจากได้รับอิทธิพลของปัจจัยธรรมชาติ ได้แก่ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่ง มีลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว แหล่งน้ำผิวดิน ในลักษณะที่เป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง จึงเห็นได้ว่าในพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้วจะมีพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลบริเวณเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร การประมงและการค้าที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชน ส่วนลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว มีบริเวณพื้นที่ของแผ่นดินโอบล้อมทะเล ซึ่งคลื่นทะเลในอ่าวมักจะสงบกว่าทะเลหรือมหาสมุทรที่อยู่บริเวณภายนอกมากกว่าปกติ จึงเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำทะเลได้อย่างสะดวก ทั้งการอุปโภคและการประกอบอาชีพของชุมชนมุสลิมในบริเวณนี้ ส่วนแหล่งน้ำผิวดิน มีลำคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ในผืนแผ่นดิน ในชุมชนเกาะแก้วมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำหรือลำคลอง 2 สาย แหล่งน้ำที่เป็นสภาพบ่อน้ำตื้น 1 บ่อ ปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งน้ำในชุมชนเมือง ในตำบลเกาะแก้วมีชุมชนน้ำเมือง (เอกชน) 2 แห่ง 1. ชุมเมือง บริษัทไฮยี่เยี่ยง จำกัด กำลังผลิต 2. ชุมเมือง บริษัทชนชาติ จำกัด (มหาชน) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานรูปแบบที่ 2 ตามแนวยาว (linear settlement) มีลักษณะการวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย การวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ย่านการค้าขาย ย่านท่าเรือ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมอย่างชัดเจน ส่วนการคมนาคมเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่ ทางถนนและทางเรือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ชาวมุสลิมในตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มมีการเข้าตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2519 ชาวมุสลิมที่เกาะภูเก็ตมีการเข้ามาในช่วงพุทธศักราชที่ 2,200-2,500 โดยส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพทำประมง เกษตรกรรม และค้าขาย ชุมชนชาวมุสลิมกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ในอำเภอถลาง ที่บ้านคอเอน และบ้านบางเทา ในอำเภอเมืองภูเก็ต เช่น ย่านการค้าในตำบลตลาดใหญ่ ตำบลเกาะแก้ว และตำบลราไวย์ เมื่อเกิดรวมกลุ่มของคนในชุมชนก็มีการขยายและเกิดการตั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และแสดงให้เห็นว่ามีการรวมตัวกันเพิ่มมากขึ้นหรือมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยจึงเกิดข้อสันนิษฐานได้ว่าชาวมุสลิมในตำบลเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มมีการเข้าตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2519 โดยประมาณ ดังนั้นเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิด โรงเรียน แหล่งชุมชนร้านค้า และมัสยิด สังเกตการณ์ชุมชนมุสลิมจากโรงเรียนมุสลิมวิทยาภูเก็ตซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนสามัญควบคู่กับศาสนา (ศาสนาอิสลาม) เป็นโรงเรียนที่เก่าแก่มาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิวัฒน์ ร้อยศรี, 2563) พบว่า ประชากรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งคลอง โดยอาชีพหลักของชุมชน คือ เกษตรกรรมและค้าขายมีการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มจักสานใบลานปลาตะเพียน เป็นต้น ทั้งสองตำบลนี้เป็นตำบลที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และมีศาสนสถานที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้ตั้งมั่นอยู่บนศีลธรรมอันดีงาม สอดคล้องกับวิจัย (สำราญ ผลดี, 2561) พบว่า บรรพบุรุษของชุมชนมุสลิมบางกอกน้อยคือกลุ่มคนที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.2310 เป็นชุมชนที่เคร่งครัดในศาสนาอิสลาม ภายหลังนี้ มีมัสยิดหลวงอันซอร์ริชุนนะห์ศูนย์กลางของชุมชนโดย อารัง อัตลักษณ์ที่สะท้อนผ่านการแต่งกายและการปฏิบัติศาสนกิจ มรดกภูมิปัญญาที่สำคัญคือ อาหารมุสลิมและการทำที่นอนยัดนุ่น มีวิถีวัฒนธรรมที่ยึดมั่นตามคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด และก ระเบวทศน์การปรับตัวที่สำคัญคือการปลูกฝังแนวคิดและวิธีการดำรงตนตามแนวทางของศาสนาอิสลามไว้ในระบบการศึกษาส่งผลให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งสามารถดำรงตนและพื้นที่ทางสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ สอดคล้องกับวิจัย (อัคราชัย เสมมณี, 2558) พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีชาวจีนมุสลิมอาศัยอยู่ 2 พื้นที่ใหญ่ด้วยกัน คือ กลุ่มคนจีนมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง คนกลุ่มนี้เข้ามาเชียงใหม่ตั้งแต่ยุคสมัยวิวต่างมาต่าง ถือว่าเป็นกลุ่มชาวจีนยูนานมุสลิมที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ และอีกกลุ่ม คือ กลุ่มของชาวจีนมุสลิมที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในจีน โดยเข้ามาพร้อมๆ กับกลุ่มของก๊กมินตั๋งหรือจีนคณะชาติ และคนจีนมุสลิมยูนานทั้งสองกลุ่มต่างได้รับผลกระทบจากกระแสของโลก สภาพสังคม และกลุ่มคนที่พวกเขาได้อาศัยร่วมอยู่ด้วย แม้ว่าอัตลักษณ์หลายอย่างที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของตนถูกสันดลอนด้วยสิ่งดังกล่าว และพวกตนเองได้ปรับตัวเพื่อที่จะอยู่กับสิ่งเหล่านี้ และนั่นทำให้อัตลักษณ์บางอย่างที่เคยมีมาในรุ่นบรรพบุรุษเริ่มหดหายไปคนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นชนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีนภาษา แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงมั่นและเป็นอยู่ในชีวิตของคนเหล่านี้คือ การแสดงออกทางด้านความเชื่อ ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของการดำเนินชีวิต โดยมีหลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางให้คนจีนกลุ่มนี้ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น และถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญในคนกลุ่มนี้ มากไปกว่านั้นในความเป็นชาวจีนมุสลิมในเชียงใหม่ ยังประกอบด้วยอัตลักษณ์อื่นๆเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่มีทั้งความเป็นไทย ความเป็นจีน การเป็นคนทีนับถือศาสนาอิสลามอยู่ในคนเดียวกัน และพูดได้หลากหลายภาษา เช่น ภาษาไทย

ภาษาจีน ภาษาเหนือ และภาษาอาหรับ นิยมอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่ม ชุมชน โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีผู้นำศาสนาเป็นผู้นำชุมชน

2.ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว มีรูปแบบ 2 ลักษณะ

ดังนี้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานรูปแบบที่ 1 แบบกลุ่ม (cluster settlements) มีลักษณะการจับกลุ่มกันของบ้านเรือน เนื่องจากได้รับอิทธิพลของปัจจัยธรรมชาติ ได้แก่ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่ง มีลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว แหล่งน้ำผิวดิน ในลักษณะที่เป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง จึงเห็นได้ว่าในพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้วจะมีพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล บริเวณเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร การประมงและการค้าที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชน ส่วนลักษณะพื้นที่ชายฝั่งเป็นอ่าว มีบริเวณพื้นที่ของแผ่นดินโอบล้อมทะเล ซึ่งคลื่นทะเลในอ่าวมักจะสงบกว่าทะเลหรือมหาสมุทรที่อยู่บริเวณภายนอกมากกว่าปกติ จึงเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำทะเลได้อย่างสะดวก ทั้งการอุปโภคและการประกอบอาชีพของชุมชนมุสลิมในบริเวณนี้ ส่วนแหล่งน้ำผิวดิน มีลำคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ในผืนแผ่นดิน ในชุมชนเกาะแก้วมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำหรือลำคลอง 2 สาย แหล่งน้ำที่เป็นสภาพบ่อน้ำตื้น 1 บ่อ ปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งน้ำในชุมชนเมือง ในตำบลเกาะแก้วมีชุมชนน้ำเหมือง (เอกชน) 2 แห่ง 1. ชุมเมือง บริษัทไฮยี่เยี่ยง จำกัด กำลังผลิต 2. ชุมเมือง บริษัทธนชาติ จำกัด (มหาชน) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานรูปแบบที่ 2 ตามแนวยาว (linear settlement) มีลักษณะการวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย การวางตัวของบ้านเรือนที่เรียงตามเส้นทางการคมนาคมและการดำรงชีพของมนุษย์ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ย่านการค้าขาย ย่านท่าเรือ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมอย่างชัดเจน ส่วนการคมนาคมเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่ ทางถนนและทางเรือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กิตติพงษ์ พวงเพชร, 2562) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มมากที่สุดตรงลงมาคือการตั้งถิ่นฐานแบบชุ่ม และรูปแบบเรียงยาวตามแนวคมนาคม มีการตั้งถิ่นฐานรูปแบบตารางสี่เหลี่ยม มีจำนวนน้อยที่สุด มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานตาม ทฤษฎี Ekistics ประชาชนส่วนใหญ่เลือกพื้นที่ราบในการตั้งถิ่นฐานและใกล้แหล่งน้ำ เพื่อความปลอดภัย เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยได้ใกล้ชิดกัน การไปมาหาสู่กันได้สะดวก ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนตั้งอยู่ระยะทางต่าง ๆ นั้นไม่ไกลกันมากนัก โดยในช่วงแรกไม่มีการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน จะตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีวิถีชีวิตที่เหมือนกันประกอบอาชีพเดียวกันและบางชุมชนที่มีความจำกัดเชิงพื้นที่ก็จะตั้งถิ่นฐานในรูปแบบเรียงยาวตามแนวถนนและแม่น้ำ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทจะมีการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบสุมเนื่องจากเดิมประชาชนจะตั้งบ้านเรือนแบบกระจายโดดเดี่ยวบนพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เมื่อชุมชนเริ่มมีการพัฒนาทำให้ประชาชนภายนอกอพยพเข้ามาตั้ง

ถิ่นฐานมากขึ้นโดยจะเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณด้านหน้าของชุมชนที่สะดวกต่อการเดินทางมากที่สุด และการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบตารางสี่เหลี่ยมเกิดจากการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก จะตั้งอยู่บนที่ราบ มีความสะดวกในการเดินทางและขยายความเป็นเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อาทิตย์พงษ์ สุทธิรักษ์, สามัคคี บุญยะวัฒน์, นฤชิต คำปิ่น 2560) พบว่า ในพื้นที่ศึกษาที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานทั้งหมด 3 รูปแบบคือ 1) การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (cluster settlement) 2) การตั้งถิ่นฐานแบบเส้นตรง (line settlement) และ 3) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (scattered settlement) ทั้ง 3 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานมีวิธีการปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำท่าเงินที่แตกต่างกัน คือ 1) การปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำท่าเงินโดยตรง 2) การปล่อยน้ำเสียลงในท่อรวมน้ำเสียของเทศบาล และ 3) การปล่อยน้ำเสียลงสู่พื้นดินบริเวณบ้าน ซึ่งน้ำ

เสียส่วนใหญ่ถูกระบายลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยไม่ผ่านการบำบัด โดยการจัดการน้ำเสียที่แตกต่างกันสัมพันธ์กับลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน การบำบัดน้ำเสียแบบติดตั้งอยู่กับที่ประเภทถังดักไขมันแยกเศษอาหาร จำเป็นต้องมีทุกครัวเรือน เพื่อเป็นการบำบัดน้ำเสียขั้นต้นก่อนปล่อย และการบำบัดแบบรวมศูนย์กลางเหมาะสมกับ การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายและแบบรวมกลุ่ม เพราะมีปริมาณน้ำเสียมากและพื้นที่จำกัด สอดคล้องกับวิจัยของ (ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์, 2555) การศึกษาแบบแผนการตั้งถิ่นฐานซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงให้กับศาสตร์ว่าด้วยพื้นที่ทั้งหลาย จำเป็นต้องปรับตัวขนานใหญ่ เนื่องจากฐานคิดเดิมที่สร้างขึ้นจากความรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์กระแสหลักกำลังเสื่อมความเชื่อถือในแวดวงวิชาการเมื่อเผชิญกับกระแสวิพากษ์อันเข้มข้นจากแนวคิดหลังสมัยใหม่ ปัญหาพลังงานและสิ่งแวดล้อม และวิกฤตการณ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวจนกระทั่งบัดนี้ก็ยังเต็มไปด้วยความคลุมเครือ ปรากฏจากทิศทางที่แน่นอน บทความนี้ คือ เนื้อหาย่นย่อของงานวิจัยขนาดยาว ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อมองหาฐานความรู้ทางเลือกในการทำความเข้าใจแบบแผนการตั้งถิ่นฐานที่ก้าวพ้นกรอบคิดกระแสหลัก ในบทสรุป งานวิจัยเสนอแนวทางการศึกษาแบบแผนการตั้งถิ่นฐานที่ผสมผสานแนวพินิจทางประวัติศาสตร์แบบหลังสมัยใหม่เข้ากับแนวคิดธรรมชาตินิยม แนวทางดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากความเข้าใจธรรมชาติแบบใหม่ ซึ่งมองธรรมชาติเป็นเครือข่ายอันสลับซับซ้อนของระบบชีวิตที่ทุกสรรพสิ่งเชื่อมโยงกัน และถิ่นฐานชุมชนของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนี้ ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการตั้งถิ่นฐานสามารถอธิบายได้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบชีวิตในธรรมชาติกับการตั้งถิ่นฐาน ในบริบทของความสัมพันธ์ในธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

- 1.ควรมีการศึกษาข้อมูลความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ในเรื่องเดียวกันนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการศึกษาเชิงลึกต่อไป
- 2.ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อความร่วมมือกันของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว ในจังหวัดภูเก็ตเพิ่มเติม
- 3.ควรมีการศึกษาหากวิจัยได้รับการต่อยอดผู้วิจัยขอแนะนำให้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว จังหวัดภูเก็ต เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลชัดเจนและครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ พวงเพชร. (2562). *รูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต: กรณีศึกษาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลจากการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2545*
- ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์. (2555). *ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน*.
- ประเสริฐ ทองสมบูรณ์, พิชามณัฐ คมขำ. (2564). *ความเป็นมาของอำเภอเมืองภูเก็ต, สืบค้นเมื่อ สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2566, จาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20210820094933_1_file.pdf*
- ภูเก็ต ทัวร์ ทูเดย์. (2011 – 2023). *ประวัติเมืองภูเก็ต, สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.phuketourtoday.com/info/phuket/history>*
- วิวัฒน์ ร้อยศรี. (2564). *มุสลิมชุมชนลุ่มพื้และชุมชนภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา : การสำรวจเบื้องต้น*, 13(1), 1.

สำราญ ผลดี. (2559). ประวัติศาสตร์ชุมชนมุสลิมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน ศึกษาพื้นที่บางกอกน้อยและบางกอกใหญ่, 10(2), 2-4

สำราญ ผลดี. (2561). มุสลิมบางกอกน้อย: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรม อิสลามในเมืองหลวง, 12(28), 1.

อัคราชัย เสมมณี. (2558). คนจีนยูนนานมุสลิมในเชียงใหม่, 2(2), 1

อาทิตย์พงษ์ สุทธิรักษ์, สามัคคี บุญยะวัฒน์, และนฤชิต คำปิ่น. (๒๕๖๐). การจัดการน้ำ เสียที่เหมาะสมกับรูปแบบ การตั้งถิ่นฐาน ของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ศึกษาแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง, 28(1), 150-162

อาทิตย์พงษ์ สุทธิรักษ์, สามัคคี บุญยะวัฒน์, และนฤชิต คำปิ่น. (2560). การจัดการน้ำเสียที่เหมาะสมกับรูปแบบ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ศึกษาแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง, 28(1),

KSUC-O-053

ความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

Beliefs about paying homage to ancestor spirits in the Chinese tradition in Phuket Province

กฤติยาณี ศรีเรือง* และ พรรณวิดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: s6411149102@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาที่มาการไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) เพื่อศึกษาที่มาการไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต “พ้อตอ” คือประเพณีสารทจีน ของชาวไทยเชื้อสายจีนภูเก็ต มีวัฒนธรรมมาจากอินเดีย เริ่มจากความเชื่อเรื่องภพภูมิ และเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่จีน เกิดการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ การทำบุญช่วยมารดาจากขุมนรกของพระโมคคัลลานะ และ การอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณ ประเพณีพ้อตอจึงเป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อทั้งพุทธขงจื้อและเต๋า 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้ประกอบพิธีจะจัดเครื่องบวงสรวงประกอบด้วยอาหารคาวและหวาน จะมีขนมปั้นเป็นรูปเต่า มีสีแดง เรียกว่า “อังกู” หลังจากไหว้ที่สถานที่จัดงานเสร็จ นำอาหารและกระดาษเงินกระดาษทอง กองไว้ในพื้นที่ที่เตรียมไว้ ช่วงเวลาไหว้คือตอนบ่าย ถึง 3 ทุ่ม มีการนำกระดาษเงินกระดาษทองวางสี่มุมของโต๊ะ นำธูป 1 ดอก เทียน 2 เล่ม ปักลงบนกระดาษ และจุดเทียน อาหารต้องปักธงที่มีอักษร เมื่อเสร็จจะเผากระดาษหลังพระอาทิตย์ตก และห้ามดับไฟ

คำสำคัญ: ความเชื่อ, การเซ่นไหว้, ผีบรรพบุรุษ

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the origins of paying homage to ancestor spirits in the Chinese tradition. 2) study the process of paying homage to ancestor spirits in the Chinese tradition.

The results of the research found that 1) studied the origins of worshipping ancestor spirits in the Chinese Sart tradition. “Por Tor” is a Chinese Sart tradition. of Thai-Chinese people in Phuket, held in the 7th month according to the Chinese lunar calendar. There is a culture from India. It starts with beliefs about the world. and when Buddhism spread into China There was the translation of various scriptures, the offering of merit to save mothers from hell by Phra Moggallanna, and the dedication of merit to the soul. The Por Tor tradition is therefore a tradition that arises from both Buddhist and religious beliefs. Confucius and Taoism 2) Study the process of making offerings to ancestral spirits in the Chinese tradition. The person performing the ceremony will prepare a sacrifice consisting of both savory and sweet food. There will be a dessert made into the shape of a turtle, dyed red, called "Ang Ku" after finishing paying respects at the event venue. Bring food and paper money, gold paper. Pile them in the prepared area. Worship time is

from noon to 9 p.m. Silver and gold paper are placed on the four corners of the table, one incense stick and two candles are placed on the paper and the candles are lit. Food must be flagged with letters. When finished, the paper will be burned after sunset and the fire must not be extinguished.

Keywords: Beliefs, offerings, ancestral ghosts

บทนำ

ในสังคมเอเชียให้ความสำคัญเกี่ยวกับความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิดและญาติผู้ใหญ่ ผ่านการอบรมสั่งสอนว่าเป็นหน้าที่ของบุตรหลานที่พึงกระทำ เป็นความเชื่อที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมเอเชียตะวันออก เพราะมีความเชื่อว่าการเคารพบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยายนั้นจะส่งผลให้ลูกหลานมีชีวิตที่ดี แม้แต่ในตอนที่ยังคนในครอบครัวได้ล่วงลับไปแล้วก็ยังคงแสดงความเคารพและกตัญญูต่อเหล่าดวงวิญญาณเหล่านั้น จนเกิดขึ้นเป็นประเพณีไหว้บรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และเมื่อถึงวันนี้ก็ต้องเดินทางกลับบ้านมาที่บ้านเกิดเพื่อประกอบพิธีตามแต่ละความเชื่อ (กมลฉัตร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2560) โดยทั่วไปนั้นชาวจีนจะรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน ชาวจีนแม่จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเก่า โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น มีการแห่เจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีนเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน ชาวจีนบางส่วนได้แต่งงานคนไทยและตั้งรกรากถาวรอยู่ในประเทศไทย ทำให้เกิดการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง คนไทยได้มีการรับเอาภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมจีนไปปฏิบัติในหลายเรื่อง (ภัทรภร สุวรรณจินดาและหลี่ เหมินเหลียง, 2559 : 323)

เทศกาลสารทจีน (เทศกาลจงหยวน) เป็นเทศกาลที่อยู่คู่กับคนจีนมายาวนาน ผสมผสานกันระหว่างขงจื้อ เต๋า และศาสนาพุทธ ชาวจีนเชื่อว่าช่วงเดือน 7 ตามปฏิทินจีนโบราณ (หรือเดือนกันยายนตามปฏิทินจันทรคติ) จะเป็นเดือนที่ประตูนรกจะเปิดออกเพื่อให้ดวงวิญญาณนั้นกลับมาที่โลก เพื่อให้คนในครอบครัวแสดงความกตัญญูด้วยการกราบไหว้และอุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณบรรพบุรุษได้ถึง 7 รุ่นขึ้นไป โดยจะประกอบพิธีกรรมที่บ้าน มีการนำอาหารมาเช่นไหว้เทพเจ้า, บรรพบุรุษญาติผู้ตายทั้งเจ้าที่และสัมภเวสีซึ่งของเซ่นแต่ละสำรับก็จะแตกต่างกันไปและมีการเผาส่งของไปให้กับบรรพบุรุษเพื่อให้นำไปใช้ยังอีกโลกหนึ่ง รวมถึงการช่วยเหลือให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติส่วนเทศกาลโอบังของญี่ปุ่นนั้นมีความคล้ายคลึงกับสารทจีน ซึ่งคนญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเทศกาลโอบังมาก เพราะนอกจากจะเป็นวันหยุดยาวแล้วชาวญี่ปุ่นยังเชื่อว่าวันที่ 13-16 เดือนสิงหาคมของทุกปี ประตูนรกจะเปิดเพื่อให้ดวงวิญญาณได้กลับมาพบกับลูกหลานที่บ้าน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะต้องต่างกันไป เริ่มจากต้อนรับวิญญาณกลับมาจนถึงการจุดไฟเพื่ออำลาและส่งดวงวิญญาณกลับไปทั้งสารทจีนและโอบังมีความคล้ายคลึงกัน แม้แต่ช่วงเวลาของการจัดงานที่จัดช่วงกลางปีและความเชื่อที่มีความใกล้เคียงกัน คือการระลึกถึงดวงวิญญาณบรรพบุรุษจนทำให้เกิดเป็นประเพณีที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอื่นๆที่คล้ายกัน เช่น ไฟเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพิธีการแต่แม้ว่าจะมีลักษณะที่คล้ายกันแต่ส่วนที่ต่างกันนั้นก็มีย่างเช่น เทศกาลสารทจีนมีจุดประสงค์และความเชื่อที่อยากจะให้บรรพบุรุษของตนกับดวงวิญญาณไร้ญาติเร่ร่อนพ้นจากทุกข์แต่ในส่วนของโอบังจะให้ความสำคัญกับการต้อนรับการกลับมาเยี่ยมเยือนที่บ้านของบรรพบุรุษ (กมลฉัตร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2560) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงนำมาศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาที่มาการไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต
- 1.2 เพื่อศึกษาขั้นตอนการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัชช ปุณ โณ ทก (2528) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ หรือสังคมมนุษย์ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมกลับยอมรับ และให้ความเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งเหล่านี้ ดังนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่างๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ (ต้นไม้ ต้นโพธิ์ ต้นไทร) ป่าเขา เป็นต้นความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่ยึดมั่น และยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ เช่น เชื่อเรื่องผีหรือเทวดา จิตวิญญาณ การระลึกชาติ เชื่อกฎแห่งกรรม ความเชื่อถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของ มนุษย์ เช่น เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมจะทำให้บุคคลนั้นกระทำแต่ความดี ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน สังคมจะเกิดความสงบสุข (เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ) จากความหมายตามที่มีผู้กล่าวว่า ผู้วิจัยขอสรุปว่า ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนที่ยอมรับ และไว้วางใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นความจริง ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานหรือสามารถอ้างอิงได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

จากรูธรรม ธรรมวัตร. 2538:106 ให้ความหมายความเชื่อไว้ว่า เกิดจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ประสบความพิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ภัยธรรมชาติปัญหาเหล่านี้เกินความสามารถที่มนุษย์ธรรมดาจะแก้ไขได้ จึงเกิดความคิดว่าน่าจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจเป็นภูต ผีปีศาจ วิญญาณหรือเทพเจ้า ดังนั้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่า ถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นพึงพอใจก็จะช่วยให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเช่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้หลายกลุ่ม อาทิ ความเชื่อกับพลังอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น ธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ ความเชื่อกับสิ่งไม่มีตัวตน เช่น วิญญาณ ภูตผีปีศาจ ความเชื่อกับการถูกลงโทษ ความเชื่อกับความกลัว ความเชื่อกับพิธีกรรม เทศกาล ความเชื่อกับรูปแบบการดำเนินชีวิตความเชื่อเชื่อมโยงมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อนำมาซึ่งการที่มนุษย์ยอมอยู่ภายใต้การควบคุมโดยสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการการพิสูจน์ ไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

A.L.Kroeber (อ้างในสงบ เมฆาอภิรักษ์, 2537: 14) ได้กล่าวว่า ความเชื่อที่มนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติตลอดจนถึงเวทมนตร์คาถาว่า เป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยจากอำนาจดังกล่าว มนุษย์จึงคิดเครื่องยึดเหนี่ยวโดยการเช่นสรวง บูชาสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ พฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ เป็นผลจากความเชื่อในความไม่มั่นคง ปลอดภัย ซึ่งมีอยู่มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรู้สึกของคนแต่ละกลุ่ม

จากรูธรรม ธรรมวัตร (ม.ป.ป. 106) กล่าวว่า เกิดจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ประสบความพิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้เกินความสามารถที่มนุษย์ธรรมดาจะแก้ไขได้ จึงเกิดความคิดว่าน่าจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจเป็นภูต ผีปีศาจ วิญญาณหรือเทพเจ้า ดังนั้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่า ถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นพึงพอใจก็จะช่วยให้ปลอดภัยและเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเช่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่างๆ

ดังนั้นความเชื่อ หมายถึง ความคิดความเข้าใจและการยอมรับ นับถือเชื่อมั่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ต้องมีเหตุผลมาสนับสนุนหรือพิสูจน์ ทั้งนี้บางอย่างอาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ให้เห็นได้จริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้ ความเชื่อการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์เหนือธรรมชาติ

1) ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับธรรมชาติ หมายถึง คนจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มองไม่เห็นหรือสิ่งเร้นลับคนจีนเชื่อในสิ่งเทพเจ้าเชื่อกันว่ามีการควบคุมดูแลธรรมชาติเช่น เทพเจ้าลม ฝน พายุร้อน พายุแลบ พระอาทิตย์ พระจันทร์ สวรรค์และโลก ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงลูกหลาน

2) ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของชาวจีน หมายถึง ความเชื่อที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีการแสดงความกตัญญูบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษกราบไหว้เวลามีเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งมีการเชื่อกันว่าทำให้ครอบครัวมีความสงบสุขและไม่มีความเลวร้ายเกิดขึ้น

วรุฒม์ ทองเชื้อ (2550 : 241) กล่าวว่า เทศกาลตรุษจีนตรงกับวันที่หนึ่ง ซึ่งถือเป็นปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติของจีน และเป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดสำหรับคนจีน การฉลองเทศกาลปีใหม่ของคนจีนเริ่มจากวันที่สี่สิบสามเดือนสิบสอง ช่วงเวลานี้ ทุก ๆ ครอบครัวจะปิดกวาดเช็ดถูบ้าน ซื่อของไหว้สำหรับวันขึ้นปีใหม่ ตัดกระดาษติดหน้าต่าง แขนงรูปภาพปีใหม่ เขียนคำอวยพรปีใหม่ เมื่อถึงตรุษจีนวันนั้น ทุกคนจะพากันไปสวัสดีปีใหม่ ไปเยี่ยมญาติสนิทมิตรสหาย การไปสวัสดีปีใหม่เป็นประเพณีที่สำคัญของเทศกาลตรุษจีน การจุดประทัดในเทศกาลตรุษจีนเป็นกิจกรรมที่เด็ก ๆ ชื่นชอบเป็นพิเศษ มีเรื่องเล่าว่าการจุดประทัดเป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจ ในงานวัดก็จะมีการแสดงเชิดมังกร เชิดสิงโต มีสินค้าอาหารการกินต่าง ๆ มากมาย เป็นสิ่งดึงดูดผู้คนให้มาร่วมฉลองด้วยกัน

สมบัติ พลายน้อย (2542 : 10-12) กล่าวว่า วันตรุษจีนมีธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ลูกหลานคนจีนต้องปฏิบัติตามเพื่อเป็นสิริมงคลในวันปีใหม่ ตามธรรมเนียมจีนในวันส่งท้ายปีเก่าต้องติดรูปเทพารักษ์และกลอนไหว้ที่ประตูบ้านทั้งชายและขวา เพื่อเป็นสิริมงคลของครอบครัวคนจีนมีเจ้าหลายองค์และเชื่อว่ามีเจ้าเตาสถิตอยู่ในห้องครัว และเป็นเทพสำคัญอยู่ในบ้านคนจีนจึงทำความสะอาดบ้านเรือนเพื่อคอยรับเจ้าเตา เอกจากนี้คนจีนยังมีธรรมเนียมการให้ของขวัญแลกเปลี่ยนกันระหว่างเพื่อนฝูงและญาติมิตร นอกจากนี้ ลูกหลานจะได้ อั่งเปาจากผู้ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคลในการทำงานและสุขภาพร่างกาย

ศรัมมาโพธิ์ (ม.ป.ป. : 32-39) กล่าวว่า วันสารทจีนตรงกับเดือน / วันที่ 15 ของจีน เป็นเทศกาลวันไหว้เจ้าที่ วิญญาณของบรรพบุรุษ และต้นตระกูลจีน เมื่อถึงเทศกาลวันไหว้จีนจึงทำบุญประกอบทานต่างๆ เช่น เป็ด ไก่ หมู ปลา ตับหมู ขนมไหว้ด้วยขนมถ้วยฟู กุฉินี่ ซาลาเปาและขนมเทียน จุดธูปเทียนกราบไหว้เจ้าที่ วิญญาณของบรรพบุรุษ และต้นตระกูลจีน ด้วยอาหารและของหวานที่เป็นสิริมงคล รวมทั้งกระดาษเงินกระดาษทองที่เป็นธนบัตร เงินกงเต็ก เสื้อผ้า ฯลฯ ยังเชื่อกันว่าจะเกิดปีติในบุญที่ตนได้ทำ และผลานิสงส์ให้ทำมาหากิน ประกอบธุรกิจอย่างประสบความสำเร็จ จึงทำให้คนจีนและลูกหลานจีนนิยมไหว้วันสารทจีนเพื่อได้กุศลเศษ

วรุฒม์ ทองเชื้อ (2550 : 249) กล่าวว่า วันที่สิบห้าเดือนแปดตามปฏิทินจันทรคติ เป็นวันเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่สืบทอดต่อกันมาของคนจีน ในคืนวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือน แปดคือวันพระจันทร์เต็มดวงเป็นสัญลักษณ์ของความสวยงามครบถ้วน สมบูรณ์ เทศกาลไหว้พระจันทร์เรียกอีกชื่อว่า "เทศกาลถวญวน" เป็นเทศกาลที่สมาชิกในครอบครัวกลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันศรัมมาโพธิ์ (ม.ป.ป. : 43-44) กล่าวว่า เมื่อถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยจะทำ พิธีเซ่นไหว้พระจันทร์ และเจ้าแม่กวนอิมพร้อมกันในวันนี้ วันทำพิธีเซ่นไหว้จัดตั้งโต๊ะวางข้าวของกลางแจ้งที่พอจะมองเห็นดวงจันทร์ได้เต็มดวง มีการจุดธูปจุดโคมไฟสิ่งของเซ่นไหว้มี ขนมเปี้ยะ ขนมโก๋ อาหารเจ ผลไม้ที่มีชื่อเป็นสิริมงคล สิ่งของเซ่นไหว้สำหรับเจ้าแม่กวนอิม มีโคมไฟ แป้งหอมผัดหน้า กระจกส่องหน้า หวี ฯลฯ เมื่อไหว้เสร็จแล้วต้องเผาสิ่งที่ไหว้ให้เจ้าแม่กวนอิม

ดังนั้นการเซ่นไหว้ หมายถึง เป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาตามความเชื่อของชาวเชื้อสายจีนติดต่อกันมาคนมักอ้างว่าเป็นความเชื่อของคนโบราณที่ทำสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานจนมาถึงปัจจุบัน พิธีกรรมนั้นเป็นมาตรฐานของวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ

Pattranupravat (2009 , p.118) อธิบายว่า ช่วงเดือนประตู่ผีเปิด-ปิด สรุปได้ว่า ในช่วงเดือน 7 ของทุกปี คนจีนส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นเดือนที่นรกภูมิมีการปลดปล่อยวิญญาณพวกภูตผีไร้ญาติที่หิวโหยให้ออกมารับส่วนบุญในโลกลุมนุชย์ โดยมี

เวลากำหนดให้ 1 เดือน เมื่อครบกำหนดสิ้นเดือน 7 แล้ว ดวงวิญญาณญาติต่างๆ ก็กลับสู่ปรโลกจากความเชื่อนี้ไปสู่ข้อห้ามของคตินิยมในอดีต ที่ห้ามลูกหลานของตนไม่ให้ออกนอกบ้านหลังเวลาพลบค่ำ เพื่อหลีกเลี่ยงเคราะห์หามยามร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น จากอิทธิพลของดวงวิญญาณที่ถูกปลดปล่อยออกมา รวมทั้งถือเป็นเดือนต้องห้ามสำหรับงานมงคลต่างๆ ด้วย

Sik kha kosol (2014) อธิบายว่า กลุ่มคนแต่จิวที่มีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในช่วงเดือน 7 ตามปีจันทรคติจีน ที่เรียกว่า "ซีโกวโง่ย" คำว่า "ซีโกว" เป็นพิธีที่กระจัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณที่ไม่มีญาติ และเปรตชน รูปแบบหนึ่งโดยมีหลักการสำคัญ คือ การแจกทานให้แก่คนยากจน มีชื่อตามคัมภีร์พุทธศาสนาของจีนแต่จิวว่า "หยู่แคเอี่ยมเค่า" แปลว่า "พิธีเปรตพลีโยคกรรม" เป็นพิธีอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับโดยเฉพาะที่ไม่มีญาติทั้งหลาย เป็นพิธีสำคัญคู่กับ "อุลลัมพนสังฆทาน" ที่มีการอุทิศส่วนกุศลแก่บิดา มารดาและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ปัจจุบันการจัดอุลลัมพนสังฆทานในหมู่ชาวบ้านจีนสูญหายไป ส่วนรูปแบบพิธีกรรมที่กระจัดที่จัดขึ้นในจีน ไต้หวัน และไทยมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง

(Thapanee, pesud. 2006, p.19) อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณมีการพัฒนาไปตามความคิดของมนุษย์ที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันไป ความคิดเหล่านี้สะท้อนผ่านความเชื่อที่นำไปสู่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีน

Konanthakiat. (2002, pp.144-145) กล่าวถึงมรุตในนรกขุมที่ 5 ว่า เหล่าดวงวิญญาณที่ได้กระทำผิดต่อบิดา มารดา หรือลูกทมิฬบิดามารดา ลูกที่อกตัญญู เมื่อดวงวิญญาณบาปต้องมารับโทษ จะมีองค์มรุต 2 องค์ มีลักษณะรูปลักษณะตัวเป็นมนุษย์ หน้าตาศีรษะเป็นวัวในมือถืออาวุธสามง่าม และง้าวโซ่ และรูปลักษณะตัวเป็นมนุษย์ ศีรษะเป็นม้า ในมือถือมีดตะขงเหล็ก โซ่ทั้งสององค์เป็นองครักษ์แห่งยมพิภพ ปฏิมากรรมเหล่านี้จึงนับเป็นสัญลักษณ์ทางความหมายตามความเชื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าตามตำนานองค์เทพ

ดังนั้นผีบรรพบุรุษ หมายถึง ความเชื่อที่มนุษย์มีผลต่อธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อหนึ่งที่ผูกพันอยู่กับชีวิตมนุษย์กลุ่มทุกชาติพันธุ์ ผีบรรพบุรุษไม่ได้เป็นผีธรรมดาแต่เป็นสิ่งที่คุ้มครองคนในครอบครัวอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์

ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยหนังสือรวมประวัติของ ศาลเจ้าเซ่งเต็กเป่บ่วงเหนียวภูเก็ตและที่มาของประเพณีพ้อต่อบางเหนียว 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดย รวบรวมจากงานวิจัย เอกสาร สิ่งพิมพ์ บทความและบทสัมภาษณ์

2. ชั้นรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ที่กล่าวแล้ว ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือรวมประวัติของศาลเจ้าเซ่งเต็กเป่บ่วงเหนียวภูเก็ตและที่มาของประเพณีพ้อต่อบางเหนียว 2547 งานวิจัย เอกสาร บทความ สิ่งพิมพ์และบทสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไหว้ผีบรรพบุรุษประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ โดยแยกแยะประเด็นที่ศึกษาหาสิ่งที่เหมือนและแตกต่างหรือความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ ต่อมาก็จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งนำผลวิเคราะห์ที่ได้มาพิจารณาความถูกต้องว่าสามารถบ่งชี้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้หรือไม่

4. การเสนอผลการวิเคราะห์ การสรุป นำเสนอผลการวิเคราะห์ เป็นขั้นตอนที่นำข้อสรุปมาสังเคราะห์เชื่อมโยงสู่ภาพรวมและเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะของการพรรณนามวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่ทำการไหว้ผิบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

การวิจัยเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผิบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ผิบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ตโดยมีรายละเอียดการวิจัยดังนี้

พิธีพ้อต่อ **普渡** ตรงกับภาษาสันสกฤตเรียกว่า อุลลัมพีธี ซึ่งตามพุทธสูตรได้กล่าวไว้ว่าเกิดจากพระอนุชาของพระพุทธองค์คือพระอานนท์เถระเจ้า สมัยพระพุทธเจ้าเสด็จประทับแสดงธรรมเทศนา ณ นิโครธารามวิหาร เมืองกบิลพัสดุ์ ครั้งนั้นพระอานนท์เถระเจ้าได้หลีกออกไปเข้าญาณสมาบัติอยู่ที่โคนต้นไม้ใหญ่ ขณะที่พระอานนท์บำเพ็ญญาณปริเวกธรรมอยู่นั้นได้มีสุรกายตนหนึ่งปรากฏขึ้นเบื้องหน้า รูปร่างสูงใหญ่ หน้าเขียวแสบเยี้ยว ตามตัวมีแต่หนังหุ้มกระดูก ลำคอเล็กเท่ารูเข็ม เกิดเปลวไฟโชติช่วงออกจากปากเป็นนิจลิน กล่าวกับพระอานนท์ว่าท่านอานนท์ เราได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสเพราะความหิวกระหายจะกินก็ไม่ได้เสวยแต่ทุกขเวทนาเหลือหลาย ท่านผู้เป็นสาวกของพระพุทธองค์ อุดมด้วยความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ขอพระเถระท่านอุทิศสิ่งอุโภคบริโภคเป็นไทยทานแก่ฝูงเปรตด้วยเถิด ถ้าท่านไม่กระทำในกาลอีก 3 วัน ก็จะถึงแก่กรรมนะ ว่าแล้วสุรตนนั้นก็หายวับไป

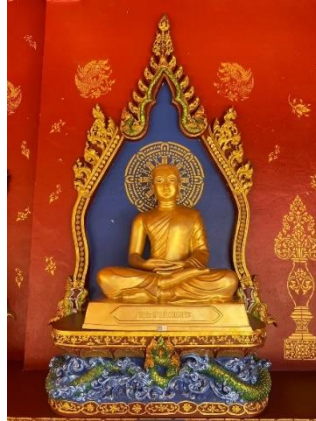

ภาพที่ 1: วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง)

นางสาว การะเกด ยิ้มเห็บ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ที่ 1 ตุลาคม พ.ศ 2566 เวลา 13:11 น.

จากภาพที่ 1 พระอานนท์เถระ ตั้งอยู่วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตั้งอยู่ที่บ้านบางโพง ต.นาเหนือ อ.อ่าวลึก จ.กระบี่ จุดเด่นของวัดมหาธาตุวชิรมงคล คือองค์พระมหาธาตุเจดีย์ ที่มีความสูงถึง 95 เมตร ถือเป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่สูงที่สุดในภาคใต้ บริเวณรอบ ๆ พระมหาธาตุเจดีย์จัดตกแต่งสถานที่ให้มีความคล้ายคลึงกับ “พุทธคยา” สถานที่ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใน อ.คยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

ภาพที่ 2: พระอานนท์เถระ

นางสาว การะเกด ยิมะเหรัมย์ ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอาทิตย์ที่ 1 ตุลาคม พ.ศ 2566 เวลา 13:25 น.

จากภาพที่ 2 พระอานนท์เกิดความสะดุ้งกลัว เข้าเฝ้าพระบรมศาสดากราบทูลให้ทรงทราบและพระพุทธองค์เป็นที่พึ่ง สมเด็จพระพุทธองค์ทรงตรัสบอกพิธีประกอบโยคัตนตระเมตตากรมนี้ประทานแก่พระอานนท์ เพื่อโปรดสัตว์ไตรภูมิเป็นปฐมและสืบเนื่องต่อมาจนทุกวันนี้ ประวัติชีวิตพระอานนท์เถระหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า "พระอานนท์" เป็นพระอรหันตสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ในฐานะเป็นพระญาติที่ใกล้ชิดเมื่อออกบวชท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐากอยู่รับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้าเป็นระยะเวลาถึง ๒๕ พรรษาตั้งนั้นท่านจึงเป็นพระมหาสาวกที่ทราบความเป็นไปของพระพุทธเจ้าได้ดีกว่าพระสาวกองค์อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงจำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ได้ถึง 84,000 พระธรรมขันธ์จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า "คลังแห่งพระธรรม" พระอานนท์ท่านได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง เริ่มแต่การได้รับมอบหมายจากสงฆ์ให้อยู่ปรนนิบัติรับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า เป็นเวลา 25 ปี ช่วยแบ่งเบาพุทธกิจต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธเจ้าทรงมีเวลาในการโปรดพุทธบริษัทได้อย่างเต็มที่ และเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธนิพพานแล้ว ท่านได้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระสัทธรรม เป็นการสานต่อพระปณิธานของพระพุทธเจ้าอีก 40 ปีเพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตของท่าน ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งธรรมดาของชีวิต คือ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ไม่มีผู้ใดก้าวล่วงพ้นไปได้ บทบาทการปฏิบัติหน้าที่งานเลขานุการของพระอานนท์เถระจากการศึกษาพบว่า พระอานนท์ขยันในการอุปัฏฐากยิ่งกว่าภิกษุรูปอื่นๆที่เคยอุปัฏฐากพระพุทธเจ้ามาแล้วไม่มีใครทำได้เหมือนอย่างท่านเพราะภิกษุเหล่านั้นไม่รู้พระทัยของพระพุทธเจ้าจึงอุปัฏฐากได้ไม่นานแต่พระอานนท์รู้พระทัยของพระพุทธเจ้าจึงอุปัฏฐากได้นานสิ่งนี้แสดงถึงคุณสมบัติของพระอานนท์คือมีความขยันหมั่นเพียรและทำงานรู้ใจผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการทำงานในตำแหน่งเลขานุการ คุณสมบัติเฉพาะตัวที่โดดเด่นของพระอานนท์ได้แก่มีรูปร่างบุคลิกดีใส่ใจต่อการศึกษาเป็นพหูสูตรช่างคิดช่างสังเกตช่างถามประหยัดเอื้อเชื้อเผื่อแผ่มีจิตเมตตาอนุเคราะห์ภิกษุผู้อาพาธและเหล่าอุบาสกอุบาสิกาผู้เจ็บไข้ได้ป่วยด้านคุณธรรมที่พระอานนท์ถือเป็นวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการทำงานได้แก่มีความจงรักภักดีกตัญญูตต่อผู้มีอำนาจอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นนิจใจกว้างยอมรับคำติชมในการทำงานมีความขยันอดทนมีความละเอียดรอบคอบรับผิดชอบสูงยึดหลักความถูกต้องวินัยคติ 4 คุณสมบัติคุณธรรมและวัตรปฏิบัติที่ดั่งมาของพระอานนท์ที่ดั่งที่กล่าวมาแล้วนั้นควรที่พระเลขานุการของคณะสงฆ์ปัจจุบันจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์ไทยและ

ต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการจะเป็นพระเลขานุการที่ดีและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานด้านเลขานุการจะต้องมีทั้งศาสตร์ และศิลป์ควบคู่กันไปเสมอ

ผลการศึกษาระดับต้นของการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 3: การเซ่นไหว้ในชุมชนบางเหนียวเหนือ ที่ศาลเจ้าฮกทงหวงตอง
นางสาว กฤติยาณี ศรีเรือง ผู้บันทึก
ถ่ายภาพวันพุธที่ 30 สิงหาคม พ.ศ 2566 เวลา 16:51 น.

จากภาพที่ 3 พิธีการเซ่นไหว้นั้นปกติจะแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงเช้า ช่วงสาย และช่วงเย็น โดยช่วงเช้า จะเป็นการไหว้พระพุทธรูป และ/หรือองค์เทวรูปจีน ที่ประดิษฐานอยู่ภายในบ้าน สิ่งของที่นำมาถวายจะเป็นอาหารคาวหวาน และผลไม้ต่างๆเป็นหลัก ส่วนบ้านใดที่มีองค์เทวรูปจีนประดิษฐานอยู่ด้วย อาจถวายชุด "หังอเส้ง" ที่ประกอบด้วยอาหารคาว จำนวน 5 อย่าง จัดวางไว้ในถาดเดียวกัน เช่น ไก่ต้ม หมูต้ม เป็ดต้ม ไข่ไก่ต้ม ปลาหมึกแห้ง ปูต้ม ปลาทอด เป็นต้น ตามแต่จะหาได้ในพื้นที่นั้นๆ หรือตามความชอบของเจ้าของบ้าน นอกจากนี้ยังมีการไหว้พระภูมิเจ้าที่ หรือเจ้าบ้านเจ้าเรือนควบคู่กันไปใน ช่วงเวลานี้ด้วย และทั้งช่วงเวลาพอสมควรจึงเผากระดาษทอง และจุดประทัดถวายเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นในช่วงสายจะเป็น การไหว้บรรพบุรุษของตนเอง ด้วยชุดอาหารคาวหวาน และผลไม้ต่าง ๆ รวมทั้งอาจมีชุด "สามเส้ง" ที่เป็นอาหารคาวจัดวางไว้ ในถาดเดียวกัน เช่นเดียวกับชุดหังอเส้ง แต่จะมีอาหารเพียง 3 อย่างเท่านั้น

ของที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้ในแต่ละสำหรับ

1. ชุดของไหว้สำหรับเทพนิยมนไหว้ด้วย ขนมถ้วยฟู ขนมเทียนและขนมขง ซึ่งต้องมีจุดสีแดง ตามความเชื่อของคนจีนว่าจะเป็นที่สิริมงคล นอกจากนี้ยังมีน้ำชา เหล้าและผลไม้ต่าง ๆ
2. ชุดของไหว้สำหรับบรรพบุรุษ มีลักษณะคล้ายกับของเจ้าที่และจะต้องจัดตามจำนวนของบรรพบุรุษ นิยมไหว้โหวงแซ เช่น หมู ไก่ ฯลฯ
3. ชุดของไหว้สำหรับสัมภเวสีและผีไร้ญาติ จะจัดไว้บริเวณนอกบ้าน นิยมไหว้ด้วย เส้นหมี่เหล้าขาวหรือน้ำชาโดยทั้ง 3 สำหรับจะมีกระดาษเงินกระดาษทองจัดรวมอยู่ในชุดไหว้ด้วย พิธีกรรมสำคัญอีกประการที่นับว่าเป็นสัญลักษณ์ของเทศกาลสารทจีน ได้แก่ การทิ้งกระดาษวิญญาณ เพื่อที่จะอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ตาย ๆ จำนวน 37 ชนิดและบริจาคสิ่งของให้คนยากจนตามศาลเจ้าและโรงเจ

ภาพที่ 4 : องค์เทพพ่อกั้งไตซ้อ หรือองค์เทพไตซ้อเอี้ย
 นางสาว กฤติยาณี ศรีเรือง ผู้บันทึก
 ถ่ายภาพวันอังคารที่ 5 กันยายน พ.ศ 2566 เวลา 15:52 น.

จากภาพที่ 4 ลักษณะขององค์เทพพ่อกั้งไตซ้อ หรือองค์เทพไตซ้อเอี้ย ปรากฏตามเทวรูปที่ประดิษฐานเป็นองค์ประธานอยู่ภายในศาลเจ้าเซ่งเต็กเกี้ยว ชุมชนบางเหนียว มีรูปลักษณ์เป็นรูปกายสีด้า มี 8 พระกร ใบหน้าดูร้ายน่ากลัวเหมือนพญามาร โดยในช่วงเวลาการจัดงานพ่อกั้งไตซ้อของศาลเจ้า จะมีพิธีกรรมอัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า "พิธีเซี้ยเฮี้ยวโห้ย" และพิธีกรรมส่งกลับ เรียกว่า "พิธีสร้างเฮี้ยวโห้ย" ขององค์เทพไตซ้อเอี้ยด้วยนอกจากนี้ ด้านหลังเทวรูปองค์เทพไตซ้อเอี้ยจะมีประติมากรรมสูงที่แสดงรูปลักษณ์สื่อความหมายขององค์เทพผู้เป็นใหญ่ในนรกภูมิ คือ องค์เทพเจียมโหลเทียนจื่อ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นพญายมบาล ที่มีอำนาจบัญชาการในยมโลก และตัดสินพิพากษาลงทัณฑ์เหล่าดวงวิญญาณญาติต่างๆ จึงเป็นที่เกรงกลัวของดวงวิญญาณเหล่านั้นและยังมีองค์ "นิรมยมบาล" หรือยมทูตสององค์ ได้แก่ องค์หนิวโถว และองค์หม่าเมี่ยน ที่มีบทบาทคอยควบคุมญาติวิญญาณที่ไม่ยอมกลับเมืองนรก สอดคล้องกับที่ Konanthakiat. (2002, pp.144-145) กล่าวถึงยมทูตในนรกขุมที่ 5 ว่า เหล่าดวงวิญญาณที่ได้กระทำผิดต่อบิตามารดา หรือลูกทรมิฆ่าบิดามารดา ลูกที่ออกตัญญู เมื่อดวงวิญญาณบาปต้องมารับโทษ จะมีองค์ยมทูต 2 องค์ มีลักษณะรูปลักษณ์ตัวเป็นมนุษย์ หน้าตาซีระเป็นวัวในมือถืออาวุธสามง่าม และง้าวโซ่ และรูปลักษณ์ตัวเป็นมนุษย์ ซีระเป็นม้า ในมือถือมีดตะขอเหล็ก โซ่ทั้งสององค์เป็นองค์กรักษ์แห่งยมพิภพ ปฏิกิริยากรรมเหล่านี้จึงนับเป็นสัญญาณทางความหมายตามความเชื่อ เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าตามตำนานองค์เทพ

ภาพที่ 5: ประติมากรรมตุ๊กตาดกระดาศขององค์เทพไตซ้อเอี้ย
 นางสาว กฤติยาณี ศรีเรือง ผู้บันทึก
 วันพุธที่ 30 สิงหาคม พ.ศ 2566 เวลา 16:52 น.

จากภาพที่ 5 สัญลักษณ์แห่งความเชื่อสื่อผ่านตุ๊กตาระดาศ และสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบพิธีกรรมรูปแบบการจัดงานพ้อต่อแบบ "กงผ่อ" ในชุมชนต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่และตามคติความเชื่อพื้นถิ่นที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตาม "กาละ-เทศะ" และตามความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชนนั้น ๆ

ภาพที่ 6: ขนมเต่าทำจากแป้ง

นางสาว กฤติยาณี ศรีเรือง ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันอังคารที่ 5 สิงหาคม พ.ศ 2566 เวลา 16:06 น.

จากภาพที่ 6 สัญลักษณ์แห่งความเชื่อสื่อผ่านขนมเต่าแดง และสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ขนมเต่าแดง หรือที่เรียกว่า "จิ้งกู่" มีกรรมวิธีการทำมาจากแป้งสาลีผสมน้ำตาล ด้วยการปั้นแป้งหรือการทำบล็อกแม่พิมพ์ให้เป็นรูปทรงเต่า เป็นขนมที่ทำขึ้นเพื่อถวายแด่องค์เทพเจ้าเงินทั้งหลายในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเต่าขนาดเล็ก ไม่ใช่เต่าขนาดใหญ่ที่เรียกว่า "ตัวกู่" และมีจำนวนไม่มากเท่ากับที่ปรากฏในงานเทศกาลงานพ้อต่อ จึงทำให้เต่าแดงกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของประเพณีพ้อต่อ ที่แสดงความหมายทางสัญลักษณ์ความเชื่อเรื่องคุณงามความดี ความกตัญญูที่มีต่อบรรพชนของคนจีน อันนำไปสู่กระบวนการสร้างงานศิลปะขนมเต่าแดงที่เป็นตัวหมายที่สื่อถึง "เกราะ หรือสิ่งปกป้องคุ้มครอง" ตามความเชื่อว่า เต่า เป็นสัตว์มงคลเป็นพาหนะแห่งสวรรค์ มีอายุยืนยาว สามารถนำพาผู้คนข้ามแดนทุกันดาร จนล่วงพ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวงเหมือนดังตำนานที่กล่าวถึงเต่าทะเลยักษ์ได้ช่วยพระถังซำจั๋งข้ามทะเลใหญ่อย่างปลอดภัย เมื่อครั้งไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ทั้งนี้ในอดีตขนมเต่าที่ทำมาถวายองค์เทพต่าง ๆ นั้น จะใช้สีขาของแป้งเป็นพื้น แล้วแต่งแต้มด้วยสีแดงตรงกลาง เรียกว่า "มอฮ้อ" แต่ปัจจุบัน มีการใช้สีผสมอาหารทากระดองเต่าให้เป็นสีแดง และตกแต่งด้วยลวดลายมงคลสีต่าง ๆ พร้อมการสลักชื่อบุคคล และครอบครัว ที่นำไปถวาย/สลักข้อความ คำอวยพรที่เป็นมงคลเพื่อให้สะท้อนกลับสู่บุคคลในครอบครัวของตน เช่น เจริญรุ่งเรือง มั่งมีศรีสุข สุขภาพแข็งแรง เป็นต้น

ภาพที่ 7: ขนมเต่าแดง

นางสาว กฤติยาณี ศรีเรือง ผู้บันทึก

ถ่ายภาพวันพุธที่ 30 สิงหาคม พ.ศ 2566 เวลา 15:54 น.

จากภาพที่ 7 ในส่วนที่เกี่ยวกับสีที่ใช้ตกแต่งขนมเด่านั้น เป็นไปตามความเชื่อที่ชาวจีนยึดถือกันมาว่า สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ และสีเขียว เป็นสีห้าซึ่งเป็นสีประจำธาตุทั้ง 5 สอดคล้องกับที่ Chantaranon. (2003, pp.73-77) กล่าวถึงสีในความเชื่อของคนจีนว่ามี 5 สี 5 ธาตุ เมื่อสีทั้ง 5 สี รวมกันจะกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ขจัดสิ่งเลวร้าย ภูตผีปีศาจให้หมดสิ้นไป รวมทั้งช่วยให้พันทุกข์พันภัยพิบัติ กลายเป็นโชคอันยิ่งใหญ่ โดยสีเริ่มมีบทบาทในงานศิลปะของจีนมากขึ้นในช่วงต้นราชวงศ์ซางโจว นอกจากนี้ ในณฑลอานฮุยที่มีการแสดงอุปรากรจีนด้วยการใส่หน้ากาก มีการอัญเชิญองค์เทพจากสวรรค์เพื่อสถิตบนยอดฉัตรที่ปักอยู่ มีการใช้ผ้าสีแดง สีขาว สีเหลืองสีเขียวและสีดำ ประดับประดาไว้บริเวณพื้นที่ลานพิธี รวมทั้งในวันสารทจีนเดือน 7 ของคนจีนตามหมู่บ้านต่างๆ จะมีการประดับป้ายผ้าสีของธาตุทั้ง 5 เรียกว่า อู่สิง คือ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ ทั้งนี้สีห้าของธาตุทั้ง 5 ที่นำมาใช้เพื่อสื่อถึงความเป็นธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรม ศาสนา มีความหมายโดยนัยยะสำคัญ ดังนี้

1. สีแดง หมายถึง ธาตุไฟ แทนความหมายถึง ความโดดเด่น ความกระตือรือร้น ความอบอุ่นและความเจริญรุ่งเรือง เป็นสีแห่งสิริมงคลที่บรรจงทาลงบนตัวเต่า
2. สีเหลือง หมายถึง ธาตุดิน แทนความหมายถึง ความอดทนหนักแน่น ความเพิ่มพูน ความมั่นคง ความสูงศักดิ์ และ ความมีอำนาจ เป็นสีประจำขององค์พระจักรพรรดิ
3. สีขาว หมายถึง ธาตุทอง หรือธาตุเหล็ก แทนความหมายถึง ความรวดเร็ว ความแข็งแรงเด็ดขาด ยุติธรรม และความสงบ
4. สีดำ หมายถึง ธาตุน้ำ แทนความหมายถึง ความเฉลียวฉลาด ความลึกซึ้ง ความลึกลับซ่อนเร้น และการปรับตัวตามสภาพ
5. สีเขียว หมายถึง ธาตุไม้ แทนความหมายถึง ความเจริญเติบโต ความสวยงาม และความสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่ทำการไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ของชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตพบว่า “พ้อต่อ” คือชื่อเรียกประเพณีวันสารทจีน ของชาวไทยเชื้อสายจีนภูเก็ตซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เชื่อกันว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดเพื่อปลดปล่อยดวงวิญญาณให้กลับมาเยี่ยมและรับส่วนกุศลจากลูกหลานบนโลกมนุษย์ ประเพณี “พ้อต่อ” มีรากวัฒนธรรมมาจากอินเดีย เริ่มต้นจากความเชื่อเรื่องภพภูมิและการอุทิศส่วนกุศลให้กับ “เปตชน” ในพิธี “ศราทธ” หรือ “สารท” ของพราหมณ์และพุทธศาสนา และเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่จีน เกิดการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะพระสูตรฝ่ายมหายาน “อุลลัมพลสูตร” ที่กล่าวถึงการทำบุญใหญ่เพื่อช่วยมารดาจากขุมมรกของพระโมคคัลลานะและ “โยคะตันตระอัคนีชาลมูลุเปรตพลียศกรรม” หรือ พระสูตรว่าด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้กับเปรตและวิญญาณไร้ญาติ พระสูตรทั้งสองกลายเป็นพระสูตรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อในสังคมจีนประเพณีพ้อต่อภูเก็ตจึงเป็นประเพณีที่เกิดจากการผสมผสานของคติความเชื่อทั้งพุทธ ขงจื้อและเต๋า มีรากของประเพณีถือกำเนิดในอินเดีย แตกหน่อเติบโตในจีนแผ่นดินใหญ่และแบ่งบานในดินแดนโพ้นทะเล จนกลายเป็นอีกหนึ่งประเพณีหลักของชาวเมืองภูเก็ตที่น่าสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัย (นฤมล ลิปิยะชาติ, 2559) จากการศึกษาเรื่อง "การศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี" สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้ 1. ประเพณีสารทจีนของชาวจีนในประเทศจีนมีความเป็นมาและคติความเชื่อสืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมและประเพณีเช่นสรวงบูชาในสมัยโบราณของจีนความเชื่อเรื่อง "ซานกวน" และ "ซานหยวน" ทางศาสนาเต๋า ซึ่ง "ซานกวน" หมายถึงสามขุนนางในสวรรค์ได้แก่ "เทียนกวน" เป็นเทพที่มีหน้าที่ประทานโชค "ตี้กวน" เป็นเทพที่มีหน้าที่ประทานอภัยโทษ และ "สุย กวน" เป็นเทพที่มีหน้าที่ขจัดทุกข์ภัย ส่วน "ซานหยวน" นั้นเป็นการเรียกแบบรวม ๆ ของวันเทวสมภพของ "ซานกวน" และความเชื่อการจัดงานอุลลัมพณสังฆทานเพื่อทำทานอุทิศส่วน

กุศลแก้วิญญานไรรู้ชาติ และปลดวิญญานให้พ้นจากทุกข์ในพุทธศาสนาหายาน ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลหลัก ๆ ประการแรก วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตนโดยมีการหลอมรวมระบบความเชื่อหลายระบบเข้าด้วยกัน ส่วนชาวจีนถือได้ว่า เป็นนัก จารีนิยมพยายามรักษายึดถือและสืบทอดจารีตประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษไม่ว่าอยู่ที่ไหน สอดคล้องกับที่พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2542, หน้า 27) ได้กล่าวว่า ระบบความเชื่อของชาวจีนมีลักษณะเป็นความเชื่อแบบสังเคราะห์ เป็นการยอมรับระบบความเชื่อหลายอย่างซึ่งมีที่มาจากแหล่งแตกต่างกัน โดยนำมาผสมผสานจนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวจีนและเมื่อชาวจีนเหล่านี้ อพยพสู่ประเทศไทยก็ได้นำความเชื่อในด้านศาสนา พิธีกรรมและเทศกาลติดตามเข้ามาด้วยประการที่สอง ศาสนาเต๋าเป็น ศาสนาพื้นถิ่นของประเทศจีนที่มีประวัติอันยาวนานมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตชาวจีน มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ ประเพณีของชาวจีน สำหรับประเพณีสารทจีนนั้น ดังที่ เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2552, หน้า 118- 119) ได้กล่าวว่า ตาม ความเชื่อทางเต๋า ในช่วงเดือน 7 ของทุกปี เทพเจ้าผู้ทรงมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโลกมนุษย์จะลงมาจากสวรรค์ เพื่อตรวจสอบ ความดีความชั่วของมนุษย์โลกและในช่วงเดียวกันนรกภูมิก็มีการปล่อยวิญญาณพวกภูตผีไรรู้ชาติให้ออกมารับส่วนบุญในโลก มนุษย์ โดยมีกำหนดเป็น 1 เดือน เมื่อครบกำหนดสิ้นเดือน 7 แล้ว วิญญาณทั้งหลายต้องกลับสู่รอกภูมิชาวจีนจึงมีการเรียก เดือนนี้ว่า เป็นเดือนประตูผีเปิด - ปิดจากความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวจีนในโลกมนุษย์ต่างประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี หรือ พยายามทำความดีให้เทพเจ้าเห็น ขณะเดียวกันก็ต้องการจะอุทิศบุญกุศลให้ผีไรรู้ชาติปัจจุบันในเทศกาลสารทจีนตามศาลเจ้า มักมีพิธีกรรมการทิ้งกระดาษวิญญาณ (ซิโกว) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนบุญให้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว และส่งสิ่งของ เครื่องใช้ ข้าวปลาอาหารแก่ผีไรรู้ชาติ รวมทั้งบริจาคสิ่งของแก่คนยากคนจนประการที่สาม ศาสนาพุทธที่เผยแพร่ในประเทศจีน มาแต่โบราณเป็นศาสนาพุทธนิกายมหายาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีอยู่ของชาวจีนเป็น อย่างมาก ดังที่ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2542, หน้า 37) ได้กล่าวว่า นิกายมหายานได้เผยแพร่เข้าสู่จีนประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 และได้เข้าผสมผสานกับลัทธิขงจื้อและเต๋า ปรัชญามหายานได้ช่วยเสริมลักษณะลัทธิขงจื้อที่มุ่งแก้ปัญหาสังคมและเน้น ประโยชน์ในปัจจุบัน กับช่วยเสริมลัทธิเต๋าที่มุ่งให้ความสำคัญกับธรรมชาติและเน้นประโยชน์ในอนาคต จนทำให้ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และมหายานรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สอดคล้องกับที่ เขียว ฟาง (Xiao Fang, 1998, P. 71) ได้กล่าวว่า การ เช่นไหว้บวงสรวงบรรพชนในฤดูใบไม้ร่วงของคนโบราณได้เปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ในรัชสมัยเหลียน (ค.ศ. 502-557) ยุคราชวงศ์ เหนือ - ไต้ (ค.ศ. 420 - 589) เนื่องจากได้มีการหลอมรวมกับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่กำลังแพร่หลายอยู่ในสังคม โดยใน หนังสือ จิงอู่ซู่ลือจี้ (บันทึกเทศกาลและตำนานในพื้นที่จิงอู่) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของเทศกาลเช่นไหว้บวงสรวงบรรพ ชนในฤดูใบไม้ร่วงว่าท่ามกลางบรรยากาศสังคมที่นับถือยกย่องพุทธศาสนาเป็นอย่างสูง ทำให้เทศกาลโผล่า (ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ซึ่งทางพุทธศักราชถือว่าเป็นวันสิ้นปี วันแรม 1 ค่ำเดือน 7 เป็นวันขึ้นปีใหม่) ซึ่งเดิมเป็นเทศกาลทางพุทธศาสนาได้ หลอมรวมกับแนวความคิดลัทธิขงจื้อ ศาสนาเต๋าและความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านกลายเป็นเทศกาลใหม่เทศกาลหนึ่ง เรียกกัน ว่า "อวี๋หลันผินเจี๋ย" ตามภาษาจีนหรือ "วันอุลลัมพนสังฆทาน" คำว่า "อุลลัมพนะ" เป็นภาษาสันสกฤตหมายถึง ช่วยผู้ที่ถูก แขนงห้อยหัวให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน ต้นกำเนิดของการทำบุญในวันอุลลัมพนสังฆทานมาจากเรื่องพระโมคคัลลานะ อรหันต์เถรเจ้าช่วยมารดาพ้นจากความทุกข์ทรมานในคัมภีร์อุลลัมพนสูตร เมื่อคัมภีร์อุลลัมพนสูตรได้รับการแปลเป็นภาษาจีน ในสมัยราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265 -420) เรื่องดังกล่าวได้รับความนิยมชมชอบจากชาวจีนผู้ที่เน้นความกตัญญูตเวทิตามาแต่เดิม ทำให้พิธีอุลลัมพนสังฆทานได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผลการวิจัยพบว่า 1. ประเพณีสารทจีนสืบเนื่องมาจากความเชื่อ ดั้งเดิมและประเพณีเช่นสรวงบูชาในสมัยโบราณของจีนความเชื่อทางศาสนาเต๋าและความเชื่อทางพุทธศาสนาหายาน 2. ประเพณีสารทจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีเกิดขึ้นโดยชาวจีนแต่จีวที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดชลบุรีหลายระลอกด้วยปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 3. การปฏิบัติประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการ เตรียมงานก่อนวันประเพณีและขั้นตอนการปฏิบัติในวันประเพณี ทั้งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่อง วิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย ความเชื่อเรื่องการทำบุญ ความเชื่อเรื่องอาหารที่เป็นมงคล และความเชื่อเรื่องการเผา

เครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย (นางสาวปัทมา เม็ดดี, 2555) แนวคิดของลัทธิขงจื้อในเกาหลีลัทธิขงจื้อขงจื้อ เป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ และมีอิทธิพลต่ออารยธรรมจีนยาวนานกว่าสองพันปี อีกทั้งยังทิ้งร่องรอยทางวัฒนธรรมที่ยาวนานไว้กับประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ขงจื้อเป็นปรัชญาที่หล่อหลอมและสร้างบุคลิกภาพ และนิสัยของมนุษย์ นอกจากนี้ขงจื้อยังเป็นผู้สร้างปรัชญาจีนขึ้นเป็นระบบที่ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ของชีวิตไว้อย่างกว้างขวาง ขงจื้อได้รวบรวมสิ่งที่ดีเลิศของนักปราชญ์และกษัตริย์ในอดีตเอาไว้ แล้วอาศัยพื้นฐานความรู้ในอดีตสร้างระบบปรัชญาที่ยิ่งใหญ่มาลัทธิขงจื้อและขงจื้อใหม่ในเกาหลี เกาหลีมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับจีนมายาวนาน ทั้งยังรับเอาหลักการแนวคิดของจีนเข้ามาปฏิบัติ ทั้งในด้านจริยธรรม ศีลธรรม รวมถึงหลักการการดำเนินชีวิตของจีน เช่น ลัทธิขงจื้อ และพระพุทธศาสนาของจีน เป็นต้น แต่หลักการและแนวคิดของจีนที่มีอิทธิพลต่อชาวเกาหลีมากที่สุดคือ ลัทธิขงจื้อ ซึ่งลัทธิขงจื้อมีอิทธิพลที่ฝังแน่นอยู่ในจิตวิญญาณของชาวเกาหลี ทั้งในแง่การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งจารีตประเพณีของชาวเกาหลี ลัทธิขงจื้อนั้นได้เผยแพร่เข้ามาในเกาหลีตั้งแต่ยุคสามอาณาจักร คือ โกกูรยอ แพกเจ และชิลลา โดยมีการตั้งสถาบันสอนลัทธิขงจื้ออยู่หลายแห่ง อีกทั้งยังส่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาไปติดต่อกับราชวงศ์ถังของจีน เพื่อสังเกตและศึกษาแนวทางการดำเนินของสำนักขงจื้อ ลัทธิขงจื้อ ในเกาหลีมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยราชวงศ์โชซอน ซึ่งได้มีการนำเอาคำสอนของขงจื้อมาเป็นอุดมการณ์ของรัฐอย่างเป็นทางการ และได้นำเอาหลักคำสอนดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทั้งด้านจารีต ประเพณี พิธีกรรม รวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิตอีกด้วย ในสมัยดังกล่าวนี้เกาหลีปฏิบัติตามลัทธิขงจื้ออย่างเคร่งครัดมาก จนจักรพรรดิจีนกล่าวว่า "เจ้าจอมพิธีการแห่งตะวันออก" โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อครอบครัวและวิธีการปฏิบัติของชาวเกาหลี (พวงนิล คำป้งส์, 2549: 55 - 45, 63) สอดคล้องกับงานวิจัย (นายสกลวฑูร์ มีเพียร, 2555) ผลการวิจัยพบว่า (1) ประวัติของงานบุญเดือนสิบของจังหวัดนครศรี ธรรมราช จากเอกสารสันนิษฐานว่า เป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียกับประเพณีอื่นอีกหลายประเพณี การทำบุญเดือนสิบมี 2 ครั้งคือในวัน แรม 5 ค่ำเดือนสิบ และวันแรม 5 ค่ำเดือนสิบ จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2466 ส่วนความเป็นมาของขนมเซ่นไหว้ที่ใช้ในงานบุญเดือนสิบไม่ปรากฏเอกสารที่ชัดเจน (2) ความเชื่อเกี่ยวกับขนมเซ่นไหว้เป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลโดยการจัดหมักรับ (อ่านว่าหมับเป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า สำหรับ) ประกอบด้วยอาหาร พืชผัก ผลไม้ และขนมสำคัญ 5-6 อย่างได้แก่ขนมพอง ขนมลา ขนมนก (ขนมไข่ปลา ขนมน้ำเต้า ขนมน้ำ และขนมตาลอยมัน (ขนมน้ำรังนก) เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนำไปใช้แทนสิ่งต่าง ๆ ในปรโลก (3) สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงโดยการนำขนมเซ่นไหว้อื่นๆ มาใช้แทน เช่น ขนมพิมพ์ ขนมซี่ขาว ขนมจุกจุลขนมไข่ ทองหยิบ ฝอยทอง ฯลฯ รวมทั้งมีการจัดพืชผัก ผลไม้ อาหารกระป๋อง จากต่างประเทศร่วมด้วยและพบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ครอบครัว กลุ่มสังคม และสหจร ซึ่งมีปัจจัยภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ รายได้ ทุนตลาด การสื่อสารและเทคโนโลยี ส่วนปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ศักดิ์ศรี ค่านิยม ความเชื่อ การหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติ และการลอกเลียนแบบ สอดคล้องกับงานวิจัย (พระนัด จารุณ (ยี่รัมย์), 2564) ผลการวิจัยพบว่า: ที่มำด้านความเชื่อของชุมชนที่มีต่อประเพณีแห่นางแมวของชาวไทยเชื้อสายเขมร มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและพลังลึกลับ โดยเฉพาะความเชื่อต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ว่ายังมีการเวียนและดูแลครอบครัวและสมาชิก และเชื่อว่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษนี้สามารถให้คุณและโทษให้แก่ครอบครัวและสมาชิกได้ และมีการยอมรับนับถือนี้ได้เป็นบ่อเกิดที่มาของประเพณีของชุมชนจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมแห่นางแมวของชาวไทยเชื้อสายเขมร ตรงกับวันแรม 14 ค่ำเดือน 10 ของทุกปี เมื่อถึงช่วงเวลาสำคัญของประเพณี ครอบครัวและลูกหลาน พี่น้อง เครือญาติมักให้ความสำคัญกับการจัดพิธีแห่น มี 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) การจัดในบริเวณบ้านของตนเอง (2) การจัดในชุมชนเพื่อประกอบพิธีกรรม และ (3) การจัดการทำบุญในวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลตามแบบทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอน ได้แก่ (1) การสื่อสารถึงลูกหลานเพื่อบอกกล่าวล่วงหน้า (2) การกำหนดสถานที่ประกอบพิธี (3) เตรียมสิ่งของเพื่อเซ่นไหว้ (4) ไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศล มีรูปแบบ ได้แก่ การเซ่นไหว้มักเป็นการรวมตัวกับสมาชิกครอบครัวและเครือญาติเพื่อประกอบพิธีกรรมในวัน เวลาดังกล่าว และลักษณะในการประกอบพิธีกรรมและมีรูปแบบในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อทำบุญอุทิศตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่ง

จะมีสมาชิกในครอบครัวร่วมกันไปทำบุญอุทิศ และทำพิธีกรรมชกผ้าบังสุกุลให้กับผู้ตาย มีความเชื่อว่าผลบุญที่ทำจะส่งถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษให้มีความสุขและปราศจากความหิวโหยและคุณค่าจากประเพณีแซนโฎนตา จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ และการควบคุมจิตและประเพณีกรรมของชุมชนและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัย (Lin Chunmiao and Truong Thi Hang, 2565) กลุ่มชาติพันธุ์หลีที่เกาะไหหลำของประเทศจีนมีความเชื่อในเรื่องพลังเหนือธรรมชาติเช่นเดียวกับชาวไทย โดยแบ่งพลังเหนือธรรมชาติออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายเทวดาที่เป็นฝ่ายดีและฝ่ายภูตผีปีศาจที่เป็นพลังฝ่ายร้าย อย่างไรก็ตามขณะที่ชาวไทยมองว่าวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับเป็น "ผี" ชนิดหนึ่ง จึงมักใช้คำว่า "ผีบรรพบุรุษ" อย่างควบคู่กัน กลุ่มชาติพันธุ์หลีที่เกาะไหหลำของประเทศจีนกลับมองว่า วิญญาณบรรพบุรุษถึงแม้จะไม่ใช่ "เทวดา" แต่ก็ไม่ใช่ "ผี" เพราะเป็นพลังเหนือธรรมชาติที่เป็นฝ่ายดี ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองบุตรหลานให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งประเด็นหมากในพิธีเซ่นไหว้สิ่งเหนือธรรมชาติออกเป็น 3 หัวข้อย่อยอันได้แก่ หมากในพิธีเซ่นไหว้เทวดา หมากในพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ และหมากในพิธีเซ่นไหว้ผีเร่ร่อน ดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์หลีที่เกาะไหหลำของประเทศจีนใช้หมากในการประกอบพิธีเซ่นไหว้เทวดาในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น ในเทศกาลตรุษจีน และในโอกาสฉลองครบรอบการสร้างหมู่บ้านโดยเมื่อถึงวันครบรอบการสร้างหมู่บ้าน ชาวหลีจะมีการเซ่นไหว้เทวดาที่เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านในตลอดปีที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข เครื่องประกอบพิธีกรรมประกอบด้วยหมาก จำนวน 6 ชิ้น ที่หั่นมาจากหมาก 1 ลูกครึ่ง ใบชา ไม้ต้ม จำนวน 1 ตัว เหล้า จำนวน 5 แก้ว น้ำชา จำนวน 3 แก้ว ข้าวที่อัดแน่นให้เป็นทรงกลม จำนวน 5 ชุด รูป จำนวน 5 ดอกและเทียนอีก 2 เล่ม การเซ่นไหว้เทวดาที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาชุมชน ดังที่กล่าวมาไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของกลุ่มชาติพันธุ์หลีที่เกาะไหหลำ ในอันที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างร่มเย็นมีความสุข ประชาชนพึ่งพาอาศัยกันอย่างสมานสามัคคี แต่ยังสามารถแสดงให้เห็นด้วยว่าหมากมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นสิ่งที่ขาดหายไม่ได้ในการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หลี นอกจากนี้จะใช้หมากประกอบพิธีเซ่นไหว้เทวดาแล้ว ชาวหลียังใช้หมากในการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับในเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม็งเทศกาลบะจ่าง หรือที่เรียกว่า "วัน ตวนอู" ที่สำคัญคือเมื่อครอบครัวมีสมาชิกใหม่ก็ต้องประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษปกป้องคุ้มครองสมาชิกใหม่ให้อยู่รอดปลอดภัย กล่าวคือ เมื่อมีการให้กำเนิดและทารกอายุครบ 1 เดือนหรือ 1 ปี ผู้ใหญ่ในครอบครัวจะต้องประกอบพิธีกรรม โดยเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วยหมากจำนวน 6 ชิ้น ซึ่งหั่นมาจากหมาก 1 ลูกครึ่ง พร้อมกับน้ำชา ไม้ต้มจำนวน 1 ตัว หมูสามชั้นจำนวน 1 ก้อน ปลาจำนวน 1 ตัว เหล้าจำนวน 3 แก้ว น้ำชาจำนวน 3 แก้ว และข้าวอีก 3 ถ้วย เครื่องเซ่นไหว้ทั้งหมดจะถูกวางอย่างมีระเบียบอยู่บนโต๊ะ จากนั้นผู้ประกอบพิธีจึงจุดธูปเทียนและดำเนินการไหว้ตามธรรมเนียม ที่น่าสังเกตคือในการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ชาวหลีจะใช้หมากจำนวน 6 ชิ้น ที่หั่นมาจากหมากหนึ่งลูกครึ่งเมื่อผู้วิจัยสอบถามประเด็นดังกล่าวกับวิทยากรที่เป็นชาวหลี ก็ได้รับคำตอบว่า ชาวหลีมองว่าการใช้หมากเพียง 2 ชิ้น ในการประกอบพิธีกรรมเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป ครั้งจะใช้หมากจำนวน 4 ชิ้นก็เกรงว่าจะเกิดเป็นอวมงคล เพราะการออกเสียงเลข 4 ในภาษาจีนคล้ายกับการออกเสียงคำว่า "สี่" ที่แปลว่า "ตาย" จึงนิยมใช้หมากจำนวน 6 ชิ้น ตลอดมาจนกลายเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์หลีในเทศกาลตรุษ-สารทต่าง ๆ นอกจากนี้ชาวหลีจะมีการประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ผู้ล่วงลับแล้ว ยังได้เซ่นไหว้ผีเร่ร่อนที่มารอขอส่วนแบ่งอยู่รอบ ๆ บ้าน สำหรับเครื่องเซ่นไหว้ผีเร่ร่อน ประกอบด้วย หมาก จำนวน 6 ชิ้น ที่หั่นมาจากหมาก 1 ลูกครึ่ง ใบชา ไม้ต้ม จำนวน 1 ตัว เหล้า จำนวน 5 แก้ว และข้าวอีก 5 ถ้วย โดยชาวหลีจะจุดเทียน ปักธูป และดำเนินการเซ่นไหว้ตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน

2. เพื่อศึกษาขั้นตอนการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต ของชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตพบว่าความเชื่อของชาวจีนในประเทศไทยมีการจัดงานนี้ขึ้นในจังหวัดภูเก็ต โดยได้รับอิทธิพลจากชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากเมื่อร้อยกว่าปีก่อน โดยจัดตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีนผู้ประกอบพิธีจะมีการจัดเครื่องบวงสรวงอันประกอบด้วยอาหารคาวหวานนานาชนิด อาหารประเภทของหวานประกอบไปด้วยขนมกับผลไม้ จะมีขนมชนิดหนึ่งที่ทำ ด้วยแป้งข้าวสาลีผสมน้ำตาล ปั้นขึ้นอัดเป็นตัวหรือเข้าพิมพ์อัดให้มีรูปร่างเป็นเต่า ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่บ้าง

ตามใจชอบด้วยสีแดง มีชื่อเรียกว่า “อังกู” (เต่าสีแดง) หรือ “ตัวกู่” ที่น้องที่ตีไข่เรียกบรรดาดวงวิญญาณไม่มีญาติ หลังจากไหว้ที่ศาลเจ้า หรือ สถานที่จัดงานเสร็จ ตามบ้าน หรือ ตามชุมชน จะนำอาหารกระตาดเงินกระตาดทองจำนวนมากที่จัดเตรียมไว้ มาจัดกองไว้บนโต๊ะหรือที่พื้นหน้าบ้านที่เตรียมไว้ ช่วงเวลาไหว้คือตั้งแต่ตอนบ่าย ๆ ได้ถึงเวลา 3 ทุ่ม โดยการไหว้นั้นจะนำเอาปึกกระตาดเงินกระตาดทองวางไว้สี่มุมของโต๊ะ แล้วนำธูป 1 ดอก เทียน 2 เล่ม ปักลงปึกกระตาดทุกปึก และจะมีการจุดเทียน หรือ ตะเกียงหลาย ๆ ดวง อาหารทุกชนิดต้องปักธงที่มีการเขียนอักษรไว้ด้วย พอไหว้เสร็จจะนิยมเผากระดาษกัน หลังพระอาทิตย์ตก โดยนำกระดาษมากองรวมกันแล้วจุดไฟเผา ห้ามดับไปจนกว่ากระดาษจะมอดดับไปเอง สอดคล้องกับงานวิจัย (เป็ทมาสน์ พิณนกุล 2563) พ้อต่อ หรือสารทจีน เป็นประเพณีที่มีคติความเชื่อ และรูปแบบองค์ประกอบของการประกอบสร้างพิธีกรรมในศาลเจ้า ซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และใช้พื้นที่ประดิษฐ์เป็นการเฉพาะในการทำพิธีกรรมที่มีการใช้พื้นที่เป็นฉากเป็นเวที เป็นมหรสพ มีบุคคลสำคัญทั้งคนไทยเชื้อสายจีน และคนอื่น 1 ทั้งในและนอกพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม มีการหมุนเวียนและร่วมกันดำเนินการใน “มิติช่วงเวลาในพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์” ตั้งแต่วันที่ 1 เดือน 7 จนถึงวันสุดท้ายของเดือน 7 ตามปีจันทรคติจีน เพื่อเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ วิญญาณวีรชน และวิญญาณที่ไร้ญาติ ตามพื้นที่ของชุมชนต่าง ๆ ชุมชนหรือศาลเจ้าที่จัดงาน แต่ไม่มีกิมฮิ้น หรือเทวรูปองค์เทพได้ชื่อเอี้ย จะมีการจัดทำประติมากรรมตุ๊กตากระตาดของค์เทพได้ชื่อเอี้ย หรือจัดทำป้ายชื่อของค์เทพได้ชื่อเอี้ย ที่ทำด้วยกระดาษขึ้นแทน รวมทั้งมีขนมเต่าแดงหรือที่เรียกว่า “อังกู” ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของประเพณีพ้อต่อที่แสดงความหมายทางสัญลักษณ์ความเชื่อเรื่องคุณงามความดี ความกตัญญูที่มีต่อบรรพชนของคนจีน นำไปสู่กระบวนการสร้างงานศิลปะขนมเต่าแดงที่เป็นตัวแทนที่สื่อถึง “เกราะ หรือสิ่งปกป้องคุ้มครอง” ตามความเชื่อว่า “เต่า” เป็นสัตว์มงคล เป็นพาหนะแห่งสวรรค์ มีอายุยืนยาว สามารถนำผู้คนข้ามแดนทุรกันดาร จนล่วงพ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวง คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต ร่วมกันสืบทอดประเพณีพ้อต่ออย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัย (พุมรี อรรถรัฐเสถียร 2554) พ้อต่อ: เทศกาลไหว้ขนมเต่า เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ประมาณปลายเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายนของทุกปีคือวันสารทจีน ปีนี้ตรงกับวันอาทิตย์ที่ 14 สิงหาคม เป็นวันที่ชาวจีนต้องจัดพิธีเช่นไหว้อูทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คล้ายกับประเพณีเดือนสิบของชาวไทยพุทธ ชาวจีนฮกเกี้ยนในภูเก็ตก็มีการจัดพิธีดังกล่าวเช่นกันและเรียกช่วงเวลานี้ว่า “พ้อต่อ” แต่ในการประกอบพิธีจะต่างจากชาวจีนเชื้อสายอื่นๆ เพราะมีขนมเต่าสีแดงเรียกว่า “ตัวกู่” เป็นเครื่องเซ่นไหว้อันเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของงานพิธี สอดคล้องกับงานวิจัย (ศรีนภา บุญมองศรี และจตุวิทย์ แก้วสุวรรณ 2565) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเทศกาลประจำปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และพบว่า ขนมเทียนถูกนำไปใช้ในสี่เทศกาลสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง และ เทศกาลสารทเดือนสิบ ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ของขนมเทียนกับเทศกาลประจำปีทั้งสี่เทศกาลได้ ดังนี้ ตรุษจีน(春节)ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ขนมเทียนเป็นหนึ่งในของไหว้หลักในเทศกาลตรุษจีน นอกเหนือจากขนมไหว้ตรุษจีน หรือ เหนียนเกาซึ่งในเมืองไทยนิยมไหว้ด้วยขนมเซ่งเป็นหลัก โดยสามารถพบเห็นขนมเทียนได้ทั่วไปทั้งการไหว้เจ้าที่บ้าน การไหว้เจ้าที่ศาลเจ้า โดยเฉพาะที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ที่ทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวสิงคโปร์และ ชาวมาเลเซีย ต่างไปประกอบพิธีเช่นไหว้ในวันตรุษจีน และการไหว้เจ้าที่ ตู๋จู่เอี้ยะ (地主爷 ตู๋จู่เอี้ยว “เทพเจ้าแห่งผืนดิน”) โดยชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่นิยมนำขนมเทียนที่มีรูปทรงสามเหลี่ยมแหลม ๆ เหมือนเจดีย์ ไล่เค็มมาประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ โดยคนท้องถิ่นเรียก ขนมเทียนชนิดนี้ว่า “เต่าเปา” และ “ถั่วปาว” (อักษรจีน: 包 ภาษาจีนกลางเรียกว่า “ไตเปา”) 豆ไต หมายถึง ถั่ว 包 เปา รูปกิริยา หมายถึง ห่อ คำว่า เต่าเปา หรือ ถั่วปาว จึงแปลว่า “ขนมที่ห่อถั่ว” บ่งบอกถึงลักษณะของขนมได้อย่างชัดเจนนอกจากนี้ คนไทยเชื้อสายจีนบางกลุ่มยังเรียกขนมเทียนว่า ขนมเทียนไหว้เจ้า คนแต้จิ๋ว เรียกว่า หมูนเทียน แต่ชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในท้องถิ่นเรียกว่าเต่าเปา หรือ ถั่วปาว ทั้งนี้ คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่จะใช้ขนมเทียนไล่เค็มเท่านั้น ในการประกอบพิธีเช่นไหว้ ส่วนขนมเทียนที่ไม่มีไส้ มีน้อยครัวเรือนที่จะนำมาใช้ประกอบในพิธีกรรมเช่นไหว้ สอดคล้องกับงานวิจัย (Chunju Huang 2562) ผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรม

ที่เป็นการเช่นไหว้รำลึกถึงบรรพบุรุษที่ยังคงให้ความสำคัญและถือปฏิบัติกันสืบต่อมา คือ 1) ความเชื่อและพิธีกรรมตรุษจีน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเซ็งเม้ง 3) ความเชื่อและพิธีกรรมสารทจีน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อและให้ความสำคัญกับทั้งสามพิธีกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวันตรุษจีนเป็นวันที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมาประกอบพิธีกรรมพร้อมหน้าพร้อมตากัน โดยมีโครงสร้าง 7 ชนิด การกระทำนั้นต้องประกอบไปด้วย 1) คนผู้ทำผู้ร่วม 2) เครื่องมือและอุปกรณ์ 3) ทุนทรัพย์ 4) สิ่งแวดล้อมและสถานที่ 5) เวลาประกอบพิธี 6) วิธีการและขั้นตอนพิธีกรรม 7) ข้อห้าม กฎระเบียบ จากผลที่ทำการสรุปได้สร้างแนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวจีนสามจังหวัดภาคอีสาน ได้แก่ 1) โดยการสืบทอดพิธีกรรมที่ต้องครบถ้วนเหมือนครอบครัวชาวจีนดั้งเดิม 2) โดยการสร้างความเชื่อและปลูกฝังความศรัทธาต่อบรรพบุรุษให้กับชาวจีนยุคใหม่ 3) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในเรื่องของประเพณีพิธีกรรมของคนจีนเข้ามามีส่วนร่วม แนะนำในกลุ่มของชาวจีนด้วยตนเองในสามจังหวัดพื้นที่วิจัย 4) โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความรู้กับชาวจีนยุคปัจจุบันมีการสนับสนุนกิจกรรมประเพณีพิธีกรรม 5) โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ พร้อมแนวทางการจัดกิจกรรมที่ต้อง สอดคล้องกับงานวิจัย (สีบพงศ์ ช้างบุญชู 2562) ชุมชนตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร และชุมชนบางเหนียว จังหวัดภูเก็ตมีศาลเจ้าจีนฮกเกี้ยนอายุมากกว่าร้อยปีที่ผู้คนในชุมชนต่างให้ความเคารพและศรัทธา ในงานเทศกาลสำคัญประจำปีทั้งสองศาลเจ้าจะมีการเช่นไหว้ขนมเต่าตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ชาวจีนฮกเกี้ยนเชื่อว่า เต่าเป็นสัตว์มงคล นอกจากเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืนยาว โชคลาภ ความร่ำรวยแล้ว เต่ายังช่วยป้องกันภัยอันตรายต่างๆได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ขนมเต่าของทั้งสองชุมชนต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความแตกต่างจากขนมเต่าทั่วไปของชาวจีนฮกเกี้ยน ขนมเต่าของตลาดน้อยจะเป็นสีขาวทำจากแป้งสาลี คล้ายซาลาเปา เช่นไหว้เฉพาะเทศกาลหยวนเซียว ในขณะที่ขนมเต่าของชุมชนบางเหนียวจะเป็นสีแดง ทำจากแป้งข้าวเหนียว เช่นไหว้เฉพาะประเพณีพ่อต่อช่วงเทศกาลสารทจีน พิธีไหว้ขนมเต่าของทั้งสองชุมชนแสดงให้เห็นถึงการสืบสานและการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของพวกเขา ยังคงได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง บางอย่างยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ขณะที่บางอย่างจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาเฉพาะด้านเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง เป็นต้น ของชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นการเรียนรู้ประเพณีชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างรอบด้าน
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ตเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้คน
3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเพณีสารทจีนในจังหวัดภูเก็ต

เอกสารอ้างอิง

- กมลฉัตร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2560). *เปรียบเทียบรูปแบบและความเชื่อของเทศกาลสารทจีนและโอบ้อ้ง* (สารนิพนธ์/บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร). ปริญญา อักษรศาสตร์: บัณฑิตสาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ภัทรภร สุวรรณจินดา และ หลี่ เหมินเหลียง. (2559). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยกรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ย่านเยาวราช* การประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหาร การพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร
- นางสาวปัทมา เม็ดดี. (2555). *ประเพณีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษในประเทศเกาหลี* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิตสาขาเอเชียศึกษา

- Yang Yani, Truong Thi Hang, ชวน เพชรแก้ว, ประจักษ์ สายแสง. (2565). การศึกษาลัทธิและความเชื่อของชาวจังหวัดที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ อำเภอฝิ่งกัวเมืองไปเซ่อ เขตปกครองตนเองกวางสีจ้วงสาธารณรัฐประชาชนจีน วารสารมนุษยศาสตร์ วิชาการปีที่ 29 ฉบับที่ 1 ISSN 263 0502 (ออนไลน์)
- Chunju Huang. (2562). การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวจีนสามจังหวัดภาคอีสาน (รายงานวิจัย) เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
- กิตติพงษ์ ต้นเจริญ. (2555). การให้ความหมายและพฤติกรรมการซื้อของเซ่นไหว้สำหรับเทศกาลตรุษจีนของคนไทยเชื้อสายจีนบริเวณถนนเยาวราช
- ปัทมาสน์ พิณนุกูล. (2563). พื่อต่อ : รุปลักษณ์ทางคติความเชื่อแห่งประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ต ปีที่ 26 ฉบับที่ 3 ISSN 2408-0845 (Print) ISSN 2651-1487 (Online)
- ต้นสุ่ยเขียน. (2547). หนังสือรวมประวัติของ ศาลเจ้าเซ่งเต็กเป่บวบางเหนียวภูเก็ตและที่มาของประเพณีพื่อต่อบางเหนียวโรงพิมพ์กองทัพเรือ
- พระครูธำรงศีลคุณ ดำรง กนตลีโล. (2562). การศึกษาบทบาทของพระอาณานิในฐานะเลขานุการพระพุทธเจ้า (รายงานวิจัย) พระอมราภิกษิต (อมโรเกิด), สัตตปัพพพหุสิกขาและบุพพสิกขาวรรณา, พิมพ์ครั้งที่๓(กรุงเทพมหานคร : มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๓๙๓.
- พระวุฒินงค์ ฐิตสิโรวีโรจน์ ศรีคำภา, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์. (2565). ศึกษาคำสอนแห่งกรรมที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยวนิดา รัตนชินกรม. (2556). ทศนคติและพฤติกรรมในความเชื่อเรื่องตำนานของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานำตามหลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล)
- รศ.เรื่อนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2554). การศึกษาสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา ของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย รายงานวิจัยเล่มนี้ได้รับทุนส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- นฤมล ลิปิยะชาติ. (2559). การศึกษาประเพณีสราทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่24 ฉบับที่ 45
- สืบพงศ์ ช่างบุญชู. (2562). ขนบแต่กับพิธีกรรมเซ่นไหว้ในชุมชนตลาดน้อยกรุงเทพมหานครและชุมชนบางเหนียว จังหวัดภูเก็ต วารสารไทยศึกษา ปีที่ 15 ฉบับที่ 2
- พุมรี อรรถรัฐเสถียร. (2554). พื่อต่อ:เทศกาลไหว้ขนมเต่า อาจารย์ ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่32 ฉบับที่2
- ศรินภา บุญผ่องศรีและจตุวิทย์ แก้วสุวรรณ. (2565). การศึกษาที่มาและบทบาทของขนมเทียนในเทศกาลประจำปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- นายสกลวิฑูร์ มีเพียร. (2555). ความเชื่อเกี่ยวกับขนมเซ่นไหว้ที่ใช้ในงานบุญเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท)
- Lin Chunmiao and Truong Thi Hang. (2565). หมากในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หลีที่เกาะไหหลำของประเทศจีน วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 2
- พระนัด จารวณโณ ยีรัมย์. (2564). การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำบุญแขวนโขนตาของชาวจังหวัดสุรินทร์ (วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย)

KSUC-O-054

การศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต

A study of Kim Sin identity from Kim Sin carvers. Phuket Province

ธีรภัทร เรือนสูง* และ พรรณวดี ขำจริง

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author: teerapat.ruensong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกิมซิ่น 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกิมซิ่น พบว่า กิมซิ่นมีประวัติอันยาวนานมาตั้งแต่สมัยอดีตประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งมาขึ้นฝั่ง ณ เมืองถ่องซ่าที่บ้านท่าเรือ ชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่าฟ้าดินเป็นสิ่งที่ต้องเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นเป็นของที่ต้องเคารพนับถือ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก กิมซิ่นจึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต อัตลักษณ์ของช่างแกะ กิมซิ่นของจังหวัดภูเก็ต ช่างจะมีความปราณีตในทุกขั้นตอนจากขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย กิมซิ่นจากการแกะของช่างแกะกิมซิ่นนั้นจะเน้นด้านการบวนการสร้างของช่างแกะกิมซิ่น โดยวิธีการทำแบบโบราณผสมผสานระหว่างด้านพิธีกรรมความเชื่อตั้งแต่การเปิดหน้าไม้ด้วยการบอกกล่าวเทพดาฟ้าดิน กิมซิ่นหนึ่งองค์จะความสอดคล้องกับประวัติองค์พระ หลังแกะกิมซิ่นเสร็จจะต้องมีการทำพิธีเบิกเนตรเพื่อให้องค์พระศักดิ์สิทธิ์

คำสำคัญ: กิมซิ่น, อัตลักษณ์, อัตลักษณ์กิมซิ่น

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the history of Kim Sin 2) to study Kim Sin identity from Kim Sin carvers. Phuket Province The tools used to collect data are Unstructured interviews and qualitative research. The results of the research found that: 1) To study the history of Kim Sin, it was found that Kim Sin has a long history since the past when China faced internal problems. Part of the population came ashore at Thong Kha city at Ban Tha Ruea. Traditional Chinese people believed that Heaven and earth are things that must be respected. Sacred things that cannot be seen are things that must be respected. Therefore, we thought of having something to represent that was concrete and tangible until it became a small carved wood sculpture. Therefore, Kim Sin is a divine being that was created. By relying on meticulous craftsmanship, it is a beauty with a hidden spirit inside. 2) To study the identity of Kim Sin from Kim Sin carvers. Phuket Province Carver's identity Kim Sin of Phuket Province The technicians are meticulous in every step from the first step to the last. Kim Sin carved by a Kim Sin carver will focus on the creation process of the Kim Sin carver. The ancient way of doing it combines rituals and beliefs, from opening the

crossbow to telling the gods of heaven and earth. One Kim Sin statue will be consistent with the history of the Buddha. After carving the Kim Sin, there must be an eye-opening ceremony to make the Buddha image holy.

Keywords: Kim Sin, identity, Kim Sin identity

บทนำ

กิมซิ่น วัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรม มีลักษณะเป็นสามมิติลอยตัวซึ่งเกิดจากแกะสลักไม้ การหล่อ และการปั้นจากวัสดุหลากหลายชนิด มีการประจุความหมายให้มียุทธศาสตร์ของความเป็นเทพเจ้าจีนที่มีความทับซ้อนทางสัญลักษณ์ เป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) ขององค์เทพเจ้าในอีกมิติหนึ่ง โดยคนจีนเชื่อว่า ดวงวิญญาณองค์เทพมีพลังอำนาจสถิตอยู่ ณ สถานที่ประดิษฐานไว้ หรือประจำศาลเจ้าคนภูเก็ตรเรียกว่า “อ๊าม” ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะในงานประเพณีฝังศพของจังหวัดภูเก็ต การจัดสร้างกิมซิ่นจึงเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกถึงการเคารพบูชา และใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนจีน รวมถึง คนไทยเชื้อสายจีน โดยกิมซิ่นองค์เทพแต่ละองค์มีที่มาจากเทพดั้งเดิมตามตำนาน เทพตามวรรณกรรมท้องถิ่น พระสงฆ์ นักพรต บุคคลสำคัญ และขุนศึกหรือขุนนางในยุคสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการให้ความสำคัญกับองค์เทพโดยไม่มีการแบ่งแยกศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อ ทั้งความเชื่อแบบพุทธศาสนานิกายมหายาน เต๋า ขงจื้อ และความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม แสดงให้เห็นถึงบทบาทการผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างวัฒนธรรมของไทยและจีน รวมไปถึงความสัมพันธ์ในด้านวิถีชีวิตของผู้คน (ปีทมาสน์ พิณนกุล : 2563) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นพลังความศรัทธาตามความเชื่อในกลุ่มลูกหลานผู้สืบเชื้อสายจากแดนมังกรโพ้นทะเล เรื่องเล่าและตำนานแฝงพลังความศักดิ์สิทธิ์อยู่ข้างในถูกแปลงเป็นรูปเคารพสถิตไว้กราบไหว้ที่ศาลเจ้า ศาลเจ้าปู่ด้อยในบริเวณหมู่บ้านจุกุ่ยเดิมเป็นพื้นที่ตั้งศาลเจ้าเต๋กุน(กวนอู) โดยพ่อค้าที่เดินทางค้าขายทางเรือจากเมืองปิ่นงประเทศมาเลเซีย เมื่อได้ตั้งใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะภูเก็ต ได้นำกิมซิ่นองค์เทพเสียบเทียบไตเต่ (เทพกวนอู) ที่ประดิษฐานอยู่ในเรือ ขึ้นมาประดิษฐานไว้บนศาลเจ้าเล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นริมตลิ่งน้ำเพื่อให้ชาวเรือได้สักการะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ ที่อยู่ภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่มีการผสมผสานขององค์เทพทั้งแบบพุทธนิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ รวมทั้งในรูปแบบความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม อันแสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์และการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนที่ปรากฏในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง (สมหวัง ชื่นพิมลชาญกิจ : 2561) การศึกษาอัตลักษณ์ของ กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่นซึ่งมรดกทางภูมิปัญญาของช่างที่รังสรรค์ผลงานให้เกิดเป็นประติมากรรมองค์เทพขึ้นมา และการศึกษาประวัติความเป็นมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันของกิมซิ่นรวมถึงศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นในกรรมวิธีการแกะกิมซิ่นและการผสมผสานระหว่างพิธีกรรมความเชื่อของช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกิมซิ่น
- 1.2 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(ปีทมาสน์ พิณนกุล : 2563) ได้ให้ความหมายของกิมซิ่นไว้ว่า กิมซิ่น หมายถึง “เทวรูปของชาวจีน” เป็นวัตถุมงคลอยู่ในรูปแบบประติมากรรม 3 มิติ มีทั้งขนาดเล็ก และใหญ่ ต้องทำการเบิกเนตร หรือการตั้งมั่งงำน เพื่อประจุความหมายความให้มียุทธศาสตร์ความเป็นตัวแทนองค์เทพ โดยมีชื่อองค์เทพนั้นๆ ต่อท้ายคำว่า “กิมซิ่น” เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่าเป็น กิมซิ่นของเทพองค์ใด กิมซิ่น เป็นวัตถุรูปธรรมสิ่งสมมุติแทนองค์เทพที่ถอดแบบมาจากลักษณะทางอุดมคติเป็นวัตถุ ที่ประกอบสร้างขึ้นจากความเชื่อ และคติธรรมปรัชญาความเป็นสัญลักษณ์ที่ใส่ความคิดในทึ้นนี้ คือ การเป็นรูปแทน ความคิดทางรูปธรรมของวัตถุที่

ประกอบกับตัวหมายนั้น ๆ กล่าวอีกนัยยะ คือ กิมซิ่นทำให้ระลึกถึงคุณงามความดีขององค์เทพ โดยเนื้อแท้แล้ววัตถุไม่ใช่องค์เทพแต่เป็นเพียงสิ่งสมมุติที่แฝงไว้ด้วยความหมายและประการสำคัญสิ่งที่เกิดจากกิมซิ่นรูปเคารพก็คือ ความเข้าใจด้วยปัญญา ความรู้ที่นำไปใช้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งสมมุตินั้น และเมื่อทำความเข้าใจชนิด ประเภทของสัญลักษณ์ และสามารถจำแนกความหมายทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ทำให้เข้าใจระบบกฎเกณฑ์ หน้าที่ วิถีแห่งสัญลักษณ์ ตลอดจนลักษณะบทบาทเพื่อไม่ให้ถูกครอบงำด้วยมายาคติที่บิดเบือน หลงมกมายไปจากเนื้อแท้ของสิ่งเหล่านั้น

(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต : 2563) ได้ให้ความหมายของกิมซิ่นไว้ว่า กิมซิ่น งานแกะพระด้วยไม้ รั้งสรรคขึ้นงานด้วยสองมือ สร้างขึ้นด้วยพลังศรัทธาตามความเชื่อในกลุ่มลูกหลานผู้สืบเชื้อสายจากแดนมังกรโพ้นทะเล เรื่องเล่าและตำนานแฝงพลังความศักดิ์สิทธิ์อยู่ข้างในถูกแปลงเป็นรูปเคารพผลิตไว้กราบไหว้ที่ศาลเจ้าและไว้กราบไหว้ที่บ้าน

ฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard : 1925 -2007) ได้กล่าวว่า “กิมซิ่น” เป็นสัญลักษณ์ในรูปจำลอง “Simulacre” ภาพเหมือนจริงภาวะที่ภาพจำลอง (Simulation) เป็นเพียงภาพมายา หรือรูปบูชา (Idol) เป็นตัวแทนที่ถูกแยกตัวจากความจริง ทำให้สังคมกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมแห่งสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ในโลกของภาพมายา (Images) และสัญลักษณ์ในวิธีการผลิตถูกแทนที่ด้วยรหัสการผลิต (Code of Production) ด้วยกระบวนการสร้างความหมายและการแสดงรูปลักษณ์ “ตัวแทน” (Represent) ขององค์เทพจากช่างประติมากร ที่ต้องแสดงคุณสมบัติและทิพยภาวะขององค์เทพแต่ละองค์ที่แตกต่างกัน ด้วยหลักทางประติมานวิทยา (Iconography) ด้านศาสตร์ศิลป์ที่ว่าด้วยรูปแบบกระบวนการสร้างทางศิลปกรรม เทคนิควิธีการ กลายเป็นสัญลักษณ์วัตถุทางธรรม

กิตติ วัฒนมหาดม (2555 : 35 - 36) กล่าวถึง กิมซิ่น ว่าเป็นสัญลักษณ์ทางวัตถุ เสมือนเป็นที่ประทับสิงสถิตขององค์เทพอยู่ในรูปเคารพ ด้วยองค์เทพทรงมีกายทิพยฐานะที่สูงมีอาจสิงสถิตอยู่ในโลกมนุษย์ แต่อยู่ในอีกมิติของเทวโลก มนุษย์ได้สร้างสัญลักษณ์ทางวัตถุ แต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Medium) ระหว่างองค์เทพกับผู้นับบูชาซึ่งอยู่ในคนละฐานะมิติที่เป็น Interactive ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างโลกสวรรค์และโลกมนุษย์

วิรุณ ตั้งเจริญ (2548 : 142 - 145) กิมซิ่น เป็นประติมากรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัตถุทางศาสนา เรียกว่า พหุศิลป์ (Arts Education) กล่าวว่า การเชื่อมโยงบริบทศิลปะ (Art Context) และบริบทสังคม (Social Context) ในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นสื่อแสดงออกที่หลากหลายการรู้คิดและจินตภาพ ทั้งสื่อวัสดุ สื่อร่างกาย สื่อภาษา เพื่อสะท้อนสุนทรียะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่มีความหมาย ระหว่างสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา และสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Philosophical and Scientific Aesthetics)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กิมซิ่น หมายถึง เทวรูปหรือประติมากรรมแทนองค์เทพเจ้าที่เปรียบเสมือนตัวแทนองค์เทพเจ้า ด้วยองค์เทพทรงมีกายทิพยฐานะที่สูงมีอาจสิงสถิตอยู่ในโลกมนุษย์ ประทับสิงสถิตอยู่ในรูปเคารพไม้แกะสลัก โดยผ่านการรังสรรค์ขึ้นงานด้วยสองมือของช่างแกะ ด้วยรูปแบบกระบวนการสร้างทางศิลปกรรม เทคนิควิธีการ กลายเป็นสัญลักษณ์วัตถุทางธรรม ความหมายของอัตลักษณ์

(สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2550) ได้ให้ความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัต-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ติ-ตี้) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ เช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมาก ใครได้ยินก็จำได้ทันที สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง โลกาวัดนี้ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมไทยเปลี่ยนไป

(อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ได้ให้ความหมายของ อัตลักษณ์ (Identity) ว่าเป็นปัจเจกของภาพหรือบุคคลที่มีความเชื่อว่ามีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวตน ที่เชื่อมต่อ และสัมพันธ์กับสังคมซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบอาจแสดงอัตลักษณ์ของการใช้สัญลักษณ์เพื่อให้เกิดอีกด้านหนึ่งของอัตลักษณ์กับมิติภายใน

(ทติกรสอนภาษา:คมชดล็ก, 2551) กล่าวว่า คำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคม อื่นๆ พุดง่าย ๆ คือ ลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า อตต + ลักษณ์ โดยที่ “อัตตะ” มีความหมายว่า ตัวตน , ของตน ส่วน “ลักษณ์” หมายถึงสมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงแค่ว่า “อัตลักษณ์” จึงเหมาะจะนำมา ใช้หมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า ส่วนคำว่า “เอกลักษณ์” มีคำว่า “เอก” ซึ่งหมายถึง หนึ่งเดียว จึงน่าจะหมายความว่าลักษณะหนึ่งเดียว (ของหลาย ๆ สิ่ง) หรือลักษณะที่ของหลาย ๆ สิ่งมีร่วมกัน ซึ่งเป็นความหมายแรกตามพจนานุกรม

(โชติกา ศรีประเสริฐ, 2554) กล่าวว่า คำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรมแต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่าคุณลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็น ตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้น เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมี คุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่น ๆ

(ฤตินิยมรัตน์, 2554: 4) กล่าวว่า “อัตลักษณ์” หมายถึงสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นเรา หรือพวกเราแตกต่างจากเขาพวกเขาหรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียวแต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวเรา หรือพวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (Social - Constructed) อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือน และความแตกต่างระหว่างพวกเราหรือคนอื่น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ปัจเจกของภาพที่ระบุถึงคุณลักษณะเฉพาะตัว เป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะลักษณะพิเศษที่จะบ่งบอกตัวตนของสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้นซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ทันทีโดยผ่านการมอง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์เกิดขึ้น หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวขององค์เทพเจ้า ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่จะบ่งบอกตัวตนของเกิดขึ้น ซึ่งทำให้จำเกิดขึ้นองค์นั้นได้ทันที โดยเทวรูปไม้นั้นผ่านการรังสรรค์ขึ้นงานด้วยมือของช่างแกะเกิดขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. กลุ่มเป้าหมาย

นายศุภลักษณ์ รอดเพชร (ช่างแกะเกิดขึ้น)

2. ระยะเวลาในการวิจัย

2 พฤษภาคม พ.ศ.2566 – 25 ตุลาคม พ.ศ.2566

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของเกิดขึ้น
- 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของเกิดขึ้นจากช่างแกะเกิดขึ้น
- 3) สรุปลงปริยาย สังเคราะห์งานวิจัย พิจารณาจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

เกิดขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอในรูปแบบเชิงการบรรยาย

ผลการวิจัย

1) ประวัติความเป็นมาของกิมซิ่น

เมื่อประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศ ทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนเกิดความระส่ำระสาย ขึ้นอย่างรุนแรง ประชากรส่วนหนึ่งหาทางออกด้วยการอพยพ หลบหนีออกนอกประเทศมุ่งหน้าสู่ประเทศที่มีความสงบกว่า ทั้งบ้านเกิดเมืองนอนแสวงหาที่ทำกินใหม่ โดยยอมตายเอาดาบหน้าพร้อมจะผจญภัยและเผชิญปัญหา เลือกที่จะหาถิ่นทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ ดีกว่าอดคัดัดสน อดอยากแร้นแค้นแบบไร้อนาคตและสิ้นหวัง การอพยพของจีนโพ้นทะเล (OVERSEAS CHINESE) มักเลือกที่จะลงเรือที่เมือง เอ๋หมิง หรือเมืองเซี่ยเหมิน (XIAMEN) มณฑลฮกเกี้ยนหรือฝูเจี้ยน มณฑลทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน โดยอาศัยเรือ โตคลื่นด้วยสำเภานขนาดใหญ่ หรือเรือใบ 3 หลัก จู๋โดยสารเต็มลำเรือ หลังไหลเข้ามาแต่ละปีหลายลำ ลำละร่วมร้อยคนก็มี อย่างน้อยก็ 50 หรือ 60 คน รอนแรมมากับสายลมใช้เวลาแรมเดือน ต้องอาศัยช่วงฤดูมรสุมเท่านั้น เมื่อรอดพ้นจากอันตรายในท้องทะเลก็ขึ้นฝั่ง ณ เมืองถ่งซ่า (ทุ่งคา ซึ่งใช้เรียกเมือง ภูเก็ตในสมัยโบราณ) โดยขึ้นฝั่งที่บ้านท่าเรือ ห่างจากอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรีฯ ไม่นานนัก ปัจจุบันคือซอยหลังศาลเจ้าท่าเรือ ภายหลังนิยมขึ้นที่ทำเรือสะพานหิน ท่านครสวรรค์ ซึ่งเป็นท่าเรือใหญ่ อยู่บริเวณหลังห้องสมุดประชาชนในปัจจุบัน ซึ่งทางการของประเทศสยาม มีทั้งด้านตรวจคนเข้าเมืองและด่านภาษี (จับเสี) อยู่ใกล้ท่าเรือ การเดินทางออกจากแผ่นดินแม่ สู่เมือง ถ่งซ่า มักรวมกลุ่มกันในหมู่เครือญาติ หรือซินหลาง หรืออาจเป็นครอบครัวร่วมหมู่บ้านในอำเภอเดียวกัน ส่วนมากจะมาขายแรงงานโดยเป็นกรรมกรเหมืองแร่ การบอกเล่าต่อกันมาว่า มาถึงถ่งซ่าแล้วไม่อดตาย ที่นี้น่าอยู่มากทุกอย่างล้วนอุดมสมบูรณ์ ชีวิตใหม่ในแผ่นดินใหม่ต้องเริ่มขึ้นให้ได้ เมื่อตัดสินใจแล้วจึงร่วมลงเรือลำเดียวกันและมุ่งสู่จุดหมายอันไกลโพ้น จากแผ่นดินจีนสู่แผ่นดินใหม่ คือ ถ่งซ่า (ชาวเรือในอดีตเรียกเมืองนี้ว่า "ทองคา" Tongka เป็นภาษามลายู แปลว่า ทองคำ ทางราชการจึงเรียกอำเภอเมืองว่า "อำเภอทุ่งคา") ท้องทะเล ผืนน้ำอันกว้างใหญ่ไพศาลสุดลูกหูลูกตา เว้งว้างจนมองไม่เห็นแผ่นดิน อันตรายจากมรสุมอันบ้าคลั่งในผืนน้ำไม่มีใครล่วงหน้า จิตใจของผู้อพยพต้องการที่พึ่งพิง การหวังจะได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น ย่อมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดทางหนึ่ง ชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ฟาติงเป็นสิ่งที่จะต้องเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น เป็นของที่ต้องเคารพนับถือ ต้องบูชากราบไหว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก "กิมซิ่น" จึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน เบื้องหลังการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งรู้ว่าเป้าหมายเบื้องหน้าอันไกลโพ้น จากบ้านเกิด สัมภาระที่จำเป็นต้องน้อยที่สุด เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้าย คำพูดที่ว่า "เสื่อผืนหมอนใบ" นั้นปรากฏขึ้นให้เห็นเป็นภาพได้ชัดเจน หีบไม้ใบหนึ่งขนาดไม่ใหญ่มากนักกับเสื่อผ้าจำนวนจำกัด หนึ่งในนั้นที่ซ่อนอยู่อย่างภายในอย่างเหมาะสมกับพื้นที่แคบๆก็คือ "กิมซิ่น" การเดินทางอันแสนไกลของประติมากรรมชิ้นเล็ก สูงแค่ประมาณ 4 นิ้ว ถึง 6 นิ้ว งดงามประณีตสมกับงานศิลป์ที่มาจากแหล่งกำเนิด ปรากฏขึ้น ณ เมือง ถ่งซ่า หรือ ทุ่งคา ต่อมาคือเมืองภูเก็ต ซึ่งแต่เดิมมีแต่ชาวภูเก็ตพื้นเมืองผสมผสานกันเท่านั้น ที่ไหนมีชาวจีนอพยพที่นั่นเป็นชุมชน และที่ชุมชนนั้นก็จะมี "กิมซิ่น" อยู่ด้วยเสมอ ซึ่งปัจจุบันนี้ จะพบเห็นได้ตามบ้านเรือนของชาวภูเก็ตและศาลเจ้าเก่าแก่ บางแห่งยังสามารถเก็บรักษาสภาพเดิมไว้ แม้เวลาจะล่วงเลยมาเกือบสองร้อยปีแล้วก็ตาม มีเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ผู้อพยพรายหนึ่ง จำเป็นต้องอพยพออกมาจากจีนสู่ดินแดนใหม่ เช่นเดียวกับผู้อพยพอื่นๆ ซึ่งรู้ตัวว่าในทะเลนั้นมีอันตรายรอบด้าน ต้องการที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่มีอะไรที่ดีกว่านำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตัวเองนับถือบูชามาคุ้มครองระหว่างรอนแรมอยู่กลางเว้งน้ำอันยาวไกล จึงได้อันเชิญ "จอสู่ก" หรือองค์ "เผ่งจ้วยจือสู" ติดตัวมาด้วย เมื่อสำเภาลำนั้นเทียบท่าเมืองทุ่งคา ทันใดนั้น ฟ้าหีบที่บรรจุองค์เทพนั้น พลันเปิดขึ้นเองโดยไม่มีใครคาดคิด ความศักดิ์สิทธิ์และปาฏิหาริย์ปรากฏขึ้นทันที เสมือนหนึ่ง องค์เทพบอกว่า "มาถึงแล้วด้วยความปลอดภัย" และ"ยินดีที่จะประทับอยู่ที่เมืองทุ่งคาแห่งนี้" ซึ่งเป็นเรื่องเล่าขานต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันองค์ท่านประดิษฐานโดดเด่นเป็นสง่าอยู่ในศาลเจ้าแห่งหนึ่งในภูเก็ต ต่อมาราชวงศ์ชิงก็ล่มสลาย จีนได้สถาปนาระบบสาธารณรัฐขึ้นมาแทนและรัฐบาลจีนได้ปิด

ประเทศ การอพยพหนีตายของผู้คนจากประเทศจีนถือเป็นการสิ้นสุดลงซึ่งทุกอย่างในอดีต การเดินทางของ "กิมซิ่น" ก็เป็นอันสิ้นสุดลงด้วย ไม่มีประติมากรรมศักดิ์สิทธิ์อยู่เฉยๆ ข้ามทะเลของใครมาอีกแล้ว กิมซิ่น รุ่นแรกๆ ที่ออกมาจากประเทศจีน ได้ตกทอดบุขามาถึงลูกหลานรุ่นหลัง ความมุ่งมั่นของบรรพชน ลูกหลานเป็นผู้สืบทอด จนเกิดเป็นความผูกพันแยกกันไม่ออกของชาวภูเก็ต แทบทุกบ้านจะมีงานหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าไว้บูชา ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น จบจนทุกวันนี้ งานแกะพระด้วยไม้ รั้งสรรคั้งงานด้วยสองมือ สร้างขึ้นด้วยพลังศรัทธาตามความเชื่อในกลุ่มลูกหลานผู้สืบทอดสายจากแดนมังกรโพ้นทะเล เรื่องเล่าและตำนานแฝงพลังความศักดิ์สิทธิ์อยู่ข้างในถูกแปลงเป็นรูปเคารพสถิตไว้กราบไหว้ที่ศาลเจ้าและไว้กราบไหว้ที่บ้าน ความเชื่อถือและศรัทธา บอกเล่าเป็นตำนานถูกหล่อหลอมเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน โดยฝีมือช่างแกะองค์เทพ เปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางสุนทรียภาพ ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในชิ้นงาน ช่างแกะจะคัดเลือกไม้ตามขนาดที่ต้องการ จากนั้นจะตัดแต่งท่อนไม้ให้เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมสี่ด้าน พร้อมกำหนดความกว้างและความสูงไว้ จากนั้นสู่ขั้นตอนการกำหนดไม้ การกำหนดไม้ ก่อนแกะต้องดูวันที่เป็นมงคล คือ วันไฉยอิด (ชีวอิก) และ วันจับหง่อ (จับโหงว) หมายความว่า เป็นวันขึ้น 1 ค่ำ หรือวันขึ้น 15 ค่ำ ทางจันทรคติ ตามปฏิทินฝ่ายจีน จะต้องทำการสับไม้ 3 ครั้ง 3 รอย เป็นลักษณะสับบั้ง พร้อมคำสวดอธิษฐานขออนุญาต บอกกล่าวไม้ท่อนนั้นว่า จะแกะเป็นพระอะไร ต้องระลึกถึงพร้อมเอ่ยชื่อ แล้วปิดหน้าไม้ด้วยธูป ซึ่งเรียกว่า "เผ่งหู" คือกระดาศยันต์จีนสี่เหลี่ยม มีอักษรเป็นอักษรจีน ซึ่งได้ผ่านพิธีกรรมการทำอยู่จากการประทับทรงของเจ้าเรียวร้อยแล้วหลังจากการทำพิธีดังกล่าวแล้ว ช่างจะเริ่มทำการแกะวันไหนก็ได้ตามแต่ต้องการ ไม่มีข้อกำหนดตายตัว สำคัญที่สุดคือ วันทำพิธีสับไม้ จะต้องเป็นวันที่กำหนดไว้ข้างต้น ก่อนที่จะลงมือแกะ จะต้องทำการแบ่งไม้เป็นตอนประมาณสามส่วนเพื่อกำหนดสัดส่วนกายวิภาค (ANATOMY) ของชิ้นงานที่ต้องการ จากนั้นก็ร่างรูปลักษณะเพื่อให้เห็นภาพของรูปลักษณะและสัดส่วน เช่น ช่วงลำตัว แขน ขา และส่วนศีรษะหรือใบหน้า พร้อมทั้งกำหนดท่าทางขององค์เทพ เพื่อให้ชิ้นงานออกมาสมจริง งดงามดูมีชีวิต ดูแล้วหลังมีพลังของความศักดิ์สิทธิ์ให้ปรากฏออกมา สะกดคนที่เพ่งมองขณะบูชา และระลึกถึงองค์ท่าน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต : 2563)

กิมซิ่นมีประวัติอันยาวนานมาตั้งแต่สมัยอดีตประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งหาทางออกด้วยการอพยพ หลบหนีออกนอกประเทศจากลมนทลอกเกี่ยวมาขึ้นฝั่ง ณ เมืองถ่งซาที่บ้านท่าเรือ มักรวมกลุ่มกันในห้องครัวญาติส่วนมากจะมาขายแรงงานโดยเป็นกรรมกรเหมืองแร่ ชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ฟาดินเป็นสิ่งที่ต้องเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นเป็นของที่ต้องเคารพนับถือ ต้องบูชากราบไหว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก กิมซิ่นจึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน เบื้องหลังการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลไต้หวันชาวจีนอพยพที่นั่นเป็นชุมชน และที่ชุมชนนั้นก็ "กิมซิ่น" อยู่ด้วยเสมอ ซึ่งปัจจุบันนี้ จะพบเห็นได้ตามบ้านเรือนของชาวภูเก็ตและศาลเจ้าเก่าแก่ บางแห่งยังสามารถเก็บรักษาสภาพเดิมไว้ แม้เวลาจะล่วงเลยมาเกือบสองร้อยปีแล้วก็ตาม

2) อัตลักษณ์กิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น จังหวัดภูเก็ต

อัตลักษณ์กิมซิ่นในจังหวัดภูเก็ตถือเป็นสิ่งที่น่าศึกษาและสืบทอดภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นซึ่งมีความชำนาญเป็นอย่างยิ่ง กิมซิ่นถือเป็นประติมากรรมที่งดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงถึงการบอกเล่าเรื่องราว หน้าตาและการแต่งกายของเทพเจ้าผ่านรูปแกะสลักไม้ซึ่งมีความปราณีต ที่สามารถสื่อถึงองค์เทพเจ้านั้นได้อย่างชัดเจน การเคารพบูชากิมซิ่นนั้นเป็นการสืบทอดต่อกันมาช้านาน ชาวภูเก็ตนิยมนำกิมซิ่นประดิษฐานไว้บนตัวหรือโต๊ะพระเพื่อกราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล

ประวัติช่างแกะกิมซิ่น

อาจารย์เผ่ง เลิศกิจสมบุรณ์ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขางานช่างฝีมือ (แกะสลัก) ชาวจังหวัดภูเก็ต เกิดเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2471 ที่อยู่ปัจจุบัน 32 ถนนเจ้าฟ้า อำเภอเมืองฯ จังหวัดภูเก็ต ประกอบอาชีพทางการ

ก่อสร้างและแกะสลักได้ปรับปรุงพัฒนาการการแกะสลักและการทำลวดลายจนเป็นที่เลื่องลือรู้จักกันทั่วไป เช่น การจัดทำลวดลายฮวงซุ้ยลวดลายประตูศาลเจ้า ลวดลายประกอบอาคารที่พักอาศัย การแกะสลักพระจีน ทำลวดลายบนรูปพระจีน ตั้งแต่ขนาดเล็กเท่าหัวแม่มือ จนถึงขนาดใหญ่กว่าคนจริง ฝีมือการแกะสลักลวดลายของ นายเฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะมีความประณีตสวยงาม ซึ่งผลงานปรากฏอยู่ทั่วไปในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง เช่น พังงา กระบี่ ระนอง และตรัง และแม้ในต่างประเทศ เช่น สหพันธรัฐมาเลเซีย รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 300 รูป ผลงานทางช่างฝีมือมีจำนวนมาก นับเป็นผลงาน ที่ควรรยก่องอีกประเภทหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: 2532) นายศุภลักษณ์ รอดเพชร ผู้สืบทอดการแกะสลักชิ้นจากนายเฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาการแกะสลักชิ้น การแกะพระของนายศุภลักษณ์ รอดเพชร เริ่มแกะพระตั้งแต่อายุ 16 ปี ตอนนั้นได้ทำงานอยู่ที่บริษัทที่หั้น เป็นช่างไฟฟ้าคอนกรีตเตอร์ โดยเริ่มแกะจากความชอบในองค์พระหรือครุฑที่กลักจำ คนที่มาทรงทุกคนเมื่อลงพระทับทรงองค์พระแล้วอยากจะได้กิมขึ้นเป็นของตนเอง แต่การแกะกิมขึ้นสมัยก่อนใช้เงินในการแกะเป็นจำนวนมาก และการเข้าไปหาช่างแกะกิมขึ้นสมัยนั้นเป็นสิ่งที่ยากลำบาก จนได้ตัดสินใจหัดแกะด้วยตนเอง โดยพระองค์แรกที่แกะคือองค์พระตงต่านหงวนโส่ยและหัดแกะมาเรื่อย ๆ หลังจากที่หัดแกะกิมขึ้นด้วยตนเองก็เริ่มที่จะไปพบปะจ่าย ในวันที่เข้าไปพบปะจ่ายวันนั้นได้มีงานแซยิดองค์พระปูนเกล้ากั๋ง องค์พระที่ประทับทรงได้เรียก นายศุภลักษณ์ รอดเพชร เข้าไปทำพิธีผูกข้อมือและให้เริ่มหัดแกะองค์พระปูนเกล้ากั๋ง และได้พบกับอาจารย์มานิตย ท่านได้สอนเกี่ยวกับการขึ้นหน้าไม้ รูปแบบของมีด รูปแบบของสิ่ว การเปิดไม้ หลังจากนั้นได้รับคำสอนมาเรื่อยๆ เริ่มเข้าหานายเฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ ในลักษณะของการเข้าไปขอดูงานการแกะพระของท่าน หลังจากนั้นก็เริ่มทำหลายๆอย่างให้ท่านได้เห็น ไม่ว่าจะเป็น การเขียนลาย การขัดไม้ การเปิดไม้ และหลังจากนั้นนายเฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ ก็ได้รับเข้าเป็นศิษย์ และหลังจากนั้นก็เริ่มรับงานการแกะกิมขึ้นมาเรื่อย ๆ ศุภลักษณ์ รอดเพชร ในขณะที่สัมภาษณ์ขั้นตอนการแกะกิมขึ้นช่างแกะได้กำลังแกะกิมขึ้นองค์พระตงต่านหงวนโส่ย หรือองค์เทพนาจา ซึ่งองค์พระที่อาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ได้แกะสลักไว้มีรูปที่กำยำดูหนักแน่น มีท่วงท่าการรอกอบที่สมจริง หน้าตาดูเป็นองค์พระที่มีเมตตาแต่แฝงไปด้วยความดุเดือดดุตั้งแม่ทัพ ซึ่งปัจจุบันประดิษฐานภายในศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง จังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 1: กิมขึ้นองค์พระตงต่านหงวนโส่ยแกะสลักโดยอาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์
ประดิษฐาน ณ ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง จังหวัดภูเก็ต

องค์ประกอบด้านวัสดุ เครื่องมือ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมและวิธีการแกะกิมขึ้น

1. อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้การแกะ

สิ่วเล็บมือ คัดเตอร์ สิ่วปากแบน ใบเลื่อยเหล็ก ค้อนตอกสายไฟ ค้อนหัวกลม ขวาน มีด เลื่อยเหล็ก เลื่อยคันทัน เลื่อยหูช้าง ไม้บรรทัดเหล็ก เหล็กฉาก ปากกาหนีบไม้ ดินสอ

ภาพที่ 2: อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้การแกะ

2. ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมและวิธีการแกะกิมขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 การเปิดหน้าไม้

ไม้จวง หรือไม้เทพธำโร ไม้ที่นำมาใช้ในการแกะสลักเชื่อกันว่าในไม้จวงมีเทพหรือนางไม้สิงสถิตอยู่ การนำเอามานั้นต้องทำพิธีกรรมการพลีไม้มาจากป่า ไม้ที่นำมาแกะกิมขึ้นนั้นส่วนใหญ่จะมาจากจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 3: ไม้จวงหรือไม้เทพธำโร

ในทางพิธีกรรม การแกะสลักองค์พระ ในการเปิดหน้าไม้จะต้องบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ถูกต้อง โดยการบอกกล่าวอัญเชิญเทวดาหรือนางไม้ที่นำมาแกะสลักนั้นออกจากไม้เสียก่อน แล้วจึงทำพิธีจุดธูปบอกกล่าวองค์ หยกอ่องซ่งเตหรือเทพดาฟ้าดิน และทำพิธีหน้าตัว (โต๊ะบูชาพระ) โดยจุดธูปบอกกล่าวองค์พระวิษณุกรรม (โล่ปิ่นจ้อ) ที่ช่างแกะ กิมขึ้นนับถือ กล่าวถึงท่อนไม้ที่นำมาว่าจะทำการแกะกิมขึ้นองค์พระตงตันหงวนไส่ย ขอให้เกิดความสำเร็จลุล่วงในการแกะขึ้น ขอให้เกิดความสำเร็จแก่ผู้ที่น่าไปบูชา ขอให้องค์พระที่จะทำการแกะมาดลใจให้ออกมาในรูปร่าง หน้าตาที่ท่านอยากจะสื่อให้เห็น นำขวานมาสับลงบนไม้ทั้งหมด 5 จุดด้วยกันเพื่อเป็นการเปิดหน้าไม้ก่อนแกะองค์พระโดยท่องคาถากำกับ จากนั้นร่อนจุนรูปหมดแล้วจึงค่อยนำท่อนไม้มาแกะสลัก

ภาพที่ 4: การบอกกล่าวแก่องค์หยก้องช่งเต่หรือเทพดาฟ้าดิน

ภาพที่ 5: การเปิดหน้าไม้หน้าโต๊ะบูชาพระ (ตัว)

ขั้นตอนที่ 2 การขึ้นรูปไม้และโครงสร้างองค์พระ (งานหยาบ)

ในขั้นตอนนี้ช่างจะวัดสัดส่วนขององค์พระให้ได้ตามหลักกายวิภาคแล้วทำการตอกด้วยสิ่วและใช้มีดขูดหรือคว้านเนื้อไม้ส่วนที่เหลือออกมาให้เป็นรูปร่างและกิริยาขององค์พระ

ภาพที่ 6: การขึ้นรูปไม้และโครงสร้างองค์พระ

ขั้นตอนที่ 3 การตกแต่งรายละเอียด หน้า ตา ทรวดทรง

การตกแต่งรายละเอียดเป็นการใช้สิ่วและมีดแกะให้องค์พระมีสัดส่วนที่สมบูรณ์

ภาพที่ 7: การตกแต่งรายละเอียดองค์พระ

ขั้นตอนที่ 4 การขัดตกแต่งรูปร่าง

การขัดแต่งผิวด้วยกระดาษทรายเพื่อทำความสะอาดผิวไม้เรียบและเกิดความสวยงามงาม

ภาพที่ 8: การขัดตกแต่ง

ขั้นตอนที่ 5 การตีแป้ง ชัดแป้ง ชัดละเอียด

ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการผสมแป้งของดินสอพองและกาวลาเท็กซ์เข้าด้วยกันแล้วนำมาทาที่องค์พระให้ทั่วทั้งองค์พระ เพื่อให้แป้งที่ผสมเข้าไปที่รูของเนื้อไม้หรือส่วนที่มีความสูงต่ำ เรียบเนียนไม่เท่ากัน เสมอกันทุกส่วน โดยทาแป้งเสร็จแล้วก็นำไปตากแดดจนแห้งสนิท ทำซ้ำ ๆ กัน 3 รอบด้วยกัน หลังจากนั้นนำกระดาษทรายมาขัดให้เรียบเนียนเป็นเนื้อเดียวกันทั้งองค์

ภาพที่ 9: การขัดแป้ง

ขั้นตอนที่ 6 การเคลือบสีไม้หรือการลงน้ำยาทาไม้

ขั้นตอนนี้จะใช้น้ำมันทาไม้เบอร์ 3 ทาให้ทั่วทั้งองค์พระเพื่อให้วัสดุการเคลือบและเคลือบไม้ให้แกร่งไม้ให้แตก

ขั้นตอนที่ 7 การเคลือบกาวลาเท็กซ์ไม้

ภาพที่ 10: การเคลือบกาว

ขั้นตอนที่ 8 การสมแป้งเพื่อนำมาเขียนลาย

วัสดุอุปกรณ์ในขั้นตอนการเขียนลาย

- ดินสองพอง
- กาวลาเท็กซ์
- เข็มฉีดยาหัวตัด

อาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ ได้ค้นคิดเทคนิคการทำงานด้วยการใช้กระบอกเข็มฉีดยามาตัดแปลงเป็นเครื่องมือในการฉีดกาว เพื่อทำการเขียนลวดลายบนกิมซิ่นให้สวยงาม และง่ายต่อการสร้างสรรค์ลวดวิธ และเทคนิคการฉีดกาวสามารถเก็บรายละเอียดได้มากกว่าการแกะสลักลวดลาย ช่วยลดเวลา และลดความเสี่ยงการแตกของเนื้อไม้ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ที่ทำให้เส้น รูปทรง สัดส่วน รายละเอียดต่าง ๆ ปรากฏบนกิมซิ่นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ช่างได้มีการประดับพลอยสีตกแต่งตามหมวก เข็มขัด เสื้อผ้าต่าง ๆ ด้วย

ภาพที่ 11: การเขียนลาย

การเขียนลายในขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีความละเอียดอ่อนและต้องใช้สมาธิอย่างสูง และใช้ความปรารถนาในการเขียนลวดลายบนเสื้อผ้าอาภรณ์บนตัวองค์พระ ซึ่งช่างแกะกิมซิ่นจะเน้นลวดลายมังกรที่เป็นรูปแบบโบราณและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดภูเก็ต

ขั้นตอนที่ 9 การเคลือบลาย

การเคลือบลายในขั้นตอนนี้เป็นการเคลือบลายที่เขียนเสร็จแล้ว โดยเป็นการเคลือบให้ลายมีความแข็งแรงไม่หลุดออกจากตัวองค์พระ

ภาพที่ 12: การเคลือบลาย

ขั้นตอนที่ 10 การพ่นสีรองพื้น สีเสปร์รี่

การพ่นสีรองพื้นในขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การลงทอง ด้วยการพ่นสีเสปร์รี่สีแดงลงบนตัวองค์พระ เพื่อให้ทองที่ลงนั้นมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 13: การพ่นสีรองพื้น

ขั้นตอนที่ 11 การสีติดทองหรือการลงทองพระ

วัสดุอุปกรณ์ในขั้นตอนการลงทององค์พระ

- ทองคำเปลวใต้หวัน
- สีเฟล็ก
- แปรงขนนุ่ม
- พู่กัน

การลงทองในขั้นตอนนี้เริ่มด้วยการทาสีเฟล็กให้ทั่วจุดที่จะทำการลงทองโดยหลักๆคือ บริเวณของชุดขององค์พระ จากนั้นรอสีแห้งสนิทไม่ติดมือแล้วเริ่มด้วยการนำแผ่นของใต้หวันมาปิดให้ทั่ว จากนั้นให้แปรงขนนุ่มปิดทองที่เป็นส่วนเกินออก หากมีตรงไหนที่ทองยังไม่ติดดีก็สามารถนำแผ่นทองมาปิดซ้ำอีกรอบได้

ขั้นตอนที่ 12 การเขียนสีและการตกแต่งหน้าตาและลวดลาย สีบนตัวองค์พระ

วัสดุอุปกรณ์ในขั้นตอนการเขียนสีองค์พระ

- สีอะคริลิก
- สีน้ำมัน
- พู่กันเบอร์ 0-12
- น้ำ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการเขียนสีเพื่อตกแต่งองค์พระให้มีสีสันทันและมีชีวิตชีวา

ภาพที่ 14: การเขียนสี

ขั้นตอนที่ 13 การตกแต่งเครื่องประดับองค์พระ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

เป็นการใส่สิ่งต่างๆเพื่อประดับตกแต่งห้องค์พระ เช่น เพชร พลอย นาค หยก พู่ หนวด อวูรองค์พระ
ทวนและห้วง

ภาพที่ 15: การตกแต่งองค์พระ

พิธีกรรม

การบรรจุธาตุองค์พระ (หยิบสิ้น)

ช่างแกะจะแกะรูลึกไว้ที่ด้านหลังของกิมซิ่นเพื่อใช้ในการบรรจุธาตุและมวลสารต่าง ๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบ
เบญจธาตุได้แก่ ไม้ดิน น้ำ ไฟ และทอง โดยเชื่อว่าเป็นการเสริมพลังความศักดิ์สิทธิ์ของกิมซิ่น มีการบรรจุสิ่งของต่างๆ เช่น
ตะขบ 1 ตัว ต่อหัวเสือ 1 ตัว ได้ห้าสี แผ่นเงินแผ่นทอง 1 คู่ตัดเป็นแปดเหลี่ยม ธัญพืช 5 อย่าง อัญมณี 5 อย่าง กระจดาษยันต์
คำสั่ง เป็นต้น เข้าไปในกิมซิ่น ช่างแกะกิมซิ่นยังได้ทองคำ “จิว” หรือบทสวดปิดช่องอัดธาตุด้วย ส่วนการจะบรรจุธาตุลงไป
ด้วยหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างเป็นสำคัญ โดยผู้ว่าจ้างต้องแจ้งต่อช่างไว้ล่วงหน้า หากใกล้ถึงขั้นตอนการลงสีก็ให้ผู้ว่าจ้างใส่
ธาตุลงไปบริเวณตำแหน่งด้านหลังกิมซิ่นด้วยตนเอง เพื่อความสบายใจ โดยมีคติความเชื่อที่แตกต่างกันไป จากนั้นจึงกลบสี
ตกแต่งรายละเอียดของใบหน้า รูปทรง และส่วนต่าง ๆ ให้ผิวเรียบ เนียนจนสวยงามเรียบร้อย

ภาพที่ 16: การบรรจุธาตุองค์พระ (หยิบสิ้น)

พิธีการเบิกเนตรองค์พระ (เตี้ยม่วง่าน)

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธี

1. พู่กันจีน
2. กระจก

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

3. หมึกแดงหรืออ่างอิมจู

เชื่อว่าทำให้รูปแกะสลักไม้ธรรมดามีชีวิตชีวาเพราะกลายเป็นที่สถิตขององค์เทพอย่างสมบูรณ์ พิธีเบิกเนตรกระทำโดยฮวดกั้วผู้มีความรู้ หรือโดยองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง ในฤกษ์เวลา และสถานที่ต่างๆ การอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพให้ประทับลงในกิมซิ่น เรียกว่า “ยิบลิน” จะทำให้กิมซิ่นกลายเป็นรูปเคารพเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยฮวดกั้วเงาสะท้อนแสงไปยังกิมซิ่นเป็นการเปิดแสงสว่าง เป็นการเปิดรับกระแสพลังจิตวิญญาณ และใช้ฟู่กันเงินในการแต้มจุดด้วย “อ่างอิมจู” เป็นหมึกสีแดง ตามตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ บนกิมซิ่น เช่น ตา หู จมูก ปาก มือ และเท้า เป็นต้น พร้อมๆ กับการกล่าวคำเบิกเนตร

ภาพที่ 17: พิธีการเบิกเนตรองค์พระ (เตี้ยม่ง่าน)

อัตลักษณ์ของการแกะกิมซิ่นจากช่างแกะกิมซิ่น มีดังนี้

1. กิมซิ่นเป็นงานที่ใช้มือและเครื่องมือในการแกะโดยไม่อาศัยเครื่องจักรในการแกะชิ้นงาน
2. ก่อนการแกะกิมซิ่นช่างจะมีการพิธีการเปิดหน้าไม้ก่อนจึงเริ่มแกะและหลังจากแกะกิมซิ่นช่างจะทำการบรรจุธาตุในกิมซิ่น ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของช่างแกะกิมซิ่น
3. กิมซิ่นจากการแกะของช่างแกะกิมซิ่นนั้นจะเน้นวิธีการทำแบบโบราณใช้การตอก คว้น ชัด ลงสี ปีบลาย ลงทอง และเขียนสี
4. กิมซิ่นหนึ่งองค์จะไม่มีเหมือนกัน เนื่องจากการแกะองค์พระนั้นช่างจะยึดความเป็นมาขององค์พระให้สอดคล้องกับกิมซิ่น
5. กิมซิ่นที่ผ่านการแกะ จากช่างแกะกิมซิ่นช่างจะใช้ไม้ในการแกะสลัก
6. หลังจากขั้นตอนการแกะกิมซิ่นเสร็จ กิมซิ่นจะต้องมีการทำพิธีเบิกเนตรองค์พระ (เตี้ยม่ง่าน) เพื่อให้องค์พระนั้นศักดิ์สิทธิ์

อาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ เป็นช่างรุ่นแรกของภูเก็ตที่มีการแกะกิมซิ่นขึ้นและสร้างผลงานตกทอดสู่รุ่นลูกหลานมากมายนายศุภลักษณ์ รอดเพชร ผู้สืบทอดการแกะกิมซิ่นจากอาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาการแกะกิมซิ่น จากการสัมภาษณ์การแกะกิมซิ่น ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของช่างแกะกิมซิ่นที่มีลักษณะเฉพาะของชิ้นงานจังหวัดภูเก็ต โดยช่างจะมีความปราณีตในทุกขั้นตอนจากขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้ายมีการใช้เครื่องมือที่เน้นมือเพื่อขึ้นชิ้นงานโดยไม่อาศัยเครื่องจักรในการแกะชิ้นงาน กิมซิ่นจากการแกะของช่างแกะกิมซิ่นนั้นจะเน้นวิธีการทำแบบโบราณยังผสมผสานระหว่างพิธีกรรมความเชื่อตั้งแต่การเปิดหน้าไม้ด้วยการบอกกล่าวเทพดาฟ้าดิน ให้รับรู้ถึงการแกะกิมซิ่นในครั้งนี้ว่าองค์เทพที่จะแกะคือองค์พระตถันแห่งวันไสยโดยการไม่แจ้งหรือไม่เทพาไรในการแกะ เริ่มการแกะด้วยความชำนาญของช่างนั้นทำ

ให้ทราบถึงสัดส่วนขององค์พระที่ชัดเจนว่าควรมีลักษณะที่ถูกต้องตามหลักกายวิภาค รวมไปถึงการทำทางลักษณะที่มีความคุดันแต่แฝงไปด้วยความอ่อนโยนและเมตตา หลังจากแกะกิมขึ้นช่างจะทำการบรรจุธาตุในกิมขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของช่างแกะกิมขึ้น กิมขึ้นหนึ่งองค์จะความสอดคล้องกับประวัติขององค์พระ หลังจากขั้นตอนการแกะกิมขึ้นเสร็จ กิมขึ้นจะต้องมีการทำพิธีเบิกเนตรองค์พระ เพื่อให้องค์พระนั้นศักดิ์สิทธิ์

สรุปผล

1) กิมขึ้นมีประวัติอันยาวนานมาตั้งแต่สมัยอดีตประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งหาทางออกด้วยการอพยพ หลบหนีออกนอกประเทศจากลามาณฑลฮกเกี้ยนมาขึ้นฝั่ง ณ เมืองถ่งซำที่บ้านท่าเรือ มักรวมกลุ่มกันในหมู่เครือญาติส่วนมากจะมาขายแรงงานโดยเป็นกรรมกรเหมืองแร่ ชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ฟาดินเป็นสิ่งที่ต้องเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นเป็นของที่ต้องเคารพนับถือ ต้องบูชากราบไหว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก กิมขึ้นจึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน เบื้องหลังการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลไห่หนามีชาวจีนอพยพที่นั่นเป็นชุมชน และที่ชุมชนนั้นก็มีการ "กิมขึ้น" อยู่ด้วยเสมอ ซึ่งปัจจุบันนี้ จะพบเห็นได้ตามบ้านเรือนของชาวภูเก็ตและศาลเจ้าเก่าแก่ บางแห่งยังสามารถเก็บรักษาสภาพเดิมไว้ แม้เวลาจะล่วงเลยมาเกือบสองร้อยปีแล้วก็ตาม มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ผู้อพยพรายหนึ่ง จำเป็นต้องอพยพออกมาจากจีนสู่ดินแดนใหม่นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตัวเองนับถือบูชามาคุ้มครองระหว่างรอนแรมอยู่กลางเวียงน้ำ ในอดีตภูเก็ตไม่สามารถหาซื้อกิมขึ้นได้ นายเฉง เลิศกิจสมบูรณ์จึงถือว่าเป็นบุคคลรุ่นแรกๆในการแกะสลักกิมขึ้นที่มีความสวยงาม สมบูรณ์แบบ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นอย่างมากในอดีต

2) อัตลักษณ์ของช่างแกะกิมขึ้นที่มีลักษณะเฉพาะของชิ้นงานจังหวัดภูเก็ต โดยช่างจะมีความปราณีตในทุกขั้นตอนจากขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้ายมีการใช้เครื่องมือที่เน้นมือเพื่อขึ้นชิ้นงานโดยไม่อาศัยเครื่องจักรในการแกะชิ้นงาน กิมขึ้นจากการแกะของช่างแกะกิมขึ้นนั้นจะเน้นวิธีการทำแบบโบราณยังผสมผสานระหว่างพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่การเปิดหน้าไม้ด้วยการบอกกล่าวเทพดาฟาดิน ให้รับรู้ถึงการแกะกิมขึ้นในครั้งนี้อาจองค์เทพที่จะแกะคือองค์พระตงด่านหวุ่นไสยโดยการใช้นิ้วจวงหรือไม้เทพธาโรในการแกะ เริ่มการแกะด้วยความชำนาญของช่างนั้นทำให้ทราบถึงสัดส่วนขององค์พระที่ชัดเจนว่าควรมีลักษณะที่ถูกต้องตามหลักกายวิภาค รวมไปถึงการทำทางลักษณะที่มีความคุดันแต่แฝงไปด้วยความอ่อนโยนและเมตตา หลังจากแกะกิมขึ้นช่างจะทำการบรรจุธาตุในกิมขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของช่างแกะกิมขึ้น กิมขึ้นหนึ่งองค์จะความสอดคล้องกับประวัติขององค์พระ หลังจากขั้นตอนการแกะกิมขึ้นเสร็จ กิมขึ้นจะต้องมีการทำพิธีเบิกเนตรองค์พระ เพื่อให้องค์พระนั้นศักดิ์สิทธิ์

อภิปรายผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกิมขึ้น พบว่า มีมาแต่สมัยอดีตประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งหาทางออกด้วยการอพยพ หลบหนีออกนอกประเทศจากลามาณฑลฮกเกี้ยนมาขึ้นฝั่ง ณ เมืองถ่งซำที่บ้านท่าเรือ มักรวมกลุ่มกันในหมู่เครือญาติส่วนมากจะมาขายแรงงานโดยเป็นกรรมกรเหมืองแร่ ชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ฟาดินเป็นสิ่งที่ต้องเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นเป็นของที่ต้องเคารพนับถือ ต้องบูชากราบไหว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก กิมขึ้นจึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน เบื้องหลังการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลไห่หนามีชาวจีนอพยพที่นั่นเป็นชุมชน และที่ชุมชนนั้นก็มีการ "กิมขึ้น" อยู่ด้วยเสมอ ซึ่งปัจจุบันนี้ จะพบเห็นได้ตามบ้านเรือนของชาวภูเก็ตและศาลเจ้าเก่าแก่ บางแห่งยังสามารถเก็บรักษาสภาพเดิมไว้ แม้เวลาจะล่วงเลยมาเกือบสองร้อยปีแล้วก็ตาม มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ผู้อพยพรายหนึ่ง จำเป็นต้องอพยพออกมาจากจีนสู่ดินแดนใหม่นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตัวเองนับถือบูชามาคุ้มครอง

ระหว่างรอนแรมอยู่กลางเวียงน้ำ ในอดีตภูเก็ทไม่สามารถหาซื้อกิมซิ่นได้ นายเฉง เลิศกิจสมบูรณ์จึงถือว่าเป็นบุคคลรุ่นแรกๆ ในการแกะสลักกิมซิ่นที่มีความสวยงาม สมบูรณ์แบบ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นอย่างมากในอดีต สอดคล้องกับงานวิจัย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต : 2563) พบว่าชาวจีนดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ฟาดินเป็นสิ่งที่จะต้องเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นเป็นของที่ต้องเคารพนับถือ ต้องบูชากราบไหว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงคิดที่จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ จนกลายเป็นประติมากรรมไม้แกะขนาดเล็ก "กิมซิ่น" จึงเป็นองค์เทพที่ถูกรังสรรค์ขึ้น โดยอาศัยฝีมืออันปราณีตบรรจงเป็นความงดงามที่มีจิตวิญญาณแฝงเร้นอยู่ข้างใน เบื้องหลังการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งรู้ว่าเป้าหมายเบื้องหน้าอันไกลโพ้นจากบ้านเกิด สัมภาระที่จำเป็นต้องน้อยที่สุด เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้าย คำพูดที่ว่า "เสื่อผืนหมอนใบ" นั้นปรากฏขึ้นให้เห็นเป็นภาพได้ชัดเจน ทียบใบหนึ่งขนาดไม่ใหญ่มากนักกับเสื่อผ้าจำนวนจำกัด หนึ่งในนั้นที่ซ่อนอยู่อย่างภายในอย่างเหมาะสมกับพื้นที่แคบๆ ก็คือ "กิมซิ่น" การเดินทางอันแสนไกลของประติมากรรมชิ้นเล็ก สูงแค่ประมาณ ๔ นิ้ว ถึง ๖ นิ้ว งดงามประณีตสมกับงานศิลป์ที่มาจากแหล่งกำเนิด ปรากฏขึ้น ณ เมือง ถ่องซ่า หรือ ฟุงคา ต่อมาคือเมืองภูเก็ต ซึ่งแต่เดิมมีแต่ชาวภูเก็ตพื้นเมืองผสมผสานกันเท่านั้น ที่ไหนมีชาวจีนอพยพที่นั่นเป็นชุมชน และที่ชุมชนนั้นก็จะมี "กิมซิ่น" อยู่ด้วยเสมอ ซึ่งปัจจุบันนี้ สอดคล้องกับงานวิจัย (ปัทมาสน์ พิณนกุล : 2563) พบว่า "กิมซิ่น" เป็นเทวรูปของคนจีน เป็นวัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรมมีลักษณะเป็นสามมิติ ลอยตัว ที่เกิดจากแกะสลัก การหล่อ และการปั้นจากวัสดุหลากหลายชนิด มีการประจุความหมายให้มียะของความเป็นเทพเจ้าเงินที่มีความซับซ้อนทางสัญลักษณ์ เป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) ขององค์เทพเจ้าในอีกมิติหนึ่ง โดยคนจีนเชื่อว่ามีความวิญญานเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ และมีพลังอำนาจที่สามารถปฏิบัติการผ่านร่างทรง หรือที่คนภูเก็ต เรียกว่า "ม้าทรง" ที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างดวงวิญญาณองค์เทพกับมนุษย์ มีการนำกิมซิ่นไปประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าหรือบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และเพื่อแสดงออกถึงการเคารพบูชาจึงได้มีการประกอบพิธีบวงสรวงบูชาผ่านพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะในงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเงินสอดคล้องกับงานวิจัย (หนึ่งถ้อยกาแพ : 2564) พบว่า ในอดีตภูเก็ทไม่สามารถหาซื้อเทวรูปที่เรียกว่ากิมซิ่น กิมซิ่นคือพระ ในศาสนาพุทธก็คือพวกพุทธรูป ในของฮ้างยู่ต๋ยหรือพิธีถือศีลกินผักตามเต้าซังจ้อก็จะพระเรียกว่ากิมซิ่น ดังนั้นกิมซิ่นส่วนใหญ่จะเป็นของชาวบ้านที่นำติดตัวมาจากเมืองจีนซึ่งถือว่าเป็นพระประจำตระกูล หรือพระที่ปกป้องดูแลรักษาลูกหลานแซ่กุลนั้นๆ เพื่อให้ภัยต่อการข้ามน้ำข้ามทะเลในสมัยก่อนกิมซิ่นจึงไม่ใหญ่ มีขนาดเล็กจะถูกบรรจุลงภายใน ซิมคำ ลักษณะคล้ายกับศาลเจ้าขนาดเล็กทำจากไม้แกะสลักด้านบนติดตั้งหัวที่ทำจากทองเหลืองสำหรับความสะดวกในการย้ายขน เนื่องจากศาลเจ้าในภูเก็ทมีไม่มากศาลเจ้าเก่าแก่ของแต่ละชุมชนจึงเปรียบเสมือนศูนย์กลางที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ต่อมาชาวบ้านในนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่แต่ละแซ่แต่ละตระกูลเคารพบูชามาประดิษฐานรวมกันไว้ในศาลเจ้า ที่เป็นส่วนกลาง ของชุมชนนั้นๆทำให้ศาลเจ้าของจังหวัดภูเก็ตมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ศาลเจ้าหนึ่งก็จะมีแหล่งรวมขององค์พระหรือพิธีกรรมที่มาจากหลายลัทธิความเชื่อมาทั้งเต้าก็มีพุทธแบบมหายานก็มีคงเจาก็มีซึ่งก็มีความแตกต่างไปจากศาลเจ้าท้องถิ่นอื่นๆคือศาลเจ้าของพระองค์ใดก็มักจะมีแต่กิมซิ่นของพระองค์นั้นเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัย (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง : 2561) พบว่า กิมซิ่น กิมซิม หรือจินเซิน เป็นชื่อใช้เรียกรูปเคารพ (พระพุทธรูปเจ้า พระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าต่าง ๆ) กิมซิ่น แปลตามความหมายว่า "ร่างทอง" มีที่มาจากความเชื่อของศาสนาพุทธ ที่เชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้ามีบุรุษลักษณะ คือ พระฉวี(ผิวกาย) มีรัศมีเป็นสีทองวิเศษที่นำมาทำกิมซิ่น ตั้งแต่โบราณดั้งเดิมกิมซิ่นทำจากไม้ โลหะ อาทิทองเหลือง และเครื่องกระเบื้อง ในสมัยปัจจุบันใช้หุ่นี่ผึ้ง เรซิน และไฟเบอร์ จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าวัสดุของกิมซิ่นนั้นมีหลากหลาย แต่ตามความเชื่อของลัทธิเต๋า วัสดุที่ดีที่สุดในการแกะกิมซิ่น คือ "ไม้ธรรมชาติ" โดยจะมีการแสดงลายไม้ไว้ที่ฐานของ รูปเคารพ ทั้งนี้ หากแกะกิมซิ่นเมื่อไม้ยังแห้งไม่สนิท นานไปไม้อาจหดจนแตกร้าวหรือบิดจนเปลี่ยนรูปได้ โดยกิมซิ่นที่ดีต้องไม่มีรอยแตกร้าว บิดเบี้ยว หรือคดงอ ไม้ที่ดีที่สุดในการแกะกิมซิ่น คือ ไม้การบูร เพราะนอกจากจะเป็นไม้เนื้อหอมแล้ว มอดและแมลงต่าง ๆ ยังไม่กินไม้การบูรอีกด้วย และยังมีนิยมนำไม้จันทร์และไม้กฤษณามาทำกิมซิ่นอีกด้วย ซึ่งในทางโหราศาสตร์จีนไม้ทั้ง 3 ชนิด จะมีหลากหลายสายพันธุ์สอดคล้องกับงานวิจัย (สมหวัง ชื่นพิมลาญกิจ : 2561) พบว่า คนจีนในอดีตที่อพยพเข้ามาสู่ภูเก็ทมีความเชื่อ และยกย่องศรัทธาต่อองค์เทพเจ้าสืบตามบรรพ

บุรุษ มีการนำกิมขึ้นขนาดเล็กขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ ติดตัวมาประดิษฐานไว้ที่ตัวภายในบ้านของตนเอง เพื่อขอพร และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และแม้ไม่มีองค์กิมขึ้นแต่หากการกราบไหว้วิงวอนต่อองค์เทพที่ตนเคารพนับถือได้ทำให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน มีฐานะมั่นคงก็มีการสร้างกิมขึ้นขององค์เทพนั้น ๆ ขึ้นเพื่อการเคารพบูชา รวมถึงอาจนำไปประดิษฐานไว้ภายในศาลเจ้าของชุมชนเพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาคนอื่น ๆ ได้กราบไหว้ขอพร เช่น ศาลเจ้าปู่จ้อในบริเวณหมู่บ้านจ้อยตุ่ย เดิมเป็นพื้นที่ตั้งศาลเจ้าเต๋กุน (กวนอู) โดยพ่อค้าที่เดินทางค้าขายทางเรือจากเมืองปิ่นนังประเทศมาเลเซีย เมื่อได้ตั้งใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะภูเก็ต ได้นำกิมขึ้นองค์เทพเหยียบเทียนไตเต่ (เทพกวนอู) ที่ประดิษฐานอยู่ในเรือ ขึ้นมาประดิษฐานไว้บนศาลเจ้าเล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นริมท่าหน้า เพื่อให้ชาวเรือได้สักการะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากิมขึ้นขององค์เทพต่าง ๆ ที่อยู่ภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่มีการผสมผสานขององค์เทพทั้งแบบพุทธนิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ รวมทั้งในรูปแบบความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม อันแสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์และการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนที่ปรากฏในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง

2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กิมขึ้นจากช่างแกะกิมขึ้น จังหวัดภูเก็ต พบว่า อาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบุญ เป็นช่างรุ่นแรก ของภูเก็ตที่มีการแกะกิมขึ้นขึ้นและสร้างผลงานตกทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลานมากมายนายศุภลักษณ์ รอดเพชร ผู้สืบทอดการแกะกิมขึ้นจากอาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบุญซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาการแกะกิมขึ้น จากการสัมภาษณ์การแกะกิมขึ้น ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของช่างแกะกิมขึ้นที่มีลักษณะเฉพาะของชิ้นงานจังหวัดภูเก็ต โดยช่างจะมีความปราณีตในทุกขั้นตอนจากขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้ายมีการใช้เครื่องมือที่เน้นมือเพื่อขึ้นชิ้นงานโดยไม่อาศัยเครื่องจักรในการแกะชิ้นงาน กิมขึ้นจากการแกะของช่างแกะกิมขึ้นนั้นจะเน้นวิธีการทำแบบโบราณยังผสมผสานระหว่างพิธีกรรมความเชื่อตั้งแต่การเปิดหน้าไม้ด้วยการบอกกล่าวเทพยดาฟ้าดิน ให้รับรู้ถึงการแกะกิมขึ้นในครั้งนี้ว่าองค์เทพที่จะแกะคือองค์พระตงต่านหงวนไสยโดยการใช้น้ำมันจวงหรือไม้เทพธาโรในการแกะ เริ่มการแกะด้วยความชำนาญของช่างนั้นทำให้ทราบถึงสัดส่วนขององค์พระที่ชัดเจนว่าควรมีลักษณะที่ถูกต้องตามหลักกายวิภาค รวมไปถึงกิริยาท่าทางลักษณะที่มีความโดดเด่นแต่แฝงไปด้วยความอ่อนโยนและเมตตา หลังจากแกะกิมขึ้นช่างจะทำการบรรจุธาตุในกิมขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของช่างแกะกิมขึ้น กิมขึ้นหนึ่งองค์จะความสอดคล้องกับประวัติขององค์พระ หลังจากขั้นตอนการแกะกิมขึ้นเสร็จ กิมขึ้นจะต้องมีการทำพิธีเบิกเนตรองค์พระ เพื่อทำให้องค์พระนั้นศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับงานวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: 2532) พบว่า อาจารย์เฉ่ง เลิศกิจสมบุญ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาการช่างฝีมือ (แกะสลัก) นายเฉ่ง เลิศกิจสมบุญ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) ชาวจังหวัดภูเก็ต เกิดเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2471 ที่อยู่ปัจจุบัน ๓๒ ถนนเจ้าฟ้า อำเภอเมืองฯ จังหวัดภูเก็ต มีอาชีพอิสระและรับจ้างงานช่างทั่วไป สภาพครอบครัว มีภรรยาชื่อ นางกิม เลิศกิจสมบุญ (ถึงแก่กรรม) มีบุตร ๓ คน ประกอบอาชีพทางการก่อสร้างและแกะสลักได้ปรับปรุงพัฒนาการการแกะสลักและการทำลวดลายจนเป็นที่เลื่องลือรู้จักกันทั่วไป เช่น การจัดทำลวดลายฮวงซุ้ยลวดลายประตูศาลเจ้า ลวดลายประกอบอาคารที่พักอาศัย การแกะสลักพระจีน ทำลวดลายบนรูปพระจีนตั้งแต่ขนาดเล็กเท่าหัวแม่มือ จนถึงขนาดโตกว่าคนจริง ฝีมือการแกะสลักลวดลายของ นายเฉ่ง เลิศกิจสมบุญ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะ มีความประณีตสวยงาม ซึ่งผลงานปรากฏอยู่ทั่วไปในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง เช่น พังงา กระบี่ ระนอง และตรัง และแม้ในต่างประเทศ เช่น สหพันธรัฐมาเลเซีย รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 300 รูป สอดคล้องกับงานวิจัย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต : 2563) พบว่า "กิมขึ้น" งานแกะพระด้วยไม้ ฝังสร้อยชิ้นงานด้วยสองมือ สร้างขึ้นด้วยพลังศรัทธาตามความเชื่อในกลุ่มลูกหลานผู้สืบเชื้อสายจากแดนมังกรโพ้นทะเล เรื่องเล่าและตำนานแฝงพลังความศักดิ์สิทธิ์อยู่ข้างในถูกแปลงเป็นรูปเคารพสถิตไว้กราบไหว้ที่ศาลเจ้าและไว้กราบไหว้ที่บ้านความเชื่อถือและศรัทธา บอกเล่าเป็นตำนานถูกหล่อหลอมเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน โดยฝีมือช่างแกะองค์เทพ เปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางสุนทรียภาพ ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในชิ้นงานช่างแกะจะคัดเลือกไม้ตามขนาดที่ต้องการ จากนั้นจะตัดแต่งท่อนไม้ให้เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมสี่ด้าน พร้อมกำหนดความกว้างและความสูงไว้ จากนั้นสู่ขั้นตอนการกำหนดไม้การกำหนดไม้ ก่อนแกะต้องดูวันที่เป็นมงคล คือ วันโฉยอิด (ชีวอิก) และ วันจับหอง (จับโหวง) หมายความว่า เป็นวันขึ้น 1 ค่ำ หรือวันขึ้น 15 ค่ำ ทางจันทรคติ ตามปีปฏิทินฝ่ายจีน จะต้องทำการสับไม้ 3 ครั้ง 3

รอย เป็นลักษณะสับบั้ง พร้อมคำสวดอธิษฐานขออนุญาตบอกกล่าวไม้ท่อนนั้นว่า จะแกะเป็นพระอะไร ต้องระลึกถึงพร้อมเอ๋ย ชื่อ แล้วปิดหน้าไม้ด้วยธูป ซึ่งเรียกว่า "เผ่งหู" สอดคล้องกับงานวิจัย (หนึ่งถ้วยกาแฟ : 2564) พบว่า ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง นายกั้นหลังคามุงจาก กิมซิมขององค์เทพต่างๆก็ไม่ได้มีมากสักเท่าไรหรือถ้ามีก็เป็นขนาดเล็กกะทัดรัดไม่ใหญ่ กิมซิมทั้งหมดจึงถูกนำมาประดิษฐานรวมกันไว้ที่ตัว ตัวนั้นก็คือแท่นบูชา บริเวณกึ่งกลางภายในศาลเจ้าเรียกว่า ตัวจั้งสิน ต่อมาประมาณปี 2496 นายตัน จู้ซุ่น โครงการขายผ้าในตลาดสดก็ได้เข้ามาเป็นผู้จัดการศาลเจ้า จึงได้สั่งแกะสลักกิมซิม คือองค์พระเต๋กั๊น และพระจ้อซุกงซึ่งมีขนาดใหญ่กว่ากิมซิมขนาดทั่วไปในยุคนั้น สั่งตรงมาจากบางกอกและนำมาถวายศาลเจ้า ประดิษฐานไว้ทางฝั่งซ้ายมือ ของตัวศาลเจ้าโดยให้องค์พระจ้อซุกงเป็นประธานหลักซึ่งเป็นจุดกำเนิดของการบูชากิมซิมขนาดใหญ่ภายในศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้ง ต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนโครงสร้างศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบเก้งเป็นหลังคาสังกะสีประมาณปี 2510 กิมซิมหรือรูปพระขนาดใหญ่ก็ได้เริ่มทยอยมาประดิษฐานภายในอ้อมที่เจ้าผู้ที่มีจิตศรัทธาสรางถวายและทางศาลเจ้าเองก็ออกทุนในการจัดสร้างเองก็มี เรื่องจากกิมซิมพระโลเซี่ยหรือที่เรียกรู้จักกันอีกชื่อหนึ่งพระนาจา สรางถวายโดยนายอ่อง บุญหยอง ได้ว่าจ้างนายเผ่ง เลิศกิจสมบูรณ์ ให้เป็นผู้แกะสลักกิมซิมให้ นายเผ่ง เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากปัจจุบันพระที่นายเผ่ง เลิศกิจสมบูรณ์แกะสลักนั้นถูกนำออกมาประดิษฐานไว้ที่ศาลาบูชาเทพยดาฟ้าดิน สอดคล้องกับงานวิจัย (DC CABLETV : 2556) พบว่า โกววย ช่างแกะกิมซิมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดภูเก็ต วิธีการแกะกิมซิมใช้ไม้เทพทาโรหรือไม้จวงเป็นไม้ที่มีกลิ่นหอม ตั้งเดิมช่างแกะพระแกะมา 20 กว่าปี โดยมีแรงบันดาลใจมาจากความชอบส่วนตัว โดยฝึกหัดไปเรื่อยๆ จากนั้นมีคนเห็นแล้ว ชอบในผลงานจึงสั่งแกะมาเรื่อยๆจนประสบความสำเร็จ และต้องมีการปรับปรุงเรื่อยๆ ด้วยภูมิพิกัดจำจากช่างคนอื่นๆ บางทีก็นำผลงานของช่างใต้หวันที่แกะกิมซิมมาดูและปรับปรุง โดยกิมซิมของใต้หวัน สิงคโปร์ และปีนังก็มีเช่นเดียวกัน โกววยได้ส่งผลงานไปประกวดแข่งขันการแกะกิมซิมจนชนะ ในประเทศสิงคโปร์ ประเทศตั้งแต่เบตง และในภาคใต้จนถึงนครราชสีมาภาคอีสานจะสั่งงานแกะพระของโกววยเป็นส่วนใหญ่ ที่มาสั่งแกะพระจะมาสั่งแกะทั้งปีโดยมีการจองข้ามปี การแกะองค์พระแต่ละองค์ต้องมีพิธีเกี่ยวกับเรื่องของไม้ที่ออกมาจากป่าต้องมาทำพิธีล้างไม้ พิธีเปิดหน้าไม้ พิธีตียมไม้หรือการเบิกเนตรไม้ จากนั้นก็เริ่มแกะกิมซิม หลังจากแกะเสร็จก็มาบรรจุธาตุ และลงสีตามขั้นตอนจนเสร็จ พิธีเบิกหน้าไม้จำเป็นต้องดูฤกษ์ดูยามไมใช่เนี่ยก็อยากแกะก็แกะ กิมซิมแต่ละองค์ใช้เวลา 7-8 วันในการแกะถือว่าเป็นฝีมือของช่างมากในการแกะกิมซิม เป็นการแกะตามจิตวิญญาณของศิลปิน สอดคล้องกับงานวิจัย (ปีทมาสน์ พิณนกุล : 2563) พบว่า การสร้างกิมซิมเป็นกระบวนการสร้างที่ซับซ้อน ช่างจึงต้องใช้ความรู้ความสามารถในการถอดรูปแบบเฉพาะ และสรรค์สร้างภายใต้จิตใจที่บริสุทธิ์ อาศัยสติปัญญา ความคิด และทุนทรัพย์ มูลค่าภายในกระบวนการหรือขั้นตอนการผลิตสร้าง และหลังการผลิตสร้างที่มีกระบวนการเพิ่มหรือเสริมรูปสัญลักษณ์พิเศษ และความศักดิ์สิทธิ์ของมวลสารให้มีความวิจิตรยิ่งใหญ่ รวมถึงการคงอยู่ของความเชื่อทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองรับใช้ทางศาสนา และพิธีกรรมในประเพณีต่างๆ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความศรัทธาในศาสนา เป็นการยอมรับว่าทัศนศิลป์ทางศาสนาเป็นผลสืบเนื่อง และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางศาสนา โดยนิยามความหมายว่า ศาสนาศิลป์ (Religion Art) ที่มีลักษณะเฉพาะตัวในรูปแบบ Art Style โดยเป็นผลมาจากเจตนาของช่างผู้ประกอบสร้าง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ในมิติของสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นว่ากิมซิมมีความสำคัญอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต
2. มีประโยชน์มากในเชิงวิชาการ หากมีการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ขนาดเล็กสุดไปจนถึงขนาดใหญ่สุด และเปรียบเทียบในจังหวัดต่าง ๆ จะยังเป็นประโยชน์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติ วัฒนะมหาตม. (2554). *คู่มือบูชาเทพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.

- โชติกา ศรีประเสริฐ. (2554). *การออกแบบอัตลักษณ์เพื่อประชาสัมพันธ์ : กรณีศึกษาสถาบันกวดวิชา I-SAC*. โครงการพิเศษ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ฌอง โบดริยาร์ด. (1925 -2007). *Simulacres et Simulation*. Paris : Galilee.
- ทิดกร สอนภาษา. (2551). *ภาษาไทยชัดใจปุ่เอกลักษณ์-อัตลักษณ์*. คม ชัด ลึก City life. คมชัดลึก, 445.
- ปัทมาสน์ พิณนุกูล.(2563). *กิมซึ้นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปกรรมบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).ThaiJo. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pkrujo/article/view/244055>
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง.(2561). *การแกะสลักกิมซึ้น(พระจีน)*.จดหมายข่าวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง,6(3),11-14.
- ฤดี นิยมรัตน์. (2554). *อัตลักษณ์ลวดลายเบญจรงค์ไทย: รายงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2548). *ทัศนศิลป์ศึกษา*. กรุงเทพฯ : อีแอนด์ไอคิว.สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.(16 มิถุนายน 2550).
อัตลักษณ์.<http://legacy.orst.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2532). *ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม*. (ม.ป.ท.)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550). *อัตลักษณ์*.<http://legacy.orst.go.th/?knowledges>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต.(2563). “ *กิมซึ้น ” รูปเคารพองค์เทพของจีนในภูเก็ต*. <https://www2.m-culture.go.th>
- หนึ่งถั่วยกกาแฟ.(2564,พฤศจิกายน 6). *บรรพชนภูเก็ต30 แป๊ะเจ๋ง เลิศกิจสมบูรณ์. ช่างแกะกิมซึ้น*.
https://youtu.be/mfbfZJK_gJg?si=w0HWeWapX4F-Mfqw
- อภิญา เพื่อฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- DC CABLETV.(2556).กิมซึ้น. https://youtu.be/xzp0y8Cbz_4?si=5y2lPpLEU3BnYXms

KSUC-O-055

กลวิธีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

Linguistic strategies and concepts in Isan luk thung

พระมหาศรายุทธ เจตตรา^{1*} พระมหากิตติ สอนเสนา¹ อนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ² ชาญยุทธ สอนจันทร์²

และ รัชณีฉาย เฉยรอด³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด²

มหาวิทยาลัยขอนแก่น³

*Corresponding author: Sarayut.jet@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ขับร้องโดยศิลปิน มนต์แคน แก่นคูน แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูน ที่มียอดผู้เข้าชมสูงสุด 10 ล้านวิวขึ้นไป ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2565 จำนวน 26 เพลง โดยแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาคือ แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษาในงานประพันธ์ และแนวคิดเรื่องการศึกษาแนวคิดในงานประพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูน มีการใช้คำต่าง ๆ ได้แก่ คำที่มีความหมายโดยตรง 5 คำ คำที่มีความหมายโดยนัย 4 คำ คำแสดงอารมณ์ 2 คำ คำอุปสรรค 3 คำ คำนามธรรม 7 คำ คำสแลง 5 คำ คำภาษาตลาด 7 คำ คำต่ำหรือคำหยาบ 2 คำ คำภาษาถิ่น 166 คำ คำย่อ 5 คำ คำเลียนเสียงพูด 6 คำ และไม่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติ คำมีศักดิ์ ศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค คำเฉพาะกลุ่ม คำภาษาหนังสือพิมพ์ คำภาษาพาณิชย์ คำผวนและคำล้อเลียน ด้านการใช้โวหาร พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ บรรยายโวหาร และอุปมาโวหาร ด้านการใช้โวหารภาพพจน์ พบ 10 ลักษณะ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิทรรศน์ ปฏิพจน์ คำถามเชิงวาทศิลป์ สัมพจน์ และการกล่าวอ้างถึง แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน จากการศึกษาพบว่าบทเพลงมีการใช้ 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรักแบ่งเป็นความรักของแม่และความรักของหนุ่มสาว แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ โดยแนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวแบ่งเป็น 8 ประเด็น ได้แก่ ความรักที่สมหวังเพราะการร่วมต่อสู้อย่างคนรัก ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงนอกใจ ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงปล่อยให้ฝ่ายชายรอ ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงเลือกคนใหม่ ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงหมดรัก ความรักที่ไม่สมหวังเพราะชนชั้นทางสังคม ความรักที่ไม่สมหวังเพราะแอบรักและความรักที่ไม่สมหวังเพราะบุญกรรม ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการขึ้นชอบหมอลำซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสาน และแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อเป็นความเชื่อเรื่องบาปบุญ และความเชื่อตำนาน

คำสำคัญ: เพลงลูกทุ่งอีสาน, กลวิธีทางภาษา, แนวคิด

Abstract

The purpose of this research was to study the language and concepts of the Isan luk thung song sung by the artist Monkan Kaenkun. 10 million views or more between 2016 - 2022, totaling 26 songs. The concept used in the study is Concepts of linguistic strategies in literary works and concepts in the study of

concepts in literary works. The results showed that Techniques for using language in luk thung songs by the artist Monkaen Kaenkoon. There are words that have a direct meaning 4 implicit words, 2 emotional words, 3 concrete words, 7 abstract words, 5 slang words, 7 marketable words, 2 low or vulgar words, 166 dialect words, 5 abbreviated words, 6 onomatopoeic words, and no onomatopoeia, noble words, statutory or technical terms, specific groups, newspaper words Commercial words, slang words, and parody words in terms of rhetoric, there were 2 types of rhetoric, namely rhetorical description and rhetorical metaphor. In the rhetorical aspect, 10 characteristics were found: metaphor, metaphor, symbol, hyperbole, personification, paraphrase, counterargument, rhetorical question, subjectivity and allusion. Concepts in Isaan country songs from the study, it was found that the song uses three concepts, namely, the concept of love divided into maternal love and young love. concept of life and concepts of belief the concept of love of young people is divided into 8 issues, including love that is fulfilled because of fighting with lovers. Unrequited love because the woman is unfaithful Unrequited love because the woman leaves the man to wait Unrequited love because the woman chooses a new person Unrequited love because the woman is out of love Unrequited love because of social class Unrequited love because secret love and unrequited love because of merit as for the idea of living about the love of molam, which is an art and culture of the northeastern people. and the concept of belief is the belief in merit sin and legend beliefs.

Keywords: Isan Luk Thung, Linguistic Strategies, Concepts

บทนำ

เพลงเป็นศิลปะของการสื่อสารอย่างมีรูปแบบ เพลงจึงเป็นสัญลักษณ์เชิงภาษาที่มีพลังอำนาจอยู่ในตัวเพราะบรรจุความคิดไปยังผู้ฟังได้โดยตรง อีกทั้งเพลงยังเป็นสื่อเสาริภาพที่สามารถนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี แม้กระทั่งเรื่องเพศยังสามารถสื่อสารผ่านเพลงได้ (กรรณิการ์ สุพิชญ์, 2565 :47) บทเพลงจึงเปรียบเสมือนวรรณกรรมที่มีดนตรีเป็นส่วนประกอบและสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างรวดเร็ว บทเพลงจึงมักกล่าวถึงเรื่องราวในชีวิตผนวกกับการเพิ่มจินตนาการของผู้แต่ง บทเพลงจึงสามารถสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้ฟังได้เป็นอย่างมาก จึงกล่าวได้ว่าเพลงมีคุณค่าต่อสังคมทั้งเหมือนและต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ (พรทิพย์ ฉายกั และจันทนา แก้ววิเชียร, 2561 :88)

เพลงลูกทุ่ง คือ เพลงพื้นเมืองยุคใหม่ที่มีเอกลักษณ์สะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทยและซึมลึกอยู่ในสายเลือดมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม บทเพลงจึงสะท้อนสภาพสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทัศนวิศิน ฐุสรานนท์, 2560 :5) เพลงลูกทุ่งจึงเป็นเพลงที่ใช้ภาษาเรียบง่ายในการประพันธ์ เพลงลูกทุ่งที่เป็นลูกทุ่งเฉพาะถิ่นมักจะสอดแทรกภาษาถิ่นในบทเพลง เพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงอารมณ์ของบทเพลงได้อย่างเต็มที่ ทำให้ผู้ฟังสามารถจินตนาการถึงบรรยากาศหรือท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนเพลงลูกทุ่ง (อริยะ ฐุบุชชา, 2564 :52)

การใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างรวดเร็วจึงทำให้มีการวิจัยกลวิธีการใช้ภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่ง ดังเช่นทัศนวิศิน ฐุสรานนท์ (2560) วิเคราะห์พัฒนาการในการสื่อสารของเพลงลูกทุ่งผ่านการเล่าเรื่องตามค่านิยมของสังคมไทย จากอดีตสู่ปัจจุบัน สิริขนิมา คอนกรีต (2560) กลวิธีทางภาษาในเพลงลูกทุ่งเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น พรทิพย์ ฉายกั และจันทนา แก้ววิเชียร (2561) วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ รุ่งรัตน์ ทองสกุล (2564 : 61) ศึกษาการสื่อความหมายและกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 อริยะ ฐุบุชชา (2564) วิเคราะห์การศึกษาภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมและศิลปะการใช้

ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดยระพี เรือนเพชร พิรพงษ์ เคนทรภักดี และโสภี อุ่นทยา (2564) ศึกษาทฤษฎีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย กรรณิการ์ สุพิชญ์ (2565) ศึกษาทฤษฎีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย

อย่างไรก็ดียังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาทฤษฎีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งของศิลปินมนต์แคน แก่นคูน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเลือกวิเคราะห์เพลงของศิลปินดังกล่าวเนื่องจากมีความน่าสนใจตามที่เหมือนฝัน คงสมแสวง (2564 :44) กล่าวว่ากลยุทธ์การสื่อสารดิจิทัลอัลบั้มเพลงลูกทุ่งอีสาน : มนต์แคน แก่นคูน มีดังนี้ ประเด็นแรกใช้ประสบการณ์วางแนวคิดที่ใช้เพื่อสื่อสารให้อยู่หมัด ประเด็นที่สองเล่าเรื่องตามยุคสมัย คำนี้ถึงบริบทความเป็นไปได้ในสังคม ประเด็นที่สามแก่นอีสานการสื่อสารที่ต้องชัดเจน ประเด็นที่สี่ผสมผสานเพื่อความทันสมัย ประเด็นที่ห้าคุมเส้นเรื่องผ่านการสื่อสารแบบภาพยนตร์สั้น ประเด็นที่หกมีศิลปินรับเชิญเพื่อมุ่งขยายฐานคนฟังกลุ่มใหม่ และประเด็นสุดท้ายใช้สื่อดิจิทัลสนับสนุนเพื่อกระตุ้นความนิยม

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บทเพลงของศิลปินมนต์แคน แก่นคูน พบว่ามีกลวิธีการใช้ภาษาหลากหลายรูปแบบโดยมีความโดดเด่นด้านการใช้คำ การใช้โวหาร และการใช้โวหารภาพพจน์ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดผ่านวัฒนธรรมและประเพณีที่สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์บทเพลงดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าบทเพลงมีกลวิธีการใช้ภาษาและแนวคิดได้อย่างน่าสนใจ

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน
- 1.2 เพื่อศึกษาแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนวัติน ชูสรานนท์ (2560) วิเคราะห์พัฒนาการในการสื่อสารของเพลงลูกทุ่งผ่านการเล่าเรื่องตามค่านิยมของสังคมไทย จากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยคัดเลือกเพลงลูกทุ่งทั้งหมด 100 เพลง แบ่งเป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคที่ 1 พ.ศ. 2507-2515 ยุคที่ 2 พ.ศ. 2516-2540 ยุคที่ 3 พ.ศ. 2541-2550 และยุคที่ 4 พ.ศ. 2551-2558 จากนั้นสัมภาษณ์นักแต่งเพลง ผู้บริหารค่ายเพลง และผู้ดำเนินรายการวิทยุ ผลการวิจัยพบว่าเพลงลูกทุ่งสื่อได้สอดแทรกวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอยู่ในบทเพลง โดยเพลงลูกทุ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคมผ่านท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียง และลีลาที่เป็นแบบแผน

สิริขญา คอนกรีต (2560) วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น โดยคัดเลือกเพลงระหว่าง พ.ศ. 2538-2554 จากผลงานเพลงของ 1. ไมค์ ภิรมย์พร 2. ต่าย อรทัย 3. ไข่ พงศธร 4. มนต์แคน แก่นคูน 5. ศิริพร อำไพพงษ์ 6. ตึกแตน ชลดา 7. พี สะเดิด 8. จักจั่น วันวิสา 9. ไหมไทย ใจตะวัน และ 10. ข้าวทิพย์ ธิดาดิน รวมทั้งรวมทั้งหมด 200 เพลง ผลการวิจัยด้านการใช้คำและกลุ่มคำพบว่า 1. การใช้ภาษาถิ่นเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเชื่อมโยงประสบการณ์ร่วมของคนอีสานพลัดถิ่นทั้งการใช้ภาษาอีสานหรือภาษาลาว ภาษาโคราช ภาษาเขมร 2. การใช้คำและกลุ่มคำเรียกสถานที่ 3. การใช้คำและกลุ่มคำเรียกแทนบุคคล 4. การใช้คำและกลุ่มคำแสดงการแบ่งกลุ่ม 5. การใช้คำสื่ออารมณ์ทั้งอารมณ์เหงา โดดเดี่ยว เศร้าโศก เสียใจ กลุ่มใจ รัก สุข สงบ มุ่งมั่น เด็ดเดี่ยว และสนุกสนาน 6. การใช้คำและกลุ่มคำเชื่อมโยงกับประสบการณ์ด้านผัสสะ ส่วนการใช้ภาพพจน์เพื่อนำเสนอภาพชีวิตของคนอีสานพลัดถิ่นพบ 1. อุปมาทั้งการกล่าวเปรียบผู้ไปทำงานต่างถิ่น การกล่าวเปรียบชีวิตของคนอีสานในสังคมเมือง การกล่าวเปรียบความทุกข์ การกล่าวเปรียบความสำเร็จของชีวิต การกล่าวเปรียบสภาพการทำงานของคนอีสานในเมืองหลวง การกล่าวเปรียบคนที่ต่ำต้อยแต่จิตใจดี 2. อุปลักษณ์ทั้งถ้อยคำอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์ 3. อติพจน์ 4. บุคคลวัต และ 5. ปฏิพจน์

พรทิพย์ ฉายก็ และ จันทนา แก้ววิเชียร (2561) วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ ที่ประพันธ์ระหว่าง พ.ศ. 2541-2553 ทั้งหมด 57 บทเพลง ผลการวิจัยการวิเคราะห์ศิลปะการใช้คำพบ

1. ศิลปะการใช้คำทั้งการซ้ำความ การซ้ำคำ การหลกคำ 2. การวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาพพจน์ทั้งอุปมาอุปไมย นามนัย บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ อุปลักษณะ และอติพจน์ ส่วนการวิเคราะห์แนวคิดพบ 1. แนวคิดเกี่ยวกับความรักทั้งความรักของแม่ และความรักของหนุ่มสาว 2. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ และ 3. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ โดยพรทิพย์ ฉายกั และจันทนา แก้ววิเชียร (2561 : 93) กล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับความรัก หากมนุษย์ใช้ความรักในทางที่สร้างสรรค์ ความรักนั้นก็สร้างความสุขให้แก่ส่วนรวม แต่ถ้าใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็จะนำความทุกข์และความเศร้าหมองมายังคนรักและคนรอบข้าง และแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทยซึ่งส่วนใหญ่เน้นถือศาสนาพุทธที่มีความเชื่อเรื่องบุญกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 กำหนดขอบเขตในการวิจัย มีดังนี้

1) กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยคัดเลือกบทเพลงที่ปรากฏระหว่าง พ.ศ. 2559-2565 และเลือกเพลงที่มียอดผู้เข้าชมบนเว็บไซต์ <https://www.youtube.com> จำนวน 10 ล้านวิวขึ้นไปซึ่งพบทั้งหมด 26 เพลง

2) กำหนดขอบเขตด้านการวิเคราะห์ มี 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 การใช้คำ วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของชานาญ รอดเหตุภัย (2522: 70 - 81)

2.2 การใช้โวหาร วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของสมเกียรติ รักษมณี (2551: 33-70)

2.3 การใช้โวหารภาพพจน์ วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของศกุนตลา กะราลัย (2549: 17-20)

2.4 แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งทั้งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสังคม

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลวิธีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูณ” มีวัตถุประสงค์ศึกษาวิธีการใช้คำ การใช้โวหาร และการใช้โวหารภาพพจน์และแนวคิดสำคัญในบทเพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูณ โดยนำเสนอผลการศึกษาระดับข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

1.1 ด้านการใช้คำ

จากการศึกษาด้านการใช้คำ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องการใช้คำที่มีความหมายโดยตรง การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย คำแสดงอารมณ์ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำมีศักดิ์ คำรูปธรรม คำนามธรรม ศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค คำเฉพาะกลุ่ม คำสแลง คำภาษาตลาด คำต่ำหรือคำหยาบ คำภาษาถิ่น คำภาษาหนังสือพิมพ์ คำภาษาพาณิชย์ คำผวน คำล้อเลียน ภาษาต่างประเทศ คำย่อ และคำเลียนเสียงพูด ดังนี้

1.1.1 คำที่มีความหมายโดยตรง

คำที่มีความหมายโดยตรง หมายถึง คำที่มีความหมายตรงตามตัวอักษร และมีความหมายตรงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จากการศึกษาบทเพลงของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูณ พบการใช้คำที่มีความหมายโดยตรงภายในบทเพลง เนื่องจากเป็นเพลงที่ใช้คำที่สื่อความหมายโดยตรง เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจความหมายที่ต้องการสื่อไปได้เข้าใจทันที จากการศึกษาพบจำนวน 5 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ผ่านฮ้อน ผ่านหนาวกับเรื่องราวที่คุ้นเคย จนมาฮอดมือลงเอยได้แต่งงานกัน...”

(เพลง: งานแต่งงานคนจน)

คำว่า “แต่งงาน” หมายถึง ก. ทำพิธีตามประเพณีให้สังคมรับรู้ เมื่อชายหญิงจะอยู่กินกันฉันผัวเมีย.

(พจนานุกรมไทย. 2553: 471)

สังคมไทยส่วนใหญ่หากชายหญิงจะอยู่กินแบบสามีภรรยาจะต้องมีพิธีการแต่งงานเพื่อเป็นการให้เกียรติทั้งสองฝ่าย โดยพิธีการจะขึ้นอยู่กับความสะดวกของคู่บ่าวสาว บางคู่อาจเป็นการสู่ขอและทำพิธีเรียบง่ายหรืออาจมีการจัดพิธีแบบหมั้นช่วงเช้าและฉลองมงคลสมรสในช่วงเย็น

1.1.2 การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย

คำที่มีความหมายโดยนัย หมายถึง คำที่ไม่มีความหมายตามตัวอักษร แต่เป็นความหมายที่ต้องตีความ จากการศึกษาพบจำนวน 4 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ผ่านฮ้อน ผ่านหนาวกับเรื่องราวที่คุ้นเคย จนมาฮอดมือลงเอยได้แต่งงานกัน...”

(เพลง: งานแต่งงานคนจน)

คำว่า “ผ่าน” หมายถึง ก. ล่วงหรือพ้นที่ใดที่หนึ่งไป. (พจนานุกรมไทย, 2553: 718)

“ฮ้อน” หมายถึง ร้อน

“หนาว” หมายถึง หนาว

แต่คำว่า “ผ่านร้อนผ่านหนาว” ในที่นี้ไม่ได้กล่าวถึงสภาพอากาศ แต่หมายถึง การที่คนรักได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข และร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มาด้วยกัน

ดังนั้นคู่ที่ผ่านการร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันจึงเป็นการเรียนรู้ชีวิตอย่างแท้จริง ถ้าหากคู่ใดสามารถแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างความรักได้ก็จะทำให้เกิดประสบการณ์ หากในอนาคตมีอุปสรรคใด ๆ เข้ามาอีก ทั้งคู่ก็จะสามารถฝ่าฟันได้ดังเดิม

1.1.3 คำแสดงอารมณ์

คำแสดงอารมณ์ หมายถึง คำที่เป็นเสียงอันเกิดจากอารมณ์สะท้อนใจของมนุษย์ เช่น โห่ โอ๊ย เอ้อ โหย เป็นต้น จากการศึกษาพบจำนวน 2 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ที่อ้ายอุทิศเพื่อเอาทุกอย่างระเบิดเวลาเจ้าฝั่งไว้ที่ปลายทาง คือฮักฮ้างฮ้างโหยมันเจ็บคัก...”

(เพลง: เจ้าตัวว่าฮักอ้าย)

1.1.4 คำรูปธรรม

คำรูปธรรม หมายถึง คำที่ให้ความหมายและความเข้าใจในทางรูปร่าง หรือในทางที่สัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง 5 เช่น เปรี๊ยะ หวาน มัน เย็น ร้อน หยาบ หอม เหม็น สูง ต่ำ ดำ ขาว ปัง เปรี๊ยะ ขวับ เป็นต้น จากการศึกษาพบจำนวน 3 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...อยากเต็ดดอกฟ้าลงมาแนบใจชาวดิน เห่งรินก็หยดตามกฎสวรรค์ บันไดก็ขึ้น สูงชันที่ก็จะป็น ฟ้าสูงก็ขึ้น ฟ้าพันด้วยใจถวิล ถึงต่ำติดดินจะป็นขึ้นไปไขว่คว้า...”

(เพลง: อยากเต็ดดอกฟ้า)

คำว่า “สูง” หมายถึง ว. ระยะที่ตรงขึ้นไปตามแนวตั้งฉากกับพื้น. (พจนานุกรมไทย. 2553: 1144)

คำว่า “ต่ำ” หมายถึง ว. ตรงข้ามกับสูง, ไม่สูง, เตี้ยลง. (พจนานุกรมไทย. 2553: 450)

1.1.5 คำนามธรรม

คำนามธรรม หมายถึง คำที่ให้ความหมายทางความคิด หรือเป็นคำที่รับความหมายได้ทางประสาทที่ 6 คือทางใจ เช่น ความดี ความชั่ว สวย เลว อร่อย รักเกลียด ชอบ ชัง โกล ไกล ใกล้ บาบ บุญ คุณ โทษ เป็นต้น จากการศึกษาพบจำนวน 7 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...บาบที่ใครทำ เจ็บที่เคียดโดน ให้พ้นความชวย ฐานะที่ยังล้มป่วย พอรวยโปรดช่วยชี้ทาง...”

(เพลง: คอยน้องที่ช่องเม็ก)

คำว่า “บาบ” หมายถึง การกระทำที่ผิดหลักคำสอนหรือข้อห้ามในศาสนา; ความชั่ว, ความมัวหมอง, ความเลวทราม. (พจนานุกรมไทย. 2553: 608)

1.1.6 คำภาษาตลาด

คำภาษาตลาด หมายถึง คำที่เป็นภาษาพูดของคนทั่ว ๆ ไป โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือความเหมาะสม แต่สามารถสื่อความหมายกันได้เป็นอย่างดี เช่น เมียน้อย กิโละ ลุ้น ซิซ่า เป็นต้น จากการศึกษาพบจำนวน 7 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...อ้ายเคยโทษเขาเปิดแสง ว่าเขามาแย่ง ว่าเขาเป็นมารแต่เมื่อได้เห็นตำตางจึงได้รู้ว่าอ้ายโง่มาตั้งนาน...”

(เพลง: คำว่าอึกกัน มันเหี้ยถึมใส)

คำว่า “ตำตาง” หมายถึง ปรากฏเด่นชัดแก่ตา, ต่อหน้าต่อตา.

1.1.7 คำตำหรือคำหยาบ

คำตำหรือคำหยาบ เช่น คำตำ คำสนุกสนาน และคำเสียดสีที่สื่อไปในทางหยาบคาย เป็นต้น จากการศึกษาพบจำนวน 2 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ตัวทุกทีเอกะใจอ่อนทุกครั้งจึกว่าเป็นหยัง มาชั่วตาย...”

(เพลง: หนีปม้ม)

คำว่า “ชั่วตาย” ในที่นี้หมายถึง โง่มาก

1.1.8 คำภาษาถิ่น – แต่งและร้องคือคนอีสาน กลุ่มเป้าหมายคือคนอีสาน

คำภาษาถิ่น หมายถึง คำที่ใช้กันตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษามาตรฐาน จากการศึกษาพบจำนวน 166 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...สถานะ สองเฮาคือจบกัน ที่รับสายเมื่อเจ้าโทรหา โลงน์มาอ้ายบักกล้าอ่าน ย่านเกิดเหตุการณ์ เอ็นชื่อ ผิดคน...”

(เพลง: เอ็นชื่อเขาให้ชิน)

ความหมายของภาษาถิ่น

เฮา	หมายถึง	เรา
บ่	หมายถึง	ไม่
เจ้า	หมายถึง	เธอ, คุณ
อ้าย	หมายถึง	พี่ชาย

ย่าน หมายถึง กลัว

1.1.9 คำย่อ

คำย่อ หมายถึง อักษรย่อหรือรหัสพจน์ เป็นการนำอักษรบางตัวในคำหนึ่ง ๆ ใช้เรียกแทนคำเต็ม โดยมากจะเป็นพยัญชนะ อาจใส่จุดหรือไม้ใส่หลังอักษรนั้น ๆ นิยมนำอักษรต้นพยางค์ แต่บางครั้งก็มีการใช้อักษรท้ายพยางค์ก็มี และบางครั้งอักษรย่อก็สามารถอ่านได้เป็นพยางค์ใหม่ จากการศึกษาพบจำนวน 5 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...สาวลาวได้เฮ็ดบาบหัวใจอ้ายแท้นอ สัญญาที่ด่าน **ตม.** ช่องเม็กกว่ารอบมีค่า...”

(เพลง: คอยน้องที่ช่องเม็ก)

คำว่า “**ตม.**” มาจากคำว่า กองตรวจคนเข้าเมือง หมายถึง เป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่ตรวจบุคคลและพาหนะที่เดินทางเข้าออกมายังภายในประเทศ พร้อมทั้งตรวจสอบคนต่างด้าวที่อาจเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย. (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี: 2565)

1.1.10 คำเลียนเสียงพูด

คำเลียนเสียงพูด การใช้คำเลียนเสียงพูด หมายถึง การใช้คำที่เลียนแบบการออกเสียงของเสียงในภาษาพูด ทำให้มีการสะกดคำแตกต่างจากรูปแบบภาษาเขียน เนื่องจากยึดเสียงในภาษาพูดเป็นหลักในการสะกดคำ เช่น ตีที่ซู้ด ไข่ม้อย สติสตั้ง อย่างนี้ ดินะเนี่ย เป็นต้น เช่น ตีที่ซู้ด ไข่ม้อย สติสตั้ง อย่างนี้ ดินะเนี่ย ฯลฯ จากการศึกษาพบจำนวน 6 คำ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...เฮ็ดนำบ่เป็นเด้อ เรียก “เธอ” ว่า “เซอ” ว่าตี ออกเสียง “จ” เป็น “ซ” ทุกที “มันเป็นอะไรซี้” ซินหูหลายเดอ...”

(เพลง: อ้ายมันหมอลำ)

คำว่า “ตี” เป็นคำต่อท้ายประโยคคำถาม หรือเป็นเชิงรับรู้ แปลว่า เหนอ เช่น บ่เอาตี หมายถึง ไม่เอาหรือ, บ่มีตี หมายถึง ไม่ชอบหรือ, เป็นจั้งซันตี หมายถึง เป็นแบบนั้นหรือ เป็นต้น

คำว่า “เดอ” มาจากคำว่า “เด้อ” หมายถึง นะ เช่น คิดฮอดหลายเด้อ แปลว่า คิดถึงมาก ๆ นะ, คำว่ามาหาแห่นเด้อ หมายถึง มาหาหน้อยนะ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน สรุปผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน		
ลำดับ	ประเด็น	จำนวน (คำ)
1.	คำภาษาถิ่น	166
2.	คำนามธรรม	7
3.	คำภาษาตลาด	7
4.	คำเลียนเสียงพูด	6
5.	คำที่มีความหมายโดยตรง	5
6.	คำสแลง	5
7.	คำย่อ	5

กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน		
ลำดับ	ประเด็น	จำนวน (คำ)
8.	คำที่มีความหมายโดยนัย	4
9.	คำอุปสรรคม	3
10.	คำแสดงอารมณ์	2
11.	คำต่ำหรือคำหยาบ	2

1.2 การใช้โวหาร

จากการศึกษาด้านการใช้โวหารพบการใช้บรรยายโวหาร การใช้พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร อุปมาโวหาร ดังนี้

1.2.1 บรรยายโวหาร

บรรยายโวหาร แปลว่า สำนวนที่อธิบายเรื่องราวโดยถี่ถ้วน หมายถึงสำนวนที่เล่าเรื่องยืดยาวตามความรู้ของผู้แต่ง ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...คำว่าฮักปั้นมาด้วยใจ บ่ได้ใช้ดินเหนียวปั้นก่อ ดึกลึ้มเข้าป่าแล้วเก็บมาแช่น้ำ เอาดินหย่าจหน้าใจปานขี้ตม มุ่นอุ้ยปุ้ยจนบ่มีหม่องตี ยังมีหน้ามาสัญญาลลมล กลับมาคืนดีเพียงแค่ว่าเซยม ของตายสิเฮ็ดจิงได้กะได้บ้อ โอ้ยน้อยให้มาคิดต่อตั้งให้ความหวังมือละหนอย แล้วมาป่าลึ้มไว้ให้หายจ้อยบ่ตัวคืน โอ้ยน้อย ใจสะอื้นขึ้นขมหนีบ่มก้มบ่หวิด ผากชีวิตไว้ผิดคน หลูโตนชาดเจ้าของเด้ โอ้ยน้อย หนีบ่มมตัดเขาบ่ขาด จักว่าเป็นญาติทางใต้ ฮู้อยู่ว่าเขาบ่ได้จริงจิงกะตั้งหน้าตั้งตาอภัย ตัวทุกเทื่อกะใจอ่อนทุกครั้งจักว่าเป็นหยิง มาซู้ตาย...”

(เพลง: หนีบ่มม)

จากเนื้อหาของเพลงข้างต้น กล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งที่ถูกหลอกจากผู้หญิงที่ตนรักซ้ำแล้วซ้ำเล่า รู้ทั้งรู้ว่าตนโดนหลอก แต่ก็ให้อภัยทุกครั้ง

1.2.2 อุปมาโวหาร

คำอุปมา แปลว่า ข้อเปรียบเทียบ ใช้คู่กับอุปไมย ซึ่งแปลว่าข้อความที่ต้องมีข้อเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...คือฮอดคความเก่า ตั้งแต่เป็นบ่าวเป็นสาวขึ้นใหม่ **เจ้างามปานว่านางไเอ** อ้ายกะได้ฉายาผาแดง ไทบ้านว่าเหมาะสม เป็นชินสองตอน อ้อนเซียร์ให้แต่ง เพินอยากเห็นเฮาฮักเฮาแพง เบ็งแงงกันฮอดฝิ่งฝั้น แต่หลายปีผ่าน ยอนเงินยอนงานและวันเวลา เฮ็ดให้ฮักเฮาอ้างป่า โชคชะตาพัดพาจากกัน ขาวว่าน้องนางไเอ มีคนบ่อนไข ได้เข้าพาขวัญ จนมีลูกมีเด้านำกัน อ้ายนั้นจำต้องเฮ็ดใจ มีอบุญบังไฟ อ้ายยังจำได้ อยู่ริมหนองหาน เมื่อครั้งหลายปีก่อนนั้น เคยยอนตำนานผาแดงนางไเอ **ด้วยสัญญาฮัก สิบให้หล่มคือหนองหานใหญ่** อีจักจกชาติผาแดงนางไเอ สิบฮักกันไปบ่วยสายแนน...”

(เพลง: นางไเอของอ้าย)

ข้อความที่ว่า “**เจ้างามปานว่านางไเอ**” เป็นการกล่าวเปรียบเทียบ หมายความว่า สวยเหมือนนางไเอ และ “**ด้วยสัญญาฮัก สิบให้หล่มคือหนองหานใหญ่**” เป็นการกล่าวเปรียบเทียบเช่นเดียวกัน หมายความว่า ทั้งสองคนสัญญากันว่าจะไม่ให้ความรักพังทลายเหมือนกับเหตุการณ์หนองหานใหญ่

1.3 การใช้โวหารภาพพจน์

จากการศึกษาด้านการใช้ภาพพจน์พบการใช้อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ นามนัย อติพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิทรรศน์ ปฏิพจน์ คำถามเชิงวาทศิลป์ การเลียนเสียงธรรมชาติ สัมพจน์ การกล่าวอ้างถึง ดังนี้

1.3.1 อุปมา (simile) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ที่โดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกันและใช้คำที่มีความหมายว่า เหมือนหรือคล้าย เป็นคำแสดงเปรียบเทียบเพื่อเน้นให้เห็นจริงว่าเหมือนอย่างไร ในลักษณะใด ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ขอให้เขารักเธอเหมือนดังที่เธอรักเขา ให้คัมที่อายยอมเศร้า หลีกทางให้เขารองเธอ...”

(เพลง: ให้เขารักเธอ เหมือนเธอรักเขา)

จากข้อความข้างต้น โดยเนื้อเพลงกล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่ง ซึ่งยังคงหวังดีกับ คนรักเก่า โดยหวังว่าชายผู้นั้นจะรักหญิงสาวเหมือนกับที่หญิงสาวรักเขาด้วยเช่นกัน

1.3.2 อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบด้วยการกล่าวว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำแสดงการเปรียบเทียบว่า “เป็น” หรือ “คือ” ความหมายจึงลึกซึ้งกว่าอุปมา ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างที่

“...อ้ายเคยโทษเขาเปิดแสง ว่าเขามาแย่ง ว่าเขาเป็นมาร...”

(เพลง: คำว่าฮักกัน มันเหยียมไส)

จากข้อความข้างต้น เป็นการกล่าวโทษผู้ชายคนใหม่ว่าเป็นมารที่เข้ามาแย่งคนรักไปจากตน

1.3.3 สัญลักษณ์ (symbol) หมายถึง การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้นเกิดจากการเปรียบเทียบและตีความ ซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...อยากเด็ดดอกฟ้าลงมาแนบใจชาวดิน เหงื่อรินก็หยดตามกฎสวรรค์ บันไดก็ขึ้น สูงชันพีก็จะมีป็น...”

(เพลง: อยากเด็ดดอกฟ้า)

คำว่า “ดอกฟ้า” เป็นสัญลักษณ์แทน เปรียบหญิงสาวว่าเป็นดอกฟ้า ซึ่งดอกฟ้า หมายถึง น. หญิงที่มีฐานะสูงศักดิ์กว่าชายที่หมายปอง. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2554)

และคำว่า “ชาวดิน” เป็นสัญลักษณ์แทน ผู้ที่มีฐานะยากจน ในที่นี้หมายถึง ชายผู้ที่มีฐานะยากจน.

1.3.4 อติพจน์ (hyperbole) หมายถึง การกล่าวเกินจริง ซึ่งเป็นความรู้สึกหรือความคิดของผู้กล่าวที่ต้องการย้ำความหมายให้ฟังหนักแน่นจริงจัง ทั้งผู้กล่าวและผู้ฟังก็เข้าใจว่ามีใช่เป็นการกล่าวเท็จ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...อยากเด็ดดอกฟ้าลงมาแนบใจชาวดิน เหงื่อรินก็หยดตามกฎสวรรค์ บันไดก็ขึ้น สูงชันพีก็จะมีป็น ฟ้าสูงที่ขึ้น ฝ่าฟันด้วยใจถวิล ถึงต่ำติดดินจะป็นขึ้นไปไขว่คว้า...”

(เพลง: อยากเด็ดดอกฟ้า)

ข้อความดังกล่าว เป็นการกล่าวถึง ชายผู้หมายปองหญิงสาวซึ่งมีฐานะสูงกว่าตน โดยที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด ก็พร้อมที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อคนที่รักอย่างสุดหัวใจ

1.3.5 บุคลาธิษฐาน (personification) หมายถึง การสมมติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีมีความคิด สิ่งที่เป็นนามธรรม หรือสัตว์ให้มีสติปัญญา อารมณ์หรือกิริยาอาหารเหมือนมนุษย์ ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...ขอฟ้าดินเป็นพยานคู่ครองสองเฮา ขอผู้เฒ่าพ่อแม่ ผูกแขนป้อนไข่...”

(เพลง: งานแต่งงาน)

ข้อความกล่าวว่า “**ขอฟ้าดินเป็นพยาน**” เป็นการกล่าวที่ทำให้ฟ้าดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต สามารถมาเป็นสักขีพยานเหมือนมนุษย์ได้

จึงเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของฟ้าและดินยังเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อในสังคมไทยอันอาจเกี่ยวเนื่องกับเรื่องนรกและสวรรค์ เนื่องจากฟ้าหมายถึงสวรรค์และดินหมายถึงนรก

1.3.6 ปฏิทรรศน์ (paradox) หมายถึง การใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงข้ามหรือขัดแย้งกันมากล่าวเปรียบเทียบ เพื่อก่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...หนุ่มพเนจรกับลูกสาวคนรวยเลิศเลอ...”

(เพลง: **อยากเด็ดดอกฟ้า**)

คำว่า “**หนุ่มพเนจร**” หมายถึง น. โดยปริยายหมายความว่า เทียวไปเรื่อย ๆ. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2554) แต่ในที่นี้หมายถึง ชายที่มีฐานะยากจน ส่วนคำว่า “**คนรวยเลิศเลอ**” ในที่นี้ที่สื่อให้เห็นถึง ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยมาก ซึ่งในข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของฐานะที่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง

1.3.7 ปฏิพจน์ (oxymoron) หมายถึง การใช้คำที่ไม่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง หรือเพิ่มน้ำหนักให้แก่อรรถาธิบายของคำแรก ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...งานแต่งคนจนกะมีแต่ฮอยยิ้มปนน้ำตา...”

(เพลง: **งานแต่งคนจน**)

คำว่า “**ฮอยยิ้มปนน้ำตา**” เป็นการนำคำว่า **ฮอยยิ้ม (รอยยิ้ม)** กับคำว่า **น้ำตา** ซึ่งมีความหมายขัดแย้งกันมากล่าวรวมกัน โดยในที่นี้ เป็นความรู้สึกที่มีความสุขที่ได้แต่งงานกับคนที่รัก แต่ก็ยังมีความรู้สึกน้อยใจในความจนของตนเองที่ไม่ได้จัดงานแต่งงานใหญ่โตเหมือนกับผู้อื่น

1.3.8 คำถามเชิงวาทิลิป (rhetorical question) หมายถึง การตั้งคำถาม แต่มิได้หวังคำตอบหรือถ้ามีคำตอบก็เป็นคำตอบที่ทั้งผู้ถามและผู้ตอบรู้ดีอยู่แล้ว ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...แล้วคำที่ว่าฮักกัน มือนั้นมันเหยี้ยมไส...”

(เพลง: **คำว่าฮักกัน มันเหยี้ยมไส**)

ข้อความดังกล่าว เป็นการตั้งคำถามโดยใช้ข้อความ “คำที่เคยบอกว่ารักกันในวันนั้น มันหายไปไหน” ซึ่งผู้ถามมีเจตนาที่ต้องการจะถามคนรักของตน

1.3.9 สัมพจน์ย (synecdoche) หมายถึง การกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมาย ถึงส่วนเต็มหรือทั้งหมด ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...สถานะอยู่ในเฟซสิได้เปลี่ยนว่าคบเขา สถานะสองเฮาแค่แฟนเก่าอย่าเห่าดัง...”

(เพลง: **จิ้งใต้เจ้ากะเฮาฮัก**)

จากข้อความดังกล่าว คำว่า “**เห่า**” หมายถึง ก. อาการส่งเสียงสั้น ๆ ของหมา. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2554) แต่คำว่า “**เห่า**” ในที่นี้เป็นการเปรียบเทียบคนรักเก่าว่าเป็นสุนัข

1.3.10 การกล่าวอ้างถึง (allusion) หมายถึง การกล่าวอ้างอิงถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในวรรณคดี เรื่องอื่น ๆ หรือการกล่าวอ้างข้อความตอนหนึ่งตอนใดในวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ โดยตรงและดัดแปลงมา ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...เมื่อบุญบังไฟ อ้ายยังจำได้ อยู่ริมหนองหาน เมื่อครั้งหลายปีก่อนนั้น เคยย้อนตำนานผาแดงนางไอ่ ด้วยสัญญาฮัก ลิบให้หล่มคือหนองหานใหญ่ อิกจักชาติผาแดงนางไอ่ ลีฮักกันไปบวชสายแนน คืดฮอดคือเก่า แม้อักสองเฮาสีสุดทางฝั้น ใจอ้ายก็ยั้งยั้งยั้ง ถึงชาตินี้นั้นบ่ได้เป็นแฟน อ้ายลิจูดบังไฟ แล้วผากคำไปบอกพญาแลน ว่าผาแดงยังมันยังแก่น รอตอสายแนนนางไอ่ของอ้าย...”

(เพลง: นางไอ่ของอ้าย)

จากเพลง “นางไอ่ของอ้าย” เป็นการกล่าวอ้างอิงถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์จากตำนานเรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่รู้จักกันแพร่หลายทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะทางตอนบนของภาคในบริเวณจังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น รวมถึงในประเทศไทยด้วย ซึ่งมีความเชื่อว่าการเกิดของหนองหานและแอ่งน้ำทั่วไปในภาคอีสานมาจากตำนานเรื่องนี้ และประเพณีงานบุญบังไฟในเดือนหก ในการแห่ขบวนบังไฟมักปรากฏเรื่องราวของท้าวผาแดงกับ นางไอ่ร่วมอยู่ในขบวนแห่ด้วยเสมอ

2. แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

แนวคิดที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดผ่านบทเพลงนั้น เสมือนเป็นกระจกที่สะท้อนให้ภาพ สังคมต่าง ๆ เนื่องจากแนวคิดนั้น ๆ โดยส่วนมากจะเป็นความเห็นที่ผู้เขียนมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งใน และอยากจะทำให้ผู้ฟังได้รับรู้ด้วยโดยผ่านบทเพลงนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังได้ซึมซาบหรือเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้ประพันธ์ต้องการถ่ายทอดผ่านบทเพลง ซึ่งจากการวิเคราะห์แนวคิดสำคัญที่ผู้ประพันธ์สะท้อนผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ที่ขับร้องโดย ศิลปิน มนต์แคน แก่นคูณ นั้น พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรัก แต่ก็ยังได้แฝงไปด้วยแนวคิดอื่นๆ อย่างมากมาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรัก

ความรักเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ที่ยึดมั่นความผูกพันเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ภายในจิตใจ ซึ่งมีทั้งสมหวังและผิดหวัง ความสุข ความทุกข์ ร้องไห้ หัวเราะ ความอดทน อดกลั้น ความจริงเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในทุกครอบครัวและทุกสังคม และความจริงเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จากการที่ได้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ที่ขับร้องโดย มนต์แคน แก่นคูณ พบแนวคิดที่เกี่ยวกับความรัก ดังนี้

2.1.1 ความรักของแม่

แนวคิดเกี่ยวกับความรักของแม่พบจำนวน 1 บทเพลง แม่เป็นบุคคลที่สำคัญต่อมนุษย์เราเป็นอย่างยิ่ง เป็นบุคคลที่กลม่อเมตตาเลี้ยงดูลูกจนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และ รักลูกด้วยความบริสุทธิ์ใจ และ พร้อมทั้งจะให้โอกาสหรือให้อภัยเมื่อลูกทำผิดพลาด ในบทเพลงของ มนต์แคน แก่นคูณ ก็ได้ถ่ายทอดเรื่องราวความรักของแม่ที่มีต่อลูกไว้เช่นกัน ในบทเพลง “สัญญาหน้าตาแม่” ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“...หยดน้ำตาแม่ทำให้แคร่ ใจแม่คงเจ็บหนัก ลูกมันซุ่มคักที่ลืมนดูแลบักโตปัญหาคนเดิม ลีเป็นคนดีแล้วแต่ไอแม่ ลีตั้งใจลบ เอ็ดดีกลบบาดแผล ลิบให้แม่เสียใจ น้ำนมแม่เลี้ยงมาพาใหญ่ ลูกตอบแทนด้วยน้ำตา เอ็ดให้แม่ต้องนำแก้ปัญหาที่ลูกช่ายก่อไว้ ลูกไต่บ้านหาเงินให้แม่ แต่ลูกหาแต่เรื่องให้ใหญ่จนหมาเสียกันบ่ได้ ยังพอกำก่า เป็นลูกผู้ชายแท้ ๆ เอ็ดให้แม่ต้องเสียน้ำตา คือซุ่มแท้ชาตินี้เกิดมา ขอเอาน้ำตาล้างตีนให้แม่...”

(เพลง: สัญญาหน้าตาแม่)

จากตัวอย่างในเพลง “สัญญาหน้าตาแม่” ก็ได้กล่าวถึงลูกชายที่มีความสำนึกผิดในสิ่งที่ทำไม่ดีไว้กับแม่ในอดีต ทำให้แม่ร้องไห้เสียใจมาก ทั้งนี้ก็สะท้อนให้เห็นว่า แม่นั้นมีความรัก ความหวังดีต่อลูก ต้องการให้ประสบความสำเร็จหรือเจริญก้าวหน้าในชีวิต อันแสดงให้เห็นความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั่นเอง

2.1.2 ความรักของหนุ่มสาว

แนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวพบจำนวน 22 บทเพลง ความรักของหนุ่มสาวมีทั้งความรักที่สมหวังและไม่สมหวัง จากผลงานเพลงของ มนต์แคน แก่นคูนพบว่า มีบทเพลงที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวหรือแนวคิดเกี่ยวกับความรักเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างบทเพลง เช่น คอยน้องที่ช่องเม็ก คำว่าฮักกันมันเหยยี่ถึมใส ให้เขารักเธอเหมือนเธอรักเขา เขาขอไลน์ อ้ายขอลา บ่พร้อมแต่บ่แพ้ ฝันอีกครั้งต้องพึ่งเธอ เป็นต้น โดยแบ่งเป็น 8 ประเด็น ดังนี้

1) ความรักที่สมหวังเพราะการร่วมต่อสู้กับคนรัก

ตัวอย่าง

“...ผ่านฮ้อน ผ่านหนาวกับเรื่องราวที่คุ้นเคย จนมาฮอดมือลงเอยได้แต่งงานกัน ถึงบ่มีเงินทองของหมั้น เป็นแสนเป็นล้าน ถึงบ่ได้จัดงานโต๊ะเงินใหญ่โต บ่ได้ใส่ชุดโก้หรูหราคะบ่สำคัญเท่าเฮาฮักกันดอกหัวใจ ขอฟ้าดินเป็นพยาน คู่ครองสองเฮา ขอผู้เฒ่า พ่อแม่ ผูกแขนบ่อนไข่ สู้ขวัญรับเจ้ากับอ้ายสองคน งานแต่งคนจนกะมีแต่ฮอยอ้อมปนน้ำตา...”

(เพลง: งานแต่งคนจน)

จากตัวอย่างในเพลง “งานแต่งคนจน” ก็ได้ถ่ายทอดเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวซึ่งเป็นความรักที่สมหวัง ซึ่งกล่าวถึงหนุ่มสาวที่มีความรักต่อกันอย่างมั่นคง ทนสู้ฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มาด้วยกัน จนสามารถลงเอยด้วยการแต่งงานกัน และแม้ว่าจะไม่ได้ร่ำรวยเงินทอง แต่ก็มีความสุขได้ ซึ่งเรื่องราวความรักลักษณะนี้ก็มีอยู่มากมายเช่นกัน

2) ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงนอกใจ

ตัวอย่าง

“...อ้ายบ่อยากเชื่อสายตา ว่าภาพตรงหน้า ลีเป็นความจริง ก็คนที่เคยสัญญา คนบอกกันว่า บ่ตายสิบ่ทอดทิ้ง กำลังกอดกันอึ้งตั้ง กอดอึ้งตั้งอยู่กับผู้อื่น กะยกให้เพิ่นเบิดใจ เมื่อคราวเคียงใกล้ ร่วมใช้ชีวิตกัน สิหยุดที่กันและกัน หนักร่วมฝ่าฟันยากสิส่อยกันบ่เงิน จังได้มากกลายเป็นอื่น มาเฮ็ดกันได้แต่หน้าใจคน ...”

(เพลง: คำว่าฮักกันมันเหยยี่ถึมใส)

จากตัวอย่างในเพลง “คำว่าฮักกันมันเหยยี่ถึมใส” ก็ได้เล่าเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวซึ่งเป็นความรักที่ผิดหวัง ที่ผู้ชายพบว่าคนรักกำลังพรอดรักกับชายอื่น (นอกใจ) ซึ่งทำให้คิดถึงเรื่องราวในอดีตที่เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา แต่สุดท้ายก็ไม่มีคนอื่น ซึ่งจะพบได้ว่า เรื่องราวลักษณะนี้จะพบเป็นจำนวนมากในบทเพลงของมนต์แคน แก่นคูน หรือพบในเพลงลูกทุ่งโดยทั่ว ๆ ไป เหมือนเป็นรูปแบบหลัก แตกต่างกันในเรื่องการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อนำเสนอนั้นเอง

3) ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงปล่อยให้ฝ่ายชายรอ

ตัวอย่าง

“...สาวลาวได้เฮ็ดบ่าบหัวใจของอ้ายแท้แท้ คิดฮอดผู้สาวปากเซ เฮ็ดจั่งได้ได้สิลึมได้ ไทยลาวเตรียมที่เปิด AEC ติดต่อกันง่าย แต่เป็นหยิ่งสัญญาหัวใจ ผู้สาวลาวได้จั่งให้อ้ายรอ...”

(เพลง: คอยน้องที่ช่องเม็ก)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงปล่อยให้ฝ่ายชายรอดด้วยการไม่ติดต่อกลับมา ในบทเพลงฝ่ายหญิงเป็นคนลาวและฝ่ายชายเป็นคนไทย แม้จะมีการเปิดประตูอาเซียนแล้วสามารถเดินทางไปมาระหว่างไทยและลาวได้ แต่ในฐานะคนรักกันกลับขาดการติดต่อทำให้ฝ่ายชายคิดว่าฝ่ายหญิงมีรักกับชายอื่นไปแล้ว

4) ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงเลือกคนใหม่

ตัวอย่าง

“...ขอให้เขารักเธอ เหมือนดังที่เธอรักเขา ให้ค้อมที่อ้ายยอมเสร้าง หลีกทางให้เขาครองเธอ ภาวนาให้เขาดูแล ดั่งคู่แท้ที่หากันเจอ เจ็บของอ้ายจะมีเกียรติเสมอ หากทางเดินของเธอดงมา...”

(เพลง: ขอให้เขารักเธอ เหมือนเธอรักเขา)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงเลือกคนใหม่ ในขณะที่ฝ่ายชายยินดีกับความรักรั้งนี้และยังอวยพรให้ฝ่ายหญิงได้เจอรักที่ดี อีกทั้งยังมีความปรารถนาดีให้ฝ่ายหญิงมีความสุขแม้ว่าตนเองจะต้องเจ็บปวดกับความรัก

5) ความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงหมดรัก

ตัวอย่าง

“...เจ้าตัวว่าฮักอ้าย เจ้าทำทำฮักหลายจนอ้ายเชื่อ สู้เพื่อฮักบ่เคยเหนี่ยวบ่เคยเบื้อ ก็เพื่อความฝันเพื่อคำสัญญา นี่บ้อคนว่าฮักอ้าย บัดสิไปเว้าง่ายง่ายว่าจบหนา ความผูกพันเนิ่นนานที่ผ่านมา บมีค่าบมีแสงสีเหนี่ยวรัง อ้ายเพิ่งรู้ว่าวันที่ผ่านมา เจ้าบ่เคย เจ้าบ่เคย บ่เคยฮักอ้ายเลย...”

(เพลง: เจ้าตัวว่าฮักอ้าย)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะฝ่ายหญิงหมดรัก โดยแรกเริ่มฝ่ายหญิงไม่กล้าบอกฝ่ายชายว่าไม่ได้รับรัก ในขณะที่ฝ่ายชายรักฝ่ายหญิงจนหมดหัวใจและพยายามสู้ชีวิตทุกอย่าง แต่สุดท้ายความพยายามที่ทำมากกลับไม่สามารถทำให้ฝ่ายหญิงกลับมารักตนได้

6) ความรักไม่สมหวังเพราะชนชั้นทางสังคม

ตัวอย่าง

“...มองแครงเท้า ก็รู้ว่าเราต่างกัน เหตุใดสวรรค์ จึงดลให้มาพบเธอ หนุ่มเพนจร กับลูกสาวคนรวยเลิศเลอ คิดอยู่เสมอ ว่าเธอนั้นคือดอกฟ้า สุดห้ามใจภักดิ์ มอบรักทุกวันเฝ้ามอง ติดตามสนอง หมายบองรอน้องเมตตา อดทนทำงาน เพื่อฝันเป็นจริงขึ้นมา อยากรู้เด็ดดอกฟ้า ลงมาแนบใจชาวดิน...”

(เพลง: อยากรู้เด็ดดอกฟ้า)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะชนชั้นทางสังคม โดยชนชั้นในบทเพลงเกี่ยวข้องกับฐานะทางการเงิน โดยฝ่ายชายมีฐานะยากจนและฝ่ายหญิงมีฐานะร่ำรวย การที่ผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่าจึงเปรียบเหมือนกับการอยากเด็ดดอกฟ้า ดังนั้นผู้ชายจึงต้องการสร้างฐานะของตนเองเพื่อให้มีเงินทองและหวังว่าตนเองจะได้ครองรักกับหญิงสาวที่คู่ควรกับตน

7) ความรักที่ไม่สมหวังเพราะแอบรัก

ตัวอย่าง

“...บ่เคยรับฮักมาจากไผ พบเจ้าก็ถูกชะตา อย่าฟ้าว่าคาญเด้อหล่า ยามที่สายตาเที่ยวส่งกตโลลด์ บ่ได้ครอบครอง แต่คิดฮอดน้องจนเป็นนิสัย โลกยังมีผู้ชายแบบอ้าย ฮักไปวัน ๆ ก็พอ ปากอ้ายมันหนัก แต่ใจฮักเบาคือบักนุ่น หมดโอกาสลุ่น นับว่าโชคดีมีเจ้าให้ฮัก คนบมีไผ ได้มาอยู่ใกล้ก็สุขใจนิก เจ็บหลายยามถูกเธอทัก ว่าอ้ายมาถ่าผู้ใด...”

(เพลง: โลกนี้ยังมีผู้ชายแบบอ้าย)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะผู้ชายแอบรักผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งผู้หญิงไม่รู้ตัว โดยผู้ชายไม่กล้าเผยความในใจเป็นลักษณะของคน “ปากหนัก” หมายถึง คนที่ไม่ค่อยพูด ดังนั้นผู้ชายจึงทำได้เพียงแค่แอบรักเพียงแค่นี้ก็มีความสุข

8) ความรักไม่สมหวังเพราะบุญกรรม

ตัวอย่าง

“...ชาติหน้าเจ้าฮักอ้ายได้บ่ ขอให้อ้ายได้เป็นคู่ครอง สายตาเธอให้หันมามอง ฮักอ้ายหมายปองเป็นคู่ครองของเธอ กราบวิงวอนเทพไท่เทวา ภาวนาขอให้เราได้เจอ สายแนนขอให้อ้ายและเธอ ฮักกันแนเด้อ ฮักกันชั่วฟ้ามลาย...”

(เพลง: ชาติหน้าฮักอ้ายเด้อ)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความรักที่ไม่สมหวังเพราะเชื่อว่าไม่ได้ทำบุญร่วมชาติกันมา ทำให้ฝ่ายชายทำได้เพียงแค่แอบรักฝ่ายหญิง จึงทำให้เกิดการกราบไหว้และภาวนาว่าชาติหน้าขอให้ได้เกิดมาเป็นคู่กันและครองรักกันตลอดไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตพบจำนวน 1 บทเพลง ในบทเพลงที่ขับร้องโดย มนต์แคน แก่นคูน นั้น พบว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับความรักเป็นจำนวนมากที่สุด แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ก็จะพบว่าได้แฝงแนวคิดอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับความภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนี้

ตัวอย่าง

“...ผู้บ่าวสายดงกะคองสำนั ร้องเพลงลูกทุ่งจึ่งซึ้งถึงสิบจิตวสะใจ ไผว่าเซยเซย สियอมเฉยเฉย บ่เล่นนำไผ เต็นหน้าฮ้าน ผู้เดียวกะได้ สิเฮ็ดจิงได้อ้าย.มันหมอลำ ไผว่าเซยเซย สियอมเฉยเฉย บ่เล่นนำไผ เต็นหน้าฮ้านผู้เดียวกะได้ สิเฮ็ดจิงได้อ้ายมันหมอลำ...”

(เพลง: อ้ายมันหมอลำ)

จากตัวอย่างในบทเพลงเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวอีสานที่ชื่นชอบการแสดงหมอลำและเพลงลูกทุ่ง แม้ว่าบางคนอาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่ทันสมัยแต่ก็ไม่ได้สนใจคำพูดคนอื่นมากนัก ขอเพียงได้ชมหรือฟังในสิ่งที่ชื่นชอบก็ทำให้ตนเองมีความสุขได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อจำนวน 2 บทเพลง ในบทเพลงที่ขับร้องโดย มนต์แคน แก่นคูน นั้น พบว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับความรักเป็นจำนวนมากที่สุด แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ก็จะพบว่าได้แฝงแนวคิดอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 ความเชื่อเรื่องบาป บุญ

ตัวอย่าง

“...ตั้ง นะโม 3 จบ ต่อด้วยคาถาบูชาหลวงพ่อบุญ”ชนะจน”ขึ้นคอ สวมเลส”พันล้านที่ข้อมือ ขวา ปิดเป่าความจน วอนพ่อช่วยดลให้คนเมตตา ให้ลูกได้รวยกับเขาบ้างนะ ให้สมคำว่า..ศิษย์หลวงพ่อรวย ผากใจไซ้ๆ ให้วัดตะโก แม่บุญบันดาล สิ่งที่เคยติดแค่คิดให้ผ่าน ทุกฝืนวอนพ่อให้ช่วย บาปที่ใครทำ เจ็บที่เคยโดน ให้พ้นความชวย ฐานะที่ยังล้มป่วย พ่อรวยโปรดช่วยนำทาง...”

(เพลง: วอนหลวงพ่อรวย)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาโดยเชื่อว่าการได้กราบไหว้หลวงพ่อรวยที่วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะทำให้ชีวิตทั้งการทำงานและการเงินของเราดีขึ้น รวมถึงความเชื่อเรื่องบาปบุญที่ได้ทำไว้ เพราะบางครั้งชีวิตตกต่ำหรือเจอเรื่องไม่ดีอาจเป็นเพราะเวรกรรมที่เข้ามา ดังนั้นหากอยากมีชีวิตดีขึ้นการได้ไหว้พระสวดมนต์และทำบุญก็จะเป็นเครื่องเกื้อหนุนให้พบเจอแต่สิ

2.3.2 ความเชื่อเรื่องตำนาน

ตัวอย่าง

“...มีบุญบังไฟ อ้ายยังจำได้ อยู่ริมหนองหาน เมื่อครั้งหลายปีก่อนนั้น เคยยอนตำนานผาแดงนางไอ่ด้วยสัญญาอีก สิบให้หล่มคือหนองหานใหญ่ อีกจักชาติผาแดงนางไอ่ สิฮักกันไปบ้วยสายแนน คีตฮอดคือเก่า แม้อักสองเฮาสีสุดทางฝัน ใจอ้ายก็ยังยืนยัน ถึงชาตินี้นั้นบ่ได้เป็นแฟน อ้ายสิจูตบังไฟ แล้วฝากคำไปบอกพญาแถน บักผาแดงยังมันยังแก่น รอต่อสายแนนนางไอ่ของอ้าย ชาตินี้ชาติคู่ฮ่วมใจ สิถ้าชาติใหม่ นางไอ่ของอ้าย...”

(เพลง: นางไอ่ของอ้าย)

จากตัวอย่างในเพลงเป็นความเชื่อเรื่องตำนานผาแดงนางไอ่ ริมหนองหาน จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นความรักที่ไม่สมหวัง เปรียบเหมือนกับชายหญิงในบทเพลงที่เขารักกันแล้วต้องเลิกรา แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายชายยังคงหวังว่าชาติหน้าจะได้รักกับฝ่ายหญิง โดยเชื่อมั่นว่าสายแนนซึ่งเป็นความเชื่อของชาวอีสานว่าถ้าหากชายหญิงเคยทำบุญร่วมกันมา ภพชาติถัดไปสายแนนก็จะดึงให้ทั้งสองคนกลับมาเจอกันอีกครั้ง

จากการวิเคราะห์แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน สรุปผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 2: แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน		
ลำดับ	แนวคิด	จำนวน (เพลง)
1.	แนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว	22
2.	แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ	2
3.	แนวคิดเกี่ยวกับความรักของแม่	1
4.	แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต	1

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาทฤษฎีทางภาษาและแนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูณ จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ผลการศึกษาทฤษฎีทางภาษาซึ่งเป็นการศึกษาด้านการใช้คำ การใช้โวหาร การใช้ภาพพจน์ และแนวคิด ในการประพันธ์บทเพลง สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

การใช้คำ พบการใช้คำที่มีความหมายโดยตรงเนื่องจากเป็นเพลงที่ใช้คำที่สื่อความหมายโดยตรง เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจความหมายที่ต้องการสื่อไปได้เข้าใจทันที และปรากฏการใช้คำภาษาถิ่นรองลงมา เนื่องจากศิลปินมนต์แคน แก่นคูณ เป็นคนจังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นคนอีสาน ทำให้มีการใช้ภาษาถิ่นอีสานเพื่อสื่อสารกับผู้ฟัง แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ในการใช้ภาษาถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่ง ผ่านการใช้ภาษาที่เรียบง่าย บรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต สภาพสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเน้นวิถีชีวิตของชาวชนบท มีท่วงทำนอง คำร้อง สีสวรรค์ ร้อง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ให้บรรยากาศความเป็นลูกทุ่ง สอดคล้องกับที่พี่รพงษ์ เคนทรภักดิ์ และโสภี อุณหะยา (2564 : 455) กล่าวว่า การใช้ทฤษฎีทางภาษาในบทเพลงจะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามและเกิดอารมณ์ประทับใจ ทั้งนี้หากผู้ฟังมีความรู้สึกดังเช่นในบทเพลงก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวในชีวิตของตนกับเรื่องราวในบทเพลงได้โดยง่าย

การใช้โวหาร ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อให้ผู้ฟังได้เข้าถึงอารมณ์ของเพลงมากยิ่งขึ้น โดยการนำเอาการบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สารกโวหาร และอุปมาโวหาร มาใช้ในการประพันธ์เพลง เพื่อให้เนื้อเพลงมีความสละสลวย และมีใจความลึกซึ้งมากขึ้น ใช้สำนวนโวหารในการเขียน เพื่อความไพเราะ มีความน่าสนใจ ถ้อยคำที่ใช้อาจไม่ตรงตามรูปแบบภาษา เป็นถ้อยคำหรือคำพูดที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีความหมายเป็นนัยแฝง

การใช้โวหารภาพพจน์ จากการวิจัยพบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ คำถามเชิงวาทศิลป์ สัมพจน์ การกล่าวอ้างถึง ไม่พบการใช้นามนัย และการเลียนเสียงธรรมชาติ ซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อให้ผู้ฟังได้เข้าถึงอารมณ์ของเพลง โดยการนำเอาภาพพจน์มาใช้ในการประพันธ์เพลง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เกิดจินตนาการและมีความรู้สึกตรงตามความปรารถนาของผู้ประพันธ์ ภาพพจน์เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ผิดแผกไปจาก การเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ มีส่วนร่วมในการคิด มีความหมายพิเศษ เข้าใจและรู้สึกอย่างลึกซึ้งซึ่งตามผู้แต่ง สอดคล้องกับ วิเชียร เกษประทุม (2558: 3812-314) ได้กล่าวว่า โวหาร คือ การใช้ถ้อยคำที่จะเข้าใจความหมายได้ด้วยการตีความมิใช่อ่านตรง ๆ

ภาพพจน์ คือ ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารที่ทำให้นึกเห็นภาพ หรือถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิง เป็นโวหารมีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความคิด ความเข้าใจให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา

แนวคิดในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน บทเพลงของศิลปินมนต์แคน แก่นคูน พบเพลงที่เกี่ยวข้องกับความรักของหนุ่มสาว 22 บทเพลง และความรักของแม่ 1 บทเพลง สอดคล้องกับที่พรทิพย์ ฉายก็ และจันทนา แก้ววิเชียร (2561 : 93) กล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับความรัก หากมนุษย์ใช้ความรักในทางที่สร้างสรรค์ ความรักนั้นก็สร้างความสุขให้แก่ส่วนรวม แต่ถ้าใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็จะนำความทุกข์และความเศร้าหมองมาอย่างคนรักและคนรอบข้าง

นอกจากนี้ยังพบบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อจำนวน 2 บทเพลง ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธโดยพบในเพลงวอนหลวงพ่อรวย สอดคล้องกับที่พรชัย นาคสีทอง และคณะ (2564 : 90) กล่าวว่าเพลงวอนหลวงพ่อรวย วัดตะโก มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ของปรากฏการณ์คนในสังคมที่ต้องการที่พึ่งทางใจ เพลงดังกล่าวจึงมีผลต่อความเชื่อแลความศรัทธาในเชิงการตลาดด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษากลวิธีทางภาษาและมุมมองต่อสังคมในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ และ การศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษากลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูน ในด้านการใช้คำ การใช้โวหาร และการใช้ภาพพจน์ การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาบทเพลงลูกทุ่งของศิลปิน มนต์แคน แก่นคูน ในประเด็นอื่น ๆ นอกจากกลวิธีทางภาษาในบทเพลง เช่น ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในบทเพลง หรือบทบาทหน้าที่ของบทเพลง เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สุพิชญ์. (2565). กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริการในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 41(6), พฤศจิกายน-ธันวาคม, 34-48.
- ทัศนวิดิน ฐุสรานนท์. (2560). พัฒนาการในการสื่อสารของเพลงลูกทุ่งผ่านการเล่าเรื่องตามค่านิยม ของสังคมไทย จากอดีตสู่ปัจจุบัน. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า*, 4(2), กรกฎาคม-ธันวาคม, 1-30.
- พรชัย นาคสีทอง และคณะ. (2564). เพลงวอนหลวงพ่อรวย วัดตะโก ของนักร้องมนต์แคน แก่นคูน: ภาพสะท้อนบริบทของสังคมไทยผ่านพฤติกรรม “อ้อนวอน-พึ่งพา” ในช่วงปี พ.ศ. 2563. *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 1(2), พฤษภาคม-สิงหาคม, 90-101.
- พรทิพย์ ฉายก็ และจันทนา แก้ววิเชียร. (2561). วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดย สลา คุณวุฒิ. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 20(1), มกราคม-มิถุนายน, 87-96.
- พีรพงษ์ เคนทรภักดิ์ และโสภี อุ่นทะยา. (2564). กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2), พฤษภาคม-สิงหาคม, 442-457.
- รุ่งรัตน์ ทองสกุล. (2564). การสื่อความหมายและกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(2), 57-75.
- สิริขญา คอนกรีต. (2560). กลวิธีทางภาษาในเพลงลูกทุ่งเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น. *วารสารวิชาการ Veridian E –Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), พฤษภาคม-สิงหาคม, 1577-1594
- เหมือนฝัน คงสมแสวง. (2564). กลยุทธ์การสื่อสารดิจิทัลอัลบั้มเพลงลูกทุ่งอีสาน : มนต์แคน แก่น คูน. (2564). *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 15(2), กรกฎาคม-ธันวาคม, 33-73.

KSUC-O-056

การออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการปฏิบัติตนเรื่อง “ออฟฟิศซินโดรม”

Designing of electronic media movies to create an understanding of “Office Syndrome”

พรไพลิน ศิลปชัย* และ ธัญลักษณ์ ศุภพลธร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขากราฟิกดีไซน์ คณะเทคโนโลยีดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

*Corresponding author: ponpailin.silcahi@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิกที่เหมาะสมต่อรับรู้และเข้าใจ 2) เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม 3) เพื่อประเมินผลความพึงพอใจในหลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่อายุระหว่าง 25-50 ปี จำนวน 70 คน จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% จากจำนวนประชากร 85 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความต้องการด้านรูปแบบสื่อและเนื้อหาภายในสื่อ 2) แบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก ด้านเทคโนโลยี และพยาบาลวิชาชีพที่ศูนย์สุขภาพ รวม 3 ท่าน สถิติที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการเขียนบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการด้านรูปแบบสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ร้อยละ 70 รองลงมาคือ คลิปวิดีโอ ร้อยละ 20 และโมชันกราฟิก ร้อยละ 10 ทั้งนี้เนื่องจากสามารถเข้าถึงได้สะดวกผ่านโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบอินโฟกราฟิกเป็นการสรุปข้อมูลให้สั้นกระชับช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ด้านเนื้อหาที่ต้องการทราบ ได้แก่ เช็กอาการของโรคออฟฟิศซินโดรม การรักษาเบื้องต้น การบริหารออกกำลังกายยืดกล้ามเนื้อและโรคอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพของสื่ออินโฟกราฟิก เรื่อง ออฟฟิศซินโดรม อยู่ในระดับมาก 4.20 จึงสรุปได้ว่าการออกแบบอินโฟกราฟิกในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตน เรื่อง ออฟฟิศซินโดรม มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นสื่อเผยแพร่ให้ความรู้และความเข้าใจในการป้องกันและรักษาอาการออฟฟิศซินโดรม

คำสำคัญ: ออกแบบสื่ออินโฟกราฟิก, โรคออฟฟิศซินโดรม, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The purposes of the research were to 1) To study the process of designing and creating appropriate infographic media to recognize and understand, 2) To develop electronic books on office syndrome and 3) To assess satisfaction, the principles for electronic books on office syndrome. With a sample of 70 personnel in the Chiang Rai Rajabhat University area between the ages of 25-50 years From Krejcie & Morgan's prefabricated table, 5% tolerance from 85 people by accident (Accidental Sampling), with research tools include 1) Questionnaire for media format and media content requirements 2) Assessment of target group

satisfaction and experts on the effectiveness of electronic books on office syndrome. At the Very high level 4.20, it can be concluded that the design of infographic in the form of electronic books to create an understanding of the practice of office syndrome It is appropriate to use as a medium to provide knowledge and understanding in the prevention and treatment of office syndrome.

Keywords: Infographic media design, office syndrome, electronic book

บทนำ

โรคออฟฟิศซินโดรม (Office syndrome) หรือโรคคอมพิวเตอร์ (Computer syndrome) เป็นอาการเจ็บป่วยสะสมจากการทำงานกับคอมพิวเตอร์ ที่เกิดได้จากพฤติกรรมท่าทางการทำงานในอิริยาบถเดิม ๆ ของผู้ปฏิบัติงานเป็นระยะเวลานาน มีความเครียดจากการทำงาน และ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เหมาะสมจึงส่งผลกระทบต่อการทำงานของร่างกาย และจิตใจต่อกลุ่มวัยทำงาน หรือบุคคลทั่วไปที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคนี้ อย่างมากในประชากรที่อยู่ในช่วงของวัยทำงานผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานและการดำเนินชีวิต ที่อาจร้ายแรงถึงขั้นสูญเสียแรงงานส่วนหนึ่งออกไปจากระบบเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่ปัญหาสุขภาพและขาดแคลนภาวะแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่อไปในอนาคต

พนักงานออฟฟิศที่มีอาการเจ็บป่วยจากโรคคอมพิวเตอร์ซินโดรม ส่วนใหญ่มีระดับความรุนแรงของอาการที่ระดับปานกลางคือ รู้สึกเจ็บปวดขณะทำงาน และช่วงเวลา พักจากการทำงาน โดยมีอาการเจ็บป่วยที่บริเวณไหล่-บ่า มากที่สุด และยังไม่ได้รับการได้รับการดูแลที่ดีจากองค์กรเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยจากโรคคอมพิวเตอร์ซินโดรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกที่จะ ละเว้นจากการทำงานหากมีอาการ (ธัญวงศ์ เศรษฐพิทักษ์, 2558)

จากการสำรวจของกระทรวงสาธารณสุข (2560) พบว่ามีคนวัยทำงานจำนวนมากที่ มักจะทำงานกับคอมพิวเตอร์ 8 ชั่วโมงต่อวัน หรือมากกว่า ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี 2559 ประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้คอมพิวเตอร์ประมาณ 20.2 ล้านคน จำนวนนี้เป็นกลุ่มวัยทำงานอายุ 15 – 59 ปี จำนวน 14.4 ล้านคน หรือร้อยละ 71.2 ซึ่งการนั่งดูจอคอมพิวเตอร์นานๆ โดยไม่เปลี่ยนอิริยาบถ ทำให้เกิดปัญหา ทั้งอาการที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันและการเจ็บป่วยสะสมที่อาจร้ายแรงได้ในภายภาคหน้า

สื่ออินโฟกราฟิก (Infographics) หมายถึง การนำข้อมูลหรือความรู้มาสรุปเป็นกราฟิกในรูปแบบลายเส้น สัญลักษณ์ กราฟ แผนภูมิ ไดอะแกรม แผนที่ ฯลฯ ที่ออกแบบเป็นภาพนิ่ง ดูแล้วเข้าใจง่ายในเวลารวดเร็วและชัดเจนมา (ณปภัช วชิรกลิ่นขจร, 2561) ช่วยแก้ปัญหาเนื่องจากเป็นรูปแบบมีความสำคัญในการใช้ เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ช่วยในการแปลงเนื้อหา

ที่ซับซ้อน เข้าใจยาก นำเนื้อ ให้กลายเป็นข้อมูลที่สั้น กระชับ เข้าใจได้อย่างรวดเร็ว มีความน่าสนใจ สะดุดตาผู้พบเห็น และเป็นการกระตุ้นผู้พบเห็นให้เกิดความต้องการเรียนรู้หรือทำความเข้าใจในข้อมูลที่ต้องการแสดง จึงทำให้การสื่อสารในรูปแบบอินโฟกราฟิกนั้นมีความสำคัญ (จักรภัทร รุจโรจน์, 2564) อีกทั้งสื่ออินโฟกราฟิกเป็นสื่อที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราว การให้องค์ความรู้ในหลากหลายด้าน และเป็นสื่อที่ช่วยสนับสนุนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่ายและสะดวก (Ministry of Information and Communication Technology, 2016) และจัดทำในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์(Electronic book) ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่เป็นสื่อสำเร็จรูปยุคใหม่ชนิดหนึ่งเป็นหนังสือที่ถูกแปลงให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล โดยผู้ใช้สามารถอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (ธีรเดช อนันตชัยกุล,2566)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นการสร้างความรู้และความเข้าใจในการป้องกันกลุ่มอาการออฟฟิศซินโดรมของบุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และบุคคลทั่วไป โดยใช้อินโฟกราฟิก (Infographic) ผลิตเป็นสื่อ

ประชาสัมพันธ์เพื่อเข้ามาช่วยสร้างการรับรู้ ข้อมูลที่มีความสำคัญและมีเนื้อหาจำนวนมากโดยใช้เวลาอันสั้นออกมาเป็นลักษณะภาพนิ่ง อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เรียนรู้วิธีป้องกันการเกิดโรค

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิกที่เหมาะสมต่อรับรู้และเข้าใจ
- 1.2 เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม
- 1.3 เพื่อประเมินผลความพึงพอใจในหลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภททิยา แก้วเกต และเพียงเพ็ญ จิรัชัย, (2565) ทำการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาการอ่านออกเสียงสะกดคำวิชา ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนาหลวง ผลการศึกษา ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยปกรูปเล่ม เมนู น่าสนใจ ตัวหนังสือมีขนาดเหมาะสมกับการอ่านของนักเรียน ภาษามีความง่ายต่อการเรียน และภาพประกอบสวยงาม จึงทำให้ผู้เรียนพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จักรภัทร เครือพัก และรุจโรจน์ แก้วอุไร, (2564) ทำการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกกับการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อรับมือกับภาวะวิกฤติโควิด-19 พบว่า สื่ออินโฟกราฟิกเป็นสื่อที่มีศักยภาพ ที่ช่วยสนับสนุนคุณภาพการรับข้อมูลข่าวสารส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายสามารถรับรู้ เรียนรู้ เข้าใจ และจดจำ เนื้อหาสาระในภาพสื่ออินโฟกราฟิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ช่วยให้ผู้รับสื่อลดการเสียเวลาที่ใช้ในการทำความเข้าใจเนื้อหาหลงได้เป็นอย่างดี ด้วยอินโฟกราฟิกที่ออกแบบอย่างเหมาะสม มีความชัดเจนในเนื้อหา ความสั้น กระชับ และมีการตกแต่งที่เหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อสร้างความดึงดูดใจและเสริมสร้างความเข้าใจในการรับรู้ข้อมูลได้ง่ายขึ้น

สกุณฑลา แซ่เตี่ยว และคณะ, (2562) ได้ทำการวิจัยถึงทดลองผลของโปรแกรมให้ความรู้ต่อการรับรู้ความเสี่ยงอันตรายและพฤติกรรมป้องกันกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรมของผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงาน: หน่วยงานราชการพื้นที่เขตเมืองสงขลา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกิดการรับรู้ที่ถูกต้องต่อความเสี่ยงที่จะเกิดและการป้องกันกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรม โดยเน้นให้บุคคลเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง 3 ประเด็นที่สำคัญ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับการเกิดและความรุนแรงของกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรม 2) การประเมินความเสี่ยงโอกาสเกิดกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรมของกลุ่มตัวอย่าง และ 3) แนวทางการป้องกันและลดโอกาสเสี่ยงการเกิดกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรม และให้ได้รับประสบการณ์ตรงโดยการสอนแบบสาธิตและให้กลุ่มตัวอย่างฝึกทักษะปฏิบัติในการป้องกันกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรม ได้แก่ 1) วิธีปฏิบัติในการทำงาน 2) การจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงาน 3) การใช้อุปกรณ์ป้องกันหรือลดอันตราย และ 4) พฤติกรรมการป้องกันอื่นๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาความเป็นไปได้ในสร้างสื่อให้ความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันและรักษาโรคออฟฟิศซินโดรม และกำหนดเนื้อหาภายในสื่อที่กลุ่มตัวอย่าง บุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่รายต้องการทราบ โดยใช้แบบสอบถามความต้องการกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 คน และจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Sketch Design
- 1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 โดยวิเคราะห์แบบสอบถามความต้องการด้านรูปแบบสื่อและเนื้อหาที่ให้ความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันและรักษาโรคออฟฟิศซินโดรม
- 1.3 ศึกษาหลักการออกแบบอินโฟกราฟิก ด้านการใช้สี ตัวหนังสือ และการสรุปข้อมูลที่สำคัญในแต่ละหัวข้อ

1.4 ออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยเริ่มจากการสรุปข้อมูลจากเนื้อหาของโรคออฟฟิศซินโดรม กำหนดขนาดของรูปเล่มที่เหมาะสม จัดวางเค้าโครง (Layout) การออกแบบร่าง (Sketch Design) ภาพรวมของแต่ละหัวข้อด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator จัดทำต้นแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบอินโฟกราฟิก

1.5 นำต้นแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบอินโฟกราฟิก ไปตรวจสอบความถูกต้องของผลงานโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิกและเทคโนโลยี และผู้ช่วยพยาบาลศูนย์สุขภาพ จำนวน 3 ท่านเพื่อพิจารณาและปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

1.6 นำต้นแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบอินโฟกราฟิก ไปทดสอบประสิทธิภาพและประเมินความพึงพอใจ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่อายุระหว่าง 25-50 ปี จำนวน 70 คน

1.7 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจ

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบสอบถามความต้องการด้านรูปแบบสื่อและเนื้อหาที่ให้ความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันและรักษาโรคออฟฟิศซินโดรม

2.2 แบบประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก ด้านเทคโนโลยี และพยาบาลวิชาชีพศูนย์สุขภาพ

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 85 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่อายุระหว่าง 25-50 ปี จำนวน 70 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% จากจำนวนประชากร 85 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชมและประคอง, 2545) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย

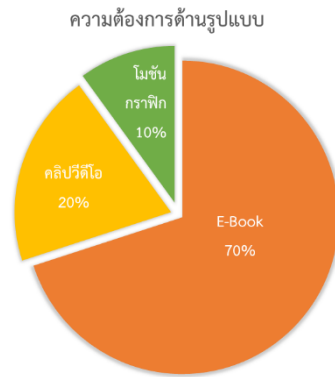
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิกที่เหมาะสมต่อรับรู้และเข้าใจ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิกที่เหมาะสมต่อรับรู้และเข้าใจ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาความต้องการด้านรูปแบบ และ วิเคราะห์ทำจัดทำแบบสอบถามความต้องการ และเครื่องมือการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านรูปแบบ

จากภาพที่ 1 กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการด้านรูปแบบ ประกอบด้วยสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ร้อยละ 70 รองลงมาคือ คลิปวิดีโอ ร้อยละ 20 และโมชันกราฟิก ร้อยละ 10

ภาพที่ 2: ผลการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการปฏิบัติตนเรื่อง “ออฟฟิศซินโดรม”

2.ผลการประเมินคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการทำแบบประเมินคุณภาพให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านที่มีต่อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม จากนั้นนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการประเมินคุณภาพ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การเลือกภาพและคำศัพท์เข้าใจง่าย	4.33	0.58	มากที่สุด
2. ภาพรวมด้านการออกแบบและการนำเสนอข้อมูล	4.33	0.58	มากที่สุด
3.สามารถนำไปใช้ป็นสื่อเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล	4.33	0.58	มากที่สุด
4. การจัดวางองค์ประกอบของภาพในสื่ออินโฟกราฟิกมีความเหมาะสม	4.00	1.00	มาก
5. การใช้สีในสื่ออินโฟกราฟิก มีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
6. ขนาดและสีของตัวอักษรมีความชัดเจน เหมาะสม	4.26	0.67	มาก
7. การสื่อความหมายของภาพกับเนื้อหา มีความสอดคล้องกัน	4.00	0.00	มาก
8. สามารถสร้างความรู้และความเข้าใจแก่บุคคลทั่วไปได้	4.00	1.00	มาก
9. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานอื่นๆ	4.00	0.00	มาก
10.สามารถสร้างความตระหนักถึงโทษของออฟฟิศซินโดรม	4.00	0.00	มาก
11. เนื้อหาสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน	4.00	0.00	มาก
โดยรวม	4.31	0.35	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคุณภาพสื่ออินโฟกราฟิก เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31, SD = 0.53$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเลือกภาพและคำศัพท์เข้าใจง่าย ภาพรวมด้านการออกแบบและการนำเสนอข้อมูล และสามารถนำไปใช้ป็นสื่อเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การจัดวางองค์ประกอบของภาพในสื่อมีความเหมาะสม การใช้สีในสื่ออินโฟกราฟิก การสื่อความหมายของภาพกับเนื้อหา มีความสอดคล้องกัน สามารถสร้างความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนได้ การนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานอื่นๆ สร้างความตระหนักถึงโทษของออฟฟิศซินโดรม และเนื้อหาสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

2. พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม

ผลการประเมินความพึงพอใจโดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองบุคลากรที่อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่อายุระหว่าง 25-50 ปี จำนวน 70 คน จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% จากจำนวนประชากร 85 คน และเก็บแบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุปผล แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการประเมินความพึงพอใจ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. เนื้อหาสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เหมาะสม	4.26	0.63	มาก
2. การสื่อความหมายของภาพกับเนื้อหา มีความสอดคล้องกัน	4.24	0.62	มาก
3. การเลือกภาพและคำศัพท์เข้าใจง่าย	4.11	0.60	มาก
4. การจัดวางองค์ประกอบของภาพในสื่ออินโฟกราฟิกมีความเหมาะสม	4.17	0.72	มาก
5. การใช้สีในสื่ออินโฟกราฟิก มีความเหมาะสม	4.23	0.73	มาก
6. ขนาดและสีของตัวอักษรมีความชัดเจน เหมาะสม	4.26	0.67	มาก

7. ความคิดสร้างสรรค์ ภายในงานหนังสือ	4.26	0.65	มาก
8. สามารถนำไปใช้เป็นที่เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล	4.14	0.69	มาก
9. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานอื่นๆ	4.19	0.67	มาก
10. สามารถสร้างความรู้และความเข้าใจแก่บุคคลทั่วไปได้	4.07	0.65	มาก
11. สามารถสร้างความตระหนักถึงโทษของออฟฟิศซินโดรม	4.24	0.65	มาก
โดยรวม	4.20	0.45	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ระดับความพึงพอใจต่อสื่ออินโฟกราฟิก เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรมอยู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนการประเมินคุณภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิกที่เหมาะสมต่อรับรู้และเข้าใจ ทำให้ทราบถึงขั้นตอนในการออกแบบและสร้างสื่ออินโฟกราฟิก โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและสื่อที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสื่อรูปแบบสื่ออินโฟกราฟิก จากการศึกษาพบว่า สื่ออินโฟกราฟิกต้องสื่อสารแล้วเข้าใจง่ายในเวลารวดเร็วและชัดเจน สามารถสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของข้อมูลทั้งหมดได้ และสามารถทำให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลจำนวนมากในเวลาอันสั้นได้ สอดคล้องกับ **จักรภัทร เครือพิง และรุจโรจน์ แก้วอุไร, (2564)** พบว่า สื่ออินโฟกราฟิกมีศักยภาพที่ช่วยสนับสนุนคุณภาพการรับข้อมูลข่าวสารส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายสามารถรับรู้ เรียนรู้ เข้าใจ และจดจำ เนื้อหาสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการประเมินคุณภาพสื่อของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียที่มีต่อสื่ออินโฟกราฟิก เรื่อง ออฟฟิศซินโดรม จำนวน 3 ท่าน โดยการประเมินคุณภาพมีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.31 ซึ่งแปลผลออกมาได้ว่าสื่ออินโฟกราฟิก มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เหตุเนื่องจากยังมีข้อที่ต้องแก้ไขในบางจุด สามารถให้ผู้สนใจนำไปต่อยอดได้ อาทิ การใช้สีของตัวหนังสือที่ควรตัดกับพื้นหลังอย่างชัดเจนเพื่อให้อ่านง่ายและเหมาะสมกับการแสดงผลทั้งบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์

3. เพื่อประเมินผลความพึงพอใจในหลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.20) ซึ่งการออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อนำไปใช้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคออฟฟิศซินโดรม เพื่อการรับรู้และป้องกันการโรคออฟฟิศซินโดรม สามารถนำเสนอและเชื่อมโยงความรู้ของเนื้อหาของความรู้ที่สำคัญ การปฏิบัติตนและการป้องกันโรค โดยอาศัยรูปแบบการนำเสนอเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการออกแบบอินโฟกราฟิก เป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อเรียนรู้ ซึ่งอินโฟกราฟิกช่วยกระตุ้นความสนใจต่อเนื้อหา จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี บินรามัน , พรภัสสร ปริญาอุบล และ กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์, (2565) ทำการพัฒนาดิจิทัลคอนเทนต์แบบอินโฟกราฟิกบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการขายสินค้าประเภทโฮมเมดเบอเกอรี่ การประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก (4.39)

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำสื่ออินโฟกราฟิกเป็นเครื่องมือประกอบในการสอนเพื่อดึงดูดและให้ความรู้แก่บุคคลที่สนใจ เกี่ยวกับโรคออฟฟิศซินโดรม เช่น เป็นสื่อการอ่านหรือใช้เป็นหัวข้อสำหรับอภิปรายหรือกิจกรรมคราวต่อไป
2. สร้างสื่ออินโฟกราฟิกเพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ อาจเกี่ยวข้องหรือมีการปรับเปลี่ยนสีให้มีการเน้นประเด็นหรือข้อความที่เกี่ยวข้องหรือปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับความต้องการและสนใจของกลุ่มตัวอย่างต่อไป
3. ควรมีการใช้สื่ออินโฟกราฟิกร่วมกับวิธีการสอนหรือสื่อการสอนอื่นๆ เช่น การบรรยาย การอภิปราย หรือกิจกรรมเชิงโต้ตอบ เพื่อผสมผสานการสอนและเนื้อหาเข้าด้วยกันอาจจะส่งผลต่อการเรียนรู้และมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- จักร ภัทร เครือ ฟัก. (2564). *สื่ออินโฟกราฟิกกับการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อรับมือ กับ ภาวะ วิกฤติ โควิด-19*. วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, 17(1), 47-66
- ณปภัช วชิรกลิ่นขจร, วันธิชา นารา, ศิริวรรณ โมรา. (2562). *อินโฟกราฟิกเรื่อง พระราชบัญญัติ ป้องกันการทารุณกรรม และ การจัดสวัสดิภาพ สัตว์ พ. ศ. ๒๕๕๗ THE INFOGRAPHIC TOPIC OF PREVENTION OF ANIMAL CRUELTY AND PROVISION OF ANIMAL WELFARE ACT, 2014*. *Journal of Srinakharinwirot University (Journal of Science and Technology)*, 11(21), 77-85.
- ธีร เดช อนันต์ ชัย กุล. (2565). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจ ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5*. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 8(5), 567-582
- ปวันรัตน์ ศรีพรหม, อังคณา อ่อนธานี. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับอินโฟกราฟิก เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่อง วิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ เรื่อง พันธะเคมี สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษา ปีที่ 4* (Doctoral dissertation, Naresuan University).
- สกุณฑลา แซ่เตียว, ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ, วริน ทรัพย์ดา จันทวีเมือง. (2564). *ผลของโปรแกรมให้ความรู้ต่อการรับรู้ความเสี่ยงอันตราย และ พฤติกรรมป้องกันกลุ่มอาการคอมพิวเตอร์ซินโดรมของผู้ใช้ คอมพิวเตอร์ ในการปฏิบัติงาน: หน่วยงาน ราชการ พื้นที่ เขต เมือง สงขลา*. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 29(1), 48-59.

KSUC-O-057

ความหลากหลายทางสังคมกับความสำเร็จในการกระจายอำนาจของอินเดีย

Social diversity and the decentralization success of India

ธรรพ์ณธร สีทา*

สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

*Corresponding author: thannathon.se.63@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกระจายอำนาจผ่านความหลากหลายทางสังคมของอินเดีย ซึ่งรวมไปถึงการใช้ภาษา การนับถือศาสนาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม นับตั้งแต่ช่วงการเข้ามาของจักรวรรดิโมกุลก่อนยุคอาณานิคม ยุคอาณานิคมภายใต้การปกครองของจักรวรรดิอังกฤษ และยุคหลังอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน ความหลากหลายทางสังคมในอินเดียเกิดขึ้นจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมากกว่า 700 ชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างสมดุลอำนาจในอินเดีย ความหลากหลายเป็นเครื่องมือป้องกันไม่ให้เกิดชาติพันธุ์หรือเจ้าอาณานิคมสามารถเข้ามารวมอำนาจในอินเดียได้ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านเอกสารที่สำคัญ อาทิ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ และบทความเป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า การกระจายอำนาจในอินเดียมีมาก่อนจะเกิดเป็นรัฐอินเดียในปัจจุบัน ในอดีตอินเดียมีการปกครองเริ่มตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน การปกครองในระดับหมู่บ้านมีชื่อเรียกว่า “ปัญจาญติ” หรือ “สภาผู้เฒ่า” สภาผู้เฒ่าจะเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในการบริหารและการตัดสินใจต่างๆ โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากเจ้าเมืองหรือราชาแห่งแคว้น เนื่องจากความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์และภาษาทำให้ระบบกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละที่ไม่เหมือนกัน การที่ราชาแห่งแคว้นหรือเจ้าเมืองจะส่งคนมาปกครองในดินแดนหรือหมู่บ้านที่มีภาษาที่แตกต่างสื่อสารกันไม่ได้จึงเป็นเรื่องยากที่จะเข้ามาปกครอง สิ่งที่ราชาแห่งแคว้นใช้ในการแก้ปัญหาคือ การให้อิสระกับหมู่บ้านในการปกครองตนเองเพื่อลดความซับซ้อนและความขัดแย้งในการปกครอง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจตั้งแต่อดีตที่ส่งผลให้อินเดียมีการปกครองในระดับหมู่บ้านพร้อมทั้งมีกระทรวงปัญจาญติเพื่อการปกครองระดับหมู่บ้านของอินเดียในปัจจุบัน การปกครองอินเดียในอดีตเจ้าเมืองหรือเจ้าแคว้นมีอิสระอย่างมากในการปกครองเมืองของตน เนื่องจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องยากที่จะเกิดการรวมอำนาจในอินเดีย การรวมอำนาจจำเป็นต้องสร้างระบบกฎหมาย สร้างภาษาหรือสร้างสภาวะการกลืนกลายทางวัฒนธรรมเพื่อให้กลุ่มคนหรือชาติพันธุ์รวมกันเป็นคนชาติเดียวกัน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำในอินเดีย ความล้มเหลวของการรวมอำนาจในอินเดียได้ปรากฏให้เห็นจากความพยายามรวมอำนาจในอินเดียของจักรวรรดิโมกุลและจักรวรรดิอังกฤษ ปัญหาที่ทั้งสองจักรวรรดิต้องพบเช่นเดียวกันคือ ปัญหาในเรื่องไม่สามารถส่งผู้ปกครองหรือขุนนางลงไปปกครองในพื้นที่ต่างๆได้ เนื่องจากความหลากหลายทางภาษาจึงทำให้เกิดความซับซ้อนในการปกครองทั้งสองจักรวรรดิจึงจำเป็นต้องมอบอำนาจให้เจ้าเมืองเดิมปกครองควบคู่กับการส่งคนไปคานอำนาจซึ่งง่ายกว่าส่งคนไปปกครองเพื่อลดปัญหาความซับซ้อนและความขัดแย้งที่ตามมา

คำสำคัญ: อินเดีย, ความหลากหลาย, กระจายอำนาจ, ปัญจาญติ, สังคม, ชาติพันธุ์

Abstract

The purpose of this article is to study decentralization through India's social diversity. This includes the use of language. Religion and cultural diversity since the entry of the Mughal Empire before the colonial era. The colonial period under the rule of the British Empire and the post-colonial period to the present day. Social diversity in India is made up of more than 700 ethnic groups. Diversity is a tool to prevent ethnic or colonial rulers from consolidating power in India. This study is based on qualitative research methodology through important documents such as relevant research. Books and articles etc. The study found that decentralization in India existed before the emergence of the present-day Indian state. Historically, India has ruled starting at the village level. The administration at the village level is called the "Panchayati" or "Council of Elders". The Council of Elders is the decision-making authority for the administration and judgment of matters. Due to ethnic and linguistic differences, each legal system or custom is not the same. For a regional king or city lord to send someone to rule in a land or village where different languages cannot be spoken, it is difficult to come to rule. What the regional king used to solve the problem was to give villages autonomy to govern themselves to reduce complexity and conflict of governance, marking the beginning of decentralization from the past that resulted in India having village level governance along with the current Indian village level ministry. Due to the diversity of ethnicity, language, religion and culture, it is difficult to achieve consolidation of power in India. The consolidation of power requires the creation of a legal system. But these are not easy things to do in India. The failure of consolidation of power in India was manifested by the Mughal and British Empire's attempts to consolidate power in India. The problem faced by both empires was the inability to send rulers or nobles to rule in different areas. Due to the linguistic diversity that complicates the two empires, it is necessary to delegate power to the former rulers to rule, coupled with sending people to the levers of power, which is easier than sending people to rule to reduce the complexity and conflicts that follow.

Keywords: India, diversity, Decentralize, Panchayat, Social, Ethnic

บทนำ

สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India) เป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน หากย้อนไปมองประวัติศาสตร์ของอินเดียต้องยอมรับว่าอินเดียเป็นประเทศที่เกิดใหม่มีอายุเพียง 70 กว่าปีเท่านั้น แต่หากย้อนวิวัฒนาการก่อนจะเป็นรัฐในวันนี้ อินเดียมีประวัติศาสตร์มายาวนาน แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่มีแต่ความสับสน และเต็มไปด้วยความหลากหลายมาตั้งแต่ต้น เรียกได้ว่าอินเดียไม่เคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวมาก่อนเลย หากเรามองจากแผนที่ประเทศอินเดียในปัจจุบัน หลายคนบอกว่าในยุคจักรวรรดิเมาริยะ มุกัลหรือโมกุล เป็นช่วงที่อินเดียเป็นปึกแผ่นมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงทั้งสองจักรวรรดินี้กลับไม่สามารถพิชิตแดนใต้ของอินเดียได้เลย แม้แต่จักรวรรดิอังกฤษที่สามารถพิชิตดินแดนทั้งหลายในอินเดียไว้ได้ แต่ก็ต้องยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของรัฐมหาราชาต่างๆ ที่มีมากมายถึงกว่า 500 รัฐ แน่แน่นอนว่าอังกฤษไม่สามารถเข้าไปก้าวก่ายกิจการภายในของรัฐมหาราชาเหล่านี้ได้ตามข้อตกลงที่ลงนามกันไว้ สิ่งที่เกิดขึ้นคือรัฐมหาราชาเหล่านี้ยังคงมีภาษา วัฒนธรรม และคติความเชื่อดั้งเดิมของตัวเองมาโดยตลอด แม้จะยอมรับการศึกษาสมัยใหม่แบบอังกฤษเข้าไป แต่ไม่ใช่ว่าทุกคนจะเข้าถึงมัน

ฉะนั้นภายหลังจากการประกาศเอกราชของอินเดียในปี 1947 ปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลในช่วงเวลานั้นต้องเผชิญในการสร้างความเป็น “อินเดีย” คือความหลากหลายของรัฐมหาราชาเหล่านี้ รวมถึงความหลากหลายของประชาชนในดินแดนแห่งนี้สุดท้ายแล้ว กลุ่มคณะผู้เรียกร้องเอกราชก็มองไปในทิศทางเดียวกันว่าอินเดียไม่สามารถเป็นรัฐเดี่ยวแบบรวมศูนย์อำนาจได้ การกระจายอำนาจจึงเกิดขึ้น แต่ภายใต้การทำงานแบบสาธารณรัฐของอินเดีย รัฐธรรมนูญยังคงให้อำนาจรัฐบาลกลางหลายเรื่องในการแทรกแซงกิจการของรัฐบาลระดับรัฐ เรียกได้ว่าส่งเสริมความหลากหลายแต่ต้องเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น แบ่งแยกไม่ได้หลายคนจึงเรียกโครงสร้างรัฐของอินเดียว่าเป็น ‘รัฐเดี่ยวภายใต้โครงสร้างสาธารณรัฐ’ กล่าวคือรัฐบาลกลางยอมรับในตัวตน ความหลากหลาย และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แต่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือรัฐเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้ร่มธงสาธารณรัฐอินเดียเท่านั้น (ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, 2562)

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมของอินเดียถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรวมศูนย์อำนาจในอินเดียเป็นไปได้ยาก การเข้ามาปกครองอินเดียของเจ้าอาณานิคมในแต่ละยุคจึงต้องวางโครงสร้างการปกครองในรูปแบบการกระจายอำนาจให้กับกลุ่มเจ้าเมืองหรือรัฐมหาราชาเดิมไปในตัวเพื่อลดความขัดแย้งและสามารถปกครองดินแดนอาณานิคมในอินเดียได้ กล่าวได้ว่าการกระจายอำนาจในอินเดียนั้นมีมานานก่อนการเกิดรัฐอินเดียในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม นิยามของคำว่า “การกระจายอำนาจ” ในแต่ละประเทศอาจจะมีคำนิยามที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระจายอำนาจนั้นก็ล้วนแตกต่างกัน ในบางประเทศความสำเร็จอาจเกิดจากการที่ไม่ต้องการการปกครองแบบรวมศูนย์ อำนาจในระบอบกษัตริย์ที่กดขี่และขูดรีดภาษีจากประชาชนอย่างสหรัฐอเมริกาที่ประกาศอิสรภาพจากจักรวรรดิอังกฤษและวางโครงสร้างการปกครองในรูปแบบการกระจายอำนาจเพื่อป้องกันการรวมศูนย์ที่กดขี่จากประสบการณ์ที่อเมริกาได้รับจากอังกฤษเป็นความสำเร็จที่เกิดจากประสบการณ์ของอเมริกาโดยตรง ในกรณีความสำเร็จของอินเดียนั้นเป็นความสำเร็จที่เกิดจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาซึ่งเป็นสิ่งที่มีมาก่อนที่เจ้าอาณานิคมจะเข้ามาและเป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าอาณานิคมประสบความล้มเหลวในการรวมอำนาจจากความหลากหลายเหล่านี้ ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอความสำเร็จในการกระจายอำนาจของอินเดีย โดยอธิบายผ่านประวัติศาสตร์ ความหลากหลายในสังคมของอินเดียและอธิบายผ่านมุมมองของผู้เขียนเอง บทความนี้จะแสดงภาพของการกระจายอำนาจที่มีความแตกต่างจากที่อื่นผ่านอัตลักษณ์ความหลากหลายของอินเดีย

การปกครองอินเดียในอดีต

อินเดียในยุคโบราณ อำนาจของผู้ปกครองเมืองในบริเวณนี้มีลักษณะของการกระจายตัว ผู้ปกครองมีอิสระอย่างมากในการปกครองเมืองของตนเอง การปกครองมีลักษณะที่เรียกว่า แมนดาลา อำนาจของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ปกครองทั้งในด้านการรบ การเกษตร และเศรษฐกิจ ทั้งนี้การปกครอง ในอินเดียยังมีลักษณะร่วมของการปกครองเมืองในยุคโบราณในเอเชียที่มีลักษณะเป็นเมือง 2 ฝ่ายฟ้า ที่ ผู้ปกครองเมืองนั้นมีการสวามิภักดิ์ผู้ปกครองเมืองที่มีอำนาจมากกว่าเมืองของตนมากกว่า 2 เมืองขึ้นไป ทั้งนี้ เพื่อให้เมืองของตนได้รับความคุ้มครองและไม่ถูกโจมตีจากเมืองที่มีอำนาจและความเข้มแข็งทางทหารที่ มากกว่า (ปฐวี โซติออนันต์, 2565)

การปกครองในระดับหมู่บ้าน

การปกครองในระดับหมู่บ้านปัญญาญติ สภาผู้เฒ่าหรือสภาหมู่บ้านมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ควบคู่กับประวัติศาสตร์ชาติ การปกครองตนเองที่เปรียบเป็นสาธารณรัฐขนาดเล็กประกอบด้วย สภาหมู่บ้าน หัวหน้าหมู่บ้าน คณะกรรมการต่างๆ มีสถานที่ประชุมซึ่งระบุชัดเจน แต่ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปภายใต้การแนะนำและได้รับความเคารพอย่าง

สูงสุดจากสมาชิกหมู่บ้านคือสภาผู้เผ่า อินเดียเป็นอาณาจักรที่มีพระราชอาณาแห่งแคว้น ทั้งดินแดนไม่ได้รวมเบ็ดเสร็จภายใต้การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์ใดราชวงศ์หนึ่ง กษัตริย์แต่ละยุคอาจมีความยิ่งใหญ่ต่างกันอาจมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไม่เท่ากัน ตั้งแต่อดีตกาลและถึงแม้จะเป็นช่วงการปกครองของอังกฤษก็ตาม แผ่นดินอินเดียมีความหมายถึงอาณาเขตกว้างใหญ่หรืออารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ (Indus Valley) ซึ่งยังไม่ได้แปรเปลี่ยนเป็นประเทศต่างๆ (ชนบท วงศ์กาฬสินธุ์, 2558)

การปกครองในระดับหมู่บ้านเป็นรากฐานที่สำคัญในการปกครองของอินเดีย ในสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมู่บ้านถือเป็นหน่วยเริ่มต้นในการรวมกลุ่มของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกัน การที่หมู่บ้านได้รับอำนาจให้ปกครองตนเองอย่างอิสระนอกจากเป็นการวางรากฐานในการปกครองตนเองแล้วยังเป็นจุดเริ่มต้นของการวางรากฐานในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นไปในตัวทำให้ท้องถิ่นของอินเดียมีความเข้มแข็งมาตั้งแต่อดีตและเกิดการพัฒนาจากในระดับหมู่บ้านสู่การกระจายอำนาจในระดับรัฐหรือแคว้นในขณะนั้น

อินเดียโบราณเป็นอาณาจักรที่มีแคว้นเล็กแคว้นน้อยกระจายตัวกันไปตามพื้นที่ต่างๆ มีความเป็นอิสระในการปกครอง เนื่องจากแคว้นต่างๆล้วนมีภาษาและวัฒนธรรมที่ต่างกันมากทำให้การที่จะรวมแคว้นต่างๆเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกันนั้นเป็นเรื่องยากจากความหลากหลายในด้านภาษาและวัฒนธรรมรวมถึงการมีอิสระในการปกครองตนเองมาอย่างยาวนาน อาจกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือรากฐานในการกระจายอำนาจที่ทำให้รัฐอิสระในอินเดียวางแผนอำนาจในการปกครองที่ตนมีและเป็นเรื่องยากที่จะมีรัฐมหาอำนาจเข้ามารวมศูนย์อำนาจในอินเดียได้ อย่างไรก็ตามจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมิจักรวรรดิยิ่งใหญ่สองจักรวรรดิที่สามารถเข้าไปปกครองแคว้นต่างๆในอินเดียให้เป็นปึกแผ่นได้ คือ จักรวรรดิโมกุลและจักรวรรดิอังกฤษ

จักรวรรดิโมกุลกับการพยายามรวมอำนาจในอินเดีย

ในช่วงศตวรรษที่ 16 เกิดความพยายามรวมศูนย์อำนาจจากเมืองต่างๆ ที่มีอิสระในการปกครอง ตนเองให้อยู่ภายใต้ผู้ปกครองกลุ่มใหม่ที่มีชื่อว่า ราชวงศ์โมกุล การสถาปนาอำนาจของราชวงศ์โมกุลเหนือเมืองต่างๆ ในยุคนั้นเริ่มต้นมาจากการรุกรานของพวกเติร์ก-มองโกล ภายใต้การนำของติมูร์ (Timur) ส่งผลให้อาณาจักรมุสลิมที่มีศูนย์กลางที่เมืองเคลีอ่อนแอ ส่วนคนอินเดียที่เป็นฮินดูเริ่มมีอำนาจมากขึ้น ประกอบกับ ภายในอาณาจักรสุลต่านแห่งเคลีเกิดความอ่อนแอเนื่องจากการแย่งชิงราชสมบัติ เปิดโอกาสให้บาร์บุร์ (Babur) (มีเชื้อสายเติร์ก-มองโกล) ยกทัพจากเมืองคาบูลในอัฟกานิสถานเข้า รุกรานเมืองต่างๆ ทางภาคเหนือของอินเดีย ทั้งเมืองของพวกฮินดูและมุสลิม จนสามารถยึดครองเมืองเคลีได้สำเร็จ จากนั้นได้สถาปนาราชวงศ์โมกุลขึ้นปกครอง สร้างจักรวรรดิใหม่ที่แข็งแกร่งขึ้นปกครองอินเดียได้สำเร็จประมาณ ปี ค.ศ. 1525 (Catherine B. Asher and Cynthia Talbot. 2006)

การเข้ามาปกครองอินเดียของจักรวรรดิโมกุลถึงแม้จะสามารถรวมแคว้นเล็กแคว้นน้อยในอินเดียได้สำเร็จ แต่จักรวรรดิโมกุลต้องพบกับปัญหาใหญ่ในการปกครองอินเดีย คือ ปัญหาเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาที่ส่งผลให้จักรวรรดิโมกุลไม่สามารถนำเอาวัฒนธรรมละภาษาของตนเองเข้ามากลืนกลายภาษาและวัฒนธรรมต่างๆที่มีอยู่ในอินเดียได้ การที่จักรวรรดิโมกุลจะนำเอาวัฒนธรรม ภาษา หรือกฎหมายของตนเองลงมาปกครองโดยการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางนั้นเป็นไปได้ยากและสิ้นเปลืองทรัพยากร รวมถึงจักรวรรดิโมกุลไม่สามารถส่งคนหรือขุนนางของตนไปปกครองในพื้นที่ต่างๆได้อย่างเบ็ดเสร็จ เพราะไม่สามารถสื่อสารกับชนพื้นเมืองได้จึงต้องอาศัยกลุ่มเจ้าเมืองเดิมในการช่วยปกครอง ด้วยเหตุผลเหล่านี้จักรวรรดิโมกุลจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้อำนาจในการปกครองกับกลุ่มเจ้าเมืองเดิมเพื่อให้กลุ่มเจ้าเมืองเดิมทำการบริหารจัดการปกครองในรัฐของตนได้อย่างอิสระและเพื่อลดปัญหาในเรื่องของความวุ่นวายทางการเมืองที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง

ในช่วงการปกครองของอาณาจักรโมกุลเจ้าเมืองต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองต้องส่งเครื่องบรรณาการกับให้กษัตริย์โมกุลเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงถึงการยอมอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง การที่จะขึ้นเป็นเจ้าเมืองต่อจากเจ้าเมืองเดิมต้องได้รับความเห็นชอบจากทางราชวงศ์โมกุล อย่างไรก็ตาม เจ้าเมือง ต่างๆ ยังมีอิสระในการปกครองตนเองได้ใน

ระดับหนึ่ง กล่าวคือ เจ้าเมืองต่างๆ ยังสามารถที่จะออกกฎหมาย เก็บภาษี และเกณฑ์แรงงานมารับใช้ตนได้ นอกจากนี้ ในระดับหมู่บ้านยังคงให้อิสระในการบริหารจัดการตนเอง (ปฐวี โชติอนันต์, 2565)

จากการเข้ามาของจักรวรรดิโมกุลถึงแม้จะสำเร็จในเรื่องของการยึดดินแดนแต่ก็ล้มเหลวในการปกครอง ในมุมมองของผู้เขียนมองว่า หากแคว้นต่างๆ ในอินเดียไม่มีความหลากหลายทางสังคมไม่ว่าจะด้วย ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาหรือวัฒนธรรม การรวมอำนาจในอินเดียอาจจะเป็นเรื่องที่ง่ายกว่านี้ จากความหลากหลายเหล่านี้ทำให้ผู้นำเดิมมีอำนาจอย่างอิสระในการปกครองเมืองหรือแม้แต่หมู่บ้านของตนเองซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือ หัวใจสำคัญในการกระจายอำนาจ กล่าวได้ว่า สภาพความหลากหลายในสังคมของอินเดียคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้อินเดียประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจตั้งแต่อดีตและยังคงมีผลมาจนถึงปัจจุบัน

จึงกล่าวได้ว่าในขณะที่รัฐรวมศูนย์ภายใต้จักรวรรดินิยมโมกุลมีอำนาจนั้น ยังไม่สามารถทำลายจิตวิญญาณการปกครองใน ระดับท้องถิ่นของชุมชนอินเดียได้ จึงทำให้บทบาทของผู้นำหมู่บ้านที่เป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างพลเมืองและรัฐมีความสำคัญยิ่งขึ้นไปในห้วงเวลาดังกล่าว ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังการเข้ามาของลัทธิอาณานิคม (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2564)

ความพยายามรวมศูนย์อำนาจจนนำมาซึ่งความเสื่อมสลายของจักรวรรดิโมกุล

จากที่ผู้เขียนได้อธิบายไปข้างต้นว่าในช่วงแรกที่จักรวรรดิโมกุลเข้ามาปกครองอินเดียได้ให้ความยืดหยุ่นในการปกครองกับเจ้าเมืองเดิมโดยให้อำนาจอย่างอิสระ แต่ภายหลังการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิออรังเซพ จักรพรรดิองค์ที่ 6 แห่งจักรวรรดิโมกุล พระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถในด้านการปกครองและการทำสงคราม จักรพรรดิออรังเซพเป็นผู้ที่เคร่งในศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก ในสมัยของพระองค์ได้ทรงวางโครงสร้างทางกฎหมายโดยใช้กฎหมายอิสลามในการปกครองอินเดียและยกเลิกการนับถือศาสนาแบบเสรีที่มีมาตั้งในรัชสมัยของบิดา การกระทำในครั้งนี้ทำให้รัฐต่างๆที่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโมกุลเกิดความไม่พอใจและเริ่มมีการก่อกบฏ ด้วยความสามารถของจักรพรรดิออรังเซพ ตลอดจนรัชสมัยของพระองค์ ทรงปราบกบฏได้ทุกครั้งแต่ก็ไม่มีความอดทน ด้วยความหลากหลายที่ไม่สามารถรับกับกฎหมายอิสลามได้ จนสิ้นรัชสมัยของพระองค์ จักรวรรดิโมกุลก็ไม่สามารถควบคุมความขัดแย้งภายในได้พร้อมกับการเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษทำให้จักรวรรดิโมกุลล่มสลายในที่สุด

ภาพที่ 1: จักรพรรดิออรังเซพ

ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/จักรพรรดิออรังเซพ>

การเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษในอินเดีย

การเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษในศตวรรษที่ 16 หลังการเสื่อมอำนาจของจักรวรรดิโมกุล ในช่วงแรกการเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษมาพร้อมกับการทำการค้ารวมถึงการขยายอิทธิพลไปยังรัฐมหาราชาที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของ

จักรวรรดิโมกุล จักรวรรดิโมกุลหลังจากเกิดความขัดแย้งภายในและประสบปัญหาในเรื่องการเกิดกบฏที่ไม่สามารถที่จะต้านทานการรุกรานของจักรวรรดิอังกฤษได้ เหล่าบรรดาเจ้าเมืองที่เคยอยู่ภายใต้การปกครอง เริ่มมีใจออกห่างและหันมายอมจำนนให้จักรวรรดิอังกฤษแทนและทำที่สุคจักรวรรดิอังกฤษก็สามารถรวมแคว้นต่างๆในอินเดียให้ตกอยู่ภายใต้การเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษได้

ภายหลังอินเดียกลายเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ อังกฤษได้ประสบปัญหาเรื่องความหลากหลายของชาติ พันธุ์ ภาษา และศาสนา รวมถึงระบบวรรณะ เช่นเดียวกับที่ราชวงศ์โมกุลที่ปกครองอินเดียก่อนหน้านั้น สิ่งนี้ อังกฤษทำคือ มีแบ่งการปกครองเป็น 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่หนึ่ง อังกฤษยังคงให้มีดินแดนที่ปกครองโดยเจ้า พื้นเมืองที่สืบเชื้อสายกันมา อย่างเช่น รัฐมหาราชา เป็นต้น แต่อังกฤษจะมีการส่งคนของตนเองเข้าไปอยู่ในรัฐ นั้นในลักษณะของข้าหลวงเพื่อที่จะคอยคานอำนาจของเจ้าเมืองเดิมและคอยตรวจสอบการส่งสินค้าและภาษีให้กับรัฐบาลอังกฤษ รูปแบบที่สอง ในบางรัฐที่ผู้ปกครองไม่ยอมจำนนต่ออังกฤษ อังกฤษเลือกที่จะกำจัด ผู้ปกครองนั้นทิ้งและส่งคนของตนให้เป็นผู้ปกครองรัฐนั้นแทน รัฐที่มีเจ้าเมืองเดิมปกครองหรือรัฐที่มีผู้แทนของ อังกฤษปกครองจะถูกเรียกว่า บริติชราช รัฐในอินเดียซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้สหราชอาณาจักรหรือจักรวรรดินิยม (ปฐวี โชติอนันต์, 2565)

จักรวรรดิอังกฤษนับว่าเป็นจักรวรรดิแห่งการเป็นเจ้าอาณานิคมที่ยิ่งใหญ่ เมื่อต้องเข้ามาปกครองในอินเดียก็ต้องอ่อนข้อให้กับความหลากหลายในอินเดีย เป็นปัญหาที่จักรวรรดิอังกฤษพบเจอเช่นเดียวกับจักรวรรดิโมกุล ในช่วงที่จักรวรรดิอังกฤษปกครองอินเดียนั้นได้เข้ามาพร้อมกับระบบราชการ การเก็บภาษี และการกีดกันทางการค้าและอุตสาหกรรม รวมไปถึงการพัฒนาทั้งโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ระบบการศึกษา และการคมนาคม ได้เปลี่ยนอินเดียให้กลายเป็นพื้นที่ทางการเมืองรูปแบบใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ทำลายจิตวิญญาณของการมีส่วนร่วม ร่วมทางการปกครองในอินเดียอย่างรุนแรง (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2564)

การที่อังกฤษปกครองอินเดียผ่านการใช้กฎหมายต่างๆ ในการเก็บภาษีและนาทรัพยากรจาก ท้องถิ่นเข้ามาให้อังกฤษจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือ เกิดการลุกขึ้นต่อสู้ของคนอินเดีย หรือที่อังกฤษเรียกคน เหล่านี้ว่ากบฏ การเกิดขึ้นของกบฏมีสาเหตุมาจากเขาเหล่านั้นรู้สึกว่าจะอังกฤษเก็บภาษีพวกเขามากเกินไป สภาพความเป็นอยู่ของเขาไม่ได้ดีขึ้น มากกว่านั้นยังมีการใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรงสำหรับคนที่ไม่จ่าย ภาษีหรือต่อต้านอำนาจรัฐบาลอังกฤษ กบฏที่ใหญ่ที่สุดคือกบฏซีปอย หรือกบฏชวานา (รณชิต คูหา, 2563)

ภาพที่ 2: กบฏซีปอยหรือกบฏชวานา

ที่มา : <https://www.blockdit.com/posts/5ff3f7cf3a9d640399d7bb43>

เหตุการณ์กบฏซีปอยได้สะท้อนให้เห็นว่าการที่จะเข้ามารวมอำนาจการปกครองในอินเดียนั้นเป็นเรื่องยาก การที่จะเปลี่ยนค่านิยม กฎหมาย ความเชื่อ ในสังคมอินเดียเป็นเรื่องที่ผู้เขียนมองว่าเป็นไปไม่ได้เลยจากประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญที่ผู้เขียนได้ยกมานั้น ทำให้เห็นได้ว่า ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีในสังคมอินเดีย คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการกระจายอำนาจของอินเดียมาตั้งแต่ในอดีต

นอกจากเหตุการณ์กบฏซีปอยยังมีเหตุการณ์อีกหนึ่งเหตุการณ์สำคัญ คือ การต่อสู้ของคนอินเดียเพื่อปกป้องทรัพยากรในท้องถิ่น การเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษสิ่งที่สำคัญคือ การค้นหาทรัพยากรแล้วส่งกลับไปยังแผ่นดินแม่โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ในเทือกเขาหิมาลัยของอินเดียที่อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ที่จักรวรรดิอังกฤษต้องการ สิ่งที่ยังคงเหลือคือการนำทหารเข้าไปขับไล่คนที่อยู่ในบริเวณนั้นเพื่อเอาทรัพยากรดังกล่าวมีการทำร้ายคนในพื้นที่ที่ขัดขวาง ผลที่ตามมาคือ คนในบริเวณนั้นได้มีการจุดไฟเผาป่าเพื่อไม่ให้อังกฤษเอาทรัพยากรไปได้ ส่งผลให้อังกฤษต้องมีการเจรจากับคนในพื้นที่ผ่านการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างตัวแทนอังกฤษ ตัวแทนของรัฐและประชาชนในพื้นที่ในการจัดการป่า สิ่งเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของคนอินเดียในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ (ปฐวี ไซตอนันต์, 2565)

ความหลากหลายทางสังคมกับการกระจายอำนาจหลังได้รับเอกราชจากอังกฤษ

ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1947 อังกฤษยอมให้เอกราชกับอินเดีย การที่อังกฤษมอบเอกราชให้กับอินเดียได้สร้างความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจนลามไปถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศระหว่างอินเดียกับปากีสถาน อินเดียมีประชาชนนับถือศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูจำนวนมาก แต่ในสมัยนั้นมีคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งนับถือศาสนาอิสลามอยู่ในบริเวณปากีสถานในปัจจุบันเมื่อเจ้าอาณานิคมอังกฤษให้เอกราชแก่อินเดีย และให้เอกราชกับปากีสถานด้วยเหมือนกัน มีคนที่อยู่ในอินเดียแต่นับถือศาสนาอิสลามอยากย้ายไปอยู่ที่ปากีสถานเนื่องจากเป็นคนส่วนน้อยของสังคมและมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา ผลที่ตามมาคือคนอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากพยายามย้ายไปอยู่ที่ปากีสถานโดยเฉพาะบริเวณแคว้นแคชเมียร์ที่เป็นรอยต่อพรมแดนระหว่างอินเดียกับปากีสถาน ส่งผลให้มีการฆ่ากันตายมากขึ้นในเรื่องความขัดแย้งของดินระหว่างคนอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูและผู้ทีนับถือศาสนาอิสลาม (Narasingha P. Sil. 2009)

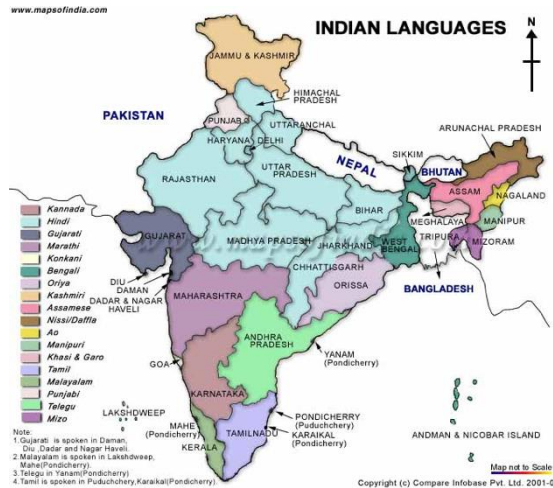
หลังได้รับเอกราชจากอังกฤษอินเดียในมุมมองของผู้เขียนได้กลับเข้าสู่สภาวะที่อำนาจกระจายตัวไปตามรัฐต่างๆ เหมือนในอดีต ไม่มีรัฐส่วนกลางเข้ามาควบคุม จากการแยกตัวออกจากอินเดียของปากีสถานได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐที่ถูกกระจายตัวออกไปจนสามารถแยกไปเป็นประเทศได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรากฐานของการกระจายอำนาจที่ยังถูกยักยอกอยู่ในสังคมอินเดีย

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาที่ส่งผลต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญในอินเดีย

ในปี ค.ศ. 1950 ประเทศอินเดียได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีการกระจายอำนาจอย่างมาก ในรัฐธรรมนูญอินเดียฉบับนี้มีการกำหนดภาษาที่ใช้ในราชการถึง 22 ภาษา ทำให้ทั้ง 22 ภาษาซึ่งถูกบรรจุให้เป็นภาษาทางการของอินเดียจึงเป็นภาษาที่สำคัญของรัฐและกลุ่มคนต่างๆ ในอินเดีย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของคนในประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรและเป็นรัฐธรรมนูญที่ยาวที่สุดในโลกมีค่าที่บรรจุในรัฐธรรมนูญถึง 145,000 คำ ทั้งนี้การที่มีคำจำนวนมากเป็นเพราะว่าคนที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องการให้มีรัฐธรรมนูญมีความละเอียด ไม่มีการนำไปตีความผิดๆ (ปฐวี ไซตอนันต์, 2565)

ในรัฐธรรมนูญอินเดีย มีหลักประการหนึ่งที่สำคัญในเรื่องการกระจายอำนาจคือ การเคารพเชื่อมั่นการตัดสินใจในแต่ละรัฐ สิ่งนี้เองเป็นการแสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลแห่งรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นอย่างชัดเจน การเกิดขบวนการชาตินิยมที่นำโดยมหาตมะ คานธี นำมาสู่การยอมให้เอกราชของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ แต่เมื่อพิจารณากิจการภายในประเทศจะพบว่า รัฐต่างๆ มีการแบ่งอำนาจกันอย่างชัดเจนกับรัฐบาลกลางถึงขอบเขตของอำนาจรัฐบาลกลางกับรัฐบาลแห่งรัฐ หลักในเรื่องการเคารพการตัดสินใจของรัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน สภาพภูมิศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรมและศาสนาของคนในรัฐนั้น มากกว่านั้น ถ้าไม่มีข้อตกลงในหลักนี้อย่างชัดเจนผลที่ตามมาอาจจะนำไปสู่การปลดแอกของรัฐและตั้งประเทศใหม่ได้ (Constitution of India. 2017)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ของอินเดียเป็นรัฐธรรมนูญที่ผสมหลายข้อดีของรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ เนื่องจากประเทศอินเดียมีการจัดการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ส่งผลให้ผู้ร่างได้มีเวลาศึกษาบทเรียนรัฐธรรมนูญของประเทศที่พัฒนาแล้วและนำข้อดีของเขามาใส่ในรัฐธรรมนูญเพื่อออกแบบโครงสร้างและระบบการเมืองของประเทศตนเอง ยกตัวอย่างเช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่นำมาจากสหภาพโซเวียต หลักการในการเริ่มต้นที่ท้องถิ่น (Local Subsidiary) ของเยอรมนี กล่าวคือ ให้ท้องถิ่นระดับล่างมาก่อน หลังจากนั้นถ้าทำไม่ได้จึงค่อย ขยับขึ้นมาให้เป็นความรับผิดชอบขององค์กรที่อยู่เหนือขึ้นไปจนถึงรัฐบาลในระดับชาติ (ปฐวี โชติอนันต์, 2565)

ภาพที่ 3: ภาษาตามภูมิภาคต่าง ๆ ของอินเดีย

ที่มา : <http://china-india-gender.weebly.com/minorities.html>

อินเดียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางสังคมโดยเฉพาะด้านชาติพันธุ์ อินเดียมีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยอาศัยอยู่กว่า 700 ชาติพันธุ์ อาทิ ในรัฐมณีปุระทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เป็นรัฐที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และเกิดความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เมไต (Meitei) กับกลุ่มชาติพันธุ์คูกี (Kuki) ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ในรัฐมณีปุระ และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในสภาวะความขัดแย้งอีกเป็นจำนวนมาก ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อไม่ให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดได้สิทธิมากกว่าชาติพันธุ์อื่นและไม่ให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดมีอำนาจมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นการคานอำนาจและการกระจายอำนาจที่เกิดจากความหลากหลาย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์นำมาสู่ความหลากหลายทางภาษา หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษจะเห็นได้ว่าในรัฐธรรมนูญได้กำหนดภาษาราชการถึง 22 ภาษาในมุมมองของผู้เขียนการกำหนดภาษาราชการนี้ไม่ได้เป็นเพียงผลที่มาจากความหลากหลายเพียงอย่างเดียวแต่สิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมารองรับต่อการกระจายอำนาจที่มีมาตั้งแต่อดีต หากกำหนดภาษาราชการเพียงภาษาเดียวสาธารณรัฐอินเดีย คงมีสภาพไม่ต่างจากจักรวรรดิโมกุลหรือจักรวรรดิอังกฤษที่พยายามรวมอำนาจท่ามกลางความหลากหลายเหล่านี้จนนำไปสู่ความล้มเหลวในการปกครองตามประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว

การจัดการกับความหลากหลายในอินเดียเพื่อลดความขัดแย้งจากอำนาจที่กระจายตัว

หากจะเฉลยว่าอินเดียใช้กระบวนการใดในการจัดการกับความหลากหลาย อาจอธิบายผ่าน 3 คำหลัก คือ เปิดใจโอบรับ และส่งเสริมสำหรับประเด็นแรกที่มีความสำคัญมากๆ คือ การเปิดใจยอมรับว่า 'ความหลากหลาย' เป็นเรื่องธรรมชาติ และมีอยู่จริง เพราะหากยอมรับความเป็นจริงไม่ได้ การดำเนินนโยบายผนวกรวมความหลากหลายได้ความเป็นอินเดียคงไม่ประสบความสำเร็จการเปิดใจรับความหลากหลายเป็นเรื่องง่าย แต่เอาเข้าจริงแล้ว เป็นปรกการด้านสำคัญที่หลายประเทศไม่สามารถก้าวข้ามไปได้ อินเดียประสบความสำเร็จในเรื่องนี้ เพราะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมแต่ต้นของอินเดียและความพยายามในการรักษาสิ่งเหล่านี้เอาไว้ เพราะปราชญ์และนักคิดอินเดียหลายคนมักพร่ำสอนอยู่เสมอว่า "เพราะแตกต่างจึงเดินหน้า เพราะถกเถียงจึงแตกฉาน" คติความคิดเหล่านี้ฝังรากในความคิดของคนอินเดียหลายคน เราจึงสังเกตว่า คนอินเดียชอบถกเถียง และ

ยอมรับในความต่างของกันและกันในทางความคิด และเรียนรู้ระหว่างกันอยู่เสมอนอกจากการเปิดใจยอมรับในความหลากหลายแล้ว สิ่งที่รัฐบาลอินเดียทำและพยายามทำมาโดยตลอดคือเรื่องการโอบรับความหลากหลายเหล่านั้นให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

หนึ่งในเรื่องสำคัญที่เป็นข้อถกเถียงใหญ่นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของอินเดียปี 1950 คือเรื่องภาษาราชการ รัฐธรรมนูญอินเดียระบุไว้ชัดเจนตามมาตรา 343 ว่าภาษาราชการของอินเดียคือภาษาฮินดีในอักษรเทวนาครีเท่านั้น โดยอนุโลมใช้ภาษาอังกฤษไปก่อน 15 ปี แต่เรื่องนี้กลายเป็นปัญหาใหญ่ เนื่องจากคนอินเดียไม่รู้ภาษาฮินดีทุกคน และในเวลาไม่นานเองมีคนรู้ภาษานี้เพียงร้อยละ 40 เท่านั้น หนึ่งในคำถามใหญ่ที่เป็นประเด็นในช่วงนั้นคือ "ทำไมต้องฮินดี" แล้วภาษาอื่นไม่สำคัญอย่างไร นั่นเป็นความสับสนและประหลาดครั้งแรกที่อินเดียต้องเผชิญปัญหาข้อถกเถียงในเรื่องการส่งเสริมความหลากหลายเพราะหลังจากนั้นไม่นาน เกิดการประท้วงใหญ่ในรัฐทมิฬ นาฑู นำไปสู่การจลาจล และมีประเด็นเรื่องการต่อต้านภาษาฮินดี จนสุดท้ายรัฐบาลการต้องออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อรองรับภาษาถิ่นทั้งสิ้น 22 ภาษาให้สามารถใช้ได้ในทางราชการของท้องถิ่นนั้นๆ มีการปรับรัฐธรรมนูญมาตรา 210 ให้ ส.ส. สามารถใช้ภาษาถิ่นทั้ง 22 ภาษาได้โดยมีสามแปล ต่อมาในปี 1963 มีการต่ออายุภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาราชการ และแก้ไขอีกครั้งในปี 1967 ให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการควบคู่กับภาษาฮินดีนับแต่นั้นเป็นต้นมาภาษาฮินดีก็ไม่ได้มีการบังคับให้มีในการเรียนการสอน ประชาชนทั่วไปสามารถเลือกศึกษาได้ระหว่างภาษาอังกฤษ หรือฮินดี และภาษาถิ่นของตนเอง จะนั้นหากใครผลไปใช้ฮินดีในรัฐทมิฬ นาฑู ก็ไม่ต้องตกใจที่จะไม่มีใครฟังเราเรื่อง นี่คือนโยบายที่เรียกว่า เปิดใจ และโอบรับในความหลากหลาย แม้รัฐบาลจะแข่งขันกับเรื่องภาษาได้แต่ก็เลือกที่จะไม่ทำแนวคิดสุดท้ายคือเรื่องการส่งเสริมให้เกิดความหลากหลาย ซึ่งเป็นการกระทำในระดับนโยบาย เป็นความโชคดีประการหนึ่งของอินเดียที่ระบบการปกครองมีการกระจายอำนาจค่อนข้างสูง ฉะนั้นรัฐบาลท้องถิ่นจึงสามารถทำงานเรื่องการส่งเสริมความเป็นท้องถิ่นนิยมได้เอง การส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรม รวมถึงภาษาท้องถิ่นจึงสามารถกระทำได้อย่างเสรีโดยปราศจากการแทรกแซงจากส่วนกลาง มีการส่งเสริมการแต่งกายตามประเพณีท้องถิ่นตามที่อยู่ของ ส.ส. แต่ละคน (ศุภวิชัย แก้วคุนออก, 2562)

บทสรุป

จากประวัติศาสตร์การปกครองของอินเดียที่ผู้เขียนได้อธิบายมาทั้งหมด จากทัศนคติของผู้เขียนมองว่าพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น ชชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมหรือความแตกต่างในด้านอื่นๆ พื้นที่เหล่านี้คือพื้นที่แห่งการตรวจสอบและคานอำนาจรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นรูปแบบในการคานอำนาจที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะในพื้นที่แห่งความหลากหลายนั้นเป็นเรื่องยากที่จะมีผู้มีอำนาจเพียงคนเดียวหรือเป็นเรื่องยากที่จะมีความคิดความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งจะกลืนกลายความเชื่ออื่นที่มีในสังคม

ในกรณี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในอินเดียที่ผู้เขียนยกอธิบายพร้อมการกระจายอำนาจนั้น ผู้เขียนต้องการจะให้มุมมองของการกระจายอำนาจในมิติของความหลากหลายที่ถือเป็นลักษณะเฉพาะที่เห็นได้ในอินเดียเท่านั้น จากความหลากหลายทางสังคมและชาติพันธุ์ในอินเดีย เป็นเรื่องยากที่จะมีชาติพันธุ์หรือชาติมหาอำนาจใดเข้ามารวมอำนาจในอินเดียได้ จะเห็นได้จากจักรวรรดิโมกุลและจักรวรรดิอังกฤษที่ต้องยอมอ่อนข้อและให้ความยืดหยุ่นในการปกครองโดยการกระจายอำนาจตามที่ผู้เขียนได้อธิบายไปแล้วข้างต้น หากนำเอากรณีของอินเดียมาเปรียบกับการกระจายอำนาจในประเทศไทยนั้นเราจะเห็นมิติที่แตกต่าง การกระจายอำนาจในประเทศไทยจะต้องรอรัฐส่วนกลางตัดสินใจท้องถิ่นหรือประชาชนไม่สามารถตัดสินใจได้และไม่สามารถสร้างแรงกดดันได้เพราะรัฐส่วนกลางของไทยยังห่วงในเรื่องปัญหาความมั่นคงหากมีใครพูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจหรือการปกครองตนเองในประเทศไทยนั้นอาจจะต้องโดนข้อหาที่เป็นภัยต่อความมั่นคงได้ แต่ในทางกลับกันในอินเดียหากรัฐส่วนกลางรวมอำนาจเอาไว้ฝ่ายเดียวรัฐต่างๆจะเกิดความไม่พอใจและปัญหาความมั่นคงจะตามมาเป็นเหตุให้รัฐบาลกลางของอินเดียต้องให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเป็นพิเศษ จากทั้งหมดที่ผู้เขียนกล่าวมาการกระจายอำนาจในอินเดียถ้าไม่มี ความหลากหลายคงไม่ประสบผลสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

Catherine B. Asher and Cynthia Talbot. (2006). *India Before Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Constitution of India. (2021). *Constitution of India 1950*. Retrieved from https://www.constitutionofindia.net/constitution_of_india.

Narasingha P. Sil. (2021). India-Pakistan Conflict An Overview. Retrieved from <https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/india-pakistan-conflict-an-overview.pdf>

ภาษาไทย

ชนบพร วงศ์กาฬสินธุ์. (2558). *การปกครองท้องถิ่นของอินเดีย: จากสภาพผู้เฒ่าของหมู่บ้านสู่กระทรวงปัญญาดิ*
ราช. สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

จรรย์ มะลุสมิ. (2563). *วัฒนธรรมสมัยนิยมของอินเดีย “ความหลากหลาย-การผสมผสาน”*. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2566, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_309095

ปฐวี โชติอนันต์. (2565). *การกระจายอำนาจในสาธารณรัฐอินเดีย กรณีศึกษา การบริหารท้องถิ่นในระดับรัฐ*.
วารสารการปกครองท้องถิ่น, 16(3)

ปิยณัฐ สร้อยคำ. (2564). *30 ปีอินเดีย: การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหลังแก้รัฐธรรมนูญ*. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยณัฐ สร้อยคำ. (2564). *รายงานโครงการวิจัยการกระจายอำนาจในสาธารณรัฐอินเดีย:กรณีศึกษาปัญญาดิในฐานะ*
การปกครองส่วนท้องถิ่น. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยาสมิน ซัตตาร์. (2014). *ชนกลุ่มน้อย พหุวัฒนธรรม และสิทธิพิเศษในอินเดีย*. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2566, จาก <https://deepsouthwatch.org/th/node/6573>

รณชิต คูหา. (2563). *กบฏชวา : มุขฐานจิตสำนึกในอินเดียยุคอาณานิคม* (ปริตี หงษ์ส ตันแปล). กรุงเทพฯ:
Illuminations Editions. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1999).

ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก. (2562). *การจัดการความหลากหลายในแบบฉบับอินเดีย*. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2566, จาก <https://www.the101.world/diversity-management-in-india/>

ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก. (2564). *จากในรัฐสู่ระหว่างประเทศ:บทบาทของรัฐบาลระดับรัฐในการกำหนดนโยบาย*
ต่างประเทศอินเดีย. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2566, จาก <https://www.the101.world/indian-states-and-foreign-policy-making/>

สถาบันพระปกเกล้า. (2565). *รัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ ตอนที่ 4 รัฐธรรมนูญอินเดีย กับบทบาทการส่งเสริม*
ประชาธิปไตยและความหลากหลายของผู้คนในสังคม. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2566, จาก <https://www.kpi.ac.th/knowledge/seminar/data/1235?page=2>

อัครเราะฮมาน มูแกม. (2565). *ปัจจัยการก่อเกิดสังคมพหุวัฒนธรรมอินเดีย*. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2566, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/article/download/259435/174452>

KSUC-O-058

รถไฟในอินเดีย: ก้าวข้ามมาเป็นมหาอำนาจ

Railways in India : on becoming a superpower

ศีกษก พงสุวรรณ*

สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

*Corresponding author: siksaka.po.63@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการคมนาคมรถไฟในอินเดีย ก้าวข้ามมาเป็นมหาอำนาจจากในอดีตจนถึงปัจจุบันที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงรูปแบบการเมืองการปกครองที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การปรับตัวของรัฐบาลและประชาชนที่ส่งผลต่อกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการกำหนดการดำเนินนโยบายของประเทศอินเดียที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในประเทศผู้ที่มีอำนาจสูงสุด อีกทั้งมีประชากรขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่งของโลก ทั้งมีการขนส่งระบบรางที่มีการเชื่อมต่อในหลาย ๆ เมืองถือเป็นประเทศที่ได้เห็นถึงการดำเนินนโยบายของนายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี นโยบาย Make in India ได้เห็นถึงความสำคัญการยกระดับประเทศสู่ศูนย์กลางการผลิตของโลก มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรม 25 สาขา โดยหนึ่งในนั้นก็คือเรื่องของรถไฟ ที่รัฐบาลนายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาในครั้งนี้ ที่ถือเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาระบบขนส่งโดยสาร โดยระบบรางเพื่อลดปัญหาต่าง ๆ อาทิ รถติด อุบัติเหตุทางถนน การบริการสาธารณะที่ไม่เพียงพอประชากรในประเทศอินเดียที่มีประชากรที่มากที่สุดในโลก แม้จะมีรถไฟที่ใช้งานมาในอดีตจนถึงปัจจุบันอายุเกือบ 170 ปีแล้ว ซึ่งก็ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก แต่อย่างไรก็ตามก็ถือเป็นที่ยึดตามองในการพัฒนาในครั้งนี้ ซึ่งก็มีหลาย ๆ รัฐที่ใช้รถไฟฟ้าใต้ดิน รถไฟความเร็วสูง ที่เริ่มขยายเส้นทางพัฒนาเชื่อมโยงไปยังรัฐต่างๆ ที่มาอำนวยความสะดวกตอบสนองความต้องการของประชาชนในการคมนาคมระบบรางรถไฟที่มีความปลอดภัยและรวดเร็วต่อการเดินทางในประเทศอินเดีย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านเอกสารที่สำคัญ อาทิ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ข่าว วารสารออนไลน์ และบทความเป็นต้น ผลการศึกษาการคมนาคมรถไฟในอินเดีย ก้าวข้ามมาเป็นมหาอำนาจจากในอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่าประเทศอินเดียถือเป็นประเทศที่มีการพัฒนาดำเนินนโยบายตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะนโยบาย Make in India ได้เห็นถึงความสำคัญการยกระดับประเทศสู่ศูนย์กลางการผลิตของโลก โดยเฉพาะเรื่องของรถไฟที่ให้ความสำคัญในการที่พัฒนาระบบขนส่งระบบรางรถไฟอีกทั้งเส้นทางคมนาคมที่มีความผูกพันต่อวิถีชีวิตของคนอินเดียในอดีตประชากรพันกว่าล้านคนเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศอันกว้างใหญ่จนส่งผลในยังปัจจุบัน ที่ต้องมีการพัฒนาระบบรางรถไฟต่างๆ ขยายเข้าไปในแต่ละรัฐ การพัฒนานี้จะแสดงให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมที่จะก้าวข้ามมาเป็นประเทศมหาอำนาจที่ขยายอิทธิพลต่างๆ ให้ประเทศอื่นๆ ได้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของอินเดีย ดินแดนดินแดนการตะที่สร้างสันติ อีกทั้งการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม การทูตเชื่อมความสัมพันธ์ในประเทศต่างผ่านทางด้านวัฒนธรรม ศาสนาที่มีความหลากหลาย การให้ทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ให้เกิดความเชื่อมั่นและพัฒนาต่อไป อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบรางรถไฟในประเทศอินเดียนี้ก็ถือเป็นการสร้างเส้นทางแห่งการพัฒนาที่ใช้งานนานมากกว่า 170 ปี หากได้รับการพัฒนาทุกๆ รัฐ เส้นทางระบบรางนี้ จะเป็นเส้นทางแห่งการพัฒนาพาความเจริญระบบเศรษฐกิจ การคมนาคมระบบรางจะก้าวเข้าสู่การเป็นอันดับหนึ่งที่มีความทันสมัยรวดเร็วปลอดภัยในอนาคตข้างหน้าก็เป็นได้ เป็นอีกหนึ่งประเทศที่น่าจับตามองกับการพัฒนาที่รวดเร็วในดินแดนการตะกับการขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของประเทศอินเดีย

คำสำคัญ: ประเทศอินเดีย, รถไฟ, การคมนาคมระบบราง, นโยบาย

Abstract

This academic paper aims to study railways in India and how it has emerged as a superpower from the past to the present that demonstrates the development of economic prosperity as well as the political style of governance that shows rapid change. The adaptation of the government and the people has affected many aspects, especially the formulation of Indian policies that meet the needs of the people within the most powerful countries. It is also the number one population in the world. The rail transport system that connects many cities is a country that has seen the implementation of Mr. Nareton's policy. Modi Prime Minister Make in India has recognized the importance of elevating the country to the world's manufacturing hub. It aims to promote 25 industries, one of which is the railways that the government of Mr. Narendra Modi has been working on. The Prime Minister also emphasized the importance of this development, which is considered an important aspect in the development of the passenger transportation system by rail system to reduce problems such as traffic jams. Road accidents Public service not only to the population in India, the largest population in the world. Although the railway that has been used for a long time in the past to the present is almost 170 years old, which has not been developed much, it nevertheless is considered to be the focus of development at times. Metro High-speed rail has begun to expand its development routes to various states to facilitate the needs of the people in transporting the rail system that is safe and fast for traveling in India. This study is based on qualitative research methodology through important documents such as relevant research. Books, news, online periodicals and articles etc. A study of railways in India and its rise to become a superpower from the past to the present found that India is considered a country that has developed policies to meet the needs of its people. In particular, the Make in India policy recognizes the importance of elevating the country to the world's manufacturing hub. Specifically, the importance of railways is the development of rail transport, another transport route that is related to the way of life of the Indian people in the past, more than a billion people traveled in the vast country until today. that requires the development of various rail systems to expand into each state. This development will demonstrate India's readiness to become a superpower that extends its influence to other countries. It also brings technology, innovation, and diplomacy to connect countries through diverse cultural and religious aspects. Providing scholarships to promote development that builds confidence and further development. However, the development of the rail system in India is considered to be a development route that has been in use for more than 170 years. Rail transportation will become the number one in modern, fast, and safe in the future. It is another country to watch with the rapid development in Bharata land with the rise of the Indian superpower.

Keywords: India, Rail, Rail Transport, Policies

บทนำ

รถไฟอินเดียเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยบริติชราช ช่วงปลายทศวรรษ 1830 และทศวรรษ 1840 ในแถบเมืองมัทราส (เจนไน) โดยชาวอังกฤษที่เข้ามาปกครองอินเดียในสมัยนั้นเป็นผู้สร้างทางรถไฟขึ้น แรกเริ่มเดิมทีใช้งานเฉพาะสำหรับขนส่งสินค้าจำพวกหินแกรนิตและวัสดุเพื่อการก่อสร้าง มิได้ใช้ขนผู้โดยสาร ส่วนรถไฟโดยสารถือกำเนิดในช่วงทศวรรษ 1850 หาก

นับถึงปัจจุบันก็มีอายุเกือบ 170 ปีแล้ว มีบันทึกว่า เมื่อวันที่ 16 เมษายน ค.ศ. 1853 เวลา 15:53 น. รถไฟโดยสารขบวนแรกในอินเดียได้ออกเดินทางจากโบรีบันเดอร์ ชายฝั่งบอมเบย์ (มุมไบ) ไปยังเมืองทันนา (ฐาณ) รวมระยะทาง 21 ไมล์หรือประมาณ 33.8 กิโลเมตร รถไฟขบวนดังกล่าวมี 14 ตู้และผู้โดยสารที่เดินทางไปกับขบวนแรกนี้มีประมาณ 400 คน ใช้เวลาเดินทาง 57 นาทีถึงปลายทาง รถไฟขบวนแรกนี้ดำเนินการโดยบริษัทชื่อ Great Indian Peninsula Railway (GIPR) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1849 โดยผ่านพระราชบัญญัติจากสภาอังกฤษ ด้วยทุนเรือนหุ้นมูลค่า 50,000 ปอนด์ และได้เข้าทำสัญญาอย่างเป็นทางการกับบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) เพื่อดูแลการก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อบอมเบย์กับเมืองสำคัญอื่น ๆ ของอินเดียในเวลานั้น (สุรัตน์ โหราชัยกุล และ ณัฐ วัชรศิรินทร์, 2566)

อย่างไรก็ตามจากอดีตจนถึงปัจจุบันรถไฟในประเทศอินเดีย ก็ยังเป็นการอีกหนึ่งเส้นทางคมนาคมที่มีความผูกพันต่อวิถีชีวิตของคนอินเดียในอดีตประชากรพันกว่าล้านคนเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศอันกว้างใหญ่จนส่งผลในยังปัจจุบันที่รัฐบาล นายเรนทรา โมตี ผู้นำอินเดียใหม่ ให้สำคัญเป็นอย่างมาก ในเรื่องของ 7 นโยบายสู่ความเป็น New India คือ นโยบาย Digital India พัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน หน่วยงานราชการ และเตรียมพร้อมประชาชนสู่สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร และมุ่งสร้างผู้ใช้อินเทอร์เน็ตให้เพิ่มขึ้นเป็น 1.2 พันล้านคน นโยบาย Skills India สร้างแรงงานมีฝีมือจำนวน 19 ล้านคน นโยบาย Startups India สร้างระบบนิเวศสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นหรือธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startups) นโยบาย Jan Dhan Yojana เพิ่มบัญชีธนาคาร 300 ล้านบัญชี นโยบาย Smart Cities มุ่งพัฒนาเมืองอัจฉริยะกว่า 100 เมือง ที่มีระบบปกครองท้องถิ่นที่ดี มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบการขนส่งที่ดี ตลอดจนมีที่พักอาศัยที่เหมาะสมและมีระบบกำจัดสิ่งสกปรก และขยะมูลฝอยที่ทันสมัย นโยบาย Clean India ส่งเสริมการรักษาความสะอาดและการสร้างห้องสุขาแก่ครัวเรือนและหมู่บ้านทั่วอินเดีย นโยบาย Make in India ยกระดับประเทศสู่ศูนย์กลางการผลิตของโลก มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรม 25 สาขา New India ซึ่งรถไฟ ก็เป็นอีกหนึ่งความนโยบายสำคัญที่ในการมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมการรถไฟในครั้งนี้ การรถไฟของอินเดียนับว่ามีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงอินเดียทั่วประเทศ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการเดินทางของบุคคลทั่วไปและการขนส่งสินค้า เครื่องจักรรถไฟของอินเดียมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก

ดังนั้นบทความนี้จึงเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการคมนาคมรถไฟฟ้าใต้ดินในอินเดียกับการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1.บทนำ ได้นำเสนอถึงประวัติรถไฟในอินเดีย 2.นโยบาย Make in India ของนายเรนทรา โมตี นายกรัฐมนตรี 3.บทบาทความสำคัญของรถไฟฟ้าใต้ดินกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอินเดีย 4.การพัฒนารถไฟสมัยใหม่ในปัจจุบัน และ 5.บทสรุป นำเสนอในเรื่องของการคมนาคมรถไฟในอินเดียในปัจจุบันในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ ซึ่งในบทความนี้จะแสดงให้เห็นถึงรถไฟในอดีตจนถึงการพัฒนาประเทศอินเดียในการคมนาคมรถไฟในอินเดียจากอดีตจนถึงปัจจุบันกับการเป็นมหาอำนาจของประเทศอินเดีย

1. บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1.1 เพื่อศึกษาความสำคัญของรถไฟกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอินเดียในอดีต
- 1.2 เพื่อศึกษาการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของประเทศอินเดีย
- 1.3 เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาการรถไฟในของอินเดีย

ผลการศึกษา

1. บทบาทความสำคัญของรถไฟกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอินเดีย

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอินเดีย รถไฟเป็นอีกหนึ่งโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐบาลอินเดียให้ความสำคัญ การรถไฟของอินเดียนับว่ามีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงอินเดียทั้งประเทศ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการเดินทางของบุคคลทั่วไปและการขนส่งสินค้า เครื่องมือรถไฟของอินเดียมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก มีระยะทาง 64,000 กิโลเมตรและมีสถานีรถไฟถึง 8,000 สถานี การขนส่งสินค้าในอินเดียดำเนินการทางรถไฟประมาณร้อยละ 40 และคิดเป็นร้อยละ 70 ของรายได้ของสาขาการขนส่ง โดยในปี ค.ศ. 2011 มีการขนส่งสินค้าทางรถไฟประมาณ 944 ล้านตัน ซึ่งเป็นการขนส่งถ่านหินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 นอกนั้นเป็นสินค้าหนัก อาทิ ซีเมนต์และเหล็ก และมีการขนส่งผู้โดยสารประมาณ 7,773 ล้านคน ทั้งนี้ การขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทางรถไฟมีแนวโน้มเติบโตค่อนข้างรวดเร็ว เนื่องจากประหยัดและสะดวก ที่ผ่านมารัฐบาลอินเดียได้ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงความสามารถในสาขานี้อย่างมาก รวมทั้งได้นำระบบ High Speed Corridors และ Mass Rapid Transit System มาใช้ในกรุงเดลี กัลกัตตา มุมไบและเจนไน ซึ่งเป็นการยกระดับการคมนาคมระบบรางของอินเดียและสะท้อนความทันสมัยของประเทศด้วย ทั้งนี้ ใน 10 ปีข้างหน้าการลงทุนของภาคเอกชนในสาขานี้ผ่านรูปแบบ PPP คาดว่าจะมีประมาณ 304,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐและตาม Vision 2020 รัฐบาลอินเดียได้ตั้งเป้าให้เพิ่มสัดส่วนการขนส่งสินค้าด้วยระบบรางจากร้อยละ 35 เป็นร้อยละ 50 และเพิ่มการขนส่งผู้โดยสารเป็น 15,180 ล้านคนต่อปี โดยตั้งงบประมาณพัฒนาในสาขานี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นจำนวน 74,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองมุมไบ ,2555)

เส้นทางรถไฟอินเดีย เดิมทีทางรถไฟอินเดียสายต่าง ๆ เป็นของบรรดาบริษัทเอกชน มีผู้ประกอบการมากมาย ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา รัฐบาลได้จัดระเบียบกิจการรถไฟต่าง ๆ โดยเข้าถือหุ้นในบริษัทต่าง ๆ เหล่านั้นและเข้าไปบริหารจัดการ หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลทางรถไฟทั่วอินเดียในปัจจุบันเรียกว่า Indian Railways (IR) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลอินเดีย ภายใต้การกำกับดูแลของ กระทรวงการรถไฟ (Ministry of Railways)

ปัจจุบันเส้นทางรถไฟของอินเดียมีความยาวรวมทั้งหมดกว่าหนึ่งแสนสองหมื่นกิโลเมตร ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ มีจำนวนสถานี 7,325 แห่ง สะพาน 150,390 แห่ง สถานีที่สูงจากระดับน้ำทะเลที่สุดคือสถานีฆุม (Ghum) บนเส้นทางดาร์จีลิงหิมาลัย ที่ระดับความสูงถึง 2,257 เมตร รถไฟอินเดียจัดเป็นเครือข่ายทางรถไฟที่ใหญ่เป็นอันดับสี่ของโลก ถัดจากสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และจีน และยังมีเป็นหนึ่งเดียวในเครือข่ายที่มีผู้ใช้งานมากที่สุดในโลก จากการเก็บสถิติครั้งล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 2020 ประมาณการว่ามีผู้ใช้งานรถไฟอินเดียกว่า 8 พันล้านคนต่อปีหรือเฉลี่ยประมาณ 22 ล้านคนเศษต่อวัน และขนส่งสินค้ามากกว่า 1,200 ล้านตันต่อปี (สุรัตน์ โหระชัยกุล และ ณัฐ วัชรินทร์ ,2565)

อินเดียมีระบบรถไฟใต้ดินที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชีย ระบบที่ว่าอยู่ที่เมืองกัลกัตตา เมืองหลวงเก่าสมัยถูกปกครองโดยอังกฤษ และในปัจจุบัน อินเดียมีระบบรถไฟฟ้าและรถไฟใต้ดินที่ทันสมัยที่สุดในเอเชียใต้ คือระบบ Delhi Metro ที่ได้ชื่อว่าเป็นรูปแบบของการวางผังขนส่งมวลชนที่ทันสมัยและน่าภาคภูมิใจ รับรองได้ว่าใหม่ กลิ่นดีกว่า Tube กรุงลอนดอน และสะอาดกว่า Subway ของมหานครนิวยอร์ก และเป็นที่น่าภูมิใจ บริษัทก่อสร้างชื่อดังของไทย คือ อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเมนท์ ได้มีส่วนสร้างให้รถไฟใต้ดินของกรุงนิวเดลีเป็นความจริง อีกทั้งได้สร้างตำนานในวงการก่อสร้างอินเดีย ด้วยการส่งมอบงานก่อนกำหนด และขณะนี้ ได้ย้ายพลไปสร้างเส้นทางรถไฟที่เมืองบังคาลอร์ เมืองใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ มีความต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรับรองการขยายตัวของเมืองและระบบขนส่งมวลชนสูง อันเป็นแหล่งขุมทรัพย์ให้บริษัทวิศวกรรมและบริษัทก่อสร้างทั้งแขกและเทศ ทว่าแค่ก้อนโตชิ้นนี้ไม่พหู เนื่องจากอินเดียมีปัญหาเรื่องการเวนคืนที่ดินที่ขึ้นชื่อว่า

กว่าจะเจรจากันเสร็จก็ใช้เวลาขนาด มหาภคยัมมหาภารตะ บริษัทที่มารับงานต่างโอดครวญ ยิ่งล่าช้า งบประมาณก็จะยิ่งบานปลาย ดอกทบตัน ต้นทบดอก แต่เชื่อหรือไม่ มีบริษัทต่างชาติหนึ่งแห่งที่คิดสูตรสำเร็จ มาจัดตั้งวางรากฐานในอินเดีย เพราะเห็นการเติบโตเรื่องนี้ เพื่อจะเป็นเสือนอนกินไปได้นานๆ บริษัท Bombardier ของแคนาดา ที่มีโรงงานตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมพิเศษของ Gujarat Industrial Development Corporation (GIDC) ในเมือง Savli ของรัฐคุชราต น่าจะมีชื่อเสียงมากกว่าในฐานะผู้ผลิตเครื่องบินส่วนตัวแบบ LearJet ยอดนิยมของมหาเศรษฐีที่ไม่ชอบใช้สายการบินพาณิชย์ แต่ที่นี่ Bombardier เข้ามาตั้งโรงงานผลิตตู้รถไฟไฟฟ้าแห่งเดียวของอินเดีย โดยผลิตโบกี้ตู้แรกเมื่อปี 2551 ผูกขาดลูกค้ารายเดียวคือ Delhi Metro Rail Corporation (DMRC) ที่มีแผนขยายเส้นทางออกไปเรื่อยๆ ให้ครอบคลุมทุกมุมเมืองและต่อไปไกลถึงปริมณฑลในรัฐहरยาणाและอุตตรประเทศ (กนกภรณ์ คุณวัฒน์ , 2555)

จะเห็นได้ว่าบทบาทความสำคัญของรถไฟมีความสำคัญต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอินเดียเป็นอย่างมากในการที่จะอำนวยความสะดวกในการคมนาคมทางถนน ผู้การขนส่งสาธารณะระบบรางที่ลด ปัญหาการติดอุบัติเหตุทางถนน แต่อย่างไรก็ตามการที่นโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี ได้เห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาปัจจัยขั้นพื้นฐานต่างๆให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในรัฐเพื่อสร้างโอกาสและการทำงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอินเดียให้เข้ากับประชาชนทุกชนชั้นเพื่อการเท่าเทียม เท่าถึงและเป็นธรรมทุกๆ กลุ่มผลประโยชน์

นโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี

เป็นเวลาเกือบ 10 ปีเต็มแล้ว ที่รัฐบาลอินเดียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนเรนทร โมตี จากพรรคบีเจพี (Bharatiya Janata Party: BJP) เป็นหัวเรือในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ หนึ่งในนโยบายแรกๆ ที่ถูกประกาศใช้และเรียกเสียงฮือฮาไปทั่วโลกในปี 2014 คือ ‘Make in India’ นโยบายสำคัญของพรรคบีเจพีที่ตั้งเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นศูนย์กลางการผลิตระดับโลก นโยบายนี้ถูกออกแบบมาเพื่อดึงดูดการลงทุน มุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตภาคอุตสาหกรรม และสร้างโอกาสการจ้างงานภายในประเทศ

วัตถุประสงค์หลักของนโยบายนี้ไม่เพียงแต่สร้างความแข็งแกร่งให้กับเศรษฐกิจอินเดียเท่านั้น แต่ยังวางตำแหน่งให้อินเดียเป็นผู้เล่นที่แข่งขันได้ในอุตสาหกรรมการผลิตระดับโลกอีกด้วย นี่จึงถือเป็นนโยบายที่ค่อนข้างท้าทายรัฐบาลชุดใหม่ในเวลานั้น เนื่องจากประเทศอินเดียพึ่งฟื้นตัวจากสภาพเศรษฐกิจซบเซาอันเป็นผลพวงจากวิกฤตการเงินที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2008 ในสหรัฐอเมริกา ก่อนที่จะลุกลามไปทั่วโลก

ภาพที่ 1: นายโมตีเปิดตัวอย่างยิ่งใหญ่แคมเปญ "Make in India"

ที่มา : <https://thaiindia.net/about-india/resources-3/item/1736-make-in-india>.

นับจากวันนั้นจนถึงวันนี้ นโยบาย 'Make in India' ก็ผ่านมาเกือบ 10 ปีเต็มแล้ว จึงอยากถือโอกาสนี้มาทบทวนให้เห็นถึงผลลัพธ์ของนโยบายเศรษฐกิจชุดนี้ของอินเดีย ที่บางส่วนก็ประสบความสำเร็จ ขณะที่อีกมุมก็ยังมีความท้าทายมากมาย ที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง พร้อมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงข้อสังเกตสำหรับภาคธุรกิจไทยที่มุ่งหมายจะเข้าไปลงทุนในอินเดีย

ควรทราบ (ศุภวิชัย แก้วคุณอก, 2566)

7 นโยบายสู่ความเป็น New India อาจารย์สุรัตน์ ขยายความ New India ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศอินเดีย ที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี 2561 เพื่อให้นำพาอินเดียก้าวสู่ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจมูลค่า 5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ภายในปี 2568

นโยบาย Make in India ยกระดับประเทศสู่ศูนย์กลางการผลิตของโลก มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรม 25 สาขา ได้แก่ ยานยนต์ ชิ้นส่วนยานยนต์อากาศยาน เทคโนโลยีเคมีชีวภาพ การก่อสร้าง อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เครื่องจักร ระบบอิเล็กทรอนิกส์ การแปรรูปอาหาร IT และ Business Process Management (BPM) เครื่องหนัง สิวและอุตสาหกรรมบันเทิง เหมืองแร่ น้ำมันและก๊าซ ยารักษาโรค ท่าเรือ รถไฟ พลังงานหมุนเวียน ถนน อวกาศ สิ่งทอและเสื้อผ้า ไฟฟ้าระบบพลังงานความร้อน การท่องเที่ยวและบริการ และสุขภาพโดยมีการดำเนินโครงการต่าง ๆ ควบคู่ไป อาทิ โครงการอำนวยความสะดวกด้านการประกอบธุรกิจ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พลังงานทดแทน ระบบโลจิสติกส์ และระเบียบอุตสาหกรรมต่าง ๆ

อินเดียในวันนี้ไม่เหมือนเดิมและจะไม่วันเหมือนเดิมอีกต่อไป ด้วยศักยภาพภายในประเทศและนโยบายของรัฐที่มุ่งสร้าง "อินเดียใหม่" หรือ "New India" ทำให้ทุกวันนี้ อินเดียได้ก้าวขึ้นเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลด้วยขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก (ตามการคาดการณ์ของธนาคารโลก) และด้วยจำนวนประชากรมากที่สุดในโลกกว่า 1.4 พันล้านคน

แข่งขันนำสาธารณรัฐประชาชนจีนไปเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ต้นปี 2566 ที่ผ่านมา ทำให้อินเดียอุดมไปด้วยแรงงานวัยหนุ่มสาว และความต้องการด้านการบริโภค (Demand) ภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของอินเดีย (ศุภวรรณ พิพิธสมบัติ ,2566)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัตน์ โหราชัยกุล ผู้อำนวยการศูนย์อินเดียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงอินเดียใหม่ว่า "อินเดียในวันนี้เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนมาก และในอีก 10 ปีข้างหน้า อินเดียจะเปลี่ยนไปมากกว่านี้อีก ไม่มีใครมาหยุดยั้งการพัฒนาของอินเดียได้" (สุรัตน์ โหราชัยกุล , 2566)

"อินเดีย คือตลาดใหญ่ของโลก คือโอกาสการลงทุน อินเดียใหม่มีโอกาสความร่วมมือเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งคนไทยควรปรับเลนส์มองอินเดียเพื่อจะเห็นและคว้าโอกาสจากอินเดียใหม่ให้ได้ก่อนใคร ๆ โดยลดอคติในการมองอินเดียลงก่อน เปิดใจกว้างเพื่อเข้าใจความเป็นอินเดีย ซึ่งจะทำให้เราได้เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ อีกมาก"

(สุรัตน์ โหราชัยกุล , 2566)

ภาพที่ 2: ภาพสถานีรถไฟในประเทศอินเดีย

ที่มา : <https://www.roughguides.com/>

นอกจากนี้ในกรุงนิวเดลี เมืองหลวงของอินเดีย ออกมาตรการสัปดาห์ขั้บรถยนต์ตามเลขทะเบียน เพื่อรับมือกับระดับมลพิษที่เพิ่มสูงจนเป็นอันตรายเจ้าหน้าที่ทางการระบุว่า ตั้งแต่วันที่ 4 ถึง 15 พ.ย. รถยนต์ที่มีเลขทะเบียนคู่หรือคี่ ต้องสั้บวันกันวิ่งบนท้องถนนอินเดียเคยใช้มาตรการดังกล่าวมาแล้ว แต่ไม่มีความชัดเจนว่า ช่วยลดปัญหามลพิษได้จริงขณะนี้ ในกรุงนิวเดลี ระดับ PM2.5 หรือ อนุภาคในอากาศที่เป็นอันตราย ที่สามารถเข้าไปในปอดได้ สูงเกินระดับปลอดภัย 10 เท่า (BBC NEWS ไทย ,2562)

การรถไฟการขนส่งสาธารณะจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็วรถไฟจึงเป็นอีกหนึ่งนโยบายสำคัญในการพัฒนา 7 นโยบายสู่ความเป็น New India โดยเฉพาะรถไฟนโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการเดินทางของประชาชนในอินเดียที่ต้องเร่งพัฒนาและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่า ในนโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรีให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนโครงสร้างพื้นฐานที่ประชาชนควรที่จะได้รับอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาการคมนาคมรถไฟในอินเดียที่คนประชาชนในอินเดียมีวิถีชีวิตความผู้พันธ์มหาหลายร้อยปีในการเดินทางไปในพื้นที่ต่างๆ อันกว้างใหญ่ของอินเดียในระบบรางที่มีเครือข่ายรถไฟของอินเดียมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก รถไฟจึงมีความสำคัญต่อนโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการเดินทาง การคมนาคมที่ต้องมาแก้ไขปัญญาการประหยัดเวลาการเดินทาง ไปมาหาสู่ ทั้งเศรษฐกิจ การใช้ชีวิตในประจำวันให้กระฉับเวลาในการเดินทางจะเห็นได้จากปัญญาและผลกระทบด้วยประชากรของอินเดียนั้นมีมาก จึงมีการใช้รถยนต์ ใช้ถนนซึ่งถือว่าเป็นปัญหา รถติดเกิดมลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง ที่ส่งผลกระทบต่อในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะมลพิษทางอากาศดังตัวอย่างข้างต้น ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนอินเดียเป็นอย่างมากในกรุงนิวเดลี เมืองหลวงของอินเดีย

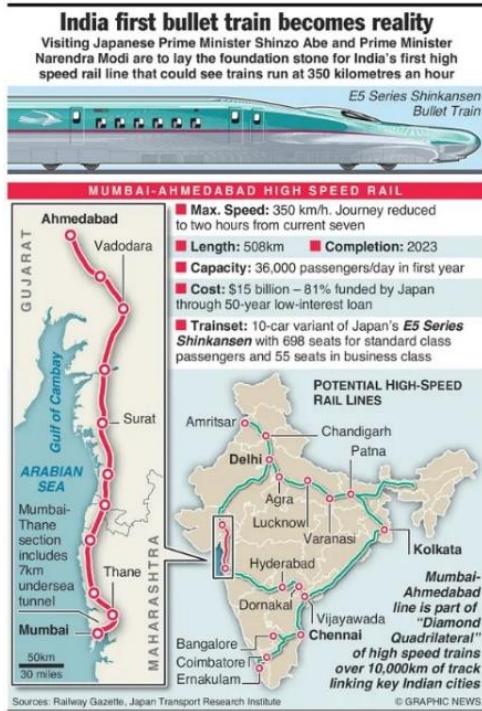
2.การพัฒนารถไฟสมัยใหม่ในปัจจุบันของประเทศอินเดีย

โครงการรถไฟความเร็วสูงในอินเดียเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อ ค.ศ. 2014 รัฐบาลได้นำเสนอโครงการข่ายรถไฟความเร็วสูง Diamond Quadrilateral ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงเมืองใหญ่ 4 เมืองของอินเดีย ได้แก่ เดลี มุมไบ เจนไน และ

โกลกาตา ซึ่งเมื่อขีดเส้นก็จะจะเป็นเส้นทางรอบประเทศอินเดียพอดี และเป็นเส้นทางคู่ขนานกับเส้นทางหลวง Golden Quadrilateral เชื่อมโยงทั้ง 4 เมืองเช่นกัน โดยมีเป้าหมายจะให้เป็ผลงานชิ้นโบว์แดงของรัฐบาล สร้างภาพลักษณ์ ‘อินเดียใหม่’ และเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของอินเดียต่อไปในอนาคต เส้นทางรถไฟความเร็วสูงมุมไบ-อาห์เมดาบัด (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Diamond Quadrilateral) เป็นเส้นทางแรกได้เปิดตัวไปเมื่อเดือนกันยายนที่ผ่านมา ระยะทาง 508 กิโลเมตร โดยระหว่างทางจะจอดแวะที่สองสถานี คือ เมืองเวโรดา (Veroda) และเมืองสุรัต (Surat) วิ่งด้วยความเร็ว 320 กิโลเมตรต่อชั่วโมง โดยสามารถวิ่งได้วันละ 70 เที่ยว และมีมูลค่าโครงการถึง 17,000 ล้านดอลลาร์สำหรับรัฐบาลอินเดียมีความร่วมมือด้านการพัฒนาระบบรางกับหลายประเทศ โดยได้มีการจัดทำสัญญาศึกษาความเป็นได้ในการสร้างรถไฟความเร็วสูงเส้นทางต่างๆ กับประเทศต่างๆ เช่น เส้นทางเดลี-มุมไบ กับจีน เส้นทางมุมไบ-เจนไน กับฝรั่งเศส และเส้นทางเดลี-โกลกาตา กับสเปน เป็นต้น แต่โครงการรถไฟความเร็วสูงสายแรกของอินเดียได้ข้อสรุปแล้วทำให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ดำเนินการ แม้จะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าประเทศอื่นๆ โดยรัฐบาลอินเดียให้เหตุผลว่า ญี่ปุ่นมีเทคโนโลยีที่เป็นเลิศ รถไฟความเร็วสูงของญี่ปุ่นไม่เคยประสบอุบัติเหตุมีผู้เสียชีวิตเลยแม้แต่ครั้งเดียว อย่างไรก็ตามก็ยังมีหลายฝ่ายก็ยังวิเคราะห์กันว่าคงจะมีเหตุผลทางการเมือง เศรษฐกิจ และผลประโยชน์อื่นๆ ประกอบด้วย (ปัทมน ปัญจวิณี ,2560)

ในทางการเมืองนั้น ความสัมพันธ์อินเดีย-ญี่ปุ่น มีความใกล้ชิดอย่างมาก อินเดียเป็นหนึ่งในสองประเทศในโลกที่ญี่ปุ่นมีการประชุมระหว่างผู้นำประจำปีด้วย นั่นคือ นายกรัฐมนตรีอินเดียกับญี่ปุ่นจะพบกันปีละครั้ง โดยผลัดกันเยือนอีกฝ่าย ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งระหว่างจีน-อินเดียในประเด็นพรมแดน ความหวาดระแวงจีน ก็ทำให้ไม่ถนัดสำหรับอินเดียที่จะมีโครงการใหญ่ร่วมกับจีน เพราะรัฐบาลอาจถูกต่อต้านจากกระแสชาตินิยมในประเทศได้ และความหวาดระแวงจีนนี้เองก็มีส่วนผลักดันให้ญี่ปุ่นหันมาจับมือสร้างพันธมิตรกับอินเดีย เพื่อถ่วงดุลที่จีนรุกหนักขยายโครงข่ายความเชื่อมโยงทั้งทางหลวง ทางราง และทางน้ำ ไปทั่วภูมิภาค (ปัทมน ปัญจวิณี ,2560)

แม้ข้อดีของการสร้างรถไฟความเร็วสูงจะมีไม่น้อย แต่ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ไม่น้อยเช่นเดียวกัน หนึ่งในเรื่องความคุ้มค่าของโครงการ ทุกฝ่ายเห็นพ้องว่ารัฐบาลจะต้องขาดทุนแน่นอนกับโครงการนี้ และกังขาว่าเงินที่ลงทุนไปจะคุ้มค่ากับผลประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศหรือไม่ สอง เกิดกระแสต่อต้านว่าควรนำเงินจำนวนมากขนาดนี้ไปพัฒนาระบบรางในประเทศให้ดีขึ้นจะดีกว่าไหม นี่ยังไม่พูดถึงความจริงที่ว่าประชาชนอินเดียหลายร้อยล้านคนยังอาศัยอยู่ในความยากจน ซึ่งก็เป็นประเด็นคล้ายๆ กับที่บ้านเรายังถกเถียงกันอยู่ ซึ่งอินเดียเขาได้ฟันธงลุยไปแล้วพร้อมๆ กับการปรับปรุงระบบรางที่มีอยู่เดิมควบคู่ไปด้วย (ปัทมน ปัญจวิณี ,2560)

ภาพที่ 3: ภาพอินโฟกราฟิกเส้นทางโครงการรถไฟความเร็วสูงในอินเดีย

ที่มา : <https://readthecloud.co/masala-6/>

เอเซียใต้และเอเซียตะวันออกเฉียงใต้จะทำให้อินเดียกลายเป็นหนึ่งผู้เล่นหลักในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก ขณะที่อินเดียก็กำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงมหาศาลจากการขยายอิทธิพลของจีน อีกหนึ่งแผนการพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่โดดเด่นซึ่งไม่ตีประกายไว้ก็คือการเป็นศูนย์กลางของสร้างผลิตภัณฑ์ไฮโดรเจนสีเขียว (Green Hydrogen Production) ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่พยายามแก้ไขปัญหามลพิษในอินเดีย อันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและกิจการอุตสาหกรรมซึ่งนำไปสู่การใช้พลังงานมากมายและก่อมลพิษมหาศาล เป้าหมายนี้ยังได้รับการตอกย้ำความสำคัญในการกล่าวสุนทรพจน์ของโมดี ณ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 76 (76th UN General Assembly: UNGA76) เมื่อวันที่ 25 กันยายนที่ผ่านมา โดยเขาต้องการให้อินเดียเป็นศูนย์กลางของการผลิตและการส่งออกพลังงานสีเขียว ในขณะที่เดียวกันก็สร้างสังคมอินเดียที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เข้าถึงพลังงานสะอาดได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้โมดียังเน้นย้ำถึงการใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบขนส่งและคมนาคมที่สะอาดมากกว่าพลังงานดีเซล ซึ่งสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ที่ใช้พลังงานไฟฟ้าด้วยเช่นกัน (ศิวิลส์ จักรวรรดิ, 2564)

การพัฒนารถไฟสมัยใหม่ในปัจจุบันของประเทศอินเดียโดยระบบรางจะเห็นได้ว่าการใช้รถไฟใต้ดินเกิดขึ้นในเมืองต่างๆ อาทิ รถไฟใต้ดินเดลี รถไฟใต้ดินมุมไบ สถานีรถไฟใต้ดินชัยปุระ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนารถไฟที่เตรียมการ อำนวยความสะดวกและความปลอดภัย รวมทั้งการก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของอินเดียอย่างเห็นได้ในเรื่องของประชากรที่เยอะที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก ซึ่งรถไฟก็เป็นระบบขนส่งปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนารองรับ อำนวยความสะดวกให้เท่าทันโลกสมัยใหม่ให้มีประสิทธิภาพในการเดินทางด้านการคมนาคมรถไฟของประเทศอินเดียเพื่อก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจโลกในด้านทางการคมนาคมทางรถไฟที่มีความทันสมัยล้ำหน้า

แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้จาก ในโลกปัจจุบันที่ความเชื่อมโยงคือปัจจัยสนับสนุนความมั่นคงและมั่นคง เราจะได้เห็นการขยายโครงการความเชื่อมโยงในภูมิภาคมากขึ้น ประเทศไทยก็จะต้องขยับตัวตามให้ทัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาถนน รถไฟธรรมดา หรือ รถไฟความเร็วสูง เพื่อประโยชน์และความสะดวกสบายของประชาชน การถกเถียงมีประโยชน์ แต่ต้องมีจุดจบเพื่อนำไปสู่ก้าวต่อไปเช่นกันในการพัฒนาของประเทศตามแนวทางวิสัยทัศน์ อมฤต กาล: แผนพัฒนาแห่งอนาคตของอินเดียโมดีกล่าวไว้ว่ารัฐบาลกำลังจะเตรียมแผนโครงสร้างพื้นฐานมูลค่ากว่า 1.35 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการคมนาคม 3 มิติ ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ซึ่งเขาเชื่อว่าจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากเมืองสู่ชนบทของอินเดียได้ นอกจากนี้จะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคภายในประเทศของอินเดียแล้ว โมดียังมองถึงการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะภูมิภาคเบงกอลและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย นอกจากนี้ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมยังเป็นการพยายามแสดงสถานะของอินเดียในฐานะมหาอำนาจในมหาสมุทรอินเดีย ยิ่งไปกว่านั้น ในทางภูมิรัฐศาสตร์ การเชื่อมโยงกับภูมิภาค

3. บทสรุปการคมนาคมรถไฟในอินเดียในปัจจุบันในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ

อินเดียในวันนี้ไม่เหมือนเดิมและจะไม่มีวันเหมือนเดิมอีกต่อไป ด้วยศักยภาพภายในประเทศและนโยบายของรัฐที่มุ่งสร้าง “อินเดียใหม่” หรือ “New India” ทำให้ทุกวันนี้ อินเดียได้ก้าวขึ้นเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลด้วยขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก (ตามการคาดการณ์ของธนาคารโลก) และด้วยจำนวนประชากรมากที่สุดในโลกกว่า 1.4 พันล้านคน แชนหน้าสาธารณรัฐประชาชนจีนไปเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ต้นปี 2566 ที่ผ่านมา ทำให้อินเดียอุดมไปด้วยแรงงานวัยหนุ่มสาวและความต้องการด้านการบริโภค (Demand) ภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของอินเดีย (ศุภวรรณ พิพิธสมบัติ ,2566)

สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การที่ต้องเร่งการพัฒนาให้สมกับการเป็นประเทศมหาอำนาจโลกได้ โดยเฉพาะเรื่องของกรคมนาคมที่ต้องตอบสนองความต้องการของประชากรที่มากเพื่อแต่กลับการบริการที่ไม่เพียงพอหรือไม่มีศักยภาพที่ดีตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขนส่งทางรถไฟถือเป็นอีกเป้าหมายที่สำคัญตาม 7 นโยบายสู่ความเป็น New India โดยเฉพาะรถไฟนโยบาย Make in India ของ นายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรี

รัฐบาลอินเดียยังวางแผนที่จะยกระดับเครือข่ายรถไฟให้มีความใหญ่ขึ้นภายในปี 2573 ด้วยเครือข่ายรถไฟไฟฟ้าเต็มรูปแบบ เครือข่ายรถไฟความเร็วสูงขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อเมืองใหญ่ๆ และทางเดินสำหรับขนส่งสินค้าโดยเฉพาะ ซึ่งการรถไฟอินเดียได้เตรียมแผน National Rail Plan (NRP) สำหรับอินเดียในปี 2573 แผนดังกล่าวคือการสร้างระบบรถไฟที่ ‘พร้อมสำหรับอนาคต’ ให้แล้วเสร็จภายในปี 2573 มีเป้าหมายเพื่อกำหนดกลยุทธ์โดยพิจารณาจากขีดความสามารถในการดำเนินงานและการริเริ่มนโยบายเชิงพาณิชย์เพื่อเพิ่มรูปแบบ และส่วนแบ่งของการรถไฟในการขนส่งสินค้าถึง 45%

การให้บริการขนส่งสาธารณะที่มีเครือข่ายขนาดใหญ่เช่นนี้ ทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อินเดียต้องเผชิญกับอุบัติเหตุทางรถไฟเป็นประจำทุกปี แต่จำนวนอุบัติเหตุรถไฟทั่วอินเดียซึ่งอยู่ที่ 34 ครั้ง ณ สิ้นปีงบประมาณ 2565 กลายเป็นตัวเลขอุบัติเหตุที่ต่ำที่สุดในรอบทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มขึ้นและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ในปัจจุบันการเดินทางโดยรถไฟส่วนใหญ่ในประเทศนั้นปลอดภัยและปราศจากอุบัติเหตุ รัฐบาลอินเดียและการรถไฟอินเดียทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงมาตรการด้านความปลอดภัย และปรับปรุงการฝึกอบรมเพื่อลดความถี่ของอุบัติเหตุ จากก่อนหน้านั้นขึ้นชื่อในเรื่องของความปลอดภัยที่ไม่น่าไว้วางใจนัก เพราะมักเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งจนแทบจะกลายเป็นเรื่องปกติ (Railway industry in India ,2023)

อินเดียมีการนำเข้าสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งยาและเวชภัณฑ์จากประเทศจีนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จนขาดดุลการค้ากับจีนมหาศาล รัฐบาลอินเดียจึงดำเนินนโยบาย ‘Make in India’ เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้สินค้าที่ผลิตในอินเดีย การกล่าวสุนทรพจน์ในวันเอกราชในปี นี้ โมตีตอกย้ำนโยบายการพึ่งพิงศักยภาพของอินเดียเองอีกครั้ง นักวิเคราะห์เชื่อว่า การพึ่งพิงตนเองของอินเดียจะปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นในรูปแบบของการผลิตยุทธโปกรณ์เอง เช่น เรือบรรทุกเครื่องบิน เรือดำน้ำ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีด้วยตนเอง นอกจากนี้อินเดียยังตั้งเป้าที่จะพึ่งพาตนเองด้านพลังงานด้วยการประกาศเป้าหมายเป็นฐานการผลิตและส่งออกพลังงานไฮโดรเจนสีเขียวของโลก ซึ่งนอกจากจะทำให้อินเดียสามารถหันมาพึ่งตนเองด้านพลังงานได้แล้ว ยังเป็นการจุดประกายการหันมาใช้พลังงานสะอาดให้กับโลกได้ด้วยอีกทางหนึ่ง (ศิวศิลป์ จุ้ยเจริญ ,2564)

ในทัศนะผู้เขียนมองว่า การเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจของอินเดีย การมีระบอบการปกครองที่มีการกระจายอำนาจให้ความสำคัญในการพัฒนาที่มีความโดยนโยบาย Make in India ซึ่งถือเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติเน้นการพัฒนาภายในประเทศและเริ่มการสร้างความสัมพันธ์ต่างๆ โดยเฉพาะทางการทูต เชื่อมความสัมพันธ์ในเวทีทางการศึกษา ความร่วมมือกับต่างประเทศ และการวางบทบาทการเจรจาแบบสันติภาพที่สร้างภาพลักษณ์การพัฒนาที่มีให้ผู้ที่เจรจาด้วยอยากที่จะร่วมสู่เส้นทางการพัฒนา รวมถึงการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการเข้าถึงระบบการศึกษาที่มีความเท่าเทียมในระบบโคต้าต่างๆ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาให้เรียนที่ประเทศอินเดียที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กับระบบการศึกษาที่เป็นที่น่ารู้จักในแวดวงวิชาการในระดับโลกอีกทั้งเรื่องของอวกาศ ที่สร้างความฮือฮาและเป็นประวัติศาสตร์ที่มนุษย์โลกให้ความสนใจและน่าจับตามองที่ไม่มีประเทศใดทำได้แต่ประเทศอินเดียทำได้ นอกจากนี้การมีประชากรที่มากที่สุดในโลกก็ถือเป็นการความท้าทายแห่งการพัฒนาที่น่าจับตามองในการบริหารประเทศอินเดีย จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงเป็นการเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจของอินเดียที่อาจจะขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่งของโลกในอนาคตก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตามหากประชากรเยอะการที่ประชาชนควรได้รับการตอบสนองความต้องการของสวัสดิการที่รัฐจัดให้ที่มีความเท่าเทียมเสมอภาคการจัดสรรทรัพยากรที่มีของรัฐให้มีความเท่าเทียมและเป็นธรรมกับประชากรของประเทศได้อย่างการตอบสนองความต้องการของประชาชนต้องการ โดยเฉพาะการขนส่งระบบรางรถไฟอีกหนึ่งเส้นทางคมนาคมที่มีความผูกพันต่อวิถีชีวิตของคนอินเดียในอดีตประชากรพันกว่าล้านคนเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศอันกว้างใหญ่จนส่งผลในยังปัจจุบันที่ต้องมีการพัฒนาระบบรางรถไฟต่างๆ ให้มีความเร็วสูงมีเส้นทางให้มีความเชื่อมกันทั้งหมดทุกรัฐ เพื่อลดปัญหาจราจรติดขัดและการเกิดมลภาวะต่างๆ รวมทั้งอุบัติเหตุการจราจรบนท้องถนนอีกด้วย การก้าวขึ้นมาเป็นประชากรเป็นอันดับหนึ่งของโลก การพึ่งพิงตนเองของอินเดียที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมีการพัฒนาต่างๆ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อวกาศ ที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าและขึ้นมาเป็นประเทศที่เป็นมหาอำนาจอย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญต่อการที่จะเตรียมความพร้อมขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจอย่างเต็มตัว ปัจจัยขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะทางรถไฟระบบรางขนส่งมวลชนแบบ สาธารณะก็มีความจำเป็นมากเพราะหากคุณภาพชีวิตที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความสะดวกสบายรวดเร็ว ไม่แออัด เพื่อให้การความคล่องตัวทางการขนส่งที่มีความปลอดภัย ทันสมัยเพื่อการก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจอย่างเต็มตัว

เอกสารอ้างอิง

กนกภรณ์ คุณวัฒน์. (2555). *ฐานเศรษฐกิจ: มองอินเดียใหม่ (ตอนที่ 40)*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2566,

จาก: https://thaiindia.net/index.php?option=com_content&view=article&id=832%3A20

ปีชี นิวัล ไทย. (2560). *ชลโฉมรถไฟของอินเดีย*. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2566,

จาก : <https://www.bbc.com/thai/international-40048544>

ปัทม ปญจวิณิน. (2556). *มิติใหม่ รถไฟอินเดียอินเดียชวนญี่ปุ่นมาพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูงสายแรกเป็นสัญลักษณ์ของอินเดียใหม่ ในวาระครบ 75 ปีที่เป็นเอกราช*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2566,

จาก : <https://readthecloud.co/masala-6/>

ศิวศิลป์ จัยเจริญ. (2564). *'ภารัต' กับการประชุม G20: ก้าวเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจใหม่ของโลก*.

สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2566, จาก : <https://www.the101.world/bharat-india-g20/>

ศิวศิลป์ จัยเจริญ. (2564). *อ่านสุนทรพจน์โมดี อ่านอนาคตอินเดีย*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2566,

จาก : <https://www.the101.world/author/sivasilp/>

ศุภวรรณ พิพิธสมบัติ. (2566). *เปิดมุมมอง "อินเดียใหม่" โอกาสที่คนไทยควรรู้ กับศูนย์อินเดียศึกษาแห่ง*

จุฬาฯ ทางด่วนเชื่อมสัมพันธ์ไทย-อินเดีย. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2566,

จาก : <https://www.chula.ac.th/highlight/115878/#7-%E0%B8%99>

สุรัตน์ โหราชัยกุล และ ณิชฐ วัชรศิริรินทร์. (2565). *ท่องไปกับรถไฟอินเดีย*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2566,

จาก : <https://curadio.chula.ac.th/Program-Detail.php?id=12444>

Official Website of the International Trade Administration. (2023). *INDIA RAILWAYS*.

Retrieved from : <https://www.trade.gov/market-intelligence/india-railways>

Shikha Goyal. (2022). *History of Indian Railways from 1853 to Present*. Retrieved from

: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/history-of-indian-railways-1644394598-1>

Smriti Jain. (2023). *Indian Railways readies push-pull Vande Bharat inspired locomotive for new*

Common man train. Retrieved from : [https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-](https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/indian-railways-new-push-pull-train-for-common-man-upgraded-second-class-unreserved-sleeper-3-tier-update/articleshow/104347316.cms)

[business/indian-railways-new-push-pull-train-for-common-man-upgraded-second-class-](https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/indian-railways-new-push-pull-train-for-common-man-upgraded-second-class-unreserved-sleeper-3-tier-update/articleshow/104347316.cms)

[unreserved-sleeper-3-tier-update/articleshow/104347316.cms](https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/indian-railways-new-push-pull-train-for-common-man-upgraded-second-class-unreserved-sleeper-3-tier-update/articleshow/104347316.cms)

KSUC-O-059

ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคตินิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566
Border Trade Relations Between Thailand and Laos and Thai Foreign Policy Guidelines: A Case Study on Student Attitudes in the Faculty of Humanities and Social Sciences at Maharajah University, Semester1, Academic Year 2023

เสาวลักษณ์ แสงหาว * ญัฐนิชา แก้วโสม และ ชิติสฎา พลราชชม

รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Corresponding author: 64011316168@msu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายคือ 1) เพื่อสำรวจทัศนคติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศของไทย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการสำรวจ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์และแปรผลข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย จากผลการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย สามความคิดเห็นของการออกแบบ แบบสอบถามของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คือ ตอนที่หนึ่งข้อมูลทั่วไป ตอนที่สองความคิดเห็นของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว และตอนที่สามสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เกี่ยวกับแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย มีทัศนคติต่อการเปิดตลาดการค้าชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนมีความร่วมมือด้านการค้าชายแดนเป็นอย่างมาก และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาวมีความเข้มงวดเป็นอย่างมาก ส่วนในด้านทัศนคติเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยที่ต้องการให้ดำเนินต่อประเทศไทยและ สปป.ลาว ไทยได้ดำเนินการส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยัง สปป.ลาวมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ 1) การดำเนินนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมด้านการเพิ่มมาตรการความเข้มงวดในการลาดตระเวนชายแดนไทยในเรื่องความปลอดภัย 2) การดำเนินนโยบายที่ไทยควรส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยัง สปป.ลาว และ 3) การดำเนินนโยบายที่ไทยควรส่งเสริมให้มีการเปิดตลาดเสรีการค้าชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาว

คำสำคัญ: การค้าชายแดน, นโยบายต่างประเทศ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to assess the attitudes of students in the Faculty of Humanities and Social Sciences at Maharajah University regarding border trade relations between Thailand and Laos, and 2) to provide recommendations for Thai foreign policy. Employs a quantitative approach, utilizing a questionnaire as the primary tool for surveying. Statistical methods, specifically frequencies, percentages, are employed to analyze and interpret data gathered from the survey. The focus of the survey is on attitudes and opinions concerning border trade relations between Thailand and Laos, as well as on guidelines for the implementation of Thai foreign policy. Students from the Faculty of Humanities and Social Sciences at Maharajah University expressed a positive attitude towards opening the Thai-Lao border trade market, emphasizing increased cooperation in border trade. Additionally, they acknowledged the stringent measures taken by officials in order to maintain peace and order along the Thai-Lao border. Regarding attitudes toward Thai foreign policy, there was a desire for continued collaboration between Thailand and Laos. The following policy recommendations are proposed: 1) implementing policies that support and enhance stringent measures in patrolling the Thai border to ensure safety; 2) implementing a policy that encourages Thailand to actively promote the export of consumer products from Thailand to Laos; and 3) implementing a policy that advocates for the promotion and establishment of a free market for Thai-Lao border trade.

Keywords: border trade, foreign policy, Thai-Lao relations

บทนำ

จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นความสัมพันธ์ทางการทูตสมัยใหม่อย่างเป็นทางการระหว่างสองประเทศเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ.1950 หรือ 50 ปีมาแล้ว (สนมพรรณ วรวิเชียรวงษ์: 2001 : หน้า 1) เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี ค.ศ. 1975 ประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยรัฐบาลของสปป.ลาว มีนโยบายเปิดประเทศมากขึ้นส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการค้าซึ่งแต่ละฝ่ายได้พยายามปรับปรุงระเบียบและวิธีปฏิบัติให้มีความสะดวกเพื่อเอื้ออำนวยทางการค้าระหว่างกันซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนทั้งประเทศไทยกับสปป.ลาว โดยเฉพาะประชาชนตามแนวชายแดนให้มีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการค้าตลอดจนประชาชนมีทางเลือกในการบริโภคมากขึ้นนำไปสู่จุดเติบโตใหม่ทางเศรษฐกิจ (RYT9: 2543)

ปัจจุบันนี้ความต้องการทางด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อใช้ในการติดต่อสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบันซึ่งการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะเห็นได้ชัดเจนโดยทั่วไปเนื่องจากส่วนใหญ่สปป.ลาวจะนำเข้าสินค้าของประเทศไทยเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมอาหาร ยานพาหนะ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น โดยการนำเข้าและการส่งออกจะเห็นได้ชัดในบริเวณจังหวัดที่ติดกับฝั่งริมแม่น้ำโขง ดังเช่น เชียงราย พะเยา น่าน อุดรดิตต์ พิษณุโลก เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี การคมนาคมขนส่งสินค้าไปยังสปป.ลาวจะใช้รถบรรทุกเป็นส่วนใหญ่ที่ใช้การเดินทาง

ทางผ่านสะพานมิตรภาพไทย - ลาว จังหวัดดังกล่าว โดยมีทั้งสินค้านำเข้าและสินค้าส่งออกที่แตกต่างออกไปตามความต้องการที่จะส่งออกสินค้า หรือความโดดเด่นของจังหวัดนั้น

ผลกระทบที่ประเทศไทยได้รับในช่วงปี ค.ศ. 2019 - 2022 นั้น เป็นช่วงการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ซึ่งในหลายๆประเทศมีมาตรการป้องกันควบคุมการขนส่งสินค้าอย่างเข้มงวดเพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาด แม้กระทั่งประเทศเพื่อนบ้านส่งผลกระทบต่อขนส่งสินค้าข้ามแดนและผ่านแดนเป็นไปอย่างลำบาก เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ออกมาตรการควบคุมการขนส่งสินค้า-ออก และผ่านแดน สปป.ลาว กำหนดให้รถขนส่งสินค้าจากต่างประเทศต้องทำการเปลี่ยนถ่ายสินค้าใส่รถบรรทุกลาวบริเวณชายแดนในพื้นที่ที่กำหนดและคนขับรถต้องเป็นคนลาวเท่านั้นซึ่งการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 (กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าต่างประเทศ, 2563) ทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งออกสินค้าและนำเข้าสินค้าจากประเทศต้นทางไปยังประเทศปลายทาง

การศึกษานี้จะนำไปสู่ความเข้าใจถึงปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีผลต่อการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์หรือทำการสืบค้นข้อมูลให้เห็นผลมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลผ่านการจัดทำแบบสอบถามพอสสมควร เป็นกรณีศึกษาในการจัดทำผลสำรวจความคิดเห็นหรือทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับการจัดทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาวและแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงปี ค.ศ. 2019 - 2022 โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากว่านิสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับด้านความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถให้ความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยได้มาก เนื่องจากนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นคณะที่ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ด้านสังคม การเมือง และภาษาศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นคณะที่มีข้อมูลข่าวสารความรู้จากด้านการเมืองมากพอสสมควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษา ในประเด็นดังกล่าวเพื่อหวังว่างานศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นการค้าระหว่างชายแดนประเทศไทย-สปป.ลาวและเพื่อวิเคราะห์แนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว

การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเกิดขึ้นเมื่อทางการสปป.ลาวมีนโยบายเปิดประเทศมากขึ้น จึงได้มีการค้าขายตามแนวชายแดนให้ประชาชนได้มีรายได้จากการค้า ตลอดจนจนประชาชนมีทางเลือกในการบริโภคมากขึ้น นำไปสู่จุดเติบโตของเศรษฐกิจ ในปัจจุบันความต้องการทางด้านชายแดนระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อใช้ในการติดต่อสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้าได้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยส่วนใหญ่สปป.ลาวจะนำเข้าสินค้าของประเทศไทยเป็นหลัก โดยการนำเข้าและส่งออกจะเห็นได้ชัดในบริเวณจังหวัดที่ติดกับริมแม่น้ำโขง จากการศึกษาครั้งนี้ไปสู่ความเข้าใจถึงปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีผลต่อการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อสำรวจทัศนคติของของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีต่อการค้าตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

1.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ทางการค้าตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามผลสำรวจที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายต่างประเทศเป็นการตัดสินใจเลือกของรัฐหรือผู้นำในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้แสดงบทบาทอื่น ๆ ในโลก ทั้งที่เป็นรัฐและมีใช้รัฐ และอาจส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก รัฐกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือ ผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งการที่นโยบายจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเท่านั้น ยังขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ด้วย รัฐดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ 4 ชนิด คือ 1) เครื่องมือทางการเมือง ได้แก่ การทูต หรือการเจรจาต่อรอง 2) เครื่องมือด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ 3) เครื่องมือด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ 4) เครื่องมือทางการทหาร คือการใช้กำลังและความรุนแรง (จุลชีพ ชินวรโรจน์, 2558, 124-128) ซึ่งการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาวถือเป็นการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในเครื่องมือด้านเศรษฐกิจ โดยการค้าชายแดนเป็นการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศที่มีเขตแดนติดต่อกัน มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย ซึ่งการค้าชายแดนมีทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยการซื้อขายอย่างถูกกฎหมายต้องส่งออกและนำเข้าสินค้าผ่านจุดแดนที่ตั้งขึ้นบริเวณชายแดนประเทศไทยกับสปป.ลาวอย่างเป็นทางการมีการเสียภาษีการค้าอย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีการจดบันทึกมูลค่าการค้าโดยกระทรวงพาณิชย์เท่านั้น

ทัศนคติ คือ ระดับของความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อตนเองต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ไปในทิศทางหนึ่ง ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทัศนคติของคนเรานั้นมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการศึกษา สิ่งแวดล้อม และการคมนาคมติดต่อยังมีผลให้ทัศนคติของคนเปลี่ยนแปลงไปได้เป็นอันมาก (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2558) ทัศนคติเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากความเห็นของประชาชนมีผลต่อการสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนนโยบายต่างประเทศ

จากบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสืบหาและค้นคว้าได้ ดังนี้บทความวิจัยชิ้นที่หนึ่ง ของเนตรดาว เถาวิลและพลกษ เถาวิล (2561) เรื่อง *การค้าชายแดนนอกระบบ: เงื่อนไข กลไก และการจัดการของหน่วยงานรัฐ กรณีศึกษาชายแดนไทย-ลาว* บทความวิจัยชิ้นที่สองของ ยลธิดา ทีนา (2561) เรื่อง *การค้าชายแดนชายแดน กรณีศึกษาด่านพรมแดนบ้านนากระเซิง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย* และบทความวิจัยชิ้นที่สาม ของ อภิรติ์ แซ่โส (2553) เรื่อง *ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ลาว พ.ศ.2518-2548*

งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมีความแตกต่างและเหมือนกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้ งานวิจัยชิ้นที่หนึ่งอธิบายถึงเหตุผลและวิธีการ การค้าชายแดนทั้งนอกระบบและในระบบ วิธีการในการทำการค้า และด้านการค้าชายแดนตามที่ตั้งต่าง ๆ ทั้งด้านแบบถูกกฎหมายและช่องทางธรรมชาติ การต่อรองอำนาจรัฐของชาวบ้านในพื้นที่ งานวิจัยชิ้นที่สองอธิบายในเรื่องแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดน ข้อจำกัดของการค้าชายแดนใน ด้านชายแดนต่าง ๆ นโยบายที่นำมาขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาและผลักดันเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนชายแดนยังมีไม่เต็มที่ งานวิจัยชิ้นที่สามอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย – สปป.ลาวผันแปรไปตามสภาวการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งประเทศไทยและสปป.ลาว การเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่านแดนผ่อนปรนเพิ่มมากขึ้น ทำให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีทั้งการค้าในระบบและการค้านอกระบบ

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ผลงานวิชาการทั้งสามที่มีความแตกต่างจากงานวิจัยของผู้วิจัย คือ งานวิจัยของคณะผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางเชิงนโยบาย แต่เนื่องจากงานวิจัยข้างต้นไม่ได้มีการกล่าวถึงหรือมุ่งเน้นไปในเชิงการศึกษานโยบาย แต่จะศึกษาไปในเรื่องศักยภาพและแนวโน้มการค้าชายแดน บทบาทการค้าชายแดน ปัญหาและอุปสรรคการค้าชายแดนมากกว่า จึงอาจจะไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 11 สาขา มีนิสิตทั้งหมด 3,423 คน (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2566)

ผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ตามหลักสูตรการคำนวณ

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = เป็นประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อน (0.05)²

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) โดยในการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จากสูตร $n = \frac{N}{1+Ne^2}$ จะได้ $n = \frac{3,423}{1+3,423(0.05)^2} = 363$ คน ผู้วิจัยเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน เพราะข้อจำกัดของเวลาและงบประมาณในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 1 ถึงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2566 โดยเลือกใช้แบบสอบถามในการสำรวจให้กับนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญเป็นวิธีที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านเวลาและงบประมาณในการจัดทำ

2. การออกแบบแบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งออกเป็นสี่ส่วน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป

คำถามข้อที่หนึ่ง : ชั้นปีการศึกษา โดยมีตัวเลือกในแบบสอบถามสองช่วงปีการศึกษา คือ 1) ช่วงชั้นปีที่หนึ่งและชั้นปีที่สอง 2) ช่วงชั้นปีที่สามและปีที่สี่

คำถามข้อที่สอง : สาขาวิชา ซึ่งในแบบสอบถามทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มภาษาและการสื่อสาร ได้แก่ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาเพื่อการสร้างสรรค์สื่อ สาขาวิชาภาษาจีน สาขาวิชาภาษาตะวันออก สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ และสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารนานาชาติ(หลักสูตรนานาชาติ) และ 2) กลุ่มสังคมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม และสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน เนื่องจากทั้งสองกลุ่มมีการเรียนการสอนที่เน้นไปคนละด้าน อาจมีทัศนคติต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวและทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่แตกต่างกัน

ตอนที่สอง ความคิดเห็นของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว

คำถามข้อที่หนึ่ง : การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณ ระหว่างชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาวมีความเข้มงวดมาก

คำถามข้อที่สอง : การเปิดตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว มีความร่วมมือทางด้านการค้าชายแดนมากยิ่งขึ้น

คำถามข้อที่สาม : การคมนาคมทางด้านการค้าโดยใช้ถนน และสะพานมิตรภาพ ไทย – ลาว แห่งที่1-5 ช่วยให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาวมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการขนส่งสินค้าทั้งสินค้านำเข้า - ส่งออก

ตอนที่สาม สำนวณทัศนคติของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เกี่ยวกับแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

คำถามที่หนึ่ง : ประเทศไทยควรเพิ่มมาตรการเข้มงวดในการลาดตระเวนชายแดนประเทศไทย ในเรื่องความปลอดภัยการลักลอบเข้าเมืองบริเวณชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาว

คำถามที่สอง : ประเทศไทยควรส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยังสปป.ลาว

คำถามที่สาม : ประเทศไทยควรส่งเสริมให้มีการเปิดตลาดเสรีการค้าชายแดนพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว

ทั้งนี้คำถามตอนที่สองและสาม ในแบบสอบถามมีเกณฑ์วัดระดับทัศนคติสี่เกณฑ์ ดังนี้ ระดับความเห็นด้วยมากที่สุด ระดับความเห็นด้วยมาก ระดับความเห็นด้วยน้อย และระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่สี่ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่างประเทศ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับนิสิตมีความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไรเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศเรื่องการค้า การลงทุนของประเทศไทยต่อสปป.ลาว

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Statistics Package for the Social Sciences หรือ SPSS ช่วยในการวิเคราะห์เชิงสถิติ โดยสถิติที่นำมาใช้เป็นสถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

จากตารางที่ 1 ข้อมูลในระดับชั้นปีของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นระดับชั้นปีที่ 1 - 2 ที่มีจำนวนมากถึง 29 คน คิดเป็นร้อยละ 58 และระดับชั้นปีที่ 3 - 4 มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 42

กลุ่มสาขาวิชาของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีกลุ่มภาษาและการสื่อสารจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 ของจำนวนทั้งหมดและ กลุ่มสาขาสังคมและประวัติศาสตร์ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ของจำนวนทั้งหมด

ตารางที่ 1: ตารางแสดงความถี่และร้อยละข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระดับชั้นปี	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1 – 2	29	58.00
ชั้นปีที่ 3 – 4	21	42.00
รวม	50	100.00
กลุ่มสาขาวิชา		
ภาษาและการสื่อสาร	46	92.00
สังคมและประวัติศาสตร์	4	8.00
รวม	50	100.00

จากตารางที่ 2 คำถามที่หนึ่ง การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน ประเทศไทย - สปป.ลาว มีความเข้มงวด จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 2.88 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน ประเทศไทย - สปป.ลาว มีความเข้มงวด

คำถามที่สอง การเปิดตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว มีความร่วมมือทางด้านการค้าชายแดนมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 3.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.36 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากที่สุดในการเปิดตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว มีความร่วมมือทางด้านการค้าชายแดนมากยิ่งขึ้น

คำถามที่สาม การคมนาคมด้านการค้าโดยการใช้นถนนและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวทั้งห้าแห่งเป็นหลักช่วยให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาวมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการขนส่งสินค้าทั้งสินค้านำเข้า - ส่งออก จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 2.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.52 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการที่จะคมนาคมด้านการค้าโดยการใช้นถนนและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวทั้งห้าแห่งเป็นหลักช่วยให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาวมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการขนส่งสินค้าทั้งสินค้านำเข้า - ส่งออก

ตารางที่ 2: ตารางแสดงผลสำรวจความคิดเห็นที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับความเห็นด้วย
1. การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว มีความเข้มงวด	50	1.00	4.00	2.88	มาก
2. การเปิดตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนมีความร่วมมือด้านการค้าชายแดนมากขึ้น	50	3.00	4.00	3.36	มากที่สุด
3. การคมนาคมด้านการค้าโดยการใช้นถนนและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวทั้งห้าแห่งเป็นหลักช่วยให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการขนส่งสินค้าทั้งสินค้านำเข้า - ส่งออก	50	2.00	4.00	3.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แปลผลได้ดังนี้

คำถามที่หนึ่ง ประเทศไทยควรเพิ่มมาตรการเข้มงวดในการลาดตระเวนชายแดนประเทศไทยในเรื่องความปลอดภัย จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 2.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.78 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากที่สุดในการที่ประเทศไทยควรเพิ่มมาตรการเข้มงวดในการลาดตระเวนชายแดนประเทศไทยในเรื่องความปลอดภัย

คำถามที่สอง ประเทศไทยควรส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยังสปป.ลาว จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 3.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่

ได้มีค่าเท่ากับ 3.62 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากที่สุดในการที่ประเทศไทยควรส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยังสปป.ลาว

คำถามที่สาม ประเทศไทยควรส่งเสริมให้มีการเปิดตลาดเสรีการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุด อยู่ที่ 2.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่าค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.58 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการที่ประเทศไทยควรส่งเสริมการเปิดตลาดการค้าเสรีระหว่างชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว

ตารางที่ 3: ตารางแสดงผลสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต่อแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศไทย

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับความเห็นด้วย
1. การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว มีความเข้มงวด	50	1.00	4.00	2.88	มาก
2. การเปิดตลาดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ทำให้การค้าชายแดนมีความร่วมมือด้านการค้าชายแดนมาก	50	3.00	4.00	3.36	มากที่สุด
3. การคมนาคมด้านการค้าโดยการใช้ถนนและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวทั้งห้าแห่งเป็นหลักช่วยให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการขนส่งสินค้าทั้งสินค้านำเข้า - ส่งออก	50	2.00	4.00	3.52	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทัศนคติเกี่ยวกับการที่ประเทศไทยควรดำเนินนโยบายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาวมากที่สุด และมีทัศนคติในด้านที่ประเทศไทยควรดำเนินการในเรื่องการส่งออกสินค้าและการนำเข้าสินค้า รวมถึงการเปิดตลาดเสรีแก่ประเทศทั้งสองประเทศมากที่สุด

ผลการศึกษายังพบความแตกต่างกับการศึกษาของขวัญกมล กลิ่นศรีสุข (2539) เรื่อง ศักยภาพและแนวโน้มการค้าชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บทบาทการค้าชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อประเทศไทยกล่าวว่าการค้าชายแดนเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ การค้าเหล่านี้ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชนการค้าชายแดนตลอดจนประชาชนมีสินค้าสำหรับบริโภค รวมไปถึงการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาค การพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญอย่างยั่งยืน และการเร่งพัฒนาอย่างยั่งยืน

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศไทย พบว่ามีความแตกต่างเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพและแนวโน้มการค้าชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในงานวิจัยของขวัญกมล กลิ่นศรีสุข (2539) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพและแนวโน้มการค้าชายแดนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการศึกษาของผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ดังนั้นจึงมีความแตกต่างกันในเรื่องการศึกษาในพื้นที่ เพราะงานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานีและ

สุรินทร์ โดยข้อมูลที่สำคัญคือข้อมูลที่ได้ออกจากสำรวจพื้นที่ชายแดน แต่ในส่วนของผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาวและแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของอภิรดี แซ่โฮ (2553) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ลาว พ.ศ.2518-2548 โดยศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว โดยรวมเป็นความสัมพันธ์ที่ผันแปรไปตามสภาวการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งประเทศไทยและสปป.ลาว ซึ่งล้วนได้รับผลกระทบจากสภาวการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้งการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่านแดนผ่อนปรนเพิ่มมากขึ้น ทำให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย และสปป.ลาวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีทั้งการค้าในระบบและการค้า นอกระบบ รวมถึงการศึกษาของกมลทิพย์ ตรีเดช (2561) เรื่องแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มเศรษฐกิจกันในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้เกิดการค้ำระหว่างประเทศขึ้น เช่น การส่งออกสินค้าของประเทศไทยไปยังสปป.ลาว ปัญหาที่ทำให้การค้าระหว่าง ประเทศไทยและสปป.ลาวไม่ดีขึ้น เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกของทั้งสองประเทศ ซึ่งในช่วงที่ประเทศไทยและสปป. ลาวมีความขัดแย้งกันทางการเมืองและการทหาร ทำให้การค้าของทั้งสองประเทศมีปริมาณการค้าสินค้าที่ลดลง ดังนั้นการค้า ระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ยังมีอุปสรรค คือ ภาษีขาเข้าของประเทศไทยและสปป.ลาวยังมีอัตราที่สูง หากภาครัฐไม่ ดำเนินการปรับปรุงก็อาจทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากการค้าชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่าง ประเทศไทยกับสปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย มีความสอดคล้อง โดยงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์และแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามี ความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว พ.ศ.2518-2548 และแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในงานวิจัยของอภิรดี แซ่ โฮ (2553) และงานวิจัยของกมลทิพย์ ตรีเดช (2561) เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการศึกษาในเรื่องนโยบายทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อการ พัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด คือ มีการศึกษาเกี่ยวกับการค้าระหว่างชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว ที่ทำให้การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย และสปป.ลาวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การค้าชายแดนในระบบที่ถูกต้องและส่งเสริมการค้าชายแดนประเทศไทย อีกทั้งยังเพื่อศึกษาแนวทางในกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับการบริหารจัดการการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว

ทัศนคติที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของไทย ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปัจจัยในด้านทั่วไป เช่น ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่ศึกษา และบุคคลที่รู้จักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว เป็น ปัจจัยส่วนหนึ่งในการแสดงทัศนคติและความคิดเห็นของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว และแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย นอกจากนั้นแล้วยังมีปัจจัยในด้านความรู้ทักษะวิชาชีพด้านการค้าชายแดน ความสามารถในด้านวิชาชีพ เพื่อเพิ่มศักยภาพใน ด้านการค้าชายแดนให้มีคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาค้นคว้าวิจัยในด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว และสามารถ ที่จะมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือจากแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ส่งผล ต่อความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว

ข้อเสนอแนะ

เมื่อนำผลการศึกษาด้านทัศนคติและความคิดเห็นของนิสิตที่มาประยุกต์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สามารถแบ่งออกเป็นสามข้อดังนี้

1) การดำเนินนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมด้านการเพิ่มมาตรการความเข้มงวดในการลาดตระเวนชายแดนไทยในเรื่องความปลอดภัย เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในการทำงานให้มีความเข้มงวดและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงความปลอดภัยของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดนและเพื่อป้องกันการลักลอบข้ามแดนผิดกฎหมาย

2) การดำเนินนโยบายที่ไทยควรส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยไปยังสปป.ลาว เนื่องจากประเทศไทย - สปป.ลาวมีแนวพรมแดนที่ใกล้ชิดกัน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดนมีการติดต่อค้าขายโดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่นำเข้าจากประเทศไทย เพราะว่าการส่งออกไปยังสปป.ลาวช่วยให้ธุรกิจของประเทศไทยกระจายตลาดได้

3) การดำเนินนโยบายที่ไทยควรส่งเสริมให้มีการเปิดตลาดเสรีการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย - สปป.ลาว เนื่องจากเป็นการส่งเสริมการค้าในเขตพื้นที่บริเวณชายแดนประเทศไทย - สปป.ลาว เพื่อให้มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ตรีเดช. (2561). *แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย - สปป.ลาว ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข. (2539). *ศักยภาพและแนวโน้มการค้าชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีงบประมาณทำวิจัย*

พ.ศ.2544. (รายงานโครงการวิจัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี).

สนมพรรณ วรวิเชียรวงษ์. (2544). *ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทย-ลาวที่มีผลต่อการกำหนด*

ภาวะการค้าชายแดน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เนตรดาว เกาถวิล และพฤษัช เกาถวิล. (2561). *การค้าชายแดนนอกระบบ: เจ็อนไซ กลไก และการจัดการของหน่วยงานรัฐ*

กรณีศึกษาชายแดนไทย-ลาว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

เนตรดาว เกาถวิล และพฤษัช เกาถวิล. (2563). *เครือข่ายการค้าข้ามพรมแดนในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว*. อุบล. (มหาวิทยาลัย

อุบลราชธานี).

จุลชีพ ชินวรรณ. (2558). *โลกในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย

ยลธิดา ทีนา. (2561). *การศึกษาศักยภาพพื้นที่ติดชายแดน กรณีศึกษาด่านพรมแดนบ้านนากระเซ้ง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย*

(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิรดี แซ่โฮ. (2553). *ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ลาว พ.ศ.2518-2548*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัย

ศิลปากร).

กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าต่างประเทศ. (2563). *สถานการณ์การค้าชายแดนระหว่างไทย และ สปป.ลาว ในปัจจุบัน*.

สืบค้นจาก <https://www.itd.or.th/wp-content/uploads/2020/10/itdevent30102020-02.pdf>. หน้า 14

กองยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *การค้าชายแดนและการค้าผ่าน*

แดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2561. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9491

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในลาว. (2564). *ความสัมพันธ์กับไทย*. สืบค้นจาก <https://thaibizlaos.com/lao/about/relations.pap>

pap

RYT9. (2543, มีนาคม 2). สถานการณ์การค้าชายแดน-สปป.ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/ryt9/250596>

กรุงเทพธุรกิจ. (2558, พฤษภาคม 13). 'ทัศนคติ' ความหมาย และความสำคัญ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/109397>

KSUC-O-060

ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

Tourist demand for public transportation in Nong Khai Province

มัณฑุพร ชันธการุญวงศ์* และวิมลสิริ แสงกรด

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: abeam_13@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ใช้ระบบขนส่งสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบและความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยในการเก็บรวบรวมในการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้สัมภาษณ์บุคลากรภาครัฐ จำนวน 3 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายส่วนใหญ่มาเที่ยวที่จังหวัดหนองคายก่อนจะเดินทางข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน และมีความเห็นต่อองค์ประกอบของระบบการขนส่งสาธารณะที่รับรู้ว่ามีสถานีส่ง ผู้ประกอบการและเส้นทางเดินรถคือ ด้านความต้องการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะด้านยานพาหนะพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนา ด้านยานพาหนะ การสร้างและปรับปรุงสถานีขนส่ง การพัฒนาผู้ประกอบการ และด้านการให้บริการเส้นทางรถโดยสาร ในส่วนของการสัมภาษณ์บุคลากรภาครัฐพบว่า ระบบขนส่งสาธารณะที่จังหวัดหนองคายมีน้อยมาก รวมทั้งยังไม่สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวได้ และหน่วยงานยังทำงานแบบแยกส่วน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคายว่า ควรพัฒนาเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยวและการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ: ระบบขนส่งสาธารณะ, ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ, จังหวัดหนองคาย

Abstract

The purposes of the research were to: 1) to understand the travel purposes of tourists using public transport, and 2) to conduct a feedback study on the components and demands for developing tourism public transport in Ningxia Province. The research employs a combination of quantitative and qualitative research methods to gather comprehensive insights. in Sample Group in Quantitative Research were 400 tourists who had traveled in Nong Khai Province, data analyzed and presented by percentage mean and standard deviations. Sample Group: in Qualitative Research were three government officials are interviewed in the qualitative component. Data Collection in qualitative data was collected with government officials to gain insights into their perspectives on public transport development. The research findings showed that; Most tourists visiting Nongkhai Province travel to the province and then cross neighboring countries. Tourists express opinions on various components of the public transport system, including vehicles, operators, and

walking routes. They emphasize the need for the development, construction, and improvement of passenger stations and operators, as well as the provision of walking route services. Government officials note the scarcity of public transport systems in Nong Khai Province, highlighting the challenges posed by scattered tourism resources and the need for improvements in connectivity. This research provides a comprehensive understanding of the current state of public transport usage by tourists in Nong Khai Province, as well as valuable insights from both tourist perspectives and the viewpoints of government officials.

Keywords: public transportation, demand for public transport, Nong Khai Province

บทนำ

จังหวัดหนองคายเป็นหนึ่งในห้าจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยที่มีความสำคัญในฐานะเมืองเศรษฐกิจการค้าชายแดนเนื่องจากมีพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับนครหลวงเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ประชาชนในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงมีการติดต่อเดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกตลอดจนทำการค้าขายกันอย่างแพร่หลายเพราะมีช่องทางที่เชื่อมกันระหว่างประเทศ (โคจิรัตน์ เดิมศิลป์, 2562) จังหวัดหนองคายมีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาพักผ่อนหลายแห่งตามองค์ประกอบที่ดีของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดย Pike Steven (2008) ซึ่งลักษณะแหล่งท่องเที่ยวที่ดีควรมี 6 ประการ (6A's) ได้แก่ ได้แก่ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Package) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) จากหลัก 6A's จะพบว่าความสามารถในการเข้าถึงในการเข้าถึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมที่เหมาะสม โดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาจากนอกพื้นที่ และการให้บริการรถโดยสารสาธารณะในย่านชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการทำให้คุณภาพชีวิตและการใช้ชีวิต ของประชาชนมีความสะดวกสบายมากขึ้น ในปัจจุบันการจัดการบริการขนส่งสาธารณะประโยชน์ในประเทศไทย (เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์, 2535) จะเห็นได้ว่าการบริการขนส่งสาธารณะที่พร้อมและหลากหลาย แต่มีเพียงแค่เมืองหลวงของประเทศไทยเท่านั้นที่มีประเภทของพาหนะให้เลือกใช้มากกว่า ได้แก่ รถไฟฟ้ามหานคร รถไฟฟ้าใต้ดิน รถไฟฟ้าที่เชื่อมต่อกับสนามบิน รถโดยสารประจำ ทางด่วนพิเศษและรถประจำทาง เรือด่วนเจ้าพระยา เรือข้ามฟาก และมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ซึ่งปัจจัยที่ช่วยให้คนในกรุงเทพมหานครสามารถเดินทางติดต่อกันได้อย่างไร้อุปสรรค (อนุภาค เสาร์เสาวภาคย์ และคณะ, 2554)

ในส่วนของแต่ละจังหวัดนั้นการบริการขนส่งสาธารณะถือว่ายังไม่มีความพร้อม และขาดการเชื่อมโยงอย่างรวดเร็วไปสู่ชานเมือง และอำเภออื่น ๆ รอบนอกซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนเมือง เกิดความล่าช้า และกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจไม่สามารถเชื่อมโยงประสานกันได้อย่างรวดเร็ว ดังเช่นในกรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวหรือเดินทางในจังหวัดหนองคายส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์ส่วนตัว แต่อย่างไรก็ตามระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคาย มีการจัดให้มีการเดินทางโดยสารผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาวในเส้นทางหลัก คือ เส้นทางระหว่างจังหวัดหนองคาย-นครหลวงเวียงจันทน์ โดยกำหนดให้สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดหนองคาย เป็นสถานีต้นทางและปลายทางในฝั่งประเทศไทย ในแต่ละเส้นทาง และสำหรับสถานีในฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดให้สถานีรถเมย์ตลาดเช้า นครหลวงเวียงจันทน์เป็นสถานีรับ-ส่ง แต่ทว่า ขนส่งสาธารณะของจังหวัดหนองคาย ยังมีการขาดแคลน จังหวัดหนองคายจึงต้องมีการพัฒนาระบบขนส่งอยู่เสมอ

จากที่กล่าวข้างต้นนั้น พบว่า จังหวัดหนองคายมีการให้บริการขนส่งสาธารณะประเภทเดียวคือรถโดยสารของเส้นทางหลัก แต่ยังไม่ครอบคลุมหรือเชื่อมไปแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในจังหวัดหนองคายซึ่งขัดกับซึ่งลักษณะแหล่งท่องเที่ยวที่ดีประการ (6A's) ในด้านการเข้าถึง (Accessibility) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษา ค้นคว้า ปัญหา ความต้อง รวมถึงสร้างข้อเสนอแนะแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นที่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรบริการสาธารณะให้กับนักท่องเที่ยวของความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ในการเดินทางและรูปแบบการเดินทางของระบบการขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริการให้ดียิ่งขึ้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 6A's

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสมควรมีลักษณะสำคัญอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ หรือ 6A's ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attraction) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม ท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับปัจจัยด้านระยะเวลาและระยะทางเข้าถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่พักแรม (Accommodation) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้หรือ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมีสาเหตุมาจากมีความงดงามตามธรรมชาติ เช่น ชายหาดขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงามรวมทั้งปลาชนิดต่าง ๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชาติ หรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) หมายถึง การที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิดถึงแม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ถ้าขาดการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างการคมนาคมที่สะดวกสบาย สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปสถานที่ใดสถานที่หนึ่งสิ่งนี้นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะต้องมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกใน โครงสร้างพื้นฐานให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่าง ๆ การเข้าพักแรม (Accommodation) หมายถึง สิ่งนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการคือ ที่พักแรม เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวบางครั้งอาจมีการนอนพักค้างภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวควรมีการจัดบริการที่พักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย กิจกรรม (Activity) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การล่องแก่ง การพายเรือ หรือกิจกรรมการร่ำรำ การจัดงานรื่นเริง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ในแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีบริการด้านต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ธนาคาร ATM โรงพยาบาล และปั้มน้ำมัน เป็นต้น (บุษบา สิทธิการ และสิริวัฒนา ไจมา (2552)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะและระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว

ความหมายของระบบขนส่งและองค์ประกอบของการขนส่ง

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

การขนส่ง คือกิจกรรมในการเคลื่อนย้ายสินค้า หรือบุคคลจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง จากความหมายดังกล่าวแล้ว การขนส่งจัดกิจกรรมบริการ 2 ลักษณะ คือสินค้า หรือสิ่งของทุกชนิด ซึ่งได้แก่อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ และรวมถึงไปรษณีย์ภัณฑ์ต่าง ๆ ด้วยอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่บุคคล ซึ่งอาจหมายถึงบุคคลเดี่ยวหรือหมู่คณะ (Talley, 1983 : 1) ด้านการจัดการการขนส่ง (Transportation Management) การขนส่งมีหน้าที่หลักในการเคลื่อนย้ายภายในโซ่อุปทาน การขนส่งได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จสูงสุดของโซ่อุปทานโดยรวม ด้วยการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการอำนวยความสะดวก ทางด้านเวลาและสถานที่ การขนส่งทุกประเภท มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ด้านเส้นทาง (The Way) เส้นทางในการขนส่ง แบ่งออกเป็นเส้นทางน้ำซึ่งเป็นเส้นทาง การเดินเรือระหว่างประเทศโดยผ่านทะเลและมหาสมุทร หรือเส้นทางภายนอกในประเทศ เช่น ลำคลอง แม่น้ำ ฯลฯ เส้นทางบก แบ่งออกเป็นเส้นทางรถยนต์และเส้นทางรถไฟ ประการสุดท้าย คือเส้นทางอากาศ ซึ่งสามารถติดต่อได้ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ นอกจากเส้นทางขนส่งดังกล่าวแล้ว ท่อในการลำเลียง ก๊าซหรือวัสดุอย่างอื่นก็ถือว่าเป็นเส้นทางด้วย ด้านพาหนะ (The Vehicle) พาหนะเป็นสื่อกลางในการลำเลียงผู้โดยสารหรือสินค้า ได้แก่ รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ ด้านสถานี (The Terminal) สถานีเป็นจุดเริ่มต้นหรือปลายทางของการขนส่งสถานีแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับเส้นทางและ ยานพาหนะในการขนส่ง และด้านผู้ประกอบการ (The carrier) ผู้ประกอบการคือ ผู้ที่ให้บริการการขนส่งอาจจะเป็นรัฐบาล หรือเอกชน ผู้ให้บริการอาจได้รับค่าจ้าง ถ้าดำเนินการในลักษณะของธุรกิจหรือไม่ได้รับผลตอบแทน ถ้าดำเนินการเพื่อส่วน บุคคลมิได้รับจ้าง

ความหมายของระบบขนส่งสาธารณะ

การจัดให้มีการเคลื่อนย้าย บุคคล สัตว์หรือสิ่งของ ด้วยอุปกรณ์การขนส่งจากที่หนึ่งตามความประสงค์ของ มนุษย์ ถ้าเป็นการขนส่งคนเรียกว่า การขนส่งผู้โดยสาร แต่ถ้าเป็นการขนส่งสัตว์หรือสิ่งของก็ เรียกว่าการขนส่งสินค้า ความหมายของการขนส่งผู้โดยสาร การขนส่งผู้โดยสารหมายถึงการจัดให้มีการเคลื่อนย้ายบุคคลด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ การขนส่งจากที่แห่งหนึ่งตาม ความประสงค์ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) เป็นกิจกรรมที่ ต้องมีการเคลื่อนย้ายบุคคลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง 2) เป็นการเคลื่อนย้ายที่ต้องเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลผู้ ที่ต้องการขนส่งและประเภทของการขนส่งผู้โดยสารการขนส่งผู้โดยสารแบ่งตามลักษณะของการเดินทางได้ 3 ประเภท คือ 1) การขนส่งผู้โดยสารทางบก แบ่งออกเป็น 2) ประเภท ได้แก่ 1.1 การขนส่งผู้โดยสารทางรถยนต์ 1.2 การขนส่งผู้โดยสารทาง รถไฟ 2) การขนส่งผู้โดยสารทางน้ำ 3) การขนส่งผู้โดยสารทางอากาศ (ธีรพันธ์ วัฒนโยธิน และ นุชากร คงยะฤทธิ (2563))

การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอน “การส่งเสริมการท่องเที่ยว” ในระดับท้องถิ่นโดยให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวางแผนการท่องเที่ยว การปรับปรุง ดูแล บำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยว จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ตามมาตรา 16 (8) มาตรา 16 (13) มาตรา 17 (14) มาตรา 23 (19) และมาตรา 24 (12) พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย พ.ศ. 2522 กำหนดให้มีผู้แทนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในทุกระดับ อีกทั้ง พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็น คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงกลายเป็นกลไกหลักในการประสานงาน กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในระดับต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นผู้ดูแลฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวและ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติพงศ์ ชัยกิตติธรรม. (2557). ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการให้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์การ ขนส่งมวลชน กรุงเทพ (ขสมก.) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอทางเลือกในการพัฒนาการให้บริการรถโดยสารประจำทางของ ขสมก. ที่สอดคล้องกับทัศนคติและความต้องการของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาทางด้านความปลอดภัย/ทั่วถึงของการ

ให้บริการรถโดยสารประจำทางของ ขสมก. เป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขให้มีความคล่อง/ทั่วถึงได้ในทุกพื้นที่ตามความต้องการของผู้ใช้บริการ เนื่องจากเหตุผลทางด้านการขยายตัวของเมือง (urbanization) และการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต สังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน ประกอบกับปัญหาการจราจรที่ติดขัดอย่างมากในเขตเมือง รวมถึงยังขาดอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการทำงานเช่นเดียวกับข้อจำกัดที่ได้จากการวิจัยนี้

เจกิตาน์ ศรีสรพล. (2566). ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีและเพื่อเปรียบเทียบ ลักษณะทางประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์กลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีจำนวน 400 คน ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที t test (Independent Sample) และการทดสอบค่าเอฟ F test (One way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ.05 เมื่อพบความแตกต่างทำการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี Scheffe ผลการวิจัยพบว่า มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด รองลงมาเพื่อธุรกิจ/ประชุมสัมมนา และกีฬา/ความบันเทิง ผู้ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นเพื่อนกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคนรัก และเดินทางคนเดียว ช่วงวันที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวคือ วันหยุดสุดสัปดาห์มากที่สุด รองลงมา วันหยุดนักขัตฤกษ์และวันธรรมดา มีรูปแบบเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเช้า-เย็นกลับมากที่สุด และพักค้างคืนแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจท่องเที่ยวคือ เพื่อน/ครอบครัวมากที่สุด รองลงมาอินเทอร์เน็ตและโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยวในครั้งนี้คือ รถยนต์ส่วนบุคคลมากที่สุด รองลงมารถจักรยานยนต์และรถโดยสารประจำทาง กิจกรรมระหว่างท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมบนชายหาดมากที่สุดคือพักผ่อนริมชายหาด และกิจกรรมทางน้ำมากที่สุดคือ เล่นน้ำทะเล นักท่องเที่ยวชาวไทยมีพฤติกรรมการท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบในภาพรวมระดับปฏิบัติตนมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ ด้านยานพาหนะ รองลงมา ด้านสถานีสั่ง , ด้านผู้ประกอบการ และ ด้านเส้นทางการเดินทาง

ธัญชนก แวแก้ว. (2557). ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น. การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จำนวน 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Chi-Square ผลการวิจัย พบว่า วัตถุประสงค์หลักของการเดินทางท่องเที่ยวคือการพักผ่อน เป็นการท่องเที่ยวในระยะสั้นไม่เกิน 5 วัน ค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 20,000-30,000 บาท แหล่งข้อมูลท่องเที่ยวได้จากอินเทอร์เน็ต การเดินทางใช้บริการบริษัทนำเที่ยวมากกว่าการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง กิจกรรมอื่นที่สามารถทดแทนการท่องเที่ยวในสองประเทศนี้คือการท่องเที่ยวภายนอกประเทศ รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยรถส่วนตัว การเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยอื่น ๆ ผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อเพิ่ม จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติรวมถึงการดึงดูดให้คนไทยกลับมานิยมท่องเที่ยวภายในประเทศ เช่น การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวระดับประเทศ และปรับปรุงการให้บริการของภาค ธุรกิจให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัย แบบพร้อมกัน (Convergent Parallel Design) เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกันกับเชิงปริมาณ โดยให้ความสำคัญการวิจัยทั้งสองแบบเท่าเทียมกัน และนำผลมารวมกันในช่วงการแปลผลเพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องหรือทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาซึ่งมุ่งศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังและความพึงพอใจด้านระบบการขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย
2. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริการให้ดียิ่งขึ้น

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทั้งที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดหนองคาย ได้มีการใช้ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ค่า Cronbach Alpha จำนวน 30 คน มีค่าเท่ากับ 0.864 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวทั้งที่เคยเดินทางและไม่เคยเดินทาง มาท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยเพศ อายุ ภูมิภาค และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษา จากข้อมูลเอกสาร แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6A's ระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัด หนองคายและแนวคิดในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม โดยแบ่งมีข้อคำถาม ดังนี้ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบ สัมภาษณ์ 2. ความคิดเห็นและมุมมองเกี่ยวกับระบบคมนาคมขนส่งในจังหวัดหนองคาย 3. ความคิดเห็นและมุมมองเกี่ยวกับ ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย 4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการ ท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย และ 5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย ซึ่งข้อมูลจากกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดหนองคายกว่า 2 ล้านคน ซึ่งกว่า 1 ล้านเจ็ดแสน คนเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เชื่อถือได้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: จำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายในปี พ.ศ. 2562

จำนวนนักท่องเที่ยวยอดสะสมเดือนมกราคม - ธันวาคม 2565			
จังหวัด	จำนวนนักท่องเที่ยวคนไทย (คน)	จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ (คน)	จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด (คน)
หนองคาย	1,793,269	333,941	2,127,210

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566)

จากตารางที่ 1 เมื่อทราบจำนวนนักท่องเที่ยวแล้ว ผู้วิจัยจึงคำนวณนักท่องเที่ยวมาคำนวณเพื่อหาขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างที่เชื่อถือได้ โดยอาศัยการคำนวณจากสูตรที่รับรู้จำนวนของประชากร Taro Yamane (Taro Yamane, 1973) ซึ่งมี ระดับความเชื่อมั่นที่ระดับ 95% ทำให้ ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 5% เมื่อนำมาคำนวณโดยใช้สูตรแล้ว ทำให้ได้ ค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 400 คน

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

แทนค่าโดยใช้สูตร

$$n = \frac{1,793,269}{1 + 1,793,269 (0.05)^2}$$

$$n = \frac{1,793,269}{1,793,269(0.0025)}$$

$$n = \frac{1,793,269}{5,318.025}$$

$$n = 400.0$$

ดังนั้น ทางผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด

การสุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) ร่วมกับการการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเกิดความสะดวกในเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยในการสุ่มตามความสะดวก ในเบื้องต้นจะได้สอบถามจากเพื่อน ญาติ คนรู้จักและเครือข่ายตามสื่อสังคมออนไลน์ (google form) ที่เคยไปท่องเที่ยวที่จังหวัดหนองคายหรือไม่ หากบุคคลนั้นเคยไป ก็จะส่งแบบสอบถามให้กรอกข้อมูล ส่วนการสุ่มแบบบังเอิญ ผู้วิจัยจะเดินทางไปในพื้นที่ที่มีคนพลุกพล่านและสอบถามบุคคลที่ได้ไปพบว่าเคยไปเที่ยวจังหวัดหนองคายหรือไม่ เช่น สะพานมิตรภาพ ตลาดท่าเสด็จ เป็นต้น หากตอบว่าเคยไป ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และทำเช่นนี้ไปจนกระทั่งสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบ 400 ตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จำนวน 400 ตัวอย่าง จะได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนอีกครั้ง แล้วจึงสร้างรหัส คู่มือ นำเข้าข้อมูลใส่โปรแกรมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (สิริพร ทัททว, 2560)

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ รวม 3 คน ได้แก่ 1. ผู้บริหารจากสำนักงานขนส่งจังหวัดหนองคาย จำนวน 1 คน 2. ผู้บริหารจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย จำนวน 1 คน 3. ผู้บริหารศูนย์ประสานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย (สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดอุดรธานี) จำนวน 1 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วิจัยเชิงปริมาณ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าสถิติ (Dependent t-test) โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (กัลยา วานิชย์ บัญชา, 2554) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group

Discussion) ดังนั้น ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จและได้ผลการวิจัยออกมาครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญและคำนึงถึงจรรยาบรรณของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและตัวของผู้วิจัยเอง จึงได้ดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยจะแนะนำตนเอง พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ และข้อมูลที่จำเป็นในการทำวิจัยครั้งนี้ ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจถึงความสำคัญและประเด็นของแต่ละคำถาม และสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็น ครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงและจดบันทึก รวมถึงการถ่ายภาพตลอดการสัมภาษณ์ทุกครั้ง 2) ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลประสงค์จะให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัย แต่ต่อมาเปลี่ยนใจไม่ประสงค์จะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่าไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล 3) ผู้วิจัยจะแจ้งกับผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์จะถูกนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่ง ในการทำวิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นเท่านั้น นอกจากนี้ ในการเขียนและการนำเสนอวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้นามสมมติเพื่อเป็นการรักษาและปกป้องความลับของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการเดินทางและรูปแบบการเดินทางของกลุ่มเป้าหมาย
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้แบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	138	34.50
ผู้หญิง	262	65.50
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	43	10.75
21 – 30 ปี	149	37.25
31 – 40 ปี	52	13.00
41 – 50 ปี	59	14.75
51 – 60 ปี	43	10.75
60 ปีขึ้นไป	54	13.50
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	108	27.00
ปริญญาตรี	247	61.75
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	45	11.25
4. อาชีพ		
นักเรียน / นักศึกษา	44	11.00
ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	40	10.00
พนักงานเอกชน	138	34.50
ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย	147	36.75
อื่น ๆ	31	7.75

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	90	22.50
5,000 - 10,000 บาท	78	19.50
10,000 - 15,000 บาท	117	29.25
ตั้งแต่ 15,001 ขึ้นไป	115	28.75
6. วัตถุประสงค์		
ท่องเที่ยวเฉพาะภายในตัวเมืองจังหวัดหนองคาย	56	14.00
ท่องเที่ยวภายในจังหวัดหนองคาย (เฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นกระแส/ยอดนิยม)	60	15.00
ท่องเที่ยวต่างอำเภอในจังหวัดหนองคาย (ไม่รวมอำเภอเมือง)	22	5.50
เดินทางเพื่อข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน	200	50.00
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	62	15.50
7. ประเภทแหล่งท่องเที่ยว		
แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction)	59	14.75
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือเชิงนิเวศ (Eco Attraction)	80	20.00
แหล่งท่องเที่ยวเชิงแหล่งเรียนรู้ (พิพิธภัณฑ์ / แหล่งเรียนรู้)	34	8.50
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือด้านความเชื่อ(Cultural Attractions)	126	31.50
แหล่งท่องเที่ยวกระแสนิยม (เช่น ตลาดท่าเสด็จ,ร้านอาหาร,ร้านกาแฟ)	72	18.00
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	29	7.25
8. รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว		
รถส่วนตัว	304	76.00
รถโดยสารสาธารณะประจำทาง (รถสองแถว, รถโดยสาร, รถบัส, รถมินิบัส)	30	7.50
รถไฟ	10	2.50
รถจักรยานยนต์รับจ้าง/รถยนต์รับจ้าง	20	5.00
เครื่องบิน	8	2.00
เรือ	9	2.25
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	19	4.75
9. ยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย		
รถไฟ	10	2.50
รถโดยสารสาธารณะประจำทาง (รถสองแถว, รถโดยสาร, รถบัส, รถมินิบัส)	65	16.25
รถจักรยานยนต์รับจ้าง/รถยนต์รับจ้าง	102	25.50
เช่ารถยนต์/รถจักรยานยนต์	59	14.75
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	164	41.00
10. ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย		
ต้องการ	342	85.50
ไม่ต้องการ	58	14.50
11. ความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย		
ใช้เดินทางสัญจรในชีวิตประจำวัน	64	16.00

ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ใช้เฉพาะช่วงเวลามีนงานเทศกาล หรือ เฉพาะช่วงเวลาที่มีการจัดการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ	247	61.75
ใช้เฉพาะช่วงที่ต้องการเดินทางข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน	89	22.25
12. รูปแบบยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย		
รถไฟ	20	5.00
รถโดยสารสาธารณะประจำทาง (รถสองแถว, รถโดยสาร, รถบัส, รถมินิบัส)	227	56.75
เช่ารถยนต์/รถจักรยานยนต์	129	32.25
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	24	6.00
รวม	400	100.0

ข้อมูลจากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 21 – 30 ปี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 37.25 ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 ส่วนใหญ่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 ส่วนใหญ่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25

ข้อมูลตารางที่ 2 ระบุว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเพื่อเดินทางข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ส่วนใหญ่เลือกประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือด้านความเชื่อ (Cultural Attractions) จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 รูปแบบการเดินทางของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เดินทางโดยรถส่วนตัว จำนวน 304 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 การเดินทางของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เดินทางโดยอื่น ๆ จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย จำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 85.5 โดยกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการใช้การระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายเฉพาะช่วงเวลามีนงานเทศกาล หรือ เฉพาะช่วงเวลาที่มีการจัดการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.7

2. ผลการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็นส่วนตัวที่มีต่อองค์ประกอบและความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

กลุ่มเป้าหมายได้แสดงทัศนคติ และความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคายและความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัด

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคาย

หัวข้อ	Mean	S.D	แปลค่า
ด้านยานพาหนะ	4.02	0.895	มากที่สุด
ด้านสถานีขนส่ง	3.85	1.025	มาก
ด้านผู้ประกอบการ	3.99	0.920	มาก
ด้านเส้นทางรถ	3.85	0.950	มาก
รวม	3.93	0.944	มาก

ข้อมูลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบโดยรวมมีการแปลผลมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.944) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านยานพาหนะ มีผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ($\bar{X} = 4.02$, S.D.

= 0.895) รองลงมา ด้านสถานีขนส่ง ($\bar{X}$ = 3.99 , S.D. = 0.920) , ด้านผู้ประกอบการ ($\bar{X}$ = 3.85 , S.D. = 0.950) และ ด้านเส้นทางการเดินรถ ($\bar{X}$ = 3.85 , S.D. = 1.02)

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรภาครัฐ

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคาย และผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

“การเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล มีการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะค่อนข้างน้อยเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายค่อนข้างกระจายออกจากตัวเมือง และยังไม่ได้มีระบบขนส่งสาธารณะที่สามารถเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายแทบจะไม่มีอยู่เลย ในการขนส่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวรถโดยสารสาธารณะ ที่เรียกว่า รถสกายแลป”

“ระบบขนส่งสาธารณะระบบคมนาคมขนส่งต่าง ๆ หนองคายมีศักยภาพรองรับมากแต่ยังขาดงบประมาณในการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐานส่วนอื่น ๆ ซึ่งยังต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ จุดนี้เป็นปัญหาที่สำคัญ รัฐยังไม่ได้ลงทุนในเรื่องนี้ในจังหวัดหนองคายมากนัก และเราต้องรอกการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางก่อน”

“ในด้านระบบขนส่งสาธารณะ ยังไม่สามารถทำได้เต็มที่นัก เนื่องจากปัจจุบันเนื่องการบริหารส่วนจังหวัดหนองคายอยู่ระหว่างการผลักดันด้านการพัฒนาเทคโนโลยีตามจุดต่าง ๆ ให้ให้สามารถติดต่อสื่อสาร เช่น ระบบ Wi fi ตามแหล่งชุมชนหรือทำได้เพียงการก่อสร้างจุดรับส่งผู้โดยสารสาธารณะ (ที่พักรถหรือป้ายรถโดยสารสาธารณะต่าง ๆ) และด้านการรักษาความปลอดภัย เช่น จัดให้มี Save Zone จุดแจ้งเหตุโดยมีการติดตั้งกล้อง CCTV ซึ่งเป็นเพียงการสนับสนุนการสร้างระบบขนส่งสาธารณะเท่านั้น ยังไม่สามารถมุ่งตรงไปที่การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะได้โดยตรง”

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปโดยใช้แบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21 – 30 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท

มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเพื่อเดินทางข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่เลือกประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือด้านความเชื่อ (Cultural Attractions) รูปแบบการเดินทางของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เดินทางโดยรถส่วนตัว การเดินทางของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เดินทางโดยอื่น ๆ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย โดยกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการใช้การระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายเฉพาะช่วงเวลายามเทศกาล หรือ เฉพาะช่วงเวลาที่มีการจัดการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ

ความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านยานพาหนะ รองลงมา ด้านสถานีขนส่ง , ด้านผู้ประกอบการ และ ด้านเส้นทางการเดินรถ เนื่องจากว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การขับรถส่วนตัวเป็นจำนวนมาก อาจจะเป็นเพราะว่าการไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดหนองคายต้องมีรถยนต์ขับเคลื่อนไปยังจุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรภาครัฐ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ที่มาเที่ยวในจังหวัดหนองคายนั้น ยังไม่มีระบบขนส่งสาธารณะที่เพียงพอรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งภาครัฐเองยังมีความขี้เกียจให้กับหน่วยงานอื่นๆ นับได้ว่าภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับระบบขนส่งสาธารณะมากนัก

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการเดินทางและรูปแบบการเดินทางมาจังหวัดหนองคาย กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ตอบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือด้านความเชื่อ (Cultural Attractions) รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยรถส่วนตัว การเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยอื่น ๆ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายเฉพาะช่วงเวลาว่างงานเทศกาล หรือ เฉพาะช่วงเวลาที่มีการจัดการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่รูปแบบยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายเดินทางโดยอื่น ๆ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางข้ามประเทศไปเที่ยวประเทศลาว เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้หาประสบการณ์ในเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญก แวแก้ว (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่าวัตถุประสงค์หลักของการเดินทางท่องเที่ยวคือการพักผ่อน เป็นการท่องเที่ยวในระยะสั้นไม่เกิน 5 วัน ค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 20,000-30,000 บาท แหล่งข้อมูลท่องเที่ยวได้จากอินเทอร์เน็ต การเดินทางใช้บริการบริษัทนำเที่ยวมากกว่าการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง กิจกรรมอื่นที่สามารถทดแทนการท่องเที่ยวในสองประเทศนี้คือการท่องเที่ยวภายนอกประเทศ รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยรถส่วนตัว การเดินทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยอื่น ๆ

ทัศนคติ ความคิดเห็นส่วนตัวต่อองค์ประกอบระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดหนองคายและแนวคิดในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านยานพาหนะ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านสถานีขนส่ง , ด้านผู้ประกอบการ และ ด้านเส้นทางการเดินทาง เนื่องจากว่าการเดินทางไปท่องเที่ยวจำเป็นต้องมียานพาหนะในการเดินทางไปต่างประเทศได้ นับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการเดินทาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตมัท พงษ์พงษ์, และเจกิตาน์ ศรีสรพล (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมนักท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ ด้านยานพาหนะ รองลงมา ด้านสถานีขนส่ง , ด้านผู้ประกอบการ และ ด้านเส้นทางการเดินทาง

การสัมภาษณ์บุคลากรของภาครัฐนั้นการเดินทางของนักท่องเที่ยวมีข้อเสียเกี่ยวกับขนส่งสาธารณะของจังหวัดหนองคายที่มีน้อยมาก อาจจะเป็นเพราะว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัวค่อนข้างมาก ส่งผลให้ระบบขนส่งสาธารณะนั้นมีน้อยกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากว่าเมื่อนักท่องเที่ยวไม่มีมาใช้บริการ รายได้ของรถขนส่งสาธารณะมีน้อยกว่าที่เป็นมาเมื่อก่อนมาก และอีกอย่างหนึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเป็นกลุ่ม เพื่อนประมาณ 4-5 คน จึงได้ขับรถเพียงคันเดียวเพื่อความประหยัดและลดรายจ่ายภายในครอบครัว รวมถึงยังมีเพื่อนร่วมเดินทางอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพงศ์ ชัยกิตติพร (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการให้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาทางด้านความครอบคลุม/ทั่วถึงของการให้บริการรถโดยสารประจำทางของ ขสมก. เป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขให้มีความคลุม/ทั่วถึงได้ในทุกพื้นที่ตามความต้องการของผู้ใช้บริการ เนื่องจากเหตุผลทางด้านขยายตัวของเมือง (urbanization) และการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต สังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน ประกอบกับปัญหาการจราจรที่ติดขัดอย่างมากในเขตเมือง รวมถึงยังขาดอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการทำงานเช่นเดียวกับข้อจำกัดที่ได้จากการวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอของงานวิจัยในครั้งนี้

ผลจากการวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานของหน่วยงานยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน อาทิ การวางผังเมืองที่ไม่เป็นระเบียบและไม่ได้วางแผนกันก่อนที่จะสร้างเมืองขึ้นมา ทำให้ไม่สามารถสร้างการรับรู้ของประชาชนได้ ดังนั้น

ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการทำงานแบบร่วมมือกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการดำเนินการร่วมกัน เพื่อบริหารจัดการระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตตัวเมืองเท่านั้น เนื่องจากจังหวัดหนองคายไม่มีระบบขนส่งสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวต่างอำเภอ ทำให้การเก็บข้อมูลไม่ครอบคลุมการนักท่องเที่ยวที่เลือกใช้ในการเดินทางทุกประเภท การวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะมีการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ พ่อค้า แม่ค้า ที่ทำการขายของให้กับนักท่องเที่ยวด้วย
2. ควรทำการศึกษาถึงความคุ้มค่าและแนวทางการวางแผนในการจัดการรถขนส่งสาธารณะเพื่อใช้ในการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่คุ้มค่ามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดหนองคาย. (ออนไลน์)* สืบค้นเมื่อวันที่ 20

พฤศจิกายน 2566. จาก <https://www.mots.go.th/news/category/657>.

กิตติพงศ์ ชัยกิตติพร. (2557). การพัฒนาบริการรถโดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(2), 45-55.

เทพศักดิ์ บุญรัตน์พันธ์. (2535). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายการให้บริการสาธารณะ: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เทิดชัย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว ยั่งยืนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (รายงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการบริหารท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

ธัญชนก แววก้าว. (2557). *การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปเกาหลีหรือญี่ปุ่น*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

บุษบา สิทธิการ และ สิริวัฒนา ไจมา. (2552). *การพัฒนาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในส่งเสริมและสนับสนุนความพร้อมของเส้นทางเชื่อมโยงไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาวิจัย.

ระนันท์ วัฒนโยธิน และนุชกร คงฤทธิ์. (2562). *ปัจจัยฉนวนเชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยวชุมชน. การประชุมวิชาการระดับชาตินักวิชาการบริการสังคม*. ครั้งที่ 2 วันที่ 15-16 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.

รัศมีพร พยุงพงษ์ และเจกิตาน์ ศรีสรवल. (2566). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 20(1), 24 – 33.

ศจิริรัตน์ เต็มศิลป์. (2562). *การประชุมระดมความคิดเห็น เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย*. สืบค้นจาก https://www.itd.or.th/event/itd_event_280122/. เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2566.

สิริพร ทัดทวี. (2560). *ต้นแบบความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างสมดุลและยั่งยืนสำหรับธุรกิจค้าปลีกศูนย์รวมสินค้าบ้านและที่อยู่อาศัย*. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ โลจิสติกส์และโซลูชัน วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สำนักงานแห่งประเทศไทย จังหวัดอุดรธานี. (2565). *จำนวนพนักงานของรัฐ. (ออนไลน์)*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.tat.or.th/th/contact/office>.

อนุภาค เสาร์เสาวภาคย์. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การใช้บริการรถสาธารณะ (สื่้อแดง) กรณีศึกษา: กลุ่มวัยรุ่นใน
จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 28(1), 17-31.

Pike, S. (2008). *Five limitations of destination brand image measurement*. *Tourism Recreation Research*,
33(3): 361-363.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper & Row.

Talley, W.K. (1983). *Introduction to transportation*. USA: Cengage South-Western.

KSUC-O-061

การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น

Information Development for Local Administration Journal Management

ณาทยา สีหานาม*

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: nasriha@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินการวารสารการบริหารท้องถิ่น 2) เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น และ 3) เพื่อสร้างสารสนเทศสำหรับการวางแผนและการตัดสินใจของผู้บริหาร การศึกษานี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น แล้วนำมา วิเคราะห์ แยกประเภท และจัดหมวดหมู่ข้อมูล แล้วจึงการวิเคราะห์และตีความเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) วารสารการบริหารท้องถิ่น ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน โดยมีบทความทั้งหมด 956 บทความ ดำเนินการบริหารจัดการตามเกณฑ์ชี้วัดของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย และได้มีการปฏิรูปครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2563 ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น 2) เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ โดยมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยนำสาระสำคัญของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มาแยกข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง และกลุ่มที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 3) การสร้างสารสนเทศสำหรับการวางแผนและการตัดสินใจของผู้บริหาร มีการสร้างสารสนเทศเพื่อใช้วางแผนกลยุทธ์และประกอบการตัดสินใจในรูปแบบของตารางแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงการกระจายของข้อมูล แผนภูมิแท่งแสดงสัดส่วนและกราฟที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มและทิศทาง โดยผู้บริหารวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นได้นำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงเกณฑ์ในการนำบทความเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและปรับขอบเขตในการเปิดรับบทความเพื่อนำไปสู่ปรับปรุงคุณภาพสู่มาตรฐานที่สูงขึ้นในอนาคต รวมทั้งเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นในการเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คำสำคัญ: วารสารการบริหารท้องถิ่น, รัฐประศาสนศาสตร์, การจัดการข้อมูลวารสาร, ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

Abstract

The study had three objectives: to analyze the journal's operations, to create a data management model, and to presented the information to the executive for decision- making. This study is a Documentary Research, data collected from article that published in Local Administration Journal. Information was created with systematically categorized, with a focus on the essence of the field of public administration. The research findings showed that; The Local Administration Journal has been operation since 2007 and has published a total of 956 articles. Journal management adheres to the criteria set by the Thai Journal Citation Index Center. A significant reform in 2020 brought about various changes within the journal.

The researcher has analysis and synthesis of Management data in two main groups were established: Articles directly related to public administration and articles related to other subjects but within the broader scope of public administration. The study has to presented information in various visual formats, bar charts and graphs were employed to depict trends and directions within the data including tables illustrating relationships and information distribution for planning and decision-Making. The Executives of College of Local Administration can be utilized this information to refine article consideration criteria and adjust the acceptance process. The adjustments aimed to enhance the quality of future publications to meet higher standards. The information derived from the study has been actively used by administrators for strategic decision-making, contributing to the college's reputation as a leading source of knowledge in the field of public administration. Additionally, the study contributed to creating a positive image of the college as a reputable source of knowledge in public administration.

Keywords: Local Administration Journal, Public Administration, Journal data management, Thai-Journal Citation Index Centre

บทนำ

วารสารการบริหารท้องถิ่น ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 โดยในการก่อตั้งขึ้นมาในคราวแรกนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้สำหรับอาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางการเขียนบทความวิจัย และเพื่อให้อาจารย์ได้พัฒนาศักยภาพด้านการประเมินผล และเมื่อดำเนินการมาได้ระยะหนึ่ง จนถึงปี พ.ศ. 2551 คณะผู้บริหารเห็นพ้องต้องกันว่า ควรมีการยกระดับและพัฒนาคุณภาพของวารสาร จึงได้นำข้อมูลวารสารเข้าสู่การประเมินในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย และได้รับการรับรองคุณภาพอยู่ในกลุ่ม TCI 2 ในปี พ.ศ. 2556 – 2557 และปี พ.ศ. 2559 – 2562 ยังอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2559 ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยได้กำหนดให้มีการประเมินรอบที่ 3 วารสารการบริหารท้องถิ่นจึงได้นำข้อมูลเข้าสู่การประเมินอีกครั้งในปี 2559 และได้รับการจัดกลุ่มให้อยู่ในระดับคุณภาพ กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2559 – 2562) จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2563 ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพรอบที่ 4 และวารสารการบริหารท้องถิ่นได้เข้าร่วมการประเมินอีกครั้ง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การประเมินในรอบปีนี้ ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์ที่ศูนย์ปรับปรุงใหม่ในรอบการประเมินนี้ได้ ทำให้การประเมินในรอบนี้ ในปี 2563 วารสารการบริหารท้องถิ่นตกไปอยู่ในกลุ่มที่ 2 (พ.ศ. 2563 – 2567) แต่อย่างไรก็ตาม คณะที่ได้จากการประเมินในรอบที่ 4 นี้ ยังเพียงพอที่จะสามารถเข้าสู่การอุทธรณ์เพื่อปรับคุณภาพเข้าสู่เกณฑ์คุณภาพกลุ่มที่ 1 ได้

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไขข้อผิดพลาดและพัฒนาคุณภาพเพื่อยกระดับการทำงานเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่เกณฑ์คุณภาพกลุ่มที่ 1 ได้ โดยได้ดำเนินการในหลายมิติ เช่น การปรับปรุงนโยบาย/ข้อกำหนดต่าง ๆ ภายใน เช่น การจัดตั้งกองบรรณาธิการชุดใหม่ที่มีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น การเปิดรับบทความภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับภาษาไทย การลดสัดส่วนบทความจากภายในระดับมหาวิทยาลัย กำหนดนโยบายว่าจะไม่สนับสนุนบทความที่มีรายชื่อของกองบรรณาธิการร่วมเป็นผู้เขียน การเพิ่มขึ้นขั้นตอนการปรับปรุงคุณภาพโดยมีผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการตรวจสอบทางภาษาก่อนการเผยแพร่ และการปรับขอบเขตการเปิดรับบทความให้มีความเฉพาะเจาะจง และตรงกับสาขาวิชา และการกำหนดว่า ในการดำเนินการทุกขั้นตอนต้องอยู่ในระบบออนไลน์ทั้งหมด การยกเลิกการพิมพ์เล่มวารสาร การจดทะเบียนเป็นวารสารออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งผลจากการดำเนินการหลายวิธีการ สามารถทำให้ในปี พ.ศ. 2564 วารสารการบริหารท้องถิ่นกลับเข้าสู่เกณฑ์คุณภาพกลุ่มที่ 1 (2564 - 2567) ได้ (ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2566)

จากการดำเนินการเพื่อปรับปรุงคุณภาพของวารสาร ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2562 – ปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เกิดความสำเร็จและยังมีจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายอย่าง ผู้วิจัยในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการวารสารจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลการดำเนินการที่ผ่านมาและสะท้อนถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน รวมไปถึงเพื่อรักษาคุณภาพ และยกระดับคุณภาพไปสู่สากล การศึกษานี้จะแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินการตามนโยบายและแนวทางของกองบรรณาธิการที่ผ่านมาว่า มีสถานะเป็นอย่างไร มีข้อจำกัด จุดที่ยังต้องได้รับการพัฒนา ต้องการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นอย่างไร และผู้วิจัยมีข้อเสนอในการพัฒนาอย่างไรที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพอันจะช่วยรักษาระดับคุณภาพและมาตรฐานไว้ รวมไปถึงหาแนวทางการพัฒนาต่อยอดและใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาในอนาคต

1. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1.1 เพื่อศึกษาผลการดำเนินการวารสารการบริหารท้องถิ่น
- 1.2 เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น
- 1.3 เพื่อสร้างสารสนเทศสำหรับการวางแผนและสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของวารสารต่อการวิจัย

วารสาร มาจากภาษาอังกฤษว่า Journal หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่คล้ายนิตยสาร แต่มีเนื้อหาที่เป็นวิชาการมากกว่าวารสารมักจะเป็นการรวบรวมบทความจากสมาชิกของกลุ่มผู้ที่มีความรู้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของวารสารไว้ว่า หนังสือที่ออกตามกำหนดเวลา พิมพ์เรื่องที่เป็นงานวิจัยหรือบทความทางวิชาการ มีผู้ตรวจรับรองคุณภาพทางวิชาการ เช่น วารสารราชบัณฑิตยสถาน วารสารศิลปการ วารสารกรมการแพทย์ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2555)

วารสารเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ความคิด เสนอความเคลื่อนไหวและพัฒนาการของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นคว้า วิจัย รวมทั้งให้ข้อมูล สถิติ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลิตและบริการ วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีการจัดพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถนำเสนอเรื่องราวความก้าวหน้าต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วกว่าสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ดังนั้น สารนิเทศจากวารสารจึงมีความทันสมัยกว่าสารนิเทศจากแหล่งอื่น (Osborn, 1980 อ้างถึงใน วราภรณ์ แดงช่วง) และวารสารยังเป็นการรวบรวมผลการวิจัย มีการเปิดเผยต่อสาธารณชนอย่างเป็นทางการ และมีกระบวนการตรวจสอบก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ ทำให้วารสารมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปอ้างอิงได้ และวารสารที่ดีควรเป็นวารสารที่ให้องค์ความรู้ในวิชาเฉพาะด้าน เพื่อให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลในสาขาวิชาได้ตรงตามประเด็นของสาขาวิชาที่สนใจ (สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557) ส่วนวารสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นวารสารรูปแบบใหม่ที่มีการจัดเก็บ บันทึกและพิมพ์เผยแพร่สารนิเทศทางวิชาการไว้ในรูปแฟ้มคอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีกำหนดออกแน่นอนสม่ำเสมอ สามารถเข้าถึง สืบค้นข้อมูลได้จากฐานข้อมูลออนไลน์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (เจนจิรา บ.ป.สูงเนิน, วัชรภรณ์ ชัยวรรณ และพัชรนันท์ ยังรววิเชียร, 2561)

ข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยและระบบวารสารไทยออนไลน์

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือศูนย์ TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) เป็นหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่พัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นผลงานวิจัยและผลงานวิชาการตลอดจนข้อมูลการอ้างอิงของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการไทย โดยใช้ Thai Journal Online (Thai JO) ซึ่งเป็นระบบการจัดการและตีพิมพ์วารสารวิชาการในรูปแบบวารสารออนไลน์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) โดยใช้ platform ของระบบ Open Journal System (OJS) ที่พัฒนาโดย Public Knowledge Project (PKP) ซึ่งเป็นเครือข่ายนักวิจัยด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศศาสตร์ นำโดย Simon Fraser University ร่วมกับมหาวิทยาลัยหลายแห่งในแคนาดาและอเมริกา โดย PKP ก่อตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันพัฒนาซอฟต์แวร์สำหรับ

เผยแพร่งานวิชาการ โดยมีนโยบายของการใช้งานโปรแกรมแบบเปิดเผยซอร์สโค้ด เปิดให้ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดไปใช้และไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่สงวนลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์อยู่ภายใต้เงื่อนไขสัญญาอนุญาตแบบสาธารณะ หรือ (GNU General Public License, GNU GPL, GPL) ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับซอฟต์แวร์โอเพนซอร์สทั่วไป (ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2566)

งานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรด้านรัฐประศาสนศาสตร์

การสำรวจข้อมูลจำนวนหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2555 ระบุว่าประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยของรัฐ เอกชน และสถาบันราชภัฏที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ในระดับปริญญาตรี จำนวน 106 หลักสูตร ระดับปริญญาโท 79 หลักสูตร และระดับปริญญาเอก 19 หลักสูตร (อัมพร อัจราลักษณ์, 2559) และยังได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ยังคงขาดการบูรณาการองค์ความรู้ ลักษณะงานวิจัยอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ บางครั้งพบว่า บัณฑิตและงานวิจัยทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มีคุณภาพที่น่าสงสัย นอกจากนี้ งานวิจัยของอันธิกา อุทัยบุตรและพิทยา บวรพัฒนา ในปี พ.ศ. 2557 ยังพบว่า การขยายตัวและการเพิ่มจำนวนของหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษาของประเทศไทย มีการขยายตัวอย่างมาก การขยายตัวของการเรียนการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษาส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานของการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ซึ่งการขยายตัวทางด้านปริมาณนี้ ทำให้ถูกตั้งคำถามในแง่ของมาตรฐานและคุณภาพหลักสูตร (อันธิกา อุทัยบุตรและพิทยา บวรพัฒนา, 2557) ซึ่งการศึกษานี้ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความพยายามที่จะสร้างผลผลิตทางการวิจัยและการบริการวิชาการที่มีคุณภาพ มีความเป็นวิชาชีพทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และมีการเผยแพร่ผลงานที่เนื้อหาสาระและองค์ความรู้ที่เกิดจากศาสตร์ภายในแขนงที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับหลักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นหลักประกันว่า การเผยแพร่งานวิจัยและการบริการวิชาการที่ผ่านการคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงในศาสตร์ที่ถนัดและเป็นศาสตร์เฉพาะทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ อันจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดคุณภาพในหลักสูตรได้

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเข้าถึงข้อมูล กำหนดปัญหาและแยกแยะหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากระบบการจัดการวารสารออนไลน์
- 1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก dashboard ของระบบวารสาร
- 1.3 เลือกข้อมูลที่สำคัญและสอดคล้องกับประเด็นที่จะทำการศึกษา ออกแบบรูปแบบข้อมูลสร้างตารางทางไขว้ ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์
- 1.4 เก็บรวบรวมข้อมูล สรุปลง และวิเคราะห์
- 1.5 นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหาร

2. เครื่องมือการศึกษา

- 2.1 บทความที่เผยแพร่วารสารการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 – 2566 อันหมายถึง วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 – ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (รวม 15 ฉบับ) จำนวน 92 บทความ
- 2.2 ระบบการจัดการข้อมูลวารสารออนไลน์ Thai Journal Online จาก url <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals> หรือ <https://www.localadminjournal.com/>
- 2.3 สารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์ แยกประเภท และจัดหมวดหมู่ข้อมูล
- 2.4 การวิเคราะห์และการตีความเนื้อหา (Content Analysis)

3. หน่วยในการวิเคราะห์

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ระบบการจัดการข้อมูลวารสารออนไลน์ <https://www.localadminjournal.com/> และ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals> โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 – 2566 อันหมายถึง วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 – ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (รวม 15 ฉบับ) เนื่องจากเป็นปีแรกที่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายและข้อกำหนด รวมทั้งมีการวางแนวทางการดำเนินการใหม่เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานให้สามารถกลับเข้าสู่คุณภาพมาตรฐานกลุ่มที่ 1 ได้

4. การวิเคราะห์จัดหมวดหมู่และการประเมินผลสารสนเทศ

ผู้ทำการศึกษาได้จัดทำชุดข้อมูลโดยจัดหมวดหมู่ โดยนำสาระสำคัญของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มาจัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง และกลุ่มที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และนำเสนอในรูปแบบของแผนภูมิ และตารางแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงการกระจายของข้อมูล แผนภูมิแท่งที่แสดงสัดส่วนรวมทั้งกราฟที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มและทิศทาง และเมื่อนำเสนอต่อผู้บริหารแล้ว ผู้บริหารเห็นว่าข้อมูลที่ได้จัดทำขึ้นมีประโยชน์และได้นำไปใช้เพื่อปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพของวารสารเพื่อเตรียมเข้าสู่การประเมินของศูนย์อ้างอิงดัชนีวารสารไทยในปี พ.ศ. 2567 รวมถึงเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้สามารถเข้าสู่เกณฑ์ที่สูงขึ้นในอนาคตต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการดำเนินการวารสารการบริหารท้องถิ่น

วารสารการบริหารท้องถิ่น ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน โดยในดำเนินการบริหารจัดการตามเกณฑ์ชี้วัดของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยเป็นหลัก และได้มีการปฏิรูปครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการตั้งกองบรรณาธิการชุดใหม่เข้าบริหารแทนชุดเดิมที่หมดวาระ และในปีนี้วารสารฯ จะเข้าสู่การประเมินในศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยรอบที่ 3 ผลการประเมินพบว่า วารสารการบริหารท้องถิ่น ถูกจัดให้อยู่ใน TCI กลุ่มที่ 2 ซึ่งไม่เป็นไปตามนโยบายและทิศทางที่วิทยาลัยฯ ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2563 กองบรรณาธิการได้ร่วมกันทบทวนและหาแนวทางเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้สามารถกลับเข้าสู่เกณฑ์คุณภาพกลุ่มที่ 1 ได้ โดยมีการดำเนินการหลากหลายวิธีการ โดยงานวิเคราะห์นี้จะได้นำเสนอเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ โดยได้มีการดำเนินการดังนี้

การปรับปรุงข้อกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพวารสาร

1) การปรับนโยบายการพิจารณาบทความ โดยการเพิ่มจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินบทความจากเดิมที่กำหนดให้การประเมินบทความใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน หลังจาก ปี พ.ศ 2563 เป็นต้นมา วารสารได้เพิ่มจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความเป็นอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้การประเมินมีคุณภาพมากขึ้น

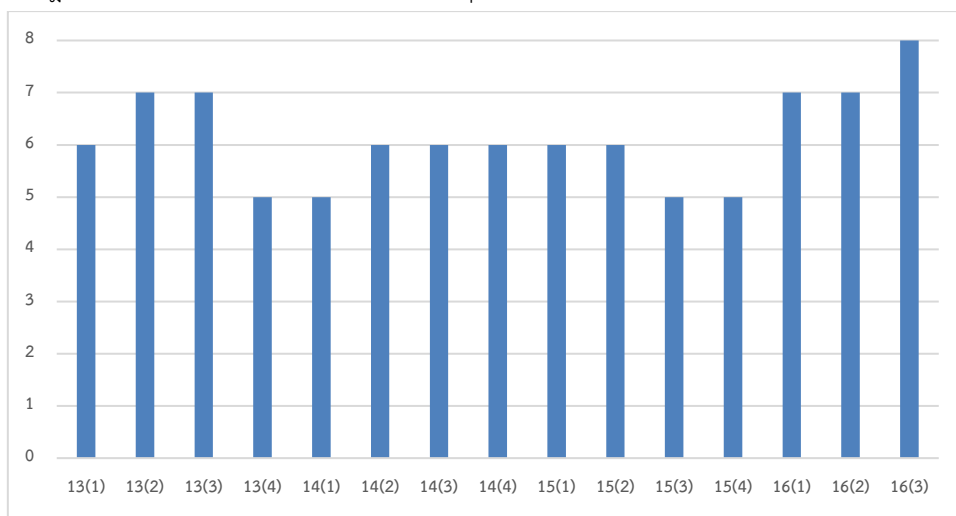
2) วารสารฯ เพิ่มขึ้นตอนของการบรรณาธิการบทความ กล่าวคือ มีการจัดบุคลากรมาทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลทางภาษาทั้งบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษก่อนที่จะเผยแพร่บทความ

3) การปรับนโยบายการเผยแพร่วารสาร เนื่องจากในการนำเสนอข้อมูลของฝ่ายจัดการเผยแพร่วารสารการบริหารท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2563 พบว่า มีห้องสมุดจำนวน 62 แห่งที่เป็นห้องสมุดเครือข่ายซึ่งนโยบายในการเผยแพร่องค์ความรู้ของวิทยาลัยฯ คือ การพิมพ์เล่มและส่งเล่มวารสารไปให้ห้องสมุด และเมื่อสอบถามไปยังห้องสมุดเครือข่ายแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลวารสารออนไลน์ได้ มีห้องสมุดเพียงไม่กี่แห่งที่ยังต้องการเล่มฉบับพิมพ์อยู่ อย่างไรก็ตามห้องสมุดที่ต้องการเล่มฉบับพิมพ์ยินดีที่จะพิมพ์เล่มวารสารเอง ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการวารสารการบริหารท้องถิ่นจึงยกเลิกการจัดพิมพ์เล่มวารสาร และเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์เท่านั้น ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการวารสารลงได้ถึงปีละประมาณ 40,000 บาท

4) การปรับปรุงข้อกำหนด โดยกำหนดว่า ในการดำเนินการทุกขั้นตอนต้องผ่านระบบการจัดการวารสารออนไลน์เท่านั้น ตั้งแต่ การส่งบทความ การพิจารณา การปรับแก้และการจัดเตรียมต้นฉบับ การบรรณาธิกรภาษา ไปจนถึงกระบวนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

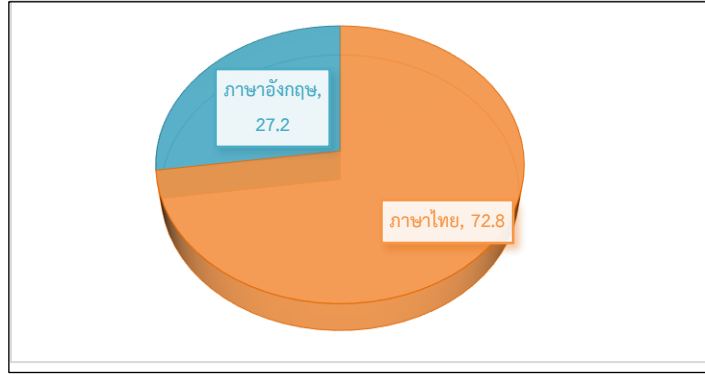
นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ข้อกำหนดต่าง ๆ แล้วได้ก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้าง เมื่อวิเคราะห์จำนวนบทความที่ผ่านกระบวนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิและบรรณาธิการจนสามารถเข้าสู่กระบวนการเผยแพร่ พบว่า ในปี พ.ศ. 2566 มีแนวโน้มที่จะมีการเผยแพร่บทความเป็นจำนวนมากที่สุด เนื่องจากพบว่ามีบทความที่เผยแพร่ไปแล้วจำนวน 22 ฉบับซึ่ง ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นี้แสดงข้อมูลการเผยแพร่บทความถึงเดือนตุลาคม 2566 เท่านั้น และยังมีอีก 1 ฉบับที่ยังไม่ได้เผยแพร่ซึ่งมีกำหนดเผยแพร่ในเดือนธันวาคม 2566 (วารสารการบริหารท้องถิ่นตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน และฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม-ธันวาคม) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: จำนวนบทความที่ผ่านกระบวนการพิจารณาและได้รับการเผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

จากภาพที่ 1 พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2566 (ข้อมูลในเดือนพฤศจิกายน 2566) มีการเผยแพร่บทความไป 15 ฉบับ จำนวน 92 บทความ ค่าเฉลี่ยจำนวนบทความที่เผยแพร่มีค่าเท่ากับ 6.13 บทความ ต่อฉบับ ปีที่มีการเผยแพร่บทความน้อยที่สุด คือ ปีที่ 15 มีจำนวนบทความที่ผ่านกระบวนการทุกขั้นตอนจนกระทั่งได้รับการเผยแพร่เพียง 22 บทความ

ในงานวิเคราะห์นี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่ของบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น พบว่า ในด้านสัดส่วนทางด้านภาษาของบทความที่นำเสนอในวารสารการบริหารท้องถิ่น ระหว่างบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2563 – 2566 เมื่อจำแนกตามภาษาที่ใช้ในการนำเสนอระหว่างบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีการเผยแพร่บทความภาษาไทยมากกว่าบทความภาษาอังกฤษ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดัง ภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แผนภูมิแสดงสัดส่วนระหว่างบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น ระหว่างปี พ.ศ. 2563 – 2566

จากภาพที่ 2 จากการที่วารสารการบริหารท้องถิ่นได้ประกาศนโยบายเปิดรับบทความภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับบทความภาษาไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา พบว่า มีบทความภาษาอังกฤษที่ส่งเข้ามาขอรับการพิจารณาตีพิมพ์และผ่านการกระบวนการทุกขั้นตอนจนได้รับการตีพิมพ์คิดเป็นร้อยละ 27.2 บทความภาษาไทย ร้อยละ 72.8 ซึ่งถือได้ว่าการเผยแพร่บทความภาษาอังกฤษมากกว่า 1 ใน 4 ของบทความทั้งหมดที่เผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์

2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ แยกประเภทของบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น ซึ่งในด้านขอบเขตการเปิดรับบทความ ตามที่วารสารการบริหารท้องถิ่น ประกาศนโยบายว่า เปิดรับพิจารณาบทความในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองระดับท้องถิ่นในเชิงบูรณาการ หรือเป็นงานวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ อาทิ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ สังคมศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ออกเป็น 14 ประเด็นหลัก และในแต่ละประเด็นมีบทความที่เผยแพร่ในประเด็นเหล่านั้นเป็นจำนวนเท่าใด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการจัดหมวดหมู่ประเด็นหลักของบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่นตั้งแต่ฉบับที่ 13(1) – 16(3)

ประเด็นหลัก	จำนวน	ร้อยละ
การกำหนดนโยบาย / การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy/Policy Implement)	10	10.9
การจัดการ (Management)	6	6.5
การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management)	6	6.5
การบริหารกิจการสาธารณะ (Public Affairs)	8	8.7
การบริหารท้องถิ่น (Local Administration)	18	19.6
การปกครองที่ดี การใช้ดิจิทัลในการบริหารปกครอง (Governance/Digital Governance)	5	5.4
ความเชื่อถือได้ (Accountability)	2	2.2
ความโปร่งใส (Transparency)	2	2.2
มนุษยศาสตร์ (Humanities Sciences)	9	9.8
เมืองอัจฉริยะ (Smart Cities)	4	4.3
รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administrations)	5	5.4
รัฐศาสตร์ (Political Sciences)	3	3.3
สังคมผู้สูงอายุ (Elderly)	4	4.3
สังคมศาสตร์ (Social Sciences)	10	10.9
รวม	92	100.0

จากตารางที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการเผยแพร่บทความในวารสารการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 – ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 จำนวน 15 ฉบับ แสดงให้เห็นว่า บทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น สามารถจัดหมวดหมู่ออกเป็น 14 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การกำหนดนโยบาย/การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy/Policy Implement) (2) การจัดการ (Management) (3) การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management) (4) การบริหารกิจการสาธารณะ (Public Affairs) (5) การบริหารท้องถิ่น (Local Administration) (6) การบริหารปกครอง/การใช้ดิจิทัลในการบริหารปกครอง (Governance/Digital Governance) (7) ความเชื่อถือได้ (Accountability) (8) ความโปร่งใส (Transparency) (9) มนุษยศาสตร์ (Humanities Sciences) (10) เมืองอัจฉริยะ (Smart Cities) (11) รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administrations) (12) รัฐศาสตร์ (Political Sciences) (13) สังคมผู้สูงอายุ (Elderly) และ (14) สังคมศาสตร์ (Social Sciences) ประเด็นหลักที่มีการนำเสนอบทความสูงสุด คือ ประเด็นด้านการบริหารท้องถิ่น ประมาณร้อยละ 19.6 หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 รองลงมา คือ ประเด็นด้านการกำหนดนโยบาย / การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy/Policy Implement) และด้านสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 10.9 และประเด็นที่มีจำนวนบทความน้อยที่สุด คือ ประเด็นด้าน ความเชื่อถือได้ (Accountability) และความโปร่งใส (Transparency) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่ประเด็นหลักจาก 14 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นให้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเด็นที่สัมพันธ์โดยตรงกับสาขาวิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารกิจการสาธารณะ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหลักที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นได้จัดการเรียนการสอน และประเด็นรองลงมาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางด้านสังคมศาสตร์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์หมวดหมู่ความสัมพันธ์ของประเด็นหลักของบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ฉบับที่ 13(1) – 16(3)

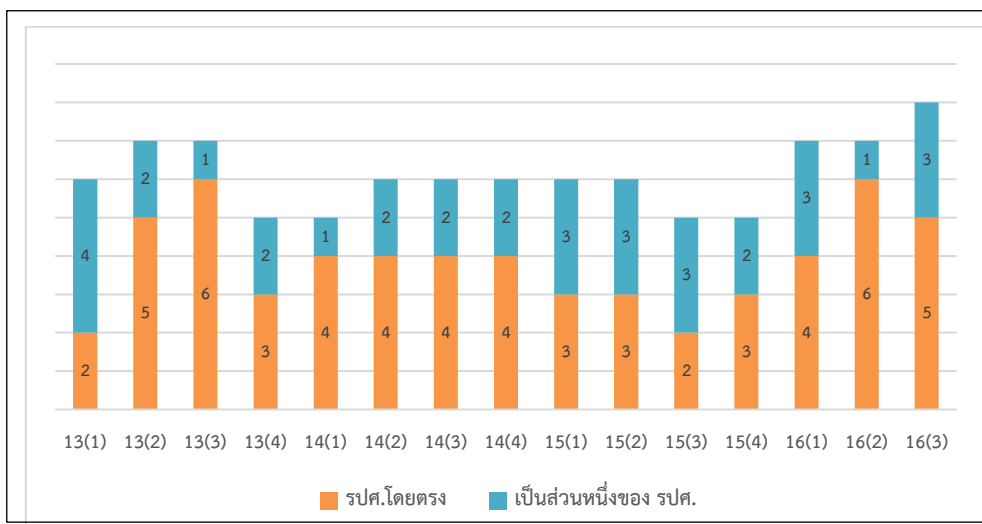
	จำนวน	ร้อยละ
ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์	54	58.7
ประเด็นรองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์	38	41.3
โดยรวม	92	100.0

จากตารางที่ 2 แม้ว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารกิจการของภาครัฐ หรือภารกิจของรัฐ ซึ่งกิจการของภาครัฐ สามารถพิจารณาจากภารกิจของรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐได้ร่วมดำเนินการกับรัฐ ดังนั้น รัฐประศาสนศาสตร์จึงเป็นการศึกษาหาความรู้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องใช้ในการบริหารภาครัฐ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีความเป็นสหวิทยาการ (Inter-disciplinary approach) เกี่ยวพันกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ ยกที่จะแยกออกจากกันได้ ต้องอาศัยความรู้จากหลากหลายสาขาวิชาเช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ (สัญญา เคนจุมิ อ้างถึงในภัทรพล ทศมาศ, สถาพร วิชัยรัมย์ และธนพัฒน์ จงมีสุข, 2560) แต่เพื่อให้การเผยแพร่บทความในวารสารการบริหารท้องถิ่นมีความเป็นวิชาชีพเฉพาะทาง และตรงกับศาสตร์ที่วิทยาลัยฯ จัดการเรียนการสอนและเชี่ยวชาญในด้านนี้โดยตรง รวมทั้งเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความถนัด แนวทางและศักยภาพทางการวิจัยของวิทยาลัยฯ ซึ่งวารสารการบริหารท้องถิ่นเป็นผลงานภายใต้ลิขสิทธิ์ของวิทยาลัยฯ เป็นผลผลิตทางการวิจัยและการบริการวิชาการด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการจัดหมวดหมู่ประเด็นหลักจากบทความที่เผยแพร่ในวารสารปีที่ 13 ฉบับที่ 1 – วารสารปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ใน 14 ประเด็นที่กล่าวมาในตารางที่ 1 ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มประเด็นที่สัมพันธ์โดยตรงกับสาขาวิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารกิจการสาธารณะ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหลักที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นได้จัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย 8 ประเด็นหลักซึ่งสอดคล้องกับรายวิชาย่อยในการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตและหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตที่วิทยาลัยฯ ดำเนินการจัดการเรียนการสอน จำนวน 54 บทความ (ประมาณร้อยละ 59) ประกอบด้วย 8 หัวข้อ ได้แก่ (1)การกำหนดนโยบาย/ (2)การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy/Policy Implement) (3)การบริหารกิจการสาธารณะ (Public Affairs) (4)การ

บริหารท้องถิ่น (Local Administration) (5)การบริหารปกครอง/การใช้ดิจิทัลในการบริหารปกครอง (Governance/Digital Governance) (5)ความเชื่อถือได้ (Accountability) (6)ความโปร่งใส (Transparency) (7)เมืองอัจฉริยะ (Smart Cities) และ (8)รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administrations) และประเด็นรองลงมาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นหัวข้อย่อย ๆ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 38 บทความ (ประมาณร้อยละ 41) ประกอบด้วย 6 หัวข้อ ได้แก่ (1)การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management) (2)การจัดการ (Management) (3) มนุษยศาสตร์ (Humanities Sciences) (4)รัฐศาสตร์ (Political Sciences) (5)สังคมผู้สูงอายุ (Elderly) และ (6) สังคมศาสตร์ (Social Sciences)

ตารางที่ 3: การกระจายของหัวข้อบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ 13(1) – 16(3))

ISSUEs/Volume (no)	13 (1)	13 (2)	13 (3)	13 (4)	14 (1)	14 (2)	14 (3)	14 (4)	15 (1)	15 (2)	15 (3)	15 (4)	16 (1)	16 (2)	16 (3)	รวม
Accountability						o								o		2
Governance/Digital Governance		o				o					o		oo			5
Local Administration		o	oo		o	o	o	oo		o		oo	oo	ooo	o	18
Public Administrations								o	oo	oo						5
Public Affairs		o	o	o			o				o				ooo	8
Public Policy	oo	o		oo	o		o					o		o	o	10
Smart City		o	o				o		o							4
Transparency								o						o		2
Elderly								o	o			o		o		4
Environment Management							o				ooo	o			o	6
Humanities Sciences			o	o	o			oo	o				oo		o	9
Management	o		o			o				oo					o	6
Political Sciences	o				o								o			3
Social Sciences	oo	oo		o	oo	o	o		o	o						10
รวม	6	7	6	5	6	6	6	6	6	6	5	5	7	7	8	92

ภาพที่ 2: แผนภูมิแท่งความแตกต่างระหว่างบทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่นระหว่างปี 2563 – 2566 จำแนกตามประเด็นที่เกี่ยวข้องทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์

จากตารางที่ 3 และภาพที่ 2 ในการเผยแพร่บทความในวารสารการบริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 – ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 จำนวน 15 ฉบับ เมื่อนำประเด็นหลัก 2 กลุ่ม จากที่ได้นำเสนอไปในตารางที่ 2 ข้อมูลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า บทความที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น ทุกฉบับจะมีการนำเผยแพร่บทความในประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อย่างน้อย 2 บทความ และฉบับที่มีการนำเสนอในประเด็นทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็น จำนวนมากที่สุด คือ วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 ซึ่งเผยแพร่บทความจำนวน 7 บทความ เป็นบทความ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง มากถึง 6 บทความ รองลงมาคือ วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ซึ่งเผยแพร่ บทความจำนวน 7 บทความ เป็นบทความทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง มากถึง 5 บทความ

3. เพื่อสร้างสารสนเทศสำหรับการวางแผนและตัดสินใจของผู้บริหาร

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงผลการดำเนินการตามนโยบายที่ปรับเปลี่ยนของผู้บริหารและกองบรรณาธิการซึ่งดำเนินการมา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 – ปัจจุบันพบว่า ได้ดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เพื่อปรับปรุงและปฏิรูปให้สามารถเข้าสู่ เกณฑ์มาตรฐาน TCI กลุ่มที่ 1 อันจะสามารถนำไปสู่การอ้างอิงในฐานข้อมูลที่สูงขึ้น เช่น ACI ได้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ สำเร็จในปี พ.ศ. 2564 และเพื่อให้การเผยแพร่บทความในวารสารภายใต้ลิขสิทธิ์และผลผลิตของวิทยาลัยมีความชัดเจนใน ประเด็นทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิเคราะห์ขั้นนี้จะใช้เป็นสารสนเทศสำหรับกองบรรณาธิการใน การกำหนดแนวทางการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สูงขึ้น เพื่อให้สามารถใช้เป็นข้อมูลนำเข้าประกอบการตัดสินใจใน การกำหนดกลยุทธ์ กำหนดนโยบายในการทำงาน รวมถึงสร้างแรงจูงใจในการสนับสนุนให้เกิดการทำงานเพื่อให้ได้บทความที่ จะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาที่มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น เช่น การให้แรงจูงใจสำหรับบทความวิจัย/บทความวิชาการ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงที่เคลงมาและมีขอบเขตภายใต้รายวิชาหลัก การสนับสนุนให้เข้าสู่ช่องทางพิเศษสำหรับ บทความที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักวิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เสนอข้อมูลชุดนี้ต่อผู้บริหารในเดือนกันยายน 2566 โดยผู้บริหารได้ใช้ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์แล้ว ไปใช้ในการ ประชุมกองบรรณาธิการ โดยอาศัยสารสนเทศที่สร้างขึ้นนี้ไปใช้ในการปรับปรุงเกณฑ์ในการนำบทความเข้าสู่กระบวนการ พิจารณา ได้แก่ 1) การปรับขอบเขตในการเปิดรับบทความว่า ในการรับบทความเข้าสู่กระบวนการพิจารณาจะให้ความสำคัญกับ บทความที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับหลักวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงก่อน 2) การปฏิเสธไม่รับบทความที่มีเนื้อหาที่มี เกี่ยวข้องสาระเกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ตั้งแต่ขั้นตอนแรกโดยไม่ต้องนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของ ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) การกำหนดสัดส่วนบทความโดยกำหนดว่า ในการเผยแพร่บทความทุกฉบับจะต้องนำบทความที่มีเนื้อหา สาระเกี่ยวข้องโดยตรงกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อย่างน้อยครั้งหนึ่งมาเผยแพร่ เพื่อแสดงให้เห็นจุดเน้นและทิศทางการ พัฒนาของวิทยาลัยที่ต้องการมุ่งไปสู่ความเป็นสถาบันการศึกษาชั้นนำด้านกิจการสาธารณะซึ่งอยู่ภายใต้สาขาวิชาหลัก คือ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวิทยาลัยฯ ในการเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ในสาขาวิชารัฐ ประศาสนศาสตร์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการดำเนินการวารสารการบริหารท้องถิ่น พบว่า ตามที่ วารสารการบริหารท้องถิ่นซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางและเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร และนักปฏิบัติ ตลอดจนประชาชนผู้สนใจ ทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองระดับท้องถิ่นในเชิงบูรณาการ หรือเป็นงานวิจัยใน ลักษณะสหวิทยาการ อาทิ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ สังคมศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น ได้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยและการปรับปรุง คุณภาพตามตัวชี้วัดของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ผลจากการดำเนินการพบว่า วารสารฯ ได้มีกระบวนการคัดกรอง

ปรับปรุงและเผยแพร่องค์ความรู้จนกระทั่งได้กลับเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพในกลุ่มที่ 1 ในการประเมินรอบที่ 4 (รับรองคุณภาพในปี พ.ศ. 2564 – 2567) ได้ ตามที่ได้กล่าวในผลการศึกษาคือข้อที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่า วารสารการบริหารท้องถิ่น สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ นอกจากนี้ การวิจัยของ อัมพร อารังลักษณ์ (2559) ที่ศึกษาสถานภาพของวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) และกล่าวไว้ว่า วงการวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยยังขาดความรู้ ความเข้าใจถึงสถานภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ ดังนั้น เพื่อให้ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น มีความชัดเจนและมีสาระสำคัญอยู่ในขอบข่ายของการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จึงมีการกำหนดขอบข่ายของบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เปิดรับเข้าสู่กระบวนการพิจารณารวมไปถึงการเผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่นที่มีความเฉพาะเจาะจง ลงรายละเอียดเชิงลึกในด้านเนื้อหาสาระ เพื่อแสดงให้เห็นว่า รายละเอียดในบทความที่เผยแพร่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงโดยตรงกับสาขาวิชาวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งที่กล่าวมานี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดเน้นของวิทยาลัยฯ ด้านการวิจัยการบริการวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ให้ชัดเจนขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการวารสารการบริหารท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่มาตรฐานและคุณภาพที่สูงขึ้นและเพื่อความเป็นวิชาชีพที่มีผลงานเด่นชัดในด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะฉะนั้น การจัดการฐานข้อมูลจึงมีความสำคัญ ดังนั้น จึงต้องมีการวางแผนการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดแนวทางการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า วารสารเป็นแหล่งความรู้สำหรับการทำวิจัย เพราะวารสารเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีเนื้อหาที่ทันสมัย เชื่อถือได้และยังแสดงถึงแนวโน้มและความเป็นไปได้ของงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ (Kidd and Ress- Jones, 2000:2 อ้างถึงในสำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557) ดังนั้น เพื่อให้วารสารการบริหารท้องถิ่นมีงานวิจัยตีพิมพ์ที่เกิดจากการวิจัยที่มีคุณภาพ มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับแนวคิดด้านการบริหารท้องถิ่นและการบริหารกิจการสาธารณะในเชิงบูรณาการ การวางแผนและกำหนดรูปแบบในการจัดเก็บข้อมูลจึงเป็นรากฐานที่สามารถจะนำไปสู่การเลือกใช้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งงานวิเคราะห์ชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพวารสาร เพื่อแย้งกับทฤษฎีของอันธิกา อุทัยบุตร และพิทยา บวรวัฒนา (2557) ที่แสดงแนวคิดว่าการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษาที่พบว่านักศึกษาทั้งระดับบัณฑิตศึกษา ยังไม่มั่นใจในคุณภาพของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งการศึกษานี้จะแสดงให้เห็นถึงความพยายามของวิทยาลัยฯ ที่จะพัฒนาคุณภาพหลักสูตรในหลากหลายวิธีการ และวารสารการบริหารท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพผลงานวิจัยและการบริการวิชาการ

3. เพื่อสร้างสารสนเทศสำหรับการวางแผนและการตัดสินใจของผู้บริหาร นอกจากที่กล่าวมาแล้ว งานวิจัยนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงชุดข้อมูลที่สามารถนำไปใช้แสดงให้ถึงทิศทาง และแนวโน้มการเผยแพร่ผลงานของวิทยาลัยฯ ที่มีลักษณะเป็นนานาชาติมากขึ้น จากการที่มีการเผยแพร่บทความภาษาไทยควบคู่กับบทความภาษาอังกฤษ และเพื่อให้เกิดการยกระดับและพัฒนา ควรมีการนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดของ เมทิกา พวงแสงและ วิสสุตา วรรณห้วย (2562) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการข้อมูลงานวิจัยในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และเสนอไว้ว่า ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ข้อมูลต่าง ๆ มีเพิ่มขึ้น การจัดการข้อมูลในรูปแบบเอกสารทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ สิ้นเปลืองพื้นที่ในการจัดเก็บ และการเรียกใช้ข้อมูลที่จัดเก็บในรูปแบบเอกสารสามารถทำได้ช้า เช่นเดียวกับเกณฑ์คุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการวารสารออนไลน์

(ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2566) และ ผู้วิจัยเห็นควรว่า หากสามารถนำระบบการจัดการวารสารออนไลน์มาใช้ควบคู่ไปกับการสร้างชุดข้อมูลที่ได้ผ่านระบบการจัดการวารสารและทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว จะทำให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำชุดข้อมูลที่ผ่านไปใช้ประโยชน์ได้ เช่นเดียวกับที่ผู้บริหารและกองบรรณาธิการได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพวารสารการบริหารท้องถิ่น สอดคล้องกับที่ วิษณุ โชโต, ชัตติยะ สมดี, วนาลี ศักดิ์สุริยผดุง และอนุวัฒน์ โชโต (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลการบริการวิชาการ คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ซึ่งพบว่า หากมีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริการวิชาการ มาจัดเก็บไว้ในรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ในคอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบ ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถสืบค้นและเรียกใช้ข้อมูลได้โดยง่าย จะทำให้เกิดความพร้อมที่จะนำข้อมูลการบริการวิชาการและการวิจัยไปใช้ในการต่อยอดเพื่อการวิเคราะห์และใช้เป็นประโยชน์ในอนาคตได้ เช่นเดียวกับที่ผู้บริหารและกองบรรณาธิการได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพวารสารการบริหารท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่า ข้อมูลจากการศึกษานี้จะได้รับการสรุปและสังเคราะห์ให้อยู่ในรูปของสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม หากจะสร้างการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการควรมีการศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม ทิศทางในการวิจัยการเผยแพร่ผลงานทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นในการเผยแพร่บทความของวารสารทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของวารสารไทยทั้งหมด เพื่อให้ทราบถึงทิศทางงานวิจัยและการตีพิมพ์ในระดับประเทศ ว่าในการวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่นำเสนอในเรื่องใด และยังมีเรื่องใดที่ยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยอยู่ อันจะช่วยยกระดับและพัฒนาคุณภาพของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยเสนอว่า ควรมีการรวบรวมข้อมูลวารสารทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบกับจำนวนหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและการสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยผ่านการเผยแพร่บทความวารสาร อันจะช่วยแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เจนจิรา บ.ป.สูงเนิน, วัชรภรณ์ ชัยวรรณ และพัชรนันท์ ยังวรวิเชียร. (2561). *การพัฒนาระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาวารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

ภัทรพล ทศมาศ, สภาพร วิชัยรัมย์ และธนพัฒน์ จงมีสุข. (2560). การเขียนบทความวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อการตีพิมพ์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(1), 1 – 17.

เมธิกา พ่วงแสง, และวิสุตา วรณห้วย. (2562). การพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการข้อมูลงานวิจัยในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 4(1), 8 – 17.

วารสารการบริหารท้องถิ่น. (2566). *ระบบการจัดการวารสารออนไลน์*. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566, จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/stats/reports>

วิษณุ โชโต, ชัตติยะ สมดี, วนาลี ศักดิ์สุริยผดุง และอนุวัฒน์ โชโต. (2563). การพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลการบริการวิชาการ คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. *วารสารวิจัย*, 13(1), 38 – 47.

- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. (2562). *เกณฑ์เชิงปริมาณในการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 (2563-2567)*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://tci-thailand.org/?p=9856>
- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. (2566). *Thai Journals Online (ThaiJO)*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/index/index>
- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. (2566). *รายชื่อวารสารในฐานข้อมูล TCI*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2566, จาก https://tci-thailand.org/detail_journal.php?id_journal=220
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2553). *นิตยสาร วารสาร*. สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2566, จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=นิตยสารวารสาร-28- เมษายน>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2555). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2557). *ความสำคัญของวารสาร*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://doi.nrct.go.th/ListDoi/Download/563842/>
- อันธิกา อุทัยบุตร และพิทยา บวรวัฒนา. (2557). บทวิพากษ์ว่าด้วยมาตรฐานและคุณภาพของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 14(1), 83 – 106.
- อัมพร อารังลักษณ์. (2559). สถานภาพของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน). *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 8(1), 35 – 70.

KSUC-O-062

ปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ:

ศึกษากรณีอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

The Dress Code Issues of Diverse-Gendered Government School Teachers:

A Case Study of Pa Phayom District, Phatthalung Province

กานต์ธีรา ตรีปาที บุญญามิน เปาะแมรีซอ สายชล หมัดหลิ รุสนา ยะมะลี และสุโรลา สมะมาแอ*

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

*Corresponding author: Surasak_632081108@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง ปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ : ศึกษากรณีอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากฎหมายไทย และกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 2) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และ 3) เป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลเป็นข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มีกรกล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมระหว่างเพศนั้น ความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่กำหนดสิทธิไว้เฉพาะเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง ซึ่งข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกถือเป็นหนึ่งในบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธินั้น โดยเฉพาะสิทธิในการแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการตามเพศสภาพและเพศวิถี 2) ถึงแม้สังคมจะกล่าวว่าคนทุกคนควรได้รับความเท่าเทียมตามหลักความเสมอภาค แม้จะแตกต่างกันในเรื่องเพศก็ตาม แต่เมื่อใดที่มี คนรอบข้างเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศกลับแสดงความรังเกียจโดยปราศจากเหตุผล เห็นได้ว่าสังคมหรือองค์กร มีความคิดแบบเจตคติรังเกียจกลุ่มต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นอย่างมาก เมื่อข้าราชการครูที่เป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่กล้าที่จะแสดงออกถึงความเป็นตัวเอง โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกาย ทั้งยังไม่มีกฎหมายที่รับรองหรือคุ้มครองเรื่องนี้ให้โดยตรง แต่ถ้าหากสังคมหรือองค์กรมีการนำแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality มาใช้ โดยออกกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อแต่งกายโดยไม่แบ่งแยกระหว่างเพศ จะส่งผลให้บุคคลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิและเสรีภาพเทียบเท่าเพศหญิงและชายตามหลักยกยอการเท่า คือ สิทธิในความเสมอภาค และการห้ามเลือกปฏิบัติ บุคคลทุกคนต้องได้รับการคุ้มครองที่เท่าเทียมภายใต้กฎหมาย และ 3) พบว่าข้าราชการครูมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าราชการครูที่คุ้มครองและกำหนดกฎระเบียบการแต่งกายของข้าราชการครูไว้ แต่จะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติใดที่เน้นคุ้มครองการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลาย ทางเพศเป็นการเฉพาะ ถึงแม้จะมีรัฐธรรมนูญที่คอยให้ความคุ้มครองว่าข้าราชการครูย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ท้ายที่สุดก็ต้องเป็นไปตามเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม จึงจำเป็นต้องมีการเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการ

ปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายที่คุ้มครองข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นให้ได้รับสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการตามความต้องการของตนเอง

คำสำคัญ: ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ, สิทธิการแต่งกาย

Abstract

This research is a qualitative study on the dress code issues of diverse-gendered government school teachers: a case study of Pa Phayom District, Phatthalung Province. The objectives are to: 1) examine Thai and international laws regarding the protection of dress rights for diverse-gendered government school teachers; 2) explore theories and concepts related to the rights, freedom, and equality of dress choices for diverse-gendered government school teachers; and 3) provide legal recommendations for safeguarding the dress rights of diverse-gendered government school teachers. By conducting in-depth interviews, information will be gathered from 5 diverse gendered government school teachers to gain insights into their experiences and perspectives. 1) The findings reveal that the 2017 Thai Constitution addresses freedom and gender equality, but these rights are specified only for male and female genders, lacking direct mention of the rights, freedom, and equality of those with diverse gender identities. Government school teachers with non-binary gender identities are particularly constrained in their rights, especially regarding dress choices based on gender identity and expression. 2) The study suggests that, despite societal claims of equality, individuals with gender diversity face significant discrimination when expressing their authentic selves, particularly in terms of dress. There is currently no specific law directly protecting these rights, but adopting the concept of gender neutrality in dress codes, without gender-based distinctions, could promote equal rights and freedom of dress for diverse-gendered individuals. 3) While government school teachers are protected by constitution and secondary laws, there is a lack of explicit provisions safeguarding the dress rights of diverse-gendered teachers. Recommendations are made to improve or amend laws to specifically protect the dress rights of diverse-gendered government school teachers in political, administrative, disciplinary, and ethical aspects.

Keywords: diverse-gendered government school teachers, dress rights

บทนำ

ปัจจุบันเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี และด้านสังคม ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างและความหลากหลายขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องความหลากหลายทางเพศ ซึ่งจะเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือ LGBTQI ” คำว่า “LGBTQI” ย่อมาจาก Lesbian Gay Bisexual Transgender Queer และ Intersex (บุษกร สุริยสาร, 2557, น.19-24) เป็นกลุ่มที่มีเพศสภาพและเพศวิถีที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปในสังคม แต่เนื่องด้วยปัจจัยอื่นในบริบทของสังคมทำให้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับสิทธิและเสรีภาพเหมือนชายหรือหญิงทั่วไป เพียงเพราะไม่ได้ขึ้นชอขบต่อเพศตรงข้าม แต่กลับขึ้นชอขบในเพศเดียวกันหรือขึ้นชอขบได้ทั้งเพศชายและหญิงซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ หรือมีการแต่งกายแตกต่างไปจากพื้นฐานของชายหญิงทั่วไป เช่น ผู้ชายแต่งกายคล้ายกับผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการสวมใส่กระโปรง ทำสีเล็บ

ใส่รองเท้าส้นตึก (จิตรดา หมั่นชิต, 2564) ผู้หญิงแต่งกายคล้ายกับผู้ชาย ตัดผมสั้นแบบทรงสูง หรือแต่งตัวเป็นได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง เป็นต้น

ปัจจุบันแม้ว่าสังคมไทยจะมีการยอมรับกลุ่มของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นจากอดีตแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศก็ยังดำเนินชีวิตอยู่บนเส้นของความเหลื่อมล้ำ ทั้งในแง่ของการเข้าถึงกฎหมายและสิทธิความเสมอภาคต่างๆ (เทิดเกียรติภรณ์ แสงมณีจิรนนท์ และรัตนพงษ์ สอนสุภาพ, 2563, น. 62-70) เช่น การรับบริการ โอกาสในการทำงาน หรือเสรีภาพในการแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ทั้งยังถูกดูถูกเหยียดหยาม ถูกล้อเลียน โดนรังแก หรือถูกปฏิบัติอย่างรุนแรง จนอาจถึงขั้นเสี่ยงต่อชีวิตได้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 ได้กล่าวว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 27, 2560) ดังนั้น การแต่งกายถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง เพราะตราบไต่ที่สิทธิของเรานั้นไม่ไปกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น เราสามารถแต่งกายแบบใดก็ได้ตามความชอบ และการแต่งกายถือเป็นการแสดงออกทางอัตลักษณ์ทางเพศให้บุคคลอื่นรู้จักตัวตนของเรา การแต่งกายสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั่วไปก็อาจจะสามารถแต่งกายตามที่ยากแสดงออกแบบเปิดเผยได้ แต่สำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ประกอบอาชีพเป็นพ่อพิมพ์หรือแม่พิมพ์ของชาติอาจจะถูกสังคมจับตามองว่าบางครั้งไม่ถูกไม่ควร คือ อาชีพข้าราชการครู ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ข้าราชการครูถือเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือน ดังนั้น การแต่งกายตามเครื่องแบบของข้าราชการครูย่อมอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 ภายในพระราชบัญญัติได้มีการบัญญัติอนุญาตให้ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิแต่งเครื่องแบบข้าราชการตามเพศสภาพหรือตามเพศวิถีของตนเอง มีเพียงโรงเรียนบางแห่งเท่านั้นที่มีกฎระเบียบอนุญาตไว้ โดยการอนุญาตนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าเป็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ไม่มีสิทธิจะเลือกแต่งกายตามความต้องการของตนเองได้ เหตุผลเพราะว่าครูนั้นเป็นต้นแบบของนักเรียน พฤติกรรมการแต่งกายของครูอาจสร้างความสับสนในเรื่องเพศแก่นักเรียนได้ ส่งผลให้โรงเรียนบางแห่งมีการสั่งห้ามไม่ให้ครูแสดงออกถึงความเบี่ยงเบนทางเพศผ่านการแต่งกาย แม้บางครั้งครูที่มีความหลากหลายทางเพศเหล่านั้นจะรู้สึกไม่พอใจกับการที่ไม่ได้มีสิทธิและเสรีภาพทางด้านร่างกายของตัวเองมากพอและถูกเลือกปฏิบัติจนเกิดความเหลื่อมล้ำก็ตาม

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ทางคณะผู้จัดทำวิจัยได้ทราบถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำและการถูกสังคมมองว่าเป็นเรื่องที่ผิดแปลก จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายในประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่เท่าเทียมเช่นเดียวกับผู้อื่นในสังคม คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกคนในสังคมจะให้สิทธิ เสรีภาพและไม่เลือกปฏิบัติเสมือนว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นคนผิดปกติ รวมถึงเคารพสิทธิในการแสดงออกไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตาม เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เป็นเพียงแค่มนุษย์ที่ต้องการได้รับการปฏิบัติเสมือนบุคคลทั่วไปอย่างเท่าเทียมกันจากสังคม อีกทั้งยังลดการเกิดความเหลื่อมล้ำและการถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมอีกด้วย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษากฎหมายไทย และกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศ
- 1.2 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศ
- 1.3 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศ

2. ขอบเขตการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ : ศึกษากรณีอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง” มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นศึกษาดังนี้

2.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทความทางวิชาการ แนวคิด และข้อมูลจากเว็บไซต์อินเทอร์เน็ต

2.1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

2.2 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 5 คน

2.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ กำหนดเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

2.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน-31 ตุลาคม 2566 ระยะเวลาทั้งหมด 5 เดือน

3. ผลที่ได้รับ

3.1 ทราบถึงกฎหมายไทย และกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

3.2 ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

3.3 ทราบถึงแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

4. หลักและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ความหลากหลายทางเพศได้เบียดขับคนเหล่านั้นไปสู่พื้นที่ชายขอบของสังคม การต่อสู้เรียกร้องของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทำให้ในปัจจุบันสังคมไทยได้มีการยอมรับในการดำรงอยู่ของความหลากหลายดังกล่าว แต่ภายใต้การยอมรับดังกล่าว ความคิดความเชื่อนั้นก็ยังมีปิดกั้น ลดทอนสิทธิและโอกาสด้านต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ให้ความสนใจถึงสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของอาชีพข้าราชการครู ซึ่งเป็นอาชีพที่สังคมให้การยอมรับนับถือในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในสังคม แต่ด้วยเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ สังคมยังคงตีภาพลักษณ์ของความแตกต่างจากบรรทัดฐานของสังคมในเรื่องของเพศ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามลำดับซึ่งประกอบด้วย

1. หลักการยกยอการกล้า

2. หลักความเสมอภาค

3. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติรังเกียจกลุ่ม

4. แนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality

ซึ่งแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น สามารถเป็นฐานข้อมูลสำหรับการสร้างแนวทางเพื่อพัฒนาองค์กรให้สามารถจัดการกับการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

4.1 หลักการยกยอการกล้า

หลักการยกยอการกระทำ ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (ค.ศ. 2006) สร้างหลักประกันแก่ผู้ที่มีวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ตามหลักการข้อที่ 2 ของหลักยกยอการกระทำ คือ สิทธิในความเสมอภาค และการห้ามเลือกปฏิบัติ ทุกคนมีสิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและการคุ้มครองที่เท่าเทียมภายใต้กฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะการใช้สิทธิมนุษยชนข้ออื่นๆ จะได้รับผลกระทบด้วยหรือไม่ กฎหมายควรรับรองการคุ้มครองที่เท่าเทียมและมีประสิทธิภาพจากการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ

การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ การกีดกัน แบ่งแยก จำกัด หรือความลำเอียงบนพื้นฐานของวิถีทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งส่งผลทำให้ลดทอนความเสมอภาคตามกฎหมาย การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศอาจจะถูกซ้ำเติมด้วยการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเหตุอื่น เช่น เพศภาวะ เชื้อชาติ อายุ ศาสนา ความพิการ สุขภาพ และสถานะทางเศรษฐกิจ (บุษกร สุริยสาร, 2557, น.13-14)

โดยสรุปแล้ว คณะผู้วิจัยเห็นว่าคนเรานั้นมีอิสระในการใช้ชีวิตโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การแบ่งแยกทางสังคมหรือความลำเอียงบนพื้นฐานของวิถีทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศ เราควรได้รับการยอมรับ ได้ใช้สิทธิและเสรีภาพทั้งปวงอย่างเท่าเทียมกันโดยบุคคลทุกคน

4.2 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคในปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 2 บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง...โดยไม่มีกรจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคม อันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด (บุษกร สุริยสาร, 2557, น.7-8)

จากหลักความเสมอภาคดังกล่าวข้างต้น หลักความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเฉพาะต่อบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงานเท่านั้น แต่บังคับให้ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในลักษณะเฉพาะของแต่ละคนของบุคคลทั่วไปด้วย องค์กรของรัฐต้องปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นอย่างเดียวกัน ในทางปฏิบัติก็มีการแบ่งแยกบุคคลออกเป็นหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ เพศ ศาสนา อาชีพ เป็นต้น ซึ่งห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ที่แตกต่างกันออกไปโดยปราศจากเหตุผล “ควรค่า แก่การรับฟัง” (Raison objective Plausible) ถือว่าเป็น “การเลือกปฏิบัติ” หรือ “การเลือกที่รัก มักที่ชัง” (Discrimination) (ปนัดดา รักษาแก้ว, 2564, น. 335) ดังนั้น ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติจากองค์กรหรือหน่วยงานที่ตัวเองสังกัดอยู่ หรือองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ตนเข้าไปใช้บริการเพียงเพราะแตกต่างในเรื่องเพศ

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติรังเกียจกลุ่ม

คนเรายังมีความเชื่อในการจัดหมวดหมู่โดยอาศัยคุณลักษณะของกลุ่มคน ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อเหมารวม (Stereotype) บางครั้งการจำแนกประเภทคนโดยความเชื่อเหมารวมก็นำมาซึ่งการเกิดเจตคติรังเกียจกลุ่ม (prejudice) ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ ความรู้สึกไม่ชอบต่อคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างจากกลุ่ม ของตน เช่น ต่างเพศ ต่างเชื้อชาติ เป็นการประเมินคนนอกกลุ่มไปในทางลบมากกว่าทางบวก มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรังเกียจเป็นการแบ่งพรรคแบ่งพวก โดยแบ่งเป็นพวกเขาพวกเรา อาจลามไปถึงการมุ่งทำร้ายโดยตรงทางร่างกายหรือการทำร้ายด้วยวาจาเกลียดชังอย่างไร้เหตุผล เพียงเพราะบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มเจตคติรังเกียจ

Ponterotto ให้นิยามว่า เจตคติรังเกียจกลุ่ม เป็นเจตคติหรือความเชื่อทางลบ ที่เรามีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวนี้ได้มาจากการที่เรามีข้อมูลที่ผิด ๆ หรือเป็นข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ อีกทั้งโดยพื้นฐานของเจตคติรังเกียจกลุ่มเองแล้วมักจะเกิดการแผ่ขยายอย่างเจาะจง ไม่ยืดหยุ่น เพราะเราจะนำเจตคติที่เรามีต่อกลุ่มบุคคลไปใช้เป็นข้อมูลแทนตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเท่านั้น (ธนาศาน สุภาชี, 2563, น. 23)

จากแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติรังเกียจกลุ่มดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การที่คนในสังคมมีความคิดหรือความเชื่อแบบเจตคติรังเกียจกลุ่ม เลือกแบ่งประเภทคนเพียงเพราะกลุ่มคนเหล่านั้นแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม อย่างเช่น

ความแตกต่างในเรื่องเพศ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมักถูกแบ่งแยกออกจากคนในสังคม ถูกมองด้วยความรังเกียจ โดยไร้เหตุผล ส่งผลทำให้ถูกจำกัดสิทธิและโอกาสต่างๆ ในชีวิต ไม่มีอิสระในการใช้ชีวิต สังคมควรยกเลิกความคิดหรือความเชื่อแบบเจตคติรังเกียจกลุ่ม ไม่เลือกแบ่งกลุ่มหรือตัดสินคนเพียงเพราะเป็นคนที่มีลักษณะหรือรสนิยมที่เหมือนกัน แต่ควรเลือกตัดสินเฉพาะรายคนเท่านั้น ไม่เหมารวมแบบกลุ่ม

4.4 แนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality

Gender Neutrality คือแนวคิดที่ไม่มีมีการแบ่งแยกระหว่างเพศ โดยไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนโยบาย ภาษา หรือ บทบาททางสังคมอื่นๆ จะมีความเป็นกลางทางเพศโดยไม่มีการแบ่งแยกตามเพศสรีระ (sex) หรือเพศสภาพ (gender) แนวคิดนี้ก็มีมีการนำมาปรับใช้กับกฎเกณฑ์เรื่องการแต่งกายเช่นเดียวกัน คือ gender neutral dress code และ gender neutral uniform เพื่อเคารพสิทธิการแต่งกายของแต่ละบุคคลและลดการแบ่งแยกระหว่างเพศ

gender neutral dress code คือการไม่กำหนดกฎระเบียบข้อแต่งกายตามเพศ แต่เป็นการออกกฎระเบียบข้อแต่งกายสำหรับพนักงานทุกคนอย่างเท่าเทียม เช่น การออกกฎให้ใส่สูทเมื่อพบลูกค้า การห้ามใส่ขาสั้นหรือรองเท้าแตะมาทำงาน การห้ามพนักงานบนเครื่องบินใส่แว่นด้วยเหตุผลทางด้านความปลอดภัย เป็นต้น จะสังเกตว่ากฎเหล่านี้จะมีขึ้นเพื่อกำหนดระดับความสุภาพและเป็นทางการของการแต่งกายและเหตุผลด้านความปลอดภัยเท่านั้นโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ

gender neutral uniform คือการมีเครื่องแบบที่เป็นกลางสามารถใส่ได้ทุกเพศ โดยองค์กรอาจออกแบบเครื่องแบบเดียวที่สามารถใส่ได้ทุกเพศ หรือใช้วิธียกเลิกการระบุเพศให้เครื่องแบบแทน โดยอาจให้เครื่องแบบมีทั้งกระโปรงและกางเกงเหมือนเดิมแต่อนุญาตให้ผู้ชายสามารถเลือกใส่กระโปรงและผู้หญิงสามารถเลือกสวมกางเกงได้ตามรสนิยมหรืออัตลักษณ์ทางเพศของแต่ละคน (Adecco, 2022)

Jonathan Anderson ได้กล่าวในนิตยสาร Vogue ปี 2013 บทความเรื่อง Gender Agenda ว่า “มันไม่เกี่ยวกับผู้หญิงในชุดเสื้อผ้าผู้ชายหรืออะไรพวกนั้น มันเกี่ยวกับเสื้อผ้าที่ดูดีกับทั้งคู่มากกว่า มันเกี่ยวกับความทันสมัย” (จิตรดาหมั่นเชียด, 2564)

จากแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality ดังกล่าวสรุปได้ว่า การแต่งกายไม่จำเป็นต้องจำกัดไว้ว่าผู้หญิงต้องใส่กระโปรง หรือผู้ชายต้องใส่กางเกง ซึ่งอาจจะไม่ได้มีเรื่องของเพศมาเกี่ยวข้องด้วยซ้ำ อย่างเช่น ผู้หญิงบางคนหากใส่กระโปรงอาจจะไม่เหมาะกับลักษณะการทำงาน จึงจำเป็นต้องใส่กางเกงเพื่อความสะดวก หรือผู้ชายบางคนอาจจะใส่กระโปรงแล้วดูดีมีความมั่นใจมากกว่าการใส่กางเกง ดังนั้น ประโยชน์หลักๆ ของเสื้อผ้านั้นคือนำมาปกปิดร่างกายของมนุษย์ ผู้ชายใส่กระโปรงหรือผู้หญิงใส่กางเกงจึงไม่ใช่เรื่องที่ผิดไป เสื้อผ้าไม่ว่าจะอยู่กับใครหรือเพศไหนถ้ามันเข้ากับคนนั้น ๆ หรือสวมใส่แล้วดูดีก็คือจบไม่มีอะไรมาเป็นข้อกังขาว่าไม่ได้หรือไม่ดี หากแต่คนเรายังคงมองวัตถุประสงค์ของเสื้อผ้าเป็นเรื่องการแบ่งเพศอยู่ จึงทำให้ผู้คนเหล่านั้นดูแปลกในสายตาของสังคมเท่านั้นเอง

บทบัญญัติและระเบียบบังคับทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลก เมื่อมีการเหมินเฉยและดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนจนก่อให้เกิดการอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณ ซึ่งเป็นการละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ตามข้อ 2 “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าจะแตกต่างในเชื้อชาติ เพศ ศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมืองทางกฎหมายหรือทางการระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะไม่ได้ออกตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด”

จากการศึกษา พบว่าปัญญาสาขากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้มีการคุ้มครองบุคคลทุกคนเอาไว้ คือทุกคนย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ ซึ่งจะประกอบให้บรรลุสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้อย่างเต็มที่

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เป็นกฎหมายที่ในความคุ้มครองแก่บุคคลทุกคน ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคทางกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยในรัฐธรรมนูญได้กำหนดการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศตามมาตรา 27 และมีการเพิ่มข้อความมาตรา 27 วรรคท้าย “บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กร ของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

จากการศึกษาคณะผู้วิจัยพบว่า ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศนั้นยังคงคลุมเครือ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ 2560 เพียงแค่รับรองว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” อีกทั้งยังห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งเพศ (ธนาศาน สุภาชี, 2563, น. 26) โดยไม่มีการกล่าวถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง แต่เนื้อหาดังกล่าวสามารถตีความให้รวมถึงบุคคลดังกล่าวได้ จากตัวบทกฎหมายที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเด็นความแตกต่างในเรื่องเพศไม่สามารถนำมาเป็นข้ออ้างในการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่นได้ และหมายความรวมถึงกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย

ทั้งนี้ นาดา ไชยจิตต์ นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน และที่ปรึกษากฎหมายการบริการอาวูโสด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียม สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงมาตรา 27 วรรคท้ายว่าเป็นข้อความที่สะท้อนถึงการจำกัดสิทธิบางประการที่ข้าราชการพึงมี โดยหากข้าราชการไม่ทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา รวมถึงการแต่งกายตามเพศสภาพจะเท่ากับการขาดวินัยและมีผลต่อการเลื่อนขั้นและขึ้นเงินเดือน (จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ, 2566) ซึ่งประสิทธิภาพในการคุ้มครองขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศขององค์กรผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะองค์กรที่เป็นผู้ตีความกฎหมาย ความไม่ชัดเจนในถ้อยคำก็อาจส่งผลกระทบต่อความรัฐธรรมนูญได้

3. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

ตามมาตรา 29 การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยยึดถือระบบคุณธรรม ความเสมอภาคระหว่างบุคคล และหลักการได้รับการปฏิบัติและการคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดความคุ้มครองให้แก่ข้าราชการครู โดยการห้ามเลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างในเรื่องเพศซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 แต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกโดยตรง ปัจจุบันข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกมักถูกเลือกปฏิบัติในหลายๆ ด้าน เช่น การแต่งกายรูปแบบของข้าราชการครูที่ไม่มีสิทธิเลือกแต่งกายตามเพศสภาพหรือเพศวิถี แม้มาตรานี้จะให้การคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันแก่ข้าราชการครู แต่เนื่องจากเกิดการตีความหมายที่แคบและไม่มีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองสิทธิเหล่านั้นโดยตรง ทำให้ข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกยังคงได้รับความเหลื่อมล้ำ ทั้งนี้ ในมาตรา 36 ระบุว่ารูปแบบของข้าราชการครูให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายพลเมือง พ.ศ.2478 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ระบุถึงรายละเอียดของรูปแบบเท่านั้น ไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิหรืออนุญาตให้ข้าราชการครูมีสิทธิแต่งกายรูปแบบข้าราชการตามเพศสภาพและเพศวิถี เช่นเดียวกับพระราชบัญญัตินี้

4. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478

ข้าราชการครูถือเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือน ดังนั้นการแต่งกายรูปแบบของข้าราชการครูย่อมอยู่ภายใต้กำหนดของพระราชบัญญัตินี้ ภายในพระราชบัญญัติระเบียบการแต่งกายให้เฉพาะข้าราชการชายหรือข้าราชการหญิงเท่านั้น มิได้มีการ

บัญญัติอนุญาตหรือมีทางเลือกให้กับข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกมีสิทธิเลือกแต่งเครื่องแบบข้าราชการตาม เพศสภาพ หรือตามเพศวิถีของตนเอง

จากการศึกษา พบว่าภายในของพระราชบัญญัตินี้ ควรมีการอนุญาตหรือมีทางเลือกให้กับข้าราชการครูที่เป็นเพศ ทางเลือกด้วย ให้มีสิทธิเลือกแต่งกายตามเพศสภาพหรือเพศวิถีของตนเองได้ เพราะบุคคลทุกคนมีความเสมอภาค และได้รับ การปฏิบัติและการคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

มาตรา 36 ข้อ 4 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สอบบรรจุเข้ารับราชการว่า "ไม่เป็นผู้บกพร่องด้วยศีลธรรมอันดีจนเป็นที่ รังเกียจของสังคม" ซึ่งมีบุคคลตีความหมายของกฎหมายข้อนี้ตามอำเภอใจ โดยเฉพาะผู้ที่มีอคติต่อกลุ่มบุคคลที่มีความ หลากหลายทางเพศ เนื่องจากอคติที่เกิดขึ้นทำให้บุคคลเหล่านั้นถูกตบตีรังเกียจและไม่มีโอกาสในการเข้าทำงาน (ธนาศาน สุภาชี, 2563, น. 29)

จากการศึกษา พบว่าถึงแม้ว่าคนในสังคมโดยทั่วไปจะไม่ได้มองว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ "ผิดศีลธรรม" หรือ "เป็นที่น่ารังเกียจของสังคม" ก็ตาม (ธนาศาน สุภาชี, 2563, น. 29) แต่ในบางองค์กรยังใช้คุณสมบัติข้อนี้มาเป็นข้ออ้างหรือ ข้อจำกัดการรับเข้าทำงานของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ คุณสมบัติข้อนี้เป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในบริบทการทำงาน จึง ควรแก้ไขหรือล้มเลิกการตีความหมายตามอำเภอใจ ลดอคติที่มีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งช่วยให้ข้าราชการ ทุกคนไม่ว่าจะมาจากกลุ่มเพศทางเลือกใด ก็จะได้รับบริการเคารพ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการทำงาน มีความมั่นใจ และมีความ ปลอดภัยทางจิตใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยการรวบรวมข้อมูลจากบทความวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศ รวมทั้งการดำเนินการก่อนปฏิบัติการวิจัยในการเตรียมภาคสนามกับ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน เบื้องต้น จนนำไปสู่ขั้นตอนการจัดการค้นหาคำศัพท์ที่มีวิธีการดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งแนวคำถามเป็นเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มาเอง โดยการศึกษาประเด็นคำถามจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของการแต่งกายเครื่องแบบ ของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ กฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิการแต่ง กายเครื่องแบบของข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศ และข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่ง กายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งนำมาสู่แนวทางเป็นแบบสัมภาษณ์ข้าราชการครูผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศ โดยการสร้างคำถามแบบกว้างๆ เพื่อเป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้าซึ่งคำถามสามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้ได้ ข้อมูลระดับลึกในการเข้าถึงความเป็นจริง โดยทั้งคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิดให้ผู้ตอบได้มีการแสดงความคิดเห็น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยทำการดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของข้าราชการครูผู้ที่มีความ หลากหลายทางเพศ มีการสัมภาษณ์ตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยจะเน้นการสัมภาษณ์ที่พยายามศึกษาทัศนคติและ

ความคิดเห็นจากผู้สัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุด และเป็นการพูดคุยกันแบบธรรมชาติและเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความมั่นใจและยอมเปิดเผยข้อมูล ดังนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

4. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี กฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงสื่อต่าง ๆ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลสำคัญที่ได้จากข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพแห่งความเป็นจริงเกี่ยวกับแนวทางในการเป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และสรุปผลข้อค้นพบในการวิจัย

ขั้นที่ 3 นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ มาสรุปเป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการให้คุ้มครองสิทธิของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และนำเสนอต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจต่อผลการวิจัยตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งรับฟังความเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะจากข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 4 สรุปผลและจัดทำเล่มวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายรูปแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าการกล่าวอ้างสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมระหว่างเพศตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 นั้นมีความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่กำหนดคตินิติไว้เฉพาะเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงถูกจำกัดสิทธิและถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกก็เป็นหนึ่งในบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิ ได้แก่ สิทธิการแต่งกายรูปแบบข้าราชการ ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 ไม่ได้มีการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายรูปแบบแก่ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้บังคับใช้กับแก่ข้าราชการครูทุกคนและทุกโรงเรียน จึงเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำที่ทำให้ข้าราชการครูบางท่านถึงขั้นยอมลาออก (ครูเน็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กันยายน 2566) เพราะไม่อยากทนถูกบังคับให้ต้องแต่งกายรูปแบบตามที่ตนเองไม่ชอบ แม้จะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 เป็นรากฐานคุ้มครองความเสมอภาคนั้นก็ตาม

ส่วนจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของการแต่งกายรูปแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าแม้ในสังคมจะมีหลักความเสมอภาค แต่คนในสังคมก็ไม่ได้ตระหนักถึงว่าหลักความเสมอภาคนั้นแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร สังคมกล่าวว่าทุกคนควรได้รับความเท่าเทียมตามหลักเสมอภาคแม้จะแตกต่างกันในเรื่องเพศก็ตาม แต่เมื่อใดที่มีคนรอบข้างเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศกลับไม่ยอมรับและแสดงออกถึงความรังเกียจโดยปราศจากเหตุผล เห็นได้ชัดว่าสังคมมีความคิดแบบเจตคติรังเกียจกลุ่มต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองของนักเรียนบางส่วนที่มีมุมมองว่าเพศทางเลือกต้องเป็นบุคคลที่ไม่ดี เป็นบุคคลที่ไม่มีความสามารถหรือเป็นบุคคลที่มีความคิดแต่เรื่องความสวยความงาม ดังนั้น การที่ครูที่มีลักษณะเช่นนี้จะ เป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กได้อย่างไร จึงเกิดเป็นแรงกดดัน ครูท่านใดที่ทนรับต่อแรงกดดันนี้ไม่ไหวก็เลือกที่จะลาออกหรือย้ายโรงเรียนเกิดจากการที่คนในสังคมมัก

ความเข้าใจผิดว่าการแต่งกายนั้นเป็นการระบุเพศ แต่แท้จริงแล้วเสื้อผ้านั้นคือสิ่งที่นำมาปกปิดร่างกายของมนุษย์เท่านั้น มิใช่เครื่องมือในการแบ่งแยกเพศ และหากสังคมหรือองค์กรมีการนำแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality คือแนวคิดที่ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างเพศ จะมีความเป็นกลางทางเพศโดยไม่มีการแบ่งแยกตามเพศสรีระ (sex) หรือเพศสภาพ (gender) เพื่อเคารพสิทธิการแต่งกายของแต่ละบุคคลและลดการแบ่งแยกระหว่างเพศโดยออกกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อแต่งกายสำหรับบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกันตามหลักยกยอการเท่าที่เกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาคและการห้ามเลือกปฏิบัติ โดยบุคคลทุกคนต้องได้รับการคุ้มครองที่เท่าเทียมภายใต้กฎหมาย

ส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าประเทศไทยได้ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และได้บัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้าราชการครูนอกจากจะมีรัฐธรรมนูญที่ให้การคุ้มครองไว้แล้วก็ยังมีกฎหมายลำดับรอง ได้แก่ พระราชบัญญัติต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ที่คุ้มครองและระบุกฎระเบียบการแต่งกายของข้าราชการครูอีกด้วย แต่จะเห็นได้ว่าจากหลักกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติใดที่เน้นคุ้มครองการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ถึงจะมีรัฐธรรมนูญที่คอยคุ้มครอง แต่ท้ายที่สุดก็ต้องเป็นไปตามเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม และถึงแม้จะมีการหารือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศมาแล้วก็ตาม แต่กลับถูกมองว่าเป็นการใช้สิทธิที่ไม่ชอบ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาต่อข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่เท่าเทียมเช่นเดียวกับข้าราชการครูทั่วไปจึงจำเป็นต้องมีการเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายที่คุ้มครองข้าราชการครูนั้นให้ได้รับสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการตามความต้องการของตนเอง โดยปรับปรุงหรือแก้ไขในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 29 และมาตรา 36 พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ข้อ 4 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

อภิปรายผล

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 5 คำว่า “ข้าราชการพลเรือน” ให้หมายความรวมถึงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นการแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการนั้นให้เป็นไปตามระเบียบของพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 ซึ่งได้กำหนดเครื่องแบบข้าราชการประจำการทั่วไปมี 2 แบบ คือ เครื่องแบบปฏิบัติราชการและเครื่องแบบพิธีการโดยจำแนกสำหรับข้าราชการชายและข้าราชการหญิงเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมและบังคับใช้เป็นมาตรฐานทั่วไปของข้าราชการฝ่ายพลเรือน โดยไม่ได้มีการกล่าวถึง ข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือก เนื่องด้วยด้วยสถานการณ์ปัจจุบันมีข้าราชการครูที่เป็นเพศทางเลือกนั้นมากขึ้น และประสงค์อยากจะทำให้มีกฎหมายคุ้มครองถึงสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการครูตามธรรมเนียมทางเพศหรือตามเพศสภาพของตัวเอง

แม้ปัจจุบันสังคมไทยจะมองเห็นถึงสิทธิในความเสมอภาค และการห้ามเลือกปฏิบัติตามหลักยกยอการเท่า โดยการเปิดใจยอมรับหรือให้การสนับสนุนกลุ่มข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นกว่าในอดีต แต่ในความเป็นจริงสถานศึกษาบางแห่งหรือผู้ปกครองบางกลุ่มยังคงไม่ให้การยอมรับมากพอ เพราะยังมีความคิดแบบเจตคติรังเกียจกลุ่มมีความกังวลใจว่าหากข้าราชการครูมีการแต่งกายของตามธรรมเนียมทางเพศ อาจก่อให้เกิดความเบียดเบียนและความสับสนทางเพศแก่นักเรียนได้ ส่งผลให้ครูเกิดความอึดอัดใจ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความสุขในการทำงาน คิดว่าตนเป็นคนที่ไม่ดีหรือเปล่า ทำให้ไม่สั่งคมถึงไม่เข้าใจและไม่ยอมรับพวกเขา และปฏิบัติกรเรียนการสอนได้ไม่เต็มที่เพราะขาดความมั่นใจเมื่อ

ข้าราชการครูไม่สามารถเลือกแต่งกายเครื่องแบบข้าราชการตามความต้องการของตัวเอง เนื่องจากกฎหมายไม่ได้มีการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิของข้าราชการผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีการเสนอปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายที่คุ้มครองข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้เป็นไปตามหลักแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality คือ เคารพสิทธิการแต่งกายของแต่ละบุคคลและลดการแบ่งแยกระหว่างเพศ โดยปรับปรุงหรือแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 29 และมาตรา 36 พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ข้อ 4 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สรุป

การคุ้มครองสิทธิการแต่งกายเครื่องแบบของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้ยึดตามแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality คือ เคารพสิทธิการแต่งกายของแต่ละบุคคลและลดการแบ่งแยกระหว่างเพศ โดยการให้สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงหรือแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 29 และมาตรา 36 พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ข้อ 4 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้ข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับความเสมอภาค และการห้ามเลือกปฏิบัติตามข้อที่ 2 ของหลักยกยอการตายอย่างแท้จริง ถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมและสมเหตุสมผล เพราะหากพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้นออกโดยสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะไม่มีสถานศึกษาใดกล้าขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัตินี้ได้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนพระราชบัญญัตินั้นต้องให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสังคมในปัจจุบันให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สถานศึกษาทุกพื้นที่ในประเทศไทยได้นำมาปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังถือเป็นอีกแนวทางที่ป้องกันความเหลื่อมล้ำต่อข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การรับรองสิทธิการแต่งกายของข้าราชการครูผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศให้ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง คือ การออกพระราชบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดมาตรการความคุ้มครองทางกฎหมายให้กับข้าราชการครูเพศทางเลือก ไม่ว่าจะเป็สิทธิในการเลือกแต่งกายหรือสิทธิขั้นพื้นฐานที่ข้าราชการครูที่มีความหลากหลายทางเพศควรจะได้รับ รวมถึงการกำหนดระเบียบหรือกฎเกณฑ์การแต่งกายให้มีความชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและให้มีผลบังคับใช้ เป็นมาตรฐานให้ทุกสถานศึกษาสามารถนำไปใช้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสิทธิการแต่งกาย โดยให้สอดคล้องและมีการคำนึงถึงสิทธิที่บุคคลทุกคนควรได้รับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เมื่อมีการเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้ออกกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ การจัดทำการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของข้าราชการครูในเรื่องการแต่งกาย ต้องมีการร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการ ชุมชน และสังคมทั้งหมด โดยมีการวิเคราะห์และออกกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการ และมีการบังคับใช้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์และยั่งยืนต่อชุมชนเองและสังคมทั้งระดับภูมิภาค การสนับสนุนทางวิชาการ การดำเนินงานวิจัยของนักวิชาการมาร่วมแก้ปัญหา สนับสนุนในการสร้างแนวทางและออกกฎหมาย เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตในสังคมโดยที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิ

เสรีภาพ และสามารถแสดงความเป็นตัวเอง พร้อมสามารถแสดงศักยภาพของตัวเองได้เต็มที่บนพื้นฐานของกฎหมายที่เท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. สืบค้นจาก <https://is.gd/JQafPS>
- จิตรดา หมั่นชิต. (2564, 9 มิถุนายน). "แฟชั่นไร้เพศ" Gender Neutral Style. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/VX4JZ>
- จันทจุฑา พันธุ์ทองคำ. (2566, 18 กรกฎาคม). กฎหมายและระบบราชการ ที่ยังเลือกปฏิบัติทางเพศ. "ข้าราชการต้องแต่งกายตามเพศกำเนิด" กฎระเบียบสะท้อนการเลือกปฏิบัติทางเพศที่แฝงฝังในระบบราชการไทย. สืบค้นจาก <https://is.gd/J10qVp>
- เทิดเกียรติภณช์ แสงมณีจิรนนเดชา, และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2563, มกราคม – เมษายน). ความเสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตร : โอกาสและความท้าทายของสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 62-70. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/brkk9>
- ธนาศาน สุภาชี. (2563). *การตีตราและเลือกปฏิบัติต่อเพศวิถีในโลกแห่งการทำงาน กรณีศึกษา อาชีพข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก <https://is.gd/nULQWP>
- บุษกร สุริยสาร. (2557). อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://is.gd/7dwf2G>
- ปนัดดา รักษาแก้ว. (2564, มกราคม - มีนาคม). การสร้างความเสมอภาคในสังคม: แนวคิด หลักการ บนฐานคิดธรรมาภิบาล. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 335. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/vBFHg>
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2547. (2547, 23 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 121 ตอนพิเศษ 79ก, น. 34-36). สืบค้นจาก <https://is.gd/wwF7B2>
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2478. (2478, 1 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 52). สืบค้นจาก <https://is.gd/5pFpP4>
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551. (2551, 25 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 125 ตอนที่ 22ก, น.13). สืบค้นเมื่อจาก <https://is.gd/M6IYRa>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, น. 8). สืบค้นจาก <https://is.gd/MnxtSL>
- Adecco. (2565, 6 มิถุนายน). Pride Month: รู้จักแนวคิดการแต่งกายแบบ Gender Neutrality เมื่อการแต่งกายมาทำงานไม่ควรถูกจำกัดด้วยเพศ. สืบค้นจาก <https://is.gd/BSzm6H>

KSUC-O-063

การอนุรักษ์การจักสานกระจูดภายใต้กฎหมายสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

The Conservation of Lepironia Articulata Basketry Making under Law to Sustainable Development

ณัฐธีร์ สุวรรณกมลลาศ* ณัฐนนท์ เพชรสังข์ ธีรณัฐชนก เกื้อแก้ว ศักดิ์กมล รามปาน สุริเยนทร์ ฝันเสียง และ สุมลลิกา ดาวสุวรรณ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง

*Corresponding author: 632081018@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอนุรักษ์การจักสานจากกระจูด ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายใต้พระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 จากการศึกษาพบว่า การจักสานกระจูดถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ แม้ว่าประเทศไทยจะมีหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งรวมไปถึงกระจูดด้วย แต่อย่างไรก็ดีจากการศึกษาการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้การอนุรักษ์การจักสานกระจูดเกิดความยั่งยืน ทางผู้วิจัยเห็นว่า จำควรต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐโดยการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย มีการประชุมรวมกันระหว่างกรมส่งเสริมวัฒนธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการอนุรักษ์การจักสานจากกระจูด ประชาชนชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการสืบทอดการจักสานกระจูด อีกทั้งหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นควรจัดหลักสูตรโดยร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรการจักสานกระจูดในโรงเรียน โดยให้ประชาชนชาวบ้านเข้าไปช่วยสอนให้ความรู้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเพื่อให้มีการอนุรักษ์สืบสานที่ยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้เมื่อมีการสืบสานแล้วควรให้พาณิชย์จังหวัดเข้ามาช่วยส่งเสริมโปรโมทผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและผู้จักสานต่อไป

คำสำคัญ: การจักสานกระจูด, การอนุรักษ์, มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้, ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

Abstract

The research aims to study the conservation of basketry making from Lepironia Articulata which is a cultural wisdom heritage under Preservation and Protection of Cultural Wisdom Heritage Act B.E.2559. The results show that the Lepironia Articulata Basketry as cultural wisdom that shall be preserved. Although Thailand has legal basis for preserving cultural wisdom including Lepironia Articulata Basketry, it shall preserve the sustainability of Lepironia Articulata Basketry. However, from this studying is taken by qualitative researcher and in-depth interview. The researchers suggest that there should be integration between government agencies by policy. There was a meeting between the Department of Cultural Promotion, which is the main agency for preserving Lepironia Articulata Basketry, folk philosopher, Local Administrative Organization in supporting the legacy of Lepironia Articulata Basketry. Moreover, the curriculum should be organized in collaboration with educational agencies to develop a curriculum for

Lepironia Articulata Basketry in schools by having local philosophers in order to help the teaching knowledge to the next generation for sustainable conservation and continuation. In addition, when there is a legacy, provincial commerce should help to promote the products in order to generate income for the community and the weavers.

Keywords: basketry making, conservation, Intangible cultural heritage, cultural wisdom

บทนำ

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ได้เกิดขึ้นกับมนุษยชาติ การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงพริบตา ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่จะต้องอาศัยระยะเวลานับศตวรรษ สาเหตุที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วนั้นก็คือ เทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ส่งสารหรือผู้ที่มิอำนาจทางการสื่อสารย่อมเป็นผู้แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และผู้รับสารหรือผู้ที่ไร้อำนาจทางการสื่อสารก็อยู่ในสถานะของผู้รับเอาวัฒนธรรมใหม่นั้นมาผนวกกับวัฒนธรรมเดิม จนถูกครอบงำไปในที่สุดปรากฏการณ์เหล่านี้ ส่งผลให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษย์ในหลายพื้นที่เริ่มลดบทบาทความสำคัญลงและถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมและความรู้สมัยใหม่ แน่แน่นอนว่าเทคโนโลยีการสื่อสารไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่สร้างการเปลี่ยนแปลงนี้ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจระบบการศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอื่นๆด้วย เพียงแต่เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นเป็นสิ่งที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วแบบพลิกฝ่ามือ แต่ก่อนนั้นมนุษย์เราได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติโดยได้นำทรัพยากรธรรมชาตินำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขึ้น เช่น หนึ่งตะลุง มีนราห์ดนตรีไทย พ้อนเงี้ยว ร่องเง็ง ทำขวัญข้าว และเครื่องจักสานจากกระจูด เป็นต้น สำหรับงานบทความวิจัยฉบับนี้ คณะผู้เขียนจะมุ่งศึกษาทางด้านเครื่องจักสานจากกระจูด โดย “กระจูด” ถือเป็นพืชจำพวกกกชนิดหนึ่ง ซึ่งในประเทศไทยพบเพียงชนิดเดียว คือ กระจูด (Articulate) โดยมีการกระจายพันธุ์ในพื้นที่ภาคใต้และภาคตะวันออก บริเวณที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ หนองบึงน้ำจืด ตามแนวบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีสภาพเป็นป่าชายหาดเป็นแนวขวางกันระหว่างแหล่งน้ำจืดและทะเล จากสภาพระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่กระจูดขึ้นจะมีสภาพน้ำท่วมขังตลอดปี ในภาคตะวันออกพบกระจูดมากในพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ส่วนในภาคใต้พบทุกจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเล และมีสภาพเป็นหนองบึงน้ำจืดในเขตพื้นที่ป่าชายหาดและป่าพรุ มักขึ้นปะปนเป็นพืชพื้นล่างให้กับหมู่ไม้เสม็ดขาว ซึ่งพบกระจูดมากที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช รองลงมา คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี พัทลุง นราธิวาส และพังงา จังหวัดที่พบกระจูดน้อย ได้แก่ จังหวัดสงขลา ปัตตานี สตูล และภูเก็ต ส่วนจังหวัดที่ไม่พบกระจูดเลย ได้แก่ จังหวัดยะลา กระบี่ ตรัง และระนอง

ทั้งนี้ในการนำกระจูดมาสานนั้น คนในท้องถิ่นภาคใต้จะนำกระจูดโตเต็มที่แล้วประมาณ 2-3 ปี มาใช้ในการจักสาน โดยจะมีการตัดขนาด ใช้วิธีหีบปลายส่วนที่ยื่นล้ำเหนือต้นอื่นดึงออกไป ต่อมานำดินโคลนหรือดินเหนียวปนทรายบางส่วนละลายน้ำในบ่อ เพื่อป้องกันไม่ให้กระจูดเหี่ยวหรือแตกหักง่ายและนำมาผึ่งแดด เป็นเวลา 2-3 วัน จะทำให้กระจูดแห้ง และนำมารวมกันเก็บไว้ได้ฤกษ์บ้านหลังจากนั้นนำไปตำหรือถ่มให้แบนโดยใช้วิธีทำเหยียบไปมาจนกระจูดแตกหมด หลังจากนั้นนำมาวางตากน้ำค้างในเวลากลางคืนพอให้เส้นกระจูดอ่อนตัวไม่เปราะบางง่าย หลังจากนั้นนำไปล้างดินโคลนที่ติดกับผิวกระจูดออกแล้วนำไปจุ่มในน้ำส้มมะขามเปียกแล้วนำมาล้างด้วยน้ำธรรมดาแล้วผึ่งแดดให้แห้งเป็นอันแล้วเสร็จพร้อมที่จะจักสาน โดยได้มีการนำกระจูดมาจักสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆในวิถีชีวิตซึ่งเป็นการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ อาทิ สานเสื่อ เพื่อใช้ปูรองนั่ง รองนอน ตากข้าว สานกระบุง กระเณอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระเป่าที่มีลักษณะลวดลายต่าง ๆ เป็นต้น (ภาคภูมิพรหมมาณพ, 2551, น.42)

การนำเครื่องจักสานจากกระจูดไปแปรรูป สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ นั้นเกิดจากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาขึ้นซึ่งภูมิปัญญา คือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก แบ่งมรดกวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ 1.) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 2.)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Hikmahanto, Culture and International law, 2019, p.78,79) แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับงานวิจัยฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพราะวิธีการจักษานกระจัดถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก ได้มีการตราอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และอนุสัญญาดังกล่าวประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี ซึ่งตามหลักการกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายใน การที่จะนำกฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้เป็นกฎหมายภายในจะเกี่ยวข้องกับ 2 ทฤษฎี กล่าวคือ ทฤษฎีเอกนิยม (Monolism) และทฤษฎีทวินิยม (Dualism)

เมื่อพิจารณาในบริบทประเทศไทยตามมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญ ถือได้ว่าประเทศไทยยอมรับหลักการการนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้กับกฎหมายภายในตามนัยยะของทฤษฎีทวินิยม (Dualism) เพราะฉะนั้นประเทศไทยจึงมีหน้าที่ที่จะต้องอนุรักษ์กฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาที่ตนได้ให้สัตยาบันไว้ ดังนั้นประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 ได้กำหนดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ไว้ทั้งหมด 7 ประการ 1.) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 2.) ศิลปะการแสดง 3.) แนวทางปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมประเพณีและเทศกาล 4.) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5.) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6.) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว 7.) ลักษณะอื่นๆตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งเครื่องจักษานจากกระจัดถือเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในข้อ 5.) งานช่างฝีมือดั้งเดิม เมื่อพิจารณาฐานทางกฎหมายในส่วนของพระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเครื่องจักษานจากกระจัดถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จัดอยู่ในประเภทงานช่างฝีมือดั้งเดิม ซึ่งงานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายถึง ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกวัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน ที่ครอบคลุมถึงเครื่องจักษานซึ่งเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่จับต้องไม่ได้ และเครื่องจักษานจากกระจัดเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (พีรพัฒน์ พึ่งเฟื่องและคณะ. 2565)

ทั้งนี้เครื่องจักษานกระจัดถือเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือตามกฎหมายภายในและตามพระราชบัญญัติได้ใช้คำว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายเฉกเช่นเดียวกับวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชนหรือกลุ่มชนนำวัสดุธรรมชาติไปเพิ่มมูลค่า เพื่อสร้างเป็นอาชีพให้แก่คนในชุมชน ประกอบกับสร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นที่จะศึกษาการอนุรักษ์เครื่องจักษานจากกระจัดภายใต้พระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ให้เกิดความยั่งยืนและสืบทอดต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 ศึกษาการจักษานจากกระจัด ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ภายใต้พระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
- 1.2 ศึกษาการอนุรักษ์คุ้มครองการจักษานจากกระจัดภายใต้พระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำวัตถุดิบจากธรรมชาติมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตน โดยได้มีกระบวนการที่ตกผลึกทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรมเกิดขึ้นซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมถือเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นสืบทอดกันมารุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยยูเนสโก ได้ให้คำนิยามของ

“วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน ซึ่งวัฒนธรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1.) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ ภาษา บ้านเรือน เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย เป็นต้น 2.) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ค่านิยม มารยาท ประเพณี บรรทัดฐาน สถาบัน สังคม ความเชื่อ เป็นต้น

จากวัฒนธรรมดังกล่าว ได้มีการนำมาสู่การสืบทอดกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งยูเนสโก ได้แบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อาทิ โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม เป็นต้น
2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือตามกฎหมายไทยคำว่า “ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น

อีกทั้งตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ได้ให้นิยามคำว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” หมายความว่า การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ สิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ชุมชน กลุ่ม และในบางกรณีตัวบุคคลที่ถูกยอมรับว่ามรดกทางวัฒนธรรม เช่น มรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่ได้รับการพบเจอ ปฏิสัมพันธ์ที่มีผลต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ของพวกเขา ทำให้พวกเขารู้จักอัตลักษณ์ของความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นความเท่าเทียมทางหลักสากล ตลอดจนข้อกำหนดในการเคารพซึ่งกันและกันในระหว่างชุมชน กลุ่มคน บุคคล และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Article 2 of the 2003 UNESCO Convention on the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (UNESCO. 2003) ทั้งนี้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1.) ประเพณีและการแสดงออกทางวาทกรรมถึงภาษาในฐานะพาหะ 2.) สิทธิในการดำเนินการ 3.) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และเทศกาลต่างๆ 4.) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5.) งานฝีมือแบบดั้งเดิม

แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีจึงมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศในการออกกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว (ฉันทชัย ณ ลำปาง. 2558) แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 178 ได้บัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วมหรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็น อันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาดังกล่าว

เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอ”

จากมาตราดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงนัยยะสำคัญที่ว่า ประเทศไทยใช้ทฤษฎีทวินิยม ซึ่งทฤษฎีทวินิยม มองว่ากฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศเป็นคนละระบบ ด้วยเหตุนี้การที่จะนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้เป็นกฎหมายภายในจะต้องมีการอนุวัติการกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาที่ตนได้ให้สัตยาบัน (Alina Kaczorowska, Public International Law, 2010. p.147) ซึ่งประเทศไทยได้ตรากฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว นั่นก็คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 โดยเมื่อพิจารณากระจุดนั้นถือได้ว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 โดยคำว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติหรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแบ่งออกเป็น ไว้เป็น 7 ลักษณะ ดังนี้

- 1.) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา เป็นสาขาวรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน อาทิ นิทาน ตำนาน สุภาษิต ปริศนาคำทาย ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น
- 2.) ศิลปะการแสดง อาทิ ดนตรี นาฏศิลป์ ละคร เป็นต้น
- 3.) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล อาทิ มารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี งานเทศกาล เป็นต้น
- 4.) สาขาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล อาทิ อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ เป็นต้น
- 5.) สาขาช่างฝีมือดั้งเดิม อาทิ ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง เครื่องประดับ เป็นต้น
- 6.) สาขาการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ซึ่งจัดอยู่ในสาขากีฬามรดกภูมิปัญญาไทย อาทิ มวยไทย หมากเก็บ เสือกินวัว เป็นต้น
- 7.) สาขาอื่นๆตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (วิดา อินทรอำนวย, 2560, น.3)

จากอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 สามารถสรุปประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 1: ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประเภทของวัฒนธรรม	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
1.วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา	✓	✓
2.ศิลปะการแสดง	✓	✓
3.แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	✓	✓

ประเภทของวัฒนธรรม	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
4. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล	✓	✓
5. ช่างฝีมือดั้งเดิม	✓	✓
6. การละเล่นพื้นบ้าน		✓

ดังนั้น จึงถือได้ว่า กระจัด เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือตามที่กฎหมายไทย เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ซึ่ง กระจัด ถือเป็นพีชจำพวกกชนิดหนึ่ง ซึ่งในประเทศไทยพบเพียงชนิดเดียว คือ กระจัด (Articulate) โดยมีการกระจายพันธุ์ในพื้นที่ภาคใต้และภาคตะวันออก โดยได้นำกระจัดมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์โดยวิธีการจักสาน ซึ่งวิธีการจักสานกระจัดควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสืบทอดต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยมีองค์ประกอบกำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าว ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานกรรมการ กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 11 คน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก อธิบดีกรมศิลปากร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร และ ประธานสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวน 8 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้าน ต่างๆ ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนด โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนด้วย อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีแต่งตั้งข้าราชการ ในกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นผู้ช่วยเลขานุการ โดยมีหน้าที่พิจารณาและให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม รวมถึงพิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนงานและโครงการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เสนอโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมพิจารณาและให้ความเห็นชอบการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ออกประกาศกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงออกระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และมาตรการการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กำกับ ติดตาม ประเมินผล สอดส่อง ดูแล คัดกรอง ป้องกันมิให้มีการกระทำอันอาจ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบัญชีไว้ และให้ข้อมูล คำแนะนำแก่ผู้ที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้มิได้บัญญัติรายละเอียดหลักเกณฑ์มาตรการในการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมไว้อย่างละเอียดสอดคล้องกับทางปฏิบัติ (กษิต์เดช เนื่องจักษ์, น.5-7) ด้วยเหตุนี้ทางคณะผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาวิธีการในการอนุรักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของการจักสาน กระจัด ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลค้นคว้าเอกสาร จากข้อมูลปฐมภูมิ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับศึกษารวบรวมเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ เช่น บทความ วิจัย หนังสือ ตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยผู้ให้ข้อมูลจะมีจุดเกาะเกี่ยวกับการจักษุภาวะจืด ซึ่งเนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เพราะบริเวณดังกล่าวได้มีการจักษุภาวะจืดมารุ่นสู่รุ่น และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) เกี่ยวกับปัญหาในการอนุรักษ์การจักษุภาวะจืดของชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก โดยมีการตั้งคำถามแบบกว้าง เพื่อให้ผู้ตอบได้มีการแสดงความคิดเห็นด้วย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำภาวะจืดมาจักษุ จะต้องใช้ภาวะจืดที่โตเต็มที่แล้วประมาณ 2-3 ปี มาใช้ในการจักษุ โดยจะมีการคัดขนาด ใช้วิธีหีบปลายส่วนที่ยื่นลำเหนือต้นอื่นออกไปแล้วนำดินโคลนหรือดินเหนียวปนทรายบางส่วนละลาย น้ำในบ่อ เพื่อป้องกันไม่ให้ภาวะจืดเหี่ยวหรือแตกหักง่ายและนำมาผึ่งแดด เป็นเวลา 2-3 วัน จนภาวะจืดแห้งแล้วนำไปตำหรือตีมัน ให้แบนโดยใช้วิธีทำเหยียบไปมาจนภาวะจืดแตกหมด หลังจากนั้นนำมาวางตากน้ำค้างในเวลากลางคืนเพื่อให้เส้นภาวะจืดอ่อนตัวไม่เปราะบางง่าย หลังจากนั้นนำไปล้างดินโคลนที่ติดกับผิวภาวะจืดแล้วนำไปจุ่มในน้ำส้มมะขามเปียกแล้วนำมาล้างด้วยน้ำธรรมดาแล้วผึ่งแดดเป็นอันแล้วเสร็จ

ทั้งนี้ผลการวิจัยยังพบว่าตามอนุสัญญาการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และพระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2559 ได้มีการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งคำว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมายความรวมถึงงานช่างฝีมือประเภทการจักษุภาวะจืดด้วย โดยได้มีการอนุรักษ์คุ้มครองดังนี้ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และมาตรการการส่งเสริมการรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล สอดส่อง ดูแล คุ้มครอง ป้องกันมิให้มีการกระทำอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบัญชีไว้ และให้ข้อมูล คำแนะนำแก่ผู้ที่นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าจากที่ได้ลงพื้นที่โดยได้มีการสัมภาษณ์นาย A (นามสมมุติ) ได้กล่าวถึงปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น”ปัจจัยหลักของการสืบสานวัฒนธรรมที่ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความสนใจในการอนุรักษ์มากขึ้นคือ รายได้จากการประกอบอาชีพการสานภาวะจืด ซึ่งหากขาดแรงจูงใจในส่วนนี้ทำให้ประชาชนในชุมชนมิได้ให้ความสำคัญในมรดกทางภูมิปัญญา หากประชาชนในชุมชนมิได้มีการสืบสาน ทำให้การสานภาวะจืดในชุมชนลดน้อยลง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อ การทำให้ภาวะจืดเป็นที่รู้จักต่อคนในประเทศ หรือ ต่างประเทศ ซึ่งจะไปเชื่อมโยงถึงระบบเศรษฐกิจ โดยรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการบริหารดังกล่าวเพื่อให้เศรษฐกิจในชุมชนมีการหมุนเวียนมากขึ้น รัฐจึงต้องมีการให้เงินสนับสนุน พร้อมบุคลากรในการให้ความรู้กับชุมชน ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ความรู้ในด้านการตลาดที่คนในชุมชนยังขาดความรู้ในส่วนนี้อยู่ และรัฐจะต้องหากกลุ่มตลาดในการขายสินค้าให้กับชุมชน หากมีการผลิตสินค้าเป็นจำนวนมากแต่ขาดกลุ่มตลาดย่อมทำให้ชุมชนไม่มีเงินหมุนเวียนในการขายสินค้าได้ โดยปัจจัยต่อมาที่ทำให้ต้นทุนการผลิตนั้นสูงขึ้น คือชุมชนดังกล่าว มิได้มีการปลูกต้นภาวะจืดในท้องถิ่นทำให้ผู้ผลิตจำเป็นต้องนำภาวะจืดจากต่างพื้นที่มาเป็นวัตถุดิบซึ่งถือเป็นการเพิ่มต้นทุน ซึ่งสาเหตุที่มิได้มีการปลูกต้นภาวะจืด เพราะมีพระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ.2507 มากำหนดพื้นที่ในชุมชนซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านได้มีการปลูกต้นภาวะจืดบริเวณพื้นที่ชุมชนเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติดังกล่าวทำให้พื้นที่นั้นอยู่ในเขตอุทยานทำให้ชาวบ้านไม่สามารถปลูกภาวะจืดได้ จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนจึงไม่มีพื้นที่ในการปลูกต้นภาวะจืด ซึ่งหากหน่วยงานรัฐ ได้เข้ามาดูแลในส่วนนี้โดยได้มีการพูดคุยกันระหว่างรัฐกับบุคคลในท้องถิ่น ก็สามารถร่วมกันกำหนดวิธีการและข้อบังคับในการปลูกต้นภาวะจืดในที่ป่าสงวนได้ หากแก้ไขตรงส่วนนี้ได้จะทำให้ต้นทุนการผลิตนั้นต่ำลงพร้อมทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้นอีกด้วย หากแก้ไขปัจจัยดังกล่าวได้จะทำให้ การสานภาวะจืดหรือเครื่องจักสานเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยเกิดจากการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่กลุ่มชนนำวัสดุธรรมชาติไปเพิ่มมูลค่า เพื่อเป็นอาชีพให้แก่ละท้องถิ่น และให้วิธีการจักษุภาวะจืด

ภายใต้ พระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 ให้เกิดความยั่งยืนและสืบทอดต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าเมื่อพิจารณาคำว่าวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ตามอนุสัญญาการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ สิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ชุมชน กลุ่ม และในบางกรณีตัวบุคคลที่ถูกยอมรับว่ามรดกทางวัฒนธรรม เช่น มรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่ได้รับการพบเจอ ปฏิสัมพันธ์ที่มีผลต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ทำให้รู้จักอัตลักษณ์ของความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นความเท่าเทียมทางหลักสากล ตลอดจนข้อกำหนดในการเคารพซึ่งกันและกันในระหว่างชุมชน กลุ่มคน บุคคล และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Hikmahanto, Culture and International law, 2019) และตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1.) ประเพณีและการแสดงออกทางวาจา รวมถึงภาษาในฐานะพาหะ 2.) สิทธิในการดำเนินการ 3.) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และเทศกาลต่างๆ 4.) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5.) งานฝีมือแบบดั้งเดิม จากอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2559 ได้ใช้คำว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งมีความหมายเทียบเคียงกับวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวคำว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ การแสดงออก การประพจน์ปฏิบัติหรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแบ่งออกเป็น 7 ลักษณะ ดังนี้

- 1.) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา เป็นสาขาวรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน อาทิ นิทาน ตำนาน สุภาษิต ปริศนาคำทาย ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น
- 2.) ศิลปะการแสดง อาทิ ดนตรี นาฏศิลป์ ละคร เป็นต้น
- 3.) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล อาทิ มารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี งานเทศกาล เป็นต้น
- 4.) สาขาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล อาทิ อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ เป็นต้น
- 5.) สาขาช่างฝีมือดั้งเดิม อาทิ ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง เครื่องประดับ เป็นต้น
- 6.) สาขาการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ซึ่งจัดอยู่ในสาขากีฬามรดกภูมิปัญญาไทย อาทิ มวยไทย หมากเก็บ เสือกินวัว เป็นต้น
- 7.) สาขาอื่นๆตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (วิดา อินทรอำนวย, 2560, น.3)

ตามอนุสัญญาดังกล่าวและพระราชบัญญัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยต่างได้ให้นิยามความหมายของคำว่าวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวการจักสานกระจูดถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จำต้องมีการอนุรักษ์ แม้ว่าประเทศไทยจะมีหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งรวมไปถึงกระจูดด้วย แต่อย่างไรก็ดีเพื่อให้การอนุรักษ์การจักสานกระจูดเกิดความยั่งยืน ทางผู้วิจัยเห็นว่า จำควรต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐโดยการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย มีการประชุมร่วมกันระหว่างกรมส่งเสริม

วัฒนธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการอนุรักษ์การจักสานจากกระจูด ประชาชนชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการสืบทอดการจักสานกระจูด อีกทั้งหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นควรจัดหลักสูตรโดยร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรการจักสานกระจูดในโรงเรียน โดยมีการให้ประชาชนชาวบ้านเข้าไปช่วยสอนให้ความรู้แก่เยาวชนคนรุ่นหลัง เพื่อให้มีการอนุรักษ์สืบสานที่ยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้เมื่อมีการสืบสานแล้วควรให้พาณิชย์จังหวัดเข้ามาช่วยส่งเสริมโปรโมทผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและผู้จักสานต่อไป นอกจากนี้ควรบูรณาการรวมกับกรมอุทยานในการหาแนวทางให้ชาวบ้านได้ใช้สอยพื้นที่ป่าชุ่มน้ำในบริเวณชุมชนเพื่อเป็นการลดต้นทุนจากการนำกระจูดมาจากพื้นที่อื่น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เมื่อมีพิจารณาตามพระราชบัญญัติพบว่าคณะกรรมการมีหน้าที่ในการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งการจักสานกระจูดถือเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีคณะกรรมการเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมอนุรักษ์การจักสานกระจูด แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติไม่ได้มีการระบุวิธีการว่าคณะกรรมการต้องปฏิบัติอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเห็นควรว่าจะต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการจักสานกระจูดระหว่างกรมส่งเสริมวัฒนธรรมโดยอาจตั้งคณะกรรมการย่อย มีประชาชนชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานอุทยานในพื้นที่ ตลอดจนพาณิชย์จังหวัด เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมเสนออนุรักษ์กระจูดในพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พิรพัฒน์ พึ่งเฟื่องและคณะ. หนังสือมรดกพื้นบ้านสู่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003. พัทลุง: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Article 2 of the 2003 UNESCO Convention on the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (UNESCO , 2003).

Alina Kaczorowska , Public International Law (Fourth edition) p.147 “The dualist doctrine considers international law and municipal law as two independent and separate systems. It is based on the view that international law is the law applicable between sovereign States and that municipal law applies with in a state to regulate the activities of its citizens. On this basis , neither legal system has the power to create or alter the rules of the other.

วนิดา อินทรอำนวย. (ปี 2560). พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 [รายการวิทยุ].

กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา รายการเจตนารมณ์กฎหมาย.

Hikmahanto Juwana, Jeffrey Thomas, Mohd Hazmi, Mohd Rusli and Dhiana Puspitawari “Culture and International law” น.78 , 2562.

ณัฐชัย ณ ลำปาง. (2558). การคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีของประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคี. [ปริญญาเนติศาสตร์ มหาวิทยาลัย]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นายภูมิ พรหมมาณพ. (2551). ธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกระจูด" ของชุมชนหมู่บ้านบริเวณทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์. กษิดเดช เนื่องจำนงค์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 บทความ การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในบริบทของประเทศไทย.

KSUC-O-064

เครือข่ายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยโดยภาครัฐ: กรณีศึกษา โครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

Low-Income Public Housing Delivery Networks: The Cases of Baan Eur-Arthorn and Baan Mankong in Bangkok

อานาจ ธนนานท์ชัย*

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

*Corresponding author: umnaj.th@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการบริหารจัดการภาครัฐที่มีการใช้แนวคิดในการดำเนินงานที่แตกต่างกันระหว่าง New Public Management (NPM) และ New Public Governance (NPG) ได้ส่งผลต่อเครือข่ายการทำงานในลักษณะใด โดยทำการศึกษาผ่านโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งทั้งสองโครงการเป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของภาครัฐสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของการเคหะแห่งชาติ (กคช.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า การเคหะแห่งชาติที่อาศัยหลักการ NPM ในการบริหารจัดการโครงการบ้านเอื้ออาทรได้ก่อให้เกิดเครือข่ายที่มีลักษณะของการรวมศูนย์ (centralised) อยู่ภายใต้การเคหะแห่งชาติเพียงที่เดียว เสมือนเป็นองค์กรรวมศูนย์ที่คอยกำกับควบคุมบรรดาบริษัทเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตและนำส่งที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านเอื้ออาทร ในขณะที่การดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของ พอช. ที่อาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในกระบวนการนำส่งที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิด NPG ได้นำมาสู่การสร้างเครือข่ายการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะกระจายศูนย์ (decentralised) โดยเป็นการเปิดพื้นที่ให้แก่ตัวแสดงในภาคส่วนต่างๆ ในสังคมเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เครือข่าย, ที่อยู่อาศัย, บ้านเอื้ออาทร, บ้านมั่นคง

Abstract

The main purpose of the research was to examine how the contrasting governance logics between New Public Management (NPM) and New Public Governance (NPG) explain the functioning of coordinating networks. Two government's low-income housing programmes—Baan Eur-Arthorn and Baan Mankong—were used as cases in this study. The National Housing Authority (NHA) was principally responsible for the former while the latter was operated by the Community Organisations Development Institute (CODI.) The research findings showed that the NHA's operation in the Baan Eur-Arthorn programme relying on the NPM logic created a centralized form of coordinating networks between the NHA and private-sector companies in which the NHA became the core of the network that streamlined the implementation processes of Baan Eur-Arthorn. Conversely, in relation to its counterpart, the CODI's Baan Mankong founded on the concept

of NPG promoted the participation of multiple actors across several sectors—communities in particular, to execute the implementation of housing programme. This brought about a web of interconnected actors in a more decentralised form of governance that openly engaged the public in the implementation process of the government’s programme for providing low-income housing.

Keywords: network, housing, Baan-Eur-Arthorn, Baan-Mankong

บทนำ

กว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ได้ถูกนำมาใช้ในการปฏิรูประบบราชการ (Public Reform) ในประเทศโลกตะวันตก นับตั้งแต่ช่วงปลายยุค 1980 สมัยของนายกรัฐมนตรี Margaret Thatcher แห่งสหราชอาณาจักร และประธานาธิบดี Ronald Ragan แห่งสหรัฐอเมริกา แนวคิดความคิดดังกล่าวก็ได้ก่อแรงกระเพื่อมมาสู่การปฏิรูประบบราชการในประเทศต่างๆ ทั่วทุกทวีปที่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการ ลดภาระทางการคลังของภาครัฐ ลดบทบาทของภาครัฐลง ปรับรื้อการบริหารงานแบบเก่าที่มีความแข็งข้ำลำสมัยไม่สามารถสนองตอบต่อบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Dunleavy and Hood, 1994) โดยมีการนำหลักบริหารจัดการทางธุรกิจในภาคเอกชน (managerialism) มาปรับใช้ในการทำงานในภาครัฐที่เน้นในเรื่องของการบรรลุผลลัพธ์ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Hood, 1991) และล่าสุดแนวคิดในการบริหารจัดการภาครัฐได้เคลื่อนเข้าสู่กระบวนการใหม่ในนามของ New Public Governance (NPG) หรือการบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่ในพหุสังคม ซึ่งเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการสาธารณะที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนแสดงที่หลากหลายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐ หรือทำหน้าที่ในการนำส่งบริการสาธารณะแทนรัฐ (Osborne, 2010)

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องที่อยู่อาศัย (housing) ซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ แม้ที่อยู่อาศัยจะถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในบริการที่ภาครัฐต้องจัดหาให้กับประชาชน แต่ก็เป็นเรื่องยากที่ภาครัฐจะสามารถดำเนินการเพื่อให้ประชาชนทุกชนชั้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยได้อย่างถ้วนทั่ว ภายใต้นโยบายด้านที่อยู่อาศัยในบริบทสากล (international housing policy and housing delivery discourse) แนวคิดใหม่ในการจัดการภาครัฐทั้งสองแนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้ก่อให้เกิดการปรับรื้อกรอบการดำเนินงานในการนำส่งที่อยู่อาศัย (housing delivery framework) ในรูปแบบเก่าที่เน้นเพียงบทบาทของภาครัฐ มาสู่การใช้กลวิธีที่ช่วย “เอื้อ” (enabling approach) ให้ตัวแสดงในภาคส่วนอื่น เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ตอบโจทย์กับความต้องการต่อกลุ่มผู้มีรายได้น้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (UNCHS, 1991; UN-HABITAT, 2008) โดยอาศัยการประสานพลังของหน่วยงาน/องค์กรภาคส่วนต่างๆ ในการร่วมกันทำงาน (multi-agency working) หรือ การทำงานในรูปแบบเครือข่าย (network approaches) เพื่อเป็นกลไกในการผลักดันให้นโยบายสามารถบรรลุผลได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

เครือข่าย (network) กำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาทางด้านนโยบายและการวางแผน (policy and planning) ในฐานะที่เป็นวิธีใหม่ที่จะช่วยส่งเสริมขีดความสามารถในการแก้ปัญหา (problem-solving capacities) และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการนำส่งบริการสาธารณะ (improve the effectiveness of public service delivery) (Ostrom, 1990; Fisher, 1993; Agranoff, 2006, Kooiman, 2006; Klijn, 2008) ความนิยมในการใช้แนวคิด

เครือข่ายในการดำเนินการนั้นสืบเนื่องจาก เครือข่ายถูกมองว่ามีความสิ้นไหล ยืดหยุ่น และสามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมพลวัตร (dynamic environments) ที่มาพร้อมกับปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน (complex problems) ได้ดีกว่าการบริหารจัดการในรูปแบบเดิมที่ซึ่งอิงกับระบบโครงสร้างแบบสายบังคับบัญชาที่ยึดเอาระเบียบกฎเกณฑ์เป็นที่ตั้ง (Ferlie et al, 2011).

แม้ว่า NPM และ NPG ต่างก็เป็นแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐในรูปแบบใหม่ ที่เน้นความคล่องตัวและการเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่นในลักษณะของเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน แต่งานศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเน้นมองข้ามการศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากฐานคิดในการจัดจากภาครัฐที่แตกต่างกัน ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้น ได้มี 2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้มีที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย คือ การเคหะแห่งชาติ (กคช.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) แม้ว่าทั้ง 2 หน่วยงานจะมีการดำเนินงานทางด้านที่อยู่อาศัยเหมือนกัน แต่ต่างก็มีการใช้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐ (NPM และ NPG) ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายการทำงานที่เกิดขึ้นในโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคงที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของการเคหะแห่งชาติและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของการเคหะแห่งชาติและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในการดำเนินงานโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง
- 1.2 เพื่อศึกษารูปแบบของเครือข่ายการทำงานที่เกิดขึ้นจากแนวคิดในการบริหารจัดการของการเคหะแห่งชาติและสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดในการบริหารจัดการภาครัฐระหว่าง NPM และ NPG หลังจากที่แนวความคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ได้ถือกำเนิดขึ้นสหราชอาณาจักรในช่วงราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 1970 เพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัว และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทัน่วงที เพื่อสร้างระบบราชการยุคใหม่ให้ “ดีกว่า” ที่เคยเป็นมา รากฐานของแนวคิด NPM มีที่มาจากการใช้แนวคิดการจัดการของภาคเอกชน (managerialism) มาปรับใช้ในระบบการทำงานของภาครัฐ มีการลดขนาดองค์กร (downsizing) เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงาน การทำสัญญาจ้างแบบภาคเอกชน (contracting-out) โดยโอนภาระหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะโดยการจ้างเหมา รวมถึงการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ของระบบตลาด (market-like approach) ในการแก้ปัญหาอุปสรรคการทำงานที่เกิดขึ้นจากระบบราชการเพื่อการบรรลุถึงผลสัมฤทธิ์ที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งวิธีการและกลไกในแบบของภาคเอกชนดังกล่าวได้ช่วยให้ภาครัฐสามารถทำงานได้มากขึ้นด้วยการใช้ทรัพยากรที่น้อยลง (do more with less) (Osborne and Gaebler, 1992)

ในขณะที่แนวคิด NPM ได้ให้ความสำคัญกับวิธีการจัดการของภาคเอกชน แนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกิจการของภาครัฐโดยยึดเอาผลประโยชน์สาธารณะและคุณค่าของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ (Wiesel and Modell, 2014) ประชาชนถูกมองในฐานะพลเมืองเข้มแข็ง (active citizen) ที่เป็นเสมือนกลไกขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการภาครัฐ ไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับบริการจากทางภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ NPG จึงเป็นแนวคิดที่แสดงถึงการแสวงหาความ

ร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม NGO องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงกลุ่มทางสังคมอื่นๆ จนเกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกันเพื่อเสริมพลังในการผลักดันนโยบายให้เกิดเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ทั้งแนวคิด NPM และ NPG ต่างมีจุดร่วมกันคือ การจัดการในภาครัฐหรือการนำส่งบริการสาธารณะ ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่หน่วยงานรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ได้ครอบคลุมไปถึงตัวแสดงต่างๆ ในสังคมที่มักเชื่อมโยง/รวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่ช่วยประสานประโยชน์และเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ ทรัพยากร เทคโนโลยี และแรงงานระหว่างกันเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในประเทศไทย

การจัดการที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยถือเป็นปัญหาของภาครัฐที่มีมาอย่างยาวนาน เนื่องด้วยบริบททางประวัติศาสตร์สมัยการเร่งรัดพัฒนาประเทศในช่วงต้นของการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนนำมาสู่การกระจายการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองหลักและเมืองรอง (uneven economic development between the core and the non-core cities) (Marome and Rittironk, 2010) และการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว (rapid urbanisation) จนก่อให้เกิดความเสียสมดุลระหว่างจำนวนประชากรเมืองและชนบท (CODI, 2007) เมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมได้กลายเป็นเสมือนแม่เหล็ก (magnet) ที่ดึงดูดให้เกิดการอพยพของคนจำนวนมากเข้ามาเป็นแรงงานในภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรเมือง (rapid urban growth) นำมาซึ่งความหนาแน่นของเมือง (urban density) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

การขึ้นของประชากรเมืองอย่างรวดเร็วและขาดการวางแผนที่ดีก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ของเมืองตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่เพียงพอของบริการขั้นพื้นฐาน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาจราจร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยและคนจนเมืองที่ระบบตลาด (private market) ไม่สามารถสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนเหล่านี้ ทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าถึง (affordability) การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงปลอดภัยและถูกสุขลักษณะในการดำรงชีวิต (secure and sanitary) ท้ายที่สุด เมื่อหน่วยงานรัฐไม่สามารถจัดการที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ได้อย่างเพียงพอได้ก็นำมาซึ่งชุมชนแออัด (slums) และชุมชนบุกรุก (squatter settlements) ที่สร้างปัญหาให้กับเมืองและสังคมส่วนรวมตามมา

โครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย: บ้านเอื้ออาทรและบ้านมั่นคง

เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยที่มีความยืดเยื้อมายาวนาน รัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติ (กคช.) เมื่อปี พ.ศ. 2516 ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดเคหะเพื่อให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของประเทศ โดยการดำเนินงานของการเคหะแห่งชาติเป็นไปในลักษณะของการแก้ปัญหาจากทางด้านอุปทาน (supply side) ที่เน้นการสร้างที่อยู่อาศัยมารองรับความต้องการของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย แม้ว่าการเคหะแห่งชาติจะมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจ แต่ก็มีการทำงานในแบบที่ยึดถือคำสั่งปฏิบัติเป็นสำคัญเฉกเช่นเดียวกับระบบราชการทั่วไป (top-down approach)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนเมืองขึ้นอีกหน่วยงาน คือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) หลักการในการดำเนินงานขององค์คือการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของตนเอง เป็นการดำเนินงานที่เกิดการผลักดันจากด้านอุปสงค์ (demand side) ซึ่งพิจารณาถึงความจำเป็นของผู้มีปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นที่ตั้ง เพราะฐานคิดของ พอช. มองว่าผู้ที่ประสบปัญหาจะเป็นผู้ที่รู้ถึงปัญหาได้ดีที่สุด ทั้งนี้ การทำงานของ พอช. เริ่มจากล่างสู่บน (bottom-up approach) โดยสร้าง

ศักยภาพและความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถยืนได้ด้วยตัวเอง มีการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่างๆ โดยที่ พอช. ทำหน้าที่เป็นตัวประสานอำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาาร่วมกันของทุกฝ่าย

ในปี พ.ศ.2546 รัฐบาลภายใต้การนำของนาย ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการประกาศนโยบาย “บ้าน 1 ล้านหลัง” เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยกำหนดระยะเวลา 5 ปี ผลจากนโยบายดังกล่าวนำมาซึ่งการจัดตั้งโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง โดยการเคหะแห่งชาติได้รับดำเนินโครงการบ้านเอื้ออาทรโดยในเบื้องต้นได้ตั้งเป้าในการจัดสร้างที่อยู่อาศัย 600,000 ยูนิต ในขณะที่โครงการบ้านมั่นคงที่มุ่งเป้าจำนวน 300,000 ยูนิตได้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของ พอช.

จากการที่ได้รับโจทย์ที่ทำทนายในการบรรลุนโยบายของรัฐบาลภายใต้กรอบระยะเวลาที่จำกัดของนโยบาย จึงเป็นเหตุให้การเคหะแห่งชาติได้ปรับวิธีการบริหารจัดการโดยมีการใช้ผู้รับเหมาเอกชน (contracting out) ให้เข้าดำเนินการก่อสร้างโครงการที่อยู่อาศัยแทน โดยที่การเคหะแห่งชาติได้ปรับบทบาทของตนจากเดิมที่เคยเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ผลิตและส่งที่อยู่อาศัยมาสู่การเป็นเพียงผู้กำกับโครงการให้ผู้รับเหมาทำงานเสร็จตรงตามข้อตกลงที่ได้ระบุไว้ในสัญญา ส่วนทางด้านโครงการบ้านมั่นคง พอช.ยังคงอาศัยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนที่มีปัญหาที่อยู่อาศัยกับหน่วยงานในภาคส่วนต่างๆ (collaborative network) ที่ประกอบจากทั้งหน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน NGO องค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา รวมไปถึงหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อประสานความร่วมมือในการดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ **NPM** และ **NPG** และแนวคิดทางด้านเครือข่ายเพื่อใช้ในการสร้างกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

1.2 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคงเพื่อใช้ในการกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา

1.3 ระบุสมาชิกในเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสร้างที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง

1.4 ระบุถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.5 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล สรุป วิเคราะห์

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 บัญชีรายชื่อบริษัทเอกชนที่ทาสัญญาการเคหะแห่งชาติในการจัดสร้างที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านเอื้ออาทรและเอกสารความร่วมมือระหว่างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานอื่น

2.2 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง

2.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในโครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง

2.4 โปรแกรมวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis)

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านเอื้ออาทรและบ้านมั่นคงระหว่างปี พ.ศ.2546-2557

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้กำหนดโดยขอบเขตทางด้านพื้นที่ โดยกำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศึกษา ดังนั้น การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงพิจารณาได้จากหน่วยงาน/องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการที่อยู่อาศัยทั้ง 2 โครงการนี้ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างของโครงการบ้านเอื้ออาทรได้แก่บริษัทเอกชนที่ทำสัญญาก่อสร้างที่อยู่อาศัยกับการเคหะแห่งชาติในโครงการพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวน 20 บริษัท ในส่วนกลุ่มตัวอย่างของโครงการบ้านมั่นคงประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐ องค์กรชุมชน NGO องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา 15 หน่วยงาน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมเจ้าท่า บริษัทบริหารสินทรัพย์ กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด(มหาชน) บริษัทบริหารสินทรัพย์ สุขุมวิท จำกัด เครือข่ายสลัม 4 ภาค สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) เครือข่ายความร่วมมือพัฒนาระหว่างชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินฯ (คพชส.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผลการวิจัย

1. การดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านเอื้ออาทร

ในช่วงแรกเริ่มการจัดทำโครงการบ้านเอื้ออาทร การเคหะแห่งชาติมีการใช้ระบบการว่าจ้างผู้รับเหมาทั่วไปในการดำเนินการก่อสร้างที่อยู่อาศัยตามแต่ลักษณะของงาน บริษัทเอกชนรายใดที่ต้องการเข้ามาดำเนินงานในโครงการต้องผ่านการพิจารณาจากการเคหะแห่งชาติก่อนในเบื้องต้น ต่อมา กคช. ได้เห็นว่าการใช้ระบบจ้างเหมางานแบบทั่วไปจะเป็นการยากต่อการควบคุมบรรดาผู้รับเหมาเอกชนในแต่ละรายที่เข้ามาดำเนินงานก่อสร้างโครงการที่อยู่อาศัย จึงได้เปลี่ยนมาใช้ระบบจ้างเหมาแบบ Turnkey ที่เป็นการให้ผู้รับเหมาเอกชนรับดำเนินการทั้งโครงการในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ การจัดหาที่ดิน การวางผังโครงการ การออกแบบบ้าน การยื่นเอกสารผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้แล้วเสร็จตามจำนวนและนำส่ง กคช. ให้ตรงตามระยะเวลาที่ได้ระบุไว้ในสัญญา การใช้ระบบ Turnkey นี้ ช่วยให้ กคช. สามารถจัดสร้างโครงการที่อยู่อาศัยที่มีจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับศักยภาพของ กคช. ในการผลิตที่อยู่อาศัยในอดีตที่ผ่านมา

บริษัทผู้รับเหมาเอกชนที่ได้รับการเซ็นสัญญาก่อสร้างโครงการแล้ว กคช. จะทำการชำระเงินให้ 15% ของตัวโครงการที่จะดำเนินการนั้นเพื่อใช้ในการจัดซื้อที่ดินและเป็นค่าดำเนินการในเบื้องต้น บริษัทผู้รับเหมาจะได้รับเงินส่วนที่เหลือหลังจากที่ได้ทำการโอนที่ดินให้กับ กคช. แล้วเท่านั้น ในส่วนของค่าดำเนินการก่อสร้าง กคช. จะทำการจ่ายเงินให้ผู้รับเหมาทุก 30 วัน หลังจากที่ได้ผ่านการตรวจความเรียบร้อยของงานก่อสร้างจากผู้ตรวจงานของ กคช. แล้ว ซึ่งจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อสัญญาที่ตกลงในตอนต้น หากผู้รับเหมาไม่จัดสร้างบ้านให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ตกลงกันในสัญญา โดยเฉพาะมาตรฐานของวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน ก็จะต้องแก้ไขใหม่ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การก่อสร้างแล้วเสร็จตามจำนวนเพื่อปิดโครงการและส่งมอบให้ กคช. ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เนื่องด้วยสัญญาทุกฉบับจะมีการระบุถึงเงื่อนไขเวลาในการดำเนินงาน หากผู้รับเหมาเอกชนรายใดไม่สามารถดำเนินงานให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ก็จะต้องเสียค่าปรับ 0.3% ของมูลค่าโครงการ

2. การดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคง

ในขณะที่การจัดสร้างที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านเอื้ออาทรเป็นการจัดสร้างบ้านที่พร้อมเข้าอยู่ได้ทันทีแล้วนำขายให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย การดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคงกลับเริ่มจากกระบวนการชุมชน โดยให้ชุมชนที่มีปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัยเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในกระบวนการจัดสร้างบ้านของตนและหาทางออกร่วมกันในแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย ในขั้นต้น พอช. จะทำหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนด้วยการสำรวจปัญหาของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของตน ส่งเสริมการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์เคหะสถานเพื่อสร้างแหล่งทุนของชุมชนที่จำเป็น

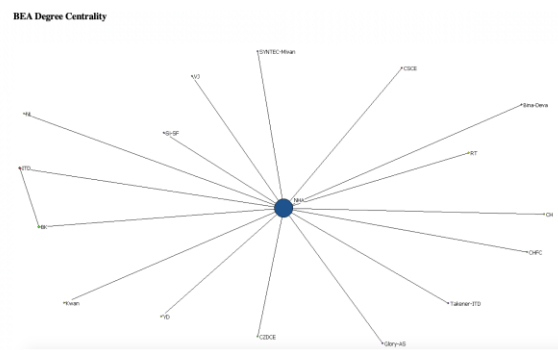
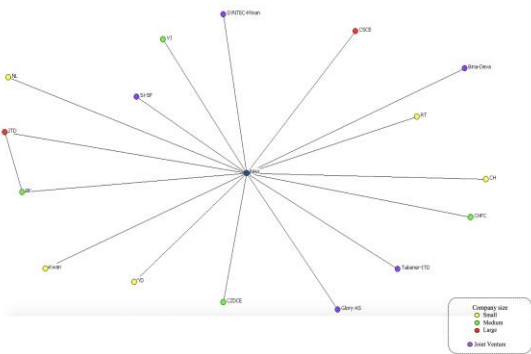
ต่อการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการสร้างความมั่นคงของกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อให้สมาชิกของชุมชนที่ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยให้เกิดความรู้สึกในการที่จะได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินและเกิดความพยายามลงมือลงแรงเพื่อบรรลุให้การดำเนินงานของโครงการบ้านมั่นคงเกิดผลสัมฤทธิ์

แนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของ พอช. อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและการแสวงหาพันธมิตรจากทุกภาคส่วนในรูปแบบความสัมพันธ์ของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กร/หน่วยงานเพื่อผลักดันให้เกิดการประสานประโยชน์ระหว่างชุมชนที่มีปัญหาที่อยู่อาศัยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจากับเจ้าของที่ดินเพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่จะทำการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้กับสมาชิกของชุมชน การดำเนินงานของ พอช. เป็นไปในวิธิต่างที่ต้องการให้ชุมชนยืนได้ด้วยตนเอง (self-reliance) สามารถรับมือและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยการผนึกกำลังของสมาชิกในชุมชนในการร่วมกันก้าวผ่านอุปสรรคไปด้วยกัน (collective action) เพราะ การที่สมาชิกทุกคนของชุมชนมีความสามัคคีจะเป็นสิ่งนำพาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นในชุมชน และสามารถนำประสบการณ์และองค์ความรู้ที่เกิดจากการผ่านอุปสรรคในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนของตนไปถ่ายทอดเพื่อช่วยเหลือชุมชนอื่นที่ประสบปัญหาที่อยู่อาศัยในลักษณะเดียวกันกับชุมชนของตนได้

3. เครือข่ายการทำงานโครงการบ้านเอื้ออาทร

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในเรื่องขององค์กร/หน่วยงานในฐานะตัวแสดงสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดทำโครงการบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแสดงในเครือข่ายโครงการบ้านเอื้ออาทรประกอบไปด้วย กคช. และบริษัทเอกชนจำนวน 20 บริษัท ทั้งนี้ในการก่อสร้างโครงการมีการดำเนินงานในลักษณะกิจการร่วมค้า (joint venture) ที่เป็นการร่วมประกอบธุรกิจระหว่าง 2 บริษัท อยู่ 5 แห่ง ดังแสดงในแผนภาพข้างล่าง

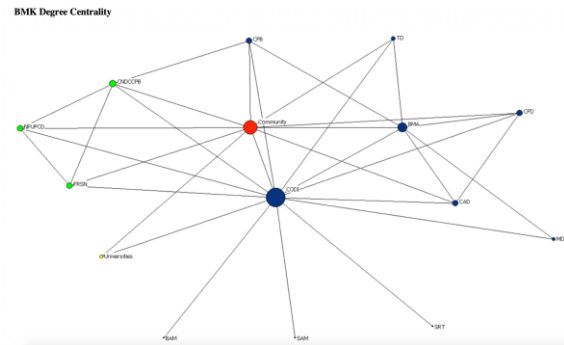
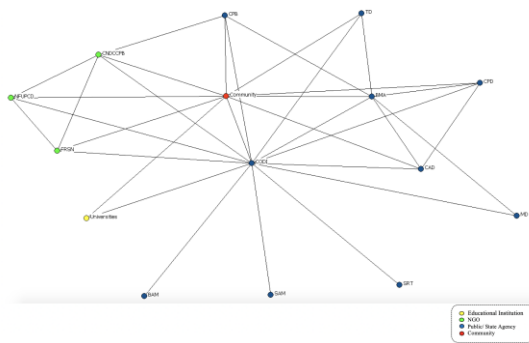
โดยที่ กคช. วางตัวอยู่กลางเครือข่ายทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลบริษัทผู้รับเหมาเอกชนทุกรายให้ดำเนินการไปตามข้อตกลงที่ได้รับอนุญาต ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเครือข่ายบ้านเอื้ออาทรจึงเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นทางการภายใต้การข้อผูกมัดของกฎหมาย (contractual relationship) กระบวนการทำงานระหว่าง กคช. และภาคเอกชนจึงค่อนข้างที่จะเคร่งครัด เพราะ เกือบทุกขั้นตอนในการดำเนินการก่อสร้างของภาคเอกชนจะต้องผ่านการพิจารณาจาก กคช. เมื่อนำมาคำนวณหาค่าความเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย (degree centrality) จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กคช. มีค่าความเป็นศูนย์กลางอย่างเด่นชัด กล่าวคือ เป็นตัวแสดงสำคัญที่เชื่อมต่อกับตัวแสดงอื่นมากที่สุด

4. เครือข่ายการทำงานโครงการบ้านมั่นคง

เครือข่ายการทำงานของโครงการบ้านมั่นคง ประกอบด้วย หน่วยงาน/องค์กร 4 ประเภท ได้แก่ หน่วยงานรัฐ องค์กรนอกภาครัฐ (NGO) สถาบันการศึกษา และชุมชน หลักการทำงานของโครงการบ้านมั่นคงคือการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยเพื่อให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ วางแผน และตัดสินใจในการจัดการกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยของตน นอกจากนี้ พอช. ยังช่วยทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้ตัวแสดงอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีเสียได้ส่วนเสียเข้ามาดำเนินการร่วมกันในการช่วยเหลือชุมชนให้สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางด้านขีดความสามารถของชุมชนไปได้

ในการวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย พบว่า พอช. และชุมชนมีค่าความเป็นศูนย์กลางที่ใกล้เคียงกัน เนื่องด้วย ฐานคิดการทำงานของ พอช. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ชุมชนเป็นแกนในการจัดการกับปัญหาของตน จึงทำให้ พอช. เกิดการทำงานใกล้ชิดกับชุมชนเสมือนเป็น “พี่เลี้ยง” ที่คอยดูแลให้ชุมชนสามารถก้าวเดินไปได้ด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นเพียงชุมชนเฉื่อยชาที่รอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐแต่ฝ่ายเดียวดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนเกิดการเชื่อมต่อกับหน่วยงานอื่นผ่านการดำเนินงานร่วมกัน ความสัมพันธ์ในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ในแนบราบ (horizontal relationship) กล่าวคือ ตัวแสดงแต่ละตัวต่างมีปฏิสัมพันธ์กันแบบเอื้อกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิด NPM ที่ถ่ายทอดสู่การบริหารจัดการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยโครงการบ้านเอื้ออาทร ก่อให้เกิดเครือข่ายการดำเนินงานที่มีลักษณะรวมศูนย์ (centralised) โดยมีการเคหะแห่งชาติทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ทั้งนี้ เครือข่ายดังกล่าวมีการเชื่อมโยงกันของแต่ละตัวแสดงด้วยระบบความสัมพันธ์ในแบบสัญญาจ้าง (contractual relationship) ที่เกิดขึ้นระหว่างการเคหะแห่งชาติและบริษัทเอกชน (private actors) ที่เข้ามามีบทบาทในการผลิตและนำส่งที่อยู่อาศัย

2. การบริหารจัดการที่อยู่อาศัยแนวคิด NPG ที่เกิดขึ้นในโครงการบ้านมั่นคง ทำให้เครือข่ายการดำเนินงานมีลักษณะที่กระจายศูนย์ (decentralised) มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างเครือข่ายของบ้านเอื้ออาทร เมื่อพิจารณาถึงชุมชน (community) ที่ถูกผลักดันให้เข้ามาเป็นตัวแสดงสำคัญที่แสดงบทบาทในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเอง โดยมี พอช. ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองและหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนได้ สิ่งนี้เป็นเสมือนการสร้างพลัง (empower) ให้กับชุมชนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ (collaborative) ในการแก้ปัญหาของตน ทำให้เกิดการเชื่อมโยง (tie) กับหน่วยงานหรือองค์กรภาคส่วนอื่น อันเนื่องมาจากชุมชนมีความตื่นตัว (active) และแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

เอกสารอ้างอิง

- Agranoff, R. (2006). Inside collaborative networks: Ten lessons for public managers. *Public Administration Review*, 66: 56-65.
- CODI.(2007). *Urban development towards sustainable cities and housing for the urban poor in Thailand*.
http://www.codi.or.th/downloads/english/Paper/Urban_Poor_in_Thailand_062006.pdf
- Dunleavy, P. and Hood. C. (1994). From old public administration to new public management. *Public Money and Management*, 14(3): 9-16.
- Ferlie, E., Fitzgerald, L., McGiven, G., Dopson, S., and Bennett, C.P. (2011). Public policy networks and ‘wicked problems’: A nascent solution?. *Public Administration*, 89(2): 307-324.
- Fisher, F. (1993). Citizen participation and the democratisation of policy expertise: From theoretical inquiry to practical cases. *Policy Science*, 26: 165-187.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons. *Public Administration*, 69(1): 3-19.
- Klijn, E. H. (2008). Governance and governance networks in Europe. *Public Management Review*, 10(4): 505-525.
- Kooiman, J. (2006). *Governing as governance*. Thousand Oaks: SAGE publications.
- Marome, W. and Rittironk, S. (2010). *Thai incremental housing experience*. Paper presented in the Global University Consortium Exploring Incremental Housing.
- Osborne, D. and Gaebler, T. (1992). *Reinventing government*. Mass.:Addison-Wesley.
- Osborne, S. (2010). *The new public governance?: Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. NY: Routledge.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- UNCHS. (1991). *Evaluation of experience with initiating enabling shelter strategies*. Nairobi: UNCHS.
- UN-HABITAT. (2008). *Enabling shelter strategies: Design and implementation guide for policymakers*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.
- Wiesel, F. and Modell, S. (2014). From new public management to new public governance?: Hybridisation and implications for public sector consumerism. *Financial Accountability & Management*, 30(2): 175-205.

KSUC-O-065

เงื่อนไขการถดถอยของประชาธิปไตยเสรี

Conditions of Liberal Democratic Backsliding

ชัย สกุลโชคชัย*

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

*Corresponding author: Chai.sk@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่การถดถอยของลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย และ 2) ศึกษาผลของการถดถอยของลัทธิและการปกป้องลัทธิเสรีนิยม ในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการศึกษาผ่านการทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยอำนาจนิยม เสรีประชาธิปไตย และการเปลี่ยนผ่านโดยตั้งลักษณะเด่นและบทเรียนจากกรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา เวเนซุเอลา ฮังการี ฟิลิปปินส์ และ ญี่ปุ่น เพื่อสร้างทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า การถดถอยของลัทธิเสรีนิยมมีพบว่ามี 4 ปัจจัยคือความคับข้องใจ ตัวการอำนาจนิยมที่หาโอกาส การแทรกแซงภายในและภายนอก และองค์กรอิสระและศาลที่ควบคุมอย่างผิดเพี้ยน ผลของการถดถอยคือการลู่แก่อำนาจของเหล่าผู้นำและการรุกรอนสิทธิเสรีภาพอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ลดลง อีกทั้งยังพบว่าระบบประชาธิปไตยเสรีมีความยืดหยุ่นค่อนข้างสูง ทำให้สามารถต้านทานเหตุการณ์เหล่านี้ได้พอสมควร

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, อำนาจนิยม, การถดถอย, ประเทศไทย

Abstract

The purposes of the research were to study causes and factors that led to backsliding of liberalism, to understand the backsliding of liberalism in Thailand and the world and to study the effect of the democratic backsliding as well as how to preserve the liberalism. The research used qualitative research and literature review of autocracy, freedom, democracy and transition in the United States, Venezuela, Hungary, the Philippines, and Japan. The research findings showed that the backsliding of liberalism has 4 factors namely: Grievance, Opportunistic authoritarian characters, Foreign and domestic intervention and independent agencies and court that take side. The result of such backsliding are the misuse of power and the restriction of rights and freedom which will eventually lead to the lower quality of life. Moreover, the research found that liberal democracy is highly resilient which make it possible to withhold the backsliding

Keywords: Democracy, Authoritarianism, Backsliding, Thailand

บทนำ

“ประชาธิปไตย” เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่รับรองเสรีภาพของประชาชน และการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยเป็นแนวคิดที่อยู่มาตั้งแต่ต้นกำเนิดในนครรัฐเอเธนส์สมัยกรีกโบราณ และได้ถูกทำให้เป็นกฎหมาย ผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ค.ศ. 1689 (Bill of Rights) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 และ

ประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Rights of the Man and of the Citizen of 1789) ค.ศ. 1789 ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในการต่อต้านระบอบทรราชย์ เช่น ที่เกิดขึ้นในการปฏิวัติฝรั่งเศส การปฏิวัติสหรัฐอเมริกา และคลื่นปฏิวัติในยุโรปช่วง ค.ศ. 1848 การขับไล่ระบอบฟาสซิสต์และนาซี การปกครองแบบอาณานิคม ตลอดจนการปกครองแบบอำนาจนิยมในทุกทวีปทั่วโลก และปลายศตวรรษที่ 20 ระบอบประชาธิปไตยก็มีชัยชนะเหนือระบอบคอมมิวนิสต์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้เกิดภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็น “the only game in town” ที่ทุกฝ่ายยอมรับในกติกา และกลไกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

แต่ประชาธิปไตยก็ไม่ได้มีวิวัฒนาการที่รุ่งโรจน์เสมอไป การถดถอยของระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีเกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์โลก เช่น สงครามนโปเลียน สงครามระหว่างประเทศต่าง ๆ และการถดถอยของประชาธิปไตยรอบล่าสุดเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2010s ตามรายงานของ V-Dem Democracy Indices ระบุว่า ในปี 2019 “24 ประเทศกำลังเผชิญสิ่งที่เรียกว่า ‘คลื่นอำนาจนิยมลูกที่สาม’ อย่างหนัก” ในหมู่ผู้นำที่มีความอำนาจนิยม วิกเตอร์ ออร์บาน (Viktor Orbán) แห่งฮังการี โดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) แห่งสหรัฐอเมริกา เรเซป เอร์โดกัน (Recep Erdoğan) แห่งตุรกี และนเรนทรา โมดี (Narendra Modi) แห่งอินเดีย คือผู้นำที่เป็นตัวอย่างของคลื่นอำนาจนิยมที่สามลูก (Third Wave of Autocratization) ที่มาจากการถดถอยของแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย ประเทศไทยหลังการรัฐประหารปี 2014 ก็อยู่ในระบอบอำนาจนิยม จนกระทั่งการเลือกตั้ง 2018 ที่กลายเป็นระบอบผสมซึ่งยังคงมีความอำนาจนิยมอยู่ ทั้งหมดนี้ทำให้ปริมาณผู้คนที่อยู่ในการปกครองระบอบอำนาจนิยมเพิ่มขึ้นจาก 6 เปอร์เซ็นต์สู่ 34 เปอร์เซ็นต์ในปี 2019 (Danescu, 2019) แม้จะมีความพยายามต่อต้านการเกิดขึ้นของอำนาจนิยมที่เพิ่มขึ้นในหลายประเทศตั้งแต่ปี 2020 (Lührmann, 2020) เช่น ประเทศไทย เมียนมาร์ กัมพูชา ศรีลังกา และเวเนซุเอลา ตั้งแต่การประท้วงอย่างสงบจวบจนการจับอาวุธขึ้นมต่อต้านในฐานะกบฏ หากแต่ ระบอบอำนาจนิยมก็มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อรับความท้าทายใหม่นี้ ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิจัยว่าอะไรคือเหตุปัจจัยที่ทำให้ประชาธิปไตยไม่สามารถเปลี่ยนผ่านได้สำเร็จและถดถอยนั้นจึงสำคัญยิ่งในการศึกษาสถานะปัจจุบันของโลก รวมไปถึงการสรุปถึงแนวโน้มประชาธิปไตยทั่วโลกและประเทศไทย โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำกรณีศึกษา 5 กรณีมาศึกษาซึ่งประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา เวเนซุเอลา ฮังการี ฟิลิปปินส์ และ ญี่ปุ่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ประเทศเหล่านี้ล้วนประสบปัญหาการถดถอยของประชาธิปไตยที่สำคัญ จากการเป็นแบบอย่างของประชาธิปไตยสู่การเป็นประชาธิปไตยที่มีปัญหาหรือแม้แต่ระบอบอำนาจนิยมในท้ายที่สุด

การที่ระบอบการปกครองกลายเป็นระบอบผสมและอำนาจนิยมมากขึ้น ส่งผลให้แนวคิดเสรีนิยม โดยเฉพาะเสรีนิยมประชาธิปไตยถดถอยลงอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่องรูปแบบของอำนาจนิยมจึงมีความสำคัญ เนื่องจาก การศึกษาเรื่องรูปแบบของอำนาจนิยมซึ่งเป็นด้านกลับของรูปแบบเสรีนิยมนั้น จะทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจรูปแบบและวิถีการทำงานของ การปกครองหรือแนวคิดแบบอำนาจนิยม เพื่อนำมาเป็นกระจกสะท้อนการทำความเข้าใจการถดถอยของแนวคิดเสรีนิยมในปัจจุบัน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 ศึกษาเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่การถดถอยของลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย
- 1.2 ศึกษาผลของการถดถอยของลัทธิและการปกป้องลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ปัจจัยหลัก: ความคับข้องใจ (Grievance) คือ การที่ประชาชนเบื่อหน่ายในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการมีการคอร์รัปชันและความไม่เท่าเทียมที่สูง (Carothers & Press, 2022) ตัวอย่างคือ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศต่างๆในกระแส

ชมพูในละตินอเมริกา โดยความคับข้องใจเหล่านี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐบาลในระบบประชาธิปไตย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาข้างต้นได้ ทำให้ประชาชนต้องการหาระบบทางเลือกที่สัญญาว่าพวกเขาจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ (Roberts, 2012) โดยผู้คนที่จับข้องใจมักตกเป็นเหยื่อของระบบประชานิยมและผู้นำที่มีเสน่ห์ ภายหลังจากวิกฤตการณ์ทางการเงินปี 2008 ผู้คนคับข้องใจยิ่งขึ้นเนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจในหลายประเทศชะลอตัวอย่างเรื้อรัง ในเวลาเดียวกันประเทศจีน ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศที่เศรษฐกิจใหญ่อันดับ 2 ของโลกและยังคงรักษาพัฒนาการได้ ทำให้ผู้คนมองหาระบบทางเลือก

2. ปัจจัยตั้ง: ตัวการอำนาจนิยมที่หาโอกาส (Opportunistic Authoritarian) คือ การที่มีกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งต้องการอำนาจแบบอำนาจนิยมพยายามใช้วาทกรรมเพื่อโน้มน้าวใจคนให้เข้าร่วมฝ่ายตัวเอง โดยลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือ การใช้วาทกรรมประชานิยม (Populist Discourse) เพื่อดึงดูดให้ประชาชนเข้าร่วมฝ่ายตนเอง โดยมุ่งเน้นไปในการต่อว่าผู้ที่สร้างปัญหาในข้อแรก เช่นอาชญากร หรือนักการเมืองที่ไม่ดี (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017) ในรูปแบบว่าคนเหล่านั้นคือคนส่วนน้อยเพียง 1 เปอร์เซ็นต์ ตัวอย่างคือ ประเทศฟิลิปปินส์และฮังการี ที่ทำให้ประเด็นอาชญากรและผู้ลี้ภัยเป็นเรื่องเกี่ยวกับความอยู่รอดของประเทศ (Securitization) อีกหนึ่งปัจจัยภายในหัวข้อนี้คือ เหล่าผู้กึ่งภักดี (Semi-loyal Characters) คือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองที่ต้องการการชนะอีกฝ่าย โดยกลุ่มนี้จะทำทุกอย่างเพื่อให้ตนได้เข้าสู่อำนาจ รวมไปถึงการเข้าร่วมกับฝ่ายอำนาจนิยม (Skulchokchai, 2022; Takenaka, 2014) ตัวอย่างคือ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

3. ปัจจัยแทรกแซง: ปัจจัยแทรกแซงประกอบไปด้วยสองส่วน คือ การแทรกแซงภายในและภายนอก การแทรกแซงภายในคือการที่การเมืองเสรีนิยมประชาธิปไตยไปขัดต่อผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีอำนาจ (Carothers & Press, 2022) โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มผู้มีอำนาจคือ กลุ่มทหาร ดังที่เห็นในประเทศเมียนมาร์ที่มีการเลือกตั้งและรัฐบาลพลเรือนสามารถได้เสียส่วนใหญ่และพยายามลดอำนาจของกลุ่มทหาร ทำให้กลุ่มทหารแทรกแซงทางการเมือง การรัฐประหารตนเองหรือการตัดสินใจของศาลก็เป็นการแทรกแซงเหมือนกัน ซึ่งการแทรกแซงเหล่านี้มักจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การแทรกแซงภายในเช่นนี้มีผลลดลงในปัจจุบันเนื่องจากจะพบกับการกีดกันของนานาชาติ (Diamond, 2002; Levitsky & Way, 2022) ปัจจัยที่สองคือปัจจัยภายนอก คือ การแทรกแซงจากต่างประเทศ การแทรกแซงนั้นอาจเกิดอย่างรวดเร็วเช่นการแทรกแซงโดยตรงผ่านกองทัพและการแทรกแซงโดยละม่อมผ่านการสนับสนุน (Carothers & Press, 2022) สิ่งนี้สามารถเห็นได้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างมาก เช่นประเทศเมียนมาร์ กัมพูชา ลาวและไทย ที่ได้รับอิทธิพลสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอิทธิพลการสนับสนุนเหล่านี้จะเป็นทางเศรษฐกิจหรือทางอุดมการณ์ก็ได้ การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ เช่น การลงทุนและการค้าระหว่างประเทศ สนับสนุนให้ระบอบอำนาจนิยมอยู่ต่อได้ และสามารถป้องกันไม่ให้ระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยกลับขึ้นมาได้ ส่วนทางอุดมการณ์ เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่สองของโลกในระยะเวลาอันสั้น ทำให้หลายอำนาจต้องการเงินเป็นต้นแบบจึงทำให้ความคิดด้านอำนาจนิยมได้รับความนิยมในบางประเทศ (Diamond, 2020; Levitsky & Way, 2022)

4. ปัจจัยควบคุมที่ผิดเพี้ยน: องค์กรอิสระและศาล คือ การที่องค์กรต่างๆที่ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) ทำงานในรูปแบบที่ไม่เป็นคุณต่อระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย ตัวอย่างคือประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เฝ้าประตูในการปกครองมีศาลสูงและผู้นำในแต่ละพรรค (Levitsky & Ziblatt, 2019) พรรคการเมืองในอดีตเลือกที่จะไม่สนับสนุนผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีที่หัวรุนแรง แต่ปัจจุบันนั้น การแข่งขันสูงขึ้นและหลายส่วนในพรรครีพับลิกันกลายเป็นผู้กึ่งภักดี ทำให้นายโดนัลด์ ทรัมป์ได้รับการสนับสนุนได้ อีกหนึ่งกรณีคือประเทศไทยที่องค์กรอิสระมี อำนาจสูงมาก (Mérieau, 2016) เช่นศาลรัฐธรรมนูญที่สามารถปลดผู้นำฝ่ายบริหารได้ และองค์กรอิสระต่างๆเช่นคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สามารถใช้อำนาจเปลี่ยนผลการเลือกตั้งได้หรือแม้แต่กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่คัดสรรผู้สมัคร โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้เฝ้าประตู จะไม่เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง (Levitsky & Ziblatt, 2019; Skulchokchai, 2022) จึงมีแนวโน้มจะเป็นอนุรักษ์นิยมมากกว่า โดยผู้เฝ้าประตูเหล่านี้สามารถเป็นผู้ป้องกันได้เสรีนิยมได้เป็นอย่างดีเนื่องจากไม่ได้อยู่ในอำนาจบริหาร)

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งเป็นการศึกษาผ่านการทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยอำนาจนิยม เสรีประชาธิปไตย และการเปลี่ยนผ่าน โดยใช้กรณีศึกษา 5 ประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา เวเนซุเอลา ฮังการี ฟิลิปปินส์ และ ญี่ปุ่น

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีขอบเขตประเด็นมุ่งเน้นการศึกษาสถานะของลัทธิเสรีนิยมในโลกและในไทยโดยเฉพาะความสัมพันธ์ของตัวละครต่างๆ ในสังคมที่ผลิตสภาวะการณ์อันเหมาะแก่การเกิดขึ้นของการถดถอยของเสรีนิยม ซึ่งกรณีศึกษาแต่ละกรณีไม่จำเป็นต้องมีทุกปัจจัย แต่ว่ามีหนึ่งในปัจจัยที่เด่นออกมาที่ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีที่สามารถเทียบประเทศไทยกับบริบทโลกได้ โดยกรณีส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 2010 ยกเว้นกรณีญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1930 เนื่องจากในยุคนั้นระบบการปกครองญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกับไทยมาก โดยแต่ละประเทศมีจุดเด่นของการศึกษาดังต่อไปนี้

สหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างของประชาธิปไตยที่หลายประเทศในโลกเห็นเป็นแบบอย่าง แต่ในช่วงที่นาย ทรัมป์ ขึ้นมาสู่อำนาจ สหรัฐกลับมีความเป็นประชาธิปไตยลดลงและมีความอำนาจนิยมมากขึ้น มีการบุกยึดรัฐสภาเพื่อต่อต้านผลการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม สหรัฐเป็นตัวอย่างที่ดีของประเทศที่ถูกแทรกแซงทางการเมืองโดยสื่อและต่างประเทศ ผู้คุมประตูลของสหรัฐซึ่งมีประสบการณ์การป้องกันความไม่เป็นประชาธิปไตยกลับล้มเหลว แต่ภายหลังการเลือกตั้งปี 2021 ก็แสดงให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยมีความสามารถในการแก้ไขตัวเองและเอาชนะอำนาจนิยมได้

เวเนซุเอลา เป็นตัวอย่างของประเทศที่รัฐบาลขึ้นมากอย่างถูกต้องตามกฎหมายด้วยวาทกรรมประชานิยม ในช่วงที่รัฐบาลประชาธิปไตยประสบปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมาก จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเศรษฐกิจต่อความชอบธรรมทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตย มากไปกว่านั้น ฮูโก ชาเวซยังได้รับความนิยมสูงมากจนเขาเสียชีวิตในปี 2013 แสดงให้เห็นว่าระบอบอำนาจนิยมก็สามารถได้รับความนิยมได้

ฮังการี โดยฮังการีเป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงสูง หากแต่นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน นาย ออร์บานได้ใช้วาทกรรมประชานิยม ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนจนสังคมกลายเป็นสังคมประชาธิปไตยไม่เสรี มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อต่อต้านผู้ลี้ภัยและลิดรอนเสรีภาพทางวิชาการ โดยฮังการีเป็นกรณีศึกษาของประเทศที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นอำนาจนิยม โดยที่ประชาธิปไตยไม่สูญหายแต่กลายเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เสรี

ฟิลิปปินส์ โดยฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่เคยมีประวัติศาสตร์บาดแผลของการที่มีผู้นำอำนาจนิยมที่ลุแก่อำนาจ จึงทำให้ผู้คนในฟิลิปปินส์ในอดีตต่อต้านระบอบอำนาจนิยมมาก อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งฟิลิปปินส์ปี 2016 ทำให้นาย ดูเตอร์เต ชนะการเลือกตั้งด้วยนโยบายประชานิยมและกระทำการปกครองคล้ายคลึงกับระบบเผด็จการรัฐสภา ถึงแม้ว่านานาชาติจะต่อต้านแต่นายดูเตอร์เตได้รับความนิยมอย่างมาก ในการเลือกตั้งปี 2022 นาย บงบง มาร์คอส ซึ่งเป็นลูกของอดีตผู้นำอำนาจนิยมชนะการเลือกตั้ง ฟิลิปปินส์จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการหาเหตุผลที่ผู้คนลืมนัดในช่วงอำนาจนิยมและโยยหาอดีตเหล่านั้นอีกครั้ง

ญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นในอดีตเป็นประเทศประชาธิปไตยในยุคโทโช และเป็นประเทศที่ทหารมีอิทธิพลค่อนข้างน้อย(ในช่วงแรก) อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่นประสบปัญหาความกดดันจากภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาค และความไม่พอใจในทหารชั้นกลางจากการจัดการวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความพยายามรัฐประหารที่ล้มเหลว แต่รัฐบาลพลเรือนก็พร้อมยอมจึงทำให้ประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่ช่วงอำนาจนิยมที่ไม่มีการเลือกตั้ง และทหารขึ้นมามีอิทธิพล ด้วยเหตุนี้ประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของประเทศที่ถูกผลกระทบทางเศรษฐกิจ และความพยายามหาระบบทางเลือกทำลายประชาธิปไตยที่ค่อนข้างเสรี

โดยการรวบรวมวรรณกรรม ทำโดยการศึกษาประเทศที่มีความถดถอยของประชาธิปไตยในระดับสูง โดยมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ หรือผู้นำเดิมมีอำนาจเพิ่มขึ้นอย่างมาก จนสามารถมีอิทธิพลและครองอำนาจการตัดสินใจในประเทศของตน

ได้ โดยการคัดเลือกกรณีศึกษา คัดจากประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงดัชนี V-Dem ค่อนข้างสูง บางประเทศ เช่นรัสเซียไม่ถูกนำมารวมในกรณีศึกษาเหล่านี้ เนื่องจากรัสเซียไม่เคยกำหนดหน้ามากจนเกิดการถดถอยและไม่มีการพัฒนาขึ้นมาอีกเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การถดถอยของประชาธิปไตยในประเทศเหล่านั้นว่าตัวละครที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลือกที่จะกระทำการอย่างไร ซึ่งนำไปสู่ผลเหล่านั้น เนื่องจากตัวละครเหล่านี้ เช่น พรรคการเมืองและศาลยุติธรรม ซึ่งมีในทุกประเภท จึงทำให้สามารถตั้งสมมุติฐานและความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้

ผลการวิจัย

1. การถดถอยของลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย

ระบอบอำนาจนิยมได้รับความนิยมเนื่องจากผู้คนเบื่อหน่ายกับความไม่มีประสิทธิภาพของระบอบประชาธิปไตยและเป็นการเสนอทางเลือกให้กับระบอบปัจจุบัน โดยสถานการณ์ที่นำไปสู่การขึ้นมาของระบอบอำนาจนิยมมักจะเกิดขึ้นในเวลาที่คุณคนเบื่อหน่ายกับระบอบประชาธิปไตยและมีผู้นำที่มีเสน่ห์ (Charismatic Leader) ที่เสนอทางเลือกให้ (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017) ความไร้ประสิทธิภาพของประชาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม เช่นปัญหาการว่างงานและปัญหาสุขภาพจิต จนไปถึงการคอร์รัปชันของข้าราชการและนักการเมือง ผู้นำที่มีเสน่ห์จึงเข้ามาเสนอทางเลือกให้กับประชาชนโดนเน้นการโน้มน้าวว่าหากเลือกพวกเขา พวกเขาจะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยอำนาจเบ็ดเสร็จ จึงทำให้พวกเขาเหล่านี้ได้รับความนิยมอย่างมากดังที่เห็นในกรณีของเวเนซุเอล่าและฟิลิปปินส์ (Curato, 2017; Roberts, 2012)

ประเทศรายได้ปานกลางจำนวนมาก มีระบอบการปกครองเป็นอำนาจนิยมในช่วงสงครามเย็น ในช่วงนั้นหลายๆ ประเทศได้มีประสบการณ์เติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาก ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในยุคนั้นพัฒนาขึ้นมาก ถึงกระนั้น เมื่อสงครามเย็นจบลงและประเทศก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศรายได้ปานกลาง ทำให้ชนชั้นกลางใหม่ผู้มีการศึกษาไม่พอใจในระบอบอำนาจนิยมและต่อต้าน อย่างไรก็ตาม ระบอบประชาธิปไตยทำให้ชนชั้นล่างมีสิทธิเสียงและสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น ทำให้ชนชั้นกลางใหม่เหล่านี้เกรงว่าสิทธิของพวกเขาจะหายไป ในเวลาเดียวกัน เศรษฐกิจเติบโตน้อยลง ทำให้เกิดภาวะลงแดง (withdrawal symptom) ผู้คนหันไปหาอดีตที่รุ่งเรืองและง่ายกว่าเดิมมากขึ้น จึงเกิดการแสวงหาความรุ่งเรืองในอดีต (Nostalgia) ที่ไม่มีนักการเมืองที่คดโกงและเศรษฐกิจดี โดยบ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยเช่นกรณีไทยและฟิลิปปินส์

โดยส่วนใหญ่แล้วการขึ้นมาของผู้นำอำนาจนิยมจะเป็นการขึ้นมาตามครรลองของประชาธิปไตย กล่าวคือได้รับการเลือกตั้งมาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ว่าอาจจะมีการใช้วาทกรรมสร้างความเกลียดชังก็ตาม หากแต่ภายหลังจากการขึ้นสู่อำนาจ มีการใช้อำนาจเพื่อกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้ามและเปลี่ยนระบบการเมืองให้เข้าข้างฝ่ายตนเองเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ในอำนาจได้นานขึ้นผ่านการควบคุมการเมือง (Agestam, 2018; Levitsky & Ziblatt, 2019)

ระบอบอำนาจนิยมเองก็มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นสมัยนิยมกลายเป็นเผด็จการซับซ้อน (Sophisticated Authoritarianism) ตามคำอธิบายของ Morgenbesser (2020) โดยลดการพึ่งพาทหารแต่พึ่งพางค์กรอิสระและสถาบันอื่นๆ แทน เช่นศาล โดยระบอบมีความยืดหยุ่นขึ้นดังที่เห็นในประเทศกัมพูชาและรัสเซีย ที่ระบอบผสมกึ่งอำนาจนิยมพึ่งพาหน่วยงานทางกฎหมายเพื่อปิดปากฝ่ายค้าน (Levitsky & Way, 2002) ในขณะที่ระบอบอำนาจนิยมหลายระบอบเปลี่ยนไปหลายระบอบกลับเพิ่มความเป็นอำนาจนิยมโดยการใช้วาทกรรมประชานิยมต่อต้านคนกลุ่มน้อยที่สร้างปัญหาดังที่เห็นในสหรัฐอเมริกาและฟิลิปปินส์โดยทำให้เป็นประเด็นความอยู่รอด (Curato, 2017; Levitsky & Ziblatt, 2019)

ด้วยเหตุนี้ การเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบอำนาจนิยมมักจะไม่ได้เกิดในทันทีแต่เป็นการเปลี่ยนอย่างช้าๆ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการกระตุ้นความไม่พอใจเช่นวิกฤตเศรษฐกิจ โดยหลายประเทศที่เป็นเสรีประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง กลายเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เสรีโดยระบบประชาธิปไตยยังคงอยู่ แต่ผู้คนเอนเอียงไปทางอำนาจนิยมโดยไม่สนับสนุนวาระที่เอนเอียงไปทางซ้าย ด้วยเหตุนี้จึงมีการสนับสนุนผู้นำอำนาจนิยมให้ขึ้นมา เมื่อผู้นำเหล่านี้ทำตามนโยบายที่พวกเขา

เสนอและเข้าสู่อำนาจ พวกเขาเปลี่ยนแปลงระบบให้เข้าข้างพวกเขาตั้งที่กล่าวมาข้างต้นจนกลายเป็นระบอบอำนาจนิยมที่มีการแข่งขัน

ประกอบกับตัวกระตุ้นคือการแบ่งขั้วทางการเมืองที่รุนแรง (Radical Polarization) การแบ่งขั้วทางการเมืองที่รุนแรงทำให้แต่ละฝ่ายปฏิเสธความชอบธรรมของระบอบและกลไกทางประชาธิปไตยเช่นการกล่าวว่าการเลือกตั้งไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงทางการเมือง หรือรัฐบาลที่ชนะการเลือกตั้งที่เสมอภาคนั้นโครงการเลือกตั้ง การแบ่งขั้วทางการเมืองเหล่านี้มักจะมาจากการเห็นแย้งในประเด็นเดียว (Single-issue politics) เช่นการรับผู้อพยพลี้ภัย โดยเนื้อแล้วประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เสียส่วนใหญ่ตัดสิน แต่อย่างไรก็ตามต้องมีการไกล่เกลี่ยระหว่างแต่ละฝ่ายเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของทุกคน การแบ่งขั้วรุนแรง ทำให้การไกล่เกลี่ยประนีประนอมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ฝ่ายหนึ่งจึงใช้ความเป็นอำนาจนิยมมากขึ้นเพื่อดำเนินนโยบายของตนผ่านการเป็นเผด็จการเสียข้างมาก สนับสนุนโดยมวลชนของระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เสรี หรือหากไม่ได้เป็นรัฐบาลก็ปลุกระดมมวลชนเพื่อเรียกร้องการแทรกแซงของทหารเพื่อการสถาปนารัฐอำนาจนิยม อันทำให้ประชาธิปไตยถดถอยดังที่พบได้ในสหรัฐอเมริกาและเวเนซุเอล่า

ในคลื่นอำนาจนิยมลูกปัจจุบัน มีปัจจัยสำคัญหนึ่งประการที่เปิดช่องให้รัฐบาลที่มีความอำนาจนิยมขยายอำนาจอย่างมากได้ โดยไม่โดนต่อต้านคือ วิกฤตการณ์โควิด-19 วิกฤตการณ์โควิด-19 ทำให้รัฐบาลของหลายประเทศจำเป็นต้องประกาศสภาวะฉุกเฉินและจำกัดเสรีภาพเพื่อสวัสดิภาพของส่วนรวม หากแต่ในหลายประเทศนั้นการจำกัดเสรีภาพเหล่านี้ ยาวนานและถูกใช้กับฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลอย่างหนัก อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์โควิด-19 ทำให้หลายพัฒนาการทางเศรษฐกิจหยุดชะงักในหลายประเทศ ทำให้ความนิยมของรัฐบาลอำนาจนิยมตกลงเช่นกัน

สาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกแต่ลักษณะการปกครองเป็นระบอบอำนาจนิยมก็ส่งผลกระทบต่อระดับประชาธิปไตยในภูมิภาคเอเชียกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ค่อนข้างมาก โดยประเทศจีนใช้งบประมาณสูงมากในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในเอเชียและแอฟริการวมไปถึงองค์กรคนจีนโพ้นทะเลทั้งหลายโดยเป็นการสร้างระบบโลกทางเลือกผ่านโลกาภิวัตน์ 2.0 (Globalization 2.0) ความช่วยเหลือของจีนต่อรัฐบาลต่างๆมักจะมีข้อกำหนดให้ใช้เทคโนโลยีและบริษัทของจีนซึ่งนำไปสู่การพึ่งพาเงินในการเปลี่ยนแปลงให้เอเชียและแอฟริกาเป็นดิจิทัล (Diamond, 2020) ประเทศจีนเป็นมหาอำนาจแรกของโลกที่ใช้อำนาจแหลม (Sharp power) ปลอ่ยข้อมูลปลอมเข้าสู่ระบบเพื่อพยายามเปลี่ยนผลทางการเมืองผ่านการซื้อช่องทางสื่อต่างๆในต่างประเทศเช่นในประเทศออสเตรเลียและสิงคโปร์ อีกทั้งยังมีสถาบันขงจื้อ (Confucius Institute) ที่ทำหน้าที่สนับสนุนการสืบราชการในหมู่อาจารย์และนักเรียนจีนในต่างประเทศ (L. Diamond, 2020) ฮองกงเคยเป็นหนึ่งในเขตปกครองที่เป็นประชาธิปไตยและมีเสรีภาพมากในอดีต แต่หลังจากการแทรกแซงของจีน ทำให้ระดับของเสรีภาพพลเมืองลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ หากแต่ระบบเศรษฐกิจของจีนนั้นสามารถเติบโตได้อย่างมากในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นเสรีประชาธิปไตยหยุดชะงัก จึงทำให้หลายประเทศมองจีนเป็นตัวอย่างของการตัดสินใจที่เด็ดขาดและการรวบอำนาจโดยไม่มีประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ การถดถอยของประชาธิปไตยจึงไม่ได้เกี่ยวกับการเป็นผู้แพ้ในกระแสโลกาภิวัตน์ในระดับประเทศ เนื่องจากหลายประเทศที่เป็นผู้ชนะในด้านเศรษฐกิจต่างมีการถดถอย หากแต่เป็นประเทศที่มีกลุ่มคนจำนวนพอสมควรที่เสียหายจากกระแสโลกาภิวัตน์ ในแง่นี้แนวคิดเรื่องเสรีประชาธิปไตยและเศรษฐกิจแนวเสรีนิยมต่างไม่ต่างกัน กล่าวคือจะมีช่วงก้าวหน้าที่รวดเร็วฉับพลัน และช่วงถอยหลังจากแรงต้าน ดังที่เห็นได้จากงานเขียนของ คาร์ล โพลานยี (Karl Polanyi) ที่อธิบายถึงความเคลื่อนไหวกระแสดouble movement ที่มีลักษณะคล้าย ลูกตุ้มที่เหวี่ยงไปทั้งสองด้าน (Pendulum)

ถึงแม้ว่าข้อเสนอถึงการรักษาประชาธิปไตยไว้ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงมโนทัศน์มากกว่าแนวทางการปฏิบัติ มโนทัศน์เหล่านี้หันไปในทางเดียวกันคือ เห็นด้วยกับ Linz และ Stepan (1996) ที่กล่าวว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นทางการเมือง ประชาชนต้องตั้งมั่นว่าประชาธิปไตยคือระบอบเดียวที่พวกเขาเชื่อ เนื่องจากการเชื่อว่าอาจจะมึระบอบอื่นที่ดีกว่านั้นเป็นการลดความชอบธรรมของประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ตัวอย่างคือ ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่แม้ว่าจะมีพรรคคอมมิวนิสต์

หรือ พรรคที่ต้องการคืนอำนาจให้องค์กรพรรค แต่ประชาชนญี่ปุ่นเชื่อว่าระบอบเดียวที่จะดำเนินการเรื่องเหล่านี้ทั้งหมดคือ ประชาธิปไตย และสหรัฐอเมริกาภายหลังการบุกยึดรัฐสภาของนาย โดนัลด์ ทรัมป์ ที่ทำให้นาย ทรัมป์สูญเสียการสนับสนุนไปอย่างมาก เพราะว่า ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบเดียวที่รับได้ ความพยายามบ่อนทำลายระบอบประชาธิปไตยของทรัมป์จึงต้องถูกขัดขวาง

การถดถอยของลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกเป็นเรื่องที่รู้กันดีว่าการรัฐประหารนั้นเป็นการก่อให้เกิดการถดถอยของ ประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยซึ่งมีรัฐประหารมาแล้วถึง 13 ครั้ง ถึงแม้ว่าคณะรัฐประหารส่วนใหญ่จะอ้างว่า รัฐประหารเพื่อความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น แต่กลับทำให้ประชาธิปไตยไทยไม่แข็งแรง ประเทศไทยในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ประสบวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การที่นาย ทักษิณ ชินวัตร ใช้มวลชนกดดันศาลรัฐธรรมนูญภายหลังการ เลือกตั้งปี 2001 จนไปถึงการรัฐประหารทั้งสองครั้งและตุลาการภิวัตน์ ทำให้ระบบถ่วงดุลเสียเสถียรภาพ อีกทั้งความนิยมต่อ นายทักษิณ และการรัฐประหารปี 2006 ทำให้กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สำเร็จหยุดชะงัก เนื่องจากไม่สามารถเปลี่ยนผ่านจากนายกรัฐมนตรีคนแรกหลังรัฐธรรมนูญใหม่สู่นายกรัฐมนตรีคนที่สองด้วยการเลือกตั้งได้ ตามที่ Samuel Huntington(1993) เสนอ

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่ลดทอนจากระบอบผสมกึ่งอำนาจนิยมไปอย่างมากตั้งแต่การเลือกตั้ง 2023 หลังจากที่พรรคก้าวไกลได้รับเสียงจำนวนมาก และพรรคเพื่อไทยสามารถตั้งรัฐบาลได้ ในขณะที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์ โอชา อดีตนายกรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมือง แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวออกของ ประชาธิปไตยที่มีความนิยมมากขึ้น ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากขึ้นในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากผู้คน ออกมาใช้สิทธิ เลือกตั้งมากขึ้น และมีความเชื่อในการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งว่าจะทำให้ประชาธิปไตยดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การ พัฒนานี้ส่งผลต่อฐานรากของสังคมเท่านั้น ไม่ได้สร้างความเป็นประชาธิปไตยในเมือง พรรคก้าวไกลได้รับความนิยมอย่างมาก อย่างไรก็ตามก็ยังไม่เพียงพอที่จะชนะการเลือกตั้งแบบเขต เนื่องจากจำนวนคนเจนเอเรชั่น Y ยังมีจำนวนน้อยกว่า เจนเอ เรชั่น X และ Y อย่างมีนัยยะสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่จะสนับสนุนระบอบเสรีประชาธิปไตยมาก ขึ้น แต่ในจำนวนนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังมีไม่มากพอที่จะเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมือง ประชากรเจนเอเรชั่น X และ Y ซึ่งเป็น swing votes จึงมีความสำคัญมากในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา จึงสรุปได้ว่าผู้มีสิทธิจำนวนมากก้าวข้ามความแตกแยกระหว่าง วัย ช้ามมาออกเสียงให้กับพรรคก้าวไกล จึงสรุปได้ว่าประชากรเจนเอเรชั่น X ซึ่งมีอายุคาดว่าเป็นอนุรักษ์นิยม หันมาลงคะแนน ให้ฝ่ายเสรีนิยมพอสมควร และการเลือกตั้งในปี 2022 เป็นการเลือกตั้งที่แบ่งแยกทางอุดมการณ์อย่างชัดเจน การที่พรรค การเมืองรูปแบบเก่าถูกแคลงใจในความยึดโยงต่อระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้ผู้คนเลือกทางเลือกใหม่ที่ชัดเจนเชิงอุดมการณ์ มากกว่าระบบการเมืองแบบเก่า ทำให้หลายพรรคการเมืองต้องเจาะจงตำแหน่งแห่งที่ของอุดมการณ์ทางการเมืองของตน

2. ผลของการถดถอยของลัทธิและการปกป้องลัทธิเสรีนิยมในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย

สิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดในการถดถอยของลัทธิเสรีนิยมในโลกและในไทยคือการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ โดยเฉพาะด้าน การแสดงความคิดเห็น ซึ่งทำให้ความก้าวหน้าทางความคิดหยุดชะงัก อีกทั้งยังมีการคอร์ปชั่นที่สูงขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่งทั้งหมด นี้ ทำให้ประเทศที่อยู่ภายใต้ระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยไม่มีสถานะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้คนในหลายประเทศที่รู้สึกสิ้นหวังกับสถานะปัจจุบันจึงออกมาต่อต้านระบอบ เนื่องจากความสิ้นหวังในอนาคตของตัวเอง โดยความสำเร็จของการประท้วงเหล่านี้ยังเป็นที่ยกเถียงในวงวิชาการเนื่องจากไม่ สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนระบอบได้ อย่างไรก็ตาม การประท้วงทำให้หลายประเทศเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นประชาธิปไตย มากขึ้น เช่นประเทศศรีลังกาและประเทศไทย ที่มีกรลงจากตำแหน่งของผู้นำที่อยู่ในอำนาจเป็นเวลานาน มากไปกว่านั้น การ ปกป้องลัทธิเสรีนิยม เกิดขึ้นอย่างแรงกล้าในหลายประเทศผ่านการเลือกตั้ง เช่นสหรัฐอเมริกา ที่ประธานาธิบดีไบเดน ชนะทรัมป์ และเมื่อนายทรัมป์ปฏิเสธผล เหล่าชนชั้นนำก็ยิ่งต่อต้านเขา ประเทศไทยมีการออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วง

ปี 2020 ซึ่งเกิดจากการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชน และปัญหาเศรษฐกิจ การเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาในประเทศไทย ฝ่ายอนุรักษนิยมได้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นมาก ถึงแม้ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ แต่จำนวนผู้เลือกพรรคเหล่านี้มีจำนวนมากจนไม่สามารถปฏิเสธได้ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

สหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นถึงการขึ้นมาและการถอยหลังของอิทธิพลของผู้คุมประตู (Gatekeeper) และการแทรกแซงของต่างประเทศ เวเนซุเอล่าแสดงให้เห็นถึงตัวการอำนาจนิยมที่หาโอกาส อังกฤษแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจประชานิยม ฟิลิปปินส์แสดงให้เห็นถึงการทำให้คนกลุ่มหนึ่งกลายเป็นประเด็นขึ้นเป็นขี้นตาย ทำให้สามารถประชานิยมสามารถครองอำนาจได้ ญี่ปุ่นแสดงให้เห็นถึงความสิ้นไหลของประชาชน และความไม่จงรักภักดีต่อระบอบของพรรคการเมือง จึงสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. เหตุที่ทำให้เกิดการถอยหลังของประชาธิปไตยคือการที่ประชาธิปไตยไม่สามารถรักษาความชอบธรรมได้ซึ่งอาจจะมาจากเศรษฐกิจหรือการเมืองก็ได้ ส่วน 4 เงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงตัวละครที่ขึ้นมาทำให้ความชอบธรรมของประชาธิปไตยลดน้อยถอยลง 2. เสรีประชาธิปไตยในระดับโลกถอยถอยลงอย่างชัดเจนในไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะช่วงวิกฤตการณ์โควิด ซึ่งทำให้รัฐบาลของหลายประเทศพยายามขยายอำนาจ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้อยู่ในอำนาจเหล่านั้นเสียความชอบธรรม 3. การถอยหลังของประชาธิปไตยทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและคุณภาพชีวิตที่แย่ลง 4. การเคลื่อนไหวกระแสกำลังเริ่มตีกลับมา ทำให้ประชาชนเริ่มต่อต้านการถอยถอยเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงมาก แต่ความชอบธรรมของระบอบเหล่านี้ลดหายไปอย่างมาก อย่างไรก็ตามประเทศไทยอย่างสหรัฐกลับมีการพยายามแก้ไขระบบประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งให้กลับมาเสรีเช่นเดิม ทำให้เห็นว่าประชาชนคือผู้ตัดสินความอยู่รอดของประชาธิปไตย งานวิจัยนี้จึงเป็นบทสังเคราะห์จากแนวคิดที่หลากหลายเพื่อสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงถอยถอยของประชาธิปไตย ในขณะที่งานวิจัยส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้มุ่งเน้นการหาเอกปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ต้องการแต่ไม่เพียงพอ (necessary but not sufficient) อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพหุปัจจัยเหล่านี้อาจจะไม่ได้แสดงเด่นชัดแต่ล้วนเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้เสนอถึงเหตุผลที่ทำให้เกิดการถอยถอยของประชาธิปไตยและตัวการที่ทำให้เกิด อย่างไรก็ตามความชอบธรรมของระบอบคือสิ่งสำคัญที่สุดในการรักษาประชาธิปไตย จากกรณีศึกษาของสหรัฐฯ ทำให้เห็นว่าประเทศสามารถกลับมาสู่ระบอบประชาธิปไตยได้ด้วยการเลือกตั้ง ดังนั้นการเมืองภาคพลเมืองจึงสำคัญมากพอๆกับการรักษาความชอบธรรมของระบอบผ่านความสำเร็จในการบริหารประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- Lührmann, A. (2020). Autocratization Surges—Resistance Grows DEMOCRACY REPORT 2020 (น. 40). University of Gothenburg. https://v-dem.net/documents/14/dr_2020_dqumD5e.pdf
- Mérieau, E. (2016). Thailand's Deep State, Royal Power and the Constitutional Court (1997–2015). *Journal of Contemporary Asia*, 46(3), 445–466. <https://doi.org/10.1080/00472336.2016.1151917>

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและถอยถอยของประชาธิปไตย

- Agestam, O. (2018). *The Patterns of Democratic Backsliding*. Södertörn University.
- Carothers, T., & Press, B. (2022). *Understanding and Responding to Global Democratic Backsliding*.
- Diamond, L. J. (2002). Thinking About Hybrid Regimes. *Journal of Democracy*, 13(2), 21–35.
<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0025>
- Levitsky, S., & Way, L. (2022). *Revolution and Dictatorship*. Princeton University Press; JSTOR.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv2drhcnf>
- Linz, J. J. (Juan J., & Stepan, A. C. (1996). Toward Consolidated Democracies. *Journal of Democracy*, 7(2), 14–33. <https://doi.org/10.1353/jod.1996.0031>
- Morgenbesser, L. (2020). *The Rise of Sophisticated Authoritarianism in Southeast Asia* (1st ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108630061>
- Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/actrade/9780190234874.001.0001>
กรณีศึกษาสหรัฐอเมริกา
- Diamond, L. (2020). *Ill winds: Saving democracy from Russian rage, Chinese ambition, and American complacency* (Paperback edition with a new preface). Penguin Books.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2019). *How democracies die* (First edition). Broadway Books.
กรณีศึกษาเวเนซุเอลา
- Roberts, K. M. (2012). Populism and democracy in Venezuela under Hugo Chávez. In C. Mudde & C. Rovira Kaltwasser (Eds.), *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* (pp. 136–159). Cambridge University Press; Cambridge Core.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139152365.008>
กรณีศึกษาฟิลิปปินส์
- Curato, N. (Ed.). (2017). *A Duterte reader: Critical essays on Rodrigo Duterte's early presidency*. SEAP Publications, an imprint of Cornell University Press.
กรณีศึกษาฮังการี
- Halmai, Gábor and Bugarcic, Bojan, *Autocracy and Resistance in Hungary since 2010* (June 19, 2023). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4484312> or
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4484312>
กรณีศึกษาญี่ปุ่น
- Skulchokchai, C. (2022). The Same Old Story: The collapse of the semi-democracy regime in 1930s Japan and 2006 Thailand. *ASIAN REVIEW*, 35(2), 49–77.
- Takenaka, H. (2014). *Failed Democratization in Prewar Japan* (1st ed.). Stanford University Press; JSTOR.
<https://doi.org/10.2307/j.ctvqsxdx2>

KSUC-O-066

มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ : แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมไทย
Perspective of Buddhist Political Science: Guidelines
for Application for Development of Thai Society

พระมหาสำรอง สมนฺโต* พระมหาสุทนต์ จิตตปญโญ (ภูนอก) พระครูวินัยธร เจตพล อินทปญโญ (สีลา) พระ
ครูอุดมธรรมวัตร (มัจฉา ขนติโก) และพระมหาภริรัฐกรณ์ อัสมาลี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*Corresponding author: samrong.sea@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้นำเสนอ มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ: แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมไทย ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความสำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎีทางการเมืองและแนวคิดทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ จะเห็นว่าองค์ความรู้ทั้งสองด้านสามารถนำมาประยุกต์กับการส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองและการจัดการภาครัฐ ทั้งในเชิงบริหารและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย โดยนักวิชาการได้เสนอประเด็นหลักคือการพัฒนาตน การพัฒนาคนและการพัฒนางาน ซึ่งการพัฒนาแต่ละระดับจำเป็นต้องมีฐานคิดทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักสัมมาทิฐิเป็นหนทางที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ อีกทั้งยังส่งเสริมในกระบวนการสร้างสังคมสันติสุข และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ

Abstract

This academic article presents the perspective of Buddhist political science: guidelines for application for development of Thai society in which the scholars have given priority to both political theory and concept of Buddhist political science. It shows that knowledge from both sides can be applied to the promotion of political activities and government management in both terms of administration and public participation in democratic development that is consistent with the Thai social context. The scholars have suggested that the main issues are personal development, human development and job development. It is absolutely required for each level of development to have a foundation of Buddhist thought, especially the principle of right view as a way to solve problems. It also promotes the process of creating a peaceful society and leads to sustainable development of Thai society

Keywords: Perspective Of Buddhist Political Science

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบัน สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนมากที่สุดนอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่องปัจจัยสี่แล้วนั้นคือ เรื่องของการเมืองการปกครองเพราะแนวคิดความต้องการออกหรือกระบวนการเพื่อการเข้าไปสู่อำนาจ ถือเป็นพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลที่ไม่มีความรู้ ความสามารถและศักยภาพเชิงยุทธศาสตร์ อาจทำให้ประเทศมีโอกาสเสี่ยงที่จะล่มสลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และเสี่ยงที่จะนำประเทศไปสร้างความขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน ซึ่งการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองหรือผู้นำ ผู้บริหารประเทศต้องมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาประเทศอย่างบูรณาการและเป็นการพัฒนาที่สมดุลอันจะเอื้อเพื่อความยั่งยืนในบริบทของสังคมทุกระดับ

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น มิใช่จะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยแต่เพียงรูปแบบเท่านั้นเพราะในประเทศที่ถือกันว่าเป็นต้นแบบของประชาธิปไตย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศ อังกฤษ ก็ยังต้องอาศัยเวลาและกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงมาเป็นเวลานานกว่าจะมาถึงจุดที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่จะต้องอาศัยเวลา และการพิจารณาถึงพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละสังคม ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และแนวความคิดตลอดจนรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่นำมาใช้ทุกวันนี้ เป็นรูปแบบตามแนวความคิดทฤษฎีของตะวันตกที่ผ่านกระบวนการของวิวัฒนาการมาจนถึงระดับหนึ่ง ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับ การปลูกต้นไม้แล้ว ระบบที่เรานำมาใช้ก็คือ ผลที่เกิดจากต้นไม้ประชาธิปไตยที่เติบโตและมั่นคงเต็มที่แล้วนั่นเอง ดังนั้น ถ้าเราต้องการผลเช่นนั้น ก็จะต้องสร้างรากฐานของต้นไม้ประชาธิปไตยให้มั่นคง โดยคำนึงถึงแนวความคิด และความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมเป็นหลักด้วยการมองตัวเราและสังคมของเราให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า วิชาการศึกษาปัจจุบันของเราได้ศึกษามาแบบตะวันตก เมื่อจะหันกลับมาศึกษาเรื่องของไทยเราเอง เราก็จะมีกรอบความคิดแบบตะวันตกมาด้วย บางทีเราเลยมองตัวเราแบบที่ฝรั่งมอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2534 หน้า 81)

โดยเฉพาะในประเด็นความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรมน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวความคิดการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามรูปแบบ และวิธีการของตะวันตกนั้นไม่พัฒนาไปเท่าที่ควรจะเป็น เพราะอาจจะมียางสิ่งที่แตกต่างกันวิถีชีวิตของประชาชนไทยส่วนใหญ่ อันมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย และของสังคมไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2534, หน้า 43) แม้แต่ทัศนคติต่อชีวิตของคนไทยในทุกวันนี้ก็เป็นทัศนคติของชีวิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น (ศีกฤทธิ์ ปราโมช, 2527 หน้า 71) โดยจะเห็นได้จากพรรคการเมืองบางพรรคที่อาศัยภาพของผู้ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา อันเป็นที่ศรัทธา และนับถือของคนส่วนใหญ่มาเป็นเรื่องมือเสริมสร้างให้พรรคเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ มิได้ก่อให้เกิดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแต่อย่างใด เพราะการสนับสนุนของประชาชนนั้น อาจเกิดจากความเชื่อถือในภาพพจน์ของความดีงามตามหลักศาสนา แต่มิได้เกิดจากความรู้อย่างแท้จริงในหลักการของประชาธิปไตยที่แท้จริง เป็นการอาศัยสถาบันศาสนา เพื่อประโยชน์ทางการเมืองเฉพาะหน้าเท่านั้น

ในสังคมไทย พุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญและเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย กล่าวโดยรวบยอดพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทยทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งส่วนที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธมากที่สุด ได้แก่ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบต่างๆ ดังปรากฏในพระสูตร ในชาดกและนอกจากพระธรรมแล้วยังมีพระสงฆ์วัดซึ่งเป็นส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรมและเกี่ยวพันมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมอยู่ตลอดเวลา (สมบุญธรรม สุขสำราญ, 2527 หน้า 4)

หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้การบริหารงานราชการแผ่นดินซึ่งมีกระบวนการเกิดฐานคิดของรัฐศาสตร์เชิงพุทธ สืบเนื่องมาจากเรื่องราวในอัครคัมภีร์สุตตร ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ “การกำเนิดของรัฐ” อยู่ เพราะคำว่า “รัฐ” หมายถึง “กลุ่มคนหรือชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รวมกันอย่างเป็นระเบียบในดินแดนหรืออาณาเขต

แน่นอน มีรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยของตนเอง สามารถบริหารกิจการทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกรัฐโดยอิสระ พ้นจากการควบคุมของรัฐภายนอก “รัฐศาสตร์เชิงพุทธ” คืองานค้นคว้าศึกษาพระไตรปิฎกซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการไขความลับแห่งมนุษยชาติอันเป็นวิชาจักรวาล และเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาจากพระไตรปิฎก (**พระภวานาวิริยคุณ, 2563**)

พระพุทธศาสนาในมุมมองจากนักวิชาการภายนอกที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ช่วยให้เห็นภาพรวมในการใช้พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อมุ่งผลปฏิรูปมนุษยชาติ สังคม เศรษฐกิจการเมืองและการสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติที่มนุษย์ต่างมุ่งไฝ่ฝันกันมานานแล้วการตั้งเป้าหมายของรัฐศาสตร์หรือการเมืองการปกครองในพระพุทธศาสนา อยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตน เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้ง 3 ระดับได้ คือทั้งเป้าหมายในชาตินี้ ชาติหน้า และในชาติสุดท้าย คือบรรลุมรรคผลนิพพาน

หลักธรรมาธิปไตยหรือการยึดธรรมเป็นใหญ่ เป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎก ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ถือว่าเป็น "ระบอบการปกครอง" ระบอบหนึ่ง เหมือนอย่างระบอบประชาธิปไตย หรือ ระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ทุกระบอบการปกครองที่มีอยู่ สามารถนำธรรมาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งนั้น โดยยกเอา “หลักธรรม” เป็นเกณฑ์ในการตัดสินสูงสุดคล้ายกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การตัดสินใจใดๆ หรือการกระทำใดๆ ก็ตามจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญฉันทใด การตัดสินใจนั้นๆ หรือการกระทำนั้นๆ ก็ต้องไม่ขัดต่อ “หลักธรรม” ฉะนั้น

การจะให้ศีลธรรมคงอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา “เศรษฐกิจ” ควบคู่ไปด้วย เพราะหากเศรษฐกิจไม่ดีประชาชนจะอดอยากยากจน ความยากจนจะกดดันให้คนทำอกุศลกรรมด้วยการลักขโมยเพื่อยังชีพเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลธรรมจึงตั้งอยู่ไม่ได้การปกครองประเทศจึงต้องพัฒนาศีลธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กันไป จะขาดตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้เศรษฐกิจเป็นเสมือนราก ใบ เปลือกและกระพี้ที่คอยหล่อหุ้มและดูดซับอาหารมาหล่อเลี้ยงแก่นคือศีลธรรมให้เจริญเติบโตเศรษฐกิจที่ดีจะเป็นฐานให้คนประพฤติศีลธรรมได้สะดวก ส่วนศีลธรรมจะควบคุมและกำจัดกิเลสของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุดก็ตาม การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพุทธจึงมุ่งเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยเติมเต็ม ช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีศีลธรรม คุณธรรม ที่เจริญรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับความเจริญทางศีลธรรม ซึ่งคือความยากแต่จะได้รับความแตกต่างที่ดีโดดเด่นกว่าประเทศต่าง ๆ ในโลก จะสามารถประเมินการเมืองการปกครองในปัจจุบันได้ และจะช่วยให้อาชีพที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารความขัดแย้งในสังคม เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และยังผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ให้เป็นไปตามแผน นโยบาย ยุทธศาสตร์ของรัฐที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ทุกประการ

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐศาสตร์สมัยใหม่

รัฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ ได้ก่อตัวขึ้นและเปลี่ยนแปลงคู่ขนานไปกับการเกิดและพัฒนาการของรัฐในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา อันเป็นผลมาจากแนวทางการศึกษาวิเคราะห์และขอบข่ายการศึกษา รัฐศาสตร์ที่หลากหลาย ได้เริ่มพัฒนาขึ้นมาอย่างกว้างขวางในช่วงระยะนี้ โดยสรุปรัฐศาสตร์สมัยใหม่ใช้การวิเคราะห์ออกเป็น 5 แนวทาง (สิทธิพันธ์ พุทธหนู, 2554 หน้า 5) ดังนี้

แนวการวิเคราะห์เชิงระบบ

พลวัตทางการเมืองตามทัศนะของ Easton นั้นมีการขับเคลื่อนโดยระบบ ซึ่งมีพื้นฐานความคิดเห็นสำคัญ 4 ประการ เป็นกรอบความในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

1. ระบบ (System) Easton เฝ้าสังเกตว่าการเมืองมีชีวิตลักษณะเป็นระบบพฤติกรรม (Behavioral system) ที่แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมืองด้วยกัน ทั้งยังทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยสถาบันทางการเมืองกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำหน้าที่ได้เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ ที่มีลักษณะเน้นย้ำความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อสร้างความดำรงอยู่ของระบบให้สมบูรณ์

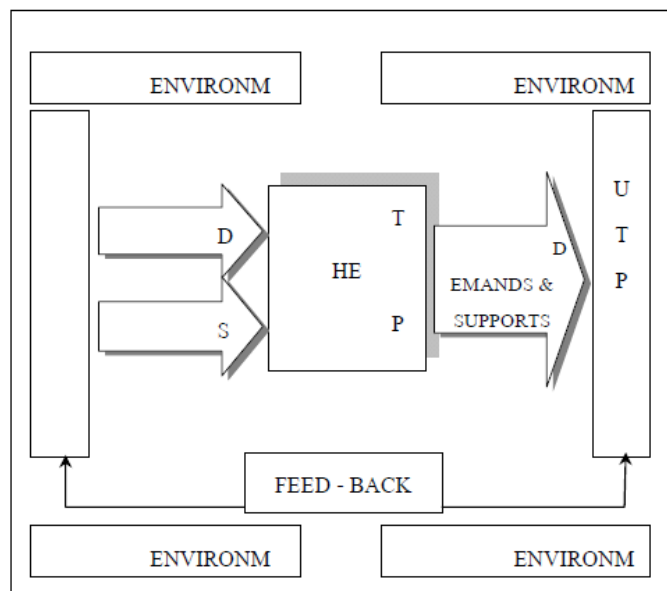
2. สิ่งแวดล้อม (Environment) ในความเห็นของ Easton เขากล่าวว่า ตัวระบบนั้นสามารถแยกตัวออกเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ต้องเปิดรับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นที่เข้ามาคุกคามกระทบกระทั่งระบบ ซึ่งจำแนกออกเป็นสิ่งแวดล้อมภายในระบบ (Intra-Societal Environment) และสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extra-Societal Environment)

3. การตอบสนอง (Response) ความแปรเปลี่ยนภายในระบบโครงสร้างและกระบวนการ เป็นความพยายามสร้างสรรค์ของสมาชิกที่กำกับ ด้านทาน หรือความกดดัน ที่มาจากสภาพแวดล้อมภายนอก บางครั้งสภาพแวดล้อมภายในก็เป็นการตอบสนองที่สำคัญเช่นกัน

4. ผลกระทบ (Impact) ศักยภาพในการต้านทานแรงกดดัน ซึ่งปรากฏในลักษณะของข้อมูล (Information) ที่ส่งผลย้อนกลับไปสู่ผู้กระทำและผู้ตัดสินใจ

จากฐานคิดดังกล่าวนี้ Easton พรรณนาให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองกับสภาพแวดล้อมไว้ว่า อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ย่อมส่งผลกระทบเข้าสู่ระบบการเมืองในรูปแบบของปัจจัยนำเข้าอย่างแน่นอน (Inputs) ถัดจากนั้นระบบการเมืองจะต้องทำหน้าที่ตัดสินใจ แล้วจึงนำผลการตัดสินใจนั้นไปสู่วิธีการปฏิบัติ จึงนำไปสู่ผลผลิตจากระบบการเมืองคือปัจจัยนำออก (Outputs) จากนั้นจะกลับเข้าสู่ระบบเดิม (คงที่) ในรูปแบบปัจจัยสิ่งแวดล้อมหรืออาจส่งผลโดยตรงต่อระบบการเมือง โดยไม่ผ่านการแลกเปลี่ยนจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม ท้ายที่สุดปัจจัยสิ่งแวดล้อมจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองในรูปแบบของความต้องการ (Demands) และการสนับสนุน (Supports) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองและปัจจัยสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นชัดเจนว่าปัจจัยที่ส่งออกไปก็คือผลผลิตของระบบการเมืองเอง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเรื่อยมา อย่างไรก็ตามระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นได้ตามแผนภาพที่ 1 ทฤษฎี ระบบของ Easton ด้านล่างดังนี้

ความสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่นอกระบบ จะต้องถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นปัจจัยนำเข้า ในลักษณะของความต้องการและแรงสนับสนุน เมื่อปัจจัยนำเข้าถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองเรียบร้อยแล้ว ระบบการเมืองจะทำหน้าที่ในการผลิตหรือแปลงให้เป็นปัจจัยนำออก ซึ่งปัจจัยนำออกจะส่งผลย้อนกลับมาในรูปแบบของผลกระทบ (Feedback) ออกไปสู่สภาพแวดล้อม และทำหน้าที่ป้อนกลับเป็นวังวนอยู่อย่างนี้สืบไป (Easton, 1965 อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์ 2550 หน้า 215-217) ความสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อมและระบบการเมืองตามทฤษฎีระบบของ Easton

ภาพที่ 1: ทฤษฎีระบบของ Easton

ที่มา: Easton, 1965: 112 อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวคิดและการพัฒนา, หน้า 216.

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐศาสตร์เชิงพุทธ

กำเนิดรัฐและรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

เนื้อหาของอรรถกถาอรรถกถาธรรมได้กล่าวถึง การเกิดขึ้นของมนุษย์ยุคแรก ความเป็นอยู่ในสังคมของมนุษย์ การเกิดขึ้นของสถาบันครอบครัว ความเป็นมาของอาชีพและประเภทของคนในสังคม คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และสมณะ ที่สำคัญได้กล่าวถึงความคิดทางการเมือง และ สถาบันทางการเมืองด้วยพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า ระบบระเบียบแบบแผนความเป็นอยู่ต่างๆ มีการวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำอกุศลกรรมของมนุษย์ อันเป็นเหตุให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมและคนในสังคมได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากในยุคแรกๆที่มนุษย์จัดจากชั้นอากาศสรรพลงมาอาศัยบนโลกมนุษย์อาศัยอยู่กันอย่างสงบสุข แต่ละคนรู้ว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ไม่มีการทำอกุศลกรรมใดๆ จึงไม่จำเป็นต้องมีการวางกฎระเบียบต่างๆ ขึ้นบังคับผู้คนในสังคมแต่อย่างใด คล้ายๆกับความเป็นอยู่ของพระอรหันต์ในช่วงปฐมโพธิกาล ซึ่งไม่มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระภิกษุปฏิบัติตาม เพราะพระอรหันต์แต่ละท่านรู้ว่า สิ่งใด ควร สิ่งใดไม่ควร สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว ไม่มีการทำผิดศีลธรรมใดๆ จึงยังไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัย มนุษย์ยุคแรกอาศัยรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ทำมาหากินร่วมกันคือ อาหารเป็นของกลางซึ่งมีอยู่เหลือเฟือเพื่อในธรรมชาติ เป็นประจวบสมบัติจักรพรรดิตกไม่พรวง แต่เพราะกิเลสคือความเกียจคร้านและความโลภ เป็นเหตุให้มนุษย์ทำการสะสมอาหารคือข้าวสาลี ต่างคนต่างเก็บมาสะสมจนเกินความจำเป็น จึงทำให้ข้าวสาลีงอกขึ้นไม่ทัน บางแห่งก็ไม่งอกอีกเลย มนุษย์ยุคนี้จึงประชุมกันและตกลงปักปันเขตแดนกันขึ้น ทำให้เกิดทรัพย์สินส่วนตัวขึ้นมาเป็นครั้งแรกแต่ถึงกระนั้นก็ยังปัญหาตามมาเมื่อมีมนุษย์บางจำพวกไม่ทำตามกติกาหรือกฎระเบียบที่ตกลงกันไว้ คือ สงวนส่วนของตนไว้แล้วไปลักขโมยข้าวสาลีในเขตแดนของผู้อื่นเพราะความโลภ เมื่อมีการทำบ่อยครั้งเข้าจึงทำให้คนในสังคมเดือดร้อน จนถึงขนาดมีการทบทวนกันเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีการปรึกษากันว่าควรมีใครสักคนหนึ่ง ที่มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม คอยว่ากล่าวตักเตือน มีอำนาจลงโทษผู้ที่ทำอกุศลกรรมเหล่านี้ และผู้นั้นจะได้รับส่วนแบ่งข้าวสาลีจากทุกๆ ครอบครัวในสังคมโดยไม่ต้องเก็บเกี่ยวข้าวสาลีเอง ซึ่งเปรียบเสมือนการเสียภาษีให้รัฐบาลในปัจจุบัน เมื่อตกลงกันอย่างนี้แล้ว พวกมนุษย์จึงพากันไปหาบุคคลที่มีความประพฤติดี มีความสามารถและมีบุคลิกน่าเชื่อถือ น่าเกรงขามกว่าคนอื่นๆ สมมติให้ผู้นั้นเป็นหัวหน้า

ด้วยเหตุนี้ อีกขระว่า มหาชนสมมติจึงอุบัติขึ้น เพราะผู้นั้นทำหน้าที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ในเขตแดนแห่งข้าวสาลีทั้งหลาย และอีกขระว่า กษัตริย์ ก็อุบัติขึ้น เพราะเหตุที่ผู้นั้นยังชนเหล่าอื่นให้มีความสุข "โดยธรรม" และอีกขระว่า ราชา ก็อุบัติขึ้นตามมาเช่นกัน ซึ่งกษัตริย์ หรือ ราชา ที่เกิดจากการที่มหาชนสมมติขึ้นนี้ ก็คล้ายๆกับการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ต่างกันเพียงแต่ว่าผู้ที่ได้รับเลือกนั้นปัจจุบันเรียกว่า นายกรัฐมนตรีบ้าง ประธานาธิบดีบ้าง ส่วนกษัตริย์ในยุคปัจจุบันโดยส่วนใหญ่สืบราชสมบัติโดยสายโลหิต และไม่ได้อำนาจที่บริหารประเทศแล้ว

จากเรื่องราวในอรรถกถาธรรมดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ "การกำเนิดของรัฐ" อยู่ เพราะคำว่า "รัฐ" หมายถึง "กลุ่มคนหรือชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รวมกันอย่างเป็นระเบียบในดินแดนหรืออาณาเขตแน่นอน มีรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยของตนเอง สามารถบริหารกิจการทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกโดยอิสระ พ้นจากการควบคุมของรัฐภายนอก" โดยรัฐบาลที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมนั้น หมายถึง "กษัตริย์" ซึ่งยุคต่อมาได้พัฒนาจนกลายเป็นสถาบันมีอำนาจในการปกครองประชาชนในดินแดนของตนให้สงบเรียบร้อย

รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

การกำเนิดรัฐถือเป็นเป้าหมายของรัฐศาสตร์ หรือการเมืองการปกครองในพระพุทธศาสนาอยู่ที่การสร้างสภาพแวดล้อมให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตน เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้ง 3 ระดับ ได้ โดยง่าย ทั้งเป้าหมายในชาตินี้ ชาติหน้า และในชาติสุดท้าย คือบรรลุมรรคผลนิพพานธรรมาริบัติโดยหรือการยึดธรรมเป็นใหญ่ เป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ถือว่าเป็น “ระบอบการปกครอง” ระบอบหนึ่ง เหมือนอย่าง ระบอบประชาธิปไตยหรือ ระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ทุกระบอบการปกครองที่มีอยู่ สามารถนำธรรมาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งนั้น โดยยกเอา “หลักธรรม” เป็นเกณฑ์ในการตัดสินสูงสุดคล้ายกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือการตัดสินใจใดๆ หรือการกระทำใดๆ ก็ตามจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญฉันทัด การตัดสินใจนั้นๆ หรือการกระทำนั้นๆ ก็ต้องไม่ขัดต่อ “หลักธรรม” ฉันทัดนั้น

หลักธรรมนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง และหลักในการปกครองประชาชน โดยหลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ 10, จักรวรรดิวัตร และอธิปไตยธรรม ส่วนหลักในการปกครองประชาชน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4, อคติ 4, กุศลกรรมบถ 10 และ ศีล 5 หลักธรรมในการปกครองนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยศีลและหลักอื่น ๆ เช่น การให้ทาน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงมักจะเรียกกันว่า “หลักศีลธรรม”

หลักศีลธรรมจึงเป็นหัวใจหรือเป็นแก่นของการปกครองประเทศ แต่ทั้งนี้ การจะให้ศีลธรรมคงอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา “เศรษฐกิจ” ควบคู่ไปด้วย เพราะหากเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนจะอดอยากยากจน ความยากจนจะกดดันให้คนทำอกุศลกรรมด้วยการลักขโมยเพื่อยังชีพ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลธรรมจึงตั้งอยู่ไม่ได้ การปกครองประเทศจึงต้องพัฒนาศีลธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กันไป จะขาดตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้ เศรษฐกิจเป็นเสมือนราก ใบ เปลือกและกระพี้ที่คอยหล่อหุ้มและดูดซับอาหารมาหล่อเลี้ยงแก่นคือศีลธรรมให้เจริญเติบโต เศรษฐกิจที่ดีจะเป็นฐานให้คนประพฤติศีลธรรมได้สะดวก ส่วนศีลธรรมจะควบคุมและกำจัดกิเลสของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

ธรรมาธิปไตยหัวใจของรัฐศาสตร์

ธรรมาธิปไตย หมายถึง มีธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นอธิบดี กระทำกิจการราชกิจทุกอย่างด้วยอำนาจธรรมเท่านั้น กล่าวคือ การตัดสินใจในการปกครองทุกอย่าง จะต้องยึดหลักธรรมเป็นเกณฑ์เท่านั้น ธรรมาธิปไตยจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปกครอง หรือเป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

ธรรม หมายถึง ความถูกต้อง ความดีงาม ซึ่งมีทั้งที่เป็นหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น มรรคมงคล 8, อปริหานิยธรรม เป็นต้น และหลักธรรมที่มีมาแต่เดิมก่อนการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ เช่น ศีล 5, ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ 10 และ จักรวรรดิวัตร เป็นต้น

เรื่องธรรมาธิปไตยนี้ ปรากฏอยู่ในราชสูตร ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการปกครองทวีปทั้ง 4 ของพระเจ้าจักรพรรดิ และตรัสถึงการปกครองพุทธบริษัทของพระองค์เองว่าใช้หลักเดียวกัน คือ ธรรมาธิปไตย

พระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึง กษัตริย์ผู้มีบุญญาธิการมาก เป็นผู้ปกครองทวีปทั้ง 4 คือชมพูทวีป อุตตรกุรุทวีป ปุพพิเทหทวีป และอมโรโคยานทวีป พระเจ้าจักรพรรดิทุกพระองค์จะมีรัตนะ 7 คือ จักรแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว และแก้วมณี

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในราชสูตรมีใจความว่า พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรมเป็นพระธรรมราชา... ทรงสักการะ เคารพนอบน้อมธรรม... มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษาป้องกัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในชนภายในคือ พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา และย่อมทรงจัดแจง การรักษา ป้องกัน คุ่มครอง ที่เป็นธรรม ในพระราชวงศานุวงศ์ หมู่อหหาร พราหมณ์ คหบดีชาวนิคม ชนบท สมณพราหมณ์ เนื้อและนกทั้งหลาย ธรรมในที่นี้ คือ กุศลกรรมบถ 10 ประการ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา... ทรงสักการะเคารพ นอบน้อมธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษา ป้องกัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในพุทธบริษัทว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ควรพูด สิ่งนี้ควรคิด การเลี้ยงชีพอย่างนี้ควรทำ สถานที่เช่นนี้ควรไปและส่วนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ควรทำ พูด หรือคิด เป็นต้น

จากเนื้อหาในราชสูตรนี้จะเห็นว่า หัวใจของรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้น คือ ธรรมาธิปไตยหมายถึง การมีธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งใช้หลักเดียวกันทั้งการปกครองทางโลก และการปกครองในทางธรรมซึ่งแนวคิดนี้ พุทธศาสนิกชนให้ความหมายธรรมะกับการเมืองว่า การเมืองคือธรรมในความหมายที่ 1 คือ หน้าที่และการทำหน้าที่ต้องสอดคล้องถูกต้องตามธรรมในความหมาย

ที่ 2 คือ กฎของธรรมชาติเมื่อปฏิบัติหน้าที่จะได้ผลตามความหมายของธรรมในความหมายที่ 3 คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวธรรมชาติในความหมายที่ 1 สิ่งที่เราเรียกว่า การเมืองนั้นเกี่ยวพันกันอยู่กับธรรมใน 4 ความหมายอย่างแยกกันไม่ได้ การเมืองที่ถูกต้องคือ ธรรมะนั่นเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2531 หน้า 79-80) อธิบายว่า ธรรมะคือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อสันติภาพของโลก ส่วนการเมืองคือการกระทำเพื่อให้เกิดสันติภาพของโลก ท่านอธิบายว่า ศีลธรรมก็คือธรรมซึ่งทำให้เกิดปกติ ถ้าศีลธรรมอยู่ในฐานะที่เป็นเหตุก็ต้องเรียกว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความปกติ ถ้าศีลธรรมอยู่ในฐานะเป็นผล ก็หมายความว่าภาวะแห่งความปกติที่เราได้รับ (พุทธทาสภิกขุ, 2518 หน้า 101) ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมสืบเนื่องมาจากการแยกธรรมหรือศีลธรรมออกจากเรื่องต่าง ๆ คนที่ไม่รู้จักศีลธรรมก็ไม่ค่อยคิดที่จะใช้ศีลธรรมในรูปแบบของการปกครอง การทหาร เศรษฐกิจ การเมือง ในระบบศีลธรรมสากลก็ไม่มองเช่นนี้คือมองตามหลักศีลธรรมในพระพุทธรศาสนา ซึ่งอาศัยความจริงของธรรมชาติ ท่านสรุปว่า การแก้ปัญหาระบบการปกครอง เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมนั้นต้องแก้ปัญหาคือต้นเหตุ ต้นเหตุของปัญหาคือการขาดศีลธรรม ขาดธรรมะ ขาดหลักการทางศาสนา ขาดภาวะที่เป็นปกติ นั่นเอง

อุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองในทัศนะของพระพุทธศาสนา

อัครัญญสูตรได้ให้ทัศนะไว้ว่า เป้าหมายเบื้องต้นของการเมืองการปกครองนั้น คือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยธรรม ดีเตียน ตักเตือน ลงโทษคนที่ประพฤติอสุจริต อันเป็นเหตุให้คนในสังคมเดือดร้อน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันนี้เป็นเป้าหมายหลักของการเมืองการปกครองยุคแรก อย่างไรก็ตาม เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในแต่ละยุคพระองค์ตรัสสอนเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ไว้ 3 ระดับ คือ เป้าหมายระดับต้น เป้าหมายระดับกลางและเป้าหมายระดับสูงสุด โดยเป้าหมายระดับต้น คือ การสร้างตัวสร้างฐานะให้ได้ในปัจจุบันชาติ นี้บนพื้นฐานของศีลธรรม เป้าหมายระดับกลาง คือ การสั่งสมบุญเพื่อให้ได้ไปเกิดยังสุคติในภพชาติหน้าส่วนเป้าหมายระดับสูงสุด คือ การสร้างบารมีอย่างยั่งยืนเพื่อละกิเลสเข้าสู่พระนิพพานเมื่อเป้าหมายของชีวิตมนุษย์มี 3 ระดับเช่นนี้ ดังนั้นเป้าหมายของการเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนา จึงอยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมสามารถประพฤติปฏิบัติตนเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระดับนี้ได้โดยง่าย ซึ่งแน่นอนเบื้องต้นต้องสร้างความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมก่อน ด้วยการควบคุมคนพาลและอภิบาลคนดี จากนั้นจึงสร้างสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายเหล่านี้ให้แก่พลเมือง

แนวทางการประยุกต์ใช้รัฐศาสตร์เชิงพุทธเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

หลังจากได้ทำการสรุปผลการศึกษามาโดยลำดับแล้ว จากนั้นจึงได้สรุปหลักการที่เข้าข่ายหลักรัฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไปได้ ดังนี้

1. หลักความสามัคคีธรรมเป็นหลักนำพาวิถีชีวิตมนุษย์ของคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. หลักทศพิธราชธรรม ได้แก่ หลักการทาน ที่มีเจตนาให้ หลักศีล ความเป็นปกติไม่เบียดเบียนและกัน หลักบริจาค ที่เป็นการบริจาคไทยธรรม หลักความซื่อตรง ความเป็นคนตรง ความอ่อนโยน หลักความเพียร เป็นกรรมคือการรักษาคุณงามความดี หลักความไม่โกรธ ต้องมีความมีเมตตาเป็นเบื้องต้น หลักความไม่เบียดเบียน ต้องสร้างความมีกรุณาให้เกิดขึ้น หลักของความอดทนคนในสังคมจะอยู่ร่วมกันได้ต้องพยายามสร้างหลักของความอดทน ความอดกลั้น และหลักความไม่คลาดจากธรรม ต้องมีการประพฤติปฏิบัติในธรรมอยู่เนื่องๆ จะกระทำหน้าอย่างไรขอให้ถือธรรมเป็นใหญ่ สังคมมนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
3. หลักของเรามีเมตตาธรรมต่อกัน ทำให้ปัญหาความขัดแย้งลดน้อยลง ในปัจจุบันสิ่งที่สังคมไทยต้องตระหนักรู้ให้มาก เพื่อพัฒนาฐานคิดให้สังคมเป็นสังคมของผู้รู้ หรือที่เราพูดถึงคำว่า พุทธะ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่นและผู้เบิกบาน

สรุปได้ว่า มุมมองรัฐศาสตร์เชิงพุทธ : แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมไทย ถือเป็นบรรทัดฐานของการพัฒนารัฐที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม และส่งเสริมระบบการบริหารการเมืองการ

ปกครองรวมทั้งองค์การยุติธรรมที่ถือเป็นรูปแบบโครงสร้างการปกครองที่สมบูรณ์ที่สุดเพราะกระบวนการคือการปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์เชิงพุทธธรรม ที่แก้ความทุกข์ให้กับมนุษย์ได้

สรุป

มุมมองของนักวิชาการด้านหลักรัฐศาสตร์เชิงพุทธถือเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในระบบโครงสร้างการเมืองการ ปกครอง โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการทุกมิติ และเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาที่จำเป็นต่อตนเอง และสังคม อีกทั้งเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ต้องมีการปรับพฤติกรรมทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคมและด้านระดับ สติปัญญาเพื่อให้เกิดมีขึ้นกับตน จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้หลักพุทธธรรมเป็นตัวบ่งชี้และตัวชี้วัดการพัฒนาในระดับตน ระดับ สังคมเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

[Click here to enter text.](#)

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. สังคมนิยมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา. ในธัมมิกสังคมนิยม. บรรยายแก่ คณะผู้พิพากษา เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2518.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). มหาวิทยาลัยกบงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. 2534.

พุทธทาสภิกขุ. การเมืองกับธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา. 2531.

พระภาวนาวิริยคุณ. รัฐศาสตร์เชิงพุทธและบทวิเคราะห์ทักษิณมิกส์. ปทุมธานี : มูลนิธิธรรมกาย. 2536.

ศีกฤทธิ ปราโมช. “เอกลักษณ์ของชาติ”. ในพระพุทธศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ 2527.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย. 2527.

สมบัติ อารงธัญวงศ์. การเมือง: แนวคิดและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม. 2550.

สิทธิพันธ์ พุทธหุน. ทฤษฎีพัฒนาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554.

KSUC-O-067

กรอบการเล่าเรื่องเชิงนโยบาย

Narrative Policy Framework

พระมหาสุทิตล จิตตปัญญา (ภูนอก)* พระครูวินัยธรเจตพล อินทปัญญา (สีลา) และกันญานี ภูนอก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*Corresponding author: Suttidon.poo@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

กรอบการเล่าเรื่องเชิงนโยบาย (NPF) เป็นกรอบทางทฤษฎีที่ใช้ในรัฐศาสตร์และการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ที่มุ่งเน้นไปที่บทบาทของเรื่องเล่าหรือเรื่องราวในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจทางการเมือง NPF เน้นย้ำว่าผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผลประโยชน์ และสื่อ นำเรื่องเล่าไปใช้เพื่อมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนและผลลัพธ์ของนโยบาย NPF การเล่าเรื่องถือเป็นแกนหลักของกระบวนการนโยบาย โดยเป็นช่องทางในการวางกรอบประเด็นต่างๆ เชื่อมโยงกับสาธารณะ และสื่อสารถึงความสำคัญของนโยบายที่เฉพาะเจาะจง โดยทั่วไปแล้วเรื่องเล่าเชิงนโยบายจะประกอบด้วย ฉาก (Setting) ตัวละคร (Character) เนื้อเรื่อง (plot) และ ศีลธรรมของเรื่องราว (Moral of the story) ดังนั้น การเล่าเรื่องเชิงนโยบายจึงมีบทบาทสำคัญในการโน้มน้าวและกำหนดการอภิปรายเชิงนโยบายและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย

คำสำคัญ: การเล่าเรื่องเชิงนโยบาย, การกำหนดนโยบายสาธารณะ, ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย

Abstract

The Narrative Policy Framework (NPF) is a theoretical framework used in political science and public policy analysis, with a focus on the role of narratives or stories in shaping public policy and political decision-making. The NPF emphasizes how policymakers, interest groups, and the media employ narratives to influence public opinion and policy outcomes. Narrative lies at the core of the policy process, serving as a means to frame various issues, connect with the public, and convey the significance of specific policies. Generally, policy narratives include elements such as setting, characters, plot, and the moral of the story. Therefore, policy narratives play a vital role in influencing and shaping policy debates and, ultimately, in shaping policy decisions.

Keywords: Narrative Policy Framework, Public Policy Making, Factors related to policy making

บทนำ

เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและสร้างอัตลักษณ์ให้กับบุคคลและชุมชน ในการเข้าสู่วาระนโยบาย ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องอาศัยการเล่าเรื่องเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในปัญหา ที่นำไปสู่การสนับสนุนนโยบายต่างๆ หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคม กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะนโยบายสาธารณะมีผลต่อชีวิตของผู้คนในสังคม

ทุกระดับ เพื่อให้ได้นโยบายสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการในสังคม จากคำกล่าวที่มักได้ยินบ่อยครั้งของนักการเมือง นักยุทธศาสตร์ทางการเมือง และผู้สื่อข่าวต่างเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า “เรื่องเล่าคือเส้นเลือดของการเมือง” มีความสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบาย เช่นเดียวกับการกระทำใดๆ ที่ถูกนำมาใช้ ตัวอย่างเช่นอดีตนายกรัฐมนตรีอิตาลี Matteo Renzi ในการให้สัมภาษณ์กับ The Washington Post ได้โต้แย้งว่าสหภาพยุโรปควรเปลี่ยนเรื่องเล่าจากความเข้มงวดไปสู่ความหวัง “ปัญหาไม่ใช่ผู้อพยพ ปัญหาคือปฏิกริยาของยุโรป สหภาพยุโรปไม่มีวิสัยทัศน์ เราต้องการกลยุทธ์สำหรับปีหน้าและทศวรรษหน้า ดังนั้นฉันคิดว่าเราต้องเปลี่ยนเรื่องเล่า” (Weymouth 2016) การสร้างเรื่องเล่าจึงถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถกำหนดความเป็นจริงและอารมณ์ของผู้คนได้

ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจบทบาทของกรอบนโยบายเรื่องเล่า บทความเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ความสำคัญ และบทบาทของการใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Policy Formulation) ที่จะสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

1. พัฒนาการของทฤษฎี

Narrative Policy Framework เป็นทฤษฎีแนว “หลังประจักษ์นิยม” (post-empiricism) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์กระบวนการนโยบาย ที่หันมาให้ความสนใจกับตัวบท เนื้อหา และการสร้างเรื่องราวของนโยบายว่าเนื้อหาหรือ “สาร” ของนโยบายมีการถ่ายทอดอย่างไร มีการจัดวางบริบทอย่างไร มีการสร้างข้อถกเถียงอย่างไร เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อการจัดระบบความคิด หรือวิธีการมองปัญหาของผู้กำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความไม่แน่นอน (uncertainty) มีความสลับซับซ้อน (complexity) หรือมีความขัดแย้งสูง (polarization) (Roc, 1994, p. 3) ซึ่งเรื่องเล่าเชิงนโยบาย (Narrative Policy) เป็นทฤษฎีของกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นที่บทบาทของเรื่องเล่าในการกำหนดผลลัพธ์ของนโยบาย อย่างไรก็ตาม NPF ไม่ใช่แนวคิดแรกที่นำเสนอความสำคัญของการเล่าเรื่อง แต่ยังสามารถพบได้จากการศึกษา “วาทกรรม” ซึ่งวาทกรรมได้รับการศึกษาอย่างยาวนาน เช่น Franklin Roosevelt หรือ Winston Churchill หรือ Adolf Hitler นอกจากนี้ การศึกษาการเล่าเรื่องยังสามารถพบได้ในหลายสาขา อาทิ สาขาจิตวิทยา เช่น ในงานของ Green and Brock 2005; Brock, Strange, and Green 2002 สาขาการตลาด เช่น van den Hende et al. 2012; Escalas 2004; Mattila 2000) และสาขาการดูแลสุขภาพ (Hinyard and Kreuter 2007) อ้างใน Taylor & Francis. (2018) อีกทั้งการเรื่องเล่าเชิงนโยบาย Narrative Policy ยังสอดคล้องกับสาขาหนึ่งของวารสารศึกษาศาสตร์ที่เรียกว่า “ศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง” (Narratology) โดยในเรื่องเล่าต่าง ๆ จะประกอบด้วยสามองค์ประกอบ คือ เรื่องราว (story) ตัวบท (text) และการเล่าเรื่อง (narration) (Rimmon-Kenan, 1983, 3) เรื่องราวในที่นี้ยังหมายถึงกลุ่มของเหตุการณ์ (Set of events) ในรูปแบบที่เป็นนามธรรมนอกเหนือไปจากที่ถ่ายทอดลงในตัวบท ตัวบทในที่นี้หมายถึงสารที่นำเสนอออกไป ทั้งในรูปของคำพูด ลายลักษณ์อักษร หรือสื่อในรูปแบบอื่น และการเล่าเรื่องในที่นี้หมายถึง กระบวนการผลิตเรื่องเล่า (narrative) ซึ่งอาจประกอบไปด้วยการพิจารณาการใช้คำอุปมาอุปมัย (metaphor) การสร้างความโดดเด่น (distinction) เป็นต้น (วรัญญู เสนาสู, อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2016)

กิดเดนส์ (Giddens, 1991) ให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องเล่าไว้ว่าเป็นสิ่งที่บรรจุเอาอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตน สภาพแวดล้อม และสังคมของผู้เล่าเอาไว้ ดังนั้น เรื่องเล่าจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจด้วยการมองย้อนกลับไปในอดีต โดยเน้นการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ

ลีโอทาร์ด (อ้างอิงใน White, 2010 : 10-11) อธิบายเกี่ยวกับเรื่องเล่าว่าเป็นเรื่องราว (Stories) นิทานปรัมปรา (Myths) ตำนาน (Legends) หรือเรื่องเล่าที่เล่าสืบทอดต่อกันมา (Tales) ซึ่งเป็นตัวกำหนดการกระทำเชิงสังคมและกำหนดความหมายในการดำเนินชีวิตและสร้างจิตสำนึกให้กับบุคคล

ในส่วนสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องเล่า (Narrative) ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดของมนุษย์ การเล่าเรื่องราว (Narration) เป็นวิธีการที่บุคคลสร้างความหมายในชีวิต จะมีการตีความและเข้าใจเรื่องราวจนเกิดเป็นกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) ในระดับของวัฒนธรรม เรื่องเล่าจะทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงความเชื่อที่มีร่วมกันและการส่งต่อคุณค่าของสังคม อีกทั้งเรื่องเล่ายังเป็นตัวประกอบสร้างความหมายเชิงสังคม ในการกำหนดกรอบความคิดที่กระจัดกระจายเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยการถักทอข้อมูลเหล่านั้นเป็นเค้าโครง (Plot) ร้อยเรียงจุดเริ่มต้น ช่วงกลาง และปิดท้ายด้วยบทสรุปของเรื่องราว (White, 2010)

2. องค์ประกอบของเรื่องเล่าตามกรอบทฤษฎี NPF

องค์ประกอบของเรื่องเล่าจากทฤษฎีกรอบเรื่องเล่าเชิงนโยบาย NPF มุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบ 4 ประการ (Taylor & Francis, 2018)

1. ฉาก (Setting) เรื่องเล่าเชิงนโยบายปกติมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเชิงนโยบาย และตั้งอยู่ในบริบทเชิงนโยบายเฉพาะ ดังนั้น ฉากของเรื่องเล่าเชิงนโยบายจะประกอบด้วยปรากฏการณ์เชิงนโยบาย เช่น ขอบเขตทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ภูมิศาสตร์ หลักฐาน สภาพเศรษฐกิจ บรรทัดฐาน หรือคุณลักษณะอื่นๆ ที่ตัวแสดงเชิงนโยบายบางส่วนตกลงกันหรือยืนยันว่ามีความสำคัญในพื้นที่นโยบายเฉพาะ

2. ตัวละคร (Character) เรื่องเล่าเชิงนโยบายต้องมีตัวละครอย่างน้อยหนึ่งตัว เช่นเดียวกับเรื่องราวที่ดีใดๆ อาจมีเหยื่อที่ได้รับผลกระทบ ผู้ร้ายที่ทำร้าย และฮีโร่ที่ให้หรือสัญญาว่าจะให้ความช่วยเหลือจากอันตรายและจะแก้ไขปัญหา

3. เนื้อเรื่อง (plot) สิ่งที่ทำให้ตัวละครมีความสัมพันธ์อยู่ในช่วงเวลาและสถานที่ เนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยมีปฏิสัมพันธ์กับการกระทำของตัวละครและฉาก ซึ่งบางครั้งก็เรียงลำดับเป็นจุดเริ่มต้น กลาง และจุดสิ้นสุด แม้ว่า NPF จะพึ่งพาการดำเนินงานตามเส้นเรื่องแบบเล่าเรื่องของ Stone (2012) อย่างไรก็ตามยังมีวิธีอื่นๆ ที่มีพื้นฐานทางทฤษฎีในการกำหนดเนื้อเรื่อง โดยเนื้อเรื่องในเรื่องเล่าเชิงนโยบายสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท อาทิ

3.1 เนื้อเรื่องแบบเส้นตรง (linear plot) เป็นเนื้อเรื่องที่เรียงตามลำดับเวลา เริ่มต้นจากปัญหา ดำเนินไปด้วยการกระทำของตัวละคร และจบลงด้วยการแก้ไขปัญหา

3.2 เนื้อเรื่องแบบวงกลม (circular plot) เป็นเนื้อเรื่องที่เริ่มต้นและจบลงที่จุดเดียวกัน เนื้อเรื่องประเภทนี้มักจะใช้ในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความล้มเหลวหรือปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้

3.3 เนื้อเรื่องแบบซับซ้อน (complex plot) เป็นเนื้อเรื่องที่มีหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกัน เนื้อเรื่องประเภทนี้มักจะใช้ในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ซับซ้อนและมีหลายสาเหตุ

4. ศีลธรรมของเรื่องราว (Moral of the story) : ในเรื่องเล่าเชิงนโยบาย วิธีแก้ปัญหาเชิงนโยบายคือการกระทำเชิงศีลธรรมหรือเชิงบรรทัดฐาน ศีลธรรมของเรื่องเล่าให้จุดประสงค์แก่การกระทำและแรงจูงใจของตัวละคร ดังนั้น ใน NPF ศีลธรรมของเรื่องราวมักจะเทียบเท่ากับวิธีแก้ปัญหาเชิงนโยบาย ดังนั้น ศีลธรรมของเรื่องเล่าจึงมีความสำคัญเพราะจะช่วยกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิด และช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังตัดสินใจว่าจะสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบาย

สรุปโครงสร้างของเรื่องเล่าเชิงนโยบาย มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉาก (Setting) 2) ตัวละคร (Character) 3) เนื้อเรื่อง (plot) และ 4) ศีลธรรมของเรื่องราว (Moral of the story)

3. กลยุทธ์เรื่องเล่าเชิงนโยบาย (Narrative Strategies)

กลยุทธ์เรื่องเล่าเชิงนโยบาย (Narrative Strategies) คือ แนวทางที่ใช้ในการเล่าเรื่องราวเชิงนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ กลยุทธ์เหล่านี้อาจมุ่งเน้นไปที่การสร้างความรู้ในปัญหา การสร้างการสนับสนุนสำหรับนโยบาย หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งกลยุทธ์เรื่องเล่าเชิงนโยบายนั้นประกอบด้วยหลักสามประการ ได้แก่ (1) ขอบเขตของความขัดแย้ง (Scope of Conflict) (2) กลไกเหตุผล (Causal mechanisms) และ (3) การเปลี่ยนแปลงจากความชั่วร้ายไปสู่ความดี (The devil-angel shift) (Taylor & Francis., 2018)

1. ขอบเขตของข้อขัดแย้ง (Scope of conflict) การสร้างเรื่องราวเชิงนโยบายเชิงกลยุทธ์เพื่อขยายหรือจำกัดประเด็นนโยบาย กล่าวโดยย่อ เมื่อผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตนเองกำลังแพ้ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งก็จะใช้กลยุทธ์เรื่องเล่าที่มีจุดประสงค์เพื่อขยายขอบเขตของข้อขัดแย้ง (เช่น กระจายต้นทุนและรวมศูนย์ผลประโยชน์) ในทางกลับกัน เมื่อผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตนเองกำลังชนะ ก็จะใช้กลยุทธ์เรื่องเล่าที่มีจุดประสงค์เพื่อจำกัดประเด็นให้เป็นสถานะเดิม

2. กลไกเหตุผล (Causal mechanisms) เป็นองค์ประกอบของเรื่องเล่าอย่างมีกลยุทธ์เพื่อกำหนดความรับผิดชอบและความผิดต่อปัญหาเชิงนโยบาย การกำหนดความรับผิดชอบและความผิดเหล่านี้สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดและอย่างไรปัจจัยเฉพาะอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการขาดการศึกษา) นำไปสู่ปัจจัยอื่น (เช่น ความไม่สงบทางการเมือง) ในนโยบายสาธารณะ ในปัจจุบันกลไกเหตุผลของกรอบนโยบายเชิงเรื่องเล่ามีพื้นฐานมาจาก ทฤษฎีเชิงเหตุผล 4 ประการ ได้แก่ (1) กลไกเหตุผลเชิงเจตนา (Intentional causal mechanisms) (2) กลไกเหตุผลเชิงไม่ตั้งใจ (Inadvertent causal mechanisms) (3) กลไกเหตุผลเชิงบังเอิญ (Accidental causal mechanisms) และ (4) กลไกเหตุผลเชิงกลไก (Mechanical causal mechanisms)

3. การเปลี่ยนแปลงจากความชั่วร้ายไปสู่ความดี (The Devil-angel shift) อธิบายว่าเป็นกลยุทธ์เรื่องเล่าที่ผู้กำหนดนโยบายใช้เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามเสียหายและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตนเอง กลยุทธ์นี้อาศัยการนำเสนอฝ่ายตรงข้ามในเชิงลบและฝ่ายตนในเชิงบวก โดยฝ่ายตรงข้ามมักถูกนำเสนอว่ามีเจตนาร้าย มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน ในขณะที่ฝ่ายตนมักถูกนำเสนอว่ามีเจตนาดี มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์สาธารณะ กรอบนโยบายเชิงเล่าเรื่องวัดการเปลี่ยนแปลงจากความชั่วร้ายไปสู่ความดีโดยพิจารณาว่าผู้เล่าเรื่องระบุฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ร้ายในระดับใดเมื่อเทียบกับผู้เล่าเรื่องระบุตนเองเป็นฮีโร่ในระดับใด

สรุปกลยุทธ์เรื่องเล่าเชิงนโยบาย (Narrative Strategies) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ขอบเขตของความขัดแย้ง (Scope of Conflict) 2) กลไกเหตุผล (Causal mechanisms) และ 3) การเปลี่ยนแปลงจากความชั่วร้ายไปสู่ความดี (The devil-angel shift)

4. ข้อดีและข้อจำกัดของทฤษฎี

ข้อดีของทฤษฎี Narrative Policy Framework (NPF) คือการช่วยให้เข้าใจบทบาทของการเล่าเรื่องมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ แนวคิดหลักของ NPF สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบในการตีความข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของนโยบาย และการเล่าเรื่องสามารถมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการกระทำของประชาชน ซึ่งสามารถส่งผลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ข้อจำกัดของ NPF คือทฤษฎีนี้ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนา จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อทดสอบและปรับปรุงทฤษฎีนี้

5. การนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยระดับนานาชาติ

การทบทวนวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อชี้ให้เห็นมีการประยุกต์ใช้กรอบนโยบายเรื่องเล่า (Narrative Policy Framework (NFP) ในงานวิจัย กรณีศึกษาจากงานศึกษาของ (Rosyidah, Ambar & Fajriyah, Farah, 2023) เรื่อง Narrative Policy Framework (NFP) Electronic System Operator Policy: Surveillance and Cyber Security ผลการวิจัยของ NPF พบว่า การเล่าเรื่องเศรษฐกิจจากกระทรวงการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ การเล่าเรื่องนี้ขัดแย้งกับการเล่าเรื่องนโยบายของ ESO กับเป้าหมายของการดำรงอยู่ ซึ่งก็คือการบรรลุถึงอำนาจอธิปไตยทางดิจิทัล และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการควบคุมดูแลร่วมกับ ESO เพื่อเสริมสร้างการเล่าเรื่องอำนาจอธิปไตยทางดิจิทัลของอินโดนีเซีย

ในงานศึกษาของ (Elizabeth, 2023) เรื่อง Visual policy narrative messaging improves COVID-19 vaccine uptake พบว่า การเล่าเรื่องนโยบายด้วยภาพสามารถเพิ่มอัตราการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 ได้ โดยข้อความที่เน้นไปที่การปกป้องผู้อื่น เช่น คนรอบตัว และชุมชนของคุณ จะมีประสิทธิภาพมากกว่าข้อความที่เน้นไปที่การปกป้องตนเอง

ในงานศึกษาของ (Akhdiva, 2022) เรื่อง Narrative Policy Framework: Presidential Threshold Policy Toward the 2024 Election สื่อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่อง

ต่อสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างความตระหนักรู้โดยรวมโดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกของผู้มีบทบาทในการตัดสินใจเชิงนโยบาย การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในอินโดนีเซียในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เกณฑ์ประธานาธิบดีในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2024 อย่างไร โดยดูจากการบรรยายสาธารณะที่เกิดขึ้นในสื่อ เพื่ออธิบายโครงสร้างของเรื่องเล่าทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย

ในงานศึกษาของ (Ekaterina, 2023) เรื่อง **Understanding the European Green Deal: A narrative policy framework approach** การเล่าเรื่องเชิงนโยบายใหม่ที่สนับสนุน **European Green Deal (EGD)** ซึ่งเป็นกลยุทธ์การเติบโตของสหภาพยุโรปใหม่ที่มุ่งเปลี่ยนสหภาพยุโรปให้เป็นสังคมที่ยุติธรรมและเจริญรุ่งเรือง และไม่มีมลพิษที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก ที่พัฒนาไปสู่กรอบนโยบายที่เป็นรูปธรรม

ในงานศึกษาของ (Chadwick, 2022) เรื่อง **An analysis of the media discourse regarding COVID-19 vaccinations for children aged 5 to 11 in Australia, Canada, United Kingdom and the United States of America** เพื่อตรวจสอบว่าสื่อของประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และสหราชอาณาจักร ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัคซีน COVID-19 สำหรับเด็กอย่างไร วิธีการศึกษาวิเคราะห์จากกรอบนโยบายเรื่องเล่า (Narrative Policy Framework หรือ NPF) เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับวัคซีน COVID-19 สำหรับเด็กอายุ 5-11 ปี ในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ของ 4 ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และสหราชอาณาจักร ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการค้นหาแบบเป็นระบบบน Factiva ในสี่ช่วงเวลาสำคัญของการอนุมัติและการเปิดตัววัคซีนสำหรับเด็ก พบว่า สื่อมวลชนส่วนใหญ่ใช้การเล่าเรื่องเชิงเรื่องเล่าระหว่างบุคคลในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งการเล่าเรื่องเชิงเรื่องเล่าระหว่างบุคคลมักจะประกอบด้วยตัวเอก ตัวร้าย เหยื่อ และเนื้อเรื่อง

ในงานศึกษาของ (Rui, Mu., Yan, Li., Tie, Cui. 2021) เรื่อง **Policy narrative, policy understanding and policy support intention: A survey experiment on energy conservation** การเล่าเรื่องเชิงนโยบายมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างเจตนาสนับสนุนนโยบาย การศึกษาพบว่ารูปแบบการเล่าเรื่องที่เรียบง่าย (เช่น การลดรายละเอียดนโยบายและการใช้รูปภาพและสัญลักษณ์) และเนื้อหาการเล่าเรื่องที่มีแรงจูงใจเชิงบวก (เช่น การแสดงสิ่งจูงใจทางวัตถุและชื่อเสียง) เป็นสองมาตรการในการปรับปรุงความเข้าใจนโยบายเชิงอัตวิสัย ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนนโยบาย

ในงานศึกษาของ Saroj, Aryal., Simant, Shankar, Bharti. (2022). เรื่อง **Changing the media landscape in India under the Modi government: a case study based on the Narrative Policy Framework** หลังการถือกำเนิดของ “สื่อใหม่” การโฆษณาชวนเชื่อและสิ่งที่เรียกว่า “ข้อเท็จจริงทางเลือก” เป็นเครื่องมือหลักบางประการที่ถูกใช้โดยรัฐบาล บุคคล หรือกลุ่มผลประโยชน์เพื่อปรับเปลี่ยนการเล่าเรื่องข้อมูลบางอย่าง ด้วยการใช้วิธีการเล่าเรื่องพื้นฐาน กรอบนโยบายเรื่องเล่า (NPF) ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถใช้สื่อเพื่อเผยแพร่พลวัตใหม่ของการเล่าเรื่องได้ ตั้งแต่ปี 2014 หลังจากที่พรรค Bharatiya Janata Party (BJP) ขึ้นสู่อำนาจ รัฐบาลได้ใช้การเล่าเรื่องผ่านสื่อที่ได้รับทุนจากรัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง

เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่อโดยรวมของประเทศ ดังนั้น การใช้ NPF ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อของอินเดียและเกี่ยวกับภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนแปลงไปของประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงการเล่าเรื่องในหมู่ประชาชนและการแสวงหาเป้าหมายทางการเมืองของพรรครัฐบาลโดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะ

สรุป จากทั้งหมดที่กล่าวมาได้ชี้ให้เห็นว่ามีการนำกรอบนโยบายเรื่องเล่า (Narrative Policy Framework (NPF) มาปรับใช้ในงานวิจัยถือว่ามีความเหมาะสมและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการการเข้าสู่วาระนโยบายไปถึงการกำหนดนโยบายได้

6. บทสรุป

เรื่องเล่าเป็นรูปแบบของการรับรู้ซึ่งประชาชนถ่ายทอดสิ่งที่พวกเขาคิดและรู้สึกและเข้าใจซึ่งกันและกันโดยการพูดและการเขียน มีโครงสร้างที่ต่อเนื่องไปตามลำดับจากจุดเริ่มต้น ตอนกลางและตอนจบเรื่องเล่าจะบอกเราเกี่ยวกับสภาพของเรื่องราวที่เป็นจุดกำเนิด การกระทำหรือเหตุการณ์ และสภาพของเหตุการณ์ที่เป็นผลตามมา ในฐานะที่เป็นแบบแผนของความคิด เรื่องเล่าจะให้การสื่อสารที่ประกอบด้วยรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงซึ่งประกอบเป็นวัตถุดิบของสิ่งซึ่งความหมายถูกสร้างขึ้นมา รายละเอียด ความเฉพาะเจาะจงและความคุ้นเคยทำให้ผู้พูดและผู้ฟังสามารถสร้างภาพที่ตรงกัน ความคิดถูกถ่ายทอดและความเข้าใจซึ่งกันและกันสามารถเกิดขึ้นได้ โดยผ่าน “การเล่าเรื่อง” (storytelling) กระบวนการของการเล่าเรื่องแท้จริงแล้วก็คือกระบวนการของการสร้างอัตลักษณ์ (identity) ให้กับบุคคลและชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่นั่นเอง ในการเข้าสู่วาระนโยบาย ผู้กำหนดนโยบาย ต้องอาศัยกลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักรู้ในปัญหา การสร้างการสนับสนุนสำหรับนโยบาย หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม กรอบนโยบายเรื่องเล่า Narrative Policy Framework (NPF) จึงมีความสำคัญเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ของผู้กำหนดนโยบาย

7. ประเด็นวิจัยที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในอนาคตเกี่ยวกับทฤษฎีนั้น

ควรศึกษาเพิ่มเติมในอนาคตเกี่ยวกับทฤษฎี Narrative Policy Framework (NPF) ที่มีความแตกต่างของบริบทรูปแบบการเล่าเรื่อง สื่อที่ใช้ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเข้าใจโลกที่การเล่าเรื่องส่งผลต่อความคิดเห็นและการกระทำของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- Akhdiva, Elfi, Istiqoh., Zuly, Qodir., Zakly, Hanafi, Ahmad. (2022). Narrative Policy Framework: Presidential Threshold Policy Toward the 2024 Election. *Jurnal Bina Praja: Journal of Home Affairs Governance*, doi: 10.21787/jbp.14.2022.505-516
- Chadwick, V. L., Saich, F., Freeman, J., & Martiniuk, A. (2022). An analysis of the media discourse regarding COVID-19 vaccinations for children aged 5 to 11 in Australia,

- Canada, United Kingdom and the United States of America. doi:
10.2196/preprints.38761
- Elizabeth, A., Shanahan., Rob, A., DeLeo., Elizabeth, A., Albright., Elizabeth, Koebele., Kristin,
Taylor., Deserai, A., Crow., Katherine, L., Dickinson., Honey, Minkowitz., Thomas, A.,
Birkland., Manli, Zhang. (2023). Visual policy narrative messaging improves COVID-19
vaccine uptake. PNAS nexus, doi: 10.1093/pnasnexus/pgad080
- Ekaterina, Domorenok., Paolo, Roberto, Graziano. (2023). Understanding the European Green
Deal: A narrative policy framework approach. European policy analysis, doi:
10.1002/epa2.1168
- Giddens, A. (1991). The consequences of modernity. Polity Press.
- Rimmon-Kenan, S. (1983). Narrative Fiction: Contemporary Poetics.
- Roe, E.M. (1994), Narrative Policy Analysis: Theory and Practice, Durham/London: Duke
University Press
- Rui, Mu., Yan, Li., Tie, Cui. (2021). Policy narrative, policy understanding and policy support
intention: A survey experiment on energy conservation. Policy Studies, doi:
10.1080/01442872.2021.1954609
- Rosyidah, Ambar & Fajriyah, Farah. (2023). Narrative Policy Framework (NFP) Electronic
System Operator Policy: Surveillance and Cyber Security. 4.
10.22146/globalsouth.81057.
- Saroj, Aryal., Simant, Shankar, Bharti. (2022). Changing the media landscape in India under
the Modi government: a case study based on the Narrative Policy Framework.
Studia z Polityki Publicznej, doi: 10.33119/kszpp/2022.3.3
- Taylor & Francis. (2018). Theories of the Policy Process. United Kingdom.
- Teshanee, Williams., Jennifer, Kuzma. (2022). Narrative policy framework at the macro
level—cultural theory-based beliefs, science-based narrative strategies, and their
uptake in the Canadian policy process for genetically modified salmon. Public
Policy and Administration, doi: 10.1177/09520767211065609
- White, J. D. (2010). “Taking Language Seriously: Toward a Narrative Theory of Knowledge for
Administrative Research” in Bevir, Mark, ed. Interpretive Political Science. Vol. IV.
London: SAGE Publication Ltd.
- Waranyu Senasu and Atthasit Pankaew. (2016). “The National Health Law Path: From the
Thaksin Government to the Surayud Government” (No. 90354). Thammasat
University.

- Weymouth, Lally. 2016. “Renzi: “Today We Have the Europe of Austerity. We Need the Europe of Hope” Opinion section, Washington Post. September 22.
https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/trenzi-today-we-have-the-europeof-austerity-we-need-the-cutope-of-hope/2016/09/22/ec730283-80dc-11e6452d9a865a0edod4_story.htmlutm_term=.b263625136d5.
- Yousef, Ahmed, Alomi., Amal, H, Al-Najjar., Maha, Hussein, Almadany., Abeer, Hussin, Almasoudi. (2022). Research Policy: Narrative Review in Pharmacy Practice. International journal of pharmacology and clinical sciences, doi: 10.5530/ijpcs.2022.11.9

KSUC-O-068

ความสำคัญของการเงินสีเขียว และต้นทุนทางธรรมชาติ ในการคำนวณงบประมาณของ หน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์

The Importance Of Green Finance And Natural Capital In Regards To The Budget Calculation Of Local Government In Kalasin Province

ภาวิณ จารุทวี*

สถาบันพระปกเกล้า

*Corresponding author: parin.ja@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีปรับใช้การเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติในการคำนวณงบประมาณการคลังของหน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติ โดยการศึกษาดังกล่าวนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับนิยามต่างๆ ที่ได้ศึกษาจากวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติและ นำเสนอข้อมูลดังกล่าวในเชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้การเงินสีเขียว หรือการเงินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นแนวคิดเรื่องการลงทุนที่คำนึงถึงหรือมีเป้าประสงค์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่านิยามของการเงินสีเขียวที่มีความสำคัญยิ่งเนื่องจากนิยามของการเงินสีเขียวที่ชัดเจนจะนำมาซึ่งการลงทุนที่มากขึ้น เนื่องจากผู้ลงทุนทราบว่าตนกำลังลงทุนกับสิ่งใด อีกทั้งนิยามที่ชัดเจนยังนำมาซึ่งนโยบายที่ชัดเจนอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในองค์กรรวม 2. ต้นทุนทางธรรมชาติ อันประกอบด้วย สิทธิประโยชน์ซึ่งเกิดโดยธรรมชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโลกไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม โดยทั้งหมดนี้ถือรวมกันเป็น สิ่งแวดล้อมชีวกายภาพ โดยการคำนวณต้นทุนทางธรรมชาตินั้นแม้จะมีความยากลำบากเนื่องจากต้นทุนทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยากจะมองเห็นหรือตีมูลค่าได้ แต่ทั้งนี้หากคำนวณจากผลกระทบหรือมูลค่าที่ต้องจ่ายเมื่อปราศจากธรรมชาตินั้น ก็อาจสามารถคำนวณต้นทุนทางธรรมชาติได้ดีขึ้น และทำให้เห็นถึงต้นทุนทางธรรมชาติที่สะท้อนไปสู่สินค้า หรือมูลค่าของสิ่งของต่างๆ ที่มนุษย์อุปโภคและบริโภค ดังกล่าวนี้จะสามารถทำให้การคำนวณงบประมาณการคลังมีความตรงต่อความจริงมากขึ้น อันส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น 3. การคำนวณงบประมาณการคลังของหน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวิธีการคำนวณจากฐานภาษีต่าง ๆ ซึ่งสามารถแยกได้เป็นส่วน รายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง จากภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ น้ำมัน ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ฯลฯ รายได้จากท้องถิ่นที่รัฐบาลจัดเก็บให้ จากภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ รายได้ที่รัฐบาลแบ่งให้ท้องถิ่น จากเงินภาษีมูลค่าเพิ่มตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ และ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล โดยภาษีดังกล่าวเหล่านี้มิได้นำต้นทุนทางธรรมชาติมาคำนวณด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้การเงินสีเขียวและต้นทุนทางธรรมชาติสามารถนำไปสู่การที่ท้องถิ่นสามารถมีรายได้มากขึ้นจากการคำนวณต้นทุนธรรมชาติในฐานภาษีต่างๆ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

คำสำคัญ: ต้นทุนทางธรรมชาติ, การเงินสีเขียว, การคำนวณงบประมาณ

Abstract

The purpose of this research is to point out the importance of Green Finance and Natural Capital to the Government and the local government - especially the local government in Kalasin province, in regards to calculating the National budget. The findings of this research shows that 1. Green Finance or Environmental Finance is about investments that takes into consideration or has environment as its goal. It has been found that the definition of green finance is crucial since a clear definition of green finance can lead to more investments. This is because a clear definition provides a better understanding of green finance to the investor which can lead them to investing more. Moreover, a clear definition also leads to a clear policy which leads to a policy that supports the preservation of environment and natural resources; 2. Natural Capital means capital which originates from nature, both biotic and abiotic in which is hard to calculate its value because of its characteristics being indistinct; however, its value can be assessed by calculating the cost that needs to be paid if such natural capital is disappeared, this leads to a more accurate valuation of the natural capital. The correct calculation and valuation of natural capital can lead to a better valuation of property in which human consumes. This will then lead to a more accurate calculation of government budget; and 3. The calculation of Kalasin local government budget which calculates from each tax base which can be seen in four parts, that is, the local's own income (e.g. signboard tax, slaughter duty, gas, local government fees, fines, and etc.), local's income that the government collects for (e.g. VAT, specific business tax, government fees from real estate related transactions, and etc.), income that the government allocates to the local (e.g. VAT in accordance to the decentralization plan act) and subsidy from the government. The aforementioned tax did not take natural capital into its calculation; therefore, by using green finance and natural capital, the local can make more income from calculating the natural capital into each tax base and eventually lead to sustainable development.

Keywords: Natural Capital, Green Finance, budget calculation

บทนำ

การเงินสีเขียว (Green Finance) นั้น หมายถึงการเงินซึ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยหมายความรวมถึงกิจกรรมทางการเงินใดๆ ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อการสนับสนุนให้มีการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แนวคิดการเงินสีเขียวดังกล่าวนี้จึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการแก้ปัญหาวิกฤตทางสิ่งแวดล้อม โดยในปัจจุบันมีความนิยมในการทำกิจกรรมหรือธุรกรรมที่เกี่ยวกับการเงินสีเขียวมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น และถูกนำมาปรับใช้โดยองค์กรธุรกิจในด้านต่างๆ เช่น การออกพันธบัตรสีเขียว เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคส่วนธุรกิจสามารถมีบทบาทในการช่วยแก้ไขแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยนับเป็นมิติใหม่ที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับ climate change โดยส่วนใหญ่การเงินสีเขียวในขณะนี้ จะเน้นไปในด้านการบริหารจัดการการปล่อยคาร์บอน หรือก๊าซเรือนกระจกจากการประกอบธุรกิจ และการลงทุนในการเงินสีเขียว เช่น Green loan และ Green bond เป็นต้นในระดับนานาชาติ โครงการ

สิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme) ได้กล่าวว่า การเงินสีเขียวคือกิจการทางการเงินซึ่งทำให้มีความคล่องตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้นจากภาคเอกชนขนาดเล็กไปจนถึงภาครัฐ รวมทั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยปัจจัยหลักในการเงินสีเขียวนี้คือการบริหารทรัพยากรและความเสี่ยงทาง

สังคมให้เข้าไปสู่โอกาสอันนำมาซึ่งอัตราผลตอบแทนที่น่าพอใจ เกิดประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดภาระรับผิดชอบที่สูงขึ้น (UN environment programme, n.d.)

ในประเทศไทยนั้น มีหน่วยงานต่าง ๆ อาทิเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.) กระทรวงพลังงาน สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) กระทรวงคมนาคม องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) (อบก.) สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานหมุนเวียน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าไทย สมาคมธนาคารไทย สมาคมธนาคารนานาชาติ สมาคมสถาบันการเงินของรัฐ โดยสถาบันเหล่านี้ อยู่ในช่วงดำเนินการจัดทำมาตรฐานกลางในการกำหนดนิยามและจัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Taxonomy) เพื่อให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคการเงิน มีความเข้าใจตรงกันและให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเผยแพร่ มาตรฐานการจัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Thailand Taxonomy) ระยะที่ 1 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

เนื่องจากในปัจจุบันรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังหดตัวจากการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ โดยมีวิธีการคำนวณจากฐานภาษีต่างๆ เป็นที่มา อย่างไรก็ตาม โดยฐานภาษีดังกล่าวเหล่านี้มิได้นำต้นทุนทางธรรมชาติมาคำนวณด้วย ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเน้นที่จะอธิบายว่าการใช้การเงินสีเขียวและต้นทุนทางธรรมชาติสามารถนำไปสู่การที่ท้องถิ่นสามารถมีรายได้มากขึ้นจากการคำนวณต้นทุนธรรมชาติในฐานภาษีต่างๆ และสามารถนำไปสู่การเก็บภาษีที่มีการคิดคำนวณจากต้นทุนทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริง ในท้ายที่สุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะสามารถนำรายได้ที่จัดเก็บมาจากการคิดคำนวณเหล่านี้ไปบริหารจัดการเพื่อทดแทนทรัพยากรหรือต้นทุนทางธรรมชาติที่เสียไปจากการใช้ของคนในพื้นที่ได้อย่างครบวงจร โดยผู้เขียนหวังว่าบทความนี้จะสามารถก่อให้เกิดการตื่นรู้และชี้ให้เห็นประโยชน์เบื้องต้นของการนำการเงินสีเขียวมาบูรณาการเข้ากับการดำเนินการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ และจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

อนึ่งบทความนี้เป็นเพียงปฐมบทของการเงินสีเขียวและต้นทุนทางธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการคำนวณต้นทุนต่างๆ เนื่องจากทรัพยากรในปัจจุบันและมูลค่าสินค้าในปัจจุบันนั้นมิได้สะท้อนต้นทุนดังกล่าว ทำให้การคำนวณมูลค่าสินค้าและบริการต่างๆ คลาดเคลื่อน อันมีผลต่อฐานภาษีซึ่งเป็นที่มาของงบประมาณของรัฐและท้องถิ่น โดยการนำการเงินสีเขียวและต้นทุนอาจทำให้รัฐและท้องถิ่นมีงบประมาณมากขึ้นอีก เนื่องจากการเงินสีเขียวและต้นทุนทางธรรมชาติแสดงให้เห็นถึงมูลค่าที่แท้จริงของการบริโภคและความมั่งคั่งได้โดยมิได้ปิดบังมูลค่าที่เสียไปของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งลดลงจากการบริโภคและความมั่งคั่งดังกล่าว อันมีผลทำให้รัฐสามารถคำนวณฐานภาษีได้อย่างเหมาะสมขึ้น ซึ่งนำไปสู่การใช้งบประมาณดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมที่เสียไปจากการบริโภคและเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติ

1.2 เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีปรับใช้การเงินสีเขียวและต้นทุนธรรมชาติในการคำนวณงบประมาณการคลังของหน่วยงานรัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายที่ได้ถูกตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยสหประชาชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงโลกอย่างยั่งยืนด้วย จุดมุ่งหมาย 17 ประการ (17 Goals) และ เป้าหมาย 169 ประการ (169 Targets) เพื่อยุติความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และปกป้องสิ่งแวดล้อม ภายในปี พ.ศ. 2573 โดยเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น เป็นเป้าหมายที่สามารถปรับใช้ได้กับทุกประเทศทั่วโลกโดยไม่มีข้อยกเว้น (ITB Sustainable Development Goals (SDGs) Network, ม.ป.ป.) โดยเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย อันได้แก่ การยุติความยากจน การยุติความหิวโหย การมีสุขภาพที่ดีและความเป็นอยู่ที่ดี การมีการศึกษาที่มีคุณภาพ การมีความเสมอภาคระหว่างเพศ การสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล การมีพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่เข้าถึงได้ การมีงานที่มีคุณค่าและมีการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมอุตสาหกรรม นวัตกรรม และ โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน การลดความเหลื่อมล้ำ เมืองยั่งยืนและชุมชนยั่งยืน การผลิตและการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ การปฏิบัติกรอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การส่งเสริมความสงบสุข ความยุติธรรม และการมีองค์กรณ์ที่เข้มแข็ง และสุดท้าย การส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Pirlea, Serajuddin, Wadhwa, & Welch, 2023)

แนวคิดเรื่อง “ทุน” เป็นสิ่งที่ถูกพูดถึงกันอย่างยาวนานไม่ว่าจะเป็นทุนในแง่ของเงิน หรือมนุษย์ก็ตาม อย่างไรก็ตาม หนึ่งที่มีความสำคัญต่อธุรกิจอย่างมาคือทุน หรือ ต้นทุนทางธรรมชาติ เช่น ดิน แร่ธาตุ น้ำ หรือกระทั่งอากาศ ก็ดี ทั้งนี้เมื่อเศรษฐกิจ สังคม และธุรกิจเติบโตขึ้น ซึ่งส่งผลเสียอย่างมหาศาลต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้นทุนทางธรรมชาติกลับถูกนำมาคำนวณน้อยลงหรือในอีกนัยหนึ่งต้นทุนทางธรรมชาติถูกตีมูลค่าต่ำลง ซึ่งเป็นผลให้สิ่งแวดล้อมถดถอยมากขึ้น (WWF, n.d.; Sachs, Woo, Yoshino, & Taghizadeh-Hesary, 2019) ดังนั้นจึงเกิดแนวคิด การเงินสีเขียวขึ้น โดยการเงินสีเขียวขึ้นนั้นเป็นคำที่ใช้กันโดยมิได้มีความหมายที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอย่างสากลแต่อย่างใด ทั้งนี้คำดังกล่าวเป็นคำอธิบายถึงการลงทุนในหลากหลายรูปแบบซึ่งมีเป้าประสงค์ในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในการลงทุนในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะโดยการลงทุนโดยตรง การประกัน หรือ การลงทุนผ่านสถาบันการเงินนั้นจะต้องคำนึงถึงมูลค่าของสิ่งแวดล้อมและต้นทุนทางธรรมชาติไม่ว่าในทางตรงหรือทางอ้อม (UN ESCAP, 2012; Green Finance Platform, ม.ป.ป.)

แนวคิดการคลังมหาชนนั้นเป็นแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของรัฐในการหารายได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บภาษีหรือไม่ก็ตาม เพื่อการใช้จ่ายโดยการวางแผนงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งงบประมาณแผ่นดินนั้นมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ กล่าวคือ หนึ่ง งบประมาณแผ่นดินมีลักษณะเป็นแผน ดังนั้นจึงเป็นการคาดการณ์คำนึงถึงกิจกรรมต่างๆ ในอนาคต สอง งบประมาณแผ่นดินเป็นเอกสารการเงินที่ประกอบด้วยตัวเลขซึ่งกำกับไว้กับรายการและวัตถุประสงค์ของรายจ่ายนั้น สาม งบประมาณแผ่นดินนั้นมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ตายตัว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามเพื่อความต่อเนื่องงบประมาณดังกล่าวอาจกำหนดไว้มากกว่าหนึ่งปี และสุดท้ายเนื่องจากงบประมาณมีลักษณะเป็นแผนซึ่งเป็นการคาดการณ์อนาคต ดังนั้น จึงอาจมีความคาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ได้อันมีผลกระทบต่อแผนที่ประมาณการไว้ ดังนั้นในบางกรณีจึงต้องมีการขออนุมัติเปลี่ยนแปลงงบประมาณ นอกเหนือจากนั้นแนวคิดการคลังมหาชนยังสามารถหลีกเลี่ยงไปสู่การคลังท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการคลังนั้นเกี่ยวเนื่องกับการจัดหารายได้และการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหารายได้ได้มากก็ย่อมต้องพึ่งรายได้จากส่วนกลางน้อยลงซึ่งส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความเป็นอิสระมากขึ้นและสามารถตอบสนองต่อประชาชนในท้องถิ่นที่ดีขึ้น (สุชัยชิต, 2566)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

การวิจัยเอกสาร Documentary research โดยเป็นการวิจัยขั้นทุติยภูมิ (secondary research)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 2.1 ศึกษาเนื้อหาของการเงินสีเขียว ต้นทุนทางธรรมชาติ และนโยบายหรือนิยามที่มีปรากฏในประเทศไทย
- 2.2 ศึกษาปริมาณแผ่นดินในปัจจุบันของประเทศไทยและจังหวัดกาฬสินธุ์
- 2.3 สรุปผล และ เสนอ การปรับใช้การเงินสีเขียว และ ต้นทุนทางธรรมชาติในการคิดคำนวณงบประมาณแผ่นดินและงบประมาณส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. การเงินสีเขียว และ ต้นทุนทางธรรมชาติ

จากการค้นคว้าพบว่า ในปัจจุบันยังไม่ได้มีการนำการเงินสีเขียว และต้นทุนทางธรรมชาติมาใช้ในการคิดคำนวณการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมขององค์กรส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนั้น บทความนี้จึงจะมุ่งเน้นอธิบายหลักการและนิยามของการเงินสีเขียวและต้นทุนทางธรรมชาติจากการวิจัยเอกสารเป็นการทั่วไป

1.1. การเงินสีเขียว

การเงินสีเขียวเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงอย่างยาวนานในวงวิชาการ ทั้งนี้นิยามของการเงินสีเขียวนั้นกลับไม่ปรากฏอย่างแน่ชัด อย่างไรก็ตามจากกล่าวได้ว่าการเงินสีเขียว นั้น คือการเงินที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุน หรือผลิตภัณฑ์หรือการบริการทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (UN ESCAP, 2012; Noh, 2018) โดยการเงินสีเขียวนี้เป็นหน่วยย่อยของการเงินยั่งยืน (Sustainable Finance) ซึ่งมีเป้าประสงค์ของการเงินยั่งยืนคือการสร้างค่านิยมทางเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคมผ่านระบบ ผลิตภัณฑ์ หรือบริการทางการเงินที่มีความจริง (Noh, 2018; Fiscal Policy Office; Bank of Thailand; Securities; Office of Insurance Commission; Stock Exchange of Thailand; International Finance Corporation, 2021)

แม้การเงินสีเขียวจะไม่มีนิยามที่ชัดเจน ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าการเงินสีเขียวอาจหมายถึงการลงทุนทางการเงินซึ่งไหลผ่านไปสู่การพัฒนาโครงการ สินค้า หรือนโยบายซึ่งส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจแบบยั่งยืนขึ้น ทั้งนี้ การเงินสีเขียวอาจหมายความรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียง การเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Finance) การเงินเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Finance) หรือการเงินอื่นๆ ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม (International Development Finance Club, 2022)

เมื่อพิจารณากรอบกฎหมายและนโยบายของประเทศไทย พบว่า การกำหนดนิยามและจัดหมวดหมู่กิจกรรมในภาคเศรษฐกิจ (Taxonomy) สามารถช่วยให้นักลงทุนประเมินได้ว่าตนกำลังลงทุนกับสิ่งใด และสิ่งนั้น หรือโครงการดังกล่าวมีความโปร่งใสมากน้อยเพียงใด ดังนั้นความชัดเจนในการกำหนดนิยามและจัดหมวดหมู่กิจกรรมจึงสามารถช่วยสนับสนุนให้นักลงทุนลงทุนในโครงการซึ่งสนับสนุนการเงินสีเขียวได้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ฝ่ายตราสารหนี้, 2566) โดยในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้จัดทำมาตรฐานการจัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมของประเทศ ระยะที่ 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการประเมินดังกล่าวนี้จะคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ (Do No Significant Harm: DNSH) และผลกระทบทางสังคม (Minimum Social Safeguards: MSS) และใช้ระบบสัญญาณไฟจราจรเป็นเงื่อนไขและเป็นตัวชี้วัดการประเมินและคัดกรองกิจกรรมเป็นการควบคุม โดยสามารถแบ่งกิจกรรมได้เป็นสามประเภทดังนี้

1. สีเขียว หมายถึง กิจกรรมที่ลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิใกล้เคียงหรือเท่ากับศูนย์ (near zero activities)

2. สีเหลือง หมายถึง กิจกรรมที่ยังไม่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิใกล้เคียงหรือเท่ากับศูนย์ในปัจจุบัน และอยู่ระหว่างการปรับตัวเพื่อลดการปล่อยก๊าซดังกล่าว ทั้งนี้ยังสามารถลดปัญหาได้บ้างแต่ยังสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ ภายใต้การกำหนดเส้นทางการลดคาร์บอน (decarbonization pathway) และภายในกรอบเวลาที่นำเสนอ

3. สีแดง หมายถึง กิจกรรมที่ไม่สามารถประเมินได้ว่าเป็นการลดก๊าซเรือนกระจกสุทธิได้ และไม่เข้าข่ายตามกิจกรรมในระดับสีเขียว หรือ สีเหลือง

การคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ หมายถึง การพิจารณาว่ากิจกรรมที่จะเข้าเกณฑ์สีเขียว หรือ สีเหลืองได้นั้น จะต้องไม่ขัดกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการภายใต้อนุสัญญาาระดับประเทศและสากล

การคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม หมายถึง การพิจารณาว่ากิจกรรมที่จะเข้าเกณฑ์สีเขียว หรือ สีเหลือง จะต้องดำเนินตามมาตรการขั้นต่ำในการป้องกันผลกระทบทางสังคม กล่าวคือการเคารพกฎหมายแรงงานต่างๆ หรืออนุสัญญาระหว่างประเทศอันเกี่ยวเนื่องกับแรงงานและสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแม้บริษัทหรือผู้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์สีเขียว หรือ สีเหลือง แล้วแต่ยังมีได้ปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ซึ่งคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ และ ผลกระทบทางสังคม ก็จะสามารถเข้าเกณฑ์สีเขียว หรือ สีเหลืองได้โดยไม่ต้องผ่านเกณฑ์ดังกล่าว โดยบริษัทหรือผู้ดำเนินการจะได้รับพิจารณาว่าผ่านเกณฑ์ดังกล่าวก็ต่อเมื่อได้ยื่นแผนการปรับปรุงการดำเนินงานเพิ่มเติมและดำเนินงานตามแผนให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี หลังจากการประเมินผล (ธนาคารแห่งประเทศไทย; สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์; กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; กระทรวงพลังงาน; กระทรวงคมนาคม; องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก; สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย; สภาหอการค้าไทย; สมาคมธนาคารไทย; สมาคมสถาบันการเงินของรัฐ, 2566)

1.2. ต้นทุนทางธรรมชาติ

นิยามของต้นทุนทางธรรมชาตินั้นมีแตกต่างกันมากมาย ทั้งนี้ตามระบบแบบบูรณาการสิ่งแวดล้อมและการบัญชีเศรษฐกิจ (system of environmental-economic accounting) พบว่านิยามที่เหมาะสมที่สุดสำหรับต้นทุนทางธรรมชาติคือนิยามของสินทรัพย์ธรรมชาติ (natural assets) ซึ่งหมายถึง สินทรัพย์ซึ่งเกิดโดยธรรมชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโลกไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม โดยทั้งหมดนี้ถือรวมกันเป็น สิ่งแวดล้อมชีวกายภาพ (biophysical environment) ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์ (Statistical Bureau of Guangxi Zhuang Autonomous Region, 2019)

นอกเหนือจากนั้น คณะกรรมการต้นทุนธรรมชาติ (The Natural Capital Committee) ของสหราชอาณาจักร ได้นิยามคำว่า ต้นทุนทางธรรมชาติไว้ดังนี้ ต้นทุนทางธรรมชาติ หมายถึง องค์ประกอบทางธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งสร้างทรัพยากรและบริการอันมีค่าแก่มนุษย์ เช่น ป่า น้ำ พื้นดิน แร่ธาตุ และมหาสมุทร (Natural Capital Committee, 2017)

อย่างไรก็ตามการคำนวณต้นทุนทางธรรมชาตินั้นมีความยากกว่าทุนประเภทอื่นๆ เนื่องจากการตีมูลค่าทุนธรรมชาติไม่สามารถใช้ราคาตลาดได้อย่างทุนประเภทอื่น กล่าวคือ ทุนสังเคราะห์ (Produced Capital) และ ทุนมนุษย์ (Human Capital) เหตุผลมาจากทุนธรรมชาตินั้นมีลักษณะพิเศษกล่าวคือ ธรรมชาตินั้น เคลื่อนไหวอยู่เสมอ มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า และ มีความเจริญงอกงาม (Dasgupta, The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. Abridged Version, 2021) ดังนั้นการกระทำใดที่ได้ทำอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งสามารถมีผลต่อที่แห่งอื่นในอนาคต ซึ่งผลของการกระทำดังกล่าวนี้อาจติดตามไม่ได้ เช่น ต้นไม้อาจอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งโดยไม่เคลื่อนไหว แต่ เกสรและละอองของต้นไม้ดังกล่าวอาจลอยไปสู่ที่อื่นได้ และก่อให้เกิดผลจากต้นไม้ดังกล่าวในอนาคต หรือ กระทั่งสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใต้ดิน หรือใต้น้ำนั้น ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ดังนั้นเมื่อผลของการกระทำดังกล่าวไม่อาจติดตามได้จึงทำให้เป็นการยากในการตีมูลค่าของทุนดังกล่าว (Dasgupta, Wealth and Well-Being, 2023) เช่นนี้ การคำนวณต้นทุนทางธรรมชาติอาจทำได้โดยการวิเคราะห์และสังเกตการณ์ว่าธรรมชาติดังกล่าวนั้นมีหน้าที่อะไร หากธรรมชาติดังกล่าวมิได้ทำหน้าที่เช่นนั้น มนุษย์จำต้องลงทุนสังเคราะห์มากขึ้นเพียงใดเพื่อทดแทนหน้าที่ดังกล่าวที่หายไป หรือคำนวณจาก สุนทรียภาพของธรรมชาตินั้น กล่าวคือ การตั้งคำถามว่ามนุษย์ยอมที่จะ

จ่ายมูลค่าอย่างน้อยเพียงใดเพื่อให้ได้เข้าถึงสุนทรียภาพของธรรมชาตินั้น หรือ ต้องใช้เงินอย่างน้อยเพียงใดเพื่อไปถึงธรรมชาติดังกล่าว เช่น ค่าเช่าอุทยานที่ผู้คนยอมจ่ายเพื่อเข้าถึงธรรมชาติในอุทยาน หรือในกรณีหลัง ค่าเดินทางไปสู่อุทยานดังกล่าว (Dasgupta, The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review, 2021) เช่นนี้ จึงสามารถตีมูลค่าของต้นทุนธรรมชาติได้อย่างถูกต้อง

2. งบประมาณแผ่นดินในประเทศไทย และจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาพบว่างบประมาณแผ่นดิน หมายถึงแผนเกี่ยวกับการใช้จ่ายและจัดหารายได้ของรัฐบาล ซึ่งเงินของแผ่นดินซึ่งสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริหารราชการแผ่นดินนี้ ได้มาจากภาษีอากรของประชาชน (จวงจันท์, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตามในประเทศไทยนั้นมีการแยกรายจ่ายอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดินเป็นเงินนอกงบประมาณ อันได้แก่ เงินทุนหมุนเวียน งบประมาณรัฐวิสาหกิจ เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมไปถึงแต่ไม่จำกัดเพียง งบประมาณของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจในการจัดเก็บเอง แต่ทั้งนี้ยังอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ดังจะกล่าวต่อไป (ยิ้มศิริวัฒน์, 2548)

อัตราภาษีอากร ดังที่ได้กล่าวในวรรคก่อนนั้น จำเป็นต้องใช้สิ่งที่เรียกว่า ฐานภาษี เพื่อเป็นฐานในการประเมินการจัดเก็บภาษีได้ถูกต้อง โดยฐานภาษีจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการเสียภาษีของบุคคล โดยฐานภาษีสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ฐานเกี่ยวกับรายได้ หมายถึงภาษีซึ่งเก็บจากเงินได้จากแหล่งรายได้โดยตรงที่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลอาจหาได้ ฐานการบริโภค หมายถึงภาษีที่จัดเก็บเมื่อเกิดการบริโภคของครัวเรือนหรือเมื่อซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ทั้งนี้รวมถึงสินค้าทั่วไป และสินค้าฟุ่มเฟือย ฐานทรัพย์สิน หมายถึง ภาษีซึ่งจัดเก็บจากความมั่งคั่งที่ประชาชนสั่งสมไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่นที่ดิน หรือรถยนต์ ซึ่งฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงฐานะทางสังคมของผู้เสียภาษีได้ดี และฐานอื่นๆ หมายถึงภาษีซึ่งจัดเก็บเนื่องจากมีลักษณะพิเศษโดยรัฐบาลอาจกำหนดแยกต่างหากออกจากฐานภาษีอื่นๆ ทั้งนี้การจัดเก็บภาษีอากรดังกล่าวโดยคำนึงถึงฐานภาษีนั้น จะต้องมีการคิดอัตราที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (เชียรถาวร, 2543)

จากการพิจารณาพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มาตรา 4 พบว่า งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้ตั้งไว้เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 3.1 ล้านล้านบาท ทั้งนี้งบประมาณดังกล่าวยอมมาจากภาษีอากรซึ่งได้กล่าวในวรรคก่อนอันคำนวณจากฐานภาษีประเภทต่างๆ โดยจะเห็นได้ว่าฐานภาษีต่างๆ นั้นคำนวณจากทุน ไม่ว่าจะเป็นทุนสังเคราะห์หรือทุนมนุษย์ก็ดี แต่ปราศจากการคำนึงถึงทุนธรรมชาติ

พิจารณาต่อมาในส่วนของรายได้และงบประมาณของจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจัดเก็บได้จากสี่ส่วนกล่าวคือ หนึ่งรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง ได้แก่ ภาษีป้าย หรือ ค่าธรรมเนียมต่างๆ สองรายได้จากท้องถิ่นที่รัฐบาลจัดเก็บให้ ได้แก่ ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ฯลฯ สามรายได้ที่รัฐบาลแบ่งให้ท้องถิ่น ได้แก่ เงินภาษีมูลค่าเพิ่มตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ และ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ซึ่งสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นคำนวณได้ตามสูตรดังนี้ เมื่อรายได้จัดเก็บเองคือ L, รัฐจัดเก็บและแบ่งให้คือ G, เงินอุดหนุนคือ S, และ งบประมาณการรายได้สุทธิของรัฐคือ N (ส่วนการกระจายอำนาจด้านการเงินการคลัง สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

สัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น = $(L + G + S) / N$

จากข้อมูลรายได้รวมของจังหวัดกาฬสินธุ์คิดเป็น 9,408.23 ล้านบาท ซึ่งจำแนกได้เป็น รายได้จัดเก็บเอง 302.25 ล้านบาท รัฐจัดเก็บและแบ่งให้ 3,776.43 ล้านบาท และ เงินอุดหนุน 5,329.55 ล้านบาท (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566) โดยเมื่อสังเกตและพิจารณาจะพบว่าที่มาของรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็ได้มีการนำต้นทุนทางธรรมชาติในการคิดอัตราส่วนภาษีอากรต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ในปัจจุบัน ไม่ได้มีการนำการเงินสีเขียวมาใช้หรือนำต้นทุนทางธรรมชาติมาใช้คิดคำนวณอัตราและความเหมาะสมในการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้แก่รัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานประจำจังหวัดในประเทศไทยแต่อย่างใด แต่มีเพียงการจัดเก็บภาษีจากการคำนวณจากฐานภาษี

โดยจากการศึกษาพบว่างบประมาณแผ่นดินรวมถึงงบประมาณส่วนท้องถิ่นนั้นใช้ฐานภาษีต่างๆ ในการคำนวณอัตราและความเหมาะสมในการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้แก่รัฐในการใช้จ่ายเพื่อการดำเนินการและพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ฐานภาษีดังกล่าว แม้จะมีการกล่าวถึงฐานภาษีทรัพย์สินซึ่งสะท้อนถึงความมั่งคั่งของผู้เสียภาษีได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ฐานภาษีดังกล่าวก็ได้คำนึงถึงต้นทุนทางธรรมชาติแต่อย่างใด

จากการศึกษาพบว่าต้นทุนทางธรรมชาตินั้นแท้จริงสามารถสะท้อนมูลค่าของทรัพย์สินได้อย่างแท้จริงเนื่องจากต้นทุนทางธรรมชาตินั้นนำต้นทุนซึ่งมองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ แต่มีการใช้ทุนดังกล่าวในการผลิตมาคิดคำนวณมูลค่าที่แท้จริง ดังนั้นเมื่อต้นทุนทางธรรมชาติถูกนำไปคำนวณรวมอัตราภาษีจะทำให้รัฐจัดเก็บภาษีได้มากขึ้นเพื่อใช้ภาษีดังกล่าวในส่วนที่เพิ่มขึ้นมานั้นในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่สูญหายไปจากการบริโภคอันก่อให้เกิดการจัดเก็บภาษีต่างๆ นอกเหนือจากนั้น การใช้การเงินสีเขียวทำให้โครงการและบริษัทต่างๆ ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งเมื่อทรัพยากรถูกใช้อย่างคุ้มค่ามากขึ้นโดยคำนึงถึงการปล่อยมลพิษหรือสร้างมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อมน้อยลงก็จะก่อให้เกิดกำไรแก่ธุรกิจมากขึ้นเนื่องจากโครงการหรือธุรกิจ เนื่องจากไม่จำเป็นต้องเสียค่าบำรุงหรือนำรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือการผลิตดังกล่าว (Lovins, 2004) นอกเหนือจากนั้น เนื่องจากการคำนวณต้นทุนทางธรรมชาติจำเป็นต้องใช้นักวิจัยและนักวิชาการจากหลายภาคส่วน อาทิเช่น นักสิ่งแวดล้อม นักเศรษฐศาสตร์ และนักสังคมวิทยา โดยจะต้องพิจารณาในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไปซึ่งไม่สามารถมีมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่งได้ (Dasgupta, Wealth and Well-Being, 2023) ดังนั้นการศึกษา บังคับใช้การเงินสีเขียวและคำนวณต้นทุนทางธรรมชาตินั้นมีผลก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่บริษัท โครงการ และประเทศได้มากขึ้น แล้วยังเกิดงานซึ่งนำนักวิชาการและนักวิจัยกลับสู่ท้องถิ่นของตนได้ อีกทั้งยังนำประเทศไทยสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ประเทศไทยกำลังเดินทางเข้าสู่การศึกษาภาษีคาร์บอนโดยมีแผนที่นำทางการลดก๊าซเรือนกระจกปี พ.ศ. 2564 – 2573 นอกเหนือจากนั้นการเริ่มมีนิยามในแง่การเงินสีเขียวของประเทศไทยเองก็เป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมให้เกิดธุรกิจซึ่งคำนึงถึงต้นทุนทางธรรมชาติมากขึ้น อนึ่งการศึกษาดังกล่าวนี้นับเป็นการศึกษาในระยะเริ่มต้นเท่านั้น เพื่อให้รัฐมองเห็นถึงความสำคัญของการใช้การเงินสีเขียว และการคำนึงถึงต้นทุนสีเขียวในการคำนวณงบประมาณและคำนวณภาษีฐานต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นภาษีบริโภค หรือภาษีทรัพย์สินเองก็ดี ซึ่งมีได้นำต้นทุนทางธรรมชาติมารวมในการคำนวณอัตราภาษี ซึ่งเมื่อเกิดรายได้จากการคิดอัตราภาษีดังกล่าวแล้ว ยังสามารถนำงบประมาณที่เพิ่มขึ้นมาจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมและดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่สูญหายไปจากการบริโภคของมนุษย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ITB Sustainable Development Goals (SDGs) Network. (ม.ป.ป.). *What is Sustainable Development Goals*

(SDGs)? เข้าถึงได้จาก ITB Sustainable Development Goals (SDGs) Network:

<https://sdgsc.itb.ac.id/what-is-sdgs/>

A F Pirlea, U Serajuddin, D Wadhwa, และ M Welch (บ.ก.). (2023). *Atlas of Sustainable Development Goals*

2023. เข้าถึงได้จาก <https://datatopics.worldbank.org/sdgateatlas/>

WWF. (ม.ป.ป.). *Sustainable Finance*. เข้าถึงได้จาก WWF:

https://www.wwf.or.th/en/our_work/business/sustainable_finance/

- Jeffrey D. Sachs, Wing Thye Woo, Naoyuki Yoshino, และ Farhad Taghizadeh-Hesary. (2019). *WHY IS GREEN FINANCE IMPORTANT?* Tokyo: Asian Development Bank Institute. เข้าถึงได้จาก <https://www.adb.org/publications/why-green-finance-important>
- UN ESCAP. (2012). *Low carbon green growth roadmap for Asia and the Pacific : turning resource constraints and the climate crisis into economic growth opportunities.* United Nations publication.
- Green Finance Platform. (ม.ป.ป.). *Natural Capital.* เข้าถึงได้จาก Green Finance Platform: <https://www.greenfinanceplatform.org/themes/natural-capital>
- พรณิศา สุขชัยชิต. (2566). *ปัญหามาตรการทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดด้านการคลัง ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540.* สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- Hee Jin Noh. (2018). *Financial Strategy to Accelerate Green Growth.* *ADB Working Paper 866.* doi:<https://www.adb.org/publications/financial-strategy-accelerate-green-growth>
- Fiscal Policy Office; Bank of Thailand; Securities; Office of Insurance Commission; Stock Exchange of Thailand; International Finance Corporation. (2021). *Sustainable Finance Initiatives for Thailand.* เข้าถึงได้จาก <https://www.sec.or.th/TH/Documents/KnowledgeBase/SustainableFinanceInitiativesforThailand.pdf>
- International Development Finance Club. (2022). *IDFC Green Finance Mapping Report 2022.* Climate Policy Initiative.
- Aldo Romani. (2019). *Confucius and green finance Green bonds.* European Investment Bank.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ฝ่ายตราสารหนี้. (2566). *Taxonomy กับการพัฒนาการเงินเพื่อความยั่งยืน.* สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.). ธนาคารแห่งประเทศไทย;สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์;กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม;กระทรวงพลังงาน;กระทรวงคมนาคม;องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก;สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย;สภาหอการค้าไทย;สมาคมธนาคารไทย;สมาคมสถาบันการเงินของรัฐ. (2566). *มาตรฐานการจัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Thailand Taxonomy) ระยะที่ 1.* เข้าถึงได้จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/financial-innovation/sustainable-finance/green/Thailand_Taxonomy_Phase1_Jun2023_TH.pdf
- Statistical Bureau of Guangxi Zhuang Autonomous Region. (2019). *Guidelines for the Pilot of Natural Capital Accounting and Valuation of Ecosystem Services Project (Draft).* Guangxi Zhuang Autonomous Region: Statistical Bureau of Guangxi Zhuang Autonomous Region.
- Natural Capital Committee. (2017). *Economic valuation and its applications in natural capital management and the Government's 25 Year Environment Plan.* Natural Capital Committee.
- Partha Dasgupta. (2021). *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. Abridged Version.* HM Treasury.
- Partha Dasgupta. (29 September 2023). *Wealth and Well-Being. Keynote Speech.* Bangkok: Bank of Thailand. เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=SSXJ-_RFpvk

Partha Dasgupta. (2021). *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. HM Treasury.

อัญชลี จวงจันทร์. (ม.ป.ป.). *งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน*. เข้าถึงได้จาก สถาบันพระปกเกล้า:

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%87%E0%B8%9A%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%88%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%94%E0%B8%B4>

นคร ยิ้มศิริวัฒน์. (2548). *การคลังรัฐบาล (Public Finance)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอนก เขียวถาวร. (2543). *เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ส่วนการกระจายอำนาจด้านการเงินการคลัง สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

(ม.ป.ป.). *รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2566). *ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕*.

กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

L. Hunter Lovins. (2004). Natural capitalism: path to sustainability. *Natural Resources & Environment*, 3-8.

KSUC-O-069

การสังเคราะห์บทความการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

The sustainable development of communities through Article

จิรัฐ ชวนชม* สุทิศา จุลกนิษฐ์ และ นุสรุลา ลาภภูวนารถ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

*Corresponding author: jchuancom01@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณลักษณะบทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจากการสังเคราะห์บทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือบทความวิจัย และวิชาการ ที่ได้มีการเผยแพร่ในศูนย์ ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยที่ถูกตีพิมพ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2561- 2565 โดยมีบทความที่ผ่านการคัดเลือก จำนวน 22 บทความ เครื่องมือที่ใช้การวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลบทความและแบบประเมินคุณภาพบทความ (ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และ 1.00) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ และ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า บทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน บทความ ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 7 บทความ คิดเป็นร้อยละ 31.81 เป็นบทความวิจัย จำนวน 13 บทความ คิดเป็นร้อยละ 59.09 รูปแบบบทความเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 16 บทความ คิดเป็นร้อยละ 72.72 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 14 บทความ คิดเป็นร้อยละ 63.63 และ แนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การพัฒนาชุมชนต้องมีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมต้องมีการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องในแต่ละพื้นที่และผู้นำชุมชนควรมีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: การสังเคราะห์, บทความ, ชุมชน, ความยั่งยืน

Abstract

The objective of this research was to study the characteristics of articles on sustainable community development and to find ways to develop sustainable communities through the synthesis of articles on sustainable community development. The population used in this study is research and academic articles that have been published in Thai journals Citation index Center of published in various journals During 2018-2022, 22 roles were selected. Research instruments were article records and article quality assessments (confidence values were 0.91 and 1.00). Statistical data analysis using descriptive statistics. Frequency and percentage, Articles related to sustainable community development In 2020, 7 articles or 31.81% were research articles, 13 articles or 59.09% were qualitative research. 16 articles or 72.72% The tools used to collect data are interviews. 14 articles or 63.63% and results of the study. Guidelines for sustainable community development It is found that community development requires participatory development,

management must be consistent in each area, and assembly leaders should promote community participation processes to achieve sustainability in community development.

Keywords: synthesis, article, community, sustainable

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดทำแผนระดับที่ 3 เพื่อให้การดำเนินงานของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้ ในส่วนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลของการยกระดับสุขภาพการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งประเด็นด้านการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอดจึงเป็นข้อจำกัดในการผลิตและยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทิศทางการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจากการประเมินภาพรวมของบริบทและสถานะของทุนทางสังคมของประเทศไทยบ่งชี้ให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างเพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรมด้วยการกระจายโอกาส สร้างความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงรายได้ ความมั่งคั่ง เชิงพื้นที่ และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) กรมการพัฒนาชุมชน (2566) ได้มีการกำหนดกรอบแผนปฏิบัติการภายใต้สถานการณ์และสภาพแวดล้อมของการพัฒนาประเทศและแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงสำคัญของโลกที่มีผลกระทบต่อกรมการพัฒนาชุมชนและชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยมีการวางเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาตนเองสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคง คนในชุมชนมีงาน มีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเครือข่ายการพัฒนาชุมชนสามารถขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็ง และเกิดการเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรแกนนำชุมชน ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนให้มีความสามารถในการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนและบริหารจัดการชุมชนที่ดีส่งเสริมให้ชุมชนนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างความโดดเด่นบนฐานของความเข้มแข็งและปัญหาความต้องการของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และมีการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง ส่งเสริมให้มีระบบการสนับสนุนความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกมิติตั้งแต่ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนจะต้องให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยยึดหลักทางสายที่สามารถสร้างชุมชนให้มีภูมิคุ้มกันและมีความเข้มแข็งแบบยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ที่ทรงเล็งเห็นและชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงท่ามกลางมรสุมระบบเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบันมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาชุมชน โดยมีเป้าหมายในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสม (วรการณ พูลสวัสดิ์ และคณะ, 2562)

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นโจทย์ความท้าทายให้กับประเทศทั่วโลกที่เริ่มหาแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในส่วนของประเทศไทยก็เช่นกันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สอดคล้องกับกับความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs Goals) ประกอบกับการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา โดยเริ่มใช้พัฒนาจากส่วนเล็ก ๆ องค์กร ชุมชน และสังคม

ใช้หลักความพอประมาณมาใช้ในการพัฒนาจิตสำนึก ให้เกิดความต้องการอย่างพอประมาณจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างสมดุล เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมีเหตุมีผล สร้างวิถีชีวิตที่สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (มูลนิธิมั่นพัฒนา, 2562)

จากการศึกษาและการค้นคว้าพบว่ามีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และมีนักวิจัย นักวิชาการได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในเรื่องดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 จนถึง พ.ศ.2565 มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสถิติอย่างเป็นระบบเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะบทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
- 1.2 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจากการสังเคราะห์บทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เสถียร ฉันทะ และคณะ (2560) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่สามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ราบรื่น โดยไม่เกิดสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นการบูรณาการทำให้เป็นองค์รวม องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือมีคุณภาพ สำหรับ Brundtland Commission (1987) ได้กล่าวถึงการสร้างสมดุล 3 มิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้ มิติการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพมีการกระจายรายได้ ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มีศักดิ์ศรีและมีผลิตภาพสูงส่งเสริมให้เกิดสังคมมีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศ สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชนี ตูเลีย (2561) ศึกษาผู้นำชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถร่วมกันพยากรณ์ถึงความเข้มแข็งด้านคุณภาพชีวิต และสังคม ในจังหวัด นราธิวาส อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ความเป็นพหุวัฒนธรรมของผู้นำชุมชน ส่งผลต่อความเข้มแข็งด้านคุณภาพชีวิตและสังคม จำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพด้านการบริหารงาน และด้านบริหารสังคมโดยประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

วุฒิพล ฉัตรจรัสกุล และ พิรพจน์ ยอดยิ่ง (2564) ศึกษาการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการสื่อสารของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีส่วนร่วม ทั้งในด้านบทบาทการสื่อสาร ทิศทางการสื่อสาร การไหลของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจากการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทำให้ประชาชนสื่อสารกันได้อย่างสะดวกรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านอันนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ทำให้ชุมชนโดยรวมพัฒนาได้เร็วขึ้น

อับดุลคอเล็ค เจาะแต (2557) ได้ศึกษาบริบทของชุมชนหรือปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จพบว่าบริบทของชุมชน/ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประสบความสำเร็จประกอบไปด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) ผู้นำศาสนา 3) วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน 4) ทุนทางสังคม และ 5) และการสร้างแรงจูงใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในรูปแบบวิจัยเอกสาร โดยใช้การสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้วิธีวิเคราะห์ทอภิมาน (Meta-Analysis) เป็นวิธีการวิจัยที่ใช้สังเคราะห์บทความวิจัยและบทความวิชาการหลาย ๆ เรื่องที่มีการศึกษาปัญหาเดียวกัน โดยใช้เทคนิคทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลการวิจัย ซึ่งมีการประเมินในรูปแบบของดัชนีมาตรฐานคือค่า ขนาดอิทธิพล เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่นำมาซึ่งการสรุปที่กว้างขวางกลุ่มเล็ก โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร

เอกสารที่นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนสามารถสืบค้นได้โดยคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้าสู่ฐานข้อมูลออนไลน์ ที่เป็นฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ThaiJo) ที่ได้มีการเผยแพร่บทความ ในระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 25665

1.2 เกณฑ์ประเมินคุณภาพบทความ มีคะแนนคุณภาพบทความรวมตั้งแต่ 70 คะแนนขึ้นไป

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพัฒนแบบประเมินคุณภาพบทความโดยมีตัวบ่งชี้ ประเมินคุณสมบัติด้านความถูกต้อง เหมาะสมความน่าเชื่อถือ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่กำลังศึกษา ประกอบด้วย ชื่อเรื่องและบทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ การนำเสนอรายงานวิจัย และคุณภาพวิจัยโดยรวม

2.2 แบบประเมินคุณภาพบทความ ประกอบด้วย ชื่อเรื่องและบทนำ (8 ข้อ) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2 ข้อ) วิธีการดำเนินการวิจัย (7 ข้อ) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (2 ข้อ) การสรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ (3 ข้อ) การนำเสนอรายงานวิจัย (2 ข้อ) และคุณภาพวิจัยโดยรวม (1 ข้อ) รวมทั้งหมด 25 ข้อ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความ

2.3 การประเมินเป็นแบบมาตรวัด 5 ระดับ โดยมีการกำหนดคะแนนต่ำสุดคือ 0 หมายถึงคุณภาพ บทความต่ำ และสูงสุดคือ 4 หมายถึงคุณภาพบทความสูง แบ่งคะแนนรวมเป็น 5 ช่วง ดังต่อไปนี้ คะแนนรวม 90 ถึง 100 คือระดับ A คะแนนรวม 70 ถึง 89 คะแนน คือระดับ B คะแนนรวม 50 ถึง 69 คะแนนคือระดับ C คะแนนรวม 30 ถึง 49 คือระดับ D และคะแนนรวม ต่ำกว่า 29 คะแนนคือระดับ F และแบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย เพื่อใช้ในการสังเคราะห์บทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของบทความ จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 คุณลักษณะของบทความจำนวน 16 ข้อ

2.4 คณะผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือด้วยวิธีการประเมินความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Cooper, Hedges and Valentine (2009) พบว่าแบบประเมินคุณภาพบทความและแบบบันทึกข้อมูลบทความมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.0 และ 0.91 ตามลำดับ

3. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ บทความวิจัยและบทความวิชาการ มีจำนวน 25 บทความ ที่ดำเนินการทำการสืบค้นด้วยคำว่า “การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” ในระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2565

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ได้จำนวนบทความวิจัยและบทความวิชาการ ที่ผ่านการคัดเลือกนำมาใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 22 บทความ (Cooper, Hedges and Valentine, 2009) พบว่าแบบประเมินคุณภาพบทความและแบบบันทึกข้อมูลบทความมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.0 และ 0.91 ตามลำดับ

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ การวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัย ประกอบไปด้วย ปี พ.ศ. ที่ค้นพบบทความ ประเภทของบทความ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล แนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้สถิติแจกแจงความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะบทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลปี พ.ศ. ของบทความที่เกี่ยวข้องกับบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า บทความ ปี พ.ศ. 2563 พบมากที่สุด จำนวน 7 บทความ คิดเป็นร้อยละ 31.81 รองลงมา ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 6 บทความ คิดเป็นร้อยละ 27.27 สำหรับ ปี พ.ศ. 2565 และ ปี พ.ศ. 2562 มาเป็นอันดับสุดท้าย จำนวน 2 บทความ คิดเป็นร้อยละ 9.09 รายละเอียด ตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ปี พ.ศ. ของบทความ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปี พ.ศ. 2565	2	9.09
2. ปี พ.ศ. 2564	5	22.72
3. ปี พ.ศ. 2563	7	31.81
4. ปี พ.ศ. 2562	2	9.09
5. ปี พ.ศ. 2561	6	27.27
โดยรวม	22	100.00

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทของบทความที่เกี่ยวข้องกับบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า บทความวิจัย จำนวน 13 บทความ คิดเป็นร้อยละ 59.09 บทความวิชาการ จำนวน 9 บทความ คิดเป็นร้อยละ 40.91 รายละเอียด ตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ประเภทของบทความ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. บทความวิจัย	13	59.09
2. บทความวิชาการ	9	40.91
โดยรวม	22	100.00

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการดำเนินการวิจัยบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ มากที่สุด จำนวน 14 บทความ คิดเป็นร้อยละ 63.63 รองลงมา วิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 6 บทความ คิดเป็นร้อยละ 17.28 และ การวิจัยแบบผสมผสาน มาเป็นอันดับสุดท้าย จำนวน 2 บทความ คิดเป็นร้อยละ 9.09 รายละเอียด ตารางที่ 3

ตารางที่ 3: เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. การวิจัยเชิงคุณภาพ	14	63.63
2. การวิจัยเชิงปริมาณ	6	17.28
3. การวิจัยแบบผสมผสาน	2	9.09
โดยรวม	22	100.00

2. ผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการดำเนินการวิจัยบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ภายในชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มากที่สุด จำนวน 11 บทความ คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา การอนุรักษ์และส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรและพื้นที่ จำนวน 3 บทความ คิดเป็นร้อยละ 13.63 และ การจัดช่องทางการสื่อสาร/การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกด้านทุกมิติ และการแก้ไขปัญหาความยากจน มาเป็นอันดับสุดท้าย จำนวน 1 บทความ คิดเป็นร้อยละ 4.54 รายละเอียด ตารางที่ 4

ตารางที่ 4: แนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ภายในชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	11	50.00
2. การบริหารจัดการชุมชนที่สอดคล้องในแต่ละพื้นที่	2	9.09
3. ผู้นำทำหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ	2	9.09
4. การจัดช่องทางการสื่อสาร	1	4.54
5. การพัฒนาและการบริหารจัดการชุมชนบนหลักธรรมาภิบาล	2	9.09
6. การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกด้านทุกมิติและการแก้ไขปัญหาความยากจน	1	4.54
7. การอนุรักษ์และส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรและพื้นที่	3	13.63
โดยรวม	22	100.00

อภิปรายผลการวิจัย

บทความส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพสอดคล้องกับเมธาธัติน จันตะนี (2565) ที่ว่าวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจหรือตีความปรากฏการณ์ตามการให้ความหมายของชุมชน/สังคมที่ดำรงอยู่ในที่นั้น ดังนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์หลายรูปแบบ โดยพรรณนาถึงช่วงเวลาที่เป็นกิจวัตรหรือช่วงเวลาที่เกิดปัญหาขึ้นกับคนในชุมชน/สังคม

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในประเด็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ภายในชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน สอดคล้องกับ โกวิทย์ พวงงาม (2562) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเป็นการให้ความสำคัญกับบุคคล ในการตัดสินใจในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน อีกทั้งอับดุลคอเล็ค เจาะแต (2557) ได้ศึกษาบริบทของชุมชนหรือปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ พบว่าประกอบไปด้วย ภาวะผู้นำ ผู้นำศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ทุนทางสังคมและการสร้างแรงจูงใจ และเสถียร ฉันทะ และคณะ (2560) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนการพัฒนาที่เป็นบูรณาการทำให้เป็นองค์กรรวม นอกจากนี้ วุฒิพล ฉัตรจรีสกุล และ พิรพจน์ ยอดยิ่ง (2564) ยังให้ข้อมูลเสริมว่า รูปแบบการสื่อสารของคนในชุมชนจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในประเด็นการพัฒนาและการบริหารจัดการชุมชนบนหลักของธรรมาภิบาล สอดคล้องกับพัชนี ตูเลีย (2561) ศึกษาผู้นำชุมชนส่งผลต่อความเข้มแข็งด้านคุณภาพชีวิตและสังคม จำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารงาน และด้านบริหารสังคม

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในประเด็นผู้นำทำหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับกรมการพัฒนาชุมชน (2560) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาความคิดความสามารถของประชาชนโดยมีการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ให้ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหา

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในประเด็นการอนุรักษ์และส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรและพื้นที่ สอดคล้องกับBrundtland Commission (1987) กล่าวในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศ สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้

แนวโน้มด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคตตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนและกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการเชื่อมโยงกันทุกด้าน โดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนในชนบท การพัฒนาอีกหลักสำคัญคือ การให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง การพัฒนาที่เกิดจากความสมัครใจมีความเป็นตัวของตัวเองและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นเครื่องค้ำประกัน ผลแห่งการพัฒนาจะตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1. ประเภทของงานวิจัยที่เหมาะสมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และเครื่องมือที่เหมาะสมกับงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้หากมีการวิจัยแบบผสมผสานจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

2. จากการสังเคราะห์บทความไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัย หรือ บทความวิชาการพบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ภายในชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น การนำกระบวนการต่างๆ มาเพื่อให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนจะส่งผลทำให้มีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการที่นำมาใช้ อาทิ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และการใช้รูปแบบการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการรับรู้อย่างทั่วถึงก็เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลของตัวแปรที่ศึกษา ในงานวิจัย ทั้งด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีการทดสอบ สมมติฐานทางสถิติ เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงและแนวทางในการดำเนินงานวิจัยต่อไป
2. ควรมีการสังเคราะห์บทความวิจัย และบทความวิชาการในทุก 5 - 10 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศที่นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์งานที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในวงวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). *แผนปฏิบัติการราชการรายปี (พ.ศ. 2566) ของกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ. กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.
- _____. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ. กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี. ธรรมสาร.
- พัชนี ตูเล๊ะ. (2561). ศักยภาพผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ตอบความเข้มแข็งด้านคุณภาพชีวิตและสังคมในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 74-86.
- วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ และคณะ. (2562). การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดทางสายกลางของขงจื้อ. *วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(3), 489-504.
- มูลนิธิมั่นพัฒนา. (2562). *สืบสานสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ส.พิจิตรการพิมพ์.
- เมธรัตน์ จันตะณี. (2565). รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์*, 4(1), 233-245.
- วุฒิพล ฉัตรจรัสกุล และ พีรพจน์ ยอดยิ่ง. (2564). การเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 8(2), 589 – 606.
- สกาเวเดือน พิมพ์ศาล. (2558). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารวิชาการแพรววาทพาสินี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 2(3), 153-172.
- เสถียร ฉันทะ อรุณี อินเทพ จันท์จิรา ชันประเสริฐ และกัญพัชร ไตรทรัพย์. (2560). *โครงการการสำรวจสถานะขอเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์สังคมและกฎหมายเป้าหมายที่ 2*. กรุงเทพฯ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อับดุลคอเล็ค เจะแด. (2557). *กระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวัสดิ์ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส*. สาขาวิชาการพัฒนารัพยากรมนุษย์ คณะพัฒนารัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Brundtland Commission. (1987). *Our Common Future: report of the world commission on environment and development*. Retrieved Sep 30, 2023, from <http://undocuments.net/our-common-future.pdf>.
- Cooper, H., Hedges, L. V., & Valentine, J. C. (Eds.). (2009). *The handbook of research synthesis and meta-analysis*. (2nd ed.).

KSUC-O-070

การวิจัยและนวัตกรรมการพัฒนาระบบข้อมูล

เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีจังหวัดศรีสะเกษ : ระยะที่ 3

Research and innovation to develop information systems to solve the
Problem of complete and precise poverty in Sisaket Province : Phase 3

สหัส พลนิล^{1*} ประจวบ จันทน์หมื่น² พนิดา พานิชกุล³ ชีรพงศ์ สงผัด⁴ ประภาสิต อานุกาพแสนยากร⁵ และ
อนุวัฒน์ ศรีสุวรรณ⁶

สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ¹

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ²

สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ³

สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ⁴

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ⁵

สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมวัสดุ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ⁶

*Corresponding author: sahsuta.p@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาสอบถามคนจนและครัวเรือนยากจนอำเภอบึงบูรพ์ นำคนจนจริงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและ Classify คนจนไม่จริงออกจากระบบฐานข้อมูล (Add on and Exit) 2) เพื่อจัดทำระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% พร้อมทั้งสร้างระบบข้อมูล Feedback Loop เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ 3) เพื่อพัฒนา Operating Model ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบ Sustainable Livelihoods Framework (SLF) โดยระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/ยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง 4) เพื่อจัดทำ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม และ 5) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจนยกทั้งอำเภอที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 2 อำเภอ อำเภอบึงบูรพ์ พื้นที่การสอบถามครัวเรือนยากที่ตกเกณฑ์ ตามข้อมูล TPMAP ปี 2562 ประชากรที่ศึกษา จำนวน 145 ครัวเรือน อำเภอเมืองศรีสะเกษ พื้นที่การพัฒนา Operating Model ดำเนินการ ใน 7 ตำบล ประชากรเป้าหมาย 770 ครัวเรือน เครื่องมือในการศึกษาครัวเรือนยากจน คือแบบสอบถาม ที่พัฒนาจากส่วนกลาง และใช้ระบบการวิเคราะห์ข้อมูล PPPconnext ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดประชุม จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะ สรุปผลการวิจัยประเด็นตามกรอบการวิจัย Poverty Strategic Framework และสังเคราะห์เป็นยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน ผลการวิจัยพบว่า 1) การสอบถาม 100 % อำเภอบึงบูรพ์ พบคนจนตามรายชื่อ 17.25 % Inclusion error 77.24 % Exclusion error และ 9.66 % เสียชีวิต/ย้ายถิ่นฐาน 5.52 % 2) ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% และระบบข้อมูล Feedback Loop มี 2 ระบบ ได้แก่ กรณีเร่งด่วน ผ่านศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC 1300) ส่งต่อหน่วยงานช่วยเหลือตามภารกิจ และ กรณีไม่เร่งด่วน ผ่าน

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล อำเภอ หน่วยงานตามภารกิจ และนำเข้าสู่ แผนการพัฒนา 3) การพัฒนา Operating Model ดำเนินการ จำนวน 4 โครงการ คนจนเข้าร่วม 805ครัวเรือน พัฒนาอาชีพ/ยกระดับรายได้คนจนด้วยนวัตกรรม สร้างอาชีพและรายได้ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการเฉลี่ยทุกโครงการเพิ่มขึ้นมากกว่า 10% 4) ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรม Poverty Forum ส่งผลให้เกิดการบูรณาการ การทำงานระหว่างหน่วยงาน มีแผนการแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนและพื้นที่ ได้ผลลัพธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ 5) นำเสนอยุทธศาสตร์ การยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดศรีสะเกษ 2 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ด้านข้อมูล และยุทธศาสตร์การขยายองค์ความรู้

คำสำคัญ: ระบบข้อมูล, พลังข้อมูล, สารสนเทศเพื่อการจัดการ, แพลตฟอร์มแก่น

Abstract

The research in this study aims to: 1) Explore and verify the existence of impoverished individuals and households in the district of Bung-Boon, bring genuinely impoverished people into the database, and classify those who are not genuinely impoverished out of the database (Add on and Exit). 2) Develop a referral system for assistance and a 100% assistance referral system, along with creating a Feedback Loop system to track the results of assistance and remove individuals who have received help from the database. 3) Develop an Operating Model at the local level that is suitable for the potential of the target impoverished population and aligns with the context of the area. This model is designed to help impoverished people escape poverty according to the Sustainable Livelihoods Framework (SLF), specifying innovations and/or technologies for livelihood development/income elevation of the bottom 40%. 4) Organize a Poverty Forum as a tool for coordinating assistance referral and formulating a fair strategy to address the issue of poverty, and 5) Develop a strategy to address poverty that enables impoverished individuals to escape poverty throughout the district, linking it with local strategic plans, sub-districts, and villages. Conducted research in 2 districts, Bung-Boon. Difficult area for reviewing households that do not meet the criteria according to TPMAP data in 2019. The study population was 145 households, Mueang Sisaket District. Operating Model development area is carried out in 7 sub-districts, target population 770 households, educational tools Poor households is a centrally developed questionnaire. and use the PPPconnex data analysis system to use participatory processes in organizing meetings Organize a forum to exchange opinions Listen to suggestions Summary of research results on issues according to the Poverty Strategic Framework and synthesized into strategies for solving poverty problems. The research findings reveal that: 1) In the 100% Bung-Boon district assessment, impoverished individuals were identified based on a list, resulting in an inclusion error of 17.25%, exclusion error of 77.24%, and 9.66% deceased/moved. 2) The assistance referral system and 100% assistance referral system, along with the Feedback Loop system, consist of two components: urgent cases referred through the Social Assistance Center (OSCC 1300) and non-urgent cases referred through the Sub-district Quality of Life Development Committee. 3) The development of the Operating Model involved four projects with the participation of 805 impoverished households. The projects focused on innovatively developing livelihoods and increasing income by over 10% for participants. 4) The Poverty Forum activities resulted in coordination among organizations, continuous problem-solving plans, sustainable community

development, and both formal and informal outcomes. 5) The proposed strategies for uplifting efforts to address poverty in Sisaket province include two strategies: one focusing on data and the other on expanding knowledge.

Keywords: Data System, Data Empowerment, Information Governance, Poverty Alleviation Platform.

บทนำ

ความยากจนเป็นพลวัตและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สัมพันธ์กับบุคคลและสภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมืองในขณะนั้น ในการแก้ไขความยากจนจึงต้องปรับกลยุทธ์และวิธีการแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง จังหวัดศรีสะเกษอยู่ใน 10 จังหวัดที่มีความยากจน (TPMAP, 2562) ในปี 2563-2564 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้ทำการวิจัยโดยใช้กลยุทธ์แพลตฟอร์มแก้จน (Poverty Platform) การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 1) ระบบข้อมูลที่แม่นยำ 2) การส่งต่อความช่วยเหลือ 3) การพัฒนานวัตกรรมแก้ไขปัญหความยากจน และ 4) การจัดทำนโยบาย/แผน (กิตติ สัจจาวัฒนา, 2564) โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในจังหวัดศรีสะเกษ การศึกษาที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหความยากจนมีแนวทางสู่ความสำเร็จ 3 ประการ คือ 1) การมีระบบฐานข้อมูลที่ชัดเจนน่าเชื่อถือ 2) การมีกระบวนการนำข้อมูลไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หน่วยงาน ทำให้เกิดกลไกการแก้ไขที่เป็นรูปธรรม และ 3) มีการเชื่อมโยงบูรณาการแผนการแก้ไขปัญหาดังแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด (สหสา พลนิล และคณะ, 2566) บทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยปัจจุบันที่เป็นกลไกหลักของจังหวัดด้านองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาความรู้ นวัตกรรม สู่การใช้ประโยชน์ ทั้งเชิงวิชาการ เชิงนโยบาย เชิงพาณิชย์ เชิงพื้นที่ และเชิงสาธารณะ (เกษภา มิ่งฉาย และคณะ, 2563) ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้รับความเชื่อถือในด้านวิชาการ เป็นคลังสมองของจังหวัด และได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ ขับเคลื่อน 10 agenda ของจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมเป็นคณะกรรมการหน่วยภารกิจที่สำคัญของจังหวัดมาอย่างต่อเนื่อง

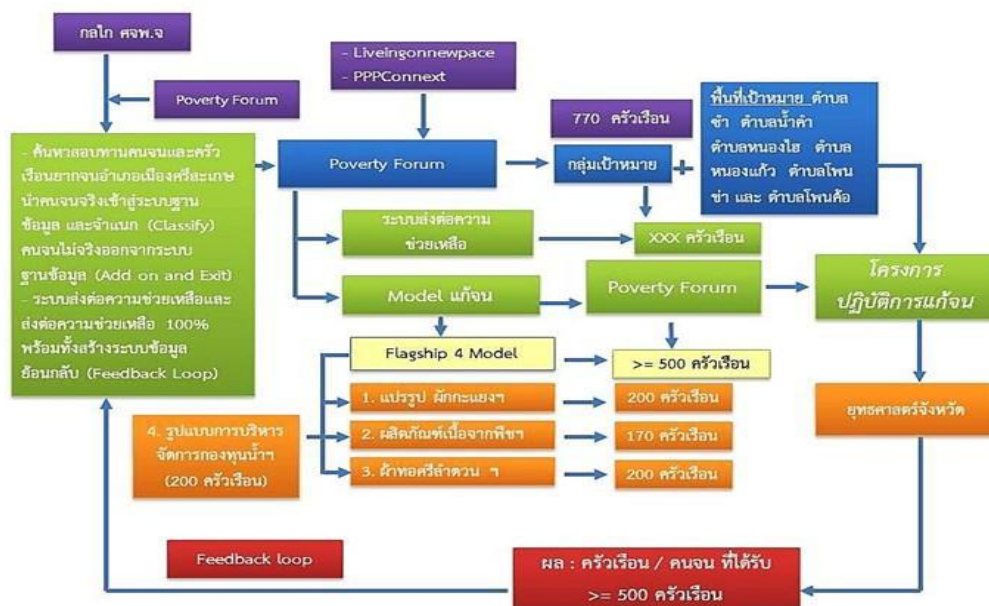
ผลการวิจัยในปี 2564 (สหสา พลนิล และคณะ, 2565) ชี้ว่าอาจยังมีคนจนตกสำรวจและยังไม่ได้รับความช่วยเหลือส่วนหนึ่งมาจากการจัดเก็บข้อมูลที่มีวัตถุประสงค์ต่างกันและกระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน จึงทำให้ได้ผลลัพธ์ของข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมประสิทธิภาพของระบบและกลไกการแก้ไขปัญหความยากจนของจังหวัด รวมถึงการส่งต่อความช่วยเหลือ การพัฒนากลุ่มคนจนเป้าหมายในทุกระดับ ให้ยกระดับด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่ดี มีอาชีพ มีรายได้ หลุดพ้นจากความยากจน จึงได้ออกแบบโครงการพัฒนานวัตกรรมแก้จนเพื่อจัดความยากจนยกอำเภอ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภารกิจในพื้นที่ ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหความยากจนอย่างต่อเนื่อง ขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งอำเภอ และมีจำนวนครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ ไม่น้อยกว่า 500 ครัวเรือน ในปี 2565 จังหวัดศรีสะเกษ จึงกำหนดพื้นที่ดำเนินการ Operating Model (OM) ในพื้นที่อำเภอเมือง จำนวน 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลชำ เทศบาลตำบลน้ำคำ ตำบลโพนข่า ตำบลโพนคือ ตำบลหนองแก้ว ตำบลหนองครก และตำบลหนองไฮ และยกระดับทักษะอาชีพ สร้างรายได้ให้กลุ่มคนจนด้วยนวัตกรรม รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด บูรณาการการใช้ข้อมูลร่วมกับหน่วยงานภารกิจหลักของจังหวัด ภาควิชาหน่วยงานสนับสนุนข้อมูลและผู้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สำนักงานพัฒนาชุมชน (พช.) อำเภอเมืองศรีสะเกษ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดศรีสะเกษ (พมจ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดศรีสะเกษ (ศจพ.จ.) และคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เพื่อส่งต่อความช่วยเหลือ และนำข้อมูลไปจัดทำแผนพัฒนาแก้ไขปัญหความยากจนกับกลุ่มคนจนเป้าหมายในทุกระดับ ยกระดับด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่ดี มีอาชีพ มีรายได้ หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหาสอบทานคนจนและครัวเรือนยากจนอำเภอบึงบูรพ์ นำคนจนจริงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและจำแนก (Classify) คนจนไม่จริงออกจากระบบฐานข้อมูล (Add on and Exit)
2. เพื่อจัดทำระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% พร้อมทั้งสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ
3. เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) โดยระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/ยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง
4. เพื่อจัดทำ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม
5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจนยกทั้งอำเภอ ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ

กรอบแนวคิด

ในการศึกษาครั้งนี้ นำแนวคิดสวัสดิการเพื่อคนจน บทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน แนวคิดสวัสดิการเพื่อคนจน แนวคิดการส่งต่อความช่วยเหลือและการช่วยเหลือ แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจังหวัดศรีสะเกษ การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ ระบบนิเวศในการทำงาน และ การพัฒนาระบบฐานข้อมูล มาเป็นแนวทางในการศึกษา พื้นที่ดำเนินการวิจัย คือ อำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอบึงบูรพ์ มีกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพ

ปรับจาก : กิตติ มัจฉาวันนา, (2564), แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ เอกสารประกอบการบรรยาย, 26 มีนาคม 2564

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจังหวัดศรีสะเกษ (Sustainable livelihoods approach of Sisaket Province)

สหสา พลนิล และคณะ (2566) ได้สรุปตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจังหวัดศรีสะเกษ ได้ว่า 1) แนวคิดทรัพย์สินในการดำรงชีพ (livelihoods assets) โดยศึกษาทุน 7 ด้านของครัวเรือนคนจน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมถึง นวัตกรรม และ 2) แนวคิดการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างและกระบวนการ (transforming structures and processes) ที่ส่งผลต่อการเลือกวิถีการดำรงชีพ ประกอบด้วย 2 ส่วนย่อย คือ โครงสร้าง (structures) ได้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชน และ กระบวนการ (processes) เป็นส่วนขับเคลื่อนของโครงสร้าง 2 ส่วน ประกอบด้วย กระบวนการจัดทำแผนการพัฒนาในระดับ ชุมชน ตำบล อำเภอ ระดับจังหวัด ให้สอดคล้องกัน และ กระบวนการจัดทำฐานข้อมูล Big Data เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่ถูกต้องและแม่นยำ 3) แนวคิดความผันผวนและความไม่แน่นอน (vulnerability context) ได้แก่ ภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม น้ำแล้ง) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลให้คนตกงาน ขาดรายได้ ทำให้จำนวนคนจนมีตัวเลขที่เพิ่มขึ้น 4) แนวคิดยุทธวิธีการดำรงชีพ (livelihoods strategies) วิธีการเอาตัวรอดของคนจนศรีสะเกษ ได้แก่ (1) การนำทุนด้านทรัพยากร ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มาคิดสร้างอาชีพ รายได้ บนพื้นฐานบริบทพื้นที่ของตนเอง (2) การใช้ทุนสังคมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่น จัดทอดผ้าป่า กองทุนเข้า สำหรับผู้ยากไร้ในหมู่บ้าน

2. แนวคิดความร่วมมือ

ความร่วมมือ (Collaboration) คือ กระบวนการที่ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในองค์กรเชื่อมโยงกับผู้อื่นในองค์กรหรือระหว่างองค์กรที่ต่างกันเพื่อร่วมกันทำงาน เป็นการแบ่งปันความรู้ ข้อมูล ทักษะ และแรงจูงใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การความร่วมมือมีความสำคัญอย่างมากในองค์กร เพราะส่งผลให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การสร้างนวัตกรรม การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน และการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Katzenbach & Smith, 1993; Lencioni, 2002; Hackman, 2011; Dyer, Dyer, & Dyer, 2013) รวมถึงการเชื่อมโยงกับผู้อื่นในการตัดสินใจ (Shrum, Genuth & Chompalov, 2007) การสร้างความร่วมมือเชิงพื้นที่ทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ (1) การสร้างความร่วมมือแบบทางการ ผ่านคำสั่งทางปกครอง ในกรณีที่จังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบาย และการทำหนังสือเชิญของหน่วยงานในระดับเดียวกันเพื่อขอความร่วมมือในการเป็นภาคีความร่วมมือ และ (2) การสร้างความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ ผ่านเครือข่ายที่เกิดจากการสร้างวงเสวนา การประชุมในสภากาแฟ และชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) เกิดเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวและนำมาซึ่งการประสานงานที่ไม่เป็นทางการระหว่างหน่วยงาน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลไกในการขับเคลื่อนความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติได้บรรลุวัตถุประสงค์ทางนโยบาย (Phimlikid Kaewhanam et al., 2021)

3. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

การพัฒนาระบบ วงจรการพัฒนากระบวนการ (system development life cycle : SDLC) ของระบบสารสนเทศ ได้มีการแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนระบบ 2) การวิเคราะห์ระบบ 3) การออกแบบระบบ 4) การพัฒนาระบบ และ 5) การบำรุงรักษา (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2555; สหสา พลนิล, 2564) ฐานข้อมูล (Database) เป็นระบบที่ออกแบบมาเพื่อเก็บข้อมูลอย่างสอดคล้องกับโครงสร้างที่กำหนดไว้ ระบบฐานข้อมูลใช้เพื่อการจัดเก็บ การเรียกดู การอัปเดต และการจัดการข้อมูลที่เก็บอยู่ในรูปแบบที่โครงสร้างอย่างเหมาะสม (Date, 2003); Elmasri & Navathe, 2015; Coronel, Morris & Rob, 2015; Ramakrishnan & Gehrke, 2003) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ หรือ เอ็มไอเอส (อังกฤษ: management information system - MIS) หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วย hardware, software และบุคลากรในองค์กรที่ทำงานประสานสัมพันธ์กัน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผลให้เกิดเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร สำหรับการ

การประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เราเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักการและเทคนิคในการจัดการข้อมูลและสารสนเทศ ในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและการบริหารจัดการทั้งในมิติกลางและยุทธศาสตร์รวมถึงการตัดสินใจ เช่น รายงานการวิเคราะห์และการสรุป ข้อมูลลูกค้า ข้อมูลการเงิน ข้อมูลการผลิตที่ดีขึ้น (O'Brien & Marakas, 2018; Laudon & Laudon (2016)

4. แนวทางการจัดการกลุ่มคนจน

สมชัย จิตสุชน และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ (2556) ได้ศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้ เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดนโยบาย/มาตรการสำหรับกลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) นโยบายสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ 1 (ฐานะรวยมาก) มาตรการเชิงนโยบายควรเป็นการเสริมโอกาสในระดับสูง การค้นหาและปรับใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีระดับสูงในรูปแบบต่างๆ สร้างทักษะผู้ประกอบการระดับโลก และ มาตรการ การจัดเก็บภาษี ทรัพย์สิน ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีกำไรจากการเพิ่มค่าของทรัพย์สิน

2) นโยบายสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ 2 (ฐานะรวยหรือปานกลางระดับสูง) กลุ่มนี้ คือผู้ประกอบการหรือผู้บริหารบริษัทเอกชนระดับกลางถึงใหญ่ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เช่น แพทย์ วิศวกร นักบัญชีระดับสูง ข้าราชการระดับสูง นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น เกษตรกร รายใหญ่ แนวคิดเชิงนโยบายจึงมีการส่งเสริม สร้างโอกาส การเพิ่มทักษะผู้ประกอบการในกระแสโลกาภิวัตน์ให้มีศักยภาพมากขึ้น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจ การบริหารจัดการและการพัฒนาตนเอง เป็นเป้าหมายรายรับภาษี ให้ครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น จากฐานทรัพย์สิน หรือภาษีเงินได้นิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบการ

3) นโยบายสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ 3 (ฐานะปานกลางทั่วไป) กลุ่มที่ 3 เป็นผู้มีฐานะปานกลางทั่วไป กลุ่มนี้ มีความหลากหลายค่อนข้างมาก เป็นผู้ประกอบการรายเล็ก ผู้บริหารบริษัทเอกชนระดับเล็ก พนักงานบริษัทเอกชน ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายเล็ก แรงงานรับจ้างระดับกลางถึงสูง เกษตรกรรายใหญ่ นโยบายสำหรับเป้าหมายกลุ่มนี้ คือการให้การศึกษามีคุณภาพอย่างทั่วถึง เน้นการเพิ่มทักษะอาชีพให้มีความทันสมัย พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ได้รับสวัสดิการพื้นฐานน้อย อีกทั้งความเสี่ยงที่มาพร้อมระบบเศรษฐกิจ (วิกฤตเศรษฐกิจ) และความเสี่ยงระดับครัวเรือนหรือบุคคล (เจ็บป่วย ตาย พิการ) จึงควรมีการออกแบบระบบสวัสดิการที่เหมาะสมที่เน้นจุด “ช่องว่างสวัสดิการ (welfare gap)” ของกลุ่มนี้ เช่น การขยายระบบประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบ

4) นโยบายสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ 4 (ฐานะปานกลางระดับล่าง) เป็นกลุ่มใหญ่ เป็นผู้ประกอบการระดับเล็กมาก (เช่น ทาบเร่ แผงลอย) แรงงานระดับล่าง การศึกษาต่ำ ทักษะในทุกด้านต่ำ สวัสดิการตกหล่น นโยบายสำหรับกลุ่มนี้ ให้การเข้าถึงการศึกษาและคุณภาพการศึกษา ทักษะการผลิตระดับกลาง ทักษะการบริหารกิจการอย่างง่าย รัฐควรดูแลในเรื่องหลักประกันความคุ้มครองทางสังคมและสวัสดิการอย่าง ถ้วนหน้า ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถตัดสินใจโดยตนเองได้ดีขึ้น

5) นโยบายสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ 5 (ผู้มีรายได้น้อยและยากจน) กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน มีจำนวนไม่มาก ประกอบด้วยแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานระดับล่างที่มีอายุมาก เกษตรกรไร้ที่ทำกินหรือมีที่ทำกินขนาดเล็กใน พื้นที่นอกเขตชลประทาน เกษตรกรรับจ้าง คนแก่ยากจน ผู้พิการ คนป่วยเรื้อรังที่ยากจน ปัญหาสำหรับคนกลุ่มนี้ คือไม่สามารถให้หลักประกันความมั่นคงแก่ลูกหลานได้ ทำให้เกิดวงจรการส่งผ่านความความยากจนจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เพื่อค้นหาสอบถามคนจนและครัวเรือนยากจนอำเภอบึงบูรพ์ นำคนจนจริงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและจำแนก (Classify) คนจนไม่จริงออกจากระบบฐานข้อมูล (Add on and Exit) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการศึกษา 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีการสอบถาม ข้อมูลคนจน 100% จัดเวทีใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ จำแนกข้อมูล Inclusion Exclusion จากฐานข้อมูล TPMAP และ Add On ข้อมูลคนจนตกหล่น ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม ด้วยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ผู้สัมภาษณ์คือผู้แทนในพื้นที่ คัดเลือกผู้จัดเก็บจากขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนที่ 3 การนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ เป็นการนำแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 บันทึกเข้าสู่ระบบแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ PPPconext ซึ่งเป็นหน่วยประมวลผลกลาง พัฒนาระบบโดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) และ ขั้นตอนที่ 4 เวทีคืนข้อมูลให้กับ จัดเวทีใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อำเภอบึงบอระเพ็ด ร่วมกันวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ (SLF) ของพื้นที่ ประชากรที่ศึกษา อ้างอิงข้อมูล TPMAP ปี 2562 จำนวน 145 ครัวเรือน และคณะกรรมการบริหารระดับอำเภอ ระดับตำบล อำเภอบึงบอระเพ็ด

2. เพื่อจัดทำระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% พร้อมทั้งสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ การส่งต่อข้อมูลคนจนที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน ครั้งที่ 1 ให้กับหน่วยงานสวัสดิการของรัฐจัดเวทีการสอบทาน ขณะจัดเวทีสอบทานข้อมูลวัตถุประสงค์ที่ 1 ขั้นตอนที่ 1 และ รวบรวมข้อมูลคนจนที่จัดกลุ่มอยู่ลำบาก อยู่ยาก อยู่ได้ อยู่ดี ส่งต่อเป็นครั้งที่ 2 ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระดับอาชีพที่เหมาะสม ระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ อำเภอบึงบอระเพ็ด จัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกับคณะกรรมการอำเภอบึงบอระเพ็ด อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมเพื่อช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) สภาเด็กและเยาวชน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตามข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย จัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

3. เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) โดยระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/ยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง การพัฒนาโมเดลแก๊จน ใช้กระบวนการจัดประชุม จัดเวทีการมีส่วนร่วม ของแต่ละตำบล 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลชำเทศบาลตำบลน้ำคำ ตำบลโพธิ์ท่า ตำบลโพธิ์ค้อ ตำบลหนองแก้ว ตำบลหนองครก และตำบลหนองไฮ เพื่อยกระดับทักษะอาชีพ สร้างรายได้ให้กลุ่มคนจนด้วยนวัตกรรม เป้าหมายการดำเนินการ 770 ครัวเรือน มีลำดับขั้นตอนการดำเนินการ 1) วิเคราะห์ ทุน 5 ด้าน พื้นที่เป้าหมาย 2) วิเคราะห์ข้อมูลคนจน บนฐานบริบทที่แตกต่างกัน นิเวศน์กลุ่มน้ำ กิ่งเมืองกิ่งชนบท เกษตรชายแดน แนวทางการพัฒนาโมเดลเป็นฐานทุน 5 ด้าน 3) การจำแนกลักษณะความยากจน 4 ระดับ แต่ละประเภท กลุ่มช่วยเหลือสวัสดิการ กลุ่มพัฒนาศักยภาพได้ และ 4) ดำเนินการโมเดลแก๊จน นำคนจนที่จัดกลุ่มเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรมตามความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ คณะกรรมการระดับตำบล ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ครัวเรือนคนจนในพื้นที่

4. เพื่อจัดทำ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการจัดกิจกรรม Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือ ติดตามผลการให้ความช่วยเหลือ แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ แบ่งเป็นระยะที่ 1 การทำความเข้าใจกับระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ โดยการเวทีสร้างความเข้าใจ ขอความร่วมมือก่อนดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการดำเนินการโมเดลแก๊จนที่ประสบความสำเร็จพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ ออกสู่สาธารณะ เปิดรับฟังข้อคิดเห็น เพื่อขยายผลให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ หน่วยงานระกกิจแก๊จนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอ และ ศจพ.จ. ศจพ.อ.

5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจนยกทั้งอำเภอ ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ นำผลวิเคราะห์จากการจัดกิจกรรม Poverty Forum ครั้งที่ 2 วิเคราะห์ สรุปผล

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

นำเสนอแนวทางการสร้างยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกัน ผู้เข้าร่วมเวที ได้แก่ หน่วยงานภารกิจระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และระดับตำบล ผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดศรีสะเกษ ส่งมอบข้อมูลให้กับระดับตำบล อำเภอ จังหวัด นำเข้าสู่แผนการพัฒนาจังหวัด
 ผลการวิจัย

1. การค้นหาสอบทานคนจนและครัวเรือนยากจนอำเภอบึงบูรพ์ นำคนจนจริงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและจำแนก (Classify) คนจนไม่จริงออกจากระบบฐานข้อมูล (Add on and Exit) จากกระบวนการสอบทาน 100 % อำเภอบึงบูรพ์ ตำบลเปือย และเทศบาลตำบลบึงบูรพ์ จำนวน 145 ครัวเรือน จำนวนคนจน 494 คน พบคนจนตามรายชื่อ 25 ครัวเรือน คิดเป็น 17.25 % ครัวเรือนไม่จนตามรายชื่อ (Inclusion error) 112 ครัวเรือน คิดเป็น 77.24 % พบครัวเรือนคนจนตกหล่น (Exclusion error) 14 ครัวเรือน คิดเป็น 9.66 % เสียชีวิต/ย้ายถิ่นฐาน 8 ครัวเรือน คิดเป็น 5.52 % รวมคนจนเป้าหมายที่ต้องสำรวจในปี 2565 จำนวน (1+3) 39 ครัวเรือน

ข้อมูลที่สำรวจในพื้นที่อำเภอบึงบูรพ์ จำนวน 39 ครัวเรือน จำนวนสมาชิก 178 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในภาพรวมอำเภอบึงบูรพ์ ทุนดำรงชีพ 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ย 2.30 โดยทุนกายภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 3.08 รองลงมา ทุนทางเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ย 2.50 ทุนธรรมชาติ ค่าเฉลี่ย 2.43 ทุนมนุษย์ ค่าเฉลี่ย 1.95 และทุนทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 1.53 พบว่า

ศักยภาพด้าน 5 ด้าน อำเภอบึงบูรพ์ พบว่า ด้านทุนมนุษย์ มีศักยภาพในการนำความรู้ การศึกษา ทักษะ ไปประกอบอาชีพ ภาวการณ์มีงานทำสูง และมีการพึ่งพาสวัสดิการจากภาครัฐต่ำ ด้านทุนกายภาพ มีศักยภาพที่โดดเด่นคือ แหล่งน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ ถนน/ทางสาธารณะการเดินทางสะดวก การเข้าถึงอุปกรณ์สารสนเทศ จุดอ่อนคือสภาพที่อยู่อาศัยไม่เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรยังไม่เต็มที่ และความมั่นคงของที่ทำกินน้อย ด้านทุนการเงิน อำเภอบึงบูรพ์ ไม่มีการออม มีหนี้สิน และไม่สินทรัพย์เพื่อการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาศักยภาพด้านรายได้ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน อำเภอบึงบูรพ์ มีค่าเฉลี่ยรายได้ 6,567 บาท รายได้ของคนจนส่วนมากมาจาก รายได้ส่งกลับ 10,687 บาท รายได้จากสวัสดิการ 2,070 บาท รายได้จากการเกษตร 1,346 บาท ด้านทุนทางเศรษฐกิจ-ทุนทางธรรมชาติ มีจุดอ่อนด้าน การนำทรัพยากรเพื่อการยังชีพมีน้อย ไม่มีความมั่นคงในที่ทำกิน การเข้าถึงแหล่งสินเชื่อต่ำ รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างไม่เข้มแข็ง ด้านทุนทางสังคม มีศักยภาพการให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติตามกฎ จุดอ่อนคือการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา

2. ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% พร้อมทั้งสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือ 100% จากการลงพื้นที่ อำเภอบึงบูรพ์ สรุปได้เป็น 2 ระบบ

1) กรณีเร่งด่วน รับข้อมูลตรงจากผู้ประสบภัย > ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC 1300) > หน่วยงานช่วยเหลือตามภารกิจ

2) กรณีไม่เร่งด่วน ส่งต่อ กลไกระดับตำบล/ระดับอำเภอ จังหวัด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากระบบ PPAOS มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ > คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล อำเภอ > ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ (นักสังคมสงเคราะห์ดูแล ติดตาม รายงาน) > หน่วยงานตามภารกิจ > แผนระดับจังหวัด/ระดับอำเภอ/ระดับตำบล/ระดับชุมชน

จากการจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหาความยากจนและการสอบทานคนจน การลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามเวทีคืนข้อมูล อำเภอบึงบูรพ์ ไม่พบคนจนสงเคราะห์ที่ต้องส่งต่อความช่วยเหลือเร่งด่วน

ระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) อำเภอบึงบูรพ์มีระบบดูแลผู้ประสบภัย โดยมี อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมเพื่อช่วยเหลือ

คนพิการ (อพมก.) สภาคเด็กและเยาวชน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตามข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย จัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และตามที่มีผู้ร้องขอ ซึ่งเครือข่ายนี้เป็นเครือข่ายที่มีความน่าเชื่อถือจัดเก็บข้อมูลที่เป็นจริงให้กับระบบ PPAOS

ภาพที่ 2: เครือข่ายที่มีความน่าเชื่อถือจัดเก็บข้อมูลที่เป็นจริงให้กับระบบ PPAOS

3. การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) โดยระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ/ยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมแก๊จน ปีงบประมาณ 2565 ประชากร พื้นที่เป้าหมาย คือพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ จำนวน 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลชำ ตำบลน้ำคำ ตำบลโพธิ์ข่า ตำบลโพธิ์ค้อ ตำบลหนองแก้ว ตำบลหนองครก และตำบลหนองไฮ ประชากรเป้าหมาย ไม่น้อยกว่า 770 ครัวเรือน หรือ 2,000 คน มีผู้เข้าร่วมโครงการ 4 โครงการ จากจำแนกประเภทคนจน ออกเป็น 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 805 ครัวเรือน ดำเนินการได้มากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 35 ครัวเรือน เมื่อเทียบ Poverty line 2,802 บาท/เดือน หรือ 33,624 ต่อปี มีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็น % เฉลี่ย สรุปผลการดำเนินงานแยกแต่ละ Operating Model ได้ดังนี้

1) การแปรรูปฝักกะแยงแบบประหยัดน้ำและเพิ่มมูลค่าทางการตลาด ประเภทคนจนที่เข้าร่วมโครงการ กลุ่มที่ 1 ที่มีร่างกายแข็งแรง กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 จำนวนผู้เข้าร่วม 200 ครัวเรือน ผลลัพธ์ ด้านแผน อบรม.ชำ มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพในปีงบประมาณ 2566 หน่วยงานระดับจังหวัดนำโมเดลไปขยายผล ครอบคลุมทุกพื้นที่ จังหวัดศรีสะเกษ การเพิ่มรายได้ คนจนที่ปลูกฝักกะแยง มีรายได้ ไม่น้อยกว่า ครัวเรือนละ 3,000 บาทต่อเดือน ผู้เข้าร่วมโครงการมีรายรับเฉลี่ย 101,711.11 บาท/ปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 44.89 ด้านองค์ความรู้ บรรจุเทคนิคการปลูกฝักกะแยงแบบประหยัดน้ำ ในรายวิชา เทคโนโลยีการผลิตพืชสวน การบรรจุสูตรแปรรูปฝักกะแยงในรายวิชา การแปรรูปอาหารและวิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

2) โครงการพัฒนาผลิต ภัณฑ์โปรตีนจากพืชเพื่อยกระดับสินค้าเกษตรมูลค่าสูงด้วยกระบวนการประหยัดน้ำ สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจน ประเภทคนจน กลุ่มที่ 1 ที่มีร่างกายแข็งแรง กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ที่มีความสนใจในแต่ละ กิจกรรมเข้าร่วม จำนวนผู้เข้าร่วม 200 ครั้วเรือน ผลลัพธ์ ด้านแผน อบต. ชำ หนองแก้ว หนองโฮ จัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่ และขยายโมเดลไปสู่พื้นที่อื่นของจังหวัดศรีสะเกษ การเพิ่มรายได้ รายได้ เกิดรายได้จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ฯ 2,500 บาท/เดือน/ครั้วเรือน มีรายได้จากการปลูกถั่วเหลืองแบบประหยัดน้ำในช่วงหลังการทำนา รายได้ 3,000 บาท/เดือน/ครั้วเรือน มีรายรับเฉลี่ยทุกตำบล 39,417 บาท/ต่อปี เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 14.72% การลดค่าใช้จ่าย ลดค่าใช้จ่ายจากการปลูกถั่วเหลืองแบบประหยัดน้ำ 200 บาท/ไร่ ด้านองค์ความรู้ ยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ มีตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์อาหาร

3) ผ้าทอศรีลำดวน : ทูทางวัฒนธรรมบนความเหลื่อมล้ำของครั้วเรือนคนจน ประเภทคนจน กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ที่มีประสบการณ์การทอผ้า จำนวนผู้เข้าร่วม 205 ครั้วเรือน ผลลัพธ์ ด้านแผน ตำบลชำ โพนชำ โพนค้อ หนองครก มีแผนการพัฒนาตำบลอย่างเป็นรูปธรรมตรงกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มทอผ้าได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มรายได้ กลุ่มทอผ้าสร้างรายได้ จากการย้อมเส้นไหมกิโกรัมละ 500 บาท จากผ้าทอที่มีลายอัตลักษณ์ เพิ่มขึ้นจากราคาเดิม เมตรละ 200 จากการจก และขีด เพิ่มขึ้นจากราคาเดิม เมตรละ 400 บาท จากการเคลือบผ้าด้วยเทคโนโลยีนาโน เพิ่มขึ้นจากราคาเดิม เมตรละ 400 บาท ทำกำไรเพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เสื้อตัวละ 900 บาท กระเป๋า 200 บาท รองเท้าคู่ละ 200 บาท ผ้าคลุมไหล่ผืนละ 500 บาท ผ้าพันคอผืนละ 400 บาท ผู้เข้าร่วมโครงการมีรายรับเฉลี่ยทุกตำบล เพิ่มขึ้น 45,560 บาท/ต่อปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 39.08 ด้านองค์ความรู้ กลุ่มทอผ้าตำบลชำ ตำบลโพนค้อ ตำบลโพนชำ มีสูตรย้อมผ้าจากธรรมชาติ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้

4) รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนน้ำยั่งยืนเพื่อสวัสดิการครั้วเรือนคนจนและคนด้อยโอกาส อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้เข้าร่วมประเภทคนจนกลุ่มที่ 1 จำนวนผู้เข้าร่วม 205 ครั้วเรือน ผลลัพธ์ ด้านแผน มีแผนบริหารจัดการ น้ำล่งสู่การปฏิบัติ จำนวน 4 แผน 1) แผนจัดการน้ำเพื่อการเกษตร 2) แผนจัดการน้ำในครั้วเรือน 3) แผนจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์ 4) แผนจัดการน้ำเพื่อป้องกันภัยพิบัติ ด้านการบริหารจัดการ ตำบลโพนชำ และเทศบาลตำบลน้ำคำ จัดตั้งกองทุน สวัสดิการและการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1) มีกลไกคณะกรรมการกองทุน 2) มีเครือข่ายกองทุนน้ำ เพื่อสวัสดิการครั้วเรือนคนจน 3) มีเครือข่ายป้องกันภัยพิบัติน้ำท่วมระดับตำบล ด้านองค์ความรู้ หน่วยงานระดับจังหวัดมี แนวทาง การจัดตั้งกองทุนน้ำยั่งยืนเพื่อสวัสดิการครั้วเรือนคนจนไปสู่การปฏิบัติ ด้านสวัสดิการ ผู้เข้าร่วมโครงการทุกตำบล มี สวัสดิการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 100

ผลการประเมินความสำเร็จของโครงการวิจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม Sustainable Livelihoods Return on Investment (SLROI) ปีงบประมาณ 2563 – 2565 จำนวน 60 ผลประโยชน์ การลงทุน 1 บาท ให้ผลตอบแทน 0.94 เท่า ในปี 2565 และ จะให้ผลตอบแทนเท่ากับ 3.54 เท่า ในปี พ.ศ. 2570

4. การจัดทำ Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานส่งต่อความช่วยเหลือและสร้างยุทธศาสตร์ แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม มีผลลัพธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้

ผลลัพธ์อย่างเป็นทางการ เกิด 1) หน่วยงานภารกิจระดับจังหวัดที่มีบทบาทแก้ไขปัญหาความยากจน ระดับจังหวัด อำเภอ บูรณาการใช้ระบบฐานข้อมูลเดียวกัน นำไปสู่การพัฒนาแผนและงบประมาณแก้ไขปัญหาความยากจน ทำให้ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพในระบบแผนและงบประมาณจังหวัด ตอบสนองตรงตามต้องการกลุ่มเป้าหมายที่มีการจำแนกไว้ 2) เกิดการรวมกลุ่ม การแปรรูปผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานที่สูงขึ้น ที่ตั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแก้ว ได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาตำบลหนองแก้ว ซึ่งจะมีการต่อยอดเพื่อให้ได้มาตรฐาน อย. ในปีถัดไป 3) เกิดนวัตกรรมการจัด สวัสดิการเกี่ยวกลุ่ในชุมชน ซึ่งในระยะแรกมีเป้าหมายช่วยเหลือสงเคราะห์ ประเภทคนจนกลุ่ม 1 เป็นลำดับแรก ตำบลนาร่อง 2 ตำบลคือตำบลโพนชำและเทศบาลตำบลน้ำคำ ได้นำแนวคิดการจัดสวัสดิการเพื่อครั้วเรือนคนจนเข้าสู่การวางแผน

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์พัฒนาตำบล 4) เครือข่ายกลุ่มสตรีทอผ้า ตำบลโพนค้อ เกิดจากการรวมกลุ่มการทอผ้าไหม ส่งเสริมให้เกิดรายได้ของคนในชุมชน มีการเรียนรู้และทดลองพัฒนากระบวนการการย้อมภายในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีแนวทางกลุ่มเพื่อ “สืบสานรักษา ต่อยอด” ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น 5) เกิดแผนการพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล ที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลชำ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไฮ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแก้ว เทศบาลตำบลน้ำคำ องค์การบริหารส่วนตำบลโพนชำ องค์การบริหารส่วนตำบลโพนค้อ และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองครก 6) เกิดกองทุนส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่ตำบลชำ บริหารงานโดยคณะกรรมการผู้ใหญ่บ้าน 14 หมู่บ้านร่วม เป็นคณะกรรมการโครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตำบลชำ และเกิดการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ณ ตำบลโพนชำและเทศบาลตำบลน้ำคำ 7) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รายวิชาการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ โดยนำแนวทางตามระบบงานวิจัยเป็นหลักในการพัฒนาคำอธิบายรายวิชา 8) นักวิจัยที่มีบทบาทหน้าที่ในโครงการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจน เกิดทักษะความรู้ใหม่ ในด้านงานวิจัย ในด้าน การจัดการร่วมกัน (Collaborative management) แพลตฟอร์มแก้จน (Poverty Platform) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder analysis) การเชื่อมโยงกลไกภาคี พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถด้านวิจัย โดยเฉพาะเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในงานวิจัยอื่น ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง 9) บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้รับการยอมรับเป็นที่ปรึกษา เป็นกรรมการระดับท้องถิ่น เป็นคลังสมองของจังหวัดผลสะท้อนการได้รับการยอมรับของจังหวัด ส่งผลให้กระตุ้น เกิดแรงผลักดันให้นักวิจัย หาความรู้ ความรู้ใหม่ เพื่อตอบสนองกลุ่มเป้าหมาย

ผลลัพธ์อย่างเป็นไม่ทางการ เกิดความสัมพันธ์แบบไม่มีโครงสร้าง แต่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการงานวิจัย การจัดเวทีกิจกรรมวิจัยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลระดับเครือข่าย ระหว่างหน่วยงานภารกิจจังหวัดท้องถิ่นกับสถาบันวิชาการ ทำให้เกิดระบบประสานที่เกิดความคล่องตัว ในระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะในการทำงานการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ทั้งในงานแก้ไขปัญหาความยากจน และขยายผลสู่งานในมิติอื่นๆ

5. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจนยกทั้งอำเภอ ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ

ผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ ยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้ 2 ยุทธศาสตร์ 1) ยุทธศาสตร์ด้านข้อมูล : จังหวัดศรีสะเกษควรมีการปฏิรูประบบฐานข้อมูลของจังหวัด โดยจัดให้มีคณะกรรมการหน่วยบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลกลางของจังหวัดที่เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยงานเป็นฐานข้อมูลกลาง ให้ทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในออกแบบระบบ การนำเสนอเสนอเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในทิศทางเดียวกัน มี 3 แนวทางการพัฒนา (1) การสร้างความตระหนักในเป้าหมายการมีระบบข้อมูลกลางของจังหวัดร่วมกัน (2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลจังหวัด (3) ส่งเสริมการนำเสนอเสนอเทคโนโลยีจากระบบไปใช้ประโยชน์ 2) ยุทธศาสตร์การขยายองค์ความรู้ : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผน ส่งเสริมกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถ ประสบความสำเร็จในพื้นที่ ให้ขยายผลไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เป็นต้นแบบ เป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำ และควรจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง มี 3 แนวทางการพัฒนา (1) การรวบรวมองค์ความรู้ระดับตำบล (2) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มความรู้ระดับตำบล (3) ส่งเสริมการจัดหลักสูตรและถ่ายทอดองค์ความรู้ของกลุ่มระดับตำบล

อภิปรายผล

การยกระดับกระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่แม่นยำเชิงพื้นที่ ปัจจุบันความแม่นยำในการรวบรวมข้อมูลมีอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ดังเช่นระบบ GPS กำหนดพิกัดตำแหน่งที่ชัดเจน ความสามารถตรวจสอบข้อมูลระหว่างระบบฐานข้อมูลหนึ่งกับอีกหลาย ๆ ฐานข้อมูลมีความถูกต้องตรงกันหรือไม่ รวมถึงเทคนิคการประมวลผลข้อมูลขั้นสูง การประมาณค่าและการอนุมานข้อมูลที่แม่นยำได้ ซึ่งข้อมูลตั้งต้นเริ่มจากการบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง หรือมีผู้จัดเก็บของแต่ละ

หน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการจัดเก็บที่แตกต่างกัน สำหรับงานวิจัยนี้ ความแม่นยำในการจัดเก็บข้อมูล มีข้อแตกต่างจะกระบวนการจัดเก็บข้อมูลวิธีเดิม คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาารายชื่อร่วมกัน พิจารณาผู้จัดเก็บข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้รับความไว้วางใจจากผู้ตอบ บันทึกข้อมูล เมื่อประมวลผลแล้วจะมีขั้นตอนการคืนข้อมูลให้พื้นที่และหน่วยงานที่มีบทบาทแก้ไขปัญหาความยากจนได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ซึ่งกระบวนการค้นหาจัดเก็บข้อมูลที่แม่นยำนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ พัชราภา ตันตราจิน (2563) ชี้ให้เห็นว่ามีปัจจัยการแก้ไขปัญหาทั้งระดับโครงสร้าง ระดับปัจเจกบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างผู้เข้ามามีส่วนร่วมว่า เป็นแนวปฏิบัติทางออกร่วมกัน

พลังของข้อมูลในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ กลไกในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ ด้านกายภาพการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา สะพาน และระบบขนส่งมวลชนที่เชื่อมต่อพื้นที่กับส่วนอื่น ๆ ซึ่งสามารถช่วยดึงดูดการลงทุนและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้ และในจังหวัดศรีสะเกษ มีความพร้อมทุนด้านกายภาพสูง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ทุนด้านอื่นๆ แต่ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่ซับซ้อน ข้อมูลการวิเคราะห์ทุน 5 ด้าน จึงยังไม่เพียงพอในการอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ในด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านสังคมการมอบเงินมอบสิ่งของ เป็นการช่วยเหลือเป็นเบื้องต้น แม้ว่าการจัดสวัสดิการของรัฐในลักษณะการเข้าเงื่อนไขได้รับทั่วถึงทุกคนเป็นวิธีที่ครอบคลุมมากที่สุด หากแต่ต้องใช้งบประมาณของประเทศเป็นจำนวนมาก และรายได้ของประเทศมีอย่างจำกัด แนวโน้มจัดเก็บภาษีที่ลดลงตามภาวะเศรษฐกิจ การช่วยเหลือคนจน หรือสวัสดิการทั่วถึงทุกคนทั้งประเทศจึงมีโอกาสเป็นไปได้น้อยมาก โครงการช่วยเหลืออย่างยั่งยืน ด้านสวัสดิการด้านการศึกษาและการดูแลสุขภาพ เป็นโครงการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้อย่างแน่นอน เพราะเมื่อคนมีความรู้ มีสุขภาพที่แข็งแรงจะนำความรู้ไป จะสร้างความคิดริเริ่ม คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับสังคมประเทศชาติได้ แต่โครงการประเภทนี้จำเป็นต้องใช้เวลาระยะยาวนานกว่าจึงจะเห็นผล การช่วยเหลือยกระดับความยากจนที่รวดเร็วคือโครงการพัฒนาอาชีพระยะสั้น สิ่งที่เป็นเริ่มต้นโครงการคือ การมีข้อมูลรายละเอียดของกลุ่มเป้าหมายที่ถูกต้อง ตรงกับปัญหาของคนที่ต้องการแก้ รวมถึงตรงกันทุกหน่วยงาน ทุกฝ่าย เนื่องด้วยการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนไม่สามารถแก้ได้เพียงหน่วยงานเดียวตามลำพัง การมีข้อมูลที่ตรงกัน เป้าหมายเดียวกัน จัดทำแผนเพื่อพัฒนา ให้มีความสอดคล้อง ต่อยอดโครงการ/กิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และมีความต่อเนื่องของความช่วยเหลือจะสามารถจัดปัญหาให้เสร็จสิ้นได้เป็นรายการนี้ ซึ่ง สหสา พลนิล (2564) ได้อธิบายว่า สารสนเทศที่มีความถูกต้อง รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ มีความสำคัญกับผู้บริหารในการตัดสินใจเพื่อการแก้ไขปัญหาได้ทันต่อเหตุการณ์ นำไปสู่การจัดทำแผนที่นำทางองค์กรไปสู่เป้าหมาย ซึ่งสารสนเทศจะต้องมีกระบวนการได้มาของข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือโดยอาศัยหลักของการมีส่วนร่วมทั่วทั้งองค์กร จังหวัดศรีสะเกษพบว่าหน่วยงานภาครัฐหลักฐานข้อมูลเป็นของตนเอง มีเป้าหมาย ตัวชี้วัดการจัดเก็บข้อมูลตอบโจทย์พันธกิจเป็นของแต่ละหน่วยงาน ข้อมูลจึงมีความคลาดเคลื่อนกัน การบูรณาการการทำงานร่วมกันจึงยังไม่เต็มประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดศรีสะเกษ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นจากทุกหน่วยงานมีข้อมูลเป็นชุดเดียวกัน ซึ่งทุกฝ่ายที่ใช้ข้อมูลต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบข้อมูลกลางจังหวัดร่วมกัน

การยกระดับกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือคนจน กลไกการส่งต่อเพื่อช่วยเหลือคนจน ปัจจุบันมีศูนย์การรับข้อมูลที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีการส่งต่อ เข้ามาบทบาทหรือมีการพัฒนาเป็นแพลตฟอร์มเว็บมากขึ้น ดัง Application หมอรู้ใจคุณ ช่วยอำนวยความสะดวกข้อมูลการรักษา การรับคำปรึกษาจากแพทย์ออนไลน์ มีบทบาทในการให้คำแนะนำเบื้องต้น ติดตามความคืบหน้าความช่วยเหลือได้อย่างง่ายดาย ในจังหวัดศรีสะเกษเริ่มนาระบบเครือข่ายรับข้อมูล ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC 1300) ในชุมชน รับเรื่องและส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภาครัฐหลักในการให้ความช่วยเหลือ แต่ระบบนี้คนจนเป้าหมายยังเข้าไม่ถึงการใช้งานที่ครอบคลุม ระบบเครือข่ายสังคมในพื้นที่จึงยังคงมีบทบาทที่สำคัญในพื้นที่ ในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบนิเวศในการทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ระหว่างหน่วยงาน มีความจำเป็นและสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและ

ได้รับความร่วมมือในทุกมิติ การยกระดับกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือคนจน สอดคล้องกับแนวทางระบบนิเวศในการทำงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2563) ความถี่ในการจัด Poverty Forum ในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมแบบไม่เป็นทางการ แต่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการติดต่อกัน การบูรณาการแบบเป็นทางการได้ เช่น การปรึกษาเรื่องงานผ่านระบบไลน์ ทำให้ลดขั้นตอนการติดต่อด้วยระบบเอกสารได้ ในด้านกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือระดับตำบล ระบบเครือข่ายสังคมในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กลไกการส่งต่อความช่วยเหลือระดับตำบล ซึ่งความสำเร็จของการส่งต่อข้อมูลความช่วยเหลือ หรือ Feedback loop จำเป็นต้องอาศัยการทำงานของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมเพื่อช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) สภากาชาดและเยาวชน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เป็นที่ไว้วางใจกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ในการติดตามข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย จัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน นับเป็นจุดเริ่มต้นของข้อมูลที่แม่นยำในการป้อนข้อมูลเข้าสู่ทุกระบบ อำเภอบึงบูรพ์ มีระบบดูแลผู้ประสบภัยที่ประสบความสำเร็จ อันเนื่องมาจากการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เป็นภาคีเครือข่ายเฉพาะพื้นที่ การสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันเกิดความไว้วางใจ เกิดการสื่อสารกันเข้าใจง่ายและตรงกัน ถือได้ว่าเป็นการยกระดับกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือคนจน จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดระบบนิเวศในการทำงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งต่อความช่วยเหลือ จะช่วยให้ลดเวลา ลดต้นทุนในการทำงาน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของงานมีคุณภาพสูง

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเสริมประสิทธิภาพของระบบและกลไก การส่งต่อความช่วยเหลือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยครั้งนี้ขอเสนอแนะเชิงนโยบาย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดศรีสะเกษ 2 ประเด็น คือ

- 1) จังหวัดศรีสะเกษควรมีการปฏิรูประบบฐานข้อมูลของจังหวัด โดยจัดให้มีคณะกรรมการหน่วยบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลกลางของจังหวัดที่เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยงานเป็นฐานข้อมูลกลาง ให้ทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในออกแบบระบบ การนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในทิศทางเดียวกัน
- 2) องค์กรบริหารส่วนตำบล ควรจัดทำแผนส่งเสริมกลุ่มภายในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ รวบรวมองค์ความรู้ จัดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างทั่วถึง และให้ความต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สัญญาทุนเลขที่ A14F650074 ที่ให้ทุนและสนับสนุนการทำงานจนสำเร็จจุล่ง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ สัจจาวัฒนา. (2564). แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ. เอกสารประกอบการบรรยาย.
- เจษฎา มิ่งฉาย และคณะ (2563). การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาพื้นที่. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ : อุตรดิตถ์.
- พัชรภา ตันตราจิน. (2563). การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance): ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ บทความปริทัศน์. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 8(1), 139-162.

- สมชัย จิตสุชน และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2556). โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้ : รายงานฉบับสมบูรณ์. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2566 จาก https://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/Final%20Report_poverty2011_updateJUNE15_2283.pdf.
- สหสา พลนิล. (2564). การวิเคราะห์และออกแบบระบบ เอกสารคำสอน. ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- สหสา พลนิล และคณะ. (2565). การวิจัยและนวัตกรรมพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีจังหวัดศรีสะเกษ. Thailand research Expo & Symposium 2022, หน้า 294-305. สืบค้น 24 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://researchexpo.nrct.go.th/download/Symposium/2023/Symposium%202022.pdf>.
- สหสา พลนิล และคณะ. (2566). การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำกรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. The 13th STOU National Research Conference. หน้า 31-55. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2566, จาก https://www.stou.ac.th/thai/grad_std/ Masters/%E0%B8%9D%E0%B8%AA%E0%B8%AA/research/Proceedings_2566/SS.html.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563). คู่มือแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2563 – 2565. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2566 จาก https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/guide_civilservice_update.pdf
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2555). ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Coronel, C., Morris, S., & Rob, P. (2015). Database Systems: Design, Implementation, and Management (11th ed.). Cengage Learning.
- Date, C.J. (2003). An Introduction to Database Systems (8th ed.). Pearson Education.
- Elmasri, R., & Navathe, S.B. (2015). Fundamentals of Database Systems (7th ed.). Pearson Education.
- Hackman, J.R. (2011). Collaborative Intelligence: Using Teams to Solve Hard Problems. Berrett-Koehler Publishers.
- Katzenbach, J.R., & Smith, D.K. (1993). The Wisdom of Teams: Creating the High-Performance Organization. Harvard Business Review Press.
- Laudon, K.C., & Laudon, J.P. (2016). Management Information Systems: Managing the Digital Firm (14th ed.). Pearson Education.
- Lencioni, P. (2002). The Five Dysfunctions of a Team: A Leadership Fable. Jossey-Bass.
- O'Brien, J.A., & Marakas, G.M. (2018). Introduction to Information Systems (17th ed.). McGraw-Hill Education
- Phimlikid Kaewhanam, Jirapun Huaysan, Attapong Sirisuwan, Kathanyoo Kaewhanam, sirinda kamolkhet , Jariya Intanin, Ariya Pongsiri, Nittaya Kahaban, Aphiradee Dononbao. (2021). Mechanism of area collaboration to solve poverty problem of Kalasin. Governance Journal, 10(2), 257-288.
- Ramakrishnan, R., & Gehrke, J. (2003). Database Management Systems (3rd ed.). McGraw-Hill.

KSUC-O-071

การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566

Importation of Battery Electric Vehicles (BEVs) from China and Thai Foreign
Policy Guidelins: A Case Study on the Attitudes of Faculty of Engineering
Students at Mahasarakham University, Semester 1, Academic Year 2023

เยาวลักษณ์ เพ็ญจันทร์* เฟรมมิกา ดงเสื่อ ศศิวิมล รุ่งโรจน์ สุรศักดิ์ ฤทธิศิริ อภิรักษ์ ชุदनอก
ฉันทา ปิตตะ สุพิศสา นามบุญ พัชรินี พิชัยยุทธ์ และสุมาลี นาราวารี

นิสิตรัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Corresponding author: 64011316017@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกรณีการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากประเทศจีน ตามผลการสำรวจที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย จากผลการสำรวจพบว่า ทัศนคติทั้งสามข้อ นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทัศนคติว่าการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากจีน ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าและส่งออกของไทยเติบโตขึ้นในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด และผลสำรวจการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีนทั้งสามข้อ ได้แก่ 1) ไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย 2) ไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก 3) ไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากันทั้งสามข้อ

คำสำคัญ: การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้า, นโยบายต่างประเทศ, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน

Abstract

The objectives of this research are twofold: 1) to assess the attitudes of Mahasarakham University's Faculty of Engineering students in the first semester of the academic year 2023 concerning Battery Electric Vehicles (BEVs) from China and Thailand's foreign policy guidelines, and 2) to analyze Thai foreign policy recommendations regarding the import of Battery Electric Vehicles from China based on the survey results

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

obtained from the first objective. This study employed a quantitative research approach, utilizing questionnaires as the primary tool for data collection. Descriptive statistics, including frequencies, percentages, and averages, were employed for data analysis. The survey results revealed that among the attitudes of Mahasarakham University's Faculty of Engineering students, there exists a prevalent belief that importing battery electric vehicles from China would contribute significantly to the growth of Thailand's import and export market in the future. The survey results regarding Thailand's foreign policy toward China indicate three key sentiments: 1) there is a consensus that Thailand and China should collaborate in addressing poverty issues within Thailand; 2) it is recommended that Thailand adopts a foreign policy aligned with its interests, particularly in its dealings with China; and 3) the viewpoint is consistent across respondents that Thailand should sustain economic and trade relations with China to safeguard its bargaining power in these domains for future benefits. These perspectives exhibit a consistently high level of agreement across all three items.

Keywords: importing electric cars, foreign policy, relations between Thailand and China

บทนำ

ความผันผวนของราคาน้ำมันและปัจจัยการเมืองระดับโลกและระดับประเทศยังเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้คนใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่มากขึ้น หนึ่งในปัจจัยมาจากสถานการณ์ Covid - 19 ที่เริ่มต้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 และยืดเยื้อมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid - 19 คลี่คลายลง แต่ส่งผลทำให้เกิดความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งทำให้ราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้นเกินกว่าการคาดการณ์ราคาเฉลี่ยทั้งปี นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์สงครามระหว่างประเทศ ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศยูเครน เริ่มต้นในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 โดยส่งผลให้ราคาน้ำมันดิบพุ่งไปถึงระดับ 118 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล ในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งสถิติสูงสุดในรอบ 9 ปี โดยนับตั้งแต่สถิติสูงสุดเดิมจากปี พ.ศ. 2551 ราคาสูงสุดอยู่ที่ระดับ 147.50 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล (หน่วยวิเคราะห์สถานการณ์ราคาน้ำมัน บมจ.ไทยออยล์, 2565) ในขณะที่ประเทศรัสเซียและประเทศยูเครนกำลังทำสงครามกัน และตลาดพลังงานโลกกำลังมีความปั่นป่วนเนื่องจากมาตรการคว่ำบาตรและลดการใช้ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากรัสเซีย ทำให้ก๊าซธรรมชาติและน้ำมันขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้นมาก Gregory Upton จาก Center for Energy Studies ของมหาวิทยาลัย Louisiana State University ได้กล่าวว่าการผลิตน้ำมันของโลกยังอยู่ในระดับต่ำกว่าช่วงก่อนเกิดโรคระบาดใหญ่เล็กน้อย ซึ่งมีผลกดดันต่อราคาน้ำมันให้คงอยู่ในระดับสูงสะท้อนให้เห็นถึงความผันผวนของราคาน้ำมันที่ทำให้เกิดการส่งเสริมพลังงานทดแทน (BBC Thai, 2565)

รถยนต์เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษอันดับต้น ๆ ของปัญหาภาวะโลกร้อนและปัญหาหมอกควันทางอากาศ เพราะเชื้อเพลิงทั้งหลายที่มนุษย์ใช้ในการเผาไหม้นั้นมักจะสร้างไอเสียและมลพิษอยู่เสมอ ไอเสียนั้นมีส่วนประกอบหลักของก๊าซเรือนกระจก สารมลพิษทางอากาศที่สำคัญ คือ ฝุ่นละออง (SPM) ตะกั่ว (Pb) ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) และก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ที่รถยนต์ปล่อยออกมานั้น จะทำให้โลกของเราร้อนขึ้นในทุกปีและมีผลกระทบต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ด้วยเหตุนี้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมรถยนต์จึงได้ตระหนักและนึกถึงปัญหาในเรื่องของการปกป้องสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental protection) อีกทั้งราคาน้ำมันที่มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผู้ประกอบการหันมาคิดค้นและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมา เพื่อให้รถยนต์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้มากที่สุด (Eco-Friendly) โดยการให้มอเตอร์ไฟฟ้ามาทำงานร่วมกับเครื่องยนต์ภายในเพื่อให้พลังงานไฟฟ้าช่วยส่งกำลังในการขับเคลื่อน เรียกว่า รถยนต์ระบบไฮบริด (Hybrid) คือ การผสมผสานการทำงาน ของ 2 แหล่งขับเคลื่อนได้อย่างลงตัว ทั้งจากเครื่องยนต์ที่ทรง

พลังและมอเตอร์ไฟฟ้าขนาดใหญ่ โดยมีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2540 มาจนถึงปัจจุบัน และต่อมาได้พัฒนาจนกลายเป็นรถยนต์ไฟฟ้าทำให้รถยนต์ชนิดนี้ใช้เพียงพลังงานไฟฟ้าในการขับเคลื่อน และสามารถชาร์จไฟได้อย่างสม่ำเสมอเมื่อแบตเตอรี่หมด โดยรถยนต์ไฟฟ้านี้จะมีองค์ประกอบหลักสำหรับการขับเคลื่อน คือ แบตเตอรี่ อุปกรณ์แปลงกระแสไฟฟ้า และมอเตอร์ไฟฟ้า ด้วยองค์ประกอบเหล่านี้จึงได้ออกมาเป็นรถยนต์ไฟฟ้าอย่างที่เห็นในปัจจุบันนั่นเอง (CHOBROD, 2561)

จากข้อมูลที่น่าสนใจไปข้างต้นรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ถือเป็นทางเลือกใหม่ของผู้บริโภคในปัจจุบันประเทศไทยถือเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสนใจรถยนต์ไฟฟ้าเนื่องจากประเทศไทยมีปัญหาสภาพแวดล้อมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศ PM2.5 ภาวะก๊าซเรือนกระจก ส่งผลให้อากาศในประเทศไทยมีความร้อนสูงในช่วงฤดูร้อน และประชาชนเกิดปัญหาสุขภาพมีความเสี่ยงในการเป็นโรคหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคอื่น ๆ ตามมา รวมทั้งผลกระทบต่อราคาน้ำมันที่มีราคาเพิ่มสูง ในปัจจุบันทำให้ค่าครองชีพของคนไทยสูงขึ้นตาม จากผลกระทบดังกล่าวทำให้ประชาชนหันมาใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่มากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยจึงมีความความสนใจที่จะศึกษาการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าของประเทศไทยจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีจุดประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากประเทศจีน และแนวนโยบายต่างประเทศของไทยในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกรณีการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน โดยคาดหวังให้เกิดประโยชน์แก่นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในฐานะนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์จะก้าวเข้าสู่ตลาดอุตสาหกรรมยานยนต์ในอนาคตและคาดหวังอย่างยิ่งว่าวิจัยฉบับนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสนใจที่เกี่ยวข้องกับรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ ทั้งด้านทฤษฎีและนโยบายของภาครัฐที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในประเทศไทยด้วย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากประเทศจีน
- 1.2 เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกรณีการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากประเทศจีน ตามผลการสำรวจที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy) มีนักวิชาการให้ความหมายของนโยบายต่างประเทศแตกต่างกัน ดังนี้ Snyder, Bruck and Sapin (1969) กล่าวว่า เนื่องจากมองว่านโยบายและการแสดงพฤติกรรมของรัฐเป็นผลมาจากการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย โดยผู้กำหนดนโยบายอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการนโยบาย Wallace (1971) มองว่านโยบายต่างประเทศเป็นชุดของทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และเป็นแผนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของประเทศต่อโลกภายนอก Hudson (2012) นิยาม นโยบายต่างประเทศว่าเป็นยุทธศาสตร์หรือแนวทางที่รัฐบาลเลือกใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในความสัมพันธ์กับตัวแสดงภายนอก

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศ หมายถึง นโยบายต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และระหว่างตัวแสดงอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิด สันติภาพหรือความขัดแย้งขึ้นได้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งประเทศต่าง ๆ มักจะดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อให้ฝ่ายตนได้เปรียบหรือได้ประโยชน์มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ ดังนั้น การดำเนินนโยบายต่างประเทศยุทธศาสตร์ที่รัฐกำหนดขึ้นและใช้ปฏิบัติต่อรัฐอื่นในอันที่จะให้ได้มาซึ่งจุดประสงค์ที่ต้องการ มีมาตรการหรือยุทธศาสตร์หลายประการสำหรับใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ นักวิชาการบางท่านให้ความหมายของนโยบายต่างประเทศไว้อย่างกว้าง ๆ ว่านโยบายต่างประเทศ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

หมายถึงหลักการของรัฐใดรัฐหนึ่งหนึ่งกำหนดแบบแผน เพื่อควบคุมการกระทำของตนในสภาพแวดล้อมของสังคมระหว่างประเทศ โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของชาติ 2 ประการ คือ 1) จุดมุ่งหมายระยะสั้น เช่น เป็นการปฏิบัติเป็นครั้งคราวเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมจุดมุ่งหมายในระยะยาว เช่น การสร้างพันธมิตรกับรัฐอื่น ๆ 2) จุดมุ่งหมายระยะยาว เช่น ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ ความอยู่รอดของรัฐ ความเจริญรุ่งเรือง และอุดมการณ์แห่งชาติ ดังนั้น รัฐจึงมีการลำดับความสำคัญที่มีจุดมุ่งหมายต่างกัน โดยมีเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อรัฐอื่น ๆ เช่น อำนาจอ่อน (Soft Power) และอำนาจแข็ง (Hard Power) โดยอำนาจอ่อน คือ ความสามารถในการดึงดูดใจ และการดึงดูดใจมักนำไปสู่การยอมรับ ไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญเพื่อบีบบังคับให้ประเทศต่าง ๆ ต้องยอมปฏิบัติตามสิ่งที่เราต้องการ เป็นพลังอำนาจที่ไม่เกี่ยวกับการทหาร รวมไปถึงพลังอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศผ่านด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติกันเป็นหลัก และจำเป็นจะต้องมีเครื่องมืออีกหลายประการในการสนับสนุนอำนาจอ่อนให้บรรลุผลในทางปฏิบัติ และอำนาจทางทหารและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอยู่ในส่วนของอำนาจแข็ง โดยการนำมาใช้ในลักษณะการข่มขู่ผู้ใดผู้หนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของชาติตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (Joseph Nye, 2004)

ในขณะที่ทัศนคติ คือ วิธีการคิดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำ โดยจะมีการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นได้ทั้งทัศนคติในเชิงลบ และเชิงบวก ความรู้สึก ความคิดหรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล เป็นปฏิกริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบที่จะส่งผลกระทบต่อตอบสนองของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้หรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการหรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

ดังนั้น ทัศนคติส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศในหลายด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านการทูต และด้านสังคมระหว่างประเทศ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนและบุคคลอื่นที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ รวมถึงทัศนคติของผู้นำรัฐบาลในการกำหนดทิศทางทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ดังนั้น การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากประเทศจีนโดยผ่านกรอบความตกลงเขตการค้าไทย-จีน ถือเป็นทัศนคติเชิงบวกที่ประเทศไทยและจีนมีความร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจการค้า ไทยจึงควรมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์กับจีนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาอำนาจทางเศรษฐกิจและรักษาความเป็นพันธมิตรต่อกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีนและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแต่ละประเด็นมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ งานชิ้นที่หนึ่ง ประเภทสารนิพนธ์ของ ศุภัช ทรงธนวนษ์ เรื่อง *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตจังหวัดชลบุรี* งานชิ้นที่สอง ประเภทสารนิพนธ์ ของศนัยกฤต อินทุฤทธิ์ เรื่อง *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) และงานชิ้นที่สาม ประเภทวิทยานิพนธ์ของ ธนดล ชินอรุณมังกร เรื่อง *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์นั่งส่วนบุคคลระบบไฟฟ้า (EV)**

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามชิ้น มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณทั้งหมด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคมีสาเหตุหลัก เช่น อารมณ์ความรู้สึกของผู้บริโภค ราคาของรถยนต์ไฟฟ้า การโฆษณา รายได้ของผู้บริโภค เป็นต้น อีกทั้งผู้บริโภคยังคำนึงว่ารถยนต์ไฟฟ้าเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพราะรถยนต์ไฟฟ้าจะไม่ปล่อยมลพิษที่ก่อให้เกิดภาวะเรือนกระจก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามชิ้น มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ มีจุดประสงค์หรือประเด็นหลักในการศึกษาที่ต่างกัน งานวิจัยชิ้นที่หนึ่งมุ่งประเด็นศึกษาไปที่พฤติกรรมของผู้บริโภคว่า ความตั้งใจและการตัดสินใจซื้อนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวผู้บริโภคที่เป็นคนกำหนดเอง เพื่อตอบโจทย์ในการซื้อ ส่วนในงานวิจัยชิ้นที่สอง จะเน้นไปในด้านของทฤษฎีและแนวคิด

เกี่ยวกับการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับกลยุทธ์เพื่อพัฒนาในการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ อย่างเช่นในด้านของทฤษฎีเกี่ยวกับอุปสงค์ต่าง ๆ รวมไปถึงด้านผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคต้องการคือรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ว่ามีรูปทรงที่สวยงามตามความต้องการและมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน ส่วนในงานชิ้นที่สาม จะเน้นไปที่ด้านของปัจจัยการตลาดที่เป็นอีกตัวช่วยหนึ่งในการตัดสินใจที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ เพราะถ้าการตลาดดีเราก็จะสามารถเข้าถึงข้อมูลและศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติที่เราต้องการต่าง ๆ เกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ได้

งานวิจัยทั้งสามชิ้นมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากงานวิจัยของผู้จัดทำ ซึ่งงานวิจัยของผู้วิจัยเน้นเกี่ยวกับการนำเขารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีนและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย เพราะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปริมาณการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า และปริมาณการนำเข้าเป็นจำนวนมากในประเทศไทยเนื่องจากนโยบายต่างประเทศของไทยกับจีนยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับเขตการค้าเสรี ไทย - จีน (Free Trade Area) อีกด้วย ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะทราบถึงนโยบายและปริมาณอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยทั้งสามชิ้นอย่างเห็นได้ชัด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาในครั้งนี้คือ นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้งสิ้นชั้นปี ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งมีจำนวน 2,644 คน โดยคณะผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ตามหลักสูตรการคำนวณของ Taro Yamane (1976)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = เป็นประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อน $(0.05)^2$

ดังนั้น จากการคำนวณตามสูตรนั้นสามารถคำนวณนิสิตกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการตอบแบบสอบถามได้จำนวน 347 คน แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาเวลาในการจัดทำวิจัย ซึ่งมีระยะเวลาในการศึกษาเพียงหนึ่งภาคการศึกษา ตั้งแต่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ถึง 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เท่านั้น อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการทำวิจัย โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยระดับปริญญาตรี จึงไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใด ๆ มีเพียงงบประมาณส่วนตัวของคณะผู้วิจัยเท่านั้น คณะผู้วิจัยจึงขอกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 50 คน เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาและงบประมาณในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non – probability samplings) ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ (accidental sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างไม่เฉพาะเจาะจงอย่างบังเอิญ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 50 คน โดยคณะผู้วิจัยจะทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ณ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึง 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566 โดยคณะผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามในการสำรวจ การเลือกแบบบังเอิญโดยการแจกแบบสำรวจให้กับนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. การออกแบบแบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งออกเป็นสามส่วน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

คำถามข้อที่หนึ่ง : ชั้นปีการศึกษา โดยมีตัวเลือกในการตอบสองช่วงปีการศึกษา คือ ช่วงชั้นปีที่หนึ่ง และช่วงชั้นปีที่สอง ช่วงชั้นปีที่สามและช่วงชั้นปีที่สี่

คำถามข้อที่สอง : สาขา โดยมีตัวเลือกในการตอบสามตัวเลือก คือ กลุ่มที่หนึ่ง สาขาวิศวกรรมทั่วไป สาขาวิศวกรรมโยธา และสาขาวิศวกรรมการผลิต กลุ่มที่สอง สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สาขาวิศวกรรมไฟฟ้าและสาขาวิศวกรรมเมคาทรอนิกส์ กลุ่มที่สาม สาขาวิศวกรรมชีวภาพ สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม และสาขาวิศวกรรมรถไฟฟ้ความเร็วสูง

คำถามข้อที่สาม : ความสนใจในด้านการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) ของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีตัวเลือกในการตอบสองตัวเลือก คือ สนใจ และไม่สนใจ

ตอนที่สอง *คำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบาย*

คำถามข้อที่หนึ่ง : นโยบายเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย - จีน ที่สามารถนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าได้แบบปลอดภาษีส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยานยนต์ของไทย

คำถามข้อที่สอง : การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้มีนักลงทุนจากจีนเข้ามา

คำถามข้อที่สาม : การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าและส่งออกของไทยเติบโตขึ้นในอนาคต

ตอนที่สาม *ความคิดเห็นของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีน*

คำถามข้อที่หนึ่ง : ไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย

คำถามข้อที่สอง : ไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก

คำถามข้อที่สาม : ไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต

คำถามตอนที่สองและสาม ประกอบไปด้วยตัวเลือกสี่ระดับ ตามความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้ ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ระดับความคิดเห็นด้วยมาก ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Statistics Package for the Social Sciences หรือ SPSS ช่วยในการวิเคราะห์เชิงสถิติ โดยสถิติที่นำมาใช้เป็นสถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

จากตารางที่ 1 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนิสิตในช่วงชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่สอง มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 16 และชั้นปีที่สามถึงชั้นปีที่สี่ มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน โดยส่วนนั้นเป็นนิสิตที่ศึกษาในสาขาวิศวกรรมทั่วไป สาขาวิศวกรรมโยธา สาขาวิศวกรรมการผลิต มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิศวกรรมเมคาทรอนิกส์ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66 และสาขาวิศวกรรมชีวภาพ สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม สาขาวิศวกรรมรถไฟฟ้ความเร็วสูง มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีนิสิตที่สนใจในด้านการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จำนวน 47 คิดเป็นร้อยละ 94 และมีนิสิตที่ไม่สนใจในด้านการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จำนวน 3 คิดเป็นร้อยละ 6

ตารางที่ 1: ตารางแสดงความถี่และร้อยละข้อมูลทั่วไปของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ชั้นปีการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1 – 2	8	16
ชั้นปีที่ 3 – 4	42	84
รวม	50	100
สาขาวิชา		
สาขาวิศวกรรมทั่วไป สาขาวิศวกรรมโยธา สาขาวิศวกรรมการผลิต	7	14
สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิศวกรรมเมคคาทรอนิกส์	33	66
สาขาวิศวกรรมชีวภาพ สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม สาขาวิศวกรรมรถไฟฟ้าความเร็วสูง	10	20
รวม	50	100
ความสนใจในด้านการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV)		
สนใจ	47	94
ไม่สนใจ	3	6
รวม	50	100

การแปรผลของข้อมูลค่าเฉลี่ยทางคณะผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การแปรผลข้อมูลโดยใช้สูตรคำนวณความกว้างของอัตรภาคชั้น หลังจากคำนวณช่วงระดับคะแนนดังกล่าว คณะผู้วิจัยนำค่าที่ได้จากการคำนวณมากำหนดเป็นระดับความเห็นด้วยต่อการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีนสี่ระดับ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.75   ระดับที่ศนคติน้อยที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 1.76 – 2.51   ระดับที่ศนคติน้อย
- ค่าเฉลี่ย 2.52 – 3.27   ระดับที่ศนคติมาก
- ค่าเฉลี่ย 3.28 – 4.00   ระดับที่ศนคติมากที่สุด

จากตารางที่ 2 สามารถแปลผลได้ดังนี้

คำถามที่หนึ่ง นโยบายเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย - จีน ที่สามารถนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าได้แบบปลอดภาษีส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยานยนต์ของไทย จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.12 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติว่านโยบายเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย - จีน ที่สามารถนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าได้แบบปลอดภาษีส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยานยนต์ของไทย

คำถามที่สอง การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้มินิกลงทุนจากจีนเข้ามาลงทุนในไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00

พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.10 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติว่าการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้มีนักลงทุนจากจีนเข้ามาลงทุนในไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น

คำถามที่สาม การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าและส่งออกของไทยเติบโตขึ้นในอนาคต จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 2.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.30 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมากที่สุด ที่มีทัศนคติว่าการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าและส่งออกของไทยเติบโตขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 2: ตารางแสดงผลสำรวจทัศนคติต่อการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีนของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับทัศนคติ
1.นโยบายเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย - จีน ที่สามารถนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าได้แบบปลอดภาษีส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยานยนต์ของไทย	50	1.00	4.00	3.12	มาก
2.การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้มีนักลงทุนจากจีนเข้ามาลงทุนในไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น	50	1.00	4.00	3.10	มาก
3.การนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) จากจีน ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าและส่งออกของไทยเติบโตขึ้นในอนาคต	50	2.00	4.00	3.30	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ข้อคำถามทั้งสามข้อเป็นการสอบถามถึงความคิดเห็นของนิสิตต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีน และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีน สามารถแปรผลได้ดังนี้

คำถามที่หนึ่ง ไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.08 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติเห็นว่าไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย

คำถามที่สอง ไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 2.78 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติเห็นว่าไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก

คำถามที่สาม ไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.14 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติเห็นว่าไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต

ตารางที่ 3: ตารางแสดงผลสำรวจความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีนของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1.ไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย	50	1.00	4.00	3.08	มาก
2.ไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ค้ำประกันถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก	50	1.00	4.00	2.78	มาก
3.ไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต	50	1.00	4.00	3.14	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในด้านความคิดเห็นของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านนโยบายต่างประเทศของไทย และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีน จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่าความคิดเห็นต่อไทย - จีน ควรมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในประเทศของไทย ความคิดเห็นต่อไทยควรดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ค้ำประกันถึงผลประโยชน์และสอดคล้องกับจีนเป็นหลัก และความคิดเห็นต่อไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเป็นผลประโยชน์ในการรักษาอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต โดยทั้งสามนโยบายมีระดับความเห็นด้วยในระดับที่มาก สาเหตุเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างต้องการสนับสนุนให้ไทยมีความร่วมมือกับจีนในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีนในด้านเศรษฐกิจการค้า และต้องการให้ไทยแก้ไขปัญหาภายในประเทศให้ได้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเทียบเท่าจีน เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความยากจน เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในอดีตของคณฤศณ อินทุฤทธิ์ ปี พ.ศ. 2565 เรื่อง *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV)* โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ โดยงานวิจัยในอดีตใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเช่นเดียวกับงานของคณะผู้วิจัยและมีความเหมือนในด้านของการศึกษาทัศนคติของบุคคล แต่งานวิจัยของคณะผู้วิจัยนั้นศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษา และงานวิจัยของคณะผู้วิจัยได้มีการเสนอแนวทางในการสร้างความเข้าใจโดยการจัดทำข้อเสนอแนะการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศจีน และสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตอย่างเห็นได้ชัด คือ 1) ด้านเวลาของการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยมีการศึกษาอย่างจำกัดเวลา และประเด็นที่ศึกษาในอดีตส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษาประเด็นเรื่องการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่จากจีน 2) ด้านทัศนคติ งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักมีการศึกษาทัศนคติของบุคคลทั่วไป ไม่ได้มีการศึกษาทัศนคติของนิสิตที่เฉพาะเจาะจงเป็นคณะมากเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศที่ได้จากการศึกษา สรุปได้ว่า ประเทศไทยควรเน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจการค้ากับจีนเป็นส่วนใหญ่ แต่ต้องจำกัดขอบเขตที่ประเทศจีนสามารถทำได้ในประเทศไทยให้ชัดเจน และไทยควรมีอำนาจในการต่อรองกับจีนด้านการนำเข้าสินค้ามากกว่านี้ อีกทั้งควรมีความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ

เพิ่มเติม เช่น ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดี และเป็นประโยชน์ต่อกันทั้งสองฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา วันคนิตย์. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของ Generation Y*. (สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- ฐานเศรษฐกิจ. (2564, พฤศจิกายน 10). EV ลดภาษีนำเข้า 0% แลกขึ้นไลน์ผลิต โขกสรพสามิตรถน้ำมัน อีโคคาร์-ไฮบริด. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/motor/502768>.
- ณัทภพ แก้วสัมฤทธิ์. (2562). แนวโน้มการขยายตัวของรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 61(2), 2-6.
- दनัยกฤต อินทุฤทธิ์. (2565). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV)*. (สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก).
- ธนดล ชินอรุณมังกร. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์นั่งส่วนบุคคลไฟฟ้า (EV)*. (วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ศุภิช ทรงแถววงษ์. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตจังหวัดชลบุรี*. (สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- สถาบันพลังงาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2560, กรกฎาคม 27). นโยบาย “รถยนต์ไฟฟ้า” ของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. สืบค้นจาก <https://erdi.cmu.ac.th/?p=1478>.
- อรฤดา คำเลิศลักษณ์. (2565). ผลกระทบรอบความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน ต่อมาตรการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในประเทศไทย. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 40(3), 163-183.
- Hudson, Valerie M. 2012. History and evolution of foreign policy analysis in Foreign Policy: Actor Theory, eds. Steve Smith, Emilia Hadfield, and Tim Dunn, 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, J.S. Jr. (2004). Soft power: the means to success in world politics. New York: Public Affairs.
- Snyder, Richard C., H. W. Bruck and Burton Sapin. 1969. The decision-making approach to the study of international politics. In *International politics and foreign policy: A reader in research and theory*, eds. James N. Rosenau. 2nd ed. New York: The Free Press.
- Wallace, William. 1971. Foreign policy and political process. London: Macmillan.

KSUC-O-072

บทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาเขื่อนไซยะบุรี

อัจฉิมา แสงรัตน์^{1*} และไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ²

สถาบันพระปกเกล้า

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม²

*Corresponding author: atchima.sa@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาลุ่มน้ำโขง บทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำโขง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำโขง โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาในลุ่มน้ำโขงยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะกรณีศึกษาเขื่อนไซยะบุรี ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนว่าภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนได้เสีย ไม่ได้คำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในเชิงนโยบาย การตัดสินใจ หรือการให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนแก่ประชาชน ส่วนคณะกรรมการแม่น้ำโขงก็ไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมหรือผลักดันให้ภาครัฐหรือเอกชนร่วมกันสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะผลประโยชน์มหาศาลจึงทำให้ละเลยที่จะคำนึงถึงผลกระทบทั้งทางนิเวศวิทยา วิถีชีวิตของประชาชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการทรัพยากรในพื้นที่โดยเฉพาะโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรในพื้นที่ ที่สำคัญต้องปรับปรุงกระบวนการ PNPCA ของคณะกรรมการแม่น้ำโขงให้เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาลุ่มน้ำโขง, คณะกรรมการแม่น้ำโขง, เขื่อนไซยะบุรี

Abstract

This article has the following objectives : 1) to study the community's involvement in developing the Mekong River basin. 2) To examine the role of the Mekong River Commission in enabling public participation in the development of the Mekong River basin and 3) to investigate the challenges, obstacles, and recommendations for promoting public participation in the development in the Mekong River basin. Documentary research involves collecting and analyzing information from books, journals, articles, and relevant documents in Thai and English languages. The research findings indicate that there is still a lack of promotion of the participatory process by the public in various development projects in the Mekong River basin. Particularly, the case of the Xayaburi Dam serves as a clear example that both the government and the private sector, which have interests in the project, do not fully consider public participation in terms of policies, decision-making, or providing accurate information to the public. The Mekong River Commission

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

does not play a significant role in driving or advocating for public participation or pushing the government and the private sector to collaborate in fostering public participation. This is mainly due to the substantial benefits derived from the project, which results in a disregard for the overall environmental and people's livelihood impacts. Therefore, it is necessary for the public to be involved in decision-making and managing resources in the area, especially in projects that impact the way of life and resources in the area. It is crucial to improve the PNPCA process of the Mekong River Commission to a process that genuinely involves the public.

Keywords : Mekong River Basin, Participation, development in the Mekong River basin, Mekong River Commission, Xayaburi Dam

บทนำ

ลุ่มน้ำโขงที่มีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลุ่มน้ำแห่งนี้มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ขณะที่การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำโขงมีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง เช่น การสร้างเขื่อน เนื่องจากแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติและเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย

การพัฒนาในลุ่มน้ำโขงเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยแต่ละประเทศดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในประเทศของตนเอง แม้มีแผนการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำสายประธาน เช่น เขื่อนผามอง ที่วางแผนโดยสหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากลุ่มน้ำโขงตกอยู่ในภาวะสงคราม เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง บรรดาประเทศที่เคยปกครองภายใต้ลัทธิสังคมนิยมก็นำลัทธิเสรีนิยมใหม่มาปฏิบัติ ขณะเดียวกันก็มีการลงทุนข้ามแดนของกลุ่มทุนทั้งของไทย เวียดนาม และจีน และนำไปสู่การเร่งดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำโขงตอนบนที่ไหลผ่านประเทศจีน รัฐบาลจีนได้สร้างเขื่อนชุดถึง 12 เขื่อน ขณะที่ในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการแม่น้ำโขงขึ้นมา โดยมีประเทศสมาชิกคือ กัมพูชา ลาว ไทย และเวียดนาม ส่วนจีนและเมียนมาไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก

สำหรับลุ่มน้ำโขงตอนล่าง การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำสายประธานเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีการสร้างเขื่อนไซยะบุรีในประเทศลาว ที่เป็นเขื่อนขนาดใหญ่แห่งแรกที่สร้างกันแม่น้ำสายประธาน ท่ามกลางการประท้วงอย่างต่อเนื่องของภาคประชาสังคมในประเทศไทย ประชาชนใน 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่อยู่ติดกับแม่น้ำโขงทางตอนล่างและอยู่ท้ายเขื่อน โดยที่ผู้ประท้วงได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการแม่น้ำโขง เพราะกรณีเขื่อนไซยะบุรีเป็นโครงการพัฒนาที่ดำเนินการโดยไม่ได้สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและดำเนินการโดยทันทีจนนำไปสู่การฟ้องร้องระหว่างประชาชนและบริษัทที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงการขาดการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในลุ่มน้ำโขง จึงจำเป็นต้องหันกลับมาทบทวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้น เพราะประชาชนเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำโขง

บทความนี้จะสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง บทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำโขง และปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำโขง โดยการวิจัยเอกสาร โดยเน้นเฉพาะกรณีของเขื่อนไซยะบุรี เพราะเป็นกรณีแรกที่เกิดข้อพิพาทจนนำไปสู่การฟ้องร้อง ดังนั้นประเด็นการมีส่วนร่วมจึงเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินการโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำโขง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง
2. เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนองงานเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่ามีงานเอกสารจำนวนหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อย่างเช่นงานของพิทยา สุวคันธ์ (2561) เรื่อง เศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เป็นงานศึกษาในมิติพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และการเข้ามา มีบทบาทของประเทศมหาอำนาจในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง งานวิทยานิพนธ์ของสาธิต มั่นสุรกุล (2557) เรื่อง การจัดการอภิมหาสมุทรระหว่างประเทศ : ศึกษากรณีประเทศไทยกับการเจรจาความตกลงแม่น้ำโขง ค.ศ. 1995 ที่พยายามอธิบายว่าเพราะเหตุใดรัฐในลุ่มน้ำโขงตอนล่างสามารถบรรลุข้อตกลงได้ แม้ว่าจะมีความต้องการและผลประโยชน์ในพื้นที่แม่น้ำโขงต่างกัน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ข้อตกลงดังกล่าวบรรลุผลคือการให้ความสำคัญกับต้นทุนทางด้านอำนาจอภิปไตยภายใต้การใช้กฎหมายร่วมกันโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงอย่างบทความของวิระพงษ์ ปัญญาธนะคุณ (2562) ที่ปรับมาจากวิทยานิพนธ์ โดยเน้นบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงในเรื่อง “ห้าทศวรรษระบอบลุ่มน้ำโขง จากคณะกรรมการแม่น้ำโขงสู่คณะกรรมการแม่น้ำโขง (ค.ศ. 1957 – 2007) : การย้อนพินิจ” ซึ่งอธิบายตั้งแต่ที่มาของการก่อตั้งคณะกรรมการแม่น้ำโขงจนปรับเปลี่ยนมาสู่คณะกรรมการแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐลุ่มน้ำโขง โดยอธิบายตั้งแต่สถานะ โครงสร้าง บทบาทและผลงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขง

จากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรม พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับโครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงและผลกระทบต่าง ๆ รวมทั้งการกำเนิดคณะกรรมการแม่น้ำโขงที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่คอยประสานความร่วมมือของประเทศภาคีสมาชิก แต่ยังคงขาดงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ และบทบาทของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำโขง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของคณะกรรมการลุ่มน้ำโขงในการสร้างการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะในกรณีเขื่อนไซยะบุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการอธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงบนพื้นฐานการมีเสรีภาพ คุณธรรมและจริยธรรม มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ดังเช่นงานของธงชัย สิงอุดม (2563) ที่มีการศึกษากรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้ยกคำนิยามของ William Erwin ที่ได้ให้คำนิยามว่า การมีส่วนร่วมคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และต้องทำอะไร มีการเสียสละในการพัฒนา ที่นำไปสู่การ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ปฏิบัติการจริงตามที่ได้ตัดสินใจ และผลของการปฏิบัติจะนำไปสู่การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเหล่านั้น¹ หรือ Creighton (2005) ที่ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ความต้องการและคุณค่าของประชาชนได้รับการสนใจในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐเพื่อทำให้กระบวนการตัดสินใจดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากประชาชน² หรือถวิลวดี บุรีกุล (2548) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าคือกระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และที่สำคัญภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณาเพื่อขับเคลื่อนไปสู่นโยบายหรือการตัดสินใจที่จะกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน³

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึง การที่ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการพัฒนาในส่วนที่จะส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต วัฒนธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเป็นความตั้งใจที่แท้จริงที่เกิดจากประชาชนเอง

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในแง่ที่จะทำให้ประชาชนยอมรับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากประชาชนได้เข้ามารับรู้และแสดงเจตนาทั้งความคิดเห็นและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาเหล่านั้น ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น และที่สำคัญเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้มากขึ้นอีกด้วย สำหรับโครงการการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มน้ำโขงหากมีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน จะทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง แทนที่จะเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวพันในพื้นที่ สร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐสามารถกระทำได้ผ่านการสื่อสารเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียรับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ดังนั้น การมีส่วนร่วมไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่การปรากฏตัวหรือเข้าร่วมโครงการนั้นที่มาจากแรงจูงใจหรือองค์ประกอบทางสังคมอื่น ๆ แต่ต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนได้รับทราบข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งข้อดีข้อเสียที่จะส่งผลกระทบต่อด้านของชีวิตและชุมชน และสิทธิของพวกเขาได้รับการเคารพ

ผลการศึกษา

หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลงในปี 1991 จากวาทกรรมการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมืองแปรเปลี่ยนไปสู่วาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงได้ประกาศนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจและดำเนินการเพื่อไปสู่เศรษฐกิจการค้าแบบเสรีนิยมมากขึ้นเพื่อให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นตลาดเดียวกัน พร้อมกับการเข้ามามีบทบาทของประชาคมมหาอำนาจโลก ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีนซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง เหตุผลสำคัญที่ถูกนำมาอ้างในการเร่งการพัฒนาในภูมิภาคนี้คือ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำโขง ขณะที่การเคลื่อนไหวของประเทศต่าง ๆ กลับมุ่งแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากร

¹ ฉงชัย สิงอุดม, 2563, “การศึกษากรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน,” *วารสารปัญญาภิธาน* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563), น. 29-42.

² James L.Creighton, 2005, *A guide book for involving citizens in community*, Program for Community Problem solving.

³ ถวิลวดี บุรีกุล, 2548, *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*, กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

ส่วนรวมโดยอาศัยกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยละเอียดความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ จึงนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุลและเกิดความขัดแย้งตลอดเวลา⁴

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ตั้งแต่การเปิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในเชิงของภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-Politics) และภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-Economics) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Sub-region : GMS) โดยมีประเทศสมาชิก คือ จีน (มณฑลยูนนาน และกวางสี) เวียดนาม ลาว เมียนมา กัมพูชา และไทย ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและผู้คน แต่กลับมาร่วมมือกันทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจในนามอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่เกิดขึ้นในปี 1992 เพราะมีแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เป็นประเทศยากจน แต่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และที่สำคัญมีแม่น้ำโขงไหลผ่านทั้ง 6 ประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

การพัฒนาภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุนและบริการ โดยส่งเสริมให้เกิดการจ้างงาน ยกระดับคุณภาพชีวิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ผลจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นมีบางอย่างไม่สอดคล้องและขัดต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เนื่องจากการไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แม้ว่าโครงการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้สร้างความก้าวหน้าพอสมควรต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่จากเดิมเล็กน้อย แต่หลักการว่าด้วยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ ความเชื่อมโยง รวมไปถึงความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม และที่สำคัญคือการพัฒนาบนความเท่าเทียมยังคงห่างไกลจากความเป็นจริง เนื่องจากการพัฒนาบนความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจและความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ทำให้การเจรจาต่อรองระหว่างประเทศต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงยังไม่อาจดำเนินไปได้อย่างเป็นธรรม⁵ ดังนั้น แม้นโยบายของกรอบคิดและหลักการของโครงการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงจะเป็นการสร้างความร่วมมือ ความเชื่อมโยงและการลดช่องว่างของการพัฒนาในภูมิภาคลง แต่ขณะเดียวกันโครงการการพัฒนาต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก็ทำให้เกิดการล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับประชาชนในพื้นที่ เพราะรัฐละเลยที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาต่าง ๆ

บทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกับการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง

เริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1950 จากแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่เล็งเห็นว่าแม่น้ำโขงมีลักษณะเฉพาะพิเศษเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่าน 6 ประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศก็มีระดับการพัฒนาและระบบการเมืองที่แตกต่างกัน และหากมีการพัฒนาเกิดขึ้นอาจเกิดกรณีพิพาทขึ้นมา สหประชาชาติจึงริเริ่มให้จัดตั้งองค์กรกลางจนนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong Committee : MC)⁶ จึงถือเป็นองค์การระหว่างประเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญที่สุดในลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีพัฒนาการมาตั้งแต่ ปี 1957 จากการรวมตัวของประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง 4 ประเทศ ได้แก่ ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนามได้ โดยบทบาทในช่วงแรกมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐในโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำภายในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยจีนและเมียนมาไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ถือว่าเป็นครั้งแรกที่สหประชาชาติได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการ

⁴ กฤษฎา บุญชัย, 2553, “ประวัติศาสตร์ “ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง,” วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2553), น. 86-106.

⁵ ยศ สันตสมบัติ, 2555, *ชนชายแดนกับการก้าวข้ามพรมแดน*, เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

⁶ พิทยา สุวคันธ์, 2561, *เศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง*, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วางแผนและบริหารจัดการแม่น้ำระหว่างประเทศ ซึ่งมีความคาดหวังในเรื่องผลประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมที่เกิดจากโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโขง เนื่องจากกลุ่มประเทศสมาชิกในขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นไทย ลาว กัมพูชา เวียดนามได้มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่ล้าหลัง ประชาชนมีรายได้ต่ำ ดังนั้นการรวมกลุ่มจะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาและสามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อนำมาพัฒนาประเทศได้ แต่ทว่าโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มแม่น้ำโขงไม่ได้รับการพัฒนาอย่างที่ตั้งเป้าประสงค์ไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรของประเทศสมาชิก การเกิดสงครามกลางเมืองของประเทศสมาชิกเป็นต้น จึงทำให้ไม่เห็นผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมมากนักของโครงการที่ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการแม่น้ำโขง

เมื่อสงครามเย็นยุติลง กลไกการทำงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขงได้ถูกปฏิรูปขึ้นใหม่ ภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการแม่น้ำโขง” (Mekong River Commission : MRC) ตั้งแต่ปี 1995 จนมาถึงปัจจุบัน⁷ โดยได้มีการลงนาม “ความตกลงความร่วมมือเพื่อการพัฒนายั่งยืนของลุ่มแม่น้ำโขง” ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนของโครงสร้างและกลไกความร่วมมือของประเทศสมาชิก คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง⁸ ได้กำหนดให้รัฐร่วมมือกันในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การใช้ประโยชน์ การจัดการ และการอนุรักษ์น้ำและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในลุ่มน้ำโขง ตลอดจนทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด กลไกการทำงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขงมีคณะมนตรีที่มีหน้าที่ตัดสินใจเชิงนโยบายแทนรัฐบาล ที่ผ่านมา แม้คณะกรรมการแม่น้ำโขงจะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการน้ำและปกป้องสิ่งแวดล้อม แต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมการแม่น้ำโขงก็ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไร้ประสิทธิภาพในการผนึกรวมผลประโยชน์และเจตนาธรรมทางการเมือง อีกทั้งการปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายและกลไกการบริหารจัดการน้ำภายในประเทศสมาชิก ตลอดจนการเปิดให้ประชาชนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีส่วนร่วมในการโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ในสภาวะการณ์ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้นได้กำหนดให้การจัดการลุ่มน้ำร่วมกันโดยรัฐที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกันเพื่อให้เกิดการคุ้มครองและการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เช่นเดียวกับกรณีของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีคณะกรรมการแม่น้ำโขงในการทำหน้าที่ส่งเสริม ประสานงาน กำกับดูแลและควบคุมการวางแผนโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง รวมทั้งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจและให้แนวทางในการพัฒนาโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการตกลงที่จะร่วมมือกันในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง หากมีกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมจะต้องยุติโดยทันที แต่ทว่าข้อตกลงต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการลุ่มน้ำโขงมากเท่าใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมและการร่วมมือกันของประเทศสมาชิกและการทำหน้าที่อันเข้มแข็งของคณะกรรมการแม่น้ำโขง⁹

ที่ผ่านมาโครงการการพัฒนาต่าง ๆ ของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้รับเสียงสะท้อนจากประชาชนและกลุ่มภาคประชาสังคม ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาหรือโครงการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพราะแผนพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน ที่สำคัญโครงการพัฒนาเหล่านั้นไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรัฐบาลแต่ละประเทศมุ่งแต่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและตอบสนองความต้องการของ รัฐบาลและกลุ่มทุน

⁷ วีระพงษ์ ปัญญาธรรณคุณ, การศึกษาเปรียบเทียบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลในการจัดการทรัพยากรน้ำข้ามพรมแดนในแม่น้ำระหว่างประเทศ : แม่น้ำโขง และยูเฟรทีส-ไทกริส, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา พ.ศ. 2562

⁸ วีระพงษ์ ปัญญาธรรณคุณ, “ห้าทศวรรษระบอบลุ่มน้ำโขง จากคณะกรรมการแม่น้ำโขงสู่คณะกรรมการแม่น้ำโขง (ค.ศ. 1957 – 2007) : การย้อนพินิจ,” วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา Vol. 14 No. 1 (2009) : มีนาคม – สิงหาคม 2552.

⁹ นภัตต สันเกิดสุข, “การปะทะทางความคิดการเมืองต่อเรื่องการจัดการลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาเขื่อนไชยะบุรี,” วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 44 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2557), น. 117-139.

มากกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชน สำหรับคณะกรรมการแม่น้ำโขงเองก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการผลักดันหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างเต็มที่ นอกจากนั้น การดำเนินงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขงที่เกี่ยวข้องกับโครงการขนาดใหญ่ก็ไม่สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจะขอยกตัวอย่างกรณีศึกษาโครงการเขื่อนไซยะบุรี ที่สะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีส่วนร่วมของภาคประชาชนในโครงการพัฒนา และบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรณีศึกษาเขื่อนไซยะบุรี

เขื่อนไซยะบุรี สร้างกันแม่น้ำโขงสายประธานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นหนึ่งใน 11 โครงการที่จะใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงในเขตลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ลาวเป็น 1 ใน 4 ประเทศสมาชิกของคณะกรรมการแม่น้ำโขง และเป็น 1 ใน 6 ประเทศสมาชิกแผนพัฒนาอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Sub-region : GMS) หลังสงครามเย็น รัฐบาลลาวประกาศใช้นโยบาย “จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanisms) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ข้อจำกัดทางการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศ และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาแข่งขันในระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ จึงนำไปสู่การลงทุนข้ามแดนของภาคเอกชนของไทยในลาวโดยเฉพาะโครงการสำคัญอย่างเขื่อนไซยะบุรี ซึ่งผลการดำเนินการมีทั้งมิติด้านบวกและลบ แต่ภาครัฐและเอกชนกลับหลงลืมหรือไม่ใส่ใจในด้านลบที่ผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการเหยียดชาติที่ไม่เป็นธรรม

การสร้างเขื่อนไซยะบุรีมีเป้าหมายเพื่อขายกระแสไฟฟ้าให้แก่ประเทศไทย โดยมีบริษัทก่อสร้างของไทยอย่าง ช. การช่าง เป็นผู้ได้รับสิทธิจากรัฐบาลลาวในการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาและก่อสร้าง ทำให้เขื่อนไซยะบุรีกลายเป็นพื้นที่ที่ถูกหยิบยกมาประเด็นถกเถียงที่สำคัญ เนื่องจากมีผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน และองค์กรอิสระอีกทั้งขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ของโครงการเขื่อนไซยะบุรี ตั้งแต่เริ่มต้นเป็นการดำเนินการที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงนำไปสู่การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและกลุ่มประชาชน การเคลื่อนไหวได้กระตุ้นให้สังคมรับรู้ถึงสิทธิของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพราะผลของการสร้างเขื่อนไซยะบุรีต้องย้ายผู้คนที่ย้ายอยู่บริเวณนั้นออกจากพื้นที่ ระบบนิเวศถูกทำลาย พันธุ์ปลาหลายชนิดต้องสูญพันธุ์ และการเกษตรเกิดปัญหาไม่สามารถทำได้เช่นเดิม¹⁰

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง

การเกิดขึ้นของเขื่อนไซยะบุรีจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องมีการปรึกษาหารือและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ แม้ว่าจะเป็นโครงการแรกที่เข้าสู่กระบวนการแจ้งการปรึกษาหารือล่วงหน้าและข้อตกลง ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ (Procedures for Notification, Prior Consultation and Agreement : PNPCA) ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดไว้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มน้ำโขง โดยประเทศภาคีสมาชิกจะร่วมกันป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ ผลกระทบต่อประชาชน และกระบวนการต่าง ๆ ที่ดำเนินการจากโครงการพัฒนาที่จะส่งผลทำให้แม่น้ำโขงเปลี่ยนไป แต่จากการรายงานผลกระทบของโครงการเขื่อนไซยะบุรีพบว่า ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบอย่างละเอียดรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นความมั่นคงด้านพลังงานและการก่อให้เกิดรายได้จากการค้าและการลงทุน การพัฒนาเศรษฐกิจและการจัดความยากจน และประเด็นความมั่นคงทางอาหาร รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยผลการประเมินผลกระทบในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้มีความชัดเจนในเรื่องของการทำลายระบบนิเวศ การสูญเสียรายได้ของประชาชน หรือประชาชนมีส่วนร่วมหรือผลประโยชน์มากนักเพียงใดจากโครงการพัฒนา ทั้งที่ประชาชนและชุมชนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง แต่ทว่ารัฐบาลลาวกับบริษัทของไทยได้เริ่มดำเนินการโครงการและมีการโยกย้ายชาวบ้านในพื้นที่

¹⁰ วัชรชัย จิรจินดากุล, 2018, “เรื่องเล่าจากเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี : หลักความรับผิดชอบต่อสังคมที่บังคับไม่ได้กับวิถีแห่งอาเซียนต่อสถาบันการเงิน,” *CMU Journal of Law and Social Sciences*, Vol.12 No.1, น. 54-79.

ตั้งแต่ปี 2010 และยังคงเร่งการก่อสร้างไปส่วนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นประเด็นข่าวใหญ่เนื่องจากถูกมองว่าฝืนกระแสคัดค้านจากประเทศเพื่อนบ้าน นักสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่¹¹ จากกรณีที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลลาวไม่ได้คัดค้านโครงการนี้และยังเดินหน้าการก่อสร้าง โดยให้เหตุผลว่าไม่ได้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม การทำประมงและวิถีชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าผู้มีอำนาจไม่ได้เห็นถึงความสำคัญกับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงก็ไม่ได้ขับเคลื่อนหรือเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ โดยมองว่าโครงการนี้ไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการจากคณะกรรมการแม่น้ำโขง เนื่องจากเป็นกิจการภายในประเทศเท่านั้น การไม่มีส่วนร่วมดังกล่าว ยังนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลปกครองที่กลุ่มชาวบ้านยื่นฟ้องหน่วยงานรัฐให้ยกเลิกโครงการสัญญาซื้อขายไฟฟ้าจากเขื่อนไซยะบุรีของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย นับเป็นคดีข้ามพรมแดนคดีแรกที่ฟ้องต่อศาลปกครอง เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศไทยจากการก่อสร้างเขื่อนในประเทศลาวบนแม่น้ำโขง

จากกรณีของเขื่อนไซยะบุรีสะท้อนชัดเจนถึงปัญหา อุปสรรคที่พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ผู้มีอำนาจทั้งรัฐบาล และบริษัทเอกชน ไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของประชาชน หรือประเทศภาคีสมาชิกที่ออกมาต่อต้านไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างต่าง ๆ แต่กลับกลายเป็นว่าทั้งรัฐบาลลาวและไทยกลับตีความในแง่ที่เป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่าจะคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา หรือแม้แต่กลไกการทำงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขงเองก็ไม่ได้เข้มแข็งมากพอที่จะสั่งให้ยุติหรือยับยั้งการก่อสร้างโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม แม้ว่าคณะกรรมการแม่น้ำโขงจะได้กำหนดบทบาทของตนเองไว้ในฐานะตัวเร่งและผู้นำพาประเทศและประชาชนในกลุ่มแม่น้ำโขงไปสู่ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมทางสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและเท่าเทียมในกลุ่มแม่น้ำโขง

สรุปและอภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงโดยเฉพาะในกรณีของโครงการเขื่อนไซยะบุรีเป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนที่สุดว่า ในกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงไม่ได้สร้างหรือเปิดโอกาสให้เกิดมีการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเพียงความต้องการของภาครัฐและทุน ไม่ได้มีข้อกังวลว่าโครงการก่อสร้างดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในลุ่มน้ำโขงที่อาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของปลาบางชนิด ความเป็นธรรมชาติของระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไป และที่สำคัญคือการทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่พึ่งพิงกับระบบนิเวศแห่งนี้ เพราะแม่น้ำโขงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนและสิ่งมีชีวิตในภูมิภาค

เขื่อนไซยะบุรีเป็นตัวอย่างโครงการพัฒนาที่มีทั้งแรงผลักดันและเสียงคัดค้าน จนกลายเป็นพื้นที่ที่ถูกแทรกแซงไปด้วยอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ที่ต้องการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรและกอบโกยผลประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าว โดยละเลยผู้แสดงที่สำคัญที่สุดไปคือ ประชาชน ซึ่งการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากร แม้ว่าจะเป็นเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง แต่แทบไม่มีอำนาจในการควบคุมทรัพยากรของตนเอง ประชาชนถูกผลักให้กลายเป็นคนนอกในพื้นที่ของตัวเอง จนนำไปสู่การเดินขบวนประท้วงและการฟ้องร้องดำเนินคดี

สำหรับบทบาทของคณะกรรมการแม่น้ำโขงกลับไม่มีท่าทีที่ชัดเจนมากนักต่อกรณีเขื่อนไซยะบุรี เนื่องจาก การมีส่วนได้เสียที่จะคัดค้านหรือระงับการเกิดขึ้นของโครงการนี้ ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการเขื่อนไซยะบุรีที่มีมูลค่ามหาศาลจึงทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่กล้าที่จะเข้ามาแทรกแซงหรือมีบทบาท และที่สำคัญคือการละเลยกระบวนการ

¹¹ สาธิต มนต์สุรกุล และศุภมิตร ปิติพัฒน์, 2557, “เขื่อนไซยะบุรี : ผลของการจัดกรอบการอภิบาลแม่น้ำโขงในรูป Soft Law,” *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 น. 196- 210.

สร้างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนไปอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากการคำนึงถึงผลประโยชน์จากความเติบโตทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมภายในประเทศ จึงทำให้บทบาทของคณะกรรมการแม่ข่ายของอยู่ในสถานะเหมือนไรต์ตัวแทนและหลักที่ประชาชนต้องเข้ามาต่อสู้ด้วยตนเอง เพราะคณะกรรมการแม่ข่ายที่มีอำนาจน้อย เนื่องจากประเทศภาคีสมาชิกต่าง ๆ เล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในการเร่งสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจแก่ประเทศตน โดยหลงลืมและไม่สนใจการบริหารทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นธรรมและคำนึงถึงประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้คณะกรรมการแม่ข่ายขาดอำนาจทางการเมืองในการบังคับให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งบริษัทเอกชนที่มีบทบาทในการดำเนินโครงการพัฒนาดำเนินการตามกรอบที่กำหนดเอาไว้

ดังนั้นกรณีของเขื่อนไซยะบุรีจึงเป็นปรากฏชัดเจนนที่ต่อกัยอำนาจของคณะกรรมการแม่ข่ายว่าเป็นเพียงสื่อกระดาษ เพราะเมื่อประชาชนผู้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาเขื่อนไซยะบุรีต้องออกมาต่อสู้และเรียกร้องสิทธิของตนเอง เพราะเมื่อรัฐไม่ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น เมื่อโครงการดำเนินการจึงทำให้เกิดการเจรจาต่อรองอำนาจจากประชาชนต่อภาครัฐเพื่อให้พวกเขามีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรของตนเอง และจากการกรณีของเขื่อนไซยะบุรีที่แสดงให้เห็นชัดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนายังมีอยู่น้อยหรืออาจถือได้ว่าไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หากต้องการให้มีการพัฒนาในลุ่มน้ำโขงที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะเกิดการพัฒนายั่งยืนและเป็นธรรม โดยเริ่มต้นจากการทำหน้าที่ของคณะกรรมการแม่ข่ายที่ต้องแสดงบทบาทและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกระดาษแต่ต้องขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ นั้น จำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงเพื่อเป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนให้มีความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชนหรือในพื้นที่ของตนเองมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเพื่อให้ประชาชนสามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ยังคงรักษาวิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งทำมาหากินได้โดยอาศัยทักษะ ความรู้ความสามารถ การจัดการและการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ในกรณีของโครงการขนาดใหญ่ เช่น การสร้างเขื่อนคณะกรรมการแม่ข่าย จะต้องปรับปรุงกระบวนการ PNPCA ให้เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญชัย. (2553). ประวัติศาสตร์ “ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* ปีที่ 6 (ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน). น. 86-106.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ธงชัย สิงอุตม. (2563). การศึกษากรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารปัญญาภิธาน* ปีที่ 5 (ฉบับที่ 2), น. 29-42.
- นภัสพล สิ้นเกิดสุข. (2557). การปะทะทางความคิดการเมืองต่อเรื่องการจัดการลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาเขื่อนไซยะบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ปีที่ 44 (ฉบับที่ 2), น. 117-139.
- พิทยา สุวคันธ์. (2561). *เศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยศ สันตสมบัติ. (2555). *ชนชายแดนกับการก้าวข้ามพรมแดน*. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีระชัย จิรจินดากุล. (2018). เรื่องเล่าจากเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไชยะบุรี : หลักความรับผิดชอบต่อสังคมที่บังคับไม่ได้กับวิถีแห่งอาเซียนต่อสถาบันการเงิน. *CMU Journal of Law and Social Sciences*. Vol.12 (1), น. 54-79.

วีระพงษ์ ปัญญาธนะคุณ. (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลในการจัดการทรัพยากรน้ำข้ามพรมแดนในแม่น้ำระหว่างประเทศ : แม่น้ำโขง และยูเฟรเกิส-ไทกริส*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระพงษ์ ปัญญาธนะคุณ. (2552). *ห้าทศวรรษระบอบลุ่มน้ำโขง จากคณะกรรมการแม่น้ำโขงสู่คณะกรรมการแม่น้ำโขง (ค.ศ. 1957 – 2007) : การย้อนพินิจ*. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา Vol. 14 (1), น.105-126.

สาธิต มั่นสุรกุล และ ศุภมิตร ปิติพัฒน์. (2557). *เขื่อนไชยะบุรี : ผลของการจัดกรอบการอภิบาลแม่น้ำโขงในรูปแบบ Soft Law*. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* ปีที่ 40 (2), น. 196- 210.

James L.Creighton. (2005). *A guide book for involving citizens in community*. Program for Community Problem solving.

KSUC-O-073

การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมระหว่างชนไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566

Cultural Assertions between Thai and Cambodian Khon and Guidelines for
Conducting Thai Foreign Policy: A Case Study on the Attitudes of Students in
the Faculty of Fine Arts and Cultural Sciences at Mahasarakham University,
Semester 1, Academic Year 2023

โยธิตา โกเมน* ปนัดดา ทาซันทา กุลสตรี รมเย็น หนึ่งฤทัย ศรีจันทร์ ประภัสสรณ ใบโคกสูง

โชติกา สุจินพรัหม ศุภร อินทร์เพชร และอริศรา บุญเพ็ง

นิสิตรัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Corresponding author: 64011316103@msu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยและชนกัมพูชาและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศไทยต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยระหว่างไทยกับกัมพูชาตามผลการสำรวจที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการสำรวจ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์และแปรข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ยจากผลการสำรวจ ทัศนคติทั้งสามข้อ นิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทัศนคติว่าชนไทยเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทย เห็นว่าจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลัง และทัศนคติที่มองว่าการขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมไทยเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไทยในระดับนานาชาติถือเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง ซึ่งทั้งสองทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการสำรวจการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาทั้งสามข้อ ได้แก่ 1) นโยบายการสร้าง ความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนไทยเป็นการขึ้นทะเบียนไทยต่างประเภทกัน 2) ไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา 3) ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน

คำสำคัญ: นโยบายต่างประเทศ, ไทย, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to conduct a survey on the attitudes of students in the Faculty of Fine Arts and Cultural Sciences at Mahasarakham University during the first semester of the academic year 2023 on the claims related to Thai and Cambodian *Khon* cultures, as well as the

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

guidelines of Thai foreign policy; and 2) to provide recommendations for Thailand's foreign policy in response to the cultural claims surrounding *Khon*, based on the findings obtained from the first objective's survey results. This study adopts a quantitative research approach, employing a questionnaire as the primary survey tool. The analysis of data involves statistical methods, specifically examining frequencies, percentages, and averages derived from the survey results. The research revealed that students in the Faculty of Fine Arts and Cultural Sciences at Mahasarakham University view *Khon* as a distinctive performing art intrinsic to Thai culture. They expressed a strong belief in the importance of preserving *Khon* for future generations. Additionally, their attitudes reflected a consensus on the necessity of internationally registering Thai *Khon* culture as a means to assert ownership, with both perspectives registering at the highest level. The findings from the survey on Thailand's foreign policy toward Cambodia encompass three key points: 1) a policy aimed at fostering understanding regarding the registration of Thai *Khon* as a distinct type of *Khon*; 2) the promotion of cooperation between the Thai and Cambodian governments through negotiations to address various issues; and 3) the development of relations between Thai and Cambodian communities through the mutual exchange of *Khon* culture.

Keywords: foreign policy, *Khon*, relations between Thailand and Cambodia

บทนำ

ไทยกับกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนและมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ร่วมกับไทยมาตั้งแต่โบราณ ดังที่ ธิปติ บัวคำศรี (2546) กล่าวว่าไทยกับกัมพูชา มีความสัมพันธ์ที่ยาวนานนับตั้งแต่ก่อนตั้งสุโขทัยเป็นราชธานี ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีทั้งในรูปของความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรไมตรีและความสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะความขัดแย้งสลับกันไป ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งไทยและกัมพูชามีความผูกพันทางประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นในกัมพูชามีผลกระทบต่อไทยอย่างเลี่ยงไม่พ้น หากแต่ความเข้าใจและความรู้ของคนไทยที่มีต่อกัมพูชามีอยู่น้อย ส่งผลทำให้ทั้งไทยและกัมพูชามี “ความไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ และอคติ” ต่อกันอย่างฝังรากลึก (กล่าวถึงใน อำพา แก้วกำกั และกาที อุต, 2553)

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับกัมพูชา มีวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงโขนที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากมหากาพย์รามายณะของประเทศอินเดีย โดยวัฒนธรรมการแสดงโขนถือเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงมีความสง่างาม อ่อนช้อย และยังเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังมีความเป็นพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาด้วยปัจจัยด้านมิติต่าง ๆ คือมิติทางสังคม กล่าวคือ สังคมในอดีตนั้นการแสดงโขนจะถูกจำกัดอยู่แค่ในราชสำนักเท่านั้นประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปการแสดงโขนเริ่มมีการเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับชม เรียนรู้มากขึ้น มีการบรรจุหลักสูตรการแสดงโขนเข้าไปในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ของประเทศไทย อย่างศูนย์ศิลปะการแสดงสถาบันศีกฤทธิ์ที่นำการฝึกหัดโขน ละคร และดนตรีไทย มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมความเข้มแข็งจากภายในให้แก่กลุ่มเยาวชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมศิลปะการแสดงให้กับคนรุ่นใหม่ได้ต่อยอดพัฒนาต่อไปในอนาคต (กรินทร์ กรินทสุทธิ, 2558) มิติด้านความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ แม้โขนไทยและโขนกัมพูชาจะได้รับอิทธิพลมาจากการเผยแพร่วัฒนธรรมของอินเดียผ่านรามายณะเหมือนกัน แต่การเข้ามาล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกอย่างประเทศฝรั่งเศสเข้ามายึดครองกัมพูชา และได้นำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ส่งผลทำให้วัฒนธรรมที่เคยมาอยู่เดิมอาจมีการผสมผสานกันเกิดขึ้น รวมถึงหลักสูตรการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ที่มีความต่างกันจากหนังสือวรรณกรรมต่าง ๆ มิติด้านระบบการเมืองและการปกครองภายใน ตัวอย่างเช่น การเมืองการปกครองที่ได้รับอิทธิพลทางความศรัทธาที่ผูกโยงกับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งใช้ใน

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

การยกย่องเกียรติยศผู้ปกครองแผ่นดินว่าเปรียบเสมือนเป็นสมมุติเทพตามความเชื่อดั้งเดิมของอินเดีย (เอกณัฐ วิทยวศิน, 2563) การเผยแพร่วัฒนธรรมไทยยังขึ้นอยู่กับการจัดการของภาครัฐอีกด้วย ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยทั้งสองนี้ส่งผลทำให้เกิดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมไทย มีการพัฒนารูปแบบของการแสดงโขนในแบบฉบับของตนจนกลายมาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติของไทยและกัมพูชา ความเป็นวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันนี้ นำมาสู่การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ สำหรับการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยระหว่างไทยกับกัมพูชา ถือเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมาอย่างยาวนานในเรื่องของจุดกำเนิดความเป็นมา รวมถึงสิ่งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยทั้งสองประเทศ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 หลังจากที่กระทรวงวัฒนธรรมไทยประกาศจะขอขึ้นบัญชีโขนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับโลก ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ชาวกัมพูชา โดยชาวกัมพูชาได้อ้างสิทธิ์ว่า โขน เป็นวัฒนธรรมและการแสดงดั้งเดิมของชาวกัมพูชา และยังอ้างถึงกรรมสิทธิ์ของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเพียงหนึ่งเดียว จนกระทั่งเกิดการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศอีกฝ่ายต่างเสนอชื่อ โขน เพื่อขึ้นทะเบียนองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก จนกระทั่งเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ทางยูเนสโกได้ทำการตัดสินให้ทั้งโขนไทยและโขนกัมพูชา ขึ้นทะเบียนบัญชีมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยขึ้นทะเบียนต่างประเภทกัน ให้โขนกัมพูชาเป็นมรดกโลกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเร่งด่วน ส่วนโขนไทยทางยูเนสโกได้รับรองให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ซึ่งเป็นการยื่นจดทะเบียนที่ไม่ทับซ้อนกัน (วีระ โรจน์พจนรัตน์, 2561)

การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยระหว่างไทยกับกัมพูชา ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ แม้ว่า การขึ้นทะเบียนโขนให้เป็นมรดกโลกจะช่วยให้โขนได้รับการอนุรักษ์ และกลายเป็นที่รู้จัก ด้านอัตลักษณ์การแสดงโขนของแต่ละประเทศมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงดังกล่าวอาจทำให้เกิดความบาดหมาง ความไม่เข้าใจของชาวไทยและชาวกัมพูชา นำมาสู่การดำเนินนโยบายด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมศิลปะการแสดงโขนที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสู่สายตาชาวโลก ส่งผลให้นโยบายของไทยในระดับภูมิภาคและแถบประเทศเพื่อนบ้านมีความล่าช้าและไม่มีความต่อเนื่อง ในด้านมิติเศรษฐกิจ กล่าวคือ ความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างสองประเทศ นักท่องเที่ยวและผู้ชื่นชอบวัฒนธรรมอาจลังเลที่จะเข้าชมหรือมีส่วนร่วมกับการแสดงโขนเพราะไม่แน่ใจในความอ่อนไหวทางการเมืองและวัฒนธรรมที่อยู่รอบข้าง ตัวอย่างเช่น การแสดงโขนที่ประเทศไทยจัดแสดงในต่างประเทศอาจได้รับผลกระทบจากการรับรู้ของชาวต่างชาติต่อความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชา ซึ่งไทยกับกัมพูชามีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มาจากการเป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน อีกทั้งความขัดแย้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของประชาชนทั้งสองประเทศ โดยอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและความมั่นคงระหว่างภูมิภาคในอนาคต เพราะทั้งไทยและกัมพูชาได้เข้าร่วมมือทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ โครงการร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง หรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ความร่วมมือภายใต้กรอบเขตการค้าเสรีอาเซียน ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำโขง และอาเซียน (อำพา แก้วกำกั และกาก็ อุต, 2553)

ต่อมาทางกระทรวงวัฒนธรรมไทยได้ประกาศขอขึ้นบัญชีโขนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับโลก ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 สร้างความไม่พอใจแก่ชาวกัมพูชาเป็นอย่างมาก เพราะทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับศัตรูในด้านของทัศนคติ จึงมีการพยายามอ้างสิทธิ์ของทั้งสองประเทศในการเป็นต้นแบบเพื่อกล่าวอ้างว่าอีกฝ่ายเลียนแบบวัฒนธรรมตน และพยายามหาข้อกังขาเพื่อไม่ให้แต่ละฝ่ายสามารถเสนอวัฒนธรรมขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมต่อยูเนสโก ไทยมีการดำเนินนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทั้งในและต่างประเทศ เช่น การจัดนิทรรศการศิลปะการแสดงโขนเพื่อให้คนไทยได้รู้จักอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น ส่วนในต่างประเทศไทยมีการดำเนินนโยบายส่งเสริมโดยจัดแสดงโขน ณ โรงอุปรากรซิดนีย์ ที่ประเทศออสเตรเลีย ถือเป็นโอกาสอันดีในการนำศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทยไปเผยแพร่ในเวทีระดับโลก ส่วนในด้านของความสัมพันธ์กับกัมพูชา ไทยมีนโยบายเชื่อมความสัมพันธ์กับกัมพูชาในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นที่การพยายามสร้างความเข้าใจในเรื่องของการเป็นวัฒนธรรมร่วมกับกัมพูชา

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

การถกเถียงของชาวไทยและชาวกัมพูชาที่มีความขัดแย้งกันเรื่องความเป็นมาของโขนไทยกับโขนกัมพูชา อีกทั้งมีการพยายามอ้างสิทธิ์จากทั้งสองประเทศ อีกฝ่ายต่างเสนอชื่อ โขน เพื่อขึ้นทะเบียนองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก โดยสมฤทธิ์ ลือชัย นักวิชาการอิสระด้านอุษาคเนย์ศึกษา กล่าวว่า “การขึ้นทะเบียนพร้อมกัน นอกจากจะทำให้ทั้งสองประเทศทะเลาะกันแล้ว ยังทำลายรากเหง้าทางวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศด้วย” เพราะชาวกัมพูชาได้อ้างสิทธิ์ว่า โขน เป็นวัฒนธรรมศิลปะการแสดงของตน และยังอ้างถึงกรรมสิทธิ์ของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเพียงหนึ่งเดียว ก่อให้เกิดการถือคติ บาดหมาง ซ้ำกันและกัน

ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยจึงมีส่วนสำคัญเพราะเป็นการกระทำเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของไทย ด้านความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ด้านความมั่นคง และด้านการค้าระหว่างสองประเทศ เช่น การดำเนินนโยบายสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวกัมพูชา สร้างการยอมรับจากทั่วโลกในด้านของการแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมโขนไทย การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันหรือการสร้างวัฒนธรรมร่วมกัน และเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมโขนระหว่างสองประเทศ เพราะทั้งไทยและกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกัน มีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน เพราะฉะนั้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยจึงเป็นแนวทางการดำเนินนโยบายเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกันต่อประเด็นในการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขนไทยกับโขนกัมพูชา

จากประเด็นการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขนไทยกับกัมพูชา จึงทำให้คณะผู้วิจัยอยากสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพทางด้านการศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องโดยตรงในด้านวัฒนธรรมโขนไทยและโขนกัมพูชา โดยสามารถที่จะให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเจาะลึกและให้ข้อเสนอแนะได้เป็นอย่างดี ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่านิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์สามารถที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแนะนำแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ อีกทั้งยังสามารถให้ข้อเสนอแนะที่เชื่อถือได้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์จึงมีส่วนสำคัญในการจัดทำข้อเสนอแนะด้านนโยบายและด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศของไทยได้ จึงทำให้เล็งเห็นว่านิสิตคณะนี้มีฐานข้อมูล องค์ความรู้ที่จะให้ข้อมูลแก่นักวิจัยนี้ได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผล ให้คณะผู้ทำวิจัยเลือกนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นกรณีศึกษา

จากสถานการณ์นี้ จึงเป็นสถานการณ์ที่ควรศึกษา เพราะการศึกษางานวิจัยครั้งนี้จะไม่เพียงแต่ทำให้เข้าใจและทราบแนวโน้มของมุมมองทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่มีต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขนไทยกับโขนกัมพูชา อีกทั้งยังช่วยอธิบายความเข้าใจที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและเพื่อเป็นการเสนอแนะการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมไทย ที่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกัมพูชา เพื่อช่วยกันส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมการแสดงโขนให้มีเอกลักษณ์และ อัตลักษณ์ร่วมกันมากขึ้น

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขนไทยและโขนกัมพูชาและแนวทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

1.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่างประเทศไทยต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขนระหว่างไทยกับกัมพูชา

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายต่างประเทศ (foreign policy) มีผู้ให้ความหมายของนโยบายต่างประเทศแตกต่างกัน ดังนี้

Hudson (2012) กล่าวว่า นิยาม นโยบายต่างประเทศเป็นยุทธศาสตร์หรือแนวทางที่รัฐบาลเลือกใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในความสัมพันธ์กับตัวแสดงภายนอก

Wallace (1971) และ Jensen (1982) มองว่า นโยบายต่างประเทศ เป็นรูปแบบหรือชุดของทัศนคติและปฏิสัมพันธ์ซึ่งรัฐเลือกใช้ในปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมหรือประชาคมระหว่างประเทศ

Modelski (1962) กล่าวว่า นโยบายต่างประเทศ หมายถึง การกระทำที่เป็นระบบในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของรัฐอื่น และเพื่อปรับการกระทำของรัฐตนให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ส่วน Snyder, Bruck and Sapin (1969) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการศึกษา นโยบายต่างประเทศจากแง่มุมของการตัดสินใจ มองว่านโยบายและการแสดงพฤติกรรมของรัฐเป็นผลมาจากการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย โดยผู้กำหนดนโยบายอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการกำหนดนโยบาย (กุลนันทน์ คันธิก, 2560)

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy) หมายถึง มาตรการหรือยุทธศาสตร์ที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อใช้ปฏิบัติต่อรัฐอื่นที่จะให้ได้มาซึ่งจุดประสงค์ที่ต้องการ หรือรัฐหนึ่งวางไว้เพื่อกำหนดและควบคุมการกระทำของตนเองในสภาพแวดล้อมของสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งจุดประสงค์ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศก็คือ การรักษาและเสริมสร้างผลประโยชน์ของรัฐในด้านต่าง ๆ โดยจุดมุ่งหมายของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ มีสองประการ คือ 1) จุดมุ่งหมายระยะยาว เช่น ความมั่นคงปลอดภัย ความอยู่รอด ความเจริญรุ่งเรือง และอุดมการณ์แห่งชาติ 2) จุดมุ่งหมายระยะสั้น เป็นการปฏิบัติครั้งคราว เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมจุดมุ่งหมายระยะยาว เช่น การสร้างพันธมิตรกับรัฐอื่น ๆ ดังนั้น นโยบายต่างประเทศจึงเปรียบเหมือนสะพานเชื่อมระหว่างอำนาจของชาติกับผลประโยชน์

Joseph S. Nye JR, 2004 ได้อธิบายถึงเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ อำนาจ คือ ความสามารถในการได้ซึ่งผลลัพธ์ที่เราต้องการ แบ่งเป็น อำนาจแข็ง (hard power) เป็นการใช้อำนาจทางทหารหรือทางเศรษฐกิจบีบบังคับโดยตรงเพื่อให้ประเทศอื่นปรับเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อประเทศของตนต้องการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และอำนาจอ่อน (soft power) เป็นอำนาจที่ทำให้ประเทศอื่นๆ ปฏิบัติตามความต้องการ โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการบังคับหรือมีข้อแลกเปลี่ยนแต่ประการใด กล่าวคือ อำนาจอ่อน หรือ soft power มุ่งเน้นการใช้วัฒนธรรมเป็นหลักถ้าหากวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่นๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น soft power ของประเทศนั้นก็จะมีเพิ่มขึ้น (กล่าวถึงใน อภินันท์ ทะสุนทร, 2561)

โดยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศจะมีกระบวนการกำหนดนโยบาย ซึ่งกระบวนการนโยบายต่างประเทศ หมายถึง แนวทางหรือทิศทางที่รัฐต้องดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดจนถึงการดำเนินการนโยบายต่างประเทศ ซึ่งกล่าวได้ว่า กระบวนการที่นำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เรียกว่า กระบวนการนโยบายต่างประเทศ โดยในรัฐต่างๆ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศคือ รัฐบาล ซึ่งเป็นผู้แสดงบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศในนามของรัฐ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ประกอบด้วยสองปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายใน คือ อำนาจของรัฐ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท (1) อำนาจทั้งที่เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด เช่น ความเข้มแข็งทางการทหาร ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นต้น (2) อำนาจที่อาจมองเห็นได้ไม่ชัด คือ บุคลิกลักษณะผู้นำของรัฐ ลักษณะประจำชาติ วินัยของประชาชนในชาติ บทบาทของกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และกลุ่มการเมืองภายในประเทศ เป็นต้น 2) ปัจจัยภายนอก เช่น ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ระหว่างประเทศ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

สถานการณ์ด้านความร่วมมือหรือความขัดแย้งในประเทศเพื่อนบ้าน ดุลอำนาจในภูมิภาคและโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยเป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายกับพฤติกรรมหรือการกระทำของรัฐ (กุลนันท์ คันธิก, 2560)

ในส่วนทัศนคติ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา พ.ศ.2554 (อ้างถึงใน พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563) ได้ให้ความหมายทัศนคติ ว่า ทัศนคติ (Attitude) เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า ทัศนะ แปลว่าความเห็น กับคำว่า คติ แปลว่าแบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันแล้วแปลว่าลักษณะของความเห็น จึงหมายถึงความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการแสดงความคิดเห็นในลักษณะสั้นๆ อาจเรียกได้ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นเมื่อถูกถามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถือเป็นแนวความคิดที่สำคัญมากหนึ่งแนวทางทางจิตวิทยาและการสื่อสาร มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “aptus” แปลว่า โนมเอียง หรือ เหมาะสม นำมาใช้ในความหมายของทัศนคติ หมายถึง ท่าทีที่แสดงออกของบุคคลซึ่งบ่งบอกถึงสภาพจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่

จากนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติ คือ สภาพจิตใจ หรือวิธีการคิดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกระทำและความเชื่อของบุคคลหรือบางสิ่งบางอย่าง โดยจะมีการตอบสนองต่อสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้คนและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นทั้งทัศนคติในเชิงลบ บวก และเป็นกลาง อีกทั้งทัศนคติสามารถบ่งบอกได้ถึงประสบการณ์ส่วนตัวหรืออิทธิพลจากสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรม การศึกษา สังคมการเมือง และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีผลทำให้การแสดงออกของพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป บุคคลบางกลุ่มอาจจะมีทัศนคติที่นิ่งเฉยไม่มีการออกความเห็นใดๆ อาจเป็นเพราะ ไม่มีข้อมูลความรู้ในเรื่องนั้นที่มากพอ หรืออาจจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถออกความเห็นได้เนื่องจากอิทธิพลของบุคคลรอบข้าง อีกทั้งทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาหากได้รับข้อมูลในเชิงบวกที่มีผลต่อความคิดเช่นกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทัศนคติส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศในหลายด้าน คือ ทัศนคติของประชาชนในประเทศที่มีต่อการเมือง สภาพแวดล้อมและสภาพสังคมระหว่างประเทศ ดังนั้นกล่าวได้ว่าทัศนคติของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งในการส่งผลต่อการเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐ ประกอบกับทัศนคติของรัฐบาลหรือผู้นำที่จะเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความคาดหวังของประชาชนในขณะนั้น โดยการเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศในแต่ละสถานการณ์นั้นอาจมีปัจจัยเพิ่มเติม เช่น ทัศนคติของรัฐที่มีต่ออีกรัฐ หากเป็นทัศนคติเชิงบวก จะส่งผลให้เกิดการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านความร่วมมือ เช่น ความร่วมมือทางการทูต ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง แต่หากเป็นทัศนคติเชิงลบ จะส่งผลให้การดำเนินนโยบายด้านความขัดแย้ง ความรู้สึกชาตินิยม ความไม่ไว้วางใจซึ่งส่งผลให้เกิดนโยบายต่างประเทศที่กล้าแสดงออกหรือโดดเดี่ยวมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ทัศนคติไม่ใช่ปัจจัยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศเพียงอย่างเดียวแต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางทางการดำเนินนโยบายอีกด้วย ดังนั้นการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชา เป็นความขัดแย้งด้านทัศนคติเชิงลบของประชาชนชาวไทยกับชาวกัมพูชา จากการประกาศของกระทรวงวัฒนธรรมไทยที่จะขอขึ้นบัญชีวัฒนธรรมเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับโลก ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ชาวกัมพูชา เพราะชาวกัมพูชาอ้างสิทธิ์ว่าวัฒนธรรมและการแสดงดั้งเดิมของชาวกัมพูชา และยังอ้างถึงกรรมสิทธิ์ของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเพียงหนึ่งเดียว ดังนั้นไทยจึงต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เป็นมิตรกับชาวกัมพูชาในด้านของทัศนคติเชิงบวกให้มากขึ้น เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีร่วมกันมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมของไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะผู้วิจัยขอยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นจำนวนสามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

งานชิ้นที่หนึ่ง อภิญญา รุ่งพิทักษ์มานะ และ ภรดี พันธุ์ภากร เป็นบทความวิชาการ เรื่อง *การขึ้นทะเบียนโขน : ตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ* งานชิ้นที่สอง เอกฉัตร วิทย์วาทิน เป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง *นาฏกรรมโขนอุษาคเนย์ : อัตลักษณ์ที่แตกต่างในมิติทางประวัติศาสตร์และความเป็นชาติ* และงานชิ้นที่สาม อุษากรณ์ บุญเรือง สุมาลี ไชยสุภกรากุล และ ปิยพร ทำจิ้น เป็นบทความวิชาการ เรื่อง *แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงโขน*

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามชิ้น มีจุดที่เหมือนกันคือ งานชิ้นที่หนึ่ง จัดทำงานวิจัยเพื่อเป็นการอนุรักษ์รักษา สืบทอด วัฒนธรรมโขนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ให้ยังคงมีอยู่สืบต่อไปในสังคมไทย และเพื่อเผยแพร่ศิลปะการแสดงโขนสู่ระดับโลก งานชิ้นที่สอง อธิบายถึงความเป็นพลวัตของวัฒนธรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา วัฒนธรรมโขนไทยและโขนกัมพูชามีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากมหากาพย์รามายณะของประเทศอินเดีย มีการกล่าวถึงอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันระหว่างโขนไทยและโขนกัมพูชา งานชิ้นที่สาม ศึกษาในมิติด้านวัฒนธรรมการแสดงโขนและแนวทางการอนุรักษ์โขนของทั้งสองประเทศไว้เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของประเทศตนให้ยั่งยืน และสามารถนำไปสู่การกำหนดแนวนโยบายต่างประเทศเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมร่วมกัน คณะผู้จัดทำได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมโขน ซึ่งความเหมือนของวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อทางคณะผู้จัดทำคือ การศึกษาความเหมือน ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมระหว่างโขนไทยกับโขนกัมพูชาและการคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามชิ้น มีจุดที่ต่างกันคือ งานชิ้นที่หนึ่ง มุ่งศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนโขนในระดับประเทศและระดับนานาชาติซึ่งในงานวิจัยของทางคณะผู้วิจัยเน้นศึกษาข้อถกเถียงเรื่องวัฒนธรรมโขนระหว่างไทยกับกัมพูชา งานชิ้นที่สอง มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์เชิงลึกเกี่ยวกับต้นกำเนิดนาฏกรรมโขนไทยและกัมพูชา รวมถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมโขนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ส่วนตัวบทสัมภาษณ์เน้นไปที่ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ประเภทโขนละคร นักวิชาการด้านนาฏยศาสตร์ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มีการยกประเด็นเรื่องการนำนาฏกรรมโขนของกัมพูชา ที่เสนอขึ้นทะเบียนเป็นวัฒนธรรมมรดกโลกขององค์การยูเนสโก แต่ทางคณะผู้วิจัยได้เน้นไปที่ประเด็นข้อโต้แย้งด้านการอ้างสิทธิ์ของนาฏกรรมโขนระหว่างไทยกับกัมพูชา งานชิ้นที่สาม ศึกษาประวัติและพัฒนาการการแสดงโขน โดยได้ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์แนวทางการอนุรักษ์การแสดงโขน จากศิลปินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากรด้านนักวิชาการละครและดนตรี จึงทำให้เห็นถึงความแตกต่างของงานวิจัยที่กล่าวมากับงานวิจัยของคณะผู้วิจัย มีสามประการ ประการแรก ด้านทัศนคติ กล่าวคือ งานชิ้นที่สองและงานชิ้นที่สาม ต่างจากงานชิ้นที่หนึ่งรวมทั้งของทางคณะผู้วิจัย เนื่องจากงานชิ้นที่สองและงานชิ้นที่สาม เป็นการสัมภาษณ์เน้นผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ประเภทโขนละคร นักวิชาการด้านนาฏยศาสตร์ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ส่วนงานชิ้นที่หนึ่งไม่มีการสัมภาษณ์ แต่เน้นไปที่กระบวนการขึ้นทะเบียนโขนในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ซึ่งงานวิจัยของคณะผู้วิจัย ใช้วิธีการสำรวจทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นหลัก ซึ่งเป็นคนไทยที่ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษา เพื่อทราบถึงมุมมองทัศนคติที่หลากหลายของนิสิตที่มีต่อการอ้างสิทธิ์วัฒนธรรมโขนไทยกับกัมพูชา เพราะงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีการศึกษาทัศนคติของชาวกัมพูชา หรือชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในไทยเป็นหลัก ไม่ได้ศึกษาทัศนคติของชาวไทยมากเท่าที่ควร ประการสอง ด้านเวลา คณะผู้วิจัยศึกษาเวลาเป็นปัจจุบัน ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2560 ถึง ปัจจุบัน และประเด็นที่ศึกษาในอดีตส่วนใหญ่ศึกษาในเรื่องของความสัมพันธ์ไทยกับ

กัมพูชา การพัฒนาความสัมพันธ์ ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งยังไม่มีใครศึกษาประเด็นเรื่องการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชา และประการสาม มีการเสนอแนวทางในการสร้างความเข้าใจเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะให้รัฐบาลดำเนินนโยบายส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย เนื่องจากในปัจจุบัน การส่งเสริม ผลักดัน เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประจำชาติของรัฐจะส่งผลให้ผู้คนในประเทศตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และอธิบายลักษณะความแตกต่างระหว่างชนไทยกับกัมพูชาเพื่อลดความขัดแย้งซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นหลัก เพื่อศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ทั้งสี่ชั้นปี ซึ่งมีจำนวน 1,240 คน โดยคณะผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ตามหลักสูตรการคำนวณ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = เป็นประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อน $(0.05)^2$

ดังนั้น จากการคำนวณตามสูตรนั้นสามารถคำนวณนิสิตกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการตอบแบบสอบถามได้จำนวน 302 คน แต่เนื่องด้วยการทำวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดทางด้านของระยะเวลาในการจัดทำวิจัย ซึ่งมีระยะเวลาในการศึกษาเพียงหนึ่งภาคการศึกษา ตั้งแต่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2566 – 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2566 เท่านั้น อีกทั้งมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการทำการวิจัย โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยระดับปริญญาตรี จึงไม่ได้มีการรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานใด ๆ มีเพียงงบประมาณส่วนตัวของผู้จัดทำเท่านั้น คณะผู้วิจัยจึงขอกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 50 คน เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาและงบประมาณในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้

2. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ statistics package for the social sciences หรือ SPSS ช่วยในการวิเคราะห์เชิงสถิติ โดยสถิติที่นำมาใช้เป็นสถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ โดยเกณฑ์การแปรผลคะแนนแบบสอบถามตามแนวความคิดของเบสท์ (Best, 1981 อ้างถึงใน บุศริน กลิ่นอยู่, 2558:486) และนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.75	ระดับทัศนคติน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.76 – 2.51	ระดับทัศนคติน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.52 – 3.27	ระดับทัศนคติมาก
ค่าเฉลี่ย 3.28 – 4.00	ระดับทัศนคติมากที่สุด

3. การออกแบบแบบสอบถาม

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

คณะผู้วิจัยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นสามส่วน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป

คำถามข้อที่หนึ่ง : ชั้นปีการศึกษา โดยมีตัวเลือกในการตอบสองช่วงปีการศึกษา คือ ช่วงชั้นปีที่หนึ่งและชั้นปีที่สอง ช่วงชั้นปีที่สามและชั้นปีที่สี่

คำถามข้อที่สอง : สาขา โดยมีตัวเลือกในการตอบสองตัวเลือก ได้แก่ ตัวเลือกกลุ่มสาขาวิชาศิลปะการแสดงและสาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม ตัวเลือกกลุ่มสาขาวิชาทัศนศิลป์และสาขาวิชาการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

คำถามข้อที่สาม : ความสนใจในด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชา โดยมีตัวเลือกในการตอบสองตัว ได้แก่ สนใจ ไม่สนใจ

ตอนที่สอง คำถามทัศนคติต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชา

คำถามข้อที่หนึ่ง : โชนเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทยและคนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี ดังนั้นจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลัง

คำถามข้อที่สอง : การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยของชาวกัมพูชา มีผลกระทบในทางระหว่างประเทศ

คำถามข้อที่สาม : การขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไทยในระดับนานาชาติ ถือเป็นเรื่องจำเป็น

ตอนที่สาม ความคิดเห็นของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศกัมพูชา

คำถามข้อที่หนึ่ง : ไทยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับชาวกัมพูชาโดยสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนไทยว่าเป็นการขึ้นทะเบียนไทยต่างประเภทกัน

คำถามข้อที่สอง : ไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อหาแก้ไข ปัญหาและให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยแก่ประชาชน

คำถามข้อที่สาม : ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยซึ่งกันและกัน

ลักษณะของแบบสอบถามในตอนที่สองและสาม ประกอบไปด้วยตัวเลือกสี่ระดับ ตามความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด	4	คะแนน
ระดับความคิดเห็นด้วยมาก	3	คะแนน
ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	1	คะแนน

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นหลัก เพื่อศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย โดยในส่วนที่หนึ่งจะเป็นการถามถึงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลวิจัยโดยการแสดงค่าความถี่ร้อยละ มีรายละเอียด ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ตารางที่ 1: ตารางแสดงความถี่และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ชั้นปีการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1-2	26	52
ชั้นปีที่ 3-4	24	48
รวม	50	100
สาขาวิชา		
สาขาวิชาศิลปะการแสดง สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม	33	66
สาขาวิชาทัศนศิลป์ สาขาวิชาการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	17	34
รวม	50	100
ความสนใจในด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชา		
สนใจ	41	82
ไม่สนใจ	9	18
รวม	50	100

จากตารางที่ 1 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนิสิตในช่วงชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่สอง มีจำนวนมากถึง 26 คน คิดเป็นร้อยละ 52 และชั้นปีที่สามถึงชั้นปีที่สี่ มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนิสิตที่ศึกษาในสาขาวิชาศิลปะการแสดงและสาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม มีจำนวนมากถึง 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66 และสาขาวิชาทัศนศิลป์และสาขาวิชาการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34

ในส่วนความสนใจในด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชา จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีนิสิตที่สนใจในด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชาจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 82 และมีนิสิตที่ไม่สนใจในด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชาจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18

ตารางที่ 2: ตารางแสดงผลสำรวจทัศนคติต่อการอ้างอิงสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยกับชนกัมพูชาของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับทัศนคติ
1. โชนเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทยและคนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี จึงต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลัง	50	1.00	4.00	3.46	มากที่สุด
2. การอ้างอิงสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมไทยของชาวกัมพูชา มีผลกระทบในทางระหว่างประเทศ	50	1.00	4.00	3.02	มาก
3. การขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมไทยของประเทศไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมไทยในระดับนานาชาติเป็นเรื่องที่จำเป็น	50	2.00	4.00	3.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ข้อคำถามทั้งสามข้อเป็นการสอบถามถึงทัศนคติและความคิดเห็นของนิสิตต่อการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมระหว่างชนไทยกับชนกัมพูชา สามารถแปรผลได้ดังนี้

คำถามที่หนึ่ง ชนเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทยและคนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี ดังนั้นจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลัง จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.46 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมากที่สุด ที่มีทัศนคติว่าชนเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทยและคนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี

คำถามที่สอง การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมชนไทยของชาวกัมพูชา มีผลกระทบในทางระหว่างประเทศ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.02 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติว่าการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมชนไทยของชาวกัมพูชา มีผลกระทบในทางระหว่างประเทศ

คำถามที่สาม การขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมชนของไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมชนในระดับนานาชาติ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 2.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.44 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมากที่สุด ที่มีทัศนคติว่าการขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมชนของไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมชนในระดับนานาชาติ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ

ตารางที่ 3: ตารางแสดงผลสำรวจความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศกัมพูชาของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำถาม	จำนวน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1.ไทยแก้ปัญหาความขัดแย้งกับชาวกัมพูชาโดยสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนชนไทยว่าเป็นการขึ้นทะเบียนชนต่างประเภทกัน	50	1.00	4.00	3.20	มาก
2.ไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาและให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชนแก่ประชาชน	50	1.00	4.00	3.16	มาก
3.ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชาโดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมชนซึ่งกันและกัน	50	2.00	4.00	3.20	มาก

จากตารางที่ 3 ข้อคำถามทั้งสามข้อเป็นการสอบถามถึงความคิดเห็นของนิสิตต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศกัมพูชา สามารถแปรผลได้ดังนี้

คำถามที่หนึ่ง ไทยแก้ปัญหาความขัดแย้งกับชาวกัมพูชาโดยสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนชนไทยว่าเป็นการขึ้นทะเบียนชนต่างประเภทกัน จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.20 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีทัศนคติเห็นว่าไทยจะแก้ปัญหาความขัดแย้งกับชาวกัมพูชาโดยสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนชนไทยว่าเป็นการขึ้นทะเบียนชนต่างประเภทกัน

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

คำถามที่สอง ไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อหารทางแก้ไขปัญหา และให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมโขงแก่ประชาชน จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 1.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.16 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีความคิดเห็นว่าไทยจะผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อหารทางแก้ไขปัญหาและให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมโขงแก่ประชาชน

คำถามที่สาม ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 50 คน มีความเห็นด้วยในระดับต่ำสุดอยู่ที่ 2.00 และ ค่าความเห็นด้วยสูงสุดอยู่ที่ 4.00 พบว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้มีค่าเท่ากับ 3.20 ซึ่งอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ที่มีความคิดเห็นว่าไทยจะพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการอ้างอิงด้านวัฒนธรรมระหว่างโขงไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย : กรณีศึกษาทัศนคติของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลของงานวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์และหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ statistics package for the social sciences หรือ SPSS ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยในด้านของข้อมูลทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่าง 50 คนพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนิสิตชั้นปีที่หนึ่งและชั้นปีที่สอง หรือคิดเป็นร้อยละ 52 เนื่องจากการลงพื้นที่ในการสำรวจ และการกระจายแบบสอบถามจากบุคคลที่คณะผู้วิจัยทำการเลือกแบบบังเอิญ (accidental sampling) พบแต่นิสิตชั้นปีที่หนึ่งและชั้นปีที่สองเป็นส่วนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนิสิตที่ศึกษาอยู่สาขาวิชาศิลปะการแสดงและสาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม หรือคิดเป็นร้อยละ 66 โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ สนใจในการอ้างอิงด้านวัฒนธรรมระหว่างโขงไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย หรือคิดเป็นร้อยละ 82 จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ผลการวิจัยในด้านทัศนคติที่เกี่ยวกับการอ้างอิงด้านวัฒนธรรมโขงไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน พบว่า ทัศนคติที่มองว่าโขงเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทย ดังนั้นจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลัง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.46 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และทัศนคติที่มองว่าการขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมโขงของไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมโขงในระดับนานาชาติ ถือเป็นเรื่องที่ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.44 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

จากผลการสำรวจทัศนคติต่อการอ้างอิงด้านวัฒนธรรมโขงไทยกับกัมพูชา และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทัศนคติต่อการมองว่าโขงเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทย ดังนั้นจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังถือเป็นเรื่องที่ดีมากที่สุด ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคตินิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เนื่องจากเป็นผู้ที่กำลังสนใจศึกษา เผยแพร่ในด้านวัฒนธรรมโขงและเล็งเห็นถึงความจำเป็นต่อประโยชน์ในการรักษาและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด เพราะโขงถือเป็นวัฒนธรรมระดับชาติที่มีความสำคัญต่อไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน สามารถบ่งบอกถึงความเป็นไทยด้านการแสดงเอกลักษณ์ของโขงไทยเป็นอย่างดี ซึ่งในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอาจทำให้วัฒนธรรมโขงจางหายไปดังนั้นจึงต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมโขงไว้สู่คนรุ่นหลัง และทัศนคติที่มองว่าการขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมโขงของไทย เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมโขงในระดับนานาชาติ ถือเป็นเรื่องที่ดีมากที่สุด เพราะจะช่วยให้รักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมโขงให้คงอยู่ มีการสืบทอดจากคนรุ่นหลัง และถือเป็นความ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ภาคภูมิใจของคนในประเทศตนเอง ทั้งยังเป็นอีกทางเลือกที่จะสามารถผลักดันและแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้ เนื่องมาจากการรับรู้วัฒนธรรมของไทยกับกัมพูชานั้นต่างมีจุดร่วมและจุดเริ่มต้นจากเรื่อง รามายณะหรือรามเกียรติ์ จากประเทศอินเดีย ในงานวิจัยของคุณเอกณัฐ วิทยวสิน, 2563 ได้ให้ความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ของไทยและกัมพูชาไว้ 2 มิติดังนี้ 1) อัตลักษณ์ในมิติทางประวัติศาสตร์ ซึ่งวัฒนธรรมของไทยเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาจากการบันทึกของต่างชาติ ต่อมามีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องทุกยุคทุกสมัย แต่วัฒนธรรมของกัมพูชาไม่มีหลักฐานยืนยันการเกิดขึ้นที่แน่ชัด ทำให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่าชนกัมพูชามีมานานแล้วกับแนวคิดที่คิดว่าได้รับมาจากสยาม 2) อัตลักษณ์ในด้านนาฏศิลป์ วัฒนธรรมของไทยมีการนำละครในมาผสมผสานกับนาฏกรรมจนจึงเกิดบทร้องผสมกับบทพากย์ ตัวพระและนางใส่ชุดาเปิดให้เห็นใบหน้า การออกท่าทางร้ายรำและเคลื่อนไหวตามโครงสร้างทางเลขาคณิต แต่วัฒนธรรมของกัมพูชา ใช้ดนตรีบรรเลงเป็นตัวควบคุมการแสดง ทั้งเริ่มแสดง หยุตแสดง รวมถึงการเปลี่ยนฉาก ตัวพระมีการใส่หัวโขนที่ปิดบังใบหน้า ตัวลิงมีการเลียนแบบลักษณะการเคลื่อนไหวแบบวานรตามธรรมชาติ

ผลการวิจัยในด้านความคิดเห็นของนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านนโยบายต่างประเทศไทย และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศกัมพูชา จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน พบว่า มีความเห็นด้วยในระดับที่มากกับทั้งสามนโยบายเท่ากันดังนี้ 1) ความคิดเห็นต่อไทยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับชาวกัมพูชาโดยสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนของไทยว่าเป็นการขึ้นทะเบียนไทยต่างประเภทกัน เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของเพียงหนึ่งเดียว จากการประกาศขึ้นทะเบียนของไทย ซึ่งสร้างความไม่พอใจต่อชาวกัมพูชา โดยจะต้องสร้างความเข้าใจว่าเป็นการขึ้นทะเบียนบัญชีมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยขึ้นทะเบียนต่างประเภทกัน 2) ความคิดเห็นต่อด้านนโยบายไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อหาแก้ไขปัญหาและให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย การอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมนั้นเป็นที่ถกเถียงในหมู่ประชาชนทั้งสองฝ่ายทำให้เกิดความ ไม่เข้าใจกันของทั้งสองประเทศโดยอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ดังนั้น ภาครัฐควรเข้ามาให้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และ 3) ความคิดเห็นต่อด้านนโยบายไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เนื่องจากการประกาศขึ้นทะเบียนด้านวัฒนธรรมของไทย ทำให้ทั้งสองประเทศมีทัศนคติเชิงลบและความบาดหมางซึ่งกัน โดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังนั้นไทยจึงต้องเร่งดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชาให้คงอยู่เพื่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ได้แสดงให้เห็นว่านิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต่างเห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายทั้งสามนโยบายดังกล่าว เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องการให้รัฐบาลแก้ไขและสร้างความเข้าใจด้านวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนภายในประเทศเช่นเดียวกัน

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษางานวิจัยในอดีต เรื่อง ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา โดยงานวิจัยของอำพา แก้วกำก และกาก็ อุต ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทยกัมพูชาและนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวกัมพูชาในไทยต่อความสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชาที่ผู้วิจัยศึกษา มีทั้งทัศนคติเชิงบวก หนึ่งเฉย และเชิงลบ ส่วนใหญ่ทัศนคติไปทางเชิงบวก ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางศาสนา การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี การแต่งกาย แต่บางส่วนกลับมีทัศนคติหนึ่งเฉยโดยไม่ยินดียินร้าย ได้แก่ อุปนิสัยใจคอของคนไทย ค่านิยมบางประการในสังคมไทย และการปฏิบัติของคนไทย และเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวกัมพูชา แต่สามารถนำไปสู่ทัศนคติเชิงลบในอนาคตได้ และมีทัศนคติเชิงลบต่อความสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชา ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ และข้อพิพาทกรณีเขาพระวิหาร เมื่อเปรียบเทียบกับผลสำรวจทัศนคติประเด็นการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมของไทยกับกัมพูชาของคณะผู้วิจัยที่ได้สำรวจนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม ซึ่งเป็นคนไทย พบว่ามีทัศนคติเชิงลบเหมือนกับผลการศึกษาวิจัยในอดีต คือ ชาวกัมพูชาที่มีทัศนคติเชิงลบในเรื่อง การเกิดข้อพิพาทกรณีเขาพระวิหาร สะท้อนให้เห็นว่าการอ้างสิทธิ์ทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างในเรื่องของประเด็น ที่เกิดขึ้น สิ่งนี้ก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบแม้เวลาจะผ่านไปนานแต่ทัศนคติของประชาชนทั้งสองประเทศในอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีความเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีการเสนอแนะนโยบายต่างประเทศของไทยในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ 1) นโยบาย การสร้างความเข้าใจอันดีต่อการขึ้นทะเบียนโขงไทยซึ่งเป็นการขึ้นทะเบียนโขงต่างประเภทกัน เพื่อแก้ไขความไม่พอใจของ ชาวกัมพูชาที่อ้างสิทธิ์ในวัฒนธรรมโขง การส่งเสริมแนวคิดที่ว่า การจดทะเบียนมีไว้เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้ จะช่วยลดช่องว่างระหว่างทั้งสองประเทศได้ 2) ไทยจะต้องมีส่วนร่วมเชิงรุกในการผลักดันความร่วมมือระหว่าง รัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาและให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมโขงแก่ประชาชน โดยรัฐควรเข้า มามีบทบาทในการให้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมโขง ตลอดจนวิธีการนำไปใช้และขยายเพื่อประโยชน์ของคนไทย 3) ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยการ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโขงซึ่งกันและกัน ไทยควรเร่งดำเนินการสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชาให้คงอยู่ เพื่อ ผลประโยชน์ด้านความมั่นคง และอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาของคณะผู้วิจัย ได้แก่ การสร้าง ความเข้าใจต่อกันทางประวัติศาสตร์ การส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรม และการส่งเสริมความสัมพันธ์ชายแดนและการ ทูตภาคประชาชน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจของทางคณะผู้วิจัยด้านทัศนคติการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อ กัมพูชาของนิสิตศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มีผลสำรวจเห็นด้วยเท่ากันทั้งสามข้อได้แก่

- 1) นโยบายการสร้างความเข้าใจต่อการขึ้นทะเบียนโขงไทยเป็นการขึ้นทะเบียนโขงต่างประเภท
- 2) ไทยผลักดันความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาผ่านการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา
- 3) ไทยพัฒนาความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโขงซึ่งกันและกัน

สะท้อนให้เห็นว่าผลการศึกษาดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาทั้งของงานวิจัยในอดีตกับงานวิจัย ของคณะผู้วิจัยมีความคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายในด้านวัฒนธรรม ผ่านการพัฒนาแลกเปลี่ยนและส่งเสริม ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ส่วนจุดที่แตกต่างคือ จากงานวิจัยของคณะผู้วิจัยเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศในเรื่องการ สร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเด็นการอ้างสิทธิ์ด้านวัฒนธรรมโขงไทยของชาวกัมพูชา ที่เกิดจากการเข้าใจ ผิดและมีทัศนคติเชิงลบต่อการประกาศขึ้นทะเบียนโขงไทยไปยังองค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ และข้อเสนอวิจัยในอนาคตได้แก่ 1) ควรมีการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตทุกคณะโดยไม่จำกัดคณะที่ ศึกษา หรือสำรวจประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ทัศนคติที่หลากหลายมากขึ้นเพราะผู้ศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรม ศาสตร์ มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ดังนั้นผลสำรวจทัศนคติส่วนใหญ่อาจเกิดจากความรู้สึกหวง แหนวัฒนธรรมตนอยากอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอด 2) ควรสำรวจทัศนคตินิสิตชาวกัมพูชาในประเด็นที่ศึกษาอยู่ เพื่อให้ทราบถึง ทัศนคติของนิสิตชาวกัมพูชา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรินทร์ กรินทสุทธิ. (2558). *ปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการ และความหลากหลายของโขง (ทศวรรษที่ 2480 ถึง ปัจจุบัน)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

กุลนันท์ คันธิก. (2560). สถานะการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทย : บทสำรวจเบื้องต้น. *สังคมศาสตร์*, 47(2); 7-33.

คมกริช ฤทธิกล้า. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการภายในศูนย์บริการการใช้เวลาวางกรมพลศึกษา*

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
 ฐาปณีย์ สันติพิริยวงศ์. (2557). โขน : ศิลปะประจำชาติไทยและสื่อวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
 ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- บุศริน กลิ่นอยู่. (2558). การบริหารจัดการที่ดีที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (รายงาน
 สืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 2).
 กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2561). โขนวิทยา: ศาสตร์ ศิลป์ ถิ่นสยาม. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 6(2); 123-126.
- พระณัฐภูมิ พันทะลี. (2563). อารยธรรมของปราสาทนครวัดในทัศนคติของชาวกัมพูชา. *วารสารมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์*, 1(3); 50-51.
- ภัสราภรณ์ หงษ์ทอง. (2560). การเปิดรับ ทัศนคติและแนวโน้มพฤติกรรมในการเปิดรับที่มีต่อแอปพลิเคชัน Mello.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- วีระ ไรจน์พจนรัตน์. (2561). จบตรามา... “โขนไทย-โขนเขมร” ได้ขึ้นทะเบียนมรดกโลกทั้งคู่ รมว.วัฒนธรรม
 ยืนยันไม่ซ้ำซ้อนกัน. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/spinoff/culture/news>.
- สุชาดา วรรณะมานี. (2542). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับความรู้
 ทัศนคติ และพฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักศึกษามหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สมฤทธิ ลือชัย. (2561). เจาะประเด็นตรามาข้ามชาติ “โขนเป็นของไทยหรือเขมร”. สืบค้นจาก
<https://www.sanook.com/news/>.
- อภิญา รุ่งพิทักษ์มานะ และ ภาณี พันธุภากร. (2565). การขึ้นทะเบียนโขน : ตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ.
วารสารศิลปกรรมบูรพา, 25(2); 89 – 107.
- อภินันท์ ทะสุนทร. (2561). การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน. *วารสาร
 การเมืองการปกครอง*, 8(3); 8.
- อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2554). การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- อุษาภรณ์ บุญเรือง และคณะ. (2562). แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงโขน. *วารสารเซนต์จอห์น*, 22(31); 72-84.
- เอกณัฐ วิทยวสิน. (2563). นาฏกรรมโขนอุษาคเนย์ : อัตลักษณ์ที่แตกต่างในมิติทางประวัติศาสตร์และความเป็นชาติ.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อำพา แก้วกำก และ กากี อุต. (2553). ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์
 ไทย-กัมพูชา. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*, 14(2); 1-38.
- Hudson, V. M. (2005). Foreign policy analysis: Actor-specific theory and the ground of international
 relations. *Foreign Policy Analysis*, 1(1); 1-30
- Jensen, L. (1982). *Explaining foreign policy*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Modelski, G. (1962). *A theory of foreign policy*. New York: Fredrick A. Praeger.
- Nye, J.S. Jr. (2004). *Soft power: the means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Snyder, R.C., Bruck, H. W. & Burton S. (1969). The decision-making approach to the study of international

politics. In *International politics and foreign policy: A reader in research and theory*, eds. James N. Rosenau. 2nd ed. New York: The Free Press.

Wallace, W. (1971). *Foreign policy and political process*. London: Macmillan.

KSUC-O-074

เครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) สำหรับกิจการ/โครงการ เพื่อสังคม และตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) ระดับแนะนำให้เปิดเผยเพิ่มเติมตามความสมัครใจ (Recommended Level) โดยสำนักงาน ก.ล.ต.

สำหรับบริษัทจดทะเบียน

Analytical Tools of Social Return on Investment (SROI) for Social Enterprise and ESG (Environment/Social/Governance) Metrics (Recommended Level as Voluntary Disclosure)

by Securities and Exchange Commission, Thailand for Listed Companies

นันทวรรณ บุญช่วย*

ภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*Corresponding author: Nantawun.b@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเครื่องมือการประเมิน “ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน หรือ SROI มาเป็นเครื่องมือชี้วัดความสำเร็จ และวิเคราะห์ “ความคุ้มค่า” ของงบประมาณ (ต้นทุน) ว่าสามารถสร้างผลตอบแทนคืนสู่สังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล เชิงผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ได้หรือไม่ และได้มากน้อยเพียงใด บทความวิชาการนี้ ใช้ข้อมูลจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการประเมินผลด้านความยั่งยืนผ่านเครื่องมือ SROI โดย SROI จะพิจารณา “ไตรกำไรสุทธิ” (Triple Bottom Line—TBL) ซึ่งผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิบางตัว ต้องแปลงค่าผ่าน “ค่าแทนทางการเงิน” (Financial Proxy) ก่อนแนวคิด TBL มักถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals—SDGs) มีทั้งหมด 17 ข้อ การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ในบริบทที่ศึกษานี้ ประกอบด้วย (1) การกำหนด “ข้อมูลทางการเงิน” (2) การวิเคราะห์ “ตัวชี้วัด” ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน และ (3) การใช้ “โปรแกรม” ในการคำนวณ SROI สำหรับธุรกิจกระแสดังนั้น สำนักงาน ก.ล.ต. ได้จัดทำ ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) ให้บริษัทจดทะเบียน และในบริบทที่ศึกษานี้ จะมุ่งเน้น เฉพาะตัวชี้วัดที่ส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เท่านั้น โดยสรุป ถึงแม้ว่า ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics), เป้าหมาย SDGs, และตัวชี้วัด SROI จะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการเข้ากันได้อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้ของธุรกิจกระแสดังหรือกิจการเพื่อสังคม ก็ตาม

คำสำคัญ: เครื่องมือการวิเคราะห์/การประเมิน; ผลกระทบทางสังคม; ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน; ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน; กิจการเพื่อสังคม/ วิสาหกิจ

Abstract

This academic article is beneficial to the Social Enterprise/Non-profit organization in order to adopt and implement the analytical tools of Social Return of Investment (SROI) to contemplate the worthiness of their capital investment. This academic article relied on the secondary data from the varieties of related documentations. SROI focused on the coverage of the qualitative Profit in terms of Triple Bottom Line—TBL. TBL concept was smoothly integrated with the Sustainability concept which had been defined by 17 Goals for Sustainable Development (SDGs). In this study context, the computation of SROI would be based on 3 steps accordingly (1) the formulation of Financial Data (2) the analysis of SROI indicators, and (3) the computed program of SROI. For the listed companies, Securities and Exchange Commission, Thailand had launched the manual guidelines of ESG Metrics which could be linked the ESG indicator with SDGs. Although ESG Metrics, SDGs and SROI had their own uniqueness in practices, the application of them could be integratory applied by both the listed companies and social enterprises.

Keywords: Analytical Tools; Social Impact; Social Return on Investment (SROI); ESG Metrics; Social Enterprise

บทนำ

ธุรกิจกระแสหลัก ต้องมีงบกำไรขาดทุนอันใด กิจกรรมเพื่อสังคม (Social Enterprise) ก็ต้องการ “งบกำไรขาดทุนทางสังคม” ฉะนั้น แนวทางการคำนวณผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment--SROI) นำเสนอกรอบวัดและการคำนวณผลตอบแทนด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการ “แปลงมูลค่ากิจกรรม” ให้เป็น “ตัวเลขทางการเงิน” เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุน (Cost Effectiveness) ของการทำโครงการหรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment—SIA) (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2560, หน้า คำนำ) ข้อมูล SROI มีประโยชน์ที่สามารถเป็นทั้งเครื่องมือที่ช่วยวิเคราะห์และวางแผนการเพิ่มมูลค่ากิจการโดยเพิ่มเติมการวัดมูลค่า Non-Financial Data เข้าไปในการคำนวณมูลค่ากิจการ เป้าประสงค์ของบทความวิชาการฉบับนี้ มุ่งเน้นการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับ SROI และเพื่อเสนอให้เห็นว่า ถึงแม้ ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics), เป้าหมาย SDGs, และตัวชี้วัด SROI จะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญกันตามแต่ละบริบทขององค์กรที่นำไปประยุกต์ใช้เพียงใด แต่ทุกเครื่องมือในการวัดความยั่งยืน ก็สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการเข้ากันได้อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้ของธุรกิจกระแสหลักหรือกิจกรรมเพื่อสังคม ก็ตาม

ความหมาย ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact)

ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact) คือ คุณค่าทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งควรสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและพันธกิจของกิจการ (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2560, หน้า 24) การประเมินผลลัพธ์ทางสังคม มีประโยชน์ไม่ใช่เฉพาะสำหรับผู้ประกอบการเพื่อสังคมเท่านั้น แต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคการกุศล ก็ใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักลงทุนทางสังคมและผู้สนับสนุนทรัพยากรจะสามารถพิจารณาและตัดสินใจแต่ละช่วงของการลงทุน ได้แก่ ช่วงการคัดเลือกกิจการที่จะลงทุนและการสอบทานกิจการ (Due Diligence) เพื่อการปรับปรุงการจัดการการลงทุน และตัดสินใจในการปันส่วนการลงทุนในพอร์ต รวมไปถึงเมื่อ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ต้องการจะสรุปผลว่า จะหยุดการสนับสนุนหรือไม่เมื่อกิจการได้ดำเนินไปแล้ว (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทรพร แยมละออ, 2560, หน้า 27) นอกจากนี้ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ หรือเล็ก หรือองค์กรก่อตั้งใหม่ (Start up) ก็ล้วนแต่ใช้ประโยชน์จากการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมได้ทั้งสิ้น (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทรพร แยมละออ, 2560, หน้า 25) ดังนั้นการแยกแยะกิจการเพื่อสังคมออกจากธุรกิจหลักได้ จะทำให้ระบุผลลัพธ์ทางสังคมได้อย่างชัดเจน

เครื่องมือการประเมิน ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment–SIA) และผลตอบแทนทางสังคม จากการลงทุนโครงการเพื่อสังคม (Social Return on Investment–SROI)

องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการเพื่อสังคม และโครงการของรัฐ นำเครื่องมือการประเมิน “ผลตอบแทนทางสังคม จากการลงทุนโครงการเพื่อสังคม” หรือ SROI มาเป็นเครื่องมือชี้วัดความสำเร็จ และวิเคราะห์ “ความคุ้มค่า” ของงบประมาณ (ต้นทุน) ว่าสามารถสร้างผลตอบแทน คืนสู่สังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล เชิงผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ได้หรือไม่ และได้มากน้อยเพียงใด ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ใช้ SROI เป็นเครื่องมือในการประเมินความสำเร็จของโครงการ, เกณฑ์รางวัลแห่งเกียรติยศอุตสาหกรรมไทย (The Prime Minister’s Industry Award) นำ SROI มาเป็นตัวชี้วัดด้านการสร้างแนวคิดต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) นำ SROI มาเป็นตัวชี้วัดด้านการวิจัย, วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ประสบการณ์ด้านการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ให้บริการแก่องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เป็นต้น (เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระกวี และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564, หน้า คำนำ)

หลากหลายองค์กรทางสังคมของประเทศไทย มีพันธกิจสำคัญในการช่วยเหลือประชาชน ผ่านโครงการทางสังคม ประเภทต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมกิจกรรมการเกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการศึกษา เป็นต้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว สร้างผลกระทบทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม องค์กรดังกล่าวมักได้รับประเด็นคำถามว่า เงินลงทุนที่ใช้ไปในการขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ สามารถสร้างผลกระทบเป็นจำนวนเงิน ให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย เท่าใด ซึ่งโดยปกติแล้ว โครงการเพื่อสังคมต่าง ๆ มีข้อมูลส่วนใหญ่ในรูปแบบเชิงพรรณนา การถอดบทเรียน และการถ่ายทอดผลสำเร็จผ่านรายงานเชิงบรรยายเท่านั้น ไม่ได้เก็บข้อมูลในรูปแบบที่เป็นตัวเงิน โดยอ้อมหรือโดยตรงแต่อย่างใด นักประเมินผลกระทบทางสังคม จึงได้นำเทคนิคการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) มาช่วยให้ก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่า SROI เป็นเครื่องมือที่ช่วยตี “คุณค่า” ของโครงการเพื่อสังคมเป็น “มูลค่า” ทางการเงิน (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 14, 16)

วิวัฒนาการของการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

วิธีการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม วิธีแรก ๆ จะอาศัยการประยุกต์ใช้หลักการทางบัญชี การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) พัฒนามาจาก เครื่องมือวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost Benefit Analysis—CBA) SROI เริ่มมีการกล่าวถึง ใน ปี ค.ศ. 2000 โดยองค์กรที่ชื่อว่า The Roberts Enterprise Development Fund ใน USA และใน ปี ค.ศ. 2007 มีการรวมกลุ่มกันภายใต้ชื่อองค์กร The Social Value UK ของสหราชอาณาจักร ได้ออกคู่มือเพื่อประเมิน SROI ขึ้น การประเมิน SROI นำมาใช้ในประเทศไทยครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เพื่อเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 15) การประเมินผลลัพธ์ทางสังคม และ SROI ยังไม่มีมาตรฐานเดียวกันทั่วโลกอย่างมาตรฐานการบัญชีซึ่งมีพัฒนาการมานับร้อยปี แต่ก็ถือว่าเป็นศาสตร์ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด

ความแตกต่าง ระหว่าง SROI ต่างจาก Project Analysis

วิธีการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม ที่ถูกนำมาใช้บ่อย คือ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost Benefit Analysis) ผ่านการวิเคราะห์โครงการ SROI จะวิเคราะห์เฉพาะ การเปลี่ยนแปลงของ “ผลประโยชน์สุทธิ” ที่เกิดขึ้นหลังโครงการเพื่อสังคมถูกขับเคลื่อน (with) โดยเปรียบเทียบกับ ผลประโยชน์สุทธิดั้งเดิมก่อนการขับเคลื่อนโครงการ (without) ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการวิเคราะห์โครงการแบบปกติทั่วไปที่จะพิจารณาจาก กำไรสุทธิโดยตรงจากโครงการ โดยไม่ได้พิจารณาในมิติของการเปลี่ยนแปลง (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 16)

SROI จะพิจารณา “ผลประโยชน์สุทธิ” ที่เปลี่ยนแปลงไป ใน 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ (1) ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่ “สิ่งแวดล้อม” เช่น คุณภาพอากาศดีขึ้น สารเคมีตกค้างลดลง ป่าไม้อุดมสมบูรณ์มากขึ้น ไฟป่าหมดไป สัตว์ป่ากลับคืนระบบนิเวศดีขึ้น เป็นต้น (2) ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่ “สังคม” เช่น คนในสังคมมีการศึกษาดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น อายุยืนขึ้น โรคร้ายไข้เจ็บลดลง เป็นต้น และ (3) ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในสังคม “ในทางเศรษฐกิจ” เช่น คนในสังคมมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่งคั่งขึ้น เป็นต้น ซึ่งผลประโยชน์ใน 3 ประเด็นนี้ ถูกเรียกว่า ไตรกำไรสุทธิ (Triple Bottom Line—TBL) ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมที่สนใจเพียงกำไรที่เป็นตัวเงิน (Profit) มาเป็นสนใจเรื่อง มนุษย์ (People) และโลก (Planet) ร่วมด้วย โดยกรอบไตรกำไรสุทธิ “มนุษย์หรือทุนมนุษย์” จะเน้นเรื่องการค้าเงินธุรกิจที่เป็นธรรมต่อพนักงาน แรงงาน ชุมชน ส่วน “โลกหรือทุนธรรมชาติ” จะรวมถึงการค้าเงินธุรกิจที่ฟื้นฟู พืช สิ่งแวดล้อม และการผลิตโดยใช้ทรัพยากรและก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ส่วน “กำไร” ในแง่นี้ ก็คือ กำไรทางการเงิน (สุทธิ อาชวานันทกุล และภัทรพร แยมละออ, 2560, หน้า 30)

ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ ใน 2 ประเด็นแรกนั้น ต้องแปลงค่า ผ่าน “ค่าแทนทางการเงิน” (Financial Proxy) ก่อน เพราะมิติของการเปลี่ยนแปลงมีความไม่ชัดเจนและซับซ้อน เช่น ไม่มีราคาตลาด เป็นตัวอ้างอิง จึงไม่สามารถประเมินค่าได้โดยตรง จำเป็นต้องใช้วิธีการโอนย้ายการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ด้านเศรษฐมิติ และต้องพึ่งพาความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ของผู้ประเมิน ในขณะที่ ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ ประเด็นที่สามนั้น ไม่ต้องแปลงค่าผ่าน “ค่าแทนทางการเงิน” (Financial Proxy) เพราะมิติของการเปลี่ยนแปลงมีความชัดเจนและไม่ซับซ้อนของการเก็บข้อมูล เช่น กำไรที่เปลี่ยนแปลงไป หรือต้นทุนที่ลดลง ซึ่งสามารถพิจารณา ค่าแทนทางการเงินโดยอ้างอิงจากราคาสินค้าในตลาดทั่วไปได้ (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 16-18)

SROI จะให้ข้อมูลว่า เงินลงทุน ทุก ๆ 1 บาท จะสามารถสร้างผลตอบแทนทางสังคม ได้เป็นเงินกี่บาท ถ้า SROI = 15 นั่นแปลว่า เงินลงทุนกิจกรรมทางสังคมไป 1 บาท เงินลงทุนนี้ จะสามารถสร้างผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมกลับมา 15 บาท

สูตรในการคำนวณ SROI = มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ของประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมหารด้วย
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ของเงินลงทุน

หลายองค์กร ไม่ว่าจะเป็นกิจการเพื่อสังคม หรือธุรกิจกระแสหลักที่ต้องการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการวัดและรายงาน ไตรกำไรสุทธิ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals—SDGs)

แนวคิด TBL มักถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งในปี ค.ศ. 2015 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้ลงมติรับ “ชุดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ Sustainable Development Goals—SDGs จำนวน 17 เป้าหมาย เป็นทิศทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระยะเวลา 15 ปี ระหว่าง ปี ค.ศ. 2016-2030 และภาคธุรกิจก็ได้รับการคาดหวังว่าจะปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับชุดเป้าหมายดังกล่าว ส่งผลให้การประเมินและรายงานผลลัพธ์ทางสังคม ได้รับความสนใจมากขึ้นจากธุรกิจกระแสหลัก (สุทธิ อาชวานันทกุล และภัทรพร แยมละออ, 2560, หน้า 29)

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals) ภายใต้อันหนึ่งเป้าหมาย จะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย ๆ ที่เรียกว่า เป้าหมายย่อย (Targets) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 169 เป้าหมายย่อย และพัฒนาตัวชี้วัด (Indicators) จำนวน 232 ตัวชี้วัด

ภาพที่ 1: เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ข้อ (SDGs) (ที่มา: <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>)

การเปรียบเทียบหลักการ ESG กับผลกระทบ (Impact) และเป้าหมาย SDGs

หลักการ ESG, ผลกระทบ, และเป้าหมาย SDGs เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันแต่ก็มีความแตกต่างกันที่สำคัญ หลักการ ESG ให้ความสำคัญกับผลกระทบจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) สังคม (Social) และธรรมาภิบาล (Governance) ที่มีต่อผลการดำเนินงาน (ทางการเงิน) ของบริษัท ในขณะที่เป้าหมาย SDGs ให้ความสำคัญกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของบริษัทที่มีต่อผู้อื่นมากกว่า หลักการ ESG จึงมักให้ความสำคัญกับการจัดการความเสี่ยงเชิงองค์กรมากกว่า ในขณะที่เป้าหมาย SDGs และผลกระทบมุ่งเน้นการสร้างผลกระทบสุทธิทางบวก หลักการด้าน ESG วัดผลความพยายาม ในขณะที่การวัดผลกระทบ และเป้าหมาย SDGs จะเป็นการวัดผลลัพธ์และผลกระทบ (สำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.), (มปป.-ข))

โครงสร้างของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)

กรอบทฤษฎีที่พบบ่อยในการประเมินผลกระทบผลลัพธ์ทางสังคม เช่น แบบจำลองตรรกะ (Logic Model) เป็นการอธิบายลำดับของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง และอธิบายว่ากิจกรรมเหล่านั้นเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ที่โครงการคาดหวังจะบรรลุได้อย่างไร สำหรับการคำนวณความเชื่อมโยงผลลัพธ์ (Outcome Linkage) ก็เป็นอีกกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2560, หน้า 32-33) การสื่อสารให้เข้าใจและให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการได้โดยง่าย สามารถอาศัยโครงสร้างของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change) ซึ่งทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงนับว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การนิยาม เป้าหมายและพันธกิจของโครงการเพื่อสังคม กระชับและชัดเจนว่า โครงการสร้างคุณค่าให้แก่ใคร เป็นการเชื่อมโยง กิจกรรม สู่เป้าหมายระยะยาว โดยผ่านการตั้งคำถามที่ว่า “ถ้า ... แล้ว จะเกิด ...”

ภาพที่ 2: โครงสร้างทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (ที่มา: เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 25)

ตัวอย่าง การกำหนด Theory of Change มีดังนี้ โครงการบำบัดผู้ป่วยสมองเสื่อมด้วยศิลปะ “ถ้าผู้ป่วยสมองเสื่อมได้เข้าร่วมโครงการบำบัดผู้ป่วยสมองเสื่อมด้วยศิลปะแล้ว ผู้ป่วยสมองเสื่อม จะมีสุขภาวะที่ดีขึ้น ทั้งในด้านพฤติกรรม การเข้าสังคม อารมณ์ และจิตใจ” (เศรษฐภูมิ บัวทอง, 2564, หน้า 25)

วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมของโครงการเพื่อสังคม

การได้ข้อมูลในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมของโครงการเพื่อสังคมนั้น นอกเหนือจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิเคราะห์ จำเป็นต้องอาศัยแนวทาง “การสัมภาษณ์” ผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการเพื่อสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและตรงกับบริบทความเป็นจริง โดยต้องเริ่มจาก (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 30-34)

1. การคัดเลือก ผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการ ที่เป็น Key Person อย่างน้อย 10%-15% ของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย มีจำนวนน้อย คือไม่เกิน 50 ราย อาจคัดเลือก Key Person อย่างน้อย 5-10 ราย เพื่อเป็นตัวแทน) Key Person อาจเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่ม ผู้ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการฯ มีข้อมูลภาพรวมโดยละเอียด (ควรเป็นผู้ที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่เริ่มต้น) และสามารถเป็นตัวกลางประสานสมาชิกในกลุ่มได้เป็นอย่างดี

2. การตั้งคำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ผู้สัมภาษณ์ควรเลี่ยงคำถามปลายปิด และพยายามใช้แต่คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) มุ่งเน้นให้การพูดคุยเป็นลักษณะสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบนั่งล้อมวง เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเป็นกันเอง บทสนทนาควรเริ่มด้วยการแนะนำตนเอง การถามถึงความเป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน เปิดโอกาสให้ Key Person เล่าประวัติและความเป็นมาของลำดับสถานการณ์ จากนั้น จึงเริ่มประเด็นการตั้งคำถามเพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลง ก่อนและหลังการขับเคลื่อนโครงการฯ ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ ด้านอาชีพ ด้านวิถีชีวิต ด้านลักษณะความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพ ด้านแนวปฏิบัติต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เช่น หลังการเกิดขึ้นของโครงการ ท่านมีอาชีพเสริม/อาชีพใหม่ รองรับหรือไม่ มีสุขภาพดีขึ้นหรือไม่ รាយจ่ายด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลลดลงหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรไปจากเดิมหรือไม่ มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ มีสัดส่วนเกษตรกรอินทรีย์เกษตรกรปลอดสารพิษเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ มีจำนวนต้นไม้หรือมีป่าชุมชนเพิ่มขึ้นหรือไม่ มีพื้นที่ป่าต้นน้ำป่าชายเลนเพิ่มขึ้นหรือไม่ จำนวนกี่ไร่ เพราะอะไร หลังสัมภาษณ์ในประเด็นความเปลี่ยนแปลงเสร็จเป็นที่เรียบร้อย ให้ผู้ประเมิน บันทึกข้อมูลในรูปแบบตารางเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง ก่อนและหลังการเกิดขึ้นของโครงการฯ (with and without)

3. การกำหนด “กรณีฐาน” (Base Case Scenario) เพื่อให้ผู้ประเมินทราบถึงความน่าจะเป็นที่ผลกระทบอาจเกิดจากกรณีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ที่ประเมิน และป้องกันไม่ให้เกิดการประเมินผลลัพธ์เกินจริง (Overclaim) ซึ่งกรณีฐาน จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 35-39) (1) ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) (2) ผลจากปัจจัยอื่น (Attribution) และ (3) ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement)

ภาพที่ 3: กรณีฐาน (Base Case) ทั้ง 3 ประเภท (ที่มา: เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 39)

ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) คือ ผลลัพธ์ที่อย่างไรแล้วก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนถึงแม้ว่าจะไม่มีองค์กรหรือกิจกรรมใดเข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้รับประโยชน์อาจมีองค์ความรู้เดิมหรืออาจพบวิธีบรรเทาปัญหาได้ด้วยตัวเอง อีกทั้ง สภาพสังคมหรือสภาพเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้นตามบริบทโลก

ผลจากปัจจัยอื่น (Attribution) คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากปัจจัยอื่นร่วมด้วย ดังนั้น จำเป็นต้องกะเทาะหาผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมเฉพาะที่เป็นของโครงการฯ เท่านั้น เช่น มีโครงการที่ทำมาก่อนหน้านี้ มีโครงการอื่นมาทำในชุมชนเดียวกัน

ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement) คือ กรณีผลลัพธ์เชิงบวกเกิดขึ้นกับกลุ่มหนึ่ง (คนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้เสริมจากโครงการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์) ในขณะที่ผลลัพธ์เชิงลบเกิดขึ้นกับอีกกลุ่มหนึ่งในเวลาเดียวกัน (แม้ค้าขายผัก ขายผักได้ลดลง) ซึ่งปรากฏการณ์นี้ทำให้ ผลลัพธ์เชิงบวกสำหรับผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มหนึ่ง ถูกชดเชยด้วย ผลลัพธ์เชิงลบของผู้มีส่วนได้เสียอีกกลุ่มหนึ่ง

ภาพที่ 4: ปัจจัยอื่น ๆ จาก Base Case Scenario ที่ต้องหักลบออกจากผลประโยชน์สุทธิที่เพิ่มขึ้น ในการกะเทาะหาผลประโยชน์สุทธิที่เพิ่มขึ้นโดยตรงจากโครงการเพื่อสังคมที่กำลังประเมินอยู่เท่านั้น (ที่มา: เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 40)

ดังนั้น หลังจากสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการฯ เสร็จสิ้นแล้ว ผู้ประเมินต้องสอบถามกรณีฐาน โดยใช้ “เทคนิค 10 นิ้ว” ตัวอย่างเช่น ท่านจะให้คะแนนโครงการเพื่อสังคมที่เป็นเป้าหมายจะประเมินนี้ เท่าใด (ให้ชูนิ้ว เป็นคำตอบ) หากผู้ให้ข้อมูล ชู 3 นิ้ว แสดงว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการดังกล่าว คิดเป็นสัดส่วน 30% ดังนั้น “ค่าแทนทางการเงิน” (Financial Proxy) หลังโครงการฯ เสร็จสิ้น ผลประโยชน์สุทธิที่เพิ่มขึ้น สมมติเท่ากับ 100 บาท จะประกอบด้วยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ 30% (คือ 30 บาท) เท่านั้น และผลประโยชน์ที่เหลือ อีก 70% (คือ 70 บาท) จะเกิดจากกรณีฐานอื่น ๆ

4. อัตราการลดลงของผลประโยชน์ (Drop Off) ซึ่งปกติแล้ว แนวโน้มที่ผู้มีส่วนได้เสียจะได้รับผลประโยชน์จากโครงการ จะลดลงเมื่อระยะเวลาผ่านไปเป็นอัตราส่วนที่ลดลงต่อปี จำเป็นต้องกำหนดอัตราการลดลงของประสิทธิภาพโครงการจนถึงวันสิ้นสุดผลประโยชน์ การกำหนดอัตราฯ ให้กำหนดผ่านการตั้งคำถามว่า ท่านจะลดกำลังการผลิตในปีใด ลดกำลังการผลิตเหลือเท่าไรต่อปีเพื่อที่จะได้ไปเพิ่มกำลังการผลิตสินค้าอื่นในอนาคตแทน เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกในชุมชน สร้างกำไรให้สมาชิกในชุมชนได้ 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งก่อนมีโครงการนี้ อาชีพ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

เดิมของสมาชิก สร้างกำไรสุทธิ ได้เพียง 9,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ดังนั้น ผลประโยชน์สุทธิที่เกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนมีโครงการ จะเท่ากับ 11,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (มี 45 ครัวเรือน ที่ได้รับผลประโยชน์) ผลประโยชน์จะมีต่อไปตั้งแต่ พ.ศ. 2564-2572 อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์เกิดการลดลง ใน ปี พ.ศ. 2569-2572 ปีละ 2% อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนสินค้าที่จำหน่ายของชุมชน และกำหนดให้มี “ผลกระทบกรณีฐาน” ที่เกิดจากโครงการอื่นเป็นผู้ส่งเสริม 5% (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 40-41)

ปี พ.ศ.	ผลประโยชน์สุทธิ
2562	
2563	
2564	11,000.00
2565	11,000.00
2566	11,000.00
2567	11,000.00
2568	11,000.00
2569	10,780.00
2570	10,564.40
2571	10,353.11
2572	10,146.05

ภาพที่ 5: ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ตลอดอายุของโครงการ (ที่มา: เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 41)

เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของโครงการเพื่อสังคม (Social Impact Pathway)

หลังจากผู้ประเมินเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียและจากการทบทวนเอกสารแล้ว การสร้าง “เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของโครงการเพื่อสังคม” (Social Impact Pathway) ผ่านเส้นเวลาการดำเนินไปของโครงการจนเกิดผลกระทบสู่สังคม จะทำให้ผู้ประเมินสามารถมองเห็นถึงภาพรวมทั้งหมดของโครงการในมิติด้าน (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) (2) กิจกรรม (Activities) (3) ผลผลิต (Output) (4) ผลลัพธ์ (Outcome) และผู้ใช้ประโยชน์ (User) และ (5) ผลกระทบ (Impact) และทำให้ผู้ประเมินจำแนกประเภทของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 6: ตัวอย่าง รายละเอียด Social Impact Pathway (ที่มา: เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 46-47)

(1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย งบประมาณ (เงินทุน), แรงงาน, องค์ความรู้, เครื่องจักร อุปกรณ์ และทรัพยากร (2) ด้านกิจกรรม (Activities) ประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมดำเนินงานเพื่อให้ผลผลิตที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ (กิจกรรม/โครงการ เช่น ธนาคารต้นกล้าป่าชายเลน การพัฒนาพื้นที่และแหล่งเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูแหล่งอาหาร การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาเด็กและเยาวชน) (3) ด้านผลผลิต (Output) คือ ผลที่เกิดขึ้นสิ่งแรกและชัดเจนที่สุดตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยนำเข้า เกิดขึ้นทันที เห็นได้จริง วัดได้โดยตรงเป็นรูปธรรม (เช่น ผลิตภัณฑ์/บริการ แนวปฏิบัติที่ดี นวัตกรรม จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม) (4) ด้านผลลัพธ์ (Outcome)

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นผลได้ชัด มีความเป็นนามธรรม เช่น ด้านทักษะ ความรู้ พฤติกรรม ทักษะ ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือวัดเชิงพฤติกรรม (เชิงคุณภาพ) ตัวอย่างเปรียบเทียบการตั้งเป้าหมายโดยใช้ผลผลิตเป็นเกณฑ์สำหรับโครงการส่งมอบอาหารจะตั้งเป้าหมายในลักษณะ “จะส่งมอบอาหารให้กับคนไร้บ้าน จำนวน 10,000 คน” ในขณะที่การตั้งเป้าหมายโดยใช้ผลลัพธ์เป็นเกณฑ์ จะตั้งเป้าหมายในลักษณะ “ต้องการลดภาวะอดอยากลง 5%” ผลลัพธ์ประกอบด้วย (ก) ผู้ใช้ประโยชน์ (User) จากโครงการอันดับแรก (อาทิ นักวิจัย ผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชน) และผู้ใช้ประโยชน์อันดับสุดท้าย (การนำไปประยุกต์ใช้/การนำไปใช้ในระบังกว้างขวาง เช่น ในจังหวัด/ในระดับประเทศ การนำไปกำหนดเป็นเชิงนโยบาย) และ (ข) การเปลี่ยนแปลง (Change ซึ่งเกิดจากการยอมรับ—สะท้อนได้จากทัศนคติ พฤติกรรม การปฏิบัติ และทักษะ ที่เปลี่ยนแปลงไป—และนำผลลัพธ์จากโครงการหรือกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง) และ (5) ด้านผลกระทบ (Impact) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น (เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้นและต้นทุนที่ลดลง) ผลประโยชน์ทางสังคมที่เกิดขึ้น (เช่น คุณภาพชีวิต ความเข้มแข็งของชุมชน การแผ่ขยายขององค์ความรู้) และผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น (เช่น ระบบนิเวศที่สมดุล) อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals—SDGs) (เศรษฐกิจ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 45-58)

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของโครงการเพื่อสังคม (SROI)

เครื่องมือในการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมที่พบบ่อย มีดังนี้ ห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Value Chain), Cost-Benefit Analysis—CBA, Social Return on Investment—SROI, การใช้ตัวชี้วัด (Indicator), การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study), เครื่องมือประเมินผลลัพธ์ทางสังคมแบบ Proprietary หรือคิดค้นประดิษฐ์เอง (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2560, หน้า 33-36) ปัจจัยในการเลือกรูปแบบและเครื่องมือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม ขึ้นอยู่กับ (ก) วัตถุประสงค์ของการประเมินและการนำไปใช้ (ข) ข้อกำหนดของผู้ให้ทุน วัตถุประสงค์ของการสนับสนุน (ค) อายุของกิจการ (ง) ความสามารถของบุคลากรกิจการ (จ) งบประมาณและเวลาที่มีในการประเมิน เป็นต้น ดังนั้น การเลือกใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลายประกอบกันเพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคมในมุมมองที่แตกต่างกัน จะเป็นทางเลือกที่ดี อีกทั้งเครื่องมือในแต่ละประเภท ก็เป็นพื้นฐานให้การวิเคราะห์จากหนึ่งเครื่องมือไปสู่เครื่องมืออื่น ๆ (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2560, หน้า 37-39) ในบริบทนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นเครื่องมือการวิเคราะห์ ที่ประกอบด้วย (1) การกำหนด “ข้อมูลทางการเงิน” (2) การวิเคราะห์ “ตัวชี้วัด” ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน และ (3) การใช้ “โปรแกรม” ในการคำนวณ SROI ซึ่งนำข้อมูลมาจาก เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ (2564)

การกำหนด “ข้อมูลทางการเงิน” (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 65-74)

1. ข้อมูลด้านต้นทุนในการขับเคลื่อนโครงการ เป็นมูลค่า (บาท) ต่อปี และต้องกำหนด ปีที่มีการลงทุน เช่น โครงการ A ใช้งบประมาณในการขับเคลื่อนโครงการ ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 500,000 บาท และปี พ.ศ. 2563 จำนวน 200,000 บาท
2. ข้อมูลด้านผลประโยชน์ของโครงการ คือ “ผลประโยชน์สุทธิ ที่เปลี่ยนแปลงไป” เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่ยังไม่มีโครงการเกิดขึ้น
3. การกำหนด “ค่าแทนทางการเงิน” (Financial Proxy) ของโครงการเพื่อสังคม จะพิจารณาจาก 2 มิติ คือ มิติที่ 1 อ้างอิงจากงานวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ มักใช้ในการกำหนดค่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน ระบบนิเวศชายฝั่ง ฯลฯ) จะไม่สามารถวัดผ่าน ราคาตลาดหรือราคาเงาได้ จึงต้องใช้มูลค่าที่มีการศึกษามาแล้วจากงานวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ และนำมาผ่านกระบวนการปรับมูลค่าให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ อัตราเงินเฟ้อ และค่าเงินของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้ประเมินต้องม้องมีความรู้พื้นฐานอีกทั้งความเชี่ยวชาญเรื่องเศรษฐกิจ และมิติที่ 2 วิเคราะห์ผ่านราคาตลาด ซึ่งคือ ราคาสินค้าและบริการที่ตั้งขึ้นเป็นราคามาตรฐานและยอมรับจนเกิดเป็นการซื้อขายสินค้ากัน เป็นราคาที่ปรากฏในตลาด เป็นราคาสำหรับการซื้อขายที่แน่นอน ดังนั้น ผู้ประเมินจึงสามารถกำหนดค่าแทนทางการเงินของผลประโยชน์

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ที่เกิดขึ้นจากโครงการได้ทันที กรณีกำหนดค่าแทนทางการเงินจากการใช้ประโยชน์โดยตรงจากโครงการป่าชุมชน ชุมชนจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการนำของป่ามาขายในตลาด ข้อมูลต้นทุนการเก็บของป่า คือ ค่าแรง ค่าน้ำมัน ข้อมูลราคาของป่าที่นำมาจำหน่าย โดยชุมชนจะจำหน่ายในระดับราคาที่ยกกลับต้นทุนแล้วเกิดกำไร ดังนั้น “ค่าแทนทางการเงิน” ของกิจกรรมนี้คือ กำไร (บาท/ปี) กรณีกำหนดค่าแทนทางการเงินจากการใช้ประโยชน์ทางอ้อมจากโครงการป่าชุมชน มีแนวคิดที่ว่า การที่ต้นไม้คงอยู่ในป่า จะเหมือนกันการที่นำเงินไปฝากธนาคาร (เริ่มปลูกต้นกล้า) จากนั้นต้นไม้จะเริ่มโตขึ้นทุกปี ซึ่งเนื้อไม้และความสูงที่เพิ่มขึ้นเปรียบเสมือนดอกเบี้ย ในแต่ละปีชุมชนจะได้เงินเพิ่มขึ้นตามปริมาตรต้นไม้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ข้อมูลทางการเงินที่ผู้ประเมินต้องกำหนด “ค่าแทนทางการเงิน” สำหรับโครงการป่าชุมชน คือ มูลค่าเนื้อไม้ (บาทต่อปริมาตร) ที่ปรากฏในพระราชกฤษฎีกากำหนดราคาเนื้อไม้ตามชนิดแต่ละปี ค่าแทนทางการเงินอีก 1 ประเภทที่พบบ่อย คือ ผลประโยชน์ที่เกิดจากการป้องกัน (Prevention Cost) พบมากในโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรเลิกใช้สารเคมีในแปลงเกษตรของตน ผลกระทบจากการที่เกษตรกรใช้สารเคมีทำให้เป็นโรคน้ำขี้ (ที่เท้าและขา) ซึ่งแผลที่เกิดจากการสัมผัสยาฆ่าแมลงจะใช้เวลารักษา 1 เดือน ในขณะที่แผลปกติใช้เวลา 7 วัน ต้นทุนการรักษา 250 บาท/ครั้ง ดังนั้น หากแผลหายเร็วขึ้นจากการลดใช้ยาฆ่าแมลง จะทำให้สังคม (ภาครัฐ) สามารถลดต้นทุนค่ารักษาพยาบาลได้ 250 บาท x 23 วัน เท่ากับ 5,750 บาท/คน/ปี (ข้อมูลอ้างอิง คือ เอกสารวิชาการทางการแพทย์ ข้อมูลค่ารักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลภาครัฐ และจำนวนเกษตรกรที่แผลหายเร็วขึ้นในแต่ละปี) ค่าแทนทางการเงิน ที่มักนำมาใช้ในการประเมิน SROI และที่วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้รวบรวมไว้ ได้แก่ ค่าแทนทางการเงินสำหรับ (ก) มูลค่าการคงอยู่ของไม้เศรษฐกิจ (ประดู่ พะยูง สะเดา และต้นสัก) (ข) มูลค่าของบริการทางธรรมชาติ (Ecosystem Service) (ค) มูลค่าผลกระทบภายนอกจากค่าความเสียหายของการใช้สารเคมีการเกษตร (Externality Cost) (ง) ต้นทุนการรักษาโรค NCDs (Non-communicable Diseases ซึ่งเป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง) และ (จ) ผลประโยชน์จากการใช้สมุนไพรรักษาโรคไข้หวัด

การวิเคราะห์ “ตัวชี้วัด” ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) (เศรษฐกิจ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 77-79)

เครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ SROI และผลสำเร็จของโครงการ จะใช้วิธีต้นทุนและผลตอบแทน Cost Benefit Analysis (CBA) โดยดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย (1) มูลค่าปัจจุบันของ ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มสุทธิ (Net Present Value—NPV) (2) อัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio—BCR) หรือ SROI และ (3) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Required Rate of Return—IRR)

1. มูลค่าปัจจุบันของ ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มสุทธิ (Net Present Value—NPV) เป็น มูลค่าปัจจุบันของ ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มสุทธิส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตลอดระยะเวลาของโครงการ NPV ต้องมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับศูนย์ หมายถึง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น อย่างน้อยที่สุด ควรมีค่า ไม่ต่ำกว่าต้นทุนที่ลงทุนไป การแปลความหมายของ NPV คือ โครงการฯ ให้ประโยชน์ส่วนเพิ่มสุทธิ (สร้างผลตอบแทนทางสังคม) เป็นมูลค่าเท่ากับ NPV บาท

2. อัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio—BCR) หรือ SROI คือ อัตราส่วนระหว่าง “ผลรวมมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม” ต่อ “มูลค่าปัจจุบันของต้นทุน” ทั้งหมดของโครงการฯ SROI ควรมีค่า มากกว่าหรือเท่ากับ 1 (คือ ผลประโยชน์ อย่างน้อยคิดเป็น 1 เท่าของต้นทุน หรือลงทุนไป 1 บาท สังคมได้รับประโยชน์กลับคืนมาอย่างน้อย 1 บาท) SROI ไม่มีหน่วย แต่แปลความหมายได้ คือ โครงการเพื่อสังคม สามารถสร้างประโยชน์ส่วนเพิ่ม คือเป็นค่า SROI เท่าของต้นทุนการขับเคลื่อนโครงการ

3. อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Required Rate of Return—IRR) คือ อัตราที่ทำให้ มูลค่าปัจจุบันของ ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มสุทธิ (NPV) เท่ากับศูนย์ (หรือการเท่าทุน) วิธีการคำนวณ คือ การสุ่ม (Trial & Error) อัตรา IRR มาแทนค่า จนกว่า NPV จะเป็นศูนย์ เกณฑ์การพิจารณาว่า โครงการสามารถผลกระทบ (Impact) ได้ ก็ต่อเมื่อ IRR มีค่า

มากกว่าหรือเท่ากับ อัตราคิดลด/อัตราดอกเบี้ยในตลาด IRR มีหน่วยเป็นร้อยละ (%) การแปลความหมาย คือ โครงการเพื่อสังคม สร้างผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม เท่ากับ IRR% ต่อปี

การใช้ โปรแกรม ในการคำนวณ SROI (ขอยกกรณีตัวอย่างโครงการส่งเสริมอาชีพเสริมในชุมชน และภาพตัวอย่างการคำนวณด้วยโปรแกรม) (เศรษฐภูมิ บัวทอง และคนอื่น ๆ, 2564, หน้า 80-84)

1. ข้อมูลที่เป็นสารตั้งต้น คือ ข้อมูลด้านต้นทุน และข้อมูลผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

ปีที่	ปี พ.ศ.	ต้นทุนการขับเคลื่อนโครงการ (บาท/ปี)	ผลประโยชน์สุทธิ (บาท/ปี/ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือน	ผลประโยชน์สุทธิรวม (บาท/ปี)
0	2562	500,000			
1	2563	200,000			
2	2564		11,000.00	45	495,000.00
3	2565		11,000.00	45	495,000.00
4	2566		11,000.00	45	495,000.00
5	2567		11,000.00	45	495,000.00
6	2568		11,000.00	45	495,000.00
7	2569		10,780.00	45	485,100.00
8	2570		10,564.40	45	475,398.00
9	2571		10,353.11	45	465,889.95
10	2572		10,146.05	45	456,572.25

2. รายละเอียดของข้อมูลที่ต้องกรอกในโปรแกรม

ปี พ.ศ.	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
ต้นทุนโครงการ (Cost)	500,000	200,000						
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Present Cost)	500,000.00	190,000.00						
ต้นทุนรวมปัจจุบัน (Total Present Cost)	690,000.00							

ภาพที่ 7: แสดงขั้นตอน 2.1 และ 2.2 ในการกรอกข้อมูลด้านต้นทุน ในโปรแกรมคำนวณ SROI

2.1 กำหนด ปี พ.ศ. ที่ต้องประเมิน (กรอก ปี 2562-2572 แนวแถว โดยให้ ปี 2562 = t_0)

2.2 ระบุชื่อ ต้นทุนโครงการ และกรอกข้อมูลด้านต้นทุนของโครงการฯ ($t_0 = 500,000$ และ $t_1 = 200,000$)

จากนั้นโปรแกรมฯ จะคำนวณ ต้นทุนปัจจุบันสุทธิ (Present Cost) และต้นทุนรวมปัจจุบัน (Total Present Cost) ให้อัตโนมัติ

ปี พ.ศ.	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569	2570	2571	2572
Present Value Factor	1.00	0.95	0.90	0.85	0.80	0.75	0.70	0.65	0.60	0.55	0.50
ผลประโยชน์สุทธิ (Benefit)			495,000.00	495,000.00	495,000.00	495,000.00	495,000.00	485,100.00	475,398.00	465,889.95	456,572.25
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Present Benefit)			445,506.00	420,750.00	396,000.00	371,250.00	346,500.00	318,315.00	289,238.80	259,219.47	228,286.13
รวมผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit)			3,065,879.40								

ภาพที่ 8: แสดงขั้นตอน 2.3 ในการกรอกข้อมูลด้านผลประโยชน์ ในโปรแกรมคำนวณ SROI

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

2.3 กรอกข้อมูลด้านผลประโยชน์ของโครงการ คือ ผลประโยชน์สุทธิรวมที่เปลี่ยนแปลงไป (บาท/ปี) ตลอดอายุโครงการ จากนั้นโปรแกรมฯ จะคำนวณ ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Present Benefit) และรวมผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit) ให้อัตโนมัติ

จำนวน SROI : After Evaluated	ปีพ.ศ.	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569	2570	2571	2572
	t	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Present Value Factor	1.00	0.95	0.90	0.85	0.80	0.75	0.70	0.65	0.60	0.55	0.50
ผลกระทบสุทธิ (Base Case Impact)												
ผลกระทบสุทธิ หมวดที่ 1 แสขางจิงมีด (Attribution)												
ผลกระทบจากโครงการส่งเสริมอาชีพของหน่วยงานเชิงสังคม 10% ของผลประโยชน์ที่ใส่เข้า			49,500.00	45,202.50	40,905.00	36,607.50	32,310.00	28,012.50	23,715.00	19,417.50	15,120.00	10,822.50
ผลกระทบสุทธิ หมวดที่ 2 ผลมีผิดน้ำหนัก (Deadweight)												
ผลกระทบสุทธิ หมวดที่ 3 ผลมีผิดแนว (Displacement)												
รวม (Base Case Impact)			49,500.00	45,202.50	40,905.00	36,607.50	32,310.00	28,012.50	23,715.00	19,417.50	15,120.00	10,822.50
ผลกระทบสุทธิหมวดที่ 1 (Present Base Case Impact)			49,500.00	45,202.50	40,905.00	36,607.50	32,310.00	28,012.50	23,715.00	19,417.50	15,120.00	10,822.50
ผลกระทบสุทธิรวมปัจจุบันสุทธิ (Total Present Base Case Impact)			306,587.94									
ผลประโยชน์สุทธิ (Benefit)												
ผลประโยชน์ 1 รายได้สุทธิที่เพิ่มของชุมชน A			495,000.00	465,000.00	435,000.00	405,000.00	375,000.00	345,000.00	315,000.00	285,000.00	255,000.00	225,000.00
รวม (Total)			495,000.00	465,000.00	435,000.00	405,000.00	375,000.00	345,000.00	315,000.00	285,000.00	255,000.00	225,000.00
ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Present Benefit)			445,500.00	415,500.00	385,500.00	355,500.00	325,500.00	295,500.00	265,500.00	235,500.00	205,500.00	175,500.00
รวมผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit)			3,065,079.40									

ภาพที่ 9: แสดงขั้นตอน 2.4 ในการกรอกข้อมูลด้านผลกระทบกรณีฐาน ในโปรแกรมคำนวณ SROI

2.4 กรอกข้อมูลด้านผลกระทบกรณีฐาน (ตัวอย่างนี้ กรณีฐานที่เป็นผลกระทบจากโครงการอื่น คือ กรณีฐานหมวดที่ 1: Attribution เท่ากับ 10% ตลอดอายุโครงการ) จากนั้นโปรแกรมฯ จะคำนวณ ผลกระทบกรณีฐาน ปรับเป็นมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Present Base Case Impact) และผลกระทบกรณีฐานมูลค่ารวมปัจจุบัน (Total Present Base Case Impact) ให้อัตโนมัติ

	Present Value Factor	5										
	t	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Present Value Factor	1.00	0.95	0.90	0.85	0.80	0.75	0.70	0.65	0.60	0.55	0.50
มูลค่าสุทธิรวม (Total Benefit) 4 ปีแรก (Total cost/ผลกระทบกรณีฐาน (base case impact)		-500,000.00	-100,000.00	445,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00	415,200.00
มูลค่าปัจจุบัน (Present Value)		-500,000.00	-100,000.00	400,650.00	378,675.00	356,400.00	334,125.00	311,850.00	289,575.00	267,300.00	245,025.00	222,750.00
มูลค่าสุทธิรวมปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit) หลังหักต้นทุนกรณีฐาน (Base Case Impact)		2,068,571.46										
มูลค่าปัจจุบันของมูลค่าสุทธิ (Net Present Value หรือ NPV)		2,068,571.46										
ผลรวมของมูลค่าสุทธิ (Social Return of Investment หรือ SROI)		4.00										
อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return หรือ IRR)		46%										

ภาพที่ 10: แสดงผลลัพธ์การคำนวณดัชนีชี้วัด NPV, SROI, และ IRR ในโปรแกรมคำนวณ SROI

2.5 จากภาพที่ 10 ในตัวอย่างนี้ กำหนดอัตราคิดลด ณ ปีฐาน 2562 เท่ากับ 5% ซึ่งโปรแกรมฯ แสดงการประมวลผล พบว่า NPV เท่ากับ 2,068,517.46 ล้านบาท หมายถึง โครงการนี้ สามารถสร้างผลประโยชน์ให้กับสังคม 2,068,517.46 ล้านบาท เมื่อพิจารณา SROI มีค่าเท่ากับ 4.00 หมายความว่า โครงการนี้สามารถสร้างผลตอบแทนคืนกลับสังคมถึง 4 เท่าของต้นทุนที่ขับเคลื่อนโครงการ และเมื่อพิจารณา IRR พบว่า โครงการนี้ มีความคุ้มค่าในการลงทุนอย่างมาก เนื่องจาก อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR = 46%) มากกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสที่ประเมินไว้ (5%)

ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics)

สำหรับบริษัทจดทะเบียน ข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน (non-financial information) เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และปัจจัยความเสี่ยง โดยเฉพาะข้อมูลด้าน สิ่งแวดล้อม สังคม และการกำกับดูแล (Environment, Social, & Governance—ESG) เป็นข้อมูลจำเป็นสำหรับการตัดสินใจลงทุนที่นำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลด้านการเงินของบริษัท ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าใจถึงมุมมองของการประกอบธุรกิจในมิติที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับศักยภาพในการดำเนินธุรกิจในระยะยาวอีกด้วย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงาน ก.ล.ต.) กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานที่ครอบคลุมประเด็นสิ่งแวดล้อม สังคม และการกำกับดูแลกิจการตลอดห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจ เพื่อเป็นแนวทางเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้ลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ หน่วยงานกำกับดูแล และผู้ประเมินด้านความยั่งยืน สามารถใช้คู่มือ ร่วมกับตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) เพื่อเพิ่มคุณภาพการรายงานได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้จัดทำคู่มือการรายงานความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียน (Sustainability Reporting Guide) เพื่อให้บริษัทจดทะเบียนมีกรอบการรายงานและตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ

ตารางที่ 1: ตารางสังเคราะห์ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) ระดับแนะนำให้เปิดเผยเพิ่มเติมตามความสมัครใจ (Recommended Level) โดยสำนักงาน ก.ล.ต. สำหรับบริษัทจดทะเบียน: มุ่งเน้นเฉพาะตัวชี้วัดฯ ที่ส่งเสริม เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics)	Sustainable Development Goals (SDGs)
ESG Metrics: มิติสิ่งแวดล้อม (Environment: E) (ระดับ Recommended)	
E2 การจัดการพลังงาน	Goal 7: Affordable and Clean Energy
1. เป้าหมายการจัดการพลังงาน	
2. ปริมาณการใช้พลังงานต่อหน่วย (Energy Intensity)	
E3 การจัดการน้ำ	Goal 6: Clean Water and Sanitation
1. เป้าหมายการใช้น้ำ	
2. ปริมาณการใช้น้ำต่อหน่วย (Water Intensity)	
3. ร้อยละของน้ำเสียที่ได้รับการบำบัดก่อนทิ้ง	
E4 การจัดการขยะและของเสีย	Goal 12: Responsible Consumption and Production
1. เป้าหมายการจัดการขยะและของเสีย	
2. ปริมาณขยะและของเสียที่ผ่านกระบวนการ Reuse หรือ Recycle	
E5 การจัดการก๊าซเรือนกระจก	Goal 13: Climate Action
1. เป้าหมายการจัดการก๊าซเรือนกระจก	
2. ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรวม ของ ขอบเขตที่ 1/2/3	
3. ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อหน่วย (Carbon Intensity)	

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ESG Metrics: มิติสังคม (Social: S) (ระดับ Recommended)	
S1 สิทธิมนุษยชน	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
1. การประเมินความเสี่ยงจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านในการดำเนินธุรกิจ (Human Rights Due Diligence—HRDD)	
2. จำนวนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน พร้อมมาตรการแก้ไขและเยียวยา	Goal 5: Gender Equality
S2 การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม: การจ่ายค่าตอบแทนพนักงาน	
ความแตกต่างของค่าตอบแทน ระหว่างเพศ	Goal 4: Quality Education
S2 การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม: การพัฒนาพนักงาน	
1. แผนการพัฒนาพนักงานเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีของ	
2. เป้าหมายการพัฒนาพนักงาน	
3. จำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาพนักงาน	
4. ประโยชน์ที่พนักงาน/องค์กรจะได้รับจากการพัฒนาพนักงาน	Goal 3: Good Health and Well-being
S2 การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม: ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน	
1. เป้าหมายการพัฒนาความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน	
2. อัตราการบาดเจ็บจากการทำงานถึงขั้นหยุดงาน (Lost Time Injury Frequency Rate—LTIFR)	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
S2 การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม: การส่งเสริมความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับพนักงาน	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
1. เป้าหมายการพัฒนาความผูกพันและการรักษาพนักงาน	
2. ผลประเมินความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร	
3. การรวมกลุ่มของพนักงานเพื่อเจรจาหรือกับบริษัทเกี่ยวกับผลประโยชน์และสวัสดิการของพนักงาน	
S3 ความรับผิดชอบต่อลูกค้า/ผู้บริโภค: สิทธิผู้บริโภค	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
1. ช่องทางที่บริษัทรับข้อร้องเรียนจากลูกค้า/ผู้บริโภค	
2. แผนการพัฒนาความพึงพอใจของลูกค้า	
3. เป้าหมายการพัฒนาความพึงพอใจของลูกค้า	
4. ผลประเมินความพึงพอใจของลูกค้า	Goal 3: Good Health and Well-being
S3 ความรับผิดชอบต่อลูกค้า/ผู้บริโภค: การตลาดและโฆษณาอย่างรับผิดชอบ	
1. แนวปฏิบัติด้านการตลาดและโฆษณาอย่างรับผิดชอบ	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
2. แนวปฏิบัติการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของสินค้าและบริการแก่ลูกค้า/ผู้บริโภค	
S4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน/สังคม	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
1. เป้าหมายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน/สังคมที่อาจได้รับผลกระทบจากธุรกิจ	
2. ประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรม เพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือชุมชน/สังคม	
3. จำนวนเงินรวมที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม เพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือชุมชน/สังคม	

ESG Metrics: มิติบรรษัทภิบาลและเศรษฐกิจ (Governance: G) (ระดับ Recommended)	
G1 นโยบาย โครงสร้าง และระบบกำกับดูแลกิจการ: บทบาทและความรับผิดชอบของกรรมการ	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
ผลการปฏิบัติตามแผน และการสืบทอดตำแหน่ง	
G1 นโยบาย โครงสร้าง และระบบกำกับดูแลกิจการ: ค่าตอบแทนกรรมการและผู้บริหารระดับสูง	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
ค่าตอบแทนอื่นและผลประโยชน์ระยะยาวของผู้บริหารระดับสูง	
G1 นโยบาย โครงสร้าง และระบบกำกับดูแลกิจการ: การพัฒนากรรมการ	Goal 4: Quality Education
ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนากรรมการรายบุคคล	
G1 นโยบาย โครงสร้าง และระบบกำกับดูแลกิจการ: การประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการและผู้บริหารระดับสูง	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
1. ผลการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการแบบรายบุคคล	
2. หลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการผู้จัดการ	
G1 นโยบาย โครงสร้าง และระบบกำกับดูแลกิจการ: จรรยาบรรณธุรกิจ	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
มาตรการป้องกันการละเมิดจรรยาบรรณธุรกิจ	
G2 นโยบายกลยุทธ์และความยั่งยืน	Goal 12: Responsible Consumption and Production
1. ประเด็นสำคัญด้านความยั่งยืนขององค์กร (Material Topics)	
2. รายงานความยั่งยืน	
3. มาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน เช่น GRI Standards เป็นต้น	
G3 การบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืน	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืน	
G4 การจัดการห่วงโซ่อุปทานอย่างยั่งยืน	
1. ร้อยละของผู้ค้ารายใหม่ของบริษัทที่ผ่านการคัดกรองประเด็นด้านความยั่งยืน	Goal 12: Responsible Consumption and Production
2. จรรยาบรรณคู่ค้าของธุรกิจ (Supplier Code of Conduct)	Goal 16: Peace, Justice and Strong Institutions
3. ร้อยละของผู้ค้ารายสำคัญที่ร่วมลงนามปฏิบัติตามจรรยาบรรณคู่ค้าของธุรกิจ	Goal 12 and Goal 16
G5 การพัฒนานวัตกรรม	Goal 9: Industrial Innovation and Infrastructure
ประโยชน์จากการพัฒนานวัตกรรม	

โดยสรุป การเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนอย่างครบถ้วน จะเป็นกลไกช่วยสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดความสนใจของนักลงทุน แต่การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจของนักลงทุนได้ ข้อมูลที่ไม่ใช่ทางการเงิน (เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ รวมถึงข้อมูลด้าน ESG) จึงเป็นข้อมูลสำคัญประกอบการตัดสินใจ ซึ่ง

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้จัดทำคู่มือการรายงานความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียนเพื่อให้มีกรอบในการรายงาน และมีตัวชี้วัดในการดำเนินงานด้านความยั่งยืนตามมาตรฐานสากล (เช่น GRI Standard, SDGs) ที่ชัดเจน โดยพยายามส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนตามมาตรฐานสากลด้วยความสมัครใจ โดยผู้ศึกษา ได้สังเคราะห์และสกัดเฉพาะตัวชี้วัด ในระดับแนะนำให้เปิดเผยเพิ่มเติมตามความสมัครใจ (Recommended Level as the Voluntary Disclosure) ตามข้อมูลในตารางข้างต้น ในส่วนที่เป็นผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืนนั้น บริษัทควรแสดงข้อมูลที่สามารถวัดและประเมินผลลัพธ์ได้ด้วยตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน (ESG Metrics) เพื่อให้ทราบความคืบหน้าของการดำเนินงานและสามารถเปรียบเทียบกับเป้าหมายได้ เกิดเป็นความมีประสิทธิภาพและเป็นการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง สำหรับองค์กรที่ดำเนินการโดยมิได้แสวงหาผลกำไรเป็นหลักนั้น ก็ถูกคาดหวังให้ประเมินผลลัพธ์ที่มีต่อ สิ่งแวดล้อมและสังคม อย่างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นกัน เครื่องมือวัดผลดำเนินงานอื่น ๆ มักจะใช้วิธีการประเมินผลผลิต (output) แต่ SROI จะตีค่าและประเมินผลลัพธ์ทางสังคมเป็นมูลค่าทางสังคมที่เป็นตัวเงิน หรือที่เรียกว่า “monetization” การแปลงค่าดังกล่าวจำเป็นต้องมีตัวชี้วัด ซึ่งการกำหนดดัชนีชี้วัดกรณีที่ไม่เคยมีตัวอย่างหรือต้นแบบของดัชนีชี้วัดมาก่อน อาจต้องหาทางสร้างดัชนีชี้วัดของตนเอง ซึ่งข้อควรคำนึงถึงในการกำหนดตัวชี้วัด ตามแนวแนะของ จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (มปป.). เช่น แยกวัตถุประสงค์ออกเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ในกรณีที่เป็นประเด็นที่บรรลุผลได้ยาก เพื่อให้หาตัวชี้วัดได้อย่างครบถ้วนในทุกประเด็นย่อย ๆ และการตีค่าผลลัพธ์ออกมาเป็นตัวเงิน (Monetization) อาจใช้วิธี Cost price-based method ซึ่งใช้แนวคิด Cost Effective Analysis ในการอธิบายการเกิดต้นทุนทางสังคมและประโยชน์ทางสังคม หรือวิธี Value-based Method ซึ่งเน้นการทำให้เป็นไปได้ในการวัดมูลค่าที่เปลี่ยนแปลงไปในผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม เป็นการวัดการเปลี่ยนแปลง การรับรู้ การยอมรับ ทักษะคิดและท้ายที่สุด คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แม้ว่าวิธีการตีค่าทั้งสองแบบจะแยกออกจากกันอย่างอิสระ แต่ก็สามารถใช้ร่วมกันได้ ก่อให้เกิดวิธีการในการดูแลสภาพแวดล้อมไว้หลากหลายวิธี เช่น Cost Reduction Method, Cost Prevention Method, Restoration Costs Method: Compensation of Loss, Added Value Method เป็นต้น ดังนั้น ถึงแม้ว่า ตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) เป้าหมาย SDGs และตัวชี้วัด SROI จะมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการเข้ากันได้อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้ของธุรกิจกระแสหลัก หรือกิจการเพื่อสังคมก็ตาม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อการวัดผลกระทบที่มีต่อสังคมของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-ก). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 1*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1212/item/social-return-on-investment-sroi-1?category=5&type=&search=>

กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-ข). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 2*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1214/item/social-return-on-investment-sroi-2>

กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-ค). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 3*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1220/item/social-return-on-investment-sroi-3>

กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-ง). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 4*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1226/item/social-return-on-investment-sroi-4>

- กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-จ). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 5*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1229/item/social-return-on-investment-sroi-5?type=&search=>
- กฤษฎา เสกตระกูล ใน Sustainable Capital Market Development. (มปป.-ฉ). *Social Return on Investment (SROI) ตอนที่ 6*. จาก <https://setsustainability.com/libraries/1233/item/social-return-on-investment-sroi-6?type=&search=>
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (มปป.). *การพัฒนาตัวชี้วัดการลงทุนด้วย SROI (Social Return on Investment) เรื่องที่ 155*. ค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://chirapon.wordpress.com/2011/05/16/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B8%87/>
- สำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.). (มปป.-ก). *คู่มือการรายงานความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียน*. มปป.
- สำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.). (มปป.-ข). *คู่มือเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียนไทย*. มปป.
- สกุณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ. (2560). *คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน* (ฉบับปรับปรุง 2560). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระแก้ว และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ. (2564). *คู่มือการประเมินผลกระทบทางสังคม และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนโครงการเพื่อสังคม เพื่อความเข้าใจในหลักการเบื้องต้นและสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์กรเพื่อสังคม*. ปทุมธานี: วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาคโปสเตอร์

KSUC-P-001

ความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างแผ่นไทเทเนียมที่ไม่ผ่านการแอโนไดเซชันและผ่านการแอโนไดเซชันกับเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ

Shear Bond Strength Between Non-anodized Titanium Plate and Anodized Titanium Plate with Various Types of Self-adhesive Resin Cements

สุภัทษา ปาคำมา* และพิสัยศิษฐ์ ชัยจรีนนท์

คณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*Corresponding author: supatcha_p@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการแอโนไดเซชันต่อค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมกับเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ และผลต่อความขรุขระของพื้นผิวไทเทเนียม โดยนำไทเทเนียมจำนวน 84 ชิ้น มาขัดด้วยกระดาษทรายน้ำเบอร์ 100 400 และ 600 ตามลำดับ ด้วยเครื่องขัดชิ้นงานความเร็ว 200 รอบต่อนาที เป็นเวลา 1 นาที ภายใต้การหล่อเย็นด้วยน้ำ แบ่งตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุมไม่ทำปฏิกิริยาแอโนไดเซชัน จำนวน 42 ชิ้น กลุ่มทดสอบทำปฏิกิริยาแอโนไดเซชัน จำนวน 42 ชิ้น โดยนำตัวอย่างทั้งหมดทดสอบความขรุขระ นำตัวอย่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดสอบ 2 ชิ้น ไปส่องด้วยกล้องอิเล็กตรอนแบบส่องกราด นำตัวอย่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองที่เหลือ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 ชิ้น ($n=10$) เพื่อมายึดกับเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ 4 ชนิด ได้แก่ แม็กซีเอ็มอีลิต พานาเวียเอสเอลูตติ้งมัลติ รีไลเอ็ทซึยูสองร้อย เซ็ตพีทีเอสดีไอ หลังจากนั้นนำตัวอย่างแช่น้ำกลั่นอุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง ทดสอบหาค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวด้วยเครื่องทดสอบสากล ที่ความเร็วหัวกด 0.5 มิลลิเมตรต่อนาที วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความแปรปรวนแบบสองทาง และเปรียบเทียบความขรุขระก่อนและหลังแอโนไดเซชันด้วยสถิติทีเทส จากการทดลองสรุปว่า การแอโนไดเซชันทำให้ไทเทเนียมมีค่าความขรุขระมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสัมพันธ์กับภาพที่พบว่าเกิดชั้นฟิล์มออกไซด์ที่มีลักษณะเป็นก้อนที่เชื่อมติดกันปกคลุมทั่วพื้นผิวไทเทเนียม นอกจากนี้การแอโนไดเซชันทำให้เกิดการยึดติดระหว่างเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า พานาเวียเอสเอลูตติ้งมัลติให้ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวมากที่สุด

คำสำคัญ: แอโนไดซ์ไทเทเนียม, แอโนไดเซชัน, ไทเทเนียม, เซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์

Abstract

The purposes of the research were to regard the effects of anodization on shear bond strength of titanium and self-adhesive resin cements and the roughness of titanium surface. A total of 84 titanium pieces were polished with 100, 400, and 600 grit water sandpaper sequentially using a polishing machine at a speed of 200 revolutions per minute for 1 minute under cooling with water. The test pieces were divided into two groups: a control group with no anodization reaction (42 pieces) and a test group with anodization reaction (42 pieces). All test pieces were subjected to hardness testing, and two pieces from the control

group and the test group were observed with an electron microscope. The remaining test pieces from the control and test groups were further divided into four groups, with each group consisting of 10 pieces (n=10). These groups were used to bond with four types of self-adhesive resin cements, Maxcem Elite, Panavia™ SA Luting Multi, Rely X™ U200, and seT PP SDI. Subsequently, the test pieces were stored in distilled water at 37 degrees Celsius for 24 hours. Shear bond strength values were determined using a universal testing machine with a crosshead speed of 0.5 millimeters per minute. Data were analyzed using two-way ANOVA analysis of variance and compared the hardness before and after anodization using the t-test. The experiment concluded that anodization significantly increased the roughness of titanium, which was associated with the observation of an oxide layer that interconnected and covered the entire titanium surface. Furthermore, anodization improved the bonding between different types of self-adhesive resin cements significantly, with Panavia™ SA Luting Multi providing the highest tensile strength value.

Keywords: anodized titanium , anodization, titanium, self-adhesive resin cement

บทนำ

ปัจจุบันไทเทเนียม (Ti) ใช้ในงานรากฟันเทียมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีความเข้ากันได้กับเนื้อเยื่อทางชีวภาพมีความแข็งแรง ต้านทานการกัดกร่อนได้ดี (1) เมื่อไทเทเนียมสัมผัสกับอากาศ เกิดการสร้างชั้นฟิล์มออกไซด์ มีความหนาประมาณ 4 ถึง 6 นาโนเมตร (2) ซึ่งชั้นฟิล์มออกไซด์บนพื้นผิวไทเทเนียม มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเกิดกระดูกเชื่อมประสาน (osseointegration) ทำให้มีประสิทธิภาพ มีความทนทานและเสถียรในกระดูกหรือเนื้อเยื่อ

การแอนโนไดเซชัน (Anodization) เป็นกระบวนการทางไฟฟ้าเคมี ทำให้เกิดการสร้างชั้นฟิล์มออกไซด์บนผิวของโลหะ มีคุณสมบัติหนาแน่นและแข็งแรง ทนทานต่อการกัดกร่อน และทำให้โลหะเปลี่ยนสี (3) ในทางทันตกรรมจึงนิยมใช้ในเรื่องของความสวยงาม เนื่องจากไทเทเนียมออกไซด์สามารถให้สีเหลืองและสีชมพูที่สะท้อนสีครอบฟันใกล้เคียงกับฟันธรรมชาติและสะท้อนสีขอบเหงือกใกล้เคียงกับขอบเหงือกของฟันข้างเคียง (4)

ปัจจุบันนิยมใช้เซลฟ์แอตตีซีฟเรซินซีเมนต์ในการยึดติดครอบฟัน เนื่องจากมีความสวยงาม มีให้เลือกหลายสี มีคุณสมบัติยึดติดที่ดี แข็งแรง ไม่ละลายในช่องปาก ใช้งานง่าย ใช้เวลาน้อย (5) อย่างไรก็ตามการศึกษาเกี่ยวกับการยึดติดระหว่างไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโนไดเซชันกับเซลฟ์แอตตีซีฟเรซินซีเมนต์ในทางทันตกรรมยังมีข้อมูลที่น้อย งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการแอนโนไดเซชันต่อค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมกับเซลฟ์แอตตีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ และศึกษาผลของการแอนโนไดเซชันต่อความขรุขระของพื้นผิวไทเทเนียม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการแอนโนไดเซชันต่อค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมกับเซลฟ์แอตตีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาผลของการแอนโนไดเซชันต่อความขรุขระของพื้นผิวไทเทเนียม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันไทเทเนียม (titanium) มีการใช้งานอย่างกว้างขวางในทางทันตกรรม เช่นการทำรากฟันเทียม (dental implant) เนื่องจากมีความเข้ากันได้กับเนื้อเยื่อทางชีวภาพ (biocompatibility) มีความแข็งแรง ความหนาแน่นต่ำและต้านทานการกัดกร่อนได้ดี (1) โดยธรรมชาติเมื่อไทเทเนียมสัมผัสกับอากาศ เกิดการสร้างชั้นฟิล์มออกไซด์อย่างรวดเร็ว ชั้น

ออกไซด์ที่มีความหนาประมาณ 4 ถึง 6 นาโนเมตร (2) องค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นไทเทเนียมออกไซด์ (TiO) ไทเทเนียมไดออกไซด์ (TiO₂) ไตรไทเทเนียมเพนตะออกไซด์ (Ti₃O₅) ซึ่งชั้นออกไซด์เหล่านี้สามารถดูดซับแคลเซียมไอออน (Ca²⁺) และฟอสเฟตไอออน (PO₄³⁻) ได้ หนึ่งยว่นำให้เกิดการสร้างอะพาไทต์ (apatite) ซึ่งส่งเสริมกระบวนการเกิดกระดูกเชื่อมประสาน (6) ทำให้ความสำเร็จในการทำรากฟันเทียมดีขึ้น ด้วยประโยชน์เหล่านี้จึงมีการพัฒนาวิธีการสร้างและเพิ่มเสถียรภาพของออกไซด์ เช่น การใช้กรดกัด การขัดแบบพ่น วิธีทางเคมี เป็นต้น

การแอโนไดเซชัน เป็นกระบวนการทางไฟฟ้าเคมีอย่างหนึ่งเพื่อเพิ่มความหนาและความเสถียรภาพของชั้นออกไซด์ของโลหะ โดยผ่านกระแสไฟฟ้าที่ขั้วแอโนดและขั้วแคโทด โดยมีสารอิเล็กโทรไลต์ (electrolyte) เป็นตัวนำไฟฟ้าซึ่งจะทำให้เกิดแก๊สไฮโดรเจนที่ขั้วแคโทด และแก๊สออกซิเจนที่ขั้วแอโนด เกิดออกไซด์เคลือบโลหะที่ขั้วแอโนดโดยส่วนใหญ่ใช้สารอิเล็กโทรไลต์ที่เป็นกรด เช่น กรดซัลฟิวริก (H₂SO₄ และ H₃SO₄) หรือสารละลายเกลือ เช่น แอมโมเนียมซัลเฟต ((NH₄)₂SO₄) หรือ โซเดียมซัลเฟต (Na₂SO₄) หรือ แอมโมเนียมฟลูออโบเรต (NH₄BF₄) เป็นต้น ทำให้คุณสมบัติของโลหะในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนไป เช่น สี พื้นผิว หรือความต้านทานการสึกกร่อน (3) ไทเทเนียมเริ่มเป็นที่นิยมในเรื่องของความสวยงามในบริเวณขอบเหงือกที่บาง หรือบริเวณที่ใช้กับครอบฟันที่มีความโปร่งใสมาก เนื่องจากไทเทเนียมออกไซด์สามารถให้สีเหลืองและสีชมพูที่สะท้อนสีครอบฟันใกล้เคียงกับฟันธรรมชาติ หรือสะท้อนสีขอบเหงือกใกล้เคียงกับขอบเหงือกของฟันข้างเคียง จึงนิยมใช้ในการทำรากฟันเทียมและฟันหลัก (abutment) ของรากฟันเทียม (4)

ตั้งแต่อดีตการยึดติดครอบฟันและเนื้อฟันใช้ซีเมนต์เป็นสารยึดติด โดยซีเมนต์มีด้วยกันหลายชนิด เช่น คอนเวนชันนอลซีเมนต์ (conventional cement) ที่ยังขาดการยึดติดที่ดีระหว่างเนื้อฟัน ตัวอย่างเช่น ซิงค์ฟอสเฟตซีเมนต์ (zinc phosphate cement) และ โพลีคาร์บอกซิเลตซีเมนต์ (polycarboxylate cement) ในเวลาต่อมาจึงมีการพัฒนาซีเมนต์เพื่อเพิ่มการยึดติดระหว่างซีเมนต์และเนื้อฟัน เช่น กลาสไอโอโนเมอร์ซีเมนต์ (glass ionomer cement) หรือ เรซินโมดิฟายด์กลาสไอโอโนเมอร์ซีเมนต์ (resin modified glass ionomer cement) และ เรซินซีเมนต์ (resin cement) ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้เรซินซีเมนต์อย่างมากเนื่องจากความสวยงามที่มีให้เลือกหลากหลายสี มีคุณสมบัติในการยึดติดที่ดี แข็งแรง และไม่ละลายในช่องปาก (5) โดยเรซินซีเมนต์สามารถแบ่งออกได้ 3 ชนิด คือ โททอลเอชเรซินซีเมนต์ (total etch resin cement) เซลฟ์เอชเรซินซีเมนต์ (self-etch resin cement) และ เซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ (self-adhesive resin cement) ซึ่งโททอลเอชเรซินซีเมนต์และเซลฟ์เอชเรซินซีเมนต์มีขั้นตอนหรือเทคนิคที่ต้องระวังในการใช้สูง ใช้เวลาในการทำงานค่อนข้างนาน และอาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ดังนั้น ปัจจุบันจึงนิยมใช้เซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ เนื่องจากไม่ต้องกังวลเรื่องเทคนิคหรือสับสนวิธีการใช้ และใช้เวลาค่อนข้างน้อยกว่า นอกจากนี้ยังมีโมโนเมอร์กลุ่มทำงาน ตัวอย่างเช่น เท็นเอ็มดีพี (10-MDP) ซึ่งกลุ่มฟอสเฟตในเท็นเอ็มดีพีจะทำปฏิกิริยากับชั้นออกไซด์ ทำให้เกิดการยึดติดทางเคมีที่ดีกับวัสดุหลายชนิด เช่น เรซินคอมโพสิต (resin composite) เซรามิก (ceramic) โลหะ (metal) เป็นต้น ทำให้ซีเมนต์ชนิดนี้สามารถนำไปใช้ได้หลากหลาย (7) ฟันหลักในรากฟันเทียมที่ทำจากไทเทเนียม สามารถใช้เรซินซีเมนต์เป็นสารยึดติดได้ซึ่งความสำเร็จในการทำรากฟันเทียมขึ้นอยู่กับซีเมนต์ด้วย อย่างไรก็ตามการยึดติดไทเทเนียมที่ผ่านการแอโนไดเซชันกับเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ยังมีการศึกษาที่น้อยงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการแอโนไดเซชันต่อความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมกับเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ และศึกษาผลของการแอโนไดเซชันต่อความขรุขระของพื้นผิวไทเทเนียม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.1 เตรียมแผ่นไทเทเนียม เกรด 5 เป็นวงกลมจากห้องปฏิบัติการ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8 มิลลิเมตร หนา 2 มิลลิเมตร จำนวน 84 ชิ้น

1.2 นำตัวอย่างขัดด้วยกระดาษทรายน้ำเบอร์ 100 400 และ 600 ตามลำดับ ด้วยเครื่องขัดชิ้นงาน ความเร็ว 200 รอบต่อวินาที เป็นเวลา 1 นาที ภายใต้การหล่อเย็นด้วยน้ำ และล้างด้วยเครื่องล้างอัลตราโซนิคในน้ำเป็นเวลา 5 นาที จากนั้นทิ้งไว้ให้แห้งที่อุณหภูมิห้อง (8) และนำมาทดสอบความขรุขระ

1.3 แบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุมไม่ทำปฏิกิริยาแอนโดเซชัน จำนวน 42 ชิ้น กลุ่มทดสอบทำปฏิกิริยาแอนโดเซชัน จำนวน 42 ชิ้น

1.4 เตรียมทำปฏิกิริยาแอนโดเซชัน เตรียมสารละลายไฮดรอกไซด์โซเดียมไบคาร์บอเนตความเข้มข้น 0.15 โมลาร์ ริด โดยใช้ผงโซเดียมไบคาร์บอเนต 12.601 กรัม ละลายในน้ำกลั่น 1 ลิตร (9) เตรียมแหล่งกำเนิดกระแสไฟฟ้า ใส่แผ่นอลูมิเนียมฟรอยด์เป็นขั้วแคโทด แผ่นไทเทเนียมเป็นขั้วแอโนด เริ่มปฏิกิริยาแอนโดเซชันโดยใช้ความต่างศักย์ 60 โวลต์ ประมาณ 60 วินาที จนได้สีเหลืองและนำแผ่นไทเทเนียมออก (10) ข้อควรระวัง สามารถเกิดไฟฟ้าช็อตได้หากแตะโดนขั้วบวกและลบ ทิ้งไว้ให้แห้งที่อุณหภูมิห้อง

1.5 นำกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดสอบ กลุ่มละ 2 ชิ้น ส่งด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่งกราด ที่กำลังขยาย 30,000 เท่า และ 50,000 เท่า ด้วยความต่างศักย์ที่ใช้เร่งอิเล็กตรอน 15 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์

1.6 แบ่งตัวอย่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดสอบ ออกเป็น 4 กลุ่ม ตามการทดสอบเซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์ กลุ่มละ 10 ชิ้น (n=10) นำชิ้นงานตัวอย่างใส่ในท่อพลาสติกพีวีซีทรงกระบอกหน้าตัดกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางวัดจากขอบใน 15 มิลลิเมตร สูง 10 มิลลิเมตร ยึดชิ้นงานด้วยวัสดุอีพอกซีเรซิน นำพื้นผิวไทเทเนียมและแอนโดไทเทเนียมยึดกับเซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์ โดยซีเมนต์มีรูปร่างเป็นทรงกระบอกหน้าตัดกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 มิลลิเมตร สูง 3 มิลลิเมตร กำหนดพื้นที่ยึดติดตาม ISO 29022:2013 ฉายแสงด้วยเครื่องฉายแสงทันตกรรมที่ความเข้มแสง 600 มิลลิวัตต์ต่อตารางเซนติเมตร เป็นเวลา 20 วินาที โดยทำการฉายแสง 4 ด้าน ทิ้งให้เซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์ก่อตัวโดยสมบูรณ์เป็นเวลา 1 ชั่วโมง จากนั้นนำชิ้นงานตัวอย่างแช่ในน้ำกลั่นที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 24 ชั่วโมง

1.7 หลังจากนั้นทดสอบค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างแผ่นไทเทเนียมและเซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์ด้วยเครื่องทดสอบสากล ตามมาตรฐาน ISO/TS 11405:2003 โดยกำหนดค่าความเร็วหัวตัดอยู่ที่ 0.5 มิลลิเมตรต่อวินาที และใช้แรงทดสอบ 500 นิวตัน จนส่วนของวัสดุยึดติดเซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์หลุดออก บันทึกค่าแรงมากที่สุดที่แยกวัสดุออกจากกัน นำมาคำนวณค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวในหน่วย เมกะปาสคาล (8)

สูตรคำนวณค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวในหน่วย เมกะปาสคาล (MPa)

$$\text{สูตร} \quad \tau = F/A$$

โดย F คือ ค่าแรงที่ทำให้เซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์หลุดออก (นิวตัน)

A คือ พื้นที่ยึดติดระหว่างไทเทเนียมและเซลฟ์แอตซีฟเรซินซีเมนต์ (ตารางมิลลิเมตร)

2. เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องขัดชิ้นงาน (grinder polisher, Weiyi MaPao™ 160E, Qingdao, China)
2. เครื่องล้างอัลตราโซนิค (ultrasonic cleaner, Coltene/Whaldent UC125H BioSonic®, Ohio, USA)
3. เครื่องตรวจสอบความขรุขระ (profilometer, Mitutoyo SurfTest SJ-310, Kanagawa, Japan)
4. เครื่องฉายแสงทันตกรรม (dental curing light: Elipar™, 3M Deutschland GmbH, Neuss, Germany)
5. เครื่องทดสอบสากล (universal testing machine: Instron 5566, Massachusetts, USA)
6. กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่งกราด (scanning electron microscope, Jeol JSM-IT800, Massachusetts, USA)

Massachusetts, USA)

3. การหาค่า sample size

เตรียมตัวอย่างแผ่นไทเทเนียมที่ผ่านกระบวนการแอนโตนโดเซชัน จำนวน 10 ชิ้น โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม เพื่อทำการศึกษาค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมที่ผ่านกระบวนการแอนโตนโดเซชัน และเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ โดยจะเปรียบเทียบระหว่าง Rely X™ U200 และ Panavia™ SA Luting Multi ได้ผลการทดลองดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโตนโดเซชันและเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์

เรซินซีเมนต์	ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโตนโดเซชันและเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์						
	1	2	3	4	5	Mean	Std. Deviation
Panavia	9.023	5.791	7.551	6.384	5.532	6.85620	1.439522
U200	5.088	3.941	4.952	2.324	2.452	3.75140	1.321911

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง Sample size

ใช้สูตรในการคำนวณ คือ

$$n = \frac{2\sigma^2(\alpha+\beta)^2}{(\mu_1 - \mu_2)^2}$$

โดย n = ขนาดตัวอย่างต่อกลุ่ม

σ^2 = ความแปรปรวนของเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์

คำนวณจาก

$$\sigma^2 = \frac{s_1^2 + s_2^2}{2}$$

α = ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) เท่ากับ 1.96

β = อำนาจการทดสอบ 90% ($\beta=0.05$) เท่ากับ 1.282

μ_1 = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1

μ_2 = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการแทนค่าสำหรับคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง

เรซินซีเมนต์	s	s ²	μ	$(\mu_1 - \mu_2)^2$	σ^2	α	β	$(\alpha + \beta)^2$
Panavia	1.440	2.074	6.856	9.641	1.91	1.96	1.282	10.51
	(s ₁)	(s ₁ ²)	(μ_1)					
U200	1.321	1.745	3.751					
	(s ₂)	(s ₂ ²)	(μ_2)					

เมื่อนำมาแทนค่าในสมการจะได้

$$n = \frac{2\sigma^2(\alpha+\beta)^2}{(\mu_1 - \mu_2)^2}$$

$$n = \frac{2(1.91)(10.510)}{9.641}$$

$$= 4.164$$

ผลจากการทดสอบสุ่มตัวอย่างทำวิจัยแต่ละกลุ่มได้เท่ากับ 4.164 ขึ้น $n > 4.164$ ขึ้น ดังนั้นจึงพิจารณากำหนดจำนวนตัวอย่างให้แต่ละกลุ่มมีจำนวน 10 ขึ้น ตามการศึกษาของ Susan Hattar 2014 ที่ใช้จำนวนตัวอย่าง 10 ขึ้นต่อกลุ่ม (11)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การทดสอบกระบวนการแอนโนไดเซชันมีผลต่อค่าความความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมกับเซลล์อีซีพีเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติความแปรปรวนสองทาง (two-way analysis of variance)
2. การทดสอบกระบวนการแอนโนไดเซชันมีผลต่อความขรุขระของพื้นผิวไทเทเนียม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยสถิติเปรียบเทียบจับคู่ (paired samples T test)

ผลการวิจัย

1. ผลการทดลอง ผลการทดสอบสถิติค่าความขรุขระ

- ค่าความขรุขระของไทเทเนียมก่อนและหลังแอนโนไดเซชัน

ตารางที่ 3 แสดงค่าความขรุขระไทเทเนียมก่อนแอนโนไดเซชัน

ชุด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Non-Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
1	0.168	0.153	0.142	0.154
2	0.124	0.115	0.132	0.124
3	0.105	0.118	0.172	0.132
4	0.158	0.166	0.207	0.177
5	0.168	0.163	0.119	0.150
6	0.177	0.176	0.182	0.178
7	0.165	0.161	0.143	0.156
8	0.156	0.143	0.148	0.149
9	0.103	0.109	0.126	0.113
10	0.124	0.143	0.145	0.137
11	0.116	0.108	0.121	0.115
12	0.138	0.121	0.115	0.125
13	0.127	0.145	0.117	0.130
14	0.119	0.143	0.128	0.130

ชุด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Non-Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
15	0.124	0.129	0.131	0.128
16	0.137	0.139	0.125	0.134
17	0.126	0.176	0.129	0.144
18	0.193	0.175	0.194	0.187
19	0.115	0.103	0.128	0.115
20	0.121	0.119	0.122	0.121
21	0.132	0.109	0.112	0.118
22	0.116	0.102	0.113	0.110
23	0.119	0.112	0.109	0.113
24	0.123	0.154	0.140	0.139
25	0.154	0.132	0.144	0.143
26	0.170	0.167	0.147	0.161
27	0.148	0.131	0.139	0.139
28	0.124	0.182	0.185	0.164
29	0.139	0.126	0.129	0.131
30	0.140	0.169	0.186	0.165
31	0.148	0.163	0.178	0.163
32	0.154	0.159	0.179	0.164
33	0.178	0.196	0.199	0.191
34	0.120	0.139	0.108	0.122
35	0.168	0.155	0.120	0.148
36	0.112	0.109	0.130	0.117
37	0.121	0.183	0.165	0.156

ขีด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Non-Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
38	0.132	0.129	0.141	0.134
39	0.128	0.167	0.139	0.145
40	0.145	0.103	0.115	0.121

ตารางที่ 4 แสดงค่าความขรุขระไทเทเนียมหลังแอนโนไดเซชัน

ขีด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
1	0.312	0.289	0.283	0.295
2	0.402	0.432	0.386	0.407
3	0.381	0.303	0.289	0.324
4	0.212	0.281	0.283	0.259
5	0.239	0.299	0.346	0.295
6	0.254	0.287	0.232	0.258
7	0.315	0.298	0.347	0.320
8	0.311	0.419	0.287	0.339
9	0.311	0.255	0.257	0.274
10	0.239	0.288	0.432	0.320
11	0.367	0.301	0.297	0.322
12	0.310	0.423	0.276	0.336
13	0.224	0.398	0.262	0.295
14	0.257	0.298	0.280	0.278
15	0.290	0.243	0.211	0.248

ชุด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
16	0.398	0.238	0.320	0.319
17	0.275	0.233	0.305	0.271
18	0.262	0.334	0.287	0.294
19	0.339	0.231	0.298	0.289
20	0.341	0.409	0.223	0.324
21	0.288	0.243	0.356	0.296
22	0.226	0.285	0.291	0.267
23	0.321	0.354	0.287	0.321
24	0.241	0.288	0.270	0.266
25	0.273	0.340	0.258	0.290
26	0.315	0.317	0.263	0.298
27	0.307	0.382	0.263	0.317
28	0.261	0.269	0.232	0.254
29	0.218	0.287	0.223	0.243
30	0.315	0.224	0.243	0.261
31	0.329	0.301	0.243	0.291
32	0.311	0.239	0.261	0.270
33	0.317	0.430	0.321	0.356
34	0.248	0.287	0.221	0.252
35	0.305	0.276	0.297	0.293
36	0.291	0.387	0.322	0.333
37	0.276	0.243	0.219	0.246
38	0.243	0.287	0.319	0.283

ชุด ความเร็ว 200 rpm / 1 นาที				
Anodized				
No.	Test1	Test2	Test3	Avg
39	0.284	0.265	0.302	0.284
40	0.432	0.287	0.332	0.350

- นำค่าความขรุขระทั้งหมด 40 ตัว ทั้งก่อนและหลังแอนโนไดเซชันมาหาค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มโดยใช้โปรแกรม SPSS ต้องทดสอบการแจกแจงปกติของข้อมูลก่อนว่ามีการแจกแจงปกติหรือไม่ สามารถทดสอบด้วยสถิติ Kolmogorov-smirnov และ Shapiro Wilk W test

สมมติฐาน

- Null Hypothesis (H0) : มีการแจกแจงแบบปกติ
- Alternative Hypothesis (H1) : มีการแจกแจงแบบไม่ปกติ
- โดย สถิติ Kolmogorov-smirnov และ Shapiro Wilk W test ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (significance) ต้องมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญแอลฟา ($\alpha > 0.05$) แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลัก H0 ข้อมูลมีการแจกแจงปกติ
- ระดับนัยสำคัญแอลฟา $\alpha = 0.05$
- พิจารณาผลทดสอบการแจกแจงปกติ พบว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติมีค่า 0.083 และ 0.067 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญแอลฟา ($\alpha > 0.05$) สรุปได้ว่ายอมรับ H0 ข้อมูลนี้มีการแจกแจงปกติ สามารถใช้ T test ในการทดสอบความแตกต่างได้ แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การทดสอบด้วยสถิติ Kolmogorov-smirnov และ Shapiro Wilk W test

Tests of Normality							
	A	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Score	1.00	.104	40	.200*	.951	40	.083
	2.00	.127	40	.105	.948	40	.067

*. This is a lower bound of the true significance.
 a. Lilliefors Significance Correction

- การทดสอบสถิติ Paired sample T-test โดยโปรแกรม SPSS

สมมติฐาน

- Null Hypothesis (H0) : ค่าเฉลี่ยความขรุขระไทเทเนียมก่อนและหลังแอนโนไดเซชันมีค่าเท่ากัน ($\mu_{\text{ก่อน}} = \mu_{\text{หลัง}}$)
- Alternative Hypothesis (H1) : ค่าเฉลี่ยความขรุขระไทเทเนียมก่อนและหลังแอนโนไดเซชันมีค่าไม่เท่ากัน ($\mu_{\text{ก่อน}} \neq \mu_{\text{หลัง}}$)
- ระดับนัยสำคัญ = 0.05

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี 2566 ครั้งที่ 2

หัวข้อ “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

- ผลการทดสอบสถิติ ค่า t เป็น 22.007 และ ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติมีค่า 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ ($p < 0.05$) แสดงดังตารางที่ 6 จึงสรุปได้ว่า ค่าความซรุขระของไทเทเนียมหลังแอนโดเซชันมีค่าสูงกว่าและมีความแตกต่างกับไทเทเนียมก่อนแอนโดเซชันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบสถิติ ค่า t เป็น 22.007 และ ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ ($p < 0.05$) แสดงว่าปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_1 ค่าความซรุขระของไทเทเนียมหลังแอนโดเซชันมีค่าสูงกว่าและมีความแตกต่างกับไทเทเนียมก่อนแอนโดเซชันอย่างมีนัยสำคัญ

		Paired Samples Test								
		Paired Differences			95% Confidence Interval of the Difference					
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Lower	Upper	t	df	Sig. (2-tailed)	
Pair 1	Anodized - NonAnodized	.154875	.044509	.007038	.140640	.169110	22.007	39	.000	

2. ผลการทดลอง ผลการทดสอบสถิติค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยว

เริ่มทดสอบสถิติ Two Way ANOVA โดยใช้โปรแกรม SPSS

สมมติฐาน

- Null Hypothesis (H_0) : ไม่มีความแตกต่างในค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวของเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง
- Alternative Hypothesis (H_1) : มีความแตกต่างในค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวของเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง
- ตัวแปรต้น = การแอนโดเซชัน และ ชนิดเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์
- ตัวแปรตาม = ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวของเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์
- ระดับนัยสำคัญ = 0.05
- จากผลการทดสอบสถิติ จะพบว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ ($p < 0.05$) แสดงดังตารางที่ 7 หมายถึงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ทดลอง ดังนั้นเราสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ หมายความว่ามีความแตกต่างทางสถิติในค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์กับไทเทเนียมที่ผ่านและไม่ผ่านการแอนโดเซชัน
- การวิเคราะห์ทางสถิติความแปรปรวนสองทาง ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้
  - การใช้เซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์ที่ต่างกัน มีผลทำให้ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)
  - ก่อนและหลังการแอนโดเซชันมีผลทำให้ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)
  - อิทธิพลร่วมของชนิดเซลล์แอตฮีซีฟเรซินซีเมนต์และการแอนโดเซชันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ตารางที่ 7 การทดสอบด้วยสถิติ Two Way ANOVA

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: MPa

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	415.973 ^a	7	59.425	212.964	.000	.954
Intercept	1821.625	1	1821.625	6528.268	.000	.989
Resincement	324.801	3	108.267	388.003	.000	.942
Ti	58.345	1	58.345	209.096	.000	.744
Resincement * Ti	32.826	3	10.942	39.214	.000	.620
Error	20.091	72	.279			
Total	2257.689	80				
Corrected Total	436.063	79				

a. R Squared = .954 (Adjusted R Squared = .949)

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ยความแข็งแรงยึดเหนี่ยว (เมกะปาสคาล) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

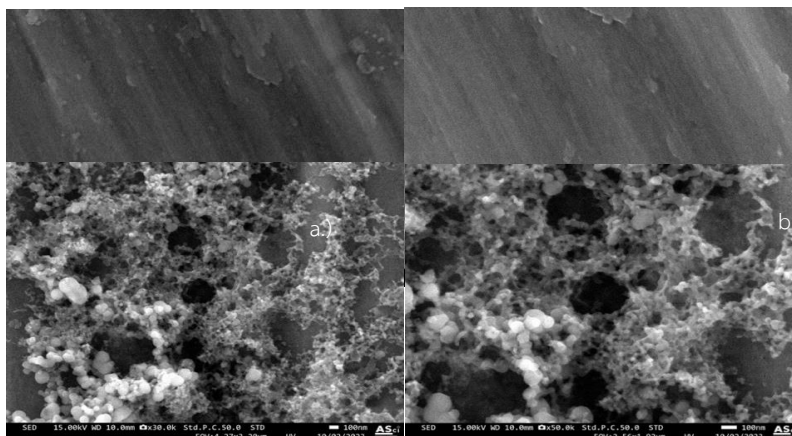
Descriptive Statistics

Dependent Variable: MPa

Resincement	Ti	Mean	Std. Deviation	N
Maxem	Anodized	6.70270	.734419	10
	No-Anodized	3.23540	.404616	10
	Total	4.96905	1.869965	20
Panavia	Anodized	8.32160	.525441	10
	No-Anodized	7.45370	.496767	10
	Total	7.88765	.667755	20
Set PP	Anodized	2.48970	.324473	10
	No-Anodized	2.32340	.445372	10
	Total	2.40655	.388724	20
U200	Anodized	4.98930	.668573	10
	No-Anodized	2.65880	.505681	10
	Total	3.82405	1.327453	20
Total	Anodized	5.62583	2.258787	40
	No-Anodized	3.91782	2.140786	40
	Total	4.77183	2.349424	80

3. ผลของการแอนโอดเซชันต่อลักษณะสัณฐานพื้นผิวไทเทเนียม

ภาพบริเวณพื้นผิวของไทเทเนียมที่ผ่านและไม่ผ่านการแอนโอดเซชันภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราดที่กำลังขยาย 30,000 และ 50,000 เท่า พบว่า พื้นผิวไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโอดเซชันเกิดขึ้นฟิล์มออกไซด์มีลักษณะเป็นก้อนที่เชื่อมติดกันปกคลุมทั่วพื้นผิว ดังแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะพื้นผิวของไทเทเนียมจากกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด เมื่อผ่านการแอนโอดเซชันที่กำลังขยาย 30,000 เท่า (a.) และที่กำลังขยาย 50,000 เท่า (b.) และไม่ผ่านการแอนโอดเซชันที่กำลังขยาย 30,000 เท่า (c.) และที่กำลังขยาย 50,000 เท่า (d.)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาค่าความซุขระของไทเทเนียมที่ผ่านและไม่ผ่านการแอนโดเซชัน เป็นรูปแบบการศึกษาในไทเทเนียมขึ้นเดียวกัน ก่อนและหลังการทำแอนโดเซชัน โดยควบคุมและลดอคติที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความซุขระที่เท่า ๆ กัน ในบริเวณพื้นผิวไทเทเนียม หรือ การควบคุมความเข้มข้นของสารละลายอิเล็กโทรไลต์ ผลการศึกษาพบว่า ไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโดเซชันให้ค่าความซุขระที่มากกว่าไทเทเนียมที่ไม่ผ่านการแอนโดเซชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งให้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (12) โดยการแอนโดเซชันเป็นกระบวนการสร้างชั้นออกไซด์บนพื้นผิวไทเทเนียมที่มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนเมื่อมองด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ค่าความซุขระเพิ่มขึ้น ทำให้ค่าความชอบน้ำและความสามารถในการเปียกเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการยึดติดของเนื้อเยื่ออ่อนและการเชื่อมประสานกระดูกดีขึ้น(13-15) ความสำเร็จของการบูรณะด้วยครอบฟันยังขึ้นกับการยึดติดกับหลักยึด ดังนั้นการปรับปรุงพื้นผิวของไทเทเนียมให้มีความซุขระมากขึ้น เพิ่มความสามารถในการเปียก ส่งผลให้เพิ่มการยึดติดระหว่าง metal และ ceramic restoration มากขึ้นด้วย (13, 16, 17)

การศึกษานี้เลือกใช้การทดสอบค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไทเทเนียมและเซลฟ์แอคทีฟเรซินซีเมนต์ชนิดต่าง ๆ ตาม ISO 11405 เนื่องจากแรงยึดเหนี่ยวเป็นแรงที่พบได้บ่อยในการใช้งานของฟันและวัสดุบูรณะ(18) การทดสอบค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวเป็นการทดสอบที่ทำได้ง่าย สามารถสร้างพื้นที่การยึดติดของตัวอย่างให้ใกล้เคียงกัน รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ไม่ซับซ้อน (19, 20) ในการวัดค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวของการยึดติดระหว่างเรซินซีเมนต์และวัสดุไม่ควรถ่ำกว่า 5 เมกะปาสกาล ตามมาตรฐาน ISO 10477:2004 (21) การศึกษานี้ทำการยึดติดกับไทเทเนียมที่ผ่าน และไม่ผ่านการแอนโดเซชัน โดยเลือกใช้เซลฟ์แอคทีฟเรซินซีเมนต์ที่มีโมโนเมอร์กลุ่มทำงานที่แตกต่างกัน 4 กลุ่ม คือ Maxcem Elite, Panavia Saluting Multi, Rely X^{TM} U200, seT PP SDI

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวของกลุ่มที่ทำการยึดติดกับไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโดเซชันมีค่าที่มากกว่าการยึดติดกับไทเทเนียมที่ไม่ผ่านการแอนโดเซชันในเซลฟ์แอคทีฟเรซินซีเมนต์ชนิดเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สัมพันธ์กับค่าความซุขระที่เพิ่มขึ้นของไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโดเซชันทำให้ค่าการยึดติดดีขึ้น ซึ่งให้ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยที่เคยศึกษามา โดยการแอนโดเซชันทำให้เกิดท่อออกไซด์ระดับนาโนที่มีความยาวและเสถียร ทำให้เกิดการยึดติดเชิงกล (mechanical interlocking) และนอกจากนี้ยังเกิดการยึดติดทางเคมีที่ได้จากเอ็มดีพีของเรซินซีเมนต์ยึดติดกับออกไซด์อีกด้วย (22) โดยในกลุ่มไทเทเนียมที่ผ่านการแอนโดเซชันพบว่า Panavia Saluting Multi ให้ค่าความแข็งแรงยึดเหนี่ยวที่มากที่สุด เนื่องมาจากมีส่วนประกอบของเอ็มดีพีที่มีปริมาณมากกว่าเซลฟ์แอคทีฟเรซินซีเมนต์ชนิดอื่น ที่สามารถเพิ่มการยึดติดทางเคมีกับชั้นออกไซด์ของ base metal alloys and zirconia ได้(23) นอกจากนี้ยังมีสายโซ่คาร์บอนยาวของสารคู่ควบ (Long carbon-chain Silane Coupling Agent: LCSi) ที่อยู่ในส่วนผสมของซีเมนต์ ซึ่งสายโซ่คาร์บอนยาวนี้มีคุณสมบัติที่เกิดการยึดติดทางเคมีกับ lithium disilicate glass-ceramic ผ่านทางสารคู่ควบ และสามารถเกิด polymerization ทาง methacrylate groups (24)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการวิจัย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อทำให้งานวิจัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากมีการศึกษาในครั้งต่อไป อาจมีการใช้ตัวอย่างเรซินซีเมนต์ที่หลากหลาย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเรซินซีเมนต์และนำไปใช้ในงานคลินิกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Akar, T., & Coşkun, M. E. (2023). Investigation of the Effectiveness of Titanium Dioxide Nanotube Coating on Titanium–Resin Cement Bond Strength. *dentistry*, 28, 29.
- Almeida-Júnior, A. A. D., Fonseca, R. G., Haneda, I. G., Abi-Rached, F. D. O., & Adabo, G. L. (2010). Effect of surface treatments on the bond strength of a resin cement to commercially pure titanium. *Brazilian dental journal*, 21, 111-116.
- Alumina Plate Bonded with Resin Cement. *Khon Kaen University Dental Journal*, 21(2), 94-106.
- Arai, E., & Yamada, Y. (1993). ORIGINAL Effect of the texture of food on the masticatory process. *Japanese Journal of Oral Biology*, 35(4), 312-322.
- Beretta, S., Bolzoni, F., Ormellese, M., & Pedefferri, M. (2018). Corrosion of titanium: Part 2: Effects of surface treatments. *Journal of Applied Biomaterials & Functional Materials*, 16(1), 3-13.
- Braga, R. R., Meira, J. B., Boaro, L. C., & Xavier, T. A. (2010). Adhesion to tooth structure: a critical review of “macro” test methods. *Dental Materials*, 26(2), e38-e49.
- Chiesa, R., Giavaresi, G., Fini, M., Sandrini, E., Giordano, C., Bianchi, A., & Giardino, R. (2007). In vitro and in vivo performance of a novel surface treatment to enhance osseointegration of endosseous implants. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology*, 103(6), 745-756.
- Della Bona, A., & Van Noort, R. (1995). Shear vs. tensile bond strength of resin composite bonded to ceramic. *Journal of dental research*, 74(9), 1591-1596.
- Dentistry-polymer-based crown and bridge materials. ISO 10477:2004 Geneva, Switzerland [Available from: <http://www.iso.org/iso/store.htm>].
- Di Francescantonio, M., Oliveira, M. T. D., Daroz, L. G. D., Henriques, G. E. P., & Giannini, M. (2012). Adhesive bonding of resin cements to cast titanium with adhesive primers. *Brazilian Dental Journal*, 23, 218-222.
- Hattar, S., Hatamleh, M., Khraisat, A., & Al-Rabab'ah, M. (2014). Shear bond strength of self-adhesive resin cements to base metal alloy. *The Journal of prosthetic dentistry*, 111(5), 411-415.
- Kahar, S., Singh, A., Patel, V., & Kanetkar, U. (2020). Anodizing of Ti and Ti alloys for different applications: a review. *International Journal for Scientific Research & Development*, 8(5), 272-276.
- Moghaddas, M. J., Mohammadipour, H. S., Daluyi, R. A., & Nia, A. J. (2017). The Effect of Lithium Disilicate Ceramic Thickness and Translucency on Shear Bond Strength of Light-cured Resin Cement. *Journal of Dental Materials & Techniques*, 6(3).
- Mühl, A., Szabó, P., Krafcsik, O., Aigner, Z., Kopniczky, J., Nagy, Á., ... & Turzó, K. (2022). Comparison of surface aspects of turned and anodized titanium dental implant, or abutment material for an optimal soft tissue integration. *Helvion*, 8(8).
- Meyer, U., Buchter, A., Wiesmann, H. P., Joos, U., & Jones, D. B. (2005). Basic reactions of osteoblasts on structured material surfaces. *Eur Cell Mater*, 9, 39-49.
- Nagaoka, N., Yoshihara, K., Feitosa, V. P., Tamada, Y., Irie, M., Yoshida, Y., ... & Hayakawa, S. (2017).

- Chemical interaction mechanism of 10-MDP with zirconia. *Scientific reports*, 7(1), 45563.
- Radovic, I., Monticelli, F., Goracci, C., Vulicevic, Z. R., & Ferrari, M. (2008). Self-adhesive resin cements: a literature review. *Journal of Adhesive Dentistry*, 10(4), 251-258.
- Sittig, C., Textor, M., Spencer, N. D., Wieland, M., & Vallotton, P. H. (1999). Surface characterization. *Journal of Materials Science: Materials in Medicine*, 10, 35-46.
- Prando, D., Brenna, A., Diamanti, M. V., Subsomboon, T., Hemwutipphan, N., Suphatarkul, N., Lomklang, N., Lertratanawong, P., Choosuk, S., ... & Chajareenont, P. (2018). Effect of Different Surface Treatments on Shear Bond Strength of
- Tian, T., Tsoi, J. K. H., Matinlinna, J. P., & Burrow, M. F. (2014). Aspects of bonding between resin luting cements and glass ceramic materials. *Dental materials*, 30(7), e147-e162.
- van Drunen, J., Zhao, B., & Jerkiewicz, G. (2011). Corrosion behavior of surface-modified titanium in a simulated body fluid. *Journal of materials science*, 46, 5931-5939.
- Wadhvani, C., Brindis, M., Kattadiyil, M. T., O'Brien, R., & Chung, K. H. (2018). Colorizing titanium-6aluminum-4vanadium alloy using electroche
- Wang, Y., Wu, Y., Xu, G., Qin, Y., Zheng, H., Cui, J., ... & Huang, X. (2011, February). A facile route to accelerate the formation of TiO₂ nanotube arrays. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 276, No. 1, p. 012047). IOP Publishing.
- mical anodization: Developing a color chart. *The Journal of Prosthetic Dentistry*, 119(1), 26-28.
- Wang, T., Wang, L., Lu, Q., & Fan, Z. (2019). Changes in the esthetic, physical, and biological properties of a titanium alloy abutment treated by anodic oxidation. *The Journal of Prosthetic Dentistry*, 121(1), 156-165.
- Zhu, X., Chen, J., Scheideler, L., Reichl, R., & Geis-Gerstorfer, J. (2004). Effects of topography and composition of titanium surface oxides on osteoblast responses. *Biomaterials*, 25(18), 4087-4103.

KSUC-P-002

ผลของการใช้วัสดุดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค Effects of soil-based growing media with Sugarcane Filter Cake on Green Oak Lettuce (*Lactuca sativa* var. *crispa* L.) Growth

เจนจิรา นามิ* และปณิธ สุขสร้อย

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*Corresponding author: Janejira.na@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าผลของการใช้วัสดุดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊คที่ปลูกในดินผสมจากกากตะกอนอ้อยในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD: Completely Randomized Design) ประกอบด้วย 5 กรรมวิธี 3 ซ้ำ ได้แก่ กรรมวิธีที่ 1) ดินปลูก (Control) กรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 2:1 กรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อยอัตราส่วน 1:1 กรรมวิธีที่ 4) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 และกรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 0:1 จากผลการวิจัยจากการใช้ดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค พบว่ากรรมวิธีที่ 4) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 มีความเหมาะสมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตในด้านความสูง ความกว้างทรงพุ่ม ความสูงทรงพุ่ม จำนวนใบ ความยาวใบ น้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งสูงที่สุด ผลการทดลองชี้ให้เห็นว่ากากตะกอนอ้อยสามารถนำมาใช้เป็นวัสดุดินผสมปลูกผักสลัดกรีนโอ๊คได้ ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊คที่ดีกว่าเมื่อเทียบกับการปลูกด้วยดินปลูกเพียงอย่างเดียว เกษตรกรสามารถนำมาใช้เป็นวัสดุปลูกทางเลือกได้

คำสำคัญ: กากตะกอนอ้อย, วัสดุปลูก, ผักสลัดกรีนโอ๊ค, การเจริญเติบโต

Abstract

The study of effects of soil-based growing media with sugarcane filter cake on green oak lettuce growth has the objectives to compare the growth green oak lettuce grown in soil-based growing media with sugarcane filter cake in different ratios. A completely randomized design was planned, consisting of 5 treatments with 3 replicates: treatment 1) soil-based growing media (control), treatment 2) soil-based growing media: sugarcane filter cake, ratio 2:1, treatment 3) soil-based growing media: sugarcane filter cake, ratio 1:1, treatment 4) soil-based growing media: sugarcane filter cake, ratio 1:2 and treatment 5) soil-based growing media: sugarcane filter cake, ratio 0:1. The results of the research found that the use of soil-based growing media with sugarcane filter cake on the growth of green oak lettuce, treatment 4) soil-based growing media: sugarcane filter cake, a ratio of 1:2 was suitable and has the highest effect on growth in terms of height, canopy width, canopy height, number of leaves, leaf length, fresh weight and dry weight. The results of the experiment indicate that sugarcane filter cake can be used as a soil mixture for growing green oak lettuce, helping to promote better growth of green oak lettuce compared to growing with soil-based growing media only. Farmers can use it as an alternative growing media.

Keywords: Sugarcane filter cake, growing media, Green Oak Lettuce, Growth

บทนำ

จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่เกษตรกรรม 2,469,094 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 54.9 ของพื้นที่ทั้งหมด 4,496,962 ไร่ โดยเป็นพื้นที่เพาะปลูกอ้อยจำนวน 314,080 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 10,737 กิโลกรัม/ไร่ (สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2564) ในการผลิตน้ำตาลของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ส่งผลให้มีเศษเหลือใช้หรือผลพลอยได้จากการผลิต เช่น กากน้ำตาล กากอ้อย และกากตะกอนอ้อย เป็นต้น ซึ่งในระบบการผลิตอ้อยจำนวน 10 ตัน จะได้เศษเหลือใช้หรือผลพลอยได้ทางการผลิตอ้อย 3 ตัน คิดเป็นอัตราส่วนโดยมวลระหว่างกากตะกอนอ้อยกับต้นอ้อยประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ (Sara et al., 2021) เศษเหลือใช้หรือผลพลอยได้จากการกระบวนการผลิตอ้อยสามารถนำมาใช้ผสมกับดินเพื่อใช้ปรับปรุงดิน ผสมเป็นวัสดุรองก้นหลุม ใส่ระหว่างร่องปลูกเพื่อปรับปรุงสมบัติดิน (Dang et al., 2016) โดยกากตะกอนอ้อยมีปริมาณธาตุไนโตรเจน 1.6 เปอร์เซ็นต์ ฟอสฟอรัส 1.3 เปอร์เซ็นต์ และโพแทสเซียม 0.4 เปอร์เซ็นต์ (Khwaitrakpam & Bhargava, 2009) และยังมีองค์ประกอบของธาตุอาหารรองที่ประกอบไปด้วยธาตุแคลเซียม 23.4 มิลลิกรัมต่อกรัม แมกนีเซียม และกำมะถัน 3.9 มิลลิกรัมต่อกรัม (Rasul et al., 2008) นอกจากนี้กากตะกอนอ้อยยังมีคุณสมบัติทางกายภาพของกากชานอ้อยที่ประกอบด้วยเส้นใยเซลลูโลส 50 เปอร์เซ็นต์ เฮมิเซลลูโลส 25 เปอร์เซ็นต์ และลิกนิน 25 เปอร์เซ็นต์ (Xu et al., 2010) ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-34 ไมโครเมตร ยาว 0.8-2.8 มิลลิเมตร เป็นต้น เมื่อนำกากตะกอนอ้อยมาผสมกับดินใช้เป็นวัสดุในการปลูกพืช จะช่วยเพิ่มธาตุอาหารที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืช เพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน เป็นแหล่งอาหารของจุลินทรีย์ในดินที่เป็นประโยชน์ได้ ช่วยปรับโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย มีความอุ้มน้ำได้ดี (Santos et al., 2014) จากรายงานของจันเพ็ญ ชัยมงคล และคณะ (2555) การใช้กากอ้อย 25 เปอร์เซ็นต์ ผสมกับขุยมะพร้าว 75 เปอร์เซ็นต์ เป็นวัสดุในการปลูกผักสลัดกรีนโอ๊ค ผักสลัดเรตโอ๊ค ผักสลัดเรตบัตตาเวีย และผักคะน้าฮ่องกงให้ผลการเจริญเติบโตด้านน้ำหนักสด จำนวนใบ ความกว้างทรงพุ่มได้ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ในอัตราส่วนอื่น ๆ

ดังนั้นจากการศึกษาคุณสมบัติทางเคมี และคุณสมบัติทางกายภาพของกากตะกอนอ้อยจากโรงงานน้ำตาล ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมของดินผสมกับกากตะกอนอ้อยเพื่อนำมาใช้ในการปลูกผักสลัดกรีนโอ๊ค เนื่องจากผักสลัดกรีนโอ๊คเป็นผักที่นิยมบริโภคในปัจจุบัน โดยการบริโภคเป็นผักสด ซึ่งถ้ามีอัตราส่วนของวัสดุปลูกที่เหมาะสม ในการปลูกผักสลัดกรีนโอ๊คไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมีในการปลูกผักสลัดกรีนโอ๊ค เป็นการช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนในการผลิตผักสลัด และยังเป็นการลดการใช้สารเคมีอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊คที่ปลูกในดินผสมจากกากตะกอนอ้อย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราภรณ์ อินทสาร, ธัญจิตรา สุวรรณพิงคา, และฉัตรปวีณ์ เดชจิรัตน์ศิริ (2566) ได้ศึกษาคุณสมบัติเคมีบางประการของกากตะกอนอ้อย พบว่าการใส่กากตะกอนอ้อยเป็นวัสดุปรับปรุงดินในอัตราส่วน 4,500 กิโลกรัมต่อไร่ ส่งผลให้ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณฟอสฟอรัส ปริมาณโพแทสเซียม ปริมาณแคลเซียม ปริมาณแมกนีเซียม ปริมาณเหล็ก ปริมาณแมงกานีส ปริมาณสังกะสีและปริมาณทองแดงในดินเพิ่มขึ้นหลังจากการบ่มดินเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ การศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่ากากตะกอนอ้อยสามารถนำมาใช้เป็นวัสดุปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและสมบัติทางเคมีของดินบางประการได้ นอกจากนี้การผสมกากตะกอนอ้อยกับดินยังสามารถเพิ่มเสถียรภาพของเม็ดดิน เพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำ และยังคงความหนาแน่นรวมของดินเมื่อมีการใช้กากตะกอนอ้อยใส่ให้กับดินในอัตราตั้งแต่ 20 เมกกะกรัมต่อเฮกตาร์ (De Jesus Duarte et al., 2022) การใช้ประโยชน์จากกากตะกอนอ้อยสำหรับการเป็นวัสดุรองหลุมปลูกดอกดาวเรือง ซึ่งพบว่าใส่กากตะกอนอ้อยในหลุมปลูกเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้ความสูงต้นและขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ

ไม่ได้ใส่กากตะกอนอ้อย (สุธีรา สุนทรารักษ์, 2553) สอดคล้องกับการทดลองของวสุ สันติมิตร, นพพร ปภาภูวโรจน์ และศุภวรรณ จิตริศัพท์ (2562) การปลูกผักสลัดโดยใช้วัสดุทดแทนดินซึ่งประกอบด้วยกากตะกอนอ้อย แกลบดิบ ขุยมะพร้าว มูลวัวนม และใบก้ามปู ผสมในอัตราส่วนโดยปริมาตร 1 : 1 : 1 : 1 : 1 เปรียบเทียบกับการใช้ดินปลูก พบว่าการปลูกผักสลัดโดยใช้วัสดุทดแทนส่งผลให้การเจริญเติบโตของผักสลัด และน้ำหนักเพิ่มขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเตรียมต้นกล้า

เริ่มทำการเพาะกล้าโดยนำเมล็ดผักสลัดกรีนโอ๊คเพาะลงในถาดหลุม โดยใช้พีทมอสเป็นวัสดุเพาะกล้า ย้ายปลูกเมื่อต้นกล้าผักสลัดกรีนโอ๊ค (*Lactuca sativa* var. *crispa* L.) อายุ 15 วัน ปลูกลงถุงดำในแต่ละสิ่งทดลองถุงละ 1 ต้น

2. วางแผนการทดลอง

วางแผนการทดลองแบบ Completely Randomized Design (CRD) มีทั้งหมด 5 กรรมวิธี 3 ซ้ำ ซ้ำละ 10 ถุง ดังนี้
กรรมวิธีที่ 1 ดินปลูก (Control)

กรรมวิธีที่ 2 ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 2:1 โดยปริมาตร

กรรมวิธีที่ 3 ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:1 โดยปริมาตร

กรรมวิธีที่ 4 ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 โดยปริมาตร

กรรมวิธีที่ 5 ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 0:1 โดยปริมาตร

วัสดุปลูกที่ใช้ประกอบด้วย ดินปลูก คือ ดินร่วน (หน้าดินลึกไม่เกิน 20 เซนติเมตร) และกากตะกอนอ้อยที่ได้จากโรงงานน้ำตาลอ้อย นำวัสดุผสมต่าง ๆ ได้แก่ ดินปลูก และกากตะกอนอ้อย มาผสมและคลุกให้เข้ากันตามสูตรต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการทดลอง โดยกำหนดวัสดุผสมในแต่ละกรรมวิธีในปริมาตร 100 กิโลกรัม จากนั้นบรรจุลงในถุงเจาะรู ขนาด 8x13 นิ้ว โดยบรรจุวัสดุปลูกดินผสมลงในถุง เมื่อต้นกล้าผักสลัดอายุ 15 วัน ย้ายปลูกลงถุงดินผสมที่เตรียมไว้ลงปลูก โดยรดน้ำเข้า-เย็น สังเกตและบันทึกผลการทดลองหลังปลูก

3. การเก็บข้อมูล

3.1 บันทึกข้อมูลการเจริญเติบโตของผักสลัด ได้แก่ จำนวนใบต่อต้น ความยาวทรงพุ่ม ความกว้างทรงพุ่ม หน่วยที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นเซนติเมตร

3.2 น้ำหนักสด (กรัมต่อต้น) ทำการเก็บตัวอย่างผักสลัด เมื่ออายุครบ 45 วัน โดยเก็บผักสลัดกรีนโอ๊คสดมาจากถุงปลูก โดยถอนทั้งต้นรวมราก และเขย่าดินออกให้หมด และตัดแยกรากกับลำต้น เก็บตัวอย่างผักสลัดสดมาชั่งเก็บข้อมูลน้ำหนักสด โดยใช้เครื่องชั่งทศนิยม 2 ตำแหน่ง (แยกชั่งส่วนของลำต้นและรากที่ละส่วน)

3.3 น้ำหนักแห้ง (กรัมต่อต้น) ใช้ตัวอย่างหลังจากการชั่งน้ำหนักสดและนำไปอบที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 2 ชั่วโมง หรือน้ำหนักแห้งจะคงที่ ชั่งเก็บข้อมูลน้ำหนักแห้ง ตามวิธีของ (AOAC, 2000)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยโปรแกรม SPSS ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางสถิติ (analysis of variance: ANOVA) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยวิธีจัดกลุ่มของสิ่งทดลอง (least significant difference: LSD)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมีของวัสดุ

ผลการวิเคราะห์สมบัติทางเคมี ของวัสดุที่ใช้ผสมทั้ง 2 ชนิด พบว่าวัสดุที่นำมาผสมดินปลูกทั้ง 2 ชนิด มีค่าค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) อยู่ในช่วง 6.51-7.18 ซึ่งมีค่าเป็นกรดอ่อน ๆ ถึงเป็นกลาง สำหรับค่าการนำไฟฟ้า (EC) มีค่าอยู่ในช่วง 0.12-2.02 ds/m-1 ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่เค็ม ปริมาณอินทรีย์วัตถุ (OM) อยู่ในระดับที่สูงมาก ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (Total N) ในดินปลูกอยู่ในปริมาณต่ำ ส่วนในกากตะกอนอ้อยอยู่ในปริมาณสูงมาก ฟอสฟอรัสทั้งหมด (P₂O₂) ทั้ง 2 ชนิดอยู่ในปริมาณต่ำ และโพแทสเซียมทั้งหมดทั้งหมด (K₂O) ทั้ง 2 ชนิดอยู่ในปริมาณต่ำ ส่วนค่า C/N ratio ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: สมบัติทางเคมีของวัสดุเริ่มต้นสำหรับผลิตวัสดุดินผสมสูตรต่างๆ

วัสดุปลูก	pH	EC (ds/m ⁻¹)	OM (%)	Total N (%)	P ₂ O ₂ (%)	K ₂ O (%)	C/N ratio
ดินปลูก	7.18	0.12	4.65	0.11	0.31	0.21	12.40
กากตะกอนอ้อย	6.51	2.02	63.45	2.44	1.86	0.82	15.08

2. ผลการศึกษาการใช้ดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค

2.1 จำนวนใบของผักสลัดกรีนโอ๊ค

ผักสลัดกรีนโอ๊คที่ปลูกในกรรมวิธีที่ 4) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 มีจำนวนใบของผักสลัดมากที่สุด (เฉลี่ย 15.00 ใบต่อต้น) ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) รองลงมาได้แก่ กรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 0:1 มีจำนวนใบเฉลี่ย 9.00 ใบต่อต้น และกรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 2:1 และกรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:1 พบว่ามีจำนวนใบเฉลี่ย 8 ใบต่อต้น โดยทั้ง 4 กรรมวิธีมีจำนวนใบมากกว่าชุดควบคุม (เฉลี่ย 6 ใบต่อต้น) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (ตารางที่ 2)

2.2 ความยาวใบและความกว้างใบของผักสลัดกรีนโอ๊ค

จากการศึกษา พบว่าผักสลัดที่ปลูกในวัสดุดินผสมจากกากตะกอนอ้อยในทุกกรรมวิธีมีความยาวใบของผักสลัดกรีนโอ๊คไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p > 0.05$) เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม และความกว้างใบของผักสลัดกรีนโอ๊ค พบว่าในกรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 มีความกว้างใบเฉลี่ยสูงสุด 11.10 เซนติเมตร รองลงมาได้แก่ กรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 2:1 และกรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:1 ความกว้างใบเฉลี่ย 10.20 และ 10.60 เซนติเมตร ตามลำดับ ซึ่งทั้ง 3 กรรมวิธีมีขนาดความกว้างของใบโดยเฉลี่ยมากกว่ากรรมวิธีที่ 5) และชุดควบคุม 7.50 และ 7.60 เซนติเมตร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (ตารางที่ 2)

2.3 ความสูงและความกว้างทรงพุ่มของผักสลัดกรีนโอ๊ค

จากการทดลอง พบว่าวัสดุปลูกดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 (กรรมวิธีที่ 4) มีความสูงของทรงพุ่มเฉลี่ยสูงสุด (เฉลี่ย 25.40 เซนติเมตร) รองลงมาได้แก่ กรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 0:1, กรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:1 และกรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 2:1 ความสูงของทรงพุ่มเฉลี่ย 23.10, 21.80 และ 21.00 เซนติเมตร ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม พบว่าทั้งสี่กรรมวิธีมีขนาดความสูงของทรงพุ่มสูงกว่าชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ความกว้างของทรงพุ่มของผักสลัดกรีนโอ๊คจากการศึกษาพบว่าวัสดุปลูกดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 (กรรมวิธีที่ 4) มีความกว้างทรงพุ่มมากที่สุด (เฉลี่ย 22.00 เซนติเมตร) รองลงมาได้แก่ กรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 0:1, กรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:1, กรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน

2:1 และชุดควบคุม มีความกว้างของทรงพุ่มเฉลี่ย 18.80, 17.40, 14.30 และ 13.80 ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: ผลของการใช้ดินผสมจากกากตะกอนย่อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค

กรรมวิธีทดลอง	จำนวนใบ (ใบ/ต้น)	ความยาวใบ (เซนติเมตร)	ความกว้างใบ (เซนติเมตร)	ความสูงทรงพุ่ม (เซนติเมตร)	ความกว้างทรงพุ่ม (เซนติเมตร)
ดินปลูก (Control)	6.00 ^c	11.30	7.60 ^c	17.90 ^d	13.80 ^c
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 2:1	8.00 ^{bc}	11.20	10.20 ^b	21.00 ^c	14.30 ^c
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 1:1	8.00 ^{bc}	12.60	10.60 ^b	21.80 ^c	17.40 ^{bc}
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 1:2	15.00 ^a	12.70	11.10 ^a	25.40 ^a	22.00 ^a
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 0:1	9.00 ^b	12.70	7.50 ^c	23.10 ^b	18.80 ^b
P-value	0.01	0.12	0.04	0.03	0.01
C.V. (%)	9.32	12.01	15.21	8.32	11.53

^{a-d} ที่กำกับต่างกันในแต่ละแถวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2.4 น้ำหนักสดของต้นและรากผักสลัดกรีนโอ๊ค

ผักสลัดกรีนโอ๊คที่ปลูกในกรรมวิธีที่ 4) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 1:2

มีน้ำหนักสดของต้นสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยมีน้ำหนักสดของต้นเฉลี่ย 46.22 กรัมต่อต้น รองลงมาได้แก่กรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 0:1, กรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 1:1, กรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 2:1 และชุดควบคุม โดยมีน้ำหนักสดของต้นเฉลี่ย 30.40, 28.80, 22.12 และ 16.50 กรัมต่อต้น ตามลำดับ และเมื่อชั่งน้ำหนักสดของรากผักสลัดกรีนโอ๊ค

พบว่าน้ำหนักสดของรากมีน้ำหนักเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p > 0.05$) (ตารางที่ 3)

2.5 น้ำหนักแห้งของต้นและรากผักสลัดกรีนโอ๊ค

ผักสลัดกรีนโอ๊คที่ปลูกในกรรมวิธีที่ 4) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 1:2 มีน้ำหนักแห้งของต้นสูงที่สุด เฉลี่ย 6.88 กรัมต่อต้น รองลงมาได้แก่ กรรมวิธีที่ 3) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 1:1 และและชุดควบคุม

โดยมีน้ำหนักแห้งของต้นเฉลี่ย 4.05 และ 4.04 กรัมต่อต้น ตามลำดับ และกรรมวิธีที่ 2) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 2:1 และกรรมวิธีที่ 5) ดินปลูก : กากตะกอนย่อย อัตราส่วน 0:1 มีน้ำหนักแห้งโดยเฉลี่ยต่อต้นน้อยที่สุด 3.55 และ 3.67 กรัมต่อต้น ตามลำดับ และเมื่อชั่งน้ำหนักแห้งของรากผักสลัดกรีนโอ๊ค

พบว่าน้ำหนักแห้งของรากมีน้ำหนักเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p > 0.05$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3: ผลของการใช้ดินผสมจากกากตะกอนย่อยต่อน้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของผักสลัดกรีนโอ๊ค

กรรมวิธีทดลอง	น้ำหนักสด (กรัม/ต้น)		น้ำหนักแห้ง (กรัม/ต้น)	
	ต้น	ราก	ต้น	ราก
ดินปลูก (Control)	16.50 ^e	11.94	4.04 ^b	2.01
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 2:1	22.12 ^d	11.04	3.55 ^c	2.14
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 1:1	28.80 ^c	11.80	4.05 ^b	2.30
ดินปลูก : กากตะกอนย่อย 1:2	46.22 ^a	11.20	6.88 ^a	2.45

กรรมวิธีทดลอง	น้ำหนักสด (กรัม/ตัน)		น้ำหนักแห้ง (กรัม/ตัน)	
	ต้น	ราก	ต้น	ราก
ดินปลูก : กากตะกอนอ้อย 0:1	30.40 ^b	11.35	3.67 ^c	2.17
P-value	0.00	0.34	0.03	0.28
C.V. (%)	3.55	7.21	1.89	10.32

^{a-e} ที่กำกับต่างกันในแต่ละแถวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการใช้ดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค พบว่ากรรมวิธีวัสดุดินผสมปลูกผักสลัดกรีนโอ๊คที่เหมาะสมที่มีผลต่อการเจริญเติบโต (ความสูง ความกว้างทรงพุ่ม ความสูงทรงพุ่ม จำนวนใบ ความยาวใบ น้ำหนักสดและน้ำหนักแห้ง) ของผักสลัดสูงที่สุด คือ กรรมวิธีวัสดุดินผสมปลูก : กากตะกอนอ้อย อัตราส่วน 1:2 ที่มีปริมาณกากตะกอนอ้อยเป็นส่วนผสมมากที่สุด เนื่องจากกากตะกอนอ้อยมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (Total N) เท่ากับ 2.44 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งอยู่ในปริมาณที่สูงมาก ซึ่งธาตุไนโตรเจนเป็นธาตุอาหารหลักที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตสำหรับการเพาะปลูกผักใบเขียวโดยเฉพาะผักสลัด (อัมพิกา ภาวนะเสถียรฐ, 2552) ที่จำเป็นต่อพืช และยังมีปริมาณธาตุอาหารรอง เช่น แคลเซียม แมกนีเซียม และกำมะถันในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง จึงทำให้มีศักยภาพในการใช้เป็นวัสดุปรับปรุงดินเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อพืช โดยเฉพาะนำมาใช้เป็นวัสดุปลูกพืชที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ (De Mello Prado et al., 2013) และสุทิน ทวยหาญและคณะ (2556) ได้ศึกษาวัสดุปลูกจากดินผสมที่เหมาะสมสำหรับผักคะน้า พบว่า คะน้าที่ปลูกในวัสดุปลูกที่มีส่วนผสมของใบไม้หมัก กาบมะพร้าวสับ แกลบเผา และกากอ้อยมีการเจริญเติบโตดีที่สุด นอกจากนี้เนตรชนก เกียรติ์นันทพิท และชวนพิศ อรุณรังสิกุล (2555) ได้ศึกษาวัสดุปลูกที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตเมื่อเปรียบเทียบกับวัสดุที่ดิน:เส้นใยผลปาล์มน้ำมันอัตรา 1:1 มีความสูงต้นของผักสลัด ความกว้างทรงพุ่ม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่เมื่อเพิ่มเป็นดิน:เส้นใยผลปาล์มน้ำมันอัตรา 1:2 พบว่า มีความสูงต้น ความกว้างทรงพุ่มจำนวนใบ และน้ำหนักสดของผักสลัดสูงที่สุด เนื่องจากวัสดุปลูกเส้นใยผลปาล์มน้ำมันผ่านกระบวนการหมักซึ่งทำให้ค่า C/N ratio ลดลง ทำให้ใช้ประโยชน์ธาตุไนโตรเจนได้สูงขึ้น ซึ่งธาตุไนโตรเจนเป็นธาตุที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชผัก สอดคล้องกับครุภรณ์ ละเอียดอ่อน (2562) ได้วิจัยเรื่องการผลิตและพัฒนาสูตรดินปลูกจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร โดยเริ่มจากการผลิตปุ๋ยหมักจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรนำมาผสมกับวัสดุอื่นได้แก่ แกลบเผา กาบมะพร้าว กากตะกอนอ้อยและลีโอนาร์โดต์หลังจากทดสอบประสิทธิภาพของดินปลูกที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของผักกาดกวางตุ้ง พบว่าดินปลูกที่ผสมมีแนวโน้มทำให้การเจริญเติบโตของผักกาดกวางตุ้งทั้งในด้านความสูง ความกว้างของใบ จำนวนใบ ความยาวของใบ น้ำหนักสดและแห้งมากกว่ากรรมวิธีอื่น เพราะว่าเป็นสูตรดินปลูกที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารมากกว่าสูตรอื่นๆ

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาวัสดุปลูกผักสลัดจากดินผสมกากตะกอนอ้อย จากการศึกษาพบว่ามีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะใช้กากตะกอนอ้อยเป็นวัสดุปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ซึ่งจากงานวิจัยของ Donjedee et al. (2019) ได้วิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์จากกากตะกอนอ้อยจากโรงงานน้ำตาลในการปลูกข้าวโพด พบว่าการใช้กากตะกอนอ้อยผสมในดินร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าวโพดสามารถทำให้ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มมากขึ้น ยังช่วยเพิ่มปริมาณฟอสฟอรัสปริมาณโพแทสเซียม ปริมาณแคลเซียม ปริมาณแมกนีเซียม และปริมาณธาตุอาหารเสริมในดินให้เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับการทดลองของขจรยศ ศิรินิล และอรประภา เทพศิลป์วิสุทธิ์ (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาวัสดุดินผสมเพื่อการเพาะปลูกผักสลัดกรีนโอ๊ค พบว่าการผสมวัสดุปลูกผักสลัดกรีนโอ๊คด้วยวัสดุที่มีไนโตรเจน เป็นวัตถุดิบที่หาง่ายและมีต้นทุนการผลิตต่ำ และผู้ที่ต้องการผลิตผักสลัดกรีนโอ๊คแบบปลอดภัยในพื้นที่ที่จำกัดซึ่งหากใช้วัสดุดินผสมที่ประกอบด้วยดินร่วน ชุยมะพร้าว แกลบดิบ กากตะกอนอ้อย มูลวัว มูลไก่ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดในด้านต้นทุนของวัสดุดินผสม และสามารถผลิตผักที่มีคุณภาพได้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้การศึกษาผลของการใช้ดินผสมจากกากตะกอนอ้อยต่อการเจริญเติบโตของผักสลัดกรีนโอ๊ค ควรมีการปรับปรุงคุณสมบัติทางกายภาพและคุณสมบัติทางเคมีบางประการของวัสดุปลูกก่อนที่จะนำมาใช้ในการทดลองปลูกกับพืช และควรมีการทดสอบกับพืชชนิดอื่น ๆ ที่อยู่ในสกุลเดียวกับผักสลัดกรีนโอ๊ค เพื่อศึกษาการประเมินการเจริญเติบโตของพืชชนิดอื่นในวัสดุเพิ่มเติม และควรใช้เครื่องมือวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีบางประการเพื่อที่จะรายงานผลความเป็นปุ๋ยของวัสดุปลูก เพื่อเพิ่มคุณภาพของวัสดุปลูกให้ตรงตามปริมาณที่พืชต้องการใช้ประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- ขจรยศ ศิรินิล และอรประภา เทพศิลาปะวิสุทธิ. (2563). การพัฒนาวัสดุดินผสมเพื่อการเพาะปลูกผักสลัดกรีนโอ๊ค. *แก่นเกษตร*, 48(5), 990-1001.
- ครุปรกรณ์ ละเอียดอ่อน. (2562). การผลิตและพัฒนาสูตรดินปลูกจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อจำหน่ายกรณีศึกษากลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 36(3), 66-77.
- จันทร์เพ็ญ ชัยมงคล, ดนัย วรรณวนิช, นิยม บัวบาน และพิศาล ต้นสิน. (2555). การใช้กากอ้อยเป็นวัสดุปลูกพืชในระบบปลูกพืชโดยไม่ใช้ดิน. รายงานการวิจัย คณะเทคโนโลยีการเกษตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- จิราภรณ์ อินทสาร, ธัญจิตรา สุวรรณพิงคา, และฉัตรปวีณ์ เดชจิรัตน์ศิริ. (2566). ผลของกากตะกอนอ้อยต่อสมบัติทางเคมีดินบางประการในกลุ่มชุดดินที่ 35 ของจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเกษตร*, 39(1), 59-70.
- เนตรชนก เกียรติ นนทพัทธ์ และชวนพิศ อรุณรังสิกุล. (2555). วัสดุปลูกที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตและการเกิดรากของต้นกล้าผักข้าว. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร*, 43(2), 305-308.
- สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย. (2564). ใน รายงานพื้นที่ปลูกอ้อย ปีการผลิต 2564. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มสารสนเทศอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย.
- สุธีรา สุนทรารักษ์. (2553). การใช้ประโยชน์จากปุ๋ยหมักกากตะกอนอ้อยสำหรับการเป็นวัสดุปลูกดาวเรือง. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 5(1), 40-52.
- วสุ สันติมิตร นชขร ปภาภูวโรจน์ และศุภวรรณ จิตริศัพท. (2562). การปลูกผักสลัดในวัสดุปลูกแทนดินโดยไม่ใช้สารเคมีจากปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินและน้ำหมักมูลไส้เดือนดิน. คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- สุทิน ทวยหาญ, เกรียงศักดิ์ ไพรวรร, รัชสา จันทาศรี และสำราญ พิมราช. (2556). การศึกษาวัสดุปลูกจากดินผสมที่เหมาะสมสำหรับผักคะน้า. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 10(2), 117-124.
- อัมพิกา ภูวนะเสถียรฐ์. (2552). การตกค้างของสารไนเตรทและไนโตรเจนในผักต่างชนิดที่เพาะปลูกแบบเคมีแบบปลอดภัยจากสารพิษและแบบอินทรีย์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- AOAC. 2000. *Official Methods of Analysis of AOAC*. 17th ed. Association of Official Analytical Chemists.
- Dang, L.C., Fatahi, B., & Khabbaz, H. (2016). Behavior of expansive soils stabilized with hydrated lime and bagasse fibers. *Procedia engineering*, 143, 658-665.
- De Jesus Duarte, S., Glaser, B., Pano, B.L.P., & Cerri, C.E.P. (2022). Biochar and sugar cane filter cake interaction on physical and hydrological soil properties under tropical field conditions. *Biochar*, 2(2), 195-210.

- De Mello Prado, R., Caione, G., & Campos, C.N.S. (2013). Filter cake and vinasse as fertilizers contributing to conservation agriculture. *Applied and Environmental Soil Science, Special Issue*, 1-8.
- Donjedee, K., Tungkananuruk, K., & Tungkananuruk, N. (2019). Utilization of wastewater and filter cake from sugarcane factory for corn cultivation. *King Mongkut's Agricultural Journal*, 37(2), 284-292.
- Khwairakpam, M., & Bhargava, R. (2009). Bioconversion of filter mud using vermicomposting employing two exotic and one local earthworm species. *Bioresource Technology*, 100(23), 5846-5852.
- Rasul, G., Khan, K.S., Müller, T., & Joergensen, R.G. (2008). Soil-microbial response to sugarcane filter cake and biogenic waste compost. *Journal of Plant Nutrition and Soil Science*, 171(3), 355-360.
- Sara, E.A., Qin, Y., Shengpeng, W., & Mohamed, A.F. (2021). More than sweet: A phytochemical and pharmacological review of sugarcane (*Saccharum officinarum* L.). *Food Bioscience*, 44(Part B), 101431.
- Santos, D.H., de Almeida Silva, M., Tiritan, C.S., & Crusciol, C.A.C. (2014). The effect of filter cakes enriched with soluble phosphorus used as a fertilizer on the sugarcane ratoons. *Acta Scientiarum: Agronomy*, 36(3), 365-372.
- Xu, Y., Wu, Q., Lei, Y., & Yao, F. (2010). Creep behaviour of bagasse fibre reinforced polymer composites. *Bioresource technology*, 101(9), 3280-3286.

KSUC-P-003

การใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว

The Utilization of Male Dairy Calves of Dairy Farmers in Sakeao Province

ปณัท สุขสร้อย* เจนจิรา นามิ

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*Corresponding author: panut@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน่ ได้จำนวน 260 ตัวอย่าง ใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ และการเปรียบเทียบค่าสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกันระหว่างฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดมีการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม โดยก่อนการจำหน่ายลูกโคจะได้รับนมแม่เหลืองจากแม่โครีดนม และถูกเลี้ยงเหมือนกับลูกโคนมเพศเมีย ด้านวัตถุประสงค์ของจำหน่ายส่วนใหญ่ร้อยละ 52.70 ต้องการเพิ่มรายได้ และไม่สามารถเลี้ยงและให้อาหารได้ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 72.69 จะจำหน่ายให้พ่อค้าปลีกทันทีที่คลอด และ 2) การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง พบว่าฟาร์มขนาดเล็กมีจำนวนลูกโคนมเพศผู้เฉลี่ยมากกว่าฟาร์มขนาดกลาง ($P=0.01$) จำนวน 1.38 และ 1.09 ตัว ตามลำดับ ด้านน้ำหนักเฉลี่ยลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่าย ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ โดยฟาร์มขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.72 และ ฟาร์มขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.97 กิโลกรัม ตามลำดับ เช่นเดียวกันกับราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติระหว่างฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1262.96 และ 1243.66 บาท/ตัว ตามลำดับ

คำสำคัญ: การใช้ประโยชน์, ลูกโคนมเพศผู้, เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม, จังหวัดสระแก้ว

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the utilization of male dairy calves by dairy farmers in Sakeao Province and 2) to compare the utilization of male dairy calves among small and medium sized dairy farmers. The sample size was determined using Taro Yamane's method, with a total of 260 samples. Descriptive statistics were used such as percentages and dependent t-test for small and medium sized farms comparison. The results found that 1) All dairy farmers sold male dairy calves from their farms. Before being sold, calves are fed colostrum and raised like female dairy calves. The purpose of selling is mostly 52.70% wanting to increase income and not being able to raise and feed it, and most 72.69% will sell to retailer immediately after birth. 2) Comparing the utilization of male dairy calves of small and medium sized farms, it was found that small farms had a higher average number of male dairy calves than medium sized farms ($P=0.01$), amounting to 1.38 and 1.09 calves, respectively. In terms of the average weight of male dairy calves before sale, there was no statistical difference, with small farms having an average of 29.72 and

medium sized farms having an average of 28.97 kilograms, respectively. Similarly, the selling price of male calves, it was found that there was no statistical difference between small and medium sized farms, with averages of 1262.96 and 1243.66 baht/head, respectively.

Keywords: Utilization, male dairy calves, dairy farms, Sakaeo Province

บทนำ

การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของภาครัฐ ซึ่งจังหวัดสระแก้วเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจากภาครัฐ และยังเป็นแหล่งผลิตน้ำนมดิบที่สำคัญของประเทศไทย โดยในปี 2565 พื้นที่จังหวัดสระแก้วมีโคนมจำนวน 36,636 ตัว มากเป็นอันดับ 6 ของประเทศไทย (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว, 2565) โดยสิ่งสำคัญของการผลิตน้ำนมโคคือต้องทำให้โคนมมีการตั้งท้อง แต่การตั้งท้องของแม่โคนมนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีความประสงค์ต้องการลูกโคนมเพศเมียเป็นหลัก เพราะเป็นโอกาสการขยายจำนวนของฝูงโคสาวภายในฟาร์ม แต่หากแม่โคให้ลูกออกมาเป็นเพศผู้ โดยทั่วไปเกษตรกรจะรีบขายออกจากฟาร์มทันที เนื่องจากรากฐานรูปแบบห่วงโซ่การผลิตโคนมในประเทศไทยนั้นจะเน้นความสำคัญของข้อมูลการผลิตโคนม เพื่อให้ได้นมเพียงเท่านั้น ประกอบกับสถานการณ์การผลิตเนื้อโคในประเทศไทยที่มีแนวโน้มลดลง จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2565) พบว่าปี 2561-2565 การผลิตเนื้อโคของไทยมีแนวโน้มลดลงร้อยละ 1.24 ต่อปี โดยลดลงในช่วงปี 2563-2564 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ คือลัมปีสกิน ทำให้ผลผลิตบางส่วนเสียหาย บางส่วนไม่สามารถเคลื่อนย้ายเข้าสู่โรงฆ่าและไม่สามารถจำหน่ายได้ ในขณะที่ประชาชนยังมีความต้องการบริโภคเนื้อโคในอัตราที่สูง โดยในปี 2561-2565 ความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.15 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราการขยายตัวของความต้องการเนื้อโคขุนคุณภาพ

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุลของตลาดโคเนื้อ การใช้ประโยชน์จากลูกโคนมเพศผู้เพื่อเป็นทางเลือกทดแทนวัวเนื้อพันธุ์จึงเป็นการเพิ่มปริมาณผลผลิตในตลาดโคเนื้อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดบริโภค นอกจากนี้การนำลูกโคนมเพศผู้มาผลิตเป็นเนื้อโคคุณภาพยังมีข้อดีคือ ต้นทุนต่ำ และมีตลาดในการรับซื้ออย่างแน่นอน แต่ในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนในการจัดการลูกโคนมเพศผู้ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอสถานการณ์ปัจจุบันของสถานะการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์โคนมวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว โดยการสัมภาษณ์ตรงจากเกษตรกร เพื่อให้ได้ภาพรวมของลักษณะการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมวังน้ำเย็น ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่มีผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุดของเขตภาคตะวันออก เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากลูกโคนมเพศผู้ในพื้นที่จังหวัดสระแก้วต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลูกโคนมเพศผู้

ลูกโคที่เกิดในฟาร์มโคนมนั้นประมาณครึ่งหนึ่งจะเป็นลูกโคนมเพศผู้ แต่ผู้เลี้ยงมักไม่ให้ความสำคัญในการเลี้ยงเนื่องจากไม่สามารถนำมาเพิ่มผลผลิตน้ำนมดิบของฟาร์มได้ (สรพรเพชญ อังกิติตระกูล และคณะ, 2557) เกษตรกรส่วนใหญ่จึงมักจะจำหน่ายลูกโคออกจากฟาร์มในราคาต่ำ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย และความยุ่งยากในการเลี้ยงดู ซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปแปร

รูปเป็นผลิตภัณฑ์จากเนื้อเช่น ลูกชิ้น ไส้กรอกเนื้อแดดเดียว หรือขายเป็นเนื้อในตลาดล่างซึ่งมีราคาต่ำ (สุริยะ สะวานนท์, 2559)

การใช้ประโยชน์จากลูกโคนมเพศผู้

โคนมที่เลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นลูกผสมพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน ซึ่งเป็นพันธุ์ที่สามารถให้ทั้งนมและเนื้อได้ดี ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นเนื้อโคคุณภาพได้เมื่อมีการจัดการ และการให้อาหารที่ดี ซึ่งการนำโคนมเพศผู้มาใช้ประโยชน์ได้โดยการผลิตเนื้อทดแทนโคพันธุ์ ซึ่งวิธีการนี้จัดเป็นการจัดการผลพลอยได้ของการทำฟาร์มโคนมที่มีลูกโคเพศผู้ในฟาร์ม ซึ่งผู้เลี้ยงมักจะคัดทิ้ง จากนั้นจะเลี้ยงจนได้น้ำหนักส่งตลาด โดยใช้หลักการเดียวกันกับการเลี้ยงโคเนื้อ (วิโรจน์ ภัทรจินดา, 2546) โดยสรรเพชญ อังกิติตระกูล และคณะ (2557) รายงานว่าการผลิตเนื้อจากโคนมเพศผู้ นั้น สามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบคือ 1) เลี้ยงเป็นโคเนื้อวัยอ่อน หรือลูกโคนมขุน (veal calves) โดยการเลี้ยงลูกโคด้วยน้ำนมหรือนมเทียม เพื่อให้ลูกโคเจริญเติบโตจนได้น้ำหนักประมาณ 120 กิโลกรัม เมื่อมีอายุไม่เกิน 4 เดือน และ 2) เลี้ยงลูกโคนมเพศผู้หลังหย่านมเพื่อขุนเป็นโคเนื้อให้น้ำหนักตัวประมาณ 400-500 กิโลกรัม ภายในอายุ 18-24 เดือน ซึ่งเป็นช่วงอายุที่เหมาะสม ทำให้ได้เนื้อโคขุนที่มีคุณภาพดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรรเพชญ อังกิติตระกูล และคณะ (2557) ทำการเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิและแบบทุติยภูมิจากสหกรณ์โคนมและศูนย์รวบรวมน้ำดิบในเขตพื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคนมของในประเทศไทย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกรที่มีการเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้ ได้แก่ เชียงใหม่ สระบุรี สระแก้ว ขอนแก่น นครราชสีมา ชัยภูมิ อุตรธานี หนองบัวลำภู บุรีรัมย์ สุรินทร์ และประจวบคีรีขันธ์ ผลจากการศึกษา พบว่าฟาร์มโคนมส่วนมากไม่นิยมเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้เพื่อขุนเป็นโคเนื้อ เนื่องจากเป็นภาระในการเลี้ยงดูและไม่คุ้มค่า มีเพียงฟาร์มโชคชัยและฟาร์มคัมเจริญในจังหวัดนครราชสีมา รวมถึงกลุ่มเกษตรกรที่หมู่บ้านหลังเขา ตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีที่มีการเลี้ยงอย่างจริงจัง ส่วนฟาร์มโคนมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีการเลี้ยงประมาณ 1-2 ตัวต่อฟาร์มเพื่อเป็นเงินออม โดยเฉพาะในภาวะที่เนื้อโคมีราคาสูงในปัจจุบันเท่านั้น

ในขณะที่ Khenjan et al. (2015) ได้ทำการสำรวจการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน สระบุรี และลพบุรี รวมทั้งหมด 337 ฟาร์ม ผลจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะรับขายลูกโคนมเพศผู้ให้กับพ่อค้าคนกลางทันทีหลังคลอด โดยลูกโคเพศผู้ที่ขายมีน้ำหนักเฉลี่ย 30.42 กิโลกรัม สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน และ 26.86 กิโลกรัม สำหรับจังหวัดสระบุรี และลพบุรี โดยราคาขายอยู่ระหว่าง 750-1,500 บาทต่อตัว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีวิจัย

ศึกษาข้อมูลด้านการจัดการ การเลี้ยง และการใช้ประโยชน์ของลูกโคนมเพศผู้ จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์โคนมวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว โดยจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยตรงจากแบบสอบถาม จากนั้นทำการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มได้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง เนื่องจากตัวอย่างที่ศึกษาไม่มีฟาร์มขนาดใหญ่ โดยกำหนดขนาดฟาร์มตามเกณฑ์ของกรมปศุสัตว์ (2542) ดังนี้ ฟาร์มที่มีจำนวนแม่โครีดนม ≤ 20 ตัว เป็นฟาร์มขนาดเล็ก ฟาร์มที่มีจำนวนแม่โครีดนม $\geq 21 - 100$ ตัว เป็นฟาร์มขนาดกลาง และฟาร์มที่มีจำนวนแม่โครีดนม > 100 ตัว เป็นฟาร์มขนาดใหญ่

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended question) และคำถามปลายปิด (Close-ended question)

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว และทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamané) คำนวณได้จากสูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน 0.5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 ตัวอย่าง

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ และการเปรียบเทียบค่าสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t-test) ของการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง

ผลการวิจัย

1. การใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้วโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 260 ตัวอย่าง พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดมีการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม โดยก่อนการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ เกษตรกรทั้งหมดมีการให้นมน้ำเหลืองจากแม่โครีดนมแก่ลูกโคนมเพศผู้ นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรทั้งหมดยังมีการปฏิบัติต่อลูกโคนมเพศผู้เหมือนกับลูกโคนมเพศเมีย ด้านวิธีการเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้ระหว่างการรอการจำหน่ายออกจากฟาร์มของเกษตรกร ร้อยละ 26.54 เลี้ยงในโรงเรือน และร้อยละ 73.46 ผูกไว้ใต้ต้นไม้ โดยผู้วิจัยพบว่าวิธีการเลี้ยงจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละฟาร์ม เช่นบางฟาร์มอาจจะผูกลูกโคนมทั้งเพศผู้ และเมีย ตามเสาในโรงเรือน แต่บางฟาร์มอาจจะมีคอกกัน เป็นต้น ด้านการจัดการการผสมพันธุ์พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดใช้วิธีการผสมเทียม โดยเกษตรกรมีการใช้น้ำเชื้อคัดเพศเพียงร้อยละ 3.85 เท่านั้น ด้านวัตถุประสงค์ของการจำหน่ายโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม พบว่า ร้อยละ 17.30 จำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์มเนื่องจากต้องการเพิ่มรายได้ ร้อยละ 30 ไม่สามารถเลี้ยงและให้อาหารได้ และ ร้อยละ 52.70 ให้เหตุผลว่าทั้งต้องการเพิ่มรายได้ และไม่สามารถเลี้ยงและให้อาหารได้ ในด้านลักษณะการจำหน่ายเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.46 จะจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ให้กับพ่อค้าปลีก ซึ่งเป็นเหมือนพ่อค้าคนกลางที่อยู่ในเขตหมู่บ้านก่อนเป็นอันดับแรก และร้อยละ 1.54 จะมีการจัดจำหน่ายให้กับเฉพาะผู้รับซื้อลูกโคนมเพศผู้ที่เป็นชาจร และยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะติดต่อพ่อค้าให้มารับซื้อลูกโคเพศผู้ทันทีที่คลอด ร้อยละ 72.69 รองลงมาร้อยละ 23.08 เกษตรกรจะเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ราคาที่พอใจหรือเลี้ยงไว้เพื่อไว้ยามขัดสนด้านการเงินจึงจะจำหน่ายออกไป และมีเพียงร้อยละ 4.23 ที่จะเลี้ยงขุนในระยะยาวก่อนส่งโรงฆ่าสัตว์ โดยเกษตรกรมีหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ที่สำคัญคือ ราคาที่ได้รับ จำนวนร้อยละ 78.46 หากว่าพ่อค้ารายใดให้ราคาสูงก็จะทำการค้ากับรายนั้น และหลักเกณฑ์สำคัญรองลงมาร้อยละ 21.54 จะใช้ความน่าเชื่อถือและความคุ้นเคยรู้จักกันจากพ่อค้าผู้มารับซื้อลูกโคนมเพศผู้ นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 98.46 เลือกที่จะเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้ไว้ก่อนเพื่อรอให้ผู้ค้ามารับซื้อลูกโคนมถึงฟาร์ม และมีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 1.54 จะนำลูกโคนมเพศผู้ไปส่งให้กับตัวแทนรับซื้อโดยตรง (ตารางที่ 1)

2. การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง

การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นฟาร์มขนาดเล็ก (ฟาร์มที่มีจำนวนแม่โครีดนม ≤ 20 ตัว) มีจำนวน 189 ฟาร์ม และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นฟาร์มขนาดกลาง (ฟาร์มที่มีจำนวนแม่โครีดนม $\geq 21-100$ ตัว) จำนวน 71 ฟาร์ม โดยค่าเฉลี่ยของจำนวนประชากรโคนมของฟาร์มโคนมขนาดเล็กและขนาดกลางที่ลงทะเบียนที่ทำการศึกษาคือ 30.23 และ 50.90 ตัว ตามลำดับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) ส่วนจำนวนโครีดนมของฟาร์มโคนมขนาดกลางมีจำนวนมากกว่าฟาร์มโคนมขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) จำนวนเฉลี่ย 25.88 และ 12.46 ตัว ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนลูกโคนมเพศผู้พบว่าฟาร์ม

โคนมขนาดเล็กมีจำนวนลูกโคนมเพศผู้เฉลี่ยมากกว่าฟาร์มโคนมขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.01$) จำนวน 1.38 และ 1.09 ตัว ตามลำดับ ด้านปริมาณน้ำนมเฉลี่ยพบว่า ฟาร์มโคนมขนาดเล็กมีปริมาณน้ำนมเฉลี่ย 11.58 กิโลกรัม/ตัว/วัน และฟาร์มโคนมขนาดกลางมีปริมาณน้ำนมเฉลี่ย 11.80 กิโลกรัม/ตัว/วัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1: การใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้ว

	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้		
- จำหน่าย	260	100.00
- ไม่จำหน่าย	-	-
ลูกโคนมเพศผู้ได้รับนมน้ำเหลือง		
- ได้รับ	260	100.00
- ไม่ได้รับ	-	-
การปฏิบัติต่อลูกโคนมเพศผู้		
- เหมือนลูกโคเพศเมีย	260	100.00
- ไม่เหมือนลูกโคเพศเมีย	-	-
วิธีการการเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้		
- เลี้ยงในโรงเรือน	69	26.54
- ผูกไว้ใต้ต้นไม้	191	73.46
การผสมพันธุ์		
- ผสมพันธุ์โคนมใช้แบบผสมเทียม	260	100
- ผสมพันธุ์โคนมใช้แบบอื่นๆ	-	-
การใช้น้ำเชื้อคัดเพศ		
- ไม่ใช้น้ำเชื้อคัดเพศ	250	96.15
- ใช้น้ำเชื้อคัดเพศ	10	3.85
วัตถุประสงค์ของการจำหน่ายโคนมเพศผู้		
- เพิ่มรายได้ภายในครอบครัว (1)	45	17.30
- ไม่สามารถเลี้ยงและให้อาหารได้ (2)	78	30.00
- ทั้ง (1) และ (2)	137	52.70
ลักษณะการจำหน่าย		
- พ่อค้าปลีก	256	98.46
- พ่อค้าขจร	4	1.54
เวลาในการจำหน่าย		
- จำหน่ายตั้งแต่แรกคลอด	189	72.69
- ได้ราคาดีพอใจจึงจำหน่าย	60	23.08
- เลี้ยงขุนในระยะยาวก่อนส่งโรงฆ่าสัตว์	11	4.23
หลักเกณฑ์ในการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้		

	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- ราคาที่ได้รับ	204	78.46
- ความน่าเชื่อถือของพ่อค้า	56	21.54
วิธีการนำลูกโคนมเพศผู้ออกจำหน่าย		
- นำไปส่งให้กับตัวแทนรับซื้อ	4	1.54
- รอให้ผู้ซื้อมาซื้อเอง	256	98.46

ด้านจำนวนวันเฉลี่ยการรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์มพบว่า ฟาร์มโคนมขนาดเล็กและฟาร์มโคนมขนาดกลางมีจำนวนวันเฉลี่ยการรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ จำนวน 7.61 และ 5.66 วัน ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม ในเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นฟาร์มขนาดเล็กมีแนวโน้มของจำนวนวันรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์มมากกว่าฟาร์มโคนมขนาดกลาง ในบางรายผู้วิจัยพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นฟาร์มขนาดเล็ก ไม่ได้มีการเร่งรีบในการขายลูกโคนมเพศผู้ โดยจะเลี้ยงไปจนกว่าจะได้ราคาจำหน่ายที่พอใจ ซึ่งจากการสำรวจพบว่าจำนวนวันรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มโคนมขนาดเล็กสูงสุดที่พบอยู่ที่ 240 วัน และฟาร์มโคนมขนาดกลางสูงสุดที่พบอยู่ที่ 90 วัน ด้านน้ำหนักเฉลี่ยลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่ายออกจากฟาร์มของเกษตรกรที่เป็นฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.72 และ 28.97 กิโลกรัม ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง

ข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.	Min	Max	t	P-value
จำนวนฟาร์มทั้งหมด (ราย)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก 189 ฟาร์ม	-	-	-	-	-	-
- ฟาร์มขนาดกลาง 71 ฟาร์ม	-	-	-	-	-	-
จำนวนโคนมทั้งหมดในฟาร์ม (ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	30.23	4.65	19	45	17.23	<0.01
- ฟาร์มขนาดกลาง	50.90	9.69	37	86		
จำนวนแม่โครีดนม (ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	12.46	3.58	8	20	13.22	<0.01
- ฟาร์มขนาดกลาง	25.88	8.26	21	64		
จำนวนลูกโคนมเพศผู้ (ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	1.38	1.06	0	6	2.51	0.01
- ฟาร์มขนาดกลาง	1.09	0.73	0	5		
ปริมาณการให้น้ำนมเฉลี่ยของแม่โครีดนม (กก./ตัว/วัน/)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	11.58	2.16	6	19	-0.70	0.48
- ฟาร์มขนาดกลาง	11.80	2.55	7	18		
จำนวนวันเฉลี่ยการรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม (วัน)						

- ฟาร์มขนาดเล็ก	7.61	20.67	1	240	0.75	0.44
- ฟาร์มขนาดกลาง	5.66	10.69	1	90		
น้ำหนักเฉลี่ยลูกโคเพศผู้ก่อนการจำหน่ายออกจากฟาร์ม (กก./ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	29.72	10.65	23	100	- 0.571	0.56
- ฟาร์มขนาดกลาง	28.97	4.31	25	60		
ราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ (บาท/ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	1262.9 6	581.3 6	800	5000	0.26	0.79
- ฟาร์มขนาดกลาง	1243.6 6	297.9 6	900	3000		
ราคาต่ำสุดที่เคยจำหน่ายลูกโคเพศผู้ (บาท/ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	804.76	89.43	700	1200	-2.10	0.36
- ฟาร์มขนาดกลาง	826.57	70.49	700	900		
ราคาสูงสุดที่เคยจำหน่ายลูกโคเพศผู้ (บาท/ตัว)						
- ฟาร์มขนาดเล็ก	1762.9 6	382.1 8	1000	2000	2.62	<0.01
- ฟาร์มขนาดกลาง	1638.0 2	195.2 0	1000	2100		

ด้านการจำหน่ายลูกโคเพศผู้เกษตรกรจะจำหน่ายเป็นรายตัว และจะได้รับค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับขนาดของลูกโค โดยแบ่งออกเป็น 2 ขนาด คือขนาดเล็ก และใหญ่ โดยที่พ่อค้าผู้มารับซื้อจะประเมินด้วยสายตา จะไม่มีการชั่งน้ำหนักแต่อย่างใด และราคาจะขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาล โดยจะได้รับค่าตอบแทนจากการขายลูกโคเพศผู้สูงขึ้น ในช่วงหลังออกพรรษา จนกระทั่งใกล้สิ้นปี โดยราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติระหว่างฟาร์มโคขนาดเล็กละขนาดกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1262.96 และ 1243.66 บาท/ตัว ตามลำดับ ส่วนราคาต่ำสุดที่เคยได้รับจากการจำหน่ายลูกโคเพศผู้ พบว่าเกษตรกรทั้งฟาร์มโคขนาดเล็กละขนาดกลาง ได้รับราคาต่ำสุดเฉลี่ย 804.76 และ 826.57 บาท/ตัว ตามลำดับ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ และด้านราคาสูงสุดที่เคยจำหน่ายลูกโคเพศผู้ พบว่าฟาร์มขนาดเล็กค่าเฉลี่ย 1762.96 บาท/ตัว ส่วนฟาร์มขนาดกลางค่าเฉลี่ย 1638.02 บาท/ตัว แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) (ตารางที่ 2)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาการใช้ประโยชน์ลูกโคเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคในจังหวัดสระแก้ว พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคหมดมีการจำหน่ายลูกโคเพศผู้ออกจากฟาร์ม สอดคล้องกับ Khenjan et al. (2015) ที่ได้ทำการสำรวจการใช้ประโยชน์ลูกโคเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน สระบุรี และลพบุรี รวมทั้งหมด 337 ฟาร์ม ผลจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะขายลูกโคเพศผู้ให้กับพ่อค้าคนกลางทันทีหลังคลอด โดยก่อนการจำหน่ายลูกโคเพศผู้ เกษตรกรทั้งหมดมีการให้นมน้ำเหลืองจากแม่โครีดนมแก่ลูกโคเพศผู้ เหมือนกับที่ปฏิบัติต่อลูกโคเพศเมีย กล่าวคือมีการให้ลูกโคเพศผู้แรกเกิดได้รับนมน้ำเหลือง จนกระทั่งสามารถส่งนมให้กับทางสหกรณ์ได้ จากนั้นเกษตรกรจะเปลี่ยนจาก

การให้นมจากแม่โค เป็นนมผงทดแทนแก่ลูกโค และให้อาหารเม็ดและอาหารหยาบเหมือนกับลูกโคเพศเมียจนกว่าจะจำหน่าย ลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม แต่เกษตรกรมักจะเลี้ยงลูกโคเพศผู้ด้วยนมผงคุณภาพต่ำหรือน้ำนมจากแม่โคที่เป็นโรคเต้านมอักเสบ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อสุขภาพและการเจริญเติบโตของลูกโค ถ้าหากเกษตรกรจะเลี้ยงขุนไว้เองในระยะยาวก่อนส่งโรงฆ่าสัตว์ (สุริยะ สะวานนท์, 2559)

2. การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง พบว่าจำนวนลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มโคนมขนาดเล็กมีจำนวนเฉลี่ยมากกว่าฟาร์มโคนมขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.01$) จำนวน 1.38 และ 1.09 ตัว ตามลำดับ ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับ สรรพชญ อังกิตตระกูล และคณะ (2557) ที่พบว่าในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงที่ภาวะเนื้อโคมีราคาสูง จะมีการเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้บ้างฟาร์มละ 1-2 ตัว นอกจากนี้ สุริยะ สะวานนท์ (2559) ยังได้รายงานในข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าในปี พ.ศ. 2554 มีโคนมเพศผู้เพียง ร้อยละ 4 ของจำนวนโคนมทั้งหมดในประเทศ ซึ่งเป็นจำนวนน้อยเช่นเดียวกับผลการวิจัยครั้งนี้ ด้านน้ำหนักเฉลี่ยลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่ายออกจากฟาร์มของเกษตรกรที่เป็นฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ โดยมีค่าเท่ากับ 29.72 และ 28.97 กิโลกรัม ตามลำดับ แต่มีแนวโน้มว่าฟาร์มขนาดเล็กจะมีน้ำหนักเฉลี่ยของลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่ายออกจากฟาร์มสูงกว่าฟาร์มขนาดกลาง ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนวันเฉลี่ยการรอจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ ที่ฟาร์มขนาดกลางมีจำนวนวันมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก สอดคล้องกับการศึกษาของ Khenjan et al. (2015) ที่พบว่าน้ำหนักเฉลี่ยลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่ายออกจากฟาร์มของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี และลพบุรีมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 30.42 กิโลกรัม ในด้านของราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ของฟาร์มโคนมขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1262.96 และ 1243.66 บาท/ตัว ตามลำดับ มีราคาใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ Khenjan et al. (2015) ที่พบว่าราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ของฟาร์มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนเฉลี่ยที่ 1,218.24 บาท/ตัว แต่ในขณะที่ราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ของฟาร์มเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี และลพบุรีเฉลี่ยต่ำกว่าที่ 1,173.75 บาท/ตัว ทั้งนี้เนื่องจากพ่อค้าที่รับซื้อลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ประเมินราคาจากขนาดตัวมากกว่าการใช้น้ำหนักตัวเป็นเกณฑ์ ในขณะที่พ่อค้าที่รับซื้อลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี และลพบุรี ประเมินราคาจากน้ำหนักตัวมากกว่าการใช้ขนาดตัวเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ราคายังขึ้นอยู่กับความต้องการที่มากขึ้นในช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับความนิยมในการบริโภคเนื้อโคของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการเนื้อโคที่แตกต่างกันทำให้มีราคาที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสระแก้วโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 260 ตัวอย่าง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดมีการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ออกจากฟาร์ม โดยก่อนการจำหน่ายลูกโคจะได้รับนม น้ำเหลืองจากแม่โครีดนม และถูกเลี้ยงเหมือนกับลูกโคนมเพศเมีย โดยระหว่างการรอการจำหน่ายเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 73.46 จะผูกไว้ใต้ต้นไม้ ด้านวัตถุประสงค์ของการส่วนใหญ่ร้อยละ 52.70 ต้องการเพิ่มรายได้ และไม่สามารถเลี้ยงและให้อาหารได้ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 72.69 จะจำหน่ายให้พ่อค้าปลีกทันทีที่คลอด โดยเกษตรกรมีหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายลูกโคนมเพศผู้ที่สำคัญคือ ราคาที่ได้รับ จำนวนร้อยละ 78.46 หากว่าพ่อค้ารายใดให้ราคาสูงก็จะทำการค้ากับรายนั้น ด้าน) การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ลูกโคนมเพศผู้ของฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง พบว่าฟาร์มขนาดเล็กมีจำนวนลูกโคนมเพศผู้เฉลี่ยมากกว่าฟาร์มขนาดกลาง ($P=0.01$) จำนวน 1.38 และ 1.09 ตัว ตามลำดับ ด้านน้ำหนักเฉลี่ยลูกโคนมเพศผู้ก่อนการจำหน่าย ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ โดยฟาร์มขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.72 และ ฟาร์มขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.97 กิโลกรัม ตามลำดับ เช่นเดียวกันกับราคาจำหน่ายลูกโคเพศผู้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติระหว่างฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1262.96 และ 1243.66 บาท/ตัว ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2542). *คู่มือระเบียบการปฏิบัติงานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542*. สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.
- วิโรจน์ ภัทรจินดา. (2546). *โคนม*. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว. (2565). *ข้อมูลด้านการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว ประจำปี 2565*. แหล่งข้อมูล <https://www.opsmoac.go.th/sakaeo-dwl-files-442791791971> (1 ธันวาคม 2565).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2566*. แหล่งข้อมูล <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2565/231225652566.pdf> (1 มกราคม 2566).
- สรรเพชญ อังกิตติระกุล ชัยวัฒน์ จรัสแสง เสรี แข็งแอ อติศักดิ์ สังข์แก้ว และศิวาพร พองทอง. (2557). *โอกาสทางการตลาด: โคนมเพศผู้และโคนมคัดทิ้งเพื่อทดแทนเนื้อโคขุนคุณภาพ*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สุริยะ สะวานนท์. (2559). *โอกาสผลิตเนื้อคุณภาพจากโคนมเพศผู้*. แหล่งข้อมูล https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/kukr/search_detail/result/366965 (1 ธันวาคม 2565).
- Khenjan, P., Niumsup, P., Opatpatanakit, Y., Sakkatat, P., & Leenanuruksa, D. (2015). Utilization of male dairy calves in Thailand. *Thai Journal of Agricultural Science*, 48(3), 109-113.

KSUC-P-004

**การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนา
การบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์
A Study of Parents' Satisfaction and Guidelines for Administrative
Development of Lampao Kindergarten School Under the Kalasin Provincial
Education Office**

ณัฐพงษ์ ภูขามคม^{1*} อมร มะลาศรี² และ สุพจน์ ดวงเนตร³

นักศึกษานิเทศศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์^{1*}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์²

อาจารย์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์³

*Corresponding author; email: Phukhamkhn@gmail.

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 199 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว โดยรวมและรายด้านทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามระดับชั้นของนักเรียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา 1) ควรกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษา และค่าธรรมเนียมอื่น เช่น ค่ารถรับ-ส่ง ค่าตรวจสุขภาพ ค่าประกันของเสียหาย 2) ชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนหรือเปิดภาคเรียน 3) จัดเก็บค่าใช้จ่ายด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) กำหนดรายละเอียดค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนเก่าและนักเรียนใหม่ตามระดับชั้นตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษา 5) มีเอกสารประกอบการจ่ายเงินอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ เหมาะสม 6) จัดโปรแกรมขึ้นการในลดค่าเล่าเรียนเมื่อแรกเข้า และ 7) ควรมีการประชุมผู้ปกครองชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองได้ทราบรายจ่ายล่วงหน้า

คำสำคัญ : ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน, การพัฒนาการบริหารงาน, โรงเรียนอนุบาลลำปาว.

Abstract

The objectives of this research were 1) to study satisfaction of parents of students towards the administration of Lampao Kindergarten school 2) to compare satisfaction of parents of students towards the administration of Lampao Kindergarten school classified by gender, level of education and classroom 3) to study the development guidelines for administration of Lampao Kindergarten School. The sample group used was 199 students' parents. The instruments were questionnaire and interview forms. The data collection process was divided into 2 phases. Phase 1: was quantitative data collection. Data were analyzed by mean, standard deviation, t-test and the F-test. Phase 2: Study of guidelines for developing the administration of Lampao Kindergarten School. Qualitative data was collected through interviews with key informants of 10 peoples, namely educational administrators, teachers, and parents of students analyzed the data by content analysis and descriptive presentation. The results showed that 1. The overall level of satisfaction of students' parents towards the administration of Lampao Kindergarten School was at a high level. When considering each aspect, it was found that the average was at a high level in overall aspects. 2. The compare of satisfaction of students' parents towards the administration of Lampao Kindergarten School, classified by sex found that overall there was no difference, when considering each aspect; it was found that the relationship between school and community in difference was statistically significant at the .05 level. Classified by level of education for overall and each aspect is not different, classified by grade level of students and when considering each aspect, found that for overall is not different statistically significant. and 3. Guidelines for development of administrative of Lampao Kindergarten School. Consisting of that: Educational expenses: 1) Education fees and other fees such as transportation fees and health examination fees should be specified. Insurance for damaged items. 2) Explain expenses to parents in advance before starting school or the start of the semester. 3) Collect expenses with fairness, transparency, and auditability. 4) Specify details of expenses for old and new students. According to the grade level from kindergarten to primary school. 5) There are complete, accurate, clear, and verifiable payment documents. 6) Organize a promotion to reduce tuition upon first entry, and 7) There should be a meeting with parents to explain the fees. Pay to parents to know expenses in advance.

Keywords: Parents' Satisfaction, Guidelines Administration, Lampao Kindergarten School.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นแผนสำหรับการปฏิรูปประเทศ เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านของประเทศไทยที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การศึกษาไทยเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่อยู่ในการกำกับของภาครัฐและการศึกษาให้มีคุณภาพทั้งระบบ โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษาทำให้การจัดการศึกษาของประเทศมีการแข่งขันเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนพัฒนาไปได้อย่างมีคุณภาพ โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่เป็นแหล่งให้ความรู้ความสามารถและอบรมสั่งสอนแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ที่ได้รับมาไปใช้ในการดำรงชีวิตตามอัตภาพได้อย่างเหมาะสมและมีศักยภาพในการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2560 : 21)

ในสภาวะปัจจุบันโรงเรียนเอกชนอยู่ในสภาวะที่ต้องแข่งขันกับโรงเรียนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนเอกชนด้วยกันเองหรือโรงเรียนเอกชนกับโรงเรียนรัฐบาล จากสภาวะดังกล่าวทำให้โรงเรียนเอกชนต้องเปลี่ยนแปลงจากนโยบายเดิมมาเป็นการใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อทราบความต้องการของผู้ปกครองเพื่อนำมาปรับปรุงให้โรงเรียนมีจุดสนใจมากขึ้นและเพื่อทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งของโรงเรียนเอกชน ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจในแนวทางการทำงานจะขับเคลื่อนการศึกษาเอกชน โดยยึดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะเน้นคุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เรียนคุณภาพ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณภาพ 2) สถานศึกษาคุณภาพ ต้องส่งเสริมสถานศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเข้มแข็ง มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัยต่อผู้เรียน 3) การบริหารจัดการคุณภาพ จะมุ่งการขับเคลื่อนการส่งเสริมการศึกษาเอกชนผ่านกลไกของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (กช.) (กรุงเทพฯ, 2562 : ออนไลน์) แนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาเอกชนควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 พัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของนักเรียน แนวทางดังกล่าวเป็นความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนที่สถานศึกษาต้องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนเอกชน ซึ่งอาจมีการพิจารณาจากความไว้วางใจ ความปลอดภัยของโรงเรียน รวมถึงต้องพิจารณาจากหลักสูตรนวัตกรรมการศึกษา สมรรถนะที่ลูกจะได้รับ โรงเรียนใกล้บ้านที่มีความน่าเชื่อถือในศักยภาพของโรงเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ระบบการดูแลนักเรียน ดูแลสุขภาพนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียน และคุณภาพอาจารย์ผู้สอนอีกด้วย (กรุงเทพฯ, 2562 : ออนไลน์)

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนในระดับอนุบาลในโรงเรียนเอกชนมีจำนวนลดลง และนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาส่งผลให้ผู้ปกครองมีทางเลือกในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน รัฐเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันโรงเรียนเอกชนมีจำนวนลดลง ซึ่งพบได้จากสถิติการรับนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลลำปางย้อนหลัง 3 ปี คือ ปีการศึกษา 2562 มีนักเรียนเตรียมอนุบาล จำนวน 15 คน นักเรียนอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 134 คน ปีการศึกษา 2563 มีนักเรียนเตรียมอนุบาล จำนวน 13 คน นักเรียนอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 122 คน และปีการศึกษา 2564 มีนักเรียนเตรียมอนุบาล จำนวน 12 คน นักเรียนอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 116 คน (โรงเรียนอนุบาลลำปาง, แผนปฏิบัติการโรงเรียนอนุบาลลำปาง, 2564) การลดลงของจำนวนนักเรียนของโรงเรียนเอกชนจะต้องปรับกลยุทธ์ในการบริหารงานอันจะส่งผลกระทบต่อความตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนเอกชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ว่ามีแนวโน้มเป็นไปในทิศทางใด เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการวางแผน การพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดความเชื่อมั่นและเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน และเพื่อให้ผู้ปกครองได้มอบความไว้วางใจที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน รวมถึงผลการศึกษาอาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองนักเรียนได้ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objectives)

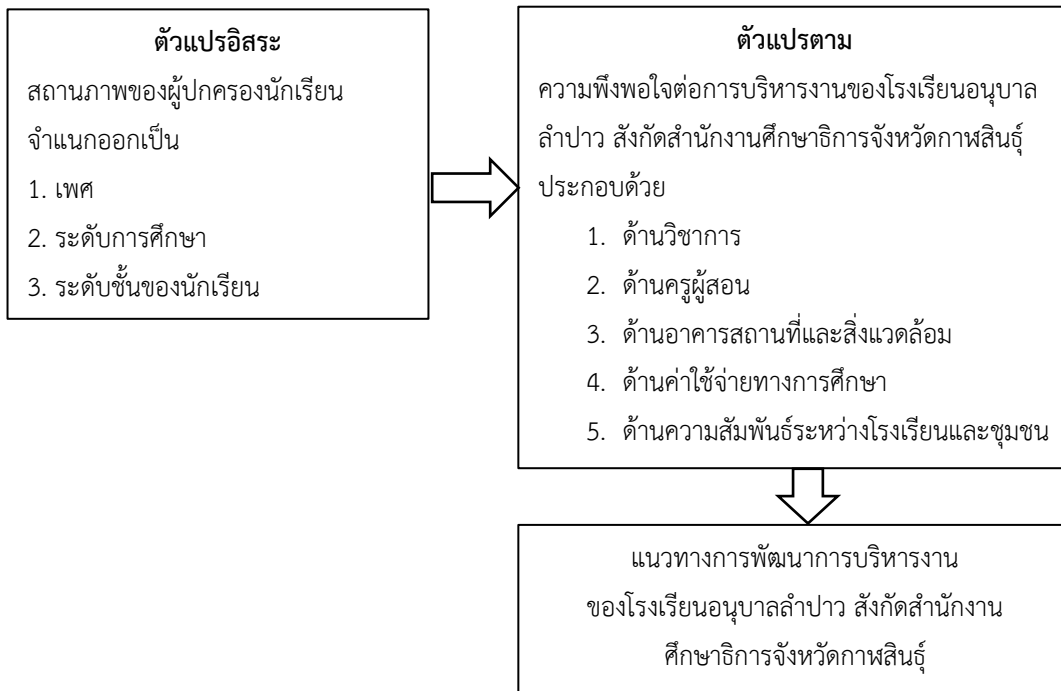
1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานในการศึกษา

1. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน
3. ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนในระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากร ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลลำปาง ปีการศึกษา 2563 จำนวน 399 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลลำปาง ปีการศึกษา 2563 จำนวน 199 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970 : 608-609) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนระดับชั้นของนักเรียน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้นแล้วทำการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย คือ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดลักษณะของเครื่องมือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง

จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านวิชาการ (2) ด้านครูผู้สอน (3) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (4) ด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา และ (5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ 3) นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง 4) นำมาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence : IOC) ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00 5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และ 6) นำแบบสอบถามวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Total Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.50 – 0.84 และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 แล้วจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกเสนอคณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ถึงผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลลำปาว เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม จำนวน 199 ชุด ถึงผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลลำปาว โดยผ่านระบบแพลตฟอร์มออนไลน์(Online Platform) และตรวจรับแบบสอบถามจากระบบแพลตฟอร์มออนไลน์(Online Platform) กลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วดำเนินการวิเคราะห์สรุปผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบจำนวนและความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาแต่ละฉบับแล้ว นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติโดยโปรแกรมสำเร็จรูป ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นการสำรวจรายการ (Check list) วิเคราะห์โดยวิธีหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว ใช้สถิติวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน โดยใช้สถิติค่า t-test (Independent Samples) และสถิติค่า F-test (One-Way ANOVA) และนำข้อเสนอแนะของผู้ปกครองนักเรียนที่ได้จากคำถามปลายเปิดนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเขียนเป็นความเรียงเชิงพรรณนาประกอบการอธิบาย

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้พิจารณาให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัด จำนวน 2 คน ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 2 คน ครูผู้สอนซึ่งมีตำแหน่งหัวหน้าฝ่าย จำนวน 3 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ใช้สำหรับเป็นข้อคำถามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย คือ การศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างประเด็นการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดการวิจัยในประเด็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดนำมาใช้เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลลำปาว และนำประเด็นการสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของภาษา และจัดพิมพ์ประเด็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นข้อคำถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอความอนุเคราะห์เข้าดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยตามเวลา และสถานที่ที่นัดหมาย ระหว่างวันที่ 1-8 เมษายน 2565 เวลา 09.00 น. ถึง 12.00 น. วิธีการบันทึกการสัมภาษณ์ คือ การจดบันทึก และการบันทึกเสียงการสนทนา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงเชิงพรรณนาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเขียนเป็นความเรียงเชิงพรรณนาประกอบการอธิบายสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว พบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านครูผู้สอน รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนปกครอง และด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน พบว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวม ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองนักเรียนเพศหญิง มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน สูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนเพศชาย ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านครูผู้สอน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว จำแนกตามระดับชั้นของนักเรียน พบว่า โดยรวม ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาว ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา 1) ควรกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าธรรมเนียมอื่น เช่น ค่ารถรับ-ส่ง ค่าตรวจสอบสุขภาพ ค่าประกันของเสียหาย 2) ชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนหรือเปิดภาคเรียน 3) จัดเก็บค่าใช้จ่ายด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) กำหนดรายละเอียดค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนเก่าและนักเรียนใหม่ตามระดับชั้นตั้งแต่อุบาลจนถึงประถมศึกษา 5) มีเอกสารประกอบการจ่ายเงินอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ เหมาะสม 6) จัดโปรแกรมชั้นเรียนในลดค่าเล่าเรียนเมื่อแรกเข้า และ 7) ควรมีการประชุมผู้ปกครองชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองได้ทราบรายจ่ายล่วงหน้า

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านครูผู้สอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาครูผู้สอน ส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ อบรมสัมมนาความรู้ทางวิชาการและงานด้านอื่น ๆ ตามแผนปฏิบัติการโรงเรียนอนุบาลลำปาง ปีการศึกษา 2562-2564 (โรงเรียนอนุบาลลำปาง. 2564) ที่จัดโครงการพัฒนาครูผู้สอน ได้แก่ โครงการสัมมนาวิชาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนเชิงรุก เป็นต้น โดยมีงบประมาณเพียงพอต่อการพัฒนาครูผู้สอนได้รับการพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ครูผู้สอนของโรงเรียนอนุบาลลำปาง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสอน ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย มีอรรถยาศัยไม่ตรีและให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการทำงานและมาทำงานตรงเวลา ให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคต่อนักเรียน มีความรัก ความเมตตาและเอื้ออาทรต่อเด็กอย่างเท่าเทียมกัน มีบุคลิกภาพการแต่งกายเหมาะสมเป็นตัวอย่างให้เด็กนักเรียน มีอารมณ์ดียิ้มแย้มแจ่มใส รักเด็ก ตลอดจนจนพูดจาไพเราะและมีความอ่อนน้อมอยู่เสมอ ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานด้านครูผู้สอนเป็นอันดับแรก ส่วนความพึงพอใจอันดับสุดท้ายคือด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนอนุบาลลำปาง มีการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนจากผู้ปกครองไม่เกินร้อยละ 60 ของค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนภาครัฐ ซึ่งผู้ปกครองอาจเห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่แตกต่างจากโรงเรียนของรัฐที่ไม่มีค่าใช้จ่ายเป็นภาระของผู้ปกครอง และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชนกำหนดตามหลักการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนของโรงเรียนเอกชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีการจัดการศึกษาที่ดี มีชื่อเสียง มีสื่อเทคโนโลยีการสอนที่ทันสมัย ดังนั้น เมื่อบุคคลต้องมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่าคนอื่นย่อมมีความพึงพอใจลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญจรัตน์ ไอคอรย์นวบุษ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลจตุรमुख สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลจตุรमुख สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการจัดบริการนักเรียน 3) ด้านครูผู้สอน 4) ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวม ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองนักเรียนเพศหญิง มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน สูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนเพศชาย ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านครูผู้สอน ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้ปกครองเพศหญิงให้ความสำคัญกับการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยการเข้ามามีติดต่อประสานงานกับโรงเรียนหรือติดตามเว็บไซต์ของโรงเรียน เอาใจใส่บุตรหลานของตน มากกว่าผู้ปกครอง

เพศชาย จึงเห็นได้ว่าผู้ปกครองเพศหญิงส่วนใหญ่มีพึงพอใจ มีความเชื่อมั่น และมีความไว้วางใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรรัตน์ สมรูป (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลปราณี จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลปราณี จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ระดับการศึกษา และรายได้ของผู้ปกครองต่างกัน ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาที่ผู้ปกครองของนักเรียนได้เรียนสำเร็จการศึกษาทำให้มีวุฒิภาวะในการพิจารณาและการตัดสินใจที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนและมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้วยการพิจารณาจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ด้านการงานวิชาการ ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านครูผู้สอน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญจรัตน์ ไอคอรุญนวกุช (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลจตุรมุข สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลจตุรมุข จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำแนกตามระดับชั้นของนักเรียน พบว่า โดยรวม ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้เปิดสอบระดับชั้นเตรียมอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาโอกาสทางการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาให้กับเยาวชน สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา ปลุกฝังเยาวชนของชาติให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข รักความเป็นไทย ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนย่อมมีความหลากหลายในแต่ละระดับชั้นที่ได้รับทราบข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นตามสถานการณ์เกี่ยวกับนักเรียนที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้ปกครองนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเรียน จึงมีประสบการณ์และทัศนคติความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปางสู่การนำไปกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลลำปางให้มีความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทิมา ประกอบแก้ว (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินสำราญ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลแก่ง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินสำราญ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลแก่ง จังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนและด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามอาชีพ วุฒิการศึกษาและรายได้/เดือน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา 1) ควรกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าธรรมเนียมอื่น เช่น ค่ารถรับ-ส่ง ค่าตรวจสุขภาพ ค่าประกันของเสียหาย 2) ชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนหรือเปิดภาคเรียน 3) จัดเก็บค่าใช้จ่ายด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) กำหนดรายละเอียดค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนเก่าและนักเรียนใหม่ตามระดับชั้นตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษา

5) มีเอกสารประกอบการจ่ายเงินอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ เหมาะสม 6) จัดโปรแกรมชั้นเรียนในลดค่าเล่าเรียนเมื่อแรกเข้า และ 7) ควรมีการประชุมผู้ปกครองชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองได้ทราบรายจ่ายล่วงหน้า ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา มีความสำคัญต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนเอกชน ซึ่งโรงเรียนต้องมีการบริหารจัดการดูแลทุกงานได้อย่างเป็นระบบมีคุณภาพ ซึ่งงานด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองได้เข้าใจในค่าใช้จ่ายตามคุณภาพทางการศึกษา ค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าธรรมเนียมอื่น เช่น เช่น ค่ารถรับ-ส่ง ค่าตรวจสุขภาพ ค่าประกันของเสียหาย การจัดเก็บค่าใช้จ่ายด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีเอกสารประกอบการจ่ายเงินอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนควรอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปกครองนักเรียนให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนในทุกมิติอย่างคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ นาคสนิท (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนอศพพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของโรงเรียนอศพพิจิตร ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านงานบริหารทั่วไป รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงานวิชาการ ส่วนด้านงบประมาณผู้ปกครองมีความพึงพอใจน้อยที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารงานของโรงเรียนอศพพิจิตร จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจในการบริหารงานโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอื้อง โคตรหนองปิง (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา กรณีศึกษาตำบลบ้านโตน อำเภอยะยี่น จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองกลุ่มเป้าหมายที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา ต่างมุ่งหวังที่จะให้บุตรหลานได้รับการพัฒนาคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิต เป็นเด็ก ที่ เก่ง ดี มีสุข ได้รับความรัก ความเอื้ออาทร และการดูแลเอาใจใส่จากครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน จึงเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองตัดสินใจให้บุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลบ้านโตน ควรพัฒนาคุณภาพเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เป็นเด็ก เก่ง ดี มีสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในประโยชน์ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง

1.1 ควรกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970 : 608-609) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนระดับชั้นของนักเรียน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้นแล้วทำการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจากผู้ปกครองในโรงเรียนเรียนอนุบาลลำปาง โดยผ่านระบบแพลตฟอร์มออนไลน์แล้วรับแบบสอบถามจากระบบแพลตฟอร์มออนไลน์มาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วดำเนินการวิเคราะห์สรุปผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการวิจัยด้วยวิธีการทางสถิติโดยโปรแกรมสำเร็จรูป

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นการสำรวจรายการ (Check list) วิเคราะห์โดยวิธีหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ใช้สถิติวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) แล้วแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 120-121) วิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำแนกตาม

เพศ ระดับการศึกษา และระดับชั้นของนักเรียน โดยใช้สถิติค่า t-test (Independent Samples) และสถิติค่า F-test (One-Way ANOVA) แล้วนำข้อเสนอแนะของผู้ปกครองนักเรียนที่ได้จากคำถามปลายเปิดในการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเขียนเป็นความเรียงเชิงพรรณนาประกอบการอธิบาย

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

2.1 ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามจากผลคะแนนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมากำหนดเป็นข้อคำถามเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลลำปาง สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำนวน 10 คน เพื่อเป็นผู้พิจารณาตอบคำถามในการสัมภาษณ์และให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลลำปาง ในการวิจัยตามเวลา และสถานที่ที่นัดหมาย วิธีการบันทึกการสัมภาษณ์ คือ การจดบันทึก และการบันทึกเสียงการสนทนา

2.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานโรงเรียนเอกชนที่มีขนาดต่างกันที่มีผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2562). *สข.ยุคใหม่ เน้นคุณภาพ 3 ด้าน ระบุเลือก “โรงเรียนเอกชน”*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1041590>.

เกียรติศักดิ์ นาคสนิท. (2559). การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของโรงเรียนยอแซฟพิจิตร.

วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์แองกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ 2 ฉบับที่ 2, (2016), กรกฎาคม – ธันวาคม 2559.

จันทิมา ประกอบเกื้อ. (2560). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินสำราญ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลแก่ง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปัญจรัตน์ ไอลุย์นวัช. (2563). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลจตุรมุก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

พิรลรัตน์ สมรูป. (2563). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลปรางค์ จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, (2563), 47-63.

โรงเรียนอนุบาลลำปาง. (2564). *แผนปฏิบัติการโรงเรียนอนุบาลลำปาง ปีการศึกษา 2562-2564*. กาลสินธุ์ : โรงเรียนอนุบาล
ลำปาง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-
2570*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เอื้อง โคตรหนองปิง. (2559). *ปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา
กรณีศึกษาตำบลบ้านไต้ อำเภอยะยี่น จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการ
ปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and
Psychological Measurement*. 30(3), 607–610.

KSUC-P-005

**สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
conditions of curriculum administration and learning management according
to the philosophy of sufficiency economy**

**In the sufficiency educational institute under the surin primary educational
service area office 3**

สุจิต นิกสม* เผ่าพงษ์พัฒน์ บุญกะนันท์* และ กิตติวัชร ถ้วยงาม*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

*Corresponding author: 630426021012@bru.ac.th, Phaophongphat.bn@bru.ac.th and kitiwat.tn@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพ และขนาดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียง จำนวน 337 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย แบ่งออกเป็น ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นข้อความมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการประกอบด้วย สถานภาพ และขนาดของโรงเรียน ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู เกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านหน่วยการเรียนรู้ ด้านการบูรณาการ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เครื่องมือที่ใช้มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .627-.948 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .917 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามขนาดโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t-test และ สถิติ F-test ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหน่วยการเรียนรู้ ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพ และขนาดของโรงเรียน พบว่าแตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สถานศึกษาพอเพียง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the conditions of curriculum administration and learning management according to the sufficiency economy philosophy of sufficiency school administrators; under the jurisdiction of Surin Primary Educational Service Area Office 3, and 2) To compare the opinions of school administrators and teachers regarding the conditions of curriculum administration and learning management according to the Sufficiency Economy Philosophy of Sufficiency Education School administrators. Under the jurisdiction of the Surin Primary Educational Service Area Office, Area 3, classified by status. and size of the school. The sample group was school administrators and teachers. Under the jurisdiction of the Surin Primary Educational Service Area Office, Area 3, in educational institutions that have passed the Sufficiency Educational Institution Assessment, there are 337 people. The instrument used to collect data in the research is a questionnaire created by the researcher, divided into 2 parts 1. The general information of the respondents in the question is in the form of a checklist consisting of status. and size of the school 2. Opinions of school administrators and teachers Concerning the conditions of curriculum administration and learning management according to the philosophy of Sufficiency Economy by administrators of Sufficiency Educational Institutions in 4 areas: learning units Integration Media and learning resources and measurement and evaluation of teaching and learning management The machine has the characteristics of a scale of approximately 5 scale. The instrument used had a discriminatory power level between .627-.948 and a reliability value of .917. Stratified random sampling. according to school size Using a questionnaire as a research tool. Statistics used in data analysis include number, percentage, mean, standard deviation, t-test statistics and F-test statistics. The results of the research found that 1) Conditions and guidelines for managing the curriculum and learning management according to the philosophy of Sufficiency Economy of the administrators of the Sufficiency Educational Service Area Office under Surin Primary Educational Service Area Office 3, according to the opinions of the administrators. Educational institutions and teachers Overall it is at a high level. When considering each aspect, every aspect is at a high level. The aspect with the highest average is measurement and evaluation of learning activities, followed by media and learning resources. The side with the lowest average is the learning unit side, respectively. 2) Comparison of opinions of school administrators and teachers regarding the conditions of curriculum administration and learning management according to the Sufficiency Economy Philosophy of Sufficiency Economy School administrators. Under the jurisdiction of the Surin Primary Educational Service Area Office, Area 3, classified by status. and size of the school It was found that they were different in terms of media and learning resources. Statistically significant at the .05 level.

Keywords: Curriculum and Learning Management, Sufficiency Economy, Philosophy of Sufficiency School

บทนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ในหลวง รัชกาลที่ 9 พระราชทานให้เป็นแนวในการดำรงชีวิต โดย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) กำหนดแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560 , น. 6-16) โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ระบุว่าคนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขสอดคล้องกับหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2560, น. 75-78) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางแนวทางการพัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 4 ด้าน คือด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. 2560, น. 142-143) และได้เริ่มดำเนินการขยายผลเป็นสถานศึกษาพอเพียง โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือประเมินสถานศึกษาพอเพียง ในการกำกับดูแล ให้การขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงเป็นไปอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2560, น. 21)

ปัญหาของการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา จากการศึกษาพบว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดให้นักเรียน เมื่อจบการศึกษา สามารถเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ แต่ยังคงพบว่าสถานศึกษาส่วนมากมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ดังกล่าว มักมุ่งเน้นที่กิจกรรมเกษตร การปลูกพืชผักสวนครัวในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตประจำวัน (มูลนิธิยุวสถิรคุณ. 2565, น. 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จึงได้นำนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา มากำหนดทิศทางขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดพันธกิจส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสถานศึกษาพอเพียง จำนวน 233 โรงเรียน จากการรายงานของกลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่ามีสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินและประกาศเป็นสถานศึกษาพอเพียง จำนวน 170 แห่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 จึงมีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงทุกแห่งภายในปี พ.ศ.2570 เพื่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการประเมินของสถานศึกษาพอเพียงที่กำหนดไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. 2565, น. 12-129)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการศึกษาที่มีการนำมาใช้ในโรงเรียนยังไม่ชัดเจน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่จะต้องดำเนินการบริหารจัดการให้ครูใช้กระบวนการดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในการบริหารและเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการศึกษาสำหรับหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

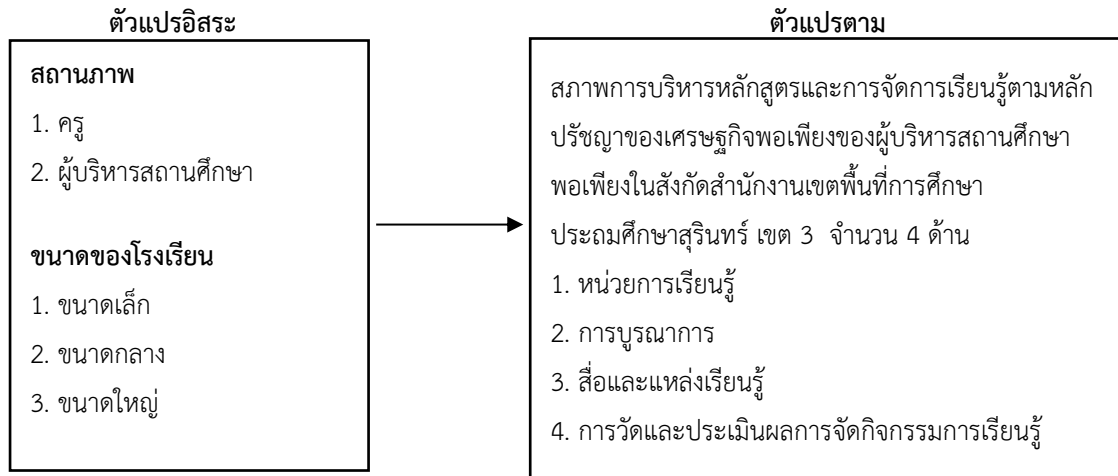
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพ และขนาดของโรงเรียน

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ยึดขอบเขตด้านเนื้อหาของกระทรวงศึกษาธิการ (2554, น. 11-18) เพื่อนำมาเป็นกรอบการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยยื่นหนังสือต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม นำส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า แบบสอบถามที่นำส่งไปจำนวน 337 ฉบับ สามารถเก็บรวบรวมมาได้ 337 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับสถานภาพ และขนาดของโรงเรียน วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และร้อยละ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามสถานภาพการทำงาน โดยใช้สถิติ t - test Independent และเปรียบเทียบตามขนาดของโรงเรียนโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ANOVA (One - way Analysis of Variance)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย สถานภาพ และขนาดของโรงเรียน ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านหน่วยการเรียนรู้ ด้านการบูรณาการ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สร้างเครื่องมือที่ใช้โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสร้างเป็น แบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา กำหนดคัดเลือก ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยผลปรากฏว่า ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่า ดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำ แบบสอบถามหาค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น ผลปรากฏว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .627-.948 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .917

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 2,698 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 170 คน และครู จำนวน 2,528 คน จากโรงเรียนจำนวน 170 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มจากประชากรโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูป ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970,608-610 ; อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2555, น.148-149) ได้กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 337 คน ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามขนาดโรงเรียน ดังนี้ 1) โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 46 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 4 คน และครู 42 คน 2) โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 226 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 16 คน และครู 250 คน 3) โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 25 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 1 คน และครู 24 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 337 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าสถิติ (Dependent t-test) โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด. 2554 : 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 – 4.50 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 – 3.50 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 – 2.50 หมายความว่า ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.50 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหน่วยการเรียนรู้ ตามลำดับ เมื่อศึกษาเป็นรายด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านหน่วยการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูใช้หน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีเครื่องมือในการดำเนินการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล การใช้หน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีการใช้หน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้ครบทุกระดับชั้น ตามลำดับ

2) ด้านการบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงครบทุกกลุ่มสาระ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงครบทุกระดับชั้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเผยแพร่เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นนำไปปรับใช้ได้ ตามลำดับ

3) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ในการบริหารงานด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสืบค้นภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามลำดับ

4) ด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดแสดง เผยแพร่ ประกวด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏในระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือในจังหวัด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูรายงานผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ ส่วน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ในการบริหารงานด้านด้านการวัดผล และประเมินผลการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพโดยรวมไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากในงานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นงานหลักและมีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการจัดการศึกษา เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนจะต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) จึงส่งผลให้สภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียน การเรียนรู้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนและผู้ปกครองได้ทราบถึงความก้าวหน้าของการเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา จึงทำให้ด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียน การเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภารัตน์ นาดี (2560, น. 104 - 107) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาพอเพียง ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมากขึ้น จึงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากในการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูเป็นตัวหลักในการจัดการเรียนรู้ โดยผู้บริหารมีหน้าที่เพียงอำนวยความสะดวกและจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้แก่ครู มากกว่าการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จึงทำให้พบว่า แตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามากขึ้นในทุกโรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดการจัดการเรียน การเรียนรู้ และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาแต่ละแห่งจึงสร้างความรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้การเปรียบเทียบตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาขนาดใหญ่มีงบประมาณและทรัพยากรทางการบริหารจัดการมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงทำให้ผลการดำเนินงานด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ของสถานศึกษาขนาดใหญ่มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา นิมทับทิม (2561, น. 77-79) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาผลการดำเนินงานของสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่มีผลการดำเนินงานของสถานศึกษาพอเพียง สูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่มีผลการดำเนินงานแตกต่างกัน คือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้จากสถานที่จริง มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการและมีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง หรือชุมชน เพื่อให้มีการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ และในการ วิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงบทบาทของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตาม ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *คู่มือประเมินและเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ*

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ปี 2554 เป็นต้นไป

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564).*

กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กฤษดา นิ่มทับทิม. (2561). *การศึกษามลภาวะดำเนินงานของสถานศึกษาพอเพียงในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่*

การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.*

ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 10). บุรีรัมย์ :*

กลุ่มวิชาทดสอบและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2556). *เศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ :*

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2565). *สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565,*

จาก <http://www.sufficiency.nida.ac.th>

วิภารัตน์ นาคี. (2560). *สภาพการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต*

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). บุรีรัมย์ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2560). *การพัฒนาแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นสำหรับ*

โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม, วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 17(3),

142-143.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*

แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติ.*

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (2562). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต3. สุรินทร์ : กลุ่มนโยบายและแผน.

KSUC-P-006

**การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน
ในเขตพื้นที่ภาคกลางด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ**
**Needs Assessment of a Development of the 21st Century Innovative Literacy
of Students in Central Area through Safe and Intelligent Agricultural Digital
Learning Ecosystem**

สุนทร เทียนงาม* นวลศรี สงสม พรพิมล นามวงศ์ และกรณิศ ทองสะอาด
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี
*Corresponding author: thiengam@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ครูและผู้บริหารในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวนทั้งสิ้น 66,342 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมจีพาวเวอร์ (G*Power) จำนวน 176 คน ภายใต้งาน Tail(s)= 1, Effect size=0.5, $\alpha=0.05$, P=0.95 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสำรวจ คือ แบบสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียนด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ ค่าความโด่งแบน ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียน จากดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Index (PNI_{modified}) พบว่าเมื่อพิจารณาความต้องการในมิติทักษะทางปัญญา ดัชนีความต้องการจำเป็นด้านทักษะการอ่านมากที่สุด ได้แก่ บอกจุดมุ่งหมาย สรุปข้อความคิดจากเรื่องที่อ่าน ด้านทักษะคณิตศาสตร์มากที่สุด ได้แก่ เรขาคณิต รูปเรขาคณิตและสมบัติของรูปเรขาคณิต แก้ปัญหาเกี่ยวกับแบบรูป วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและเขียนให้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้นได้ ด้านทักษะวิทยาศาสตร์ มากที่สุด ได้แก่ พลังงาน พลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า การอนุรักษ์พลังงาน ค่าดัชนีความต้องการพัฒนามิติทางสังคม ด้านความร่วมมือมากที่สุด ได้แก่ รับฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงของสมาชิกในกลุ่ม ความต้องการระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ จากดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Index (PNI_{modified}) พบว่าด้านทักษะพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการใช้โปรแกรมสำหรับการสืบค้น ด้านลักษณะสื่อ/รูปแบบสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มากที่สุด ได้แก่ เสียง (Sound) ด้านระบบเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ มากที่สุดได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้-จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล, ทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ทักษะเชิงนวัตกรรมเป็นทักษะสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่เด็กรุ่นใหม่จะต้องได้เรียนรู้เพื่อการอยู่รอดในการดำเนินชีวิตในอนาคต ทักษะเชิงนวัตกรรมเป็นความสามารถในการใช้ความรู้ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือ ทำให้เกิดนวัตกรรมซึ่งอาจอยู่ในรูปของความคิด วิธีการหรือสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ อาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนในบริบทใดบริบทหนึ่งหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ผู้มีจิตนวัตกรรมจะมีคุณลักษณะที่สำคัญได้แก่มองกิจกรรมต่างๆว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้ มองเห็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขด้วยนวัตกรรม เชื่อมโยงความคิดได้ดี ตั้งเป้าหมายที่ท้าทายความสามารถของตนเอง มีวินัยในตนเอง องค์กรประกอบของทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม มี 3 ประการ ได้แก่ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และ การสร้างนวัตกรรมให้เกิดผลสำเร็จ (วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุฒ พัฒนา, 2562) Erdogan (2013) ได้นิยามทักษะเชิงนวัตกรรมว่าหมายถึง การเกิดขึ้นของแนวคิดใหม่จากการมีมุมมองการศึกษาในระบบสะเต็มศึกษา OECD (1997) กล่าวว่า นวัตกรรมหมายถึงการผสมผสานเชื่อมโยงของนวัตกรรมเชิงนวัตกรรมในด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ การเกิดปรากฏการณ์ทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องในมิติของกระบวนการและผลผลิต กระบวนการ ผลผลิตและกระบวนการทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนในยุคศตวรรษที่ 21 มีพัฒนาการด้านความยืดหยุ่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะทางสังคม การผลิตและยอมรับผิดชอบ

จากการรายงานของธนาคารโลกในโครงการโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Program for International Student Assessment หรือ PISA) ปี พ.ศ. 2561 ได้ทำการประเมินทักษะของนักเรียนอายุ 15 ปี ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้เข้าร่วมการประเมิน PISA มาตั้งแต่ปี 2543 จากทั้งหมด 79 ประเทศและเขตเศรษฐกิจที่เข้าร่วมการประเมินในปี 2561 ไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 68 ในด้านการอ่าน อันดับที่ 59 ในด้านคณิตศาสตร์ และอันดับที่ 55 ในด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ประเทศไทยนำหน้าเพียงอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เท่านั้น ประมาณร้อยละ 60 ของนักเรียนได้คะแนนด้านการอ่านต่ำกว่าสมรรถนะขั้นต่ำ และร้อยละ 53 มีคะแนนไม่ถึงระดับสมรรถนะขั้นต่ำในด้านคณิตศาสตร์ ในขณะที่ร้อยละ 44 ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์สมรรถนะขั้นพื้นฐานในด้านวิทยาศาสตร์ สะท้อนให้เห็นว่าหากเด็กไทยยังมีความรู้พื้นฐานด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจะส่งผลต่อทักษะเชิงนวัตกรรมอันเป็นเป้าหมายสำคัญในอนาคตทั้งในด้านการประกอบอาชีพและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันขาดประสิทธิภาพด้วย และในอนาคตการประเมินสมรรถนะของนักเรียน PISA 2022 และ 2025 จะเน้นการประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ และมีการประเมินเพิ่มเติมด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2022)

Vallera and Bozin (2020) ศึกษาการบูรณาการสะเต็มกับความสามารถด้านเกษตรกรรมผ่านเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรม: กรณีการศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรที่อิงโครงการเป็นฐานสำหรับเด็กเล็กจนถึงประถมศึกษา พบว่า การเรียนรู้ทางเกษตรกรรมสามารถเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ Crosling, Nair & Vaithilingam (2015) ศึกษากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (CLE: Creative Learning Ecosystem) กับคุณภาพของการศึกษา (QES: Quality Education System) และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม (IC: Innovative Capacity) : กรณีศึกษาที่ชนะต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า รัฐบาล 113 ประเทศ ทั่วโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน และมีการลงทุนทรัพยากรเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีเพื่อพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของระบบการศึกษาและสมรรถนะเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา โดยพบว่าทั้ง 3 มิติมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าคุณค่าของระบบทั้ง 3 นี้ สูงกว่ากลยุทธ์การศึกษาและแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ประเทศอื่นๆ สามารถใช้เป็นต้นแบบเพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมผ่านการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมทางเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษาในเขตภาคกลางด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีพื้นฐานพร้อมในด้านความรู้ สภาพเศรษฐกิจ สังคม ชุมชนรวมถึงความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีมากกว่านักเรียนในกลุ่มภูมิภาคอื่นๆ ด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมแก่นักเรียน เช่น รูปภาพ คลิปวิดีโอกิจกรรม มัลติมีเดีย รวมถึงสื่อกิจกรรมพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย การใช้พื้นที่ต้นแบบทำการเกษตรปลอดสารพิษของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี ถือเป็นพื้นที่เหมาะกับการศึกษาวิจัยทดลองในการเป็นต้นแบบการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมทางการเกษตร

ทักษะเชิงนวัตกรรม (Innovation literacy)

ทักษะเชิงนวัตกรรมหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเชื่อมโยงแนวคิด สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมและตามธรรมชาติ ตระหนักถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง การสร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการพื้นฐานทางความคิดเพื่อเข้าใจธรรมชาติ การรู้จักปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ในหน่วยงานให้เกิดคุณค่าแก่คนในองค์กร หรืออาจกล่าวได้ว่า นวัตกรรมก็ คือการใช้ความรู้เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการบริการแบบใหม่แก่ลูกค้านั่นเอง (Yuksel and Gunce, 2017) แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาลอเมริกา (SAI) ให้ความสำคัญต่อการศึกษาแก่นักเรียนมัธยมศึกษาทุกคนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเข้าศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย พื้นฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (STEM) มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความสามารถในการประยุกต์ความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของนักเรียน (Niyazi Erdogan, 2013)

Lamrani & Abdelwahed (2018) ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในการพัฒนาทักษะด้านบุคลิกภาพ การเลี้ยงดู การศึกษา สังคม พัฒนาการ และความสำเร็จในการเรียนของนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่า หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะความใส่ใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และ การรวมกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านการเล่นบนอุปกรณ์ดิจิทัลเป็นแนวทางการเรียนตามแนวคิดมอนเตสซอรี เรียนรู้ทักษะด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นดิจิทัลและเกม ทักษะที่พัฒนาประกอบด้วย ทักษะด้านจำนวน (numeracy skills) ทักษะชีวิต (life skills) พัฒนาการทางภาษาและการพูด และพัฒนาการทางภูมิศาสตร์ Ogura et al (2007) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านกับที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างรุนแรง พบว่า เด็กนักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านสูงขึ้นอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มแรงจูงใจและความเป็นอิสระในการเรียนรู้

Erdogan et al (2013) ได้นิยามทักษะเชิงนวัตกรรมว่าหมายถึง การประสานเชื่อมโยงของแนวคิดทางนวัตกรรมและองค์ประกอบของทักษะอย่างมียุทธวิธีทั้งความสามารถด้านการอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทักษะทางด้าน การอ่านและคณิตศาสตร์จะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญต่อการทำความเข้าใจ การสรุปอ้างอิง และความคล่องแคล่ว ความสำคัญของวิทยาศาสตร์ต่อทักษะเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และใช้เป็นกรอบแนวคิดในการแสดงทักษะเชิงนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ทางสังคมเป็นรูปแบบของทักษะเชิงนวัตกรรมอย่างหนึ่ง เน้นความร่วมมือในการพยายามสร้างผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงและเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ นอกจากนี้ยังได้นิยามทักษะเชิงนวัตกรรม เป็นความสามารถส่วนบุคคลที่จะเข้าใจและใช้ข้อความ แผนภูมิ กราฟ เพื่อใช้ในการตัดสินใจและการอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์ นำมาใช้ร่วมกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)

พจนานุกรม Merriam-Webster ได้นิยามคำว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ว่าหมายถึง กลไกอันซับซ้อนที่แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ความซับซ้อนของชุมชนหน่วยต่างๆที่ทำหน้าที่เป็นสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์ต่างๆ ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นระบบการเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดในด้านสถานที่ เวลาในชีวิตประจำวัน บุคคล กลุ่มผู้เรียน เครือข่ายการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นไปตามบริบทและสถานการณ์ อาจเป็นบุคคล ตัวแทน ชุมชน หรือองค์กรด้านคอมพิวเตอร์ วิธีการเรียนรู้ที่ทันสมัย กิจกรรมอิงการสร้างสรรค์สร้างเนื้อหา ความร่วมมือ กิจกรรมฐานชุมชนและการพัฒนาทักษะ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Gutl and Chang, 2008)

Crosling, Nair & Vaithilingam (2015) ศึกษา ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (CLE: Creative Learning Ecosystem) กับระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ (QES: Quality Education System) และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม (IC: Innovative Capacity) พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์กับระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและสมรรถนะเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา แหล่งทรัพยากรในระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย การทำงานร่วมกัน การส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องสอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในระบบนิเวศการเรียนรู้ด้วย ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพขึ้นอยู่กับบูรณาการระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งก็คือการเตรียมพร้อมพื้นที่เวทีสนับสนุน การป้องกันและการส่งเสริมความร่วมมือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันสารสนเทศเพื่อนำสู่การพัฒนาความรู้ใหม่ที่มีความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งระบบ นอกจากนี้ Redmond and Macfadyen (2020) ศึกษากรอบแนวคิดการยกระดับระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน ควรมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ข้อ ในระบบนิเวศการเรียนรู้ ได้แก่ 1) โครงสร้างทางข้อมูลและเทคโนโลยี 2) การบริหารจัดการ 3) การวิเคราะห์ 4) แฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ 5) แรงจูงใจภายในและภายนอก 6) การเรียนรู้ทางสังคมและการผูกพัน 7) ความเป็นส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ในรูปแบบของการศึกษาความต้องการจำเป็น (needs assessment) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษา ปีการศึกษา 2565 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวนทั้งหมด 66,342 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมจีพาวเวอร์ (G*Power) ภายใต้เงื่อนไข Tail(s)= 1, Effect size=0.5, $\alpha=0.05$, $p=0.95$ ได้จำนวนตัวอย่าง 176 คน และมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 151 คน อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 86 เพื่อใช้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษา วิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือด้านความตรงโดยใช้วิธีประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีวัดความสอดคล้องของระบบกับจุดประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ แอปพลิเคชันกูเกิ้ลฟอร์ม (googleform) ผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด (QRcode) ด้วยการส่งหนังสือภายนอกถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมกับกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 80.1 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็น ร้อยละ 46.4 รองลงมามีอายุอยู่ระหว่าง 35-44 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นครู จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 51.1 รองลงมามีตำแหน่งเป็นครูชำนาญการ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาจบปริญญาโท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 ประสบการณ์ในการสอน 6-10 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 31.1 รองลงมา 6-10 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0

ความต้องการจำเป็นการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะของนักเรียน จากดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Index (PNI_{modified}) ในมิติทักษะทางปัญญา ดัชนีความต้องการจำเป็นด้านทักษะการอ่านมากที่สุด ได้แก่ บอกจุดมุ่งหมาย สรุปข้อความคิดจากเรื่องที่อ่าน ด้านทักษะคณิตศาสตร์มากที่สุด ได้แก่ เรขาคณิต รูปเรขาคณิตและสมบัติของรูปเรขาคณิต แก้ปัญหาเกี่ยวกับแบบรูป วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและเขียนให้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้นได้ ด้านทักษะวิทยาศาสตร์ มากที่สุด ได้แก่ พลังงาน พลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า การอนุรักษ์พลังงาน เมื่อพิจารณาดัชนีความต้องการพัฒนามิติทางสังคม ด้านความร่วมมือมากที่สุด ได้แก่ รับฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงของสมาชิกในกลุ่ม ด้านคุณภาพและความคิดริเริ่มมากที่สุด ได้แก่ ผลงานมีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร สำหรับความต้องการระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ พบว่า ด้านทักษะพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการใช้โปรแกรมสำหรับการสืบค้น ด้านลักษณะสื่อ/รูปแบบสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มากที่สุด ได้แก่ เสียง (Sound) และด้านระบบเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ มากที่สุด ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้: จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้

ความต้องการระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเกษตรปลอดภัยอัจฉริยะ จากดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Index (PNI_{modified}) พบว่า ด้านทักษะพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการใช้โปรแกรมสำหรับการสืบค้น ด้านลักษณะสื่อ/รูปแบบสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มากที่สุด ได้แก่ เสียง (Sound) ด้านระบบเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ มากที่สุดได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้:จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ พักอินทรและจิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง. (2564). "ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพ บูรณาการแนวทางทรงงาน ตามเบื้องพระยุคลบาท (SAPAE) ร่วมกับสะเต็มศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการทำโครงการสิ่งประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5". วารสารศิลปการ ศึกษาศตวรรษวิชัย. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564).
- ชนัญสรุ อรณพ ณ อยุธยา. (2562). *สื่อแวดล้อม นิเวศสื่อที่ดีเพื่อส่งเสริมสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์: Media Ecosystem*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน). หน้า
- ชาญชัย คำจำปาและภักดี โพธิ์สิงห์.(2564). “นวัตกรรมด้านการเกษตรเพื่อประโยชน์สาธารณะ” *วารสารการบริหารการ ปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น: ปีที่ 5 ฉบับที่ 3: กันยายน-ธันวาคม JOURNAL OF LOCAL GOVERNANCE AND INNOVATION: Vol. 5 No. 3.*
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2556). *การสร้างนวัตกรรม: เปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 75-90.

- ธนาวัฒน์ น้อยไธสง, จุฬารัตน์ ธรรมประทีป และทวิศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2564). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เรื่องวงจรไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*. Vol.32 No.2 : May-August 2021, pp. 146-157.
- ประกอบ กรณีกิจและคณะ. (2557). *รวมบทความเรื่อง เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา: นวัตกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 75-90.
- พิมพ์พิชา ศาสตราชัย, มารศรี หลายประพันธ์ และสมเกียรติ พลเจจิตต์ (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวสะเต็มศึกษาร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นทีม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารบัณฑิตศึกษา*. ปีที่ 18 ฉบับที่ 81 เมษายน - มิถุนายน 2564. หน้า 41- 52.
- วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้.
- สิโรตม มณีแฮด และ ปณิดา วรธนพิรุณ. (2563). ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 21 (2) เมษายน - มิถุนายน 2562.
- สุรกิจ ประางสรร, พัลลภ พิริยะสุรวงศ์ และ ปรัชญนันท์ นิลสุข (2557). รูปแบบการเรียนการสอนด้วยเว็บแควสท์โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม*. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://journal.fte.kmutnb.ac.th/upload/2014-5-2/journalFTE-Fulltext-2014-5-2-3.pdf>
- อนุพงษ์ คล้องการ, ยศวีร์ สายฟ้า และพฤติธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2563). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียน. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 3 (2) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563.
- Alexandria et al. (2009). "Enhancing Reading Literacy in Elementary Children Using Programming for Scientific Simulations." *International Journal on E-Learning*. 2009, Vol. 8 Issue 1, p57-69. 13p.
- Becker, K. & Park, K. (2011). "Effects of integrative approaches among science, technology, engineering, and mathematics (STEM) subjects on students' learning: A preliminary meta-analysis." *Journal of STEM Education*, Volume 12.
- Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Second Edition. Sage Publication Inc. Thousand Oaks, California.
- Crosling, Nair & Vaithilingam (2015). A creative learning ecosystem, quality of education and innovative capacity: a perspective from higher education. *Studies in Higher Education*, 2015. Vol. 40, No. 7, 1147–1163, <http://dx.doi.org/10.1080/03075079.2014.881342>.
- Erdogan, et al. (2013). Define Innovation Literacy: Do Robotics Programs Help Students Develop Innovation Literacy Skills ?. *International Online Journal of Educational Science*. 5 (1), 1-9.

- Johnson, B., & Christensen, L. (2004). *Educational Research: Quantitative, Qualitative and Mixed Approaches*. Second Edition. Pearson Education, Inc. Arlington Street, Boston.
- Gütl, C. & Vanessa C. (2008). Ecosystem-based Theoretical Models for Learning in Environments of the 21st Century. Vol.3 No.3
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Fort Worth, TX: Harcourt College Publishers.
- Leedy, P.D., & Ormrod, J. E. (2013). *Practical Research: Planning and Design*. Tenth edition. Pearson Education, Inc. One Lake Street, New Jersey.
- Ogura, P., Coco, L. & Bulat, J. (2007). Using Innovative Technology to Foster Reading Development Among Young Children with Severe Cognitive Impairments. *TEACHING Exceptional Children Plus*, 4(1) Article 3. Retrieved [date] from <http://escholarship.bc.edu/education/teplus/vol4/iss1/art3>
- Redmond, W.D. & Macfadyen L. P. (2020). A Framework to Leverage and Mature Learning Ecosystems. Vol. 15, No. 5, 2020
- Sen, Ay & Kiray (2021). *Computational thinking skills of gifted and talented students in integrated STEM activities based on the engineering design process: The case of robotics and 3D robot modeling*. 42. Retrieved [date] from <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100931>
- Stringer, E.T., & et al. (2010). *Integrating Teaching, Learning, and Action Research: Enhancing Instruction in the K-12 Classroom*. SAGE Publications Inc. Thousand Oaks, California.
- Wiersma, W., & Jurs, S.G. (2005). *Research Methods in Education: An introduction*. Eighth edition. Pearson Education, Inc. Arlington Street, Boston.
- Washington, C. (2015). *Virtual Learning Ecosystems: A proposed framework for integrating educational games, e-learning methods, and virtual community platforms*. Retrieved [August 14, 2022] from <https://eric.ed.gov/?id=ED560265>
- Vallera, F. L. & Bodzin, A. M. (2020). Integrating STEM with AgLIT (Agricultural Literacy Through Innovative Technology): The Efficacy of a Project-Based Curriculum for Upper-Primary Students. *International Journal of Science & Mathematics Education*. Mar 2020, Vol. 18 Issue 3, p419-439, 21 p.
- Vallera, F.L. & Bodzin, A. (2019). Integrating STEM with AgLIT (Agricultural Literacy Through Innovative Technology): The Efficacy of a Project-Based Curriculum for Upper-Primary Students. *International Journal of Science and Mathematics Education*. 18 (3) DOI:10.1007/s10763-019-09979-y
- Yuksel, A. and Gunce, N. (2017). "A model suggestion for increasing innovative literacy in vocational high schools". *International Journal of Academic Value Studies*, Vol. 3 No. 17, pp. 66-76, doi: 10. 23929/jav.658

ภาคผนวก

หน่วยงานเจ้าภาพร่วม

หน่วยงานเจ้าภาพจัดงานประชุมวิชาการ

1. หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
2. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)
3. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว)
4. หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.)
5. วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
6. มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

เครือข่ายเจ้าภาพร่วมในประเทศ (อนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์และสนับสนุนงบประมาณ)

1. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
3. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
4. วิทยาลัยกฎหมายและปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
5. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
6. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. สถาบันพระปกเกล้า
8. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
9. สมาคมดิจิทัลเพื่อการศึกษาไทย
10. บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน)
11. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
12. ร้านเอสแอนด์จี กราฟฟิค ดีไซน์ แอนด์ปริ้นท์ติ้ง

เครือข่ายเจ้าภาพร่วมในประเทศ (อนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์)

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
2. มหาวิทยาลัยนครพนม
3. สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3
4. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

5. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
6. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
7. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
9. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
10. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีตะวันออก
11. สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)
12. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
13. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
14. คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
16. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
17. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร
18. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หน่วยงานเจ้าภาพร่วมต่างประเทศ

1. An Giang University
2. Guiyang University
3. Universitas Pekalongan
4. University of Economics, Hue University
5. Hue University of Foreign Languages and International Studies
6. Souphanouvong University
7. Guangxi Minzu University
8. National Pingtung University of Science and Technology (NPUST)
9. Muhammadiyah University of Yogyakarta (UMY)
10. International Governance and Sustainability Institute (ESI)
11. Asia Pacific Security Association (ASPA)

คำสั่งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ ๐๖๘๓ / ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD”

เพื่อให้การจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ ในระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” ดังต่อไปนี้

๑. ที่ปรึกษา ประกอบด้วย

(๑) ศาสตราจารย์กิตติคุณนายแพทย์สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ ราชบัณฑิต นายกสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	
(๒) รองศาสตราจารย์ไฉ จามรมาน	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
(๓) ศาสตราจารย์ ญาณวิทย์ อลงกลด แทนออมทอง	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
(๔) ศาสตราจารย์กิตติคุณไชยวัฒน์ คำชู	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
(๕) ศาสตราจารย์พิศิษฐ์จำเนียร จวงตระกูล	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
(๖) นายกิตติ สัจจาวัฒนา	ผู้อำนวยการหน่วยบริหารและจัดการทุน ด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท)

มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางในการดำเนินงาน

๒. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

(๑) รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุฑ จันทะรี	รองประธานกรรมการ
(๓) นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ	กรรมการ
(๔) รองศาสตราจารย์สุพรรณ สุตสนธิ์	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัฒนา พึ่งพันธ์ุ	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิกร สุรมณี	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กีรวิชญ์ เพชรจุล	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัชรินทร์ ชาดัน	กรรมการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงกรด พิมพิศาล	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤชิต แสนปากดี	กรรมการ
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมร มะลาศรี	กรรมการ
(๑๒) นายสรายุทธ ฐิตะภาส	กรรมการ
(๑๓) นายลิขิต ศิริสันติเมธาคม	กรรมการ

(๑๔) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	กรรมการ
(๑๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาดรา สหัสทัศน์	กรรมการ
(๑๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิภา นาสินพร้อม	กรรมการ
(๑๗) รองศาสตราจารย์กตัญญู แก้วหานาม	กรรมการและเลขานุการ
(๑๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน กำหนดรูปแบบและกิจกรรมในการจัดประชุมทางวิชาการ และให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินการตามรูปแบบและกิจกรรมในการจัดประชุมแก่คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการจัดประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดประชุม

๓. คณะกรรมการฝ่ายบริหารงานกลาง ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิษุทธ จันทะรี	ประธานกรรมการ
(๒) รองศาสตราจารย์สุพรรณ สุตสนธิ์	กรรมการ
(๓) นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัฒนา พึ่งพันธ์ุ	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิกร สุรมณี	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวีวิษุทธิ์ เพชรจุล	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัชรินทร์ ซาตัน	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงกรด พิมพ์ศาล	กรรมการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤชิต แสนปากดี	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมร มะลาศรี	กรรมการ
(๑๑) รองศาสตราจารย์กตัญญู แก้วหานาม	กรรมการ
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาดรา สหัสทัศน์	กรรมการ
(๑๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพคุณ ทองมวล	กรรมการ
(๑๔) นายสรายุทธ ฐิตะภาส	กรรมการ
(๑๕) นายลิขิต ศิริสันติเมธาคม	กรรมการ
(๑๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ ห้วยแสน	กรรมการ
(๑๗) นางปฎิมา บุษราคัม	กรรมการ
(๑๘) นายชาติ ภูตินทราย	กรรมการ
(๑๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม	กรรมการและเลขานุการ
(๒๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐิติมา นรโภาค	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(๒๑) นางสาวนภัทรธิดา พรหมดีราช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ การวางแผน กำหนดรูปแบบการจัดงาน เสนอขออนุมัติโครงการ ติดต่อประสานงาน เพื่อเรียนเชิญวิทยากรในพิธีเปิด วิทยากรบรรยายพิเศษ วิทยากรแสดงปาฐกถาพิเศษ วิทยากรประจำกลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความวิชาการ ออกหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมนำเสนอทั้งภาคบรรยาย ไปสเตอร์ตลอดจนตอบข้อซักถามทั่วไป ประชุมวางแผน กำหนดรูปแบบวิธีการจัดงาน ระหว่างมหาวิทยาลัย กาฬสินธุ์ หน่วยงานภาคีร่วมจัด ตลอดจนการเชิญคณะกรรมการจัดงานประชุมเพื่อสรุปความก้าวหน้า การดำเนินงานตลอดช่วงการจัดเตรียมการจัดการประชุม และอื่น ๆ

๔. คณะกรรมการฝ่ายจัดการประชุมระดับชาติ ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมร มะลาศรี	ประธานกรรมการ
(๒) รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และนวัตกรรมการศึกษาทุกฝ่าย	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และนวัตกรรมการศึกษาทุกฝ่าย	กรรมการ
(๔) หัวหน้าสาขาวิชาหรือวิชาเอกสังกัดคณะศึกษาศาสตร์ และนวัตกรรมการศึกษา	กรรมการ
(๕) คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา	กรรมการ
(๖) บุคลากรสายสนับสนุนสังกัดคณะศึกษาศาสตร์ และนวัตกรรมการศึกษา	กรรมการ
(๗) รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะศึกษาศาสตร์ และนวัตกรรมการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ
(๘) นายวิศรุต ผดุงเกียรติคุณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนดำเนินการจัดการประชุมในระดับชาติ ประสานงาน และบันทึก สรุปข้อมูลในการนำเสนอผลงานวิจัยภาคภาษาไทย และอำนวยความสะดวกในการจัดการประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดประชุมและอื่น ๆ

๕. คณะกรรมการฝ่ายจัดการประชุมระดับนานาชาติ ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาดรา สหัสทัศน์	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนุชชิตา สุภัควนิช	กรรมการ
(๓) Mr. Jonathan Wary	กรรมการ
(๔) Mr. Jake Joshua Lomuntad Cachero	กรรมการ
(๕) นางสาวนฤตา หงษ์ษา	กรรมการ
(๖) นางสาวภัทราภรณ์ วาทะวัฒน์	กรรมการ
(๗) นางวิลาวลัย ทองสุขแก้ง	กรรมการ
(๘) นายธีติพล วิมุขตานนท์	กรรมการ
(๙) นางสาวกมลพัฒน์ ไชยสงคราม	กรรมการ
(๑๐) นางสาวพจมาน อินทร์อุดม	กรรมการ
(๑๑) นายศุภกวีต ทาทอง	กรรมการ
(๑๒) นายนนท์ภูธร เวียงอินทร์	กรรมการ
(๑๓) นางสาวอัญมณี ไกยรัตน์	กรรมการ
(๑๔) นางมณีกาญจน์ พรหมจรรย์	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนดำเนินการจัดการประชุมในระดับนานาชาติ ประสานงาน ตลอดจนแปลเอกสารและบันทึก สรุปข้อมูลในการนำเสนอผลงานวิจัยภาคภาษาอังกฤษ และอำนวยความสะดวกในการจัดการประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดประชุม และอื่น ๆ

๖. คณะกรรมการฝ่ายกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย

(๑) รองศาสตราจารย์กตัญญู แก้วหาหนาม	ประธานกรรมการ
(๒) รองศาสตราจารย์ปาริชา มารี เคน	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ ห้วยแสน	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำภาศรี พอค้า	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณางค์ รัตนานิคม	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธันชพงษ์ วั่งคำหาญ	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกยูร ดวงอุปมา	กรรมการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาณนรงค์ ชมนาวัง	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชชาภรณ์ วันโย	กรรมการ
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑามาศ เจียมสาธิต	กรรมการ
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาดรา สหัสทัศน์	กรรมการ
(๑๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศกดิ์สิทธิ์ ฤทธิกลิ่น	กรรมการ
(๑๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุรางค์กุล	กรรมการ
(๑๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จริยา อินทนิล	กรรมการ
(๑๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินดา กมลเขต	กรรมการ
(๑๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑนา ทองสุพล	กรรมการ
(๑๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยฉัฐ โตอ่อน	กรรมการ
(๑๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นรงค์ วิชาผา	กรรมการ
(๒๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี อนุชา ศรีบุรีรัมย์	กรรมการ
(๒๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพนธ์ เนียมสา	กรรมการ
(๒๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปฐนิกา ฉายเสมแสง	กรรมการ
(๒๓) นางสาวแก้วตา สุตรสุวรรณ	กรรมการ
(๒๔) นายอภิเชษฐ เสมอใจ	กรรมการ
(๒๕) นางสาวอัจฉรา ชุมพล	กรรมการ
(๒๖) นายวรพจน์ สมมูล	กรรมการ
(๒๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณธิตา ยลวิลาศ	กรรมการและเลขานุการ
(๒๘) นางสาวพรพิทักษ์ เข้มบาสัตย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(๒๙) นางสาวนภัทรธิตา พรหมดีราช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนงาน ประสานงานสถาบันและหน่วยงานภายนอกในการส่งบทความ กำหนดรูปแบบการจัดทำบทความ รวบรวมบทความ ที่ผู้สมัครผ่านทาง online และจัดทำเอกสารบทความทาง วิชาการประกอบการประชุม ประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และพิจารณาคัดกรองบทความในเบื้องต้น ติดตามการจัดส่งบทความ แจ้งตอบรับการนำเสนอบทความ กำหนดรูปแบบเล่มรวมผลงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ และอื่น ๆ

๗. คณะกรรมการฝ่ายระดมทุนและประสานความร่วมมือ ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัชรินทร์ ชาติตัน	ประธานกรรมการ
(๒) นายบัญชา เหลือผล	รองประธานกรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายรุ่ง ไชยกำบัง	กรรมการ
(๔) นางสาวมณฑกานต์ ทুমมาวดี	กรรมการ
(๕) นางสาวนิศากร สรรพเลิศ	กรรมการ
(๖) นางสาวสดชื่น อุดอามาตย์	กรรมการ
(๗) นางสาวลักษณ จิตติมงคล	กรรมการและเลขานุการ
(๘) นายสุขสันต์ พรหมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ การวางแผน ประสานงานหน่วยงานภายนอกในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และอื่น ๆ

๘. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และสารสนเทศ ประกอบด้วย

(๑) นายลิขิต ศิริสันติเมธาคม	ประธานกรรมการ
(๒) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	รองประธานกรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุกูล แก่นจันทร์	กรรมการ
(๔) นายเกียรติพงษ์ เจริญจิตต์	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกเนตร พิณีจาด่านกลาง	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัควรินทร์ มานะสิริสิทธิ์	กรรมการ
(๗) นายวิจิตร ศิริกิจ	กรรมการ
(๘) นายธีรนนท์ ชันดี	กรรมการ
(๙) นางสาวอารยา ลานน้ำเที่ยง	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา ธีระกุล	กรรมการ
(๑๑) นายรัฐพล มีลาภสม	กรรมการ
(๑๒) นางกันทิมา ศิริสันติเมธาคม	กรรมการ
(๑๓) นางสาวมณฑนา จันสุณา	กรรมการ
(๑๔) นายวรรณพล พิมพะสาตี	กรรมการ
(๑๕) นางสาวเนตรดาราร จันทรอูตส่าห์	กรรมการ
(๑๖) นายศาสตรา มุลวิไล	กรรมการ
(๑๗) นายเกษมศักดิ์ ทองตัน	กรรมการ
(๑๘) นายปิยะ สร้อยอุดม	กรรมการ
(๒๐) นายเทวฤทธิ์ ภูดี	กรรมการ
(๒๑) ว่าที่ร้อยตรีพิชิตชัย บุญแสน	กรรมการ
(๒๒) นายปิยะ บุญราช	กรรมการ
(๒๓) นายมานพ คำประเทือง	กรรมการ
(๒๔) นางสาวศตพร คนหาญ	กรรมการ
(๒๕) นายอชิตพล ดีเลิศ	กรรมการ
(๒๖) นายวินัย ชุ่มอภัย	กรรมการ
(๒๗) นายวีรพล คำสุวรรณ	กรรมการ

(๒๘) นายธนดล บุญมี	กรรมการ
(๒๙) นางสาวพรนภา หมั่นเรียน	กรรมการ
(๓๐) นางสาวสุนันทา จันมีวงษ์	กรรมการ
(๓๑) นางสาวสุกัญญา ชะกิจ	กรรมการ
(๓๒) นายณัฐพล วารินทร์	กรรมการ
(๓๓) นางสาวศรินทิพย์ ช้ายจันทิก	กรรมการ
(๓๔) นายจรรยา ราชจำปา	กรรมการ
(๓๕) นายชัยสิทธิ์ มูลแพงศรี	กรรมการ
(๓๖) นายประจักษ์ อิ่มประสงค์	กรรมการ
(๓๗) นางสาวหงษ์ฟ้า ค่ายศ	กรรมการและเลขานุการ
(๓๘) นางสาวปนัดดา โมกขะรัตน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ ในการวางแผนงาน กำหนดรูปแบบประชาสัมพันธ์การจัดงานผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ อาทิ website สื่อประชาสัมพันธ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผลงานทางวิชาการและผลงานที่ร่วมแสดงนิทรรศการ และเก็บบันทึกภาพระหว่างจัดประชุม ตลอดจนความเรียบร้อยของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการจัดประชุมในห้องประชุม และห้องประชุมกลุ่มย่อย การจัดงานแถลงข่าว และอื่น ๆ

๙. คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียนและเอกสารประกอบการประชุม ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวีวิชญ์ เพชรจุล	ประธานกรรมการ
(๒) นายจักรินทร์ ตริอินทอง	กรรมการ
(๓) นายเอกรินทร์ สารีพัว	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิระนนท์ อินทรีย์	กรรมการ
(๕) นางสาวอภิญา ภูมิสายดอน	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายัญ พันธุ์สมบูรณ์	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา ธีระกุล	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุกูล แก่นจันทร์	กรรมการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริกาญดา ธนาสุวรรณ	กรรมการ
(๑๐) นายวุฒิ รัตนวิชัย	กรรมการ
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริญดา แข็งขัน	กรรมการ
(๑๒) นายอยุธยา คงปิ่น	กรรมการ
(๑๓) นางสาวปญญาสา ซารีรักษ์	กรรมการ
(๑๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรเมธ ภูสามารถ	กรรมการ
(๑๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิรัฐติ ธรรมศิริ	กรรมการ
(๑๖) นายนพรัตน์ ผกาเชิด	กรรมการ
(๑๗) นางสาวทิพย์สุดา บุญมาพัน	กรรมการ
(๑๘) นายณัฐวัฒน์ ต้นพล	กรรมการ
(๑๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมจิตร ก้นธำพรหม	กรรมการ
(๒๐) นายศราวุธ ดวงมะวงศ์	กรรมการ
(๒๑) นางสาวชโลธร อัมพร	กรรมการ
(๒๒) นางสาวภลิตา วรรณนะวาสิน	กรรมการ

(๒๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชรินทร์ญา โสอินทร์	กรรมการ
(๒๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไร กุลบุญ	กรรมการ
(๒๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิภา รัตน์กร	กรรมการ
(๒๖) นางศิวาพร สีตาบุตร	กรรมการ
(๒๗) นายเกษม เซตะวัน	กรรมการ
(๒๘) นายบุญถม ทับสมบัติ	กรรมการ
(๒๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยนันท์ ชมนาวัง	กรรมการ
(๓๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร	กรรมการ
(๓๑) นางสาวแก้วตา สุตรสุวรรณ	กรรมการ
(๓๒) นายวรมัน ไม้เจริญ	กรรมการ
(๓๓) นางสาวสุภาภรณ์ ภูจิตทอง	กรรมการ
(๓๔) นางสาวนิตญา แน่นอุดร	กรรมการ
(๓๕) นางกนกวรรณ ตรีเพชร	กรรมการ
(๓๖) นางสาวพิศมร สระศาสตร์	กรรมการ
(๓๗) นางจริญญา เกษนัส	กรรมการ
(๓๘) นางสาวจุฬารัตน์ สุกิจมงคลกุล	กรรมการ
(๓๙) นายวิระจิตร คุณราษฎร์	กรรมการ
(๔๐) นางสาวจันทร์จิรา ตลับแก้ว	กรรมการ
(๔๑) นางสาวฐณน นามชัย	กรรมการ
(๔๒) นางสาวสุทธินันท์ เจริญไวย์	กรรมการ
(๔๓) นายวุฒิชัย สุรินทร์	กรรมการ
(๔๔) นายราชิต แก้วอาสา	กรรมการ
(๔๕) นายณัฐพล วารินทร์	กรรมการ
(๔๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะฉัตร วิริยะอำไพวงศ์	กรรมการและเลขานุการ
(๔๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุพงษ์ ทานกระโทก	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ การวางแผน กำหนดรูปแบบ วิธีการรับลงทะเบียนโดยการใช้เครื่อง RFID สำหรับผู้สมัครเข้าร่วมประชุม การจัดเตรียมเอกสารประกอบการประชุม ประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องระหว่างนักวิจัย ผู้นำเสนอผลงานทั้งภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ ผู้เข้าร่วมประชุมและประสาน งานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแต่ละฝ่าย และอื่น ๆ

๑๐. คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐิติมา นรโภค	รองประธานกรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภคคิปป ไกรโสดา	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาริยา ป้องศิริ	กรรมการ
(๕) นางสาวทิพย์สุดา บุญมาทัน	กรรมการ
(๖) นายณัฐวัฒน์ ต้นพล	กรรมการ
(๗) นายนิศย์ นามวงษ์	กรรมการ
(๘) นางสาวศรุดา หมูโยธา	กรรมการ

(๙) นางสาวสุมาลา นันบุญ	กรรมการ
(๑๐) นางสาวกฤติกา สุวรรณเรือง	กรรมการ
(๑๑) นางสาวอภิญญา แสบงบาล	กรรมการ
(๑๒) ว่าที่ร้อยตรีหญิงภาวิณี ไชยรักษ์	กรรมการ
(๑๓) นางสาวจุฬารัตน์ สุภีร์คำ	กรรมการ
(๑๔) นางจิตาภา เจริญธรรม	กรรมการ
(๑๕) นางสาวหทัยา วิระพันธ์	กรรมการ
(๑๖) นางจตุพร พิณีจนิก	กรรมการและเลขานุการ
(๑๗) นางสาวนภัทรธิดา พรหมดีราช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน กำหนดรูปแบบพิธีการ ขั้นตอนและกิจกรรมในพิธีเปิด - ปิด คำกล่าวเปิด - ปิด จัดเตรียมและฝึกซ้อมกำหนดการด้านพิธีการต่าง ๆ ทั้งก่อนการประชุม ระหว่างการประชุม และหลังเสร็จสิ้นการประชุม กำหนดผู้รับผิดชอบให้การดำเนินงานจัดประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ รายงานผลการเตรียมความพร้อมของคณะทำงานให้ที่ประชุมทราบก่อนและหลังการจัดงาน ประสานงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแต่ละฝ่ายและอื่น ๆ

๑๑. คณะกรรมการฝ่ายงานเลี้ยงรับรอง ประกอบด้วย

(๑) นางปฎิมา บุขุราคัม	ประธานกรรมการ
(๒) นางสาวกรรณิการ์ เดชประเสริฐ	กรรมการ
(๓) นางสาวพรพิมล สืบสำราญ	กรรมการ
(๔) นางสาวมธุรส เก่งกว่าสิงห์	กรรมการ
(๕) นางสาวณัฐธัญชา ทองโชติ	กรรมการ
(๖) นางสาวสุชาดา อุทัยกลม	กรรมการ
(๗) นางสุพรรณิการ์ ผาดงยาง	กรรมการ
(๘) นางสาวพัชรีทรัพย์ ใจเอื้อ	กรรมการ
(๙) นางสาวจันทิมา จุฑาคักดิ์	กรรมการ
(๑๐) นางสาวกัณท์ภีรมย์ สุดสนธิ์	กรรมการ
(๑๑) นางสาววรรณวิสาข์ จันทร์สมัย	กรรมการ
(๑๒) นางพิภัทรา จักรนามน	กรรมการ
(๑๓) นางสาวกาญจนา คำวาริห์	กรรมการ
(๑๔) นางสาวปาหนัน นันตะนัน	กรรมการ
(๑๕) นางวันเพ็ญ มองเพชร	กรรมการ
(๑๖) นางสาวมณีเนตร ยลละออ	กรรมการ
(๑๗) นางสุพรรณิ หมายเทียมกลาง	กรรมการ
(๑๘) นางศศิประภา ชนะบุญ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ การวางแผนงาน ประสานงานด้านการเตรียมงานเลี้ยงรับรองสำหรับผู้เข้าร่วมงาน และอื่น ๆ

๑๒. คณะกรรมการฝ่ายรับรองผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยากรหลัก ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิกร สุรมณี	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัควรินทร์ มานะสิริสิทธิ์	รองประธานกรรมการ
(๓) นางสาวสุรีวรรณ เดชบุรีรัมย์	กรรมการ
(๔) นางสาวอรลดา โนนคำ	กรรมการ
(๕) นางวันเพ็ญ มองเพชร	กรรมการ
(๖) นางสาวปาหนัน นันตะนัย	กรรมการ
(๗) นางสาวรุ่งทิภา คำประสาร	กรรมการ
(๘) นางสาวที่ศราพร ไกยะฝ้าย	กรรมการ
(๙) นางสุภาพร จำพล	กรรมการ
(๑๐) นางอรพินท์ กมลวิบูลย์	กรรมการและเลขานุการ
(๑๑) นางสาวกนกรัตน์ บุตรแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนงาน ประสานงานด้านการเตรียมการรับรองสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยากรหลัก และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องภายในงาน

๑๓. คณะกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ ห้วยแสน	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย ภูลายดอก	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรนุช สีหามาลา	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญณรงค์ ชมนาวัง	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยนันท์ ชมนาวัง	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์หนูเดือน สาระบุตร	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชชาภรณ์ วินโย	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฟุ้งเกียรติ มหิพันธ์	กรรมการ
(๙) นางมยุรดา มหิพันธ์	กรรมการ
(๑๐) นางสุภาพร พุ่มรีว	กรรมการ
(๑๑) นายณัฐพงษ์ เจนวิพากษ์	กรรมการ
(๑๒) นายบุญยศ คำจิแจ่ม	กรรมการ
(๑๓) นายเกียรติพงษ์ เจริญจิตต์	กรรมการ
(๑๔) นางสาวอภิญา ภูมิสายตอน	กรรมการ
(๑๕) นางสาวทอรุ่ง ประนิล	กรรมการ
(๑๖) นายวิระจิตร คุณราชฤทธิ์	กรรมการ
(๑๗) นางสาวฐณน นารชัย	กรรมการ
(๑๘) นางพนอจิต นิติสุข	กรรมการและเลขานุการ
(๑๙) นางสาวพนิดา วงศ์ปรีดี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน ควบคุม ตลอดจนการประสานงานด้านการจัดเตรียมด้านอาหาร และเครื่องดื่มตลอดการจัดประชุม สำหรับผู้เข้าร่วมการประชุม คณะวิทยากร ประสานงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละฝ่าย และอื่น ๆ

๑๔. คณะกรรมการฝ่ายอาคารสถานที่ ประกอบด้วย

(๑) นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ	ประธานกรรมการ
(๒) นายลิขิต ศิริสันติเมธาคม	รองประธานกรรมการ
(๓) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	กรรมการ
(๔) นายบัณฑิต สุริยวงศ์พงศา	กรรมการ
(๕) นายสิทธิศักดิ์ เรืองฤทธิ์	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัทธา เหมันต์	กรรมการ
(๗) นายหอมหวน ตาสาโรจน์	กรรมการ
(๘) นายชัยพิชิต ป็องวิชัย	กรรมการ
(๙) นายภาณุวัฒน์ ถวิลการ	กรรมการ
(๑๐) นายอนุวัฒน์ ชัยช่วย	กรรมการ
(๑๑) นายประจักษ์ อิมประสงค์	กรรมการ
(๑๒) นายบรรลุ คงเจริญ	กรรมการ
(๑๓) นายสาคร พันผาด	กรรมการ
(๑๔) นายชัยสิทธิ์ มูลแพงศรี	กรรมการ
(๑๕) นายสุริยันต์ วงอานาม	กรรมการ
(๑๖) นายนิรัน ภูต้อกลม	กรรมการ
(๑๗) นายสมเพชร กระดม	กรรมการ
(๑๘) นายคำพา บรรณามล	กรรมการ
(๑๙) นายสาคร นาชัยเริ่ม	กรรมการ
(๒๐) นายสิทธิศักดิ์ การปั้น	กรรมการ
(๒๑) นายสมชาย สิ้นธุ์โคตร	กรรมการ
(๒๒) นายวุฒิชัย สุรินทร์	กรรมการ
(๒๓) นายวิระ สุขเกษม	กรรมการ
(๒๔) นายเกรียงศักดิ์ โพธิรัตน์	กรรมการ
(๒๕) นางจินตนา นาทาแสง	กรรมการ
(๒๖) นายชาติวันชัย ฆารเสถียร	กรรมการ
(๒๗) นายสัญญา ภูนาสูง	กรรมการ
(๒๘) นายพิละนันท์ อิมสะอาด	กรรมการ
(๒๙) นายประมาณ เทพพร	กรรมการ
(๓๐) นายพงษ์พันธ์ ทวาศรี	กรรมการ
(๒๑) นายวิระสันต์ วิระพันธ์	กรรมการ
(๓๒) นายบวรนันท์ กุดวงศ์แก้ว	กรรมการ
(๓๓) นายธีระศักดิ์ บุญเกตุ	กรรมการ
(๓๔) นายวุฒันต์ ศรีวิเศษ	กรรมการ
(๓๕) นายวัชรินทร์ ฆารโสภณ	กรรมการ
(๓๖) นางสาวพิศมัย สร้อยสีทา	กรรมการ
(๓๗) นายจักราวุธ ฉายจรุง	กรรมการ
(๓๘) นายวุฒินันท์ ชุตนอก	กรรมการ

(๓๙) นางสาวหทัยา วิระพันธุ์	กรรมการ
(๔๐) นายนิยม จันทวงศ์	กรรมการ
(๔๑) นางวันเพ็ญ มงเพชร	กรรมการ
(๔๒) นางสาวสุวิวรรณ เดชบุรีรัมย์	กรรมการ
(๔๓) นางสาวอรลดา โนนคำ	กรรมการ
(๔๔) นางสาวปาหนัน นันตะนัย	กรรมการ
(๔๕) นางสาวรุ่งทิวา คำประสาร	กรรมการ
(๔๖) นายสุเทพ โสภภาพาน	กรรมการ
(๔๗) นายชัยณรงค์ ทรัพย์โชติ	กรรมการ
(๔๘) นายไมตรี กำจร	กรรมการ
(๔๙) นายทองสุข นาเสถียร	กรรมการ
(๕๐) นายทวีพงษ์ ปริจำรัส	กรรมการ
(๕๑) นายदनัย คำไชโย	กรรมการ
(๕๒) นายอภิชาติ พรหมรักษ์	กรรมการ
(๕๓) นายสาธิต สารคำ	กรรมการ
(๕๔) นายวุฒิชัย ก้าวประดับ	กรรมการ
(๕๕) นายพล เขียวสด	กรรมการ
(๕๖) นายพรสิวรรณ จุฑาสัตย์	กรรมการ
(๕๗) นายทศพร อุทสิง	กรรมการ
(๕๘) นายชยพล ดื่อดอกบัว	กรรมการ
(๕๙) นายหนูรัตน์ ผิวผัน	กรรมการ
(๖๐) นายคมสันต์ มฤกุล	กรรมการ
(๖๑) นายสุภชัย ภูมาสี	กรรมการ
(๖๒) นายนิกรณ ดุงศรีแก้ว	กรรมการ
(๖๓) นายไชยพร ไช้สมบัติ	กรรมการ
(๖๔) นายชาติ ภูตินทราย	กรรมการและเลขานุการ
(๖๕) นายณรงค์ฤทธิ์ พลสินธุ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ ในการวางแผน ควบคุม การประสานงานด้านการจัดเตรียมความพร้อมด้านสถานที่จัดการประชุม สถานที่จัดนิทรรศการ สถานที่เลี้ยงรับรอง สถานที่รับประทานอาหารคณะวิทยากร ผู้เข้าร่วมประชุม สถานที่จอดรถ และอื่น ๆ

๑๕. คณะกรรมการฝ่ายยานพาหนะ ประกอบด้วย

(๑) นายชาติ ภูตินทราย	ประธานกรรมการ
(๒) นายอัครเดช ปัตถารัตน์	กรรมการ
(๓) นายปรัชญา โคตะวินนท	กรรมการ
(๔) นายวีระชัย ทองธารา	กรรมการ
(๕) นายประดิษฐ์ กั้วมาลา	กรรมการ
(๖) นายวัชรพงษ์ สุขบรม	กรรมการ
(๗) นายชัชชัย บัญชา	กรรมการ

(๘) นายธราดล บุญโสดา	กรรมการ
(๙) นายสมชัย ชินคีรี	กรรมการ
(๑๐) นายวิทวัส บุญใหญ่	กรรมการ
(๑๑) นางสาวพิชญภาภา บุญเริ่ม	กรรมการและเลขานุการ
(๑๒) นายพัฒนพงษ์ ศรีเมือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน ควบคุม กำกับ การจัดเตรียมยานพาหนะเพื่อรับส่งคณะวิทยากร แขกรับเชิญ ผู้เข้าร่วมประชุม ระหว่างที่พักถึงที่ประชุม สนามบินถึงที่ประชุม ตลอดจนความพร้อมด้านยานพาหนะตลอด ช่วงการจัดประชุมวิชาการ และอื่น ๆ

๑๖. คณะกรรมการฝ่ายการเงินและพัสดุ ประกอบด้วย

(๑) นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ	ประธานกรรมการ
(๒) นางสาวพิมพ์พิมพ์ สือตตะ	กรรมการ
(๓) นางสาวกมลวรรณ โพธิรัตน์	กรรมการ
(๔) นางสาวมณฑิตา ภูงามแจ้ง	กรรมการ
(๕) นางสาวบุญเลิศ อิมสำอางค์	กรรมการ
(๖) นางสาวรวิภา สัมปยุญา	กรรมการ
(๗) นางสาวพนารัตน์ สุวรรณพันธ์	กรรมการ
(๘) นางพัชรนันท์ ศักดิ์วงษ์	กรรมการ
(๙) นางสาวมยุรี กำจร	กรรมการ
(๑๐) นางสาวกัญญา โคตรสีลา	กรรมการ
(๑๑) นางสาวปาหนัน นันตะนัย	กรรมการ
(๑๒) นายแสงสุรีย์ นันททรัพย์	กรรมการ
(๑๓) นางสาวกาญจนา คำวาริห์	กรรมการ
(๑๔) นางพิภัทรา จักรนามน	กรรมการ
(๑๕) นางสุพรรณณี หมายเทียมกลาง	กรรมการ
(๑๖) นางวันเพ็ญ มองเพชร	กรรมการ
(๑๗) นายแสงสุรีย์ นันททรัพย์	กรรมการ
(๑๘) นางสาวมณีเนตร ยลละออ	กรรมการ
(๑๙) นางสาวกาญจนา คำวาริห์	กรรมการ
(๒๐) นางสมบัติมา ร้อยพิลา	กรรมการและเลขานุการ
(๒๑) นางชญัญญาชู แสงแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนงาน ควบคุม กำกับ จัดซื้อจัดจ้างวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการจัดประชุม การเตรียมเอกสาร เพื่อเบิกจ่ายตามหลักฐานการเบิกจ่ายทั้งก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน ภายหลังเสร็จสิ้น การดำเนินงาน ตลอดจนการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านการเงินและพัสดุ ให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์และระเบียบที่กำหนด และอื่น ๆ

๑๗. คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับและจัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤชิต แสนปากดี	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จริยา อินทนิล	กรรมการ

(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินดา กมลเขต	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกเนตร พินิจดำนกลาง	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครเจตน์ ชัยภูมิ	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา ศิริชาติ	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปารมี ลางคูลานนท์	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฟุ้งเกียรติ มหิพันธ์	กรรมการ
(๙) ว่าที่ร้อยตรีเกริกไกร นรภาร	กรรมการ
(๑๐) นายธวัชชัย เคหะบาล	กรรมการ
(๑๑) นายธีรนนท์ ชันดี	กรรมการ
(๑๒) นางสาวพรพิทักษ์ เข้มบาสัตย์	กรรมการ
(๑๓) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	กรรมการ
(๑๔) นางสาวนิลวรรณ สายสมบัติ	กรรมการ
(๑๕) นายภูมิ หมั่นพลศรี	กรรมการ
(๑๖) นางมยุรดา มหิพันธ์	กรรมการ
(๑๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา นาจันทอง	กรรมการและเลขานุการ
(๑๘) นางสาวอารยา ลาน้ำเที่ยง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนและกำหนดรูปแบบการศึกษาดูงาน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ และอื่น ๆ

๑๘. คณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมการแสดงผลงานและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัฒนา พึ่งพันธ์	ประธานกรรมการ
(๒) นางปฎิมา บุขราคม	รองประธานกรรมการ
(๓) นายณรงค์ อุไรโคตร	กรรมการ
(๔) นายภานุพงษ์ แสนปากดี	กรรมการ
(๕) นางสาววิรัชดา พรหมคำบุตร	กรรมการ
(๖) นายอรรคเดช อิมพัฒน์	กรรมการ
(๗) นางสาวสุดาทิพย์ เกาะสมบัติ	กรรมการ
(๘) นางสาวจันทร์จิรา ตลับแก้ว	กรรมการ
(๙) นายจรรยาท ภูกิจนิน	กรรมการ
(๑๐) นางสาวกาญจนา สุภีร์คำ	กรรมการ
(๑๑) นางสร้อยญา ศรีพุทธิรัตน์	กรรมการ
(๑๒) นางธีรารัสม์ ผลไชย	กรรมการ
(๑๓) นางโชติกา ชันธีรัตน์	กรรมการ
(๑๔) นางสาวชุตติภา โคนกือษา	กรรมการ
(๑๕) นายเสถียร กาสารัง	กรรมการ
(๑๖) นายเดชา บุ่งอุทุม	กรรมการและเลขานุการ
(๑๗) นางสาวธิดาวรรณ ยนต์ชัย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(๑๘) นายวิฑธวัฒน์ ฤทธิรุ่ง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนและกำหนดรูปแบบการจัดให้มีกิจกรรมการแสดง ประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกในการจัดการแสดงในพิธีเปิด และงานเลี้ยงต้อนรับแขกผู้มีเกียรติ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย และผู้เข้าร่วมงานประชุมวิชาการทั้งในและต่างประเทศ และอื่น ๆ

๑๙. คณะกรรมการฝ่ายออกแบบและจัดทำภาพจำลองเสมือนจริง (๓D) ประกอบด้วย

(๑) นายสรายุทธ ฐิตะภาส	ประธานกรรมการ
(๒) นางสาวหทัยา สิงห์ศรี	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กำธร สารวรรณ	กรรมการ
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑนา ทองสุพล	กรรมการ
(๖) นายอภิชัย สารทอง	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพนธ์ เนียมสา	กรรมการและเลขานุการ
(๘) นางสาวธันยนันท์ พิมพะสาสิทธิ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผนและกำหนดรูปแบบการจัดงานสถาปัตยกรรม อาคารและสถานที่ในการจัดงานประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เสมือนจริงด้วยระบบภาพสามมิติ ตลอดจนการบรรยายและนำเสนอ ให้เข้าใจภาพโดยรวมของการจัดงานในครั้งนี้

๒๐. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำโลโก้และเกียรติบัตร ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพคุณ ทองมวล	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติดา สุรงค์กุล	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปนัดดา สังข์ศรีแก้ว	กรรมการ
(๔) นางถนอมรัตน์ มหาชัย	กรรมการ
(๕) นางสาวสุภาพร ร้อยพิลา	กรรมการ
(๖) นางสมทรัพย์ มาตย์วิเศษ	กรรมการ
(๗) นายศาสตรา มุลวิไล	กรรมการ
(๘) นางปิยะฉัตร โยธารินทร์	กรรมการ
(๙) นางพีรภา ภูพวก	กรรมการ
(๑๐) นางสาวมยุรี ฤทธิไชย	กรรมการ
(๑๑) นายอาวุธ โสเพ็ง	กรรมการ
(๑๒) นางสาวจิราภา นาครินทร์	กรรมการ
(๑๓) นางสาวสุภาณี ศรีอุทธา	กรรมการ
(๑๔) นายปิยะพงศ์ อิศรณวัฒน์	กรรมการ
(๑๕) นางสาวพัชรรัตน์ บุญสร้อย	กรรมการ
(๑๖) นางสุภัคชรี โคตรพัฒน์	กรรมการ
(๑๗) นางปุณณนุช จันทร์สมุด	กรรมการ
(๑๘) นายเลอพงศ์ ไกรยะสา	กรรมการ
(๑๙) นางสาวดวงเดือน อิมประสงค์ บุญใหญ่	กรรมการ
(๒๐) นางสาวสุวิภา ยอดแก้ว	กรรมการ
(๒๑) นางสาวนฤมล ตะธง	กรรมการ
(๒๒) นางสาวนิตยา สารุชาติ	กรรมการ

(๒๓) นายวรพจน์ สมมูล

กรรมการและเลขานุการ

(๒๔) นายสนามชัย บริบูรณ์

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน กำหนดรูปแบบเกียรติบัตร และจัดพิมพ์เกียรติบัตรให้แก่ผู้เข้าร่วมนำเสนอ บทความและโปสเตอร์ และจัดพิมพ์เกียรติบัตรให้แก่ผู้ที่ได้รับรางวัลบทความดีเด่น และโปสเตอร์ดีเด่น ด้านวิทยาศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์

๒๑. คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการ ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงกรด พิมพิศาล	ประธานกรรมการ
(๒) นายธัญย์สิริจันต์ สุขเสริม	กรรมการ
(๓) นายณรงค์ฤทธิ์ มะสุใส	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรนาถ สุวรรณเรือง	กรรมการ
(๕) นายรัฐพล มีลาภสม	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษณ์ ขุนลิก	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัชพงษ์ วั่งคำหาญ	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิราวรรณ เหมันต์	กรรมการ
(๙) นางจตุพร คำสงค์	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนงค์นาถ โจรจนกร วั่งคำหาญ	กรรมการและเลขานุการ
(๑๑) นายณรงค์ อุไรโคตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ วางแผน ควบคุม การประสานงานและดำเนินการด้านจัดนิทรรศการ และอื่น ๆ

๒๒. คณะกรรมการฝ่ายติดตามประเมินผล ประกอบด้วย

(๑) รองศาสตราจารย์สุพรรณ สุตสนธิ์	ประธานกรรมการ
(๒) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	รองประธานกรรมการ
(๓) นางธัญกร นรภาร	กรรมการ
(๔) นายคารมย์ เรืองไชย	กรรมการ
(๕) นายจักรพันธ์ ภัคดีแก้ว	กรรมการ
(๖) นายอธิพงษ์ ภูมิแสง	กรรมการ
(๗) ว่าที่ร้อยตรีธินิต ภูอินนา	กรรมการและเลขานุการ
(๘) นางสาววราภรณ์ สิ้นธุเดช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(๙) นายจีระพล ศรีแพงมนต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ ประเมินผล การสรุปผลการจัดประชุม วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค เพื่อนำมาพัฒนา และปรับปรุง ในการวางแผนการทำงานในครั้งต่อไป และอื่น ๆ

๒๓. คณะกรรมการดำเนินงานนิทรรศการด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่และขีดความยากจน ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิษุทธ จันทะรี	ประธานกรรมการ
(๒) รองศาสตราจารย์กตัญญู แก้วหานาม	กรรมการ
(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม	กรรมการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพคุณ ทองมวล	กรรมการ

(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงกรด พิมพิศาล	กรรมการ
(๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤชิต แสนปากดี	กรรมการ
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาริยา ป้องศิริ	กรรมการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัคคิปป ไกรโสดา	กรรมการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยา อินทนิล	กรรมการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษฎา สิ่งทองชัย	กรรมการ
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐวุฒิ ศรีวิบูลย์	กรรมการ
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายัญ พันธุ์สมบุญ	กรรมการ
(๑๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิระนันท์ อินทรีย์	กรรมการ
(๑๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิรัฐติ ธรรมศิริ	กรรมการ
(๑๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินดา กมลเขต	กรรมการ
(๑๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตติมา นรโภาค	กรรมการ
(๑๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมสันที ขจรปัญญาไพศาล	กรรมการ
(๑๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา ธีระกุล	กรรมการ
(๒๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครเจตน์ ชัยภูมิ	กรรมการ
(๒๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญณรงค์ ชมนาวัง	กรรมการ
(๒๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดชา เหมันต์	กรรมการ
(๒๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกศล เรืองแสน	กรรมการ
(๒๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์หนูเดือน สาระบุตร	กรรมการ
(๒๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนชพงษ์ วั่งคำหาญ	กรรมการ
(๒๖) นายธนิตพันธ์ พงษ์จงมิตร	กรรมการ
(๒๗) นายนพรัตน์ ผกาเชิด	กรรมการ
(๒๘) นางสาวทิพย์สุดา บุญมาทัน	กรรมการ
(๒๙) นายณัฐวัฒน์ ต้นพล	กรรมการ
(๓๐) นางสาวกมลวรรณ รัชตเวชกุล	กรรมการ
(๓๑) นายสุพจน์ ดีบุญมี	กรรมการ
(๓๒) นายศักดิ์เกษม ปานะลาด	กรรมการ
(๓๓) นางสาวแก้วตา สุตรสุวรรณ	กรรมการ
(๓๔) นางกัณทิมา ศิริสันติเมธาคม	กรรมการ
(๓๕) นายยุทธพงษ์ เชื้อนแก้ว	กรรมการ
(๓๖) นายจักรินทร์ ตรีอินทอง	กรรมการ
(๓๗) นางพนอจิต นิติสุข	กรรมการ
(๓๘) นางสาวพนิดา วงศ์ปรีดี	กรรมการ
(๓๙) นายเกียรติพงษ์ เจริญจิตต์	กรรมการ
(๔๐) นางสาวอภิญญา ภูมิสายดอน	กรรมการ
(๔๑) นายมารุต พลรักษา	กรรมการ
(๔๒) นายชัชวาลย์ ศรีมนตรี	กรรมการ
(๔๓) นางสาวอารยา ลาน้ำเที่ยง	กรรมการ
(๔๔) นางสาวสุชานาถ สิงหาปัด	กรรมการ

(๔๕) นางสาวกรรณิกา ฤณาพรรณ	กรรมการ
(๔๖) นายธีรนนท์ ชันดี	กรรมการ
(๔๗) นางนิตยา เคหะบาล	กรรมการ
(๔๘) นางสาวอภิรดี ดอนอ่อนเบา	กรรมการ
(๔๙) นายณรงค์ฤทธิ์ มะสุใส	กรรมการ
(๕๐) นายจุมพล ทองจำรูญ	กรรมการ
(๕๑) นายไพฑูรย์ ทิพย์สันเทียะ	กรรมการ
(๕๒) นายธวัชชัย เคหะบาล	กรรมการ
(๕๓) นายเทวฤทธิ์ ภูดี	กรรมการ
(๕๔) นายจักรพันธ์ ภัคดีแก้ว	กรรมการ
(๕๕) นายลิขิต ศิริสันติเมธาคม	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล จัดนิทรรศการพัฒนาพื้นที่และแก้จนจังหวัดกาฬสินธุ์ การนำเสนอผลงานวิจัย และประสานภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ในการนำเสนอวิชาการด้านการพัฒนาพื้นที่

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๐ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์จรัสพันธ์ ห้วยแสน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

คำสั่งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ ๐๗๓๓/ ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” (เพิ่มเติม)

ตามที่มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้มีคำสั่งที่ ๐๖๘๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” นั้น เพื่อให้การจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ ในระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” (เพิ่มเติม) ดังต่อไปนี้

๑) คณะกรรมการฝ่ายกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถิตย์พงศ์ เสี่ยงมศักดิ์	กรรมการ
๒. นางสาวสวลี อุตตรา	กรรมการ
๓. นางสาวอาจารย์ แสงเสถียร	กรรมการ
๔. นายไทยทัศน์ สุดสวนสี	กรรมการ
๕. นายสรายุทธ กรวิรัตน์	กรรมการ
๖. นายรณชัย ส้มหมื่นเมา	กรรมการ

มีหน้าที่ วางแผนงาน ประสานงานสถาบันและหน่วยงานภายนอกในการส่งบทความ กำหนดรูปแบบการจัดทำบทความ รวบรวมบทความ ที่ผู้สมัครผ่านทาง online และจัดทำเอกสารบทความทางวิชาการประกอบการประชุม ประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และพิจารณาคัดกรองบทความในเบื้องต้น ติดตามการจัดส่งบทความ แจ้งตอบรับการนำเสนอบทความ กำหนดรูปแบบเล่มรวมผลงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และอื่น ๆ

๒) คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียนและเอกสารประกอบการประชุม ประกอบด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาสินี ศรีแสนยงค์	กรรมการ

มีหน้าที่ การวางแผน กำหนดรูปแบบ วิธีการลงทะเบียนโดยการใช้เครื่อง RFID สำหรับผู้สมัครเข้าร่วมประชุม การจัดเตรียมเอกสารประกอบการประชุม ประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องระหว่างนักวิจัย ผู้นำเสนอผลงานทั้งภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ ผู้เข้าร่วมประชุมและประสาน งานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแต่ละฝ่าย และอื่น ๆ

๓) คณะกรรมการดำเนินงานนิทรรศการด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่และขีดความยากจน ประกอบด้วย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยนันท์ ชมนาวิง กรรมการ

มีหน้าที่ ประสานงาน แลกเปลี่ยน จัดนิทรรศการพัฒนาพื้นที่และแก้จนจังหวัดกาฬสินธุ์ การนำเสนอ
ผลงานวิจัย และประสานภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ในการนำเสนอวิชาการด้านการพัฒนา
พื้นที่

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๓๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

คำสั่งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ ๐๗๙๓ / ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒

หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน”

KSU SINtech 2023 for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online) (เพิ่มเติม)

ตามที่มีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้มีคำสั่งที่ ๐๖๘๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” และ คำสั่ง ที่ ๐๗๓๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” (เพิ่มเติม) นั้น โดยการดำเนินโครงการประชุมวิชาการดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนหัวข้อเป็น “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech 2023 for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online)” เพื่อให้การจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ ในระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech 2023 for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online) (เพิ่มเติม) ดังต่อไปนี้

๑) คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียนและเอกสารประกอบการประชุม ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กำธร สารวรรณ	กรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะพงษ์ บุญสรรค์	กรรมการ
๓. นายภูริ จันทิมา	กรรมการ
๔. นางสาวณภัทรวัลย์ ศรีสอาด	กรรมการ
๕. นายทองปึก ทับสมบัติ	กรรมการ
๖. นายพิรพจน์ นิตินันท์	กรรมการ
๗. นายธนิตพันธ์ พงษ์จงมิตร	กรรมการ
๘. นายเกษมศักดิ์ ทองตัน	กรรมการ

มีหน้าที่ การวางแผน กำหนดรูปแบบ วิธีการลงทะเบียนโดยใช้รูปแบบสแกน QR Code สำหรับผู้สมัครเข้าร่วมประชุม ประสานงานกับคณะกรรมการฝ่ายออกแบบเพื่อเชื่อมโยงสถานที่ภายในงาน รวมถึงประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างนักวิจัย ผู้นำเสนอผลงานทั้งภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ ผู้เข้าร่วมประชุมและประสาน งานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในแต่ละฝ่าย และอื่น ๆ

๒) คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการ ประกอบด้วย

๑. รองศาสตราจารย์ชนกานต์ สหัทธินันท์	กรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญญา ใจเที่ยง	กรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระพีพรรณ ประจันตะเสน	กรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญชัยณรงค์ ทรงศาตร์	กรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนุญ ปัญญาทิพย์	กรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลใจ โคตรแสง	กรรมการ
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กชพรรณ วงศ์เจริญ	กรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร จรรยา	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สัน นามตะคุ	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณางค์ รัตนาภิคม	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษภา สิ่งทองชัย	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปฎิภา ฉายเสมแสง	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดำรงค์ ก่องดวง	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑามาศ เจียมสาธิต	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปนัดดา โพธินาม	กรรมการ
๑๖. นายณัฐวุฒิ ศรีวิบูลย์	กรรมการ
๑๗. นางสาวอัจฉรา สุ่มังเกษตร	กรรมการ
๑๘. นายอนุรักษ์ ปิ่นทอง	กรรมการ
๑๙. นายพงศกร ชาวเชียงตุง	กรรมการ
๒๐. นายไพฑูรย์ ทิพย์สันเทียะ	กรรมการ
๒๑. นายนิรันดร์ นิติสุข	กรรมการ
๒๒. นายวรรณพล พิมพะสาตี	กรรมการ
๒๓. นายเดชาวุธ บุญลักษณ์	กรรมการ
๒๔. นายชัยพงศ์ บางใบ	กรรมการ
๒๕. นางกัณทิมา ศิริสันติเมธาคม	กรรมการ
๒๖. นางสาวมณฑนา จันสุนา	กรรมการ
๒๗. นางสาวเนตรดาราร่า จันทร์อุตสาห์	กรรมการ
๒๘. นายนพคุณ ทองมวล	กรรมการ
๒๙. นายเกษภา ขจรฤทธิ	กรรมการ
๓๐. นายธวัชวงศ์ชัย ไตรทิพย์	กรรมการ
๓๑. นางสาวบุษกร สุวรรณรงค์	กรรมการ
๓๒. นายวรรกร วิชัยโย	กรรมการ
๓๓. นางสาวนิตยา แสงประจักษ์	กรรมการ
๓๔. นายสุรศักดิ์ ธรรมรักษ์เจริญ	กรรมการ
๓๕. นางสาวสนธยา ไยสาตี	กรรมการ
๓๖. นายคมกริช อ่อนประสงค์	กรรมการ
๓๗. นายพงศธร ทวีธนวาณิชย์	กรรมการ
๓๘. นายชยากร ปัตลา	กรรมการ

๓๙. นายเกษมศักดิ์ ทองตัน	กรรมการ
๔๐. นางสาวอุบลวัลย์ สิงห์ชัย	กรรมการ
๔๑. นางสาวเดือน พิมพิศาล	กรรมการ
๔๒. นายผดุงศักดิ์ คำยศ	กรรมการ
๔๓. นายสมหมาย แสนมหาชัย	กรรมการ
๔๔. นางสาวศุภลักษณ์ ภูกาสอน	กรรมการ
๔๕. นางภาวิณี เสาวโชติ	กรรมการ

มีหน้าที่ วางแผน ควบคุม การประสานงานและดำเนินการด้านจัดนิทรรศการ และอื่น ๆ
ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์จรัสพันธ์ ห้วยแสน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

คำสั่งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ ๐๘๔๖/ ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการฝ่ายระดมทุนและประสานความร่วมมือ ในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน”
KSU SINtech 2023 for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online) (เพิ่มเติม)

ตามที่มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้มีคำสั่งที่ ๐๖๘๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” คำสั่ง ที่ ๐๗๓๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “KSU-Social Innovation and Technology to sustainable Community Development : KSU_SINtech to SCD” (เพิ่มเติม) และ คำสั่งที่ ๐๗๙๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech ๒๐๒๓ for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online) (เพิ่มเติม) นั้น เพื่อให้การจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ ในระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งกรรมการฝ่ายระดมทุนและประสานความร่วมมือในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech ๒๐๒๓ for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online) (เพิ่มเติม) ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนชยา สภานุชาต	กรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุดม วงศ์สุภา	กรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุสรุา วรรณศิริ	กรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑามาศ สุนทร	กรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์	กรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยรัศมี ทิณรัตน์	กรรมการ
๗. นางกรกนก ดลโสภณ	กรรมการ
๘. นางสาวจิตต์ศุภางค์ แก้วคำ	กรรมการ
๙. นางสาวกมลวรรณ รัชตเวชกุล	กรรมการ
๑๐. นางอนันตพร พุทธิสสะ	กรรมการ
๑๑. นายธรรมรัตน์ บุญรอด	กรรมการ
๑๒. นายมารุต พลรักษา	กรรมการ
๑๓. นายทยากร สุวรรณปักษ์	กรรมการ

๑๔. นายอนุชา พุฒิกุลสาคร	กรรมการ
๑๕. นางสาวภัทราพร ภาระนาค	กรรมการ
๑๖. นางปาลวี พุฒิกุลสาคร	กรรมการ
๑๗. นางเพ็ญสิริ ภูวรกิจ	กรรมการ
๑๘. นายกันต์ กิ่งไก่อ	กรรมการ
๑๙. นายวรมัน ไม้เจริญ	กรรมการ
๒๐. นางสาวสิริอร วงษ์ทวี	กรรมการ
๒๑. นางสาวพัชรา โสระธิดา	กรรมการ
๒๒. นางสาวอรุณี ฮามคำไพ	กรรมการ
๒๓. นางสาวจินตนา อ่อนลา	กรรมการ
๒๔. นายชัชวิชัย คำภิรมย์	กรรมการ
๒๕. นางไอลดา คุณโรง	กรรมการ
๒๖. นางกนกวรรณ ตีระเพชร	กรรมการ
๒๗. นางภาวินี เสาวโชติ	กรรมการ
๒๘. นางจินตนา นาดาแสง	กรรมการ
๒๙. นางสุธาสินี สุรินทร์	กรรมการ
๓๐. นางสาวศิริพรรณ พรพนม	กรรมการ

มีหน้าที่ การวางแผน ประสานงานหน่วยงานภายนอกในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และอื่น ๆ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๕ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์จรัสพันธ์ ห้วยแสน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

คำสั่งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ ๐๘๘๐/ ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณภาพบทความในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
และนานาชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒
หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน”
KSU SINtech 2023 for ADSCD Hybrid Conference (Onsite &Online)

เพื่อให้การพิจารณาคุณภาพบทความในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่
เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech ๒๐๒๓ for ADSCD Hybrid Conference (Onsite &Online)
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ
บังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พ.ศ. ๒๕๕๘
จึงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณภาพบทความในโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัย
กาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนา
ชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech ๒๐๒๓ for ADSCD Hybrid Conference (Onsite &Online) ดังต่อไปนี้

๑) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณภาพบทความด้านวิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรงค์ วิชาผา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา ทองสุพล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกยูร ดวงอุปมา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกศล เรืองแสน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิตพงศ์ เสี่ยงมศักดิ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมนุญ ปัญญาทิพย์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรสิทธิ์ พอค้า	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ว่าที่ร้อยตรีอนุชา ศรีบุรีรัมย์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยณัฐ โตอ่อน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชฎา แต่งภูเขียว	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชินภัทร ชูระการ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัมปนาท ไชยเพชร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร จรรยา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. อาจารย์ ดร.สุพัตรา บุโธสง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. อาจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ทิพย์สันเทียะ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๖. อาจารย์ ดร.สวลี อุตรา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. อาจารย์ ดร.อัจฉรา ชุมพล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. อาจารย์ ดร.วรพจน์ สมมูล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

๑๙. อาจารย์ ดร.อาจารย์ แสงเสถียร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. อาจารย์ ดร.ไทยทัศน์ สุดสวนสี	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๑. อาจารย์ ดร.สรายุทธ กรวิรัตน์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๒. อาจารย์ ดร.ธนกร ญาณกาย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัฒน์ ศรีสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐา อินธิจิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ ทองแดง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารุณี ศรีสงคราม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต บุญขาว	มหาวิทยาลัยนครพนม

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคณาภพบทความด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ รัตนานิคม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิภา ฉายเสมแสง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนะพงษ์ วั่งคำหาญ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัน นามตะคุ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กชพรรณ วงค์เจริญ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลใจ โคตรแสง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ขุนล็ก	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระพีพรรณ ประจันตะเสน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ เจียมสาธิต	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัยณรงค์ ทรงคาศรี	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงค์ ก่องดวง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันวา ใจเที่ยง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนงค์นาถ โรจนกร วั่งคำหาญ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. อาจารย์ ดร.ธัญย์สิริจันต์ สุขเสริม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. อาจารย์ ดร.วรกร วิชัยโย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๖. อาจารย์ ดร.รัฐพล มีลาภสม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. อาจารย์ ดร.พงศธร ทวีธนาณิชย์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. อาจารย์ ดร.กันทิมา ศิริสันติเมธาคม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๙. อาจารย์สุรศักดิ์ ธรรมรงค์เจริญ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรวรรณ สิทธิศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เตชภณ ทองเต็ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๒. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพงษ์ เรือนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ วินยางค์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินัญฉิณีย์ จิตคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรรา บุญจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัฐติมา ทาสุวรรณอินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนตรา สมกำลัง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
๒๘. อาจารย์ ดร.เรืองชัย ตาแสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคูณภาพบทความด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร
ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ ห้วยแสน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ ชมนาวัง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรนุช สีหามาลา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชชาภรณ์ วันโย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัลลิกา อีระกุล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยนันท์ ชมนาวัง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุพงษ์ ทานกระโทก	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระนันท์ อินทรีย์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐติมา นรโภค	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเมธ ภูสามารถ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายัญ พันธุ์สมบูรณ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กีรวิชญ์ เพชรจุล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิภา รัตนกร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชรินญา ไสอินทร์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิตต์ กันธาพรหม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริกานดา ธนาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี ศรีแสนรงค์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัฐติ ธรรมศิริ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุกูล แก่นจันทร์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๑. อาจารย์ ดร.อชุชัย คงปิ่น	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๒. อาจารย์ ดร.เอกรินทร์ สารีพัว	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๓. อาจารย์ ดร.วุฒิ รัตนวิชัย	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๔. อาจารย์ ดร.บุญญา ศาธีรักษ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๕. อาจารย์ ดร.วรมัน ไม้เจริญ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๖. อาจารย์ ดร.จักรินทร์ ตรีอินทอง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพร ยศแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายัญห์ สืบผาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
๒๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงสิริ สยมภาค	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

๔) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคูณภาพบทความด้านบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริการ และการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำภาศรี พอค้ำ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉายรุ่ง ไชยกำบัง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรรัชดา วิโรจรัตน์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทพัทธ์ โนนศรีเมือง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัชชินทร์ ชาดัน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยรัศมี ทิณรัตน์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัญญา ดวงอุปมา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะนุช เทือกเทพ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วไลพร พลอยวิเลิศ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดม วงศ์สุภา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนชยา สภานุชาติ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑามาศ สุนทร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุสรุา วรรณศิริ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. อาจารย์ ดร.บัญชา เหลือผล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. อาจารย์ ดร.ธรรมรัตน์ บุณรอด	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๖. อาจารย์ ดร.มณฑกานต์ ทูมมาวดี	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. อาจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ จิตติมงคล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. อาจารย์ ดร.กรกนก ดลโสภณ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๙. อาจารย์ ดร.ยุพาภรณ์ ชัยเสนา	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. อาจารย์ ดร.มัลลิกา จำปาแพง	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๑. อาจารย์ ดร.อนุชา พุฒิกุลสาคร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๒. อาจารย์ ดร.ปาลวี พุฒิกุลสาคร	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๓. อาจารย์ ดร.อนันตพร พุทธิสสะ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๔. อาจารย์ ดร.อรุณี ฮามคำไพ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณิภา อนุรักษากรกุล	มหาวิทยาลัยบูรพา
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดาริกา แสนพวง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกกาญจน์ วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
๒๘. อาจารย์ ดร.มีแสน แก่นชวงค์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

๕) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคูณภาพบทความด้านศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา พิมศักดิ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณธิดา ยลวิลาศ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด ภูปุย มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุลิดา เหมตะศิลป์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญาปาร์ย์ ศิลปนิลมาลย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวียา สุรมณี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา สังข์ศรีแก้ว มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์อุบล ทิพเลิศ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิชากาท์ กันขุนทด มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาทัญญู แก้วสุพรรณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรนุช นิลเขต มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. อาจารย์ ดร.ปวีณา ชันธศิลา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๖. อาจารย์ ดร.วิศรุต พยุงเกียรติคุณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. อาจารย์ ดร.สุพจน์ ดวงเนตร มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. อาจารย์ ดร.นิตยา ค้อไผ่ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๙. อาจารย์ ดร.แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. อาจารย์ ดร.ลาวัณย์ ดุลยชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

๖) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคณาคุณภาพบทความมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา มารี เคน มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มัลลิกา นาจันทอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิพิธธนวดี สมคะเนย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยา อินทนิล มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศาดรา สหัสทัศน์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ์ธันต์ ญาณพิสิษฐ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเจตน์ ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา ศิริชาติ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงเกียรติ ชาติัน มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนุชชิตา สุภักควนิช มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณภัทร สร้อยจิต มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินดา กมลเขต มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤชิต แสนปากดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกเนตร พินิจด่านกลาง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปารมี ลางกุลานนท์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภักวรินทร์ มานะสิริสิทธิ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุรางค์กุล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฟุ้งเกียรติ มหิพันธ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๐. อาจารย์ ดร.ศักดิ์เกษม ปานะลาด	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๑. อาจารย์ ดร.สุชานาถ สิงหาปิด	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๒. อาจารย์ ดร.อ้อต โนนกระยอม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒๓. รองศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ผาสุดตะ	มหาวิทยาลัยนครพนม
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษวรรณ โลหะชินทร์	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูกาญจน์ภุชงค์ ปุสันรัมย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒๙. พระมหาณัฐพันธ์ สุทสนวิภาณี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐. พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๑. อาจารย์ ดร.สายชล ปัญจมาตย์	สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม
๓๒. รองศาสตราจารย์ ดร.พัสสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณภาพบทความนวัตกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่เพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา โปธินาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย กันนุฬา	มหาวิทยาลัยนครพนม
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญา มิชะมา	มหาวิทยาลัยนครพนม

มีหน้าที่ กลั่นกรอง พิจารณาคุณภาพบทความ ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้นิพนธ์ ที่ส่งบทความมานำเสนอในงานประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประจำปี ๒๕๖๖ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” KSU SINtech ๒๐๒๓ for ADSCD Hybrid Conference (Onsite & Online)

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๓ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

“นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคม

เพื่อการพัฒนาพื้นที่สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

(Social Innovation and Technology for Area Based Development for Sustainable Community Development) : KSU-SINtech 2023 for ADSCD

17 – 19 ธันวาคม 2566

ณ อาคารสำนักงานอธิการบดีและบริหารสินทรัพย์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พื้นที่ในเมือง

